

AZƏRBAYCAN

QƏZETİ

*1918-1920-ci illərdə nəşr olunmuş
“Azərbaycan” qəzetinin tam külliyyatı*

20 cildə

II CİLD

(Noyabr 1918)

AZƏRBAYCAN

QƏZETİ

1918-1920

II CİLD

(Noyabr 1918)

TRANSLİTERASIYA EDƏNLƏR

Mehdi Gəncəli

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Azad Ağaoğlu

Filoloq, tərcüməçi

ELMİ REDAKTOR

Teymur Kərimli

Akademik

**ADA Universitetinin
təşəbbüsü və dəstəyi ilə nəşr edilir.**

MÜNDƏRİCAT

Ön söz

Oxucuların diqqətinə

Nömrə 28 (1 noyabr 1918)	1
Nömrə 29 (3 noyabr 1918)	23
Nömrə 30 (4 noyabr 1918)	45
Nömrə 31 (5 noyabr 1918)	67
Nömrə 32 (6 noyabr 1918)	89
Nömrə 33 (7 noyabr 1918)	111
Nömrə 34 (8 noyabr 1918)	133
Nömrə 35 (10 noyabr 1918)	153
Nömrə 36 (11 noyabr 1918)	175
Nömrə 37 (12 noyabr 1918)	197
Nömrə 38 (13 noyabr 1918)	219
Nömrə 39 (14 noyabr 1918)	241
Nömrə 40 (15 noyabr 1918)	263
Nömrə 41 (16 noyabr 1918)	285
Nömrə 42 (17 noyabr 1918)	305
Nömrə 43 (18 noyabr 1918)	325
Nömrə 44 (19 noyabr 1918)	347
Nömrə 45 (20 noyabr 1918)	369
Nömrə 46 (21 noyabr 1918)	391
Nömrə 47 (22 noyabr 1918)	415
Nömrə 48 (24 noyabr 1918)	437
Nömrə 49 (25 noyabr 1918)	459
Nömrə 50 (27 noyabr 1918)	479
Nömrə 51 (28 noyabr 1918)	499
Nömrə 52 (29 noyabr 1918)	521
Adlar göstəricisi	541

ÖN SÖZ

ADA Universitetinin təşəbbüsü və dəstəyi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Hökumətinin orqanı olan “Azərbaycan” qəzetinin (1918-1920) tam külliyyatı ərəb qrafikalı əlifbadan latın qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasına köçürülərək, lüğət, izahlar, şərhələr və adlar göstəricisi əlavə edilməklə nəşrə hazırlanmaqdadır. Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, bu istiqamətdə ayrı-ayrı təşəbbüslər olsa da (mərhum professor Şirməmməd Hüseynovun çalışmaları xüsusilə yada salınmalıdır), “Azərbaycan” qəzeti kimi mühüm bir nəşrin müasir oxucu üçün əlçatan olmasını təmin edəcək bu səviyyədə bir iş, 30 illik müstəqillik dövründə həyata keçirilməmişdir.

“Azərbaycan” qəzetindəki materiallar Azərbaycan Cümhuriyyətinin bilavasitə tarixini əks etdirir. Qəzetin səhifələrində Azərbaycan Hökumətinin qərarları, Parlament üzvlərinin çıxışları, paytaxtda və bölgələrdə baş verən hadisələrin təfərrüatları, müxtəlif təhlillər, xatirələr öz əksini tapıb. Günümüzdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edən Qarabağ, Zəngəzur bölgələrinə dair materiallar oxucularda böyük maraq doğuracaqdır. Eləcə də, Azərbaycan Cümhuriyyətinin xarici dövlətlərlə münasibətləri, dövrün ab-havası müfəssəl şəkildə qəzetin səhifələrində əks olunub. Ümumiyyətlə bu qəzetin transliterasiyası Azərbaycan Cümhuriyyəti tarixşünaslığında yeni bir səhifə açacaq və gələcək tədqiqatlar üçün mühüm stimül olacaqdır.

İlk dörd nömrəsi Gəncədə, sonrakı nömrələri Bakıda nəşr edilən “Azərbaycan” qəzetinin 15 sentyabr 1918 – 28 aprel 1920 tarixləri arasında 443 nömrəsi çapdan çıxmışdır. Qəzetin redaktorları müxtəlif vaxtlarda Ceyhun bəy Hacıbəyli, Şəfi bəy Rüstəmbəyli, Üzeyir bəy Hacıbəyli və

Xəlil İbrahim kimi dövrün qabaqcıl ziyalıları olmuşdur. Qəzet əksəriyyətlə 4 səhifə həcmində çıxsa da, bəzi nömrələrdə səhifələrin sayı fərqlilik göstərir. Hər səhifədəki sütunların sayı və səhifələrin ölçüsü, qəzetin çap olunduğu 19 ay yarımliq müddət ərzində bir neçə dəfə dəyişmişdir.

“Azərbaycan” qəzetinin nüsxələri Azərbaycan Respublikasının Milli Arxiv İdarəsində, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Arxivində, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Siyasi Sənədlər Arxivində, Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda və Azərbaycan Milli Kitabxanasında pərakəndə halda saxlanmaqdadır.

Qəzetin müasir oxucu üçün əlçatan olması tariximizin Cümhuriyyət dövrü kimi zəngin səhifəsinin öyrənilməsi baxımından çox əhəmiyyətlidir. Azərbaycan xalqının tarixi mirasını qorumaq və gələcək nəsillərə ötürmək işinə töhfə verməkdən ADA Universiteti qürur duyur.

Hafiz PAŞAYEV,
ADA Universitetinin Rektoru

OXUCULARIN DİQQƏTİNƏ

“Azərbaycan” qəzetini transliterasiya edərkən, mətnin orijinallığını qorumaqla birgə, materialların müasir oxucu üçün mümkün qədər anlaşılan olmasına çalışdıq. Bu səbəbdən, bəzi sözlərin imlasını müasirləşdirmək lazım gəldi. Məsələn, “çox” yerinə qəzetdəki kimi “çoq”, “yox” yerinə “yoq”, “etməyi” yerinə “etməgi”, “kimi” yerinə “kibi”, “nömrə” yerinə “numero” və s. yazmaq, oxucunun işini çətinləşdirməkdən başqa bir şeyə yaramayacaqdı. Üstəlik, bu sözlərin fərqli yazılışları qəzetdə bəzən eyni səhifədə yanaşı istifadə edilmiş, yəni imla birliyi prinsipi nəzərə alınmamışdı. Bu qəbildən olan sözlərin müasir yazılışına üstünlük verməyin, daha doğru bir addım olacağına inandıq.

Eyni zamanda, “teatro”, “qəzetə”, “böylə” kimi bəzi sözlərə toxunmadıq. Çünki əvvəla, bu sözlər qəzetdə həmişə eyni cür yazılmışdır; ikincisi də, mütaliəni çətinləşdirmədən dövrün ab-havasını saxlamağa xidmət edir.

Osmanlı türkcəsində və müasir Türkiyə türkcəsində indiki zaman şəkilçisi olan “-yor” qəzetdə qaydasız və pərakəndə bir şəkildə işləndiyi üçün (eyni cümlədə həm “-yor”, həm “-ır, -ir, -ur, -ür” şəkilçisindən istifadə edildiyini görmək mümkündür) mətndən çıxarılmışdır. Şeir parçalarında vəznin pozulmasına yol verməmək üçün “-yor” şəkilçisinin saxlandığı istisnalar da var.

Yer adlarını, fərqli versiyaların işlənməsi baxımından (Bolqarıstan – Bolqariya, Lehistan – Polşa, Macarıstan – Venqriya və s.) qəzetdəki kimi saxladıq, fəqət yazılış baxımından müasirləşdirdik (“Bulqarıstan” yerinə “Bolqarıstan”, “Kiyef” yerinə “Kiyev” və s.). Eləcə də, “Bakü” yerinə bugünkü kimi “Bakı” yazdıq. Soyadı sonluqlarını da (“-of”, “-yef” və s.) müasirləşdirməyi (“-ov”, “-yev” və s.) məqsədəuyğun hesab etdik.

Çətin anlaşılan söz və ifadələr üçün cildin sonuna lüğət əlavə etməyi münasib görmədik. Əvvəla, hər dəfə mütaləni kəsərək lüğətə baxmaq oxucu üçün çətin, ikincisi, bəzi sözlərin bir çox mənası içindən məhz hansının nəzərdə tutulduğunu təyin etmək bəzində oxucu tərəddüddə qala bilər. Çətin anlaşılan söz və ifadələrin necə başa düşülməli olduğunu mətnin içində kvadrat mötərizədə göstərdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlər normal mətndən daha kiçik şriftlə verilmişdir. Məsələn: “...xəstəliklərin bittamam rəf’inə [tamamilə aradan qaldırılmasına] qədər...” Qəzetdəki mətndə səhvən buraxılan sözləri də kvadrat mötərizə içində əlavə etdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlərlə normal mətnin şrifti eynidir. Məsələn: “...Xarici [İşlər] nazirinin...”

Hər nömrədən sonra əlavə edilən “Qeyd və şərhlər”də, oxucular üçün faydalı məlumatlar yer alır. Qəzetdəki mürəttib xətlərindən bəziləri (xüsusilə əhəmiyyətli olanları) də burada göstərilmişdir. Əlbəttə, bütün xətalara göstərmək lazım və mümkün deyildi. Xüsusilə Birinci Dünya müharibəsində Qərb cəbhəsi xəbərlərində keçən toponimlər qəzetdə demək olar ki, həmişə səhv yazılmışdır. Bu toponimlər mümkün qədər bərpa edilmiş, eləcə də “Adlar göstəricisi”nə əlavə edilərkən, toponimin aid olduğu dildəki yazılışı da verilmişdir.

Şeir parçalarında rastlanan çətin anlaşılan söz və ifadələrin lüğəti də “Qeyd və şərhlər” bölməsində verilmişdir.

Cildin sonunda “Adlar göstəricisi” verilmişdir. Mətndəki bütün şəxs, yer, dövlət, xalq, qurum, idarə, təşkilat, şirkət və s. adları, hətta bəzi xüsusi terminlər “Adlar göstəricisi”nə daxil edilmişdir.

Mehdi Gəncəli

Azad Ağaoğlu

مکتب انتشارات آریانا

خطی و تصاویری آریانا

مکتب آریانا

گنجینه آریانا

کتاب ماهنامه

آریانا

تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات

اعلان

مبارکت آریانا...
مبارکت آریانا...
مبارکت آریانا...
مبارکت آریانا...
مبارکت آریانا...

تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات

آریانا

تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات

حکومت امرلی

حکومت امرلی...
حکومت امرلی...
حکومت امرلی...
حکومت امرلی...
حکومت امرلی...

تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات

تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات

تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات
تاریخچه و اطلاعات

اینگیلی سئ دواغیلی

مکتهدک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک فزهتیدر.

۱ قشرب کائی ۱۹۱۸ سنه نومبر ۲۸

آیونه شرایطی:
یاوازه برینک باکو اجرون ۳۰
باشنه شماره ۳۳ رولهون
بر ایلی باکو ۱۲ باشنه شوراه
۱۹ رولهون
انسان فیانی
سخری ۲ بویه کرائه کین اعلانلار
ایجون گشت ایلر.

تورک و اسلامک نلیق نشار سئید
لریز آچققدور. روح اولسین اوزاق
اعانه ایلینر. مزج ایلمن غلامک
سکائتی اداره تین ایچور.
محل اداره
باکو قاپوریا کینکاکا کوچه
۵۵ آذربایجان اداریسی
تلون نم، ۶-۹۱
تنگ نسخسی ۵۰ قیك.

اعلان رسمی کجهازی (۲۳-۶) نومرولی پولیس مفتش عومیلگنه مراجعت ایدن.

بووک فلاکت ایچیده

بزهزه کین مورسیده لاجمین بایزاش
بر بخاره روح ایلمشدر. خاجوملک کس
قتیل اوره خانه ایلمش کابین بویله بیریسی
برسورته. صوری ایچور.
لاجه ۳۰۰۰۰۰۰۰ جن ۵۰ آجباری
خشت لقرده وفات ایچور. جلاکت بون همت
عیرنه. دشما لایه چارایلمش. لافلشک او تپ
آماق منکی اولیور. خلق قیلم. دهاسیز
تلان قیرابون دکت اولور. صد اهالیس برلی
فورایله هره چاره ایلمش کینسی آ کلاق
لو بو بو برونوره عیبه ویرمش سوارتیه
مشنه. مقله معنی دنی بر او مسجیت.
السوال آنه کی محل مایلمش لیر اشتاریت
هرجه برچاره ایچور. خوراطور حشری ک
فدوالتسه نظران شتر عیبه سدنی آلان
قده چالاق بچاره چتک **تورک ایلمش**
لیتر. قسما بووک ۲۲۱
هورد بر اوسه. چکیم ایلر قیبه
میشدر. بویدلاکت ایچیده پاکلزلاج
قصدسی بوانسیده شهبوس اوک دوونه علاج
ایلمک چوق آمان ایدی تکن کسانه بلگر
لاجراک قصبی دکان. بون خاوریر و جبرایل
قناری و شوه قصابیک آقام معنی قبه
شماسی نمالریک چوق براری سلطان المران
خلامه آذربایجان میرن ایدلهده. اگر
اورادک احوالی بارلاق اووره غایتمی
حقیقت. پاک آجاق رحال خور اولار. لاج
اصدسه اولونسی کینجرایل جواتنه فارسی
و شوه قصابیک برصدنه دخی انواع ساری
خشت نظر حکمربا اولوب کولیرده هر کون
بوولرحه آدم وفات ایچور.
خشت نظرک بونجه کمالی مقارده وفات
باعث اولمیشک عیبه سبی شمت سرائتند زایه
ماروزه فورمیک بولفنی. در. آرمسترلر شده
سرات ایدیورسه رینه بونده عیبه معنی همان
خشت نظرک ماقه. مارزه ایلدیه معنی بوانسه بر
تینن نفث ایدیور.
قو طیه و درهان بولفند.

اوک ۱۵ تن باکو نفس نیا انات مکتهده
اورتورولس شریعت سلمی تین ایچور.
نومه ۷۱
سطلان لریب جان ملکوف باکو ارچس
انات مکتن احتیاج خارلمه. سلمک انا
دوریلور.
نومه ۷۲
ماق هرید پناهی مکتن سلمی آرام
سرفروه بو یول شیرین اولمیش برین باکو برحس
رناهی مکتن احتیاج خارلمه. سلمک انا
دوریلور.
مارف نظری عیبه
ح شاه ششمکی
زوات نظرینده
۲۷ قشرب اول ۱۳۳۷
نومه ۶۱
مفتش حیدر آغا جواشیر ۱۳۳۳-س
نشر اولک ۲۰ تین اعتبار آذربایجان سینه
لریب ونه ایشتوردم تین ایلمیور.

اینگیلی آذربایجان قرقسی طابورلده استدام اولونق اوزره تورکیه
مکن آلی طنهزه لزوم وارده. آرزو ایلمر ویشله بر ایز هرگون سابت
مکن استام سو کرایه قدر روچیلک نهونده فرقه سرطیناته مراجعت ایستورلر.

اعلان
مفتش سلطان اوزدونه ۷ تی مدینه ۱۵۰۰۰۰۰۰۰۰ بول مال و قورون ای بویک
آرزودنه اولوق قوات مارینسی جامده ۶ نورو اویده ارزاق شمسندن
شرایطی بیله ییکر.

اعلان
پولیس مفتش عومیلگنه قشرا ۱۳۳۷-باشنه. ۳۳۶۶ ارزاقده آتی یلیق
آرزودل آبغی سکلی، اشر چیز کیتی بر لوروی قیصران وارده. اهالیدن
هر کیه عاند ایسه بلایات پولیس مفتش عومیلگی ادارستقن آتاسی اعلان
اولیور.

اعلان رسمی
ساخته پولیس وضابط اولتیورمیه کندی کندلیرینه بلانندن تهری ماموری
(سپهسوری) سوستی و همدن ایران اهل وضابط برلی کنج سلانلاردن منتقل
براسته کار قویاتاسی اداها. تهری قویسارگی طرفندن دردمت ایلمشدرده
بوللاری استیجاباتمدن آ کلاشلیته کوره جبروتیدد سورتیه ماسفلان اهالیدن
حالا پارا وسائر آتانه دیوانسب اولوناندهده. اهالی تنایله یله لیدر کهمیج
برماموره هیج بر صورتله پارا وسائر اثنا وریلیک حق و صلاحیتی وه یلمه شدر.
محبوسین و موفقین و یا هرهانگی برایشدن دلایلی رشوت و درمکه هر کس
قریلمک مجوسیت و موفقیته قانده لده ایچیه بدل. علاقهداران شمت تطبیقه
کشون ایدمجگارندن کیمه کیزی واسطه لاره مراجعت ایسه. لهلی و هرهانگی
بر جبر و تهدید ویا اغفال وقوعنده درحال: گونوزری (۲۵-۸۰) کجه لری ده
(۲۳-۶) نومرولی پولیس مفتش عومیلگنه تله فونله مبلوات و هرهملیور. پولیس
مفتشگی ییلدیریم سرتیله هر کسک احتیاج واستدایدنه خاستدر.

پولیس مفتش عومیلی بهادالدین
شکی دکور زینتاریسی احتیاج معنی سلمی
مورد عیبه اندی پت تشرین اولک ۲۰ سیدن
شکی عالی ایشان مکتنه معل تین ایچیلور.
نومه ۶۹
اومیدیا اولیورا دوروزفو باکو ۳ تین
انات زینتاریسی اداره خانه سیمه پیمنتون
بازچیسی تین ایچیلور.
نومه ۷۰
کینش وایسار آکمه دیوج فراوجتو تشرین

روس ضابطاته معاوت
یشن بقی شر روس ضابطه تعقیق
اسلام اردوسی یوماسلمش لیری مویجه مایه
بدر نقر تعینی بیاراله اللهی اولاره **ایکشر**
یوز عالمسی اولمیلرله یوزرتان یول
ویریلگندر
اشو ارزاق دیول تشرین نانی ایشاندن
اشارا توزیع ایلمشکده
ارزاق اردو ارزاق ایشاندن بولیده اردو
قاصندن ویریلگندر.
مراجعت ایلمشک ضابطه بدنه پولیس
مفتش عومیلگندن وثیقه اولمققدور.

نومه ۶۲
پولیس فالوروج لیمرمان بو یول تشرین
اوک ۲۷ سیدن اعتبارت ادارمهده بونان
نظران بوریس فسوق تین ایچیلور.
زوات نظری خ. سلطانوف
قوبا بولنده لالان ایدمش بتاولیلاک
نظر دقته
مارت حادته تعیبهس زواتمه باکو
قوبا شوه بولی اکرهته تالانه دوجار
اولمش باکو ییلاره اعلان اولورده. بولیس
طرفین انا دیلمن تدایر واسطه یله همان
اختشای گولریم. لالان ایلمش بر جوق اثنا
عابرت کریم سید ایلیوب قوبا قصاسی. دوچی
قصه طوبلا یلمشدر. ایشاش طایوب کری
آلق آرزومده بونالار اشوه سو توپاری
(تشرین ۱۱) ۱۵ نده مذکور قصه سینه
کلونلر.

قوبا قساصی قاتلانی سیکتایی
خان خوسکی
روس ضابطاته معاوت
یشن بقی شر روس ضابطه تعقیق
اسلام اردوسی یوماسلمش لیری مویجه مایه
بدر نقر تعینی بیاراله اللهی اولاره **ایکشر**
یوز عالمسی اولمیلرله یوزرتان یول
ویریلگندر
اشو ارزاق دیول تشرین نانی ایشاندن
اشارا توزیع ایلمشکده
ارزاق اردو ارزاق ایشاندن بولیده اردو
قاصندن ویریلگندر.
مراجعت ایلمشک ضابطه بدنه پولیس
مفتش عومیلگندن وثیقه اولمققدور.

Cümə, 1 noyabr 1918-ci il, nömrə 28

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 24 məhərrəmülhəram sənə 1337. 1 təşrinə-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANİ-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

* * *

İkinci Azərbaycan firqəsi [diviziyası] taborlarında istixdam olunmaq [xidmətə qəbul edilmək] üzrə türkcə bilən 6 feldşerə lüzum vardır. Arzu edənlər vəsiqələri ilə bərabər, hər gün saat 2-dən saat 6 sonraya qədər Rotşildin evində firqə sərtəbabətinə [baş həkimliyinə] müraciət etsinlər.

ELAN

Qafqaz Müsəlman Ordusuna 7 ay müddətində 150 min pud mal və qoyun əti vermək arzusunda olan zəvat [şəxslər] Mariinski caddədə 6 nömrəli evdə Ərzaq şöbəsinə şəraitini [şərtlərini] bil bilələr.

710 6-1

ELAN

Polis Müfəttişi-Ümumiliyində [Baş Polis Müfəttişliyində] təqribən 14 yaşında, 1026 irtifa'ında [hündürlüyündə], alnı yıldız, ard sol ayağı səkilli, əstər cizgili bir doru [qızılı-kürən] qısrıq vardır. Əhalidən hər kimə aid isə bilisbat [isbat edərək] Polis Müfəttişi-Ümumiliyi idarəsindən alması elan olunur.

Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin

ELANİ-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Saxta polis və zabıt uniforması ilə kəndi-kəndilərinə yalandan təhərri [axtarış] məmuru (poiskovı) süsünü [görünüşü] verən İran əhli və bəzi yerli gənc müsəlmanlardan mütəşəkkil bir saxtakar kompaniyası daha təhərri komissarlığı tərəfindən dərdəst edilmişlərdir [tutulmuşdur]. Bunların isticvabatından [sorgu-sual edilməsindən] anlaşıldığına görə, cəbr [zor işlətmək] və təhdid surətilə safdilan [sadelövhlər] əhalidən hələ para və sairə alınmaqda

və ya qəsb olunmaqdadır. Əhali tamamilə bilməlidir ki, heç bir məmura heç bir surətlə para və sair əşya verilmək haqqı və səlahiyyəti verilməmişdir. Məhbusin [məhbuslar] və mövqufin [saxlanılanlar] və ya hər hangi bir işdən dolayı rüşvət verməklə hər kəs əqrəbasının məhbusiyyət və mövqufiyyətinə [həbsinə və saxlanılmasına] fayda əldə etməyə bədəl [əvəzində; qarşılığında], əlaqədaranı [əlaqədar şəxsləri] şiddət tətbiqinə təşviq edəcəklərindən, kimsə gizli vasitələrə müraciət etməməli və hər hangi bir cəbr və təhdid və ya iğfal [aldatma] vüquunda [baş verdikdə] dərhal: gündüzləri “25-80”, gecələri də “6-23” nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə telefonla məlumat verməlidir. Polis Müfəttişliyi ildirəm sürətilə hər kəsin ehtiyac və istimdadına [köməyinə yetişməyə] hazırdır.

*Polis müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin*

**QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]**

ƏMRLƏR

Azərbaycan Cümhuriyyəti Maarif nazirindən

28 təşrini-əvvəl 1334

Nömrə 68

Şəki ali-ibtidai məktəbi milliləşdirildiyindən, məzkur [adı çəkilən] məktə-

bin müvəqqət müəlliməsi Martinovskaya, bu il təşrini-əvvəl [oktyabrın] 20-sindən etibarən xidmətdən kənar edilir.

Şəki zükur [oğlanlar] gimnaziyası ehtiyat [hazırlıq] sinfi müəlimi Məbud əfəndi Əfəndiyev, təşrini-əvvəl [oktyabrın] 20-sindən Şəki ali-ibtidai məktəbinə müəllim təyin edilir.

Nömrə 69

Lyudmila İvanovna Dorojko, Bakı Üçüncü ünas [qızlar] gimnaziyası idarəxanasında reminqton yazıçısı [makinəçi] təyin edilir.

Nömrə 70

Keşiş Vasili Alekseyeviç Kravçenko, təşrini-əvvəl [oktyabrın] 15-indən Bakı Müqəddəs Nina ünas məktəbində ortodoks şəriət müəllimi təyin edilir.

Nömrə 71

Sultanqərib xanım Məlikova Bakı Üçüncü ünas məktəbi ehtiyat siniflərində müəllimlik izni verilir.

Nömrə 72

Sabiq Dərbənd Realnı məktəbi müəllimi İbrahim Səfərova bu il təşrini-əvvəl [oktyabrın] birindən Bakı Birinci realnı məktəbi ehtiyat siniflərində müəllimlik izni verilir.

*Maarif naziri əvəzində
H. Şahtaxtinski*

Ziraət Nəzarətində [Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində]

27 təşrini-əvvəl 1334

Nömrə 61

Meşə müfəttişi Həmid ağa Cavan-

şir 1334 sənəsi təşrini-əvvəlın [oktyabrın] 2-sindən etibarən Azərbaycan meşələrinə vitse-inspektor təyin edilir.

Nömrə 62

Boris Karloviç Limmerman bu il təşrini-əvvəlın 27-sindən etibarən təhti-idarəmdə [idarəçiliyim altında] bulunan Nəzarətə [Nazirliyə] yuriskon-sult [hüquq məsləhətçisi] təyin edilir.

Ziraət naziri X. Sultanov

QUBA YOLUNDA TALAN EDİLMİŞ BAKILILARIN NƏZƏRİ-DİQQƏTİNƏ

Mart hadisəyi-fəciəsi [faciəli mart hadisələri] zamanında Bakı-Quba şose yolu ətəklərində talana düçar olmuş bakılılara elan olunur ki, polis tərəfindən ittixaz edilən tədabir [görülən tədbirlər] vasitəsilə həmin iğtişaş günlərində talan edilmiş bir çox əşya, qarətəgərlərdən [qarətçilərdən] zəbt edilib Quba qəzası, Dəvəçi qəsəbəsinə toplanılmışdır. Əşyasını tanıyıb geri almaq arzusunda bulunanlar, işbu sənə noyabrı (təşrini-sani) 15-ində məzkur Dəvəçi qəsəbəsinə gəlsinlər.

*Quba qəzası qaimməqamı
binbaşı Xan Xoyski*

RUS ZABİTANINA MÜAVİNƏT

Yetmiş yeddi nəfər rus zabitanına Qafqaz İslam Ordusu Komandanlığının

əmrı mövcibincə [əsasında] mahiyyə [aylıq] birər nəfər tayını [bir nəfərlik ərzaq rasionu, “payok”] eynən [eyni ilə; nəğd pul şəklində deyil, mal şəklində verilməklə] və ailəsi olanlara ikişər yüz, ailəsi olmayanlara yüzər manat pul veriləcəkdir.

İşbu ərzaq və pul, təşrini-sani [noyabr] ibtidasından [əvvəlindən] etibarən tövzi ediləcəkdir [paylanacaqdır].

Ərzaq, ordu ərzaq anbarından və pul da ordu kassasından veriləcəkdir.

Müraciət edəcək zabitin yedində [əlində] Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən vəsiqə olacaqdır.

BÖYÜK FƏLAKƏT İÇİNDƏ

Qəzetəmizin keçən nömrəsində Lahıcdan yazılmış bir müxabirə [xəbər] dərc edilmişdir. Müxabirənin ikinci qismi məzkur [adı çəkilən] qəsəbə əhalisinin halını ürək yandırıcı bir surətdə təsvir edir:

Lahıcdə gündə 20-30, hətta 50 adam sari [yoluxucu] xəstəliklərdən vəfat edir. Camaatın bütün hümmət və qeyrətinə rəğmənlə bəlaya çarə etmək, fəlakətin önünü almaq mümkün olmayır. Xalq təbibsiz, dərmanlıqdan qırılıb tələf olur. Qəsəbə əhalisi yerli qüvvələrlə dərdə çarə edəmmə-yəcəklərini anlayaraq Bakı qubernatoruna ərizə vermiş, müavinət [kömək] istəmişdir. Məqalə sahibi dəxi qəzetə vasitəsilə əhvali-əşəfnakını [kədərli halını] məhəlli-aidələrin [aidiyyətli yer-

lərin] nəzəri-etibarına əzrlə bir çarə istəyir. Qubernator həzrətlərinin və Hifzüssihhə Nəzarətinin [Səhiyyə Nazirliyinin] bu xüsusda mümkün olan qədər çalışaraq biçarə xalqa kömək edəcəklərinə əminiz, fəqət böyük atalar: “Dərd bir olsa çəkərəm ellər kimi” demişlərdir. Böylə fəlakət içində yalnız Lahıc qəsəbəsi bulunsaydı, şübhəsiz onun dərdinə əlac etmək çox asan idi. Lakin mütəəssifanə [təəssüf ki], yalnız Lahıc qəsəbəsi deyil, bütün Cavanşir və Cəbrayıl qəzaları və Şuşa qəzasının Ağdam hissəsi, Quba, Şamaxı qəzalarının çox yerləri, Salyan ətrafı, xülasə Azərbaycanın hər yeri eyni haldadır. Əgər oraların əhvalı yazılacaq olarsa, qayət acı həqiqət, pək acınacaq bir hal təsvir olunar. Lahıc qəsəbəsində olduğu kimi, Cəbrayıl və Cavanşir qəzaları və Şuşa qəzasının bir qisminə dəxi ənva’ [növənöv] sari [yoluxucu] xəstəliklər hökmfərma olub [hökm sürüb] köylərdə hər gün yüzlərcə adam vəfat edir.

Xəstəliklərin bunca külliyyətli miqdarda vəfata bais olmasının ümdə səbəbi şiddəti-sirayətindən [yoluxma şiddətindən] ziyadə, mübarizə qüvvəsinin yoxluğudur. Əgər mərəzlər şiddətlə sirayət edirsələr, yenə bunun da ümdə səbəbi həman xəstəliklər müqabilinə mübarizə edilməməsi. Bu isə bir şeydən nəşət edir [irəli gəlir]: qüvveyi-tibbiyyə [tibbi qüvvə, tibb personalı] və dərman yoxluğundan.

Ağdam, Bərdə, Qraxdın (Cəbrayıl), Malakan (Qaryagin) kimi mərkəzlər

müstəsna olmaq üzrə, bu yerlərdə bil-mərrə təbib, feldşer yoxdur. Mərkəzlərdə isə ancaq birər venderna [veterinar], ikişər təbib tapılar ki, bunlar da bütün mərkəz və yaxın ətraf əhalisinin ehti-yaclarını ödəməkdən bittəb’ [təbii ki], acizdirlər. Bir tərəfdən qüvveyi-tibbiyyənin ədəmi [yoxluğu] həm xəstəliyin intişarına [yayılmasına] və həm mərəzə tutulanların çox tələf olmasına səbəbiyyət verdiyi halda, eyni zamanda yoxluğu, digər tərəfdən xalq başına böyük bir bəla kəsilərək zavallı camaatı fəlakət içində buraxır.

Ərz olunduğu üzrə köylərdə təbib, feldşer və sairə yoxdur! Mərkəzlərdə qüvveyi-tibbiyyə pək azdır. Lakin ehtiyac miqdarında dərman bulunsaydı bəlkə o az qüvvə ilə də bir iş görmək olardı. Fəqət mütəəssifanə [təəssüf ki], böylə deyildir. Gərək mərkəzlərdə və gərək yaxın ətraf köylərdən “xoşbəxtanə” təbib tapanlar çox vaxt olur ki, reçetə əllərində neçə günlərlə gəzir. Hətta bəzi ittifaqlarda [hallarda] 30-40 verst yol gedərək dərman axtarırlar. Amma əbəs zəhmət: dərman tapılmır.

Xəstə dərmonsızlıqdan ölür. Mərəz isə bir adamdan digərinə, bir ailədən o birisinə, bu köydən ötəsinə keçir; xalqın boğazından yapışır. Bu surətlə təbib tapanlarla tapmayanlar arasında nəticə etibarilə o qədər də böyük bir fərq qalmayı. Həkimisi olan “bəxtəvərlər” dəxi təbibsiz “bədbəxtlər” kimi tələf olub gedirlər.

Bundan dolayıdır ki, cavan Hökumətimizin xüsusən Hifzüssihhə Nəza-

rətinin öhdəsinə pək ağır vəzifə düşür: Qüvvəyi-tibbiyyə, həm də dərman tapılmadığı bir zamanda camaatı hər gün yüzlərcə qurban aparıb get-gedə şiddətlə intişar tapan xəstəliklər çəngalından [pəncəsindən] qurtarmaq. Söz yox ki, burası çox müşkül bir işdir, fəqət vəzifənin çətinliyini etirafıla bərabər ümidvar oluruq ki, Nəzarət [Nazirlik] və ümum hökumət məmurları bu xüsusda var qüvvələrilə çalışaraq zavallı xalqın dərdinə çarə qılmağa səy edirlər.

Lakin bu işdə bələdiyyə idarələrinin və məhəlli [yerli] ziyalıların da öhdələrinə böyük vəzifə düşür. Bələdiyyə məclisi olan yerlərdə bələdiyyə idarəsi, böylə müəssisə olmayan nöqtədə camaatın iləri gələnəri, böyük fəlakət içində bulunan camaatın əhvalını nəzərə alaraq vəzifəyi-milliyə və insaniyyələri üzündən onlara müavinət etməkdə bir dəqiqə olsun səhlənkarlıq göstərməməlidirlər.

Əks-təqdirdə əhval daha da müşküləşər və o vaxt bəlanın önünü almaq mümkün olmaz.

Xəlil İbrahim

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Məktəblərə pul təxsisə [ayrılması]

Hökumətin 29 təşrinə-əvvəl [oktyabr] tarixli iclasında qərar verilmişdir ki, Zaqatal nahiyəsində mümkün ol-

duqca 25 bab [ədəd] bir sinifli ibtidai məktəb açılınsın və bunun üçün Maarif Nəzarətinə 100 min manat pul buraxılınsın.

Hökumətin tələbələr haqqındakı qətnaməsi

Şəhri-hazırın [cari ayın] 29-unda Maarif naziri müavini Həmid bəy Şah-taxtinski məmaliki-əcnəbiyyədə [xarici ölkələrdə] ikmali-təhsilə [təhsilini tamamlamağa] gedəcək tələbənin maddi müavinətə [köməyə] möhtac olanlarına para təxsisə [ayrılması] haqqında Hökumətə bir məruzə təqdim etmişdir. Hökumət böylə bir qərardad çıxarmışdır:

Məmaliki-əcnəbiyyəyə təhsil üçün gedəcək tələbədən fəqət məmaliki-əcnəbiyyəyə getmək imkanı və müsaidəsi olduğunu isbat edənlərin (hər birinə xüsusi surətdə) müsaidə buyurulmasını və ancaq böylə bir vəsiqə və müsaidə əldə edildikdən sonra Daxiliyyə Nəzarətilə etilaf [razılıq] hasil etdikdə Maarif Nəzarəti tərəfindən (yenə də hər kimsəyə xüsusi surətdə) fəqir tələbəyə maaş təyin ediləcəkdir.

Azərbaycanda qalmış digər tələbələrə həpsini təlimgaha alıb hərbiyyə məktəblərinə qəbul etmək. Bu məktəbləri bitirmiş tələbələrə ehtiyat - sırasına yazıldıqdan sonra ikmali-təhsil üçün müsaidə olacaqdır.

Şimdilik burada mövcud tələbəni mükəlləfiyyəti-əsgəriyyədən [hərbi mükəlləfiyyətdən] təşrinə-saninin [noyabrın] onuna qədər təxir etməlidir.

FON DER QOLTS İLƏ MÜSAHİBƏ

Mühərririmiz məhəlli [yerli] Almaniya heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] rəisi baron fon der Golts cənabları tərəfindən hüzurə qəbul edilərək, müşarileyhlə [adı çəkilən şəxslə] müsahibədə bulunmuşdur. Almaniyanın vəziyyəti haqqında mühərririmizin sualına fon der Golts cənabları cavab vermişlər ki:

“Hal-hazırda Almaniyanın vəziyyəti-hərbiyyəsi [hərbi vəziyyəti] öylədir ki, qışadək düşmənlər onu müharibəni məcburiyyətlə bitirməyə vadar edə bilməzlər və bu surətlə 5-inci qış əməliyyatına daxil olmağa Almaniya hazırdır. Əgər Almaniya müharibəni davam etdirməyə məcbur olsa, heç şübhəsiz, millət Hökumət tərəfində olacaq və ona müzahirət [kömək] edəcəkdir. Hərb və sülh məsələsinin həlli Müttəfiqlərin, baxüsus hal-hazırda qəti söz söyləməsinə imkan verici bir mövqə tutmuş olan Şimali Amerika rəisi-cümhurunun [prezidentinin] nə kimi vəziyyət almasına bağlıdır. Bilxassə ki, Almaniya aydın-aşkara bəyan etmişdir ki, 8 yanvar 1918 tarixində Vilsonun göstərmiş olduğu 14 maddəni qəbula razıdır.

Almaniya təklifinin ciddiliyi bundan məlumdur ki, bu təklifi yeni şərait altında və bu şəraitə müvafiq bir surətdə təşkil olunmuş yeni Hökumət qəbul etmişdir. Bu Hökumətin təşkili-

nin əsası ümum alman milləti nümayəndəliyini təşkil edən bütün fırqələrin onda iştirakı üzərinə qurulmuşdur. Bunu əlavə etməlidir ki, Almaniyanın daxili həyatında bu təbəddülat [dəyişikliklər] bilmərrə adi həyat pozulmadan cari olmuşdur. Böylə şərait altında, aşikardır ki, rəisi-cümhur Vilson müqaviləyə, əski mənada Hökumətlə deyil, ümum alman milləti ilə girişir. Gələcəkdə hər şey bağlıdır Vilsonun məzkur 14 maddəlik proqramını öz müttəfiqlərinə qəbul etdirə bilməsinə. Onun proqramının ümdə maddəsi Millətlər İttifaqı təşkili tələb edən maddədən ibarətdir ki, buna da Almaniya razı olmuşdur. Amma bu plan o vaxt qövldən feilə [sözdən iş] keçə bilər ki, İngiltərə, Fransa və İtaliya yalnız özlərinin xudpərəstlik [eqoistlik] mənafeələrini təqibdən vaz keçələr. Nə qədər ki, bu əmr [iş] müəyyən deyildir, Almaniyanın şüarı böylə olmalıdır:

Sülhə çalışmaq və eyni zamanda müharibəyə hazır olmaq.”

QAFQAZIYA MİLLƏTLƏRİNƏ

Qədim əyyamdan bəri Qafqaziyada 3 millət yaşayırdı: türk, erməni və gürcü. Qafqaziya Rusiyaya mülhəq olduqdan [birləşdirildikdən] sonra buranın, daha doğrusu Zaqafqaziyanın əhalisinin çoxunu bunlar təşkil edirlərdi.

Ümumi mədəniyyətin artması ilə Qafqaziya millətlərinin münasibəti [münasibətləri, əlaqələri] daha da sıxlaşmış, bəlkə daha da mədəniləşmişdi, fəqət məzkur [adı çəkilən] millətlər arasında niza [çəkişmə; qovğa] davam etməkdə idi. Bu nizalar bəzi iqtisadi və siyasi səbəblərə görə, xüsusən irticəpərəst rus hökumətinin bacarıqsız cahangirlik siyasəti səbəbilə, qismən də gizli milli ədavətdən dolayı bəzən kəsbi-şiddət edir [şiddətlənir], hətta ciddi ixtilaf surətini alırdı.

1905 və 1918 sənələrinin müəssif [təəssüf doğuran] hadisələri bu ixtilafın yaşana biləcəyi dərəcə və verə biləcəyi nəticələrdən ibarətdirlər. Əlbəttə, məlumdur ki, iləricə [keçmişdə] böylə hadisələr, buna səbəbiyyət verən millətlər üzərində bir rüsvəliq ləkəsi kimi qalırdısa da, indi müdhiş cahan hadisəti [hadisələri] qarşısında, böyük Avropa dövlətləri və müstəqil siyasi, milli həyatla yaşamağa səy edən xırda millətlərin müqəddəratı məsələsi həll olunan bir zamanda daima bir yerdə yaşamaq məcburiyyətində olan üç millətin beynəlmiləl ixtilafını qılınc və atəşlə bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] daha böyük cinayətdir. İxtilafı yatırmaq üçün ayrı yol da var və o yolları tapmaq lazımdır. Bunu ələlxüsus indi eləməlidir ki, Qafqaziya millətlərinin siyasətən özləri-özlərini idarə və milli müqəddəratlarını kəndiləri təyin etmək dərəcəsinə yetişmiş olduqları, qəyyuma ehtiyac qalmadığı və münasibəti-mütəqabiləni [qarşılıqlı münasibətləri] özləri nizama sala bildikləri bütün dünyaya isbat edilmiş olsun. Biz bunlardan birisi haqqında, baxşus türklərlə ermənilər barəsində bir neçə söz söyləmək istəyirik.

Dörd illik ağır, indalı və qanlı Cahan müharibəsi bir çox məmləkətlərə və millətlərə hədsiz-hesabsız xəsarətlər verdi. Milyonlarca insanı tələf və bir çox məmur [abad; rifah içində yaşayan] və abad şəhər və köyləri xarab etdi. Bu müsibətlərin acı nəticələri bizim Qafqaziyanı və əzcümlə [o cümlədən] əsrlərdən bəri qonşu olan türk və erməni millətlərini də təsirsiz buraxmadı. Bu acı zəhəri biz dəxi içdik. Daha artıq əski günahlar – lüzumsuz ədavətlər və əfvi qabil olmayan mütəqabil [qarşılıqlı] etimadsızlıq – öz zərbələrini yetirdilər və biz kor-koranə ədavətə qapılaraq yek-digərimizi imha [məhv] və mallarımızı itləfdən [tələf etməkdən] çəkinmədik. İmtahan badəsi daha da acı oldu. Bu ağır müsibətin – külli miqdarlı qurbanlar və bütün talanın təzyiği altında ayılmalı və anlamalıdır ki, bu qədər qurban kimə lazımdır? Biri-birimizə bunca dəhşətli zərbə və xəsarət vurmağımıza səbəb nədir? Əsrlərcə qonşuluğumuz bizə öyrətmiş və hazırkı mənafeyi-siyasiyyəməiz tələb edir ki, mədəniyyətimizin tərəqqisi, həyatımızın nəşvü-nümasını [inkişafını] dinc və birgə yaşamaqda arayaq. Binaileyh biri-birimizi qırmağımız bizə zərərdən başqa bir nəticə verə bilməz.

Bu aydın və sadə həqiqəti dərkə

və Qafqaziya həyatı yollarında gələcək hadisat qarşısında erməni və türklərdən bir heyət miyanında lüzumsuz ədavətə, yek-digərini qırmaq rüsvallığına xitam vermək qəsdini ilə birləşərək iki qonşu miyanında [arasında] sülh və xeyirxahlıq bərpasına müstəid olan birlik və müvafiqət [razılığa gəlmə] şüarı elam etmək [bildirmək] fikri doğmuşdur. Bu törəyən işlərin lazım olmadığına camaat nə qədər artıq dərk etsə, müharibə yoldaşı olan milli ədavət müqabilinə nə qədər ciddiyyətlə mübarizə etsək, o qədər tezliklə aramızda birlik əmələ gələr ki, bunsuz da bizə nicat yoxdur. Qafqaziyada, baxüsus [xüsusən] Zaqafqaziya və Bakıda nə kimi siyasi şərait altında yaşamaq olsaq belə, həman birlik əmələ gələ bilər və gəlməlidir də. Bundan əlavə unutmamalıdır ki, müntəzəm dövlətlər və siyasi qüvvələr müharibə edirlər, fəqət müsəlləh [silahlı] əsgəri qüvvənin müsədiməsi [toqquşması; döyüşməsi] heç diñç əhalinin biri-birini, xüsusən arvad-uşağı qırmalarını tələb etmir. Halbuki bu iş həman hərəkətə təvəssül etmiş [əl atmış, girişmiş] və etməkdə olan şəxslər üzərində silinməz bir ləkədir ki, qalır və əgər bütün cahana “Hədsiz cəbhələrdə qan tökmək bəsdir daha” demək vaxtı gəlmiş isə milli ədavət və insan qanından gözü tutulmuşların əlində öləndiñç əhalinin, xüsusən günahsız arvad-uşağın qanı axıdılması müqabilinə etiraz etmək vaxtı çoxdan yetişmişdir.

Məzkur [adı çəkilən] heyət tərəfindən təsis edilən “Qafqaziya Millətlərini Birləşdirici İttifaq” bütün türkləri və erməniləri dəvət edir ki, Şərqi Zaqafqaziyanın millətçilik davası yanğına qarılımış olan dinc əhalisinin qanı axıdılması müqabilinə etirazda onunla həmavaz olsunlar və əsrlik qonşular arasında müvafiqət [uzlaşma] və birlik əsası elam [elan] etsinlər. Zira ancaq böylə birlikdə məzkur millətlər nicat və mədəni, iqtisadi və siyasi tərəqqi çarəsi bularlar.

Bu ittifaq heç bir siyasi məqsəd təqib etməyib [güdməyib], Qafqaziya millətləri və xüsusən ədavətdən mütəzərrir olan [zərər çəkən] erməni və türk millətləri arasında birləşmə və hüsni-müamilə [xoş rəftar] hüsuluna [hasil olmasına] çalışacaqdır. Bu iki millətin birləşməsi ətrafımızda qaynayan siyasi mübarizəyə hüsni-təsir [müsbət təsir] edərsə, “İttifaq”ın əsl məqsədinə xidmət zəhmətlərinə fəzlə [artıqlamasıyla] bir mükafat olar.

Unutmayalım, iki qonşu millət arasında birləşmə və müvafiqət günəşi nə qədər tez tülü edərsə [doğarsa], ədavət və etimadsızlıq zülmatı [qaranlıqları] o qədər tez rəf olar [aradan qaldırılar], vəhşi, mənasız və fəlakətli qara ləkə də üzərimizdən götürülər.

Qoy bu günəş tülü etsin, qoy uzun və ağır gecədən sonra gündüz olsun!

Müsəlman və erməni ziyalılarından bir heyət

**TÜRK ƏDƏBİYYAT VƏ LİSANI VƏ
TÜRK CƏRƏYANI-ƏFKARI
[TÜRK ƏDƏBİYYATI VƏ DİLİ, TÜRK FİKİR
CƏRƏYANLARI]**

(Ruşən Əşrəf və Ruşəni bəylərin konfransı)

(keçən nömrədən məbəd)

Bu bərdə Şinasi ilə bərabər mü-hərrirliyə başlamış atəşin qəbli Namiq Kamal, Şinasiyə böyük müavinətdə [yardımda] bulundu. Namiq Kamal, nəsr cəhətini islah etdi. Ədəbiyyatımıza və məmləkətimizə yeni gözəl bir tərzdə vətən duyğusunu gətirdi. Bu zamanda Osmanlı ədəbiyyatının incələşməsinə fransız ədəbiyyatı səbəb oldu. Oradan alınmış təsirat altında ədəbiyyatımızın içindəki əskiliyi atıb saf qəlblə, vicdanda vətən hissiyyatını daha eyi tərsimlə [ifadə etməklə] əhalinin qalın təbəqələrinə təsir edərək zehinlərdə bir inqilabi-fikriyyə [fikri inqilab] törətmək uğrunda Namiq Kamal teatro yazdı. “Vətən yaxud Silistrə” kimi təmsil meydana çıxartdı. Romanlar, qəzetə məqalələri yazdı. Namiq Kamalın nəsrdə yaptığı inqilabi Əbdülhaq Hamid bəy nəzmdə yaptı və bir çox yeniliklə bərabər trajedi deyilən teatro tərzini ədəbiyyatımıza girdirdi. Orada ümumi tarixə, əski yunan tarixinə və islam tarixinə aid mövzular yarandı. Fəqət əsl fikri bu çərçivələr içində öz milləti üçün dilədiyi oyanıqlığı, yeniləşmək ehtiyacını, vətən, hürriyyət, fədakarlığa məhəbbət kimi ülvi duyğuları oxuyan-

lara anlatmaq idi.

Görürsünüz ki, Şeyx Qalib dövründən sonra zəvala [yox olmağa] üz qoymuş Osmanlı ədəbiyyatı Sultan Əbdülməcid dövründən etibarən yenə birdən-birə parladi. Artıq Osmanlı türklərinin ədəbiyyatına Şərqdən fəzlə [çox] Qərb hakim olurdu. Şərqdən alınma kəlmələr Qərbdən alınma fikirləri söyləmək üçün istifadə edildi. Yeni ədəbiyyatımızın ilk dövrü fransızların Şatobrian, Viktor Hüqo, Lamartin, Müsse kimi romantik denən ədib və şairlərinin təsirindən doğma idi. Lakin yenə də dövr-istibdad böylə ədib və şairlərin təsir və nüfuzunu qırmaqdan ötrü Namiqləri Rodos, Midilli kimi bir yerə sürdü. Əbdülhaq Hamidləri başqa ölkədə səfir etdi ki, onların vətən, millət nəğəmatı [nəğmələri] eşidilməsin. Halbuki fikir, hava kimidir. Heç bir ovuca sığmaz, hər tərəfə qayar [sürüşər; yayılır]. İstibdad, ziyalıları əzdicə fikir də bu basqıların altında yeniləşdi.

Görürsünüz ki, Qərb, mədəniyyəti və ədəbiyyatı ilə birlikdə Türkiyəyə bir axın edir. Hər ziyalıda Qərbə doğru getməyə meyil oyanır. Lisanı və nəzminin şəkli ilə əski olan Ziya Paşa da Namiq Kamalla, Əbdülhaq Hamidlə eyni fikirdə bulunur. Digər tərəfdən Əhməd Midhət əfəndi, hekayələri və romanları ilə xalq oxumağa isindirir. Rəcəizadə Əkrəm bəy Qərb ədəbiyyatının qüvvətini, yeni ədəbiyyatımızın mahiyyətini o zamanın Mülkiyyə məktəbində tədris edir. “Təlimi-ədə-

biyyat” isimli kitabı ilə o vaxtın cavanlarına əsər [təsir] edir. Fransız dilindən türkcə kitablar tərcümə olunmağa başlayır. Axır türklər ruhlarının istəyini dəyişdirməyə savaşıır.

Fəqət bu yeni cərəyanın ziddinə bir cərəyan daha oyanır. Həyatda da, ədəbiyyatda da həməvəqt [həmişə] yenilik-əskilik davaları olubdur. Öylə deyimli? İştə Müəllim Naci kimi qüvvətli qələm sahibi bir şair ətrafına bəzi tərəfdarlarını alır, Nəfilərdən, Nədimlərdən, Nabilərdən qalma köhnə şeirimizi yeniləşdirmək, o qəlibləri hizf etmək istəyir. Təbii, bu işi başarmayıır. Yalnız Əbdülhaq Hamidin əlində yeniləşməklə bərabər azacıq pozulan dili xoş bir siyaqa [tərzə; üsluba] götürür. Bu etibarla Tofiq Fikrət kimi, Cənab kimi kəndindən sonra yetişəcək şairlərimizə də əsər [təsir] edir. Fəqət Müəllim Naci bu barədə coşqun bir nəhrin ortasına birikmiş kiçicik bir ada kimidir. Sel daha qüvvətlə gələndə onu basıb keçər. Nəsil ki, qüvvətli Qərb cərəyanı onu aşdı getdi, gəldi Fikrətlərin, Xəlid Ziyaların, Cənabların əlinə. Bu cavanların hamısı firəngcə oxuyurlar, yazırlar. Fransız siyaqını [tərzini] lap bəyənilərdi. Tofiq Fikrət Sultani məktəbində oxumuş, Xəlid Ziya İzmirin Mxitarist erməni məktəbində oxumuş, Cənab Şəhabəddin Tibbiyəni bitirəndən sonra Parisə getmişdi. Əlbəttə ki, bunların düşünüşündə, təsvirində Qərb qoxusu olacaqdı. Bunlar Fransa ədəbiyyatını qabaq gələnlərdən artıq bilirlərdi. Bunların əlində

türk ədəbiyyatının ifadəsi, rəvişi [tərzi; üsulu] həman-həman yəqin firəng ədəbiyyatına oxşardı.

Nəmiq Kamalla Əbdülhaq Həmid dövründə nəsrimiz də əsarətdən qurtuldu. Onlar, yuxarıda da dedik, fransız romantizm məktəbinə səpmişlərdi. Həlbuki o vaxtlarda Avropada belə bu moda köhnələşirdi, yaxud köhnələşmişdi. Bu dediyim dövr Rusiyada Qoqolların, Turgenyevlərin, Dostoyevskilərin; Fransada Balzakların, Floberlərin, hətta onlardan sonra Mopassanların, Zolaların, Anatol Fransların, Pol Burjelərin; İngiltərədə Dikkenslərin yazı yazdıqları dövrüdü. Yəni romantizm köhnə qalıb realizmə, naturalizmə başlanan dövrüdü. İştə Tofiq Fikrət, Xəlid Ziya nəslilə bunlara peyrov oldu [onların ardınca getdi]. Bizdə də yeni cərəyan açıldı. Bu yeni yetişmələr əvvəla Rəcəizadə Əkrəm bəyin rəyasəti altında “Sərvəti-fünun” məcmuəsində toplandırlar. Yavaş yavaş ilərilədilər.

Əkrəm bəy yerini Tofiq Fikrətə verdi. “Ədəbiyyati-cədidə yaxud Sərvəti-Fünun ədəbiyyatı” dediyimiz dövr kəndini aləmə tanıtdırdı. Tofiq Fikrətin hər şeiri məmləkətin ziyalıları üstündə sarsıcı, yeni günləri, yeni üfüqləri göstərici bir əxlaqi təsir oyandırırdı. Deyilə bilər ki, Fikrətin nəzmi köhnə qəliblərlə bərabər Şərqin köhnə fikir və tələqqilərini də kökündən söküb atdı. Bu barədə Fikrət ən böyük mürşüdümüzdü. Məmləkətin cavanları üstündə bir nümunə təsirini haiz

oldu [təsirinə malik oldu]. Tolstoy nə cür həyatı ilə, əsəri ilə Rusiyada həqiqət adamı tanınmışsa, Fikrət də Türkiyədə öylə oldu. Qələmi ilə və sözü ilə kö-tülüyə qarşı dava açdı. Bundan ötrü Namiq Kamaldan sonra ziyalı gənclər arasında ən qüvvətli bir mürşüd təsirini Tofiq Fikrət buraxdı. “Rübabi-şikəstə”də, “Xəluqun dəftəri”ndə öylə parçalar var ki, yer üzündə türklər dur-duqca hər vaxt artıq bir ləzzətlə oxu-nacaqdır. Xalid Ziya da nəsr barəsində çalışdı. Yeni-yeni romanlar, kiçik heka-yələr yazdı. Ona gələne qədər roman-çılıq çox irəli getməmişdi. Sami Pa-şazadə Səzai bəy bir qaç kiçik hekayə ilə bir də roman yazmışdı, fəqət əsl yeni romançılığın babası Xalid Ziyadır. Təsviri də çox xoşdur. Uca bir sənət-kardır. Cənab Şəhabəddin də nəsrə qəribə bir yenilik verdi. Təsvirimizi artıq mərtəbə irəli götürdü. Bu üç böyük ustadın Məhməd Rauf kimi, Əhməd Hikmət kimi, Faiq Ali, Hüseyn Sirət, Hüseyn Cahid kimi bir neçə yoldaşları da vardı ki, Hüseyn Cahid dilin sadəliyə doğru getməsi barəsində köhnələrə qarşı dava açmışdı. Əhməd Hikmət də milliləşmək dilə-yirdi. Bununla bərabər bu böyük us-tadların dilimizə, millətimizə gətir-dikləri yeniliklər, yüksəkliklər qüsursuz deyildi. Əvvəlincisi, dilləri yeni olmaqla bərabər çətindi. Cümlələr uzundu. Ərəbi, fərisi ləflər lap artıqdı. Təta-beyi-izafat [ardıcıl izafətlər] var idi. Sanki bizim qələm sahiblərimiz üç dildə vəzirlərdi. Dillərində fransız bay-

rağı kimi üç rəng vardı. Böylə bir dil təbii millətin ruhuna eyicə enəmmədi. Yüksək təbəqənin ziyalıları bunlardan zövq aldılar, faydalandılar və lakin ümum bir şey duyammadı. Sonra da yazılarının ruhunda olsun, şəkliində olsun Qərbi çox təqlid etdilər. Xalid Ziya bəyin romanları realist tərzdə yazılmışdı, fəqət içindəki tiplər məm-ləkətdə yoxdu, Xalid Ziya bəyin qa-fasından çıxırdı.

Demək, əvvəlcə necə Şərq təsirləri altında türk ruhu kəndiliyini itirməyə başladıysa, bu səfər də Qərbin təsiri altında qalırdı.

Əsl türk qövmünə məxsus ədə-biyyat saz şairlərində, təkyə mərsiyə-çilərində qalmışdı. Ona kimsənin baxdığı yox idi. Halbuki bir millətin ədəbiyyatı o millətin ruhuna hansı vaxtda uyar? O vaxtda uyar ki, o mil-lətin özündən götürülmüş ola. Fransız ədəbiyyatının fransızlar üstündə, rus ədəbiyyatının ruslar üstündə çox tə-sirləri olar. Çün dilləri ilə, duyğuları ilə birlikdə o millətin özündən alınmışdır. Ona görə düzəlmişdir. Bu barədə türk ədəbiyyatı geri qalmışdı. Çün türk, öz ruhunu tanıyıb ona görə çalışması yer-də, özünə özgə ruhları aparmağa savaşırdı.

Məşrutə zamanı gəlməklə bü-tün vətən milliləşdiyi sırada Osmanlı ədəbiyyatında da dəyişiklik istəkləri bəliirdi [özünü göstərdi]. Çün ədəbiyyat həyatın əksidir. İctimai hərəkətlərə görə ədəbiyyat da cərəyan dəyişdirir. Bu indiki əsr isə millivvət əsridir. Bun-

dan ötrü bizim ədəbiyyatımızda da milliyyət hərəkətləri başlandı. Bunun ilk mücahidlərindən biri də həpinizin pək sevdiyi, şeirlərini əzbər etdiyi Məhməd Əmin bəydir ki, yunan müharibəsi dövründə

Bən bir türkəm, dinim, cinsim uludur
Sinəm, özüm atəş ilə doludur

beyti ilə başlayan şərqi yazmış, sadə türk dili ilə türk ruhuna oxşar şeirlər və şərqlər meydana gətirmişdi. İlk zamanlarda bu yeni şairi ən çox filosof Rza Tofiq bəy anlamışdı, onu təşviq etmişdi. Zətən özü də lap qəribə təkyə nəfəsləri, divanlar, qoşmalar yazardı ki, bu barədə artıq bir sənətkarımızdır. Bu iki kişinin başladığı yolda məşrutıyyətdən sonra yolçular çoxaldı. Əvvəldən Əhməd Hikmət, Hüseyin Cahid bu yollardan istərlərdi. Bu səfər də son zamanların ən yüksək romançısı Xalidə Ədib xanım türkçü oldu. Bu türkçülük barəsində vətəndaşlarınızdan Ağaoğlu Əhməd bəylə Hüseyinzadə Əli bəyin, sonra şimal türklərindən Akçuraoğlu Yusif bəyin yaxşı köməkləri olmuşdu, fəqət bu kişilərin köməkləri ədəbiyyatdan artıq fikir və ictimaiyyət [sosiologiya] barəsində olubdu.

(bitmədi)

TÜRKİYƏDƏ

İzzət Paşa və erməni mürəxxəsləri [nümayəndələri]

“J. D.” qəzetəsinin xəbər verdiyinə görə, təşrinə-əvvəlin [oktyabrın] 2-sində

sədrəzəm İzzət paşa həzrətləri Ermənistan sülh mürəxxəslərini (Aqaronyan, Xatisov və Papacanovu) hüzurlarına qəbul buyurmuşlardır.

Erməni mürəxxəsləri Qarabağa türk qoşunu göndərilməsinə xitam verilməsini, Gümrü-Culfa dəmiryolunun təxliyəsi və bir çox sair məsələlərin haqqında sədrəzəm həzrətlərinə şifahi bir nota təqdim etmişlərdir. İzzət paşa vəd etmişdir ki, Qarabağa əsgər göndərilməsi haqqındakı əmrin ləğvi barəsində teleqrafən [teleqraf vasitəsi ilə] binagüzarlıq edər [sərəncam verəcək]. Yerdə qalan mühüm məsələlər haqqında isə ancaq tanış olub müfəssələn müzakirə etdikdən sonra cavab verəcəyini vəd etmişlərdir.

“J. D.” qəzetəsinin Qarabağ haqqında İzzət Paşanın binagüzarlığı cəhəti uydurma olsa gərəkdir. Zira Qarabağ məsələsi Azərbaycan qoşunları ilə həll və fəsl edilmişdir [həll edilərək başa çatdırılmışdır] və Qarabağ Azərbaycan Hökuməti daxilində olub İzzət paşaya bir cəhəti-təəllüqü [bağlı bir tərəfi] yoxdur. Bu kimi qəzetə xəbərlərini idarə tərəfindən bəzən təkzib və ya təshih etməyərək yazdığımız kimi, oxuyucularımız o qəzetələrin mənqulatını [xəbərlərini] haqiqət zənn edirlər.

Qarabağ məsələsinin həlli üçün sülh heyəti gəldiyi barəsində dünkü qəzetəmizdə verdiyimiz xəbəri Tiflisdə müntəşir “Slovo” qəzetəsindən iqtibas etmişdik.)

(idarədən)

Türkiyədə ermənilər

Sabiq Maliyyə Komissionunun sədri Voskan Martikyana İzzət paşa kabinəsində nazirlik verilmişdir. Bu surətlə Türkiyə kabinəsində bir erməni naziri olur.

ERMƏNİ-GÜRCÜ İXTİLAFI

27 təşrini-əvvəldə [oktyabrda] Sainindən Hərbiyyə nazirinə, surəti Ərkani-hərb naçalnikinə [Baş Qərgah rəisinə].

Təşrini-əvvəlin 26-sında bənim əmrim mövcibincə [əsasında] Korinci qarşısındakı qabaq sipərlərimizin cənab və arxasında yerləşmiş quldurlar üzərinə 4 nömrəli zirehli trendən atəş açılmışdır. Qaraqol dəstələri pərakəndə edilmişdir. Pişdarlarımıza [ön qüvvələrimizə] Korinc köyünə yürümək əmri verilmişdir. İşbu atışmada bizim köprüdən 118 çağrım məsafədə rotmistr Şanidzenin süvari qitəsi qarşısındakı dəstəimiz iştirak etmişdir. Zirehli qatar topçusu Corbanadze, süvari Qurcamani yaralanmışdır. Səhər saat 7.30 dəqiqə atışma dayandırılmış. Bir çox səbəblərdən məlum olduğu üzrə erməni heyətinin bir hissəsi Dro qoşununun qərgahı Qarakilsəyə getmişdir. Dronun xəstəliyindən naşi [xəstəliyi səbəbindən] köprüdən 118 çağrım məsafədəki bitərəf məntəqəyə Ermənistan xidmətindəki miralay [polkovnik] Korolkov gəlmişdir.

Bunun məlumatına görə, Korinc-

dən dəmiryolu xəttinə kimi duran qoşuna o özü komanda edirmiş. Polkovnik, Dro tərəfindən təşrini-əvvəl 26-sından Korinci təslimi haqqında çəkilmiş bir təcili teleqram göstərdi. Bununla gürcü komandanlığını xəbərdar etməli imiş. Bundan naşi dava hərəkətini qət edib Korinci və Tsater köylərini on beşər əsgər, birər zabit ilə işğal etmək əmrini verdim. Dəstəmin başqa hissələri Sainin ətrafında durmalıdır. Erməni qoşunlarının nəyəyə getməsi məlum deyildir, fəqət Drodan şəxsən bilməyə çalışacağıam.

Süvari Kordzayın və zirehli tren xidmətçilərinin şücaətlərini pişnihad [qeyd] etməyi vəzifəm ədd [hesab] edirəm.

General Tsulukidze

Kaçaznuninin teleqramı

İrəvandan Tiflisə. Nömrə 32, təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 26-sında saat 18.30 dəqiqə. Hərbiyyə və Xariciyyə nazirlərinə.

Təşrini-əvvəlin 25-i saat 18.23 dəqiqədə İrəvanda alınmış radioteleqramınıza cavabən. Bizim qoşunlarımıza təcili əmr verilmişdir ki, türklər tərəfindən təxliyə edilmiş yerləri işğal etsinlər. Əmr təkrar edilmişdir. Xüsusi surətdə əmr verilmişdir ki, Tsater ilə Korinc köylərini təxliyə etsinlər. İşbu köylər səhvən işğal edilmiş imiş. Öz tərəfinizdən Gürcüstan qoşunlarını həyəcana gətirəcək iqdamatın [addımların] qət olunması [qarşısının alınması]

barəsində fərman veriniz. Sərhəd məsələsini sülhcuyanə [sülh yoluyla] bir surətdə həll etməkdən ötrü erməni-gürcü konfransı dəvət etməlidir [çağırılmalıdır].

VƏSIQƏ MƏSƏLƏSİ

Paytaxtımız qəhrəman ordumuz tərəfindən fəth edildikdən sonra icazəsiz şəhərə daxil olmaq və ya kənara çıxmaq Hökumət tərəfindən yasaq edilmişdir. Çünki Bakı hər nə qədər fəth edilmişsə də, düşmənlərimizlə olan müharibə hələ bitməmişdir. Bakıdan qaçan düşmənlərimizin bir hissəsi Ənzəliyə, digər bir hissəsi Tazəşəhərə (Krasnovodsk), mühüm bir qismi də Petrovska pənahlaşıb müharibəni davam etdirmək fikrindədirlər.

Binaileyh [ona görə] Bakı ətrafı müharibə meydanı ədd [hesab] edildiyindən, Bakıya gəlib-gedənlər haqqında onların şəxsiyyətləri və nə üçün gəlib-getməkləri barəsində lazım gələn təhqiqat yapılması təbiidir. Budur ki, Bakıdan xaric olmaq istəyənlər məhəlli [yerli] hökumətdən vəsiqə almalıdırlar. Bizim bu sətirləri yazmaqdan da məqsədimiz şu vəsiqələrin necə bir müşkülətlə ələ gəlməsidir. Böylə ki, Bakıdan kənara çıxmaq istəyən bir şəxs, əvvəl lazım gəlir ki, ev komitələri tərəfindən öz şəxsiyyəti haqqında bir şəhadətnamə alsın. Ev komitələri idarələri müntəzəmən hər

gün açıq və işə məşğul olmadığından böylə bir şəhadətnamə almaq üçün iki-üç gün vaxt sərf etmək lazım gəlir. Həman şəhadətnaməni aldıqdan sonra onun üzü ilə polis uçastokundan ayrıca bir vəsiqə almalıdır. Polis uçastoklarında bu iş üçün xüsusi bir məmur təyin edilmədiyindən, gedəcək müsafir bunda da bir-iki, bəlkə üç gün vaxtını itirməlidir. İş böyləliklə bitmiş olmayır. Həman vəsiqəni şiməndifər mövqifində [dəmiryol stansiyasında] vəsiqə komandanına təqdim edib imza etdirməlidir ki, onun üzü ilə bilet ala bilsin. Müşkülətin də ən böyüyü buradadır. Belə ki, Bakının ona qədər müxtəlif uçastoklarından verilən vəsiqələri mövqifdə yalnız bir nəfər nəzərdən keçirib imza etməlidir. Müsafir çox olduğundan bu iş üçün təyin edilən məmur şiməndifər yola azim olanadək [yola düşənədək] imza edəmməyir. Müsafirərin əksəri gedə bilməyib vəsiqələri yerdə qalırlar. Deyirlər yarın gəliniz... Şimdi zavallı müsafirələr nə yapsınlar? Şəhərdə mənzilini boşaltmış, fayton və araba olmadığından hamil olduğu [apardığı] əşyasını hammal vasitəsilə piyada olaraq mövqifə daşıtdırmış. Təkrar 50-60 manat xərc edib şəhərə qayıtmaq məcburiyyətində qalır. Mütəəssifanə [təəssüf ki], əksər övqat [çox vaxt] vağzaldan şəhərə övdət etdikdə [qayıtdıqda] müsafir öz mənzilinin bir qeyrisinə kirayə verildiyini görərək, küçələrdə avarə və sərgərdan qalmağa məcbur olur. Bəzən gedəcək müsafir yanında arvad-

uşaq və çoluq-çocuq olduğundan böyük bir zəhmət və məşəqqətlə mövqifə qədər gedərək, vəsiqəsini imza etdirə bilmədiyindən nə yapaçağını belə şaşırır. Mən böylələrini bilirəm üç və dörd gün mövqifdə vəsiqəsini imza etdirə bilməmişdir. Şəhərdən mövqifə, mövqifdən şəhərə daşınmaqdan hamil olduğu [apardığı] parasını bitirmişdir. Böylələri var ki, həftələrlə lazım gələn vəsiqəni əldə edə bilməyir. Acizləri vəsiqə dərdindən küçələrdə sərgərdan qalan müsafirlərin yalvarmasını dinləyib, onların çəkdikləri zəhməti qəzetə vasitəsilə möhtərəm Hökumətimizin nəzərinə gətirərək ümid edirəm ki, vəsiqə məsələsini məmurların ədədini artırmaqla və ya başqa bir tövr ilə yüngülləşdirmək üçün bir təşəbbüs edilər.

Oruc

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Təshih [düzəliş]

Dünkü “Türk duyğuları” namındaki şeirdə bəzi xətalər olduğundan bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] təshih olunur: Sərlövhdəki “böyük yol” “böyük yük”; şeirin otuz ikinci sətirdəki “kəlləsin” “kəlləsini”; qırx beşinci sətirdəki “yol” kəlməsi “yük”, qırx altıncı sətirdəki “yol” kəlməsi də “yük” oxunmalıdır.

* 29 təşrinə-əvvəldə [oktyabrda] Maarif naziri Yusifbəyov və İlaşə naziri Rəfiyev, Gəncədən Bakıya qayıtmışlar.

* Bakı valisi Məhəmməd Fəthi bəy bu məzmununda bir əmr vermişdir: *“Bana gələn kağızlardan anlaşılır ki, pristavlar və bəzi polis məmurları icazəsiz sahibsiz evləri açıb, hətta əşyasını da özləri üçün götürürlər. Bununla əmr edirəm ki, bəndən icazə almamış bir ev açılmamalıdır.”*

* Hökumət tərəfindən Maarif nazirinə Bakı 2-nci ünəs [qızlar] gimnaziyası təmiri üçün 10 min və Müqəddəs Nina ünəs məktəbindən ötrü 8809 rublə 85 qəpik pul buraxılmışdır. Bakı, Gəncə və Şəki ünəs Müqəddəs Nina məktəblərinin islah edilməsi məsələsi Maarif Nəzarəti tərəfindən ümum məktəblərin islahı və bunların heyəti-müəllimini [müəllim heyəti] xüsusunda Hökumətə məruzə verənədək təxirə salınmışdır.

* 29 təşrinə-əvvəldə [oktyabrda] Maliyyə, Sənaye [Sənaye] və Ticarət və Türlük-Məabir [Nəqliyyat-Rabitə] nazirləri ilə Neft Mədənciləri İttifaqı müəxəslərinin [nümayəndələrinin] müşavirəsi vaqə olmuşdur. Maliyyə Nəzarəti mədənlərin milliləşdirildiyi zamanın mədəncilər öhdələrində olan borcun Hökumətə nə vaxt veriləcəyini sormuşdur. Mədəncilər bu pulla bütünlüklə fəhlələrə məvacib verilməsini göstərüb, neft ehtiyatına vergi tərifi [yolu] ilə çıxmasını rica etmişlər. Mədəncilərin veksəl tərifi ilə veriləcək məbləğlər ədasının [ödənişinin] təxirə

salınması (moratorium) haqqındakı istidası [xahişi] dövlət tərəfindən qəbul edilmişdir. Bu şərtlə ki, veksellər fəhlələrə məvacib və mədənlərə mal almaqla mərbut [şərtləndirilmiş] olsun. Türlük və Məabir naziri demişdir ki, neft yolu hazır olub, neft aparmağa 1500 vaqon vardır.

* Ərazi İdarəsi, Şəhər İdarəsinə müraciət edib, bu yaxında Bakıya köçürüləcək sənaye məktəbindən ötrü şəhər məktəblərinin birisini təxliyə etməsini istəmişdir. Bu məktəbdən ötrü 20 dərs otağı (hər otaqda 50 nəfər olmaqla) və 14 otaq dəxi heyət [əyani vəsait] laboratoriyasından ötrü, kimya və qeyri əcxaxanalardan ötrü lazımdır. Məktəbin həyəti də qış zamanı mütəəllimlərə [şagirdlərə] təcrübə göstərməsinə imkan verməlidir. Gələcəkdə imkan olarsa, axsamları bu məktəbdə ziraət darülfünunları [kənd təsərrüfatı ali məktəbləri] məramnaməsi [proqramı] ilə ziraət və sənaye kursları açılacaqdır.

* * *

Qafqaz Müsəlman Ordusu Komandanı tərəfindən 28 eylül [sentyabr] tarixli verilmiş əmr mövcubincə [əmrə uyğun olaraq], eylül ayında evlərdən qarət və yəğma etməkdə müttəhim edilib də aşağıda adı yazılan əşxas [şəxslər] hərə min manat cərimələnmişlərdir: 1) Xızırnəbi Ramazan oğlu, 2) Anisim Vasilyev, 3) Cəmaləddin Növlütov, 4) Məmməd İsmayıl oğlu,

5) Stepan Dmitriyev, 6) Afanasi Abramov, 7) Yaqafar Şaydullin, 8) Sabir Əbdülvahidov, 9) Həsən Haqverdiyev.

Bunların evində təftiş icra edildikdə, bir çox qarət mal tapılmışdır. Bunlar həpsi təqsirlərini boyunlarına almışlar.

Divani-hərb məhkəməsində [hərbi məhkəmədə]

Srağagün saat 10-da divani-hərb məhkəməsində Əlirza bəyin təhti-sədarətilə [sədrliyi ilə] Malafey Saqatəlidze və natarius müavini Arjanixanın işinə baxılırdı. Bu işin nə olduğunu oxucularımız bilsin gərək. Keçmiş iclasda müqəssirlər və Babayev xanım dindirilmişdilər sə də, Babayev xanım şahid göstərib Anna Babayevin və Tamara Babayevin və paraqçı Fətulla Nəsirovun dəxi cavablarını istəyib işi təxirə saldırmışdı. Bu iclasda şahidlər hazır idilər. Ev sahibinin qızı Anna deyir ki, Malafey Saqatəlidze onu və anasını beytül-xəlaya [ayaqyoluna] salıb qarını üzərlərinə qapadıqdan sonra demiş ki, hamı ermənilərin kişilərini öldürüb, qadınları isə şiddətli cəzalarla cəzalanacaqlar. Sonra gəlib bunların anasını aparar. Xanımlar isə yenə orada qalarlar. Anaları qayıtdıqda onun sifəti təgyir tapmış [dəyişmiş] və gözləri də yaşarmış imiş. Qızları “Nə olmuş?” deyə sual etdikdə Babayev xanım cavab vermiş ki, bir şey yox, lakin o bu gündən hamı əmlakından məhrum olur. Tamara, bacısı

dediyi sözləri təkrar edir. Sədr “Neçə gün qapalı qaldınız?” sorduqda, onlar üç gün bağlı qapı dalında qaldıqlarını söylərlər. Analarını isə Bakı türklər tərəfindən alınandan bir gün sonra aparmışdılar.

Fətulla Nəsirov Bakıda olmadığından bu işdən xəbərsiz olduğunu izhar edir. Müqəssir Saqatelidze deyir ki, Babayev xanım ailəsi ilə bərabər Bakı hadisələrindən qurtarıb Kislovodskaya getməsi üçün Saqatelidzeyə 100 min manat verəcəyini öhdəsinə götürüb, mülk satışı kağızı ilə təmin etmişdir. Müqəssir bir çox şahidlərin sorulmasını rica edir. O, doktor Rabinoviçi, onun arvadını, qulluqçularını, doktor Varşavskini, əkkas [fotoqraf] Litvinovu, diş həkimi İrməsi və qeyrilərini şahid göstərir. Bundan əlavə müqəssir öz döyüldüyünü və bunun nəticəsində özünü müqəssir bilmədiyini isbat üçün doktor Topuridzenin dəxi şəhadətini istəyir.

Məhkəmə sədri müqəssirin göstərdiyi şahidlərin çağırılması üçün işi təşrinə-saninin [noyabrın] 2-sinə kimi təxirə salır.

* Mariinski ünas [qızlar] gimnaziyasının və Svyataya Nina ünas məktəbinin əlifba şöbəsinə ibtidai “mladşi, starşi” və birinci siniflərinə mütəəllimələr [qız şagirdlər] qəbul olunur. Qızlarını məktəbə vermək istəyənlər fəvqəlzikr [yuxarıda adı çəkilən] məktəblərin dəftərxanalarına müraciət edə bilirlər.

LƏNKƏRANDAN

(xüsusi müxbirimizdən)

Mərkəzi Kaspi donanması nümayəndələri xristian əhaliyə təklif etmişdir ki, Sara cəzirəsinə [adasına] köçsünlər. Bir çox xristianlar, xüsusən balıqçılar işbu adaya köçmüşlər. Burada kişilər hərbi işlərdən fariğ [azad] olduqdan sonra balıqçılıq edirlər.

Sara, hal-hazırda hərbi bir qərar-gah şəklini almışdır. Orada təyyarəçilik və başqa məktəblər açılmışdır. Əsgər və balıqçı balaları bu məktəblərdə oxuyurlar.

Sara adası bir çağrım tuli [uzununa], bir çağrımdan ziyadə ərzi [eninə] bir cəzirədir. Ən salim [məhkəm] bir limana malikdir ki, şimal “xəzri” yelindən məhfuzdur [qorunmuşdur] və mindən fəzlə [artıq] vapore [gəmiyə] istinadgah ola bilər. Burada şirin su quyuları mövcuddurlar. Adanın qərbi cəhəti qamışlıqdır, şərq cəhəti isə açıq olduğundan balıqçılıq üçün pək əlverişlidir. Münbit torpağa malik olduğundan rəncbərlik, bostançılıq, üzümçülük və çovdarlıq mümkündür. Sürüdən ötrü qış fəslində nəbatat tapılır. Lənkəran, Türk Ordusu tərəfindən işğal edilsə də, burada Şura Hökuməti rahat qala biləcəkdir. Burada külliyyətli surətdə taxıl və başqa məkulat [ərzaq] hazırlanmışdır. Taxıldan ötrü böyük anbarlar hazırlanmışdır. Dəyirmanlar qayrılmış və dəmiryolu çəkilmişdir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Rusiyada

Təşrini-əvvəl in [oktyabrın] 25-indən xəbər verilir ki, ... ordusu inqilabçı hərbi divanının qərarına görə səfərbərlik halına gətirilmiş, kiçik zabitlər arasında üsyan çıxarmaqda ittiham edilən 20 adam qurşuna düzölmüşdür.

Gürcüstanda

* Gürcüstanda bulunan alman əsgərlərinin yarısının Gürcüstanda qalması təhti-qərara alınmışdır. Ümid var ki, yerdə qalanı da vapore buraxılanaq onların da qalmaları barəsində binagüzarlıq edilər [sərəncam verilər].

* İsveç və Norveç dövlətlərində Gürcüstanın diplomasi nümayəndəliyinə Mixail Sereteli təyin edilmiş, Stokholma varid olmuşdur [gedib çatmışdır].

* İsveçrədə diplomasi nümayəndəliyə Mixail Sumbataşvili təyin edilmiş və Bernə varid olmuşdur [gedib çatmışdır].

* Bu günlərdə naməlum əşxas [şəxslər] tərəfindən oğurlanıb 2 milyon manat pul istənilmiş olan Adilxanov sağ-salamat buraxılmışdır. Təfsilatı hələ məlum deyildir.

Ermənistanda

Qəzetələrdə xəbər verilmişdir ki, Ermənistanda yeni əsgərlər silah altına çağırılmışlardır. Bu münasibətlə,

Gürcüstan Xariciyyə Nəzarəti, Ermənistan nümayəndəsi Camalyana müraciətlə, bu xəbərin dürüst olub-olmaması barəsində istizah [izahat] istəmişdir.

Şimali Qafqaziyada

“Orizon” qəzetəsi xəbər verir ki, Şimali Qafqaziyada bolşeviklər əlində olan yerlərdə bolşeviklər daşnaxsaqanları həbs edirlər. Bunlara deyirlər ki, nə vaxt Şaumyan azad edilsə, onları da azad edəcəklərdir.

Finlandada

Stokholmdan xəbər verilir ki, Finlandanın Amerika nümayəndəsi İq-natiusun bəyanatına nəzərən Amerika Hökuməti Finlanda istiqlalini təsdiqdən imtina ilə bəyan etmişdir ki, nə qədər ki Finlandada alman qoşunları yerləşdirilir, Amerika Finlandaya taxıl buraxmayacaqdır.

Lehista [Polşada]

Lehista yəhudi milli nümayəndəliyi təşkil etmək üçün Varşavada bir yəhudi cəmiyyəti təsis olunmuşdur. Lehistan Hökuməti, məzkur [adı çəkilən] cəmiyyətə əza [üzv] intixabının [seçilməsinin] ləğvi uğrunda bəzi tədbirlər görmüşdür. Bu münasibətlə yəhudilər miyanında [arasında] böyük həyəcan var. Buna baxmayaraq Lehistan Hökuməti təkid etmişdir ki, Lehistana iqlas [sadiq] olan və Rusiya dövründə qüruni-vüsta [orta əsrlər; orta əsrlərdən qalma] seçki üsuli ilə in-

tixab edilmiş bir neçə böyük tacirdən ibarət yəhudi cəmiyyət[i] idarəsi təyin olunmuş intixabatı [seçkiləri] ləğv etsin. Lehistanda yəhudi əfkari-ümmiyyəsi [ictimai fikri] bu hərəkəti, şəraiti-hazireyi-siyasiyyədə [hazırkı siyasi şəraitdə] yəhudi millətinin mənafeyini nümayiş etdirəcək olan qanuni yəhudi nümayəndəliyinə hökumət tərəfindən bir mümaniət [maneçilik] kimi tələqqi edir [qiymətləndirir]. Lehlərin böylə hərəkəti müqabilinə Varşavada böyük protesto nümayişləri qurulmuşdur.

ELAN

Mənzil Müfəttişliyinə iki nəfər türkce qonuşan bakılı və yaxud Bakı şəhərinə bələd məmur lazımdır.

Ünvan: Mariinski caddədə, nömrə 6.
711 6-2

Dün zəvaldan [günəş batdıqdan; axşam olduqdan] sonra 11 yaşında ağ qısaq (madyan) Ermənikəndindən Nikolayevski caddəsinə doğru gəlməkdə ikən, bir nəfər tərəfindən tutulub götürülmüşdür. Bu qısaqı firqə qərargahında Camal əfəndiyə təslim edənələrə və ya nəradə olduğunu xəbər verənlərə beş yüz manat mükafatınəqdiiyyə [nəğd pul mükafatı] əta ediləcəyi elan olunur.

231 3-2

Fransız uşaq bağçasına 4 yaşından 10 yaşına kimi çocuqlar tamam pansiona qəbul edilib rusca və fransızca təcrübə verilir. Ünvan: Mariinski caddədə nömrə 18.

224

Türk dilində ərizə yazdırmaq xahişində olanlar hər gün axşam saat 4-dən 6-ya qədər Starı poçtovı küçədə Rzayevin 57 nömrəli mənzilinə müraciət edə bilərlər. Ərizələr artıq savada malik olan şəxs tərəfindən yazılır.

Mama K. Şerman

Qəbul edir: mamalıq, ovmaq (masaj) və iynə vurmaq işləri. Həmçinin xəstələrə qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır. Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetin qabağında Dildarovun 26 nömrəli evində, 2-ci mərtəbə.

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 25-11

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213 12-9

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünəs əmrəzini [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209 12-6

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sari dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210 12-5

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-6

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-6

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli

Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 1. “Əstər cizgisi”: heyvanların belində, qalan yerlərin tük örtüyündən daha açıq rəngdə tüklərdən əmələ gələn, boyundan quyruğa doğru uzanan xəttə deyilir.

Azərbaycan Cümhuriyyəti

Maarif nazirində

səh. 2. “28 təşrinə-əvvəl 1334”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir. Miladi tarixlə 28 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Reminqton: XIX əsrin axırlarından etibarən Amerikada kütləvi şəkildə istehsal edilməyə başlanan yazı maşını əhali arasında “reminqton” adıyla məşhurlaşmışdı.

Ziraət Nəzarətində

səh. 2. “27 təşrinə-əvvəl 1334”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir. Miladi tarixlə 27 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Quba yolunda talan edilmiş

bakılıların nəzəri-diqqətinə

səh. 3. “binbaşı Xan Xoyski”: Əmir xan Xoyski nəzərdə tutulur.

Böyük fəlakət içində

səh. 3. “Qəzetəməizin keçən nömrəsində Lahıcdan yazılmış bir müxabirə dərc edilmişdir”: “Azərbaycan” qəzetinin 30 oktyabr 1918-ci il tarixli 26-cı nömrəsində Həbib Ələkbərzadə imzası ilə dərc edilən “Köylərimizin halı” adlı yazı nəzərdə tutulur.

Türk ədəbiyyat və lisanı və türk

cərəyanı-əfkarı

səh. 11. “Çün dilləri ilə, duyğuları ilə birlikdə... Çün türk, öz ruhunu tanıyıb...”:

qəzetdə bu cümlələrdə “çün” [çünki] yerinə “çox” getmişdir.

Məşrutə dövrü: Türkiyədə konstitusiyalı monarxiya dövrü. 1876-cı ildə başlamış, 1922-ci ildə sona çatmışdır.

Türkiyədə

səh. 12. “J. D.”: “Joxovrdi dzayn” adlı erməni qəzeti nəzərdə tutulur.

Təshih

səh. 15. “Dünkü “Türk duyğuları” namındaki şeirdə...”: “Azərbaycan” qəzetinin 31 oktyabr 1918-ci il tarixli 27-ci nömrəsində gedən şeir nəzərdə tutulur.

Xarici xəbərlər: Rusiyada

səh. 18. “Təşrini-əvvəlin 25-indən xəbər verilir ki, ... ordusu...”: Qəzetdə də “ordusu” sözündən əvvəl nöqtələr qoyulmuşdur.

Yekşənbə, 3 noyabr 1918-ci il, nömrə 29

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 26 məhərrəmülhəram sənə 1337. 3 təşrin-i sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANİ-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

* * *

İkinci Azərbaycan firqəsi [diviziyası] taborlarında istixdam olunmaq [xidmətə qəbul edilmək] üzrə türkcə bilən 6 feldşerə lüzum vardır. Arzu edənələr vəsiqələri ilə bərabər, hər gün saat 2-dən saat 6 sonraya qədər Rotşildin evində firqə sərtəbəbətinə [baş həkimliyinə] müraciət etsinlər.

ELAN

Qafqaz Müsəlman Ordusuna 7 ay müddətində 150 min pud mal və qoyun əti vermək arzusunda olan zəvat [şəxslər] Mariinski caddədə 6 nömrəli evdə Ərzaq şöbəsinədən şəraitini [şərtlərini] bilə bilərlər.

710 6-2

ELAN

Azərbaycan Cümhuriyyəti Polis müfəttişi-ümumisindən

Əhalinin 2 ay müddətində vərəqə almaları üçün elan etdiyim əmrə əlavə olaraq xəbər verirəm ki, bu əmr müsəlman qadınlarına aid olmayıb, fəqət arzu edənələr əkslərini [fotoqraflarını] alacaqlar.

ELAN

Ərzaq Nəzarəti ümuma elan edir ki, xüsusi şəxslərə işbu aşağıdakı mövqiflərdən [stansiyalardan] buğda, un və düyü göndərmək müvəqqəti olaraq mən' [qadağan] edilir:

1. Vladıqafqaz yolunun hamı mövqiflərindən.

2. Azərbaycan yolunun Yevlax, Ma-lay, Ləki, Əlikənd, Ucar, Burquşeti, Mü-süslü, Qarabucaq, Kürdəmir, Karrar, Sığırılı, Padar, Muğan, Hacıqabul, Pirsaat, Navahı və qeyri mövqiflərindən.

3. Gəncə mövqifindən.

Qeyd: Azərbaycan dəmiryolunun yuxarıda sayılan mövqiflərdən başqa mövqiflər[in]dən ərzaq aparmaq istə-

yənlər Ərzaq nazirindən xüsusi icazə almalıdırlar. Azərbaycan və Vladıqafqaz dəmiryollarının hamı mövqiflərindən xırda və böyük buynuzlu heyvan, kartof, soğan, lobya, kələm, süd, pənim, kolbasa, yumurta, sair meyvə, çaxır və qeyri məşrubat bilamümaniat [maneəsiz] qeyri-məhdud əndazədə aparmaq mümkündür. Bunların aparılmasına heç bir icazənamə lazım deyil.

Ərzaq naziri: N. Yusifbəyov
Dəftərxana müdiri: S. Luçinski

DRAMA

AXŞAM TAMAŞASI

Azərbaycan Hökumətinin teatrosunda (Səbiq Mailov)
Hacıbəyli Qardaşlarının
Müdiriyyəti
Yekşənbə [bazar] günü təşrinisaninin (noyabrın) 3-ündə axşam teatro mövsümü açıldığı münasibətilə mütəntən [təntənəli] bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır:
İran tarixindən götürülmüş 6 pərdəli “Nadir şah Əfşar” faciəsi.
Müsəlman xanımlarıçün pərdəli lojalar vardır. Biletlər teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 8-də.
Rejissor: Sidqi Ruhulla
(Mollazadə)
Məsul: Xəlil Hüseynzadə
Müdü: Zülfıqar bəy Hacıbəyli

İxtar [xəbərdarlıq]

Cümə günü təşrinisaninin (noyabr) 9-unda şühədə ailəsi [şəhid ailələri] mənfəətinə "Gaveyi-ahəngər" faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

QİSMİ-RƏSMİ

[RƏSMİ HİSSƏ]

DAXİLİYYƏ NAZİRİNİN ƏMRİ

Son zamanlarda şəhər daxilində qeyri-məsul və bu xüsusda kəndilərinə heç bir daireyi-rəsmiyyədən [rəsmi qurumdan] icazə verilməmiş və çox vaxt zabit yaxud polis uniforması geymiş bulunan əşxas [şəxslər] tərəfindən əhalinin həbs, yaxud alıb götürülmələri hadisələri vüqu bulmaqdadır. Böyləcə həbs, yaxud alıb götürülmələr əksəriyyəni şəxsi intiqam, qan ədavəti və bəzən də təhdidlə iğfal [aldatma] yaxud da qarət qəsdilə yapılmışdır. Hal-hazırda qüvvətli bir idarənin vücuda gəlməsi ilə böylə cinayətlərin vüquuna [baş verməsinə] meydan verilməməsi pək aşkar olduğundan, onlar idareyi-örfiyyə [fövqəladə vəziyyət] qanunlarının bütün şiddəti ilə təqib olunacaqlardır. Şöylə ki, keçən ayın 26-sında buna bənzər cinayətlər işləməkdə divani-hərbi-örfi [hərbi məhkəmə] tərəfindən ittham edilən 4 şəxs asılmaqla edam cəzasına məhkum olmuşlardır.

İşbu halların tamamilə izaləsi [aradan qaldırılması] uğrunda bən pək şə-

did [çox şiddətli], pək qəti tədabir it-tixaz edəcəyimi [tədbirlər görəcəyimi] əhaliyə elan ilə icab edəcək [lazımı] vəkaləti olmadan bir şəxsi həbs, yaxud alıb götürməkdə müttəhim bulunanları, hər hangi mövqe sahibi olursa olsun, idareyi-örfiyyə qanunları ilə təqib edilmələri üçün divani-hərbi-örfiyə təslim ediləcəklərini ixbar eylərəm [xəbərdarlıq edirəm].

İşbu fənalıqla [mənfi halla] müvəf-fəqiyyətlə mübarizə edə bilmək üçün əhali kəndisi də Hökumətə yardım etməli və fəna müamiləni təsadüfən də olsa görən hər fərd şu cinayət haqqında qaraqol bəkləməkdə olan ən yaxın polis nəfərinə yaxud qeyri bir polis məmuruna bilatəxir [təxirə salmadan] xəbər verməyə və kəndi tərəfindən də şu cinayətin önünü almağa yaxud da cinayətkarların zühura çıxmasına mümkün olduqca çalışmağa məcburdur. Eyni zamanda tərəfindən cinayət vüquunu mən' etmək [cinayətin baş verməsinə mane olmaq], yaxud da canilərin meydana çıxarılmaları xüsusunda kəndilərinə müraciət edəcək bulunan əşxasa [şəxslərə] hər bir cəhətcə təshilat göstərmələrini [kömək etmələrini, işlərini yüngülləşdirmələrini] polis məmurlarına lazım gələn əvəmir əta edilmişdir [əmlər verilmişdir]. İşbu tədabir [tədbirlər] sayəsində həbs, yaxud alıb götürmə vüquatının [hadisələrinin] önü alınacağına və büsbütün ortadan qalxacağına və bununla ümum nas və əfradın [bütün əhalinin və fərdlərin] istər mallarının, istər canlarının təhti-əməniyyətdə [təhlükəsizlikdə] ola-

cağına əməniyyət [əminlik] hasil edirəm.

*Daxiliyə naziri:
Behbud xan Cavanşir*

MAARİF NAZİRİNİN ƏMRLƏRİ

29 təşrini-əvvəl [oktyabr]

Nömrə 73

Bakı 2-nci zükur [oğlanlar] gimnaziyası müəllimi Aleksandr Qriyelski 4-üncü gimnaziyada direktor vəzifəsini ifaya təyin edilir.

Maarif naziri əvəzinə: Şahtaxtinski

30 təşrini-əvvəl [oktyabr]

Nömrə 74

Tələbə Əli Yusifzadə, təşrini-əvvəlin 26-sından etibarən Maarif Nəzarəti dəftərxanasında kargüzar təyin edilir.

Nömrə 75

Yekaterina İvanovna Dantseva təşrini-əvvəlin 21-indən Mariinski ünas [qızlar] gimnaziyasına rus lisanı müəlliməsi təyin edilir.

Nömrə 76

Aleksey Fyodoroviç Knyazev, Bakı 2-nci ünas [qızlar] gimnaziyasına fizika müəllimi təyin olunur.

Maarif naziri: N. Yusifbəyli

ZİRAƏT NƏZARƏTİNDƏ [KƏND TƏSƏRRÜFATI NAZİRLİYİNDƏ]

29 təşrini-əvvəl [oktyabr]

Nömrə 67

Şamxor meşə dairəsi meşəbəyisi-

nin 3-üncü sinfinə mənsub müavini Georgi Cavanşir, təşrini-saninin [noyabrın] 1-indən etibarən 2-nci sinfə mənsub hesab edilsin.

Nömrə 68

İstefada bulunan miralay [polkovnik] Kambulət bəy Yesiyev öz ərizəsinə görə, 28 təşrini-əvvəldən etibarən Bakı quberniyası Quba meşə dairəsinə meşəbəyi müavini təyin olunur.

Nömrə 69

Azərbaycan vətəgələri müdiri müavinliyinə 29 təşrini-əvvəldən etibarən Emil İvanoviç Şmerlinq təyin olunur.

Nömrə 71

Altağac meşə dairəsi meşəbəyisi Hacıbaba Süleymanov, öz ərizəsinə görə təşrini-əvvəl 29-undan etibarən vəzifəsinin ifasından və bilmərrə xidmətdən kənar edilir.

Nömrə 72

Gəncə quberniyasında üzümçülük və şərəbcilik komitəsinin fəaliyyəti ixtisar edildiyindən, bir agent ilə katib vəzifələri ləğv olunur. Agentlərin vəzifəsi təlimatçıların öhdələrinə buraxılır.

Ziraət naziri: X. Sultanov

BİZ VƏ ONLAR

Qafqaz İslam Ordusu Komandanlığından aldığımız məlumata görə, Komandan paşa həzrətləri tam bir türk komandanına yaqışır bir hərəkətdə bulunmuşlardır. Qalalar yıxmağı bilən türk komandan və əsgərinin könülləri

yapmağı da bildiklərini əsgərlərimizin əsir və yaralı düşmənlərə uzatdığı mərhəmətli əli, tatlı [şirin] dili bəyan etməkdədir.

İyirminci əsrin ən mədəni millətləri, millətlər müharibəsinin iksirinə dayanammadıqlarını kəndi fəna müamilələri [mənfə rəftarları], yaqışqsız laflarıyla isbat etdilər. Düşmən əsirlərini açıqdan-açığa dürlü-dürlü vasitələr və yollarla məhv etmək üçün işin içinə hələ “rəsmilik” qarışan məmləkətlər vardır. Böylə müamilələrə [rəftarlara] bizim əsir düşən əsgər və zabitlərimiz də uğradı. Hətta düşmən ölkələrində ən çirkin müamilələrə hədəf olan yenə türk əsgəri oldu. Əsirləkdən yaxa[sı]nı qurtara bilən nəfərlərimizin firardan döndüklərinə hökm edərsiniz. Türkün qəbahəti çox da əsir olduğundan deyil, türk olduğundandır. Əsirlərimizi incidərkən düşmənlərimiz vicdanlarını aldatmaq kimi hərəkətlərdə bulundular. "Türklər bizim əsirlərin ətindən kabab yapdı, biz də sizi onun üçün məhv edirik!" kimi yalanlar dəvəran etməkdə [dolaşmaqda] idi. Mən türkün “fərdi vicdanındakı” qüdsiyyəti Avropa millətlərinin ictimai vicdanlarında görəmmədiyimdən dolayı fəxr edirəm. Türk olmaq, ən eyi qəlbli bir insan olmaq deməkdir. Bizə vəhşi deyən Avropa beynəlmilliyətinə biz Şərqi açıq ürəkli bir övladı sifətilə alımız açıq, könümüz geniş olaraq çıxacağımıza qətiyyəyən şübhəm yoxdur. Qüsurlarımızı zərrəbinlərlə [mikroskoplarla] arayan

millətlərə dağlar qədər eyiliklərimizlə müqabilə etdik və edirik. Edəcəyimizi, gənc nəslin daha mərhəmətli olduğu isbat etməkdədir. Cəbhələrdə əsir düşən zabitlərin hangi millətdən olursa olsun sövq ediləcəyi məntəqəyə yayan [piyada] olaraq getməməsi üçün mühafiz süvarilərimiz atını onlara buraxıb, kəndiləri yürüdüklərini İstanbul məcmuələri hər vaxt təsvir etməkdədir. Üsəranın [əsirlərin] iqamət etdiyi mövqələrdə ən gözəl yerlər Türkiyədəki əsirlərə buraxıldı. Xəstəxanalarda ən münasib qoğuşlar [palatalar] yaralı düşmənlərə təxsis edildi [ayrıldı]. Türkiyədə daha çox iltifata, mərhəmətə məzhər [nail] olanlar, heç şübhə yoxdur ki, yaralı əsirlərdir. Avropalılar deyir ki, yaralı oldu, əsir oldu ya olmadı düşmən yenə də düşməndir. Halbuki “yaralılar düşmən deyildir” düsturunu türklər dilləri və işləri ilə dəfələrlə söylədilər, yeri gəldikcə də isbat etdilər.

Böylə alicənablığın bir misalını da Bakıda gördük. Yurdu bulunan Rusiyada belə əkmək yerinə təkmə [təpik] yeyən rus zabitləri bolşevik cəlvələrindən [oyunlarından] sonra Bakıda ac qaldılar. Geniş çərçivələrlə elan olunan “Rusiya hürriyyəti” onlara olmanın sözlər eşitdirdi.

Dün canını vətəninə hədiyyə edən rus zabiti bu gün təhqirlərə, hücumlara məruz qaldı. O hər yerdə xidmətdən qovuldu. Heç bir yerdə də ona iş verilmədi. Bu hal bizim ordu Bakını fəth edincəyə qədər burada da

davam etdi. Bakı alındıqdan sonra zabitan [zabitlər] məmuriyyətlərə [dövlət qurumlarında işə] girdi. Fəqət bunların həpsini yalnız məmuriyyət bulmaqla keçindirmək pək güc [çətin] oldu. Açıqda yenə bir çox zabitan qaldı. Heç yerdən gəliri olmayan bu sinfin dərdini də hər kəsdən əvvəl Ordu Komandanlığı duydu və həman çarəsini bulub işə başladı. İştə [budur], bu ilin təşrini-sani [noyabr] ibtidasından [əvvəlindən] ailəli rus zabitlərinə hər ayda 200 rublə maaşla bir nəfərlik ərzaq tayını [rasyonu, “payok”] eynilə, ailəsizlərə də ayda yüzər manat maaşla yenə bir nəfərlik ərzaq tayınının verilməsi xüsusunda Ordu Komandanı paşa həzrətlərinin əmr etdiklərini duyub sevindik. Bu əmri pək yerində gördüyümüzdən, ürəkdən alqışlayırız. Sanki türk həşrə qədər eyi qəlbli olaraq keçinməyə qərar vermişdir. Babalar demişlər ki, “Cənabi-haqq hər kəsə ürəyinə görə versin.”

Cavad

ORDU KOMANDANI PAŞA HƏZRƏTLƏRİNƏ ƏRZİ-TƏŞƏKKÜR

Təşrini-sani 334-də Bakıda yaşayan rus zabitanı [zabitləri] və ailələri namına [adından] üç rus miralayı [polkovnik] rus zabitlərinin vəkalətiylə Ordu səryavəri [baş yavəri] Asəf bəy vasitəsilə Komandan paşaya təqdim edildilər. İçlərindən birisi aşağıdakı

sözlərlə ərzi-təşəkküratı etdi:

“Paşa həzrətləri, Bakıda mövcud olan rus zabitləri naminə göstərdiyiniz təvəccöhdən [diqqətdən], bəslədiyiniz hüsniyyətdən [xoş niyyətdən] dolayı nümayəndə olaraq, ərzi-ehtramət və şükranı etməyə [ehtiram və təşəkkür bildirməyə] gəldik. Aldığımız maaş və ərzaq, gördüyümüz eyilik, mənəviyyətimizə pək gözəl təsir etdiyindən dolayı bizlər bu lütfü bir rus sifətilə qəlbimizin ən səmimi bir nöqtəsində ilələbəd [həmişəlik] saxlayacağımıza amin olunuz!”

Paşa həzrətləri bundan məmnun oldular. Mumaileyhləri [adı çəkilən şəxsləri] fövqələdə bir səmimiyyətlə qarşılayıb, aşağıdakı sözləri söyləmək lütfündə bulundular:

“Biz və siz bu gün əsgəriz. Əsl əsgər olan bir türk, bir başqa rus ailəsinin sıxıntı çəkdiyini qətiyyəən arzu etməz. Binaileyh [ona görə] biz bu eyiliyi ordu-muz və Azərbaycan Hökuməti naminə etməkdəyiz.”

Bu sözlərdən sonra paşa həzrətləri rus miralaylarının əllərini sıxıb ayrıldı.

NURİ PAŞA HƏZRƏTLƏRİ HÜZURUNDA LƏNKƏRAN NÜMAYƏNDƏSİ

Cümə günü təşrini-saninin [noyabrın] 1-ində Lənkəran türkləri nümayəndəsi Teymur bəy Bayraməlibəyov Qafqaziya İslam Ordusu Baş Komandanı Nuri Paşa həzrətləri tərəfindən

hüzura qəbul edilmişdir. Lənkəran islam əhalisi Teymur bəyi göndərmişdir ki, Avetisov qoşunlarının Lənkəran türk əhalisinə etdikləri cövrü-sitəmləri, qətlü-qarəti, həbs və axtarışları Qafqaz İslam Ordusu Komandanlığının nəzəri-etinalarına əzrlə, lənkəranlıların çəkilməz dərdlərinə, intəhasız müsibətlərinə və Avetisov qoşununun qanunsuzluq və vəhşiliklərinə xitam verilməsini istida [xahiş] etsin və tez kömək edilməsə lənkəranlıların məhv olacaqlarını bildirsin.

Komandan paşa həzrətləri cavab vermişlər ki, zavallı müsəlmanlara nə edilirsə, bizə məlumdur. Buna görə də Avetisov qoşunlarının keyfəmayəşasına [özbaşinalığına] və qanunsuzluqlarına xitam çəkmək üçün tədbirlər görülür. Müsəlmanlara xəbər veriniz ki, bu halları uzun müddət davam etməz.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

* Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsi qərar vermişdir ki, sabiq Dövlət Bankı ilə münasibət aydınlaşdırılaraq bir qaydaya salınanadək, bu il eylülün [sentyabrın] 15-indən qabaq məzkur [adı keçən] banka verilmiş olan pulların həpsinin geri verilməsi mən' [qadağan] edilsin.

* Hökumətin 30 təşrini-əvvəl [oktyabr] tarixli iclasında qərar verilmişdir ki, bağlanmış müəssisələrin xidmətçilərinə, yaxud bu ya o səbəblə xid-

mətindən kənar edilən qulluqçulara maaş verilmək üçün Maliyyə Nəzarəti binagüzarlığına [sərəncamına] 500 min manat pul buraxılsın.

POSTA VƏ TELEQRAF İŞLƏRİ

(Posta və Teleqraf naziri Ağa Aşurov cənabları ilə müsahibə)

Bu günlərdə Ağa Aşurov cənabları, mühərrirlərimizdən biriylə müsahibədə bulunduğumuz zaman atıdığımız [aşağıdakı] məlumatı vermişdir:

– Bu saat mənim ümdə fikrim pozulmuş teleqraf xətlərini düzəltmək və onları bir intizam üzrə qurmaqdır. Bundan ötrü Şəki, Şuşa, Salyan və Quba ilə müxabirata [əlaqə saxlamağa] davam edirəm.

Bakının Bayıl cəhətində olan teleqraf istasyonunu təmir etməkdəyiz. Sabiq hökumətin (bolşeviklərin) dəniyə atmış olduğu makina parçalarını sudan çıxarıb gərəklilərini işə salırıq. Böylə ki, bir neçə gündən sonra radio (telsiz teleqraf) istasyonu hazır olar.

Digər mövcud teleqraf mövqifləri [stansiyaları] vasitəsilə Gəncə, Tiflis və Qars ilə də müxabirələr [xəbərlər; teleqramlar] mübadiləsi getməkdə. Müxabirə qəbul edən istasyon, İstanbuldan məlumat almağa belə müvəffəq olur.

Telsiz teleqraf mövqiflərinin məmləkət üçün böyük əhəmiyyəti haiz olduğunu nəzərə aldıqda, bütün Azərbaycanda mütəəddid [çox sayda] böylə

istasyonların təmiri üçün təşəbbüsətdə bulunacağam. Buna binaən [bu səbəbdən] burada radio məktəbi açılacaqdır. Posta və teleqraf işlərində təcrübə hasil etmiş və az bir zamanda müqtədir [iş bacaran] məmurlar hazırlamaq üçün acil bir proqrama tövfiqən [uyğun olaraq] bir post və teleqraf məktəbi də güşadı gözlənir. Bu məktəbə daxil olub müvəffəqiyyətlə təhsilini bitirə biləcək gənclər mükəlləfiyyəti-əsgəriyyədən müaf buraxılacaqlar [hərbi mükəlləfiyyətdən azad ediləcəklər]. Çün böylə xidmətdə olan əşxas [şəxslər] gərək mülki, gərək səhərbi müxabirat [xəbərləşmə] üçün lazım olacaqlardır. Fəqət şimdilik şu məktəbə Əxzi-Əsgər Rəyasəti [Hərbi Xidmətə Çağırış İdarəsi] tərəfindən istər yaş, istər başqa səbəblərə görə təcil buyurulmuşları [hərbi xidmətləri təxirə salınanları] qəbul edəcəklər. Bununla bərabər Nəzarət [Nazirlik] tərəfindən xidməti son dərəcə lüzumlu ədd edilmiş müstəid [qabiliyyətli] gənclərin bu məktəbə duxulu [daxil olması] lazım görülsə, lap əsgərlikdən də onları almaq üçün lazımı binagüzarlıq [sərəncam] olacaqdır. Çün məqsədimiz vətənin məmuriyyəti [abadlığı] ilə millətin rifah halıdır. Fəqət gəncləri əsgərlikdən mən' etməmək [ayırmamaq] üçün hələlik Nəzarət böylə bir binagüzarlıq tərəfdarı deyildir. Bu günlərdə fəlakətə uğramış bütün posta və teleqraf müəssisələri müayinə ediləcək. Lazımı məxaricat [xərclər] haqqında “smeta” hazırlandıqdan sonra hər bir

müəssisənin heyəti-məmurunini [məmur heyətini] əskiltmək vasitəsilə izafə [artıq] xərclərin qarşısı alınacaqdır. Varidatın çoxalması ilə posta və teleqraf ümurunun [işlərinin] təsərrüfat cəhətini eyiləşdirmək üçün təşkilatlar düzələcəkdir. Bundan böylə müəssisələrin lazımi xərclərini və “smeta”larını nahiyə naziri [qəza müfəttişi] təhqiq və tədqiq edəcəkdir ki, paralar həqiqətən lazımi miqdarından artıq yaxud əskik olmasın. Ondan maəda [başqa] Nəzarət [Nazirlik] hazırkı posta və teleqraf tarifəsinə (тариф) yenidən baxıb, onun bir qədər əskilməsinə qeyrət edəcəkdir [çalışacaqdır]. Bu tərzlə müxabirat [xəbərləşmə] məsələsi xalq üçün bir az sühulət kəsb edər [asanlaşar]. Məmləkətdə sənəət [sənaye] və ticarət işləri nəşvünüma bulmuş olar [inkişaf edər]. Posta və teleqrafla para göndərmək (bərat əməliyyatı) məsələsinə ciddi surətdə diqqət edilir. O xüsusda bəratın ucuz və asan şəraitlə [şərtlərlə] başa gəlməsi üçün təşəbbüslər olur. Çün Avropa və Rusiyadan alınmış təcrübə bu növ ilə məmləkət sərmayəsinin posta və teleqrafla bərat edilməsinə səbəb olar. Netəkim [necə ki], bu son zamanda bərat məsələsi Azərbaycanda gündən-günə bir səhl [yüngüllük] və asanlıqla posta və teleqraf müəssisələrindən keçir. Camaat postaya verdiyi paranın Hökumət tərəfindən təmin edildiyini bilir. Ümum əhaliyə elan edilməlidir ki, posta və teleqrafla bərat edilən paralar şimdilik məmləkətimiz içərisində bişəkk və

laşübhə [şəksiz-şübhəsiz] lazımi yerlərinə və sahiblərinə veriləcəkdir.

Gürcüstanla posta və teleqraf müqaviləsi əqdi [bağlanması] haqqında bizimlə Gürcüstan miyanında [arasında] müzakirat davam edir. Ümidvarız ki, bu yaxın zamanlarda bütün Zaqafqaziyada bərat məsələsi həll edilsin. Böylə müqavilələr digər qonşularımızla da əqd edəcəyiz [bağlayacağıq]. Posta müxabiratının [əlaqəsinin] bir az çətinliyi vəsaiti-nəqliyyəmiş [nəqliyyat vasitələrimizin] olmamasındandır. Buna binaən [görə] camaat xüsusi əşxas [şəxslər] vasitəsilə müxabirata girişmişdir. Bunun qarşısını almaq və müxabiratın fəqət [yalnız, ancaq] posta vasitəsilə olması üçün əhalini icbari surətdə postaya xidmət etdirmək fikrindəyiz. Tainki əhalinin özü posta nəqliyyatına müavinət [yardım] etsin.

M. H.

GƏNCƏDƏ MİLLİ ZABİTAN TƏFTİŞ VƏ İMTAHAN MƏRASİMİ

Məlum olduğu üzrə, Gəncədə Azərbaycan Hökumətinin təlimgahı var. Burada, bu hərbi məktəbdə 250-dən fəzlə [artıq] zabıt namizədləri oxuyurlar. Bu məktəbi qurtardıqdan sonra hər bir fərd zabıt namizədi olur və 6 ay keçdikdən sonra zabıt olur. Təlimgah təsis olunduğu hənüz 4 ay deyildir. Amma bu məktəb nəticəsi nə

olduğunu qareini-kirama [dəyərlı oxuculara] ərz etmək istəyirəm.

Bakı şəhəri Azərbaycandan kəsildi-yi və əcnəbilər əlində bulunduğuş zaman və Azərbaycan Hökuməti Gəncədə təşkil olunduqda Qafqaz İslam Ordusu təhti-ıdarəsində [ıdarəsi altında] olaraq bu məktəb təşəkkül etdi. Əvvəl zamanda Gəncə kimi şəhərdə lazıme-yi-alat [gərəkli avadanlıq] olmadığı vaxtda böyük bir müşkülata uğraşdıqda bu məktəb açıldı. Təlimgah məşhur zabıt müəllimlərindən Atif bəy əfəndiyə tapşırıldı. Daha doğrusu onun hümməti sayəsində bu təlimgah təşkil olundu. Yavaş-yavaş məktəbə ərizələr verildi. O zamanda hənuz əsgər çağırılmamışdı. Deməli cavanlar böyük bir həvəslə təlimgaha daxil olmaq istədilər. Gecə-gündüz təlimgahda zabitan əfəndilər çalışmağa başladılar. Çocuqlar dəxi işə alışıdılar. Şənbə günü təşrinı-əvvəlin [oktyabrın] 6-sında Gəncə şəhərinin kənarında təlimgahda oxuyan zabıt namizədləri üçün böyük təftiş və imtahan yapıldı. Həmin təftiş və imtahana Hökumət və ordu tərəfindən Bakıdan nümayəndələr dəvət olundu. Bu heyəti-məxsusə Bakıdan Gəncəyə rəvanə oldular. Bunların içində hər qəbil əsliyə [silah] bilən zabitan əfəndilərdən var idi.

Heyət Gəncəyə gəldi. Burada tren yaxınlaşdıqda Gəncə tərəfindən vali İbrahim bəy Vəkilov, Bələdiyyə rəisi Ələsgər bəy Xasməmmədov, təlimgah komandanı Atif bəy, Mərkəz komandanı Salman Fəhmi bəy və qeyri əyan

hazır idilər. Bir bölük əsgər müsafirləri istiqbal etdi [qarşıladı]. Birinci trendən Qafqaz İslam Ordusu Komandanı Nuri paşanın pədəri [atası] Əhməd paşa, ondan [sonra] Azərbaycan Qolordusu komandanı fəriq Əli paşa Şıxlı, Azərbaycan İkinci firqə [diviziya] komandanı, Ərkani-hərb əzasından [Baş Qərar-gah üzvü] Nazim bəy həzrətləri, o biri trendən Azərbaycan Hökuməti Maarif naziri Nəsib bəy Yusifbəyli, Ümuri-Xeyriyyə və Ədyan [Sosial Təminat və Dini Etiqad] naziri Musa bəy Rəfiyev, Daxiliyyə naziri namından [adından] vəkalətən Nəzarət idarə müdiri Mehdi bəy Hacinski, üçüncü trendən bütün zabıt əfəndilər endilər.

Müsafirlərin vürudunu [gəlişini] vali və Bələdiyyə rəisi həzrətləri təbrik eylədilər. Ondən [sonra] bütün heyət şəhərə rəvanə oldular. Həman günü və axşamı müsafirlərə şəhər tərəfindən ziyafət verildi. Sabahı şənbə günü bütün heyət və Gəncə əhalisi, əyan, əşraf və tüccar dükənlərini bağlayıb şəhər kənarına gəldilər. Burada xüsusi bir mənzil [yer, məkan] düzəlmişdi. İran konsulu İsmail xan həzrətləri dəxi təşrif gətirmişdilər. Məşq üçün xüsusi bir proqram üzrə çadırlar, sipərlər və habelə hər bəstəgahları düzəlmişdi. Öylə bir izdihami-kəsərat [böyük qələbəlik, sıxlıq] idi ki, deməli bu gün Azərbaycanın böyük bir bayramı idi. Hamı gəlmişdi ki, bir az müddətdə məktəb görmüş türk balalarının nəticəsi nə olduğunu görsünlər. Azərbaycan Qolordusu komandanı Əli paşa

həzrətləri heyətlə bərabər səf çəkmiş cavanların qabağına gəldilər. Ondan paşa həzrətləri zabitan namizədlərinə "Əssəlamu əleyküm, əfəndilər" dedilər. Bir ağızdan çıxaraq makina misali kimi cavanlar "Əleyküm salam, paşa həzrətləri" söylədilər. Sonra atidə [aşağıda] yazılan proqram mövcibincə [əsa-sında] məşqə şüru olundu [başlandı].

Maddə

1. Rəsmi-təqdim [təqdimat mərasimi] (təftişə və imtahana daxil olmayan nümunə taboru ilə nümunə makinəli tüfəng [pulemyot] bölüyü əfradı [əsgərləri] da təqdim olacaqlar).

2. Yerində yanaşıq nizam hərəkəti:

Hazır ol; əslihə istemalı [silah işlətmək], sağa-sola baxmaq, yerində dönüşlər, diz çökmək, ayağa qalxmaq, yerə yatmaq, süngü taxmaq (həm hamısı bir arada komanda ilə və həm də tək-tək olaraq).

Müxtəlif nişan vəziyyətləri, doldurmaq və qapamaq, nişangah düzəltmək, iki nişangah atəşi.

3. Çabuqluq (cəldlik) təlimləri:

Sürətlə müxtəlif cəbhələri almaq, bir vəziyyətdən digərinə keçmək, müxtəlif mövzələri [mövqeləri] tutmaq.

4. Süngü və mübarizə təlimləri:

Həmlələr, sipər və iləriləmə, geriləmə, devrinmə [olduğu yerdə sağa-sola dönmə], tək nəfərin sabit (bir yerdə duran) hədəfə (nişana) təərrüzü [hücumu], ip hədəflərinə təərrüz, qarşı-qarşıya iki nəfər "saldatın" mübarizəsi,

qəmə ilə təərrüzü, bir nəfərin məfruz (fərz olunan) iki düşməne müqabiləsi.

5. Əndaxt [atəş etmək] tərbiyəsi (dərslərlə bərabər qaz maskası təlimləri):

Alçaq səpələrdə [üçayaqlarda] nişan almaq, əndaxt [atəş] masası üzərində çalışmaq, müsəlləs (треухугольный) [üçbucaq] təşkil etmək, bu hərəkəti maska (маска) ilə icra eyləmək, hədəflər və müxtəlif əndaxt qaydaları haqqında dərs vermək, qaz maskalarının istemalı [istifadəsi] haqqında olan dərslər.

6. Müharibə əndaxtına hazırlıq təlimləri:

İlərilisi yerə yatan ovçulara [nişançılara] (baş, boy, köks hədəflərinə) atəş, sıçrayanlara (təmdidə gələnələrə) atəş, təqviyəyə [köməyə] gələnələrə atəş, geri gedənlərə atəş, yandan zühur edənlərə atəş, cinahlardan gözüken süvarilərə atəş, gözüken topçuya, makinəli tüfəngə atəş.

7. Bomba təlimləri:

Təlim bombası dərs əndaxtları [atışları], uzun atma, yüksək atma, dəlikdən aşırma, sipərdən atma, bir nöqtəyə toplan[ma], qaz maskasıyla atma, tel qəfəslərə əndaxt [dəmir torlarla qorunan yerlərə atış].

8. Müxtəlif tərbiyəyi-bədəniyyə [bədən tərbiyəsi] təlimləri. Bəsit köprülərdən mürur [keçmə].

9. Sipərdən təlim bombasıyla müxtəlif nömrələrə hamil [nömrələnmiş] və sipərə təərrüz [hücum] etdiyi məfruz [fərz olunan] hədəflərə bomba atmaq.

10. Bir sipərə təərrüz etdiyi fərz edilən müxtəlif ovçulara [nişançılara] qarşı həqiqi bomba təlimləri ilə əndaxt [atəş].

11. Tel maneələrinin [dəmir torların] həqiqi bomba təxrib qəlibləri ilə təxribi [dağıdılması] və tel maqasları [qayçıları] ilə qət'i [kəsilməsi].

12. Bir xəfif makinəli tufənglə təqviyə edilmiş bir hücum qitəsinin bir sipər parçasına təlim və həqiqi bomba ilə təərrüzü [hücumu], dərhal o sipər qisminin müdafiə halına vəz və təhvili [müdafiə halına keçməsi] (qum torbaları və sairə ilə).

13. Taqımın şəkli [nəzəri] və tətbiqi ovçuluğu:

Ova çıxmaq, buradan müxtəlif yürüşlər, toplanmaq, cəm olmaq, müxtəlif vəziyyətlərdən müxtəlif cəbhələrə qarşı mövze [mövqe] işğalı, tam sipər bulmaq, tam sipəri təbdil [dəyişdirmək], tam sipərdən mövze işğalı, təmdid, təqviyə, böyük bir sahənin nümayiş məqsədi ilə işğalı, məhdud məntəqələrin işğalı, sürülmə və sıçramalar, maskalanmaq, qazma və kürək istemalı [istifadəsi], bir mövzenin müdafiə üçün ehzarı [hazırlanması].

14. Təxmini-məsafə [məsafə təyini] və flama müxabirəsi [işarət bayraqları ilə xəbərləşmək]:

Təxmini-məsafəyə lüzum, təxmini-məsafəyə təsir edən şeylər, təxmini-məsafənin üsuli-təlimi və bu miyanda [bu arada] müxtəlif əvarizi-zəminin [yer səthindəki maneələrin; landşaftın] əsgərlik nöqtəyi-nəzərindən faydaları.

Müxabirə flamaları ilə müxabirə icrası [işarət bayraqları ilə xəbərləşmənin həyata keçirilməsi].

15. Bir qismin tam sipərdə və ya açıqda tərtib və təqsimi.

16. Xədəmati-daxilinin [daxili xidmətlərin] əməli dərslərindən:

Bir çantanın və əlbisə və sairənin tərtibi, təchizatın təliq [bağlanması] və mühafizəsi, bir tufəngin həzərdə [asa-yiş və istirahət vaxtında] və səfərdə təthiri [təmizlənməsi], məcruh [yaralı] və xəstələrə müavinəti-ibtidaiyyə [ilk yardım].

17. Hüzzeri-kiramın [mötəbər şəxslərin] bir müddət istirahəti.

18. Tələbədən biri mərifətiylə bölüyün tərtib və təqsimi və bölük komandanına təqdimi və təqdimdən əvvəl tərtib və təqsimi yerində olub olmadığını müayinəsi.

19. Bölük hərəkəti:

I. (yerində) hazır ol, əslihə istemalı [silah işlətmək], sağa-sola baxmaq, yerində dönüslər, diz çökmək, ayağa qalxmaq, yerə yatmaq, süngü taxmaq;

II. yerində hizaya gəlmək [sıraya düzülmək], cinahdan bir manqa ilə alaraq hizaya gəlmək;

III. doldurmaq və qapamaq, səffihərbdə [döyüş düzülüşündə] cəbhə ilərisində bir manqa atış, əyri bir istiqamətdə süvariyyə atış, geri gedən qollara atış, iki nişangah istemalı [işlənməsi], nişangah təbdili [dəyişdirilməsi].

IV. durarkən və yürürkən təbdil

[dəyişiklik] nizamları, iləri gedən böyük komandanının geridəki vəkil tərəfin-dən bölüyün sövqü, bölüyün işarətlə sövq və idarəsi, bölüyün sürətlə iləridə və yanlarda kamilən mövze alması, təyyarəyə qarşı atəş, tam sipərə girmək, dağılmışkən toplanmaq, səffi-hərbə [döyüş düzülüşündə] hücum;

V. bir taborun açıq olan sağ cina-hında (iki makinəli tufənglə təqviyə edilmiş [gücləndirilmiş] olduğu halda) təərrüzə məmur olan [hücum əmri verilən] bir böyük tələbədən birinin komandası altında təərrüzü, əsnayitəərrüzdə [hücum əsnasında] düşmən əhvalına nəzərən istinadın istemalı və təərrüz nəticəsində hücum.

Tam saat 8-dən 2-yədək fəvqəlzikr [yuxarıda yazılan] proqram üzərincə müharibə büsəti [nümayişi] oldu. Heyrətin dərəcəsi yox idi. Nə bir aləm! Camaatdan böyük-küçük namizədlər iləri yeridiyi zaman, onlar dəxi gədirilər. Kimsə bir yorğunluq hiss edəmməzdi, çünki bu bir hal idi ki, nə dil ilə demək və nə qələm ilə yazmaq olardı. Ancaq bunu ərz edə bilərəm ki, gərək bu imtahan və təftişi hər bir Azərbaycanlı görə idi. Ancaq gördükləri halda öz balalarının zəki, qabil olduğu və zabitə həzrətlərinin bu yolda çəkdiyi zəhməti bilərdi. O zamanda insanda öylə bir hiss oyanardı ki, insanın heyrətdən ağılı çəşardı.

(sonu var)

Elçi

AZƏRBAYCANDA

* Qarabağdan xəbər verilir ki, o yerlərdə həyat adi qaydasına, məişət öz yoluna düşmüşdür. Ermənilərlə məhəlli [yerli] türklər miyanında [arasında] çox yaxşı münasibət [münasibətlər] hasil olmuşdur.

* Gəncə vilayətindən xəbər verirlər ki, un və taxıl qiymətləri çox bahalanmışlardır. Vilayətin müxtəlif yerlərində taxılın qiyməti də müxtəlifdir. Məsələn Gəncə qəzasında buğdanın putu 90 manatadək qalxmışdır. Halbuki Qarabağda putu 40-50 manatdır.

* Aldığımız məlumatlara görə, İstanbulda Azərbaycan pulu kəsilməyə başlamışdır. Yeni Azərbaycan pullarının qitə [kəsim] və rəngi türk pullarına bənzəyir.

MÜSLİMƏLƏR SƏDASI [MÜSƏLMAN QADINLARININ SƏSİ]

Erməni bacılar!

Dərin bir təəssürlə sizin bizə xitabən yazdığınız müraciətnaməni oxuduq. Sizin möhnətiniz, keçirməkdə olduğunuz əsəfnak [təəssüf doğuran], ağır halınız bizə bəllidir. Zira bir az müddət bundan qabaq sizin indiki vəz [vəziyyət] və halınızdan daha ağır bir halı kəndimiz keçirdik. Hənuz Mart faciələri bizə vurmuş olduğu dərin yaralar sağalmamışdır. Altı ay zərfində hər gün biz eşidilməmiş təərrüzlərə [hücumlara], təhqirlərə uğradıq. Hər

saat atalarımızın, qardaşlarımızın, zövlərimizin həyatı təhlükəyə uğrayırdı. Biz heç bir yandan nəzəri-təəssür və tərəhhümə [mütəəssir olma və mərhəmət nəzərinə] nail olmayırıq. Bütün dünyadan əlaiq [əlaqəmiz] və rəvabitimiz [rabitəmiz] kəsilmiş, haqq və haqqaniyyət adın aparmaqdan məhrum, üzərimizə həml edilən [yük-lənən] qanunsuzluqlardan şikayət etmək imkanından məslub [məhrum] biz dinməz-söyləməz o hali-dəhşətnakə [dəhşətli vəziyyətə] təhəmmül edirdik [dözürdük]. Fəqət biz keçmiş vəqayeni [hadisələri] pək mütəəssibənə arayanlardan deyiliz. Qoy sizin, bizim keçirdiyimiz məlaləngiz, əsəfnak [kədərli, təəssüf doğuran] hallar[ın] cəvabdə-həndəliyi [məsuliyyəti] qan içici millət-pərəstlikdən partlamaq dərəcəsinə gələn zəvata [şəxlərə] həml olunsun [yüklənsin]. Hangilər ki, erməni millətinin müqəddəratını kəndi yədi-ixtiyarına [əlinə, ixtiyarına] alaraq nəhayət dərəcə ağılsızlıqla onunla oynayırdı. Həmişə haqq və haqqaniyyət, ədalət tərəfdarı olan tarix onların cəzasını verdi.

Şimdiki vaxt ki, hər tərəfdən getdikcə yüksək, getdikcə usanmaqsızın, əl çəkməksizin bir surətdə bütün bəşəriyyətin ümumi sülh istəyən qahir səsi ucalır. Biz müsəlmlər [müsəlman qadınları] daha artıq sürət və rəğbətə sizin müraciətnamənizi qarşılarız. Biz müsəlmlər heç vaxt, sabiqdə və şimdiki sizə nifrət, ədavət bəsləməyirdik və bəsləməyirik. Sizin söylədiyiniz haqdır.

Sülh tələbi qadınlar ağzından birinci və kişilərdən yüksək olaraq ucalmalıdır.

Biz qadınlar, yalnız biz analar, bacılar, zövcələr sifətilə bizə yaxın əşxasın [şəxslərin] qəlblərində müstəqim [düz, doğru] bir yol aramağa qabil və qadirik. Ulu və müqəddəs şüarlar – qardaşlıq, bərabərlik, insanlara qarşı məhəbbət ki, ələlxüsus şimdiki böyük bir ciddiyətlə dünya səhnəsinə atılmışdır, quru, boş lafı-gəzaf [bihudə sözlər] olaraq qalmamalıdır. Qoy ənsalımız [gələcək nəsillərimiz] analar südü ilə bərabər başqalara qarşı nifrət, istikrah [ikrah hissi], ədavət deyil, daimi bir məhəbbət hasil etsinlər. Qoy sabiqin müdhiş mənfur kölgələri nirvana[ya] dalsınlar və ətfalımızın [uşaqlarımızın] gəhvarələri [bəşikləri] üstündə gələcək məhəbbət, haqq və haqqaniyyət nəğmələri ucalsın. Əvət, biz qadınlarda olan ali, müqəddəs hisslər üzrə əhd və yəmin edərək, bir-birimizə məhəbbət və səmimi bacılıq əlini uzadaraq, yeni və işıqlı həyat yollarını arayalım.

Bir dəstə müsəlmlər namından

[adından]:

Z. x. Qayıbova

S. x. Vəlibəyova

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Lövhələr haqqında

Son zamanlar mağaza və sairələr qabağında asılan yeni lövhələr gözə

çarpmaqdadır. Bunlar əksəriyyəən ağ lövhə üzərində qırmızı yazılıdırlar. Bütün mağaza və sairə sahiblərinin nəzəri-diqqətinə elam olunur [bildirilir] ki, lövhələr qırmızı, yazısı ağ olmalıdır.

* * *

* Azərbaycan Hökuməti qət etmişdir ki, məmaliki-əcnəbiyyədə [xarici ölkələrdə] bulunan, təşrini-saninin [noyabrın] 1-inədək məkatibi-aliyyəyə [ali məktəblərə] daxil ola bilməmiş olan əsgərliyə düşən cavanları geri çağırınsın.

* Türlük və Məabir Nəzarətinə [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyinə] nefteprovoddan [neft borularını doldurmaqdan] ötrü siyahı üzrə 1 milyon put neft verilmişdir.

* Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 31-inci günü saat 12 raddələrində Baş Fabrik müfəttişi kəsbkarlar ittifaqlarının [həmkarlar ittifaqlarının] birər nümayəndəsini dəvətlə, Fabrik Müfəttişliyi fəaliyyətini təcdid [bərpa] etmək barəsində müzakirətdə bulunmuşdur [müzakirələr aparmışdır].

* * *

Çaxıra gömrük

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 21-ində Azərbaycan Hökuməti idxal ediləcək çaxıra Avropa ticarətinə işbu gömrük vergisini qəbul etmişdir:

1) Azərbaycana boçkalarda gətiriləcək 16 dərəcə alkollu çaxırın putuna 9 rublə, 16 dərəcədən yuxarı olarsa hər putuna 15 rublə.

2) Şüşələrdə (butulka) gətiriləcək qaynamayan çaxırın hər putuna 12 rublə, qaynayanın isə hər putuna 25

rublə.

3) 25 dərəcədən yuxarı olan çaxır spirtli müsikirat [içki] olduğu üçün 27[-nci] maddə mövcibincə [maddəyə uyğun olaraq] baha qiymətlə gömrük alınır.

* * *

Çaxırın azad satışı

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 21-ində Şurayi-Vükəla [Nazirlər Kabineti] Azərbaycan torpağında çaxır ticarətinin qayda üzrə aparılmaq məsələsini məhəlli-müzakirəyə qoyaraq, işbu qətnaməni qəbul etmişdir:

1) Əsl üzüm çaxırını ticarətini külli və cüzi surətdə satmaq olar. Fəqət bundan ötrü ispiroto ticarəti qanunu mövcibincə [qanununa görə] xüsusi ticarət vərəqəsi almalıdır.

2) Xüsusi fərman çıxanadək qaynamayan üzüm çaxırını aksizini vedrəsi 10 rubləyə kimi, adi üzüm çaxırının aksizini isə vedrəsi 20 rubləyə kimi artırmaq.

3) Xüsusi fərman çıxana kimi ispiroto, konyak və araç akzisini dərəcəsi 50 qəpiyə kimi artırmaq.

* * *

* Ərzaq Nəzarəti əmri ilə müvəqqəti olaraq bütün Vladiqafqaz mövqifləri [dəmiryolu stansiyaları] və Azərbaycan dəmiryolları mövqiflərindən: Yevlax, Malay, Ləki, Əlikənd, Ucar, Barquşeti, Müsüslü, Qarabucaq, Kürdəmir, Karrar, Sığırılı, Padar, Muğan, Hacıqabul, Pirsaat, Navahı və qeyrilərlə Gəncə mövqifindən taxıl və düyü aparmaq qadağan edilir. Yuxarıda məzkur [adi

çəkilən] mövqiflərdən maəda [başqa] bütün başqa mövqiflərdən ərzaq aparmaq üçün Ərzaq nazirinin vəsiqəsi lazımdır. Başqa ərzağa gəldikdə, məsələn, yumurta kartof, meyvəcat, qarantal, çaxır, lobya, noxud, qeyrə [və sairə] bütün Azərbaycan mövqiflərindən aparmaq mümkündür. Bunlardan ötrü heç bir vəsiqə lazım deyildir.

* Maarif Nəzarəti Gəncə qəzası xalq məktəbləri müfəttişi tərəfindən məlumat almış ki, işbu sənədə türk lisanı bilən müəllimlər yoxluğundan qəza məktəblərində türk lisanı tədrisi müyəssər olmayacaqdır. Binaileyh [ona görə] milliləşmiş 49 xalq məktəblərində Hökumətin təmmuzun [iyulun] 28-i qanunu mövcubincə [qanununa uyğun olaraq], tədris bütünlüklə olmaya-caqdır. Maarif naziri işbu sənəlik tədrisi əski qayda üzrə aparmağa icazə vermişdir; mümkün qədər türk lisanı tədrisini artırmalıdır. Bu barədə Maarif naziri Sədri-Şurayi-Vükəlaya [Nazirlər Kabinetinin Sədrinə] məlumat vermişdir.

MARAQLI BİR SƏNƏD

Müharibə əsnasında düşmənimiz ordusu miyanında [arasında] olan əhvaldan bir şəkil göstərmək üçün Kəspə Donanması Baş komandanı Xaçikovun namına [adına] göndərilmiş məxfi bir ərzihalın [ərizənin; sənədin] eynini zeyldə [aşağıda] dərc edirik.

Ərzihal 1918 tarix[in]də iyun ayının

24-ündə 167 nömrə təhtində [altında] rəis Xaçikova vaxtilə Mərkəzi Kəspə Diktaturası üzvü Lemleyin tərəfindən təqdim edilmişdir.

İştə ərzihal:

“İyul ayının 2-ci günü nahar vaxtı “Krasnovodsk” bəhriyyəsi [donanması] Bakıya varid oldu [gəlib çatdı]. Kür çayı cəbhəsinin əhvalı xüsusunda bəhriyyə komandanı Zalenskini iki dəfə danışdırdım. Əvvəlcə Hərbi və Bəhri İşlər [Hərbi-Dəniz İşləri] komissarı Şeboldayev hüsurunda və sonra Mərkəzi Komitədə mərqumun [adı çəkilənin] ərzihalını aldım. Onun dediklərindən anladım ki, Kür çayı cəbhəsinin halı pək fəna və təəssüflüdür. Bizim düşmənə münasibətən [düşmənlə müqayisədə] çox qüvvətli olan firqəmiz (8-9 yüz saldat, 4 ədəd cəbəli top [dağ topu], 14 ədəd makinəli tufəng [pulemyot]) olduğu halda, düşmənin ufacıq bir qüvvəsi qarşısında (4 yüzdən az müsəlman əsgəri, lakin pək müntəzəm, baxüsus süvari dəstələri kamalınca müntəzəm və yerli ürəfanın təhtikomandasında [yerli ziyalıların komandası altında]) məəttəssüf [təəssüf ki], heç bir ciddiyyət göstərməməklə bərabər, qətiyyəni müharibə meydanında hərəkət etməmişlər. Onlar Salyanı işğal etmək bir tərəfə dursun, hətta iləricə Ərəbqardaşbəyli kəndinə kimi ilərilədikləri halda, müsəlmanların yüngül bir hücumları və sıxıntılarını nəticəsində Bankəyə kimi qaçmışlar. Bizim firqəmiz qətiyyəni pərakəndə olub nizamı pozulmuşdur. Firqə rəisi

həmavəqt [heç vaxt; qətiyyə] “Krasnavodsk” bəhriyyəsinin müqavimətdə bulunmadığını xəbər verir və səbəbini böylə deyirdi ki, guya firqə Kür çayının hər iki kənarı ilə müharibə etdiyi halda, naçalnik firqənin mərkəzində olmaq məcburiyyətində imiş.

Firqənin müəllimləri pək fəna və öz vəzifələrinə naşı olduqlarından saldatların da arasında nizam və qayda qətiyyə yox idi. Bizim qoşun heç kəşfiyyət yapmadan irəli yürüyürdü və müharibə zamanında nə alayların arasında rabitə saxlanırdı, nə də piyada qoşunla bəhriyyə arasında. Piyada qoşun tələb edirdi ki, qabaqca bəhriyyə əfradı iləriləyib müharibə etsinlər, bə'dəhu [sonra] piyada qoşun onların ardınca hərəkət etsin. Bu səbəbdəndir ki, bəhriyyə nəfəratı hamıdan artıq tələfat vermişdir. O cümlədən “Krasnavodsk” gəmisinin bir çarxı və bir qanadı zədələnmişdir. “Yelets” və “Araq” gəmiləri ağır, “Bakinets” və “Salyanets” isə yüngül surətdə zədələnmişdir. “Demosfen” gəmisi düşmənin əlinə keçmişdir.

Bu cəbhədə kifayət dərəcədə ciddiyyət göstərən və müharibədə iştirak edən yalnız bəhriyyə nəfəratı ilə makinəli tufəng dəstəsi olubdur. Bunun da səbəbi aşkar və ufaq bir vəq'ədir [hadisədir]. Böylə ki, bəhriyyə komandası ilə makinəli tufəngçilər firqəsi tamamilə rus əsgərlərindən mütəşəkkildirlər. Cəbhənin başqa hissələri, yəni erməni saldatları daima qarət və yerli fəqir əhaliyə zülüm edib,

onları qətl və talan etmək ilə məşğul idilər. Onlar gündüzlər öz əf'ali-şəni'ələrinə [biabırçı hərəkətlərinə] məşğul olmaqla cəbhədə qalıb, gecələr gəmi və barjalarda gizləndilər. Hətta gündüzlər də 200 və 250 nəfər səngərlərdə bulunan saldatlardan ancaq 100 nəfəri səngərlərdə qalıb, baqisi [qalanı] gəmilərdə keçinirdilər. Düşmənin 6 düymə topları var idi. Lakin lazım olan qəddər fişəngləri olmadığından, top atəşini lazımınca davam etdirəmmirlər.

Biz qaçdığımız zaman düşmənin əlinə bir çox hərbi ləvazimatımız keçmişdir. O cümlədən, 100 min fişəng, bir çox məcruh [yaralı] və məqtullarımız [ölülərimiz] onların əlinə keçdilər.

“Krasnavodsk”un müharibə meydanındakı ciddiyyətini ancaq bundan anlamaq olar ki, 2-3 top üçün götürmüş olduğu 800 top fişəngindən 700-ü düşməne atılmışdır. Nəticədə də gəminin palubası [göyertəsi] zədələnib, tikişləri su buraxır. Öylə ki, çarx böyük təmirata möhtacdır. Fövqəzlikr [yuxarıdakı] ərzihaldan siz hərbi cəbhələrimizdə olan əhvalı layiqincə anlasınız, zənnindəyəm!”

Fövqdə tərcüməsi dərc edilmiş ərzihalin eyni Polis müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin bəy əfəndinin dairəsində hiyf edilir.

İştə, düşmənin iqtidari-hərbiyyəsinini [hərbi gücünü] və ləyaqəti-insaniyyəsinini [insani ləyaqətini] göstərəcək bir maraqlı sənəd.

Məhəmməd Sadiq

TEATRO VƏ MUSIQI

Hacıbəyli Qardaşlarının müdüriyyətinin teatr mövsümünü “Akif bəy” faciəsi ilə açacaqları “Azərbaycan” qəzetinin keçən nömrəsində elan olunmuş idi. Fəqət bu faciə üçün aktyorlarımızın mükəmməl surətdə hazır olmadığından dolayı, bunun əvəzinə İran tarixindən götürülmüş "Nadir Şah Əfşar" faciəsi bu yekşənbə [bazar] günü noyabrın (təşrini-sani) 4-ündə axşam sabiq Mailov, şimdi isə Hökumət Teatrında mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Biletlər teatr kassasında satılmaqdadır.

Cümə günü noyabrın (təşrini-sani) 9-unda həməən teatrda Azərbaycan müharibəsi şühədasının ailəsi mənfəətinə olaraq “Gaveyi-ahəngər” nam faciə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Biletlər nə vaxt satışa qoyulacağı afişada elan ediləcəkdir.

QƏND VƏ ÇAY

Bakı Mərkəzi Ev Komitəsi Bakı əhalisinə məlum edir ki, Komitə “Kooperatsiya” ilə bərabər camaat arasında qənd və çay paylamağı öhdəsinə götürmüşdür. Qənd hər adama 3 çetver, gırvənkəsi 3 manatdan və çay hər adama yarım gırvənkə, gırvənkəsi 28 manatdan veriləcəkdir. Bu qiymətlər heç bir növlə artırılmayacaqdır. Qənd və çay işbu təşrini-saninin 5-indən 10-una kimi buraxılacaqdır. Bu müəyyən vaxta kimi əhali bunları ala bilər. Sonra isə qənd və çay heç kəsə buraxılmayacaqdır.

Qənd və çay bu qərar üzrə paylanacaqdır:

1. Qənd və çay, təqsim edici mərkəzlərdən ancaq ev komitələrinə buraxılacaqdır.

2. Ev komitələri qənd və çayı almaq üçün məhəllə komitələri tərəfindən təshih və təsdiqi yapılmış siyahıları təqdim etməlidir.

3. Doğru məlumat verməyən komitələrin rüəsasları və yaxud bədəfkar sədrilər divani-hərb məhkəməsində məsul olacaqlardır.

4. Şəhər İdarəsinin Ərzaq Şöbəsi Mərkəzi Ev Komitəsinə çayı əlahiddə bağlılarda deyil, pudluq kisələrdə buraxmışdır. Bundan naşi Mərkəzi Ev Komitəsi əhalidən rica edir ki, çayı təqsim edici mərkəzlərdən aldıqda və yaxud üzvlərə payladıqda çayın yaxşılığına və banderoluna artıq diqqət etsinlər.

5. Bu barədə şikayət etmək istəyənlər Mərkəzi Ev Komitəsinin Ərzaq Şöbəsinə müraciət etməlidirlər.

Ünvan: Merkurievski caddədə nömrə 27. Telefon 56-00.

* * *

Bakı əhalisinə yardım olmaq üzrə Mənzil Müfəttişliyincə noyabr ayının ikisindən etibarən zirdə [aşağıda] yazılan furunlarda [çörəkbişirmə müəssisələrində] əkmək satdırılacaqdır. Birinci undan yapılmış xas əkmək gırvənkəsi üç yarım və toztorpaq və sair maddələrdən azadə ikinci növ əkmək gırvənkəsi iki yarım manatdır. Bişkin olmasına son dərəcə diqqət olunacaqdır. Bu kimi xüsusata diqqət etmək üzrə furunlar üzərinə Uğurlu əfəndi təyin edilmişdir. Möhtərəm əhali tərəfindən ayrıca görülecək nöqsanlardan dolayı Mari-

inskaya altıncı nömrədə Mənzil Müfəttişliyi Ərzaq şöbəsinə müraciət edilməsi rica olunur.

Çörək satılacaq dükənlər:

1) Kolyubakinski caddədə Liperidinin çörəkçi dükəni.

2) Çelyayevski caddədə Aleksandr Nevski sırada Liperidinin dükəni.

3) Merkurievski caddədə İvanovun dükəni.

4) Krasnovodski caddədə Eftivulisin dükəni.

5) Telefon caddəsində Kolotçiyevin dükəni.

6) Balaxanski caddədə Andriadin dükəni.

7) Krasno-krest caddəsində Popon-dopulonun dükəni.

Hökumətin icazəsilə cümə günü 8 təşrini-sani [noyabr] 1918-də saat 12-də Qorçakovski caddədə Tağiyevin 1 nömrəli evində Evçilər İttifaqının mülkündə (Borsanın altında) Bakı Ticarət və Sənəət İttifaqı üzvlərinin ümumi iclası təyin olunmuşdur. Baxılacaq məsələlər:

1) İttifaq məramnaməsinin müzakirəsi [və] təsdiqi;

2) İclasda qalxacaq məsələlər.

713 2-1

ELAN

Mənzil Müfəttişliyinə iki nəfər türkçə qonuşan bakılı və yaxud Bakı şəhərinə bələd məmur lazımdır.

Ünvan: Mariinski caddədə, nömrə 6.

711 6-3

Dün zəvaldan [günəş batdıqdan; axşam olduqdan] sonra 11 yaşında ağ qısaq (madyan) Ermənikəndindən Nikolayevski caddəsinə doğru gəlməkdə ikən, bir nəfər

tərəfindən tutulub götürülmüşdür. Bu qısaqı firqə qərargahında Camal əfəndiyə təslim edənlərə və ya nəradə olduğunu xəbər verənlərə beş yüz manat mükafatı-nəqdyyə [nəğd pul mükafatı] əta ediləcəyi elan olunur.

231 3-3

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidso-nun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213 12-10

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 25-12

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıdırma dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-7

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-7

Doktor Rza bəy Sultanov
Paris Darülfünunundan

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İçəri şəhərdə bağın qarşısında Mınaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Кв. N 236. Телеф. 36-91.

12-2

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232 25-2

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrazı-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün səhər saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235 12-2

Satılır təzə ayaq iş maşını “Zinçer”, naxış-tikiş alətiylə bərabər və Vyana

dərisindən çamadan nikel alətiylə bərabər. Ünvan: Balaxanı, telefon 7.

234

Lazımdır

Binəqədidə neft mədənidə təcrübəli kontrolyor lazımdır. Ünvan: Balaxanski caddədə 1-ci dalan, ev nömrə 3. Rzayev.

233

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 23. “Ərzaq Nəzarəti ümuma elan edir ki...”: Bu elan, qəzetin eyni nömrəsində xəbər mətni kimi təkrarən verilmişdir. İki mətn arasında cüzi fərq var. “Bərgüşad” stansiyasının adı elan mətnində “Burquşeti”, xəbər mətnində “Barquşeti” kimi getmişdir.

“Burquşeti”: Azərbaycanın Ucar rayonu ərazisindəki Bərgüşad kəndi nəzərdə tutulur.

“Müsüslü”: Azərbaycanın Ucar rayonu ərazisində kənd və dəmiryolu stansiyası.

“Qarabucaq”: Azərbaycanın Kürdəmir rayonu ərazisində kənd və dəmiryolu stansiyası.

“Muğan”: Azərbaycanın Hacıqabul rayonu ərazisində qəsəbə və dəmiryolu stansiyası olan “Muğan” nəzərdə tutulur.

Biz və onlar

səh. 26. “İyirminci əsrin ən mədəni millətləri, millətlər müharibəsinin iksirinə dayanammadıqlarını...”: “İksir” keçmişdə yalançı kimyagərlərin (simyaçıların) digər metalları qızıla çevirdiyini iddia etdikləri maddəyə deyilirdi. Burada maddənin tərkibini göstərən və həqiqi xassəsini üzə çıxaran cövhər (reaktiv) mənasında işlənmişdir. Dünya müharibəsi, sülh dövründə özlərini mədəni aparan millətlərin həqiqi simasını üzə çıxarmış, açıb göstərmişdir.

Ordu komandanı paşa həzrətlərinə ərzi-təşəkkür

səh. 27. “Təşrini-sani 334-də...”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 1918-ci ilin noyabr ayına uyğundur.

Posta və teleqraf işləri

səh. 30. “M. H.”: “Azərbaycan” qəzetində bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Müslimələr sədasi

səh. 35. “Qoy sabiqin müdhiş mənfur kölgələri nirvana[ya] dalsınlar...”: “Nirvana” sözü burada güman ki, “mütləq heçlik; əbədi heçlik” kimi mənalarda işlədilmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 36. “Baş Fabrik müfəttişi”: Sənaye müəssisələrində əmək şəraitinə nəzarət edən dövlət qurumu Fabrik Müfəttişliyinin baş müfəttişi.

“Fabrik Müfəttişliyi”: Rusiya imperiyasında sənayenin inkişafına bağlı olaraq XIX əsrin axırlarına doğru yaradılan, sənaye müəssisələrində əmək şəraitinin qanunlara uyğun olmasına nəzarət edən dövlət qurumu idi. Bakı quberniyasının Fabrik Müfəttişliyinin heyəti Baş Fabrik müfəttişindən və sahə müfəttişlərindən ibarət idi.

[Xəbər]

səh. 36-37. “Ərzaq Nəzarəti əmri ilə müvəqqəti olaraq...”: Bu xəbər, qəzetin eyni nömrəsində elan mətni kimi təkrarən verilmişdir. İki mətn arasında cüzi fərq var. “Bərgüşad” stansiyasının adı elan mətnində “Burquşeti”, xəbər mətnində “Bar-

quşeti” kimi getmişdir.

Maraqlı bir sənəd

səh. 38 “Firqənin müəllimləri...”: təlimatçılar (instruktorlar) nəzərdə tutulur.

“Barja”, yaxud “barj”: adətən yedəkdə çəkilən böyük yük gəmisi.

“Düşmənin 6 düymə topları var idi.”: Burada kalibri 6 düym olan toplar nəzərdə tutulur.

آذربایجان

رکودتک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی توروک غزمتسیدر.

آبونہ شواہطی:

یانورک برینہ دنک یا کو ایجون ۲۴
باشقہ شهرارہ ۳۵ روبہدرہ
بر آیش یا کورہ ۴۲ باشقہ شہرلرہ
۱۹ روبہدرہ

اعلان قیاتی:

سمری ۳ روبہ کرانقہ کین اعلانلار
ایجون گنکت ایبار.

تورک و اسلامقہ مفید مقالہلر صحیفہ
ایزاش آچقندر. درج اولمیان اولوق
اعادہ ایپیلر. درج ایپیلن مقلاتک
مکالماتی ادارہ تئین ایپور.

محل ادارہ:

باکو، وورونوسکی وغورنسکی
کوچاقلک کئیشده ۴ نومرونی ایودہ

آذربایجان ادارہسی

تأمون نمبر. ۳۹-۶۰

تک شمسینسہ ۵۰ قیقلک.

اعلان رسمی گجہلری (۲۳-۶) نومرولی پولیس مقشش عمومیلکنه مراجعت ایڈخیز.

اعلان

آذربایجان جمهوریتی پولیس مقشش عمومی سنن
اعلیک آئی مدنندہ ورقہ آلماری ایجون ابتدیکم امره علاو اولوق
غیر فریوردم کبومار مسلمان قادیانلرینه عالی اولاروب قضا آردو ایڈیترکلیرتی
آلاچیز.

جهت مسکریه گورین لزوم اوزونه اربانه جرینه مساعد قوتلی الی
واس حیوان مبابه اولنه مقدر. تیوائی شائق ایستیارلک اودوسر یغلرلن مراجعت
ایلری اعلان اولتور.

ایکتیسی آذربایجان قرعسی طابورلنده استدام اولونق اوزره تورکجه
ییلن آئی قشقره لزوم وارده، آردو ایڈیتر ویتقلرینه برابر هرگون ساعت
۲ دن ساعت ۶ سو گرایه قدر روپیچلک ثقلنده فرقه سرطیباتنه مراجعت ایستوتور.

قسم رسمی

آذربایجان جمهوریتک ۳۱ اوتابیر
۱۹۱۸ تئین سنه قرار دایته موقاق اولوق
ایزاش ایڈیترکلیرتی موقاق ایستیارلک
اوزره دیله کورسریکک املاک صاحب ایستک
ایچین شو مامی مقرر ایلمی.

اعلان

قاضی مسلمان اوردوسنه ۱۷ آئی مدنندہ ۱۵۰۰۰ مین بونلر دهرین آیدر
۱ اوردوسنه اولان قوت ماریستی جادهده ۶ نرولو ایودہ ازلق شهنسندن
شرایطی بیلرلر.

۱) تیراک مققله الله ایپیلن املاکدن
باشققت معمری. غت برری . زاوودری
بوروق بودرا کجیری شراکتی و مجاریت
زاوودری و خزردیاسنه بولونن کجیری
تعامیل ایچین تجاریت و صنایع نظارتین
هر دره اعجازه آتدیلر.
۲) غت برری سوپدیگم ۶۹۸ طول
شرقی طرف واقع برارده.
۳) بوغاریقه سوپدیگم اختیارات قالا .
توغاریش کافه یخود شهادتله ایله الله
ایپیلن یقار کاند ورنن توغاریسده برینتی
بادهده کورسرتن شهادتین قلمی ایتمه یبر.
۴) بویه کفنه و مقار ایستیکدن سوگر
قد و قلال اولوق ایجون تجاریت و صنایع
نظارت قلمی ایپیلنه یبار.
۵) بو قوتلک بوغاریقه بایزان مادرینه
مباریلر اونی بو یزان هر جهولو آیش.
ویریش لفظا اعتباردن ساقط حساب ایپیلرکدر.
تجارت و صنایع نظری ب. جوجاشیر.

اعلان رسمی

بالکو، جمجه و بالعموم آذربایجان تاجرلیله، اهالیله
تالان ویا اولوقو ششایسه آیش ویریش ایندن ساختهکار خیرسزلارک لیر آن
اول باقالاتالارنی تاین، و خلقی ساختهکار خیرسزلارک شرلندن وقایه سننندم
بروجه آئی تصورات اتخاذ اولونشدر.
۱- هیچ برتارک (شوما) تعمیر اولونان رسمی قاطورا آتامدق، آخر تاجرین
هرهانکی پروسیه ایله هرهانکی برشی آلماسی شدته، متنوع اولدینی کبی؛ اهلایدن دهر
کسک، نه تباراندن مده غیری کیمه چن
تومان، مونه، خالی، سجاده، مجهرات و کوموشاشیا حیویات و حیوانات حاصلی
هرج اشیاقل برشی آلاملاری صوت قلمیهده متنوع.
۲- (شوما) سن طورتولاجاق هر نوع اشیا و امنه مقدری نه قادی آرد ویا نه قادی
چوق اولورده اولسون مصادره اولوناراق علاقه دارانی مقصد شذتی تعقیبات قانوییه
دوش اولونایچانی اهیتکه اعلان اولتور.
۳- شایر اعلان اول کون مقله نشر اولوناقدر.
آذربایجان پولیس مقشش عمومیسی ایله اللین

تجارت و صنایع نظارتین

تقریرن اولک ۱۱ دنک موجود اولان دنک و
غت مجبولاکت مقدرنی تئین ایستیارلری
فورداشی اولمیدن بونکه عمومه اعلان اولور
که عمومیندن زاودو، ولور و عمومیت غت
مدنچلیکک مشوب موسسهلر، مخصوص بیون
شیر بلا ایستما، غت شیلرک تالی شریلرینه سیک
فصیحی کئنده آذربایجان حکومتک قتریرن اول
تاریخی قرار دایته ۲ جی مامدی مویچین
همان قتریرن اختیارا اوز صاماریه قاتریلمیش
اولورلار. حاضر مدنقده سسار دره اولان قالا
اولان غت و قش مقصولاتی، مویچین کین استحقاق
اولانق غت و افعال اولانق غت مقصولاتی
مخصوصی یا کدرای ایپیلنه ساقلاتیلاری
موسسهلرک شیلرک تالی دمور اولارک تالی ساقلا
تاجدر. اولوقدنک تجاریت و صنایع نظارتین ایذن

اعلان

بونکله عمومه اعلان اولتور که عالی ابتدائی (وشه تالچائی) مکتبلی آکال
ایڈیتر انتخاسز اولوق یا کو صنایع (تینچیسکی) مکتبینه قول اولتورلار.
خواش ایڈیتر عزیزه ویریه یلر. اهالیک صنایع مکتبیزنه نه درجهده احتیاجی
اولدینی و باهر تئیکارک برملک حیاندنه تئیک اهیتی اولدینی نظر احتیاره
آلابوق عالی ابتدائی مکتبلی آکال ایڈیترک صنایع مکتبینه داخل اولاتقیرنه
ایپایوروز.
معارف نظاری.

“Azərbaycan” qəzetinin 30-cu nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Bazar ertəsi, 4 noyabr 1918-ci il, nömrə 30

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 27 məhərrəmülhəram sənə 1337. 4 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANİ-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

* * *

Cəhəti-əsgəriyyəcə görülən lüzum üzərinə, araba cərrinə [çəkməyə] müsaid qüvvətli əlli rə's [baş] heyvan mübayə olunacaqdır [satın alınacaq]. Heyvanı satmaq istəyənlərin ordu sərbaytarlığına [baş baytarlıq idarəsinə] müraciət eyləmələri elan olunur.

* * *

İkinci Azərbaycan firqəsi [diviziyası] taborlarında istixdam olunmaq [xidmətə qəbul edilmək] üzrə türkcə bilən 6 feldşerə lüzum vardır. Arzu edənlər vəsiqələri ilə bərabər, hər gün saat 2-dən saat 6 sonraya qədər Rotşildin evində firqə sərbəbətlinə [baş həkimliyinə] müraciət etsinlər.

ELAN

Qafqaz Müsəlman Ordusuna 7 ay müddətində 150 min pud mal və qoyun əti vermək arzusunda olan zəvat [şəxslər] Mariinski caddədə 6 nömrəli evdə Ərzaq şöbəsiindən şəraitini [şərtlərini] bilə bilərlər.

710 6-5

BAKİ, GƏNCƏ VƏ BİLÜMUM [ÜMUMİYYƏTLƏ] AZƏRBAYCAN TACİRLƏRİ İLƏ ƏHALİYƏ ELANİ-RƏSMİ

Talan və ya oğurluq əşyası ilə alış-veriş edən saxtakar xırsızların bir an əvvəl yaxalanmalarını təmin və xalqı saxtakar xırsızların şərlərindən vəqayə [qorumaq] zimmində [yolunda] bərvəchi-ati [aşağıdakı] təsəvvürat ittixaz olunmuşdur [tədbirlər qəbul edilmişdir]:

1. Heç bir tacirin “şot” təbir olunan rəsmi fatura almadıqca, axər [özgə] tacirdən hər hangi bir vəsilə ilə hər hangi bir şey alması şiddətlə məmnu [qadağan] olduğu kimi, əhalidən də hər

kəsin nə tüccarandan [tacirlərdən], nə də qeyri kimsələrdən rəsmi fatura (şot) almadıqca çit, qumaş, möblə [mebel], xalı, səccadə, mücəvhərat və gümüş əşya, hübubat [dənli bitkilər] və heyvanat, hasili hər növ əşyadan bir şey almaları surəti-qətiyyədə [qəti surətdə] məmnudur [yasaqdır].

2. Şotsuz tutulacaq hər növ əşya və əmtəə miqdarı nə qədər az və ya nə qədər çox olursa olsun, müsadirə olunaraq əlaqədaranı [əlaqədar şəxslər] haqqında şiddətli təqibati-qanuniyyəyə [qanunla nəzərdə tutulan icraatlara] təvəssül olunacağı [başlanacağı] əhəmiyyətlə elan olunur.

3. İşbu elan 10 gün müddətlə nəşr olunacaqdır.

*Azərbaycan Polis
müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin*

ELAN

Bununla ümuma elan olunur ki, ali-ibtidai (vişə-naçalni) məktəbləri ikmal edənlər [bitirənlər], imtahansız olaraq Bakı Sənaye (texniçeski) məktəbinə qəbul olunurlar. Xahiş edənlər, ərizə verə bilirlər. Əhalinin sənaye məktəblərinə nə dərəcədə ehtiyacı olduğunu və mahir texniklərin bir millətin həyatında nə böyük əhəmiyyəti olduğunu nəzəri-etibara alaraq, ali-ibtidai məktəbləri ikmal edənlərin sənaye məktəbinə daxil olacaqlarına inanırız.

Maarif Nəzarəti

ELAN

Azərbaycan Cümhuriyyəti Polis müfəttişi-ümumisindən

Əhalinin 2 ay müddətində vərəqə almaları üçün elan etdiyim əmrə əlavə olaraq xəbər verirəm ki, bu əmr mü-səlman qadınlarına aid olmayıb, fəqət arzu edənlər əkslərini [fotoqraflarını] alacaqlar.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

ELAN

Azərbaycan Cümhuriyyətinin 31 oktyabr 1918-ci sənə qəraradına müvafiq olaraq elan edirik ki, müvəqqəti binagüzarlıq [sərəncam] olmaq üzrə zeyldə [aşağıda] göstəriləcək əmlaka təsahüb etmək [sahib çıxmaq] üçün şu maddəni müqərrər etməli [qərarlaşdıraraq hazır etməli].

1. Miras sifəti ilə əldə edilən əmlakdan başqa neft mədənləri, neft yerləri, zavodları, buruq podratçıları şarakətləri [şirkətləri] və mexanik zavodları və Xəzər dəryasında bulunan gəmiləri təsahüb etmək üçün Ticarət və Sənaye Nəzarətindən hər dəfə icazə alınmalıdır.

Qeyd: Neft yerləri söylədiyimiz 6709 tuli-şərqidən [şərq uzunluq dairəsindən] şərqə tərəf vəqə yerlərdir.

2. Yuxarıda söylədiyimiz ixtiyarat [haqlar] qəbalə, notarius kağızı yaxud şəhadətnamə ilə əldə edilə bilər. Kağız

verən notarius da birinci maddədə göstərilən şəhadətnaməni təqdim etməlidir.

3. Böylə kağız və müqavilə bağlandıqdan sonra, qeyd və nəql olunmaq üçün Ticarət və Sənəət Nəzarətinə təqdim edilməlidirlər.

4. Bu qanunun yuxarıda yazılan maddələrinə müqayir [zidd], yaxud onu pozan hər dürlü alış-veriş qətiyyəti etibardan saqit [düşmüş] hesab ediləcəklərdir.

Ticarət və Sənəət naziri:
B. Cavanşir

30 təşrini-əvvəl 334
Ticarət və Sənəət naziri:
B. Cavanşir

TİCARƏT VƏ SƏNAƏT NƏZARƏTİNDƏN

Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 11-inədək mövcud olan neftin və neft məhsulunun [məhsullarının] miqdarını təyin etmək işləri qurtarmış olduğundan, bununla ümuməlan olunur ki, ümum mədən, zavod, vapor [gəmi] və ümumiyyətlə neft mədənçiliyinə mənsub müəssisələrə məxsus bütün şeylər, bilaistisna [istisnasız] neft işlərinin milliləşdirilməsinin fəxsi [ləğvi] haqqında Azərbaycan Hökumətinin 5 təşrini-əvvəl tarixli qərarının ikinci maddəsi mövcubincə [maddəsinə uyğun olaraq] həman tarixdən etibarən öz sahiblərinə qaytarılmış olurlar. Hazırda müxtəlif müəssisələrdə saxlanmaqda olan neft və neft məhsulatu, həmçinin yenidən istehsal olunacaq neft və

emal olunacaq neft məhsulatu, xüsusi binagüzarlıq edilənədək [sərəncam verilənədək] saxlandıqları müəssisələrin sahiblərinin əlində və onların məsuliyyəti ilə saxlanacaqdır. O vaxtadək Ticarət və Sənəət Nəzarətindən biizn [icazəsiz] məzkur əmval [adı çəkilən mallar] bulunduğu yerdən sairəsinə göndərilə bilməz. Göndəriləsə, müəssisə sahibi məhkəmə təriqi [yolu] ilə təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] alınacaqlardır.

ZİRAƏT NƏZARƏTİNİN [KƏND TƏSƏRRÜFATI NAZİRLİYİNİN] ƏMRLƏRİ

Nömrə 73

Bakı Mejevov okruqu sabiq fəaliyyəti ilə təcədid [bərpa] edilərək Ədliyyə Nəzarəti təhti-idarəsinə [idarəsi altına] verilir.

Nömrə 75

Abbasəli bəy Mahmudov Ərəş qəzası meşəçiliyinin ikinci dərəcə meşəbəyi müavinliyinə təyin edilir.

Nömrə 76

Qafar Orucov Qusar meşəçiliyinin üçüncü dərəcə meşəbəyisi müavinliyinə təyin edilir.

Nömrə 78

İsa Qəniyev, təşri-əvvəl in [oktyabrın] 31-indən etibarən meşə şöbəsi kargüzarının müavinliyinə təyin edilir.

Ziraət naziri: X. Sultanov

BAKI, 26 MƏHƏRRƏM

Qəhrəman ordumuzun müavinəti [köməyi] ilə Bakını öz əlimizə keçirdikdən sonra, hökumətimiz məmləkətimizdə əmniyyət bərpa etməyə şüru etdi [başladı]. Bilmərrə pərişan olmuş məişətimiz yavaş-yavaş adi vəziyyətini almağa başlamışdır. Əhali arasında bəzi fitnə və fəsad törədən həriflərlə şiddətli və ciddi mübarizəyə girişilmişdir. Bir neçə müddət hal və övza [vəziyyət] bu təriq ilə [bu qaydada] davam edərsə, paytaxtımızda və bütün məmləkətimizdə əmniyyət tam hasil olacağı mühəqqəqdır [şübhəsizdir].

Hökumətimiz və ordu komandanlığıımızın tutduqları məsləkdə [yolda], yürüdükləri siyasətdə və ittixaz etdikləri tədabirdə [gördükləri tədbirlərdə] ən əhəmiyyətli bir nöqtə vardır ki, burada ondan bir qədər bəhs etmək istəriz. Həmin nöqtə, qeyri-müsəlman olan millətlərlə müamilə [rəftar] məsələsidir.

Bu gün bütün Azərbaycanda hər bir şəxs, bilafərqi-dinü-millət [din və millət fərqi olmadan] müsaviül-hüquqdur [bərabərhüquqludur]. Qeyri-müsəlman millətlər üçün heç bir “məxsusi”

qərardad-filan yoxdur. Demokratik təzi-idarəli bir məmləkətdə olduğu kimi əhali arasında “doğma” ilə “ögey”, “özümüzünkü” ilə “yad” yoxdur. Müsəlman, rus, yəhudi, gürcü, erməni, həpsi bir nəzərlə tələqqi [qəbul] edilir. Həpsi ilə bir müamilatda [rəftarda] bulunulur.

Bolşevik dövründə mövcudiyətləri tərək və imha [məhv] edilən milli komitələr yenidən vücuda gəlib, öz işlərinə davam edir və Azərbaycan dövlətinə tabe hər bir millətin ehtiyacatını [ehtiyaclarını] Hökumətə anladır.

Bunu da görürüz ki, qeyri-müsəlman olan millətlər yenə həmişəki kimi öz mövqelərində və xidmətlərində davam edib, bu gün Hökumətimiz nəzdində ali mənəblər işğal edənləri [tutanları] dəxi vardır.

Qeyri-rəsmi müamilata baxılırsa, müsəlman əhalisi tərəfindən vətəndaşları olan qeyri-müsəlmanlara qarşı böyük bir hüsnrəğbət və iltifat müşahidə edilir ki, burası ümumun məlumudur.

Bundan masiva [başqa], bu gün Qafqaziyanın başqa yerlərində, başqa məmləkətlərində güzəran keçirmək üçün bir kəsbü-şügl [dolanacaq və iş] bulammayan başqa millətlər Azərbaycanımızda özlərinə daima əsbabi-məişət [məişətlərini təmin etmə vasitəsi] olacaq bir şügl tapmağa qadir olmuşlardır. Ermənistan və Gürcistandan acılıq münasibətilə başlarını götürüb qaçan ailələrə, bu gün Azərbaycanımızda

hüsni-iltifat göstərilib, onlara münasib məmuriyyət və mənəblər verilir.

Bu gün hökumətimiz və qəhrəman ordumuzun Baş Komandanlığı tərəfindən, müşkülətlə yaşayan rus zabitanının [zabitlərinin] şərəf və heysiyyəti-əsgəriyyəsinə mühafizə niyyətilə, kəndilərinə xüsusi maaş və ərzaq təxsis və tövzi edildiyini [ayrıldığını və paylandığını] bileyn [öz gözümüzlə] görürüz.

İstər məhafili-rəsmiyyə [rəsmi dairələr], istər camaatımız tərəfindən bu dərəcədə hüsntəvəccöh və rəğbətə nail olmuş qeyri-müsəlman vətəndaşlarımız kəndilərini vətənimizdə biganə hiss etməyə haqları olmayacağı mü-səlləmdir [şübhəsizdir]. Xülasə, bu gün Azərbaycan türkləri, vətənimizdə yaşayan millətlərin ümumuna qarşı xalis və sadıq (лояльный) bir münasibət vəzi [vəziyyətini] ixtiyar edib, onları öz həmcinslərindən ayırmayacaq dərəcədə fərqlə qoymayıb.

Böylə olan surətdə biz Azərbaycanın müsəlmanları dəxi, öz vətəndaşlarımız tərəfindən bilmüqabil [qarşılıqlı] səmimiyyət və sədaqət gözləməyə özümüzü son dərəcə haqlı ədd [hesab] edirik.

Biz onları sabiq hökumətlərin yədi-təzəllümündən [zölmündən], ölkənin hərcmərəcindən və aclıq kimi böyük bir fəlakətdən xilas ilə müsadirə və yaxud qarət olunmuş əmlakını dəxi bilistirdad [geri alaraq] özlərinə qaytardıq və onlar üçün rahat və asudə bir məişət təşkil və təmin etdik.

Bu xüsusların vətəndaşlarımız tə-

rəfindən heç bir vəchlə unudulmayıb da, həmişə biletiraf [etiraf edilərək, təsdiqlənərək] nəzərdə tutulacağı təbii bir rəftar qəbilindən olmalıdır.

Buna görə də içərisində yaşadıkları mehmannəvaz [qonaqpərvər] bir məmləkətə qarşı qəlblərində heç bir sui-niyyət [pis niyyət] bəsləməyib, biləks [əksinə] minnətdar olacaqları şübhəsiz görülməlidir.

Baxüsus [xüsusilə], aralarında buraxılan hər bir boş və biməna şayiata [şayiələrə] və intriqaya bənzəyəcək bir taqım “söz və söhbətlərə” məhəl və dil ilə ürəkləri bir olmayan həriflərin “siyasət” aləmindən “əxz” və “ixtira” etdikləri “məlumata” əhəmiyyət verməyəcəkləri və əksinə olaraq belə müfəttinə [fitnəkar] hərəkətin [hərəkətlərin] əleyhinə qiyam və etiraz edəcəkləri, bizcə, təbii və müsəlləm görülməlidir.

Əks-təqdirdə bu qədər eyilik və alicənablığa qarşı, hər kəsi heyrətə salacaq və hər qəlbi mütənəffir edəcək [nifrət etdirəcək, iyrendirəcək] qara bir nankorluq etmiş olarlar.

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniya və sülh

Oktyabrın 28-ində Almaniya Hökuməti, İsveçrənin Vaşinqton səfiri vəsi-təsilə Amerikaya böylə bir nota vermişdir:

“Almaniya Hökuməti Amerika rəisi-cümhurunun [prezidentinin] cavabını

nəzəri-diqqətə almışdır. Almaniya həyatı-məşrutiviyəsində [konstitusional həyatında] vüqu bulmuş və bulmaqda olan təbəddülat [dəyişikliklər] rəisicümhura məlumdur. Sülh müzakirətini məşrutə mövcibincə [konstitusiyaya uyğun olaraq] bütün işləri əlinə almış olan xalq hökuməti icra edəcəkdir. Hərbiyyə işləri də bu hökumətə tabedir. Biz ən yaxın zamanda Vilsonun deklarasiyalarında göstərilmiş olan ədalətli sülhə bais olacaq mütarikə əqdi [atəşkəs imzalanması] təklifinə müntəzir bulunuruq.”

Avstriya sülh istəyir

Təşrini-əvvəlın [oktyabrın] 30-unda Vyanadan teleqrafla xəbər verilir ki, Avstriya Xariciyyə naziri, İsveç Hökuməti vasitəsilə Amerikadan 18 təşrini-əvvəl tarixli notasına bu məzmununda bir cavabi nota vermişdir:

“Mütarikə və sülh müzakirətini xüsusunda Amerika rəisicümhurunun Avstriya-Macaristan ilə ayrıca müzakirətə girişmək haqqındakı qərarına razı olaraq, Avstriya-Macaristan Hökuməti bəyan edir ki, sabiqki notalara olduğu kimi, Amerikanın son notasına və Avstriya-Macaristan millətlərinin, baxşus, çex-slovak və cənubi slavların hüququ haqqındakı nəzəriyyəyə tamamilə razıdır. Bu surətlə mütarikə və sülh müzakirətini başlanmasına şərt qonulan şəraitin tamamən qəbulu ilə Avstriya-Macaristan Hökuməti inanır ki, müzakirət başlanmasına artıq mümaniət [manea] qalmır. Binaileyh

[ona görə] Avstriya-Macaristan Hökuməti hazırda sair müzakirənin nəticəsi gözlənmədən Avstriya ilə düşmən hökumətlər arasında sülh əqdi və ümum Avstriya-Macaristan cəbhələrində mütarikə əqdi barəsində müzakirətə başlanşın. Hökumət təvəqqe edir ki, bu xüsusda lazımi tədbirlər gör[ül]sün.”

- “Royter” acentəliyi xəbər verir ki, Vilsonun son notasına cavab alınmadan Etilaf dövlətləri öz sülh şərtlərini elam etməyəcəklərdir [bildirməyəcəklər].

- Tiflisdən alınmış məlumata görə, Almaniya Vilson tərəfindən təklif edilmiş bütün mütarikə şəraitini [atəşkəs şərtlərini] qəbul etmişdir. Almaniya qoşunlarını işğal edilmiş yerlərdən geri çəkən kimi, 14 maddə üzərində sülh müzakirətinə başlanılacaqdır.

Alman mətbuatı və sülh

Vilson notası münasibətilə Almaniya mətbuatı bərvəchi-ati [aşağıdakı] mütəliatda bulunur [fikir bildirir, mülahizə yürüdü]:

“Berliner taqebblatt” Vilsonun yadına salır ki, özü elam etmiş olduğu [bildirdiyi] əsaslar, özgə millətlərin daxili işlərinə qarışmağı mən’ [qadağan] edirlər.

“Forverts” kayzerin tac və taxtından əl çəkmasını tələb etmək cəsərətindən çəkinir və deyir ki, Vilson güman edir ki, Almaniya sabiq hakimlər qəti rol oynaya bilər. Səhv edir.

Qəzetlər qorxurlar ki, sülh müzakirəti əsnasında Vilson proqramı məhv olub, qaliblərin rəyasətpərəstliyi [özbaşınalığı] meydan alacaqdır.

“F. zeytunq” yazır ki “xalq əski hökumət və üsuli-idarədən bizar olmuşdur.” Münhendə müstəqillər namizədi Kort İslər alqışla qarşılanmışdır. Tələb olunur ki, bilatəxir [təxirə salınmadan] Almaniya sosialist cümhuriyyəti elan edilsin. Avstriyanın da almanlarla məskun qismi buraya daxil olsun. Libknext başda olmaq üzrə belə bir hökumət 24 saatda sülhə nail ola bilər, – deyirlər.

VILSONUN BİR NİTQİ DAHA

Ajans “Royter” işar edir [xəbər verir]:

Rəisi-cümhur [prezident] Vilson Nyu-Yorkda bir nitq irad edərək [söyləyərək] demişdir ki: “Dörd sənədən bəri davam edən hərbi, müharibəyi-əqvam [millətlərin müharibəsi] halını almış və bunda bəşəriyyətin arzusu müxtəlif hökumətlərin əfkarixüsusiyyətləri yerinə qaim olmuşdur [müxtəlif hökumətlərin məxsusi istəklərinin yerini bəşəriyyətin ümumi arzusu tutmuşdur]. Heç bir millət hərbin nəticəsini laqeydanə düşünəmməz. Hərbin nəticələnməsi “ən zəifin mənfəəti, ən qəvinin [güclünün] mənfəəti qədər müqəddəsdır” düsturunun sərih [aydın] bir surətdə qəbulu deməkdir. İştə biz davamlı bir sülhdən bunu

anlayırız.

Etilaf dövlətləri Avropayı-mərkəzi dövlətlərinin Brest-Litovsk və Bükreşdə [Buxarestdə] digər hökumətlərlə müzakirələrini gördükləri cəhətlə, bunlarla bir növ bazarlıq surətilə sülh əqd edəmməyəcəklərinə müttəhidən [birgə] qane bulunmaqdadırlar.”

QAQQAZIYA MİLLƏTLƏRİ SÜLH KONFRANSINDA

Gürcü Xariciyyə naziri Gürcüstanda Azərbaycan nümayəndəsinə belə bir məktub yazmışdır:

Cahan müharibəsi bitmək üzrədir və şübhə yoxdur ki, yaxın zamanda bütün cahan kongresində ümum millətlərin, xüsusən sabiq Rusiyadan ayrılmış xırda millətlərin müqəddəratı həll olunacaqdır. Bu kongre qarşısında Zaqafqaziya və ümum Qafqaziya millətləri müttəhidən [birgə] və müttəfiqən çalışmağa hazır olmalıdırlar. Zira, xırda millət və yeni təşkil olunmuş hökumətlərin səsinin ancaq bu surətlə qiymət və əhəmiyyəti ola bilər. Kərratla [dəfələrlə] bu xüsusda aramızda müzakirət icra edilməsi və sizin Hökumətiniz Bakıda Gürcüstan nümayəndəsi ilə müzakirətlə qətiyyəni bunu xahiş etdiyini bildirdiyinə görə, güman edirəm ki, vaxtdır Zaqafqaziya və Qafqaziya hökumətləri mütəqabil [qarşılıqlı] etimad və yekdigərinə [bir-birinə] müzahirət ruhuyla biri-birinin istiqlalıyyətini təsdiq edərək, gələcək sülh

konfransında cümhuriyyətlərin istiqaliliyyətini təsdiqə, onların ümumi mənafeyini mühafizə, davalı [mübahisəli] məsələləri, hətta xətti-hüddud [sərhəd] məsələsini mənfəətdar hökumətlərin rızası ilə həll etmək, yaxud riza hasil olmazsa məsələnin arbitraja verilməsi və konfransda iştirak edən millətlərdən birisinin zərərinə olaraq digər bir dövlətlə heç dürlü etilafa [uzlaşmaya; ittifaqa] girişilməməsi haqqında mütəqabil iltizam və müqavilə əqdi [bağlanması] üçün Qafqaziya və Zaqafqaziya millətlərinin müvafiqət [uzlaşması] və birliyi məsələsinin qövldən feilə [sözdən işə] keçirilməsinə şuru etsinlər [başlasınlar]. Bu məqsədlə, gürcü hökuməti Azərbaycan, Ermənistan və Şimali Qafqaziya Dağıstanlılar İttifaqı Hökumətinə təklif edir ki, noyabrın 10-u saat 12-də Tiflisdə Xariciyyə Nəzarəti mülkündə bir konfrans dəvət edilsin və hər hökumət buraya qanuni vəkalətlə iki nümayəndə göndərsin.

Gürcü hökumətinin təsəvvürüncə konfransda bu məsələlər müzakirə edilməlidirlər:

1. Nümayəndələri konfransa dəvət olunan hökumətlərin biri-birinin istiqaliliyyətini qəbul və təsdiq etmələri.

2. Ümum davalı məsələlərin, hətta xətti-hüddud məsələsinin mənfəətdar [marağı olan] dövlətlərin rızası ilə həlli, böylə riza [ilə] həll olmasa, məsələ arbitraj ilə həll edilməlidir.

3. Konfransda iştirak edən hökumətlər biri-birinə iltizam versinlər ki,

məzkur [adı çəkilən] millətlərdən birinin zərərinə digər dövlətlərlə etilafa girişməsinlər.

4. Ümumi Sülh Konfransında bu millətlərin müttəhidən [birgə] çalışaraq, cümhuriyyətlərinin təsdiqi və ümumi mənafeyin müdafiəsində yekdigərlərinə müzahirət [kömək] göstərmələri.

Təvəqqe edirəm, məktubuma vaxtli-vaxtında cavab verəsiniz.

**TÜRK ƏDƏBİYYAT VƏ LİSANI VƏ
TÜRK CƏRƏYANI-ƏFKARI
[TÜRK ƏDƏBİYYATI VƏ DİLİ, TÜRK FİKİR
CƏRƏYANLARI]**

(Ruşəni və Ruşən Əşrəf bəylərin konfransı)

(keçən nömrələrdən mabəd)

Görürsünüz ki, ədəbiyyatımızda üçüncü bir dəyişiklik başlayır. Birinci ərəb, fars; ikinci qərb, üçüncü bu iki əvvəlki hərəkətin fəzləliklərini [artıq, lazımsız hissələrini] atıb eyi hissələrini almış, türk ruhunu bunlarla süsləmək. Təbii, əvvəlcə Namiq Kamal, Əbdülhaq Hamidə necə etiraz etmişlər, daha sonraları Fikrətə, Cənaba, Xalid Ziyaya necə saldırmışlarsa, yeni milli cərəyana da öylə saldırdılar. “Dilimiz fəqir düşür, sənətimiz pozulur, ənənələrimiz qırılır” deyər qışqırdılar. Halbuki, bəzi mütəəssibliklər sərfi-nəzəri [bəzi mütəəssibliklərdən vaz keçilməsi], yeni ən düz fikirdir.

İmdi türklərdə də böylə olmaq la-

büd. Böylə olmaq üçün də öz millətinin əhvalını tanımaq, ruhuna uymaq, onu bilmək lazım. İştə şimdi yeni ədiblər, yeni şairlərimiz buna çalışır.

Nəzmdə əruz yerinə milli vəzn olan barmaq hesabını qəbul etdilər. Şimdi türklük o qədər geniş oldu ki, dil o qədər bir dəyişiklik göstərdi ki, qəzetləri, hətta rəsmi kağızları oxuyanda bunu görərsiniz. Pək sadə olur.

Ondan ötrü onun qüvvəsi hamısından artıq olmaq gərəkdə. Böyləcə də oldu. Ziya Gökalp bəy “Qızıl alma”-sında əski türk ənənələri barəsində qəribə masallar yazdı. Əmin bəy də ümum türkləri oyanmağa, bir-birini tanımağa dəvət etdi. Əski törələrdən, qurultaylardan, alanqoyalardan bəhs etdi. Ziya Gökalp bəy, türklüyü ictimai nöqtəsindən də araşdırmağa başladı. Çox vaqifcə məqalələr düzdü. O vaxtlar Türk Ocağı açıldı. Onun rəisliyində bulunan cavan mühərrirlərimizdən Həmdullah Sübhü bəy çox atəşli xitablarla gəncliyi milliyyətə dəvət etdi. Ocağın əzaları [üzləri] çoxaldı. Ocaq türklüyə xidmət etdi. “Türk yurdu” isimli məcmuə də yeni fikirləri yaymağa başladı.

O sıralarda Balkan müharibəsi oldu. Bunun türkə çox zərəri toxundu. Dədələrimizin qanlar tökərək əsrlərcə zəhmət götürdükdən sonra aldıkları gözəl Rumeli, dörd-beş həftə içində getdi. Bu müharibədə görülən idealsızlıq, eşq əskikliyi yeni yolda çalışanlara büsbütün anlatdı ki, türklərin milliləşməkdən özgə qurtuluş çarələri

yoxdur. Torpaqca o müharibədə çox qeyb etdik, fəqət milliyyət və ədəbiyyətə təərəqqi və təkamülə başladıq. Bu da bir kardır [qazanandır].

İndi, milli ədəbiyyətin istədiyi nə idi? Dilini əcnəbi ləfzlərdən [sözlərdən] mümkün qədər təmizləmək, bir kəlmənin türkcəsi varkən onu ərəbcə, farsca deməmək. Fəqət çox qullanılmış və çox alışı[ıl]mış kəlmələr atıla bilməz. Onda dilimiz pək fəqir düşər. Dildə İstanbulun danışması türkcəyə model olacaq. İstanbul xalqı türkcəni ən nazik danışandır. Çünki qaç əsrdir orası müstəqil türkün paytaxtı olmuş, padşah orada olur. Bütün şairlər orada çalışmış, məmləkətin kübar insanları, irəli məmurları, sarayların sultanları, qonaqların [malikanələrin] xanım əfəndiləri həp orada bulunmuşlar. Ədəbiyyətdə ora dili məşq tutulmuş [nümünə kimi qəbul edilmiş]. İstanbulun orta təbəqəsi, xalq təbəqəsi də digər şəhərlərin orta təbəqəsindən, xalq təbəqəsindən daha nazik danışmış. Bundan ötrü İstanbul ləhcəsi məşq oldu. Halbuki dildə ərəb və fars qaydaları ilə, tərkibi-izafi [izafət tərkibi; yiyəlik birləşməsi] ilə, tərkibi-tövsifi [sifət birləşməsi] ilə yapılmayacaqdı. Türkün dilində türkün qaydaları qullanılacaqdı. Ədəbiyyətin şəklinə gəlincə, şəkildə Avropa şəkli qəbul olunacaq. Çünki bu gün mədəniyyət dünyasına hakim olan şəkil odur. Nasil bütün dünyada kimya qaidələri, mexanik qaydaları birsə, ədəbiyyət qaydaları da birdir. Ancaq o şəkillərin

içində hər məmləkətin kəndi ruhu vardır. Məsələn Qorki də hekayə yazır, Henri Lavedan da, şəkilləri bir şəkildir: ikisi [də] hekayə. Amma ruhları və siyaqları [üslubları; tərzləri] başqa-başqadır. Qorkinin hekayəsini oxuyanda deyirsiniz – bu, rusdur. Lavedanı oxuyanda – bu, fransızdır.

Ədəbiyyatımızın bugünkü ən yeni cərəyanları “Yeni məcmuə” isimli həftəlik məcmuədə görülür. Ziya Gökalp bəy kimi türklük aləmində fəlsəfi fikirlərindən, ictimai tədqiqlərindən, ədəbi və tarixi irşadlarından ötrü ismi hər vaxt anılacaq bir müdərris [müəllim, ustad] orada yazır. Bu gün ən sevilməmiş şairlərimizdən olan Yəhya Kamal, sizin Sabiriniz kimi oralarda pək artıq mərtəbədə sevilən Fazil Əhməd, istedadlı şairlərdən O. Seyfi, Faruq Nafiz orada yazır. Bugünkü nəsrimizin ən yaxşı sənətkarları sayılan Yaqub Qədri, Rəfiq Xalid, Ömər Seyfəddin orada milli hekayələr, dərin və gözəl düşüncələr nəşr edirlər. Türk ədəbiyyat tarixini dərindən tədqiq edən Köprülüzadə Məhməd Fuad bəy orada yazır. Yarın qiymətli bir yer tutacaq olan Falih Rıfqi orada gözəl nəsr parələri yazır. Xalidə Ədib xanım son romanını orada nəşr etdi. Axır, Fikrət zamanında “Sərvəti-fünun” nə idisə, bu gün də “Yeni məcmuə” odur.

Teatro xüsusunda da bu son sənələrdə xeyli çalışıldı. Gənc şairlərdən Xalid Fəxri sadə dillə fəqət əruz vəznində “Bayquş” adlı bir masal pyesi yazdı. Yaxşı parələri də vardır. Bu son

günlərdə gənc şairlərdən Yusif Ziya da yeni mənzum bir pyes yazıb, özüm bəzi parələrini oxumuşam. Gözəldir. Yeni mühərrirlərimizdən Rəşad Nuri bir qaç aydır pyes barəsində çox qiymətli məqalələr yazmaqdadır. Özünün pyesləri də vardır. Birisi birinciliyi qazanıb, yaxında veriləcəkdir. Bu pyesləri Darülbədayi adlı kompaniya verir. Bu kompaniya eyni zamanda bir də aktyor məktəbidir. Teatromuza çox faydası toxunur. Firəngcədən pyeslər tərcümə edib oynadır.

Xülasə, gördünüz ki, bir vaxtlar “qövmi [milli] ədəbiyyatından” ayrılmış, sonraları Azərbaycandakı qolunu da buraxıb ərəb-fars təsirilə böyümüş, sonra bunun əskikliyi görüb Qərbə dönmüş, Qərb tərzindəki qüsurlarını da anlamış olan ədəbiyyatımız, axır öz mənliliyinə dönür. Bir həftədən bəri hər gün ləzzətlə oxuduğum sizin ədəbiyyatınızda Molla Pənah Vaqiflərdən, Vidadilərdən, Mirzə Fətəli Axundova qədər lap İran təsiri altında qalmışdı. Sonraları biz nasıl fransız təsirində qaldıqsa, siz də rus təsirində qalmışdınız. Ağaoğlu Əhməd bəylə Hüseynzadə Əli bəy, sonra bizim vətəndaşlarımızdan Əhməd Kamal bəy, darülmüəllimin müəllimlərimizdən Cövdət bəy bu diyara yeni türk fikirlərini ilk gətirənlər oldular. O gündən bəri Hüseyn Cavidlərdə, Cavadlarda, yəni yeni ədəbiyyatınızda bizə doğru bir meyil oyandı. Bizim təsirimiz altında qaldınız. Biz də gündən-günə milliyyətimizi aramaq ehtiyacını duyduq. Bir az əvvəl demiş-

dim ki, bizim qurtuluş yolumuz odur. İştə onun bir nəticəsini də bu gün gördük. Millətimizi aradıqca sizi bulduq. Ədəbiyyatımız sadələşdikcə, gözəlləşdikcə sizi də bizim ynimıza qoşdurdu.

Gündən-günə qol-budaq saldıran bu ədəbiyyat nəhrində bu gün siz və biz birləşdik. Böyük Volqa nasıl Rusiyanı bəsləyən bir “ana” nəhir olmuşsa, yeni və milli ədəbiyyat da türk aləmini bəsləyən, yaşardan, feyzləndirən bir “ana” nəhir olacaq, yolunu kəsən bütün maneələri sökəcək, məqsədinə, qayəsinə, məfkurəsinə qoşacaq, inşallah bütün türk və islam Asiyasını bərəkətli məcralarıyla canlandıracaqdır.

(sonu var)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

- Vyana – Husarek kabinəsinin istefasını imperator qəbul etmişdir. Lammaş Baş Nazir təyin edilmişdir.

- Peşt – Məclisi-Məbusan üzvü Balla, Xorvat və Slavoniyada binizamlıqlar haqqında bir teleqraf oxumuşdur. Məzkur [adı çəkilən] ölkələrdə inqilab başlanmışdır. Səbiq əsayiş yoxdur. Serb əsirləri azad edilmişlərdir. Bu hadisədən dolayı, Macarıstan Baş Vəziri [Baş Naziri] Vekerle istefa vermiş, onun yerinə qraf Karolyi Baş Vəzir təyin edilmişdir.

- Yekaterinodar – Könüllü ordunun topxana anbarları patlamışlardır.

- Vaşinqton – Filadelfiyada “Vilson

Millətlər İttifaqı” nəzdində Avropa xırda millətlərinin konfransı açılır. Konfrans istiqlalıyyət (?) haqqında bir bəyannamə hazırlayacaqmış.

- Sofiya – Hökumət qoşunlarının Bolşevik cümhuriyyətinə xitam çəkmək təşəbbüsləri müvəffəqiyyətsiz qalmışdır. Kəndlilər pişrovu [lideri] Stamboliyskinin tərəfdarları inadlı müqavimət göstərirlər. Etilaf dövlətlərinin müzahirəti [köməyi] ilə Malinov kabinəsi qəti surətdə təşəkkül etmişdir.

- Varşava – Yəhudilərlə xaçpərəst fəhlələr arasında 2000 adamın iştirakı ilə böyük bir vuruşma vəqə olmuşdur. Yəhudi mağaza və evləri talan edilmişlər.

- Lehistanın yeni kabinəsi sülhpərəvərlərdən təşəkkül edərək, Mərkəzi Dövlətlərlə ittifaqın əleyhinə rəy vermişdir.

- Stokholm – Burian hökuməti fəaliyyətinin son nöqtəsi bu olmuşdur ki, Avstriyanın təslimini Vilsona xəbər vermişdir. Burian istefa verib, yerinə Andraşi gəlmişdir.

- İsveç burjua qəzetələri bolşevizmin bütün cahanı təhdid altına aldığına dəklə, bolşevizm əleyhinə mütaliatda bulunurlar [rəy bildirirlər].

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Dövlət Müfəttişliyi

Dövlət Müfəttişliyi barəsində Azərbaycan Hökuməti tərəfindən bu qə-

rarnamələr qəbul edilmişlərdir:

1. Dövlət Müfəttişliyi 1917 sənəsi təşrinə-əvvəlinin [oktyabrın] 1-ində kontrol və təftiş haqqında elan [elan] edilmiş olan mövcud qanunlar və qaidələr üzrə əməliyyatda bulunur. Şu qanunlar və qaidələri tətbiq etdikdə təsadüf edən məsələlər Dövlətə Kontrol Şurası tərəfindən və icab edərsə, Baş Hökumət tərəfindən həll olunacaqdır.

2. Birinci maddədə göstərilmiş qanun və qaidələri təkmil və təbdil etmək [əlavə və dəyişikliklər etmək] sifəti ilə lazımi və həqiqi təftiş barəsində burada əlavə olunan qaidələri dəxi tətbiq etməlidir.

3. Dövlət Müfəttişi[nə] şimdici [dərhal] təşəbbüsatda bulunması barəsində imkan verilsin:

a) 1918-ci ilin dövləti büdcəsini mövqeyi-icraya qoymaq barəsində layihə tərtib etmək və ayrıca olaraq Cümhuriyyət Hökuməti əməliyyatda bulunan zamana aid layihə tərtib etmək.

b) Məclisi-Müəssisanda mövqeyi-müzakirəyə qoyulacaq qanunları hazırlamaq.

4. Dövlət Müfəttişliyinə daxildirlər:

1) Dövlət Müfəttişi, 2) onun müavini və 3) Dövlət Müfəttişliyi Şurası, 4) Dövlət Müfəttişinin dəftərxanası, 5) Dövlət Müfəttişliyi İdarəsi.

5. Dövlət Müfəttişi və Şuranın ixtiyaratı, vəzifələri və daireyi-əməliyyatı [fəaliyyət dairəsi] şu qaydaların birinci maddəsi üzrə təyin olunur. Dövlət

Müfəttişliyi İdarəsi Rusiya Dövləti Kontrolunun mərkəzi və məhəlli idarələr barəsindəki qanunlar[ı] üzrə rəftar edir. Dövlət Müfəttişliyi dəftərxanası öhdəsinə şu vəzifələr həml olunur [qoyulur]:

1) Dövlət Müfəttişliyini idarə etmək barəsində ümumi işlər,

2) Şuranın və Müfəttişlik İdarəsinin daireyi-vəzəifinə [vəzifələri sırasına] daxil olmayan işlər və

3) Dövlət Müfəttişliyinin maliyyə layihəsini [büdcəsini] tərtib etmək.

Ukraynaya nümayəndə

Noyabrın birindən etibarən, Hökumətin iclasında Miryusif Vəzirov Ukraynaya siyasi nümayəndə təyin olunur.

Məhbəsləri təcrid

Daxiliyyə Nəzarətində məhbusların yerini təzələmək barəsində layihə hazırlanır.

Kiçik Şura

31 oktyabr iclasında Hökumət qərar vermişdir ki, nazirlərin müavinlərindən ibarət bir Kiçik Şura təşkil edilsin ki, orada fər'i [ikinci dərəcəli] məsələlər həll olunsunlar.

AZƏRBAYCANDA

Gəncə qubernatoru Daxiliyyə naziri adına olan raportla, Gəncə quberniyası dairəsində dolaşan bir dəstə

quldurların tutulmasını bildirir. Polis əfradı [nəfərləri] dəstəsi, quldurlar gizləndikləri yerə yaxınlaşdığında quldurlar tüfəng atəşi açmışlar. Bunlar dəxi atəşlə cavab verməyə məcbur olmuşlardır. Atışma nəticəsində quldurlardan ikisi tələf olmuş, polis əfradından isə qorodovoy Əli Xasməmməd oğlu öldürülmüşdür. Quldurlar dəstəsinin başçısı Levon (familiyası məlum deyildir) qaçmışdır. Gəncə qubernatoru izahat ilə bərabər təvəqqe etmişdir ki, Əli Xasməmməd oğlunun ailəsinə 800 manat pul buraxılsın.

BƏLƏDİYYƏ MƏCLİSİNDƏ

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 31-ində Qasimovun sədarəti altında Bələdiyyə Məclisinin fəvqəladə iclası vaqe olaraq aşağıda yazılan məsələlər müzakirə edilmişlərdir.

Adi iclaslar təyini haqqında Lopatinski tərəfindən edilmiş təklif qəbula keçir.

İşbu məsələ təşrini-saninin [noyabrın] 23-ündəki iclasda həll olunacaqdır. İclas axşam saat 7-də açılacaqdır.

Sonra Bələdiyyə Məclisinin tərtib verdiyi düsturüləmə [təlimatnamə] layihəsi elan edilir.

Qasimov qəraradın 7-nci maddəsinə müzakirə edərək, üç dəfədən artıq iclasa gəlməyən üzvlərin üzvlükdən ixracını təklif edir.

Delitsın təklif edir ki, maliyyə ko-

missionu istədiyi və lazım bildiyi məsələni Bələdiyyə Şurası iclasına daxil etmək ixtiyarına malik olsun.

Bu iki təklifləri qəbul edilir.

İlyuşkin qəraradın 52-ci maddəsinə görə təklif edir ki, bütün məsail [məsələlər] Bələdiyyə Məclisindən əvvəl Bələdiyyə İdarəsinə verilməlidir.

Duma bunu və Delitsın tərəfindən varid olan [təqdim edilən] 53-üncü maddə mövcubincə [53-cü maddəyə uyğun olaraq], “müştərək iclası öz arasından sədr seçmək ixtiyarına malikdir” məzmunlu əlavə ilə qəbul edir.

Abbasqulu Kazımzadə ərz-hal və ərizələrin türk lisanında verilməsini təklif edir. Qasimov təklif edir ki, rus lisanı bilməyən üzvlər öz lisanlarında təkliflərini təhrirən [yazılı surətdə] versinlər. Tərcüman təyin edilənə kimi tərcümanlıq vəzifəsini özü öz öhdəsinə götürür.

İşbu təklif və qəraradın başqa maddələri yazıldığı kimi qəbul edilir.

Bə'dəhu [ondan sonra] doktor Şərifov, şəhər xəstəxanalarına buraxılacaq ərzaq barəsində məruzə oxuyur.

Bundan dolayı, Bələdiyyə İdarəsi atidə mündəric [aşağıda dərc olunan] qətnamənin qəbulunu Bələdiyyə Məclisinə təklif edir:

1) Anbarlardakı ərzaqdan şəhər xəstəxanaları üçün buraxılsın: Qənd - kirvənkəsi 75 qəpikdən, çay - 7 manatdan, başqaları isə öz qiymətinə.

2) Bu ərzaq nisyə buraxılır, hər ayın axırında hesab edilir.

3) Ərzaq şöbəsinə tapşırılmalıdır ki,

xəstəxanalar üçün bazarda tapılmayacaq ehtimalı ilə anbarlarda lazımı ərzaqı saxlasın.

4) Bələdiyyə İdarəsinə tapşırılmalı ki, ərzaq şöbələri anbarlarından Mər-kəzi Ev Komitəsi tərəfindən saxlanılan darüleytam [yetimxana] və iaşə məntə-qələrinə xəstəxanalarda verilən fiyat ilə ərzaq buraxsın.

Bələdiyyə İdarəsinin təklifi qəbul edilir.

ÖYÜN, MİLLƏT*

Yavərani-həzrəti-şəhriyaridən Qafqaz İslam Ordusu Baş komandanı sipəhsalari-ə'zəm döv-lətli fəriq Nuri paşa həzrətlərinə ithaf olunur.

Öyün, millət ki, əltafi olub şövkətli
sultanın,
Hilalın haləsi qılsın əhatə türk övtanının.

Təfaxür eylə, ey millət, muradın hasil
olmuşdur,
Daha əflakə yüksəlməz əninü ahü
əfqanının.

Həyasız rus zülmündən o yüksək
ruhun ölmüşdü,
Tutardı şişəyə hər dəm şərabi-nab tək
qanının.

Qızılgül tək açıl, gül, gör ki, türkün
şanlı ordusu
Rəvaqi-ərşə nəsb etmiş böyük
Osmanlı ünvanının.

Səmaya doğru toğrul tək sən ey türk
oğlu, uç, yüksəl,
Ki, sənsən şanlı övladı şərəfli, əski
Turanın.

Bulud altında qalmışdı əgərçi kövkəbi-

bəxtin,
Gör imdi nəcmi-zahir tək hilalın,
nəcmi-tabanın.

Gərək taqi-müqərnəsdən asılsın türk
tuğrası,
Mələklər zibi-duş etsin livasın
ali-Osmanın.

Bütün mümtaz ellərdən olur türk
milləti mümtaz,
Sürər bundan sora türklük şərəfli-şanlı
dövrünün.

Məhəmmədəmin oğlu Salman

* Bu şeir qəzetəmizin 26-ncı nömrəsində dərc edilmişdi, fəqət sərmürəttib səhlənkərlığı olaraq əski hüraf [mətbəə hərfləri] ilə tərtib verildiyindən yaxşı çıxmamışdı. Binaileyh yenidən dərcini lazım gördük.

İdarə

BAKI XƏBƏRLƏRİ

* Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 31-ində xüsusi trenlə Azərbaycan Hökuməti nəzdindəki Gürcüstan siyasi nümayəndəsi Kartsivadze Tiflisə azim olmuşdur [yola düşmüşdür].

* Təşrini-saninin [noyabrın] 2-sində İrəvan müsəlmanları heyəti Bakıya varid olmuşdur. Heyət, Xəlil bəy Qasımbəyov, Sadiq bəy Sadiqbəyov cənablarından ibarətdir. Həmin gün heyət, Sədrəzəm [Baş Nazir] Xan Xoyski həzrətləri tərəfindən qəbul edilmişdir.

* Hal-hazırda bütün şəhər məktəblərində tədrisat başlanmışdır. Təmir olunmamış məktəblərdə tədrisat hələlik başlanmamışdır. Bundan ötrü də

Məktəb komissiyonu Bələdiyyə İdarəsindən 181 min rublə tələb etmişdir. Lazımı məruzə Məktəb komissiyonu tərəfindən Bələdiyyə Məclisinə pişnihad [təqdim] edilmişdir.

* Məktəb komissiyonu açılmış şəhər kitabxanasına türk kitabları verilməsini qəet etmişdir.

* Bolşevik hökuməti dekreti mövcubincə [dekrelinə uyğun olaraq] bütün məktəblərdə şəriət dərsi fəsx [ləğv] edilmişdi. Şəriət müəllimləri isə eylül [sentyabr] ayının 1-nə kimi hesablarını almışdılar. Məktəb komissiyonu yenedən şəriət dərslərini qəbul etdiyi üçün, şəriət müəllimləri eylülün 1-indən etibarən məvacib alacaqlar.

Vapor vürudu [gəmi gəlişi]

Təşrini-saninin 1-i saat 3 radələ-rində barkeş “Araq” Bakıya gəlmişdir. İşbu barkeş Nargin adası yanından 300 nəfərədək sərnəşin gətirmişdir.

Sərnəşinlər Petrovskdan “KAMVO” cəmiyyətinə məxsus “Qırğız” vaporu ilə gəlmişlərdir. Sərnəşinlərin məlumatına görə, onlar Petrovskdan çıxdıqları zaman, orada Biçeraxov dəstəsi dururmuş. Şəhərdə sakitlik imiş. Ərzaq çox o qədər də baha deyildir. Çörəyin girvənkəsi 3 manat 50 qəpiyədək tə-rəddüdlə [dəyişkən qiymətlərlə] satılır. Onların Bakıya gəlmələri 8 gün çəkmişdir.

Tibbiyyə və səhiyyə müəssisələ-rinin əhvalı

Şəhər upravası təhti-idarəsindəki

tibbiyyə və səhiyyə işləri axır vaxtlar hadisətindən [axır vaxtların hadisələrindən] dolayı fəna bir hal kəsb etmişdir. Səhiyyə arabaları nəqliyyat arabaları kimi ələf yoxluğundan çox azalmışdır. Şəhər işğalından sonra bu məsələ bir az da gərginləşmişdir. Həcz [müsadirə] edilmiş at sahibləri öz heyvanlarını aparmışlar. Şimdi nəqliyyat və səhiyyə atları alınır.

Arabalar da işləməyə başlamışlar. Türk Komandanlığı bir neçə avtomobil verməklə köməkdə bulunmuşdur. Xəstələri daşımaqdan ötrü səhiyyə arabaları qaydaya salınır. Xəstəxanaların da əhvalı günü-gündən yaxşılaşmaqdadır.

Neftçilər Şurasında

Neftçilər Şurası ümuratının sədri [İşlər İdarəsinin müdiri] Dastakov istefa vermişdir.

Suraxanı dairəsinin qurudulması

Neftçilər Şurası Suraxanı dairəsinin qurudulmasını öz əsas fondu hesabına götürmüşdür.

Qənd və çay

Mərkəzi Ev Komitəsi və “Kooperatsiya” əhali arasında adambaşı ½ girvənkə çay, ¼ girvənkə qənd paylayacaqlar. Qənd və çay Mərkəzi Ev Komitəsinin xüsusi məntəqələrindən və “Kooperatsiya” dükanlarından ev komitələrinə veriləcək. Bu məsələnin gecikməsi Şəhər İdarəsindən verilən çayların xırda-xırda deyil, böyük torbada verilməsindən irəli gəlmişdir.

Mərkəzi Ev Komitəsi və “Kooperat-siya” bir neçə iclas təyini ilə qət etmişdir ki, çayı xırda-xırda zərflərə bağ-layaraq banderol vursunlar. Bundan dolayı, Mərkəzi Ev Komitəsi və “Koop-eratsiya” ev təşkilatlarına təklif edir ki, öz kontrollerini işbu işə cəlb etsinlər.

Tələbələr miyanında [arasında]

Eşitdiyimizə görə, türk tələbələr-inin hərbiyyə məktəblərinə alınması Hökumət tərəfindən qət edildiyinə binaən, Bakıdakı türk tələbələri tərə-findən bu yaxın zamanda Hökumətin icazəsi ilə ümum Azərbaycan tələbələr-inin qurultayı çağırılacaqdır. Bu qurul-tayda yuxarıda zikr olunan qanunun hamı tələbələrə bilafərq şamil olması məsələsi müzakirə ediləcəkdir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Müharibə və Yaponiya

Nyu-Yorkda müntəşir “V. P.” qəze-təsinin Tokyodan verdiyi məlumata görə iyulun əvailində [əvvəllərində] in-iqad etmiş [qurulmuş] Şurayi-Kəbirdə [Böyük Şurada] bəhri və bərri qüvvəni [dəniz və quru qoşunlarını] artırmaq məsələsi qət edilmişdir.

4 alaylı 21 firqədən [diviziyadan] mürəkkəb indiki qoşun 42 firqəyə kimi artırılmalıdır. İşbu firqələr 21 qolordu olacaqdır. Məxaric 174 milyon yen olacaqdır. Bəhri qüvvə [dəniz qüvvəsi] 8 böyük vaporlu 3 böyük dəstə və zirehlilər dəstəsindən ibarət olmalıdır.

Məxaric 1000 milyon yen olacaq. İşbu məramnamənin təcili surətdə qövldən feilə [sözdən işə] gəlməsi barə-sində hələlik məlumat yoxdur.

Müxabirədə [xəbərde] deyilir ki, Yaponiyada Dünya müharibəsindən sonra Amerikaya nisbətə Yaponiyanın əhvalı nasıl olacağı düşünülür. Ehtimal edilir ki, Yaponiya böyük bəhri və bərri qüvvəyə malik olmazsa, hər bir tərəf-dən kəsiləcəkdir. Rusiya və Xitanın [Çinin] əhvalı da müsəlləh olmağı [silahlanmağı] tələb edir. Ola bilsin ki, Qərb millətləri Asiya işlərinə müdaxilə etmək fikrinə düşsünlər. O halda, Ya-poniya öz mənafeyini ancaq diqqətləri cəlb edə biləcək bir qüvvə ilə təminə nail olar. Yaponiya Millətlər İttifaqı hü-suluna [hasil olmasına, əmələ gəlməsinə] bədbinanə bir nəzərlə baxır.

Ola bilsin ki, Yaponiya müsəlləh olaraq öz mənafeyini müdafiə etməyə çalışsın. Qəzetənin məlumatına görə Yaponiya, siyasətini başqa bir rəngdə [tərzde] aparmaq fikrindədir.

Avstriya kabinəsi

Vyana qəzetələrinin məlumatına görə, Parlaman dairələrində dəvəran edən [gəzən] şayiələrdən anlaşılır ki, Lammaş Avstriya imperatoru tərəfin-dən yeni kabinə təşkilinə müvəkkil olmuşdur. Bu kabinəyə firqə nüma-yəndələri daxil olmayacaqlardır. Kabi-nənin vəzifəsi təcili surətdə sülh əqd etmək [bağlamaq], mərkəzi hökumət işlərini millətlər hökumətinə vermək-dən əlavə, ümumi mənafeyi müdafiə

etməkdir. Lammaş şimdiki nazirlərin ikisindən mədə [başqa] həpsini kabinəyə cəlb etmək fikrindədir.

Qanlı əkmək

Moskvadan verilən məlumata görə, Ərzaq Komissarlığı əkməyə qan qatmaq layihəsini təsdiq etmişdir. Əkməyə qan qatışdıqda 80 faiz artır. Qanlı əkmək ziyadəsincə mənfəətli hesab olunmuş.

Kazan dəhşətləri

“Bryanski anarxist” qəzetəsinin məlumatına görə, Kazanın süqutundan üç gün sonra bu şəhərdə dəhşətlər baş vermişdir. Çex-slovaklar tərəfdarlığında müttəhim edilənlər, dəstə-dəstə tövqif [həbs] və körpülər üzərində gülləbaran edilmişlər. Qurşunla tələf olmayanları süngü ilə tələf etmişlər. Qadınlar və uşaqlara da aman verilməyirmiş. Ölüm cəzasına məhkum olanlar üzərində bir çox fənalıqlar yapılmış. Kazan şəhəri iki gün yanıbmışdır. Nicat tapmış əhali, anbarlar və başqa bu kimi gizli yerlərdə gizlənməmişlər.

Taqanroqun ilhaqı

Taqanroqdan Don ərazisinə ilhaq olmaqla, Don məmləkətin baş hərbi limanı əhəmiyyətini haiz olur [əhəmiyyətinə malik olur].

Sibiryada

Alman Mətbuat Bürosu məlumatına görə, Sibiryadakı İtaliya hökumət

nümayəndəsi bəyan etmişdir ki, çex-slovaklara başqa müttəfiqlərlə bərabər müavinətdə bulunmaqdan [kömək etməkdən] ötrü İtaliya iki tabor qoşun göndərir. Rusiya ilə əlaqəyi-dostanədə bulunmuş İtaliya Hökuməti bəyan etmişdir ki, Rusiyanın daxili işlərinə müdaxilə etməyəcəkdir.

* * *

Çitaya yapon qoşunu gəlmişdir.

* * *

“S. İ.” qəzetəsinin məlumatına görə, Krasnoyarskiyə yapon qitəatına [birliklərinə] yer hazırlamaqdan ötrü 6 zabit, 14 kvartirmeyster gəlmişdir.

* * *

Şanxaydan “F. Q.” qəzetəsinə teleqraf edilir: Lena nəhri hövzəsi təmizlənməmişdir. Bolşeviklər köylərə fərar edərək, kəndçilərə təslim olurlar. Bunlar miyanında [arasında] həyəcan hökmfərmədir [hökm sürməkdir]. Bolşevikləri kəndçilər gah vaxt [bəzən] diri-diri dəfn edirlər.

* * *

“İ. J.” qəzetəsinin məlumatına görə Fransa Hökuməti ilə Çex Milli Komitəsi miyanındakı [arasındakı] etilafdan naşi [uzlaşma səbəbindən], Fransa generalı Janken, çex-slovak qoşunları komandanlığına təyin edilir.

GÜRCÜSTANDA

Almaniya qoşunlarının təxliyəsi

Berlindən verilən fərman mövcübinə [fərmana uyğun olaraq] Gürcüs-

tandakı alman qoşunları Gürcüstanı təxliyəyə başlamışlar. Hələlikdə 25 tren gedir. Qoşunları göndərməkdən ötrü səriülhərəkə [sürətli] parovozlar hazırlanmışdır.

Milliləşmək

Ədliyyə naziri Daxiliyyə Nəzarətindən [Nazirliyindən] rica etmişdir ki, cinayət işlərindən ötrü bağlanılacaq əqd [müqavilə] və bəratülqövlər [protokollar] gürcü lisanında yazılsın.

Yeni radio mövqifi

Gürcüstan Cümhuriyyəti radio mövqifi [stansiyası] müfəttişi Hökumətə xəbər vermişdir ki, Potidə qüvvətli bir radio işə başlamışdır. İşbu mövqif İstanbul, Kerç, Odessa, Nikolayev və Berlin ilə müxabirədə bulunacaqdır [xəbər alıb-verəcəkdir].

Saldatların tüğyanı

Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 28-ində saat 2-də Avçala mövqifinin [stansiyasının] naçalniki teleqrafən xəbər verir:

Qldani mövqifi tərəfindən tüğyan [azğın] etmiş sərxoş saldatların ikinci dəstəsi gəlmişdir. Mövqifi gülləbaran edirlər, xidmətçilər həyəcan içindədirlər. Rica edirəm ki, parovozla 20 milisioner göndərsiniz.

Hökumətin icazəsilə cümə günü 8 təşrini-sani [noyabr] 1918-də saat 12-də Qorçakovski caddədə Tağiyevin 1 nömrəli evində Evçilər İttifaqının mülkündə (Borsanın altında) Bakı Ticarət və Sənəət İttifaqı üzvlərinin ümumi iclası təyin

olunmuşdur. Baxılacaq məsələlər:

1) İttifaq məramnaməsinin müzakirəsi [və] təsdiqi;

2) İclasda qalxacaq məsələlər.

713 2-2

ELAN

Mənzil Müfəttişliyinə iki nəfər türkçə qonuşan bakılı və yaxud Bakı şəhərinə bələd məmur lazımdır.

Ünvan: Mariinski caddədə, nömrə 6.

711 6-4

Mama K. Şerman

Qəbul edir: mamalıq, ovmaq (masaj) və iynə vurmaq işləri. Həmçinin xəstələrə qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır. Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetin qabağında Dildarovun 26 nömrəli evində, 2-ci mərtəbə.

Doktor Rza bəy Sultanov

Paris Darülfünunundan

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İçəri şəhərdə bağıın qarşısında Mınaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Кв. N 236. Телеф. 36-91.

12-2

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin kün-cündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232 25-2

Doktor Kamilə xanım İsmayilov

Uşaq və əmrazi-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün səhər saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235 12-2

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-10

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-8

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: səhər saat 9-2-yədək.

210 12-6

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidso-

nun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213 12-11

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrazını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209 12-7

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 25-13

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şafi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Ticarət və Sənəət Nəzarətindən

səh. 47. “30 təşrini-əvvəl 334”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 30 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Alman mətbuatı və sülh

səh. 51. “F. zeytunq”: “Fossişe zeytunq” qəzeti nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 55. “...Xorvat və Slavoniyada...”: “Xorvat” qəzetdə “Kroat” şəklində yazılmışdır. Xorvatiya krallığı nəzərdə tutulur. “Slavoniya”: Slavoniya krallığı nəzərdə tutulur.

“Konfrans istiqlaliyyət (?) haqqında bir bəyannamə hazırlayacaqmış.”: Sual işarəsi qəzetdəki məndə getmişdir.

“Stamboliyski”: qəzetdə “İstanbulinski” kimi getmişdir.

“Malinov”: qəzetdə səhvən “Manilov” getmişdir.

“Burian hökuməti fəaliyyətinin son nöqtəsi...”: Ştefan Burian 16 aprel – 24 oktyabr 1918 tarixləri arasında Avstriya-Macaristan İmperiyasının Xarici İşlər naziri idi. Burada “Burian hökumətindən” yəni Burianın başçılığında qurulan hər hansı bir hökumətdən söhbət gedə bilməz. Qəzetdəki xəbərin bu hissəsi “Burianın hökumətdəki fəaliyyətinin son nöqtəsi...” kimi başa düşülməlidir.

Dövlət Müfəttişliyi

səh. 56. “Dövlət Müfəttişliyi 1917 sənəsi təşrini-əvvəl [oktyabrın] 1-ində kontrol və təftiş haqqında elan edilmiş olan mövcud qanunlar və qaidələr üzrə əməliyyatda bulunur.”: “...1917 sənəsi oktyabrın

1-nə qədər...” olmalıdır.

“a) 1918-ci ilin dövləti büdcəsini...”: Qanunun bu cümləsi belə başa düşülməlidir: “1918-ci ilin dövlət büdcəsinin icra edilməsi haqqında və ayrıca olaraq, Cümhuriyyət Hökumətinin 1918-ci ildəki fəaliyyət müddəti haqqında hesabat tərtib etmək.”

“Dövlət Müfəttişliyinə daxildirlər”: Qəzetdə bu cümlə 3-cü maddənin “b” bəndinin davamı kimi getmiş, maddə nömrəsi göstərilməmiş və müvafiq olaraq, 3-cü maddədən sonra 5-ci maddə gəlmişdir. Halbuki bu, müstəqil maddə olmalıdır (4-cü maddə).

Bələdiyyə Məclisində

səh. 57. “müştərək iclası öz arasından sədr seçmək ixtiyarına malikdir”: Burada söhbət Bələdiyyənin geniş tərkibli komissiyalarının müştərək iclasından gedir.

Öyün, millət

səh. 58. Bu şeir “Azərbaycan” qəzetinin 30 oktyabr 1918-ci il tarixli 26-cı nömrəsində kiçik fərqlərlə çap olunmuşdur.

“Ziyasız rus zülmündən o yüksək ruhun ölmüşdü”: “Azərbaycan” qəzetində daha əvvəlki (nömrə 26) çapında bu misrada “həyasız” yerinə “ziyasız” yazılmışdır.

“Gör imdi nəcmi-zahir tək hilalın, nəcmi-tabanın”: Bu misranın sonu həm əvvəlki çapda (nömrə 26), həm də burada “nəcmü-tabanın” şəklində getmişdir.

Əvvəlki çapda (nömrə 26) şeirin altındakı imza belədir: “Məhəmmədəmin oğlu Salman Mümtaz”.

“Yavərani-həzrəti-şəhriyari”: “Padşah həzrətlərinin yavərləri” mənasını verir. Osmanlı İmperiyasında hərbi ünvan idi.

“Sipehsaları-əzəm”: “əzəmətli Baş komandan”.

“Dövlətli”: Osmanlı İmperiyasında bəzi yüksək çinli zabitlərə və dövlət məmurlarına müraciət formasıdır.

“Fəriq”: Osmanlı ordusunda hərbi rütbə. “Fəriqi-sani” (ikinci fəriq) “general-mayor” və “general-leytenant” rütbələrinə, “fəriqi-əvvəl” (birinci fəriq) isə “ordu generalı” rütbəsinə uyğun idi.

“Tutardı şışəyə hər dəm şərabi-nab tək qanın”: “Sənin qanını hər dəm, saf bir şərəb kimi şüşəyə çəkərdi.” Burada klassik ədəbiyyatın “şərabi-nab”, “şışəyə tutmaq”, “dəm” kimi məşhur məzmunlarından istifadə edilmişdir. Bu misranın ən bəsit mənası belədir: “Hər an sənin qanını içərdi.”

“Öyün millət” şeiri (səh. 58) üçün lüğət

əltaf: lütfələr

övtan: vətənlər; ölkələr

əninü ahü əfqan: nalə, ah və fəryad

rəvaqi-ərş: ərşin (göyün ən uca mərtəbəsinin) qübbəsi, çardağı

nəsb etmək: asmaq; sancmaq

kövkəbi-bəxt: bəxt ulduzu

nəcmi-zahir: görünən, parlaq ulduz

nəcmi-taban: işıqlı, parlaq ulduz

liva: bayraq; qoşun bayrağı

zibi-duş etmək: bəzək (zinət) kimi çiyinə (boynuna) asmaq

mümtaz: seçkin, imtiyazlı

Bakı xəbərləri

səh. 58. “Təşrini-əvvəlın [oktyabrın] 31-ində xüsusi trenlə...”: Qəzetdə “təşrini-əvvəlın” [oktyabrın] yerinə səhvən “təşrini-saninin” [noyabrın] getmişdir.

Vapor vürudu

səh. 59. “Təşrini-saninin 1-i saat 3 rad-dələrində barkeş...”: “Barkeş” sözü “yük

daşıyan” mənasına gəlir. Burada “barkeş” yerinə güman ki, yaxın məsafələrdə yükdaşıma məqsədi ilə istifadə edilən kiçik ölçülü gəmi olan “barkas” olmalı idi, yaxud “barkeş” sözü bu xəbərdə “barkas” sözünün qarşılığı kimi işlənmişdir.

Avstriya Kabinəsi

səh. 60: “Avstriya imperatoru”: Söhbət Karl I Frans İosifdən gədir.

Saldatların tüğyanı

səh. 62. “Təşrini-əvvəlın [oktyabrın] 28-ində...”: Qəzetdə “təşrini-əvvəlın” [oktyabrın] yerinə səhvən “təşrini-saninin” [noyabrın] getmişdir.

ازərbaycan

گوندەلک سیاسی، اجناسی، ادبی، اقتصادی تورک غزەسیدر.

تورک و اسلاملە قیدە مقلادە، صحیفە لریژن آخچیسر، درج اولنسان اوراق اعادە ایلمەلز. درج ایلمیلن مقلاتک مقلاتی اداره تئیین ایلمور.

محل اداره:
یاکو، وروندوسکی و غوبرنسکی کوجارلک کئنجە ۴ نومرولی ایودە

"آذربایجان" اداره سی
تلفون نمرو. ۶۰-۳۸
تک نەخسە ۵۰ قیک.

آبونە شرایطی:
بانورلک برتە دک یا کو ایچون ۰۲۳ باشقە شەرارە ۳۵ روبلەدر.
بر آبلتی یا کو دە ۰۱۲ باشقە شەرارە ۱۸ روبلەدر.
اعلان قیاتی:
سئز ۳ روبلە کرانە کیدن اعلانلار ایچون کشت ایلمیلر.

اعلان رسمی کیچەلری (۲۳-۶) نومرولی پولیس مفتش عمومیگنه مراجعت ایڈشکر. عاجل احتیاجات و استمداد ایچین تلفون ابله گوندوز لری (۸۰-۲۵)

ایکتیجی آذربایجان فرمسی طابورلرندە استمداد اولوتنق اوزره تورکیه یان آلتی قشەره لزوم وارده، آرزو ایلملر و نیتلرله برابر هر کون ساعت ۲۴ن ساعت ۶ صو کرابه قدر روچیلکک لک ونهده فرقه سرطیبیانته مراجعت ایستوللر.

اعلان

آذربایجان جمهوریتی پولیس مفتش عمومی مدنن اعالینک ۲ آی مدتندە ورنه آلمارلی ایچون اعلان ایتمک امره اعلامه اولارک خیر وریبوم که بولامر مسلمان قادیلرینه عائد اولنلوب فقط آرزو ایلملر عکسرتی آلاچکلر.

اظهار تشکر

یا کو دە باشیان روس مصلحتی جیمی قاقئاسا اسلام اوردوسی باش قومانانای نوری، باش خیرترینه روس شایطانک آغروقتدە، اجوا لری نطریه آلاوق مواجب و ارزاق و بریمک بارمستدگی کئیفتندن نامتی تشکر اظهار ایلمور.
شایطان طرفندن کئیلت:
میر آلی زورانووفسکی،
میر آلی بوکایوف،
نادوونی سووئتیق سوپوف.

تلفراف خبر لری

غالواج اروسندن: مانی جانک شرتی ساحلندە بوتون کون مدتی طوب آتمناسی نغایت درجه دهشتی برصورت آلمشدر. خوب شرق مجاریه بیاتمه آلمان عسکرلی بفراده سئندره تک هر ایگی طرقدە طونه جانک شام ساحله چکیتلشدر.

ویانه - ونیدک وادیسینده تظلمه حرکاتی دوام ایتمکدهدر. بزیم عمده قولرمز جنوب شرقده طونه تهریک شمالی ساحله چانمشدری. روما - ارمینی ملتی تک بواردە جمع اولش نمایندلری منتقل ارمنستان نامیسی نغمه چالیشاقدهدرلر.
خار کوف - بحیره وزیری ماقسیموف قارا دکرده اکلکز و فرانسیز کمی دولتماسی نمایان اولدینی ختده کی شایعاری تکذیب ایلمیور. اوک راینجە بوخار خیالات موسیودر.

ویانه - آوستریا آلمانلارلی ملی خوراسی موقت بر مشروطه قانونی حاضرلاشدر. حکو مت ایلملری ۳ رئیس و برعضون عیارت اجرائی قومینسپ وریلمور. قومیته ولسیو نه بر نوبه کونئروب اوسریا آلمانلاری طرفندن یارلق بر حکومت تخیل اولنیشینی خیر وریمکه اولز تانیدمیلر تک صلح مذاکرملرندە اشتراک ایتمکه بوراقلمالارینی طلب ایلمیلر.
بوداپشت - سلاوویاده افتتاحی آرمتمده در. تالیس شیری آلاو ایچیندهدر. ملکشارلک سرایلیری تالان و غارت ایلمکدهدر. عسکر لکندن فرار ایلملر کئملری غارت ایلموب

اعلان
قافقاس مسلمان اوردوسه ۷ آی مدتندە ۱۰۰مین بوط مال و قویون اتی و یرمک آرزوینده اولان ذوات مارنئستی جادده ۶ تدرولو ایوده ارزاق شیمسندن شرایطی یله ییلرلر.

۷۱۰ 6-5

یاکو، سنجە و بالعموم آذربایجان تاجرلرله، اهالی به.

اعلان رسمی

تالان ویا اوغرولق اشیا سبله آیش و بریش ایدهن ساخته کار خیرسیزلارلک بر آن اول یاقالانلارلرینی تاین، و خلقی ساخته کار خیرسیزلارلک شلرلندن وقایه ضمنندە بروجه آتی تصورات اتخاڈ اولونشدر.

۱- هیچ برتارنجک (شوط) تعبیر اولوان رسمی فاطورا آلمادجه، آخر تاجرندن هرهانگی برسولیه بله هرهانگی برشی آلماسی شتله متنوع اولدینی کئی؛ اهالیدن ده هر کسک، نه تجارلندن نده غیری کیسه لردن رسمی فاطورا (شوط) آلمادجه چیت، توماش، موبله، خالی سجاده، جوهرات و گوموش اشیا حیوانات و حیوانات حاصلی هر نوع اشیا دن برشی آلمالاری صورت قطعیده متنوع در.

۲- (شوط) طونونولاجاق هر نوع اشیا و اتمته مقداری نه قادار آز ویا نه قادار چوق اولورسه اولسون مصادره اولوراراق علاقه دارانی ختده شدلی تمقیات قانونیه توسل اولوناجاغی اهمیتله اعلان اولونور.

۳- اشیر اولان کون مدته نشر اولوناجاقد.

آذربایجان پولیس مفتش عمومی بهاء الدین

اعلان رسمی

ساخته پولیس شرایط اولونورمه سبله کئدی کئدی لرینه یالاندن تحری مامودی (سیقتونوی) سوسنی و مردن ایران اهلی و بیض یرلی کچ مسلمانلردن مشکل برساخته کار قومیا ناسی داه، تحری قومیرلگی طرفندن دردتد ایلملشدر.

بولارلک استیجاب اتندن آکلاشلدینه گوره جبر و تهدید صورتیله صافدلان اهالیدن حالا پارا وسائرہ آلماقده و یا غضب اولونماقدهدر. اهالی تمایله یلمیلدر که هیچ برماموره هیچ برصورتله پارا وئاش اشیا وریلمک قتی وصالحتی ودریلمه مشدر. محبوسین و موقوفین ویا هرهانگی بر ایشدن دولایی رشوت ودرمکه هر کس اقربانسک مجوسیت و موقوفیته فائده الله اتمیه بدل، علاقه دارانی شدت تطبیقه تشویق ایده چک لردن کیسه کیزلی واسطه لاره مراجعت اتمه ملی وهرهانگی بر جبر و تهدید ویا اغفال و قوعنده درحال: کونوزلری (۸۰-۲۵) کیچه لرده

(۲۳-۶) نومرولی پولیس مفتش عمومیگنه فوئله معلومات ودرمیلیدر. پولیس مفتشکی یلملیریم سرعته هر کک احتیاج و استمدادینه حاضردر.

پولیس مفتش عمومی: بهاء الدین

Çərşənbə axşamı, 5 noyabr 1918-ci il, nömrə 31

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 28 məhərrəmülhəram sənə 1337. 5 təşrin-i-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANİ-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyyəsinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

ELAN

Qafqaz Müsəlman Ordusuna 7 ay müddətində 150 min pud mal və qoyun əti vermək arzusunda olan zəvat [şəxslər] Mariinski caddədə 6 nömrəli evdə Ərzaq şöbəsinə şəraitini [şərtlərini] bilə bilərlər.

710 6-5

BAKİ, GƏNCƏ VƏ BİLÜMUM [ÜMUMİYYƏTLƏ] AZƏRBAYCAN TACİRLƏRİ İLƏ ƏHALİYƏ ELANİ-RƏSMİ

Talan və ya oğurluq əşyası ilə alış-veriş edən saxtakar xırsızların bir an əvvəl yaxalanmalarını təmin və xalqı saxtakar xırsızların şərlərindən vəqayə [qorumaq] zimmində [yolunda] bər-

vəchi-ati [aşağıdakı] təsəvvürat ittixaz olunmuşdur [tədbirlər qəbul edilmişdir]:

1. Heç bir tacirin “şot” təbir olunan rəsmi fatura almadıqca, axər [özgə] tacirdən hər hangi bir vəsilə ilə hər hangi bir şey alması şiddətlə məmnun [qadağan] olduğu kimi, əhalidən də hər kəsin nə tüccarandan [tacirlərdən], nə də qeyri kimsələrdən rəsmi fatura (şot) almadıqca çit, qumaş, möblə [mebel], xalı, səccadə, mücəvhərat və gülmüş əşya, hübbat [dənli bitkilər] və heyvanat, hasili hər növ əşyadan bir şey almaları surəti-qətiyyədə [qəti surətdə] məmnundur [yasaqdır].

2. Şotsuz tutulacaq hər növ əşya və əmtəə miqdarı nə qədər az və ya nə qədər çox olursa olsun, müsadirə olunaraq əlaqədarları [əlaqədar şəxslər] haqqında şiddətli təqibati-qanuniyyəyə [qanunla nəzərdə tutulan icraatlara] təvəssül olunacağı [başlanacağı] əhəmiyyətlə elan olunur.

3. İşbu elan 10 gün müddətlə nəşr olunacaqdır.

*Azərbaycan Polis
müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin*

ELANI-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Saxta polis və zabit uniforması ilə kəndi-kəndilərinə yalandan təhərri [axtarış] məmuru (poiskovi) süsünü [görünüşü] verən İran əhli və bəzi yerli gənc müsəlmanlardan mütəşəkkil bir saxtakar kompaniyası daha təhərri komissarlığı tərəfindən dərdəst edilmişlərdir [tutulmuşdur]. Bunların isticvabatından [sorğu-sual edilməsindən] anlaşıldığına görə, cəbr [zor işlətmək] və təhdid surətilə safdilan [sədələvh] əhalidən hələ para və sairə alınmaqda və ya qəsb olunmaqdadır. Əhali tamamilə bilməlidir ki, heç bir məmura heç bir surətlə para və sair əşya verilmək haqqı və səlahiyyəti verilməmişdir. Məhbusin [məhbuslar] və mövqufin [saxlanılanlar] və ya hər hangi bir işdən dolayı rüşvət verməklə hər kəs əqrəbasının məhbusiyyət və mövqufiyyətinə [həbsinə və saxlanılmasına] fayda əldə etməyə bədəl [əvəzində; qarşılığında], əlaqədaranı [əlaqədar şəxsləri] şiddət tətbiqinə təşviq edəcəklərindən, kimsə gizli vasitələrə müraciət etməməli və hər hangi bir cəbr və təhdid və ya iğfal [aldatma] vüquunda [baş verdikdə] dərhal: gündüzləri “25-80”, gecələri də “6-23” nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə telefonla məlumat verməlidir. Polis Müfəttişliyi ildırım sürətilə hər kəsin ehtiyac və istimdadına [köməyinə yetişməyə] hazırdır.

*Polis müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin*

* * *

İkinci Azərbaycan firqəsi [diviziyası] taborlarında istixdam olunmaq [xidmətə qəbul edilmək] üzrə türkcə bilən 6 feldşerə lüzum vardır. Arzu edənlər vəsiqələri ilə bərabər, hər gün saat 2-dən saat 6 sonraya qədər Rotşildin evində firqə sərbəbətində [baş həkimliyinə] müraciət etsinlər.

ELAN

Azərbaycan Cümhuriyyəti Polis müfəttişi-ümumisindən

Əhalinin 2 ay müddətində vərəqə almaları üçün elan etdiyim əmrə əlavə olaraq xəbər verirəm ki, bu əmr müsəlman qadınlarına aid olmayıb, fəqət arzu edənlər əkslərini [fotoqraflarını] alacaqlar.

İZHARI-TƏŞƏKKÜR

Bakıda yaşayan Rus Zabitanı [Zabitləri] Cəmiyyəti, Qafqaziya İslam Ordusu Baş Komandanı Nuri paşa həzrətlərinə rus zabitanının ağır vaxtda əhvallarını nəzərə alaraq məvacib və ərzaq verilmək bərəsindəki təşəbbüsətindən naşi [ötrü] təşəkkürlər izhar edirlər.

*Zabitan tərəfindən vəkillər:
Miralay [polkovnik] Jurakovski
Miralay [polkovnik] Potapov
Nadvornı sovetnik Sopov*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

* Qalvits ordusundan: Maas çayının şərqi sahilində bütün gün müddəti

top atışması nəhayət dərəcə dəhşətli bir surət almışdır. Cənub-şərq müharibə meydanında alman əsgərləri Belqrad ilə Səməndriyənin hər iki tərəfində Tuna çayının şimal sahilinə çəkilmişlərdir.

* Vyana - Venedik vadisində təxliyə hərəkəti davam etməkdədir. Bizim ümdə qüvvələrimiz cənub-şərqdə Tuna nəhrinin şimali sahilinə çatmışlardır.

* Roma - Erməni millətinin burada cəm olmuş nümayəndələri müstəqil Ermənistan təsisinə nəfinə [xeyrinə] çalışmaqdadırlar.

* Xarkov - Bəhriyyə vəziri Maksimov, Qara dənizdə ingilis və fransız gəmi donanması nümayən olduğu [görüldüyü] haqqındakı şayiələri təkzib edir. Onun rəyincə bu xəbərlər xəyalat meyvəsidir.

* Vyana - Avstriya almanlarının Milli Şurası müvəqqət bir məşrutə [konstitusiyaya] qanunu hazırlamışdır. Hökumət işləri, 3 rəis və bir üzvdən ibarət İcraiyyə Komitəsinə verilir. Bu komitə Vilsona bir nota göndərərək Avstriya almanları tərəfindən bitərəf bir hökumət təşkil olunduğunu xəbər verməklə, öz nümayəndələrinin sülh müzakirələrində iştirak etməyə buraxılmalarını tələb edir.

* Budapeşt - Slavoniyada iğtişaş artmaqdadır. Nasits şəhəri alov içindədir. Mülkədarların sarayları talan və qarət edilməkdədir. Əsgərlikdən fərar edənlər, kəndləri qarət edib yandırır. Dəmiryol hərəkəti dayanmışdır.

Macarlar Fiume şəhərini saxlaya bilmədilər. Bu şəhər xorvatlara verilmişdir. Macarıstan-Xorvat sərhədi boyu böyük bir həyəcan hökmfərmədir [hökm sürməkdədir]. Macarıstan əhalisi xorvatların macar torpağına soxulacaqlarından ehtiyatla əsgər göndərilməsini xahiş edirlər.

* Praqa - Çex Hökuməti, çex məşrutə [konstitusiyaya] qanunlarını elan etmişdir.

* Zaqrebdən xəbər verirlər ki, əsgərlikdən fərar edən minlərcə nəfər Sava və Drava silsileyi-cibali [dağ silsiləsi] arasına cəm olmuşdur. Əsgərlikdən fərar edənlər şəhərləri və kəndləri qarət edib, ərzaq və mal aparmaqda olan vaqonları tutub saxlayırlar. Əsgərlikdən fərar edənlər mütəşəkkildirlər. Onlar bir büro tərəfindən idarə olunmaqdadırlar. Zaqrebtə tacir və bankirləri, Zaqrebin əsgərlikdən fərar edənlər tərəfindən zəbt ediləcəyindən çox qorxurlar.

* Berlin - “Berliner taqebblatt” qəzetəsinin Peştdən aldığı teleqraflara görə orada inqilab başlanmışdır. Milli Şura, hökumət işini öz öhdəsinə götürmüşdür. Bütün əsgərlər və polis Şuraya təbəiyyət etmişlərdir [təbə olmuşlər].

* Vyana - Bohem Xalq Şurasının Aussiqdə ictimiası vəqə olmuşdur [iclası baş tutmuşdur]. Bu ictima Bohemin almanlarla məskun qisminin alman torpağına ilhaqını [birləşdirilməsini] tələb edir.

* Alman milli firqələri dünkü ic-

lasda Andraşinin Vilson notasına cavabı haqqında ədəmi-məmnuniyyət izhar etmişlərdir [narazılıq bildirmişlər]. Çünki Andraşi notaya cavab vermədən əvvəl nə alman hökuməti və nə də alman icra komitəsilə sazişə girmiş imiş. Alman milli firqələri, Avstriyanın almanlarla məskun qisminin istiqlalıyyət hüququnun saxlanılmasını və alman hökuməti ilə olacaq sazişin feilən icraya qoyulmasını icraiyyə komitəsində təkidən [israrla] tələb edəcəklərdir.

* Vyana - İmperatorun binagüzarlığı [sərəncamı] ilə Avstriya-Macaristan donanması Aqramda olan Cənubi Slav Milli Şurasına təslim edilmişdir.

* Paris - Macarıstan Hökumətinin binagüzarlığı [sərəncamı] ilə Fiume şəhəri xorvatlara təslim edilmişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

İstanbul - 1 təşrini-sani [noyabr]. Mütarikə [atəşkəs] əqd edildiyindən naşi [imzalandığı üçün] 1918-inci sənəsinin 30 təşrini-əvvəlindən [oktyabrından] etibarən bütün hər bə cəbhələrinde dava hərəkəti [döyüş əməliyyatları] dayandırılmışdır.

İstanbul - Türkiyə ilə İngiltərə miyanında [arasında] sülh müzakirəti [müzakirələri] iki məhəldə [yerdə] aparılır: İsveçrə paytaxtı Berndə və Midilli adasında. Müzakirətdə İngiltərə generalı Taunsend vasitəçilik edir.

Vyana - 30 təşrini-əvvəl [oktyabr].

Millətlər müharibəsinə mütarikə və sülh əqdi [müqaviləsi] ilə xitam verilməsi haqqındaki mükərrər [təkrarlənən] qətnaməmizə müvafiq olaraq İtaliya cəbhəsində müharibə edən qoşunlarımız işğal edilmiş yerləri təxliyə edəcəklər.

BAKI HAQQINDA AZƏRBAYCAN HÖKUMƏTİNİN NOTASI

İstanbul qəzetələrində sentyabr ayı ortalarında Azərbaycan sülh heyətinin sədri Məhəmməd Əmin Rəsulzadə tərəfindən təqdim edilmiş və eyni zamanda surəti, bitərəf və Mərkəzi hökumətlər səfərlərinə göndərilmiş bir nota dərc edilmişdir. Almaniyə ilə Rusiya arasında əqd edilən [bağlanan] əlavə müahidənamədə [razılaşmada] Bakının Şura Hökuməti əlində saxlanması haqqındaki maddəyə görə məzkur [adı çəkilən] notada Azərbaycan Hökumətinin Bakı şəhərinə tarixi bir haqqı olduğunu isbat etmək üçün şəhərin tarixi haqqında müfəssəl məlumat verilmişdir. Bu tarixi hüquq coğrafi, iqtisadi və milli təsəvvüatla isbat edilməkdir. Həmçinin notada göstərilir ki, Bakı şəhəri elm, mədəniyyət və sənaye cəhətcə də Azərbaycanla əlaqədardır. Çünki ümumsiyasi, iqtisadi, ictimai, dini və xeyri [xeyriyyə] müsəlman müəssisələri Bakıdadırlar.

Məzkur notada Almaniyə ilə Rusiya arasında əqd edilən əlavə müahidənamə və millətlərin istiqlalıyyəti əsa-

sına istinad edilməsi haqqında təəcüb izhar edilir. Rusiya inqilabı tərəfindən elan edilib və Brest-Litovsk əhdnaməsində təsdiq olunmuş əsas istinadən -ki bu əsas üzərinə hər millət öz müqəddəratını həll etmək ixtiyarına malik olur- Azərbaycan milləti Mərkəzi Dövlətlərin hüsnü-münasibətinə [müsbət yanaşmasına] etimad edərək, əsrlərdən bəri təzyiqi altında qaldığı Rusiya istibdadını yıxıb özünü müstəqil elan etdi. Azərbaycan milləti, Almaniya Hökumətinin əlavə müahidənamə ilə Azərbaycanın ruhani, iqtisadi və siyasi mərkəzi, paytaxtı olan Bakı şəhərinin Rusiya əlində qalmasına rızasından xeyli narahat olmuş idi. Notanın axırında ümidvarlıq bəyan edilir ki, Almaniya dövləti Azərbaycan Hökuməti və millətinin Bakı şəhərinə malik olmaları hüququnu ciddi surətdə nəzərə alar.

TÜRK MƏTBUATI

Bakının işğalı münasibətilə İstanbulda müntəşir [çıxan] “Yeni gün” qəzetəsi, iri hərflərlə “Bakı üzərində Azərbaycan bayrağı mütəmənvc [dalğalanır]” sərlövhəsi altında bir mütaliə yazaraq ümum türkləri, xüsusən Azərbaycanlıları təbrik və təbşirlə [muştuluqlamaqla] deyir ki:

“Azərbaycan qitəati [birlikləri] Bakını zəbt etdilər. Din və irq qardaşlarımızı təbşir və təbrik edəriz.

Cənubi Qafqaziyada təşəkkül edən

din-irq qardaşımız Azərbaycan Hökumətinin paytaxtı olub, bir qisim ruslarla ermənilərin zülmü altında inləyən Bakı şəhərinin Azərbaycan milli qüvvətləri tərəfindən mühasirə edildiyini qəzetəmiz daha ikinci nüsxəsində xəbər vermişdi. Türk aləminin ən mühüm mərkəzlərindən biri, qardaş bir hökumətin paytaxtı olan Bakının zülmü-üdvən [düşmən zülmü] əlindən qurtarılması lüzumunu əhəmiyyətlə nəzərdiqqətə alan və bu xüsusda baş məqalələr, xəritələr, rəsmlər, məlumat dərc edən qəzetəmiz, bu mübarək bayram günü də Bakının istirdad [xilas] edildiyini qarelərinə [oxucularına] müjdələməklə mübahidir [iftixar edir].

Bakı şəhərinin iqtisadi əhəmiyyəti nə olursa olsun, bizcə hər şeydən əvvəl din və irq qardaşlarımız Azərbaycanlıların bəhəqqin [haqlı olaraq, haqları çataraq] təsis etdikləri yeni və gənc hökumətin paytaxtı olması etibarilə bizcə böyük və milli bir əhəmiyyəti vardı. Biz yeni siyasi mövcudiyətlə ortaya atılan Azərbaycanlı qardaşlarımızın zində [canlı; diri] və çalak [cəld] bir mahiyyətlə hökumətlərini təyid [təsdiq] etmələrini və paytaxtlarını da az zamanda düşməndən təmizləyərək istiqlallarını ikmal və itmam eyləmələrini [təkmilləşdirmələrini və başa çatdırmalarını] bütün qəlbimizlə istəyirdik.

Tanrı-taalaya yüz minlərcə şükür olsun ki, bu mübarək gündə bu milli əməlimizin də [arzumuzun da] yerinə gəlmiş olduğunu xəbər alaraq, mütəhəyyic və məsrur oluruq [həyəcanlanır

və şad oluruq] və bilirik ki, müqəddəratın cızdığı hüdud daxilində təəssüs etdikdən sonra paytaxtı da istirdad edən Azərbaycan Hökuməti, siyasi mövcudiyyətini kainata tanıdacaqdır. Şəhərimizdə bulunan möhtərəm Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsini [nümayəndə heyətini] təbrik edir və bütün İslam aləmində kəndisini əlaqədar və mühəyyic edən [həyəcanlandıran] bu müvəffəqiyyəti müjdələməklə milli və qüds [müqəddəs] bir vəzifə yapmış olduğumuza qənaət gətiririz.”

“Yeni gün” rəfiqimizin bəradərənə [qardaşca] və səmimi sevinci və Azərbaycana qarşı ibraz etdiyi [göstərdiyi] məhəbbəti xüsusən “Azərbaycan Hökumətinin siyasi mövcudiyyətini kainata tanıtdırması” haqqındakı mütaliesini dərin bir hüsn-i-məmnuniyyət və təşəkkürlə qarşılıyaraq bütün aləmi-İslamın pənahı və Azərbaycanın hamisi olan böyük Osmanlı türk qardaşlarımızın siyasi mövcudiyyətimizi tanıtdırmaq məsələsində də bizə müzahirətdə [köməklikdə] bulunacaqlarına əmin olmaqla bərabər, İstanbul mətbuatının bu uğurda müavinətini [yardımını] diləriz.

İSTANBULDAKI MƏKTƏBLƏR

Bu yaxınlarda İstanbuldan şəhərimizə gəlmiş mötəbər bir zat ilə müsahibə əsnasında İstanbula getmək istəyən tələbənin əşədd [şiddətli] dərəcədə etinasını cəlb etmiş ali və edadi

məktəblər haqqında bir parça aldığı-mız məlumatı dərc etməkdən, getmək iştiaqında [arzusunda] olanlar üçün mənfəətdən xali görmədim.

Hələ İstanbulda məktəblərin həpsi açıqdır və içlərində çoxu da leylidir (pansionlu). Təbii, nəhari məktəblər [gündüz məktəbləri] də mövcuddur. Bəzi məktəblərdə yuxarı kurslarda (siniflərdə) təhsildə olunanlar hərbə sövq edildiyi üçün bir qaç məktəblərdəki yuxarı siniflər qapanmış. Bu gün buradan getmək istəyənlər üçün onun o qədər əhəmiyyəti yoxdur.

Burada edadi məktəblərini bitirmişləri orada darülfünuna qəbul edirlər. Darülfünunda maliyyə, ticarət, ədəbiyyat və fəlsəfə, hüquq, mülkiyyə (mülki məmurlar yetişdirmək üçün) şöbələr vardır.

Tibbiyyə məktəbi xüsusi şöbələriylə Türkiyə məktəblərinin birincisindən ədd [hesab] edilə bilər. Çox eyi məktəblərdən yenə də pedaqoji məktəbidir. Həm əsgəri mühəndis, həm mülki mühəndis yetişdirəcək ali məktəblərimiz də açıqdır. Bunların hər şöbəsi varsa da, fəqət elektrik şöbəsi yoxdur. Bunda ixtisas kəsb etmək [qazanmaq] üçün amerikan məktəbinə girmək mümkündür. (Bu isə ali deyildir.) Bu gün Türkiyədə ən mükəmməl məktəb, Bəhriyyə [dənizçilik; donanma] məktəbidir. Bunun da bir çox şöbələri olmaqla xüsusi ticarət şöbəsində də təhsil davam edir. 3 sənəlik darülmüəllimin [müəllim hazırlayan məktəb] var. Burada üç dürlü

müəllimlər hazırlaşır: ibtidai, edadi və ali məktəblər müəllimi. Qızlar üçün darülmüəllimat [müəllimə hazırlayan məktəb] vardır. Bundan məəda [başqa], xəstəyə baxıcılıq üçün məktəblər açılmışdır ki, orada ordu üçün baxıcılar və sihiyyələr yetişdirilir.

Bir qaç sultaniyyə məktəblərilə qız sultaniyyələri də Türkiyədə ən gözəl edadilərdəndir. Maranqozluq [xarratlıq], ayaqqabı və başqa sənət məktəbləri də var.

Bu gün bizə ən vacib olan Hərbiyyə məktəbində hər növ şöbələr var. Belə ki, buradan gedəcək tələbə, dosdoğru gedib İstanbulda təhsil edərsə, heç bir zaman aldanmış olmaz. İstanbulda hər halda Bakıdan ucuzluqdur. Belə ki, burada etdiyi məxariclə İstanbulda ağayana bir həyat sürmək olar.

M. H.

GƏNCƏDƏ MİLLİ ZABİTAN TƏFTİŞ VƏ İMTAHAN MƏRASİMİ

II

Məşq başlandı. Proqram üzrə tam dəstgahlar görsəndi. İnsanı heyrətə salan bir hal bomba müharibəsi idi. Belə bir müharibə, Azərbaycanın paytaxtı Bakının alınmasını təşbih göstərirdi [canlandırır]. Cavan balalar, nişan tərəfə ən əvvəl saxta bombalar atdılar. Ondan həqiqi bomba atılması başlandı: göyün üzünü tüstüdən duman

tutdu, guruhur başlandı. Bütün şəhərə və ətrafına zəlzələ misalı səs düşdü. İnsanın tükləri biz-biz dururdu. Necə ki, yüz bombalar partladı, tamam paytaxtın alınmasının şəkli görsəndi. Ondan sonra “fuqaslara”, telli yollara bombalar atıldı. Yavaş-yavaş yeriyib telləri qaçıqlarla kəsmək görsəndi. İnsan heyran olurdu! Sonradan genə sipərlər alıb orada istehkamət yapmaq rəsmi görsəndi. Bu dəxi genə bomba ilə atəşlənirdi. Fənni-hərb [hərb elmi] qanunu üzrə ən mühüm məsələ “fuqasları” almaqdır. Bu məsələdə böyük bir məharət gördük. Heyət gördüklərini lazımcına təqdir edərək hər imtahanı dəftərə səbt [qeyd] edib yazırdı. Bombalar açılan zaman heyət və tamaşaçılar üç yüz addım fasilədə durmaqda idilər. Bunlar qurtardıqda “qaz” buraxılmaq və ondan nə növ mühafizə edilmək elmi görsəndi. Cavan balalar gözəlcə ən ədəbi bir türk lisanında bəyanat verdilər. Bu üç ay yarımın zamanında bunların ədəbiyyata belə aşına olması bütün tamaşaçıları məbhut [heyran] edirdi. Onlar, Azərbaycanlı qardaşlarının nə dərəcə müstəid [qabiliyyətli, istedadlı] bir zat olduğunu gördülər. Ancaq ustadları olmadığı üçün indiyə qədər belə bir halda qalmışlarmış!

Yarım saat tənəffüs verildi. Mehmanlar xüsusi mənzilə gəldilər. Burada çay təklif olundu. Genə zabit namizətlərindən tar çalıb türkü-şərqilər oxundu və milli rəqslər başlandı. Kimsə bacardığını göstərdi. Tənəffüs bitdi.

Tabor komandanı İrfan bəy nizam əmrini verdi. “Silah omuza” əmri verildi. Burada təkrar ərz edirəm. Xəyal dərk edəmməz bir hal idi! Cavan balalar tufənglərini əllərində bir qələm oynadır misalı göstərirdilər. Ən mühüm bir fənni-hərb göstərildi. At üstündə bölük komandanı nizamla qoşunu çəkdi və dağları almaq təklifi əylədi. İki kilometrə qədər cavanlar ayrılıb bir-birlərinə təərrüz [hücum] əylədilər. Bu məsələ ən mühüm bir nöqtəni göstərirdi. Makinəli tufənglər açıldı, fişəngbazlıq başlandı. Tam iki saat müharibə davam əylədi. Bu tərəf o tərəfə qalib gəldi. Məsələ əncama yetdi.

Baydaq və şeypurlarla cavanların bir yerə cəm olunması təklif olundu. Cavanlar şərqlər oxuya-oxuya bir yerə cəm oldular. “Rahət dur” əmri verildi. Heyət irəli gəldi. Əqəbində [arxasında] tamaşaçılar durdular. Əli paşa həzrətləri birdən naxoş oldu və həkimlərin təklifinə görə evə qayıtmağa məcbur oldu.

Ən əvvəl ikinci Azərbaycan firqəsi komandanı Nazim bəy həzrətləri belə bir nitq söylədi:

“Əfəndilər, bu gün Azərbaycanın həyatında ən şadlı bir gündür. Biz sizlərin qardaşları olduğumuz halda, uzaq yerdən gəlib sizi belə bir istedad sahibi gördükdə ənsəməimül-qəlb [sə-mimi qəlbədən] fərəhnək olub [sevinib], sizi, deyil bu günlə, vəli gələcəklə təbrik edirəm. Mən kəndim müharibə tərəfdarı olmayıb da sülh və səlah

[asayış] tərəfdarıyam. Lakin “Hazır ol cəngə, əgər istər isən sülh-ü səlah” mövcibincə [...uyğun olaraq] kimsə ki, sülh istər, labüd cəngə hazırlaşmalıdır. Çünki insan hər bə hazır olarsa, bir kimsə ona təərrüz [hücum] edəmməz. Bu gün, əfəndilər, sizin böylə bir fənni-hərbə aşına olduğunuza mən çox şad oluram və ümidim budur ki, siz Azərbaycan Hökumətinin müqtədir [bacarıqlı] bir zabit və əsgərləri olacaqsınız və gələcəkdə dəxi vətəninizi müdafiə edə biləcəksiniz. Açıq bir məsələdir ki, vətəni müdafiə etmək üçün qüvvə təşkili lazım gəlir və siz dəxi bu qüvvəyə malik oldunuz! Bu gün mən Azərbaycan Hökumətini belə bir cavanların meydana çıxması ilə təbrik edirəm. Əmin olunuz ki, sizlərlə gələcəkdə hökumət iftixar edəcəkdir.”

Ondan sonra Maarif naziri Nəsib bəy Yusifbəyov böylə bir nitq söylədi:

“Övdlərim! Hökumət mənim dilimlə sizə salam göndərdi və bir neçə söz ərz etməyi mənə əmr buyurdu. Mən onunla kifayət edəcəyəm. Hökumətin fikrincə, millətin və Azərbaycanın istiqbalı sizin əlinizdədir. Əgər siz arzu etdiyiniz ordunun təşkilinə səbəb olsanız, millətin istiqbalı [gələcəyi] təmin ediləcəkdir. Bu gün gördüyüm hünərləriniz mənə iman verir söyləməyə və Hökumətə xəbər aparmağa ki, xatircəm ola biləriz ki, istiqbalımız təmin olunacaqdır. Az bir zamanda sizin göstərdiyiniz hünərlər, dünyanın ən zəki, ən mədəni millətlərinin bala-ları belə göstərə bilməyəcək hünər-

lərdir.

Şad olduq. Yaşayın ki, siz bu gün öz Hökumətinizi şad eylədiniz və uzaq mənzillərdən gəlmiş bizim türk qardaşlarımızın ümidlərini zayə [puç] etmədiniz, onların səy və təlaşları hədəf getmədi. Yaşayın və millət dəxi sizin sayənizdə yaşaya bilsin!”

Ondan [sonra] nazir həzrətləri üzünü Nazim bəyə tutub dedi:

“Bəy əfəndim, siz dəxi ən əvvəl Gəncə üçün və ondan son bütün Azərbaycan üçün zəhmətlər çəkmişiniz. Siz Azərbaycanda əvvəlinci gül olub, ən əvvəl Azərbaycana qədəm qoymusunuz, yaşayınız, bizim sevgili Nazim bəyimiz.”

Ondan sonra nazir həzrətləri üzünü bütün təlimgah zabitanına [zabitlərinə] və onların komandanı olan Atif bəyə tutub dedi:

“Bəy əfəndilər, hamınız ələlümüm [ümumiyyətlə hamınız] və Atif bəy ələlxüsüs [xüsüsən] bu təlimgah barəsində böyük bir zəhmətə uğraşmışsınız və nəticəsini bu gün gördünüz. Hamınız sağ olunuz. Baxınız, əməyiniz zayə olmamışdır. Azərbaycanın cavanları öz istedadları ilə bərabər, sizin səyinizi və hümmətinizi bəyan etdilər. Həddən ziyadə zəhmət çəkdiyinizi etirafla, Azərbaycan gənclərinə Hökumət və millət naminə təşəkkür edirəm.

Bu [şeyi ki,] Gəncədə görmüşəm və bilirəm, onu Hökumət itirməz və mən dəxi sizə çox yaşayınız deyirəm.”

Sonra nazir həzrətləri üzünü Nuri paşanın pədəri Əhməd paşa həzrətlə-

rinə tutub dedi:

“Paşa həzrətləri! Bu gün banisi sizin övladlarınız Ənvər və Nuri paşalar həzrətləri olan Azərbaycanın mu-maileyh [adı çəkilən] paşalara böyük ehtiramı var. Ümumtürk aləmi, baxüsus Azərbaycan boynunda onlar böyük haqlar qoymuşlar ki, heç bir zaman millətin qəlbindən və dimağından [beynindən] xatirəti silinməyəcəkdir. Bu iki övlada malik olan pədar [ata], bütün dünyada alni açıq, başı yüksək gəzər və iftixar edə bilər. Sizin kimi məsud atalara az təsadüf edilir. Yaşayın Əhməd paşa və əziz övladı.”

Nəsib bəy həzrətləri kəlamını qurtarandan sonra Daxiliyyə Nəzarəti idarə müdiri Mehdi bəy Hacinski böylə bir nitq söylədi:

“Ey türk! Bu gün Azərbaycanın namusu sizin əlinizdədir. Sizlə bərabər gəlməklə, siz tərbiyə verib meydana çıxartdığınız türk balaları Azərbaycanın varlığını və namusunu saxlayacaqdır. Bununla bərabər bütün millət sizə etimad edərək balalarını sizə tapşıracqdır. Belə surətdə bu gündən həmişəlik yadınızda saxlayınız ki, Gəncəmiz Yelizavetpol olmuşdu. Əlhəmdülillah bu dəyişildi, amma Səməndər – “Petrovski”dir. Əmir Teymurun vətəni olan Türküstan əcnəbi əlindədir. Türküstanın boğazı olub və gələcəkdə türk aləminin üçüncü İstanbulu olan Uzunada – “Krasnovodski”dir. Əski Mərgilan “Skobelev”dir. Bunları yadınızdan çıxarmayınız və həmə-vəqt [həmişə] gözlərinizin qabağında saxlayınız və

bunu daima fikir ediniz ki, Gəncə dəyişildi. Onlar dəxi öz adlarına gərək malik olsunlar və Turan övladı öz hüququnu bilsin. Ey türk, mən müharibə tərəfdarı deyiləm. Kimsə millətimin izzəti-nəfs və şərəfinə toxunarsa, onu gərək dəf edək. Napoleoni-kəbir [Böyük Napoleon] demişdir: “Həyat üçün pul, pul, bir dəxi pul lazımdır.” Mən də cürətlə deyirəm: Bugünkü gündə, böylə bir zamanda həyati-milliyət və namusi-milliyət üçün süngü, süngü, bir də süngü lazımdır. Sizi öz müəllimlərinizlə bərabər təbrik edib və bütün Turan övladının bir yerə toplaşmasını və onların salamatlığını istəram.”

Mehdi bəydən sonra Gəncə Bələdiyyə rəisi Ələsgər bəy Xasməmmədov həzrətləri böylə bir nitq söylədi:

“Qardaşlarım, sizi Gəncə şəhəri tərəfindən təbrik edirəm. Bu şəhər Azərbaycanın əvvəlinci paytaxtı olmuşdur və burada əvvəlinci Azərbaycan zabitləri dəxi siz olmuşsunuz. Sizin böylə bir fənni-hərb işinə dara olduğunuza [hərb elmini mənimsəməniyə] artıq dərəcə şad oluram. Siz heç bir vaxtda Gəncənin yadından çıxmayacaqsınız və əmin olunuz ki, bütün millət canü-dillə sizə hüsni-təvəccöh göstərəcəkdir. Biz gərək uzaq yoldan gələn qardaşlarımızın sağlığına dua eyləyək ki, onlar bizim canımızı və bütün həyatımızı düşməndən qurtardı. Allah ömür versin xəlifəmizə! Onun bu yolda zəhmət çəkən əsgər və zabitətanına! O cümlədən Ənvər paşa, Nuri paşa, Nazim bəy və Atif bəy, bu yolda

sizlə bərabər zəhmət çəkib sizi bu dərəcəyə yetirən zabitətan əfəndilərə!”

Bələdiyyə rəisi xətmi-kəlam etdikdən [sözünü tamamladıqdan] sonra Şeyxülislam Molla Məhəmməd Pişnamzadə həzrətləri irəli gəlmişdi. “Qurani-şərif”dən “və cahədu fi-səbilillahi” ayeyi-kəriməsi oxundu. Gözəl bir qiraət! Samein [qulaq asanlar] kəmalihuşü-guş [diqqət] ilə qulaq asırdılar. Xətmi-kəlamdan sonra Axund Pişnamzadə həzrətləri uzun bir nitq irad eylədi [söylədi] ki, xülasəsi budur:

“Oğullarım, gözünüzü açınız, baxınız, görünüz əcnəbilər bizim başımıza nələr gətirmişdilər. Biz rahat yaşaya bilməyirdik. Məscidlərimiz xarabalara bənzərdi. Amma indi görürsünüz, şükür olsun ki, biz asudə yaşayırıq. Buna da ümdə səbəb bizim uzaq yoldan gələn türk qardaşlarımızdır ki, bizi rahi-nicata [qurtuluş yoluna] çıxartdılar. İnşallah onların sayəsində bizim də gələcəkdə maarifimiz tərəqqi edər və münəvvərələfkar [aydın fikirli] zabitlərimiz və mollalarımız olar və bundan sonra xurafətçi mollalarımız yaşaya bilməzlər. Gələcək mollalarımız millət nə olduğunu bilər və bu barədə öz ictihadını göstərər.”

Axund həzrətləri xətmi-kəlam edərək bütün müsəlmanlara və onun nigahbanı [keşikçisi] olan xəlifə həzrətlərinə duaxan oldu [dua oxudu] və bu yolda çalışanlara sağlıq istədi. Buradan heyət və əhali birbaşa genə şəhərə rəvanə oldular [yola düşdülər].

Elçi

Türk duyğuları*Ruşan Əşrəfə***6****ÇİÇƏKLƏRLƏ**

Sordum bütün çiçəklərə
 Bumu əski rəngləriniz?
 Əvvəlcə siz sarı, pənbə
 Mavi, bəyaz, mor idiniz.

Şimdi sizi bən həp qızıl
 Görüyorum, əcəb nədən?
 Anlatınız bu sirr nasıl?
 – Çoxdan bəri kökümüzdən

Bizə gələn qızıl sudur
 Bunun üçün əski gözəl
 Rənglərimiz bizim yoxdur...
 Buralarda sanki bir əl

Hər gün bizim kökümüzə
 Bir qırmızı su töküyor
 Topraqlardan özümüzə
 Qızıl bir şey süzülüyor...

– Bu qızıl şey nədir?
 – Qoxla

Birər kərə həpimizi
 Mayamızı sən də anla,
 Söylətməkdən isə bizi!

Hər çiçəkdən bir qoxladım
 Baxa qaldım heyran-heyran.
 Qərib-qərib çox ağladım
 Qoxuyordu həpsi də qan...

*18-10-334, Bakı***İRƏVAN QUBERNİYASINDA
MÜSƏLMANLARIN HALI**

Bu günlərdə İrəvan müsəlmanları tərəfindən Bakıya gəlmiş nümayəndələr Türkiyə ilə həmhüddud olan uyezdlərin ağır şərait altında yaşadıklarını söyləyirlər. Məzkur [adı çəkilən] uyezdlər hal-hazırda hərbi iqtizasınca [səbəbindən] Osmanlı ordusu tərəfindən işğal olunmuşdur. Şu uyezdləri şərait üzrə [şərtlərə görə] Ermənistanı vermək icab edir. Halbuki yerli əhalisi bilkülliyə [bütünlüklə] müsəlmanlardır. Dörd yüz min dəxi Ermənistandan buraya müsəlman əhali köçmüşdür. Hal-hazırda Osmanlı ordusunun bəzi qitəti [hərbi hissələri] buradan çıxdığından, şu nahiyələrin müsəlman əhalisi həyəcan içindədir. Məzkur nahiyə axırıncı aylarda böyük və ağır imtahanlara uğramış, maddi cəhətdən bütünlükdən vardan-yoxdan çıxmış, erməni dəstələrindən dürlü əzalar və cəfalar çəkmiş müsəlman əhalisi Osmanlı ordusunun burada nüzul etməsi ilə təsəlliylə olaraq, canının məsun [toxunulmaz] və məhfuz [qorunmuş, hifz olunmuş] qalacağına itminan edirdi [arxayın idi].

Şimdi isə şu yerlərdən Osmanlı ordusunun çıxması məsələsi ilə əlaqədar olaraq bədbəxt müsəlman əhalisini vüquu möhtəməl olan hadisat [baş verə biləcək hadisələr] qarşısında dəhşət və vəhşət qaplayır. Onlar kəndilərini Azərbaycan Cümhuriyyətinin bir cüzü [parçası] sanaraq, məzkur Cüm-

onların hər bir təərrüz [hücum] və təcavüzlərdən məsun qalmalarını təmin etmək barəsində istidada [xahişdə] bulunmağı kəndilərinin vətəndaşlıq vəzifəsi ədd [hesab] etdilər. Vəilla [yoxsa; elə olmazsa] büsbütün tələf olacaqları mühəqqəqdir [qaçılmazdır]. Bundan naşi [bu səbəbdən] nümayəndələr Azərbaycan Hökumətindən Ermənistanla İrəvan müsəlman əhalisinin yerlərinə qaytarılması barəsində müzakirətdə bulunmasını istida etmişlər. Erməni-müsəlman məsələsinin sabiqki tərz qurbanı olan İrəvan müsəlman əhalisinin səsi bütün Azərbaycan türkləri tərəfindən eşidilməlidir.

Hədsiz-hesabsız əza və cəfalara uğramış İrəvan müsəlman əhalisinin yerdə qalanını müdaifə və mühafizə etmək bizim vətəndaşlıq vəzifəmizdir.

Azərbaycan Cümhuriyyəti İrəvan erməniləri ilə müsəlmanlar arasındakı münasibəti [münasibətləri] yaxşılaşdıraraq bir qaydaya salmaq, İrəvan quberniyası müsəlman əhalisinin mənafeyini müdaifə etmək qəsdilə Ermənistan Cümhuriyyəti nəzdindəki siyasi nümayəndəsini təcili surətdə İrəvana göndərməyi qət etmişdir. Bizim Hökumətimiz İrəvan müsəlmanlarının halını yaxşılaşdırmaq barəsində hər bir təşəbbüsatda bulunacaqdır.

ERMƏNİ-GÜRCÜ İXTİLAFI

Sərhəd ixtilafından naşi [ixtilafı səbəbindən] Gürcüstan Parlamənında

bir neçə zat nitq söyləmişlər. Əzcumlə [o cümlədən] Gürcüstan Hərbiyyə naziri Giorqadze bu xüsusda bəyanat verərək deyir ki:

“İstiqlalıyyətimiz elan edildiyi gündən etibarən öz bitərəfliyimizi izhar [göstərmiş] və bəyan etmişik. Biz başqalarına ağılıq xəyalında deyilik, fəqət öz hüdudumuzu mühafizə və müdaifə etməyi özümüzə müqəddəs vəzifə ədd [hesab] edirik. (gurultulu alqış) İşbu ruhla da ordumuza tərbiyə verib hüdud müdaifəsinə göndərdik. (alqış) Ordumuz inqilab fütuhətini da [inqilabın nailiyyətlərini də] mühafizə etməlidir. Bu ordu vasitəsilə məmləkətimizdəki anarşiyyəni bərtərəf etməyə [aradan qaldırmağa] müvəffəq olduq. Vətənimiz üzərinə yürüyəcək qorxunu da ordumuz bərtərəf edəcəkdir. Erməni qoşunları Türkiyə əsgərləri ilə etilafdan [razılışmadan] dolayı bizim sərhədimizi keçməyə başladı. O vaxt bizim müharibə elan etməyə haqqımız vardı. Fəqət müharibə elan etmədik. Biz qan tökmək tərəfdarı deyilik. Sülh və sairə tükənmədikcə ordumuz silaha sarılmayacaqdır.

Burada bir məsələ vardır ki, Parlamənın nəzərini oraya cəlb etməyi özümə vəzifə ədd [hesab] edirəm. Bizim qoşunlarımız üzərinə erməni hissələri atəş açırlar. Belə ittifaqlar [hadisələr] başqa yerlərdə də baş göstərməkdədir. Belə olarsa, üsyan surətini verərək amansız bir surətdə yatırmağa çalışacağıız. (alqış) Biz lazımı tədabiri ittixaz etməklə [tədbirləri görməklə],

məsələni sülhcuyana bir tərzdə [sülh yoluyla] həll etməyə çalışacağıız. Belə olmazsa, ordumuz vətən və Cümhuriyyətimiz hüzurunda vəzifəsini hüsni-ifa edər [lazım olduğu kimi yerinə yetirər]. (gurultulu alqış)”

İctimaiyyəni-amiyyun [sosial-demokratlar] tərəfindən Arsenidze öz nitqində Ermənistanla Gürcüstan miyanındakı [arasındakı] ixtilafın ən başlıca səbəbini üçüncü bir vasitədə görür. Arsenidze deyir ki, bütün Avropa sülh tərəfdarı olduğu halda, iki ufaq millət müharibəyə soxulur.

“Bunun nəticəsi nə ola bilər? İşbu iki millət üçüncü bir millətin intriqasına qurban olub gedər. Fəqət biz bu vaxtdak müharibəyə başlamadıq, başlamaq fikrində deyiliz də. Lakin nə qədər sülh tərəfdarı olsaq da, lazım gələrsə müsəlləh [silahlı] olaraq xətt-hüdudumuzu [sərhədimizi] mühafizəyə hər halda hazırız.”

İctimaiyyəni-inqilabiyyun [sosialist inqilabçı] Nutsubidze öz nitqində deyir:

“Biz erməni millətinə dostluq göstərərək onları qəbul etdik, fəqət işbu millət bizə əvəzində nə verir? Biz ermənilərə müqabil [ermənilər qarşısında] qonşuluq vəzifəsini ifa etdik. Ermənilər isə şükranini itirmişlər. Erməni siyasi başçıları qorxulu bir oyun oynamaq xəyalına düşmüşlər. Ermənilər eşitməlidirlər ki, biz hürriyyət və məmləkətimizi mühafizə edəcək və bu uğurda Hökumətimizin dalınca gedəcəyiz. (gurultulu alqış)”

Nitqlərdən sonra İctimaiyyəni-

amiyyun [Sosial-demokratlar] fraksiyası tərəfindən təklif edilmiş zeyldəki [aşağıdakı] qətnamə qəbul olunur:

“Gürcüstan və Ermənistan cümhuriyyətləri miyanındakı [arasındakı] ixtilaf haqqında Hökumətin bəyanatını eşidərək, gürcü parlamənı məmnuniyyətlə qeyd edir ki, gürcü hökuməti tərəfindən ittixaz olunmuş tədbirlər göstərilər ki, gürcü hökuməti ixtilafın sülhlə yatırılmasına çalışmış və çalışmaqdadır və ümidvar olur ki, Gürcüstan Hökuməti gürcü və erməni millətini fəlakətli müharibədən saqındırmaq üçün hər dürlü tədbirlər görür.

Bununla bərabər, Gürcüstan Parlamənı bəyan edir ki, bütün ixtilafli məsələlərin sülhlə həlli tərəfdarı olduğu halda, eyni zamanda heç vaxt heç kəsə izin verməz ki, Cümhuriyyətimiz ərazisinə soxularaq hürriyyətimizi təhdid etsin. Binaileyh [ona görə] Parlamən, Hökumətin bütün tədabirini təsviblə [tədbirlərini bəyanərək] növbəti məsələlərin müzakirəsinə keçir.”

Axırda Daxiliyyə naziri Gürcüstan istiqlaliyyətinin təsdiqi uğrunda Hökumətin təşəbbüsü və nəticələrini göstərərək bəyan edir ki:

“İsveç Hökuməti istiqlalımızı qəbullə Stokholmda siyasi nümayəndə bulundurmamıza razı olmuş. İsveçrənin Berlin səfiri, nümayəndəmizə dostanə bir nota verərək Gürcüstana nümayəndə göndərmişdir. Biz də cavabi nota vermişik. Danimarka Hökuməti istiqlaliyyətimizi qəbula hazır olduğunu bildirmişdir.

Bundan əlavə, Hökumətimiz istiqalaliyyətimiz haqqında Etilaf dövlətlərinə müxtirələr [qeyd; müraciət] təqdim etmişdir. İngiltərə və Fransa səfirləri hüsni-təvaccöhlə qarşılayaraq müxtirəmizi əlverişli qeydlərlə öz Hökumətlərinə göndərməyi vəd etmişlərdir.”

BƏLƏDİYYƏ MƏCLİSİNDƏ

Təşrini-saninin [noyabrın] 2-sində Q. Qasimovun sədarətilə Bələdiyyə Məclisinin növbəti iclası vəqə olmuşdur. İclasda ibtida [əvvəla] yeni uşaq xəstəxanasına iki doktor müavini təyin etmək məsələsi müzakirə olunaraq işbu qətnamə təsdiq edilir:

1) Uşaq xəstəxanasında iki doktor müavinliyi təsis edilsin.

2) 1914 sənədən gec bitirməmək şərtilə iki gənc doktor işbu vəzifə ifasına cəlb edilsin.

3) Müavinlər iki ay müddətinə təyin edilsinlər.

4) Müavinlərin məvacibi doktor məvaciblərinin nisfi [yarısı] miqdarında olsun.

Badəhu [ondan sonra] Bələdiyyə İdarəsi üzvləri məvaciblərinin artması məsələsinə keçərək Bələdiyyə əmininə [sədrinə] 1000 rublə, onun müavini və başqa üzvlərə beşər yüz rublə maaş təyin edilir.

Sonra müştərək müqavilənamənin [kollektiv müqavilə] barəsində Perçixin bir məruzə oxuyur.

Məsələnin həlli təşrini-saninin 12-

sinədək təxir edilir.

Nəhayət, şəhər üçün taxıl alınması haqqında Smirnovun məruzəsindən sonra iki maddədən ibarət bir qətnamə qəbula keçir:

1) Taxılı mala əvəz etməklə almalı. Alınacaq taxıl əvəzində $\frac{3}{4}$ para, $\frac{1}{4}$ mal verməlidir. Sülh zamanı qiyməti ilə alınacaqdır.

2) Bələdiyyə İdarəsinə ikinci dəfə olaraq Azərbaycan Hökumətinə müraciət edərək, Bələdiyyə Məclisinin 10 təşrini-əvvəldə [oktyabrda] qəbul etdiyi qətnamə üzrə qərz [borc] para alıb təcili surətdə taxıl almağı təkid etməlidir.

Axırda Bələdiyyə İdarəsinin un, əkmək, buğdaya olan taksanı fəsx [ləğv] etmək təklifi qəbul edilir.

Nəticədə Təşkilat Komissiyonu tərəfindən göstərilmiş Təftiş Komissiyonu namizədləri təsdiq edirlər.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Maliyyə naziri banderolsuz satılan tənbəki emalatı önünü almaq qəsdilə lazımı tədabir ittixaz edir [tədbirlər görür]. Bundan naşi [bu səbəbdən] tənbəki emalatı fiyatı enmişdir.

- Bələdiyyə İdarəsi cənbindəki [nəzdindəki] Məktəblər Komissiyonunun təşəbbüsü ilə Maarif Nəzarəti əmri mövcubincə [əmrinə əsasən] həcz [müsadirə] edilmiş dərs kitablarının bir hissəsinin şəhər məktəbləri üçün verilməsinə Maarif naziri razı olmuşdur.

- Şuşa və Ağdamla teleqraf müxabirəti [əlaqəsi] təcrid [bərpa] edilmişdir. Qaryaginlə Şuşa arasında teleqraf və poçta münasibəti [əlaqəsi] başlanmışdır.

Silah təslimi haqqında

Daxiliyyə naziri həzrətlərinin xüsusi əmrinə görə, Mərkəzi Ev Komitəsi bütün ev təşkilatları[nın] diqqətlərini atidə mündəric [aşağıda dərc olunan] qətnaməyə cəlb edir:

1) İşbu elandan dörd gün keçənədək silah təslimi vaxtı bitir.

2) Silahı olan zəvat [şəxslər] dairə komitələrinə təslim etməlidirlər. Silah yeri bilən əşxas [şəxslər] isə təhrirən [yazılı surətdə] Mərkəzi Ev Komitəsinə məlumat verməlidir.

3) Ev komitələri işbu məsələyə lazımi əhəmiyyət verməlidirlər. Bir evdən silah tapılırsa, silah saxlayan zat [şəxs] və ev komitəsi heyəti-rüəsa [rəhbər şəxsləri] şiddətli cəzaya uğrayacaqlardır.

Müəllimlər iclası

Çarşənbə günü təşrinə-saninin [noyabrın] 2-sində Bakı quberniyası Məkatib [məktəblər] müdiriyyəti dəftərxanasında Lənkəran və Cavad uyezdləri xalq məktəbləri müəllimlərinin ümumi iclası vaqə olaraq, məhəlli-xidmətlərinə [xidmət yerlərinə] getmələri məsələsini müzakirə edəcəklərdir.

* * *

- Ev sahiblərinin ev vergisini 20-dən 10 faizədək əksiltmək barəsindəki təşəbbüsatlarını Bələdiyyə İdarəsi rədd etmişdir.

- Ərzaq Nəzarəti tərəfindən alınmış məlumata görə, Vladiqafqaz dəmiryolunun Qusarçay mövqifində [stansiyasında] dəmiryolu zəbtiiyyəsi [nəzarətçisi; administrasiyası] yoxdur. Mal göndərənələr özləri mallarını və qonlara yığıb, keçən qatara bağlayaraq yola salırlar. İşbu mövqifdə zəbtiiyyə yoxluğundan dolayı Ərzaq Nəzarəti ərzaq göndərilməsini qaydaya salmaqdan acizdir.

- Milliləşmiş darülmüəllimin [pedaqoji məktəblər] və Nuxu, Qazax ali-ibtidai məktəbləri üçün Bakıdan lazımi miqdarda tədrisat və dəftərxana ləvazimatı göndərilməmişdir.

- Xaçmaz və Quba ilə teleqraf müxabirəti [əlaqəsi] başlandığundan naşi [başlandığına görə], hər növ teleqramlar qəbul edilir.

* * *

Xalq Təsərrüfatı Şurasında

Ticarət və Sənəət [Sənaye] nazirinin rəsmi əmri mövcubincə [əmrinə əsasən] hal-hazırda milliləşmiş neft və başqa malların hesabı edilir. Əlavə ənvə' [müxtəlif] firma və başqa zəvatın da [şəxslərin də] Xalq Təsərrüfatından tələbləri tərtib və qaydaya salınaraq hesab edilir. Anbarlarda bulunan neft və neft məhsulatının [məhsullarının] hesabı iki gündən sonra qurtaracaqdır.

TEATRO VƏ MUSIQI “Nadir Şah Əfşar”

Bazar günü təşrini-saninin [noyabrın] 3-ündə Bakıda Türk Teatrosunun qış mövsümü açılması münasibətilə halımıza [müasir dövrümüzə] pək yaqışan [yaraşan] İrənin inqilab zamanından götürülmüş Nəriman Nərimanovun əsəri “Nadir Şah Əfşar” draması Hacıbəyov bəradərləri müdiriyyəti artistləri tərəfindən mövqeyitamaşaya [səhnəyə] qoyuldu. Birinci pərdədən irəli səhnəyə məşhur aktyorlarımızdan Hacığa Abbasov çıxıb türk qardaşlarımızın rəşadəti, onların yüksək dağları aşaraq bizə imdad əlini uzatmaqla neçə illərdən bəri rus çarlığı sansürü [senzurası] altında inildəmiş Qafqaziya türkləri səhnəsində bir qədər vüs’ət, bir parça gözəllik və sənətə xidmət imkanı olacağına ümid bəslədiyini izhar etdi.

Ondan sonra rus teatro dəstəsi müdiri Amiraqo, türkcə bilmədiyinə təəssüflərlə izhari-etizar bə’dində [türkcə bilmədiyinə görə üzrxahlıq etdikdən sonra] rusca bir nitq irad etdi. Nitqi bu idi ki, siyasət işlərindən kənarında durub daima sənət üçün çalışdığından, bu gün yenə də sənənin ixtiyarı ona verilmişdir.

Bakı səhnəsinin Azərbaycan hakimiyyəti altında zaman-zaman gözəlləşməsinə bir tərəfdən səy və qeyrət ediləcəkdir.

Bunlar getdikdə, sevgili aktyorlarımızdan Mirzəğa Əliyev, cavan şai-

rimiz Cavadın türk rəşidlərinə [igidlərinə] ithaf etdiyi şeirlərdən bir parça oxudu və alqışlara nail oldu.

Gecə vaxt keçədiyindən dolayı natamam qalan şu faciə ümumiyyətlə yaxşı oynanıldı, fəqət göstərilədiyi pərdələrdən Nadir Şahın şikarı şayani-təqdirdir [təqdirəlayiq] idi. Ən mühüm rollardan olan Nadirin rolunu öhdəsinə götürmüş cənab Sidqi Ruhulla cənabları həm rolunu və həm də rejissorluq vəzifəsini layiqilə ifaya qadir oldu.

Ləyaqətlə rollarını ifa edənlərdən Mirzə Mehdi xan rolunda Hacığa Abbasov, sonra görücülük və elçilik edən gənc aktyorlarımızdan Atakişizadə İbrahim idi. Rzaqulu Mirzə rolunda Xəlil Hüseyinzadə, Təhmasib rolunda Rza Darablı cənabları usta artist olduqlarını bildirdilər. Heydər xan rolunda mərhum Hacı Cabbarzadənin yeri görünürdüsə də, Anaplı cənabları bu rolu mahiranə və mühilanə [hiyləgər] oynamaqla bir qüsür qoymadı. Digərləri də rollarında o qədər də fəna deyildi. Gələcək tiyatrolarımızın daha gözəl çıxacağına ümidvarız.

M. C.

LƏNKƏRANDAN (xüsusi müxbirimizdən)

Məlum olduğu üzrə, Biçeraxov tərəfindən dəvət edilmiş ingilislər bir müddət Lənkəranda qaldılar. Şimdi

ingilislər təcili surətdə ləvazima-ti-hərbiyyəni alaraq Ənzəliyə getmişdir və beləliklə ingilislər öz işlərinə burada xitam vermişlər. İngilislərin ricəti [qayıması], şayiata görə, siyasi əhvaldan iləri gəlmişdir. Muğandakı iki ingilis zabiti oradan qayıdıb Ənzəliyə getmişlərdir. Biz “Qafqaz-Merkuri” cəmiyyəti kantorasından bilet aldığımız vaxt ingilislər camaata deyirmişlər ki, Türkiyə ilə İngiltərə miyanında [arasında] möhkəm sülh əqd edilir [bağlanır]. Azərbaycana da bu sülh mövcubincə [bu sülhə əsasən] istiqlalıyyət verilməlidir. Bundan naşi [bu səbəbdən] ingilislərin burada qalması bicaadır [yersizdir].

Mərkəzi Kaspi Donanması tərəfindən Sara adasında hazırlanmış taxıl, İngiltərə qoşunu üçün Ənzəliyə göndərilir. Böyləliklə, Lənkəran əhalisi aclığa məruz qalacaqdır. Əlbəttə ki, Mərkəzi Kaspi Donanmasının başçıları müqəssirdirlər: onlar kəndlilərin taxılını ucuz qiymətə həcz [müsadirə] edərək ingilislərə baha qiymətə satırlar. Bolşeviklər tərəfindən həcz edilmiş vaporların da ingilislərə satılması aşıkar olur. Şayiata görə bunlar da İrana getmək fikrindədirlər.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

* Vladıqafqazdan gələnlərin dediklərinə görə, orada bolşeviklərlə kazaklar miyanında [arasında] ciddi mü-

haribə başlanmışdır. Tərəfeyn [iki tərəf də] çoxdan hazırlanmışdır. Axır vaxtlar bolşeviklər fişəng və mərmə azlığından ciddi çıxışlar yapmayırmışlar. Fişəngi biri 5 manatdan gizli surətdə almışlar. Bolşeviklərin Nikolay pulu qurtardığından naşi [qurtardığı üçün], axır vaxtlar heç bir ləvazimati-hərbiyyə almayırmışlar. İnquşların bolşeviklərə kömək edib-etməyəcəkləri məsələsi aydın deyildir. Bunlar hələlik bitərəfdirlər. Sunjen xətti kazakları Mozdokdan kömək almışlardır.

Şura hüduunun qapanması

Trotskinin əmri mövcubincə [əmrinə əsasən] Velikorusiyanın hüduu qapanmışdır. Vyatkaya şiməndifər [qatar] hərəkəti dayandırılmışdır.

Kəndlilərin Krasnova müavinəti [köməyi]

Voronejdən verilən məlumata görə, Zadonsk və Boquçarsk qəzalarının kəndliləri Krasnova müavinət etmək qəsdilə dəstələr düzəldirlər.

* * *

Belqrad - Moskvadan verilən xəbərlərə görə, əks-inqilabla mübarizə edici komitənin əmri mövcubincə [əmrinə əsasən], fərar etmiş zabitan, sərvətdarlar, tüccar və başqalarının qadın və övladını tövqif [həbs] edirlər. Bunları məktub yazıb, fərariləri dəvətə məcbur edirlər. Bu əmrə əməl etməyən arvad-uşaqları gülləbaran edirlər.

İnqilab intişarına [təbliğinə]

“Kommunist” təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 8-indən xəbər verir:

Tseka Andjelik Balabanovanın qətnaməsinə görə, Yasinski ilə Qorkiyə beynəlmiləl ictimaiyyət və inqilabı nəşr və təbliğindən ötrü bir milyon rublə təxsis edilmişdir [ayrılmışdır].

Hürriyyəti-kəlam [söz azadlığı]

Saratovda əks-inqilabla mübarizə edici komitənin sədri Qenkinin imzasıyla soyaq və caddələrdə elan yapıldırılmışdır. İşbu elanda Şura Hökuməti fəaliyyətini açıq-açığa tənqid edəcək əşxasın [şəxslərin] qətl ediləcəyi yazılmışdır.

Bolşeviklərlə mübarizə

Moskva - Kiyevdən Şura Hökumətinə mövsuq [etibarlı] mənbələrdən xəbər verirlər ki, Krasnov Hökuməti ilə Kuban Hökuməti Etilaf hökumətlərilə müzakirata [müzakirələrə, danışıqlara] girişmişlərdir. İngiltərə nümayəndəsi Krasnova bəyan etmişdir ki, Etilaf hökumətləri bolşeviklər əleyhinə bir blok düzəltməkdədirlər. Bunlar Mərkəzi Rusiyadakı Şura Hökumətini yıxmağa çalışacaqlar. Etilaf hökumətləri hər ay Krasnova və başqa Ağqvardiya təşkilatları nəfinə [yararına] müəyyən bir məbləğ göndərməlidirlər. Krasnov, Almaniya Hökumətinə də bu xüsusda müraciət etmişdir. Krasnovun nümayəndələri Almaniya ərkani-hərbinə də [Baş Qəragahına da] gəlmişlərdir. Ərkani-hərb, Almaniya Hökumətinin də

razılığını bəyan etmişdir.

Bolşeviklərlə ukraynalılar

Xarkov - Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 31-ində Hərbiyyə Nəzarətindən verilən hərbiyyə xəbərlərə görə Starodub dairəsində ukraynalılarla üsyançı bolşeviklər miyanında [arasında] toqquşma olmuşdur. Starodub və Buçki kəndi üsyançıların ağır top atəşlərinə məruz qalmışdır.

Samara - Sabiq komandan evində gizli bir otaq tapılmışdır. Əks-inqilabda müttəhim olanları burada gülləbaran edirmişlər.

Türküstanda

Daşkənd - Sabiq Petroqrad qradon-açalniki Cunkovskinin rəyasəti altında İngiltərə parası ilə işləyən bir əks-inqilab sui-niyyəti [qanunsuz təşkilatı] kəşf edilmişdir. Bir çox adam tövqif [həbs] edilmişdir.

İDARƏYƏ MƏKTUB

“Azərbaycan” qəzetəsi müdiriyyətinə

Salyan camaatı tərəfindən Salyandakı İkinci Azərbaycan Firqəsi qoşunlarına və xəstəxanalarına cürbəcür edilən kömək həsəbiylə [səbəbiylə] Salyan əhalisinə öz təşəkkürat və təqdir etmək təbliğinə [təşəkkür və təqdirimi çatdırmağa] qəzetənizin vasitə olması təmənni olunur.

İkinci Azərbaycan Firqəsi komandanı

POSTA QUTUSU

Baytar əfəndiyə (Sabunçuda): Məqaləniz xüsusunda kəndinizlə görüşmək istərdik.

ELAN

Mənzil Müfəttişliyinə iki nəfər türkcə qonuşan bakılı və yaxud Bakı şəhərinə bələd məmur lazımdır.

Ünvan: Mariinski caddədə, nömrə 6.
711 6-5

**YANĞINDAN SIĞORTA EDƏN
MOSKVA CƏMIYYƏTİ**

Yanğından hər növ əmlak sığorta edir. Məsələn ev, ev müxəlləfatı [əşyası], mal, zavod, neft məhsuləti və qeyrə [və ilaxır].

Mərkəzi acentə: İ. P. Şreyder.

Unvan: Köhnə polis caddəsində Qinatının 11 nömrəli evində. Telefon 5-47.

239

ELANLAR**Mama-feldşer M. K. Markoviç**

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232 25-3

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-11

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-12

Diş müalicəxanası**S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası**

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 25-14

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 69. “...Sava və Drava silsiləyi-cibali [dağ silsiləsi] arasına cəm olmuşdur”: Bu cümlədə qeyri-dəqiqlik var. Belə başa düşülməlidir: “...Sava və Drava arasındakı dağ silsiləsinə cəm olmuşdur.” Sava və Drava Avropanın cənub-şərqində, Dunay çayının sağ qolu olan iki çayın adıdır.

səh. 70. “...Aqramda olan Cənubi Slav Milli Şurasına...”: Avstriya-Macaristan imperiyası dövründə Zaqreb şəhəri alman mənbələrində “Aqram” [Agram] adlanmışdır.

İstanbuldakı məktəblər

səh. 73. “Bundan maəda [başqa], xəstəyə baxıcılıq üçün məktəblər açılmışdır ki, orada ordu üçün baxıcılar və sihiyyələr yetişdirilir”: “Sihhiyyə” yaxud “sihiyyəci” ibtədai tibbi biliklərə malik olan və orduda xidmət edən şəxs.

“M. H.”: “Azərbaycan” qəzetində bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Gəncədə milli zabitan

təftiş və imtahan mərasimi

səh. 74. “Hazır ol cəngə, əgər istər isən sülh-ü səlah”: “Sülh və əmin-amanlıq istəyirsənsə, müharibəyə hazır olmalısən.”

səh. 75. “Sizlə bərabər gəlməklə...”: Qəzetdə belə getmişdir: “Sizlə bərabər gəlməkdə...”

Səməndər: VIII əsrdə Xəzər xaqanlığının paytaxtı olmuş şəhər. Bugünkü Ma- haçqala şəhərinin yaxınlığında yerləşmişdir.

Uzunada limanı: Xəzər dənizinin şərq sahilində, Uzunada buxtasında liman və dəmiryol stansiyası. 1885-ci ildə qurulmuşdur. Daha böyük gəmilərin qəbul edil-

məsi ehtiyacı hasil olduğundan liman, XIX əsrin axırında yaxınlıqdakı Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinə köçürülmüşdür.

“Əski Mərgilan “Skobelev”dir.”: Özbəkistanın Fərqanə vilayətinin inzibati mərkəzi olan Fərqanə şəhəri, Fərqanə vadisinin ən qədim şəhərlərindən biri olan Mərgilan şəhərindən 12 km məsafədə 1876-cı ildə “Yeni Mərgilan” adıyla salınmışdır. 1907-ci ildə şəhərin adı dəyişdirilərək, Türkünstanı işğal edən Rusiya ordularının komandiri, eyni zamanda şəhərin salınmasının təşəbbüskarı olan Mixail Skobelev’in şərəfinə “Skobelev” adlandırılmışdır. 1924-ci ildə isə şəhərə, yerləşdiyi Fərqanə vadisinin adı verilmişdir.

səh. 76. “Allah ömür versin xəlifəmi-zə!”: Osmanlı imperiyasının sonuncu sultanı olan Məhməd Vəhidəddin (VI Məhməd) nəzərdə tutulur.

“Və cahədu fi-səbilillahı”: “Allah yolunda cihad edənlər”. “Quran”ın “Ənfal” surəsinin 74-cü ayəsindən bir parça. Ayənin tərcüməsi belədir: “İnanıb hicrət edənlər, Allah yolunda cihad edənlər və mühacirlərə sığınacaq verib kömək edənlər – məhz onlar həqiqi möminlərdir. Onları bağışlanma və tükənməz ruzi gözləyir.”

Türk duyğuları: Çiçəklərlə

səh. 77. “18-10-334”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 18 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Türk duyğuları: Çiçəklərlə” (səh. 77) şeiri üçün lüğət

mor: bənövşəyi

qızıl: qırmızı

Erməni-gürcü ixtilafı

səh. 78. “Sülh və sairə tükənmədikcə

ordumuz silaha sarılmayacaqdır.”: “və sairə” yerinə çox güman ki, “vəsaili” yaxud “vəsaiti” [vasitələri] olmalı idi.

İnqilab intişarına

səh. 84. “Tseka”: Mərkəzi Komitə.

“Tseka Andjelic Balabanovanın qətnəməsinə görə, Yasinski ilə Qorkiyə beynəlmiləl ictimaiyyət və inqilabı nəşr və təbliğindən ötrü bir milyon rublə təxsis edilmişdir [ayrılmışdır].”: Bu xəbər belə başa düşülməlidir: “Mərkəzi Komitənin qətnəməsi əsasında Anjelika Balabanova tərəfindən; Beynəlxalq sosializmi və inqilabı yaymaq və təbliğ etmək məqsədi ilə Yasinski və Qorkiyə 1 milyon rublə ayrılmışdır.”

ازبیر ایجتیما

گورنمهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزتمیدر.

تورک و اتلانله مقید مقالده صفحه لریز آچیقر. درج اولنجان اوراق اعاده ایلدن. درج ایلدن مقالانک مکاتلی اداره تنین ایبور. محل اداره: یا کو، ورونوسکی وغورنسکی کوجارلک کینجه ۴ نومرو اولوده

«آذربایجان» ادارسی
تلفون نمبر: ۶۰-۳۹
تک نسخه سی ۵۰ تک.

آبونه شرایطی:
یا تورک برینه دک یا کو ایجون ۲۴. باشقه شهراره ۳۵ روبله در. بر آلبی با کو ده ۱۲. باشقه شهراره ۱۹ روبله در.

اعلان قیاتی:
سطری ۳ روبله کرانه کین اعلالار ایجون گذشت ایلدی.

اعلان رسمی گیجه لری (۲۳-۶) نومرو لی پولیس مفتش عمومی لکنه مراجعت ایدشکر. عاجل احتیاجات و استمداد ایچین تله فون ایله گوندوز لری (۸۰-۲۵)

اعلان

آذربایجان اوردوسی قوماندانی نوری پاشا حضرتلرینی خصوصی زیارت آرزوستده بولانک ذواته اعلان اولنورکه:

زیارتلرندن بر گون اول اسلرینی اوردو سرایوری آصف بگه قید ایتمدیرسینلر. قبول زمانی: قبل ازوال ساعت ۱۰: ۱۲ یه قدردر. 1-10

اعلان

تجارک، متعهدلرک و صنعتکارلرک دواتر عسکریه طرفندن، امنه یاخود عیله ویرمه لری خصوصتده مزاجت ایبدیلدیگمه، حیره بگه تمدن و پک عیله اولاراق اشبو طیلی اجرا ایتمگه مجبور اولدیقلرینی کتدیله رنه اعلام ایله عکس نئدرده متهمل محکمه و ویریلنه حکومت طرفندن شدنه جزایه دوچار اولماقلا قرینی اعلان ایلم.

داخله نظری: بهبود خان جوانشیر

اعلان

- ۱- روس ضابطانک ضابط اونفورمه سی یعنی (باغون) شاشقه فره شقه، ایشور) تاریخ اعلانندن اعتبارآ قرق سکر ساعت طرفنده طایفه میه چقدردر.
 - ۲- سیویل ایسه تدارکی خصوصتده دوچار مشکلات اولانلر (باغون) شاشقه، فره شقه، ایشور) چیقاردقندن سوکره عسکری ایسه لری کیه ییلور.
 - ۳- مدت مینه ننگ ختامنده قیافتلرینی تبدیل ایتمارلرک درست اولنه جنی اعلان اولنور.
- باکو موقع قوماندانی 1-

اعلان رسمی

ساخته پولیس وضابط اونفورمه سیله کندی کتدیله رنه بالانندن تحری مایوری (سیستونوی) سوستی ودرمن ایران اهلی وبعش برلی کج مسلمانلرکن متشکل برساخته کار قومیانیسی داهه، تحری قومیسرلگی طرفندن دردت ایبدیلشلردر. بولارک استیجاباتندن آگلاشدیلرینه گوره جبر و تهدید صورتیه صافلان اهالی دن حال پالا وسائرله اتناقهده و با غضب اولناتقدهدر. اهالی تامایله یبله لیدر که هیچ بر مایوره هیچ بسوزورنه بارا وسائر اشیا ویریلک عتی وصلاحتی ووریله مشدر. محبوسین وموقوفین ویا هر هانکی بر اشدن دولایی رشوت ودرمکه هر کس اقریاسنگ محبوسیت وموقوفیته فانه الله ایتمه بدله علاقه ای شدت تطیقته تشویق ایده جکرتندن کیه کوزلی واسطه لاره مزاجت ایتمه ملی وهر هانکی جبر و تهدید ویا افعال وقوعنده درحال: گوندوز لری (۲۵-۸۰) گیه لری ده (۲۳-۶) نومرو لی بولیش مفتش عمومی لکنه فورته بیلومات وورمه لیدر بولیش متشکلکی ییلدیلمر سرعتیه هر کک احتیاج واستداده تبه حاشردر.

پولیس مفتش عمومی: بهاه الدین

اعلان

قافلاس مسلمان اوردوسیه ۷ آیی مدتده ۱۵۰مین یوط مال وقویون اتی ویرمک آرزوستنده اولان ذوات مارستی جاده ده ۶ نرولو ایوده اذواق شبعه سندن شرایطی یله ییلر.

710 6-6

باکو، تنجه و باغوم آذربایجان تاجر لری به، اهالی به.

اعلان رسمی

تالان ویا اوغرونک اشیا سیله آیش ویریش ایدن ساخته کار خیرسیزلارک بر آن اول یاقالانلارینی تاینه، وخلق ساخته کار خیرسیزلارک شرلرندن قیله خنتنده بروجه آتی تصورات اتناخ اولونشدر.

۱- هیچ بر تاجرک (شوط) تمیر اولونان رسمی فاطورا آلمادقیبه، آخر تاجر دن هر هانکی برو سیله هر هانکی بر شی آلماسی شدنه متنوع اولدنی کیه؛ اهالی دن ده هر کسک، نمتباران دن نه ده غیری کیه لردن رسمی فاطورا (شوط) آلمادقیبه چیت، قوماش، موبله، خالی، سجاده، مجوهات وگوموش اشیا حیوانات و حیوانات حاصلی هر نوع اشیا دن بر شی آلار لری صورت قلمیبه متنوع در.

۲- (شوط) سز طر تولاچا هر نوع اشیا وامنه مقداری نهادار آز ویا نهادار چوق اولورسه اولسون مصادره اولوناراق علاقه دارانی خنتده شدنی تعقیبات قانونیه توسل اولونماقانی اهمیتله اعلان اولونور.

۳- اشبو اعلان اوز کون مدنله نشر اولونماقادر.

آذربایجان پولیس مفتش عمومی بهاه الدین

اینگیلی آذربایجان قره سی طابورلر نه استخدام اولونق اوزده تور کیه یین آیی قلشه لزوم واردره، آرزو ایدنلر وثیقه لره برابر هر کون ساعت ۲ دن ساعت ۶ سوکرایه قدر روچیلدک نمونده فرقه سر طریباته مزاجت ایتمشدر.

اعلان

آذربایجان جمهوریتی پولیس مفتش عمومی سندن اهالی ک آیی مدتده ورته آلماری ایجون اعلان ایتمک امره علاوه اولاراق خبر ویرومد کوبامر مسلمان قادیلر نه عالم اولوب ای قضا آرزو ایتمک لری آلاچلر.

تور کیه انگلتره متار کیه سی

۱- ماشردمه آذربایجان قادیلر ک آرتق افلاز نیران، دهماری اشغال این مشهاردن برسی تور کیه انگلتره ایله متار کیه عقده سیله ده بوگا گورمه کیه وساعت نیرم کیه کیه هر کیه صادق ایسک اسوالیشتان اول بر سوال ایتمی یورسن: دیرلر تور کیه انگلتره ایله آرتق افلاز یور لار. بویجه سوزدر، یس آلیله ناولورمه

بوگون همان بو سوايه جواب ویرمکه سی ایلمیله: تور کیه انگلتره ایله متار کیه کتدا کرانه باشلانلاری و بوگون صباح حین تیبیه ویرم کیه خلیه خارجه نظری تاویک حضرتلری مجلس میوزتانه رسمی سورنده اعلام ایتمشدر. دون درج ایتمکیم قهرانه متار کیه کت صدق ایلمیش ویتون جیهارده داوا علماتک دایلمد بریش اولمیش ییلدیلمر بویجه، دهماری تور کیه

Çərşənbə, 6 noyabr 1918-ci il, nömrə 32

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çaharşənbə, 29 məhərrəmülhəram sənə 1337. 6 təsrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şərait: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANI-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

ELAN

Azərbaycan Ordusu komandanı Nuri paşa həzrətlərini xüsusi ziyarət arzusunda bulunan zəvata [şəxslərə] elan olunur ki, ziyarətlərindən bir gün əvvəl isimlərini Ordu səryavəri Asəf bəyə qeyd etdirlərlər. Qəbul zamanı: qəbləzzəval [günortadan əvvəl] saat 10 – 12-yə qədərdir.

10-1

ELAN

Tüccarın [tacirlərin], mütəəhhidlərin [podratçıların] və sənətkarların [istehsalçıların] dəvairi-əsgəriyyə [hərbi qurumlar] tərəfindən, əmtəə yaxud əmələ [işçi] vermələri xüsusunda müraciət edildikdə, sıra bəklənmədən və pək əcələ olaraq işbu tələbi icra et-

məyə məcbur olduqlarını kəndilərinə elam ilə [bildirməklə], əks təqdirdə müttəhimlər məhkəməyə verilmədən Hökumət tərəfindən şiddətlə cəzaya düşər olacaqlarını elan eylərim.

*Daxiliyyə naziri:
Behbud xan Cavanşir*

ELAN

1 – Rus zabitanı zabit uniforması, yəni paqon, şaşka [qılınc], furajka [hərbi papaq], işpor [mahmız] tarixi-elandan etibarən qırx səkkiz saat zərfində daşıyamayacaqlardır.

2 – Sivil [mülki] əlbəsə tədarükü xüsusunda düşəri-müşkülət olanlar [çətinlik çəkənlər] paqon, şaşka, furajka, işporu çıxardıqdan sonra əsgəri əlbəsələrini geyə bilərlər.

3 – Müddəti-müəyyənənin [təyin olunan müddətin] xitamında qiyafətlərini təbdil etməyənlərin dərdəst olunacağı [saxlanacağı] elan olunur.

Bakı Mövqə komandanı

1-1

ELANİ-RƏSMİ
[RƏSMİ ELAN]

Saxta polis və zabit uniforması ilə kəndi-kəndilərinə yalandan təhərri [axtarış] məmuru (poiskovı) süsünü [görünüşü] verən İran əhli və bəzi yerli gənc müsəlmanlardan mütəşəkkil bir saxtakar kompaniyası daha təhərri komissarlığı tərəfindən dərdəst edilmişlərdir [tutulmuşdur]. Bunların isticvabatından [sorgu-sual edilməsindən] anlaşıldığına görə, cəbr [zor işlətmək] və təhdid surətilə safdilan [sadələvh] əhalidən hələ para və sairə alınmaqda və ya qəsb olunmaqdadır. Əhali tamamilə bilməlidir ki, heç bir məmura heç bir surətlə para və sair əşya verilmək haqqı və səlahiyyəti verilməmişdir. Məhbusin [məhbuslar] və mövqufin [saxlanılanlar] və ya hər hangi bir işdən dolayı rüşvət verməklə hər kəs əqrəbasının məbusiyyət və mövqufiyyətinə [həbsinə və saxlanılmasına] fayda əldə etməyə bədəl [əvəzində; qarşılığında], əlaqədarını [əlaqədar şəxsləri] şiddət tətbiqinə təşviq edəcəklərindən, kimsə gizli vasitələrə müraciət etməməli və hər hangi bir cəbr və təhdid və ya iğfal [aldatma] vüquunda [baş verdikdə] dərhal: gündüzləri “25-80”, gecələri də “6-23” nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə telefonla məlumat verməlidir. Polis Müfəttişliyi ildırım sürətilə hər kəsin ehtiyac və istimdadına [köməyinə yetişməyə] hazırdır.

Polis müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin

ELAN

Qafqaz Müsəlman Ordusuna 7 ay müddətində 150 min pud mal və qoyun əti vermək arzusunda olan zəvat [şəxslər] Mariinski caddədə 6 nömrəli evdə Ərzaq şöbəindən şəraitini [şərtlərini] bilə bilərlər.

710 6-5

BAKI, GƏNCƏ VƏ BİLÜMUM
[ÜMUMİYYƏTLƏ] AZƏRBAYCAN
TACİRLƏRİ İLƏ ƏHALİYƏ
ELANİ-RƏSMİ

Talan və ya oğurluq əşyası ilə alış-veriş edən saxtakar xırsızların bir an əvvəl yaxalanmalarını təmin və xalqı saxtakar xırsızların şərlərindən vəqayə [qorumaq] zimində [yolunda] bərvəchi-ati [aşağıdakı] təsəvvürat ittixaz olunmuşdur [tədbirlər qəbul edilmişdir]:

1. Heç bir tacirin “şot” təbir olunan rəsmi fatura almadıqca, axər [özgə] tacirdən hər hangi bir vəsilə ilə hər hangi bir şey alması şiddətlə məmnu [qadağan] olduğu kimi, əhalidən də hər kəsin nə tüccarandan [tacirlərdən], nə də qeyri kimsələrdən rəsmi fatura (şot) almadıqca çit, qumaş, möblə [mebel], xalı, səccadə, mücəvhərat və gümüş əşya, hübubat [dənli bitkilər] və heyvanat, hasili hər növ əşyadan bir şey almaları surəti-qətiyyədə [qəti surətdə] məmnudur [yasaqdır].

2. Şotsuz tutulacaq hər növ əşya və əmtəə miqdarı nə qədər az və ya nə qədər çox olursa olsun, müsadirə olunaraq əlaqədarını [əlaqədar şəxslər] haqqında şiddətli təqibati-qanuniy-

yəyə [qanunla nəzərdə tutulan icraatlara] təvəssül olunacağı [başlanacağı] əhəmiyyətlə elan olunur.

3. İşbu elan 10 gün müddətlə nəşr olunacaqdır.

*Azərbaycan Polis
müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin*

* * *

İkinci Azərbaycan firqəsi [diviziyası] taborlarında istixdam olunmaq [xidmətə qəbul edilmək] üzrə türkcə bilən 6 feldşerə lüzum vardır. Arzu edənlər vəsiqələri ilə bərabər, hər gün saat 2-dən saat 6 sonraya qədər Rotşildin evində firqə sərəbəbətində [baş həkimliyinə] müraciət etsinlər.

ELAN

Azərbaycan Cümhuriyyəti Polis müfəttişi-ümumisindən

Əhalinin 2 ay müddətində vərəqə almaları üçün elan etdiyim əmrə əlavə olaraq xəbər verirəm ki, bu əmr mü səlman qadınlarına aid olmayıb, fəqət arzu edənlər əkslərini [fotoqraflarını] alacaqlar.

TÜRKİYƏ-İNGİLTƏRƏ MÜTARİKƏSİ [ATƏŞKƏSİ]

Hal-hazırda azərbaycanlıları ən artıq maraqlandıran, zehinləri işğal edən məsələlərdən birisi, Türkiyənin İngiltərə ilə münfərid [fərdi olaraq; müttəfiqlərindən ayrı] mütarikə əqd etməsidir [atəşkəs imzalamasıdır]. Buna görədir ki, bu saat nə yerə getsək, hər

kəsə təsadüf etsək, əhvallaşmadan əvvəl bir sual eşidirsən: “Deyirlər türklər ingilislər ilə ayrıca barışırlar. Bu necə sözdür? Bəs Almaniya nə olur?”

Bu gün həman bu suala cavab verməyə səy edəlim.

Türklərin İngiltərə ilə münfərid mütarikə müzakirəsinə başlamalarını və bugün-sabah hüsni-nəticə [yaxşı nəticə] verəcəyini Xariciyyə naziri Nabi bəy həzrətləri Məclisi-Məbusanda [Parlamentdə] rəsmi surətdə elan [elan] etmişlərdi. Dün dərc etdiyimiz teleqraf, mütarikənin əqd edilmiş və bütün cəbhələrdə dava əməliyyatının dayandırılmış olduğunu bildirir. Deməli, Türkiyə-İngiltərə mütarikəsi artıq bir əmri-vaqedir [faktdır]. Bu surətlə varid olan sualın birinci qisminə cavab verilmiş olur. İkinci qisminə, yəni bəs Almaniya nə olur cəhətinə gəlincə, burası özü dəxi üç suala təqsim edilə [bölünə] bilər:

Nə üçün türklər ayrıca barışırlar?

Nə üçün özgə ilə deyil, İngiltərə ilə mütarikə müzakirəsinə girişilmişdir?

Bu müzakirədə Almaniyanın mənafeyi gözlənmirmi yaxud bəs ittifaq və müttəfiqlər nə oldular?

Bu suallara cavab vermək üçün axırdan başlayalım və böylə nəticələr verən amillərin məntiqi səbəblərini arayalım:

Söz burasındadır ki, siyasətdə hissiyata meydan yoxdur. Hissiyata qapılan bir millət, siyasətdə həmişə qeyb edər. Hətta cəsərlə demək olar ki, Almaniyayı böyük qalib mövqeyindən

bugünkü hala gətirən yenə sabiq hökumətin hissiyyatla oynaması olmuşdur. Zira meydanı-hərbdə alman əsgəri nə qədər qəhrəmanlıq və fədakarlıq ibraz edərək [göstərərək], müharibənin ibtidasından bu günədək bütün cahanı heyrətdə buraxmışsa, alman sənəti [sənayesi] bu müharibədə nə qədər xariqülədəliklər ibraz etmişsə, hissiyyati-təkəbbürənəyə qapılmış alman diplomatları o qədər kutahtəbinlik [dar düşüncəlilik], o qədər bacarıqsızlıq göstərmişlərdir. Mülahizə buyurulsun ki, İtaliya dost ikən düşmən oldu. Bitərəflərdən bir məmləkət Almaniya tərəfinə keçmədi. Hətta hərbi müqəddəratını bugünkü surətdə həll etdirən bir amil təşkil edən əmrivəqə surəti almış qalibiyyəti Mərkəzi Dövlətlər ittifaqı əlindən qoparan Amerika məsələsinin bugünkü surətdə qət və fəsl edilməsinə [nəticələnməsinə] Almaniya diplomasiyasının hissiyyati-xudpəsəndənəyə [özündənrazılıq hissənə] tutulması səbəb olmadımı?

Bu vəchlə [surətlə] anlaşılmış olur ki, siyasətdə hissiyyata qapılmamalıdır. Siyasətdə nə dost var, nə düşmən. Yalnız vətən və millət mənafeyi var. Bundan dolayıdır ki, ricali-dövlət [dövlət adamları] həmişə vətən və millətin mənfəətini nə yerdə görsə, oraya meyl göstərmələri lazımdır. Bu gün hərbi səhnələrinə və övzəyisəsiyyəyə [siyasi vəziyyəte] diqqət ediləcək olarsa, son zaman halların bütün-bütünə dəyişdiyi nəzərə çarpar. Sabiqki mənada ittifaq və müttəfiq-

lərdən demək olar ki, yalnız bir ad qalmışdır. Məsələn Avropayı-mərkəzi İttifaqı-Mürəbbeyi [Mərkəzi Avropa Dördlü İttifaqı] hazırda yoxdur. Zira, daxildən və xaricdən bir çox zərbələrə məruz qalmış olan zəif Bolqariya hərbi sırasından ağır yaralı bir əsgər kimi çıxaraq, yalnız xəstəxanadan başqa bir şeyə yaramaz olmuş və öz yoxluğu ilə ittifaqda bir “gədik” [boşluq; dəlik] təşkil etmiş oldu. Nəhayət, ümum müharibə [savaşı] millətlər nəhayət dərəcə zəif kəsb edib [zəifləyib] yorulduqları bir zamanda səhneyi-hərbə atılaraq böyük, təzə qüvvə sövqü ilə taleyi-hərbi Etilaf Dövlətləri tərəfinə döndərmiş olan Amerikanın çıxışı ilə Almaniya kəndisinin qaliblik mövqeyini itirmiş olub, artıq fütuhət [fəthləri, yeni torpaqlar ələ keçirməyi] deyil, nicatını düşünməyə məcbur oldu və özbaşına olaraq Amerikaya mütarikə və sülh təklif etdi. Bunu görəndə və daxili intizam və asayışı pozulmuş, parçalanmış olan Avstriya dəxi işlərin “başlı başını saxlasın”a müncər olacağını [varacağını] duyaraq, o dəxi öz tərəfindən Amerikaya bir nota verərək, sülh təklif etdi.

Bu surətlə İttifaqı-Mürəbbe özü-özündən pozulmuş oldu. Şimdi Türkiyənin gedəcəyi yol hangi idi? Əlbəttə, hazırda tutduğu yoldur ki, gedir.

Etilaf dövlətlərinin ittifaqına gəlin-cə, demək olar ki, heç o da İttifaqı-Mürəbbədən yaxşı halda deyildir. Zira, mütarikə müzakirəsinin başlanması və gedişinə baxılırsa, mötəliflərin [Etilaf

üzvlərinin] dəxi ittifaqının pozulduğu anlaşılır. Belə ki, əvvəla, Etilaf dövlətləri tərəfindən bu vaxtadək yalnız Amerikanın müzakirətdə bulunması və eyni zamanda İngiltərə, Fransa və italyalıların sülh təmənnaları, onların da arasında rəy birliyi olmadığını göstərir. Saniyə [ikincisi], sülh sözü meydan alandan bu günədək Yaponiyanın bir söz belə sülhün lehinə ya əleyhinə söyləməməsi, digər tərəfdən İngiltərənin Türkiyə ilə münfərid müzakirəyə başlaması, 14 avqust [avqust] 1914 tarixli London əhdnaməsinə [müqaviləsinə] zidd olduğundan, məzkur [adı çəkilən] əhdnaməni pozmuş olur. Əhdnaməyə görə, Etilafı-Müsəlləs [Üçlü Etilaf] tərəfindən müharibəyə girişən dövlətlərin heç birinin ixtiyarı yoxdur ki, müttəfiqlərinin rızasını hasil etmədən tək başına mütarikə ya sülh müzakirəsinə girişsin. Bu surətlə son hadisətdən dolayı, məzkur London əhdnaməsi pozulmuş və mötəliflər arasında dəxi ittifaq silsiləsinin qırılmış olduğu görülməkdədir. Nəticə etibarilə vəziyyəti-siyasiyyə böylə bir şəkildə alır.

Hər dövlət ittifaq və müttəfiq qeydi çəkmədən, yalnız öz mənafeyini nəzərə alaraq, mövcudiyət və vəziyyətini təminə çalışır.

Türkiyənin nə üçün başqa bir dövlət ilə deyil, İngiltərə ilə uzlaşması sualına gəldikdə, bunun iki səbəbi var: birisi əsgəri, digəri siyasi.

Mütarikə sözü ilə hər b xəritəsi mülahizə ediləcək olarsa, burası pək

təbiidir. Müharib [savaşın] dövlət dava etdiyi tərəf ilə mütarikə bağlar. Türklər demək olar ki, bütün cəbhələrdə, Fələstin, Beynənnəhreyn [İkiçayarası], İran cəbhələrində İngiltərə ordusu ilə dava edilirdi. Təbiidir ki, mütarikəni də onunla bağlamalı idilər.

Digər tərəfdən, “Şərq məsələsi” adı ilə məruf olan [bilinən] məşhur bir siyasi məsələ ilə az-çox aşına olanlar bilirlər və Türkiyə Hökuməti müharibəyə girişərkən, o vaxtkı sədrəzəm Səid Həlīm paşa həzrətləri Amerika mühərrirlərindən birisi ilə müsahibə əsnasında bəyan etmişlərdi: Türkiyə Hökuməti bu müharibəyə fətuhət və qalibiyət tamahı ilə deyil, yalnız kəndi istiqlaliyyət və mövcudiyətini müdafiə və mühafizə üçün girişmişdir. Necə ki, türklərin müharibəyə başlamalarının yaxın səbəbi mənhus “kapitulyasiya” məsələsi oldu.

Bir tərəfdən Etilaf dövlətləri kapitulyasiya ləğvinə razı olmadıqları halda İttifaqi-Müsəlləsin riza göztərməsi, imperator Vilhelmin Türkiyə və islamlara qarşı hüsni-müamələ və rəftarı [müsbət yanaşması və xoş rəftarı], Türkiyəni İttifaqi-Mürəbbeyə cəlb etdi. Cəsarətlə demək olar ki, Türkiyənin o vaxt Almaniyə tərəfinə keçməsinin ümdə müqəssiri, inad və ləccətinə [tərsliyini] bir dəqiqə əldən buraxmayan və Türkiyəyə qarşı müəyyən bir məqsəd təqib edən rus cahangirləri siyasəti və İngiltərə, Fransa siyasətinin [siyasətçilərinin] bəzi xətalrı oldu. Əlqissə [qıssası], dörd il yarım bundan müqəd-

dəm [əvvəl], Türkiyənin mənafeyi-həyatıyyəsi [həyati mənafeyi] onun müharibəyə girişməsinə, həm də Almaniyə tərəfində girişməsinə tələb etdi.

Şimdi isə, mənafeyi-milliyə müharibənin bitirilməsini tələb edir. Çünki, Dövləti-Aliyyəyi-Osmaniyyənin mənafeyi-milliyə, diniyyə və iqtisadiyyəsi [milli, dini və iqtisadi mənafeyi] hamıdan ziyadə İngiltərə ilə təmas edir ki, bunu da isbata hacət yoxdur. Zira, islam aləmində Türkiyənin vəziyyət və mövqeyi və adicə coğrafiya xəritəsi bunu təsdiq edir. Belə olan surətdə, Türkiyə Hökuməti həmişə vətən, din və millət mənafeyinə xidmət etdiyi üçün, bir dəqiqəni belə fəvtə verməyərək, İngiltərə ilə mütarikə və sülh müzakiratına girişməli olurdu.

Həm böylə də etmişdir.

Xəlil İbrahim

GƏNCƏDƏ MİLLİ ZABİTAN TƏFTİŞ VƏ İMTAHAN MƏRASİMİ

III

Heyət yola düşərkən, cavan balalar dəxi nizamla şərqilər oxuya-oxuya şəhərə rəvanə oldular [yola düşdülər]. Yol uzunlu əhalinin nəzər-diqqətləri onlarda idi. Heyət şəhərə varid olduqda, Bələdiyyə rəisi, şəhər tərəfindən hazırlanmış ziyafətin xəbərini verdi. Heyət, “Sentral” otelində nüzul etlənildilər [“Sentral” otelinə düşdülər]. İki

yüzdən ziyadə mehman dəvət olunmuşdular. Burada beynəlmiləl bir ittihad [birlik] görüldü. Bütün millətlərin nümayəndələri hazır idilər. Süfrə başında Bakıdan gəlmiş əziz müsəfirələr əyləmişdilər. Süfrə açıldıqda Bələdiyyə rəisi böyük bir nitq söyləyib, heyət əzasına [üzvlərinə] mehman-nəvazlıq [qonaqpərvərlik] göstərmədə idi. Sonra Hökumət tərəfindən Maarif naziri Nəsim bəy Yusifbəyov həzrətləri camaata xitab olaraq böylə bir nitq irad etlənildilər [söylədilər]:

“Bu gün bütün millətlər nümayəndələri Azərbaycan balalarının nə dərcədə müstəid [istedadlı] olduqlarını gördülər və bu halda böylə bir millətin hökumətinin davam etməsinə dəxi əmin ola bilirlər. Hökumət təşkil olunduqda bilafərqi-cins-ü məzhəb, hamısını bir gözlə görməklə bərabər, öz işində davam etməkdədir. İnşallah yaxın zamanlarda Hökumət Məclisi-Müəssisən dəvət edəcəkdir və onda Hökumət özünün bütün ixtiyarını Məclisə tövdi [əmanət] edəcəkdir. Məclisi-Müəssisən isə şəkli-idarə [idarə şəklini, idarə üsulunu] təşkil edər və bu barədə əmin olunuz ki, kimsə öz hüququnu itirməz. Ancaq, lazımdır ki, hər bir fərd Azərbaycan təbəəsi olduqda, gərək ona hüsən-təvəccöhünü göstərər, Hökumətin asudə yaşamasına təşilatitammə [hər baxımdan köməklik] göstərsin. Əksi surətdə Hökumət, kimsə olursa-olsun, bilafərqi-cins-ü məzhəb cəzasını verəcəkdir.”

Məclisdə hazır olan erməni vəkillə-

rindən Bələdiyyə rəisi müavini Amaspur, öz nitqində Qafqaz İslam Ordusu komandanı Nuri paşa həzrətlərini yad edərək, pədərləri Əhməd paşaya xoşgəldin söylədilər və Nuri paşa həzrətlərinin Gəncədə göstərdiyi hümmətlərini bəyan etdilər. Amaspur, xətmikəlamında [sözünün axırında] dedi:

“Keçəndə nə olmuş, onu yad etmək lazım gəlmir. Nə olub isə olub. Zətən, Nuri paşa həzrətləri dəxi öz xitabnaməsində böylə buyurmuşlar ki, keçmişşi Allaha tapşırıdım. İştə keçənə güzəşt deyərlər. Vəli [ancaq] bundan sonra Azərbaycan hüdudunda olan bütün millətlər, kim olursa-olsun, bilafərqi-cins-ü məzhəb öz vətəninin hüdudunu canla-başla gərək müdafiə etsinlər və bütün millətlər gərək bu rəydə olsunlar. Kimsə öz vətəninini müdafiə etməzsə, o, əlbəttə, xaini-millət hesab olunacaqdır.”

İkinci dəfə olaraq Bələdiyyə rəisi, Azərbaycan Hökumətinin fəaliyyətindən bəhs edərək, bütün bələdiyyələrin Hökumət təhti-idarəsində [idarəsi altında] asudə yaşamağını ərz etdi və türk qardaşlarımızın uzaq yerdən gəlib, Hökumət əfradı [adamları] haqqında göstərdikləri qeyrəti bəyan etdi və şahid olaraq bugünkü balaların məharətini yad etdi və bu millətin gələcəkdə nə böyük mənası olacağını ərz etdi.

Əlavə olaraq, bu nöqtədə Daxiliyyə Nəzarəti idarə müdiri Mehdi bəy Hacinski hazırına [orada olanlara] ərz etdi ki, bu günlərdə Bakıda böyük

bir təlimgah açılacaq və burada 1200 millət balaları üçün öz zəkavətini [fərasətini] göstərməyə məkan olacaqdır. İnşallah bir neçə aydan sonra belə bir şənliklər orada da olacaqdır.

Məclisdə hazırundan bu günü yad edərək, neçə nitqlər irad edildi. Axırda Nazim bəy həzrətləri camaatın fikrini cəlb edən böylə bir nitq söylədilər:

“Bən Türkiyədən Gəncəyə gəldim. Azərbaycanlı qardaşlarımızın istedadını gördüm. Əfəndilər, siz özünüz bu gün gördünüz və təsdiq edə bilərsiniz. Bən bu nitqimi söylədiyimdə, öz tərəfimdən və bütün arxadaşlarıminə naminə olaraq ərz edirəm. Biz Azərbaycanca göndərdilər və biz dəxi əmr mövcibincə [əmrə uyğun olaraq] buraya gəldik. Böyük zəhmətə düçar olaraq, özümüzü türk qardaşlarımıza yetirdik və bu yolda candan-başdan keçdik. Bunu bilməlisiniz ki, bən özümü Azərbaycanın qulu hesab edirəm və onun səlaməti yolunda tökdüyümüz qan, verdiyimiz başlar Azərbaycana halal olsun. Ən-səmimülqəlb [səmimi-qəlbədən] ərz edirəm. Hamısı bu yolda Azərbaycana qurban olsun, halal olsun.”

Nazim bəy həzrətlərinin bu nitqi böyük bir təsir bağışladı. İnsanın bədənini lərzə tuturdu. O şirinkəlam bu sözləri deyərək bütün məclis huşuğu ilə [diqqətlə dinləyərək] durmuşdular. Hamısından “çox sağ ol, çox yaşayınız” sözündən başqa bir şey eşidilməzdi. Mütəəssir bir halda məclis dağıldı.

O günün axşamı heyət təlimgaha ziyafətə dəvət olundular. Burada dəxi, bir-birlərinə ehtiramət göstərildi. Bugünkü həyat insanın fikrini çaşdırırdı. Ağızlarda ancaq bir söz var idisə o da, təlimgah və zabitan əfəndilər idi.

Sabahkı günü heyət Yelenendorfa, nemsə [alman] kəndinə, Forerin evinə dəvət olunmuşdular. Burada dəxi, Azərbaycanın davamından söylənirdi [gələcəyindən danışılırdı] və ona asudə yaşamaq dilənirdi. Həmən günü saat 4-də heyət gərək Bakıya övdət edəydi [qayıdaydı]. Vəli [fəqət], nazir Nəsim bəy həzrətlərinin təziyəsi [yası, hüzüürü] olduğuna görə və Əli paşa həzrətlərinin bərk naxoş olduğuna binaən, heyətin bir yarısı Gəncədə qalmağa məcbur olub, digərləri Bakıya rəvanə oldular [yola düşdülər]. Gəncə vəğzalında genə Gəncə valisi və Bələdiyyə rəisi həzrətləri bütün əyan-əşraf və nümayəndələri ilə buraya gəlib, yola düşən həzrəti [mötəbər şəxsləri] müşayiət etdilər. “Yaşa, yaşa” sədası ilə tren Bakıya rəvanə oldu.

Elçi

Bə'dəttəhrir [yazdıqdan sonra]: Azərbaycan Hökuməti qərardadı ilə Daxiliyyə naziri Behbud xan Cavanşirin əmrinə görə, Bakıda təlimgah düzəltmək üçün bir neçə məktəblər hazırlanır. Burada mühəndis və əmələlər [fəhlələr] iş görməkdədirlər. İnşallah bir ay müddətinə Bakı təlimgahı düzələ. Təlimgaha daxil olmaq üçün nə növ və nə dairədə və nə proqram lazım gəldiyini bu gündən qareini-kirama [məhtərəm oxuculara] ərz etməkdə davam edəcəyəm. Hələlik ərz edə bilərəm ki, altı yüz zabıt namizədliliyi və altı yüz kiçik zabıtlar üçün məktəblər hazırlanmaqdadır.

TÜRK OCAĞI

Vaxtilə Bakıda onlarca cəmiyyət və bir çox sair təşkilat mövcud olub, ümum türk irəli gələnləri bu təşkilat başına toplaşaraq, millətin xeyri uğrunda müxtəlif yollarda çalışmaqda idi.

Mart-sentyabr dövrü-mənhusundan [uğursuz dövründən] sonra bütün türk-islam cəmiyyətləri sanki “ölərək” özü-özündən yox oldu, fəqət cəmiyyətlər nə qədər yox olsa da, millətinin dərdinə çarə arayan cavanlarımız, əlhəmdüillah, əksəriyyəni həyatda baqi [sağdırlar] və tərəqqi və təali [ucalmaq] yolunda çalışmağa hazırdırlar. İştə həmin cavanlar çalışmaq qəsdini ilə toplaşaraq 1328 sənəsi mart ayının 12-sində türklük paytaxtı olan İstanbulda açılmış Türk Ocağı cəmiyyətinin bir şöbəsini də Allahın inayəti və türk millətinin qeyrət və hümməti ilə yeni paytaxtımız olmuş Bakıda açmağa qərar verdilər.

Hökuməti-məhəlliyyə [yerli hökumət] tərəfindən cəmiyyətin güşadına [açılmasına] müsaidə [icazə] verilmişdir. Şimdi türklüyünü sevən, millətinə kömək etmək istəyən hər bir ziyalı türk, bu ocağın başına yığışmalı, bu ocağı öz səy və müavinəti [köməyi] ilə işıqlandırmalı, hərərətləndirməlidir ki, bu ocaq da öz işığı ilə millətimizi işıqlandırıb, öz istisi ilə milli vücudumuzu istiləndirə bilsin.

Türk Ocağının nizam və məqsədi bundan ibarətdir:

Fəsil 1

Adı və məqsədi

Birinci maddə: 12 mart 1328 tarixində İstanbulda, Türk Ocağı adlı bir cəmiyyət qurulmuşdur.

İkinci maddə. Cəmiyyətin məqsədi: İslam qövmlərinin başlıca mühümmü olan türklərin milli tərbiyə və elmi, ictimai, iqtisadi səviyyələrinin tərəqqi və etilas [ucalması] ilə türk irq və dilinin kamalına çalışmaqdır.

Üçüncü maddə: Cəmiyyət, məqsədini əldə etmək üçün Türk Ocağı adlı klublar açaraq dərslər, konfranslar, müsəmirələr [yığıncaqlar; söhbət məclisləri] tərtib, kitab və risalələr nəşr etməyə və məktəblər açmağa çalışacaqdır. Milli sərvəti qorumaq və çoxaltmaq üçün, hər dürlü məslək və sənət ərbabı ilə görüşərək iqtisadi və zirai [kənd təsərrüfatına məxsus] təşviq və irşadlarda bulunacaq və bu kimi müəssisələrin doğu[lu]b-yaşamasına əldən gəldiyi qədər yardım edəcəkdir.

Dördüncü maddə: Ocaq, məqsədini təhsilə [hasil etməyə] çalışarkən, sırf milli və ictimai bir vəziyyətdə qalacaq, əsla siyasətlə uğraşmayacaq və heç bir vaxt siyasi firqələrə xadim bulunmayacaqdır [xidmət etməyəcəkdir].

Fəsil 2

Türk Ocağının əzası [üzləri]

Beşinci maddə: Türk Ocağı, əsl [həqiqi] və fəxri əzadan [üzlərdən] mürəkkəbdir. Əsl əza türklərdən ibarət olub, ayda ən az iki quruş iştirak bədəli verməklə mükəlləfdir. İki

quruşdan fəzləsi [artığı] təbərrö [ianə] ədd edilir [sayılır]. Fəxri əza türklüyə və Türk Ocağına mənən və maddən fəvqəladə müavinətdə [yardımda; xidmətdə] bulunan zatlardan [şəxslərdən] mürəkkəbdir.

Altıncı maddə: Cəmiyyətin əzasının 20 yaşından aşağı olmaması və bir cinayətlə məhkum və ya hüquqi-mədəniyyədən [mədəni hüquqlarından] məhrum bulunmaması lazımdır.

Yeddinci maddə: Türk Ocağına cəmiyyət əzasından iki kişinin tövsiyəsi və idarə heyətinin qərarı ilə girilir.

Fəsil 3

Təşkilat

Səkkizinci maddə: Türk Ocağının ümumi, istişarə [məşvərət], müraqibə [təftiş], idarə namı ilə [adlı] dörd heyəti vardır.

Doqquzuncu maddə: Ümumi heyət, bütün Türk Ocağı əzasının müəyyən bir nisbət dairəsində göndərəcəkləri mürəxxəslərin [nümayəndələrin] bir araya toplanmasından təşəkkül edir. Ümumi heyət, sənədə bir dəfə ictima edir [toplaşır]. Bununla bərabər, lazım gələrsə, ümumi heyətin və ya əsl əzadan yarısının və ya idarə heyətinin qərarı ilə fəvqəladə olaraq toplana bilər. İdarə heyəti, ümumi heyəti ictimaya dəvət edir.

Onuncu maddə: Ümumi heyət, idarə heyətinin raporlarını istima [dinləyər] və müzakirə, Türk Ocağı büdcəsini tədqiq və təsdiq; istişarə, müraqibə və idarə heyətlərini intixab

eylər [seçər]. Türk Ocağının tərəqqisinə xadim olmaq üzrə mürəxxəslər [nümayəndələr] tərəfindən veriləcək təqrrir [raport] üzərinə də qərar ittixaz [qəbul] edir.

On birinci maddə: Ümumi heyət, hər ictimiasında rəis və katiblərini gizli rəy [səs] və əksəriyyət [çoxluc, səs çoxlucu] ilə kəndisi ittixab edər.

On ikinci maddə: İstışarə heyəti, Türk Ocağının tərəqqisinə mütəəlliq xüsusları [tərəqqisiylə bağı məsələləri] təzəkkür ilə [qeyd edərək; yada salaraq], idarə heyətinə və ümumi heyətə mütaliəsini bəyan edəcək [öz görüşünü bildirəcək], risalələrə, dərslərə, konfranslara müavinət eyləyəcəkdir [yardım edəcək, dəstəkləyəcəkdir]. İstışarə heyəti əzası, ikinci və dördüncü maddələrdə mühərrər [yazılmış] cəmiyyətin məqsədinə tamamən xadim olduqdan başqa, türklüyə mühüm xidmətlərdə bulunaraq, şöhrət qazanmış zatlardan [şəxslərdən] olmaq üzrə ümumi heyət tərəfindən üç sənədə bir ittixab olunur [seçilir].

On üçüncü maddə: Mürəqibə heyəti, üç kişidən mürəkkəb olmaq üzrə, hər sənə ümumi heyət tərəfindən əksəriyyətlə ittixab olunur. Mürəqibə heyətinin vəzifəsi idarə heyətinin hesablarını və büdcəsini tədqiqlə, mütaliəsini [öz görüşünü; qiymətləndirməsini] ümumi heyətə bəyan etməkdir.

On dördüncü maddə: İdarə heyəti 7 əzadan mürəkkəb olub, hər sənə ümumi heyət tərəfindən əksəriyyətlə

ittixab olunur. Hər sənə ümumi heyətə 7 kişi də idarə əzalıqı namizədlüyünə ittixab olunur.

On beşinci maddə: İdarə heyəti əzası içindən bir rəis, bir rəis vəkili, bir katib, bir vəznədar [mühasib] ittixab edir. Qərarlar əksəriyyətlə [səs çoxlucu ilə] ittixaz [qəbul] edilir.

On altıncı maddə: İdarə heyəti, müəyyən vaxtlarda ictimia edir [toplaşır]. İqtiza etdikcə [lazım olduqca], rəis tərəfindən fəvqəladə olaraq ictimaya dəvət olunur. Müqənnən [normal, növbədənkənar olmayan] ictimialarda məşru [qanuni; etibarlı] bir üzrə müstənid olmaqsızın [bir üzrü olmadan], üst-üstə dörd dəfə mövcud olmayan idarə heyəti əzası müstəfi [istefa etmiş] ədd [hesab] edilir və yerinə namizədlərdən ən ziyadə rəy [səs] qazanmış olan, rəis tərəfindən əzalıqə [üzvlüyə] dəvət olunur.

On yeddinci maddə: İdarə heyəti, Türk Ocağını idarə edər. İkinci və üçüncü maddələrdəki cəmiyyətin məqsədlərini birər-birər meydana gətirməyə çalışır. Türk Ocağının büdcəsini tənzim və tətbiq edər. Bütün təberröləri [ianələri] və ayıqları toplar. Lazım gələn məmurları təyin və istixdam edər [işə götürər].

On səkkizinci maddə: İdarə heyəti bütün müamilələrində [işlərində; fəaliyyətində] Türk Ocağını təmsil edər. Məsərəf sənədləri büdcəyə müvafiq olacaq və rəis ilə vəznədərın imzalarını möhtəvi bulanacaqdır [ehtiva etməlidir].

On doqquzuncu maddə: Cəmiyyətin məsul və mürəxxəsi [səlahiyyətli nümayəndəsi], idarə heyəti əzası arasından intixab edilir.

İyirminci maddə: Türk Ocağı ümumi, mürəqibə, idarə heyətlərinin əzası ali və tali [ikinci dərəcəli] məktəblər məzunlarından, o dərəcə təhsil görmüş olanlardan intixab edilmək şərtidir.

Fəsil 4

Varidat

İyirmi birinci maddə: Türk Ocağının varidatı, əzasının aylıq təqsisləri [hissəli ödənişləri] və təberrölər ilə dərş, konfrans, müsəmirələrdən və nəşr olunacaq kitab və risalələrdən hasil olacaq təməttödən [qazanıdan] ibarətdir.

Fəsil 5

İyirmi ikinci maddə: Bu nizamnamə, ümumi heyətin sülusən əksəriyyətiylə [üçdə iki çoxluğuyla] tə'dil olunur [dəyişdirilir]. Fəqət, əsli əzanın [həqiqi üzvlərin] beşdə birinin müştərəkən verəcəkləri təqrir [qərar; raport] və əsbab [səbəblər] mövcubincə [əsasında] məzbətəsi [qərarı; raportu] ilə tə'dil təklif etmə haqları vardır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Berlin - Peştədən xəbər verirlər ki, oktyabrın 28-ində vəqə olan qanlı toqquşmadan sonra, Cümhuriyyət lehinə hərəkət getdikcə şiddət etmək-

dədir. Fəhlələrin ümumi üsyanı göz-lənməkdədir. Ümdə küçələr hər növ gediş-gəliş üçün qapanmışdır. Əsgər və polis dəstələri bilaaram [fəsiləsiz] şəhəri dolaşmaqdadırlar. Camaat dəstə-dəstə bir yerə toplaşmaqdadır. Nümayişlər vəqə olur. Bu gün günorta zamanı nümayiş yapanlara atəş açılmışdır. Küçələrdə təsəlliəmir [təsəlliverici] intibahnamələr [vərəqələr] yapışdırılmışdır. Ershersoq (?) Venqriya [Macarıstan] istiqlalıyyətini vəd ilə əhəlinin müavinət [kömək] göstərməsini xahiş etməkdədir.

Lahey - 8 təşrini-əvvəl [oktyabr]. Belçikadan xəbər verirlər ki, Flandriya əsgərləri arasında narazılıq başlanıb. Flandriyanı təxrib etməkdən imtina edirlər. Onların əvəzinə ingilis əsgərləri göndərilir. Belçika Hökuməti üsyan edənləri məşhur fransız mərkəzlərində həbs etməyi qərara almışdır.

Xarkov - Təşrini-əvvəlin 29-unda xəbər verirlər: Şəhər ətrafında partlayıcı top güllələri və bombalar anbarı kəşf edilmişdir. Bir çox tədhiş müəmi-ləti [terror aktı] hazırlıqları açılmışdır. Xarkov ilə Kırım və Don arasında olan posta münasibəti [əlaqəsi] qət edilmişdir [kəsilmişdir]. Dəmiryol işləri 1918-inci ildəkindən üç qat aşağıdadır. Hər cür yük münəqiləti [daşınması] bir çox istida [minnət] və xahişlər tələb edir. Yüklər artıq təxirlə [böyük gecikmələrlə] nəql edilməkdədir [daşınmaqdadır]. Hökumət taxıl bürosu təsəvvür etdiyi taxıl miqdarını hazırlamağa müvəffəq olmamışdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Tiflis qəzetlərinin rəvayətinə görə, Türkiyə ilə Etilaf dövlətləri miyanında [arasında] qəbul edilmiş olan mütarikə şəraiti mövcubincə [atəşkəs şərtlərinə əsasən] Dardanel, ümumavropa barışıqından sonra açılacaqdır. Türkiyədə bulunan alman qoşunları da ümumi sülh əqdindən [bağlanmasından] sonra Türkiyədən çıxarıla bilərlər.

* * *

Vyana - Ordu Baş Komandanlığı, İtaliya Əsgəri Komandanlığı ilə oktyabrın 29-unda elçi vasitəsilə münasibata girişmişdir [təmasa keçmişdir]. Bundan belə qan tökülməməsi və hərəkəti-düşmənanənin dayandırılıb, mütarikə əqd edilməsi üçün hər növ çarələrə təvəssül [müraciət] etməlidir. İtaliya Baş Komandanlığı əvvəlcə bu iqdamatı [təşəbbüsü] mənfə bir surətdə qarşılamişsa da, oktyabrın 30-unda axşam general fon Veber, mürəxxəslər [nümayəndələr] heyəti ilə bərabər müzakirədə bulunmaqdan ötrü müharibə xəttini keçmək üçün, İtaliya Baş Komandanlığı ilə sazişə girmək imkanını bulmuşdur. Hərgah bundan sonra İtaliya müharibə meydanında düşmənanə hərəkəta davam edərsə, bunun təqsiri və məsuliyyəti düşmənimiz üzərinə düşəcəkdir.

Baş Ərkanın Baş naçalniki
[Baş Qərargah Rəisi]
(imza)

SÜLH VƏ ALMAN MƏTBUATI

Sülh məsələsindən qızğın bir surətdə bəhs edən alman mətbuatı yazır ki, siyasi təşəbbüs hələ Almanıyanın əlindən çıxmamışdır və yeni hökumət məcburiyyətlə deyil, özü sülh istəyir və bunun cəbhə əməliyyatı ilə heç əlaqəsi yoxdur. Bu münasibətlə “F. Ç.” qəzetəsində Jatinao yazır ki, məmləkətimiz hələ sındırılmamış və qüvvəsi hələ bitməmişdir. Biz ricət etdik [geri çəkildik], fəqət məğlub olmamışıq. Düşmənlərimiz görməlidirlər ki, məmləkət və millətin ruhu əsgərlərin ruhunu yüksəldir. Binaileyh [ona görə], Vilsona müraciət edilməsi bir xətdir. Sülh vaxtı hələ yetişməmişdir və cəbhəni möhkəmləşdirmək üçün əldən gələn qədər tədbir görülmədən, sülh təklifi vaxtından əvvəl atılmış bir addımdır.

“Lokal-Anzeyqer” deyir ki, bütün alman milləti onu şəərəfsiz sülhə vadar etmək istəyənlər müqabilində qanının son damlasınadək vuruşacaqdır. Cəbhəimiz pozulmamış və hələ düşmənanərazisinin dərinlərindədir. Bolqariya cəbhəsində düşmənlərin təərrüzünə [hücumuna] qarşı müqavimət, bizim üçün 3 il müddətində müvəffəqiyyətsiz təhdid edən milyonlarca rus qoşunlarınının qabağını saxlamaqdan asandır. Təklif etdiyimiz güzəştlər düşmənlərimizi qənaətləndirməsə, geniş məsafələr xarabaya mübəddəl olar [çevrilər], milyonlarca insan qurban verilir.

“B. T.” yazır ki, Maks Badenski vəzifəsini anlayaraq, ağır yükü boy-nuna aldı və zənnimizcə, bizə də lazımdır ki, bu zamanda onun vəziyyəti-daxiliyyə və xariciyyəsinə möhkəmləşdirək. Küçə mətbuatının yazdığı sülhü nə prins Maks qəbul edər, nə bütün alman milləti. Lazım gələrsə, Qambetta misilli, ən şiddətli müqavimət təşkil ediləcəkdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Azərbaycan Hökuməti Krım siyasi nümayəndəliyi vəzifəsini müvəqqədən Ukraynadakı siyasi nümayəndəmiz Miryusif Vəzirova həvalə etməyi təhti-qərara almışdır.

- Nazirlər Şurası, Maliyyə nazirinə izin vermişdir ki, təzədən altmış milyon manat Bakı pulu buraxsın.

- Nazirlər Şurası, sahiblərinə qaytarılan mədənlərin fəhlələrinə məvacib vermək üçün 2,100,000 manat təxsis edilməsini [ayrılmasını] təhti-qərara almışdır.

AZƏRBAYCANDA

- Mövsuq mənbədən [etibarlı mənbələrdən] verilən məlumata görə, Petrovsk şəhəri hal-hazırda Türk-Azərbaycan qoşunları tərəfindən tamamilə mühasirə altına alınmışdır və şəhərdəki saldatların halını naümid hesab

etmək olar. Bu surətlə ən yaxın günlərdə Petrovsk şəhərinin də süqutu gözlənilir.

Qazax darülmüəlliminində imtahan

Qazax darülmüəlliminində imtahanlar noyabrın 8-9 və dərslər 10-unda başlanacaqdır. Darülmüəlliminə girmək istəyən tələbələr, həman vaxtda Qazağa dəvət olunur. İmtahanla məktəbə qəbul olunanlar, Hökumət xərci ilə təhsildə bulunacaqlar. Açıq yerlər, ehtiyatı [hazırlıq] və birinci siniflərdədir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

- Şuşa və Cavanşir qəzaları xalq məktəbləri müfəttişi Maarif Nəzarətindən, rus lisanı bilməyib, türk lisanını gözəl surətdə bilən zəvətin [şəxslərin] 1 və yaxud 2 sinifli kənd məktəblərinə müdir təyin edilmələrinin mümkün olub-olmadığını sual etmişdir. Maarif Nəzarəti cavab vermişdir ki, belə zəvəti müdir təyin etmək olar.

- Balıq müəssisələri idarəsində istixdam edilən [xidmət edən] bütün qulluqçular yenidən, 1918 sənənin 5 iyuldakı vəzifələri ilə müvəzzəf edilirlər [vəzifələrinə qəbul edilirlər]. Bundan naşi [ötrü], xidmətçilərə təklif edilmişdir ki, iyulun 5-inə kimi müvəzzəf olduqları vəzifənin ifasına şüru etsinlər [başlasınlar]. Yenidən idarəyə

qəbul edilən xidmətçilər təşrini-saninin [noyabrın] 1-indən etibarən ixrac edirlər.

- Bələdiyyə İdarəsinin məlumatına görə, Qusar meşəçiliyinin Yalama mövqifi [stansiyası] Tersk Dağıstan Cümhuriyyətinə daxil olunmuş. Binaleyleh [ona görə], Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən orada hazırlanmış odunu gətirmək mümkün deyildir. Bələdiyyə İdarəsi, Azərbaycan Hökumətinə müraciətlə təvəqqe edəcəkdir ki, məzkur [deyilən] odunların Bakıya gətirilməsinə izin hasil etmək üçün Dağıstan Hökuməti nəzdində təşəbbüsatda bulunsun.

- Keçən sənədə Politexnik məktəbinin 1, 2, 3, 4[-cü] siniflərində təhsildə bulunmuş mütəəllimin [şagirdlər] işbu vaxtlarda imtahan verməyə məzundurlar [icazələri var]. 1-inci sinif təşrini-saninin [noyabrın] 15-inədək, 2-nci sinif təşrini-saninin 2-sinədək, 3-üncü və 4-üncü siniflər isə kanuni-əvvəlin [dekabrın] 1-inədək. Bu vaxtadək imtahan verməyənlər, həman sinifdə qalacaqlardır.

- Maarif Nəzarəti elam [elan] etmişdir ki, Mariinski ünəs [qız] gimnaziyası və Svyataya Nina qız məktəbinin ehtiyat [hazırlıq] sinifləri milliləşdirilmişdir. Məzkur [deyilən] siniflərdə dərs tamamilə türk dilində keçilir.

Azərbaycan İstintaq Məhkəməsi

- Ədliyyə Nəzarəti tərəfindən Şurayi-Vükəla [Nazirlər Kabineti] müzakirəsinə Azərbaycan İstintaq Məhkə-

məsi Qanunu daxil edilir. Qanuna görə, məhkəmədə iki departament olacaqdır. Cinayət və miri [dövlət işləri; rəsmi işlər]. Ərazi işləri, miri departamentində baxılacaqdır.

* * *

- Mətbəəxanaları müayinə etmək qəsdilə Bələdiyyə İdarəsi polis, tibbiyyə və səhiyyə nümayəndələrindən ibarət bir komiyaon təşkil etməyi qərara almışdır. Bu müayinəyə məruz qalmamış müəssisələrə ticarət vərəqəsi verilməyəcəkdir.

- Məhkəməyi-əsgəriyyə [hərbi məhkəmə] Saqatəlidzeni, Mariya Babayevanı əsəbiyyə halında [əsəbi halda; təzyiq altında] satış əqdini [müqaviləsini] imza etməkdə müttəhim etmişdir, təcavüzü rədd etmişdir. Arjanixa sabiq hesabla [keçmiş tarixdən] əqd bağlamaqda müttəhim edilmiş. Müttəhimlər 3 ay həbsə məhkum edilmişlər. Bu vaxtadək qalmaları da hesaba alınır. Əqd qeyri-həqiqi hesab olunmuş.

GÜRCÜSTANDA

- Maliyyə Nəzarətinin vergi şöbəsinin hesabına görə, təzə vəz edilmiş [qoyulmuş] çay vergisi sənəyə 900,000 rubləyə kimi mədaxil verəcəkdir.

- Maliyyə Nəzarətində çaya aksiz təyin etmək üçün bir layihə tərtib verilir. Bu hesaba görə ildə xəzinəyə iki milyon yarım mədaxil varid olacaqdır [gəlir gələcəkdir].

- Hökumət Parlamana spirtoya

[spirtə] aksiz təyin etmək barəsində bir layihə pişnihad [təqdim] etmişdir. İşbu aksiz xəzinə varidatını 1,000,000 rubləyə kimi çoxaldacaqdır.

- Hərbiyyə Nəzarətinin Hökumətə təqdim etdiyi məruzəsi mövcubincə [məruzəsinə əsasən], Kuban və Don ilə mal mübadilə etmək üçün lazımı tədabir ittixaz edilməkdədir [tədbirlər görülməkdədir]. İşbu məsələnin əməli cəhəti Mərkəzi Ərzaq Komitəsinə mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır].

Erməni-gürcü itxilafının bərtərəf edilməsi [aradan qaldırılması]

Gürcüstan Hökuməti nəzdindəki Ermənistan nümayəndəsinə.

30 təşrinə-əvvəl [oktyabr]. Bununla bərabər təşrinə-saninin [noyabrın] 10-unda konqre dəvəti barəsində Ermənistan Hökuməti sədri naminə göndərilmiş olan 4542 nömrəli teleqramın surətini göndərirəm.

İrəvan radio mövqifinin [radiostan-siyasının] üçüncü gündür ki, Tiflisə cavab verməməsindən dolayı, Xariciyyə Nəzarəti, nazirin əmri mövcubincə [əmrinə əsasən] rica edir ki, işbu teleqramın surətini Hökumətə pişnihad [təqdim] edəsiniz:

“İrəvan. Ermənistan Hökuməti sədrinə. Həzrətlərinizin hüddud məsələsini sülh üzrə həll etmək barəsində etdiyiniz təklifə cavab olaraq, 10 təşrinə-saniyə [noyabra] təyin edilmiş Zaqafqaziya Konqresinin iniqad ediləcəyini [baş tutacağıni] bildirirəm. Burada həll ediləcək məsail [məsələlər] sıra-

sında hüddud məsələsi də vardır. Ümidvaram ki, öz nümayəndələrinizi göndərəcəksiniz.

*Xariciyyə naziri əvəzində
Ziraət naziri: Xomeriki.”*

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Ukraynada

Verxnedneprovskda fəhlə və Avstriya mühafizə qoşunu miyanında [arasında] həbslər olmuşdur.

Kiev quberniyasının Zveniqorodsk, Kanevsk, Taraşansk qəzalarında mülkədarların əmlakı yanır. Almaniya saldatları, cəza dəstəsi sifəti ilə kəndçilər əleyhinə iştirak etmədən boyun qaçırlar.

Novqorod-Seversk dairəsində [rayonunda] Çerniqovşinada Şura dəstələrinin Ukrayna üzərinə hücumu çoxalmışdır.

Almaniya-Avstriya qoşunları Ukraynanı təxliyə edirlər. Bundan dolayı, əhali arasında həyəcan artır.

Əhvali-ümumiyyədən naşi [ümumi vəziyyətə görə], getman sarayında gizli müşavirələr olur. Şayiata [şayiələrə] görə bəzi sazişlər gözlənilir.

Türküstanda ingilislər

Moskva məlumatına görə, Aşirabadda Əfqanıstan və İran təriqi [yolu] ilə gəlmiş 15000-lik bir ingilis qoşunu qitəsi [hissəsi] durmaqda imiş. Bolşeviklərlə ingilislər miyanındakı [arasındakı] müharibədən naşi [müharibə

səbəbindən] Xivə xaraba qalmışdır. Gözəl şəhər bilmərrə dağılmışdır. Şura əleyhinə olan sabiq rus zabitanından mürəkkəb dəstələr ingilislərlə bərabər Səmərqəndi işğal etmişlər. Bura üzərinə bolşevik qoşunları yürüməkdədir.

Kimdir müqəssir?

Stokholmda müntəşir “A.” qəzetəsi yazır:

“Belçika və Fransa ərazisinin işğal edilmiş hissələri barəsində Hertlinqin rəhin [girov] deməsi məlum olur ki, Etilaf hökumətlərinin xoşuna getməmişdir. Bunun dərəcəsi məlum deyil. Fəqət, maraqlı burasıdır ki, Etilaf hökumətləri ərazi işğal etmələrinin adını nə qoyacaqlar? Əlbəttə ki, mətbuatda ingilislərin Almaniya müstəmləkətinə [müstəmləkələrini] və müqavilənamələrə müqayir [zidd] olaraq Misirin, Fələstin və Beynənnəhreyn kimi Türkiyə torpaqlarının işğalı və bunların qaytarılması məsələləri müzakirə ediləcəkdir. Böyləliklə, Etilaf dövlətləri öz işğalları ilə özgələr işğallarına başqa-başqa nəzərlərlə baxırlar. Bir işi almanlar görsələr, məzəmmət edilir, amma ingilislər gördükdə təsvib olunur [bəyənilir].

Belçika barəsində Almaniya kafi cavab vermişdir. Bununla, Almaniya sülh əqdi [müqaviləsi] uğrunda özündən asılı olan qədər çalışacağını sübut etmişdir.

Etilaf dövlətləri əhalisi hökumətlərinin sülh əqdinə zidd getmələrini görməlidirlər.”

Almaniyanın 4 il müharibə ərzindəki hərbi qənaimi [qənimətləri]

Volf agentəliyi [agentliyi] Berlindən xəbər verir: Dörd sənə davam edən müharibə zərfində [müddətində] Almaniya ordusu işbu müvəffəqiyyətlərə nail olmuşdur: Şərqdə 198,276 mürəbbe [kvadrat] kilometr yer işğal edilmiş. İtaliyada 14,423 mürəbbe kilometr, qərbdə Marna ətrafındakı ərazidən masiva [başqa] 5,323 mürəbbe kilometr və cümlətanı 213,002 mürəbbe kilometr yer işğal edilmişdir.

Bundan əlavə, Almaniya ordusu Finlandiyada 373,602 mürəbbe kilometr, Kırmda 25,727 mürəbbe kilometr, Ukraynada 452,033 mürəbbe kilometr [yer işğal etmişdir]. Bunların bir hissəsi quldur dəstələrindən təmizlənmişdir.

Ləvazimati-hərbiyyə: 7,000 top, 24,600 pulemyot, 751,973 tüfəng, 2,867,500 ədəd top mərmisi, 10,225,900 tüfəng fişəngi, 2,000 təyyarə, 2,000 balon, 1,700 əsgəri mətbəx, 300 zirehli avtomobil, 3,000 lokomotiv, 28,000 vaqon, 65,000 araba.

4-üncü sənə ərzində 38,500 nəfər əsir. Müharibənin əvvəlindən bu vaxtadək tutulan əsirlərin miqdarı 3,500,000 nəfərdir.

İngiltərə ictimaiyyətinin [sosialistlərinin] qətnaməsi

Britaniya Fəhlələri İttifaqının İcra Komitəsi qət etmişdir ki, İttifaq; Almaniya təxliyəsi tərəfindən edilən

müdhış və xain sülh təklifinə Hökumətin nəzərini cəlb edirik. Biz inanırız Müttəfiqlərin qismi-əzəmi Almaniya və müttəfiqlərinin işğal etdikləri ərazini təxliyə etməyincə, sülh müzakirəsinə başlamamaq tərəfdarıdır. Sülh fəqət [ancaq] Bolqariyaya təklif edilən əsaslar üzrə ola bilər.

Müstəmləkət [müstəmləkələr] nümayəndələri konqresi

Londrada iniqad edən [baş tutan] İngiltərə müstəmləkət nümayəndələrinin konqresi İngiltərə və müttəfiqlərinin müharibə məqsədləri və sülh şəraitinin yenidən bəyan edilməsi lehinə rəy [səs] vermişdir.

Sülh müzakirəsi haqqında ordu

Mütərikə mövcubincə [atəşkəsə uyğun olaraq] ordu miyanında [arasında] baş qalxızmış əsəbiyyətdən [gərginlikdən] dolayı generalissimus Dias, İtaliya saldatlarına xitabən bir müraciətnamə elan edərək, mətanəti itirməyərək İtaliyanın qələbəsini gözləməyə dəvət edir.

Cənubi slavlara istiqlalı

“Berliner taqebblatt”ın məlumatına görə, Xorvat, Slavoniya və Dalmatiyanın istiqlalıyyəti Zaqrəbdə (Aqram) elan edilmişdir. İşbu kral[lıq]lar heç vəchlə Avstriya və Macarıstandan asılı olmayacaqlardır. Təklif işbu qərar ilə əsaslandırılmışdır:

“Biz İzonso ilə Vardar arasındakı ümum slavların birləşərək, haqqi-

hakimiyyətə malik [suveren], müstəqil dövlət təşkil etmələrinə çalışırıq.

Slavoniya üç qövmdən mürəkkəb bir millət təşkil etdiyindən, tərzi-hökumət [dövlətin idarə şəkli] və məşrutəsi [konstitusiyası] Məclisi-Müəssisən tərəfindən təyin edilməlidir. Yeni dövlət, demokratik əsaslar üzərinə, ümum millətlərin milli və ictimai hüququnun bərabərliyi əsası ilə qurulmalıdır.”

Lüksemburqun Vilsona müraciəti

“V. N. N.” qəzetəsinin rəvayətinə görə, Lüksemburq Hökumət və Parlament Vilsona müraciətlə rica etmişdir ki, Lüksemburqun ərazisinin təxliyesini almanlardan tələb etsin.

Yaponiya

Yapon Heyəti-Vüzərası [Nazirlər Kabineti] özünün Vilsonun notası tərəfdarı olduğunu bəyan etmişdir.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Qardaşlarımızın nəzər-diqqətinə

Cürbəcür sənətlərdən məhrum olduğumuz haqqında vaxtilə təfsilən yazıldığından, dübarə yazılmasına ehtiyac görülməyir, zənnindəyəm. Bizlərdə sənət yox dərəcəsinə varmışdır. Sənətkarlarımız azdır. Binaileyh [ona görə], sənətkarlar yetirmək qəsdilə, bununla yazıb sənət öyrənmək arzusunda olan müsəlman qardaşlarıma xəbər verirəm ki, Nikolayevski küçədə “Oborot” nam [adlı] çəkməçi (çizmə)

dükənində çəkməçilik sənəti öyrənmək üçün şagird qəbul olunur. Sənət öyrənmək istəyənlər hər gün həmin dükanə müraciət edə bilərlər. Şagirdlər əvvəlcə məccanən [pulsuz] işləyib, gəldikcə öz işləri müqabilində müqafat alacaqlardır. Küçə-bazarları bekar dolanan müsəlman balalarının bu tövr sənətlərə tərgib edilməsi [həvəsləndirilməsi] arzu olunur.

*Kamali-ehtram ilə:
Abdulla Ağamirzəyev*

ELAN

Mənzil Müfəttişliyinə iki nəfər türkcə qonuşan bakılı və yaxud Bakı şəhərinə bələd məmur lazımdır.

Ünvan: Mariinski caddədə, nömrə 6.
711 6-6

YANĞINDAN SIĞORTA EDƏN MOSKVA CƏMIYYƏTİ

Yangından hər növ əmlak sığorta edir. Məsələn ev, ev müxəlləfatı [əşyası], mal, zavod, neft məhsuləti və qeyrə [və ilaxır].

Mərkəzi acentə: İ. P. Şreyder.

Unvan: Köhnə polis caddəsində Qınatının 11 nömrəli evində. Telefon 5-47.

239

Məşhədibaba Fərhadovun adına Bakı deputatxanasından verilmiş pasport və Bəhriyyə [donanma] məktəbindən verilmiş kapitanlıq şəhadətnaməsi itib. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

243

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şibi İbrahimovun evində, 3-ncü mərtəbə. Telefon 27-86.

244 12-1

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: səbh saat 9-2-yədək.

210 12-8

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrəzi-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün səbh saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235 12-2

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səbh saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 25-15

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səbh saat 9-dan 1-ə kimi;

axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-12

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232 25-4

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrazını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209 12-8

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İçəri şəhərdə bağın qarşısında Mınaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Кв. N 236. Телеф. 36-91.

12-3

Doktor Rza bəy Sultanov Paris Darülfünunundan

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237 12-3

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni

Kladbişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrazı-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240 12-2

İtibdir

Oktyabrın 20-sində Ərəş uyezdi Qarağan kəndinin əhli Molla Adil Məhəmməd oğlu. 32 yaşında, əynində göy paltó, boyu miyanə. Bu şəxsdən xəbəri olan Aziatski caddədə 17 nömrəli evdə Yusif Yusifova bildirənlərə mükafat veriləcəkdir.

241 1-1

Diş təbibisi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 10-a kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuklara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

25-1

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-13

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Türkiyə-İngiltərə mütarikəsi

səh. 93. “...14 ağustos 1914 tarixli London əhdnaməsinə...”: Müharibə boyunca digər müttəfiqlərin razılığı olmadan separat sülh bağlamamaq haqqında müqavilə Rusiya, İngiltərə və Fransa arasında Londonda 23 avqust (yeni tarixlə 5 sentyabr) 1914-cü ildə imzalanmışdır.

“Necə ki, türklərin müharibəyə başlamalarının yaxın səbəbi mənhus «kapitulyasyon» məsələsi oldu.”: Osmanlı imperiyasının kapitulyasiyaları: Osmanlının, başda Fransa olmaqla bir sıra Avropa dövlətləri ilə bağladığı müqavilələr nəticəsində əcnəbilərə verdiyi əlahiddə hüquq və imtiyazlar.

səh. 94. “Dövləti-Aliyyəyi-Osmaniyyə”: Osmanlı dövlətinin rəsmi adı; “Ali Osmanlı Dövləti” mənasına gəlir.

Türk Ocağı

səh. 96. “1328 sənəsi mart ayının 12-sində”: Türkiyədə Türk Ocağı cəmiyyətinin quruluş tarixi burada rumi təqvimlə verilmişdir; 25 mart 1912-ci ilə uyğundur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 99. “Ershersoq (?) Venqriya istiqlalıyyəti...”: Sual işarəsi qəzetdəki mətndə getmişdir.

Sülh və alman mətbuatı

səh. 100. “Bu münasibətlə “F. Ç.” qəzetəsində...”: Çox güman ki, “Fosşişe zeytunq” yaxud “Frankfurter zeytunq” qəzetlərindən biri nəzərdə tutulur.

səh. 101. “B. T.” yazır ki...”: “Berliner taqebblatt” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Qambetta misilli, ən şiddətli müqa-

vimət təşkil ediləcəkdir...”: Burada söhbət, Fransa Respublikasının (Üçüncü Respublika) elan edilməsində ən önəmli rolu oynayan siyasi xadimlərdən biri olan Leon Qambettadan gəlir.

Xarici xəbərlər

səh. 103. “...getman sarayında gizli müşavirələr olur.”: “Getman” sözüylə Ukrayna Dövlətinin (İkinci Getmanlıq) başçısı Pavel Skoropadski nəzərdə tutulur.

Kimdir müqəssir?

səh.104. “Stokholmda müntəşir «A.» qəzetəsi...”: “Aftonbladet” [Aftonbladet] qəzeti nəzərdə tutulur.

“Bunun dərəcəsi məlum deyil.”: Burada söhbət, Etilaf dövlətlərinin Hertlinqin sözü barəsində narazılıqlarını ifadə edərkən nə dərəcədə səmimi olduqlarının bilinməməsindən gəlir.

Almaniyanın 4 il müharibə ərzindəki hərbi qənaimi

səh. 104. “Volf acentəliyi”: Alman jurnalisti Bernhard Volf tərəfindən 1849-cu ildə təsis edilən Volf Teleqraf Bürosu [Wolffs Telegraphisches Bureau] nəzərdə tutulur.

“Balon”: aerostat, hava balonu.

İngiltərə ictimaiyyətinin [sosialistlərinin] qətnaməsi

səh. 104-105. “...Almaniya təxliyəsi tərəfindən edilən müdhış və xain sülh təklifinə Hökumətin nəzərini cəlb edirik.”: Burada, Almaniyanın işğal etdiyi yerləri təxliyə etməsi haqqında, alman kansleri tərəfindən edilən təklif nəzərdə tutulur. Cümlənin müvafiq hissəsi belə başa düşülməlidir: “...Almaniyanın təxliyəsi haqqında kansler tərəfindən...”

Sülh müzakirəti haqqında ordu

səh. 105. “Dias, İtaliya saldatlarına xitabən bir müraciətnamə elan edərək, mətanəti itirməyərək İtaliyanın qələbəsini gözləməyə dəvət edir.”: 1918-ci ilin axırlarına doğru İtaliya ordusu Armando Diasın komandanlığı ilə geniş çaplı hücum əməliyyatına başlamış və Avstriya-Macaristan ordusunu darmadağın etmişdi. 3 noyabrda atəşkəs elan edilmiş və İtaliya cəbhəsində hərbi əməliyyatlara son qoyulmuşdu. Zəfər qazanıldığı əsnada atəşkəs elan edilməsi səbəbindən İtaliya ordusu arasında müəyyən gərginlik yaşanmışdı.

(Elan)

səh. 106. “Məşhədibaba Fərhadovun adına Bakı deputatxanasından...”: Mart 1917 – iyul 1918-ci il tarixləri arasında Bakıda fəaliyyət göstərən hakimiyyət orqanı Bakı Fəhlə, Əsgər və Matros Deputatları Sovet (Bakı Soveti) nəzərdə tutulur.

آذربایجان

رکومندک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزته سیدر.

آبونه شرایطی:

پاولارک برته دک باکو ایچون ۳۴.
باشقه شماره ۳۵ روبله در.
بر آلفی باکو ده ۱۲، باشقه شیرلده
۱۹ روبله در.

اعلان قیاتی:

سغری ۳ روبله کراره کبد اعلانلار
ایچون کشت ایدیلر.

تورک و اسلامنه مفید مقاله لر، سجه
لریمز آچقور. دوج اولتیان اوراق
اعاده ایدیلر. دوج ایدین مقالانک
مکلفاتی اداره تئین ایدیلور.

محل اداره:

باکو، وورو نیسکی وغوربتسکی
کوچلرک کئینده ۴ نومرولی ایوده

«آذربایجان» ادارسی

تلون نمِر. ۳۹-۶۰

تک نخمسی ۵۰ ق.ک.

اعلان رسمی گجه لری (۲۳-۶) نومرولی پولیس مکتش عومیلگنه مراجعت ایدسز.

اعلان

باکو ده موجود بالجه روس ضابطانک یگرمی دورت ساعت
ظرفده مرکز قوماندانته مراجعت ایدرک آدرس لرینی
یلدیرم لری اعلان اولتور.

آذربایجان پولیس مکتش عومسی
بهاء الدین

اعلان

آذربایجان اوردوسی قوماندانی نوری پاشا حضرتلرینی خصوصی زیارت
آرؤوستده یولان ذواته اعلان اولتورک:

زیارتلرندن برگون اول اسلرینی اوردو سرباوری آصف بکه قید
ایتدیرسینر. قبول زمانی: قبل زوال ساعت ۹:۰۰ ۱۲ په قدردر. 10-

قسم رسمی

خارجیه نظارتدن
تشرین اولک ۳۰ دن اعتبارا آذربایجان
جمهوریتی خارجیه نظاری معاونی وظیفه سترایناه
باشلادیم.

خارجیه نظاری معاونی آ. ج. زیاد خانوف
داخلیه نظارتدن
۳۰ تشرین اول

کچنه حاجی سیمه میزاولی یاسرید
تیقی احمد آغا مصطفی آغا اوغلی و کیلوف ایترلک
خیری ایچون تشرین نائیک برندن قزاق برتنی
شیمته همان منصبه تئین ایدیلر.
داخلیه نظاری ب. جوانیر.
آذربایجان معارف نظارتدن
نمِر ۷۷

آخوند حاجی یعقوب برات زاده بو ایل
تشرین ثانی بنا برندن کچنه دکور کیتازیمه
شریت مملکی تئین ایدیلر.
۳ تشرین ثانی

اعلان رسمی

ساخته پولیس وضابطا اونفورماسیله کندی کندیلرینه یالاندن تحری ماموری
(سبقتوروی) سوستی و هده دن ایران اهلی و بعضی یرلی کچ مسلمانلردن مشکل
برساخته کار قومانیسی داه، تحری قومیرلگی طرفدن دردست ایدیلشدر.
پولارک استجواب اتندن آلاشلدینته کوره جبر و تهدید صورتیله ساندلان اهالردن
سالا پارا و سائر آتقاند و با غضب اولوناقده در. اهالی تاملیه یلمه لیدر که
هیچ براموره هیچ برصورته پارا و سائر اشیا و یریلک حق و صلاحیتی و ده یلمه مشدر.
محدوسین و موفقین و یا هر هانکی بر ایشدن دولایی رشوت و درمکه هر کس
اقراسنک مجوسیت و موفقیتنه ذمه الله ایتمه بدل، علاقه دارانی شدت تطبیته
تشویق ایدمکچکرتدن کیمه کیزلی واسطه لاره مراجعت ایتمه مله، و هر هانکی
بر جبر و تهدید و یا اغفال و وقوعنده درحال: کونولری (۲۵-۸۰) کچهلر ده
(۶-۲۳) نومرولی پولیس مکتش عومیلگنه تله مومات و ده ره لیدر. پولیس
مفتشلیکی یلدیرم سرقیله هر کک احتیاج واستداده حاسدر.
پولیس مکتش عومسی: بهاء الدین

باکو ۳۰ محرم

قاراباغ خصوصده بر تیجه کون اول
تعلیم غزته لرده بعضی شایعت درج ایدلمشده.
همین شایعت عموم آذربایجان تور کلرینک
یوک بر جرته باعث اولماسی شیشه سزدور.
غزته لرک دیکنه کوره استایسولده حاضر
اولان ارمنی جیتی معارضات عزت پاشا حضرت
لرینه بالراج قاراباغ تورک قلمطای کونترلره
سندن واز کجلیسینی استدعا ایشلر. کورته کس
نیمدن اولان دیکر بر شایعت دور ایدیلور
که خلیل پاشا خضر قزقرنک ارمنی جمهوریتیه
اولدیی زمان عین استعاضی ارمنی نمایندلری
مومی ایله پاشا زندهده دخی ایشلر و خلیل پاشا
بو خصوصده نیشاندده پولونداغی و عمار ایشلر.
عزت پاشا حضرت لرجه آذربایجانک کتیبه
عانه و همان مملکتک نامهی ایچون یوک بر
اهستیتی حائل مسئله معارضتسی بین الملل
قوانیه رعایت قلمطای ایشلر نه شکل و نه

آذربایجان محاربه سنده جان فدا ایدن شهیدانک عالمسی منفته

آقشام — دراما — تماشایی

آذربایجان حکومتک تاتوستده (سابق ماتیلوف)
ذوالقاریب و عزیز حاجی بکلی قرداشلارینک ملدیرینی
جمه کونی تشرین ۸ نه (اوتوباریک ۲۶ سیمه) ۱۹۱۸-۱۳۳۷ نی ایله

آذربایجان محاربه سنده جان فدا ایدن شهیدانک عالمسی منفته

تورک ادیب لرین مشهور شمس الدین سامی بک

گاوه آهنگر

آدنلی مشهور برددلی یه سمسی طنطنلی صورتده موقع تماشا یه قویلاچقدر
تفصیلات و اشتراک ایدن اشخاص آیتنا و پروگرامدا قید ایدیلجکدر. بو تیاترونک
شده عالمسی منفته اوپنایلی یه نلره آلاوق مدیریت و آقیرولار جاشاقاق ایله
بیوزده و بی نمانا جاشاقاق لئیوک وظیفه لر دن سانوب حاصل اولان مدخلک هاموسی
شده عالمسی منفته شیمته س فراد و پرویدرلر. امیدوارز محترم جماعت بو کار خیره
اهیت و پروردک مادی جهتیله کومک ایتسکن بیون قاجیرما زالار. ایسته یلر طرفدن
اعانه و ویرلیسه تیاترونک قانسانه شکرک قبول اولتوب اسی و ویردیگی پاره نک
قبری غزته لرده اعلان ایدیلجکدر. حاجی بکلی قارداشلاری ملدیریتی.

Cümə axşamı, 7 noyabr 1918-ci il, nömrə 33

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 30 məhərrəmülhəram sənə 1337. 7 təşrihi-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANI-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

ELAN

Azərbaycan Ordusu komandanı Nuri paşa həzrətlərini xüsusi ziyarət arzusunda bulunan zəvata [şəxslərə] elan olunur ki, ziyarətlərindən bir gün əvvəl isimlərini Ordu səryavəri Asəf bəyə qeyd etdirləsinlər. Qəbul zamanı: qəbləzzəval [günortadan əvvəl] saat 10 – 12-yə qədərdir.

10

ELANI-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Saxta polis və zabit uniforması ilə kəndi-kəndilərinə yalandan təhərri [axtarış] məmuru (poiskovi) süsünü [görünüşü] verən İran əhli və bəzi yerli gənc müsəlmanlardan mütəşəkkil bir saxtakar kompaniyası daha təhərri komissarlığı tərəfindən dərdəst edilmişlərdir [tutulmuşdur]. Bunların istic-

vabatından [sorğu-sual edilməsindən] anlaşıldığına görə, cəbr [zor işlətmək] və təhdid surətilə safdilən [sadələhv] əhalidən hələ para və sairə alınmaqda və ya qəsb olunmaqdadır. Əhali tamamilə bilməlidir ki, heç bir məmura heç bir surətlə para və sair əşya verilmək haqqı və səlahiyyəti verilməmişdir. Məhbusin [məhbuslar] və mövqufin [saxlanılanlar] və ya hər hangi bir işdən dolayı rüşvət verməklə hər kəs əqrəbasının məhbusiyyət və mövqufiyyətinə [həbsinə və saxlanılmasına] fayda əldə etməyə bədəl [əvəzində; qarşılığında], əlaqədaranı [əlaqədar şəxsləri] şiddət tətbiqinə təşviq edəcəklərindən, kimsə gizli vasitələrə müraciət etməməli və hər hangi bir cəbr və təhdid və ya iğfal [aldatma] vüquunda [baş verdikdə] dərhal: gündüzləri “25-80”, gecələri də “6-23” nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə telefonla məlumat verməlidir. Polis Müfəttişliyi ildirəm sürətilə hər kəsin ehtiyac və istimdadına [köməyinə yetişməyə] həzırdir.

*Polis müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin*

Azərbaycan müharibəsində can fəda edən
şühədanın ailəsi mənfətinə

DRAMA - AXŞAM TAMAŞASI

Azərbaycan Hökumətinin teatro-
sunda (səbiq Mailov) Zülfüqar bəy və
Üzeyir bəy Hacıbəyli qardaşlarının
müdiriyyəti

Cümə günü təşrihi-saninin 8-ində
(oktyabrın 26-sı) 1334-1918-inci ildə
Azərbaycan müharibəsində can fəda
edən şühədanın ailəsi mənfətinə

Türk ədiblərindən məşhur
Şəmsəddin Sami bəyin

“Gəveyi-ahəngər”

adlı məşhur 5 pərdəli pyesəsi
təntənəli surətdə mövqeyi-tamaşaya
qoyulacaqdır.

Təfəsilat və iştirak edən əşxas afişa və
proqramda qeyd ediləcəkdir.

Bu teatronun şühəda ailəsi
mənfətinə oynanıldığını nəzərə
alaraq, müdiriyyət və aktyorlar
canfəşanlıqla bimumuz və bitəmənna
çalışmağı ən böyük vəzifələrdən
sanıb, hasil olan mədaxilin hamısını
şühəda ailəsi mənfətinə
yettişməsinə qərar veribdirilər.

Ümidvarız, möhtərəm camaat bu
kari-xeyrə [xeyirxah işə] əhəmiyyət
verərək, maddi cəhətcə kömək
etməkdən boyun qaçırmazlar.

İstəyənlər tərəfindən ianə də
verilərsə, teatronun kassasında
mütəşəkkirən qəbul olunub, ismi və
verdiyi paranın qədəri qəzetələrdə
elan ediləcəkdir.

Hacıbəyli qardaşları müdiriyyəti

ELAN

Bakıda mövcud bilcümlə [bütün]
rus zabitanının [zabitlərinin] iyirmi dörd
saat zərfində Mərkəz Komandanlığına
müraciət edərək adreslərini bildirmə-
ləri elan olunur.

*Azərbaycan Polis
müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin
717 1-1*

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Xariciyyə Nəzarətindən

Təşrihi-əvvəl [oktyabrın] 30-undan
etibarən Azərbaycan Cümhuriyyəti
Xariciyyə naziri müavini vəzifəsini
ifaya başladım.

*Xariciyyə naziri müavini
A. x. Ziyadxanov*

Daxiliyyə Nəzarətindən

30 təşrihi-əvvəl [oktyabr]
Gəncə nahiyəsi 4-üncü hissə mi-
ravoy pasredniki Əhməd ağa Mustafa
ağa oğlu Vəkilov işlərin xeyri üçün
təşrihi-saninin [noyabrın] birindən Qa-
zax birinci şöbəsinə həman mənsəbə
təyin edilir.

Daxiliyyə naziri B. Cavanşir

Azərbaycan Maarif Nəzarətindən

30 təşrihi-əvvəl [oktyabr]
Nömrə 77
Axund Hacı Yaqub Baratzadə, bu il
təşrihi-saninin [noyabrın] birindən
Gəncə zükur [oğlanlar] gimnaziyasına

şəriət müəllimi təyin edilir.

2 təşrini-sani

31 təşrini-əvvəl [oktyabr]

Nömrə 78

Bu il təşrini-sanininin ibtidasından [əvvəldən] Vəsilə xanım Musabəyov[a] Bakı ünəs [qızlar] Müqəddəs Nina məktəbinin ehtiyat [hazırlıq] siniflərində müəlliməliyə buraxılır.

Nömrə 79

Bakı Mariinski ünəs [qızlar] gimnaziyasının sabiq müəlliməsi F. Kopilova təşrini-sanininin [noyabrın] birindən etibarən həmin məktəbdə rus lisanı və tarix müəlliməliyinə buraxılır.

Nömrə 80

Təşrini-sanininin birindən etibarən Reyhan xanım Axundov[a] Bakı Müqəddəs Nina ünəs məktəbində türk lisanı müəlliməliyinə buraxılır.

Nömrə 81

Bakı Müqəddəs Nina məktəbinin rəsm müəlliməsi Olqa Pavlovna Şiltsova, təşrini-sanininin [noyabrın] birindən 3-üncü zükur [oğlanlar] gimnaziyasına rəsm müəlliməsi təyin edilir.

Nömrə 82

Kremençuq ünəs [qızlar] gimnaziyasının sabiq müəlliməsi Yelena Mitrofanovna Yançinskaya təşrini-sanininin [noyabrın] birindən Bakı Mariinski ünəs gimnaziyasında coğrafiya müəlliməliyinə buraxılır.

Nömrə 83

Qaziyan kənd məktəbi müəllimi Hacı Hüseyin Əfəndiyev Göyçay ali-ibtidai məktəbinə müəllim təyin edilir.
Maarif naziri N. Yusifbəyli

Maarif Nəzarətindən

4 təşrini-sani [noyabr] 1918

- Gəncə “Ənvəriyyə” zükur [oğlanlar] məktəbinin müəllimi Mirzə Əziz Musazadə Gəncə zükur gimnaziyasına türk lisanı müəllimi təyin edilir.

- Gəncə 17-nci ruhani məktəbinin müəllimi Ələkbər Babazadə Gəncə zükur gimnaziyasına türk lisanı müəllimi təyin edilir.

Maarif naziri N. Yusifbəyli

* * *

Azərbaycan İdareyi-Ruhaniyyəsinin [Ruhani İdarəsinin] katibi müavini İbrahim Qayıbov, Maarif Nəzarəti tərəfindən Qazax darülmüəlliminində [pedaqoji məktəbində] lisan müəllimi təyin edilmişdir. Təşrini-sanininin [noyabrın] birindən əski vəzifəsindən azad edilir.

BAKI, 20 MƏHƏRRƏM

Qarabağ xüsusunda bir neçə gün əvvəl Tiflis qəzetələrində bəzi şayiət [şayiələr] dərc edilmişdi. Həmin şayiət, ümum Azərbaycan türklərinin böyük bir heyratinə bais olması şübhəsizdir. Qəzetələrin dediyinə görə, İstanbulda

hazır olan erməni heyəti, sədrəzəm İzzət paşa həzrətlərinə bilmüraciə [müraciət edərək] Qarabağa türk qitəti göndərilməsindən vaz keçilməsini istidə [xahiş] etmişlər. Göstərdiyimiz mənbədən olan digər bir şayiət dövr edir ki, Xəlil paşa həzrətlərinin erməni cümhuriyyətində olduğu zaman, eyni istidən erməni nümayəndələri mu-maileyh [adı çəkilən] paşa nəzdində dəxi etmişlər və Xəlil paşa bu xüsusda təşəbbüsətdə bulunmağını vədlər etmişlər.

İzzət paşa həzrətlərinin Azərbaycanın kəndisinə aid və həmin məmləkətin mənafeyi üçün böyük bir əhəmiyyəti haiz məsələyə müdaxiləsi, beynəlmiləl qəvaninə [qanunlara] riayət nöqtəyi-nəzərinə nə şəkil və nə surətdə olacağı başqa bir məsələdir.

Lakin Qarabağı üsyançılar əlindən qurtarmaq üçün oraya nəql edilən qitətimiz bilümmü və baş komandanlığı ilə məhəlli [yerli] hökumət nümayəndələrinin nə vəziyyətdə bulunub-bulunmayacaqları hal-hazırda bizim fikrimizi işğal edən məsələlərdir.

Eşitdiyimizə görə Qarabağ, ələlxüsus oranın dağlıq cəhətləri üsyançılardan tamamilən təmizlənməmişdir. Üsyançılar müqabillərində [öz qarşılığında] kəsəti-qüvvə [böyük qüvvə] gördükdə, silahlarını götürüb dağlara və başqa möhkəm köylərə fərar edirlər və köylərdə yalnız ixtiyarlar ilə çocuqları buraxırlar. Onlar aman bayrağını çıxarıb təslim olurlar. Eyni zamanda mükəmməl bir surətdə mü-

səlləh olmuş [silahlanmış] gənclər öz qüvvələrini müharibədən mühafizə etməklə bərabər, başqa mövqelərə toplaşaraq dürlü-dürlü sui-niyyətlər və müfəttinə [fitnəkar] fikirlərlə uğraşırlar.

Deməli, silah daşımağa qabil olmayan ənasirlə [ünsürlərlə] bir taqım səmimi sülhcü [sülhpərvər] qruplar arada sülh və müsəlimət [asayiş] arzusunda nəşət edən [irəli gələn] kəndi məsruriyyətlərini [sevinclərini, şadlıqlarını] izhar etdikdə, müsəlləh gənclər pusquda hazır və amadə durub, vəziyyətin dəyişməsinə müntəzir olurlar [vəziyyətin dəyişməsinə gözləyirlər].

Burası Qarabağ türkləri üçün pək vəxim [qorxulu] və dəhşətli bir hal doğurur.

Qarabağ islamlarının asayiş və həyatı bizcə bir dəfə qəti bir surətdə təmin edilməli ki, gələcəkdə onlar təhlükə təkrarından bilkülliyyə [tamamilə] məsun [toxunulmaz] qalsın.

Bu xüsusda nə kimi tədbir və binagüzarlıqlar [sərəncamlar; atılacaq addımlar] və nə dürlü siyasət işlənilməsi, Hökumətimizə və komandanlarımızı aid məsələdir.

Lakin burasını unutmamalıdır ki, Bakı məmləkətimizin cismini, bədəni təşkil etdikdə, Qarabağ Azərbaycanın ruhunu, onun dimağını [beynini, şüurununu] təşkil edir. Bakı Azərbaycanı maddi cəhətdən təmin edirsə, Qarabağ onu mənəvi cəhətdən təmin edən bir ölkə olduğu hər kəsə müsəlləmdir [hamı tərəfindən şübhəsiz qəbul edilir].

İndiyə kimi Azərbaycan türklərinə ruhi və mənəvi sərvət verən, onları ziyalı və münəvvər qüvvələrə malik edən Qarabağ və yenə də Qarabağ olmuş desəm, burasını heç bir Azərbaycanlı inkar etməməz, zənnindəyəm.

Bunun üçün Qarabağı əlimizdə bərk-bərk saxlamaq bizim üçün həyat və məmat [ölüm] əhəmiyyətini haiz [daşıyan] bir məsələdir. Burasını təkrar dərxatir edib də [yada salıb da], bu yolda ciddi sərəncamlar ittixaz ediləcəyinə [addımlar atılacağına] bütün ümidimizi bağlayırıq.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Vilhelmin hökumət başından çəkilməsi

“Forverts” qəzetəsi təsdiq edir ki, nazir Şeydeman, imperator Vilhelmin Hökumət başından kənar olması lüzumu haqqında kanslərə bir məruzə vermişdir. Bu iqdamat [təqdimat], firqə nümayəndəliklərinin və Reyxstaq firqələrinin razılığı ilə qəbul edilmişdir.

Almaniyada

Berlin - Hökumət sosialistləri öz mətbuatlarında alman imperatorunun təxti-səltənətindən əl çəkməsini təkid edirlər. Alman burjuaziyası arasında həyəcan hökmfərmədir [hökm sürməkdir]. Dövlətli sinfi öz pullarını banklardan və əmanət sənəduqələrindən [kassalarından] alır. Böyük şəhərlər, ka-

ğız pullar buraxmaqdadırlar. Almaniya Hökuməti bolşevizmlə ciddi surətdə mübarizə etmək niyyətindədir. Hərbiyyə kabinəsi axırıncı [iclasında] bolşevizm tərgib [propaqanda] və təşviqat məsələsini müzakirə etmişdir. Kabinə lazımı qərarlar qəbul etmişdir.

Çex Hökumətinin təsdiqi

Berlin - Təzə Çex Hökuməti, Almaniya Hökuməti tərəfindən təsdiq edilmişdir [tanınmışdır].

Vyanada inqilab

Vyana - Təşrini-saninin [noyabrın] 2-sində xəbər verirlər ki, saldatlar arasında həyəcan hökmfərmədir [hökm sürməkdir]. Hər gün Parlamento qarşısında bolşevik ruhunda izdihamlı əsgəri mitinqləri vaqe olmaqdadır. Saldatlara müraciət edən vəkillər onları inandıra bilməmişlərdir.

* * *

Berlin - Xəbər verirlər ki, Vyanada Müvəqqət Saldat Şurası [Müvəqqəti Əsgər Şurası] əmələ gəlmişdir. Bu şurada 13 komissiya təsis edilmişdir. Saldatları Milli Şuraya sadıq qalmağa vəminə [and içməyə] məcbur etməkdən ötrü, saldat qışlarına [kəzarmalarına] vəkillər göndərilmişdir. Saldatlar gizli seçki ilə saldat şuraları intixab etməkdədirlər [seçməkdədirlər]. Vyana Saldat Şurası 200 nəfərdən ibarət olacaqdır. Vyana misalında Avstriyanın almanlarla məskun yerlərində saldat şuraları vücuda gətiriləcəkdir.

* * *

Vyana - Avstriya-Macaristan hərbi donanması Müttəfiqlər tərəfindən tutulmamaq üçün Slav Milli Şurasına verilmişdir. Mütarikə əqd edildikdən [atəşkəs imzalandıqdan] sonra, Vyana şəhərinin Müttəfiqlər tərəfindən zəbti qorxusu var. Baş vəzir Lammaş Almaniya-Avstriya nahiyəsinə aid hökumət işlərini Şurayi-Dövlətə təhvil vermişdir.

İmperator, qiymətli şeyləri özü ilə götürüb, hal-hazırda Qedldədir. Vyana əvvəlcə burjuaziya ruhunda vəqə olan nümayişlər, inqilab ruhunu almışlardır. Küçələrdə böyük fəhlə dəstələri nümayan olmuşdur [meydana çıxmışdır]. “Yaşasın sosial-demokrat cümhuriyyəti” və “Adlerin azad olmasını tələb edirik” yazılı bayraqlar və lövhələr gəzdirilməkdədir. Fəhlələrin arxasınca saldatlar, şikəst saldatlar və həmçinin dəmiryol fəhlələri dolaşmışlar. Əsliyə [silah] fabrikanı tətill etmişdir. Saray qapıları bağlanıb, polisə tərəfindən mühafizə edilməkdədir.

* * *

Vyana - 23-üncü Avstriya əsgəri firqəsi [diviziyası] üsyan və cəbhəni tərk etmişlərdir. Cürbəcür millətlərin ayrı-ayrı dəstələri bir-birləri ilə müharibə edirlər. Əsgərlər nizamsız bir surətdə geri çəkilirlər. Avstriyadan gələn xəbərlər sabiq Habsburq imperiyasının fəvqəladə bir iğtişaşa düçar olduğunu işar edirlər [göstərir].

* * *

Fridrix Adler azad edilib, Avstriya

inqilab hərəkatının başında durmuşdur.

Peştədə inqilab

Berlin, 2 təşrinisani [noyabr]

Peştədəki inqilabın təfəsilatı böyledir. Çaharşənbə gecəsi qoşunlar da nümayişçilərə mülhəq olurlar [qoşulurlar]. Saldatlar nişanlarını çıxararaq, “Yaşasın Cümhuriyyət” deyə bağırırmışlar. Gecə yarısı inqilabiyyun [inqilabçılar] dəstələri vağzalı işğal etmişlər. Cəbhəyə gedəcək 2 əsgəri tren dayandırılmışdır. Bu qoşunlar da inqilabiyyuna mülhəq olmuşlar. Əhalidən bir çoxu silah almışdır. Üsyançıların bir çox pulemyot, ləvazimatı-hərbiyyələri [hərbi sursatları] vardır. Macar silah fabrikanı qarət edilmişdir. Gecə yarısı xəbər alınmışdır ki, 32-nci Peştə alayı, Hökumətə tabe olmaqdan imtina edərək, cümhuriyyətçilər tərəfinə keçmişdir.

* * *

Vyana - Təşrinisannin [noyabrın] 2-sində verilən xəbərlərə görə, İtaliya dağlıq cəbhəsində bizim əsgərlərimiz təxliyəyə başlayıb, İtaliya müharibəsi ibtidasında [başlanğıcında] olduqları mövqeni tutacaqlardır. Venetsiya səhrasında əsgərimiz Talyamento tərəfə çəkilirlər. Serbiya torpağının hər yeri bu yaxın zamanlarda əsgərlərdən azad ediləcəkdir.

Qraf Tisanın qətli

Qraf Tisa, Peştədə qövmələrindən bir nəfər arvad ilə səyahəti əsnasında

tapança güllələri ilə bir saldat tərəfindən qətl edilmişdir. Qrafın yanında olan məzkur arvad ağır surətdə yaralanmışdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Mütərikə şəraiti [atəşkəs şərtləri]

Fransız Bəhriyyə naziri palatada izhar etmişdir ki, Türkiyə ilə əqd edilən mütərikə mövcubincə [imzalanmış atəşkəsə uyğun olaraq], Müttəfiq hökumət gəmilərinin Dardanel və Bosfor istehkamlarını tutub, Qara dənizə azad keçəcəkləri, həmçinin Müttəfiq hərbi əsirlərin öz vətənlərinə göndərilmələri gözlənilir. Mütərikə pəncşənbə günü günortadan qanuni hesab edilir.

* * *

İngilis qəzetələrinin verdikləri məlumata görə, ingilis bəhriyyə [donanma] qüvvələrinin İstanbulla gəlməyi gözlənilir.

* * *

Vyana - Təşrini-sanininin 2-sində xəbər verirlər ki, Avstriya İtaliyadan aldığı yerləri boşaltmaqdadır. Avstriya Ərkani-Hərb naçalnik [Baş Qərargah rəisi] rəsmi surətdə xəbər verir ki, Baş Komandanlıq Parlamento müavinətiylə İtaliya Baş Komandanlığı ilə müzakirəyə girişmişdir. Təşrini-əvvəlin 30-unda axşam İtaliya Baş Komandanlığı ilə sazişə müvəffəq olmuşdur. General fon Veber müzakirəni başlamaqdan ötrü, vəkillər heyəti ilə bərabər müharibə xəttini keçmişdir.

* * *

Kopenhagen - Müttəfiqlər Almaniyaya vermək üçün, Parisdə böylə sülh şəraiti [şərtləri] hazırlamışlar: Almaniyaya tezliklə öz əsgərlərini Elzas-Lorendən [Elzas-Lotaringiyadan] çəkməlidir. Fransızlar Mets ilə Strasburqu işğal edirlər. Almaniyaya öz hərbi donanmasını təslim edir. İngilislər Qoqlandı, Amerikalılar isə Reyn körpülərini tuturlar. Essendə olan top və silah zavodları Müttəfiqlərin kontrolu altında olacaqdır.

TİFLİS

SALDAT VƏ FƏHLƏ ŞURASININ QƏTNAMƏSİ

Tiflis, 3 təşrini-sani [noyabr].

Tiflis Saldat və Fəhlə Şurası, beynəlmiləl əhvalı və Gürcüstan Cümhuriyyəti vəziyyətini müzakirədən sonra, işbu qərarnaməni qəbul etmişdir:

1. Müharibə bitmək üzrə olduğundan, demokratiyadan tələb olunur ki, demokratiya mənafeyinə bütünlükdə, xüsusən fəhlə sinfindən müvafiq olaraq millətlər etilafı [uzlaşması] və ümumi tərkiləşmə əsası üzərinə ümumi demokratik sülh əqdinə [imzalanmasına] var qüvvəsi ilə çalışsın. Hökumətlər miyanında [arasında] baş verəcək ixtilafı yatırımaq məsələsində ümum dövlətlər müsəvi [bərabər] hüquqa malik olmalıdırlar.

2. Beynəlmiləl əhvalın dəyişmə-sindən naşi [dəyişdiyi üçün], bu vaxta-dək əzim [böyük] Rusiya inqilabı fütu-hatını [nailiyyətlərini] saxlamağa mü-vəffəq olmuş Gürcüstan Demokratik Cümhuriyyəti[ni] inqilab düşmənlə-rinin təərrüzündən [hücumundan] mü-hafizə etməkdən ötrü, bütün de-mokratiya öz qüvvəsini cəm etməli və sayğın [ayıq-sayıq] olmalıdır.

3. Gürcü demokratiyası və ümum Zaqaqaziya üçün ən böyük təhlükə mənbəyi, bir para dargöz millətçilər tərəfindən Zaqaqaziya millətləri mi-yanında [arasında] görünməkdə olan milli ixtilafdır. Bundan dolayı Şura; Gürcüstan Hökumətinin millətləri bərişdirməyə və bütün məsələləri sülh təriqi [yolu] ilə həll etmək təşəbbü-satını [təşəbbüslərini] səmimi qəlb ilə təbrik və təhniyə edir [alqışlayır]. (Bu-rada buraxılmışdır.) Bir çoxları Gürcüs-tan Hökuməti üzərində anarşi və iftiraculuq [fitnəkarlıq] buludlarının qarışmasından istifadə edərək, belə işlərdə səy və təlaşa başlamışlar. Demokratiya işbu qüvvələrə amansız mübarizə elan etməlidir.

4. Millətlər münasibətində ədalət əsası vəz edilməsi [millətlərarası münasibətlərin ədalət əsası üzərində qurulması] məsələsində Şura tamamilə Qər-bi Avropada; başında Beynəlmiləl İctimaiyyun [Sosializm] Bürosu duran İnternasionala və Zaqaqaziyada ümum demokratiyanın, xüsusən, ictimaiyyun üzvlərinin birləşmələrinə ümidvar olur.

TÜRK ƏDƏBİYYAT VƏ LİSANI VƏ TÜRK CƏRƏYANİ-ƏFKARI [TÜRK ƏDƏBİYYATI VƏ DİLİ, TÜRK FİKİR CƏRƏYANLARI]

(Ruşən Əşrəf və Ruşəni bəylərin konfransı)

(keçən nömrələrdən məbəd)

15 dəqiqə tənəffüsdən sonra, Bakı və bilümmü qafqaziyalılarca bəsbəlli olan [yaxşı tanınan] Ruşəni bəy səhnə-yə çıxdıqda, alqışlara nail oldu. Sa-me'lər [dinləyicilər] azlığı və camaa-tımızın belə bir mühüm konfransa la-qeyd görünməsi gərək xətibin əhva-lına, gərək onun verdiyi konfransa təsir bağışlayacağı təbiidir. Ruşəni bəy qafqaziyalılar lisanına bir parça aşına olduğundan, söyləyəcəyi əfkarı sa-me'lərin dilinə dolaşdırmaq istəyirdi. Vaxt müsaidəsilə konfransın məzmu-nunu ixtisarən dərc edirik. Şu leksiya da təxminən böylə başlandı:

“Xanım əfəndilər və bəy əfəndilər!

Ruşən Əşrəf bəy Türkiyədə ədəbi inqilaba və bugünkü türk ədəbiyyatına dair söylədi. Bəndəniz də türk ictimaiyyatına və türk gəncliyi barəsində söyləyəcəyim. Müsahibəmiz təbii siyasidir.

Bilirsiniz ki, bir millət ya hali-təbiidə [təbii halda] yaşar və heç bir qayeyi-əmali [ideali] olmaz və yaxud bir proqram daxilində çalışaraq, uzaq üfüqlərdən doğacaq parlaq günəşləri intizar edər [gözləyər].

Əgər bir millət hali-təbiidə yaşarsa və heç bir milli qayəsi yox isə, o vaxt o millətdə yalnız əxlaq və ənənələr

hökm sürər. Təbii, o milləti anlamaq üçün ancaq əxlaq və adətlərini tədqiq etmək kifayət edər.

Netə kim [necə ki], qəhhar [güclü] dövlətlər zəif camaatları istila edər-kən, əvvəla mühərrirləri və siyasiləri vasitəsilə o camaatların əxlaq və adətlərini tədqiq edərlər və ona görə o camaatları incitmədən məhv edəcək qanunları yaparlar. Əgər bir millət bir proqram daxilində bir qayə təqib edər isə, o millətin bir milli siyasəti var deməkdir. Milli bir siyasət təqib edən millətlər isə, nə qədər istilaya və fəlakətə uğrasa, yenə yaşar və günün birində mütləqə əməlinə [arzusuna] çatar.

Rusiyada ən ziyadə milli qayələr bəsləyən polyaklar idi. Onun üçün Rusiya məhv olarkən, ən parlaq surətdə haqqını tanıtıran yenə polyaklar olmuşdur. Fransızlar çox əskidən bəri vətən eşqini milli siyasət ittixaz [qəbul] etmişlərdir. Fransız milləti hər fəlakət qarşısında Elzas və Loreni [Elzas-Lotaringiyanı] unutmamışdır. Onun üçün günün birində bu sevgili vətənlərinə çatacaqlarına şübhə yoxdur.

Əlhasil, siyasətin bir şöbəsi milli siyasətdir ki, daima bir milləti təşkil edən əfradın [fərdlərin] hər biri o eşq ilə yaşar, hər an uzaq üfüqlərdə o eşqi arar, hər gün o eşq yolunda malını fəda edər. Hər fürsətdə o eşq üçün can verər və ən nəhayət sevgili məşuqəsini bular və qucaqlar. Siyasətin digər şöbəsi dövlət siyasətidir. Dövlət siyasəti deyilə bilər ki, mənfəət siyasətidir. Onun üçün dövləti təmsil edən nazirlər

və siyasi adamlar hər günün fürsəti ilə yeni mənfəətlər üçün proqramlar yaparlar və bu surətlə ara-sıra siyasətlərini dəyişdirərlər. Təbii, bu siyasətin məntiqi və vicdanı yoxdur. Biz bu gecə dövlət siyasətindən bəhs etməyəcəyiz.

Gələlim Türkiyədəki millət siyasətinə:

Xanım əfəndilər və bəy əfəndilər!

Türkiyədə əskidən millət siyasəti yox idi. Əvvəla, bilirsiniz ki, türklər çox əskidən bəri şahpərəst olmuşdur. Yəni, türklər əski zamanlarda daima başlarına bir qəhrəman keçirmişlər və ondan sonra ona peyrov olaraq [tabe olaraq; ardınca gedərək] dünyaya saldırmışlardır.

İştə Osmanlı dövləti də Səlcuqi ənqazı [qalılıqları] üstündə böylə bir qəhrəman ailənin əli ilə qurulmuşdur. Bu surətlə, Osmanlı dövləti qurulduqdan sonra, Türkiyə camaatları heç bir şey düşünmədən padşahlarına taxılmış və eləcə dünyaya hakim olmağa çalışmışdır.

İştə Türkiyənin ən parlaq istila dövrləri böylə yalnız dövlət siyasəti ilə keçdiyi kimi, Sultan Süleymani-Qanunidan Sultan Əbdülhəmidə qədər imtidad edən [uzanan] təvəqqüf [durğunluq] və süqut dövründə də çırpınmış və dövlətçi olaraq qalmışdır. Yalnız Avropanın təzyiqi ilə Tənzimati-xeyriyyə naminə Türkiyədə başlayan yeni cərəyanlar arasında türklüyü mütalibə edəcək [qiymətləndirəcək] olarsa, o gündən etibarən siyasətinə əsas olaraq sərmayələr bula bilər. Binaileyh

[ona görə], fikri-acizanəmçə türk inkişafını və türkün son dövri-təcəddü-dünü [yeniləşmə dövrünü] Tənzimati-xeyriyyədən etibarən aramaq lazım gəlir.

Şimdi Türkiyədə dövri-təcəddüdün birinci səfəhələrini [mərhələlərini] və türk milli siyasətinin ilk təməl daşlarını araşdıralım.

Xanımlar və əfəndilər!

Türkiyənin dövri-təvəqqüf və dövri-süqutunda Türkiyədə 3 dürlü naxoşluq var idi:

1. Cəhalət.

2. Dinin fəlsəfəyi-həqiqiyyəsi ortadan qeyb olmuş və yalnız təfərrüat üzərində quru bir təəssüb hökm sürmüş idi.

3. Türkiyə millət siyasətlərindən və milli qayədən məhrum olaraq, yalnız dövlət siyasəti ilə dolanmaq[da] imiş. Daha doğrusu, o vaxt Türkiyənin [siyasəti] yalnız dövlətçi idi.

İştə bu 3 xəstəlik Tənzimati-xeyriyyədən sonra bir çox əsbabi-zərur [zəruri səbəblər] qarşısında tədavi [müalicə] olunmağa başlamışdır.

Türkiyədə yarım əsrdən bəri maarif adətə ibtidai haldan başlayaraq tədrici bir dövri-təkamül keçirməkdədir. Bilkassə [xüsusilə], sultan Əbdülhəmid dövründə yüksək idari və əsgəri simalar yetişmişdir. Bu dövrdə əsgərlik, təbabət və ədəbiyyat yüksək addımlar atdığı kimi, sənət, ziraət və sair fənni [elmi; texniki] şöbələr də az-çox feyz göstərmişdir. Əlhasil, son yarım əsrdə elm və fənn [texniki elmlər] Türk lisa-

nına girmiş və elm və fənnin hər şöbəsinə dair bir çox türkçə kitablar yazılmışdır.

Dini təkamülə gəlincə: əskidən Türkiyədə din deyilincə namaz, niyaz, oruc, təkyə və əmsal bir çox təfərrüat xatirə gəlirdi. O vaxt mədəniyyət, ticarət, sərvət və sənət kimi şeylər adətə din xaricində şeylər zənn olunurdu. Təbiri-digərlə [başqa sözlə], dünyəvi səadət axirət üçün müzirr [zərərli] tələqqi [hesab] edilirdi. Bunun üçün əskidən Türkiyədə böyük fabrikalər, mə'mur [abad] şəhərlər və gözəl binalar, müəzzəm [əzəmətli] məktəblər yerinə böyük camelər, gözəl çeşmələr, qiymətli türbələr və məbzul [çox sayda] təkyələr qaim olmuş [qurulmuş; meydana çıxmış] idi.

İştə son yarım əsrdə tədricən dinin həqiqi fəlsəfəsi anlaşılmğa başlamış və maarif, sərvət və mədəniyyətin əqanimi-dindən [dinin həqiqi ünsürlərindən] olduğu təzahür etmişdir. “Qurankərim” ən qəti bir əmrlə (“Və əiddü ləhüm məstəta'tüm min-qüvvətin”) millətin bacara bildiyi qədər güc hazırlamasını əmr edir. Halbuki, millətin yarısı qadın olduğu və millətin gücünün yarısı da qadında bulunduğu halda, Türkiyə əskidən qadının böyük ağılından, çalışqan vücudundan və gözəl əlindən feyz aparmayırdı. Şimdi isə çox şükür, elmin bütün şöbələrində qızlarımız oxumaqda olduğu kimi, dövlətin bütün idarələrində xanımlarımız da çalışmaqdadır.

Bu gün yalnız dövlətin fabrikalə-

rında 10 mindən artıq qadın işləməkdədir. Əvət, bu gün Türkiyədə qadın sürətlə yüksək məqamına çıxmaqda və qiymətli vücudu ilə vətənə xidmət etməkdədir. Binaileyh, əskidən quru təəssübə qurban olan qadın, bu gün həqiqi din naminə qurtulmuş və səadətə doğru yürüməyə başlamışdır.

Gələlim millət siyasətinə.

Təbii, Türkiyədə cəhalət və təəssüb mərzələri müalicə olunca, millətin gözü açılmağa başlamış və millətdə vicdani cilvələr [işiltilər, parıltılar] baş göstərmişdir. Bu surətlə, yavaş-yavaş bildiyiniz adabi inqilab [məişət qaydalarında, düşüncə və yaşayış tərzində inqilab] mövcud olmuş, məşrutyyəət düsturları [konstitusiya prinsipləri] ortaya gəlmiş və millətdə fikri-tənqid [tənqidi düşüncə] oyanmışdır.

Millət fikri-tənqid ilə idarə işlərini anlarkən, milli ehtiyaclarını görmüş və bu sayədə vicdanında yüksək duyğular bəliməyə başlamışdır. İştə sizə ərz etmək istədiyim Türk millət siyasəti. Türkiyədə vicdani-millətdə baş göstərən yüksək duyğular hənz əsaslı proqramlarla təsbit olunmamışsa da, çox keçmədən mükəmməl proqramlara bağlanacağına və bütün əfradi-milləti [millətin fərdlərini] eyni qaya və eyni eşq yolunda aparacağına şübhəm yoxdur.

Türkiyədəki millət siyasətinin ən parlaq misalı[nı] şimdi bu gözəl tiatrodə sizin yanınızda oturan türk qardaşlarınız göstərmişdir.

Əvət, yüksək duyğu ilədir ki, Türkiyənin bunca fəlakətlərinə, bunca qanlı

cəbhələrinə və bunca əlim [ələmli, kədərli] nöqsanlarına rəğmən, türk qardaşlarınız sizin fəlakətinizə qarşı laqeyd qalmamış və qəhrəman Nuri paşanın səyi ilə zəhmət və zərurətlə [çətinliklə] dağlar və uçurumlar aşmış, düşməni təpələmiş və ən nəhayət sizi qucaqlamışdır.

Xanımlar və bəylər!

Bizim gəlişimizin əsəbərini [səbəblərini] bilirsiniz. Bir ana təsəvvür ediniz ki, bir çox zamanlar sevgili yavrularını qucağında daşdığı halda, dünyaya hakim olsun, sonra o qəhrəman ananı yaralasin və bir çox övladını zorla alsın və əsarət altında saxlasın[lar]. İştə Türkiyə o ana və siz o yavrularsınız.

Bu gün o ana bir çox yerindən yaralı olduğu halda, sizə qovuşacağına anladı. Düşmənin sövlətlərinə [hücumlarına] köks gərdi. Dağ, uçurum və atəşə baxmadı. Qanını axıdaraq qoşdu və ən nəhayət sizi qucaqladı.

Bu sözlərimin doğruluğunu isbat üçün sizin əlim və həzin günlərinizi xatırlatmaq kifayət edər. Siz düşmənin qəhhar və vicdansız pəncəsi altında inlər ikən, uzaqdan ıldırım sürəti ilə sizə qoşan Türk Ordusu nəzərinizdə nə cilvələr yaptı isə, sizin də qollarınızı uzadaraq ondan istimdad edişiniz [yardım istəməiniz] ona eyni təsiri yapmışdır. İştə bən bu lətif və həzin mülaqatı [görüşü; söhbəti] ancaq ələm-didə [qüssəli, kədərli] ana və əsir yavru mülaqatına bənzədirəm.

Bütün bu hərəkətlər isə yalnız dövlət proqramı ilə deyil, bəlkə millət

eşqi və vicdan duyğusu ilə olmuşdur. Onun üçün türk milləti bu yüksək duyğuları və sağlam milli siyasəti ilə yaşayacaq və yüksələcəkdir.”

Bununla konferans bitdi və camaat evlərinə 11 buçuqda [12-nin yarısında] övdət etməyə [qayıtmağa] başladı. Təəssüflər olsun ki, bir çox müştəqani-ədəb [ədəbiyyat müştəqləri] bu gecənin feyzindən məhrum olmuşdur. Təbii, konfransdakı gözəlliyi bir same'nin [dinləyicinin] yazdığı sətirlər əhatə edəmməz. O gecə gəlməyənlər istər ədəbi, istər siyasi leksiyaları eşitməməklə çox şey itirmişlər. Zənnimizcə, Ruşən Əşrəf bəy lütfən bir qaç dəfə verəcəyi konfransda qafqaziyalıların türk ədəbiyyatına olan iştiaqını [şövqünü, marağını] bir az da yüksəltməklə bərabər, bir çox ədəbi tərənə eşitməklə qəlbimizdəki hissiyyatı bir az da incələşdirər. Ruşən[i] bəy də fəlakətli günlərimizdə bizimlə bərabər inləyə-rək və böyük türklük siyasətini iləridən yürütdüyü kimi, bundan sonra qafqaziyalı ziyalılar miyanında [arasında] türk milli siyasətini qəlblərimizə girdirmək üçün kərəmən [alicənablıq edərək] bir qaç kərə və geniş müntəzəm planlı konfranslar verəcəkdir.

M. Hənafi

RUSİYA HÖKUMƏT PROQRAMI

Hal-hazırda Ufa şəhərində Hökumət Şurası iclas etməkdədir. Aşağıda

yazılan Hökumət Məramnaməsi hazırlanıb, Hökumət Şurası tərəfindən qəbul edilmişdir.

Hökumət təşkilatı

5 nəfərdən ibarət olan Müdiriyyət (Direktoriya) fəal vəzirlər təyin edib, özü isə öz fəaliyyəti haqqında işlər başladığı zaman yanvarda 250 və fevralda 170 nəfərdən ibarət üzvləri olan Məclisi-Müəssisan hüzurunda məsuldur.

Hökumətin Məramnaməsi

Xarici siyasət haqqında hökumətin məqsədi bundan ibarət olur:

1. Rusiyanı bolşevik hökumətindən xilas uğrunda mübarizə; federasiya əsası üzərinə Rusiyanın xarab olmuş və Rusiyadan ayrılmış hissələrinin təcidi [bərpa] və birləşdirilməsi.

2. Brest-Litovsk əhdnaməsinin rəddi, Rusiyanın daxili işlərinə qarışmamaq və təvəzətdən [kompensasiyadan] imtina etmək şərti ilə Müttəfiq hökumətlər ilə müahidə münasibətinin təcidi [müqavilə danışıqlarının bərpa].

[Hərbi siyasət:]

1. Firqələr nüfuzu xaricində və tamamilə ümum Rusiya Hökumətinin ali komandanlığına tabe olmaq şərti ilə güclü və müharibəyə yarar ordu vücuda gətirilməsi.

2. Əsgəri siyasi təşkilatların qadağan edilib, əsgəri məmurların mülkiyyə idarəsi işlərinə qarışmamaları.

3. Komanda heyətinin təyini ancaq

şəxsi xidmətlər və hazırlıqlar əsası ilə olmalıdır.

4. Əsgəri xidmətdə olanların xidmətdə olmadıqları zaman ümumi mülkiyyə hüquqlarına malik olmaları ilə qanunu riayət [qanunu gözləmək; qanuna riayət etmək] və şəxsiyyətə hörmət əsasınca qüvvətli bir intizamın vücuda gətirilməsi.

[Daxili siyasət:]

1. Sibiryanın muxtariyyəti-siyasiyyəti [siyasi muxtariyyəti] və həmçinin özlərini məhəlli idarəyə [öz yerli idarələrinə] malik olan ölkələrin muxtariyyətini təsdiq təriqi [yolu] ilə demokratik federasiya üsulunun möhkəmləşməsi.

2. Hal-hazırdakı heyətdən ibarət olan Məclisi-Müəssisənin yaxın zamanda dəvəti.

3. Yaxın zamanda təzə intixablar [seçkilər] təyin etməklə demokratik əsas üzərinə şəhər və zemstvo idarələrinin təcidi [bərpa]sı.

4. Rusiyada dövlət qanunlarının və məsuniyyəti-ictimaiyyənin [ictimai toxunulmazlığın] həqiqətdə mühafizə edilməsi üçün tədbirlər ittixazı [görülməsi] və əks-inqilab bolşevizm ilə ciddi surətdə mübarizə edilib, dövləti işlərdə cinayət edənlərin məsuliyyətlərinin təzəyüdü [artırılması].

5. Milli siyasət[in] milli məhəlli muxtariyyətlərini etiraf [qəbul] və təsdiq[i] əsası ilə yürüdülməsi.

Xalq təsərrüfatı dairəsində:

1. Şura təşkilatlarını təsviyə [ləğv etmək] və bərtərəf etmək [aradan

qaldırmaq] yolu ilə təxribat ilə mübarizə.

2. Xüsusi rus və əcnəbi sərmayələrinin cəlbi və xüsusi müəssisələrə geniş meydan verməklə sənəət [sənaye] tərəqqisinə müavinət [yardım] göstərilməsi.

3. Məsai [əmək] işlərinin qaydaya salınması.

4. Məsainin mühafizəsiylə xidmətə qəbul və kənar etmək işlərini qaydaya salmaq əsası ilə fəhlə qanunlarının genişləndirilməsi.

5. Fəhlələrin birləşməsinə veriləcək azadlığın etirafı [qəbulu; təsdiqi].

6. Sabit qiymətlər ilə taxıl inhisarının ləğvi.

7. Təzə kağız pullar buraxılmasından imtina edib, vergi işlərinin nizama salınması və müstəqim [birbaş]ə gəlir vergisi ilə bilvasitə [dolay] vergilərin artırılması.

Müəssisənin heyəti-rüəsası [Təsisçilər rəyasət heyəti] 2 ay müddətinə intixab edilib [seçilib], Sədr Volski, müavin Qendelman və Arxangelsk[i] və katib Nikolayevdən ibarətdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ

* Nazirlər Şurası qərar vermişdir ki, Azərbaycan Hökuməti nəzdində Hərbiyyə Nəzarəti dəxi təsis edilsin. Hərbiyyə nazirliyinə Şurayi-Vüzərə Sədri Fətəli xan Xoyski və müavinini-nazirliyinə general Səməd bəy Mehmandarov təyin ediləcəklərdir.

* Erməni cümhuriyyətində Azərbaycan Cümhuriyyəti siyasi nümayəndəliyinə dava vəkili M. x. Təkinski təyin edilmişdir.

Maliyyə Nəzarətində

Maliyyə Nəzarətində məsuliyyətli bir mövqə tutan bir zat [şəxs], mühərririmizi hüzuruna qəbul edərək, dövlətin maliyyə işləri haqqında Nəzarət tərəfindən görülən tədbirlər xüsusunda bərvəchi-ati [aşağıdakı] bəyanatda bulunmuşdur:

“Maliyyə Nəzarətinin diqqətini ən artıq cəlb edən dövləti və xüsusi banklardır. Bu müəssisələrin böyük əhəmiyyəti var və Dövlət Bankının dürüst təşkili və müntəzəm fəaliyyəti, xüsusi banklar üçün bir bünövrə təşkil edir. Nəzarətdə bank işlərinə bələd adamların müşavirəsi olur. Tiflisdən bank işləri mütəxəssisləri dəvət edilmişdir. Dövlət Bankının islahı bunlara tapşırılır. Xülasə, bu xüsusda bilaaram işlənir. Hangi yerlərdə Dövlət Bankı açmaq xüsusunda Nəzarət bir çox tədbirlər təsəvvür edir [nəzərdə tutur]. Sabiq Dövlət Bankının məhəlli şöbəsi, Dövlət Bankının mərkəzi halına salınır. Dövlət Bankı kontorunda hələlik çek müamilatı təcrid [bərpa] edilmiş və hesabatı-cariyyə [cari hesablar] açılmışdır. Bundan əlavə, uçot komitəsi təsis edilmişdir. Ən yaxın zamanda təməssük [veksel] uçotu, qiymətli kağızlar müqabilinə borc buraxmaq, mal əvəzinə borc buraxmaq və sairə kimi

müamilat başlanacaqdır.

Büdcə məsələsinə baxmaq üçün, Nəzarətdə iki komisiya əmələ gəlmişdir. Birincisi Zirenin sədarəti altında olaraq mədaxil smetası tərtib verir. Digəri Aqurovun sədarəti ilə məxaric smetası hazırlayır. Hələlik smeta yoxdur, amma kanuni-saninin (yanvar) əvvəlinədək məşrut [şərti] smeta tərtib veriləcəyinə ümidvar oluruq. Dövlət Bankı da bu smeta ilə müamilatda [fəaliyyətdə] bulunacaqdır. Smetanın məşrut olmasının səbəbi budur ki, hazırda ümum müəssisələrdən məlumat toplamaq mümkün deyildir. Hələlik, ancaq mərkəzi müəssisələr dürüst məlumat vermişlərdir.

Vergi məsələsinin əsasına Maliyyə Nəzarəti yeganə gəlir vergisi qoymaq fikrindədir. Vergi sistemi yenidən nəzərdən keçiriləcək və əski vergilər ləğv ediləcəkdir. Hal-hazırda növbətdəki məsələ mədaxil və ziqiyət [qiymətli] şeylərə vergi təyini məsələsidir.

Vergi islahatı məsələsi ilə əlaqədar bir məsələ də var: Vergi müdiriyyəti idarəsinin islahı. Fəqət, mütəəssifanə [təəssüf ki], bu xüsusda səlahiyyətli adam çox azdır.

Gömrük müdiriyyəti məsələsinə gəlincə, Maliyyə Nəzarəti bir çox gömrükxanalar açmışdır. Bəzi yerlərdə dəxi yenidən gömrükxana təsisi məsələsi növbətdədir. Məmləkətin sərhədi bu cəhətdən təmin ediləcəkdir.”

Müsahibəyə bununla xitam verilmişdir.

AZƏRBAYCANDA

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Məclisi-Müəssisan dəvəti [çağırılması] ətrafında

Təşrini-saninin 5-ində Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Səhiyyə və Sosial Təminat] naziri M. b. Rəfiyevin sədarəti altında Azərbaycan Məclisi-Müəssisanı seçki komissiyasının birinci iclası vəqə olmuşdur. Komissiya üzvlərindən bir parası iclasda hazır olmadığından, sədr həmin iclası xüsusi müşavirə məclisi elan etmişdir. Bir qədər mübadileyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra Məclisi-Müəssisanın Milli Şura tərəfindən təyin edilən vaxtda dəvət edilə bilməyəcəyini və məmləkətin hal-hazırda siyasi şəraiti bir para siyasi məsələlərdə camaat nümayəndəliyinin iştirakını tələb etməyi nəzərə alıb, müşavirə məclisi tezliklə sadə bir surətdə Azərbaycan Müvəqqət Parlamentosunun dəvət edilməsi arzusunda olduğunu izhar etmişdir.

Komissiyanın gələcək cəlsəsi [iclası] bu günlərdə vəqə olacaqdır. Müvəqqət Parlamento dəvət edilməsi məsələsi bu iclasda qəti surətdə həll və təsdiq üçün Hökumətə təqdim ediləcəkdir.

* * *

Azərbaycan Hökumətinin Gürcüstanda olan siyasi nümayəndəsi M. Y. Cəfərov Xariciyyə Nəzarətinə müraciət edib, Ərazi Nəzarətində Zaqaqaziya nahiyəsinə dair 1917-ci ilin siyahı (statistika) maddələrinin ona verilməsini xahiş etmişdir.

* Maliyyə Nəzarəti əmri mövcibincə [əmrinə əsasən] bu günlərdə Azərbaycan gömrük işləri müdiri Lopato Tiflis və Zaqatal nahiyəsinə əzimet edəcəkdir [gedəcəkdir]. Bu zat Zaqatal nahiyəsi və Qazax qəzalarının Gürcüstan hüdudunda gömrük müəssisələri təsis edəcəkdir: Belokanski və Maqalinski gömrük mövzələri [məntəqələri]; Samuxlinsk, Şıxlinski və Loqodenin 5 çağırımındakı Mazınçay gömrük qarovulları.

* Bələdiyyə idarəsi cənbindəki [nəzdindəki] Ərzaq şöbəsi Azərbaycan Dəmiryolları İdarəsinə müraciət edərək, bəzi malları daşımaqdan ötrü növbəsis vaqon verilmək istidasında [xahişində] bulunmuşdur. Bu mallar əksərən aparılıb, taxıla mübadilə ediləcəkdir. Əlavə Ərzaq şöbəsi vaqonları təmir etmək və Yalama mövqifi [stansiyası] yanındakı dəmiryolunu təmir etmək üçün lazım olan mühümmatı [ləvazimatı] aparacaqdır. İşbu mühümmatın göndərilməsi təcili olmalıdır. Zira Bakıya taxıl və başqa ərzaq gətirmək məsələsi bundan asılıdır.

* Müəllim Rza Zakinin müdiriyyəti ilə Bakı Birinci realını məktəbi mülkündə türk lisanı tədris etmək və Hərbiyyə məktəbinə cavanları hazırlamaq üçün türk dili kursları açılır. Dərslərə bu gün pəncşənbədən [cümə axşamından] etibarən şüru edilir [başlanır]. Bu kurslara az-çox savadlı cavanlar daxil olurlar. Dərs gecə olacaqdır.

Sabunçuda bədbəxt bir hadisə

Mirzəyev mədənlərində işləyən sarablı Əli oğlu Məhəmmədəli həmin mədənin dairəsində boş mənzildən özü üçün gedib elektrik lampası çıxararkən elektrik (ток) cərəyanı ilə ölmüşdür. Bu xüsusda mədən naziri Sabunçu polis idarəsinə xəbər vermişdir.

Polis nəfəratının [nəfərlərinin] silahlanması

2 təşrini-sanidə [noyabrda] Polis Müfəttişi-Ümumiliyi idarəsində alınmış məlumatdan anlaşılır ki, evlərdən və bir taqım əşxasdan [şəxslərdən] müsadirə edilmiş əlbisə və silahdan polismester idarəsində olan bütün polis nəfərlərinə silah və libas verilmişdir. Xüsusi şəxslərə mütəəlliq [məxsus] əmval [mallar] isə, yiyələrinə verilmək üzrə polis anbarında saxlanmışdır.

* Mahi-hazırın [cari ayın] birində 8-inci Qanlıtəpə küçəsindəki 32 nömrəli evin həyətinə olan quyudan (Nanegil Avaneskova) adlı bir qadının meyiti çıxarılmışdır. Nanegil quyuya atılmaqdan iləri boğulmuş imiş. Bu babda [barədə] təhqiqat davam edir. Hər halda təhqiqat davam etməkdədir.

* 3 təşrini-sanidə Qoqol küçəsində yaşayan Mirkazım oğlu Seyidəli, yeddinci polis məntəqəsi nazirinə [müfəttişinə] məlum etmişdir ki, keçən gecədə onun Telefonu küçədə 6 nömrəli evdə olan mağazasından naməlum

xırsızlar [oğrular] tərəfindən kassadan iki min beş yüz rublə para ilə mağazadan namüəyyən miqdarda çay və sabun oğurlanmışdır. Polis tərəfindən bu xüsusda təhqiqat gedir.

* 3 təşrini-sanidə “Xleb” şirkətinin furunundan [çörək və digər un məmulatları bişirmə sexindən] naməlum xırsızlar əli ilə cam (şüşə) sındırılıb, 12 kisə un aparılmışdır ki, onun qiyməti 9500 manat edir.

* Deviçinski küçədə birinci dalanın birinci evində yaşayan 56 sinnli [yaşılı] Qançeriç naməlum səbəbdən canını təslim etmişdir. Polis səbəblərini bilmək istəyir.

* Erməni qəbristanında 8-inci polis məntəqəsi naziri [müfəttişi] müavini gəzərkən bir nəfər süvarini keçən görür. Onu saxlamaq üçün çağırır. Süvari atını mahmızlayıb uzaqlaşdıqda, nazir müavini ona atəş açır. Süvari buna atəşlə cavab verdikdən sonra qeyb olur. Dəstə-tifaq ilə [dəstəylə, çox sayda adamlar] gəlmiş nazir və digər müavinləri ol xüsusda [o barədə] bir şey yapamayırlar.

* Polis Müfəttişi-ümumisi [Baş polis müfəttişi] əmri mövcubincə [əmrinə uyğun olaraq], polis müdiri müavini tərəfindən Yelena Verstman adlı qadının oğurlanmış olan telefon, samovar və padnosu onun tanıdığına görə sahibəsinə iadə edilmişdir [qaytarılmışdır].

Silah tutulması

Təşrini-saninin [noyabrın] 3-ündə təhərri [axtarış] polis müdiri Erməni

insaniyyətəpərvər cəmiyyəti mülkündən 23 süngülü tüfəng, əl bombaları, 5 çarx səhra telefonu məftili, 165 fişəng və qeyrə [ilaxır] tapmışdır. Malakanski və Tramvaynı caddələrin küncündə sabiq 279 ehtiyat alayının 15 və 16-cı bölükləri olan evdən 3 düymə topa məxsus 3 mərmə, 26 mərmə pistonu, altı düyməlik mərmə, 4 ədəd əl bombası, tüfəng və 650 ədəd fişəng kəşf edilmişdir.

TEATRO VƏ MUSIQI

Daimi Osmanlı marşı

Sultan Mahmud xani-sani [II Sultan Mahmud xan] həzrətləri tərəfindən nizami-cədid əsgərinin hini-ehdasında [təsis edildiyi əsnada] ilk dəfə olaraq qəbul edilən və musiqişünaslardan Donizettenin əsəri bulunan marşın bundan sonra surəti-daimədə [daimi surətdə] Osmanlı marşı olaraq qəbulu iradəyi-səniyyəyi-cənabi-tacdarı icabı-alıyəsindən bulunmuş [tac sahibi padşahın uca iradəsi tərəfindən lazım görülmüş] və dəvairə [dairələrə; qurumlara] təbliğ edilmişdir.

Azərbaycan şühədası mənfəətinə teatro

Bu cümə Hökumət teatrosunda veriləcək tamaşa türk ədiblərindən Şəmsəddin Sami bəy mərhumun “Gaveyi-ahəngər” adlı məşhur əsəridir ki, Hacıbəyli qardaşlarının müdiriyyəti artistləri tərəfindən mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Bu teatrodan hasil

olan mənfəətin cümləsi Azərbaycan şühədası ailəsi mənfəətinə aiddir. İlanə dəxi qəbul edilir.

ŞAMAXIDA

Şamaxı vəkili Nəzərəliyev idarəmi-zə teleqram çəkərək, məzkur [adı çəkilən] nahiyənin əsəfnak [təəssüf doğuran] halını təsvir edir. Teleqrafda deyilir ki, buraya İrəvan qaçqınlarının vürudu [gəlişi] ilə xəstəlik bir qədər də çoxalmışdır. Ağsu və Şamaxını aclıq qırğını təhdid etməkdədir. Ərzaq və mühümmat yoxdur. Tibbiyyə və səhiyyə müəssisələri işləmirlər. Hər gün onlarla adam qırılmaqdadır. Ən yaxın zamanda köylər miyanında [arasında] hərəkət kəsilər də, ərzaq və başqa mühümmat almaq mümkün olamz. Bunları ölüm və aclıqdan dolayı yatalaq çəngalından [caynağından] qurtarmaqdan ötrü, heç olmazsa 15 min put taxıl lazımdır. Davacat [dava-dərman] və nəqliyyat vasitələrinə ziyadəsincə möhtacıq.

300-dək ac-yalavac yetimlərdən hal-hazırda fəqət 50 nəfər Çuxuryurd malakanları xərcinə saxlanılır. Yerdə qalanı isə öz müqəddəratına buraxılmışdır. İaşə məntəqələri və başqa müəssisələr yoxdur.

SALYANDAN YAZIRLAR

Hal-hazırda bizim Salyan və ətraf köylərdə bir çox xəstəliklər, xüsusən, ispanyol nəzləsi [ispan qripi] hökmfərmədir [hökm sürməkdədir]. Dərman

və müavinəti-tibbiyyə [tibbi yardım] yoxluğundan, əhali arasında ölüm şiddət kəsb etmişdir [şiddətli hal almışdır]. Bura xəstəxanasında fəqət [yalnız] bir türk doktoru bulunur ki, cərrahlıq ilə məşğul olduğundan, daxili xəstəliklərə baxır. İspanyol nəzləsi sirayətindən [yoluxmasından] xof edərək bir çoxları Salyandan fərara məcbur olmuşlar. İspanyol nəzləsindən heç kəs şəfayab olmamışdır [şəfa tapmamışdır]. Burada bir çox başqa xəstəliklər də var ki, bilənlərin dediyinə görə öz-özlüyündən qurtaracaqdır. Fəqət ispanyol nəzləsi qış fəslində bir qədər də şiddət kəsb edəcəkdir. İşbu xəstəlik Qalaqayında vardır. Buna baxmayaraq, quberniya tibbiyyə şöbəsi bir nəfər feldşer də göndərməyə təşəbbüs etməmişdir.

T. B.

TÜRKÜSTANDA

Moskvada müntəşir [nəşr olunan] “İzvestiya” Türküstan barəsində belə məlumat verir:

“Bizim qitəatımız [hərbi hissələrimiz] şimdi Aşqabaddadırlar. İngilislər bu dairəyə sipahilərdən mürəkkəb 15 minlik bir ordu cəm etmişlər. Bunlar Hindistandan, Əfqanıstan və İran tərriqi [yolu] ilə gəlmişlər. Türküstan mübarizəsi zamanı biz bir çox səhvlər etdik. Türküstan cəbhəsinə gedən Kukayev komandasındaki dəstə Povorskiyə gətməli oldu. Bu bizim Tür-

küstan işimizi bir qədər geri saldı. Nəticədə ingilislər Krasnovodsk və Fort-Aleksandrovsku işğal etməklə, Xəzər dənizindəki fəaliyyətimizə mane oldular. Kaspi donanmamızın da ingilislər tərəfinə keçməsi, bu işi bir qədər də pozdu.

Türküstan muxtariyyəti elanı günündən etibarən müsəlmanlar Şuraya müzahirət [yardım] edirlər. Türküstanda Şura Hökuməti ümumən təsvib edilməkdədir [bəyənilməkdədir]. Hətta Buxara əmiri də bizim tərəfimizdədir. Bizim mürəxxəs [nümayəndə] Şmidt, əmirin ehtiramına məzhərdir [nail olmuşdur]. Bunun əsl səbəbi bəylərin əmirə tabe olmamaqlarıdır. Məhəlli [yerli] hökumət mərkəzi [hökumət] ilə bərabər çalışır. Dəmiryolunda isə əhval bir qədər fənədir. Əvvəllərdə dəmiryolu qulluqçuları məvaciblərini gec aldıklarından naşi [aldıqları üçün], Hökumətə zidd gedirlərdi. Bir də fəaliyyətsiz bir komissarın iş başından qovulması, menşevik və inqilabçılardan ötrü bir dəstəviz [bəhanə] oldu. Bunlar əhali və dəmiryol qulluqçularını işğal edərək [yoldan çıxararaq], Şura əleyhinə qalxışdırdılar. Onlar Səmərqənddə komissarı qətl etməklə, öz ricət [dönüş] yollarını kəsdilər.”

ELANLAR

“İbtisam” [təbəssüm] teatrosu dəniz kənarında bulvarda “Fenomen” teatrosu binasında.

* * *

Bu gün pəncşənbə [cümə axşamı] günü
7 təşrini-sani [noyabr] 1918-də
bir dəfə olaraq bakılıların sevgilisi
məşhur müğənni **Cabbar** oxuyacaqdır.

Tar, kamança dəxi çalınacaqdır.

İki gülməli pyesalar:

1) Heyrətli qadınla bir yerdə

2) Yaylı qadın

Akasel Vinqradova ispanyol rəqsləri
oynayacaqdır.

Tamaşa başlanır saat 6 yarım və 8-də.

Cabbar oxuyacaq saat 7 və 8 yarımədək.

246 1-1

Türk Ocağına üzv olmaq istəyənlər hər
gün sabah saat 10-dan saat 1-ədək, axşam
saat 4-dən 6-yədək Nikolayevski küçədə
Hüseynovun mülkündə sabiq “Raboçi
klub” mənzilində Türk Ocağına rücu
[müraciət] etməlidir.

247 3-1

Hökumətin icazəsilə cümə günü 8
təşrini-sani [noyabr] 1918-də saat 12-də
Qorçakovski caddədə Tağiyevin 1 nömrəli
evində Evçilər İttifaqının mülkündə (Bor-
sanın altında) Bakı Ticarət və Sənətə
İttifaqı üzvlərinin ümumi iclası təyin
olunmuşdur. Baxılacaq məsələlər:

1) İttifaq məramnaməsinin müzakirəsi,
təsdiqi; 2) İclasda qalxacaq məsələlər.

713 2-2

YANĞINDAN SİĞORTA EDƏN MOSKVA CƏMIYYƏTİ

Yanğından hər növ əmlak sığorta edir.
Məsələn ev, ev müxəlləfatı [əşyası], mal,
zavod, neft məhsuləti və qeyrə [və ilaxır].

Mərkəzi acentə: İ. P. Şreyder.

Unvan: Köhnə polis caddəsində Qina-
tinin 11 nömrəli evində. Telefon 5-47.

239

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü
mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və
qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicə-
xanasının müdiri nəzarəti altında süni diş-
lər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan
1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-13

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan
12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin kün-
cündə Əşrafəvovun evi, “Jorj” əksxanası.
Telefon nömrə 54-44.

232 25-5

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qar-
ma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı
qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər
üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər mü-
nasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və
axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski
küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-13

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla
farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini
qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində
olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-
ya qədər qəbul olunurlar.

Unvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37
nömrəli ev, telefon 06-25.

208 25-16

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrazı-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə]
mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat

5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahimo-
vun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-
86.

244 12-2

Diş təbibisi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 10-a
kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə
kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız
çıxarır, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər
qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara
külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə
20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245 25-2

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

**Azərbaycan Maarif Nəzarətindən
Nömrə 82**

səh. 113. “Kremençüq ünəs [qızlar]
gimnaziyasının...”: Ukraynanın Kremen-
çüq şəhərindəki qız gimnaziyası nəzərdə
tutulur.

Vilhelmin hökumət başından çəkilməsi

səh. 115. “Forverts” qəzetəsi təsdiq
edir ki, nazir Şeydeman...”: 4 oktyabr – 9
noyabr 1918-ci ildə hakimiyyətdə olan
Maksimilian fon Baden başçılığında Hö-
kumətdə Filipp Şeydeman portfelsiz nazir
olmuşdur.

Sülh ətrafında

səh. 117. “...Amerikalılar isə Reyn kör-
pülərini tuturlar.”: “Reyn körpüləri”: Qərbi
Avropanın ən böyük çaylarından biri olan
Reyn [Rhine] çayının üstündən keçən kör-
pülər.

**Tiflis Saldat və Fəhlə Şurasının
qətnaməsi**

səh. 118. “Bir çoxları Gürcüstan Höku-
məti üzərində anarşi və iftiraculuq bulud-
larının qarışmasından istifadə edərək...”:
Qəzetdə “buludlarının” yerinə səhvən
“bölüklərinin” getmişdir.

**Türk ədəbiyyatı və lisanı və türk
cərəyanı-əfkarı**

səh. 120. “Təkyə”: Dərviş və müridlə-
rin toplaşaraq zikir etməklə məşğul olduqları yer.

“Və əiddü ləhüm məstəta’tüm min-
qüvvətin”: “Quran”ın Ənfal surəsinin 60-
cı ayəsindən bir parça. Mənası: “Onlara
qarşı bacardağınız qədər qüvvə hazırla-
yın.”

səh. 122. “M. Hənəfi”: Bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Bakı xəbərləri

səh. 125. “Maqalinski”: Çox güman ki, hal-hazırda Zaqatala rayonu ərazisində, Gürcüstan sərhədi yaxınlığında yerləşən Muğanlı kəndi nəzərdə tutulmuşdur.

“Samuxlinsk”: Güman ki, Azərbaycanın indiki Samux rayonu ərazisindəki Qaraağacılı qəsəbəsi (keçmiş adı Qırmızı Samux) nəzərdə tutulur.

“Şıxlinski”: Azərbaycanın Qazax rayonu ərazisindəki Şıxlı kəndi nəzərdə tutulur.

“Loqode”: Gürcüstanın Laqodexi rayonu nəzərdə tutulur.

“Mazımçay”: Azərbaycanın Balakən rayonu ərazisindəki Mazımçay kəndi nəzərdə tutulur.

Türküstanda

səh. 128. “İngilislər bu dairəyə sipahilərdən...”: “Sipahilər”: İngilislərin müstəmləkə Hindistanında yerli əhalidən yığıdıkları müddətli əsgərlər.

“Hətta Buxara əmiri də...”: Burada söhbət sonuncu Buxara əmiri Seyid Alim xandan gedir.

Elanlar

səh. 128. “Fenomen teatrosu”: “Fenomen” teatri-kinematoqrafı Bakıda Dənizkənarı parkda, indiki Azərbaycan Dövlət Kukla Teatrının binasında yerləşirdi.

ازبیرایمانجا

رؤنودنک سیاسی، اجناسی، ادبی، اقتصادی تورک غزتهسیدر.

آبونه شرایطی:

بانوارک برینه دک با تو ایچون ۳۴.
باشق شهراره ۳۵ روبلهدر.
بر آبلنی با کوده ۱۲، باشق شهراره
۱۹ روبلهدر.

اعلان فیاتی:

سئری ۳ روبله کرائته کیدن اعلالار
ایچون گذشت ایپیلر.

تورک و اسلامنه مفید مقالره سحینه
لرمنز آچمقدور. درج اولمیان اوزاق
اعاده ایپیلنر. درج ایپیلن مقالاک
مکفاتی اداره نمین ایپیلور.

محل اداره:

باکو، ورونوسکی وغوبرنسکی
کوجالراکتینجه ۴ نومرولی ایوده

آذربایجان اداریسی

تلفون نمبر ۳۹-۶۰

تک نسخه ۵۰ ق.ک.

اعلان رسمی گیحهلری (۲۳-۶) نومرولی پولیس مفتش عومیلکنه مراجعت ایدهنر.

آذربایجان مجاریه سنده جان فدا ایدن شهیدانک عالمسی مفتحه
آقشام — دراما — تماشا سایی
آذربایجان حکومتک تیار و سنده (سابق مابلوف)
ذوالفقار و عزیزیک حاجی یئگی قره اشاتراکت مدیری
جه، گونی تشرین ۲۸ (۱۹۱۸-۱۳۳۷) حی ایلمده

آذربایجان مجاریه سنده جان فدا ایدن شهیدانک عالمسی مفتحه

تورک ادیبیرلرین مشهور شمس الدین سامی یئک

گاو آهنگر

آذنی مشهور بهردلی بیه ساسی قطعه لی صورتله موقع تماشا یه یوقلاچدر
فیصلان و اشراک ایبن اشخاص آفتا و پروگرامدا قده ایپله چکدر. یونبارونک
شودا عالمسی مفتحه اولمایدی تظره آلاک مدیریت و آقپورلا مداخلتک ایله
ییمزد و یی تمانا شاعلی ایلدوک و تله فیلرین سانوب حامل اولان مداخلتک عالمسی
شیدا عالمسی مفتحه بشمشه فرار وریویدر. ایبدوزلا محترم جماعت بوکاخیزه
اهمیت ویرمک مادی جهتجه کومک ایسکنن بیون قاچیرمالار. ایستیلر طرفدن
اعانه و بریلیرسه تارونک قاساننده متشکر قبول اولوب اسی وریویدگی بارندک
قصری غز، ارده اعلان ایپله چکدر.

حاجی یئگی قره اشاتراکی مدیریتی.

انا لله وانا الیه راجعون
کربلای میرزا آخسین اوف و مشهدی اسماعیل میرزا یئگی قانی، مشهدی حقیقی علی یئگی
یاجسی اوغلی، حاجی غلام قی یئگی قارداش اوغلی و مختار حسین اوفک دای سی اوغلی
کربلای یعقوب حاجی فرج اوغلی قی یئگی
وفات ایتمسکی کمال پاش و تحسیرله اوز قوم و اترقارینه اعلام ایپیلور.
تشیع جنازه صبح ساعت ۹ ده نوپاریک ۸ (۲۵) نده ساسکی کوجهده واقع اوز ۷۸
نومرولی ایپوته اولاجقدور.

ملکت ترقی و تدلیس یولنده فداکارانه صورتده چایشان سوکی ارفاداشنر
کربلای یعقوب حاجی فرج اوغلی قی یئگی
وفاتی کمال پاش و تاشقه اوز آرفاداشلارمه اعلان ایپیلور.
تشیع جنازه بوگون صبح ساعت ۹ ده نوپاریک ۸ (۲۵) نده ساسکی کوجهده دموافع
۷۸ نومرولی اوز ایپوته اولاجقدور.
یولداشلاری، عیالیق کاتلم زاده، سید زر کر، سید حسین صادق، نوروز آغا یف،
کربلای ولی مکیلیوف، حیراتیل آغاچ اوف، میرزا آغا علی یف، قی قی اوف
محمطعلی رسولزاده، عبدالرحیم اشرف اوف و علی رضا زاده.

اداره دن اخطار

غزته مزه اعلان کورنیدن حکومت موبس
غری عسکری ادارلردن خواهش اولور اقاتیهد
کی قیلری نظر اشتایه آسینلار.
اعلانک قاچ دغه گیدجکی،
۲- روسجی ده لازم اولوب اولماقی
اوستیتیلر.
اعلادلاری اداره مزه نمین امدلر واسطه
سبه کورنیدیلر و خصوسی قدرلر یولوندر
سینلار، که و موصلی خنده ماغا چکلیسین عسکی
مورنده اعلانک درج ایلمه یسماغی باغای اولما
سی متوائی اداره مزه معدومیه دوشمز.
مسکن اولدیقه روسجی لان اولان اعلان
لارک روسجی یئگیته یازیلوب کورنیده یسسی
آریجه توقع اولور.

قسم رسمی حکومت اولری زراعت نظارتده

۴ تشرین تانی
کیف و یولیتقیوم دارالفنونک کتد و فلاح
شمسینی انام ایشتن رحیم آخوندوف تشرین
۲۸ تندن املاک نظارتده کند و فلاح شمیه
سی آجینی تشرین ایپیلر.
۷ تشرین تانی
ستیار آتیک برندن جیل امروف زراعت
نظارت ترجمان نمین ایپیلر.

شده مجاریه سیدک اولور که نهاتت واریور.
مر تر حکومتلر طرف مقابله مقاومت کورتره
یلدیوب، باق قان تو کولونکی ایچون متارکه
اتلاف دولترلرک مفید متار که سی مفیدرسی
ویا عمومی یئدر - بوراسی حالا بزج ایچون
قلمی مورنده بللی گیدکلر لکن هر حالده پتون
ملارک عمومی منافسی کله چک صلح عمومیتک
ایندی دک اعلان ایپیلش اساس اوزده قدرتی اینجاب
ایندر.
عسک مورنده صلح و آسایش دنیا بوزنده
تیز بر زمانه بریا اولماسی محالدر... بوزرتیه
ظرف طامی کولوش اولان دولتر طرف مقابله
آقر شرایط فوک مجبور ایسنگه چایشارلارسه
اولوق اولوونی حنان شرایطک زد و خندیه
تحرک ایشتن اولالار...
بوراسی طلمی بر حالدر.

تلغراف خبرلری

۱- واته - قتلر قیردی غورابا ستاری
تشفیک ایسنگه دولر. طلبلر و باطلار ایه
یونک حکنه اولوق آغ غورابا ستاری
دوردمایر. (قرات) حکومتک یشتایله هر بر
شائینی قلع ایشتدر.
۲- ویلمس خبر ویریکه بارلاستوده
انتخاب ایپیلن سادات نورونک دون آقشام
اجلای واقع اولوند. شایطلر ایتمالاملار
چوغی او جملدن شهلی مضرلر حنی سادات
لارایه برابر گیشترلدر. فرانس یوسف
کوجهنده یئیرمگر شیلری سینه یئیرلشدور.

توری امیراسلوف زراعت نظارتده خصوسی
ایشلر ماموری نمین ایپیلر.
تشرین تانیگ برندن زراعت ادارسی کار
گذازی آلیکاتدر ایسخانوف میشار شمسی
کار گذازی نمین ایپیلر.
زراعت ناظر: خ. پ. سلطانوف
عدله نظارتدن
۵ تشرین تانی
کجه اویرد، محکمه سنده سئگ محکمه تریسی
بهادرک یوسف یئگیف باکو ناحیه محکمه سئگ
مدعی عمومی مولونکنه نمین ایپیلر. باکو
غورنایسی قشهری ساکنی سلطان مجیدسیدوف
قه محکمه رایتسک مالدوی وقیهر اشتقاق شمیه
سئگ مدیری نمین ایپیلر.
عدله نظاری و نظیفه سنی ایفا ایبن
ت. ما کینسکی

باکو، ۸ تشرین تانی

مخاروب دولترلرک هر ایک طرفی اوقاق و
شیف ملارک قدرات و حقولارین تاین ایسنگ
ایچون مختاریه کرانه رسنی وغیر
رسی مورنده اعلان ایسکنن بر آن کیمه مشلر
در، شمیه کی هر ایک طرف بونی الده یروک
دستایز دوتوب، ای مطبلر و واسطه یسسه عموم
ایشتیر یویدر.
مواقف ملر کندی مقدرالطریقی فزانلیدر.
اسیسی هم آوروپا مهده آمریکا رجال دوتوی
صوب ایپوب، اونی قلمی صورت آلتش بر
طرزده تصدیق و اعتراف ایپویدر.

Cümə, 8 noyabr 1918-ci il, nömrə 34

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 1 səfərlmüzəffər sənə 1337. 8 təşrinə-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANİ-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyyə [Baş Polis Müfəttişliyyə] müraciət edin.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Kərbəlayi Mirzəağa Hüseyinov və Məşhədi İsmayıl Mirzəyevin qayını, Məşhədi Hüseyinqulu Əliyevin bacısı oğlu, Hacı Qulam Tağıyevin qardaşı oğlu və Muxtar Hüseyinovun dayısı oğlu Kərbəlayi Yaqub Hacı Fərrux oğlu Tağıyevin vəfat etməsini kamali-yə's və təhəssürlə [böyük bir kədər və həsrətlə] öz qövm və əqrəbalarına elam edirlər [bildirirlər].

Təşyi-yi-cənəzə [cənəzənin yola salınması] səbh saat 9-da noyabrın 8 (25)-ndə Spasski küçədə vəqə [yerləşən] öz 78 nömrəli evində olacaqdır.

Millətinin tərəqqi və təalisi [ucalması] yolunda fədakarənə surətdə çalışan sevgili arxadaşımız **Kərbəlayi Yaqub Hacı Fərrux oğlu Tağıyevin** vəfatını kamali-yə's və təəssüflə [böyük bir kədər və təəssüflə] öz arxadaşlarımıza elan edirik. Təşyi-yi-cənəzə

[cənəzənin yola salınması] bu gün səbh saat 9-da noyabrın 8 (25)-ndə Spasski küçədə vəqə [yerləşən] 78 nömrəli öz evində olacaqdır.

Yoldaşları Abbasqulu Kazımzadə, Seyid Zərgər, Seyid Hüseyin Sadiq, Novruz Ağayev, Kərbəlayi Vəli Mikayılov, Cəbrayıl Ağacanov, Mirzəağa Əliyev, Tağı Nağıyev, Məhəmmədəli Rəsulzadə, Əbdürrəhim Əşrəfov və Əliabbas Rzazadə.

İDARƏDƏN İXTAR [XƏBƏRDARLIQ]

Qəzetəməzə elan göndərən hökumət müəssisələri və əsgəri idarələr-dən xahiş olunur aşağıdakı qeydləri nəzəri-etinaya alsınlar:

1 – Elanın qaç dəfə gedəcəyini;

2 – Ruscası da lazım olub-olmadığını göstərsinlər.

3 – Elanları idarəməzə müəyyən adamlar vasitəsilə göndərsinlər və xüsusi dəftərlər bulundursunlar ki, vüsulu [çatdırıldığı] haqqında imza çəkil-sin. Əks surətdə elanın dərc edilmə-məsi ya qaib olması məsuliyyəti idarəməzə öhdəsinə düşməz.

Mümkün olduqca ruscası lazım olan elanların ruscasının da yazılıb göndərilməsi ayrıca təvəqqə olunur.

Azərbaycan müharibəsində can fəda edən
şühədanın ailəsi mənfətinə

DRAMA - AXŞAM TAMAŞASI

Azərbaycan Hökumətinin teatro-
sunda (səbiq Mailov) Zülfüqar bəy və
Üzeyir bəy Hacıbəyli qardaşlarının
müdiriyyəti

Cümə günü təşrini-saninin 8-ində
(oktyabrın 26-sı) 1334-1918-inci ildə
Azərbaycan müharibəsində can fəda
ədən şühədanın ailəsi mənfətinə

Türk ədiblərindən məşhur
Şəmsəddin Sami bəyin

“Gaveyi-ahəngər”

adlı məşhur 5 pərdəli pyesası
təntənəli surətdə mövqeyi-tamaşaya
qoyulacaqdır.

Təfəsilat və iştirak edən əşxas afişa və
proqramda qeyd ediləcəkdir.

Bu teatronun şühəda ailəsi
mənfətinə oynanıldığını nəzərə
alaraq, müdiriyyət və aktyorlar
canfəşanlıqla bimumuz və bitəmənna
çalışmağı ən böyük vəzifələrdən
sanıb, hasil olan mədaxilin hamısını
şühəda ailəsi mənfətinə

yetişməsinə qərar veribdirlər.

Ümidvarız, möhtərəm camaat bu
kari-xeyrə [xeyirxah işə] əhəmiyyət
verərək, maddi cəhətcə kömək
etməkdən boyun qaçırmazlar.

İstəyənlər tərəfindən ianə də
verilərsə, teatronun kassasında
mütəşəkkirən qəbul olunub, ismi və
verdiyi paranın qədəri qəzetələrdə
elan ediləcəkdir.

Hacıbəyli qardaşları müdiriyyəti

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

HÖKUMƏT ƏMRLƏRİ

Ziraət Nəzarətində [Kənd Təsərrü- fatı Nazirliyində]

4 təşrini-sani [noyabr]

Kiyev Politeknikum Darülfünunu-
nun Kənd və Fələhət [Kənd təsərrüfatı
sənayesi] şöbəsini itmam etmiş [bitir-
miş] Rəhim Axundov təşrini-saninin
20-sindən Əmlak Nəzarətində Kənd və
Fələhət şöbəsi acenti təyin edilir.

7 təşrini-sani

Sentyabr ayının birindən Cəmil
Əmirov Ziraət Nəzarətinə tərcüman
təyin edilir.

Nuri Əmiraslanov Ziraət Nəzarə-
tində xüsusi işlər məmuru təyin edilir.

Təşrini-saninin birindən Ziraət ida-
rəsi kargüzarı Aleksandr İşxanov Me-
şələr şöbəsi kargüzarı təyin edilir.

Ziraət naziri: X. b. Sultanov

Ədliyyə Nəzarətindən

5 təşrini-sani [noyabr]

Gəncə uyezd məhkəmə şöbəsinin
məhkəmə rəisi Bahadır bəy Yusifbə-
yov Bakı nahiyə məhkəməsinin müd-
dəiyyəti-ümumi [prokuror] müavinliyinə
təyin edilir. Bakı quberniyası Quba şə-
həri sakini Sultanməcid Seyidov Quba
məhkəmə rəisinin müavini və Quba
şəhər istintaq şöbəsinin müdiri təyin
edilir.

Ədliyyə naziri vəzifəsini ifa edən:

T. Makinski

BAKI, 8 TƏŞRİNİ-SANI

Müharib [savaşı] dövlətlərin hər iki tərəfi ufaq və zəif millətlərin müqəddərat və hüquqlarını təmin etmək üçün müharibəyə girişmələrini kərratla [dəfələrlə] rəsmi və qeyri-rəsmi surətdə elan etməkdən bir an çəkinməmişlərdir. İndiyə kimi hər iki tərəf bunu əldə böyük dəstəviz [bəhanə; səbəb] tutub, mətbuat vasitəsilə ümuma eşitdirirdilər. “Ufaq millətlər kəndi müqəddəratlarını qazanmalıdırlar” əsasını həm Avropa, həm də Amerika ricalı-dövləti [dövlət xadimləri] təsvib [təsdiq] edib, onu qəti surət almış bir tərzdə təsdiq və etiraf edirdilər.

İndi müharibə demək olar ki, nəhayətə varır. Mərkəz Hökumətlər tərəfi-müqabilinə [qarşı tərəfə] müqavimət göstərə bilməyib, nahaq qan tökülməyi üçün mütarikə [atəşkəs] və sülh istədilər.

Zənnimizcə həman mütarikə və sülh fəvqədə [yuxarıda] göstərdiyimiz əsasdan xarici-şərait [şərtlərin xaricində] olmamalı idi: Bilxassə [xüsusən] hal-hazırda Vilson kəndisi də məşhur 14 maddəsinə idxal [daxil] etdiyi millətlərin müqəddəratına aid əsasın qövldən feilə [sözdən işə] gətirməsini israr ilə tələb edir. Lakin söyləmək, bağırmaq, vəd etmək başqa bir məsələ, vəd ediləni səmimi bir surətdə əncama yetirmək dəxi digər bir məsələdir. Məttəəssüf [təəssüf ki], indiyə kimi Etilaf dövlətləri ilə mütarikəyə girişmiş dövlətlər arasında fəvqəzəkir

[yuxarıda toxunulan] əsasların hüsulu [əldə edilməsi] yolunda lazımi təşəbbüsət icrası müşahidə edilmir. Əlbəttə, mütarikə ilə sülhün fərqi çoxdur. Mütarikə azacıq bir zamanda pozula bilər, lakin sülh öylə bir zamanda pozula bilməz. Ona görə də müzəffəriyyəti kəndi tərəfində hiss edən dövlət, mütarikəni öylə şərait ilə əqd etməyə [imzalamağa] çalışır ki, özünü hər b nöqtəyi-nəzərindən hər bir ittifaq [təsadüf] və təhlükədən təmin etsin. Mütarikə deməli sülh deyil və bunda olan şərait [şərtlər] sülh zamanında dəyişilə bilər.

Lakin yenə də gələcək sülhün nə əsas üzərində olacağını göstərmək istəyən bir dövlət mütarikəni dəxi həmin əsasa yaxın bir tərzdə yapmaya çalışmalıdır ki, o əsas və münasibət gələcək sülh üçün maneə deyil, biləks [əksinə] münbit bir zəmin təşkil etsin, bu isə fəvqədə zikr etdiyimiz kimi, indiyədək əqd edilən mütarikələrdən müşahidə edilmir.

Etilaf dövlətlərinin əqdi-mütarikəsi [atəşkəs imzalaması] münfəridmi [ayrı-ayrıqdamı] və ya ümumimidir – burası hələ bizim üçün qəti surətdə bəlli deyildir. Lakin hər halda bütün millətlərin ümumi mənafeyi gələcək sülhi-ümmünün indiyədək elan edilmiş əsas üzərə əqdini icab edir [imzalanmasını vacib edir].

Əks surətdə sülh və asayiş dünya üzündə tez bir zamanda bərpa olunması mühaldır [çətindir]... Üzlərinə zəfər taleyi gülmüş olan dövlətlər tə-

rəfi-müqabili ağır şərait qəbuluna məcbur etməyə çalışarlarsa, ol vəqt o dövləti həman şəraitin rədd və ziddinə təhrik etmiş olarlar...

Burası təbii bir haldır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Avstriya inqilabı

Vyana – Fəhlələr qırmızı qvardiya dəstələri təşkil etməkdədirlər. Tələbələr və zabitlər isə bunun əksinə olaraq ağ qvardiya dəstələri düzəldirlər. Xorvat Hökuməti Peştə ilə hər bir münasibəti qət etmişdir [kəsmişdir].

* Vilhems xəbər verir ki, Parlamentoda intixab edilən [seçilən] Saldat Şurasının dünən axşam iclası vəqə olmuşdur [baş tutmuşdur]. Zabitlər ilə saldatlar Hərbiyyə nazirinin yanına getmişlərdir. Əhalidən bir çoxu, o cümlədən şübhəli ünsürlər dəxi saldatlar ilə bərabər getmişlərdir. Frans İosif küçəsində pəncərələrin şüşələri sındırılmışdır. Kokard nişanı olmayan zabitləri tuturmuşlar. Məhbusları xilas etməkdən ötrü məzkur [adı çəkilən] dəstə Rozauer qışlalarına [kazarmlarına] tərəf hərəkət etmişdir. Burada qüvvətli mühafizə qoyulmuşdur. Bir neçə güllə atıldıqdan sonra, dəstə pərakəndə olmuşdur. Axşam saat 10-dan sonra asayiş bərpa edilmişdir.

* Təşrini-saninin [noyabrın] birində alman mətbuatı xəbər verir ki: Peştədən alınan xəbərlərə görə, əsgər-

lərdən çox hissəsi Milli Şura tərəfinə keçdikdən sonra, Milli Şura axşam hökumət işlərini öz öhdəsinə almışdır. Əhval böylə olduqdan sonra, qraf Hadik kabinə təşkil etmək təklifindən imtina etmişdir. Ershersoq İosif, kralın əmrinə görə qraf Karoyini təzə kabinə təşkil etməyə vəkil etmişdir. Milli Şura qraf Karoyinin hökumət başında durmasını əhaliyə bildirmişdir. Peştə şəhəri sevinçdən həyəcana gələn bir şəhərə bənzəyir. İctimai və xüsusi binələr bayraqlar ilə təzyin edilmişdir [bəzədilmişdir]. Küçələrdə qardaşlaşma mənzərələri vəqə olmaqdadır. Milli Şura sərnəşin hərəkətini dayandıрмаğı təhti-qərara almışdır. Dəmiryollarında ancaq ərzaq yükləri aparılmışdır. Milli Şura tərəfindən göndərilən əsgərlər xəfiyyələr tərəfindən mühasirəyə alınmış qışlalardakı əsgərləri azad etmişlərdir. Böyük bir camaat dəstəsi məhkəmə həbsxanasına daxil olub, bu yaxınlarda Parlamento qarşısında qraf Tisaya sui-qəsd etmiş məhbub Leytneri azad etmişdir. Karoyinin təzə kabinəsi təşkil olub qurtarmışdır. Qraf Bratiani Xariciyyə vəziri [Xarici İşlər naziri] təyin edilmişdir. Peştə və qeyri şəhərlər bayraqlar ilə bəzənmişdir. Dünən axşam Vyana Hökumət Şurası iclasında Müvəqqət Mərkəzi Saldat Komitəsi təşkil edilmişdir.

* Fiumedən Vyana qəzetələrinə xəbər verirlər ki, cənubi slavlının Fiumədə hökmran olmasını qəbul etməyən İtaliya əhalisinin təkidi ilə cümə günü axşam İtaliya donanması

Fiumeyə varid [daxil] olmuşdur. Limanda olan gəmilərin hamısı Amerika və İtaliya bayraqlarını salamlamışlardır.

Müxtəlif xəbərlər

* Moskvadan verilən xəbərlərə görə, dünən bütün Kamışın cəbhəsində hücum başlanmışdır. Ufa tərəfdə düşmən Abdulino stasyonunun bir neçə verstliyindədir. Buzuluk tərəfdə Orenburq dəmiryol xəttinin yüz verst məsafəsində kazak dəstələrinin hərəkətindən narazı olan kənd əhalisi üsyan qaldırmışdır. Kəndlilər kazak dəstələrini əzməkdədirlər.

* Odessadan xəbər verirlər ki, İsmailiyyə və Bessarabiyada ingilislər nümayən olmuşlardır [görünmüşdür].

GÜRCÜSTAN SOSIAL-DEMOKRATLARININ MÜRACİƏTNAMƏSİ

Gürcüstan sosial-demokratiyası Jordaniya, Tsereteli, Çxeidze, Gegeçkori və Ramişvili tərəfindən imza edilən bir məktub ilə Beynəlmiləl Sosialist Bürosuna müraciətlə Rusiya ilə birləşənə qədər Gürcüstanın keçirdiyi tarixi əhvalı müfəssəl surətdə bəyan etmişdir. Bundan əlavə, məzkur [adı çəkilən] məktubda Gürcüstanın hal-hazırından bəhs edilib, Gürcüstana edilən təərrüzləri [hücumları] dəf etmək üçün deyilir ki: Müavinət [kömək] üçün hər yerə müraciət etdik. Lakin bizim müraciətlərimiz səmərəsiz qaldılar. Bu halətdə bir tək bizə müavinət edici qüv-

və Almaniya olduğundan, Almaniya ilə müahidənamə [saziş] əqd etdik [bağladıq]. Bu müahidənamə üzərinə Türkiyədən müdafiə olunmağı və Türkiyə Hökumətinin daxili işlərimizə müdaxilə etməməsini təmin etdik. Bu iki şərait Almaniya tərəfindən müavinətə artıq ehtiyacımız olan günlərdə ifa edildi. Biz alman imperializmasını bir an şiddətli tənqiddən geri durmadıq. Alman milləti özü bu imperializm haqqındakı qətnaməsini izhar etdikdən sonra, biz bütün beynəlmiləliyyət qarşısında sədaqət ilə şəhadət verdik ki, Almaniya Hökuməti Gürcüstanda heç bir təcavüz və təərrüzat [hücumlar] ilə kəndisini ləkələməyib, öz qüdrət-qüvvətindən və bizim etimadımızdan istifadə etməmişdir.

Sonra məktubda daxili hökumət işlərində fəqərəyi-kasibənin [proletariatın] siyasəti sayəsində əldə edilən müsbət nəticələrdən bəhslə deyilir ki, Almaniyanın müdaxiləsi ilə Türkiyə Hökumətinin nüfuzundan xilas olan cavan Gürcüstan Cümhuriyyəti Türkiyənin, bolşeviklərin və hökumət üsuli-idarəsinin təyininə hazırlaşan Rusiya əks-inqilabçılarının göz götürməmələrinə məruz qalmışdır. Bu dairədən çıxmağa tək bir çarə və bütün təhlükələr qarşısına tək bir istinadgah fəhlə beynəlmiləliyyətidir. Gürcüstan Cümhuriyyəti bütün Gürcüstan fəqərəyi-kasibəsi və milləti namından Beynəlmiləl nümayəndələrinə müraciət edib, inqilab dövründə özünə bir hökumət qazanan gürcü milləti axıra

qədər var qüvvəsilə öz hökumətinin müstəqil qalması uğrunda çalışacağını elan eylər. Gürcü milləti öz varlığını və mədəni cəhətdən artması və genişlənməsini ancaq bunda görür.

Öz daxili və xarici siyasətində həmişəlik sülh və azadlıq qəsdində olan gürcü milləti sizə müraciətlə daimi ədalət amallarının feilən icraya qoyulması üçün başqa millətlər ilə əlbir işləmək arzusunda olduğunu izhar eylər. Gürcü milləti öz istiqlaliliyyətinin təsdiqini və daimi bitərəfliyinin təminini sizdən gözləyir.

AVSTRİYA-ALMANİYANIN YENİ QƏSƏM [AND] SURƏTİ

Vyanada bu gün saldatlar qəsəm etməyə [and içməyə] dəvət edilmişlər. Qəsəmdə deyilir ki: “Saldat insan, əsgər azad Avstriya-Almaniya məmləkəti vətəndaşı kimi Müvəqqəti Şurayi-Milli tərəfindən tərtib verilmiş əsasi qanunlara və həman ictimai [yığınaq] tərəfindən təşkil edilmiş Hökumətə, xüsusən Dövləti Şura və Rəisicümhura [Prezidentə] və başqa hökumət işləri tapşırılmış müdir və nazirlərə itminan [etimid] ibraz etməklə [göstərməklə] onların göstərdikləri kimi məmləkət və millətə vicdanən xidmət edəcəkdir.”

Axşam Baş natarius Doktor Dinqhover və yeni təyin edilmiş Baş katib təntənəli surətdə qəsəm yad etmişlər

[and içmişlər]. Doktor Dinqhover qəsəmənaməni böylə oxumuşdur: “İnsaniyyət şərəfi və vətəndaş namusunuz ilə and içiniz ki, azad vətəniniz olan Avstriya-Almaniyaya şəraitini müzakirəyə qalxışmadan bütün ruhani və cismani qüvvələrinizi fəda edərək, vətəninizə sadıq qalaraq Şurayi-Milli tərəfindən tərtib verilmiş əsasi qanunlara və bununla bəhəm Dövləti Şura tərəfindən verilən qanunlara təbəyyəti izhar etməklə öz vəzifənizi ifa və şərəfi-şəxsiyyəni hörmətlə mühafizə edəcəksiniz.”

AZƏRBAYCANDA

1 – Məclisi-Müəssisən [Təsisçilər Məclisi] seçkiləri hazırlayan komissiyaya həvalə edilmişdir ki, Məclisi-Müəssisənin tezliklə dəvət edilməsi haqqında öz təsəvvüratını [planlarını] iki gün müddətində Hökumətə təqdim etsin.

2 – Ruşəni bəy Qazızadənin Xariciyyə Nəzarətinə müşavir dəvət edilməsi təhti-qərara alınmışdır.

Andranikin yeni fırıldaqı

Bakıda alınmış məlumata nəzərən, general Andranik bütün Gəncə vilayətinin məşhur erməni camaat xadimi və məmurlarına kağızlar yazaraq tapşırılmışdır ki, Azərbaycan Hökumətini qəbul və silahlarını türklərə təslim etməsinlər.

Qazax qəzasında

- Quşçu kəndi qaçaqlarından Səməd oğlu Aydın ilə İskəndər adlı bir digəri iki erməni ilə əlbir olmaqla qarapaxlı Nəsim oğlu Əbdüləzim binəsinin yanında mindikləri heyvanları buraxıb Qasım oğlu Cəlalın alaçığına gələrək ondan tüfəngini tələb edirlər. Cəlal verməmək istədikdə onu oradaca öldürüb, buraxdığı heyvanları da götürüb qeyb olurlar.

- Dağ Kəsəmən kəndi yanından Qazax şəhərinə getmək istəyən Allahverdi oğlu Mahmud ilə Əli oğlu Hüseyndən quldurlar silah gücüylə 2350 rublə və bir kürk alıb qaçmışlardır.

SIYASI MÜSAHİBƏLƏR

I

Cahan müharibəsi bitmək üzrədir. Bir çox cəbhələrdə artıq mütarikə [atəşkəs] elan edilmişdir. Daha doğrusu, Qərb cəbhəsi adıyla məruf olan [tanınan] Fransa-Almaniya xətti-hüddüdü [sərhəd xətti] müstəsna tutulduqda, ümumiyyətlə mütarikə başlanmışdır, demək olar. Almaniya cəbhəsində də ən yaxın günlərdə davanın dayandırılacağı ümidlə gözlənilir. Fəqət müharibə əməliyyatını dayandırmaq, hələ sülh əqd etmək [bağlamaq] deyildir. Sülh məsələsinin müzakirəsinə ancaq mütarikədən sonra başlanılır. İndi bəşəriyyət böyük bir əmr [iş] qarşısında bulunur ki, bütün millətlərin müqəddəratı, bütün bəşəriyyətin atisi

[gələcəyi] bu əmrə bağlıdır. Bu da həman sülh əqdindən ibarətdir. Müharibə – qeyri-müharib [savaşıq-savaşmayan], müstəqil – qeyri-müstəqil, hakim – məhkum ümum millətlərin müqəddəratı bu müsaliyə [barışıq] ilə həll ediləcəyindən, bədihidir [aşkardır] ki, hazırda məzkur [adı çəkilən] sülhün şərait [şərtləri] və surəti-əqdi [necə bağlanacağı] hamını düşündürməkdədir:

Əcəba bu müharibə nə kimi sülh ilə xitam-pəzir olacaqdır [sona çatacaqdır]?

Sülhün əsasını hangi məsələlər təşkil edəcəklərdir?

Ən mühüm və əsasi bir məsələdə ümumun sözü yekdigərinə [bir-birinə] müvafiqdir:

Bu sülh sabit və daimi olmalıdır.

Burası təbiidir də. Çünki tələb etdiyi qurbanlar və məsarifətin [xərclərin], yapdığı təxribat və xəsarətin [xəsarətlərin] miqdarınca misli tarixdə görülməmiş olan bu müharibə dörd il yarım müddət imtidadında [boyunca] gərək müharibə və gərək qeyri-müharib dövlət və millətləri öylə yormuş, usandırmış, üzmüş, bıqdırmışdır ki, bütün millətlər ağır xəstə kimi ölgün bir hala gələrək vücudi-millilərini tədavi üçün uzun müddətlər istirahətə möhtac olduqlarını hiss edirlər. Bunun üçün də həpsi “daimi, sabit sülh” deyə bağırırlar. Filhəqiqə [həqiqətən də], mülahizə edilsin ki [təsəvvür edin ki], yüz minlər, milyonlar ilə tələf olan canların yerini doldurmaq, yüz milyardlar ilə məsarifdən dolayı dövlət maliyyatında [maliyyəsinə] əmələ gələn açıqlığı ödəmək,

pozulmuş ticarət və sənəət makinasını təcdid [bərpa] etmək və sairə nə qədər vaxt və məsai [səy] tələb edir! Bunların həpsinin hüsulu üçün müddəti-məddidə [uzun bir müddət] asayışla yaşamaq, bütün qüvvələri toplayaraq aramsız çalışmaq lazım gəlir. Bu işə sabit və daimi sülh ilə hasil olar.

Lakin sülhün də daimi və sabit olması üçün öylə əsaslar qoymalıdır ki, sülhü xələdar edəcək müharibəyə bais ola biləcək amillərə meydan qalmasın. Böylə amillərin də başlıcası ikidir: Birisi müharibəyə səbəbiyyət verən, digəri isə müharibəni mümkün edən amildir. Bu surətlə bəşəriyyəti müharibə bəlasından qurtarmaq üçün öylə etməlidir ki, nə müharibəyə səbəb qalsın, nə müharibə etməyə imkan. Bu işə iki şey ilə olar:

1) Millətlər İttifaqı hüsulu; 2) ümumi tərksilah ilə.

Millətlər İttifaqı

Müharibə səbəblərini aradan qaldırmaq üçün bütün mütəfəkkirinin rə'yincə ümum Millətlər İttifaqı əmələ gətirərək beynəlmiləl bir məclis təsis etməlidir. Millətlərin həpsi orada nümayəndələr bulunduraraq, millətlər arasında baş verə biləcək ixtilafı orada sülh təriqiylə həll etsinlər, tainki müharibəyə məhəl [yer] qalmasın.

Fəqət böylə əməl [istək] və arzuya nail olmaq üçün öylə şərait hasil etməlidir ki, əvvəla beynəlmiləl məclisdə ümum millətlərin nümayəndələri iştirak etsinlər, saniyə [ikincisi] bütün millətlər o məclisdə hüquqca müsavi olsunlar, salisən [üçüncüsü] millətlər

arasında revanş (intişam) hissi və narazılıq olmasın. Buna nail olmaqdan ötrü bu müharibənin nəticəsində əqd ediləcək olan sülhü öylə şərait üzərinə qurmalıdır ki, böyük dövlət və millətlərdən heç birinə ağır təkliflər və şə-rəfi-milliyəyə toxunan tələblər verilməyərək, ümum dövlət və millətlərin izzət, şərəf və hüquqi-milliyəsi təmin edilmiş olsun. Digər tərəfdən, böyük dövlət və millətlər ilə bərabər, kiçik dövlətlərin də tamamiyyəti-mülkiyyə [ərazi bütövlüyü] və istiqlalıyyəti-milliyəsini təmin, hüquq və şə-rəfi-milliyəsini riayət [t] etməlidir. Bu şərtlər indiyədək müstəqil yaşamaqda olan millətlər üçündür, lakin bir çox millətlər var ki, qismən yenicə istiqlalıyyət elan etmişlər, qismən də bu vaxtadək hələ özgə millətlərin hakimiyyəti və boyunduruğu altında yaşamaqdadırlar.

Bunların miqdarı o qədərdir ki, bu gün bəşəriyyət namından danışanlar bu qisim millətlərin də mənafeyini nəzərə almazsalar, əqd etdikləri sülhün pozulmayacağına özləri də, hətta sülh əqd günü söz verə bilməzlər.

Necə ki ərz olundu, sülhün daimi və sabit olması üçün bütün millətləri razı buraxmaq, müharibə səbəblərini aradan qaldırmaq lazımdır.

Bəşəriyyətin qismi-əksəri [əksər hissəsi] boyunduruq altında əzilməkdə bərdavam [davamlı, daimi] buraxılacaq olarsa, sülhün pozulmayacağını kim təmin edər?

Binaənileyh [ona görə də], gözlədiyimiz Sülh Konfransı yenicə elan-istiqlalıyyət etmiş olan millətlərin

istiqlaliyyətini təsdiq etməli və bu vaxtadək istiqlaliyyətə nail olmamış qalan millətlərin də müqəddəratı-milliyələrinin təyini kəndilərinə tapşırılmalıdır. Şübhəsiz ki, Cahan müharibəsində ümum millətlər xəsarət-didə olduqlarından [ziyan gördüklərindən], bu müharibənin müsaliyəsi [barışığı] dəxi cahan müsaliyəsi olmalı və bütün millətlər burada milli dərslərinə çarə tapmalıdırlar. Böylə olmadıqca, heç vaxt və heç vəchlə daimi sülh mümkün olmaz.

Bu vaxtadək düvəli-müəzzəmə [böyük dövlətlər] deyiləndə, millətlərin hüququ, millətlərin istiqlaliyyəti, millətlərin şərəfi-millisi kimi sözlər yalnız Avropa millətlərinə aid idi. İncilab gündən-günə genişləyərək get-gedə daha çox məmləkətləri qapladığı bir zamanda bir çox cahangir [imperialist] və mütəəssib [mühafizəkar] siyasiyyun [siyasətçi] bunu görmək istəməyərək, yenə də əski fikirlərindən asanlıqla əl çəkmək istəmərlərsə də, əmin olmalıdır ki, Asiya, Afrika, Avstraliya və Amerika millətləri dəxi bu dəfə səslərini ucaldacaq, sözlərini deyəcək və dərslərini eşitdirərək əlac tapacaqlardır.

Bu günlərdə varid olan [gələcək] teleqraflardan birində sülhün yaxlaşması münasibətilə Avropa xırda millətlərinin Amerikada bir konfrans dəvət etdiklərini və orada hüquq və istiqlaliyyəti-milliyələri haqqında bir bəyannamə buraxmaq fikrində olduqlarını bildirir.

Almaniyadan alınmış 28 təşrinivəl [oktyabr] tarixli bir telsiz teleqraf

xəbərində bildirildiyi üzrə, Almaniyada yeni təəssüs etmiş olan “Vətən və Hürriyyət Uğrunda” Xalq İttifaqı nam bir cəmiyyətin son iki ictimiasında [iclasında] Millətlər İttifaqı məsələsi müzakirə edilmişdir. Burada Xairicyyə naziri Dernburq İttifaq və onun əsaslarından bəhs etmişdir. Fəqət yenə də böyük-küçük, müstəqil və qeyri-müstəqil Avropa millətlərindən uzun-uzadıya danışdığı halda, sair millətlər haqqında bir söz belə söyləməmişdir. Əgər daimi sülh və Millətlər İttifaqı bu surətlə əqd ediləcək olarsa, buna “Millətlər İttifaqı” deyil, ancaq zəifləri ayaq altına salmaq üçün “Qəvilər [güclülər] İttifaqı” adı vermək olar ki, bu da yeni şüarlar ilə əsaslanmış bir əmrədən [işdən] ziyadə, əski cahangir diplomatların gizli əhdnamələri kimi olmaqla bərabər, həman əski müahidələr [sazişlər] kimi də nəticə verər. O vaxt daimi sülh əvəzinə dövlət ərləri [xadimləri] daha böyük miqyasda və daha müdhiş [dəhşətli] bir müharibə hazırlığı binası qoymuş olarlar ki, əsl cahan müharibəsi adını daşımağa müstəhəq [layiq] müharibə bu olar.

Bu mülahizə ilədir ki, daimi və sabit sülhə nail olmaq üçün ibtida [başlanğıcda] xırda və məhkum millətləri yabançı və lüzumsuz qəyyumlardan xilas edərək, müqəddəratı-milliyələrinin təyini kəndilərinə tapşırmaq və bəddəhu [ondan sonra] böyük-küçük, ümum millətlərin şərəf və hüquqi-milliyələrini təminlə bütün millətləri bərabər hüquqla “Millətlər İttifaqı”na cəlb etmək lazım gəlir. Böylə olan təqdirdə,

müharibəyə səbəbiyyət verən əsaslı amilin biri qaldırılmış olar. Həmişə vüquu [baş verməsi] möhtəməl [ehtimal daxilində] olan ixtilaf zühuru [ortaya çıxması] təqdirində də böylə ixtilaflar meydana-hərbdə silah gücülə deyil, beynəlmiləl məclisdə sülh təriqiylə [yoluyla] yatırılar.

Müharibə səbəblərini bu surətlə qaldırmaqla bərabər, tədbir görməlidir ki, ixtilaf vəqə olsa belə, müharibə mümkün olmasın. Bu xüsusda gələcək müsahibədə.

Xəlil İbrahim

AZƏRBAYCAN ORDUSUNA!

Gökyüzü qararmış, dağlar ağlardı,
 Aras və Kür həzin-həzin çağlardı,
 Cəsur qəlblər sanki bütün ölmüşdü,
 Qafqaz eli məzarlığa dönmüşdü;
 Qətlü-qarət bəklənirdi hər zaman,
 Coşmayırdı damarlarda əski qan,
 Ovamızı düşmən almaq istərdi,
 Qafqazın dağları bütün inlərdi,
 Yabancılar Qafqazyayı alırdı,
 Çingiz oğulları yurdsuz qalırdı.
 Doğdu lakin birdən Şərqin günəşi,
 Buldu ayrı düşmüş kardeş kardeşi,
 Düşmənləri əzdin, ey Şanlı Ordu,
 Canlandırdın ruhsuz qalmış şu yurdu.
 Məğlubiyyət düşmən qəlbini dəldi,
 Qafqazyada sancağınız yüksəldi.
 Ey minlərcə əlsiz müsəlmanları
 Ölümdən qurtaran Şərq arslanları,
 Ordusu pozulmuş düşmən yox olsun,
 Zəfərin, şöhrətin tarixlə dolsun.

Davud

ODESSADA TÜRK ASARI-ƏTİQƏSİ [ANTİK ƏSƏRLƏRİ]

İstanbulda müntəşir [nəşr olunan] “Vəqt”də bu sərlovhə ilə gördüyümüz bir məqaləni eynən nəql edirik:

Vaxtıyla kiçik bir türk məqərrı [məskəni; yaşayış yeri] olan və “Hocabəy” yaxud da “Hacıbəy” ismini daşıyan Odessada bundan əqdəm [əvvəl] “Tərix və Fən Asari-Ətiqə Cəmiyyəti-İmperatoriyəsi” ünvanını haiz olan [daşıyan] müəssisənin bir müzəsi vardır. Bu müzədə bir çox türk məhkukatı [həkkəlik əsərləri] mövcuddur ki, bunlardan yalnız kiçik bir qismi Hocabəyə aiddir və ən mühümləri əski türk qalaları olan Anapa, Ağkırman və İsmailiyədən gətirilmişdir. Hətta bəziləri də 1829 müharibəsində ruslar tərəfindən Üsküddardan nəql olunmuşdur. Axirən əlimizə bu məhkukatın bir fəhrüstü [siyahısı; kataloqu] keçdi və bu fəhrüstü tərtib edən zətən şimdiki Ukrayna Teleqraf İdarəsi müdiri bulunan müsyö İspatarisdir. Müsyö İspataris türk əlsinəsində [dillərinə] pək eyi vəqifdir. Mumailəy [adı çəkilən şəxs] bu lisanları Petersburq Darülfünununda [Universitetində] professor Radlovdan təlim etmiş və bir zata [şəxsə] türk lisanları haqqında yazdığı müqayisəyi-lüğənin [sözlərin müqayisəsi; müqayisəli lüğət] hini-tərtibində [tərtibi əsnasında] məmaliki-Osmaniyədə [Osmanlı məmləkətində] təkəllüm edilən [danışılan] türkcə üçün pək ziyadə müavinətdə [köməkdə] bulun-

muşdur. Müsyö İspatarisin rus lisanıyla yazıb, 1915 sənəsində Odessada intişar edən [nəşr edilən] bu föhrüstün türk məhafilincə [türk dairələrində] heç məlum olmadığını və yaxud pək az məlum bulunduğunu zənn etdiyim üçün möhtəvası haqqında şu məlumatı verməyi arzu edirəm:

1 – Föhrüstdə Sultan Səlimə aid olan parlaq bir kitabə vardır ki, bilaxərə [daha sonra] inşa olunan Novorossiysk şəhərinin şimalındakı Anapa qalasında bir çarı üzərində bulunmuşdur. Kitabə oradan 1807 sənəsində qaldırılmışdır. 12 misradan mürəkkəb olan kitabənin balası [yuxarısı] tuğrayipadişahi ilə tövşih olunmuşdur [bəzənmişdir]. Tuğranın yanında bir gül dalı [budağı] və kiçik bir gül vardır.

Mənzumə 1813 (1229) tarixində vəfat edib Topqarıya dəfn olunan böyük şairlərdən Sürurinin əsəridir. Kitabənin altındaki tarix 1212-dir ki, miladi 1798-ə təqabül edər.

2 – Məhkukatdan biri də hicri 1227 tarixində vəzir Kəmaxi Hacı Osman paşanın Kritin Resmo şəhərindəki qonağında [malikanəsində] yapılmışdır. Eyni zatın inşa etdiyi bir çeşmənin kitabəsi də müzədə mövcuddur. Bunların Odessaya nə surətlə nəql olunduğunu Allah bilir.

3 – Bir çox kitabələr Cənubi Rusiyanın türklər tərəfindən işğalı zamanına aiddir. Məsələn: İsmailiyyəyə aid bir kitabədə şu cümlə görülür: “*Əsəri-xasseyi-Məhəmməd Rəşid, əmini-binayi-qəl’eyi-İsmail [İsmail qalasının*

idarəçisi Məhəmməd Rəşidin ən gözəl əsəri], 1209.” Bunlar miyanında [arasında] Ağkırman qalasından gətirilən dini kitabələrlə, bir çox kitabeyi-səngiməzar [məzar daşı kitabəsi] da vardır.

Yuxarıda da söylədiyimiz vəchlə [kimi] Odessaya İstanbuldan da, Bəhri-Siyah [Qara dəniz] səvahlindən [sahillərindən] də və hətta Kritdən də bəzi kitabələr götürülmüşdür. Bu kitabələr, şübhə yoxdur ki, intixab edilərək [seçilərək] alınmamış, gəlişigözəl [təsədufi şəkildə] toplanmışdır. Məmafih [buna baxmayaraq], bunlar içində pək ziyadə calibi-diqqət [diqqət çəkici] olanları vardır. Məsələn, bunlardan bir danəsi söylədir:

Hasarının önündə

Kəndi korsan [dəniz qulduru] qulları

Gəmisini basan, kəndini şəhid

Edən, vəfat edən

Mahmud bəyin məzari-şərifidir

[mübarək məzarıdır].

Faciənin nəradə cərəyan etdiyinə və tarixinə dair bir qeyd yoxdur.

Müsyö İspataris başqa bir əsəriylə türkcə ilə mütəvəgğil [türkcə barəsində dərin biliklərə sahib] professor Katanov ilə pək ziyadə calibi-maraq [maraqlı] bir münaqişəyə girmişdir. Müsyö İspataris türkcəyə olan dərin vüqufu həsəbiylə [səbəbiylə] professor Katanov tərəfindən bəzi kitabələrə verilən mənanı təshih etmişdir [düzəltmişdir]. Professor Katanov türkcədən ziyadə tatar lisanında sahibi-ixtisasdır.

MİLLİ MAARİF

Bütün Rusiya məmləkətində olan kimi, Qafqaziya ölkəsində yaşayan ziyalı və ikmali-təhsil etmiş [təhsilini tamamlamış] müsəlmanların əğləb [çox] hissəsi İkinci Nikolayın mənhus [uğursuz, nəhs] dövründəki ricalüddövlələrin [dövlət xadimlərinin] təqib etdikləri “rusisizm” əqidəsində güşad olunan [açılan] məkatibi-ibtidaiyyədən [ibtidai məktəblərdən] başlamış darülfünunlarda [universitetlərdə] oxuyub qurtararlardı.

Şübhəsiz, məzkur [adı çəkilən] əqidələrinə müvəffəqiyyətlə nail olmaqçün də, həman darülülumun [elm və təhsil mərkəzlərinin] müdirilərindən tutmuş, müəllim və müdərrisləri [müəllimləri, mədrəsə müəllimləri] tərəfindən “rusisizm” ruhunda tərtib edilmiş proqramın icrası üçün dəxi izhari-ciddiyyət və tələş göstərirlərdi.

Deməli, məktəblərdə oxuyan müsəlmanları ruhən zəiflədirib, sonra da dinən ruslaşdırmaq niyyəti-əbləhanəsində [səfeh niyyətində] bulunurlardı.

O vaxt Qori şəhərindəki darülmüəllimin [pedaqoji institut, seminariya] ruhunda və məsləkində çox məkatib [məktəblər] və mədaris [mədrəsələr] bulunurdu ki, burada oxuyan mütəəllimlər [şagirdlər] kəndi ana dillərində, yəni türkcədə bir-birləriylə qonuşmağa belə cürət edəmməzdilər.

Yasaq olmuşdu.

Məhz şu cəhətə görə də məkatibi-məzkurələrdə [adı çəkilən məktəblərdə]

elm təhsil etmişlərimizin pək çoxu milli ədəbiyyatımıza dara [vaqif] olmaq deyil, kəndi türk dilində oxumağı və yazmağı belə bilməyirlərdi.

İslam övladından ibarət bir müsəlman köyündəki ibtidai məktəbə təyin edilib mütəəllimlərinin dininə, ruhuna və lisanına bələd və aşına olmayan və tədrisi-təlimi də “üsulitəbii” deyilən qayət gülünc üsul ilə icra edən bir rus xatununun tərbiyəsini almış məsum müsəlman çocuğu əxlaqı pozğun və tərbiyəsiz olmazmı idi? Zavallılar ana dilini harada və kimdən öyrənməli idilər?

Vəli get-gedə yenə də kəndi nəfsinə bələdiyyət və mərifət yetirib, qəlbində ehsasati-milliyəsini [milli hisslərini] iqazdan [oyatmaqdan] qəflət etməyən qəyur [qeyrətli, çalışqan], mütəməddin [mədəni] qardaşlarımız eyni zamanda dəxi nailbəmərəm [məqsədlərinə nail] olmaq üçün zahib olduqları [getdikləri] məslək və yoldan çəkilmədilər. Hal-hazırda sitəmpərvər [zalım, zülmsevər] Nikolayın vəxim [dəhşətli] və səqim [pis; naxoş] dövrümənhusunda deyil, müstəqil Azərbaycan Hökuməti himayəsində bulundugumuzdan naşidir [ötrüdür] ki, yalnız məktəblərimiz və bütün hökuməti idarələrimiz türklük ruhi-müqəddəsiylə milliləşəcək və Gəncə quberniyasında vaqe [yerləşən] Qazax şəhərində yeni güşad olunan islam darülmüəllimini də, möhtərəm müdiri, ruhani atamız, üstadi-kamilimiz, qəyur mil-lətpərəst müəllimimiz olan Köçərli

Firidun bəy zati-alilərinin himmət və həmiyyəti-islamıyyətpərvəranəsi [islamıyyəti qoruma və ucaltma səyi və qeyrəti] sayəsində müstəid [istedadlı] və ləyaqətli xadimlər yetişdirib, müəllimsizlik nəvaqisimizi [nöqsanlarımızı] rəf [aradan qaldırmağa] və ehtiyacatımızı da iqnaya [ödəməyə] müvəffəq olacaqdır.

Şübhəsiz, müəllim böhranı ən kəskin bir haldır. Şunu rəf etməkçün də yalnız Qazax darülmüəllimini iktifa [kifayət] etməz, vəli [ancaq] Hökumətimizin bu yolda tezliklə ciddi tədbirlər arayacağı, darülmüəllimilər, darülmüəllimatlar [oğlanlar və qızlar üçün pedaqoji seminariyalar], müəllimlər kursları və ilax. açmaq təşəbbüsətində bulunacağı əlbəttə şübhəsizdir.

Hal-hazırda da şəhərimizdə mövcud olan məkatibi-edadiyyələrin [edadi məktəblərinin] milliləşən siniflərinə lisanımıza layiqincə dara, ədəbiyyatımıza da az-çox bələd və əvvəlinci siniflərdə də ana dilində tədris olunan ümumi [elmləri, fənləri] təlim edə bilməyə ləyaqətli olan müəllimlər dəvət ediləcəyi təbiidir.

Raqib

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Azərbaycan Cümhuriyyətinin İstanbul Konfransı mürəxxəsləri Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Aslan bəy Səfikürdski, Əhməd bəy Pepinov və

Şeyxülislamov cənabları dün təşrinisaninin [noyabrın] 7-sində Bakıya varid olmuşlardır [çatmışlar].

Məşhur mühərrir və camaat xadimi Əhməd bəy Ağayev cənabları dəxi Bakıya gəlmişlərdir.

- Təşrinisaninin 6-sında Bakıya varid olmuş “Araq” vaporunda Biçeraxovun nümayəndələri Voskresenski ilə poruçik Bibliyomanfild də buraya gəlmişdir.

- Daxiliyyə Nəzarəti əmri mövcubincə [əmrinə əsasən] Budaqovski və Puşkinski məktəblərin mülkləri təcili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyə məktəbləri yerləşəcəkdir.

- Ərzaq şöbəsi xüsusi çörəkçi dükanı açmışdır. Buradan əhaliyə 2 rublə 50 qəpikdən çörək satılacaqdır.

- Srağagün təşrinisaninin [noyabrın] 6-sında Petrovskdan “KAMVO” cəmiyyətinə məxsus “Kazbek” vaporu Bakıya varid olub [çatıb], 270 nəfər sərnəşin gətirmişdir.

Ənzəlindən də Əsədullayevin “Afrika” nam vaporu gəlmişdir. İşbu vaporda 534 sərnəşin varid olmuşdur. Vapor təşrinisaninin 5-ndə Nargin adasına gəlmiş idi. Sərnəşinlərin əksəri müsəlmandır.

Ruşən Əşrəf bəyin əzimetü [gedişi]

Şəhərimizdə bir neçə vaxtdan bəri müsafir qalmış türk şüərasından [şairlərindən] Ruşən Əşrəf bəy səyahət üçün Şimali Qafqaziyaya əzimetü etmişdir.

Eşitdiyimizə görə, əziz müsafirimiz oradan şəhərimizə övdət etdikdə [qa-

yıtdıqda], konfranslar verməklə ədəbiyyat həvəskarlarını müstəfiz buraxacaqlar [feyzləndirəcəklər; məlumatlandıracaqlar].

Bakıda fabrika açmaq təşəbbüsü

Lodz, Varşava və Petrokov ətraflarındakı yun parça toxuyan fabrikalar mütəxəssis mühəndislərindən bir dəstəsi burada Ticarət və Sənəət Nəzarətinə bir ərizə verərək, Qafqaziya mahutu hazırlamaq üçün Bakıda bir fabrika təsisi üçün imtiyaz istəmişlər. Bununla bərabər, xüsusi müavinət [kömək] kimi Hökumətdən bir qədər pul təmənnasındadır.

Baqqalların şikayəti

Bakı baqqalları Ticarət və Sənəət Nəzarətinə bir ərizə verərək, Mirzəbəyov qardaşları fabrikasının kiçik baqqallara tənəki və papiros satmadığından şikayət edirlər. Fabrika müdiriyyəti kiçik baqqalları külliyyətli mal alanlar yanına göndərirmiş. Buna binaən [görə] papiros Bakıda böylə də baha olmuşdur.

“İttihad” məktəbi

Bu gündən etibarən açılmış. Yeni və keçən sənədəki kəndi şagirdlərini hər gün saat 9-dan 1-ədək məktəb idarəsində qeyd və qəbul edir. Dərslər isə 16 təşrini-sanidən başlanacaqdır.

Neft Mədənciləri Şurasında

Mədənləri sahiblərinə qaytaran komiyaon neft müəssisələrinə təklif

edir ki, təşrini-saninin [noyabrın] 14-ünədək aşağıda mündəric [dərc olunan] məlumatı Şura bürosuna pişnihad [təqdim] etsinlər:

a) Milliləşmək vaxtında xalq təsərrüfatı[ndan və] onun namına alınan pullar barəsində (iyunun 1-ndən oktyabrın 10-nadək).

b) Milliləşmək zamanı mühümmat [avadanlıq] hesabı üzrə müəssisələr tərəfindən verilməyən pullar, əqd edilmiş [bağlanmış, imzalanmış] podrat, iş və qeyrəhu [başqa şeylər] siyahısı.

c) Xəzinə və xüsusi şəxslərə pay hesabına olan borclar, icazə pulları. (Pul və yaxud şəxsən iyunun 1-ndən oktyabrın 11-nə kimi.)

ç) İşbu zaman zərfində neft və neft istehsalatı nəqli barəsində.

d) Neft və istehsalatına yarar örtülü anbar və çənlərin həcmi (putla hesab etməlidir; bir mük'əb [kub] fut 1 ½ putdur.)

Qeyd: 1) “Ç” maddəsinə lazım və-rəqləri Şuranın istatistika bürosundan hər gün saat 9-dan 3-ədək almaq mümkündür.

Qeyd: 2) İşbu və-rəqlər bəyanatından ötrü “Aramazd” cəmiyyəti hesabdarına müraciət etməlidir (Merkuryevski caddə, 70. Telefon nömrə 4-44) və Bıxovski [cəmiyyətinin hesabdarına] (Kolyubakinskaya və Mariinski caddələrin küncü, telefon nömrə 48-11).

Mərkəzi Ev Komitəsində

Cümə günü təşrini-saninin [noyabrın]

8-i səhər saat 11-də Mərkəzi Ev Komitəsi əzasının [üzlərinin] ümumi iclası təyin edilmişdir.

İclas Mərkəzi Ev Komitəsi binasında olacaqdır.

Baxılacaq məsələlər bunlardır:

1) Doktor Bronun 500-dən əlavə yenidən 500 put un və 10,000 manatdan ziyadə pul buraxılması haqqında məruzəsi.

2) Ev təşkilatı haqqında yeni qanun.

3) Məsaili-cariyyə [cari məsələlər].

Oğurluq kəşfi [oğurluğun üstünün açılması]

* Təşrini-saninin [noyabrın] 4-ncü gecəsi Əliağa Abbasovun Nikolayevski caddədə vaqə dükanından 8 kəllə qənd, bir çox papiros, 700 rubləlik başqa mal və pul, cümlətanı 10,000 rubləlik şey aparılmışdı. İttixad edilmiş tədabir [görülən tədbirlər] sayəsində oğurlanan əşya İran təbəəsi rəiyyəti Mirzəağa Hacı oğlundan tapılmışdır. Məzkur [adı çəkilən şəxs], cinayəti boyuna almışdır. Malın bir qismi satılmışdır.

* Təşrini-saninin üçüncü günü axşam saat altı radələrində Birinci polis məntəqəsi nəfəratından [polis nəfərlərindən] Eyvaz oğlu Pirağa Hacınskinin mədəni yanından Trubeyski dalan ilə gedərkən, əli boğçalı bir məznun [şübhəli] şəxsi tövqif edir [saxlayır]. Sualcavabdan anlaşılır ki, bu şəxs Abbas oğlu Həmdullah adlı İran təbəəsidir, şu boğçasını da içindəki əşya ilə bərabər mədəndən çalmışdır.

* Yenə bu gündə səhər saat 5 radələrində Allahverdi oğlu Vəliməhəmmədin yatmış vaxtında mənzilinə girib onun əlbisəsilə digər əşyasını aparmaq istəyən iranlı Rüstəm oğlu Abbas mənzil sahibi tərəfindən dərdəst edilib [tutulub] polis əlinə verilmişdir.

ŞÜHƏDA AİLƏSİ NƏFİNƏ [ŞƏHİD AİLƏLƏRİ XEYRİNƏ]

Amali-milliyəmizə nail olub bugünkü xoşbəxtliyə yetişməmizin baisi türk millət qəhrəmanları olmuşlardır. Bunlar vətən və millət yolunda yurdlarını tərk edib, ailə və övladlarını kəndi müqəddəratına buraxaraq, qayeyi-amalımız mehrabına canlarını qurban gətirərək, mövcudiyyəti-şəxsiyyətləri [canları] bahasına bizim üçün səadəti-milliyə almışlardır. Türklük və islamlıq uğrunda canını fəda edən bu igidlərin çoxları var ki, kəndi ailəsinin yeganə hamisi [himayəçisi] olduğundan, şimdiki özünün şəhadətiylə bütün ailəsini, çoluq-çocuğunu ac, möhtac buraxmışdılar.

Binaənileyh [ona görə], onların qanıyla səadətə nail olmuş millət borcludur ki, şühəda ailəsinin ehtiyaclarını ödəmək, həyatlarını təmin etmək yolunda əlindən gələnlə qədər kömək yetirsin.

Bu məqsədlə camaatımız dürlüdürlü təşəbbüs və iqdamatda bulunaraq [addımlar ataraq] sahibsiz ailələr nəfinə para cəm etməlidir. Böylə tədbirlər qəbiləndən olaraq Hacıbəyov

qardaşlarının təhti-müdiriyyətində [müdiriyyəti altında] olan Azərbaycan türk aktyorları dəstəsi bu gün Azərbaycan Hökuməti Teatrosunda məşhur “Gaveyi-ahəngər” faciəsini mövqeyi-tamaşaya qoyaraq, bütün hasilatını şühəda ailə və övladı nəfinə verməyi təhti-qərara almışdılar.

Hasilat çox olmaq üçün müdiriyyət var qüvvəsilə hümmət edərək məsarifin [xərclərin] az olmasına çalışmışdır.

Şimdi mədaxilin çox olması məsələsi qalır. Bu isə bütün-bütünə camaatdan asılı olan bir işdir. Bakı camaatı həmişə, xüsusən son illər zərfində böylə xeyir işlərə pul xərcləməkdə bütün sair şəhərlərə səbqət [öncülük] etmişdir.

Binaənileyh ümidvar oluruq ki, bu dəfə dəxi səxavətlərini ibrazla [göstər-məklə], millət qəhrəmanı, vətən mücahidi, islam şəhidi olan türk qardaşlarının ailələri nəfinə hümmət və həmiyyət göstərlər.

Bu gecə ianə dəxi qəbul ediləcəkdir.

X. İ.

LƏNKƏRANDAN Xüsusi müxbirimizdən

Şəhər və həvalisi [ətrafı] hökuməti Mərkəzi Kaspi Donanması əlində olduğundan, heç kəsi Bakıya buraxmır. Bakının işğalından müqəddəm [əvvəl] buraya qaçanların əksəri, xüsusən təcirlər Salyana, oradan da Bakıya qa-

çırlar. Böyləliklə səfər etmək çox uzaq, həm qorxuludur. Bundan xəbərdar olmuş Mərkəzi Kaspi Donanması Qızılağac limanına bir kəşfiyyət gəmisi göndərmişdir. Gəmi xidmətçiləri yoluyla gedənləri tutub öldürürlər. Bu işdə Mərkəzi Kaspi Donanması xidmətində hesab olunan Qızılağac müsəlmanları da iştirak edirlər. Dediymizi isbat üçün misal gətirəlim: Bu günlərdə 25 nəfərədək lənkəranlılar Bakıdan çıxıb salamat Salyana gəlirlər. Buradan bunlar kirəçilərə oturub Lənkərana tərəf rəvan olduqda, yolda kəşfiyyətçilərə rast gəlirlər. Şayiata [şayiələrə] görə, bunlar həpsi kəşfiyyətçilər tərəfindən casusluqda ittihamla qətl edilmişlərdir. Bu işin həqiqətini bilmirik, fəqət bu vaxtədək bunlar evlərinə qayıtmamışlardır. Bu işin nə vaxta kimi imtidad edəcəyini [uzanacağını] Allah bilir. Ən yaxın zamanda bizə kömək gəlməzsə, bütün islamlar qırılmağa məhkumdurlar.

KRIMIN SİYASİ ƏHVALI

İki həftə bundan irəli Krimdən çıxmış bir islam doktoru, oranın, xüsusən müsəlmanların hal və istiqbalını qara rənglər ilə təsvir edir.

Almanlar Krıma gəldikdən sonra, bolşevizm fəsx [ləğv] edilərək, məhəlli [yerli] camaat xadimləriylə müsəlman qurultayı iş başına keçirildi. Bununla bərabər, almanlar mahal hökuməti təşkilindən ötrü tatar camaat xadim-

lərindən Seyid Əhməd və Litva islam-larından general Sulkeviç ilə müzakirata [danışıqlara] girişmişdilər. General Rumıniya cəbhəsindən köçən bir qoşun dəstəsi ilə buraya gəlmişdi. Almanların şərti mövcibincə [şərtinə görə], müştərək hökumətdə kadetlər də yer tutmalıymış. Seyid Əhməd böylə hökumət düzəltməkdən aciz görüldüyündən naşi [ötrü], general hökumət düzəltmək təşəbbüsətinə düşdü. Bu da şərt edirdi ki, yeni hökumət Hərbiyyə və Daxiliyyə nəzarətini tutsun. Hökumət təşkil olundu, kadetlərdən ən məşhurları, müsəlmanlardan isə Seyid Əhməd, Qırçaqski və qeyrəhu [başqaları] hökumətə daxil oldular. Yeni hökumət yerli müsəlmanlardan deyil, velikoruslardan mürəkkəb olduğundan, müsəlmanlar narazı idilərsə də, yenə aşkar etmirdilər. Hökumət isə sabiq rus qanun və qaydalarını yürüdüdü. Hökumət Kırım istiqlaliyyətini elan etmədi, dövləti lisan rus lisanı elan edildi, türk və alman lisanları da qullanılmalıydı. Mahal bayrağı ikibaşlı qartal, aralıqda isə göy rəngli səlib [xaç] təsviri qəbul edildi. Müsəlmanların etirazından naşi [ötrü] xaçı çıxarmağa məcbur oldular. Həqiqətdə Kırım Hökuməti bütünlüklə alman komandanlığı əlindədir. Bunlar hərbi limanları işğal edərək, əllərinə düşəni Almaniyaya göndərirdilər. Məhəlli qoşun təşkilinə mümaniət [manecilik] edirdilər, Kırım Hökumətinin istiqraz [borc] əqdi [müqaviləsi] haqqında Almaniya ilə etdiyi müzakirəti

nəticəsiz qaldı.

Kırım Hökuməti ilə Ukraynanın əlaqəsi gərginləşmişdir. Ukrayna Kırım istiqlaliyyətini qəbul etmir, özünə mülhəq etmək [birləşdirmək] fikrindədir. Ağməsciddə rus darülfünunu [universiteti] açılmışdır. Tatar qurultayı Ağməsciddə iniqad edir [baş tutur], fəqət milli-mədəni işlərə baxır. Almanların gedəcəkləri ehtimalına görə, Kırımın əhvalı dəyişir. Canlı qüvvəyə malik olmayan Kırım Hökuməti bolşevizm və Ukrayna qoşunları yürüşü önünü almağa qadir olmayacaqdır. Əhali, xüsusən tatarlar miyanında [arasında] həyəcan müşahidə olunmaqdadır. Başqa millətlər tatarları sevmirlər. Velikoruslardan mütəşəkkil Kırım Hökuməti isə hər halda Kırımı sabiq sahiblərinə (Rusiyaya) tapşırmağa hazırdır.

GÜRCÜSTANDA

Tiflis – 4 təşrini-sani [noyabr]. Gürcüstan Hökumətinin hərbi dairələrə verdiyi əmri mövcibincə [əmrinə əsasən] təşrini-saninin 2-sindən etibarən Gürcüstanın bütün dəmiryolları və Poti limanı idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [fövqəladə vəziyyət rejimi] altında elan edilir.

* * *

Gürcüstan Parlamento iclasında Məclisi-Müəssisan [Təsisçilər Məclisi] seçkiləri məsələsi müzakirə edilib, bu aşağıda yazılan layihə qəbul edilmişdir:

1 – Məclisi-Müəssisan üzvləri ümum əhali tərəfindən müsavi [bərabər] nümayəndəlik əsasıyla bərabər, müstəqim [birbaşə] və gizli səs ilə intixab olunmalıdır [seçilməlidir].

2 – Məclisi-Müəssisan seçkiləri üçün bütün Cümhuriyyət üçün bir seçki nahiyəsi təyin edilir. Məclisi-Müəssisan üzvləri 190 nəfər olmalıdır. Seçkilərdən ötrü Cümhuriyyət əlahiddə seçki hissələrinə təqsim edilir [bölünür].

3 – Məclisi-Müəssisan seçkilərində 19 sinninə [yaşına] çatmış olan Cümhuriyyət arvad və kişiləri iştirak edəcəklərdir. Orduda olanlar isə seçkiyə iştirak edərlər, fəqət seçilə bilməzlər.

Sosial-demokratlar təklif edirlər 20 yaş təyin edilsin. Bu maddə sosial-demokratların təshihə [düzəlişi] ilə qəbul olunur.

İANƏ

Göyçay qazısı Mahmud əfəndi mərifətiylə [vasitəsilə] övladi-şühədaya [şəhid övladlarına] ianə olan, Göyçay əhalisi tərəfindən cəm edilən səkkiz min iki yüz altmış manat Qafqaziya müftüsü vasitəsilə Azərbaycan Ordusu Şöbəyi-məxsusə [Xüsusi şöbə] müdiriyyətinə təslim edilmişdir.

İdarədən: Vətənin səlamət və istiqlalıyyəti və dinin vəqayəsi [qorunması; himayəsi] zimmində [yolunda] şəhid olan qardaşlarımızın övlad və əyalına ianə etdiklərindən dolayı Göyçay həmiyyət-məndanına [qeyrətliyərinə] təşəkkür olunur.

ELANLAR

Xəzər Müstəhlikin İttifaqı idarəsi tərəfindən

Yekşənbə [bazar] günü təşrini-saninin [noyabrın] 10-unda saat 11-də İttifaqın idarəsində Qorçakovski caddədə Tsaturovun evində istehlak cəmiyyətləri müvəkillərinin iclası çağırılır. Baxılacaq məsələlər:

1) İttifaq ilə istehlak cəmiyyətləri ticarət əlaqəsinin həlli (müttəhid [birgə] alış şəraitini, hesab, maliyyə, rabitə və qeyrə [digər məsələlər]).

2) Cari məsələlər.

İclas ikinci olduğundan nə qədər üzv hazır olarsa, qanuni sayılacaqdır.

242 1-1

Pyerin qadınlara məxsus bərbər dükanı “Bazil”

Ünvan: Qorçakovski caddədə nömrə 10.

254 1-1

“İttihad” məktəbi

Bu gündən etibarən açılmış. Yeni və keçən sənədəki kəndi şagirdlərini hər gün saat 9-dan 10-dək məktəb idarəsində qeyd və qəbul edir. Dərslər isə 16 təşrini-sanidə başlanacaqdır.

Məktəb idarəsi.

250 3-1

Elan

1-nci Bakı zükur [oğlanlar] gimnaziyası çocuqlarını türk dilində açılmış birinci ehtiyat [hazırlıq] sinfinə vermək arzusunda olan valideyndən bu barədə məktəbin dəftərxanasına ərizə vermələrini rica edir.

248 1-1

Diş müalicəxanası**S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası**

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 25-12

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-14

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-14

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin künçündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232 25-6

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya

kimi. İçəri şəhərdə bağın qarşısında Mınaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Кв. N 236. Телеф. 36-91.

12-3

Diş təbibi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 10-a kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və uşaqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245 25-3

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbışinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrazı-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240 12-3

Doktor Rza bəy Sultanov**Paris Darülfünunundan**

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237 12-4

Müdirələr:**Ceyhun bəy Hacıbəyli****Şəfi bəy Rüstəmbəyli**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İnna lillahi və inna ileyhi raciun

səh. 133. “Təşviyi-cənazə [cənazənin yola salınması] sübh saat 9-da noyabrın 8 (25)-ndə Spasski küçədə vəqə [yerləşən] öz 78 nömrəli evində olacaqdır.”: Hər iki elanda “8 noyabr” yeni – Qriqori təqvimini, “25” (əslində 26 oktyabr olmalıdır) köhnə – Yuli təqvimini göstərir.

Bakı, 8 təşrini-sani

səh. 135. “Bilxassə hal-hazırda Vilson kəndisi də məşhur 14 maddəsinə idxal etdiyi millətlərin müqəddəratına aid əsasın qövldən feilə gətirməsini israr ilə tələb edir.”: Qəzetdə “qövldən” yerinə səhvən “qüvvədən” yazılmışdır.

Teleqraf xəbərləri: Avstriya inqilabı

səh. 136. “Xorvat Hökuməti...”: “Xorvat” yerinə qəzetdə “Kro-at” getmişdir.

“Ershersoq İosif, kralın əmrinə görə qraf Karoyini təzə kabinetə təşkil etməyə vəkil etmişdir.”: Burada söhbət ershersoq İosif Avqustdan və Avstriya-Macaristan imperatoru I Karlndan gedir.

“Ershersoq”: Avstriya Habsburqlar xanədanının üzvlərinə məxsus tituldur.

“Karoyi”: qəzetdə “Karol” kimi getmişdir.

Müxtəlif xəbərlər

səh. 137. “Odessadan xəbər verirlər ki, İsmailiyyə...”: Ukraynanın Odessa vilayətindəki İzmail şəhəri nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Ordusuna!

səh. 142. “Davud”: Bu imza Davud Ağamirzəzadəyə məxsusdur.

Odessada türk asari-ətiqəsi

səh. 142. “...Odessada bundan əqdəm

“Tarix və Fən Asari-Ətiqə Cəmiyyəti-İmperatoriyyəsi” ünvanını haiz olan müəssisənin bir müzəsi vardır.”: Burada söhbət Odessa Tarix və Qədim Əsərlər Cəmiyyətinin muzeyindən gedir.

İsmailiyyə: Ukraynanın Odessa vilayətindəki İzmail şəhəri nəzərdə tutulur.

səh. 143. “Föhrüstə Sultan Səlimə...”: Osmanlı sultanı III Səlim nəzərdə tutulur.

“Kitabə oradan 1807 sənəsində qaldırılmışdır.”: “1807” yerinə qəzetdə səhvən “1707” getmişdir.

“Tuğrayı-pađşahi” (pađşah tuğrası): Türklərdə hökmdarın adının və ləqəbinin estetik bir xətlə yazıldığı, hökmdarın möhürü və imzası kimi qəbul edilən nişan, işarət.

“Əsəri-xasseyi-Məhəmməd Rəşid, əmini-binayi-qəl‘eyi-İsmail [İsmail qalasının idarəçisi Məhəmməd Rəşidin ən gözəl əsəri], 1209.”: Buradakı hicri 1209-cu il tarixi miladi təqvimlə 1794-1795-ci illərə uyğundur.

Bakı xəbərləri:

Bakıda fabrika açmaq təşəbbüsü

səh. 146. “Petrokov”: Qəzetdə “Petrov” kimi getmişdir.

Neft mədənciləri Şurasında

səh. 146. “Mədənləri sahiblərinə qaytaran komission neft müəssisələrinə təklif edir ki, təşrini-saninin [noyabrın] 14-ünə-dək aşağıda mündəric [dərc olunan] məlumatı Şura bürosuna pişnihad [təqdim] etsinlər.”: Qəzetdə bu cümlədən sonrakı maddələr, ərəb əlifbasında hərflərin sırasına müvafiq olaraq Əlif (A), Be (B), Te (T), Se (S)... kimi sıralanmışdır.

Şühəda ailəsi nəfinə

səh. 148. “X. İ.”: Bu imza Xəlil İbrahimə məxsusdur.

Bazar, 10 noyabr 1918-ci il, nömrə 35

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 3 səfərülmüzfər sənə 1337. 10 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANİ-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

ELAN

Gəncəli Nurəddin namında bir şəxsin hangi zabitin yanında bulunmaqda olduğunun bildirilməsi elan olunur.

*Mərkəz Komandanı Miralay
719 1-1*

ELANİ-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Saxta polis və zabit uniforması ilə kəndi-kəndilərinə yalandan təhərri [axtarış] məmuru (poiskovi) süsünü [görünüşi] verən İran əhli və bəzi yerli gənc müsəlmanlardan mütəşəkkil bir saxtakar kompaniyası daha təhərri komissarlığı tərəfindən dərdəst edilmişlərdir [tutulmuşdur]. Bunların isticvabatından [sorğu-sual edilməsindən]

anlaşıldığına görə, cəbr [zor işlətmək] və təhdid surətilə safdilan [sadələvh] əhalidən hələ para və sairə alınmaqda və ya qəsb olunmaqdadır. Əhali tamamilə bilməlidir ki, heç bir məmura heç bir surətlə para və sair əşya verilmək haqqı və səlahiyyəti verilməmişdir. Məhbusin [məhbuslar] və mövqufin [saxlanılanlar] və ya hər hangi bir işdən dolayı rüşvət verməklə hər kəs əqrəbasının məhbusiyyət və mövqufiyyətinə [həbsinə və saxlanılmasına] fayda əldə etməyə bədəl [əvəzində; qarşılığında], əlaqədararı [əlaqədar şəxsləri] şiddət tətbiqinə təşviq edəcəklərindən, kimsə gizli vasitələrə müraciət etməməli və hər hangi bir cəbr və təhdid və ya iğfal [aldatma] vüquunda [baş verdikdə] dərhal: gündüzləri “25-80”, gecələri də “6-23” nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə telefonla məlumat verməlidir. Polis Müfəttişliyi ildırım sürətilə hər kəsin ehtiyac və istimdadına [köməyinə yetişməyə] hazırdır.

*Polis müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin*

**BAKI, GƏNCƏ VƏ BİLÜMUM
[ÜMUMİYYƏTLƏ] AZƏRBAYCAN
TACİRLƏRİ İLƏ ƏHALİYƏ
ELANİ-RƏSMİ**

Talan və ya oğurluq əşyası ilə alış-veriş edən saxtakar xırsızların bir an əvvəl yaxalanmalarını təmin və xalqı saxtakar xırsızların şərlərindən vəqayə [qorumaq] zimində [yolunda] bərvəchi-ati [aşağıdakı] təsəvvürat ittixaz olunmuşdur [tədbirlər qəbul edilmişdir]:

1. Heç bir tacirin “şot” təbir olunan rəsmi fatura almadıqca, axər [özgə] tacirdən hər hangi bir vəsilə ilə hər hangi bir şey alması şiddətlə məmnu [qadağan] olduğu kimi, əhalidən də hər kəsin nə tüccarandan [tacirlərdən], nə də qeyri kimsələrdən rəsmi fatura (şot) almadıqca çit, qumaş, möblə [mebel], xalı, səccadə, mücəvhərat və gümüş əşya, hübubat [dənli bitkilər] və heyvanat, hasili hər növ əşyadan bir şey almaları surəti-qətiyyədə [qəti surətdə] məmnudur [yasaqdır].

2. Şotsuz tutulacaq hər növ əşya və əmtəə miqdarı nə qədər az və ya nə qədər çox olursa olsun, müsadirə olunaraq əlaqədaranı [əlaqədar şəxslər] haqqında şiddətli təqibati-qanuniyyəyə [qanunla nəzərdə tutulan icraatlara] təvəssül olunacağı [başlanacağı] əhəmiyyətlə elan olunur.

3. İşbu elan 10 gün müddətlə nəşr olunacaqdır.

*Azərbaycan Polis
müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin*

PETROVSKUN İŞĞALI

Dərbənddə nəşr olunan “Qafqaz” qəzetəsinin 7 təşrinə-sani 1918 tarixli 2-ci nömrəsində Petrovskun alınmasına dair böylə bir xəbər verilir:

“Dün qüvvəyi-milliyə [milli qüvvə] və türk qüvvəsi müavinəti [köməyi] ilə yapılan bir şiddətli təərrüz [hücum] nəticəsində Tarki dağı kamilən işğal edilmişdir. Düşmən şəhər qərbinə püskürdülüşdür və şəhərə kamilən hakimiz. Dağın daxil və xaric olan qismi düşmən əfradı [əsgərləri] ilə doludur. Bir xeyli makinalı tüfəng [pulemyot], top və bir çox mühümmat [hərbi ləvazimat] qənimət alınmışdır. Axşama doğru düşmənin 13 gəmisini Sulak istiqamətinə çəkmişdir. Bu gün – 7.11.34-də Petrovsk tamamilə zəbt edilmişdir.

Şimali Qafqaz Komandanı İzzət Paşa.”

AZƏRBAYCAN PARLAMANI

Qəzetəmizdə xəbər verilmiş olduğu üzrə, Azərbaycan Milli Şurası məmləkətin ümuri-ixtiyarını [idarəsinə] bugünkü Hökumətə tapşırarkən, 6 ay zərfində Azərbaycan Məclisi-Müəssisənə dəvətini [çağırılmasını] şərt qoymuşdur. İndi həman vaxt yaxınlaşır. Binaileyh [ona görə], Hökumət nəzdində Məclisi-Müəssisənə dəvəti hazırlamaq üçün bir komissiya təşkil edilmişdir. Fəqət bu komissiya heç şüb-

həsiz 2 ay müddətində bunca böyük işi hazırlaya bilməyəcəkdir. Zira bunun üçün əqəllən [ən azı] 4 ay vaxt lazımdır. Halbuki Cahən müharibəsi, ümumi sülh, övzayı-siyasiyyə [siyasi vəziyyət] və dövlətlərin münasibəti [münasibətləri] əsəsindən dəyişir. Belə dəyişikliklər yəqin Azərbaycana da təsir etməmiş qalmayacaqdır. Bu surətdə də Hökumətimiz tərəfindən bəzi iqdamat [addımlar] və təşəbbüsəti mövcib olacaqdır [lüzumlu hala gətirəcəkdir]. Böylə ağır günlərdə Hökumət bütün dövlət işlərini yalnız öz məsuliyyəti ilə apara bilməz. Siyasi məsələlərin həllində millət, camaat özü dəxi bilavasitə iştirak etməlidir.

Bu surətlə Hökumət və Məclisi-Müəssisan dəvətinə məmur komissiya mühüm bir məsələ qarşısında durur: vaxt müsaidət etmədiyi bir zamanda xalq nümayəndəliyi dəvəti.

Həqiqi demokratik əsaslarla Parlaman dəvətinin vaxt yoxluğundan mümkün olmayacağını nəzərə alaraq, Hökumət məzkur [adı çəkilən] komissiyaya tapşırımsıdı ki, daha asan vəchlə [yolla] Parlamanı əvəz edəcək bir nümayəndəlik dəvəti haqqında öz təsəvvürətini [fikirlərini] bildirsin. Komissiya dəxi xüsusi bir müşavirəsində tam demokratik əsaslar üzərinə Məclisi-Müəssisan dəvətinə hazırlaşmaqla bərabər, eyni zamanda tezliklə bir nümayəndəlik şurası dəvətini lazım görmüşdür.

Burada iki məqsəd təqib etməlidir:

1. Ağır siyasi günlərdə Hökumətə

xalq nümayəndəliyindən ibarət bir istinadgah vermək,

2. Bu Məclisi mümkün olan qədər tez çağırmaq.

Bizcə komissiya xalq nümayəndəliyini seçki filan əsası ilə dəvət etmək istəsə, nə qədər müxtəsər vəchlə [surətdə] olsa belə, yenə uzun bir müddət tələb edəcəkdir. Binaileyh [ona görə], zənnimizcə gərək Hökumət və gərək komissiya hal-hazırda işə tez əncam vermək üçün Məclisi-Müəssisan çağırılanadək hazır bir qüvvədən istifadə edərək, Parlaman əvəzinə sabiq Zaqafqaziya Seyminin müsəlman fraksiyasından ibarət olub da, Azərbaycan istiqlaliyyətini elan etmiş Milli Şuranı dəvət edə bilər. Çünki məzkur [adı çəkilən] Şura əvvəla miqdarca azdır. Saniyə [ikincisi] də ümum Azərbaycanın nümayəndəliyini təşkil etmir, ona görə Milli Şuraya izin verir ki, təkmil [təkmilləşmək; tamamlanmaq] üçün Şurada nümayəndəsi olmayan, yaxud az olan şəhər və qəsəbələrdən və rus, erməni, gürcü, yəhudi və sair millətlərin Milli Şuralarından dəxi bir neçə üzv dəvət etsin. Bu surətlə Hökumətimiz Parlamsız qalmayıb, bütün Azərbaycanın nümayəndələrindən ibarət bir Şuraya malik olar.

Yəqin ki, məzkur Şura müvəqqət olar, komissiya ciddən çalışaraq, tezliklə Məclisi-Müəssisan seçkisi hazırlar.

Xəlil İbrahim

TÜRKİYƏ VƏ AZƏRBAYCAN

Hərbi-ümuminin [Dünya müharibəsinin] səfəhati-müxtəlifəsində [müxtəlif mərhələlərində] az-çox mövqeyi olan və Avropa nəzərində əhəmiyyəti pək cəli [açıq-aydın] surətdə aşkar olan bir dövlət var, o da Osmanlı imperatorluğudur. Dövri-istibdadın asari-mətrukatından, köhnə bəqiyyəyi-mənqulati üzərinə [istibdad dövrünün əsərlərindən olan köhnə nəqli biliklərin qalıqları üstündə] mükəmməl bir kaşaneyi-iqbal [iqbal kaşanəsi] qura biləcək əzm və zindəliyini [canlılığını; sağlamlığını] göstərmiş bulunur. Yalnız Anadolu yavrucağızlarının gürbüz [möhkəm; sağlam] polad bədənleri hər iqlimə saldırdıqca türklük şücaət fitrətini [təbiətini] bəlli edirdi. Çanaqqala, Qaliçya, Dobriça və Bağdad, Qafqaziya, Sina cəbhələrində əmsalsız qəhrəmanlıqlar göstərdi, kəndi vüsəti dərəcəsinə bir iqtidari-ülviyyət [ülvi bir güc; mənəvi bir qüvvə] ibraz edə [göstərə] bildi. Qəvi [güclü] düşmənlərinin milyonlarca bəşər təməvvücatını [çalxalanmasını; dalğalanmasını] sindirə [həzm edə] biləcək daha böyük bir qüvvəyə sahib deyildi. Naçar, edilən məzalimə [zülmə] qarşı istehqari-həyat edirdi [həyatını heçə sayırdı]. Müəzzəz [əziz] vətənin ağuşifeyzdarında [bərəkətli qucağında] nəmalanan [bəslənən] bir çox bəşər ihanət [xəyanət] və dənəatları [alçaqlıqları] icabı [nəticəsində] parçalanmamızı badi olacağı [səbəb olacağı; bais olacağı] biiştibahdır [şübhəsizdir].

İraqın bir cüzü [hissəsi], Ərəbistanın qismi-küllisi [çox hissəsi]...

Qoca Türkiyə, o əmsalsız kişvərlərini [ölkələrini] birər-birər əldən çıxardıqca, ana yurdu – Anadolu qalır... Əsasən Anadolu övladı deyilmi ki, bu qədər fütuhətin [fəthlərin] mehdi-zühuru [beşiyi; meydana çıxdığı yer], o münbit ovalarında, dilnişin [kənül oxşayan] ovalarından çıxan yavrucaqlar türk quzuları deyilmi?

Şu gördüyümüz Anadolu – şu qiteyi-ərazi [ərazi parçası], zənn etməyiniz pək ufaqdır, pək biçərədir. Qara dəniz səvahili [sahilləri] – Şimali Almaniyaya, Kastamonu mühiti – İngiltərə adalarının mədən mənbələrinə, Konya və Adana vilayətləri – Fransa və İspaniya iqliminə, Bursa və İzmit və həvalisi [ətrafı] və Mərmərə hövzəsi gərək mədəniyyət [faydalı qazıntılar] və gərək əsmar [meyvələr; bəhrələr] və məhsulat [məhsullar] nöqtəyi-nəzərdən bütün iqlimlərin fəvqündə [bütün iqlimlərdən üstün] bulunur. Ankara mühiti tamamən Kap müstəmləkəsinə və Cənubi Fransaya bənzər.

Anadolu içərisi adətə bir xəzineyi-giranbəhadır [çox qiymətli bir xəzinədir]. O qədər mütəffəyyiz [bərəkətli] ovaların, zümrüdi dağların arasında eyni-irmaqlar və nəhrlər [böyükü-küçüklü axar su yataqları], o gölcüklər nə qədər çoxdur. Şərqi Anadolu Şimali Qafqaziyaya bənzər. Yetiştirdiyi heyvanat heç bir iqlimə bənzəməz. Bilxassə Hələb və Diyarbəkir pək təfərrüd edər [digərlərindən fərqlənir; tayı-bərabəri tapılmaz].

İştə bundan dolayı deyilmi ki, türklər bu mühitə köç etdilər? Tarixi oxusaq Anadolunun şurişü-ixtilalı [hay-küyü, qalmaqalı, çaxnaşması] kamilən bu əsas üzərinədir.

* * *

Qafqaziyaya gəlincə; əsasən bu mühitə heç bir hökumətə adam-ağıllı [ağıllı-başlı, əməlli-başlı] mal olmamış, daima hali-cidaldə [mübarizə vəziyyə-tində], keşməkeşi-səfəhatı came [müxtəlif dövrlərin keşməkeşlərini özündə ehtiva edən] bir kişvəri-bibədəldir [tayı-bərabəri olmayan bir ölkədir]. Bu mühitənin sərvətinə göz tikən çox olmuş, Anadoluya qiyas edilməzsə də [Anadoluyula müqayisə edilə bilməsə də], Qafqaziya olduqca iqtisadən yüksəlmiş və bundan dolayı Qərbi Asiyanın Avropa ilə xətti-müvəsiləsi miyanında [qovuşma xəttinin ortasında] tənəvvür etmiş [parlayan] bir mühitədir.

Azəri türkləri Şimali İrandan başlayaraq ta Dağıstana qədər olan qiteyivaseənin [geniş ərazinin] sükkanıdırlar [sakinləridir]. Burada məskun şu əqvam [qövm, millət] Osmanlı türklərinin şöbəsidir və Osmanlı türklərinin təhtihakimiyyətində [idarəsi altında] bulunduğu müddətə ruhi-millî [milli ruh] bir az yüksəlmiş və bilaxirə [daha sonra] hər nədənsə Rusiya-İran nüfuzu arasında qalaraq sönmüş və şimdiki halda yenə parlamağa başlamışdır və bu ilələbəd [əbədiyyətə qədər] payidar [olacaq və] bəqa bulacaqdır [var olacaq və əbədi qalacaqdır]. Türkiyənin Azərbaycan müqəddəratı ilə müştərək

mənafeləri olduğu cəhətlə, Türkiyəsiz Azərbaycan yaşaya bilməyəcəyi kimi, Azərbaycansız Türkiyə də bəqa bulamaz [əbədi var ola bilməz]. Yeddi yüz sənəlik məhsuli-səy [cəhdlərin nəticəsinin] Şərqə doğru inbisat etməyə [genişlənməyə] üz tutduğunu bilirik. Turana yol azərilərdən gedəcəkdir. Osmanlı türklərinin karvansarayı azərilər, azərilərin hamiyi-yeganəsi [yeganə himayəçisi] türklər olduğuna nəzərən, Turanın da bu fe'li-müştərəkə [bu ortaq işdə] er-gec [gec-tez] bir hissə çıxacağı [nəticə kimi meydana çıxacağı] bədihidir [açıq-aşkardır]; yetər ki, şuracıqda məskun [yaşayan] türk ünsürünün rabiteyi-məvəddət və səmimiyyəti [məhəbbət və səmimiyyət əlaqələri] pək sıxı olsun. Bu isə mətbuatın və şairlərin vəzifəsidir, musiqişünasanın, teatro yazanların vəzifəsidir. Vəzifəmizi biləlim, xətt və hərəkətimizi təyin edəlim.

Əbdüllətif

VƏTƏNİMİZİN İKİ SİMAYI-MÖHTƏRƏMİ

Ağaoğlu Əhməd bəy

Əhməd bəy Ağayevi kim tanımayıır?

Hələ Parisdə tələbə ikən məşhur Fransa alimi Renanın “Dini-islam mənəyi-tərəqqidir” məalındakı [mənasındakı] idareyi-əfkarına [fikir bildirməsinə] qarşı yazmış olduğu cavabi-şafisi [qə-

naətbəxş cavabı] ilə Fransada şöhrət tapmış olan Əhməd bəy, öz vətəni olan Azərbaycanda fəqət erməni-müsəlman qıtalı [qırğını] sənəsi olan 1905-ci ildə məşhur oldu.

Erməni yazıcılarının müsəlmanlar əleyhindəki böhtan və iftiralарına cavab verən və qələm hücumlarına qarşı köks gərib səbat göstərən [sözündən, fikrindən dönməyən] Əhməd bəy, elə bir müəssir [təsirli] lisana malik idi ki, onun yazdıqlarını oxuyanlar, müsəlmanlar əleyhində deyilən sözlərin məhz yalan və iftira olduğuna kamal ilə inanıb, etibar və etiqad edirdilər. Əhməd bəyin bu yazılarının əsəriylə [təsiriylə] idi ki, Azərbaycan türkləri haqqında erməni iftirasından dolayı əmələ gələn qara fikirlərin soyuq və kəşif buludları dağılıb, həqiqət günəşi meydana çıxmaqla, hər kəsin qəlbi müsəlmanlar lehinə qızırdı və nifrət əvəzinə rəğbət və hüsntəvəccöh əmələ gəlirdi. “Həyat”ı ilə Azərbaycan türklərini diriltmək və “İrşad”ı ilə onlara rahi-nicatı [xilas yolunu] nişan vermək yolunda öz həyatından əl çəkəcək dərəcədə çalışan Əhməd bəy, deyil bir müəssir [təsirli] yazıları ilə, bəlkə bütün amal [əməlləri], əf'al [işləri] və əfkarı [fikirləri, düşüncələri] ilə milləti haqqında çalışdığını Petroqrada və Moskva məhafili-aliyyəyi-siyasiyyə-sində [ali siyasi dairələrində] Azərbaycan türkləri tərəfindən göndərilmiş mürəxxəs [nümayəndə] sifəti ilə gördüyü nafe [faydalı] işlər və ümum Qafqaz ictimainda [yığıncağında] canişin hüzu-

runda söylədiyi bəliğ nitqlərlə isbat etdi. O işlər sayəsində idi ki, Bakı müsəlmanlarının neft və mədən yerləri öz əllərində qaldı – və illa [yoxsa; başqa cür olsa] əldən gedəcək qorxusu var idi – və o nitqlər sayəsində idi ki, ümum Qafqaz müsəlmanları, bəxüsus [xüsusilə] Azərbaycan türkləri Qafqaz hökumətinin məzhəri-etina və etibarı oldu [etina və etibarına nail oldu].

Millətini xarici təərrüfat [hücumlardan] və təcavüzdən [təcavüzlərdən] vəqayə [qorumaq, mühafizə etmək] və müdafiəyə çalışan Əhməd bəy, daxili mərzəlimizlə də daim mübarizədə idi. Tənəzzülümüzə qarşı “Tərəqqi”si ilə müdafiə edərək yorunuq və istirahət nə olduğunu il uzununu bilməzdi. O idi ki, bir tərəfdən bir bu qədər sərf edilən baş və bədən qüvvəsi, digər tərəfdən nicat və rifah halları xüsusunda can çürütdüyü həmcinslərindən bir parasının kəndisinə qarşı rəva görülən narəva [haqsız, rəva olmayan] rəftarları, üçüncü tərəfdən mübarizəyi-həyatıyyə [yaşamaq uğrunda mübarizə] məsələsi Əhməd bəyi o dərəcə əsəbi bir hala salmışdı ki, uzun və sükun bir istirahət əşədd [şiddətli] surətdə məcbur və möhtac qalmışdı.

Əhməd bəy istirahət qəsdini ilə vətənindən müfariqət etdi [ayrıldı, uzaqlaşdı], lakin bu istirahəti seyfiyyələrin [yay aylarında istirahət edilən məkanların] və kurortların salim və sakin guşələrində aramadı. Zətən öylə yerlərdə istirahət edə bilməzdi. Əhməd bəydə öylə bir təbiət var ki, öz həmcins-

lərindən uzaq və bilümm [ümumiyyət] müsləmana biganə olan yerlərdə istirahət deyil, yaşamaq da gücdür. Onun üçün millət həyatı görünən, millət qoxusu gələn bir yer lazım idi ki, həm “şügl [məşğuliyyət] və məkanın dəyişməyi dəxi istirahətdir” qaydasına riayət və həm də Bakı kimi Azərbaycan müsəlman mərkəzini əvəz edə biləydi.

Bu yer, böyük türklərin böyük paytaxtı olan İstanbuldan başqa nə ola bilərdi ki? Orası islamlıq və türklük həyatının hər bir cəhətcə cuş edən, qaynaşan böyük bir mənbəyidir.

Əhməd bəy İstanbula getdi, daha doğrusu köçdü və artıq “orali” oldu zənnində idik ki, 7-8 il müfariqətindən [ayrılıqdan] və zənn edirəm istirahətindən sonra təkrar vətəninə qayıtdı. Lakin Əhməd bəyin İstanbuldakı istirahəti yenə çalışmaqdan ibarət idi. Fərqi bu idi ki, artıq kəndisini anlayan, səy və kuşşını [cəhdlərini, zəhmətlərini] təqdir edən bir mühit içində çalışırdı və çalışmağı da genə vətən və millət yolunda idi. Bizi İstanbula və Avropaya bildirirdi. Bizim də dünyada var olduğumuzdan lazım olan yerlərə xəbər verirdi...

Əhməd bəy yaxşı bir vaxtda vətəninə qayıtdı. Böylə vaxt ki, türk qəhrəmanlarının müqtədir əlləri ilə zənciri-əsərdən [əsərat zəncirindən] azad edilmiş zəif və düşkün vətən bu gün dərd bilən və çalışqan övladlarının hər tərəfdən köməyinə möhtacdır. Ümidvar olmalıyıq ki, Əhməd bəy və ümum vətənpərəstlərimiz bunun kimi tarixi

günlərdə ittifaq və ittihad [birlik] ilə ələ-ələ verib qoymazlar ki, sərbəst vətənimiz təkrar özgələrin bəndi-əsəratinə giriftar [düçar] olsun.

Ayn

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin

Sevgili mühərririmiz, istəkli nətiqimiz, millət yolunda canını nisar [qurban] edən camaat xadimimiz Rəsulzadə Məhəmməd Əmin cənabları üç gündür şəhərimizə varid olmuşlardır [gəlmişdir].

Azərbaycan imarətinin binasını qoyan, bu uğurda kərratla [dəfələrlə] həyatını təhlükəyə atmış olan Məhəmməd Əmin əfəndi biz Azərbaycan türkləri üçün işıqlı bir ulduz rolu oynayaraq, istiqlali-milli [milli istiqlal] yolunu Nikolay və Protopopov dövrünün müzlim [qaranlıq] gecələrində belə milliyət müsəfirlərinə [milliyət yolunu tutub gedənlərə] göstərməsi, rəhbərlik etməsi ilə vətənimizə böyük bir xidmət göstərmişdir. Hələ növcəvən ikən, 1905 inqilabından sonra, meydani-siyasət və ictimaiyyəyə [siyasi-ictimai səhnəyə] atılaraq o vaxt yenicə təsisə başlayan milli-siyasi təşkilatımızda mühüm mövqelər tutduqdan sonra, irtica dövrünün hülulu [yetişməsi] ilə rus qaragüruhunun qəzəbinə giriftar olub İrana qaçmış və orada dəxi müsəlmanların mənafeyini canından əziz tutaraq İran inqilabçıları ilə ələ-ələ verərək bir tərəfdən “İrani-növ” qəzetinin nəşri ilə millətinin fikrini işıq-

landırmaqla bərabər, digər tərəfdən də Fədailər zümərəsində Məhəmmədəli şahın yaxıcı, yıxıcı keyfəmayəşası [özbaşınalığı] müqabilinə mübarizə etmişdir. Bə'dəhu [ondan sonra] orada dəxi irtica baş qaldıraraq, rus istibdadı ilə İran keyfəmayəşası əl-ələ verdikdə, həyatı təhlükəyə düşərək İrandan da İstanbula hicrət etmişdir. İstanbulda bir mühərrir sifəti ilə, Məhəmməd Əmin əfəndi müxtəlif qəzetə və məcmualarda iştirak edərək Azərbaycan – Qafqaziya türk-islamalarını Osmanlı türklərinə tanıtdırmaqda mühüm bir rol oynamışdır. Bugünkü meyvənin o vaxt toxumunu saçanlardan birisi də həmin Məhəmməd Əmin əfəndi olmuşdur.

Nəhayət, Cahan müharibəsi ibtidasında [başlanğıcında] Bakıya qayıdaraq ixtiyarı əldən alınmış olduğu halda məhəlli [yerli] qəzetələr başında duraraq “Türkləşmək, islamlaşmaq və müasirləşmək” şüarı ilə “Açıq söz” bayrağını qaldıraraq, milləti bugünkü işıq tərəfinə dəvətə başlamışdır. Axırüləmr [nəhayət; sonda] Rusiya inqilabı başlanması ilə artıq meydanı açıq görərək, Azərbaycan muxtariyyəti şüarını meydana ataraq, məzkur [deyilən] şüarla işləyən Gəncə firqəsi ilə birləşib, son il yarım vaxtını ancaq bu fikrə təxsis etmişdir [ayırılmışdır]. Bu uğurda Məhəmməd Əmin həzrətləri vəfat edən övladına təziyə saxlamağa macal tapmaz bir dərəcədə fədakarlıqla çalışmış və nəhayət, məqsədinə nail olaraq, Azərbaycan Cümhuriyyəti

elan edilmişdir.

Bundan sonra Məhəmməd Əmin öhdəsinə daha mühüm vəzifələr düşərək, İstanbul Konfrasında Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] rəisi sifəti ilə ələmi-islam paytaxtına gedərək, orada Azərbaycan uğrunda çox təşəbbüslər etmiş, Azərbaycana edilən təcavüz və haqsızlıqlardan vətəni müdafiəyə çalışmışdır. Bakının Rusiyayamı, ya Azərbaycanamı məxsus olması məsələsində, Məhəmməd Əmin əfəndi, tarixi, mədəni, iqtisadi dəlillər ilə Bakının Azərbaycanın başı və gözü olduğunu isbata qalxışdı və haqqımızda bunca haqsızlıq işləmiş olan dövlətlərə protesto verdi.

20 yaşından bugünədək 13 il müddətində türklük, islamlıq, hürriyyət və istiqlaliyyət uğrunda Məhəmməd Əmin əfəndi fövqəladə fədakarlıq ibraz etmişdir [nümayiş etdirmişdir]. Azərbaycanlılar Məhəmməd Əminlər yetiştirməsinə iftixarla, öylələri haqqında qədirşünaslıqlarını da ibraz edirlər.

X.

ƏHMƏD BƏY AĞAYEV İLƏ MÜSAHİBƏ

Türkiyədən şəhərimizə varid olmuş [gəlmiş] məşhur mühərrir və camaat xadimlərindən Əhməd bəy Ağayev cənabları müxbirimizlə müsahibədə bulunaraq axırncı siyasi hadisələr haqqında böylə bəyanat vermişdir:

Türkiyə əhvalı

Bolqariyadakı gözlənilməyən təbəddülat [dəyişikliklər] Türkiyə əhvalını büsbütün dəyişdirib, Türkiyəni namüsaid bir hala salmışdır. Türkiyə Hökuməti Almaniyanın razılığı ilə Müttəfiq dövlətlərə müraciətən mütarikə [atəşkəs] təklifində bulunmuşdur. Mütarikə müzakirəti [müzakirələri] əvvəlcə İzmir valisi Rəhmi bəyin əlində əsir olan Beynənnəhreyn ingilis əsgərlərinin sabiq komandanı general Taunsendin vasitəsilə gizli bir surətdə vəqə olmuşdur. Tələt bəy kabinəsi zamanında yaşanan mütarikə müzakirəti kabinetin dəyişib İzzət paşa ixtiyarına keçməsi ilə rəsmi surət almışdır. Əqd edilən [imzalanən] mütarikənin 24-cü maddəsindən müşahidə edildiyinə görə, mütarikə şəraiti [şərtləri] Türkiyədən ötrü Bolqariya və Avstriya tərəfindən qəbul edilən və Müttəfiq dövlətlər tərəfindən Almaniya təklif edilən şəraitdən xeyli əlverişlidir. Mütarikə şəraiti maddələrindən ən ağır Dardanel boğazının açılıb və Müttəfiq dövlətlər donanmasının Qara dənizə buraxılmasıdır. Bunun əvəzində Türkiyə Hökumətindən, onun müttəfiqlərindən tələb edilən kimi, ordu və donanmanın təslimi ilə aldığı yerlərdən imtina etmək tələbatı olmamışdır. İstanbul məsələsi heç qaldırılmamışdır. İstanbul və ya Türkiyənin qeyri yerlərinin zəbt edilməsi şayiələri bilkülliyyə [tamamilə] əsassızdırlar. Ümumiyyətlə mütarikə şəraiti Türkiyənin öz sülh və müsəlimalətli [asayişli] həya-

tına qayıtmasına imkan verib, Müttəfiqlərin sabiq Rusiyanı birləşdirib bərpa etmək planının feilən icraya qoyulması üçün Qara dənizə azad daxil olmalarına yol verməkdən ibarət olmuşdur.

Türkiyənin gələcək taleyinə və qəti sülh şəraitinə gəldikdə, bu məsələlər Sülh Konfransında həll ediləcəkdir. Məlum olduğu üzrə, Sülh Konfransının məşğul olacaq əsas işləri Vilsonun 14 maddəsindən ibarət olacaqdır. Türkiyə Hökuməti isə il yarım bundan iləri bu maddələri qəbul etməyə razı olub, millətlərin müqəddəratı əsasını təqdir və təsvib [təsdiq] etməklə, Türkiyədə yaşayan millətlərə konfederasiyon əsası ilə öz istiqlaliyyətlərinin bərpa edilməsinə razılıq göstərmiş idi.

Vilson tərəfindən təklif edilən maddələrin sədaqətlə feilən icraya qoyulması Türkiyənin gələcəyi üçün təhlükəli deyildir. Biləks [əksinə], bununla Türkiyə Hökuməti bir çox izafə məşğələlərdən, mümaniətlərdən [maneələrdən] və mütəəddid [səyisiz-heşabsız] qəyyumluqdan xilas və azad olub, daxili həyatını təzələməklə öz mədəniyyətini vücuda gətirməyə müsaid olacaqdır. Müttəfiq dövlətlərin Türkiyəyə olan bu yumuşaq münasibəti [münasibətləri] bir tərəfdən Türkiyə ilə İngiltərə arasında olub da, müharibə ilə xələdar edilməyən [kəllənməyən] ənənəvi münasibətlə izah edilir. Digər tərəfdən isə Türkiyə Hökuməti tərəfindən aparılan müharibə üsulu Müttəfiq dövlətlərin narazılığına

və həyəcanına bais olmamaqla təfsir [izah] edilir. Belə ki, bütün müharibə zamanı Türkiyə Hökumətinə düşmən dövlətlər təbəəsi Türkiyədə yaşayıb, kamali-istirahət ilə [tam bir dincliklə] öz işlərinə məşğul olmuşlardır. Türkiyədə hərbi əsir olan zabıt və saldatlar öz vətənlərində aldıkları kimi, Türkiyə Hökumətindən öz məvaciblərini altın para ilə almışlardır. Hərbi əsirlərə o qədər müzahirət [yardım] göstərilmişdir ki, onlardan bir çoxları öz vətənlərinə övdət etmək [qayıtmaq] belə istəmirlər. Bütün qüvvəsi ilə Türkiyə ilə Müttəfiq dövlətlər arasında sülh əqd edilməsinə çalışan hərbi əsir general Taunsend Türkiyə Hökumətinin hərbi əsirlərlə insancasına olan müamilatına [rəftarına] gözəl bir nümunə ola bilər.

Müharibənin böylə bir hal alması daxili siyasətdə bir təsir buraxıb, “İttihad və tərəqqi” firqəsi başçıları öz yerlərini başqalarına və hətta həman firqə adamlarından indiki zəmanəyə müvafiq nəzəriyyəti olanlara vagüzar etməli [tapşırma] oldular. Türkiyə ilə İngiltərə və Fransa arasında müharibəyə qədər davam edən münasibətin bərpa edilməsi ilə və bu hökumətlərin mədəni müavinəti [yardımı] sayəsində Türkiyə Hökuməti, mənim etiqađımca, çox tezliklə öz qüvvələrini bərpa edib, qəti surətdə mədəniyyət dairəsində nəşvü-nümaya [inkışafa] başlayacaqdır.

Qafqaziyanın gələcəyi

Qafqaziyaya gəldikdə, zənnimcə Qafqaziya millətləri öz əlaqələrini

yaxşılaşdırmaqdan ötrü aralarındakı milli gərginliyi bərtərəf etməyə [aradan qaldırmağa] çalışmalıdırlar. Qafqaziyanın demokratik əsasları üzərində yaşamasının ən baş səbəbi işbu məsələ olacağına əminəm. Qafqaziya millətləri yaşaya biləcək bir tərtibi-idarə varsa, o da fəqət [ancaq, yalnız] millətlərin konfederasiyon əsası ilə müstəqil yaşamasıdır. Bunsuz müstəqil millətlərin yaşamasını təsəvvür edəmməm. Ayrı-ayrı millətlərin muxtar müstəqil yaşamasını sübuta qalxışan zəvat [şəxslər] səhv edirlər. Millətlər fəqət öz müqəddəratlarını mərbut etməklə [əlaqələndirməklə; bir-birinə bağlamaqla] xaricdən gələ biləcək və daxildə baş qalxıza biləcək sui-qəsdlər qarşısına çıxma biləcəklərdir.

Rusiya və Azərbaycan

Azərbaycanın Rusiya ilə əlaqəsi barəsində deyə bilərəm ki, bu əlaqə səmimənə bir surət kəsb etmişdir. Əski Rusiya Azərbaycana ögey övlad nəzəri ilə baxırdısa da, fəqət Rusiya məktəbi, Rusiya ədəbiyyatı müsəlman ziyalılarına böyük təsirlər bağışlamağa müvəffəq olmuşdur.

Mən Rusiya və ruslara heç yer və heç kəsdə düşmənənə hərəkət və hiss görmürəm. Biləks [əksinə], ruslara hörmət və riayət etməklə onların ürəklərindəki sıxıntıni bərtərəf etməyə [aradan qaldırmağa] çalışırlar. Binaileyh [ona görə], zənnimicə Rusiya konfederasiyon şəkli aldıqda, Azərbaycan ən birinci olaraq Rusiya Cümhuriyyəti-

nə mərbut olacaq [bağlanacaq] ölkə olacaqdır.

Nəticədə bizim müxbirimizin “Əhməd bəy Bakıda qalacaqmı?” sualına mumaileyh [adı çəkilən şəxs] böylə cavab vermişdir:

– Məlumunuz olduğu üzrə, sabiq Rusiya tərzi-idarəsi məni vətənim Qafqaziyadan çıxıb Türkiyədə qalmağa məcbur etmişdi. Türkiyə məni layiqli bir surətdə qəbul etdi. Mən Türkiyədə də buradakı kimi qəzetə və müəllimlik vəzifəsini ifa edirdim. İki məcmuədə iştirak etməklə, bir qəzetə də nəşr edirdim. Daima türkləri rus xalqı və rus mətbuatı ilə aşına etməyə çalışmışam. 19-ncu əsrin rus ədəbiyyatı barəsində yazdığım bir çox nəbzələr [kiçik ölçülü yazılar] ora cavanları tərəfindən hüsnrəğbətlə qarşılanmağa müvəffəq olmuş; hal-hazırda gənclər rus qorkiləri qaydası ilə yazmağa başlamışlar. Qorki Türkiyədə şöhrət kəsb etmişdir [qazanmışdır]. Hal-hazırda İstanbul Darülfünununda rus lisanı başqa Avropa lisanları kimi tədris edilir. Şimdi Azərbaycanın öz övladı köməyinə möhtac olduğunu hiss etdiyimdən dolayı qayıdıb var qüvvəmi vətənimə verəcəyimi qət etmişəm.

ALMAN SOSIAL-DEMOKRATLARININ MÜRACİƏTNAMƏSİ

“...” qəzetəsində Alman Sosial-Demokrat Firqə baş komitəsinin böylə bir müraciətnaməsi dərc edilmişdir:

“Almaniya vətəndaşları! Bizim məmləkətimiz fəvqəladə ciddi bir hal keçirməkdədir. Cənub-şərq cəbhəsi bərbad edilib, qərb cəbhəsində də dünyanın canlı və iqtisadi qüvvəsinin üçdən bir hissəsinə malik olan Mütəfiq dövlətlərin böyük ordusu hücum etməkdədir. Əsgərlərimiz böyük qüvvə və texnika qarşısında özlərini müdafiə etməkdədirlər. Almaniya məmləkəti və alman milləti, ingilis və fransız müttəəssib [ifrat] millətçilərinin və imperalist siyasiyyunlarının [siyasətçilərinin] cahangiranə [dünyanı ələ keçirməyə çalışan] arzu və məqsədlərinin qurbanı olmaq təhlükəsi ilə təhdid edilir. 1914 sənəsi avqustun 4-ündəki “Biz vətənimizi təhlükəli dəqiqədə tərk etmərik” məzmunlu bəyanatımız bizdən ötrü öz qüvvəsində qalmaqdadır. Alman milləti heç vaxt məcburi sülhə və mənafeyi-həyatıyyəsinin [həyati mənafeələrinin] məhv və xələdar olmasına [pozulmasına] razı ola bilməz. Bizim firqə nümayəndələri ancaq vətənimizi xarab olmaqdan [qorumaq] və onun iqtisadi həyatını mühafizə etməkdən ötrü hökumət heyətinə daxil olmaq vəzifəsini qəbul etmişlərdir. Böylə bir dəhşətli halda bizim firqə nümayəndələrimiz millətimizə sülh və azadlıq vermək arzusu ilə böylə bir məsuliyyətli vəzifəni öhdələrinə almışlardır. Sülh və azadlıq bəşarəti [şad xəbəri, muştuluğu] verildiyi zaman sinfi düşüncə, cəbhədə və arxada ancaq düşmənlərin nəfinə [xeyrinə] olacaq təməlsiz hərəkət yapmağa imkan verməz. Yaxında

olan sülhə qədər və bunun əqdindən sonra bizim qarşımızda ağır günlər vardır. Gələcək zamanın, millətlərin, demokratiyanın və sosializmin sülhə amalına məxsus olacağı fikir və düşüncəsi ilə biz o günlərə təhəmmül edib və edəcəyik [dözəcəyik; qatlaşacağıq].”

YƏHUDİLƏR VƏ SÜLH

Yəhudi siyasi dairələrində son hadisat ilə əlaqədar olaraq bütün cahan yəhudilərinə müraciətlə, gələcək Sülh Konqresində yəhudilərə də müsaviyyətlə bərabər hüquqlu bir millət kimi yer verilməsinin tələb olunması lüzumu göstərilməsi müzakirə edilmişdir. Bu məsələnin araya gəlməsinə səbəb bu olmuşdur ki, Müttəfiqlərin tələbi ilə yeni təsis olunan dövlətlərdə yəhudi nümayəndəliyi məsələsi ən fəna bir halda buraxılmışdır. Halbuki konqredə məzkur [adı çəkilən] dövlətlər öz camaatları haqqında danışırkən, eyni zamanda içlərindəki yəhudilər xüsusunda da danışıcaqlardır.

Bütün cahan yəhudilərinə müraciət məsələsi ümum yəhudi siyasi dairələrində hüsnrəğbətlə qarşılanmışdır.

UKRAYNADA

* Bu vaxtadək Getman və bütün hökumət Alman-Avstriya komandanlığı təsvibi [təsdiqləməsi] ilə iş görür-

müşlər. Bunlar daxili işlərə belə müdaxilə etməyə muxtar [ixtiyar sahibi] imişlər. Axırncı qərb cəbhəsi müvəffəqiyyətsizliyindən naşi [ötrü] Ukraynanın daxili və xarici siyasətində zor bir inqilab əmələ gəlmişdir. Paris və Vaşinqtona siyasi nümayəndələr göndərilmişdir. Almaniya komandanlığı buna mümaniət [maneçilik] göstərməmişdir. Alman-Avstriya siyasəti yürüdən Şurayi-Vüzərə [Nazirlər Kabineti] istefa vermişdir. Əvəzində isə Müttəfiqlər tərəfdarı hökumət iş başına keçmişdir. Ən yaxın zamanda Ukraynanın siyasəti-xariciyyəsinə [xarici siyasətində] mühüm təbəddülat [dəyişikliklər] olacağı gözlənilir.

* Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 18-ində Avstriya inqilabı zamanı Lvovda Qaliçya və Bukovina ukraynalılarının iclası olmuşdur. İşbu ictimai [yığıncaq] baş idarəni əlinə alaraq, özünü Avstriya ukraynalılarının Məclisi-Müəssisənə [Təsisçilər Məclisi] elan etmişdir. Burada Avstriya Ukraynasının əsl Ukraynaya mülhəq edilməsi [birləşdirilməsi] cərəyanı davam etməkdədir. Belarusiyanın Ukraynaya mülhəq edilmək məsələsi qalxmışdır. Belaruslar isə əvvəlcə məmləkətlərinin istiqlalıyyəti təsdiqini tələb edirlər. İlhaq [birləşmək] məsələsini isə sonraya buraxırlar.

LİTVANIN GƏLƏCƏYİ

Litva məlumat bürosu xəbərdar olmuşdur ki, Vilson Litva Şurası səd-

rinə Vaşinqtonda bir sənəd verib, Litvanın müstəqil bir hökumət olduğunu etiraf ilə Şərqi Prussiya və Königsberg daxil olmaqla Litva oblastlarının milli hökumət təşkili üçün birləşdiriləcəyini vəd etmişdir.

MİLYUKOVUN PLANLARI

Milyukov “Trans-Okean” agentstvosunun müxbiri ilə etdiyi müsahibəsi əsnasında izhar etmişdir ki, millətlərin gələcək ittifaqının birinci iqdamatı [addımı] Rusiyanı bolşevik hərc-mərcliyindən azad edib Rusiyada məşruti [konstitusional] hökumət təsisini ilə asayış və qanun bərpa edilməsi olmalıdır. Bu tövr məşruti hökumətdir ki, ancaq bizə müavinət [yardım] edə bilər. Məmləkətin əlahiddə hissələrinin cümhuriyyət arzuları təzə mərkəzi hökumət təşkilindən sonra feilən hasil olmalıdırlar, məmləkətin əlahiddə hissələrinin camaat nümayəndəliyi birləşmək lüzumunu dərk etməlidirlər. Bolşeviklər əleyhində ancaq Könüllü ordu ilə əməliyyatda bulunmaq olar.

Milyukov öz söhbətinin axırında demişdir ki, mən həmişə ancaq rus siyasətini təqib edib, heç vaxt nə alman tərəfdarı, nə də ziddi olmamışam.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Şurayi-Vükəlanın [Nazirlər Kabinetinin] son iclasında şu zeyldəki [aşağıdakı] qəraradlar qəbul edilmişdir:

1. Bakı Bələdiyyə İdarəsinə istiqraz surətilə üç milyon rublə vermək.

2. Nafiə və Səhiyyəyi-Ümumiyyə [Sosial Təminat və Xalq Səhiyyəsi] nazirinin ixtiyarına bir milyon rublə buraxmaq.

3. Kontrol nazirinə ən yaxın vaxtda sabiq qaçqınlar təşkilatlarını təftişə başlaması tövdi edilmək [tapşırılmaq].

4. Doktor Mahmud bəy Əfəndiyevi dəvət edib Azərbaycan Hökuməti tərəfindən onu Batuma nümayəndə təyin etmək.

5. Əhaliyə tibbi müavinətdə [yardımda] bulunmaq və hazırda hökm-fərma olan [hökm sürən] xəstəliklə mübarizə üçün Səhiyyəyi-Ümumiyyə [Xalq Səhiyyəsi] nazirinə para təsis etmək [ayırmaq].

AZƏRBAYCANDA

Ermənilərin təcavüzü

Gəncədən Hökumət və qəzetəimiz idarəsinə ermənilərin sərhəd təcavüzü haqqında atıdəki [aşağıdakı] iki teleqraf çəkilməmişdir:

“Təşrini-saninin [noyabrın] 2-sində erməni əsgərləri Azərbaycan sərhədini keçib, silah gücünə Göyçə müsəlmanlarının təslim olmalarını tələb etmişlərdir. Hal-hazırda erməni əsgərləri əhalini qarət edib, irz-namusa əl atmaqdadırlar. Müsəlmanların irz-namusunun, həyat və əmvalının [mallarının] vəhşilər əlindən xilasını üçün təd-

birlər görülməsini 60 min müsəlman namından [adından] rica eyləriz.

*Gəncə uyezdinin 9-cu hissəsi:
Sultanov.”*

“60 min müsəlman əhalisi sərhədi keçən ermən əsgərlərinin vəhşiyənə təərrüz [hücum] və təcavüzlərinə məruz qalmışlardır. Millətin irz-namusunu, bigünah uşaqları və arvadları xilas ediniz. Bizim bu ilticamızı [yalvarışımızı; yardım istəməyimizi] eşidib Göyçə əhalisinə kömək göndəriniz.

*Gəncə uyezdinin 9-cu hissəsi:
İdris.”*

Bu münasibətlə Azərbaycan Hökuməti Ermənistan Hökumətinə protesto vermişdir.

HƏRB ÜZÜNDƏN CƏMİYYƏTİ- BƏŞƏRİYYƏNİN ZAYIATI [BƏŞƏRİYYƏTİN İTKİLƏRİ]

Bu sərlovhə ilə “İqdam” qəzetəsi müharibədə Etilaf dövlətlərinin verdiyi tələfatı şu qərar ilə təsvir edir:

Berlin, 2 ağustos (M. A.) - Daha 1918 sənəsi 2 ağustosda Etilaf zayıatı [itkiləri] ən ehtiyatkarənə təxminlərə görə 18 milyon kişiyyə [nəfərə] baliğ olurdu [çatırdı]. Etilafın hər tərəfdə uğradığı qanlı həzimetlər [məğlubiyyətlər] kəndisinə fəvqəladə fədakarlıqlara mal olmuş [başə gəlmiş] və yekun zayıatını 25 milyon kişiyyə iblağ eyləmişdir [çatdırmışdır]. Rusiya düvəli-qərbiy-

yə [Qərb dövlətlərinin] amali-fütuhət-cuyanəsinə [yeni yerlər fəth etmə arzularına] müzahirət [yardım] üçün 4,5 milyon məqtul [ölü], 6 milyon məcruh [yaralı] və məlul [şikəst], 3 milyon da əsir vermişdir. Fransız və ingilislər yalnız 1918 sənəsində Flandriyada yarım milyondan pək fazla əsgər zayə etmişlər [itirmişlər] və alman təərrüzünün [hücumunun] ilk 3 ayı zərfində [müddətində] daha bir milyon əsgər qeyb etmişlərdir. Fransızların təşrinivəvvəl [oktyabr] zərfində Şmen-de-Damda və ingilislərin 1917 təşrinivəvvəl [noyabrı] zərfində Kambre qərbində düçar olduqları zayıat ilə Foşun son müqabil təərrüzü [əks-hücumu] nəticəsində uğranılan zayıat yekunu fransızlar üçün 2 milyon 800 minə baliğ olmuşdur.

İtaliya da dördüncü hərbi sənəsində müttəfiqlərindən daha az mütəəssir olmuş deyildir. İtaliya da şimdiyə qədər 3 milyona yaxın zayıat vermişdir.

Hərbdən bilxassə [xüsusən] mütəəssir və mütəzərrir olan [zərər görəni] millətlər isə Etilafa müavin [yardım edən] millətlərdir. Serbistan, Rumıniya, Belçika, Qaradağ [Monteneqro] və Amerikanın zayıatı fransız, ingilis və italyan zayıatına əlavə ediləcək olarsa, Etilafın yekun zayıatı İspaniya və Portəgiz nüfusi-ümumiyyəsi [ümumi əhalisinin] miqdarına, yəni 25 milyon kişiyyə baliğ olur.

Bu qədər tələfatla bərabər Etilaf dövlətləri 10 milyonlarca bahaya mal

olmuş külli miqdarda silah və sairə qeyb etmişdir ki, onun miqdarı bu qərar ilədir:

Berlin 1 ağustos (K.) - Mərkəzi dövlətlərin 4 sənəlik qənaiminə [qənimətlərinə] dair Volf ajansının qərb cəbhəsi müxbiri [müxbiri] bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] işar edir [məlumat verir]:

Dördüncü hərbi sənəsi nəhayətində Mərkəzi dövlətlər üsərə qəragahlarında [əsir düşərgələrində] bulunan əsirlərin ədədi 3 milyon 800 mini mütəcavizdir [keçmişdir]. Bunun 2 milyon 300 mini Almaniyada bulunur. Son hərbi sənəsi zərfində 840 min əsir alınmışdır.

Son sənənin qənaimi [qənimətləri] ilə birlikdə məcmuyi-qənaim [qənimətlərin cəmi] şu rəqəmləri irəə edir [göstərir]:

2 ağustos 1917-də top qənaimi 19156-dan ibarət olduğu halda, şimdi 23000-ə baliğ olmuşdur [çatmışdır]. Mitralyozlar 8352-dən 38000-ə, yəni dörd buçuq mislinə qədər çıxmışdır. İğtinam edilən [qənimət olaraq ələ keçirilən] arabalar isə keçən sənə 10640-dan ibarət olduğu halda, şimdi 7 misli fazlasıyla 65000 ədədinə rəsədə olmuşdur [çatmışdır]. Zirehli avtomobillərə gəlincə, təxrib edilənlər [sıradan çıxarılanlar] xaric olmaq üzrə almanların əlinə 365 dənə keçmişdir ki, bunun 300-ü dördüncü hərbi sənəsinə aiddir. Bundan maəda [başqa] son sənə zərfində bir milyon tufəng, 6 milyon top mərmisi, 200 milyon piyada fişəngi,

3000 lokomotiv, 28000 şiməndifər [qatar] vaqonu iğtinam edilmişdir.

Düşməne iras edilən [verilən] zərərər arasında rəqəmlə irəə ediləməyən [göstərilə bilməyən; ifadə edilə bilməyən] qisimlər də vardır. Məsələn, hər növ dəmir və tel ədəvat [avadanlıqlar], barakalar [baraklar, asanlıqla quraşdırılan yüngül binalar], xəstəxanalar, əlbisə və təchizat, depolar, səhra şiməndifər alati [alətləri], məhruqat [yanacaq] və sairə xüsusunda qərb və şərqdə alman təərrüzlərinin [hücumlarının] hüsula gətirdiyi təxribat bu qəbildəndir.

Bu məlumatda Alman Baş Komandanlığının düşmənin qüvvəyi-hərbiyyəsini zəiflətməyə mətuf olan [istiqa-mətlənən] məqsədində nə qədər müvəffəq olduğu anlaşılır. Etilafın marrəz-zikr [yuxarıda qeyd edilən] zayıatı sərvəti-milliyəsini bir çox milyardlar nöqsana uğratmışdır.

CÜMƏ GÜNKÜ MÜHÜM XƏBƏRLƏR

* Tiflisdə müntəşir [nəşr olunan] “Qruziya” qəzetəsində Almaniya imperatoru Vilhelmin əhaliyə xitabən nəşr etdiyi manifesti dərc edilmişdir. Manifestdə Vilhelm Reyxstaqın məşrutıyyət [konstitusiyalı monarxiya] qanunlarını dəyişməsinə təsdiqlə elam edir [bildirir] ki, sabiq idarə Almaniya millətinə bir çox mənəfəət gətirmiş, bundan dolayı da tarixdə ən mühüm

bir səhifə tutmaqla millətin razılığına məzhər [nail] olacaqdır. Siyasi tərzidən ikinci pilləsi bütün idarəni xalq əlinə vermək məsələsidir.

“Mən bununla razıyam. Reyxstaqın işbu qətnaməsini millətin rifahi-halı səbəbi ədd etdiyim [saydığım] üçün qövdən feilə [sözdən işə] gətirilməsinə var qüvvəmlə çalışacağam. İmperator olmaq xalq xadimi olmaq deməkdir. Xalq özünə lazım olan qayda və qüvvələri alıb, işə sövq etməlidir; fəqət [ancaq, yalnız] biz bununla indiki qaranlıq mühitdən işıqlığa çıxacağıq.”

* Xalq Komissarları Şurası bir dekret nəşr edərək bütün altun əşyanı xalq və hökumət nəfinə [mənfətinə] verməyi tələb etmişdir. Fəqət altun xaç, təsviri-Məsih [İsa peyğəmbərin təsviri] və altun namizədlik [nişan] üzüyü saxlamaq olar. Başqa altun əşya və paranı gizlədəcək əşxas [şəxslər] İnkilab Tribunalı qarşısında məsul olacaqlar.

* Trotski əmri mövcibincə [əmrinə əsasən] Qırmızı ordunu fəna [yaramaz] ünsürlərdən təmizləyəcəklər. Əşxas [şəxsləri] mərkəzi ordugaha göndərəcəklər.

* Mühafizə naçalnikı və şöbə komandanı Didebuladze Hərbiyyə naziri ilə Sanaindəki general qubernator Tsulukidzeyə böylə bir teleqram çəkmişdir:

“593 və 655 nömrəli trenlər keçdilər. Trenlərdə qaçqınlar namı ilə bir çox erməni saldatı, zabitan və şafqət bacıları keçmişdir. Bunların rəftarı

düşmənanə və hərbcuyana [müharibə istəyan, davakar] idi. Bunlar bir çox qaçaq mal və silah aparmışlar. Qapalı vaqonları ərzaq deyə keçirmişlər. Rica edirəm ki, böylə trenlər təhərri [axtarış] və təcəssüsdən [yoxlamadan] sonra buraxılsın və gələcəkdə böylələrin buraxılıb-buraxılmaması barəsində məlumat verəsiniz.”

* Təşrini-saninin [noyabrın] 3 və 4-ündə Poti limanına 4 alman vaporu varid olmuşdur. Ləvazimat və qoşun vaporlara yerləşirlər.

* Təşrini-saninin 3-də bütün mövqiflərdən [stansiyalardan], o cümlədən Tiflis mövqifindən Alman Komandanlığı mühafizə[si] götürülmüşdür. Təşrini-saninin 4-ündə ləvazimat vaqonlara yerləşdirilmişdir.

* Odessa general-qubernatorunun məlumatına görə, Odessada inqilaba təşviq edici müraciətnamələr nəşr edilmişdir. General-qubernator, böylə iqdamatın [təşəbbüslərin] silah zoru ilə yatırılacağını xəbər vermişdir.

* Ukraynadakı vəziyyətdən naşi [ötrü] menşeviklər mürəvvici-əfkarı [fikirlərini yayan] “Yujni raboçi” qəzetəsi bolşeviklərin hökuməti əllərinə almaq təşəbbüsətinə iqdamatda bulunacaqlarını [başlayacaqlarını, addım atacaqlarını] dərmian etməklə [meydana atmaqla], bütün demokratiyanı [xalqı] bələdiyyə ətrafına toplaşmağa dəvət edir.

* Avstriya Hökuməti əmri mövcibincə [əmrinə əsasən] təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 25-dən etibarən şəhərdə ic-tima [toplaşmaq] qadağan edilmişdir.

Sabiq bələdiyyə idarəsi üzvü Şumilin bolşevizmdə müttəhim və tövqif [həbs] edilmişdir.

ŞAYİƏLƏR

Aralarda bir çox şayiələr dəvəran edib [dolaşib] durmaqdadır. Burada insanlar canlı teleqraf ağacı kəsildi. Bəşəriyyətə milyonlarca qurbana mal olan millətlər müharibəsi, uğursuz cəlvəsinin son mənzərəsini göstərməsi də müdhiş kimi. Dost, düşmən, hər kəs həyəcanlar içərisində, hər millət bu gündən çox yarını düşünməkdədir. Kəndi mövqeyini haqqıyla təqdir etdiyi üçün Vilsonun istiqnası [özünü naza çəkməsi] da çoxaldıqca çoxalmaqdadır. Hərbi-ümumidən sonra sülhi-ümumi olacağına – qaliba [deyərsən, güman ki] – inananlar inanmayanlardan daha çox çıxdı. Bunların həpsi yolunda, əsl insana can sıxıntısı verən soyaq [küçə] siyasətçilərinin dedi-qodularıdır. İşin içinə bir də bəzi Tiflis qəzetələrinin rəyalı uydurmaları girərsə, ağız deyənə qulaq eşitməz.

Bakı bu gün bu haldadır. Bu millətlər sərgisi şəhər bütün dünyanın müqəddəratını köşə başlarında həll etməyə qalxışmışdır. Hər kəsdə bir şaşqınlıq. Bu başsızlıq qəzetə və agentliklərə də sirayət etmiş olmalı ki, dün verdikləri xəbər bugünkü qətiyyəni uymamaqdadır. Mən bu şayiələrin əsasını bilmək məqsədi ilə məmləkətdə mühüm bir mövqə işğal

edən [tutan] bir zatı ziyarət etdim. Aldığım cavablar mənə aşağıdakı təsirləri verdi:

Əvvəla, birinci yanlışlıq burasındadır ki, mütarikəni müsaliyə təbir eyləyirlər [atəşkəsi sülh kimi yozurlar]. Bu gün türklər ingilislərlə müsaliyə [sülh] deyil, mütarikə [atəşkəs] etdilər.

Öyləcə, mütarikə üçün şərt qoyulan bir maddənin sülh üçün də şərt olacağını söyləyənlər aldanırlar. Mütarikə şərtlərinin ağırlığı zəttən bir sülh hazırlığıdır. Vilsonun maddələri üzərinə qəbul edilən bir sülhün bütün millətləri məmnun edəcəyini söyləmək artıqdır belə. Bu müharibədən türkün istədiyi zəttən bundan başqa bir şey deyildi. Bundan zərər görənlər istila üçün hər bə iştirak edənlərdir. Ərəbistanın bir dövlət olmasından Türkiyəyə qətiyyəni zərər yoxdur. İslam dünyasındakı millətlərin istiqlalıyyət qazanması üçün türklər o millətlərdən çox artıq fədakarlıqlarda bulundular. Binaileyh [ona görə] buna dürlü-dürlü mənalar verib bədbin olmağa qətiyyəni ehtiyac yoxdur. Böylə zamanlarda daima əleyhimizdə bulunan Tiflis qəzetələrinin uydurmalarına qarşı gəvşək [yumuşaq; zəif] davranmamalı. Düşmənin ağızından doğru eşidəcəyəm deyə ona könül vermək, sinir zəifliyindən başqa bir şey deyildir. Bu gün sülh etmək istəyəni yalnız biz deyil, bütün dünya millətləridir. Bu sülhə məğlubıyyət mənəsi verənlər bizim əzm və səbatımıza inanmayanlardır.

Vətənin ən uzaq bir guşəsini verməmək üçün illərcə çarpışan türk milləti kimi, dövləti də yaşıl masanın işlərindən büsbütün xəbərsiz deyildir.

Düşmən sözüne uyub rahatsız olmaqdan, mətanətli davranmaq böylə günlərdə daha faydalıdır. Qələbə qüvvətli imandadır.

Cavad

BAKI XƏBƏRLƏRİ

* Ərzaq İdarəsi Yalama stasyonundan 5 yüz sajen odun gətirilməsinə Ziraət Nəzarəti [Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi] tərəfindən icazə almışdır. Ərzaq İdarəsi bu odunları Bakıya gətirməkdən ötrü Dəmiryol Nəzarətinə müraciətlə hər bir qatarı 40 vaqondan ibarət 3 qatar verilməsini xahiş etmişdir.

“Avetik” paraxodunun vürudu [gəlişi]

Cümə günü saat 12-də “Avetik” paraxodu sərnəşinləri ilə bərabər Bakıya varid olmuşdur. Bu paraxod Hacı-Tərxandan çıxıb Petrovsk və Krasnovodska getdikdən sonra Bakıya tərəf hərəkət etmişdir. Sərnəşinlərin rəvayətinə görə, onlar üç həftədir ki, Hacı-Tərxandan çıxmışlardır. Həmin paraxod ilə 1070 nəfər sərnəşin gəlmişdir. Sərnəşinlərin çox hissəsi Hacı-Tərxanda qalıb Bakıya gələ bilməyən ruslardan ibarətdir. “Avetik” paraxodu kapitanının söylədiyinə görə, Petrovsk iskaləsində vaqe olan yanğın əsnasında iskalədə olan “Admiral Kornilov”

paraxodu yanıb tələf olmuşdur. Yanğından insanca dəxi tələfat vardır. Paraxod kapitanının söylədiyinə görə, Petrovsk iskaləsi naməlum şəxslər tərəfindən yandırılmışdır.

Ticarət iskaləsində

Azərbaycan Türlük və Məabir Nəzarətinin [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyinin] Bakı paraxod şirkətləri və bu kimi müəssisələr nümayəndələrinin iştirakı ilə təşrinə-əvvəlin [oktyabrın] 29-unda bir iclas olmuşdur. İclasda ticarət vaporlarının sahiblərinə qaytarılması məsələsi müzakirə edilmişdir. İclas Türlük və Məabir Nəzarəti müvəkkili mühəndis Yututskinin sədarəti [sədrliyi] altında iniqad etmişdir [baş tutmuşdur]. Sədrliyi Su Nəqliyyatı İdarəsi üzvlərindən Krılşev, Mixerev də isbatı-vücut [iştirak] etmişlər. Sədr hazirunu [iştirak edənləri] Azərbaycan Hökuməti qətnaməsilə aşına [tanış] edərək, milliləşmiş müəssisələrin sahiblərinə qaytarılması məsələsini söyləmişdir. Mübadileyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra məlum olmuşdur ki, milliləşmək zamanındakı tələbatı böyük şirkətlər az zamanda hazır etməkdən acizdirlər. İclasda qət edilmişdir ki, Hökumət tərəfindən təyin edilmiş vaxtadək öz tələbatlarını elam etsinlər [bildirsinlər]. Fəqət Hökumət nəzdində daha geniş surətdə pişnihad [təqdim] etmək və uzatmaq üçün təşəbbüsatda bulunulsun.

Donanma getdikdən sonra Bakıda qalmış və xidmətə qəbul edilmiş gəmi

nəfəratı və idarə əzasına [üzvlərinə] gəmi sahibləri sentyabrın 15-indən etibarən mayılda təyin edilmiş qərarla, sair xidmətçilərə isə xidmətə qəbul və ifayə-vəzifəyə şüru [vəzifəsini yerinə yetirməyə başlama] günündən etibarən maaş verilməlidir. Xidmətə qəbul edilməyənlərə pul verilməsin, amma gəmiləri mühafizə edib də xidmətə götürülməyənlərə 15 sentyabrdan pul verilsin. Ticarət donanmasının Bakıya qayıtması ehtimalı haqqında gəmi sahiblərinin rəyi bu olmuşdur ki, ticarət gəmisini şəhərə qayıtdıqda tamam qış işləməyib təmir ediləcəkdir və o qədər də bəhriyyəni [dənizçini, matrosu] saxlamaq gəmi sahibləri üçün güc olacaqdır.

Bayılov məhbəsinin fəsx [ləğv] edilməsi

Aldığımız məlumatla nəzərə, Bayılov məhbəsi fəsx ediləcəyinə binaən [görə], oradakı məhbəsləri mərkəzi Tağıyev həbsxanasına köçürürlər. Orada isə fəqət [yalnız, ancaq] qadınlar ilə xəstələr qalmışdır.

* Bu vaxtdək Daxiliyyə Nəzarəti cənbində [nəzdində] olan Müsadirə şöbəsi bu günlərdə Bakı valisinin təhtidarəsinə [idarəsi altına] keçəcəkdir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Ermənilərə Müavinət Komitəsi

İstanbulda müntəşir “İqdam” qəzetəsinin yazdığına görə, Hökuməti-

Müttəhideyi-Amerikanın [Amerika Birleşmiş Ştatlarının] ermənilərlə məskun vilayətləri və “Şərqi digər məhəllərini [yerlərini]” himayə etməsi üçün Amerikada fəal bir propaqanda yapılmada olduğu yazılmışdı. Vaşinqtondan yazıldığına görə, Amerikanın sabiq İstanbul səfiri Morqentau və Elkusun təşəbbüsü ilə şəhri-məzkurda [adı çəkilən şəhərdə] bir “Erməni-Suriya Müavinət Komitəsi” təşəkkül etmişdir. Bu komitə Şərqi Anadolu, Suriya və İranda bir Amerika himayəsi vəz [əmələ gətirmək] və təsis etmək qayəsi ilə təbliğat etmək üçün ianələr cəm edəcəkdir.

Türk Ocağına üzv olmaq istəyənlər hər gün sabah saat 10-dan saat 1-ədək, axşam saat 4-dən 6-yədək Nikolayevski küçədə Hüseyinovun mülkündə sabiq “Raboçi klub” mənzilində Türk Ocağına rücu [müraciət] etməlidir.

247

Pyerin qadınlara məxsus
bərbər dükanı
“Bazil”

Ünvan: Qorçakovski caddədə nömrə 10.

254 1-1

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyəyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrazi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahımovun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrazi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

**Doktor Rza bəy Sultanov
Paris Dərülfünununun**

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya

kimi. İçəri şəhərdə bağın qarşısında Minaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Кв. N 236. Телеф. 36-91.

236

Həkim Arşak Ayrıpetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna mübtəla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislawski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

O. A. Salmanın

Diş kabinəsi və süni diş müalicəxanası

Dişlərə və ağza müalicə edir, ağrısız çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır.

Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdiyevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

**Berlin Dərülfünununun həkimi
L. Melkumyans**

Əmrazi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir.

Qan damarlarına “606” və “916” dərvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevov caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Diş müalicəxanası**S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası**

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-yə qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzini [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: səhər saat 9-2-yədək.

210

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrəzi-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün səhər saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Müdürlər:**Ceyhun bəy Hacıbəyli****Şəfi bəy Rüstəmbəyli**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Petrovskun işğalı

səh. 154. “Axsama doğru düşmənin 13 gəmisini Sulak istiqamətinə çəkilməmişdir.”: Qəzetdə “Sulak” yerinə “Suruk” getmişdir. “7.11.34”: Burada il, rumi təqvimlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 7 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Türkiyə və Azərbaycan

səh. 157. “Əbdüllətif”: Bu imza Əbdüllətif Əfəndizadəyə məxsusdur.

Vətənimizin iki simayi-möhtərəmi

səh. 158. “«Həyat»ı ilə Azərbaycan türklərini diriltmək və «İrşad»ı ilə onlara rahi-necati [xilas yolunu] nişan vermək yolunda...”: Əhməd bəy Ağaoğlunun redaktoru olduğu “Həyat” və “İrşad” qəzetləri nəzərdə tutulur.

“...ümmum Qafqaz ictimaiında [yığıncağında] canişin hüzurunda söylədiyi bəliğ nitqlərlə isbat etdi.”: Qafqaz canişini Vorontsov-Daşkovun erməni-müsəlman qırğınlarına son vermək məqsədi ilə 1906-cı ilin fevral ayında Tiflisdə təşkil etdiyi sülh konfransı nəzərdə tutulur.

“Tənəzzülümüə qarşı «Tərəqqi»si ilə müdafiə edərək...”: Əhməd bəy Ağaoğlunun naşiri və redaktoru olduğu “Tərəqqi” qəzeti nəzərdə tutulur.

səh. 160. “...Məhəmmədəli şahın yaxıncı, yuxıncı keyfəmayəşası...”: Qacarlar sülaləsindən olan İran şahı Məhəmmədəli şah Qacar nəzərdə tutulur.

“...«Açıq söz» bayrağını qaldıraraq...”: Məhəmməd Əmin Rəsulzadə tərəfindən nəşr edilən “Açıq söz” qəzeti nəzərdə tutulur.

“X.”: Bu imza Xəlil İbrahimə məxsusdur.

Əhməd bəy Ağayev ilə müsahibə

səh. 161. “...İzmir valisi Rəhmi bəyin...”: Burada söhbət 1913-1917-ci illərdə Aydın (İzmir) valisi olan Mustafa Rəhmi Arslandan gedir. “Rəhmi bəy” yerinə qəzetdə səhvən “Rəhim bəy” getmişdir.

Alman sosial-demokratlarının müraciətnaməsi

səh. 163. “«...» qəzetəsində...”: qəzetin adı boş buraxılmışdır.

Cümə günkü mühüm xəbərlər

səh. 168. “Mühafizə naçalniki və şöbə komandanı Didebuladze Hərbiyyə naziri ilə...”: O dövrdə Gürcüstanın Hərbi naziri Qriqol Giorqadze idi.

“Təşrini-saninin 4-ündə ləvazimat vaqonlara yerləşdirilmişdir.”: Qəzetdə “təşrini-saninin” [noyabrın] yerinə “təşrini-əvvəlin” [oktyabrın] getmişdir.

“Odessa general-qubernatorunun...”: Odessa general-qubernatoru vəzifəsini 1 iyun - 9 noyabr 1918 tarixləri arasında Eduard fon Böltz, 9 noyabr – 18 dekabr 1918 tarixləri arasında Georgi Raux tutmuşdur.

Şayiələr

səh. 170. “Cavad”: Bu imza Əhməd Cavada məxsusdur.

Bakı xəbərləri

səh. 170. “Ərzaq İdarəsi bu odunları Bakıya gətirməkdən ötrü Dəmiryol Nəzarətin...”: Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi nəzərdə tutulmuşdur.

Bazar ertəsi, 11 noyabr 1918-ci il, nömrə 36

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 4 səfərülmüzəffər sənə 1337. 11 təşrinə-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şərait: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANİ-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyac [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

AZƏRBAYCAN ŞURAYI-MİLLİ RƏYASƏTİNDƏN

Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin qərarına və Heyəti-Vükəla Rəisi Fətəli xan Xoyski müraciətinə binaən [əsasən], Azərbaycan Şurayı-Millisinin noyabrın 16-sında iniqad edəcəyi [təşkil ediləcəyi, qurulacağı] bütün Azərbaycan vətəndaşlarına elan ilə bərabər, Şurayı-Milli əzasının [üzvlərinin] yövmi-məzkurda [deyilən gündə] Bakıda bulunmalarını rica edirəm. Hər nə səbəbdənsə xüsusi dəvətnamə alammamış olan əzanın işbu elannamə ilə iktifa etmələri [ki-fayətlənmələri] müstədadır [xahiş olunur].

*Azərbaycan Şurayı-Millisi Rəisi
Rəsulzadə Məhəmməd Əmin*

BAKİ, GƏNCƏ VƏ BİLÜMUM [ÜMUMİYYƏTLƏ] AZƏRBAYCAN TACİRLƏRİ İLƏ ƏHALİYƏ ELANİ-RƏSMİ

Talan və ya oğurluq əşyası ilə alış-veriş edən saxtakar xırsızların bir an əvvəl yaxalanmalarını təmin və xalqı saxtakar xırsızların şərlərindən vəqayə [qorumaq] zimmində [yolunda] bərvəchi-ati [aşağıdakı] təsəvvürat ittixaz olunmuşdur [tədbirlər qəbul edilmişdir]:

1. Heç bir tacirin “şot” təbir olunan rəsmi fatura almadıqca, axər [özgə] tacirdən hər hangi bir vəsilə ilə hər hangi bir şey alması şiddətlə məmnu [qadağan] olduğu kimi, əhalidən də hər kəsin nə tüccarandan [tacirlərdən], nə də qeyri kimsələrdən rəsmi fatura (şot) almadıqca çit, qumaş, möblə [mebel], xalı, səccadə, mücəvhərat və gümüş əşya, hübutat [dənli bitkilər] və heyvanat, hasili hər növ əşyadan bir şey almaları surəti-qətiyyədə [qəti surətdə] məmnudur [yasaqdır].

2. Şotsuz tutulacaq hər növ əşya və əmtəə miqdarı nə qədər az və ya nə

qədər çox olursa olsun, müsadirə olunaraq əlaqədarları [əlaqədar şəxslər] haqqında şiddətli təqibati-qanuniyyətə [qanunla nəzərdə tutulan icraatlara] təvəssül olunacağı [başlanacağı] əhəmiyyətlə elan olunur.

3. İşbu elan 10 gün müddətlə nəşr olunacaqdır.

*Azərbaycan Polis
müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin*

ELAN

Tüccarın [tacirlərin], mütəəhhidlərin [podratçıların] və sənətkarların [istehsalçıların] dəvairi-əsgəriyyə [hərbi qurumlar] tərəfindən, əmtəə yaxud əmələ [işçi] vermələri xüsusunda müraciət edildikdə, sıra bəklənmədən və pək əcələ olaraq işbu tələbi icra etməyə məcbur olduqlarını kəndilərinə elan ilə [bildirməklə], əks təqdirdə müttəhimlər məhkəməyə verilmədən Hökumət tərəfindən şiddətlə cəzaya düçar olacaqlarını elan etmişəm.

*Daxiliyyə naziri:
Behbud xan Cavanşir*

ELANI-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Saxta polis və zabit uniforması ilə kəndi-kəndilərinə yalandan təhərri [axtarış] məmuru (poiskovi) süsünü [görünüşü] verən İran əhli və bəzi yerli gənc müsəlmanlardan mütəşəkkil bir saxtakar kompaniyası daha təhərri komissarlığı tərəfindən dərdəst edil-

mişlərdir [tutulmuşdur]. Bunların isticvabatından [sorgu-sual edilməsindən] anlaşıldığına görə, cəbr [zor işlətmək] və təhdid surətilə safdilan [sadələvh] əhalidən hələ para və sairə alınmaqda və ya qəsb olunmaqdadır. Əhali tamamilə bilməlidir ki, heç bir məmura heç bir surətlə para və sair əşya verilmək haqqı və səlahiyyəti verilməmişdir. Məhbusin [məhbuslar] və mövqufin [saxlanılanlar] və ya hər hangi bir işdən dolayı rüşvət verməklə hər kəs əqrəbasının məhbusiyyət və mövqufiyyətinə [həbsinə və saxlanılmasına] fayda əldə etməyə bədəl [əvəzində; qarşılığında], əlaqədarları [əlaqədar şəxsləri] şiddət tətbiqinə təşviq edəcəklərindən, kimsə gizli vasitələrə müraciət etməməli və hər hangi bir cəbr və təhdid və ya iğfal [aldatma] vüquunda [baş verdikdə] dərhal: gündüzləri “25-80”, gecələri də “6-23” nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə telefonla məlumat verməlidir. Polis Müfəttişliyi ildırım sürətilə hər kəsin ehtiyac və istimdadına [köməyinə yetişməyə] hazırdır.

*Polis müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin*

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Ədliyyə Nəzarəti əmrləri

9 təşrinə-sani [noyabr]

Gəncə şəhər məhkəmə şöbəsinin istintaq hissəsi məhkəmə müdiri müa-

vini Heydər bəy Şahtaxtinski həman şöbənin məhkəmə işləri müdirliyinə təyin edilir.

Gəncə nahiyyə məhkəməsinin dava vəkili Abbasqulu bəy Ağahüseynov Gəncə qəza məhkəməsi müdirliyinə təyin edilir.

Ədliyyə naziri: Makinski

Maarif Nəzarəti əmrləri

8 təşrini-sani [noyabr]

Nömrə 99

Həmin sənənin təşrini-sanisi birindən etibarən Mirka Natovna Remez-Rabinoviç Bakıda İkinci ünas [qızlar] gimnaziyasında tarixi-təbii [təbiət tarixi] müəlliməliyinə buraxılır.

Nömrə 101

Həmin sənənin təşrini-sanisi birindən etibarən Ərəkit məktəbi müəllimi Ağaisa Əbdürrəhmanov Quba qəzası xalq məktəbləri müfəttişliyi dəftərdarlığına təsdiq edilir.

Nömrə 102

Həmin sənənin təşrini-sanisi birindən etibarən Nina Mixaylovna Kolo-bova Bakı Üçüncü ünas gimnaziyasında rus lisanı müəlliməliyinə buraxılır.

Nömrə 109

Həmin sənənin təşrini-sanisi birindən etibarən Mehdi ağa Əlizadə Bakı İkinci realni məktəbinin milli - tədrisə buraxılır.

Maarif naziri: Yusifbəyli

PARLAMAN SƏDRİNƏ MƏKTUB

Bu yaxınlarda Bakıda vüqu bulacaq Milli Parlamən dəvəti münasibətilə Azərbaycan Rəisi-Vükəlası [Baş Naziri] Fətəli xan Xoyski həzrətləri Parlamən Sədri Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəyə böylə bir məktub yazmışdır:

Möhtərəm Məhəmməd Əmin!

Azərbaycan Məclisi-Müəssisanı dəvəti qəbul edildiyi münasibətilə Azərbaycan Məclisi-Müəssisanına seçki qanun layihəsi tərtibinə şüru edilmişsə də [başlanmışsa da], üsuli-intixabın [seçki üsulunun] qarışıq və çətin olduğuna görə, seçki bir qədər təxirə uğraya biləcəkdir, fəqət dövlət nöqtəyindən nəzərdən qarşımızda durmuş mühüm məsələlər həllində bütün xalqın iştirak etməsini imkandan xaric görmüş Hökumət, 9 təşrini-sani [noyabr] tarixli iclasında bu ayın 16-sında Bakıda hazırki Hökuməti intixab etmiş [seçmiş] və kəndi qətnaməsilə buraxılmış Məclisi-Millini dəvət etməyi təhti-qərara almışdır.

Bunula bərabər Hökumət arzu edir ki, Məclisi-Milli ənqərib [yaxın] bir zamanda öz heyətini müəyyən bir üsul üzrə əqəliyyə [azlıq] təşkil edən millətlərin nümayəndələrini dəvətlə təkmil etsin [kamilləşdirsin; tamamlasın]. Bu xüsusu zatıaliləriniyə bildirərək, Milli Şura sədri olmağınız həsəbi [səbəbi] ilə rica edirəm ki, Məclisi-Millinin vaxtı-müəyyəndə [müəyyən edilmiş vaxtda] yığışmasına səy edəsiniz.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Avstriyada

Peştədən xəbər verirlər ki, Karolyi kabinəsi Macarıstan idarəsini öz əlinə almışdır. İtaliya ilə mütarikə müzakirəti [atəşkəs müzakirələri] davam etməkdədir. Cənub sərhədin mühafizəsi üçün tədbirlər ittixaz edilmişdir [görölmüşdür]. Hal-hazırda Peştə şəhəri bayram surətini kəsb etmişdir [almışdır]. Hamı evlər bayraqlarla təzyin edilmişdir [bəzənmişdir]. Əsgəri həbsxanalardan hamı siyasi məhbuslar azad edilmişlərdir.

* Berlindən teleqraf edirlər: Macarıstan Milli Şurası tərəfindən verilən manifestdə deyilir ki, bu yaxınlarda arvad və kişilərin ümumi seçki hüququna malik olacaqları icraya qoyulacaqdır. Bir həftədən sonra təzə seçkilər başlanacaqdır. Sosial-demokratların buraxdıqları intibahnamədə [təbliğat vərəqəsində] deyilir ki, ağılıq edən siniflərin xudpəsəndlikləri [özündənrazılıqları] məmləkəti inqilaba düçar etdi. Əsgərlər çahərşənbə [çərşənbə] günü axşam Milli Şura tərəfinə keçmişləridir. Əks-inqilab hələ də hökuməti öz əlinə almağa ümidvardır. Peştədən xəbər verilir ki, Tuna donanması da Milli Şurayı etiraf [qəbul] etmişdir.

* Vyanadan verilən xəbərlərə görə, Hökumət Şurası bugünkü iclasda qərara almışdır ki: Almaniya-Avstriyanın

xüsusi ordusu yoxdur. Ordunun slav macarlardan ibarət olan çox hissəsi daha artıq müharibə etmək istəmir. Buna görə də Almaniya-Avstriyanın bundan belə təklidə müharibə etmək halı yoxdur. Avstriyanın almanlarla məskun olan hissəsi Almaniya ilə bərabər müharibə etmək bacarmadığı halda, sadıq dost kimi indi də Almaniya tərəfində durub Almaniyanın rızası ilə sülh müzakirəti aparmaq arzusundadır. Cənubi Tirol, Avstriyanın almanlarla məskun hissəsinin ayrılmaz parçası ədd [hesab] edilməkdədir. Əhval dürüst aşkar olana qədər alman millətindən olan qulluqçuların öz qulluqlarında qalmaları qərara alınmışdır. Başqa millətdən olan qulluqçular tədriclə öz milli hökumətləri ixtiyarına veriləcəklərdir.

* Vyanadan xəbər verirlər ki: Bohemiyada olan alman məmurları başlarını itirib müqavimət göstərmədən öz vəzifələrini çəxlərə vagüzar edirlər [tapşırırlar]. Slavlarla italyanlar arasında Triestdə toqquşma olmuşdur. Slavlar Triestdə ümumi bir hökumət təşkilini tələb edirlər. İtalyanlar isə buna razı deyildirlər. Buna görə də iş toqquşmaya müncər olmuşdur [çatmışdır].

* Berndən xəbər verirlər ki, Bolqariya əhvalı Serbiyaya da sirayət edib, orada da saldat və fəhlə şuraları təşkil edilmişdir. Bu şuralar ciddi surətdə öz fəaliyyətlərini genişləndirməkdədirlər.

Tezliklə ümumi sülh əqd edilməsi [imzalanması] üçün bilaaram [aramsız] nümayişlər vaqe olmaqdadır. İsveçrədə yaşayan Serbiya saldatları nümayişçilərə təbrik teleqrafı göndərmişlərdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Lion - Təşrini-saninin [noyabrın] 5-ində Avstriya Hökuməti Müttəfiq dövlətlər tərəfindən təklif edilən mütarikə şəraitini [atəşkəs şərtlərini] imza etmişdir.

Düşmənənə hərəkət bu gün dayandırılmışdır. Çaharşənbə günü Məclisi-Məbusanda Klemanso Avstriya ilə Müttəfiq dövlətlər arasında əqd edilən [imzalanən] mütarikə şəraitini oxumuşdur. Bu şərait üzrə quruda, suda və havada düşmənənə hərəkətin dayandırılması və ümumən əsgərlərin buraxılması, bundan əlavə Müttəfiq dövlətlərin dəmiryollarda azad bir surətdə əsgər nəql etməsilə bir para sövqül-ceyş nöqtələrinin [hərbi baxımdan stratejik nöqtələrin] zəbti tələb edilir. On beş gün müddətində alman əsgərləri Avstriyanı tərk etməlidirlər. Avstriyada olan Müttəfiq dövlət təbəələri və hərbi əsirlər öz vətənlərinə qaytarılmalıdırlar. Bəhriyyə [donanma] işləri şəraitində [şərtlərində] deyilir ki: Avstriya gəmilərinin dayandıqları və hərəkət edəcəkləri yerlər dürüst göstərilməlidirlər. Bundan əlavə Avstriya donanmasından 15 sualtı qayığı, 3 dənə drednot və 3 dənə yüngül zirehli

və 6 dənə Tuna nəhrindəki paraxodlar Müttəfiqlərə təslim edilib, Müttəfiqlərin kontrolu altında olan başqa paraxodların hamısı tərk-silah edilməlidirlər. Bunlarla bərabər hava və donanma qüvvələri Müttəfiqlər tərəfindən göstəriləcək mövqeyə cəm olmalıdırlar.

Berlin - Rəsmi surətdə verilən xəbərlərə görə, mütarikə əqd edib [atəşkəs imzalayıb] sülh müzakirəti [müzakirələri] başlamaqdan ötrü alman heyəti təşrini-saninin [noyabrın] 6-sında günortadan sonra Berlindən çıxıb qərb tərəfə hərəkət etmişdir.

Vilsonun cavabı

Berlindən xəbər verirlər ki, Almaniyaya Hökumətinin axırıncı notasına samsız teleqrafla Vilsonun cavabı alınmışdır.

İngiltərənin sülhə razı olması

Qəzetələrin verdikləri xəbərə görə, Amerika dairələrində elan edilmişdir ki, İngiltərə şərfli sülh müzakirətinin başlanması haqqında Amerika nümayəndələrinə öz razılığını vermişdir. Lakin müstəmləkət [müstəmləkələr] haqqında aşkar bir cavab olmadığı göstərilir.

Müttəfiqlərin mütarikə şəraiti

Zahirən İngiltərə Hökuməti sualtı qayıqlarının əvvəlcədən təslim olunmalarını mütarikə şəraitindən hesab etməyi lazım bilir. Şimal dənizi donanmasının tərk-silah edilməsi o qədər də

lazımlı görülmür.

Bundan əlavə, Fransa Hökuməti Elzas-Lorenin qəti surətdə təmizlənməsini tələb etməkdədir. Vaşinqton, London və Paris arasında ixtilaf davam edirsə də, müşahidə olduğuna görə, ümdə maddələr haqqında saziş hüsulə gəlmişdir. Dənizlərin azad buraxılması məsələsi ixtilafa bais olmuşdur. Gəmilər və su mühasirəsinə nəzarət hüququna Amerika tərəfindən göstərilən mümaniət [maneçilik] həqiqi olmayıb, zahiri qalmaqdadır. Hərb əhvalına gəldikdə qeyd edirlər ki, düşmən tərəfindən təmizlənən yerlər təqib edənlərin işlərini artırmışdır. Müttəfiqlər təzədən dəmiryollar çəkib, bu yollarla top və mühümmat [təchizat] nəql etməkdədirlər. Təzə mövqelərdə təzə hücumla olan hazırlıqlar uzun işdir. Bununla belə Foş bacardığı yerdə təcili və güclü hücumlar yapmaqdadır. Bununla o, düşmən ehtiyat əsgərlərinin qurtarmasına müvəffəq ola bilər.

İngiltərə və Fransa hökumətləri sülh şəraiti haqqında Vilsonla müxabirətdə bulunmaqdadırlar [danışığı aparmaqdadırlar]. İngiltərə Hökuməti 8 milyon ton gəmi tələfatı əvəzində alman sualtı qayıqlarının tərk-silah və təslim edilmələrini tələb etməkdədir. Fransa Hökuməti Elzas-Lorenin təmizlənməsini təkid etməkdədir.

Almaniya müstəmləkəti

Londrada Balfur öz nitqində Britaniya müstəmləkəti miyanında [ara-

sında] əlaqəni saxlamaq barəsində demişdir ki: Biz işbu əlaqənin heç bir düşmən tərəfindən kəsilməsinə razı ola bilmərik. Müstəmləkət Almaniya qaytarılırsa, onların bəhri müharibədən [dəniz müharibəsindən] ötrü mövze [baza] şəklində işlədilməyəcəyinə kim təminat verəcəkdir?

Balfur buna cavab olaraq demişdir ki, İngiltərə heç Almaniya müstəmləkətinin qaytarılmasına razı olmayacaqdır.

Elzas-Loren haqqında Vilson

Vilson aşkar surətdə Elzas-Lorenin Fransaya qaytarılmasını izhar [ifadə] etmişdir.

* * *

“T. N.” qəzetəsi mühərririnin sualına Almaniya mürəxxəsliyində [nümayəndəliyində] demişlər ki, İstanbul Almaniya qoşunlarından təmizlənilib, Müttəfiqlər tərəfindən işğal edilmişdir. Müttəfiqlər Almaniya qoşunlarının bir ayadək getmələrini təmin etmişlər. Bir ayadək getməyənlər tövqif [həbs] ediləcəklər. Mürəxxəslik Dardanel barədə məlumat verməmişdir.

Almaniyada

Tiflisdə Almaniya mürəxxəsliyi məlumatına görə, Almaniya rahatlıqdır. Sülh müzakirəti başlanmışdır. Cəbhəyə xüsusi komiyaon getmişdir. Vilsondan alınmış xəbərlərə görə, tərəfeyn [iki tərəf də] müzakirəyə girişə bilərmiş. Bütün Almaniya mətbuatı kayzer ilə

iştiğal edir [məşğul olmaqdadır]. Hətta sollar belə deyirlər ki, kayzerin xəl'i [hakimiyyətdən salınması], işi fənalasdıracaqdır.

Zaqafqaziyanın əhvalı

Tiflisdəki Almaniya mürəxxəsliyindəki [nümayəndəliyindəki] müsahibədə deyilmişdir ki, Sülh Konqresində Zaqaqfaziyaadakı üç hökumətin təsdiq ediləcəyi möhtəməldir [ehtimal olunandır]. İsveçrə və Danimarka Gürcüstanı təsdiq etdikdə, məlum olduğu üzrə Fransa və İngiltərənin təsvibi [razılığı] ilə etmişlərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Almaniya-Rusiya ixtilafı

Berlin - Şura Rusiyası nümayəndəsi xidmətçisinin əşyası Fridrixştadt vağzalında zədələnərək, alman lisanında çap edilmiş, tədhiş [terror] və inqilaba dəvət edici intibahnamələr [vərəqələr] ətrafa dağılmışdır. Bundan dolayı Almaniya Hökuməti Rusiya Hökumətindən daxili Almaniya da bir daha belə təşəbbüsətdə bulunmamaq üçün təminat tələb etmişdir. Bununla bərabər, Moskvada qətl edilmiş qraf Mirbaxın da qanını Almaniya Rusiyadan tələb edir. İşbu tələbata əməl oluncaya qədər, Almaniya Hökuməti öz siyasi nümayəndələrini Rusiyadan geri çağırmaqla Rusiyaya təklif etmişdir ki, öz siyasi nümayəndələrini Rusiyaya dəvət etsin.

Kremlədən radio

Kremlədən təşri-ni-saninin [noyabrın] 5-i saat 21.40 dəqiqədə, 1223 və 136 nömrə təhtində [altında] verilmiş teleqram.

Bütün hərbi komissarlara, bütün ordu komandanlarına, bütün şuralara.

Almaniya Hökuməti oradakı Rusiya nümayəndəsini inqilab təbliğ-təşviqatında, Rusiya Hökumətini qraf Mirbaxın qatillərinə cəza verməməkdə müttəhim edərək 24 saatın ərzində öz rəsmi nümayəndələrini geri çağırmiş və bir həftəyədək Rusiya nümayəndələrinin öz vətənlərinə qayıtmasını tələb etmişdir. Bu məsələ Almaniya tələbatına əməl edilənə kimi davam edəcəkdir. Almaniyanın üzərimizə hər b açması görülməyirsə də, yenə hər halda hazır olmalıdır. Ağqvardiyalıların üzərimizə yürüməsi ehtimalı vardır. Bundan dolayı lazım gələn bütün tədabiri ittixaz etməlidir [tədbirlər alınmalıdır].

Xarici İşlər xalq komissarı Çiçerin, Xalq Komissarları Şurası sədri Lenin, Mərkəzi İcra Komitəsi sədri Sverdlov.

Bolşevizmlə mübarizə

Berlin - “Berliner Zeytung” qəzetəsi Şura Rusiyası əleyhinə aparılacaq müharibə planını böylə təsvir edir: Skoropadski, Krasnov, Denikin bolşeviklər üzərinə atılmaqdan ötrü ittifaq əqd etmişlər [bağlamışlar]. Təərrüz [hücum] vaxti-müəyyənədə [müəyyən edilmiş vaxtda] Finlandiya və cənubşərqdən başlanmalıdır. Nemes burju-

aziyası aqşvardiya[ılı]lara fəqət ləvazi-mati-hərbiyyə və para ilə müavinətdə [yardım-da] bulunmalıdır.

Moskva - 5 təşrini-sani [noyabr]. Qərbin burjuaziya mətbuatında inqilab dəhşətindən qorxu müşahidə edilməkdir. Şura Rusiyası əleyhində böhtan gün-gündən çoxalmaqdadır. Almaniya, İngiltərə, İsveç, Finlandiya qəzetləri[ndə] bolşevizmlə başlanacaq müharibələr üçün bir çox layihələr hazırlanır.

Stokholm - İsveç mətbuatı fəqət bolşevizmlə iştigal edir [məşğul olur]. Mühafizəkar qəzetlər Hökumətdən gün-gündən tərəqqi edən İsveç bolşevikləri ilə mübarizəni tələb edirlər.

Armavirin işğalı

Könüllü ordu ərkani-hərb idarəsi [qəragahı] təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 26-sında Armavirin Könüllü ordu tərəfindən işğal edildiyini xəbər verir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Azərbaycan Parlamanı dəvəti

Hökumətin 9 təşrini-sani [noyabr] tarixli iclasında qərar verilmişdir ki, təşrini-saninin 16-sında Azərbaycan Müsəlman Milli Şurası dəvət edilsin. Şuraya bütün sinif və əqəliyyət [azlıq] təşkil edən millətlər nümayəndələri dəxi dəvət olunaraq, əzasının [üzvlərinin] miqdarı 120-yədək artırılacaqdır.

Azərbaycan bayrağı

Yenə həman iclasda Azərbaycan bayrağı layihəsi təsdiq edilmişdir. Bayraq yaşıl, qırmızı və mai [mavi] rəng olub üzərində hilal və 8 guşəli yıldız olacaqdır.

Zaqafqaziya Konfransı

Zaqafqaziya Konfransında Azərbaycan nümayəndəliyinə M. A. Vəkilov və Gürcüstan Hökuməti nəzdində Azərbaycan siyasi nümayəndəsi M. Y. Cəfərov cənabları təyin edilmişlərdir.

* * *

- 9 təşrini-sani [noyabr] tarixli Azərbaycan Hökuməti iclasında qərar ver[il]mişdir ki, Bakıda yaşayan əhəlinin ən çox mütəzərrir olanlarına [ziyana uğrayanlarına] bilafərqi-millət [hansı millətdən olursa olsun] müavinətdə [yardımda] bulunmaq üçün Nafiə və Səhhəti-Ümumiyyə [Sosial Təminat və Xalq Səhiyyəsi] nazirinə 150 min rublə para buraxılsın.

* * *

- Maliyyə Nəzarəti yeni bir layihə tərtib vermişdir. Məzkur [adı çəkilən] layihəyə görə, Məclisi-Müəssisan açılanadək vergilərin dürüst alınmaması xüsusundakı şikayətlərə müvəqqəf olaraq Şurayi-Vüzərə [Nazirlər Kabineti] baxacaqdır.

* * *

- Maliyyə Nəzarəti ispirotlu içkilər satışı patentinin qiymətlərini artıracaqdır.

* * *

- Əmanət sandıqları [kassaları] mü-

amilatının [əməliyyatlarının] islahı haqqında Maliyyə Nəzarəti tərəfindən Hökumətə bir layihə təqdim edilmişdir. Bu layihəyə görə əmanət sandıqları işlərinə baxan sabiq müəssisələrlə şimdikilərin münasibət və rabitələri nizama salınanadək əski tövdiatın [əmanətlərin] iadəsi [qaytarılması] dayandırılmalıdır. Bakının işğalından sonra verilən tövdiat isə bilatəhdid [məbləğindən asılı olmadan] veriləcəkdir.

ZƏNGƏZUR XƏSARƏTİ

1917-inci sənəsi dekabr ayından 1918 sənəsi avqust ayına qədər Gəncə mahalında ermənilər tərəfindən xarab edilən kəndlər haqqında Gəncə valisi Azərbaycan Daxiliyyə Nəzarətinə məlumat göndərmişdir. Əzcümlə [o cümlədən] Zəngəzur naçalnikinin raporu göndərilmişdir. Bu raporda xarab edilən kəndlərin siyahısı və toxunan xəsarət bu qərar üzrə göstərilir:

1 - Kürdlər kəndi 1917 sənəsi dekabr ayında xarab edilib 150 min rublə zərər və xəsarət olmuşdur.

2 - İrimis kəndi dekabr ayında dağıdılıb 8 adam qətl edilməklə 180 min rublə zərər vurulmuşdur.

3 - Baharlı kəndi xarab edilib 9 nəfər qətl edilməklə yüz min rublə zərər verilmişdir.

4 - Dulus kəndi dekabr ayında dağıdılıb 90 min rublə xəsarət olmuşdur.

5 - Qarakilsə kəndi yanvar ayında xarab edilib 49 nəfər qətl edilməklə 9 milyon rublə xəsarət toxunmuşdur.

6 - Məliklər kəndi yanvar ayında qarət edilib 150 nəfər qətl edilməklə 3 yüz min rublə xəsarət toxunmuşdur.

7 - Pul kəndi xarab edilib 19 nəfər qətl edilməklə 160 min rublə xəsarət olmuşdur.

8 - Arıqlı kəndi aprel ayında xarab edilib 25 nəfər qətl edilməklə 120 min rublə zərər olmuşdur.

9 - Dəstəgird kəndi aprel ayında xarab edilib yüz min rublə xəsarət toxunmuşdur.

10 - Şükar kəndi iyun ayında xarab edilib 95 nəfər qətl edilməklə 5 yüz min rublə xəsarət olmuşdur.

11 - Zabazadur kəndi aprel ayında xarab edilib 90 min rublə zərər və ziyan toxunmuşdur.

12 - Şəki kəndi avqust ayında xarab edilib 95 nəfər qətl edilməklə 16 milyon rublə xəsarət olmuşdur.

13 - Yaqub[lu] kəndi avqust ayında xarab edilib 28 nəfər qətl edilməklə 6 milyon xəsarət toxunmuşdur.

14 - Qızılciq kəndi avqustda xarab edilib 27 nəfər qətl edilməklə 5 milyon rublə xəsarət olmuşdur.

15 - Vağudi kəndi avqustda xarab edilib 96 nəfər öldürülmüş və 13 milyon zərər dəymişdir.

16 - Sisyan kəndi xarab edilib 60 adam ölmüş və 8 yüz min rublə zərər olmuşdur.

TÜRKÜN DƏRDI **-Bu günün gənclərinə-**

Fövqümdə oynayan bir qara bulut
Yurdun bağına bin yaslar saçıyor.
Dərd qanmayan şu el, şu canlı tabut
Ölüm dünyasına yollar açıyor.

Mazi sevinc ilə daim gülümsər,
Fəqət pək hüznü, pək qəmlidir hal.
Müdhiş bir uçurum işte istiqbal
Hər bir düşüncəyə zəhərlər sərpər.

Yarın pək sislidir, bir şey bilinməz,
Bilinməyən şeylər qorxulu olur.
Həyat bir aləm ki, qəmdən silinməz,
Bu aləm qayğularla dop-doludur.

İştə həyat ilə çarpışmaq için
Sarsılmaz imanlar, möhkəm qüvvətlər,
Aydın düşüncələr, nurlu hikmətlər
Lazımdır.. Bunlar həp mütləqa sənin

Ey münəvvər gənclik kəndinə aid..
Bu gün etməz isən fikrini təcdid,
Qəlbinə soxmazsan həyat hissini
Yarın – bir əjdəha, qəhr edər səni.

Bakı, 1 təşrinə-sani 1334
Mütəllib oğlu Abid Alp

AZƏRBAYCANDA

Gəncə qəzasında

Novo-Saratov kənd yüzbaşısının verdiyi məlumatdan anlaşılır ki, Qazax qəzasındakı Başkənd erməniləri xətti-hüdudu keçərək Gəncə qəzasındakı dövlət meşələrinin 5-inci dairəsindən

ağacları qırıb gizlicə aparırmışlar. Kənd yüzbaşısının istimdad [yardım] tələbinə görə qəza qaimməqamı Azərbaycan ordusu zabitanından Camal bəy komandası altında olaraq bir dəstə süvari ağac kəsilən yerə gəlir. Orada qırx “araba” odun ilə dolu getməyə hazırlanmış odun qırmağa bir vəsiqələri olmadığını anladıqda, hazırlanmış odunu tövqif [həbs] etmək fikri ilə əsgərlər iləri keçirlər. Bundan bilistifadə [istifadə edərək] geridə qalmış xırsızlar kəminə [pusquya] girib müsəlmanları atəşə tuturlar. Camal bəy həman dəqiqə müdaiyə vəziyyəti aldıqdan sonra xırsızlara cavab verməyə başlayır. Atışma səşindən xırsızlar tamamən qaçıb getdikdən sonra bir nəfər ölmüş düşür. Gəncə valisi tərəfindən Qazax qəzası qaimməqamına ol xüsusda lazımı binagüzarlıq etmək [sərəncam vermək] əmri verilmişdir.

* * *

Zaqatal nahiyəsindən alınmış reportlardan məlum olur ki, Zaqatalada şiddətli surətdə xırsızlıq davam edir. Hər gün kəndlərdən öküz, dana, at və başqa heyvanların oğurlanması xəbəri gəlir. Bu vaxtadək Zaqataladakı xırsızlıqların qarşısı alınmamışdır.

MƏKTƏBLƏRİMİZ

İki məktəbin halından söyləyəcəyəm. Birisi “Sədət”, digəri Qafqaziya-da deyil, Rusiyada belə birinci sanılan

Bakı Sənət məktəbidir. Bunların birinci[si] Qafqaziya islamları üçün lisan və milli tərbiyə cəhətindən ən vacib və lazım bir məktəbdir. Bu məktəbi təsis etdiyimiz vaxt həp müsəlman əhalisi övladını gimnaziyalardan, digər edadilərdən və rüşdilərdən ixrac edib bu məktəbə verirdilər. Bu məktəb üçün hər kəs hər şeydən keçməyə hazır idi. Bunun gələcəyinə bəslədiyimiz böyük ümidləri bunun başında duran Hüseyinzadə Əli bəy kimi filosofumuz və mütəəddid [çox sayda] müəllim bir az da artırmaqda idi. O zaman laəqəl [heç olmazsa; ən azından] bu məktəbdə bir üsul, bir taqım layiqli müəllimlər olduğundan, buradan çıxan gənclərimiz heç olmazsa türk lisanını bilir və adabını [qayda-qanunlarını] anlayırdı. Lakin bugünkü “Səadət”in, istər üsulitədrisinə, istərsə heyəti-müəlliminin [müəllim heyətinin] ləyaqətsiz və başqa işlərinə camaat tərəfindən və Hökumət tərəfindən hələlik bir əhəmiyyət verən yoxdur.

Əcəba iş başlanarkən sərf edilmiş bu qədər əməklər, bu qədər para bəs nerəyə getdi? Bu məktəbə nə üçün layiqincə əhəmiyyət verilmir? Axır bu məktəbdən çıxan balalarımız heç bir məktəbə daxil olamduğundan, səfil və sərgərdan qalır. Məktəb bitirənin bir sənətkar, yaxud bir alim olmaq arzusu bir dəfə bu zavallı türk balalarının da könlündən keçmirmiş? Milli tərbiyə və milli lisana o zaman nəşvü-nəma vermək [onu inkişaf etdirmək] olar ki, “Səadət” kimi məktəblərimizdə təhsil

görmüş çocuqlarımızın istiqbalı [gələcəyi] təmin edilsin. Bunun üçün də bu gün çalışmalıdır. Çünki hər bir şey fəqət inqilab zamanı meydana gələ bilər, eyi, yaxud kötü bir mövqe tutular, sonradan həyat adı bir qanuna təbəiyyət etdikdə [tabe olduqda], o mövqe əldən getməz. İştə Nikolayın dövrü-müstəbidsində [istibdad dövründə] “Səadət” məktəbində istədiyimiz bir proqram icrasına imkan verilmirdisə, bu gün artıq məktəbimizi islah üçün bizə bir maneə çıxaran olmayacaqdır.

Bu gün bu məktəbi islah etmək lazımdır. Əks halda bir əmri-vaqe [fakt; gerçəklik] kimi hali-ehtizarda [can verməkdə; son nəfəsini verməkdə] olan “Səadət” həyat səhnəsindən büsbütün çəkiləcəkdir. Bunun üçün bir əlac aramalıdır.

* * *

Sənət məktəbinə keçəlim. Bu məktəbin mövcudluğu biz azərbaycanlılar üçün ən böyük əhəmiyyəti haiz [daşınan] bir şeydir. Bunun elektrik, neft və məadin [mədənlər] memarı [mühəndisi] kimi üç geniş proqramlı böyük şöbələri olmaqla bərabər, xırda çocuqlarımız üçün həkkak və minaçılıq şöbəsi, açarçı-yozaqçılıq (слесарный), dülgər və xərratlıqla, mexaniki və çox başqa şöbələri də vardır ki, buranı bitirmişlər həqiqətən öz sənətində sözün tam mənası ilə bir mahir olur. Bunlardan maəda [başqa] sənayeyi-nəfisədən [incəsənət növlərindən] ədd [hesab] edilən heykəltəraşlıq (istər kirəc, istər ağ daşdan yapma olsun)

üçün də xüsusi şöbə açıqdır. Bu şöbədə böyük-küçük hər kəs xahiş etsə, bu sənəti öyrənə biləcəkdir.

Gərək Bakı, gərək sə Azərbaycanca bundan böylə sənəətə [ustalıq və sənətkarlığa] ediləcək diqqət üçün və sənəətin tərəqqisi üçün Bakı Sənaye məktəbi birinci mövqe tutur. Bu gün istər elektrik, istər mexaniki, istər mə-mari sənayedə bir çox sənətkarlarımız olmalıdır. Lakin nə dəmiryollarında, nə emalatxanalarda, nə zavodlarda müsəlmanlardan əhəmiyyətli mexanik, müdir və nazir [mühəndis; müfəttiş] yerlərini tutan yoxdur. Böylə bir məktəbimiz olduğu və Bakıda şü qədər müsəlman yaşadığı halda, sənəət müəssisələri tamamen bizim əlimizdə olmalıydı. Nədənsə xaricilər Rusiyanın ən uzaq yerlərindən gəlib, təhsil üçün Bakıya gəldikləri halda, Bakının özündə yaşayan islam balalarını bu məktəbə verməkdən imtina edirdilər. Hər halda bu məktəbə daxil olmaq iləridə müsabiqə və imtahanla olurdusa, şimdi ali-ibtidai məktəbləri itmam etmişlər [bitirənlər] bu məktəbə imtahnansız qəbul ediləcəklər. Bu xüsusda atalarımız diqqətsizlik göstərməməsiylə, cavanlarımızın buna qeyrət edəcəyinə ümid edirik. Daxil olmaq üçün ərizə verməyə hələ imkan vardır. Bütün Bakı İslamlarını[n] mümkün olduqca Azərbaycanın bircə dənə olan sənət məktəbini mənəvi cəhətdən əlimizə almaq üçün ibrazi-hümmət etmələri [hümmət göstərmələri, səy göstərmələri] mütəmənnadır [arzu edilən-

dir]. İşbu məktəbin, gələcək həyatımızın ən lazımlı ünsürlərini hazırlayaçağı təbii bir məsələdir. Müstəqil bir millətdə sənət və ticarətin tərəqqisi lazım olduğu üçün yeganə bir sənət məktəbimizə xüsusi əhəmiyyət verməliyiz.

M. H.

TƏSHİH [DÜZƏLİŞ]

Gəncə Milli Zabitan məktəbinin təftiş mərasimi haqqında qəzetəmizin 21-inci nömrəsində verilmiş olan məlumatda məktəbin təftişə qədər üç ay yarım davam etmiş olduğu yazılmışdır. Halbuki təlimgah (məktəb) eylül [sentyabr] ayının birində açılmış olduğundan, məsəisi [fəaliyyəti] üç ay yarım deyil, ancaq bir ay yarım olduğunu qeydlə təshih-keyfiyyət edirik [məlumata düzəliş edirik; həqiqi vəziyyəti deyirik].

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

* Bələdiyyə İdarəsi bir neçə növbətdən xaric iclaslar quraraq bir neçə məsələlər həll etmişdir. Birinci iclası ayın 8-ində olub su kəməri məsələsinə baxılmışdır.

Bura xidmətçilərinin hesabı azaldılmaqla bərabər, məvaciblərinin də azalmasını qət etmişdir. Xidmətçilərin əksəri əlavəli məvacib aldıkları üçün işbu məvaciblər əksildilib bərabər edilmişdir.

* Bələdiyyə İdarəsinin inşaat şöbə-

si qarşısında bir çox mühüm məsələlər vardır. Məsələn məktəb imarətlərinin təmiri, xəstəxana, müalicəxanalar və mərmidən zədələnmiş qəssabxanalarını, şəhər şose və soqaqlarını təmir etmək, bundan əlavə bütün şəhər mühümünü [təchizatını] anbarlara toplayaraq siyahı etmək lazım gəlir. Bunun üçün külli miqdarda pul və vəsaili-nəqliyyə [nəqliyyat vasitələri] lazımdır.

Binaileyh [ona görə], məzkur [adı çəkilən] şöbə Bələdiyyə İdarəsinə müraciətlə təvəqqe etmişdir ki, əvvəla inşaat şöbəsinin arabaları fəaliyyəti təcrid [bərpa] edilsin. Bunun üçün əqəllən [ən azı] üç yük avtomobili və 30 araba lazımdır. İkinci, Bələdiyyə İdarəsindən təvəqqe olunur ki, Hökumətə müraciətlə şəhər arabaları durduqları yerlərdə və soqaqlarda həcz [müsadirə] edilməmək üçün onlara və qulluqçulara vəsiqə verilməsi barəsində təşəbbüsatda bulunsun. Üçüncüsü, inşaat şöbəsi xidmətçilərinə iki fayton verilsin. Baş mühəndisə həftədə əqəllən üç dəfə səhər saat 8-dən 10-adək avtomobil verilsin. Əvvəlcə qəti surətdə bəyan etmişdir ki, işbu tələbata əməl edilməzsə, vəzifələrini hüsnifadan [layiqincə yerinə yetirməkdən] aciz qalacaqdır. Bu isə Bələdiyyə işlərinə zərərdir.

* Bir çox müəssisə və zəvat [şəxslər] kağızdan ötrü Maarif Nəzarəti nəzdində təşəbbüsatda bulunurlar; bunun namüsaid olduğundan naşi [ötrü] 1918 sənədə təsis edilmiş “Kağız Təqsimi

[Paylanması] və Hesabı Şurası” fəaliyyətini təcrid [bərpa] etsin. İşbu Şura üç nəfər Hökumət nümayəndəsi, 4 nəfər də məhəlli [yerli] kağız anbarları sahibləri nümayəndələrindən ibarət idi.

* Bələdiyyə Məclisi maliyyə şöbəsinin 6 təşrinisani [noyabr] tarixli iclasında Bələdiyyə qulluqçularının məvəcibləri artması məsələsi müzakirə edilmişdir. Ayda 300 rublədən 399 rubləyədək alanlar 200 rublə əlavə alacaqlar. 400-dən 499 rubləyədək alanlar 250 rublə əlavə, 500-dən 599-adək alanlar 300 rublə əlavə, 500 və yuxarı alanlar 300 rublə əlavə alacaqlardır.

* Hal-hazırda neft sahibləri ilə Ticarət və Sənəət Nəzarəti miyanında [arasında] hesaba alınmış neftin qaytarılmasından ötrü müzakirə [müzakirələr] davam etməkdədir.

Müzakirə hələlik heç bir nəticə verməmişdir, fəqət bir neçə müştərək müşavirələr olacaqdır. Neftçilər miyanında dəvəran edən [dolaşan] şayiata [şayiələrə] görə, Hökumət neftin putuna dörd manatadək qiymət təyin etməyə razılıq vermişdir. Neftçilər isə puta 5 manat təklif etmişlər. Bununla bərabər neftçilər gələn sənə hesabına 75 faiz də qərz [borc] istəyirlər. Şayiata görə Hökumət hal-hazırda neftin nisfini [yarısını] təhti-inhisara [inhisar altına] almaq istəyirmiş.

Tələbələr ictiması [yığıncığı]

Təşrinisani [noyabrın] 15-ində saat 4-də Türk Ocağı mənzilində olacaq türk tələbələri ictiması vüqu bul-

masına Bakı valisi tərəfindən icazə verilmişdir. Həmin günə təyin edilmiş iclas bu ya o səbəblə baş tutmadıqda, 18 təşrini-sani saat 4-ə təxir edilə bilər.

İRƏVAN QUBERNİYASI MÜSƏLMANLARININ HALI

İrəvan quberniyasında yaşayan dörd yüz minə yavuq müsəlman əhalisi bu gün ən pərişan, ən ümitsiz bir halda bulunur. Türk əsgərləri buraya gəlmədən əqdəm [əvvəl] köylərdə, şəhərlərdə bulunan camaatın həyatı bir tükədən asılmışdı. O vaxtlar erməni ştabının səvabdidi [təsdiqləməsi; icazəsi] və əmrilə iki yüzdən ziyadə müsəlman köyləri atəşə tutulub, iki yüz mindən artıq müsəlman kəndçisi yersiz və yurdsuz qalıb, olmanın əza və cəfalara, aclığa, müsri [yoluxucu] naxoşluqlara giriftar oldu.

Müsəlmanlar böylə bir dəhşətli dəqiqələr keçirərkən, türk qoşunları İrəvan quberniyasına daxil oldular. Bunların buraya daxil olmaları yerli əhalini ölüm çəngalından [caynağından] qurtardı. Zavallı əhali o qədər incimiş, o qədər bəlalara tutulmuşdu ki, türk əsgərləri İrəvan şəhərinin dörd verstliyində durarkən şəhərdə yüz illərcə yaşayan, evə, bağa, mülkə malik olan müsəlmanlar bir sel axını kimi dövlətli, biçiz [kasıb], qocalı, cavanlı öz xanələrini, əmlakını ataraq şəhərdən çıxdılar. İyirmi beş minlik əhalidən fəqət beş-üç ailə şəhərdə qaldı. Hər

kəs üzünü bir tərəfə çevirib bir köydə, bir qəsəbədə yerləşdilər.

Şəhər əhalisindən qabaq kəndçilər kəndi köylərindən, yuvalarından qaçaraq qorxusuz dağlarda, daşlarda məkan etdilər. Sürməli, Eçmiyədzin, Novo-Bayəzid, Aleksandropol uyezdlərindən – türk əsgərləri gəlmədən qabaq – mümkün edən köylü, kəndçi qaçdı.

Tərk olunan köylər ya yanmış, ya erməni mühacirləri tərəfindən işğal olunmuş. Hərçənd ki, əlimizdə istatistika xəbərləri yoxdur. İrəvan quberniyasında iki yüz mindən ziyadə müsəlman camaatı yerlərindən qaçmış, oynamış, pərakəndə oraya-buraya dağılmış. Türk qoşunu İrəvan quberniyasına daxil olduqdan sonra qaçmış, dağılmış olan müsəlman kəndçiləri qorxusuz və türklər tərəfindən işğal olunmuş köylərə, ölkələrə sığınmışlar. Bunu da deməliyiz ki, bu yerlərin əksəri ermənilər tərəfindən buraxılan köylərdir, ölkələrdir. Eşitdiyimizə görə, Osmanlı dövləti ilə Erməni Cümhuriyyətinin mabeynində [arasında] olan etilafa [uzlaşmaya] görə, türk əsgərləri müvəqqəti olaraq işğal etmiş yerlərdən çəkirlər. Türk qoşununun bu yerlərdən çəkilməyi ilə İrəvan quberniyasında yerlərindən oynayan müsəlmanların həyatında yeni acıntılı, dəhşətli səhifələr açılır. Əcəba köylərini buraxmış erməni mühacirləri yaxud erməni hökuməti bu yerləri müsəlman kəndçilərinin əlində qoyacaqlarmı? Yaxud müsəlmanların köylərini, yerlərini tutmuş erməni mühacirləri

ya erməni hökuməti bu köyləri sahiblərinə qaytaracaqlarmı? İştə bir məsələ ki, bunun düz-doğru həll olunması dərin fikirlər, ciddi düşüncələr doğdurur. Bizcə Azərbaycan Hökuməti bu zavallıların halına qalmalı, bunların imdadına yetməlidir. Noyabr ayının onunda Tiflisdə Qafqaz hökumətləri konfransı çağırılır. Bu konfransda ciddi məsələlər həll olunacaq. Bu məsələlər içində şu dövlətlərin hüddud məsələləri də müzakirəyə qoyulacaqdır. İştə Azərbaycan dövlətinin mürəxxəsləri [nümayəndələri] bu konfransda öz həmdini və həmmilləti olan İrəvan quberniyası müsəlmanlarının halına çarə qılmalıdır. O yerlər ki, o nahiyələr ki, orada müsəlmanlar əqəliyyəti [azlığı] təşkil edirlər, onların həyatını təmin etməli və milli-mədəni muxtariyyətə malik olmalarını tələb etməlidir. O nahiyələr ki, orada müsəlmanlar əksəriyyəti təşkil edirlər və Azərbaycan dövləti ilə həmhüddudurlar, o nahiyələri Azərbaycan torpağına yapışdırmalı. Böylə nahiyələr vardır. Sürməli, İrəvan, Şərur və Naxçıvan uyezdləri əksəriyyətcə müsəlmanlarla məskundur. Novo-Bayəzid uyezdinin bir uçastoku bilaistisna [istisnasız] müsəlman köyləridir. Hər-gah Tiflis Konfransında Azərbaycan Hökuməti mürəxxəsləri yuxarıda yazdığımız nöqtələri bu tövr həll edərlərsə, İrəvan quberniyasında yaşayan müsəlmanların hallarını yüngülləşdirib, kəndi tarixi vəzifələrini ifa etmiş olarlar.

Əlif. Sad.

LƏNKƏRANDAN (xüsusi müxbirimizdən)

Avetisov dəstəsi əvəzində hal-hazırda İlyəşevski kəşfiyyatçıları fəaliyyətə başlamışlar. Bunlar ətraf və əknafda [ucqarlarda] müsəlmanları Qaçaq Yunis, Əliş və Zülfüqar dəstələrinə müavinətdə [kömək göstərməkdə] ittihamla qətl və qarət edirlər.

Bunların islam qadınları üzərində yaptıkları fənalıqlar calibi-nifrət və təkdirdir [nifrətə və məzəmmətə layiqdir]. Alvadı-Ərkivan dairəsindəki Hacılı köyündən bunlar 3 islam qadını (birisini Hüseynhacılı, digər ikisi isə Alvadı-Ərkivan dairəsindən) və Balarçay nəhri kənarındakı Xarmandalı köyündən də dörd qadın aparmışlar. İkincilər Prişib mövzəsi [yeri, mövqeyi], əvvəlcilər isə Nikolayevkaya aparılıb namuslarına təcavüz edilmişdir. İlyəşeviç nəzdində müsəlmanların təşəbbüsətindən naşi [təşəbbüsləri səbəbindən] iki həftədən sonra qızlar qaytarılmışlardır. Qadınlardan bir nəfəri vəfat etmişdir. Mühafizə və müdafiə məsələsi silah yoxluğundan naşi müsəlmanlar üçün qeyri-mümkündür; zira müsəlmanlar silahlarını İlyəşeviçə təslim etmişlərdir. Bunların həyatı İlyəşeviç tərəfindən təmin edilmək ehtimalı bica [boş, puç] imiş. Müsəlmanlar üçün rahat yaşamaq mümkün deyildir.

Astaradan bizə yazırlar:

Burada üç məktəbimiz vardır ki, sənədən-sənəyə tərəqqi edərək bir

çox mütəəllimlər [şagirdlər] tədrisinə səy olunurdu.

Hal-hazırda sərsəri siyasətçilər sayəsində işbu məktəblər qapanmağa məcbur olmuşdur. Məktəb yoxluğundan bizim çocuqlarımız küçələrdə dolaşmaqla altun vaxtlarını itirirlər.

Bir çox valideyn iğtişaş qorxusundan bu vaxtadək buraya qayıtmağa cürət etməyirlər. Mərkəzi Kəspı Donanması saldatlarının qanunsuzluqlarını müşahidə edən əhali dəqiqəbədəqiqə Azərbaycan Hökumətini bəkləyir. İşbu xoşbəxt günü nə vaxt görəcəyimizi bircə Allah bilir.

TÜRKÜSTAN XATİRATI

Şu ünvan təhtində [başlıq altında] yazdığım lövhələr Türküstanın bəzi mühüm nöqtələrinin əhvali-ictimaiyyəsinə [ictimai vəziyyətinə] dairdir. Aşqabad şəhərindən başlayalım. Şu şəhərin əhalisini əksəri İran və Qafqaz müsəlmanları və türkmənlər təşkil edirlər. Mazidə [keçmişdə] Rusiyanın istibdad pəncəsi şu nadan [cahil], siyasəti-cahandan büsbütün bixəbər mühiti, iştə Türküstanı, daha doğrusu islam övladını daha vəxim [qorxulu, ağır vəziyyətdə], daha möhkəm tutub, milliyətcə çıxılmaz uçurumlara sürükləyib, islam aləmindən uzaqlaşdırırdı. Nikolay dövründə biçarə doğan türk övladı müstəbid rus diplomatlarının mənhus fikirlərinə qurban olub gərdirdi. Rusiya istibdadı yıxıldıqda, bu-

ralarda həm bir cünbüş [canlanma], bir hərəkət göründü. Amma bu çırpışmalar yenə xüsusən qafqazlılar və iranlılardan idi. Biçarə türkmənlər Rusiyanın sabiq politikası bərekətindən vətən naminə bir fəaliyyətdə bulunmaq istedadından məhrum. Bəlkə bu gün pək çox ictimai işlərə qarışmış, qarışdırılmışlar ki, bu etilaf [uzlaşma], bu qarışmaq sabiqdə ruslara və bu gün ingilislərə xidmət edir. Amma etiqad etməlidir ki, böylə bir işi məhz cəhaləti-sabiqəsilə [əvvəlki cəhalətiylə] yapır. Bir türkmənin əhvali-ruhiyyəsinə nüfuz etdikdə vətən, din və milliyəti uğrunda varını fəda edər bir türk övladıdır. Nə yapmalı ki, biçarəni iğfal etmişlərdir [yoldan çıxarmışlar]. Türkmənin vaxt və zaman yar olduqda islamiyyətə pək çox xidmətlər edəcəyi şübhəsizdir. Bu günlərdə türkmən cavanları Hökumət nəzdində bir çox təşəbbüslərdən sonra, mollaları yeni üsula bələd və aşına etmək məqsədilə bir darülmüəllimin [pedaqoji məktəb] açmağa müvəffəq oldular. Bir dənə də “Dan yıldızı” namında həftəlik türkmən qəzetəsi nəşr olunur. Həmçinin iranlılar həftəlik “Xurşidi-xavər” məcmuəsi nəşr edirlər. Məktəblərə gəldikdə, on illərdən bəri “Müzəffəri” və “Firiduni” davam etməkdədirlər. “Firiduni” məktəbinin bu günəcən davam və bəqasına [mövcud olmasına] Salman Əsgərov cənabları səbəb olub maddi və mənəvi fədakarlıqda bulunmuşdur və keçən sentyabrda bir “Babi-ittifaqi-iraniyan” [İranlıların birlik qapısı]

məktəbi güşad olunub [açılıb], türkçə və farscağı fəqir təlim və tədris edirdim və yüz 35 nəfər çocuq təhsil edirdi və bu günlərdə Aşqabadın bir neçə verstliyində Firuzə deyilən seyfiyyədə [yaylaqda] əkrad [kürd] çocuqları üçün konsul Mirzə Cavad xan cənabları bir babi-məktəb [məktəb qapısı] açmışdır.

* * *

Türküstan, Aşqabad daxil olduğu halda, iyul ayının axırlarına qədər bolşeviklərin təhti-hakimiyyətində [hakimiyyəti altında] idi, fəqət bu çox davam etmədi. Avqust aylarında idi, dəmiryol əmələləri [fəhlələri] üsyan bayrağını qaldırıb Funtikov firqəsi ilə işləməkdə idilər. Binaileyh [ona görə] Kolesov şü üsyanı yatırmaq məqsədi ilə göndərdiyi fövqəladə komissarı zövcəsi və əvanəsi [köməkçiləri] ilə bərabər həpsini Qızıl-Arvad mövqifində [stansiyasında] qətl edib, Şahqədamdan tutmuş Bayraməliyədək təhti-idarələrinə alıb bolşeviklərdən ayrıldılar. Fəqət Kolesov yenidən göndərdiyi güclü qüvvəyə funtikovçular tab edəmməyib məğlub ola-ola ta Qəhqəyədək geri çəkildilər. Kolesovçular Aşqabad və Qızıl-Arvad üstə sürətlə gəlməkdə idi. İştə bu anda idi, bu şəhərlərin əhalisi bolşeviklərin mücazətindən [cəzasından] qorxub İrana, bilməm nerələrə fərar etmək niyyətində idilər və şü dövrdə idi ki, ruslar kəndi rizaları ilə ingilisləri köməyə dəvət etdilər. Şü müsaid fürsəti ingilislər qəbul edib bilamane [manesiz] Türküstanın mühüm nöqtələrinə

alati-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] gətirib və mühüm nöqtələrini saldat və alati-nariyyə [odlu silah] ilə möhkəmlətdilər. Bəli, alati-hərbiyyə nə qədər icab edirsə gətirib, Qəhqədə bolşeviklərin qarşısına qoydular. İştə onlar Duşakda, bunlar Qəhqədə bir neçə günlər ancaq tadarükati-hərbiyyə [müharibə tadarükü] ilə məşğul olmaqda idilər. O günlərdə biz Bakıya gəlmək məqsədilə Aşqabad şəhərindən çıxıb Tazəşəhərə gəldik və təqribən iyirmi beş gün məhz Bakıya getmək məqsədilə burada məəttəl olub hökumətdən getmək üçün müsaidə almaq təşəbbüsündə idik. İştə, axırıncı günlərdə idi ki, ingilislərin Qəhqədən çəkildiklərini eşitdik.

Keçən qış və bahar mövsümlərində qəhtü-qəla [qıtlıq və bahalıq] Türküstanın bir çox yerlərində, xüsusən Aşqabadda pək şiddətli idi və qışın şiddətli, pək fırtınalı olduğuna görə füqərə [yoxsullar] olmazın bəlalara məruz qaldılar. Acından ölən az deyildi. Məkulatın [ərzaq məhsullarının] bir şəhərdən digər bir şəhərə nəql olunmasına hökumət müsaid [əverişli] deyildi. Şü müsaidətsizlik [əverişsizlik] ingilislər dövründə daha da şiddət kəsb eylədi [şiddətləndi]. Hətta iyirmi girvənkə un və yaxud buğdanı qaçaq aparırdılar. Bu barədə bilet alıb Tazəşəhərə gəlmək bu mən'in [qadağanın] nə dərəcədə olduğunu bildirər.

Aşqabaddan tutmuş Tazəşəhərədək mütəəddid [çox sayda] mövqiflərdə [stansiyalarda] məkulat [ərzaq] üçün

axtarışlar icra edirlər. Xüsusən Qızıl-Arvad mövqifində axtarış pək şiddətli olur. Təxminən iki saat müddətində vaqonlarda füqərə taqımı yanlarıca gətirdiklərini, hətta 10 girvənkə un və sairə məkulatı alıb mövqif kantorunun qabağında biri digərinin üstə olaraq buraxırlar. Bir çoxunun şeyləri oğurlanıb, oğrudan salım qalan qismi üçün bir çox əziyyət və para verdikdən sonra ya alırlar, ya zəbt olur. İştə bu miyanda [arada] arvad-çocuq ağlaşması həp ətrafdan eşidirsən. Həyat səhifəsində şu mənzərəyə insan baxdıqda bilaixtiyar [qeyri-iradi] lənət böylə məmurlara deyir. Hələ məzə burasındadır ki, Tazəşəhərdə vaqondan endikdə, yenə məmurlar şunun-bunun əlindən cüzi şeylərini almağa çalışırlar. Tazəşəhər Türküstanın sair nöqtələrinə nisbət məkulata möhtac olduğuna görə, füqərə buraya mümkün olduqca, heç olmasa quti-layəmut [cüzi, acından ölməyəcək qədər az azuqə] ilə keçinməkdədirlərsə, ərzaq daşımağa çalışır. Mart faciəsindən sonra türklərin Bakı müsəlmanlarının məhz hifzi-namus və can[ı] [namuslarını və canlarını qorumaq] məqsədilə Bakı üzərinə gəldiklərini və Bakı şəhərinin ətraf qəryələrində [kəndlərində] Osmanlıların al bayrağı təməvvüc etdiyini [dalğalandığını] eşidib, fəqət çar-çəşm ilə [dörd gözlə] Bakının alınmaq xəbərini gözləyirdik. Yüz illərdən bəri şu ümid ilə yaşayıb, ruslar idarəsində ağlar günlər, tarix keçirən biz Qafqaz Azərbaycan müsəlmanları tövfiqi-ilahi [ilahi

yardım] olaraq kəndi arzusuna nail oldu. Böylə bir milli, tarixi arzuya nail [olan] biz müsəlmanların nə dərəcə məsud olduğunu təyin edəlim. İştə şu sevincli xəbəri (türklər Bakıya varid oldular) eşidib Aşqabadda cümlə müsəlmanlar şad oldular. Binaileyh [ona görə] bir an əvvəl kəndimizi Bakıya salmaq sevdası bir çox müsəlmanları gəlmək təşəbbüsünə məcbur etdi. Tazəşəhərə gəldik, fəqət yol yox, paraxod yox, getmək məmnun [qadağan]. İyirmi beş yolçular beş yüzü mütəcaviz oldular [beş yüzü keçdilər]. Ona binaən nəzdi-hökumətdə [hökumət nəzdində] bir çox təşəbbüslər və göz yaşı tökdükdən sonra bir barc almağa müvəffəq olduq. Barc köhnəmiş bir çanaq idi. Bir çox əziyyətlər və qol-qabırğa əzildikdən sonra cümləmiz yerləşdik. Bəxtimizdən dəryada fırtınaya tutulduq. Böylə bir vaxtda digər boş bir barc nerədən isə nüməyan oldu [ortaya çıxdı]. Təhlükə çox da uzaq deyildi. Üç dəfə barclar toqquşdular. Bizim barcın bəzi yerləri sındı. Bunlar toqquşduqda Allah sədası asumana bülənd olmuşdu [göyə ucalmışdı] ki, Allahın köməyi ilə Bakıya salamat gəldik. 14 aydır ki, Bakıdan çıxmışam. Fəqir Bakıdan çıxanda idareyi-hökumət ruslar əlində idi. Ama bu gün paraxodumuz körpüyə yanaşdıqda bir rusun döşündə türkcə polis yazıldığını və bir az uzaqda hakimənə bir vəziyyətdə sevimli qiyafəli bir türk zabiti gördükdə bilməm nə qədər sevinmişəm. Şükürlər olsun o mövlaya, ruslar

dövründə sayılmaz cəfalar çəkən biz müsəlmanlar Osmanlı qardaşlarımızın sayəsində hakimiyyəti-milliyəyə [milli hakimiyyətə] nail olduq. Sən, sən, ey sitəmdidə [zülmə məruz qalmış, haqsızlıq görmüş], Azərbaycan mühitindəki qara buludlar puç oldular. Əsrlərcə səni yeyən yaralarına mərhəm sürüləcək. Səadətlər, ağ günlər qarşıda. İştə cənabi-mövlanın tövfiqi [köməyi] ilə yürüyəlim.

Müəllim: A. Ağababazadə

“İttihad” məktəbi

Bu gündən etibarən açılmış. Yeni və keçən sənədəki kəndi şagirdlərini hər gün saat 9-dan 10-dək məktəb idarəsində qeyd və qəbul edir. Dərslər isə 16 təşrinisənədə başlanacaqdır.

*Məktəb idarəsi.
250 3-1*

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırlması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi.

Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır.

Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin kücündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

**Berlin Dərülfünununun həkimi
L. Melkumyans**

Əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevoy caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

**Müdirilər:
Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Maarif Nəzarəti əmrləri

səh. 177. “Nömrə 109”: Qəzetdə “Nömrə 100” kimi getmişdir.

Sülh ətrafında

səh. 179 “Drednot”: hərbi dəniz donanmalarında XX əsrin əvvəllərindən etibarən istifadə edilməyə başlanan, güclü artilleriya silahlarına malik zirehli gəmi (drednout).

Almaniyada

səh. 180. “Bütün Almaniya mətbuatı kayzer ilə iştiğal edir.”: Söhbət Almaniya imperatoru II Vilhelmdən gedir.

Qəzetələrdən:

Almaniya-Rusiya ixtilafı

səh. 181. “...Fridrixştadt vağzalında...”: Fridrixştadt [Friedrichstadt] Almaniyanın şimalında, Ayder [Eider] çayı üstündə yerləşən şəhərdir. Bundan başqa, Berlin, Düsseldorf və Drezden şəhərlərinin eyniadlı rayonları var. Burada söhbət çox güman ki, regional dəmiryolu şəbəkəsinin üstündə yerləşən, Drezdenin Fridrixştadt rayonundan gedir.

Nəzarətlərdə

səh. 183. “Bakının işğalından sonra...”: Bakının Qafqaz İslam Ordusu tərəfindən azad edilməsi nəzərdə tutulur.

Türkün dərdi

səh. 184. “1 təşrini-sani 1334”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 1 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Mütəllib oğlu Abid Alp”: Bu imza Əmin Abid Mütəllibzadəyə məxsusdur.

“Türkün dərdi” şeiri (səh. 184)**üçün lüğət:**

fövq: üst

mazi: keçmiş

hal: indiki zaman

istiqlal: gələcək

münəvvər: ziyalı, aydın

təcdid: yeniləmə; yenilənmə

Məktəblərimiz

səh. 185. “Həkkaklıq”: metal, daş və sair materiallar üzərində polad qələmlə yazı və naxışlar oymaq sənəti.

“Minaçılıq”: qiymətli metalardan və digər materiallardan hazırlanan əşyaların üzərində rəngli şüşəvari təbəqədən naxışlar düzəltmək sənəti.

“Yozaqçı”: qıfıl düzəldən, yaxud təmir edən usta.

səh. 186. “M. H.”: Bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Lənkərandan

səh. 189. “Bunların islam qadınları üzərində yaptıkları fənalıqlar calibi-nifrət və təkdirdir.”: Qəzetdə “calibi-nifrət” yerinə “calibi-diqqət” getmişdir.

“...Balarçay nəhri...”: Çox güman ki, Azərbaycanın Biləsuvar rayonu ərazisindən axan və Balkarçay, Bolqarçay, Balharçay kimi adlarla tanınan çay nəzərdə tutulur.

Türküstan xatirəti

səh. 192. “Ona binaən nəzdi-hökumət-də bir çox təşəbbüslər və göz yaşı tökdükdən sonra bir barc almağa müvəffəq olduq.”: Barc: barj yaxud barja; böyük yük

ازبیر ایجتیما

گوندلهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزتمیسه.

آبونہ شویطی:

بانوارک برینہ دک باکو ایچون ۳۴، باشقہ شهراره ۳۵ روبلهدر. بر آیلتی با کوهه ۱۲، باشقہ شهراره ۱۹ روبلهدر.

اعلان یافتی:

سطری ۳ روبله کرانه کیدن اعلانلار ایچون گشت اپیلیر.

تورک و اسلامله مفید مقالهلر، سنجیه لرین آچقندر، دوح اولتپان اولراق اعاده اپیلیر. دوح ایلمین مقاللک مکتلاتی اداره تمین اپیلیر.

محل اداره:

باکو، وورونوسکی وغوربتسکی کوجهرلرک کینجه ۴ نومرولی ایوده

تلفون نمرو: ۶۰-۳۹

تک نسخهسی ۵۰ قیک.

اعلان رسمی گیکه لری (۲۳-۶) نومرولی پولیس مفتش عمومیلگنه مراجعت ایدیشی

داخله نظرانی امری موحبیجہ سابق زاقلمبا قوسبارانی مایه قومباری قارچیباک ایوبنده نفتیش اجرا اپیلیمشدر. قارچیباک حال حاضرده ایروانده ارمنستان حکومتیه زامانده نظر ایردی. - تشرین تانی ۸ نده شمر میلبا اعلانی موقافقاز سوبه سلوه غزتمی اداره نده گلوب اشو غزتمه محرری لیوان کیکیلی بی داخله نظرانی امریه جیبی ایستک مشقردر. کیکیلی بیوقت ادارهده بوفتش.

ارمن سیاستی هیتیک تکیه ای ایلماری جمهریتی اموالک ماتشوفک ایوبنده اولان آتاردن (آرمناله) جهنامه یقل اییلیمسی موقدا بائیشیریمشدر. گورجتانده اولان ارمنستان و کلی جالیان ارمنستان جمهریتک تلبیسه اولان اموالک هاموستک قیزلکه ایرانه قل اییلیمه ستنی اوتری اجازه و بیلیمه ستنک لازم اولمشی گورجتان حکومتیه بیلدیریمشدر.

مدکور جالیان باقورانی - ناسقا دائره سه جمع اولان آخالکلاک قاقچتریک دهفتلی حالی ارمنستان جمهریتک کیتبده اولان قوسبارانه خیر ویریشدر. تورکلر بو قاقچتیلارک اوز وطنلرینه عودت ایتلملرینه راشی اولبولارلا. یونگله برابر گورجتان حکومتیه بو قاقچین لاری غیر برادره بیلدیریمسک بورافقور. آققور هوا دیاشان بو قاقچتلارک اوز وطنلرینه قاتاریلمایا

لارنک تاخیره ساتیلیمسه بر جولادریک تفت اولمانسی خیر ویروب جالیان کیتب قوسبار لیتندن بو بارده اکتار عومومیه معلومات ویریلیمسی خواهش ایتیشدر.

تقیات ایشیلرینی فاعمیبه سانساق لازم گلدیکدن جالیان گورجتان حکومت مراجعت تقیات ایشلرینه مناسبتی اولان منطه لری ارمنی هیتی نماینده لری بر یرده حل ایتسکن اوتری گورجتان حکومتی طرفندن کتبلر تمین اییلیمسی خواهشده بولنشدر.

ارمنی سیاسی هیتی گورجتان خارجه نظارته مراجعت تقیوبه صلاح تسلیم اییلیمسی ارمینک موقفا تلبیه ویرده اولان ارمنستان اردوسی قیاطلعه دخی شامل اولوب ارمادینک اظهار اییلیمسی خواهش ایتیشدر.

گورجی بارلماننده

تشرین تانی ۷-۸-۱۳۳۷ چچتیه یزیک سداری آتند گورجتان بارلمانک اجلاسسی واقع اولمشدر. ارمنی مطوعاتک گورجتان حکومتی علیه تشویقانده بولونماسی حقتده مویال دیمو قرات فرقتسک استیضاحی سدا کر اییلیر. لومتاپیزه سوزله باشلوب دیودر که: بوآخر زمانده خصوصا گورجتان حکومتی ایله دیوب قرائتسی آتیماق اوز فورملی ایدیه قالدیقلاری بروتنده بیزم استقلالیت و دیموقراتک اسول

آذربایجان شورای ملی ریاستندن

آذربایجان جمهریتی حکومتک قرائنه و هیئت و کلار رسی قحقلی خان خوستی مراجعته بئاه آذربایجان شورای ملسنک نواریک ۱۶ سنده انقاد ایلهجگنی بیوتون آذربایجان وطنداشلرینه اعلان ایله برابر شورای ملی اعضاسک یوم مذکورده باکوه بولونلارینی رجالیدهدم. هر نه سببینه خصوصی دعوت نامه آلامانسان اولان اعضاسک اشو اعلانامه ایله اکتفا ایتلمی مستعادر.

آذربایجان شورای ملیسی رسی رسولزاده محمد امین

اعلان رسمی

- ۱- اولیه دخی اعلان اولوندنی اوزره قاذین، ارکک بالجه ارمنی اهالیانک تقلیس، اریوان وساژ هرهانگی مالک خارجه به عزیمتاری تاما سر بستدر.
- ۲- عزیمت ایدمجکر سیاحت و رفقه لری آتیماق اوزره پولیس مفتش عمومیلگنه مراجعت ایدمجکدر.
- ۳- اشو اثر تاریخ اعلاندن اعتدالار بش گون باکوه منتشر باقوم غزتمله نشر اییلجهکدر.

تلغراف خبر لری

شورالک آنتجی اجتماعی

موسقا -- مرکزی اجرا قومینسک مطوعت یوروسی خیر ویریر ک تشرین تانی ۱۶ سنده سورداولک سداری ایله عموم روسیه و کتلی شوراسک ۶ نجی اجتماعی واقع اولمشدر. اجتماعده بوله بر قطعه قبول اییلیمشدر. اعموم روسیه و کتلی شوراسک ۶ نجی فوق الماده اجلاسسی روسیه علیه محاربه فرانسه ایتالیا و یاپونیا حکومتلرینه بیوتون جهان نامه دوباره اظهار ایتسکی کندی و تلبیه سندن سارق قان نو کولمته خام ویرک ایچون صلح عقدی حقتده مذاکرات باشلاماسی تکلیف ایشیر.

صدر: سورداولف، کاتب: آوانسوف. جنرال غورباتورهله، جنرال ماژنیف تمین اییلیرور. تلبیه کی حربی فوه بوتونکجه ایتلاذاته تیشیریلورور، نظامی حصارلر، میلبا، خصوصی غوربتا طاووری و باشقہ تلبیه کی قلمله و نفتاوقدن ددیوبه به دنگ میریلیمه نشار ایله تایشیریلورور. امر ۹ تشرین تانی ۱۹۱۸ سنه کجه ساعت ۱۲ دن اعتدالار قومین حاکم اولور. حکومت صدری: ژوردانی

صدر: سورداولف، کاتب: آوانسوف. جنرال غورباتورهله، جنرال ماژنیف تمین اییلیرور. تلبیه کی حربی فوه بوتونکجه ایتلاذاته تیشیریلورور، نظامی حصارلر، میلبا، خصوصی غوربتا طاووری و باشقہ تلبیه کی قلمله و نفتاوقدن ددیوبه به دنگ میریلیمه نشار ایله تایشیریلورور. امر ۹ تشرین تانی ۱۹۱۸ سنه کجه ساعت ۱۲ دن اعتدالار قومین حاکم اولور. حکومت صدری: ژوردانی

ارمنی-گورجی مناسباتی

تقلیسه اداره عرفیه ۸ تشرین تانیده گورجتان حکومتی بوله بر ارمناغه نشر ایشیریمشدر: گورجتان دیموقراتیک جمهریتی حکومتی بونگله اعلام اپیلور که: ۱) میلبا ایتلیکی ارمینه باقیبارق تلبیس

Çərşənbə axşamı, 12 noyabr 1918-ci il, nömrə 37

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Şəşənbə, 5 səfərülmüzfərr sənə 1337. 12 təşrin-i-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANI-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

AZƏRBAYCAN ŞURAYI-MİLLİ

RƏYASƏTİNDƏN

Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin qərarına və Heyəti-Vükəla Rəisi Fətəli xan Xoyski müraciətinə binaən [əsasən], Azərbaycan Şurayı-Millisinin noyabrın 16-sında iniqad edəcəyi [təşkil ediləcəyi, qurulacağı] bütün Azərbaycan vətəndaşlarına elan ilə bərabər, Şurayı-Millii əzasının [üzvlərinin] yövmi-məzkurda [deyilən gündə] Bakıda bulunmalarını rica edirəm. Hər nə səbəbdənsə xüsusi dəvətnamə alammamış olan əzanın işbu elannamə ilə iktifa etmələri [ki-fayətlənmələri] müstədadır [xahiş olunur].

*Azərbaycan Şurayı-Millisi Rəisi
Rəsulzadə Məhəmməd Əmin*

ELANI-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən

1. Əvvəlcə dəxi elan olunduğu üzrə qadın, erkək, bilcümlə [bütün] erməni əhalinin Tiflis, İrəvan və sair hər hangi məmaliki-xariciyyəyə [xarici məmləkətə] əzimətləri [gedişləri] tamamən sərbəstdir.

2. Əzimət edəcəklər səyahət və rəqələrinə almaq üzrə Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə müraciət edəcəklərdir.

3. İşbu əsər tarixi-elandan [elan tarixindən] etibarən beş gün Bakıda müntəşir [nəşr olunan] bilümum [bütün] qəzetələrlə nəşr ediləcəkdir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Şuraların altıncı ictiması [yığıncağı]

Moskva - Mərkəzi İcra Komitəsinin mətbuat bürosu xəbər verir ki, təşrinisəninin [noyabrın] 6-sında Sverdlovun sədarəti [sədrliyi] ilə Ümumrusiya Vəkillər Şurasının 6-cı ictiması vaqə olmuşdur. İctimada böylə bir qətnamə

qəbul edilmişdir:

Ümümrusiya Vəkillər Şurasının 6-cı Fövqəladə İclası Rusiya əleyhinə müharibə aparmaqda olan Şimali Amerika, İngiltərə, Fransa, İtaliya və Yaponiya hökumətlərinə bütün cahan naminə dübarə [bir daha] izhar etməyi [bildirməyi] kəndi vəzifəsindən sənaraq, qan tökülməsinə xitam vermək üçün sülh əqdi [bağlanması] haqqında müzakirət [müzakirələr] başlanmasını təklif edir.

Sədr: Sverdlov; katib: Avanesov

ERMƏNİ-GÜRCÜ MÜNASİBƏTİ [MÜNASİBƏTLƏRİ]

Tiflisdə idareyi-örfiyyə [fövqəladə vəziyyət]

8 təşrinisənədə Gürcüstan Hökuməti böylə bir əmrnamə nəşr etdirmişdir:

Gürcüstan Demokratik Cümhuriyyəti Hökuməti bununla elam edir [bildirir] ki:

1. *Milisiya naçalnikləri əmrinə baxmayaraq, Tiflis şəhəri əhalisi bu vaxtadək silahı verməmişlər. Halbuki silah üç günədək verilməli idi. Alınan məlumatlara görə, Tiflisdə silah və əzayinəriyyə [partlayıcı maddə] anbarları mövcuddur.*

2. *Tiflis və ətrafında Gürcüstan Hökuməti və təşkil edilmiş nizam və qayda əleyhinə təbliğat davam etməkdədir.*

3. *Hərbi nöqtəyi-nəzərindən böyük*

əhəmiyyəti haiz [əhəmiyyət daşıyan] dəmiryolu körpüsü partladılmışdır. Alınmış məlumata görə, lazımlı anbarları və müəssisələri dağıtmaq üçün sui-niyyət hazırlanmış.

4. *1, 2 və 3-cü maddələrə məbni [əsasən], Tiflis və ətrafında qanlı qaradaş müharibəsi, əks-inqilab, xarici qüvvənin müdaxiləsi sui-niyyəti olduğu üçün Tiflis və dairəsi [ətrafı] idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi fəvqəladə vəziyyət] altında elam olunur.*

General-qubernatorluğa general Mazniyev təyin edilir. Tiflisdəki hərbi qüvvə bütünlüklə işbu zata [bu şəxsə] tapşırılır. Nizami hissələr, milisiya, xüsusi quberniya taboru və başqa Tiflisdəki qitələr [hərbi hissələr] və Naftluqidən Didubeyədək dəmiryolu da müşarileyhə [adı çəkilən şəxsə] tapşırılır.

Əmr 9 təşrinisənə [noyabr] 1918 sənə gecə saat 12-dən etibarən qüvvəni haiz olur [qüvvəyə minir].

Hökumət sədri: Jordani[ya]

* * *

- Daxiliyyə Nəzarəti əmri mövcubincə [Daxili İşlər Nazirliyinin əmrinə əsasən] sabiq Zaqafqaziya Komissarlığı Maliyyə komissarı Karçikyanın evində təftiş icra edilmişdir. Karçikyan hal-hazırda İrəvanda Ermənistan Hökumətində Ümuri-Nafiə [Sosial Təminat] naziridir.

- Təşrinisənənin [noyabrın] 8-ndə şəhər milisiya əzası [üzləri] “Kavkazskoye slovo” qəzetəsi idarəsinə gəlib, işbu qəzetə mühərriri Levan Kipianini

Daxiliyə Nəzarəti əmri ilə həbs etmək istəmişlərdir. Kipiani bu vaxt idarədə yoxmuş.

- Erməni siyasi heyətinin təkidatı [təkidləri] ilə Erməni Cümhuriyyəti əmvalının [mallarının] Mantaşevin evində olan anbardan cəbbəxanaya (arsenala) nəql edilməsi müvəqqədən dayandırılmışdır. Gürcüstanda olan Ermənistan vəkili Camalyan Ermənistan Cümhuriyyətinin Tiflisdə qalan əmvalının hamısının tezliklə İrəvana nəql edilməsindən ötrü icazə verilməsinin lazım olduğunu Gürcüstan Hökumətinə bildirmişdir.

- Məzkur [adı çəkilən] Camalyan, Bakuriani-Tsalka dairəsinə cəm olan Axalkələk qaçqınlarının dəhşətli halını Ermənistan Cümhuriyyətinin Kiyevdə olan komissarına xəbər vermişdir. Türklər bu qaçqınların öz vətənlərinə övdət etmələrinə [qayıtmalarına] razı olmayırlar. Bununla bərabər Gürcüstan Hökuməti də bu qaçqınları qeyri yerlərdə yerləşdirməyə buraxmır. Açıq havada yaşayan bu qaçqınların öz vətənlərinə qaytarılmalarının təxirə salınması ilə bir çoxlarının tələf olmasını xəbər verib, Camalyan Kiyev komissarlığından bu barədə əfkari-ümumiyyəyə [ictimaiyyətə] məlumat verilməsini xahiş etmişdir.

- Nəqliyyat işlərini qaydaya salmaq lazım gəldiyindən, Camalyan Gürcüstan Hökumətinə müraciətlə, nəqliyyat işlərinə münasibəti olan məsələləri, erməni heyəti nümayəndələri [ilə] bir yerdə həll etməkdən ötrü Gürcüstan

Hökuməti tərəfindən vəkillər təyin edilməsi xahişində bulunmuşdur.

- Erməni siyasi heyəti Gürcüstan Xariciyyə Nəzarətinə [Xarici İşlər Nazirliyinə] müraciət edib, silah təslim edilməsi əmrinin müvəqqədən Tiflisə varid olan [gedən] Ermənistan ordusu zabitanına [zabitlərinə] dəxi şamil olub-olmadığının izhar edilməsini [bildirilməsini] xahiş etmişdir.

GÜRCÜ PARLAMANINDA

Təşrini-saninin [noyabrın] 7-sində Çxeidzenin sədarəti [sədriyi] altında Gürcüstan Parlamanının iclası vəqə olmuşdur. Erməni mətbuatının Gürcüstan Hökuməti əleyhinə təşviqatda bulunması haqqında Sosial-Demokrat firqəsinin istizahı [izahatı] müzakirə edilir.

Lomtadidze sözə başlayıb deyir ki:

Bu axır zamanda, xüsusən Gürcüstan Hökuməti ilə demokratiyası [xalqı] ancaq öz qüvvələri ümidinə qaldıqları bir vaxtda, bizim istiqlaliyyətimiz və demokratik üsuli-idarəmiz əleyhinə həddən ziyadə qızğın təşviqat və təhəmmül ediləmməz [dözülməz] çıxışlar yapımaqdadır. Şəhər və kənd əhalisi arasında qövlən [sözlə], feilən [əməli olaraq] və mətbuat vasitəsilə geniş bir surətdə təşviqat davam etməkdədir. Körpünün partladılmasına və demokratik hökumətimizin endirilməsi haqqında əhali arasında yapılan gizlin təşkilata iktifa etməyib [kifayətlənməyib],

qardaş millətlərin demokratiyası [xalqı] arasında qırğın salmaqdan ötrü millətlər arasında olan münasibətin [münasibətlərin] kəskinləşməsinə çalışmaqdadırlar. Bu barədə bir para Tiflis qəzetləri ədəb dairəsindən kənara çıxmışlardır. Bu qəzetlərdən birində namuslu mətbuata yaxışmayan böylə bir məqalə oxuyuruq:

“Ənvər bəy, erməni millətini Türkiyədə məhv etməkdədir. Xan Xoyski bu cinayəti Azərbaycanda və Jordaniya Hökuməti Demokratik Gürcüstanda icra etməkdədirlər. Gənc Türklər, müsavətçilər və “sosialistlər” bir yerə cəm olub erməni millətinin məhv edilməsi qanlı siyasətini silah və təarrüz [hücum] vəsilələri ilə feilən icraya qoymaqladırlar. Bütün aləmi-insaniyyət qarşısında bütün millət, yüzlərcə və minlərcə məhv, qaçqınlar dəxi həlak olmaqladırlar. Gürcüstanda da həmçinin erməni millətinin qalanı tələf edilməkdədir. Cavaxetiyanın Gürcüstan torpağına daxil edilməsi üçün Bakurianidə və Tsalkanın hündürlüklərində olan erməni qaçqınlarını qırıb məhv etmək lazım gəldiyindən, Ənvər və Tələtlər planı üzərinə onlar tələf edilməkdədirlər. Bunun qarşısı alınmalıdır. Ənvər bəy cinayətinin Gürcüstanda da icraya qoyulmasına biz razı ola bilmərik. Erməni Hökuməti, Gürcüstanda yaşayan hamı erməni əhalisi və Tiflisdə olan bütün erməni təşkilatları heç bir tələfata baxmayaraq, Gürcüstan Hökumətini erməni millətinin məhv edilməsini tezliklə dayan-

dırmağa məcbur etməlidirlər.”

Bu məqalədə yazılanların hamısının Hökumətə məlum olub-olmadığını sual edirik.

Şimdiyə qədər mehriban yaşayan bilümm [ümumiyyətlə] Qafqaziya və baxüsus [xüsusən] Gürcüstan və Ermənistan demokratiyasının [xalqlarının] düşmənləri qanlı tufan qaldırmaqla Demokratik Gürcüstanda hərc-mərcliyə bais olub, Gürcüstan Hökumətinin endirilməsinə çalışmaqdadırlar. Hər-gah bunlar Hökumətə məlumdursa, qanlı tufanın qarşısı alınmaq üçün nə kimi tədbirlər ittixaz edildiyi [tədbirlər görüldüyü] sual olunur.

Alqışlarla qarşılanan Hökumət Sədri Jordaniya böylə bəyanat verir:

Vətəndaşlar! Məsələ xeyli ciddi və bu məsələ ətrafında əhali arasında cürbəcür şayiələr intişar etməsinin [yayılmalarının] Hökumətə mövsuq surətdə [sənədləri ilə, sübutları ilə] məlum olduğundan, Hökumət vagüzar edilən [tapşırılan] bir həftə müddətindən istifadə etməyərək, bu suala tezliklə cavab verməyi qərara almışdır. Burada deyilir ki, bu axır günlərdə Tiflisdə müəyyən mətbuat tərəfindən beynəlmiləl toqquşmasına bais ola biləcək təşviqat aparılmaqdadır. Bədbəxtanə [təəssüf ki], burası həqiqətdə də böyledir. Bu axır 4-5 gün ərzində “Orizon” qəzetəsində (başqa əhəmiyyəti olmayan məsuliyyətsiz qəzetələrdən sərfi-nəzər [digər əhəmiyyətsiz və məsuliyyətsiz qəzetləri bir kənara qoysaq belə]) böylə məqalələr dərc edilməkdədir ki,

bu qəzetə ruhunun bu axır günlərdə böylə dəyişilməsinə nə bais olduğunu anlamaq mümkün deyildir. Əqəliyyəti [azlığı] təşkil edən millət nümayəndələri birinci gün Parlamana daxil olduqda bizimlə mehribanənə bir surətdə işləyəcəklərini bəyan etdilər. Mən bu sözlərin sədaqətən [doğru; səmimi] deyildiyinə inanıb, hal-hazıra qədər də bu rəydə olmuşam. Lakin bədbəxtənə, həmin nümayəndələr mənim bu nəzəriyyəmə şərik olmamışlardır. Mən qəzetələrin çıxışına o qədər əhəmiyyət verməzdim. Lakin mənim əlimdə başqa sübutlar dəxi vardır.

Təşri-ni-saninin [noyabrın] 6-sında mənə bir çox daşnaklardan mürəkkəb bir heyət təqdim edilmişdi. İşbu gündə də məlum olduğu üzrə “Orizon” qəzetəsi bu məsələ barəsində bir çox məqalə yazmış imiş. Mənim yanıma gələn heyətlər Tiflisi təhdid edən eşalonları yadıma salırdı. Onlar səhv edirlər ki, guya mənə böylə gözükmüşdür. Onlar bilirlər ki, o heyətləri biz öz yanımızdan buraxammayız. “Orizon” heyətləri də o şəkildə. (“Sizin” deyə səda eşidilir. Gurultulu alqış.) Mən bu heyətin əfradını [fərdlərini, üzvlərini] tanımayırdım. Fəqət bir nəfər Bələdiyyə Məclisi sədri müavini Yağcıyanı tanıyırdım. Bu zat, heyətin namından [adından] söylədi ki, işbu heyəti özü təşkil edərək gəlmişdir ki, erməni əhalisinin çıxışı qarşısını almaqdan ötrü təşəbbüsatda bulunsun və mənim cavabımı tələb etdi. Mən mütəhəyyir [heyrətə düşmüş] idim.

Əfsus ki, mən erməni qəzetlərini oxumayıram. Böylə olur ki, erməni qəzetələrinin o günkü nömrələrində çıxışlar var imiş. Mən, nə vaqə olmuş deyə sorduqda, cavab verdi ki, Türkiyə fərari [qaçqın] erməniləri öz ölkələrinə buraxır, fəqət Gürcüstan buraxmaq istəmir. Bundan dolayı, erməni milləti namından mənə etiraz etmək qəsdilə gəlmişlərdir. Bunların ikinci töhməti Bakurianidəki qoşun dəstəsinin guya fərarilər əkməyi ilə dolanaraq, fərarilər ac buraxmaqlarıdır.

İşbu ittihamlardan əvvəlincisi məni çox düşündürmüşdür. Mən sual etdim ki, həqiqətənmi onlar Gürcüstanın qaçqınları buraxmamağına inanırlar? Heyət əzası [üzvləri] bu işin mühəqqəqliyinə [doğruluğuna] inandıqlarını söylədilər. Bunlar o qədər ürəklə dedilər ki, mən bir qədər şübhəyə düşdüm. Mən xəyal etdim ki, Hökumət belə əmr verməmiş, ola bilsin ki, general Makayev özündən bu işi etmişdir.

Mən bunların “Orizon” qəzetəsi müfəttinliyi [fitnəkarlığı] qurbanı olduğunu bilsəydim, şübhəyə düşməzdim. Bunlar getdikdən [sonra] mən Hərbiyyə nazirini dəvət edib, işin nə şəkildə olduğunu söylədim. Hərbiyyə naziri mütəhəyyir [heyrətdə] qalaraq, böylə işin olmamağını söylədi. Biz teleqrafən general Makayevi çağırıdım. Biz Makayevi təyin etdiyimizin səbəbi məlum olsun gərək. Bu zat [şəxs] Axıska qəhrəmanıdır. Bu zat bir para Bakı başçıları kimi erməni hissələrini qoyub qaçan deyildir. (Ümumi alqış.) Bu ge-

neral öz vəzifəsini axıradək ifa edən-lərdəndir. Bunu Axıska sabiq Bələdiyyə rəisi Zoryan təsdiq edə bilər. Bu zat milli qırğın əleyhinə olduğu üçün müsəlmanlar miyanında [arasında] hüsnirəğbət qazanmışdır.

(mabə'di var)

QƏZETƏLƏRDƏN

Bavariya Hərbiyyə vəzirinin müraciətnaməsi

Bavariya Hərbiyyə vəziri əhaliyə xitabən bir müraciətnamə nəşr etmişdir. Müraciətnamədə deyilir ki:

Hal-hazıra qədər bizim müttəfiqimiz Avstriyaya təqdim edilən mütarikə şəraiti [atəşkəs şərtləri] düşməyə bizim sərhədimizi cənub və şərq tərəfdən təhdid etmək imkanını verir. Bu müharibə müddətində mərdənəlik və fədakarlıq göstərən Bavariya camaatı öz qüvvəsinə etimadla bu mümkünamə [ehtimalı] asudə bir surətdə qarşılaya bilər. Narahat olmaq üçün heç bir əsas yoxdur. Vətənin təhlükədən təmin edilməsi üçün lazımi tədbirlər görülməklə feilən [əməli surətdə] icraya qoyulmaqdadır. Əhali inanmalıdır ki, vətənimiz gözlənilməyən bir həlakətlə [məhv olmaq təhlükəsi ilə] təhdid edildiyi zaman dərhal xəbərdar ediləcəkdir.

Almaniyada əsgərlərin azadı

Alman vəzirinin [nazirinin] binagüzarlığı [sərəncamı] ilə 1870-1871-ci illərin müharibəyə iştirak etməyən

saldatları bilatəxir [təxirə salınmadan] vətənlərinə göndərilməlidirlər.

Almanların dinc əhali ilə rəftarı

Belçika qəzetələrində dərc edilən “Şimali bank” elanında deyilir ki, alman məmurlarının səy və fəaliyyəti sayəsində bankın pulları və hamı sənədləri salamat qalmışlardır. Lill şəhəri təxliyə edildiyi zaman alman komanda heyətinin əmrinə görə, bankın hər bir işləri siyahı üzərinə xüsusi qutulara doldurulub, xüsusi zabit mühafizəsi altında Brüksel şəhərinə gətirilmişdir. Alman məmurları burada xüsusi mənzil tutub, bankı orada yerləşdirdikdən sonra əməliyyata başlamışlardır.

Bolşeviklər Avropada

Danimarka qəzetələri xəbər verirlər ki, Rusiya bolşevikləri Avropanın bir para hissələrində, o cümlədən Danimarkada da ciddi təşviqata başlayıb, Kopenhagenə çıxış yapmışlardır. Rusiya bolşevikləri Avropada sülh əqd edilməsi [bağlanması] ilə özlərinin Rusiyadakı mövcudiyətlərinin təhdid altına düşməsinə anlayıb, bütün cahın inqilab atəşini tezliklə yandırmağa çalışırlar. Rusiya bolşeviklərinin böyük sərmayəyə malik olduqları müşahidə edilir. Bunlar Avropada ancaq sindikalistlərə istinad etməkdədirlər. Bolşeviklərin Stokholmda dəxi çıxış yarmaları qeyd edilməkdədir.

Vilsonun notası

Müttəfiq dövlətlər Amerika ilə Al-

maniya arasında olan müxabirata [danışqlara] lazımınca bələd olmuşlardır. Onlar yanvarın 8-ində Vilsonun Konqreyə etdiyi müraciətnaməsindəki və həmçinin başqa müraciətnamələrində göstərilən şərait [şərtlər] üzərinə Almaniya ilə sülh əqd edilməsinə [bağlanmasına] razı olduqlarını izhar etməkdədir [bildirməkdədir]. Lakin onlar hər halda göstərməlidirlər ki, dənizlərin azad buraxılmasına aid 2-nci maddə cürbəcür təbir və təfsirəti mövcib olduğundan [müxtəlif yozumlara və şərhələrə ehtiyacı olduğundan], Müttəfiq dövlətlərdən bir paraları qəbul edə biləcəkləridir. Onlar Sülh Konfransına gələndə qədər bu məsələlərin sərbəst təfsiri [şərh edilməsi] hüququnu saxlamalıdır. Vilson tərəfindən Konqreyə verilən müraciətnamədə zəbt edilən yerlərin təcrid [bərpa] və təxliyə edilməsi və təmizlənməsi lüzumu qeyd olunur. Müttəfiq dövlətlərin zənnincə, bu məsələdə heç bir şübhə ola bilməz. Onlar bu məsələyə öylə mənə verirlər ki, Almaniya Hökuməti Müttəfiqlərin dinc əhalisinə quruda, suda və havada vurulan zərər və ziyanı təmin etməlidir. Notanın axırında deyilir ki, Vilson bu təbirata [yozuma] razı olub, marşal Foş isə Almaniya Hökumət vəkillərini mütarikə şəraitini [atəşkəs şərtlərini] xəbər verməkdən ötrü qəbul etmək icazəsinə malik olmuşdur.

Kuban və Ufa Hökuməti

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 24-ün-

dən Yekaterinodardan Ukrayna Teleqraf Acentəliyinə xəbər verirlər:

Ufada təşkil edilmiş Hökumətə əlaqə [bağlılıq] məsələsində nahiyyə hökuməti qət etmişdir ki, Kuban Ufa Hökumətindən ayrı olduğu üçün əlaqə məsələsi əməli əhəmiyyətini qeyb edir. Nahiyyə hökuməti fəqət [yalnız, sadəcə] Kuban əhalisi iştirak edə biləcəkləri bir hökuməti təsdiq edə biləcəkdir. Bundan dolayı işbu məsələ növbətdən götürülmüşdür. Nahiyyə hökumətinin əqidəsində cənub-qərbi hökumətlərin başlıca məsələləri bolşeviklərlə mübarizə olmalıdır. Buna görə bolşeviklər əleyhinə Kuban, Don, Ukrayna, Terek, Gürcüstan, Ermənistan, Azərbaycan hökumətləri qüvvələrindən mürəkkəb bir cənub-qərb cəbhəsi təşkil etməlidir. Cəbhə təşkili və layihəni qövləndən feilə gətirmək üçün bir konqre dəvəti qət edilmişdir.

MAARİF NAZİRİ HƏZRƏTLƏRİ İLƏ MÜSAHİBƏ

Srağagün dövlətli Maarif naziri həzrətlərinin hüzuruna qəbul olaraq Maarif Nəzarətinin təsəvvürəti [düşüncələri, planları] haqqında bir qədər müsahibədə bulunduq.

Milli maarif xüsusunda nazir həzrətləri bizi maraqlandıran bir çox suallara kafi və şafi [qənaətbəxş] cavablar verərək, məmləkətimizin istiqbalına [gələcəyinə] olan ümidimizi bir qat daha təqviyyə buyurdular [artırdılar].

İbtida [əvvəla] burasından başlanır ki, məktəblər tamamilə milliləşir. Böylə ki, ibtidai məktəblərdə çocuqlar öz ana dillərində oxuyacaqlar (türklər türk, ruslar rus, ermənilər erməni dilində və ilaxir). Rüşdiyyə və edadi məktəblərə gəlincə, bunları birdən-birə milliləşdirmək on minlərcə uşağı elm məbədidən qovmaq kimi olduğundan, böylə məktəblərin yuxarı siniflərində dərslər hələlik sabiqki qayda ilə getməlidir və ancaq aşağı siniflər milliləşərək rüşdiyyələrin birinci və ikinci sinifləri, edadilərin isə iki ehtiyat [hazırlıq] və birinci, mümkün olsa ikinci sinifləri milliləşərək dərslər türk dilində gedir. Fəqət, həman bu siniflərdə dəxi uşaqlar türkcəni bilmirlər. Türklərin bir qismi və ümumiyyətlə qeyri-türklər, müvəqqət olaraq bunlar üçün dəxi ayrıca siniflər açılır.

Mövcud məktəblər haqqında böylə tədbirlər görməklə bərabər, Azərbaycanda ümumiyyətlə maarifin zəif bir dərəcədə olduğunu dərklə, bir çox yerlərdə yeni məktəblər açılmışdır, bir çoxları da açılacaqdır.

Şübhəsiz ki, Azərbaycanda məktəb şəbəkəsi açmaq üçün yalnız Maarif Nəzarətinin arzusu və pul buraxılması kifayət etməz. Müəllimlər lazımdır. Müəllimimiz isə azdır. Bunu Maarif naziri həzrətləri bilirlər. Binaileyh [ona görə], əvvəlcə müəllimlər hazırlanmasına çox diqqət verilmişdir. Müəllimlərimiz az, həm də əksəri türk dilini yaxşı bilmədiyindən, şimdiki şərait altında müəllimliyə yaramaz idilər. Bunları

türk məktəbi müəllimliyinə hazırlamaq üçün qabaqcadan Gəncə, Şəki və sairələrində müəllimlər kursları açmışdır. Burada 200-dən ziyadə müəllim hazırlanmışdır. Eyni zamanda müəllimlərin miqdarını artırmaq qəsdilə darülmüəllimin [seminariya; pedaqoji məktəb] məsələsinə artıq dərəcə diqqət verilərək, ibtida [əvvəla] Qori darülmüəllimini Qazax şəhərinə köçürülmüş və islah edilmişdir [təkmilləşdirilmişdir]. Gəncə darülmüəllimini milliləşdirilmişdir, Bakı darülmüəllimatı [qızlar seminariyası] dəxi darülmüəlliminə [oğlanlar seminariyasına] mübəd-dəl edilərək [çevrilərək] milliləşdirilir. Bunlardan maəda [başqa] Zaqatalada və Ağdamda birər darülmüəllimin açılmasl layihəsi verilmişdir.

Yeni darülmüəlliminlərdən birisinin nə üçün Şuşada deyil, Ağdamda açılmaq istənildiyinin səbəblərini sordum. Nazir həzrətləri kəndi mülahizələrini izah buyurdular. Mən də dəxi zənni-acizanəmi əzrlə [acizanə fikrimi ərz edərək], darülmüəlliminin Şuşada olmasının Ağdamda açılmaqdan daha övla [vacib] olduğu haqqında mülahizələrimi söylədim. Nazir həzrətləri darülmüəlliminin Şuşada açılmasına hüsni-təvəccöh ibraz etdilər [rəğbət göstərdilər].

(Bu xüsusda mülahizələrimə qarşı hüsni-təvəccöhündən naşi [rəğbət göstərdiyi üçün], nazir cənablarına təşəkkürümü ərz etməyi kəndimə vicdani vəzifə sanıram.)

Nəhayət, tələbələrin məktəbi-hər-

biyyəyə [hərbi məktəbə] alınmaları haqqındakı sualıma cavabən nazir həzrətləri tələbələrin məmləkət üçün mədəni bir qüvvə təşkil etdiklərini və ümum-mədəni işlərdə çalışmalarının daha nafe [faydalı] olduğunu qeydlə bəyan etdilər ki, baihəmə [bununla belə] hal-hazırda bu cəhətdən tələbələrin xidmətinə daha çox ehtiyacımız var. Bilxassə [xüsusən] ki, burada tələbələr mövcud iyyətimizi müdafiə edəcəklə qüvvənin başında durmaqla bir tərəfdən tarixi bir zamanda yeni əmələ gəlmiş dövlətimizə, vətənimizə artıq dərəcə kömək etmiş olurlar; eyni zamanda xalqın avam sinfindən təşəkkül edən əsgərlər üçün bir mədəni rəhbərimiz olurlar. Bu mülahizə ilədir ki, bu vaxtadək darülfünuna [universitetə] getməyib Azərbaycan daxilində qalmış və məmaliki-əcnəbiyyəyə [xarici ölkələrə] gedib də darülfünuna girmiş olan tələbələrin həpsi məktəbi-hərbiyyəyə alınacaqdırlar.

Xəlil

NURİ PAŞA HƏZRƏTLƏRİ ŞƏRƏFİNƏ BÖYÜK BİR ZİYAFƏT

10 təşrin-i sani [noyabr] yekşənbə [bazar] gününün axşamı Bakı şəhər əhalisi tərəfindən qəhrəman Ordumuzun şanlı komandanı Nuri paşa həzrətləri şərəfinə Yay klubunun zalında böyük və mütəntən [təntənəli] bir ziyafət verildi.

Klubun içi və dəhlizləri gözəl və pürqiyət [bahalı] xalılarla döşənməmiş, divarları dəxi al-qırmızı bayraqlarla bəzənmişdi. Yuxarıda böyük musiqi orkestri, aşağıda da həm Osmanlı və həm Azərbaycan türklərinə məxsus milli sazəndə və xanəndələr tərənnümsaz olmaqda idilər.

Hökumət əhlindən ümum nazirlərimiz Baş Nazirlə bərabər, şəhərimizin bütün böyük məmurları, ümum zabitə əfəndilər, İran konsulu cənabları, ziyalılarımız, böyük tacirlərimiz və sair əyan və əşraf ziyafətdə hazır idilər.

Nuri paşa həzrətlərinin salona vürudu [gəlişi] əsnasında musiqi orkestri tərənnümsaz olub, məclis əhli səfbəsteyi-ehitram durub [ehitramla səf tutub dayanıb], paşa həzrətlərini səmimiyyətlə salamladılar. Bə'dəhu [ondan sonra] hər kəs miz başında özünə məxsus olan yerini tutub ziyafət başlandı.

Yemək əsnasında Baş nazirimiz Fətəli xan Xoyski həzrətləri birinci olaraq bəliğ bir nitq söyləyib, Azərbaycan türklərini bəndi-əsarətdən [əsarət zəncirindən] xilas ilə naili-səadət olması yolunda tökülən Osmanlı-türk qanına işarə ilə: “Bu qan və bu qan tökülən mübarək yerlər heç bir vaxt unudulmaz və xatirdən çıxmaz” buyurdular. Bə'dəhu [ondan sonra] Nuri paşa həzrətlərinə müraciətən idareyi-kəlam edərək [sözünə davam edərək], Azərbaycan türklərinin təşəkkürati-əmiqanələrini [dərin təşəkkürlərini] paşa həzrətlərinə bildirib, qədəh qalxırdı. O halda bütün hüzzar [orada

olanlar, iştirak edənlər] ayağa duraraq müzəffər və şanlı komandanımız paşa həzrətlərinin şərəfinə şərbət-nuş olub [içkilərini içərək], sürəkli alqışlarla izhari-məsərrət və şadmani etdilər [sevinc və şadlıqlarını nümayiş etdirdilər].

Həqiqət, bu böyük məclisdə hamının, baxsus [xüsusi] Bakı əhlinin olmazın dərd, möhnət, bəla və zillət çəkdiyələri və olmazın həqarətlərə düçar olduqları, ağarmış saç-saqqallarından, solğun çöhrələrindən, məhzun gözlərindən bəlli olan üzlərində bu axşam o qədər bəxtiyarlıq və bundan dolayı o dərəcə şükrü-səna əlaimi [minnətdarlıq və təşəkkür əlamətləri] peyda və hüveyda [aşkar] idi ki, keçmiş qara günlərin fəna təsirləri bu gün nail olduğumuz ağ günlərin sürurbəxş əsərləri [sevinc bəxş edən təsirləri] müqabilində unudulmaq üzrə olduğu aydın və aşkar idi.

Əvət! Fəna təsirlər unudular, fəqət o təsirləri buraxan qara günlər unudulmaz. Onları unutmaq üçün ya filosof olmalıdır, ya laübbali [hissiz, duyğusuz; laqeyd].

Nə qərib təsadüf:

Təqribən bir il bundan əqdəm [əvvəl] bu gün ay-ulduzlu türk bayrağı ilə donadılmış [bəzənmiş] olan bu salonda bolşevik Suxartsev, Nikolay zamanına məxsus bir hakimi-müstəbid vəziyyətini alaraq hüquqi-siyasiyyə və insaniyyələri xüsusunda ağız açmağa cürət edən Bakı müsəlmanlarını təhdid yolu ilə “Bakıda daşı daş üstündə qoymaram” deyə meydan oxuyurdu.

Buna qarşı olaraq Şurayi-Milli rəisi Rəsulzadə Məhəmməd Əmin yoldaşımız: “Əvət, biz istirdadi-hüquq [hüququmuzu geri almaq] yolunda mübarizə edəriz. Nəticədə bizə ya istiqlalıyyətimiz qalar, ya uçurulmuş daşlar. Fəqət, əmin olunuz, müvəqqəti müzəffəriyyəti sizin üzərinizdə olsa da, daimi zəfər bizimdir” deyə gələcəkdən xəbər vermişdi.

Bu axşam, Rəsulzadə cənabları öz səlis nitqində bu fəqərəni [hadisəni; hekayəni] yada salıb, qanlı və haşşikən [haqqı tapdalayan] Suxartsevlərin rəcəz oxuduğu bu meydanda bu gün daimi və əzim bir türk zəfərinin bayram edilməsinə işarə ilə haqq sözün haqq yerinə düşməyindən dolayı izhari-məsərrət və məmmuniyyəti eylədi [sevincini və məmmuniyyətini nümayiş etdirdi].

Əvət; əgər Suxartsev bu axşam klub salonuna bir nəzər yetirib də, bu al bayraqları, bu şanlı komandanları, bu qəhrəman zabitləri, bu cəsür əsgərləri, bu bəşşəş [şad] və bəxtiyar çöhrələri görsəydi, hədəsinin nə qədər gülünc və bica [puç] olduğunu özü də etirafa məcbur olardı.

Rəsulzadə nitqinə davam edərək: “Siyasi üfüqdə qara buludlar görünən kimidir, lakin bu qara buludlara qarşı Nurilərimizin zülmətşikən [zülməti parçalayan] nuru var” dedikdə, bütün əhli-məclis ayağa qalxıb paşa həzrətlərini xüsusi bir təzim və təbcil [tərif] ilə alqışlamağa başladılar.

Bir ildən bəri əziz müsafirimiz və

keçirdiyimiz qara günlərə bizimlə bərabər şərik olan Ruşəni bəy həzrətlərinin bəliğ [bəlağətli] nitqi o qədər yanıqlı və o qədər atəşin idi ki, hazirun üzərində böyük bir təsir buraxdı. Qayeyi-amalımıza yetmək, istirdad edilmiş [geri alınmış] hüququmuzu son qüvvəmizlə saxlamaq və bu yolda hər bir fədakarlığa hazır olmaq üçün bu gecənin şərəfinə yəmin [and içmək] lüzumundan bəhslə əhli-məclisin ruhunu yüksəldirdi.

Hazirun aramızda oturan bir zatın [şəxsin] nitqinə müntəzir görünürdü [nitqini intizarla gözləyirdi]. Bu zatın illərdən bəri eşitmədiyi səsini eşitmək, fikrini bilmək, nəzəriyyatından xəbərdar olmaq istəyirdi. O möhtərəm zat, sevgili üstadımız Əhməd bəy Ağayev idi ki, nitq söyləmək üçün yerindən qalxarkən salonda dərin bir sükunət əmələ gəlib, hər kəs bütün diqqətini ona tərəf ətf etdi [yönəltdi].

Əhməd bəyin nitqində bəzilərinin gözlədiyi atəş yox idi, amma həqiqi bir səmimiyyət var idi: “Mən Bakını İstanbulda və İstanbulu Bakıda görüb də özümü o qədər bəxtiyar görürəm ki, daha ölsəm də qəmim yoxdur, dünyadan kam almış gedərəm” kimi sözləri o qədər səmimi bir lisan [dil] və lisani-hal ilə [hal dili ilə; ümumi görünüşü, jestləri, mimikası və s. ilə] söyləyirdi ki, eşidənlər dəxi özünü Əhməd bəy kimi bəxtəvər və bəxtiyar hiss edirdilər. Biz Əhməd bəyin nitqini icmala cəsəret etməyib, tamamilə qəzetəmizdə dərc üçün lütfən bizə göndərmək ümid və

istidası [xahişi] ilə oxuyucularımızı səbrə dəvət edirik.

Bu qədər nitq və alqışlara cavab olaraq Nuri Paşa həzrətləri gözəl İstanbul şivəsi ilə ruhumuza ləzzət verən və məzmunca qəlbimizi bir taqım əndişələrdən təmiz qılmaqla sürürü-şadmaniyi-binəhayətimizi mövcib olan [sonsuz sevinc və şadlığımıza səbəb olan] qayət bəliğ və səlis bir nitq iradı ilə [nitq söyləməklə] məclis əhlini şərəfyab [şərəflənmiş] və minnətdar buyurdular.

Bu nitqin təsiri ilə idi ki, hər kəsdə gələcəyə artıq əndişəsiz bir nəzər əmələ gəlib, kəndində böyük bir ümid, yüksək bir ruh hiss edərək xoşbəxt və xoşvaxt bir hal ilə bir-birini təbrik edib, məclisə xitam verdilər.

Ayn.

IQTİSADİYYAT

III

Həyat-iqtisadiyyəmizdə qadınlarımızın vəzifəsi

Həyat bizdən ötrü ağır günlər hazırlamış imiş. Hürriyyətimizi, tarixi hüququmuzu yenidən ələ gətirmək üçün bir çox əza və əziyyətlər görməli, bir çox qurbanlar verməli imişik. Azadə həyatımız top gumburtuları, tufəng şaqqırtıları altında nəşvü-nəma tapmalı [inkişaf etməli] imiş.

Nə isə, üzərimizə düşəcək ağırlıqları qəbul etməli, heç olmazsa gələcək

vətənimiz yavrularını təmin etməliyiz. Zənciri-əsarət altında zəif düşmüş vətənimizin xarabazar deyil, millət bağı olmağına çalışmalıyız. Bütün əs-kini [köhnəni] yaddan çıxarıb, fəqət [yalnız] yeni həyat üçün mübarizədə bulunmalıyız.

Qadınliq yardımı təcrübəsizliyimizi azaldacaq, bizi mübarizəyi-həyatıyyə-yə [həyat mübarizəsinə, ölüm-qalım mü-barizəsinə] silahlandıracaqdır.

Qadınliq zor bir qüvvədir. Qadınliq həyat məcrasını ən az zamanda bütünlüklə dəyişmək qüvvəsinə malikdir. Fəqət bizim işbu zor qüvvəmiz yatmış. Biz işbu dövlətdən mədəniyyətimiz [mədənlərimiz], ölkə sərvətimizdən istifadə etmədiyimiz kimi istifadə edəm-mirik.

Halbuki xüsusi bir hərəkət, haydi qadınliq oyandı, şimşək itiliyi, qılınc kəskinliyi kimi, mütəşəkkil olaraq mü-barizəyi-həyatıyyə üzərinə yürüyəcəkdir.

Bu kütlə, işçilərdə iş həvəs, həya-ta məhəbbət artıracaqdır.

Zamani-maziyə [keçmiş zamana] bir nəzər salalım. Qadınliq oynanmış rolları təsəvvür edəlim. Təbakərallah [Allahın bərkətindən], qadınliq nə yapmamış, hangi bir xarabazarı gülüstan, hangi gülüstanı xarabazar etməmişdir?

Roma filosoflarını əqli-səlim [sağ-lam məntiq], kamali-müstəqim [doğru kamal] sahibi fəqət qadınliq etmişdir. Dini-islamın təbliğ və intişarında [yayılmasında] qadınliq xüsusi bir yer

tutmuşdur. Qadınliğin zərif əllərini bütünlüklə islam intişarı siyasətində görmək mümkündür.

İşbu qiymətdar qüvvədən şimdi biz də istifadə etməliyiz. İşbu xariqüladə qüvvəni həyatı-iqtisadiyyəyə [iqtisadi həyata] tətbiq etməliyiz.

Qadınliq özü-özlüyündə bu vəzifə-nin hüsn [gözəllik], zərafət və lüzumu-anlayacaq, bu cəhəti də yavrusu kimi zərif dillər, gözəl mahnılarla bəsləməyə çalışacaqdır.

Qadınliğı da iqtisad bayrağı altına çağırmalıdır.

Əski həyatımızda qadınliq böyük rollar oynamış. Vaxtilə nənələrimiz babalarımızla bərabər yaşayıb, azad quşlar kimi bir əmək əmmişlər [birgə işləmişlər; birgə zəhmət çəkmişlər]. Türk milləti qocaman Qafqaziyanın asumanə doğru yüksələn sıldırım qayalarının behişt-mənzər [cənnət mənzərəli] yamaclarında, gen Anadolunun zümrüd bağlarında, ixtiyar Kiçik Asiyanın qarlı səhralarında, şad Azərbaycanın yüksək sinəsində bir həyat sürmüşlər. Fəqət, zərafət [və] lətafətlə biribirindən ayrılan işbu iki [nəfər] bir tarlada çalışıb, bir bucaqda məsləhətlər etmişlər. Qadında erkəyə şəfqət, erkəkdə qadına məhəbbət olmuşdur.

Bunu yenidən təcdid [bərpa] etməlidir. Qadını yeni tarlaya, yeni bucağa, iqtisad tarlası, iqtisad bucağına sövq etməlidir.

İqtisad – həyatın mahnısı, hüsn-zərafətidir. İqtisad olduğu yerdə xəndə [gülüş] çox, göz yaşı, qəm az olacaqdır.

İşbu xəndəni, qəm azlığını qadından başqası yaradacaqmı?

Qadınliq daima vətənin qüsuratını [qüsurlarını] erkəkdən tez anlamış. Osmanlı qadınlığını nəzərə alalım. Donanma inşası üçün Müdafieyi-Milliy-yədə qadınliq çox çalışmışdır. Hal-hazırı demirəm.

Biz etiraf etməliyiz ki, iqtisadi ruhsuz, biz yeni qüvvələr hazırlamaqdan məhrumuq. Halbuki millətə vətən yaratmaq, milləti yeni həyatı qəbul edər hala gətirməkdən ötrü yeni qüvvə lazımdır.

Yeni qüvvə cavanlarımızdan ibarət olacağı təbiidir. Cavanlarımız işbu qüvvə sırasına daxil ola bilərlərmi? Əlbəttə xeyr!

Cavanlarımız şəbabətlərində [gəncliklərində] yorulmuşlar, xəstə düşmüşlər. Xüsusi bir işdən naşi [ötrü] həyatdan bilmərrə [tamamilə; bütünlüklə] usanırlar. Öylə zənn edilməsin ki, həqiqətən bizdə istedad yox, çalışqanlığa həvəs yoxdur. Burası böyük xəta, böyük səhvdir. Biz çalışmadıq, çalışqanlıq qüvvəmiz (кинетическая энергия) feilə tətbiq edilmədi. Təbiət qanunu mövcibincə [təbii qanuna əsasən] salamat qaldı. Fəqət üzlrini bətalət [süslük; tənbellik] tozu örtdü.

Qadınliq şu tozu təmizləyəcək, şu qüvvəni yay kimi çərtəcək [cücərdəcək]. İştə o vaxt istedadı-milliyəmiz, zənnimizdəki çalışqanlıgımız zahir olacaqdır.

Qəvi [güclü] toplar gurultusu altında bizim də fəaliyyət vulkanımız

partlasın. Qəvi şrapnel dolusu altında bizim də həyatımız parlasın, məmləkətimiz fəaliyyəti yenilənsin.

Qadınların kağız üzərində mürəkəblə yazdıqları, mərmər üzərində həkk etdikləri, yürəkləri diktələri əsrlərlə unudulmaz, fəqət yürəkləri ilə yürəklərə yazdıqları dünya yaşadıqca, bəlkə bir az da fəzlə yaşayacaq, təbii almaz kimi şüa buraxacaqdır.

Həyatı-hazirəmizdə [indiki həyatımızda] erkəyin qafası quruyur, təbii hərərətini qeyb edir. Qadınliq işbu qafaya yol bulacaq olarsa yeni hərərət, yeni qüvvə verməyə qadir olacaqdır.

Həyatı-milliyəmizi sevəcək olarsaq, vətən abadlığını diləyəcək olarsaq, mədəniyyət istərsək, qadınliğa qafalarımıza yol verməliyik. Yürəklərimizi qadın qələmi üçün lövh [lövhe] etməliyik.

Hal-hazırda qadınliq böyük rollar ifa edə bilər. Yenə tarixə baxalım. İslam qadını məqsəd ardınca getmiş, amal mübəlligəsi [təbliğətçisi], məfkurə müntəşirəsi [ətrafa yayan] olmuşdur. İslam ordusunun qələbəsi qadına mənsubdur. Ərəb qadınları erkəkləri hərbə təşviq edir, yaralılara su daşıyır, ərəb qadını müharibə edirmiş. O vaxt o icab etmiş [lazım gəlmiş], qadınliq onu yapmış. Hal-hazırda isə başqası icab edir, başqasını yapmalıdır. Böylə olarsa, islam ordusu qələbəsi kimi yeni həyat qələbəsinə də nail oları zənn edirəm.

Bütün cahana nəzər salalım: insaniyyət kütləsini millət deyil, dinlərdə

böləlim. İslam dininə 600 milyona baliğ [çatan] bir hissə düşür. Möhtərəm qarein [oxucular], işbu rəqəmin nisfini [yarısını] pozalım. 300 milyonluq bir qüvvəmiz yoxdur.

Həyat yeyib, içib, yatmaqdan ibarətmi əcəba? Əlbəttə, xeyr. Həyat, fəqət fəaliyyətdir. Bizim islam qadınları isə içib, yeyib, yatır, təbah [puç] olur!

Düşünülürmü? 300 milyonluq bir kütle-i islam həyati-islamiyyədə iştirak etmir. Əcəba vahiməli rəya deyilmi?

Burası kifayət etməyir. Fəzlə olaraq mabəqi [yerdə qalan] 300 milyonda da həyata məhəbbət oymayır, bu da təbah olur.

Məcburən tarixə baxmalıyıq. İslamın altun dövründən sonrakı səhifələri seyr edəlim. Şüəramızı [şairlərimizi] görəlim. Birində ruh yox! Qəzəlləri şikayət, qitələri qəm mahnısı. Misraları ələm zənguləsi.

Filosoflarımızı oxuyalım. Yahu, burası başqa bir həngəmədir. Həyat sıfır, başqa bir şey yox.

Halbuki biz də başqaları kimi müxtərə [ixtiraçı], mübdə [icadçı], dahi olardıq. Bizdə də başqaları kimi təməddün [mədəniyyət], tərəqqi duyğuları oyanardı. Biz insan deyilməyib əcəba?

Cəhalətimizin səbəbini tinət [xasiyyət; xarakter], istedadımızda arayan filosoflarımız (!) gözlərini silib yanlarındakı çadrapuş [çadra örtmüş] Misir mumyası mühərrik məhbəsə [ayaqlı həbsxanaya] baxsınlar. Baxsınlar da,

ümdə səbəbi düşünsünlər!

Biz bu vaxtdək kişilərdən məsələni düşünmək diləyirdik. Qadınluq qüvvəsinin feilə tətbiq edilməsini rica edirdik. Əfsus ki, nəticə vermədi.

Osmanlı qadınluğu özü-özlüyündə məsələnin mühüm olduğunu anladığından naşi [anladığı üçün], zor bir qədəm atmışdır. Yumruğunu dünyəyə deyərək “Haydi, yol ver, yürüyəcəyəm” deyərək həyata qədəm basdı. İstanbul qadınluğu inqilabı – millət inqilabıdır. Millət, məmatdan [ölümdən] həyata üz döndərmək istəyir.

Bizim Azərbaycan qadınları böylə yapmaqdan müvəqqəti olaraq məhrumdurlar. Binaileyh [ona görə], üzümü Osmanlı qadınlığına tutub, işbu mummyanı da yaddan çıxartma[ma]ğı təklif edirəm. Mən yalvarammaram, göz yaş töküb iltica edəmmərəm [yalvar-yaxar ola bilmərəm]. Fəqət bildiyim, oxuduğum, eşitdiyim həqiqəti göstərəcəyəm. “Qadınluq, millətin böylə, həyatın şöylə!” deyəcəyəm. Biz yatdıığımız zaman, nargilə içdiyimiz zaman, təsəttür oyunu oynadığımız zaman, bağırduğumuz, çağırdığımız, öldüyümüz zaman, Avropa oyaq idi.

Bütün iqtisadi həyatımızı ələ alıb, dallarımız üzünə minib, istədiyi yerə sürər, sevdiyi məhəldə [yerdə] saxlardı. Cümlənizə məlumdur. Ölkəmiz, ölkəniz, ölkələri quru namdan ibarət ola durmağa məhkum idi. Barmaq qədər bir dəmiryolu çəkmək lüzumu görülsə, “Ağa avropalı, çevir” deyər vətənimiz ovalarını göstərirdik. “Ağa

Avropa” da istifadə etmiş, qazanmış. Avropada şadlıq olduğu zaman biz ağlayırıq. Avropa böyüdüyü zaman, biz kiçilirdik. Şimdi də bir o qədər!

Çizmələrimizi belə Avropadan almağa məcburuz. Sərvəti-milliyəmiz dağlar aşaraq, deryalar üzərək, havarlardan süzüb avropalılar cibşdanlarına girir. Öz ciblərimiz isə boş.

Həyati-iqtisadiyyəmiz düşkün. Əvvəla işlə bu cəhəti düzəltməkdən ötrü qadınlaş çalışmalıdır.

Baxınız, qadınlaş Avropada nə yapırsa, siz də yapınız. İngiltərədəki müstəhlikin [istehlakçılar] (kooperativ) hərəkətində qadınlar böyük rollar oynadılar. Qadınlar orada istehlak təbliğati aparır, konfranslar verirlər. Xalqı təbliğ və təşviq edirlər.

Yaxud Cəmahiri-Müttəhidədəki [Birləşmiş Ştatlardakı] “Liqa Potrebiteley”də qadınlar fəaliyyəti, yaxud yenə oradakı müskirat [içki] əleyhinə yapılan qadınlaş mübarizəsi və qeyridə qadınlaş daima qalib olmuşdur.

İşlə türk qadını nə kimi təşəbbüsə düşəcək olarsa, qalib gələcəyinə əminəm. Millətimiz yorulmuş, əzilmiş, vətənimiz xaraba qalmış, abadlığımız bayqular yuvası olmuş.

İşlə türk qadını! Millətimiz istirahəti, vətənimiz tərəvəti, abadlığımız bəzəyi sənən! Sənin mahi-növün [yeni doğan ay kimi olan siman] yorulmuşlara qüvvət, əzilmişlərə rahat verəcəkdir.

Haydi, bismillah!..

Tələbə Ayn. Əbdül.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Ərzaq şöbəsində

- Bələdiyyə İdarəsinin Ərzaq şöbəsi Skobelev qardaşlarının dəyirmanına müraciətlə, şöbəyə məxsus bir vaqon buğdanın üyüdülməsini rica etmişdir. Buğdanı 75 faizlə üyüdərk, xəstələrdən ötrü “mannaya krupa” çıxarılmalıdır.

- Əhali arasında çay təqsimindən dolay bir çox əsassız şayiət [şayiələr] dəvəran etməkdədir [gəzməkdədir]. Mərkəzi Ev Komitəsi tərəfindən verilən çayın əksəriyyəni brusinka olduğunu söyləyirlər. İşbu şayiət möhtəkiirlər tərəfindən öz mallarını işə vermək qəsdilə buraxılmışdır. Ərzaq şöbəsi tərəfindən Mərkəzi Ev Komitəsi vasitəsilə əhaliyə buraxılan çay ən eyi çaydır. Ərzaq şöbəsinin bu vaxtadək pis çayı olmamışdır. Əhali möhtəkiirlərin buraxdıqları şayiətə əhəmiyyət verməməlidirlər.

Sahibsiz qalmış dükan və anbarlar haqqında

- Bakı istila edildikdən sonra qaçmış sahibləri tərəfindən buraxılmış dükan, anbar və bir çox bağlı mağazalar xüsusunda Bakı Valiliyi Daxiliyyə Nəzarətindən isticvab [cavab] istəmişdir ki, bunlar açılıb icarəyə verilə bilərmilə ya yox?

- Daxiliyyə Nəzarəti [Daxili İşlər Nazirliyi] tərəfindən Bakı Valiliyi üçün məxaricdən ötrü 50 min rublə istiqraz açılmışdır.

- Bakı Valiliyi idarəsi əski mənzilindən Ağa Yusif Dadaşovun dərya kənarındakı evinə köçmüşdür.

Şübhəli şəxsin tövqifi

- 8 təşrini-sanidə [noyabrda] Rəhmani köyündə yaşayan Leonti Axunov 2-nci polis məntəqəsi müfəttişinə məlum etmişdir ki, o, evdə olmadığı halda naməlum bədəfkarlar [bədniyyətətlər] tərəfindən qapı qıfılı sındırılmış və mənzilindən 2640 rublə dəyərli ənvə' [müxtəlif] əqsami-əşya [şeylər, ev əşyaları] oğurlanmışdır. Bu xırsızlıqda şübhələnilmiş Silvestrov Vasili tövqif [həbs] ediləbirdir.

- Cümə axşamı 7 təşrini-sanidə [noyabrda] Balaxanıda yaşayan, Tambov vilayəti əhalisindən Foti Kuznetsovun özü evdə olmadığı zaman naməlum bədəfkarlar tərəfindən qapısının qıfılı sındırılaraq, 1226 rublə fiyətli un evdən aparılmışdır. Bu xüsusda mal sahibi 4-üncü polis məntəqəsinə məlum etmişdir. Şübhə üzündən İran təbəəsi Fətullah oğlu Paşa tövqif [həbs] edilmişdir.

Bomba partlayışı

6 noyabrda öylədən [günortadan] sonra Sabunçuda yaşayan Mixail Sıçevun dəhlizində ehtiyatsız davranıldığından dolayı bomba partlayışı vaqə olur. Bu partlayışdan məzkur [adı çəkilən] Mixailin 12 yaşlı İvan adlı bir oğlu ağır, qızı Qalina isə yüngül surətdə yaralanırlar. İvan üç gündən sonra Sovet Syezd xəstəxanasında vəfat edir.

Məlum olduğu üzrə bu nəgəhani [qəfil] partlayış, atanın evdə olmadığı halda oğlunun çaqı (bıçaq) ilə bu bombanı qurdaladığından nəşət etmişdir [meydana gəlmişdir]. Şu bombanı, Mixail Sıçevin dediyinə görə, Balaxanı şoru (gölü) yanından görüb, evə gətirmişdir.

Silah tövqifi [götürülməsi]

Samur nahiyəsində Axtı kəndi sakini Dağıstanlı Əziz oğlu Əbdülxan evində təftiş nəticəsində bir tapança ələ gətirilmişdir.

Qala köyündə

Bakı qalabəyisinə 5-inci Suraxanı polis məntəqəsi verdiyi məlumatdan anlaşılmiş ki, Gülbala oğlu Hidayətin çobanı Şükür oğlu Əhmədxanı Qala köyündə öldürmüşlər. Qalabəyinin ciddi tədabiri [tədbirləri] nəticəsində çobanın əski ağası Qafar oğlu Əbdülhəd çodar [mal-qara alverçisi] tərəfindən qətl edilmiş olduğu anlaşılır. Səbəbi də onun xidmətindən çıxıb, başqasına getdiyidir.

* * *

- Rus Milli Şurasının əzası [üzvləri] Strelkovski, Kotkov, Bartsov Bakıya azim olmuşlar [yola düşmüşlər].

LƏNKƏRAN NÜMAYƏNDƏLƏRİ DÖVLƏT KONTROLU HÜZURUNDA

Təşrini-saninin [noyabrın] 8-ində Lənkəran heyəti əzasından [üzvlərinin]

dən] Teymur bəy Bayraməlibəyov cənabları Dövlət Müfəttişi Əbdüləli bəy Əmircanlı həzrətlərinə təqdim edilmişdir. Nümayəndə Lənkəran və ətrafı müsəlmanlarının Avetisov və İlyəşeviç dəstələrindən gördükləri əza və əziyyəti Müfəttiş həzrətlərinə ərz etmişdir. Bununla bərabər, nümayəndə Lənkərandakı Bakı qaçqınlarının da ağır hallarını təsvir etmişdir. Mərkəzi Kaspi Donanması Bakıya gəlmək üçün vapor verməyərək, bunlar xüsusən müsəlmanları çox incidirlər. Bakıdakı Lənkəran fərarilərinin də əhvalı yoxsulluqdan dolayı fəna bir surət kəsb etmişdir. Müfəttiş həzrətləri demişlər ki, siyasi təriqlə [yolla] Hökumət həmin qəza əhvalını yaxşılaşdırmağa müvəffəq olmuşdur. Ən yaxın zamanda müxabirat [əlaqə; xəbərleşmə] və vapor hərəkəti [gediş-gəlişi] başlanacaqdır.

DƏRBƏNDƏN BİZƏ YAZIRLAR

Şəhərdə həyat adı qaydaya düşmüşdür. İxtilaf bərtərəf edilmişdir [aradan qaldırılmışdır]. Dəmiryolu hərəkəti başlanmışdır. Xəzinə müsadirə edilmiş paranı verməyi dəröhdə etmişdir [öhdəsinə götürmüşdür].

Bahalıqla mübarizə başlanmışdır. Ətin girvənkəsi iki rublədən satılır. Bazarda əkmək boldur.

Əfsus ki, bu vaxtadək Bakı ilə posta müxabiratı [poçt əlaqəsi] başlanmamışdır.

Bələdiyyə Rəisi Heydərovun mü-

qəddərətə namələumdür. İşbu zat [şəxs] işlərindən naşi [ötrü] Petrovska getmişdi. Müxabirat [əlaqə; xəbərleşmə] başlanmamışdır. Qəzetə və posta yoxluğundan şəhərdə min növ şayiət [şayiələr] dəvəran edir [gəzir]. Yollardakı quldurluq və yəğma [talan] bərtərəf edilmişdir [aradan qaldırılmışdır].

Aleksanov

GÜRCÜSTANDA

Axalkalak və Axıska əhalisinə müraciət

Gürcüstan Hökuməti Axalkalak və Axıska əhalisinə xitabən böylə bir müraciətnamə nəşr etmişdir:

Bir çox səbəblərdən dolayı Gürcüstan Hökuməti bu vaxtadək Axalkalak və Axıska və Axalıq qəzaları əhalisinin həyatını təmin edə bilməmişdir. Xarici qüvvə ilə bir neçə ay Gürcüstandan ayrılmış işbu nahiyə yenidən Gürcüstan mülhəq edilir [birləşdirilir]. Türkiyə Hökuməti Gürcüstanə xəbər vermişdir ki, oraları təxliyə edir. Bundan naşi [ötrü] Gürcüstan Hökuməti aylarla yəğmaya [talana] məruz qalmış əhalinin həyatını təmin etməyə çalışacaqdır. Gürcüstan Hökuməti buraya sülhmüsalimət [əmin-amanlıq] verməyi öz öhdəsinə götürür.

Bir para qara fikirli əşxas [şəxslər] əhali arasına əsassız şayiələr çıxarırlar. Müsəlman əhalisini Gürcüstan Hökuməti qıracaq deyə böylə-böylə müfət-

tinliklərdə bulunurlar [fitnəkarlıq edilir]. Gürcüstan Hökuməti elam edir [bildirir] ki, bilafərqi-millətü-din [millət və din fərqi olmadan] bütün işbu qəzalar əhalisi bir nəzərdə görülüb, sülh və müsəlimgətlə yaşamaları üçün tədbirlər ittixaz edilir [tədbirlər görülür]. Gürcüstan Hökuməti Axalkalak və Axıska qəzaları əhalisinin bilafərqi-millətü-din müttəfiq və müttəhidən [birgə] yeni Hökumətə işbu ciddi bir vaxtda müavinətdə [yardımda] bulunacaqlarına qəviyyə [güclü bir şəkildə] etiqaad eylər.

* * *

* Təşrini-saninin [noyabrın] 12-sində Tiflisdə bir günlük türk və rus lisanlarında bir qəzetə nəşr ediləcəkdir. İşbu “Qardaş təhəssürü” [kədəri] nam [adlı] qəzetə, Bakı və Şamaxı hadisəti-əliməsinə [faciəli hadisəsinə] ithaf edilərək mədaxili bu hadi-satdan [hadisələrdən] zərərdidə olanlar [zərər görənlər] nəfinə [xeyrinə] gedə-cəkdir.

* Təşrini-saninin 8-ində xüsusi trenlə Tiflisdən Bakıya Gürcüstan mürəxxəslisi [nüməyəndəliyi] rəvanə olmuşdur [yola düşmüşdür].

* Tiflisdə alınmış xəbərlərə görə, türklər Batumun bir neçə tabyalarını [istehkamlarını] təmizləmişlər. Top və başqa ləvazimat İstanbula göndərilmiş, qoşun da Türkiyəyə getmişdir. Burada nizamdan ötrü bir az qoşun qalmışdır.

* Poti mövqifi [stansiyası] naçalnik təşrini-saninin 5-i saat 10-da bütün mövqif naçalnikləri və alman mürəx-

xəsliyinə [nüməyəndəliyinə] böylə bir teleqram göndərmişdir:

“Almaniya komandasının əmri mövcubincə [əmrinə əsasən] Potiyə əzimət edən [gedən] alman qoşunlarının Tiflisə geri qaytarılmasını rica edirəm.”

ERMƏNİSTANDA YENİ KABİNƏ

Bu günlərdə Ermənistanda yeni kabinet təşkil edilmişdir. Kabinəyə atidə [aşağıda] mündəric [yazılan] əşxas [şəxslər] intixab edilmişdir [seçilmişdir]:

Sədrəzəm [Baş nazir] Kaçaznuni (daşnak), Daxiliyə naziri Aram Manukyan (daşnak), Xariciyyə naziri Tiqranyan (daşnak), Xariciyyə naziri müavini Məlik-Qaragözyan (Erməni Milli firqəsi), Maliyyə naziri Enfiacjan (Erməni Milli Firqəsi), Hərbiyyə naziri general Axverdov (firqə xaricində), Ədliyyə naziri Arutyunov (Erməni Milli Firqəsi), Maarif naziri Atabəyov (firqə xaricində), Nafiə [Sosial Təminat] naziri Karçikyan (daşnak), Dövləti kontrol [Dövlət Müfəttişi] Bərbəryan (Milli Firqə).

TÜRKÇƏ SAVADLI

Təcrübəli bir nəfər şəxs lazımdır ki, Varansovski küçədə nömrə 7, “Professional” yazı kabinetində yazı işlərinə məşğul olsun.

257 3-1

QƏND VƏ ÇAY

Bakı Şəhər İdarəsinin Ərzaq şöbəsi ümumə elan edir ki, mədənlərdə, yəni Sabunçu, Bülbülə, Balaxanı, Ramanı, Zabrat, Suraxanı, Əmirhacıyan və Binəqədidi (mədənlərdə) təşrini-saninin [noyabrın] 12-sindən etibarən hər nəfərə $\frac{3}{4}$ girvənkə qənd 3 manatdan və $\frac{1}{2}$ girvənkə çay, girvənkəsi 28 manatdan camaat arasında paylanmağa başlanacaqdır. Çay və qənd təşrini-saninin 13-ündən 20-sinə kimi xüsusi təqsim edici [paylayıcı] bir mərkəzdən buraxılacaqdır. Bu vaxt müddətində camaat bunları almalıdır. Əks surətdə Şəhər İdarəsinin Ərzaq şöbəsi heç bir kəsdən və ev komitəsindən şikayət qəbul etməyib ərzaq buraxmayacaqdır.

Qənd və çay ev komitələrinə məhəlli [yerli] ərzaq acentələri tərəfindən təsdiq olunmuş siyahılar üzrə buraxılacaqdır. Doğru siyahı göstərməyən ev komitələrinə ərzaq buraxılmayıb, rüesası [idərəçiləri] təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] alınacaqdır.

Qənd və çay almaqdan ötrü komitələr aşağıdakı qərar üzrə kəndi məhəllərinə [ərəzilərinə] müraciət etməlidirlər:

Sabunçu – Sabiq Ərzaq Komitəsinin skladi [anbarı], Neft Mədənciləri Şurası Xəstəxanası qarşısında.

Balaxanı – Bakı Neft Şirkəti 8-inci qrupa.

Ramanı – Ramanı şosesində Krasilnikovun mülkü.

Zabrat – Volçkinski küçədə Pitoyev Kompaniyası evi.

Suraxanı – Nobel Qardaşları Şirkəti mülkü.

Binəqədi – Tsentrlnı [Mərkəzi] küçədə Orucəli Babayevin mülkü.

Əhaliyə məlum olunur ki, çay bağı olmayıb açıq təslim ediləcəkdir.

Ərzaq şöbəsi

* * *

Türk Ocağına üzv olmaq istəyənlər hər gün sabah saat 10-dan saat 1-ədək Nikolayevski küçədə Hüseynovun mülkündə sabiq “Raboçi klub” mənzilində Türk Ocağına rücu [müraciət] etməlidir.

247

Bakı Ovçular Cəmiyyəti idarəsi

Bununla, 1 yanvar 1918 tarixindən əqdəm [əvvəl] yazılmış üzvlərə elan edir ki, bu ilin 25 təşrini-sanıy [noyabrına] kimi üzvlük haqlarını iadə, 2 fotoqraf və ovçuluq şəhadətnaməsi almaq üçün beş rublə vermələrini rica edir. Əski vərəqələri təqdim etmək məcburidir.

İdarənin sabiq notarius Tsimmermanın kantorundan köçdüynə görə, üzvlük haqqı hər gün axşam saat 6-dan sonra 7-inci məhəlli ev komitəsində qəbul olunur. (Telefonu caddədə, nömrə 10). Telefon nömrə 28-49.

Sədr: Q. Rayevski

Katib: V. Kozis

258 1-1

**Doktor Rza bəy Sultanov
Paris Dərülfünunundan**

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

O. A. Salmanın

Diş kabinəsi və süni diş müalicəxanası

Dişlərə və ağıza müalicə edir, ağrısız çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır. Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdiyevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

Berlin Darülfünununun həkimi

L. Melkumyans

Əmrazi-tənəsüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevoy caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Həkim Arşak Ayrapetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna mübtəla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislavski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

Müdürlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri:

Şuraların altıncı ictiməsi

səh. 197. “...təşri-ninin 6-sında Sverdlovun sədarəti ilə Ümumrusiya Vəkillər Şurasının 6-cı ictiməsi vaqə olmuşdur.”: Fəhlə, Kəndli, Kazak və Əsgər Deputatlarının Altıncı Ümumrusiya Fövqəladə Qurultayı 6-9 noyabr 1918-ci ildə Moskvada baş tutmuşdur.

Bolşeviklər Avropada

səh. 202. “Bunlar Avropada ancaq sindikalistlərə istinad etməkdədirlər.”: XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində fəhlə hərəkatında ortaya çıxan sindikalizm cərəyanına görə fəhlələr, sənaye müəssisələri və sahələri konfederasiyalarda yaxud sindikalarda birləşməli idilər.

Maarif naziri həzrətləri ilə müsahibə

səh. 204. “Rüşdiyyə və edadi məktəblərə gəlinəcə...”: Rüşdiyyə – ibtidai siniflərdən sonrakı mərhələ; edadi – isə rüşdiyyədən sonrakı, universitetdən əvvəlki mərhələ (indiki lisey) kimi başa düşülməlidir.

Nuri paşa həzrətləri şərəfinə böyük bir ziyafət

səh. 206. “...Suxartevlərin rəcəz oxuduğu bu meydanda...”: “rəcəz oxumaq” döyüş və ya güləşdən əvvəl rəqiblərin qarşılıqlı olaraq bir-birlərinə şeirlə meydən oxuması deməkdir.

İqtisadiyyat

səh. 210. “İslam dininə 600 milyona baliğ [çatan] bir hissə düşür.”: Qəzetdə “600” yerinə “400” getmişdir.

Gürcüstanda

səh. 214. “İşbu «Qardaş təhəssürü» nam qəzetə...”: Burada söhbət “Qardaş qayğısı / Братская скорбь” qəzetindən gedir.

Ermənistanda yeni Kabinə

səh. 214. “...Xariciyyə naziri müavini Məlik-Qaragözyan...”: Qəzetdə “Məlik-Karqanov” kimi getmişdir.

“Erməni Milli fırqəsi”: Erməni Xalq Partiyası nəzərdə tutulur.

“...Maliyyə naziri Enfiacjan...”: Qəzetdə “Efendjanyans” kimi getmişdir.

از بر ایجتیا

رکوندهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزتهسیدر.

آبونه شرایطی:

پانواک برینه دک یا کو ایجون ۰۳۴
باشقه شهراره ۳۵ بوبلهدر.
بر آیلنی یا کوکه ۰۲۲ باشقه شهرارده
۱۸ بوبلهدر.

اعلان قیائی:

سطری ۳ روبله ترآله کیدن اعلالار
ایجون گشتت ایذیلر.

تورک و اسلامله مفید مقالهله سحینه
لرمن آچقدور. درج اولتبان اوراق
اعاده ایذیلن. درج ایذیلن مقالاتک
مکالاتی اداره تعیین ایذیلور.

محل اداره:

پاکو، وورونوسکی و غوبرسکی
کوجارلک کیمشده ۴۵ نومرولی ایوده

«آذربایجان» ادارهسی

تلفون نمبر ۶۰-۳۸
تک تخمسی ۵۰ قیک.

اعلان رسمی گیحهلری (۲۳-۶) نومورولی پولیس مقشش عمومیلکنه مراجعت ایذیلن.

قسم رسمی

آذربایجان حکومتک قراردادی

آذربایجان داترسندن کتاره آباریلان
ایو شیرلی کورمروک پورگشتن آزاد ایذیلیرلر.
مبین مقداردن اتریق اولان قیزیل، کوموش و
غیر قیتلی شیردن قیتنه مناسب ۳۰ قاض
ویرکی آلتاچقدور.

شبه رسمی

معارف نظارتی امرلی

۸ تشرین ثانی ۱۳۳۴
هین سنه تشرین ثانی آلتاچقدور
مخیاپوویج سیرشوف پاکو ایکتبی رسایی
مکتبه معلم تعیین اولور.

نمره ۱۰۴

رحمان خان آخوندوویثک سحینه موزوله
قدر موثنی اولارک رخشتمام آخوندووا
مقسس تبا مکتبی تک برنجی سفینه تدریسه
بوراقیلر.

نمره ۱۰۵

هین سنه تشرین ثانی آلتاچقدور
تیتوف قسیم ارانی (بیزه ووی) دارالعلومی
بیریش اولان آقادی آبراموویج قاجان
پاکو برنجی رسایی مکتبه تدریسه
بوراقیلر.

معارف نظری ن. یوسف بگی

زراعت نظارتک امری

۸ تشرین ثانی ۱۳۳۴

نمره ۹۳

زراعت نظارتی تقر خانه تنگ مدیرلک
وطیفه سئی ایقا ایبن شیاقوفسکی کنه قدر
زراعت ادارهسی تالیپسکی (تشیپاسکی) اوز
وطیفه سئی آبارمقله برابر تشرین ثانی
ایشتاندن قدر خانه مدیرلک و طیفه سئی ایقا
ایتنک بوراقیلر.

نمره ۹۴

هین تشرین اولک ۱۵ تن کیمچهورنی
زیستوا آغروونوم یوسف بک عبدالرحمن
زراعت نظارتک کنه وفلاحت شیمسینه آغروونوم
تعیین ایذیلیر.

نمره ۹۵

بو تاریخدن کنه وفلاحت مدیرلک
وطیفه سئی ایقاسی موثنا زراعت نظارتی آغروونوم
یوسف بک عبدالرحمن حواله ایذیلیر.
زراعت نظری ح. سلطانوف

تلغراف خیرلری

— آتانییا تلغراف تیگ ویردیگ خیر
لر. گوره یاجانده زرتی اعلان ایذیلن غو
عمومی اساسنه موافق آتانییاده اولان یلیجی
منج عالی امیرلرلک آزاد ایذیلیمسکی سفینه
باغدارلک ایذیلیمسدر.

ایلاه! عبدالحمین! ادهک فرداکی و عموسی اوغلی! حاجی محمد کاکلرزاده و مشهدی
محمد عکرزاده کد د سطرلی همی وسیدالله تک اوج هر آفراداشاره بوابل فران
ب: انگ کرنی فیه حالنده چچی کزنده طاق قاتل طرفدن ایجهاله بر سرورنده
قل انزلقاری ایز قوم افریا و دوست کشارنه اعلان ایذیلور.
بیمزار همین سفر آنگ ۹ و ۱۰ نده فیه مدافنه همی یوقک کارونسراسنده
اولاچور.

آذربایجان شورای ملی ریاستندن

آذربایجان جیموریتی حکومتک قزاینه و هیث و کلا رئیسی قمتلی
خان خوسئی مراجعتنه بئاه آذربایجان شورای ملیسنگ نوپاریک ۱۶ سنده انقاد
ایذیلیمسکی بوتون آذربایجان و طنداشارنه اعلانله برابر شورای ملی اعضاسنگ
یوم مذکورده پاکوده بولونلارینی رجا ایددم. هر نه سیدلنه خصوصی دعوت
نامه آلاماش اولان اعضاسنگ ایشو اعلانله ملی اکتفا ایتملری مستعدار.

آذربایجان شورای ملی ایشو رئیسی رسولزاده محمد امین

اعلان رسمی پولیس مقشش عمومیلکندن

- ۱- اولجه دخی اعلان اولوندینی اوزده قادین، ارکک باجمله ارمنی اهالی تک
تقیلس، اریوان و ساژ هرمانگی مالک خارجه یه عزیمتاری تامنا سریتدر.
- ۲- عزیمت ایذیلیمسکل سیاحت ورقه لرینی آلتاق اوزده پولیس مقشش عمومیلکنه
مراجعت ایذیلیمسکلر.
- ۳- ایشو اثر تاریخ اعلاندن اعتقارا بش کون پاکوده منتشر بایموم غزتهلره
نشر ایذیلیمسکلر.

اعلان رسمی

آذربایجان پولیس مقشش عمومیلکندن
۱ - بوتون پاکو عهده ایله بالاخه و صابونچی مظهرنه اداره عریف دولیسه کیمساعت
اون اکتبه قاری اولجه و برلین سرسی مدنی، بویگیمچن اعتقارا نصف الیلین سوکرا
ساعت اکتبه قاری شکیل اولونمالله هر بک کیمچهر ساعت اکتبه قاری خارجه بولونا
یلیمسکی و ایجاب اکیمن سوکرا خارجه کورونه چکرک فردت ایذیلیمسکی باهیمه ایلله
معلوم اولنق اوزره اعلان اولور.

اعلان

سیان قشلمسندک عسکرلریمز ایجون دوشمک، بورغان، یصدق،
کرهوت، یاموق قاجان، جوراب کی ایشایه احتیاجی بک آرتیدر. بوخوسوده
عسکر سوهن و ایستین اهالیکنده معاوتتی رجا ایدرز. بوکی ایشادین ویره
یله چکرکک سیان قشلمسندک کی آذربایجان آلائی توماندالکننه معلومات ویرمه لری
و بواشه جاعتک اوز آزالنده کرمسکی دستلری قایره ق بیوگ یاردمده
بولنه لری توقع اولور. یاردمده بولنه بقرکک اسلری ایله یوید کتری ایشا غزتهلره
غلقه اعلان ایذیلیمسکلر.
ایکتبی آذربایجان فرقه سی، لوازم رئیسی یلیجی نوری

Çərşənbə, 13 noyabr 1918-ci il, nömrə 38

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 6 səfərülmüzəffər sənə 1337. 13 təşrin-i-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANİ-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

AZƏRBAYCAN ŞURAYI-MİLLİ RƏYASƏTİNDƏN

Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin qərarına və Heyəti-Vükəla Rəisi Fətəli xan Xoyski müraciətinə binaən [əsasən], Azərbaycan Şurayı-Millisinin noyabrın 16-sında iniqad edəcəyi [təşkil ediləcəyi, qurulacağı] bütün Azərbaycan vətəndaşlarına elan ilə bərabər, Şurayı-Milli əzasının [üzvlərinin] yövmi-məzkurda [deyilən gündə] Bakıda bulunmalarını rica edirəm. Hər nə səbəbdənsə xüsusi dəvətnamə alammamış olan əzanın işbu elannamə ilə iktifa etmələri [ki-fayətlənmələri] müstədadır [xahiş olunur].

*Azərbaycan Şurayı-Millisi Rəisi
Rəsulzadə Məhəmməd Əmin*

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Mollapaşa Əbdülhüseynzadənin qardaşı və əmisi oğlu, Hacı Məhəmməd Kazımzadə və Məşhədi Məhəmməd Şükürzadənin dostları **Məmi və Səidullanın** üç nəfər arxadaşlarıyla bu il Qurban bayramının günü Quba mahalında Çərçi kəndində zalım qatillər tərəfindən fəcianə bir surətdə qətl olduqlarını öz qövmeqrəbə və dost-aşınalarına elan edir. Pəsməzar həmin səfər ayının 9 və 10-unda Quba meydanında Məşhədiyevin karvansarasında olacaqdır.

ELANİ-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən

1. Əvvəlcə dəxi elan olunduğu üzrə qadın, erkək, bilcümlə [bütün] erməni əhalinin Tiflis, İrəvan və sair hər hangi məmaliki-xariciyyəyə [xarici məmləkətə] əzimətləri [gedişləri] tamamən sərbəstdir.

2. Əzimət edəcəklər səyahət vəraqələrini almaq üzrə Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə müraciət edəcəkləridir.

3. İşbu əsər tarixi-elandan [elan tarixindən] etibarən beş gün Bakıda müntəşir [nəşr olunan] bilümmum [bütün] qəzetələrlə nəşr ediləcəkdir.

ELANI-RƏSMİ
[RƏSMİ ELAN]

Azərbaycan Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən

Bütün Bakı şəhəri ilə Balaxana və Sabunçu məntəqələrində idareyi-örfiyyə [fövqəladə vəziyyət] dolayısıyla gecə saat on ikiyə qədər əvvəlcə verilən sərbəsti müddəti, bu gecədən etibarən nisfülleyldən [gecə yarısından] sonra saat ikiyə qədər təşmil olunmaqla [şamil edilməklə], hər kəsin gecələri saat ikiyə qədər xaricdə buluna biləcəyi və ancaq ikidən sonra xaricdə görüləcəklərin dərdəst ediləcəyi [saxlanılacağı] bilümmü [bütün] əhaliyə məlum olmaqla üzrə elan olunur.

ELAN

Salyan qışlasındaki [kazarmasındaki] əsgərlərimiz üçün döşək, yorğan, yastıq, kravat, pamuqlu kaftan, corab kimi əşyaya ehtiyac pək artıqdır. Bu xüsusda əsgər sevən və istəyən əhəlinin də müavinətini [köməyini] rica edirik. Bu kimi əşyadan verə biləcəklərin Salyan qışlasındaki Azərbaycan Alay Komandanlığına məlumat vermələri və bu işə camaatın öz aralarında köməkçi dəstələri qayıraraq böyük yardımda bulunmaları təvəqqe olunur. Yardımda bulunacaqların isimləri ilə verdikləri əşya qəzetələrlə xalqa elan ediləcəkdir.

İkinci Azərbaycan Fırqəsi
[diviziyası] İvazim rəisi: Binbaşı Nuri

QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]

AZƏRBAYCAN HÖKUMƏTİNİN
QƏRARDADI

Azərbaycan dairəsindən kənara aparılan ev şeyləri gömrük vergisindən azad edirlər. Müəyyən miqdardan artıq olan qızıl, gümüş və qeyri qiymətli şeylərdən, qiymətinə münasib 30 faiz vergi alınacaqdır.

Şöbə rəisi: A. Çexovski

MAARİF NƏZARƏTİ ƏMRLƏRİ

9 təşrini-sani 1334

Nömrə 103

Həmin sənə təşrini-saninin ibtidısından [əvvəlindən] Yakov Mixayloviç Sırışev Bakı İkinci Realnı məktəbinə müəllim təyin olunur.

Nömrə 104

Reyhan xanım Axundovanın səhəti düzəlnə qədər müvəqqəti olaraq Rəxşəndə xanım Axundova Müqəddəs Nina məktəbinin birinci sinfində tədrisə buraxılır.

Nömrə 105

Həmin sənə təşrini-saninin ibtidısından Konstantinov Təqsimi-Ərazi (Mejevoy) Darülülumunu [Konstantinov Torpaq və Xəritəçəkmə Institutunu] bitirmiş olan Arkadi Abramoviç Kaçan, Bakı Birinci Realnı məktəbində ülumi-riyaziyyə tədrisinə buraxılır.

Maarif naziri: N. Yusifbəyli

ZİRAƏT NƏZARƏTİNİN
[KƏND TƏSƏRRÜFATI
NAZİRLİYİNİN]
ƏMRİ

9 təşrini-sani 1334

Nömrə 93

Ziraət Nəzarəti dəftərxanasının müdirlik vəzifəsini ifa edən Şimakovski gələnə qədər Ziraət İdarəsi naçalniki Şpitalski öz vəzifəsini aparmaqla bərabər, təşrini-saninin [noyabrın] ibtidiasından [əvvəlindən] dəftərxana müdirliyi vəzifəsini ifa etməyə buraxılır.

Nömrə 94

Həmin təşrini-əvvəlın [oktyabrın] 15-indən Gəncə quberniya zemstvo aqronomu Yusif bəy Əbdürrəhman Ziraət Nəzarətinin Kənd və Fəlahət [Kənd Təsərrüfatı və Kənd Təsərrüfatı Sənayesi] şöbəsinə aqronom təyin edilir.

Nömrə 95

Bu tarixdən Kənd və Fəlahət müdirliyi vəzifəsinin ifası müvəqqədən Ziraət Nəzarəti aqronomu Yusif bəy Əbdürrəhmana həvalə edilir.

Ziraət nairi X. Sultanov

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

- Almaniya mətbuatının verdiyi xəbərlərə görə, Belçikadan ötrü elan edilən əfvi-ümumi [ümumi əfv] əsasına müvafiq, Almaniya da olan Belçika dinc əhali əsirlərinin azad edilməsi haqqın-

da binagüzarlıq edilmişdir [sərəncam verilmişdir].

* * *

- Təşrini-saninin [noyabrın] 6-sında məsaili-cariyyə [cari məsələlər] müzakirəsi üçün Reyxstaq Sosial-Demokrat Firqəsinin [Almaniya Sosial-Demokrat Partiyasının] təcili iclası vəqə olmuşdur. Məzkur [adı çəkilən] firqə başçıları alman fəhlə sinfinə bir müraciətnamə buraxaraq deyir ki, sülh yaxınlaşdığına binaən [görə], demokratik azadlığın genişlənilib möhkəmlənməsi üçün əhəlini və tərxis edilən əsgərləri kifayət qədər ərzaqla təmin etmək tədbirləri görülməsi lazımdır. Böylə bir zamanda fəhlə qüvvələrinin ayrılmasıyla qardaş öldürücü ixtilafı kök salmaq imkanı verilməməsi və məsuliyyətsiz adamların səsine və məsləhətinə qulaq asılmaması fəhlələrə təklif edilir. Berlin qəzetələri yazırlar ki, Sosial-Demokrat Firqəsinin hər iki cərəyanı başçıları arasında firqənin hər iki dəstəsinin birləşməsi qərarı qəbul edilmişdir. Bu məqsədlə intixab edilmiş [seçilmiş] olan saziş komissiyasının bu günlərdə birinci iclası vəqə olacaqdır.

* * *

- Lvovdan Krakova gələnlərin rəvayətinə görə, bu şəhərdə ukraynalılar ilə polyaklar arasında mübarizə davam etməkdədir. Küçələrdə atışma vəqə olur.

* * *

- Zalsburqdan keçib getməkdə olan Bavariya əsgərləri, məhəlli [yerli] məmurlar tərəfindən dayandırılmışlardır.

Məhəlli məmurlar bu əsgərlərin Tirol-dan keçib getmələrinə və dəmiryolundan istifadə etmələrinə mümaniət [manea] göstərmişlərdir. Alman əsgərləri güclə keçib gedəcəklərini izhar etmişlərdir. Bu münasibətlə Bavariya Hərbiyyə vəziri Tirol Milli Şurasına teleqraf edib, bu əsgərlərin buraxılmalarının lazım olduğunu xəbər vermişdir. Çünki bu əsgərlərin hərəkətində Tirol haqqında heç bir düşmənənə məqsəd olmayıb, Avstriya ilə əqd ediləcək [imzalanacaq] sülhdən sonra açıq qalacaq Bavariya sərhədinin mühafizəsi məqsədini təqib etməkdədir. Hələ ki, alman əsgərlərinin qabaq hissəsi gəlib, ümdə qüvvələr dalınca gəlməkdədirlər. Bunlar buraxılmadığı zaman silahla iş görməyə məcbur olacaqlardır. Qərb cəbhəsində olan Avstriya əsgərlərinin vətənlərinə qayıtmalarına imkan vermək üçün Bavariya sərhədinin mühafizəsi lazımdır.

* * *

- Almaniya qışlarında [kazarmalarında], ələlxüsus Berlində nəşr edilən [yayılan] vərəqələrdə əsgərlər ictimai inqilaba və müstəqil kommunist firqəsi təşkil etməyə dəvət edilirlər. Ciddi təftişlər sayəsində mühəqqəq edilmişdir [dəqiqləşdirilmişdir] ki, bu vərəqlər Rusiyada çap edilib Şura Hökumətinin nümayəndələri tərəfindən Almaniyaya gətirilməklə, Rusiya səfərxanası üzvləri tərəfindən nəşr edilmişlərdir [yayılmışdır]. Şərqdə olan Almaniya ordusu arasında bu intibahnamələr [təbliğat vərəqələri] yoxdur. Berlində

nəşr edilən sosialist qəzetələri yazırlar ki, alman millətinin əqli-səlimi [sağlam məntiqi, mühakiməsi] bolşevizm yolu ilə getməyə imkan verməz. Bütün Berlin qəzetələri Rusiya bolşeviklərinin hərəmərclik hərəkəti əleyhinə ciddi tədbirlər ittixaz edilməsini [tədbirlər görülməsini] tələb edirlər.

* * *

- Təşrini-saninin [noyabrın] 6-sında Şura Hökumətinin nümayəndəsi İoffe xüsusi qatar ilə Berlindən əzimet etmişdir [yola düşmüşdür]. Alman sərhədinə qədər onu qraf Saurman müşayiət etmişdir. Berlində olan bolşevik teleqraf acentəliyi qapanıb, hamı kağızları və işləri möhürləndikdən sonra polisə ixtiyarına verilmişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh müzakirəti [müzakirələri]

“F. T.” qəzetəsinin məlumatına görə, sülh müzakirətində iştirak etməkdən ötrü Almaniyaya tərəfindən sabiq Haaqa (Lahey) Sülh Konfransı hərbi nümayəndəsi general fon Qundel, general-mayor fon Vinderfeldt, Parisdəki sabiq hərbi attaşə fon Hints, Xariciyyə Nəzarətinin sabiq baş katibi və kontr-admiral Meurer təyin edilmişlər.

Almaniyaya müvəkillərinin [nümayəndələrinin] qərbə getməsi mütarikə [atəşkəs] məsələsinin təcili sürətdə irəliləyəcəyini göstərir. Hərbi kabinə Vilsonun cavab notasını müzakirə etməklə iştigal edir [məşğul olur].

Mütariyə

Cümə günü təşrihi-saninin 8-ində gündüz saat üç radələrində Tiflisdə müharibə tərəfinin [savaşan iki tərəfin] mütariyə [atəşkəs] əqd etdiklərini [imzaladıqlarını] təsdiq edici məlumat alınmışdır. Rəsmi surətdə elan edilmək gözlənilir. Bununla bərabər, alman qoşunlarının Avstriyanın nemes cəhətlərini [tərəflərini] işğal etməsi xəbəri də alınmışdır.

Almaniya ilə mütariyə şəraiti haqqında

Müttəfiqlərlə Almaniya arasında əqd ediləcəyi [imzalanacağı] təsəvvüratdan və mümkünatdan ədd [hesab] edilən mütariyə şəraiti haqqında düşmən və bitərəf dövlət mətbuatında verilən xəbərlər mətbuat tərəfindən böylə təfsir edilməkdədir [yozulmaqdadır] ki, çox vaxt bir-birinə zidd olan bu xəbərlər Almaniya təcrübə iqdama [addımları] hesab edilməkdədir. Bu qərarla onların tələbatda [tələblər qarşısında] nə qədər geri çəkilməklərini bilmək istəyirlər. Neçə gün bundan irəli “Hamburqer Fremdenblat”ın ədalətli bəyanında deyilir ki, bu xəbərlərə Almaniya dairələrində yuxarıdakı mənadan başqa qeyri bir mənə verilmir. Bununla bərabər, bu xəbərlərin düşmənimiz[in] məmləkətində məsuliyyətli dairələrdən və ya öz hökumətlərinə müəyyən nüfuz göstərmək istəyən, qeyri bir mənafeyi olan firqələrdən buraxılmasını itminani-tam ilə [tam bir əminliklə] söyləmək olmaz.

ERMƏNİ-GÜRCÜ MÜNƏSİBƏTİ

Gürcü Parlamanında (dünənki nömrədən məbəd)

Biz xətti-müstəqim vasitəsilə [bir-baş] generala üç sual verdik:

1. Doğrudurmu ki, fərari [qaçqın] ermənilər ölkələrinə buraxıldıqları halda siz mümaniət [manəçilik] göstərsiniz?

2. Doğrudurmu ki, fərari ermənilərin ərzaq və mühümmatı [ləvazimatı] həcz [müsadirə] edilir?

3. Karçikyanla Məlik-Malayans nə səbəbdən tövqif [həbs] edilmişlər?

İşbu suallara general böylə cavab verdi:

1. Türklər Tiflisdə xüsusi komissiondan vəsiqəsi olmayanları buraxmaq istəyirlər. Fərarilər özləri getməyə hazırdırlar.

2. Əkmək həcz edilməmişdir. Bir dəfə qoşundan ötrü əkmək gecikmişdi. Fərarilərdən qərz [borc] surəti ilə əkmək alındı, fəqət yenə qaytarılmışdır.

3. Karçikyan ilə Məlik-Malayans əhalini döymək, Axalkalak, Axıska qəzalarının gürcülərə verilməsini qəbul etməyərək gürcülər əleyhinə təbliğatda bulundularından naşi [ötrü] tövqif [həbs] edilmişlər. Bir neçə başqaları da vardır ki, ermənilərin göstərdiyi üzrə fənalıq yapmışlar. Bunların da tövqifi üçün lazımi binagüzarlıq edilmişdir [sərəncam verilmişdir].

Şimdi mən “Menabdi” cəmiyyəti-

nin kağızını almışam. Bunlar erməni papazı [keşişi] Ohanes Aramyansı gürcü hökuməti əleyhinə təbliğat etməqlə, gəncləri təşviq etməkdə mütəhəssis edirlər [günahlandırılar]. Papazı tövqif edərək, istintaqdan sonra Tiflisə göndərmək əmrini vermişəm. Bir çox başqa yerlər[in] erməniləri də rica edirlər ki, böylə mübəlləğləri [təbliğatçıları] tövqif və həbs etməklə onları fəna təsirdən qurtarsınlar. Bizim, fərarilərin ölkələrinə qayıtmalarına mane olmamız məsələsi adi bir yalandır. Həqiqəti bilməkdən ötrü adam göndərin.

Generaldan aldığımız cavab böylə... Hökumət və general fərarilərin qayıtmalarına mümaniət [maneçilik] göstərməmişlərdir. Bunların getməmələrinin səbəbi odur ki, türklər buraxmırlar. Bunu həpsi bilir. Qaçqınlara müavinət [kömək] qəsdilə göndərilmişlər siyasət yürütməklə əhalini Gürcüstan əleyhinə qalxırırlar. Biz bir çox xainləri də tanıyırdıq ki, Axiskaya qayıtdıqdan sonra öz xoflarından Gürcüstan əleyhinə fəaliyyətdə bulunurlar.

Bir para erməni mübəlləğləri də bir tərzlə işləyirlər. Fəqət xalqın ağılı bunu qəbul etmək istəmədiyindən, böylə mübəlləğlərdən xilas olmaq tələb edirlər. Hökumət də, general da fərarilərin qayıtmasına mümaniət göstərməmişlər. Fəqət burada başqa məsələ olduğu anlaşılır. Bunlar erməniləri həyəcana gətirməklə, başqa bir məqsəd yürütmək istəyirlər. Bunlar müfəttislik [fətinəkarlıq] torunu qurmaq xəyalındadırlar. Məzkur [adı çəkilən]

heyət üzvlərindən biri də tramvay xidmətçilərindən idi. Bu zat Qori qəzasından idi. O deyir ki, bu vaxtdək gürcülərlə ermənilər miyanında [arasında] gərginlik görülməmişdi. Fəqət şimdi əhval dəyişmişdir. Bu zat, işbu gərginliyi aradan qaldırmaqdan ötrü lazımı iqdamatda bulunmağı [addımlar atmağı] rica və istirham [xahiş] edirdi.

Qaçqınlar buraya iki tərəfdən gəlmişlər: Axalkalak və Axıska qəzaları, İrəvan quberniyası və Türkiyədən. İrəvan fərariləri Tiflisdə, Axalkalak və Axıska qaçqınları isə Bakurianidə yerləşmişlərdir. Bunların miyanında [arasında] gürcü, assuri, rum və başqaları da vardır. Biz bunlar miyanında təfəvüt qoymayırdıq. Tiflisdə 40.000-ədək qaçqın cəm olmuşdur. Sari əmraz [yoluxucu xəstəliklər] qorxusundan Tiflis Bələdiyyəsi bunları şəhərdən 300 çəğirim məsafəyə göndərmək məcburiyyətində qalmışdır. Bunlar üçün o yer pək əlverişlidir. Su, ev, hava və qeyrə [ilaxır]... Oradakı qaçqınların ümumi hesabı 40.000-dən 6.000 qalmışdır.

Başqaları nerəyə getmişlər? Erməni siyasiyyununa [siyasətçilərinə] böylə sual versək “ölmüşlər” eşidəcəyiz. Halbuki bunların əksəri Tiflis əhalisi ilə qarışmışdır. Bakuriani dairəsində bunların hesabı 80.000-ə yavuş idi. Hal-hazırda 25.000-ədək qalmışdır.

Mabaqisi [qalanı] isə qismən ölmüş, qismən Surami, Borjomi və Tiflisdə yerləşmişlərdir. Böyləliklə, qaçqınların dördədən üç hissəsi yerləşmişlərdir.

Mərkəzi düşərgəh “Beynənnəh-

reyn” və Gürcüstan Hökumətinin qaçqınları buraxmaq istəmədiyi məsələlər adi bir müfəttinlikdən [fitnəkarlıqdan] başqa bir şey deyildir. Qaçqın məsələsinə əvvəlcüdən bu vaxta kimi biz bir nəzərlə baxmışıq, bizim təsəvvürümüzə görə, qaçqınlar ölkələrinə qayıtmalı idilər. İrəvan qaçqınlarına gəldikdə, biz inanırdıq ki, Ermənistan onları geri aparacaqdır. Çox zaman yol yox idi. Şimdi yol açılmış, fəqət bunlar getmələri üçün müavinət diləyirlər. Hərgah burada “Beynənnəhreyn” təşkil ediləcək olarsa, bu onların “Beynənnəhreyn”ləri olacaqdır. (Alqış)

Biz ermənilərin tək-tük qalmaları əleyhinə bir təşəbbüsət yapmırıq. Fəqət külli surətdə Gürcüstan köylərində qalmalarına köylülər razı deyilirlər. Köylülər torpaq istənilməyindən xof edirlər. Biz yerlilərlə qaçqınlar miyanında [arasında] toqquşma yaratmaq istəmədik. Çünki böylə olsaydı, düşmənlərimiz “Beynənnəhreyn” yaradılmasını deyə[rə] iddia edəcəklər. Əlavə, bunun başqa səbəblərdən naşi [ötrü] həlli namümkün idi. Biz qaçqınları Qarayazı, Cavaxetidə yerləşdirmək fikrinə düşdük. Fəqət havanın dəyişməsindən dolayı bunların miyanında [arasında] xəstəlik və ölüm o qədər artdı ki, özlərinin ricası ilə geriyyə qaytarılmaq məcburiyyətində qaldılar. Tsalka və Atsxur dairələrində də bir çox qaçqın gürcülər yerləşmişlər ki, əhvalları ermənilərin əhvallarından eyi deyildir. Fəqət biz heç bir təfəvüt qoymaq istəmirik.

Biz qaçqınların əhvalını yaxşılaşdırmaq təşəbbüsətinə düşdük. Bundan ötrü də Türkiyə mürəxxəsliyi [nümayəndəliyi] ilə görüşməli idik. Temmuzun [iyulun] 22-sində Üçüncü Türk Ordusu komandanı Əsəd paşaya müraciətən fərarilərin geri Axıska və Axalkalak qəzalarına qayıtmasına izin verilməsini rica etdik. Bu notanın surəti Azərbaycan Hökumətinə və fon Qressə verilmişdir. Eylülün [sentyabrın] 2-sində Tiflisə yeni Türkiyə mürəxxəsi Əbdülkərim paşa gəldi. Eylülün 6-sında biz buna da nota təqdim etdik. Eylülün 8-ində Əbdülkərim paşa bizə xəbər verdi ki, notanı Türkiyə Hökuməti Əsəd paşaya göndərmişdir. Bu zat, işbu məsələnin həllinə itminan bəslədiyini [arxayın olduğunu], özünün sülh və dostluq vasitəsi olduğunu bizə söylədi. Eylülün 11-ində Əbdülkərim paşa bizə bir nota verərək, Borçalı qəzasında 11 köyün müsəlmanlara qaytarılmasını tələb etdi. Müsəlmanlar buradan fərar etmişlərdi. Biz buna şadlıqla razı olaraq, əvəzində Axıska və Axalkalak qaçqınlarının yerlərinə qayıtmalarını rica etdik. Bu barədə Çxenkeliyə də Berlində təşəbbüsətdə bulunmasını xəbər verdik. Təşrinin əvvəlin [oktyabrın] 26-sı və təşrinin sonunun [noyabrın] 6-sında Əbdülkərim paşa təklif etdi ki, iki türk zabiti və birər gürcü və erməni nümayəndələrindən ibarət bir komission təşkil edilsin. İşbu komission təşkil edilmiş, fəaliyyətə də başlamışlar.

Əlavə, biz Ermənistanla mükatə-

bə[yə] də [məktublaşmağa, yazışmağa da] davam edirdik. Biz Ermənistan nümayəndəsi Camalyana müraciətlə, soyuqlar hülulundan [düşməsindən] dolayı qaçqınlar işinin bir an əvvəl həllini rica etdik. Bir hissəsini Gürcüstan, bir hissəsini Ermənistan, bir hissəsini özümüz yerləşdirəcəyimizi dəröhdə etdik [öhdəmişə götürdük]. Ermənistan Hökuməti bizə xəbər verdi ki, bundan ötrü Türkiyə Hökuməti ilə müzakirə davam etməkdədir.

Bunu da əlavə etməlidir ki, bir dəfə də olsun, Ermənistan Hökuməti, qaçqınları Gürcüstanda yerləşdirməkdən ötrü bizə müraciət etməmişdir. Bərəks [əksinə], bunlar da bizimlə şərik idilər. İş böylə olmuşdur. Bizim düşmənlərimiz müfəttinə hərəkətdə bulunmaqla millət müharibəsi salmaq və öz layihələrini, qara fikirlərini yürütmək istəmişlər. Fəqət biz buna razı olmarız.

Biz Azərbaycan və Türkiyədə olan hadisəyə [hadisələrə] Gürcüstanda yol verməyəcəyiz. (Ümumi alqış) Bizim əlimizdə Daxiliyyə Nəzarətinin qaçqınlara kömək etməkdən ötrü verdiyi əmrlər mövcuddur. Baxınız, bunların əvəzində bizim aldığımız təşəkkürlər Tiflis və ətrafında əleyhimizə yürüdü-lən təbliğat olmuşdur. Bizdən nə kimi tədabir ittixaz etdiyimiz [tədbirlər gördüyümüz] sorulur. Hökumət bu işlərə xitam verməyi [son qoymağı] qət etmişdir (Gurultulu alqış). Hökumət fitnəyə yol vermək istəmədiyi üçün lazımi tədbirlər ittixaz edəcəkdir.

Axşamkı iclasda Parlaman ictimaiyyəni-amiyyəni [sosial-demokratlar

tərəfindən təklif edilən işbu qərarı qəbul və təsdiq etmişdir. Tiflis erməni qəzetələrinin təşviqatı münasibətilə Sosial-demokratiya fraksiyasının istizahı [sorgusu, izahat tələbi] və Hökumətin izahatını dinləyərək, Parlaman qeyd edir ki, tamamilə yalan xəbərlər əsası üzərinə qurulmuş olan bu təşviqat ancaq Gürcüstanın istiqlaliyyətinə və demokratik üsuli-idarəsinə bir ölüm zərbəsi endirmək qəsdilə icra edilir. Parlaman ümidvar olur ki, Hökumət bu təhlükəyə diqqət verir və iki qardaş millət arasında qan tökülməsinə bais ola biləcək təşviqatda bulunanlar müqabilinə var qüvvəsi ilə mübarizə edəcəkdir. Parlaman Hökumətə etimadını izhar [bildirməklə], müzahirətini [köməyini] vəd etməklə, növbəti məsələlərin müzakirəsinə keçir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Dövlətlər və bolşeviklər

Müharib [savaşı] dövlətlər nümayəndələrinin Berlində iniqad etmiş [baş tutmuş] xüsusi müşavirəsində bolşeviklərin əleyhinə çıxmaq məsələsi lüzumu müzakirə edilmişdir. Məsələni Etilaf nümayəndələri qalxızmış, rus nümayəndələri isə bu uğurda ciddən çalışmışlardır. Müşavirə qət etmişdir ki, bolşevizmə intihə [son] verməlidir.

Bolşevizm tədhişinin [terrorunun] səmərələri [nəticələri] Avropa və Amerika ictimai vicdanını incidir. Müşavirə qət etmişdir ki, bolşevizm əleyhinə

bütün kiçik dövlətlər belə çıxmalıdırlar. Bundan ötrü də Rusiyaya bütün Etilaf dövlətləri kimi, Mərkəzi Avropa dövlətləri də müavinətdə [köməkdə] bulunmalıdırlar. Təsəvvür edilmişdir [nəzərdə tutulmuşdur] ki, bütün düvəli-müəzzəmə [bütün böyük dövlətlərin] qoşun qitəatından [hissələrindən] mü-rəkkəb beynəlmiləl bir ordu təşkil edilsin. İşbu ordu təşkili Vilsona həvalə edilmişdir.

Amerika siyasiyyunu [siyasətçiləri] ilə edilən mübadileyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] anlaşılmışdır ki, Amerika dəvairi-rəsmiyyələri [rəsmi dairələri] dəxi bolşevizm əleyhinə çıxmaq tərəfdarıdırlar. Vilson işbu təşəbbüsü ən yaxın zamanda öhdəsinə götürəcəyini bildirmişdir.

Kadet dairələrində

Kadet firqəsinin Kiyevdəki baş komitəsi əhvali-hazirəni [hazırkı vəziyyəti] müzakirə etdikdən sonra bir qətnamə çıxarmamışdır. Əksəriyyət Rusiyada milli mərkəz tərəfdarıdır. İşbu mərkəz gələcəkdə Sülh Konqresində Rusiya tərəfindən iştirak edəcəkdir.

Danışıldığına görə, işbu mərkəz Kiyev olmalı imiş. Nümayəndələr isə müəyyən siyasət tərəfdarı olmaları ilə bərabər, firqə mənsubiyyəti dərnəzər edilməməli [nəzərə alınmamalı] imiş.

Alınan məlumata görə, Moskva kadet dairələri Kiyev ilə bu məsələdə həmrəydirlər.

Kiyev kadet dairələrində Rusiyanın Sülh Konfransına nümayəndə göndərməsi məsələsi müzakirə edilmişdir.

Əksəriyyətin tələbinə görə nümayəndələr Qosudarstvenni Duma əzasından [Dövlət Duması üzvlərindən] olmalıdır.

Zaqafqaziyalıların alman darülfünunlarına qəbulu

Qafqaziyada olan alman heyəti xəbər verir ki, Almaniya Maarif Nəzarəti Azərbaycandan, Gürcüstandan və Ermənistandan Almaniya darülfünunlarına və ali məktəblərə daxil olmaqdan ötrü bir neçə tələbə göndərilməsinə razı olmuşdur. Bununla Almaniya Hökuməti əlavə edir ki, bu tələbələr öz təhsilləri haqqında ancaq alman dilinə tərcümə və təsdiq edilmiş şəhadətnamələri təqdim etməklə darülfünunlara və ali məktəblərə qəbul ediləcəkləridir. Bundan əlavə, hər bir tələbə hansı məktəbə daxil olmaq istədiyini dəxi göstərməlidir. Darülfünunlara və başqa məktəblərə qəbul edilməkdən ötrü hamı alman darülfünunları və başqa məktəblər nəzərə alınır. Almaniya Hökuməti qeyd edir ki, hazırda dərs haqqından başqa bir adam hər ay 3 və ya 4 yüz mark ilə güzəran edə bilər.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Posta və Teleqraf Nəzarətindən

Posta və teleqraf ümuru [işləri] məmurlarına 9 təşrinə-sanidə [noyabrda] böylə bir əmrnamə göndərilmişdir:

“Azərbaycan nahiyyəsindəki posta və teleqraf müdirlərinə:

Ümuri-zabitənin [idarəçilik işlərinin] müxtəlif məmurlarının müftə olaraq vəzifələrinə aid teleqraflar verməsi haqqında dəfətilə [dəfələrlə] müraciət edildiyinə görə, təklif edirəm ki, bundan sonra bu məsələ Hökumətdə lazımi surətdə həll olanadək bu düsturə əməl edəsiniz.

1. Vəzifələrinə aid məccani [pulsuz] teleqraf çəkmək ixtiyarına malik olan, fəqət [ancaq, sadəcə] Şurayi-Vükəla rəisi [Nazirlər Kabinetinin sədri], Posta və Teleqraf naziri və Posta və Teleqraf Ümuru [işləri] İdarəsi olacaqdır.

2. Bütün digər hökumət və ümuri-zabitə məmurları, istər nazirlər, nazir müavinləri, valilər, qəza qaimmə-qamları, bilümun [bütün] verdikləri teleqramların hesabını ödəməlidirlər.

3. Bütün ali zabitə, dəmiryol və hərbi məmurları qəbul edilmiş tərifə [tarif] ilə ümumi əsas üzrə hökumət teleqrafından parası ilə istifadə edə bilər.

*Posta və Teleqraf naziri: Aşurov
Katib: Bortsov”*

Bu teleqrafın surəti Daxiliyyə nazirinə göndərilmişdir ki, lazımi yerləri və məmurlarını istixbar [xəbərdar] etsin.

* * *

Türük və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] “Metropol” müsafirxanasından sahilə Mirbabayev evinə köçübdür.

AZƏRBAYCAN POSTA VƏ TELEQRAF MƏKTƏBİ TƏSİSİ

Qəzetəməzdə irəlidən xəbər verildiyi kimi, Posta və Teleqraf Nəzarəti tərəfindən ənqərib [yaxın zamanda] Bakıda Posta və Teleqraf məktəbi təsis ediləcəkdir.

Məktəbin məqsədi posta və teleqraf işlərində hazırlıq görmüş məmurlarla, teleqraf işlərinin lazımlı sənətkarlar – mexaniklər və ən kiçik bir bozaqqılıqdan tutub müstəqil idarə rəisliyinə varıncaya qədər mərkəzdə hazırlanmış projelərin (layihə) əməli cəhətini feilən yapacaq gənclər hazırlamaqdır.

Bu məktəbdə davam edəcək təhsil üç kursda olacaqdır ki, hər kurs posta və teleqraf işlərinin bir şiqqəsini [hissəsini] tədris edəcəkdir.

Bununla bərabər, birinci kurs ikinci üçün və ikinci kurs da üçüncü üçün hazırlıq sinfi məqamında olur.

Hər kursu dörd ay və ümum üç kursu bir sənə zərfində müqtədir şagirdən bu məktəbi bitirəcəklərdir. Riyaziyyat, hikməti-təbiiyyə [təbiət elmi], kimya, lisan, coğrafiya, posta əməliyyatı ilə teleqraf müxabirəti [xəbərləşməsi] bu kursda lazımi miqdarda tədris ediləcəkdir.

Hər kursda 288 (həftədə 18 dərs olmaq həsəbilə [hesabilə]) dərs olur ki, hər üç kursda 864 dərs edir.

Kiçik posta və teleqraf idarələrində bir kişi [nəfər] posta məmuru, teleqrafçı və baxıcı vəzifələrini ifa etməyə

məcbur olduğuna binaən [görə], posta əməliyyatı ilə teleqraf işlərini birləşdirmək lazım gəlir.

Teleqraf xətti təmiratında emalatxanalarda və posta idarəsində təcürbə üçün işləmək icbari olduğu kimi, təcürbəli mexaniklərin təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] hər mütəəllim [şagird] imtahanndan irəli müəyyən miqdarda işləməlidir.

Daxil olanların yaşı, türk və rus lisanlarını bilişi və gördüyü təhsili nəzəri-ətinaya alınacaqdır. Türk gəncələrindən müxtəsər bir rusca savadı olanlar, qeyri-müsəlmanlardan isə türkcə qonuşmağı bacaranlar qəbul ediləcəklərdir.

Edadi məktəblərin 5-inci sinfinə qədər təhsil görmüşlər üçün dərslər acil proqram üzrə [olacaq], əməli və fənni təərfləriylə aşına olduqca kursları bitirmək mümkünatdandır.

Təhsili itmam etdikdə [bitirdikdə] şagirdana [şagirdlərə] 4-üncü dərəcə məmur və yaxud kiçik mexanik sifətilə xidmət veriləcəyi qətidir. Onlar da bir buçuq sənə dövlət xidmətindən kənar olmamalıdırlar.

Məktəbdə mütəəllimlərdən [şagirdlərdən] həqqi-tədris alınacaqdır. Fəqət fəqir və çalışqanlarını ikinci dərəcədən (kursdan) başlayaraq bu para vergisindən azad edəcəklərdir.

Həqqi-tədris hər dərəcə üçün əllişər və bütün məktəbdə 150 rublə olacaqdır.

Məktəb Posta və Teleqraf naziri həzrətlərinin təhti-nəzarətində [nəza-

rəti altında] olmaqla, məktəb müdir və müəllimləri şurası ilə idarə ediləcəkdir. Müəllimlər şurasında nazir tərəfindən bir mürəxxəs [nümayəndə] iştirak edəcəkdir ki, bu da məsələlərin həllində onlarla müsavi [bərabər] hüquqa malik olur.

Bu məktəbdə təhsil bitirildikdən bir buçuq sənə sonra daimi Posta və Teleqraf məktəbi üçün bir proqram hazırlanıb, Nəzarət tərəfindən qəti olaraq təsdiq və həyata tətbiq ediləcəkdir.

Posta və Teleqraf məktəbindən məəda [başqa], bir də radio (telsiz teleqraf) məktəbi güşadı [açılması] bəklənilməkdədir. Bunun isə proqram layihəsi şimdi hazırlanıb.

M. H.

RƏSULZADƏ CƏNABLARI İLƏ MÜSAHİBƏ

İstanbul Konfransının Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] rəisi Rəsulzadə Məhəmməd Əmin cənabları müxbirimizi hüzurlarına qəbullə, İstanbul təəssüratları haqqında lütfən böylə məlumat vermişlərdir:

Heyətimizin qəsdı, Mərkəzi Dövlət nümayəndələri ilə bərabər, İstanbulda vaqe olacaq Qafqaziya cümhuriyyətlərinin kofransında iştirak etmək idi. Lakin siyasət aləmindəki təbəddülata [dəyişikliklərə] görə konfrans baş tuta bilmədi. Hər halda bizim İstanbulda

olduğumuz mənfəətsiz keçmədi. Böylə ki, məruzə və mühazirələrimizlə Türkiyə əhalisini Azərbaycan və onun ümid və arzuları ilə aşına etdik. Bunasını da qeyd etməlidir ki, İslam mərkəzi olan İstanbulda Qafqaziya, xüsusən Azərbaycan haqqında məlumatları çox azdır. Brest-Litovsk əlavə müahidənaməsinin [müqaviləsinin] təbir və təfsirəti [şərh və izah edilməsi] yolunda Türkiyə mətbuatı bizə böyük müavinət [yardım] göstərdi. Bu əlavə müahidənamə münasibətilə alman səfirinə protest notası verdik. Bu məsələ haqqında Türkiyə mətbuatı bizimlə həmrəy olub, bütün hüsnrəğbət və təvəccöhü bizim tərəfimizdə idi. Biz hamı dövlət nümayəndələri ilə görüşüb Azərbaycan əhvalı ilə onları aşına etməklə bərabər, müstəqil yaşamaq hüququmuzu müdafiə etdik. Hər yerdə biz məhəbbətlə qəbul edilib hüsn-təvəccöhlə qarşılandığı. Rəsmi nota ilə biz Azərbaycanın istiqlaliyyəti haqqında dövlətləri xəbərdar etdik. Bizim heyətimiz təntənəli bir surətdə Türkiyə sultanı tərəfindən qəbul edildi. Sultan həzrətləri bizim təbrik nitqimizə cavab olaraq izhar etdilər ki, Türkiyə Hökuməti bacardığı müsaid vəsail [uyğun vasitələr] ilə Azərbaycan istiqlaliyyətini mühafizə və müdafiə edəcəkdir. Bundan əlavə, sultan həzrətləri Azərbaycan əhalisinə salam göndərməsini xahiş etdi.

Üç ay bundan əqdəm [əvvəl] vəfat edən Sultan Məhəmməd xani-xamisin [V Mehmedin] mərasimi-dəfnində və

hal-hazırdakı Sultan Məhəmmədi-sadisın [VI Mehmedin] təntənəli cülusi-hümayununda [taxta çıxma mərasimində] iştirak etdik. Fürsətdən istifadə edərək İstanbul əhalisini Azərbaycan əhvalı ilə aşına etməkdən başqa, özümüz də Türkiyə həyatına bələd olduq. Türkiyə adətlərindən bizim təəccübümüzü mövcib [təəccübümüze səbəb] olan bir əhvalı nəql etməliyəm. Sultanın vəfatından sonra onun cənazəsi həsirə bükülüb dəhlizdə pilləkən altında qoyulur. Təzə sultan cənazə yanına gəldikdə, şeyxülislam təzə sultana müraciətən: “Bax sənin də axırın bu tövr olacaqdır” deyir.

Səlamlıq zamanında sultan həzrətləri məscidə gəldikdə əsgərlər onu “Padşahım, məğrur olma, səndən uca Allah var” nəğməsi ilə qarşılayırlar.

İstanbul əhvalı xeyli sakitdir. Qəzətlərin nümayişlər haqqında verdikləri məlumat həqiqətdən uzaqdır. Əhali Hökumətə etibar və etimad göstərməklə sülh müzakirəsinin [müzakirələrinin] axırını və Cahən müharibəsinin nəhayətini bəkləməkdədir. Hər cür sinemalar davam edib, mal ilə məmlu [dolmuş] olan dükənlər alış-verişə məşğuldur. Ərzaq cəhətdən əskiklik yoxdur. Ancaq qara çörək girvənkəsi 4 qəpikdən kartoçka ilə, ağ çörək isə kartoçkasız azad bir surətdə 2 manat 50 qəpiyə satılmaqdadır. Ət boldur və qiyməti də ucuzdur. Müslimə [müsəlman] qadınlar arasında olan tərəqqi məni nəhayət dərəcədə şad və məsrur etdi [sevindirdi]. Türk qadınları fabrika,

zavod, mağaza, kantora, posta-teleqrafda işləyib, nəhayət, darülfünunlarda [universitetlərdə] leksiyalara qulaq asanlar da az deyildir. Hətta İstanbulun zahiri görkəmi Türkiyə milli mədəniyyətinin qüvvətlənməsini isbat edir. Türkiyə evləri qədim türk üslubu ilə tikilib, hal-hazırda qədər qədim türk memarlığı davam etməkdədir. Türkiyə mətbuatına gəldikdə, bütün mətbuat türk milli mədəniyyətinin canlanmasına çalışmaqdadır.

Parlaman haqqında

Rəsulzadə cənabları Müsəlman Şurası sədri olmaq həsəbilə [səbəbilə] bu günlərdə dəvət ediləcək Parlaman məsələsindən bəhslə deyir ki:

Məlum olduğu üzrə, təşrihi-saninin 16-sında sabiq Zaqafqaziya Seyminin müsəlman əzalarından [üzvlərindən] 44 nəfərdən ibarət Müsəlman Milli Şurası dəvət edilir. Milli Şura Parlamana təbdil edilib [çevrilib], üzvləri isə 120 nəfərə qədər artırılmaqla qanunverici müəssisə olacaqdır. Bu vaxt Parlmana, Gürcüstanda və Ermənistanda olduğu kimi, əqəliyyət [azlıq] təşkil edən millət nümayəndələri də daxil ediləcəklərdir. Müvəqqət Parlamenin davamı heç bir halda Məclisi-Müəssisən [Təsisçilər Məclisi] seçki işlərini dayandırmayacaqdır. Birinci növbədə Parlaman cərəyan edən siyasi məsələlərin həllinə məşğul olacaqdır.

Qafqaziyanın müqəddəratı

Mən Azərbaycanı müttəhidən Qaf-

qaziya hökumətlərinin müxtariyyətli bir hissəsi təsəvvür edirəm ki, bu hökumətlər də Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan və Şimali Qafqaziyadan ibarət olmalıdırlar. Sülh Konfransında ümumi mənfəətləri müttəhidül-qövl [birgə; sözü bir olaraq] mühafizə və müdafiə etməkdən ötrü Qafqaziya cümhuriyyətləri arasında olan ixtilafli məsələlər sülh təriqi [yolu] ilə həll edilməlidir. Bu nəzəriyyəti biz əvvəlcə Zaqafqaziya Seymində yürüdüksə də, mütəəssifənə [təəssüf ki], bir para şəraitlə [bəzi şərtlər səbəbilə] bizim arzumuzun vücuda gəlməsi mümaniətə [maneəyə] düçar oldu. Ümidvar oluruq ki, hal-hazırda Tiflisdə iclas etməkdə olan Qafqaziya Cümhuriyyətləri Konfransı Qafqaziyada sülh və qardaşlıq bərpa edilməsi üçün ümumi bir dil tapar.

AZƏRBAYCANDA

Şurayi-Milli dəvəti ətrafında

* Şurayi-Millinin birinci iclası Bələdiyyə İdarəsi zalında vəqə olacaqdır. Şurayi-Milli üzvlərindən xahiş olunur ki, öz adreslərini Şurayi-Millinin Bələdiyyə İdarəsində müvəqqədən yerləşmiş olan dəftərxanasına bildirsinlər.

* Şurayi-Milli Sədrinin xahişinə görə, Daxiliyyə Nəzarəti ilə Türük və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] tərəfindən dəmiryol və posta məmurlarına Şurayi-Milli üzvlərinin bilamümaniət [maneəsiz] Bakıya gəl-

mələri üçün müavinət [kömək] və müzahirət [yardım, kömək] göstərilməsi binagüzarlığı edilmişdir [sərəncam verilmişdir].

* Gürcüstan Cümhuriyyətində olan Azərbaycan siyasi nümayəndəsi Cəfərova teleqraf edilib, Seymin Gürcüstanda olan müsəlman üzvlərinə Şurayi-Millinin dəvəti gününün xəbər verilməsi həvalə edilmişdir.

* Milli Şura işlərinin hamısı Hökumət İşləri müdiri tərəfindən Şurayi-Milli sədrinə təslim edilmişdir.

Şəki qəzası

Gəncə valisi Daxiliyyə Nəzarəti naminə bir rapor göndərərək, Nuxa qəzasında nizam və asayişin hökm-fərma olduğunu [hökm sürdüyünü] xəbər verir. Mühümmat və ərzağın bahalanması Zaqafqaziya pulu ilə Nikolay pulunun qiymətləri bir olmağından irəli gəlmişdir. Hökumət bu barədə məlumat verdikdən sonra ərzaq ucuzlaşmışdır. Əsgər təcəmmösü [yığılması] Şəki qəzasında parlaq bir surətdə keçmişdir.

AZƏRBAYCAN PARLAMANI DƏVƏTİ MÜNASİBƏTİLƏ

I

Demokratik seçki üsulu ilə Məclisi-Müəssisan [Təsisçilər Məclisi] dəvətinədək məmləkəti Parlamansız buraxmaq, həm bunca mühüm tarixi və na-

zik [həssas] siyasi dəqiqələrdə dövlət ümurunun [işlərinin] bütün ağırlıqlarını bir qaç ricaldan [adamdan] ibarət Hökumət öhdəsinə atmamaq qəsdilə Azərbaycan Milli Şurasının dəvətinə lüzum görülmüş və müəyyən qərar verilmişdir. Bu surətlə təşrinin-saninin [noyabrın] 16-sında Milli Şura çağırılır. 44 əzadan [üzdən] ibarət Şura birinci iclaslarında bütün məmləkətin mürəvici-əfkarı olan [məvqeyini ifadə edən] bir Parlaman təşkil etmək üçün dairəsinə müəyyən əsaslarla genişlətməli, əzasının miqdarını artırmalı olacaqdır. Fəqət bu məsələni gələcək məqaləmizə buraxaraq, bu gün ancaq Milli Şuranın mahiyyətindən və sabiq fəaliyyətindən bəhs etməyi lazım gördük.

Müvəqqət Parlamanımızın bünövrəsini təşkil edən Şurayi-Milli, sabiq Zaqafqaziya Seyminin 44 kişidən [nəfərdən] mütəşəkkil [ibarət] Müsəlman fraksiyasıdır ki, burada bütün siyasi cərəyanların nümayəndələri iştirak edirlər (nəhayət [ifrat] sol sosialistlərdən başqa). Bunların həpsi ümumi, müstəqim [birbaş], müsavi [bərabər] və gizli seçki əsası üzərinə intixab edilmiş [seçilmiş] Məclisi-Müəssisan üzvləri olmaq həsəbi ilə [olduqları üçün] tam mənası ilə xalq nümayəndələridir. Şimdi məmləkətə xalq nümayəndəliyi lazım və yeni seçkilər icrası üçün vaxt qeyri-müsaid olan bir zamanda müvəqqət Parlaman əzalığına hamıdan ziyadə həmin məzkur [adı çəkilən] Şura müstəhəqdir [layiqdir, haqqı çatır]. Digər tərəfdən, məzkur

Şuranın bütün heyəti və hər üzvü ayrılıqda sabiq fəaliyyətilə dəxi böylə istehqaq [haqq] qazanmışlardır.

Söz burasındadır ki, Zaqaqfaziya Seymi dəvəti və onun içərisində Azərbaycan Türk Milli Şurası elanı və hər ikisinin fəaliyyəti öylə bir zamana təsadüf etmişdir ki, bütün Qafqaziya hərc-mərc atəşi içində olaraq bir şəhərdən digərinə deyil, bir köydən o birinə belə xəbər çatmayırdı. Buna görə də Azərbaycan əhalisi Şurayı-Millinin fəaliyyətindən tamamilə bixəbər qalmışdır. Bu səbəblədir ki, şimdi Milli Şura yenidən dəvət edildikdə, camaata onun sabiq fəaliyyətindən məlumat verməyi vacib bildik.

Az bir müddət davam etmiş olan Seym və Milli Şura, bütün fəaliyyətini Dövləti-Osmaniyyə ilə Zaqaqfaziya münasibətinə [münasibətlərinə] həsr etmişdir. Zaqaqfaziya siyasiyyununun [siyasətçilərinin] bütün fikrini Qafqaziya cəbhəsinin əlverişli bir surətdə ləğvi və Osmanlı ilə əlaqənin qaydaya salınması məsələləri işğal etmişdir. Bu xüsusda mənafehlərin ixtilafı meydana çıxmışdır.

Milli Şura hərc-mərçdən dolayı camaatdan ayrı düşdüyündən, öz fəaliyyəti və planları barəsində məlumat verə bilməmişdir. Bundan əlavə, bir çox məsələlər və siyasi mülahizələr şəraiti-mövcudədən [mövcud şəraitdən] dolayı açıla bilmirdi. Bu zaman hərc-mərc içində və bolşevik təhlükəsi altında qalmış camaat müsəlləh [silahlı] qüvvəyə ehtiyac olduğunu hiss edirdi.

Fəqət bu qüvvəni nə Milli Şura verə bilirdi, nə də Seym. Ona görədir ki, camaatın da gözü Osmanlı qardaşlarımızın ordusunda idi. Çünki nicatını ancaq Türkiyədə görürdü və intizar içində qaldığı halda türklərin gec gəlmələrindən darılaraq, siyasi nümayəndələrimizi müqəssir tuturlardı. Siyasi nümayəndələrimiz bunu hiss edirlərdi. Camaat ilə nümayəndələrimizin rəyləri bir idi. Fəqət bununla belə Milli Şura çox ağır şərait altında işləyirdi. Bir tərəfdən iğtişəş, haqsızlıq və zülümlərdən tənqə gəlmiş camaat, Milli Şura fəaliyyətindən bixəbər qalaraq heç əsası olmadığı etimad və etibarsızlıq ibraz edirdi [göstəriridi]. Digər tərəfdən mütəşəkkil qara fikirli adamlar tam ciddiyətlə çalışırlardı. Bunlar siyasi nümayəndələrimizi xalq nəzərində etibardan salmaq üçün camaat arasında danışırlardı ki, nümayəndələrimiz ermənilərə, ingilislərə, daha bilməm kimlərə satılmışlar. Bunlar Osmanlı qoşununun Azərbaycana gəlməsinə razı deyildirlər. Qara fikirlilərin böylə təbliğatına yorulmuş, tənqişmiş camaat inanırdı və nəticədə camaatla fikri və arzusu bir olan Milli Şura ilə camaat miyanında [arasında] fəlakətli bir uçurum çıxdı. Fəlakətli nəticəsi də çox tez meydana çıxdı.

Digər tərəfdən Tiflisdə dəxi Milli Şuramız hər tərəfdən ədavətکارانə [düşmənəcə], zəhərlə məsmum [zəhərlənmiş] mühit içində qalmışdı.

Bu xüsusda yarı.

X. İ.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bakı valisi 5-inci dairə polisində xəbər vermişdir ki, Mərkəzi Ev Komitəsinə ev təşkilatı icmalarından [yığıncaqlarından] ötrü xüsusi izin almaq lazım gəlmədiyini elan etsin. Fəqət ictima və iclas barəsində qalabəyinə [polismeysterə, şəhərin polis müdürünə] xəbər verməlidir ki, məclisdə həll ediləcək məsəildən [məsələlərdən] başqa şey müzakirə edilməməkdən ötrü xüsusi polis məmuru göndərsin.

Mənzil məsələsi

Ev sahibləri ilə kirayənişinlər miyanındakı [arasındakı] əlaqə haqqında Daxiliyyə naziri Bakı valisinə böylə bir müraciətdə bulunmuşdur:

Cənablarınıza əhali arasında təbliğ və təbşirdən [xəbər verməkdən] ötrü elan edirəm ki, ev sahibləri ilə kirayənişinlər miyanında eylülün [sentyabrın] 15-inə kimi əqd edilmiş [bağlanmış] (şifahi və təhriri [yazılı]) müqavilələr barəsində polis deyil, məhkəmələrə müraciət etməlidirlər. Eylülün 15-indən sonra xudsəranə [özbaşına] mənzilləri tutmuş kirayənişinlər məsələsi isə mənim dəftərxanam cənbindəki [nəzdindəki] həcz [müsadirə] şöbəsinə müraciət edilməlidir.

Xırsızların dərdəst edilməsi [tutulması]

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] əvaxiri [axırları], təşrini-saninin [noyabrın] əvəllində [əvvəllərində] Telefonni caddədə vəqə bir neçə baqqal mağazalarından

xırsızlıq yapılmışdı. Seyidəli Mirkazımovun mağazasından 25 min rublə, Ağaseyid Səidovun mağazasından 8 min rublə, Ələkbər Məşədi Zeynal oğlu mağazasından 7 min rublə, Ələv-sət Nəcəf oğlundan və Əliağa Ələsgər oğlundan 4 min rubləlik əşya oğurlanmışdı. Təhqiqatdan anlaşılmışdır ki, işbu xırsızlığı 17 sinnində [yaşında] Haşim Hüseyn oğlu, 18 yaşlı Bayram Mehman oğlu, 18 yaşlı Mirvəhab Seyidəğa oğlundan mürəkkəb bir xırsız dəstəsi yapmışdır. Təftiş əsnasında bunlarda oğurlanmış əşyanın bir hissəsi; bir çox açar və xırsızlıq ləvazimatı tapılmışdır. Bunlar yapıqlarını boyunlarına almaqla bərabər, kimlərə satdıqlarını da söyləmişlər. Bunların göstərdiyi kimi Yusif Əliyev, Babacəlil İsmayıl oğlu, Vəli Fətullah oğlu, Həsənəli Rəcəbov, Əliağa Quliyev, Abbasəli Qafar oğlu, Ağakəşi Səlimzadə, Məhəmmədəli Səlimov, Ələkbər Cəfərov, Qasım Mürvət oğlu dükanlarında oğurlanan əşyanın qismi-əzəmi [çox hissəsi] tapılmışdır. Dərdəst edilmiş xırsızlardan Mirvəhabda 2500 rublə para tutulmuşdur. İşbu pul Mirkazımındır. Tapılmış əşya sahiblərinə qaytarılmışdır. Xırsızlar istintaqdan sonra polis müfəttişinə verilmişdir ki, hərbi məhkəməyə verilsinlər. Mal alanlar Daxiliyyə Nəzarətinin əmrini icra etmədiklərindən naşi [ötrü] məhkəməyə verilmişlər.

Qarət

Saratov quberniyası sakini Mahmud Maturin təşrini-saninin 8-ində 6-

ıncı məntəqə pristavına xəbər vermişdir ki, həmin dairə polis məmurluğuna təyin edildikdən sonra vəzifəsini ifadan ötrü Binəqədi kəndinə gedirmiş. Digah ilə Binəqədi arasında 2 nəfər bədəfkar [pis fikirli, yaramaz] onun yorğan-döşəyini və 235 rublə pulunu almışlar. Canilərin tövqifi [həbs edilməsi] üçün lazımı tədabir ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

Teatro-musiqi

Cümə günü təşri-ni-saninin (noyabr) 15-ində Hökumət teatrında Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyətinin aktyorları tərəfindən mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır bu mövsümdə birinci dəfə olaraq “Dağılan tifaq” faciəsi və dalınca “Axşam səbri xeyir olar” komediyası. Biletlər indidən teatronun kassasında satılmaqdadır.

Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü ayın 19-unda mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır Namiq Kamal bəyin məşhur “Vətən” nam əsəri.

“İttihad” məktəbi

Bu gündən etibarən açılmış. Yeni və keçən sənədəki kəndi şagirdlərini hər gün saat 9-dan 10-dək məktəb idarəsində qeyd və qəbul edir. Dərslər isə 16 təşri-nisənədə başlanacaqdır.

Məktəb idarəsi.
250 3-2

Bakı Vergi Bürosu

B. S. Borşşak vasitəsilə müştərilərə elan edir ki, əlavə gəlir vergisi barəsində şikayətlər ancaq bu il kanuni-əvvəlin [dekabrın] 1-inə (yaş üsuluyla) kimi qəbul ediləcəkdir.

Bu vaxtdan sonra şikayətlər qəbul edilməyəcəkdir.

Vergi və rəqəsini almayanlar dəxi hüquqlarını itirirlər.

Ünvan: Voronsovski caddədə nömrə 4 (Parapet kücündə).

Qəbul edilir hər gün axşam saat 6-dan 9-a kimi.

260 2-1

“Türk Ocağı”

Cümə günü noybrayının 15 (28)-ində Nikolayevski küçədə Haşimovun mülkündə, sabiq Raboçi klubda Türk Ocağının salonunda Türkiyə səyahətindən dönmüş olan **Məhəmməd Əmin Rəsulzadə əfəndi** tərəfindən “Türkiyə xatirəti” ünvanında konfrans veriləcəkdir.

Konfrans saat 6-da başlanacaqdır.

Həqqi-düxuliyə [daxil olma haqqı] Türk Ocağı nəfinə [xeyrinə] 2manat qərar qoyulmuşdur.

261 1-1

Elan

Hal-hazırda əhali arasında təqsim edilən [paylanan] çayın eyi olmadığı şayiələrinin intişar tapmasından [yayılməsindən] naşi [ötrü] Bakı Şəhər İdarəsinin Ərzaq Şöbəsi Bakı şəhəri və ətrafı əhalisinə elan edir ki, camaat arasında təqsim edilən çay axırncı dəfə xaricdən alınmışdır.

Bu yaxında xaricdən çay gözlənilmədiyindən, əhalinin bu çayı almaları arzu olunur.

Bakı Şəhər İdarəsinin Ərzaq Şöbəsi

ELANI-RƏSMİ

Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən

Keçən Türk-Rus müharibəsində Ərzurum və həvalisindən [ətrafından] tutulan müsəlman qadın və uşaqları Bakıya gətirilərək para müqabilində heyvanlar kimi satıldığı və ya sabiq rus hökuməti-imperatoriyəsi tərəfindən arzu edən əşxasa [şəxslərə] verildiyi əldə edilən iki müsəlman uşağının ifadəsi üzərinə yapılan təhqiqat nəticəsindən anlaşılıdır.

Bu kimi müsəlman uşaqlardan hər kimdə var isə Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə təslim etmələri və əks təqdirdə bu kimilərin uşaq ticarəti yapan canilər kimi dərdəst [tutularaq] və təcziyə ediləcəkləri [cəzalandırılacaqları] vəqə olan əmri-məxsus [xüsusi əmr] üzərinə elan olunur.

723 5 - 1

Türkçə savadlı, təcrübəli bir nəfər şəxs lazımdır ki, Varansovski küçədə, nömrə 7, “Professional” yazı kabinetində yazı işlərinə məşğul olsun.

At satılır

Ərəb cinsi, al rəngində at satılır. Yaşı 4 yarım, boyu 1 metrə 56 santim. Mənzil Müfəttişliyində Ərzaq şöbəsindən sormalı. Mariinski, 6 nömrə.

259 1-1

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-yə qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Berlin Darülfünununun həkimi

L. Melkumyans

Əmrazi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” davalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevoy caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanasında nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrazını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrazi-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün sabah saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrafonun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrazi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahimovun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir.

Bədənə dərman vurur və masaj edir.

Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36.

Burada həkim daxiliyyə və əmrazi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-yə kimi. İçəri şəhərdə bağın qarşısında Minaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Телеф. 36-91.

236

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Müdürlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Maarif Nəzarəti əmrləri

səh. 220. “9 təşrini-sani 1334”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 9 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Ziraət Nəzarətinin əmri

səh. 221. “9 təşrini-sani 1334”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 9 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 222. “Məhəlli məmurlar bu əsgərlərin Tiroidən keçib getmələrinə və dəmir-yolundan istifadə etmələrinə mümaniət [maneə] göstərmişlərdir.”: Qəzetdə “mümaniət” [maneə] yerinə “müavinət” [kömək] getmişdir.

“Bavariya Hərbiyyə vəziri...”: Bavariyanın Hərbi naziri 11 dekabr 1916-cı ildən 8 noyabr 1918-ci ilə qədər Filip fon Hellingrat, 8 noyabr 1918-ci ildən 21 fevral 1919-cu ilə qədər Albert Roshapter olmuşdur.

Sülh ətrafında: Sülh müzakirəsi

səh. 222. “«F. T.» qəzetəsinin...”: “Frankfurter Zeytung” qəzeti nəzərdə tutulur.

Almaniya ilə

mütərikə şəraiti haqqında

səh. 223. “Neçə gün bundan irəli «Hamburqer Fremdenblat»ın ədalətli bəyanında deyilir ki...”: Cümlənin bu hissəsi səhv tərcümə edilmişdir. Belə olmalıdır: “Bir neçə gün bundan irəli «Hamburqer Fremdenblat»ın haqlı olaraq dediyi kimi...”

Erməni-gürcü münasibəti

səh. 226. “Bir hissəsini Gürcüstan, bir hissəsini Ermənistan, bir hissəsini özümüz yerləşdirəcəyimizi dərəhdə etdik.”: Çıxışın bu hissəsi səhv tərcümə edilmişdir. Belə olmalıdır: “Təklif etdik ki, qaçqınların üçdə birini Ermənistanın sərhədləri daxilində qəbul etsinlər, üçdə birini Armavir rayonuna göndərsinlər, üçdə birini isə biz özümüzdə saxlamağa söz verdik.”

Nəzarətlərdə:

Posta və Teleqraf Nəzarətindən

səh. 228. “Ümuri-zabitənin [idarəçilik işlərinin] müxtəlif məmurlarının...”: Burada söhbət bəzi yüksək çinli dövlət məmurlarından gedir.

Azərbaycan Posta və Teleqraf məktəbi təsisi

səh. 229. “Edadi məktəblərin 5-inci sinfinə qədər təhsil görmüşlər üçün...”: Ən az beşinci sinfə qədər təhsil görmüş şagirdlərin poçt və teleqraf məktəbində sürətləndirilmiş proqram əsasında təhsil alaraq, dörd aylıq kursları daha qısa müddətdə başa vurmağı nəzərdə tutulurdu.

“M. H.”: Bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Rəsulzadə cənabları ilə müsahibə

səh. 230. “Brest-Litovsk əlavə müahidənəməsinin...”: Brest-Litovsk müqaviləsinə əlavə olaraq 27 avqust 1918-ci ildə Berlində imzalanan Almaniya-Rusiya sazişi nəzərdə tutulur. Bu sazişin Altıncı fəslı Qafqaz barəsində idi.

“Bu əlavə müahidənəmə münasibətilə alman səfirinə...”: Bu dövrdə Almaniyanın İstanbuldakı səfiri Bernstorf olmuşdur.

“Bizim heyətimiz təntənəli bir surətdə Türkiyə sultanı tərəfindən qəbul edildi.”:

Burada və davamında söhbət, Azərbaycan heyətinin 3 iyul 1918-ci il tarixində taxta çıxan Osmanlı sultanı VI Mehmed Vəhiddini təbrik etməsindən gedir.

“Səlamlıq zamanında...”: Osmanlı dövlətində padşahların cümə namazını xalqla birgə qılması, namazdan əvvəl və sonra xalqla görüşməsi adəti “səlamlıq”, yaxud “cümə səlamlığı” adlanırdı.

**Azərbaycan Parlamanı dəvəti
münasibətilə**

səh. 233. “X. İ.”: Bu imza Xəlil İbrahimə məxsusdur.

ازین بیا

رکوندهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزتمیدر.

آبونه شرایطی:

یانوارک برینه دک یا کو ایچون ۳۴ باشقه شهراره ۳۵ روبله در بر آیلی یا کوده ۱۲ باشقه شهرارد ۱۹ روبله در.

اعلان فیاتی:

سهری ۳ روبله کراشه کیدن اعلایار ایچون گذشت ایبدر.

تورک و اسلامفه مفید مقالهله صحیفه لریم آچقدور. درج اولتبان اولراق اعاده ایبیلدر. درج ایبدین مقالانک مکالماتی اداره تئین ایبیدور.

محل اداره:

باکو، دورونویسکی وغورنسکی کوجارک کئچنده ۳ نومرولی ایوده

«آذربایجان» ادارهمسی

تائون نمبر ۳۹-۶۰

تک نخمسی ۵۰ ق.ک.

Hayatın Məni Kərəşəniz Hələtərlə Ulayın

اعلان رسمی گيجهلری (۲۳-۲۲) نومرولی بولیس مفتش عمومیلگنه مراجعت ایدیغی. عاجل احتیاجات و استمداد ایچین تلهفون ایله گوندوز لری (۸۰-۲۵)

شورای ملی هیئت ادارهمسی

وقتا بلدیہ (دوم) دارمندنه ایکتبی قاتنه مذاکره سالونی یاننده واقع خصوصی اوپهده بولوتیور.

شورای ملی ریاستی ایله ایشتی اولانلار هر گون سحراسعت ۱۱ اذن ۹۱ قدر و آختام ۵دن ۷ کبی مراجعت ایبدرلر.

باکو ایکتبی ذکور عثمانیسی جینبده کاملاً ملی اشمش الفبا شمعی آچیلدور بوشیمبه داخل اولان چوققلر تور کچه تلمیم آلاچقلر.

هالی تک نظر اعتناسی بوملی اشمش الفبا شمعه سنه جب اولراق اوشاقرینی قید ایبدرلر.

تبدیلدیرمک ایستیلر مکتبک دفترخانه سنه مراجعت ایبدرلر.

اعلان رسمی بولیس مفتش عمومیلگن

۱- اولجه دهی اعلان اولوندی اوزره قاین، در اک بلجمله ارمنی اهالی تک تقیلس، ایروان و سائر هرهانگی ممالک غارجه به عزیزلری تماما سر بست در.

۲- عزیزت ایدهجگر سیاحت و رفهاری آلتاق اوزره بولیس مفتش عمومیلگنه مراجعت ایدهجگر در.

۳- اشیر اثر تاریخ اعلانلر اعتدارا بش گون یا کوده منتشر بالموم غزتمله نشر ایدیلهجگر در.

اعلان رسمی بولیس مفتش عمومیلگن

کچین تورکروس محارمه سنه اشروم و سولیمان طوبتلان مسلمان قاین و چوققلاری کوبه کتدیرمک بارا قاننده چوققلاری سالیبیلی و یا سابق روس حکومت ایبراطورهمسی طرفین آرزو ایمن اشخاصه و برلمنکی ائمه ایبدین لگی مسلمان چوققلوک ائدلسی اوزرنه ایلان تحفظات نتیجه سنه آکالیبیلدر.

بولیس مسلمان چوققلاردن هرکیمده واریمه بولیس مفتش عمومیلگنه تسلیم ایتمله و کس تقدیرده بولیس اولج چوققو تجاری بیان جایلمگن دروست و تجزیه ایدیلهجگری وای اولان امر مخصوص اوزرنه اعلان اولدور.

اعلان

سلیان قشله سنه کی عسکرلریمز ایچون دوشگه یورغان. یصدق، کرموت، یاموقلی قاتان، جوراب کبی اشیایه احتیاجی پک آرتقدور، بوخوصوصه عسکر سوهن و ایستین اهالیانگه مدد مانتونی رجا ایدهدور. بولیس اشیدان ویره ییلهجگرک سلیان قشله سنه کی آذربایجان آلاقی قوماندانلننه معلومات ویرهملری و وراشه جامع تک اوز آدالرنده کومکچی دستعلری قایریدور ییوگ یاردمده بولیمله اری توق اولدور. یاردمده بولیمه جققلرک اسلری ایله ویرد کیری اشیا غزتمله خلقه اعلان ایدیلهجگر. ایکتبی آذربایجان فرقه سم، لوارد رسمی ییغیلهی نوری

تلفراز خبری

آلمانیان دورین رسمی خزرارده دیلور که ویلهم تخت سلطنتدن اچکمی تحت فرمانه آلمشدر. فرانسه غزتمارنده تاریخی برشوروا واقع اولدیغی حقیقه یازیلان رسمی خبرلر آلمانلار طرفندن ویریلیدور. (توروله خبرخبر) قانچاره خیر ویرمیشدر که منتظر ماز که حرانلی تسلیم ایبتدیگده ۷۲ ساعت مدتهه مئب و یا منفی جواب ویریلیمسی طلب ایتمیشدر. بومنت بازار ایریمسی ساعت ۱۹ ۵۹ تامه اولور. (توروله خبرخبر) آخرجی دستورالعمل تصویبلا تک مسکن قدر تیزلکه کوبه-ریلمسی خواهش ایتمیشدر. بو فرار ایسه حال حاضرده دستورالعمل کوراه یلیر. قانچیلر طرفندن ممالک اچیبده باشیان آلمانلار مرجعات تئریایین ایتاها مئبک عضویتی خاز اولان آخرجی رسمی خبر دادهه ایتمیشدر. بو ایتاها مئده دنلور که: آخر دقیقه قدر آلمان عسکرلری اوز وطنلرنی قهرمانه برصوتنه مدافعه ایتمیشدر.

ایبراطور قارلک مانیشی.

اوستریا ایبراطوری قارل سوزیادامصل اولدورک بولار جیان فیورما سونه تبدیلی و مظفره ملی رسمی مختاری ویریلیمسی حنده بویله ر نفیعت ویرمیشدر.

«نیم صادق اوستریا منلاری! نیم خسته جلوم گوندن اعتبارا یگانه علیه آلام اولدوشدر که منلاری ایچون صلح و مسالمتی بولنقه اولورک ملی «ن» مگلیک شوکوناسی اقتصادی و روحانی جهیلرین تئین ایتمک بوق اولام. صلح و مسالمتی مدعت جهان محارهمسی خلدار ایتمیگی وقت و مظفره صلح اولداری هم زمانه برصوتنه اچاق و باشقه اذایی قبول ایلدون طرفین مدافعه محافله ایبدریلر.

محارمه لهر قارلنی برون اوتوری هرملی صلح هفتنی لئین ایستلدر. بوندن اوی کیده روظننی ایتمیاتی اسانلر اوزرنه بیا ایتمک لزومی گوریلیمشدر. اوستریا مختاری کئچمگن کبی نمک ادرهمسی تنقاهی لازم آلمشدر. منلاری ایستیمگن لکه کوبه سئین منتظر طرفین صلح شرایطی کبی کویب ایلمان طرفده حل ایکتی تحت فراد اولدی.

اوستریا اولکس، منلارک اخیری ایه، اولنلر اتم فی کئکنده اولمالیدر. هریرمات اشو قانده خصوصی مختاریته مالمده. ترتیبهت شرفی ناخیمسی ایله برابر اهالیسک آرزومنه گوره خصوصی ریشک آلدور. ایبو یگی طرف ادراره مقدس جبار اراضی منقاهی خلدار ایتمگن کون ناعی، بونون خصوصی منلر حاکمیته سدقلدر لفظ هریردر. عموئله قانده سالی خلدن اوتوری اشو حکومتلر مرکزی حکومتدن استفاده ایتملی درلر. ائمه خوصوصاً بویوق قانده کی مستلر حل و سحار بون دولامی بشالار ایش ایتمگن طرف ایبدیلیمسن اوتوری ایزدر. اهر فرارلر حقیقی کوبه مالک اولاله قاندر» عهدکی بوسه لر موقف اولاق قاننده دوام ایدیلهجگر در. حکومت امر ویریلیمشدر که اوستریا یگی سالیس اوزرنه فرورماندن اوتوری صلیتده بولسون. وتون استعلامات طرفداری منلاردن

لکن محاربه تک بیجینی سئسی آخر لرمنه آلمانیا منتقلی اونی بالگور اوتومشدر. آلمانیا کوشنی کلمبیکه اترانده اولان دشمنلر ایله مبارزه ایلمک امکانهت محروم اولمشدر. عین زمانده مارتوسلار و عسکرلر آرتاسنه قاتیش اولان عسبان دوام ایبویتون دونتایه سرایت ایتمکده در. (قافون، ویله) (کو کشفان) دن آلمان عسبان خبرلری تاپید اولونماقدور. بیلرینده لیکنه تخت طرفندن سالدات شوراسی وجوده کتیرلیمشدر.

خله زویبیا آلمان طلبات کیمی زمانده قانچر ایکی یوز قادهی و یوز اوتوز نفر منلوسو (کیل) دن دایماریقه لئانی (مستله) کتیرمیشدر. رایشنا غلامی سویالیست و یهلمک فرورترینلا تخت سلطنتدن لئیمه سئین تیزلکه...

(لفراف) بوراسی باریمیق قاندهر) حکس سورنده رایشنا غلامی منلوسو و سویالیستلر اشغاف و یرج کجکلیری یایدرمیشدر.

فرانسه تلنیز لفرافک و یردیگی خبره گوره آلمانلارک قومسی ییتیریلیدر. منتظرک هجموی ادرجهه دشمنلی و تمجیلدر. ک بونون خبرلری ویرمک فرست بوقدر. آلمانلارک کیری چکلمسی برکاشتمکک سورتی اشمدر. منتظرک لجه سی (وه - تورنه) دن (بویس) (بویس) و (لاقتله) قدردر. آلمان و کیلیری فرانسیس پاتی ارکان حربنه کلوب عیلات حربیه تک دایم ییرلمسای س طلب ایتمیشدر. اولنلارک وطنلاری و ممالک که حرانلی ایله آشا ایبدیلیمشدر. و کیلیر آلمان ارکان حربته مرض کئندریلمه سنه اجازده ویریلیمسی خواهش ایتمیشدر. بویارنده اولاده ۷۲ ساعت مهلت ویریلیمشدر. مهلت بازار ایریمسی سحر ساعت ۱۹ ۵۹ قدر اولدی.

Cümə axşamı, 14 noyabr 1918-ci il, nömrə 39

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 7 səfərlmüzəffər sənə 1337. 14 təşrinə-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANİ-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişliyinə] müraciət ediniz.

ŞURAYİ-MİLLİ HEYƏTİ-İDARƏSİ

Müvəqqədən Bələdiyyə (Dum[a]) dairəsində ikinci qatda müzakirə salonu yanında vaqə xüsusi odada bulunur.

Şurayı-Millî rəyasəti ilə işi olanlar hər gün səhər saat 11-dən 1-ə qədər və axşam 5-dən 7-yə kimi müraciət edə bilərlər.

726 3-1

ELAN

Bakı İkinci zükur [oğlanlar] gimnaziyası cənbində [nəzdində] kamilən milliləşmiş əlifba şöbəsi açılır. Bu şöbəyə daxil olan çocuqlar türkcə təlim alacaqlar. Əhalinin nəzəri-etinası bu milliləşmiş əlifba şöbəsinə cəlb olu-

naraq, uşaqlarını qeyd etdirəcəklərinə ümid edirik. Qeyd etdirmək istəyənlər məktəbin dəftərxanasına müraciət edə bilərlər.

725 7-2

ELANİ-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən

1. Əvvəlcə dəxi elan olunduğu üzrə qadın, erkək, bilcümlə [bütün] erməni əhalinin Tiflis, İrəvan və sair hər hangi məmaliki-xariciyyəyə [xarici məmləkətə] əzimətləri [gedişləri] tamamən sərbəstdir.

2. Əzimət edəcəklər səyahət vərəqələrini almaq üzrə Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə müraciət edəcəklərdir.

3. İşbu əsər tarixi-elandan [elan tarixindən] etibarən beş gün Bakıda müntəşir [nəşr olunan] bilümmum [bütün] qəzetələrlə nəşr ediləcəkdir.

ELANİ-RƏSMİ

Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən

Keçən Türk-Rus müharibəsində Ərzurum və həvalisindən [ətrafından] tu-

tulan müsəlman qadın və uşaqları Bakıya gətirilərək para müqabilində heyvanlar kimi satıldığı və ya sabiq rus hökuməti-imperatoriyyəsi tərəfindən arzu edən əşxasa [şəxslərə] verildiyi əldə edilən iki müsəlman uşağının ifadəsi üzərinə yapılan təhqiqat nəticəsindən anlaşılıdır.

Bu kimi müsəlman uşaqlardan hər kimdə var isə Polis Müfəttişi-Ümumiyyətinə təslim etmələri və əks təqdirdə bu kimilərin uşaq ticarəti yapan canilər kimi dərdəst [tutularaq] və təcziyə ediləcəkləri [cəzalandırılacaqları] vəqə olan əmri-məxsus [xüsusi əmr] üzərinə elan olunur.

723 5 - 1

ELAN

Salyan qışlasındaki [kazarmasındaki] əsgərlərimiz üçün döşək, yorğan, yastıq, kravat, pamuqlu kaftan, corab kimi əşyaya ehtiyac pək artıqdır. Bu xüsusda əsgər sevən və istəyən əhəlinin də müavinətini [köməyini] rica edirik. Bu kimi əşyadan verə biləcəklərin Salyan qışlasındaki Azərbaycan Alay Komandanlığına məlumat vermələri və bu işə camaatın öz aralarında köməkçi dəstələri qayıraraq böyük yardımda bulunmaları təvəqqe olunur. Yardımda bulunacaqların isimləri ilə verdikləri əşya qəzetələrlə xalqa elan ediləcəkdir.

İkinci Azərbaycan Fırqəsi
[diviziyası] İlavə rəisi:
Binbaşısı Nuri

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Almaniyadan verilən rəsmi xəbərlərdə deyilir ki, Vilhelm xətti-səltənətdən əl çəkməyi xətti-qərara almışdır. Fransa qəzetələrində tarixi bir şura [iclas] vəqə olduğu haqqında yazılan rəsmi xəbərlər almanlar tərəfindən verilmişdir. Erule-Girxer kanslərə xəbər vermişdir ki, Müttəfiqlər mütarikə şəraitini [atəşkəs şərtlərini] təslim etdikdə 72 saat müddətində müsbət və ya mənfə cavab verilməsini tələb etmişlərdir. Bu müddət bazar ertəsi saat 11-də tamam olur. Erule-Girxer axırıncı düsturüləmə [təlimatnamə] təfsilatının mümkün qədər tezliklə göndərilməsini xahiş etmişdir. Bu qərarla hal-hazırda düsturüləmə gözənilir.

Kansler tərəfindən məmaliki-əcnəbiyyətdə [əcnəbi ölkələrdə] yaşayan almanlara müraciətən nəşr edilən intibahnamənin [təbliğat vəraqəsinin] məzmununu haiz olan [ehtiva edən] axırıncı rəsmi xəbər daha da əhəmiyyətlidir. Bu intibahnamədə deyilir ki, axır dəqiqəyə qədər alman əsgərləri öz vətənlərini qəhrəmananə bir surətdə müdafiə etmişlərdir. Lakin müharibənin beşinci sənəsi axırlarında Almaniya müttəfiqləri onu yalnız buraxmışlardır. Almaniya Hökuməti gəldikcə artmaqda olan düşmənlərlə mübarizə edə bilmək imkanından məhrum olmuşdur. Eyni zamanda matroslar və əsgərlər arasında qalxmış olan üsyan davam edib, bütün donan-

maya sirayət etməkdədir. Hagen, Vilhelmshafen və Kukshafendən alınan üsyan xəbərləri təyid olunmaqdadır [təsdiqlənməkdədir]. Berlində Libknext tərəfindən Saldat Şurası vücuda gətirilmişdir.

“Şlezviq” alman təlimat gəmisini, [üsyandır] zamanında qaçan 200 kadeti və 130 nəfər matrosu Kildən Danimarka limanı Marstala gətirmişdir. Reyxstaqın hamı sosialist [üzləri] Vilhelmin və kronprinsin xətti-səltənətdən əl çəkməsini tezliklə... (teleqrafın burası yarımçıq qalmışdır) Əks surətdə Reyxstaqın hamı üzləri və sosialistlər istefa verəcəklərini bildirmişlərdir.

Fransa təlsiz teleqrafının verdiyi xəbərə görə, almanların qüvvəsi sındırılmışdır. Müttəfiqlərin hücumu o dərəcə şiddətli və təcildir ki, bütün xəbərləri verməyə fürsət yoxdur. Almanların geri çəkilməsi pərakəndəlik surətini almışdır. Müttəfiqlərin cəbhəsi Turnedən Mons, Moböj və Le-Katleyə qədərdir. Alman vəkilləri [nümayəndələri] fransız Baş Ərkani-Hərbinə [Baş Qərargahına] gəlib, əməliyyat-hərbiyyənin [hərbi əməliyyatların] dayandırılmasını tələb etmişlərdir. Onların bu tələbatı rədd [edilmiş] və [onlar] mütarikə şəraitinə əşinə [tanış] edilmişlərdir. Vəkillər alman ərkani-hərbinə [qərargahına] mürəxxəs [nümayəndə] göndərilməsinə icazə verilməsini xahiş etmişlərdir. Bu barədə onlara 72 saat möhlət verilmişdir. Möhlət bazar ertəsi səhər saat 11-də qurtarır.

Kopenhagen xəbər verirlər ki, Kildə üsyan başlanmışdır. Saldat və Matros Şurası hamı hərbi gəmiləri və limanı ələ almışdır. Alman mətbuatı bu hadisələri gizlətməyib, cəmi paraxodların qırmızı bayraqlar altında seyr etdiklərini əlavə edir. Zavod və fabrikalarda tətillər davam etməkdədir. Asayiş və intizam xələldar edilməsi [pozulması] ittifaqları [halları] vüqubulmaqdadır. İğışaş və üsyan Hamburg, Flensburq, Altona, Kukshafen və Vilhelmshafen şəhərlərinə sirayət etmişdir.

İMPERATOR KARLIN MANİFESTİ

Avstriya imperatoru Karl Avstriyada üsuli-idarənin monarxiyadan federasiyaya təbdili [dəyişdirilməsi] və millətlərə milli və məhəlli [yerli] muxtariyyət verilməsi haqqında böylə bir manifest vermişdir:

“Mənim sadiq Avstriya millətlərimə! Mənim taxta cülsum [çıxmağım] günündən etibarən yeganə qayeyi-amalım [məqsəd] o olmuşdur ki, millətlərim üçün sülh və müsəliməti [əmin-amanlığı] bulmaqla, onların milli mənliyinin nəşvünəmasını [tərəqqisini], iqtisadi və ruhani [mənəvi] cəhətlərini təmin etməyə müvəffəq olum. Sülh və müsəliməti müdhiş Cahan müharibəsi xələldar etdiyi [pozduğu] vaxt vətənimizin şaci [şücaətli] övladları qəhrəmananə bir surətdə aclıq və başqa azanı [əziyyətləri] qəbul ilə vətənlərini

müdafiə və mühafizə edirdilər.

Müharibənin ağır qurbanları bizdən ötrü şərəfli sülh əqdini [imzalanmasını] təmin etməlidir. Bundan ötrü də vətənimizi itminanlı əsaslar [təminatkar prinsiplər] üzərinə bina etmək lüzumu görülmüşdür. Avstriya millətlərinin istədiyi kimi məmləkət idarəsi təşkili lazım gəlmişdir. Mən millətlərim istədiyi ilə işbu məsələni Müttəfiqlər tərəfindən sülh şəraiti [şərtləri] kimi təklif edilən tərzdə həll etməyi təhti-qərara aldım.

Avstriya ölkəsi, millətlərin ixtiyarı ilə dövlətlər ittifaqı [federasiyası] şəklində olmalıdır. Hər bir millət işbu ittifaqda xüsusi muxtariyyətə malikdir. Triest şəhəri, nahiyəsi ilə bərabər, əhalisinin arzusuna görə xüsusi bir şəkil alır. İşbu yeni tərz-i-idarə müqəddəs Macar ərazisi tamamiyyətini xələldar etmədiyindən naşi [bütövlüyünü pozmadığı üçün], bütün xüsusi millətlər hakimiyyətinə zidd deyildir. Fəqət hər bir yerdə ümumiyyətə aid məsail [məsələlər] həllindən ötrü işbu hökumətlər mərkəzi hökumətdən istifadə etməlidirlər. İttihad [birləşmək], xüsusən böyük miqyasdakı məsələlər həlli və müharibədən dolayı baş qalxızmış irticanın bərtərəf edilməsindən [aradan qaldırılmasından] ötrü əlzəmdir [vacibdir]. İşbu qərarlar həqiqi qüvvəyə malik olana qədər, şimdiki müəssisələr müvəqqəti olaraq fəaliyyətdə davam edə biləcəklərdir.

Hökumətimə əmr verilmişdir ki, Avstriyanı yeni əsaslar üzərində qur-

maqdan ötrü fəaliyyətdə bulunsun. Bütün istiqlaliyyət tərəfdarı millətlərdən rica edirəm ki, işbu məsələ həllində Hökumətimizə milli şuralar vasitəsilə müavinətdə [yardımda] bulunsunlar.

İşbu şuralar Reyxsratın milli nümayəndələrindən [müxtəlif millətlərə mənsub olan Reyxsrat üzvlərindən] təşkil edilərək fəaliyyətə başlayacaqdır. Böyləliklə mənim vətənim müdhiş müharibədən millətlər ittifaqı ilə çıxacaqdır.

Allah bizim zəhmətimizi qəbul etməklə, sülh məsələsinin millətlərimizi bəxtiyar etməsinə müvəffəqiyyət versin.”

BALFURUN NİTQİ

Balfur Parlamanda ümumi tərk-silah məsələsindən bəhslə, öz nitqində demişdir:

“Hal-hazırda o dövlət tərk-silah edə bilər ki, heç bir düşməndən qorxusu olmaya. Beynəlmiləl qətnamə həyata tətbiq edilib araya çıxmadıqca, işbu tilsimdən çıxmaq qeyri-mümkün olacaqdır. Məqsədə nail olmaqdan ötrü bütün millətlər tərk-silah lüzumunu anlamalıdırlar. Mən ixtilafli məsələlərin münsiflər məhkəməsi vasitəsilə həll edilməsinə inanıram. Fəqət sülh istəməyən bir məmləkəti münsiflər məhkəməsini qəbula məcbur etmək müşküldür.

Almaniya sülh əqdinə [imzalanmasına] razılıq verirdi. Əfkari-ümumiyyə

[ictimai rəy] və Almaniya millətinin Almaniya Hökumətinə münsiflər məhkəməsi qətnaməsini qəbul etdirəcəyinə ümid bağlamaq olar. Mən inanmıram ki, əfkari-ümumiyyə ixtilafı məsələlərin silah gücü ilə həll edilməsini istəsin. Məmafih [bununla belə], mədəniyyəti [mədəni dəyərləri] mühafizə etməkdən ötrü lazımı tədabiri ittixaz etməlidir [tədbirlər görmək lazımdır].

Ümumi tərki-silah məsələsini yalnız Etılaf [Antanta] hökumətləri qələbəsi ilə həll etmək mümkün olacaqdır. Bizim məramnaməmizin bircə maddəsindən dönmək, milli mənafeyimizlə ümumi sülh qarşısında cinayət etmək kimi tələqqi etdiriləcəkdir [qiymətləndiriləcəkdir].”

Balfurun nitqi haqqında bitərəf mətbuat

Felemenk mətbuatı Lansdaunun məktubu münasibətilə İngiltərə mətbuatını sülh əleyhinə qalxışdığı üçün tənqid edir.

Balfurun nitqində sülhün Etılaf dövlətləri qələbəsində görülməsi nöqtəsinə gəldikdə, “H.” qəzetəsi deyir ki:

“Lloyd Corcun böylə təhdidatı [təhdidləri] Almaniyanı haqiqi sülhə məcbur etməkdən acizdir. Müharibəni qələbə ilə itmama [sona] yetirmək məsələsi Avropanı xarabalıq və aclığa məruz buraxacaqdır. Almaniya ilə bütün Avropanın əhvalı birdir. Almaniyanı məhv etmək qeyri-mümkündür. Almaniyanı zəif salmaq mümkün olarsa, almanlar əhvalı dəyişməkdən ötrü

bütün qüvvələrini işlətməyə çalışarlar. Lloyd Corcun Almaniya ticarətini məhv etmək təhdidi yeni müharibədən ötrü zəmin hazırlayır.”

QƏZETƏLƏRDƏN

Bolşevizm haqqında Karl Kautski

Karl Kautski “Füqərayi-kasibə hakimiyyəti” [Proletariat diktaturası] nam [adlı] bir əsər nəşr etmişdir. İşbu əsərdə müəllif bolşevizmi tənqid edir.

Kautski aşağı sinif hakimiyyətini qılinc hakimiyyəti kimi tələqqi [qiymətləndirir] və rədd edir. Tənqidin ən odlu səhifələri Şura Cümhuriyyətinə məxsusdur. Şura Cümhuriyyəti füqərayi-kasibə firqələrinin [proletar partiyalarının] qələbəsi deyil, fəqət xüsusi bir firqə hakimiyyətidir, deyir. Binaleyh [ona görə], şimdiki firqə hakimiyyəti ömür sürə bilməyəcəkdir. Buna görə də, eyi və fəna vasitələrlə də olsa hökuməti əldən verməməyə çalışır.

Kautskinin əqidəsinə, ictimai inqilab “uzun-uzadı bir inqilabdır ki, on sənələrlə imtidad edərək [uzanaraq], müəyyən hüduda malik olammas.”

İşbu dövr sülhcuyanə [sülhpərvər] bir təzadə aparılırsa, qələbəyə ümid bağlamaq mümkün olacaqdır. “İctimaiyyəun [sosialist] cəmiyyəti təşkilindən ötrü vətəndaş müharibəsi ən qorxulu bir düşməndir. Kapitalizmin dağıdılması sosializm kimi tələqqi etdirilməməlidir [qiymətləndirilməməlidir].”

Bəhriyyun qolordusu [Matros korpusu]

Oryol şəhərində Bəhriyyun qolordusu təşkil edilir. Hər gün yüzlərlə bəhriyyə əfradı [matros] gəlməkdədir. Ehtimal edilir ki, bunun bir hissəsini Moskva, digər hissəsini Şura qoşunları arxası[na] – Kursk üzərinə sövq ediləcəkdir.

Kazanda üsyanlar

“Pravda” qəzetəsinin yazdığına görə, Kazan şəhərində bolşeviklərin bir çox iğtişaşı, xüsusən müsəlmanların üsyanı davam etməkdədir. Şura silah anbarına sui-qəsd edilmişdir.

Müxtəlif xəbərlər

- İngiltərə qəzetələrinin məlumatına görə, Bolqariyadakı saldatların anarşi çıxışları bərtərəf edilmişdir [aradan qaldırılmışdır]. Bolqariyada sakitlikdir.

- Əfqan əmiri Əfqanstandan bolşevizm ilə mübarizədən ötrü İngiltərə ordusunun keçib getməsinə razı olmuşdur.

- Ukrayna acentəliyinə Laheydən [Haaqadan] verilən məlumata görə, İngiltərə Hökuməti Amerika Cəmahiri-Müttəhidəsi [Birləşmiş Ştatları] ilə bərabər Fələstində Müttəfiqlər siyonistlərindən bir yəhudi hökuməti təşkilində etilaf [anlaşma] əqd etmişlərdir [imzalamışlar]. Yəhudi hökuməti başında Brendays duracaqmış.

- Alman Qadınları Cəmiyyəti sülh haqqında bir qərarnamə qəbul və

təsdiq etmişdir. Burada deyilir: Alman qadınları bütün qüvvələrini millətlər ittifaqının qövldən feilə [sözdən işə] gəlməsinə münhəsir [həsr] edəcəklər. Gələcək sülh bir millətin başqa bir millət üzərində ağalığını kötüyündən kəsməlidir. Nemes qadınları öz vətənlərini təhqirə yol verməyəcəklərindən, var qüvvələri ilə vətənlərini müdafiə etməyə hazırdırlar.

- Siyasi dairələrin məlumatına görə, müharibə əsnasında işğal edilmiş yerlərdən ən əvvəl Belçika və Fransa təxliyə ediləcəkdir. Makedoniyaya gəldikdə, Almaniya-Avstriya Komandanlığı əmri mövcubincə [əmrinə əsasən], axır vaxtlar bütünlüklə təxliyə edilmişdir.

- Sabiq Rusiya ərazisinin də almanlardan təxliyəsi qət edilmişdir. Ən yaxın günlərdə ehtimala görə Kurlandiya, Estlandiya və Liflandiya quberniyalarından alman qoşunları çəkiləcəkdir. İşbu təxliyə edilmiş yerləri bolşevik qoşunları işğal etməməsindən ötrü Almaniya, Avstriya, Fransa, İngiltərə, İsveç qoşunlarından mürəkəb bir beynəlmiləl qoşun sövq ediləcəkdir. İşbu ordu başında bitərəf dövlət generalı duracaqdır. Şayiata görə, general İsveç tərəfindən təyin ediləcəkdir. Ordu əvvəlcə Petroqradi bolşeviklərdən təmizləyəcəkdir.

Siyasi dairələrdə beynəlmiləl qoşun düzəlməsindən naşi [ötrü], tarixdə görülmüş bir çox lazımlı düsturül-əməllərin [təlimatların] götürülməsini göstərirlər.

- “Matin” axırıncı nömrələrinin birində yazır:

“Rusiyada bolşevizim tədhişi [terroru] əleyhinə birləşmiş mədəni məm-ləkətlərdən, Cəmahiri-Müttəhidə [Birləşmiş Ştatlar], öz mürəxxəsləri [nümayəndələri] vasitəsilə, bolşevizm əleyhinə təcili mübarizə açmaq tərəfdarı olduqlarını isticvabda bulunmuşdur [soruşmuşdur].”

Cəmahiri-müttəhidə, qəzetənin dediyinə görə, fəqət rus millətinə kömək etmək xəyalındadır. Bununla rus milləti demokratik əsas üzərində öz müqəddəratını təşkil edə biləcəkdir.

AZƏRBAYCAN PARLAMANI DƏVƏTİ MÜNASİBƏTİLƏ

II

Dün[ən]ki nömrəmizdə Milli Şura-nın daxildə nə kimi maneə və əngəllərə düşər olduğundan bəhs etmişdik. Eyni zamanda Milli Şura xaricdən dəxi münasibəti-ədavətkar-nə [düşməncə münasibətlərə] və hü-cumlara məruz idi. Hələ bolşeviklərin ümumiyyətlə müsəlmanlara və xü-susən “bəylər və ağalar məcmusu” adlandırdıqları Milli Şuraya qarşı nə kimi bir mövqe tutduqları və məzkur [adı çəkilən] müəssisə əleyhində nə qədər ciddiyyətlə çalışdıqları kənar-da dursun, erməni və gürcü başçıları dəxi “Müsavət” firqəsini Osmanlı dövləti-nin acentəliyi kimi hesab edir və

türklərə qarşı nə vəziyyət almışlardısa, eyni vəziyyəti Milli Şuraya qarşı da tutmuşlardı. Hətta kərratla [dəfələrlə] Zaqafqaziya Seymi kürsü-yi-xitabətin-dən [xitabət kürsüsündən] müsavat-çılara vətən-füruş [vətən satqını] (Za-qafqaziya ümumi vətən ədd [hesab] edilmək üzrə), erməni və gürcülərə nisbətlə yoldaş satan, Zaqafqaziya Cümhuriyyəti haqqında dövlət xaini adlandırmışlardı. Bütün nahiyəyə aid mühüm siyasi məsələlərin həpsi Sey-min Müsəlman fraksiyasından, hətta o vaxtkı Zaqafqaziya Hökumətinin mü-səlman nazirlərindən xəlvət həll edi-lirdi. Azərbaycan siyasi nümayəndələri camaatdan ayrı düşmüş və eyni za-manda bunca ağır şərait altında qalmış olduqlarından, digər tərəfdən də qonşu millətlərin böylə sui [pis] rəftarları müqabilinə tədbirlər görmək imkanından məhrum qaldıqlarından, fəvqəladə müşkül dəqiqələr keçirir-lərdi. Onlar etiraf edirlərdi ki, Za-qafqaziya millətlərinin böylə rəftarı və məmləkətin ümuri-ixtiyarı [idarəsi] və bütün sərvəti sair millətlərin əlində olduğu halda, onların Tiflisdə qalma-ları Azərbaycanın daxili təşkilatı nöq-teyi-nəzərindən biməna və mənfəət-sizdir. Amma xarici siyasət məsələləri onların sair Zaqafqaziya millətləri içində qalmalarını tələb edirlərdi.

Zaqafqaziya millətləri ilə Türkiyə arasında sülh müzakirəti [müzakirələri] başlandıqdan axıradək Milli Şura hə-mişə camaatımızın mənafe və arzu-suna müvafiq bir surətdə çalışmışdır.

Şura bilirdi ki, Zaqafqaziyada qanun və hüquq təmin edilməsi üçün nə yalnız müsəlmanların qüvvəsi kifayət edər, nə də Zaqafqaziya Hökuməti bacarar. Milli Şuranın ümum əzası [üzvləri] bilaistisna [istisnasız olaraq] etiraf edirdi ki, camaatı Bakı tərəfindən gələn daşnak-bolşevik hücumundan və hərc-mərcindən ancaq xarici bir qüvvə ilə müdafiə və mühafizə etmək olacaqdır. Şura var qüvvəsi ilə Bakını tezliklə düşməndən təmizləməyə çalışırdı. Daxili qüvvələrin həpsini kullanmış, özümüzdən mümkün olan tədbirlərə təvəssül [müraciət] edilmişdi.

Məsələn Kürdəmir cəbhəsinə göndərmək üçün bir dənə zirehli trenlə bir qədər mərmə ala bilmək üçün Milli Şura böyük məşəqqət və həqarətlərə [təhqirlərə] təhəmmül etmişdi [dözmüşdü]. Gərək Seym və gərəksə xüsusi dostluq vasitələri ilə çox çalışdı, fəqət lazım olan kömək göstərilmədi. Osmanlı qoşunu gəlməsəydi, Azərbaycanın mövcudluğu belə mümkün deyildi. Binaileyh [ona görə], Milli Şura bütün səy və hümməti ilə Türk qoşunu dəvətinə çalışdı. Fəqət böylə iqdamatda [addımda] sərhesab [ayırq, sayıq] olmalı, siyasi və diplomasi taktikanı riayətlə davranmalı idi.

O vaxt Milli Şura ilə millət arasına soyuqluq salan, Milli Şura əzasını [üzvlərini] qara fikirlilərin təşviq və təhriki ilə min dürlü müfəttinə [fitnəkarca] hücumlara məruz buraxan səbəblərin ümdəsi də həmin burası idi. Bu məsələ üstündə Zaqafqaziya

millətləri arasında ixtilaf çıxararaq üç millət biri-birindən ayrıldı. Zaqafqaziya millətlərinin siyasi meyillərinin hangi tərəfdə olduğu aşkara çıxdı. Azərbaycan camaatının mənafeyi və siyasi mülahizələr Milli Şuranı Azərbaycan istiqlalı elanına vadar etdilər. Tiflisdə Azərbaycan istiqlalıyyəti elan və bu xüsusda ümum Avropa dövlətlərinə müraciətlə deklarasiya nəşr etdikdən sonra, Milli Şura böyük qardaşımız olan Osmanlı dövlətinə müraciətlə kömək istədi və paytaxtımızı düşməndən təmizləməyi istida [xahiş] etdi. Dövləti-Aliyyəyi-Osmaniyyə zimamdarları [cilovunu əlində tutanlar; idarəçilər] dəxi Azərbaycanlı qardaşlarının müsibətinə laqeydanə bir surətdə baxmayaraq, kömək əlini uzatdı. Bundan sonra Azərbaycan Milli Şurası müvəqqət paytaxt olan Gəncəyə köçərək Hökuməti intixab etdi [seçdi]. Ümurixtiyarı [idarəni] Hökumətə tapşırırdı və altı ayadək Azərbaycan Məclisi-Müəssisənı [Təsisçilər Məclisi] çağırılmaq şərti ilə özü-özünü tərxis etdi.

Bu surətlə, Azərbaycan Milli Şurası öhdəsinə düşən tarixi vəzifəsini tamamilə hüsni-ifa etmişdir [müvəffəqiyyətlə yerinə yetirmişdir].

Azərbaycan Milli Şurası, necə ki görürsünüz, heyni-təəssüsündən [təsis edildiyi vaxtdan] son zamanlaradək az müddəti-həyatında böyük məşəqqətlərə düşər olmuşsa da, əzasının [üzvlərinin] hümmət və qeyrəti [səyi] sayəsində millət hüzurunda alrı açıq, üzü ağdır. Ona görədir ki, vətənimiz

yenidən mühüm siyasi və tarixi günlər keçirdikdə, Məclisi-Müəssisan dəvətinədək yenə həman Şuranın dəvəti lazım idi ki, Hökumətimiz dəxi bunu etirafı, ayın 16-sında Şura çağırmağı təhti-qərara aldı.

X. İ.

“TÜRK OCAĞI”

Çoxdan bəri dörd gözlə bəklədiyimiz Azərbaycan Türk Ocağı nəhayət işləməyə başladı. Bu günlərdə Ocağın maliyyə işləri və idarə quruluşları ilə məşğul olan arxadaşlar vardır.

Aldığım məlumata görə, Ocağın rəsmi-güşadının [açılış mərasiminin] gecikməsinə səbəb üzvün azlığıdır. Bu isə bizim üçün müəssif [təəssüf doğuran] bir haldır. Keçən ilin siyasi mübarizəsi qaliba bir çoxlarının beyinlərini yorub, sinirlərini pozmuş kimi görünməkdədir. Hər şeyi olub bitmiş kimi hesab edib, heç bir işə qarışmamaq, zənn edərsəm, işin mahiyyətini anlamamaqdır. Vətəndə məsud yaşayıb bayram etmək, bilməm bir qaç yüz min süngü, 12 nazirlə təmin edilməz. Öylə ümumi səadətdən həpimizin payı olduğu kimi, onu yaratmaq və yaşatmaq üçün də həpimiz bərabər və daimi çalışmalıyız.

Səviyyə və imanca bizlər bu gün ikiye bölünmüşüz.

Bir paramız deyir ki, hər şeyi yapacağıız. İstedad və fitrətə heç bir millətdən aşağı deyiliz. Bəziləri də deyir

ki, yox a canım, biz hazır deyiliz. Dövlət qurduq, amma millət buna daha bütün mənası ilə hazırlanmadı. Öylə isə bu [iki] sinfin, yəni bədbin və nikbinlərin həpsi də vicdanla çalışmağa məcburdur. Bir şeyimiz vardır deyənlər artırmağa, yoxdur söyləyənlər yaratmağa səy etməlidirlər. Bu günlərdə millətimiz və yurdumuz hər zaman-kından çox səyə və əmələ möhtacdır.

Bir çox gənclərimiz də vardır ki, coşğun həmiyyətlərini [qeyrətlərini] göstərməyə bir münasib yol bulamayırlar yaxud çalışmaq istəyirlər də çalışmanın yolunu bulamayırlar. O halda bir mehvərin ətrafına toplanıb bir səy məbədi açmaq həpimizin borcumuzdur. Bu mehvər də ancaq, ancaq Türk Ocağı kimi ictimai müəssisələr ola bilər. Türk Ocağı, əzasına [üzvlərinə] həm məlumat verəcək, həm də əzasından istifadə edəcəkdir. Orada qaynayan və coşan bir ruhu hiss edənlər oraya yazırlarsa, sözümlərin doğruluğuna inanırlar, zənn edirəm. Millətədaşlarına, dindəşlarına bir an əvvəl xeyir vermək istəyən Ocaq, daha rəsmi-güşadı olmadan, fayda vermənin yolunu bulmuşdur. Bu günlərdən etibarən öz konfrans salonunda müəhazirələr oxutdurmağa başlayacaqdır. Birinci konfransı yarın, cümə günü həpimizin tanıdığımız M. Ə. Rəsulzadə oxuyacaqdır. Konfransın sərlövhəsi pək faydalı olacağını ima edir:

1. Hərbi-ümmidə [Dünya müharibəsində] Türkiyənin əhəmiyyəti.
2. Unudulmaz müdafiələr: Türk

əsgərinin şəhkari-rəşadətindən [rəşadətinin şah əsərlərindən] Çanaqqala müdafiəsi.

3. Türkiyədə asari-tərəqqi [tərəqqi əlamətləri], Milli cərəyan, türk mədəniyyətinin asari-bahirəsi [açıq-aşkar əlamətləri].

4. Türkiyədə həyati-nisvan [qadın həyatı].

5. Türkiyənin Azərbaycana qarşı əlaqəsi.

6. Hal-hazır haqqında bir mütaliə [düşüncə].

İştə bu yuxarıki mövzular pək möhtac olduğumuz mövzulardır. Hələ bunları, Türkiyəni bizim gözümlə görən, qəlbimizlə hiss edən bir vətəndaşımızın ağzından eşidərsək, nə dərəcədə maraqlı və faydalı olacağını söyləmək yersiz olar təbii.

Bizləri Türkiyəyə əlindən gəldiyi qədər tanıتماğa çalışan möhtərəm mürəxxəsimizin [nümayəndəmizin], orasını da bizə anlatmaq üçün bütün istedadlarını işlədəcklərinə şübhəm yoxdur.

Mən konfransdan əvvəl qareləri [oxucuları] sevindirmək ümidi ilə burasını ərz etmək istərdim ki, “Türkiyədə həyati-nisvan”da oradakı bacılarımızın indiyə qədər gördüyümüz sönük həyatından deyil, yeni və canlı bir ictimai inqilab keçirməsindən bəhs ediləcəkdir. Bacısının ağ gününü görməklə sevincindən çıldıran bir qardaş kimi sevindim. Bu müjdəni daha ətraflıca müjdəçidən dinləyəlim.

Cavad

Türk duyğuları

Ruşəni bəyə

7

YANMIŞ ANAMIN KÜLLƏRİ QARŞISINDA

Ana! Ana! Sən də yandın, kül oldunmu?
Səmalarda uçanlara qovuşdunmu?
Bu küllər ki, məzarındır – üzərindən
Əsən yellər birer alov atəşindən...
Ki, o rüzgar bana şimdi qan qoxuyur,
Yanıq-yanıq bir mərsiyə, kin oxuyur...
Fəqət, ana, sənin üçün gözlərimdən
Bir damlacıq yaş axmayır. Əcəb nədən?
Qorxuyoram, ağlar isəm ürəyimdə
Azalacaq dərdim kimi, ah, kinim də...
Qan torpaqdan süzülərək durularmış,
Bundan ən saf, ən təmiz bir kin olarmış...
Bən o sudan içdim sənin üçün, xayı, r
Yürəyimdən çıxaramam, cayır-cayı r
Yanmaq deyil, parça-parça parçalansan,
Qurtulmaqçün gözyaşıma möhtac qalsan...
Bir damlası belə axmaz, çünki bənim,
İştə bu kin – imanımdır, həm də dinim...
Bən o kinlə yenə sənə qoşacağam,
O kinimlə bən atəşlər saçaçağam.
Bu gün səni udan torpaq yarın bəni
Heç şübhəsiz qucağına alar, çünki
Torpaq insan, insan torpaq yeməkdədir,
Bu əzəli, əbədi bir qaidədir.
Qan torpağı, torpaq qanı hər gün içir,
Sənin qanın torpaqlardan bana keçir.
Bən o qanla cahanları titrəderəm,
Şimdi hürrəm: nə köləyəm, nə əsirəm.
Böyük ruhun şahid olsun səmalardan,
Bu gün gəldim, yarın keçməm buralardan.
Mən Turana gülümsəyən ümidlərə,
Ciyərimdə düyümlənən öyüdlərə
Bu gün kimi yarın dəxi gedəcəyəm,
Səninçün də bir ovuc qan içəcəyəm.
Rizqim atəş, qismətim qan, hər şeyim qan,
Anam Turan, məşuqəm də yenə Turan!

Arif İrfan Qaraosman
25.10.334, Bakı

RƏSULZADƏ MƏHƏMMƏD ƏMİN BƏYİN NİTQİ

Bu günlərdə Nuri paşa həzrətləri şərəfinə kəşidə edilmiş olan [tərtib edilən] ziyafətdə Azərbaycan Milli Şurası sədri və İstanbul Konfransı mü-rəxxəsləri [nümayəndələri] rəisi Rəsulzadə Məhəmməd Əmin cənablarının söyləmiş olduqları nitqi eynilə qare-lərimizə [oxucularımıza] təqdim edirik. Natiq əfəndi deyir ki:

Böyük Türk Ordusunun qəhrəman zabitləri, gənc Azərbaycan Cümhuri-yətinin azad vətəndaşları! Şimdi, Hö-kumət rəisinin nitqini dinlərkən xatırladım. Bir il əvvəl idi. Xilaskar Osmanlı qardaşlarımızla bərabər olaraq duz-çörək yedikimiz bu salonda o zaman başqaları otururdu. Demokratizm prinsipini sui-istimal [sui-istifadə] edən bolşeviklər burada türk və müsəlman mərkəzində yerli əmələ [fəhlə] və köylünün protestosuna rəğmən yabançı bir cəmiyyət təşkil etmiş, bolşevik-daşnaksaqan çetələri [cinayət-kar dəstələri] Bakıya müstəvli olmuş-lardı [yayılmışdılar; ələ keçirmişdilər].

Bolşeviklər bütün aləm hüzurunda millətlərə kəndi müqəddəratlarını təyin etmək haqqını elan, dünyanı cənnət yapacaqlarını vəd etmişlərdi. Xüsusi olaraq Lenin tərəfindən Qaf-qaziya fəvqəladə komissarı təyin olunan Şaumyan naminə çıxarılmış əmr-namə ilə Türkiyə Ermənistanının mux-tariyyəti dəxi elan olunmuşdu. Biz də Azərbaycan muxtariyyəti tələb edirik. Eyni zamanda da “Sovet”[in]

ümumi intixabla [seçkiylə] deyil, təsəl-lüt yolu ilə [zorakı] toplanmış olduğuna mötəriz idik [etiraz edirdik].

Fəqət bu muxtariyyət haqqındakı tələbimiz rus burjua firqələrindən ziyadə Bakı bolşeviklərinin etirazını mövcib olurdu [etirazına səbəb olurdu]. Onlar bizə qarşı əngəllər törədirdilər. Nəhayət, açıqdan-açığa təhdidlərinə məruz qaldıq. Bizə dedilər ki: “Nahaq yerə səy edirsiniz. Azərbaycan muxta-riyyətə layiq deyildir. Siz muxtariyyət deyil, onun əvəzində xarabazarlara nail olarsınız! Əgər bu məqsədinizdən əl götürməz də, mücahidatınızda [cəhdlərinizdə, mübarizənizdə] davam edərsəniz, əmin olunuz ki, görəcəyiniz müvəffəqiyyətlər yalnız qış günlərinə münhəsir qalıb [məxsus olub], müvəq-qəti olacaq. Yaz açılınca Böyük Rusiya cəzanızı verməyə gecikməyəcəkdir.”

O zaman vəqə olan bu təhdidlərə qarşı, gərək “Sovet” iclasında və gərək mətbuat səhifələrində müqabilə edərək [cavab verərək]: “Məqsədiniz yolundakı mücahidədən vaz keçməyiz. Türkiyə ermənilərinə muxtariyyət vəd edən Leninin bakılı şagirdləri, Azər-baycan muxtariyyətçilərini xarabazar-lıqlarla təhdid etsələr də, biz kəndi məqsədinizdən əl çəkməyiz. Hər növ təhlükələri gözə alaraq mücahidəmizə davam edəriz. Bizim deyil, sizin mü-vəqqət bir qələbə çalacağınızı bilir, bundan dolayı sizi təbşir edəriz [muş-tuluqlayırıq]. Fəqət bir az da daimi qələbənin kimə aid olacağı haqqında düşünməyizi ixtar etləriz [xəbərdarlıq

edirik]. Əlbət ki, bir Lenin də çıxar bizim muxtariyyətimizi təmin edər!" - demişdim.

İştə, əfəndilər, bir sənə əvvəl təhdid olduğumuz bu binada şimdiki o sırada ümid etdiyimiz bir zəfəri elan edirik. Müvəqqət qələbə onların, daimi – bizimdir! (Alqışlar)

İş sibli “şimal hürriyyətinə” qalsaydı, bu gün məhv olub bitmişdik. Lillahül-həmd [Allaha şükür olsun] ki, neyyiristixlasımız [qurtuluş günəşimiz] cənbun bərraq [ləkəsiz] və saf səmasından doğdu. İştə onun həyatbəxş nurları ilə isiniz. (Alqışlar)

Daimi qələbədən bəhs etdiyim bu sırada, çəkilməz fəlakətlər keçirmiş olan qəlblərə üfq-siyasətdə [siyasət üfzündə] təraküm edən [toplaşan] qara buludlar bəlkə də bəzi əndişələr ilqa edir [verir; göndərir].

Fəqət bu əndişələrə məhəl [yer] yox. Türklər Bakıda ilk dəfə deyildirlər. Böylə bir vəziyyəti-siyasiyyəni Bakı bundan 350 sənə əvvəl dəxi keçirmişdir. O vaxt Özdəmiroğlu Osman paşa bir miqdar əsgərlə bu tərəflərə gəlmiş, Şamaxı, Quba, Dərbənd və Bakını almışdı. Bir az sonra hökuməti-mərkəziyyə [mərkəzi hökumət] əqdissülh edərək [sülh bağlayaraq], Özdəmiroğlu yalnız qalmış, İstanbul tərəfindən tərkl olunmuşdu. Fəqət, o cəsur komandan məyus olmamış, əzminə xələl gətirməmişdi. Hər növ hücumlara müdafiə etmək lazım idi. Osman paşa Bakı neftini inhisar altına almış, ipəyə külli maliyyə təvəzül etmiş

[qoymuş]; bu surətlə büdcəsini yoluna qoymuş, Bakı qalasını təmir edərək müdafiəsini Əhməd bəy namində bir komandana tapşırılmış, kəndisi Dəmir-qapıya (Dərbəndə) çəkilmişdi. Bu surətlə Bakı altı ay tamam mühasirəyə dayanmış, nəhayət, düşməni dəf edərək bilmişdi. Tarix yenə təkərrür [təkrar] edərək bilər, həm etməlidir! (Alqışlar)

Həzərət, maddətən qələbəyi-daimi qazanmış olduğumuz, nəuzübillah [Allah qorusun], müvəqqət olsa belə, Azərbaycan istiqlalı mənən qazanılmış nemətlərdəndir. Dağları, dərələri, susuz səhraları aşmış gələn qardaşlarımızla bərabər, şu doğma torpaqlarımız üzərində qan yalaşdıq, yenidən qardaş olduq. Torpaqlarımız əsrlərdən bəri yekdigərini [bir-birini] qeyb etmiş qardaşların əməli [arzu, məqsəd] yolunda verdikləri qurban qanları ilə islandı. Turan toxumu əkildi. O böyük fikrin ulduzu doğdu. Dan yeri ağardı. Osmanlıların bənam [adlı-sanlı] türkçülərindən:

*“Vətən nə Türkiyədir türklərə, nə Türküstan,
Vətən böyük və müəbbəd bir ölkədir – Turan”*

deyən Ziya Gökalp bəy, Hərbi-ümmünün [Dünya müharibəsinin] ibtidasında [başlangıcında] təfə’ül edərək [xeyirli fal açaraq]:

*“Rusiya dağılıb viran olacaq,
Türkiyə böyüyüb Turan olacaq”*

demişdi.

Turan bu gün maddətən qazanıl-

mamışsa da, mənən hasil olmuş, Turan fikri doğmuşdur. Bir kərə doğan fikir bir daha ölməz, bir daha sönməz! Ən qaranlıq gecələrimizdə bizə məşəli-hürriyyət gətirən və ən çətin dəmlərimizdə imdadımıza gələrək bizi xilas edən qardaşlarımızı bizə doğru qoşduran, yolumuzda qurbanlar verdirən işdə bu məfkurə, bu yeni doğmuş əməl [arzu] günəşidir. O əməl günəşi ki, bir “nuru” da (Nuri paşayı göstərərək) işdə bizimlə bərabər! (Sürəkli alqışlar)

Yaşasın əməl yolunda fədayi-can edən Türk Ordu və zabitanı [zabitləri], yaşasın Böyük Turan! (Təkrar sürəkli alqışlar)

HƏRDƏNBİR

Qədim zamanlarda, yəni Nikolayın vaxtında, Bakıda bir belə “mod” var idi:

Baqqal Məşhədi Qasım hər gün yerindən qalxıb dükanına gəlmədən əvvəl evdə bir “bismillah” deyib, sonra da kəlmeyi-şəhadətini oxuyub və arvad-uşağına əlvida deyib, sonra “af-serski” tapançasını belinə bağlayıb gedirdi öz alış-verişinə.

Əttar [ətriyyat və ədviyyat satan] Kərbalayı Qulu da həmçinin bu sayaq edirdi.

Bəzzaz [arşınmalçı] Hacı Kərim də və hətta dəmirçi Məşhədi Rüstəm də və ayaqqabıçı Daşdəmir də bu cür edirlərdi. O ki, qaldı bunlardan dövlətli olan “mədənçiyə”, yəni “milyonçu-

dan” bir az kasıbına, bu öz belindəki tapançasına etibar etməyib, öz yavuc əqrəbalarından və ya adamlarından birinə bir dəst yaxşı libas alıb, ge-yindirib, bir papaq da gözünün üstünə basıb və bir yekə “af-serski” də belinə taxıb, adını qoyardı “telexranitel”, yəni “hifzi-bədənci” [cangüdən] və yaxud “qoçu”.

“Qoçu” gözünə döndüyüm isə qollarını arşın uzununu ata-ata düşərdi həmən neft ağasının dalına.

Böylə būsata səbəb isə bu idi: Baqqal Məşhədi Qasımın atasının xalası oğlunun nəvəsi əttar Kərbalayı Qulunun qardaşının yeznəsinin bacısı oğlunun oğlunu öldürmüş imiş. Odur ki, əttar Kərbalayı Qulu da baqqal Məşhədi Qasımdan bu qanı almaq üçün tapança bağlayıb, düşüb bunun dalınca ki, tutub öldürsün. Məşhədi Qasım da öz canının qorxusundan tapança gəzdirir. Bəzzaz Hacı Kərim, dəmirçi Məşhədi Rüstəm və ayaqqabıçı Daşdəmir də həmçinin bir-birləri ilə qanlı olub, tapança gəzdirirmişlər.

O biri dəstənin, yəni neft ağalarının işi bir az uzundur: “Neft fontanının” bərekətindən gecə-gündüz orda-burda qumara və keyfə məşğul olan adamın “kankurenti”, yəni rəqibi çox olar. Belə olduqda, “kankurentlərdən” xilas olmaq əmrini [işini] ortalığa gəlirdi. Bu isə “telexranitelə” həvalə olunurdu və bir gün durub gördük ki, neçə uşaq yetim qaldı.

Həqiqətən, o zaman adam öldürmək su içməkdən asan olan bir iş idi.

Çünki “mod” böylə idi. Bu tərəfdən isə müsəlman müsəlman qardaşını habələ öldürəndə qaradavoy İvandan tutmuş ta qradonaçalnikəcən hamısı şad olurdular.

Ələlxüsus ki, qatil tərəf bir az “yağlı” olanda bunlar üçün lap ləzzət edirdi. Çünki həman “müsəlman” qatil tutulan zaman lazım gəlirdi ki, libasında neçə cibi varsa hamısını ağzınacan Nikolay pulu ilə doldursun ki, qaradavoya, okolotoçnikə [polis sahə rəisinə], pristava, silisçiyə [müstəntiqə], prokurora, qradonaçalnikə və cəmi bu işdə “haqqı” olan qulluqçulara çatıb, hamısını “kamınca sirab” etsin [“sulasının”] ki, bəlkə qatil bir aydan artıq qazamatda yatmasın.

Qərəz, bu “mod”un qorxusundan mən evdən bayıra çıxmağa qorxurdum; elə ki, türklər gəldilər Bakıya və öz hökumətimiz işə başladı, dərhal gedib baqqal Məşhədi Qasımın, əttar Kərbalayi Qulunun, bəzzaz Hacı Kərimin “qoçuları” və o birilərini tapıb görürəm heç birisinin belində “afser-ski” filan yoxdur. Sordum: “Aşna, bəs belə nə üçün?” Cavabında bir ah çəkib, hamısı bir yerdə “xorom” dedilər:

Fələyin bir belə dövrü olacaqmış, nə bilim?
Saralıb bağı-gülüstan solacaqmış, nə bilim?

Yəni belə əvvəldən olsaydı, onda heç vaxt müsəlman müsəlman qardaşını qırıb qurtarmazdı. Gördüm ki, doğru deyirlər.

Bir naxoş

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Qazax darülmüəllimininin [müəllimlər seminariyasının] rəsmi-güşadı [açılış mərasimi]

Qazax darülmüəlliminin müdiri Firdun bəy Köçərli cənabları Maarif Nəzarətinə böylə bir teleqraf çəkmişlərdir:

“Bakıda Maarif Nəzarətinə.

Bəminnətilkərim [kərəmi bol olan Al-laha şükür olsun ki], bu gün qəbləzəval [günortadan əvvəl] saat 12-də məktəbin rəsmi-güşadı, bura əsgəri heyəti dəxi daxil olduğu halda, parlaq bir surətlə yapılmış və adil Azərbaycan Hökumətinin ilələbəd [əbədiyyən] bəqasının [var olmasının] duası Cənabi-həqdən təzərrö [yalvararaq dua] və niyaz edilmişdir.

*Qazax darülmüəlliminin müdiri:
Firdun”*

Şairimiz Hüseyn Cavid

Bir qaç gün əvvəl Azərbaycanın bənam [adlı-sanlı] şairi Hüseyn Cavid bəy əfəndinin vəfat etdiyi Bakıda müntəşir [nəşr olunan] mətbuatda görülməklə, məhafili-irfanımız [irfan, elm və mədəniyyət dairələri] dağdariatəssür olmuş [kədərlə dağlanmış; ürəyi yanmış] və səhneyi-ədəbiyyatımızı böylə üstadi-ədəbdən məhrum görmək fikri-əliminə [kədərli fikrinə] bir növ könül verəmməyən əfkari-ümmiyyə [ictimaiyyət, camaat] bu qara xəbərin yalan çıxmasına intizar eyləmişdi. Bu kərə mövsuq [etibarlı] bir mənbədən aldığımız təhqiqata [dəqiq-

ləşdirməyə] binaən [görə], möhtərəm oxucularımızı şairimizin hali-həyatda bərdavam olduğunu [həyatda olduğunu, yaşadığını] təbşir etməklə [muştuluqlamaqdan] məsruruz [sevincliyik]. Hüseyn Cavid bəy, vətəni bulunan Naxçıvanda təəhhül edərək [evlənərək], oradan Təbrizə köçmüş və məzkur [adı çəkilən] şəhərdə Maarif müdiri təyin olunmuşdur.

* Ərzaq şöbəsi Dərbənd Bələdiyyəsinə lazım olan qədər kağız buraxılması uğrunda Ərzaq Nəzarəti hüzurunda təşəbbüsatda bulunmuşdur.

* Azərbaycan Dəmiryolları emalatxanalarının müdirliyinə mühəndis F. V. Vəkilov təyin edilmişdir.

* Sərnəşin vaqonlarının hifzüssihəyə [sanitariya-gigiyena qaydalarına] müqayir [zidd] saxlanılmasından dolayı dəmiryol müdiri bütün depo müdirlərinə əmr vermişdir ki, trenlər keçdikləri zaman vaqonların təmizliyinə diqqət edilsin.

* Azərbaycan Dəmiryolları müdiriyyəti qət etmişdir ki, ən yaxın zamanda vaqonları qayda və nizama salsın.

* Azərbaycan Dəmiryolları hərəkətinin müdiri, mövqif [stansiya] dəftərdarlığı [mühasibatlığı] kontrolu [müfəttişi] Sverdlova təklif etmişdir Bakı yük mövqifinin [stansiyasının] ticarət fəaliyyətini təftiş etsin. İşbu əmr, Bakı yük mövqifindəki sui-istemallardan [sui-istifadələrdən] dolayı verilmişdir.

* Azərbaycan Dəmiryolları rəisi,

Gürcüstan Dəmiryolları müdirinə müraciət edərək, vaqonlar mübadiləsi və yük buraxılmaq məsələsini nizama salmaqdan ötrü bir komisyona təşkilini rica etmişdir. Azərbaycan Dəmiryolları tərəfindən işbu komisyona Plaxov ilə Yaqubov təyin edilmişlər.

* Bakı ünvan darülmüəllimin [qızlar üçün pedaqoji seminariya] rəisəsi, tədrisə davam etmək üçün ərz-hal verən mütəəllimələrdən [qız şagirdlərdən] rica edir ki, pəncşənbə [cümə axşamı] günü təşri-nə-saninin [noyabrın] 14-ündə, saat 10-da öz əlaqəsini bildirməkdən ötrü məktəbə gəlsinlər.

* Pəncşənbə [cümə axşamı] günü təşri-nə-saninin 14-ündə Texniçeski cəmiyyətinə [Bakı Texniki Cəmiyyətinə] intixab edilmiş [seçilmiş] xüsusi komissionun iclası olacaqdır. İclasda həll ediləcək məsail cümləsindən [məsələlər sırasında] Bakı konka dəmiryollarını işə salmaq məsələsinə də baxılacaqdır. Konka bundan sonra at ilə deyil, buxar vasitəsilə işləyəcəkdir.

Keşlədə oğurluq

Bu ayın 5-ində Keşlə kəndi sakini Bəymirzə Hacı Mirzə oğlu Quluzadənin dükanı açılıb, var-yoxu aparıldığı xüsusunda 10-uncu polis məntəqəsi müdirinə raporla məlum edilmişdir. Məntəqə nazirinin özü məhəlli-hadisəyə [hadisə yerinə] gəlib, oğrunun çox cəsur və təcrübəli olduğunu təsdiqlə hazırkı fiyatına xeyli dəyərli mal aparıldığını qeyd etmişdir.

Bəzi əlamətlərdən anlaşılmışdır ki,

bu işi Keşlədə məşhur oğru Ağəali oğlu Seyfəddin həmkarları ilə bərabər yapmışdır. Polis məntəqə müdiri məzkur [adı çəkilən] oğrunu kəndxuda divanxanasına tələb etmək üçün polis nəfəri göndərdikdə, oğru qeyb olmuşdur. Bütün Keşlə şəhadət vermişdir ki, bu oğru keşləliləri cana gətirmişdir. Bu vaxtadək oğrunun dayısı Məhəmmədəli oğlu Dilavər ilə yeznəsi Dadaş oğlu Əlibala onun arxasında durduqdan, kənd camaatı Seyfəddinlə mübarizə edəmməmişdir. Bu şərin [yaramazın] tövqifi [həbs edilməsi] üçün polis tərəfindən tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

YUSİF İZZƏT PAŞA HƏZRƏTLƏRİNİN VƏ DAĞİSTANLILAR İTTİFAQI CÜMHURİ HÖKUMƏT ƏZALARININ TEYMURXANŞURAYA VÜRUDU

Teymurxanşurada rus dilində çıxmaqda olan “Dağıstan” qəzetəsi yazır ki: Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 29-u axşam saat 5-də şəhər əhalisi, camaat vəkilləri və ruhanilər, Hacıyev zavodu yanında Qunib şose yoluna cəm olub, Türkiyə Hökuməti nümayəndəsi Yusif İzzət paşa həzrətlərinin və Şimali Qafqaziya və Dağıstanlılar İttifaqı nümayəndəsi Çermoyevin istiqbalına [qarşısına, qarşılaşmağa] çıxmışlardı. Qonaqlar duz-çörəklə və Dağıstan alayı musiqi dəstəsi ilə qarşılanmışlardır. Qonaqlar şəhərə daxil olduqda, qurbanlar kəsilmişdir. Şəhərin müsəlman

əhalisi namindən Danyal bəy Abaşev qonaqları təbriklə demişdir ki: *“Çoxdan bəri türkləri görmək arzusunda olan islam əhalisi, bu gün öz arzularına nail oldular.”*

Bu təbrikə cavabən Türkiyə Hökuməti nümayəndəsi Yusif İzzət paşa həzrətləri demişdir ki: *“Biz inqilaba qədər Dağıstan müsəlmanları əhvalını Dağıstan mühacirlərindən eşitmişdik. İstibdad zənciri qırılıb, Rusiya millətləri azad olduğu zaman dağıstanlı qardaşlarımızın halına sevindik. Rusiyada hərc-mərclik başlandıqda qəmgin olduq və Qafqaziya islam əhalisinə, o cümlədən dağıstanlı qardaşlarımıza müavinət [kömək] etməyi qərara aldıq. Dağıstan heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] bizim yanımıza gəldikdə, bizim bu qərarımız dəxi də möhkəmləşdi. Biz bura cahangirənə və qəsbkarənə qəsd ilə gəlməyib, ancaq öz dindaşlarımızın həyatını təmin etməyə, müavinətlərdə bulunmaqdan ötrü gəlmişik. Bizə xeyrixah olmayanlar, bizim qeyri-millətlərə təcavüzdə bulunmağımız haqqında müfəttinə [fitnəkarca] şayiələr buraxmışlar. Şəriəti bilənlərə məlumdur ki, şəriətimiz insanlara təərrüz [hücum] və təcavüzdə bulunmağa yol vermir və bütün əhali hökumət nəzərində müsavidir [bərabərdir]. Başqa millətlərə qardaş gözüylə baxmağı islam əhalisinə tövsiyə edirəm.”*

Yusif İzzət paşa həzrətləri bu nitqindən sonra təqdim edilən duz-çörəyi və pürqiymət [bahalı] cildli

“Quran”ı qəbul etmişdir. Sonra ruhanilər paşa həzrətlərini təbrik etmişlərdir. Keşiş Moraleviç, paşa həzrətlərini təbrik edib demişdir ki: *“Müntəzəm bir qüvvənin gəlməsi ilə uzun müddət davam edən hərc-mərcliyə xitam verilib, qanun və asayiş bərpa ediləcəyinə ümidvar olmaq olar.”* Moraleviç nitqinin axırında demişdir ki: *“Qoy sizin bu gəlməkləyiniz millətlər arasında olan ədavətə bir nəhayət versin.”* Moraleviçin bu nitqi Çermoyev tərəfindən fransız lisanında Yusif İzzət paşa həzrətlərinə tərcümə edilmişdir. Yusif İzzət paşa həzrətləri də fransızca cavab verib, Dağıstanda qanun və asayiş bərpa edilməsi ilə Dağıstan millətlərinin azadəliyini təmin etmək arzusunda olduğunu söyləmişdir. Bundan məda [sonra] hamı millətlər arasında mehriban münasibət olacağına ümidvar olduğunu və dinc əhaliyə təcavüzdə bulunanlarla mübarizə ediləcəyini dəxi əlavə etmişdir. Bununla istiqbal [qarşılama] mərasimi bitmişdir. Sabahı günü əsgərlər şəhərə daxil olmuşlardır. Şəhər asayiş xələdar edilməmişdir [pozulmamışdır].

Təşrini-əvvəlın [oktyabrın] 31-ində Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən şəhərə varid olan qonaqlar şərəfinə ziyafət kəşidə edilmişdir [verilmişdir]. Bu ziyafətdə Yusif İzzət paşa həzrətləri, Şimali Qafqaziya Dağıstanlılar İttifaqı sədri Əbdülməcid Çermoyev, Haqqı bəy cənabları, iyirmi nəfərə qədər türk zabitanı [zabitləri], qubernator Tarkovski, Bələdiyyə İdarəsi üzvləri və

Dağıstan alayı zabitləri hazır bulunmuşlardır.

Bələdiyyə İdarəsi sədri Yankeloviç, Yusif İzzət paşa həzrətlərinə müraciətən söylədiyi təbrik nitqində çoxdan bəri arzu edilən asayiş və qanun bərpasına ümidvar olduğunu izhar etmişdir [bildirmişdir]. Bundan sonra Müsəlman Milli Komitəsi sədri Danyal bəy Abaşev nitqinə başlayıb, türklərin gəlməsi ilə əhalinin şadlığını və bolşeviklər siyasəti altında növbənöv təcavüz və təərrüzlərə [hücumlara] düşər olan əhalinin türkləri öz hamiləri hesab etdiyini söyləmişdir. Abaşev Ukrayna, Finlandiya, Gürcüstan misalında Dağıstanın da istiqlaliyyətə haqlı olduğunu qeydlə, əziz qonaqları səmimiyyətlə təbrik etmişdir.

Bunlara cavabən Yusif İzzət paşa həzrətlərinin söylədiyi nitq türk lisanından kumık və rus lisanlarına tərcümə edilmişdir. Yusif İzzət paşa həzrətləri nitqində demişdir ki: *“Əhali tərəfindən böylə məhəbbət və mehribanlıqla qəbul edilməyimizə məmnun olduğumu izharla [bildirərək], müsəlman və rus əhalisini təbrik edib, bizim buraya nə qəsdlə gəldiyimizi açıq söyləməliyəm. Biz bura təsadüfi deyil, bəlkə müəyyən bir qəsdlə gəlmişik. Rusiyada azadəlik başlandıqda Qafqaziya millətlərinin, o cümlədən, istiqlaliyyət arzusunda olan Dağıstan əhalisinin nail olduqları azadəliyə məmnuniyyətlə baxırdıq. Bolşevik hərc-mərcliyi başladığı zaman Türkiyə Hökuməti Qafqaziyaya müavi-*

nətdə bulunmağı [kömək etməyi] lazım gördü. Bu vaxtda dağıstanlılar tərəfindən İstanbula bir heyət gəlib, imdad göstərilməsini xahiş etdi. Buna binaən [əsasən], Qafqaziyada yaşayan dindaşlarımızın arzusunda olduqları azadəliyin bərpa edilməsinə müavinətdə bulunmaq qəsdilə Qafqaziya əsgər göndərildi. Azadəlik üçün müharibə etməkdən gözəl bir şey ola bilməz. Biz bura torpaq almaq qəsdilə gəlməyib, Qafqaziya müsəlmanlarının azadəliyini mühafizə etmək üçün gəlmişik. Bizim Dağıstana varid olmağımız [gəlməyimiz] haqqında yalan şayiələr buraxanlara bu mənim cavabımdır.”

Bu ziyafətdə olan Dağıstan alayının musiqi dəstəsi Yusif Ziya paşa həzrətlərinin nitqi bitdikdə marş çalmışdır. Sonra ləzginka rəqsi və nəğmələrlə ziyafət bitmişdir.

Türkçə savadlı, təcrübəli bir nəfər şəxs lazımdır ki, Varansovski küçədə, nömrə 7, “Professional” yazı kabinəsində yazı işlərinə məşğul olsun.

257 3-1

Elan

Hacı Mirabdulla və Hacı İsmayıl tərəfindən Birinci Qanlıtəpə küçəsində vəqə 121 nömrəli evdə, vəfat edən müsəlmanlar üçün kəfənlik ağ buraxılmaqdadır. Lazımı olanlar mərhumun adını və sükunət etdiyi məhəlləsini və evinin nömrəsini göstərən və məhəllə mollası və ruhanisi imza və möhürü ilə kağız təqdim etməlidir. Ağın arşını 5 manat 20 qəpikdən hesab ediləcəkdir.

265 2-1

XƏZƏR MÜSTƏHLİKİN İTTİFAQI “KOOPERATSİYA” İDARƏSİ

Bununla Bakı və ətrafındakı ümum müstəhlik [istehlak] cəmiyyətlərinə elan edir ki, həmin təşrini-saninin [noyabrın] 10-undakı mürəxəsslər [nüməyəndələr] iclasının qətnaməsi mövcubincə [qətnaməsinə əsasən], İttifaq üzvləri öhdələrinde olduğu payı-sərmayəsinin [sərmayə payının] 8 faizini təşkil edən pay haqlarını İttifaq xəzinəsinə verməyə məcburdurlar.

Yenə həmin qərardad mövcubincə, İttifaq idarəsi cəmiyyətlərdən rica edir ki, həmin təşrini-saninin 12-sinə kimi kəndi cəmiyyətlərinin həman günədək mövcud olan sərmayələrin[in] siyahısını cəmiyyətin idarəsi və hesabdarı tərəfindən təsdiq edildikdən sonra idarəyə təqdim etsinlər.

Bu siyahını və pay haqqını təşrini-saninin 20-sinə kimi verməyən cəmiyyətlərə İttifaqın skladlarından [anbarlarından] ərzaq buraxılmayacaqdır.

264 1-1

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahimo-vun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

O. A. Salmanın

Dış kabinəsi və süni dış müalicəxanası

Dışlərə və ağza müalicə edir, ağrısı çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır.

Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdiyevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

Berlin Darülfünununun həkimi**L. Melkumyans**

Əmrazi-tənəsüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevov caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyəyə, məktəblilərə və uşaqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Həkim Arşak Ayrapetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna mübtəla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislavski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrazını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altın və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrazi-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün səhər saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İçəri şəhərdə bağın qarşısında Minaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Телеф. 36-91.

236

**Doktor Rza bəy Sultanov
Paris Dərülfünunundan**

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir.

Bədənə dərman vurur və masaj edir.

Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36.

Burada həkim daxiliyyə və əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Müdirilər:

**Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 243. “...Vilhelmin və kronprinsin təxti-səltənətdən əl çəkməsini...”: Söhbət II Vilhelmdən və onun böyük oğlu Fridrex Vilhelmdən gedir.

İmperator Karlin manifesti

səh. 244. “...müqəddəs Macar ərazisi tamamıyyəti...”: Mətnin orijinalında burada “Müqəddəs Macar tacının torpaqlarının bütövlüyü”ndən söhbət gedir. XI əsrin əvvəllərində Macarıstanı idarə edən Müqəddəs I İştvana məxsus olan və sonra Macarıstan krallarının ənənəvi tacına çevrilən “Müqəddəs Macar tacı”, Macarıstan dövlətçiliyinin başlıca atributlarından biridir.

“...bütün xüsusi millətlər hakimiyyətinə...”: Mətnin bu hissəsi belə başa düşülməlidir: “bütün milli dövlətlərin öz-özlərini müstəqil idarə etmələri prinsipinə”.

**Balfurun nitqi haqqında
bitərəf mətbuat**

səh. 245. “Felemenk mətbuatı Lansdaunun məktubu münasibətilə İngiltərə mətbuatını sülh əleyhinə qalxıdığı üçün tənqid edir”: Britaniyanın keçmiş Xarici İşlər naziri Lansdaunun “Sülh haqqında açıq məktub”u 29 noyabr 1917-ci ildə “Deyli Teleqraf” qəzetində nəşr edildikdən sonra, ingilis mətbuatı tərəfindən tənqidə məruz qalmışdı. Lansdaun daha əvvəl də müharibənin böyük itkilərə və sivilizasiyanın məhvinə yol açacağı, bu müharibədə qəti qələbə qazanmağın mümkün olmayacağını deyərək, “Status quo ante bellum”, yəni “müharibədən əvvəlki vəziyyətə qayıtmaq” şərti ilə sülh bağlanmasını təklif etmişdi. Qəzetdəki məktubunda da

Lansdaun eyni fikri təkrar edərək, Almaniya ilə sülh sazişi bağlamaq tərəfdarı olduğunu bildirirdi. Britaniya mətbuatı Lansdaunu şiddətlə tənqid etmişdi. “Azərbaycan” qəzetindəki xəbərdə Hollandiya qəzetlərinin, sülh təklif edən Lansdauna hücum edən Britaniya mətbuatını “sülhə qarşı olmaqda” günahlandırdıqları deyilir.

“«H.» qəzetəsi deyir ki: “Alqemeen Handelsblat” qəzeti nəzərdə tutulur.

Müxtəlif xəbərlər

səh. 247. “Rusiyada bolşevizim tədhişi əleyhinə birləşmiş mədəni məmləkətlərdən, Cəmahiri-Müttəhidə, öz mürəxxəsləri vasitəsilə, bolşevizm əleyhinə təcili mübarizə açmaq tərəfdarı olduqlarını istisna etməklə, Rusiyada bolşevizm terroru əleyhində birləşmiş mədəni ölkələrdən, bolşevizmlə təcili olaraq mübarizə aparmaq tərəfdarı olub-olmadıqlarını soruşmuşdur.”

Azərbaycan Parlamanı dəvəti münasibətilə

səh. 249. “X. İ.”: Bu imza Xəlil İbrahimə məxsusdur.

“Türk Ocağı”

səh. 249. “Bu günlərdə millətimiz və yurdumuz hər zamankından çox səy və əmələ möhtacdır.”: Qəzetdə “əmələ” yerinə “elmə” yazılmışdır.

səh. 250. “Cavad”: Bu imza Əhməd Cavada məxsusdur.

Türk duyğuları

səh. 250. “25.10.334”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cu il). Miladi tarixlə 25 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəyin nitqi

səh. 251. “Eyni zamanda da “Sovet”[in] ümumi intixabla...”: “Sovet” yerinə qəzetdə səhvən “Müsavət” getmişdir. “Azərbaycan” qəzetinin 16 noyabr 1918-ci il tarixli 41-ci nömrəsində bu barədə düzəliş verilmişdir.

“O zaman vəqə olan bu təhdidlərə qarşı, gərək “Sovet” iclasında...”: “Sovet” yerinə qəzetdə səhvən “Müsavət” getmişdir. “Azərbaycan” qəzetinin 16 noyabr 1918-ci il tarixli 41-ci nömrəsində bu barədə düzəliş verilmişdir.

səh. 252. “...şu doğma torpaqlarımız üzərində qan yalaşdıq...”: “Qan yalaşdıq” yerinə qəzetdə səhvən “qayalaşdıq” getmişdir. “Azərbaycan” qəzetinin 16 noyabr 1918-ci il tarixli 41-ci nömrəsində bu barədə düzəliş verilmişdir.

Hərdən bir

səh. 254. “Fələyin bir belə dövrü olacaqmış, nə bilim? / Saralıb bağı-gülüstən solacaqmış, nə bilim?”: Bu beyt Azərbaycan şairi Həsənəli xan Qaradağiyə məxsusdur.

“Bir naxoş”: Bu imza Məmmədəli Səfərova məxsusdur.

Xəzər Müstəhlikin İttifaqı “Kooperatsiya” İdarəsi

səh. 258. Burada söhbət “Kooperatsiya” Xəzəryanı İstehlak Cəmiyyətləri İttifaqından [Прикаспийский Союз потребительских обществ “Кооперация”] gedir.

O. A. Salmanın...

səh. 253. Bu elan qəzetdə yarımçıq çıxmışdır.

ازین برباییمجا

رکوندهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تۆرک غزتهئیدر.

آبونه شرایطی:

یاوارک بربنه دک باکو ایجون ۰۳۳
باشقه شهراره ۳۵ روبله دور.
بر آیشی یا کوره ۱۲، باشقه شهرلرده
۱۹ روبله دور.

اعلان فیاتی:

سغری ۳ روبله کرانه کیدن اعلالار
ایجون کدشت ایدیئر.

تۆرک و اسلامله مقید مقاله لر سجه
لریمز آچئقدور. درج اولنیان اوراق
اعاده ایدیلمز. دوج ایشتیان مقلانک
مقالاتی اداره تئین ایدیور.
محل اداره:
باکو، وورونوسکی وغورنسکی
توچارلک کئنجده ۴، نومرولی ایوده
«آذربایجان» اداره سی
تلفون نمبر. ۶۰-۳۹
تک نسخه سی ۵۰ ق.ک.

غزته مزک فوق العاده نوموروسی

یارین آذربایجان ملی شوراسینک آچیلما سی مناسبتیه غزته مزک فوق العاده نوموروسی چیقئقدور

اعلان

بوگون (جمعه) تشرین ثانی ک ۱۵ آقتم ساعت ۶ ده «تورک اوچاسی»
بناسنده (کمه دوم، رابوچی قلب) رسول زاده محمد امین
جنابلارینک قونفراسی تئین ایدیلمشدر. قونفرانسه جماعتی ک چوق مراقلاندیران
برچوق مسئله حقنده معلومات ویزیه کجکدر.

آقشام - آذربایجان حکومت تیاروسنده - تماشاشی

ذوالفقارک و عزیزیک حاجی بگلی قره اغلاریک مدیریتینی
۱۳۳۳ سنه تشرین ثانی ک (تویاریک) ۵ ایته
بوموسنده برتجی قده اولراق اعیلی بر منظرده موقع تماشا به قوبولجکدر.

داغیلان تفاق

حوریریک ۱ یردلی فامجسی

آقشام صغری خیر اولار

س. م. علی زاهدنک ۱ یردلی فویدجیسی.
تصیلات و اشتراکیدن اشخس پروگرامدور. باطلر ایلمیدن تاتروک قلاسنده
سالمقدهور. تاشا باشلانق آقشام ساعت ۸ ده.

باش ریژیسور: عزیزیک حاجی بگلی. سئول: خلیل حسین زاده
سحه ترتیبجیسی: حاجی بابا شریف زاده. مدیر: ذوالفقارک حاجی بگلی

اعلان: سنه کونی تشرین ثانی ۱۹۱۸ ایته (تویاریک ۶) مطمن بر سورنده
موقع تماشا به قوبولجکدر. وطن، فامجسی

یلعاری ساتیور.

تلسز تلغراف

آذربایجان تلسز تلغراف موقته «دیش»
آجنتلکندن خیر ویریلور نه:
نوخن قلمه عسکر و کندیلر شوراسی بر
مراجعاته تشریه اعلام ایتمشدر که بوندن بوله
یاواریا سرست برشات اولواج و اوراده خاق
حکومتی تشکیله شروع ایلمیشدر.

آلانیاده عمومی تمطیل باشلانمشدر.
یادن یردلی ماقس استغاف ویرمشدر. قیصر
اونک هلنک و طیفه باشنده قالماسی توقع ایتمشدر.

یریلندن آلتان تلغرافلار براتوشوغ
هرسوغی ایله یهدینک سطلدن ال کچکبکلیری
خیر ویریلور.

موتوق سامندن خیر ویریلور که بانکلاره
پولی اولارلاک حسی بولارنی گیری آلمانه
چالشیقلارندن بانکلار قابلسالاردور.

مرخزلرک قوبنده اثبات وجود ایدنلرک
روایت کوره تکلیف اوتان متارک شرانندن
منحیر قالمشده برابر مرخضلر قضایه رضا ویرمکه
حاضر اولمیتلارینی بیان ایتمشلردور.

تکلیف قوشولارینک قیاق دستغری
تام حبه بیونده دشمنه تناس ایدیورلر.

تکلیف تانی ک ۱۱ ایته اکلنره تلسز تلغرافی

شورای ملی هیئت اداره سی

موقتا بلدییه (دوم) دائره - منده ایکتبی قاتنده مذاکره صالونی یاتنده واقع
عصرسی اولمه ده بولویور.

شورای ملی ریاستی ایله ایشی اولانلر هر کون سرساعت ۱۱ دن ۹ ا قدر
و آقشام ۵ دن ۷ یه کیی مراجعت ایده یلرلر.

728 3-2

شورای ملی ریاستندن

شورای ملی دفتر خانه سی اداره ایلمک، وظیفه و کابینی اجرا ایتمک،
شورا مذاکراتی ضبط ایتمک ایچون مأمورلر لازمدور.

مأموریتک تورکجه یله لاری مشرولدر.
آرزو ایدنلر موقتا دوم بناسنده بولونان شورای ملی دفتر خانه سه مراجعت
ایتمه لدرلر.

728 3-1

اخذ عسکر شعیبی ریاستندن

خدمت مقصوده تابع اولونده موقتا خانه لریه بر اولان تیلیکاهه کدیجک اقدارلرک یارین
اون شجی جمعه کونی ساعت طوفونده بار یادیلمسکی جادسنده باکو اخذ عسکر شعیبه سه مراجعت
ایشلری ازومی اعلان اونور.

اعلان

باکو ایکتبی ذکور غنازیسی چیننده کالمایلمشش القبا شعیبی آچیلور
بوشعیبه داخل اولان چوقلر تورکجه تلمیم آلاجلر.

اهالی تک نظر اعتناسی بوملی اشمش القبا شعیبه سه جلب اولاراق اوشاق قیری قید
اینتدیجکریته امید ایدیوروز.

قید اینتدیمرک ایستیلر مکتبک دفتر خانه سه مراجعت ایده یلرلر. 725 7-2

اعلان رسمی

پولیس مفتش عمومیکندن

کیچن تورکسوس محاربه سه انترنوم و حوقلسمن طوتلان سلمان فادین و چوچولاری
باکویه کبیریلرک یارا مقلانده عسکرلرکی سالیلمدی ویا سابق روس حکومت ایبراطورجیسی
طرفین آرزو ایتمن اشخاصه موریلدیگی ایله ایذنلن اکی سلمان چوچولرک ایدمسی اوزریه
یایلان تحقیقات نتیجه مندن آغلاشیلمشدر.

بوکی سلمان چوچولاردن هر کیمده وازیه پولیس مفتش عمومیکنه تسلیم ایتملری و
عکس قیدره بونکیمرک چوچوق تجارتنی یایان جانلرکی فردست و تجزیه ایتمله کجری وایع
اولان امر مخصوص اوزریه اعلان اولویور. 723 5-3

اعلان

سلیان قشله سنده کی عسکرلریم ایچون دوشه لک یورغان، یصدق،
کرهوت، یاموق قاتقان، جوراب کیی ایشایه احتیاجی بک آرتیقدور. بوخصوصده
عسکر سون و ایستین اهالیکنده ماضونتی رجا ایده وز. بوکی ایشادن ویره

یله کجک لک سلیان قشله سنده کی آذربایجان آلاهی قوماندانلننه معلومات ویره لرلی
و بواشه جماعتک اوز آوارلنده کورکجی دستلری قایمیرق یولک یاردمده

بولنملری توقع اونور. یاردمده بولنه چترک اسلری ایله ویرد کیری ایشا غزته لرله
شقه اعلان ایتمله کجکدر. ایکتبی آذربایجان فرقیسه، لوازمر رسمی، نیشامس، نوری

Cümə, 15 noyabr 1918-ci il, nömrə 40

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 8 səfərülmüzfər sənə 1337. 15 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

QƏZETƏMİZİN

FÖVQƏLADƏ NÖMRƏSİ

Yarın Azərbaycan Milli Şurasının açılması münasibətilə qəzetəmizin fəvqəladə nömrəsi çıxacaqdır.

ŞURAYİ-MİLLİ

HEYƏTİ-İDARƏSİ

Müvəqqədən Bələdiyyə (Dum[a]) dairəsində ikinci qatda müzakirə salonu yanında vaqe xüsusi odada bulunur.

Şurayİ-Millİ rəyasəti ilə işi olanlar hər gün səhər saat 11-dən 1-ə qədər və axşam 5-dən 7-yə kimi müraciət edə bilirlər.

726 3-2

ELAN

Bu gün cümə təşrini-saninin 15-i axşam saat 6-da Türk Ocağı binasında (köhnə Dum[a]; Raboçiy Klub) **Rəsulzadə Məhəmməd Əmin** cənablarının konfransı təyin edilmişdir. Konfransda camaatı ən çox maraqlandıran bir çox məsələ haqqında məlumat veriləcəkdir.

ŞURAYİ-MİLLİ RƏYASƏTİNDƏN

Şurayİ-Millİ dəftərxanasını idarə etməyə, vəzifə və kitabəti [katibliyi] icra etmək, Şura müzakirətini [müzakirələrini] zəbt etmək [protokolunu tutmaq] üçün məmurlar lazımdır.

Məmurinin [məmurların] türkcə bilmələri məşrutdur [vacibdir].

Arzu edənlər müvəqqədən Dum[a] [Bakı Şəhər Bələdiyyəsi] binasında bulunan Şurayİ-Millİ dəftərxanasına müraciət etməlidirlər.

278 3-1

ƏXZİ-ƏSGƏR ŞÖBƏSİ

[HƏRBİ QULLUĞA ÇAĞIRIŞ İDARƏSİ]

RƏYASƏTİNDƏN

Xidməti-məqsurəyə [qısamüddətli xidmətə] tabe olub da müvəqqədən xanələrinə buraxılan, təlimgaha gedəcək əfəndilərin yarın on beşinci cümə günü saat doqquzda Baryatinski cad-dəsində Bakı Əxzi-əsgər şöbəsinə müraciət etmələri lüzumu elan olunur.

ELAN

Bakı İkinci zükür [oğlanlar] gimna-

ziyası cənbində [nəzdində] kamilən milliləşmiş əlifba şöbəsi açılır. Bu şöbəyə daxil olan çocuqlar türkcə təlim alacaqlar. Əhalinin nəzəri-etinası bu milliləşmiş əlifba şöbəsinə cəlb olunaraq, uşaqlarını qeyd etdirəcəklərinə ümid edirik. Qeyd etdirmək istəyənlər məktəbin dəftərxanasına müraciət edə bilərlər.

725 7-2

ELANI-RƏSMİ

Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən

Keçən Türk-Rus müharibəsində Ərzurum və həvalisindən [ətrafından] tutulan müsəlman qadın və çocuqları Bakıya gətirilərək para müqabilində heyvanlar kimi satıldığı və ya sabiq rus hökuməti-imperatoriyəsi tərəfindən arzu edən əşxasa [şəxslərə] verildiyi əldə edilən iki müsəlman çocuğunun ifadəsi üzərinə yapılan təhqiqat nəticəsindən anlaşılmışdır.

Bu kimi müsəlman çocuqlardan hər kimdə var isə Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə təslim etmələri və əks təqdir-də bu kimilərin çocuq ticarəti yapan canilər kimi dərdəst [tutularaq] və təcziyə ediləcəkləri [cəzalandırılacaqları] vaqə olan əmri-məxsus [xüsusi əmr] üzərinə elan olunur.

723 5 - 3

ELAN

Salyan qışlasındakı [kazarmasındakı] əsgərlərimiz üçün döşək, yorğan, yas-tıq, kravat, pamuqlu kaftan, corab kimi əşyaya ehtiyac pək artıqdır. Bu

xüsusda əsgər sevən və istəyən əhəlinin də müavinətini [köməyini] rica edirik. Bu kimi əşyadan verə biləcəklərin Salyan qışlasındakı Azərbaycan Alay Komandanlığına məlumat vermələri və bu işə camaatın öz aralarında köməkçi dəstələri qayıraq böyük yardımda bulunmaları təvəqqe olunur. Yardımda bulunacaqların isimləri ilə verdikləri əşya qəzetələrlə xalqa elan ediləcəkdir.

İkinci Azərbaycan Fırqəsi

[diviziyası] İlavə rəisi: Binbaşı Nuri

AZƏRBAYCAN HÖKUMƏT TEATROSUNDA

axşam tamaşası

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli

Qardaşlarının Müdiriyyəti

1334 sənəsi təşrinin-saninin (noyabrın)

15-ində bu mövsümdə birinci dəfə

olaraq əhəmiyyətli bir mənzərədə

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır:

I

“Dağılan tifaq”

Haqverdiyevin 5 pərdəli faciəsi.

II

“Axşam səbri xeyir olar”

S. M. Qənizadənin 1 pərdəli komediyası.

Təfsilat və iştirak edən əşxas

proqramdadır. Biletlər indidən teatronun

kassasında satılmaqdadır. Tamaşa

başlanacaq axşam saat 8-də.

Baş rejissor: Üzeyir bəy Hacıbəyli.

Məsul: Xəlil Hüseynzadə.

Səhnə tərtibçisi: Hacıbaba Şərifzadə.

Müdür: Zülfüqar bəy Hacıbəyli.

Elan: Səşənbə günü təşrinin-saninin 19-

unda (noyabrın 6-sı) mütəntən bir

surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“Vətən” faciəsi. Biletləri satılır.

TELSİZ TELEQRAF

Azərbaycan telsiz teleqraf mövqifinə [radiostansiyasına] “Royter” acentəliyindən xəbər verilir ki: Münxen Fəhlə, Əsgər və Kəndlilər Şurası bir müra-ciətnamə nəşriylə elam etmişdir [bildirmişdir] ki, bundan böylə Bavariya sərbəst bir ştat olacaq və orada xalq hökuməti təşkilinə şuru edilmişdir [başlanmışdır].

Almaniyada ümumi tətillər başlamışdır. Baden prinsisi Maks istefa vermişdir. Kayzer onun hələlik vəzifəsində qalmasını təvəqqe etmişdir.

Berлиндən alınan teleqraflar Braunşveyq hersoqu ilə vəliəhdinin səltənətdən əl çəkdiqlərini xəbər verirlər.

Mövsuq [etibarlı] mənbədən [mənbələrdən] xəbər verilir ki, banklarda pulu olanların həpsi pullarını geri almağa çalışdıqlarından, banklar qapanmışlardır.

Mürəxxələrin [nümayəndələrin] qəbulunda isbatı-vücut edənlərin [iştirak edənlərin, orada olanların] rəvayətinə görə, təklif olunan mütarikə [atəşkəs] şəraitindən [şərtlərindən] mütəhəyyir qalmaqla [heyrətə düşməklə] bərabər, mürəxxələr qəzaya [taleyin hökmünə] riza verməyə hazır olduqlarını bəyan etmişlərdir.

* * *

- İngiltərə qoşunlarının qabaq dəstələri tamam cəbhə boyunda düşmə-nə təmas edirlər. İngilislər Rene, Antuan və Furmini və Maasın cənubunda Foburq-de-Dertemonu işğal

etmişlərdir.

- Telsiz teleqraflarla Almaniyadan verilən rəsmi xəbərlərdə deyilir ki, imperiya kansleri prins Maks imperator Vilhelm təhti-səltənətdən əl çəkmiş və kayzerin taxtından əl çəkməsi, kronprinsin Almaniya imperiyası imperatorluğu və Prussiya krallığını qəbuldan imtina etməsi ilə əlaqədar olan məsələlərin həllinədək prins Maks öz mövqeyində qalacaqdır.

- Presbüro xəbər verir ki, noyabrın 11-i səhər saat 5-də mütarikə [atəşkəs] imzalanmış və həman gün səhər saat 11-dən etibarən ümum cəbhələrdə müharibə əməliyyatı dayandırılmışdır.

- Berлиндən son xəbərlər inqilabçıların qan tökmədən parlaq qalibiyyətə nail olduqlarını bildirirlər. Teleqraflar əlavə edirlər ki, Almaniyada nizam və asayiş təcrid [bərpa] edilmişdir.

- Vilhelm əyalı [ailəsi] və müqərrəbləri [yaxın adamları] ilə avtomobildə Maastrixtə gəlmişdir.

- Təşrini-saninin [noyabrın] 11-ində İngiltərə telsiz teleqrafı Vilhelmin və kronprinsin təhti-səltənətdən əl çək-məklərini xəbər verir.

- Mütarikə əqd edilmişdir [imzalanmışdır]. Almaniyanın hər yerində saldat və matroslar üsyanı başlamışdır. Kil, Hamburq, Bremen, Altona, Kukshafen və Vilhelmshafen şəhərlərində böyük iğtişaşlar vardır. Donanma hökumətə təbəyyəət göstərmir [tabe olmur]. İngiltərədən verilən xəbərlər Almaniyanın təslim olmasını söylə-

yirlər. Bütün Almaniyada hərc-mərclik və üsyan qalxmışdır.

- Almaniya işləri əhvalı cəbhədə və məmləkət daxilində saatbasaat fənaləşməkdədir. Fransızlar İrsona çatmışlardır. Amerika əsgərləri almanları axırncı möhkəm mövqelərdən çıxarmışlardır. Maas hündürlüklərində düşmən 14 kilometrlik bir cəbhədə qovulmuşdur. Mabel qalası İngiltərə əsgərləri tərəfindən işğal edilmişdir.

- Münxendən xəbər verirlər ki, şəhərdə Əmələ, Əsgər və Kəndli Vəkilləri Şurası təşkil edilmişdir.

İRƏVAN QUBERNİYASI MÜSƏLMAN NÜMAYƏNDƏLƏRİNİN GENERAL TOMSONA VERDİKLƏRİ YADDAŞNAMƏ

Bu günlərdə İrəvan quberniyası müsəlmanlarının nümayəndələri Bakıya varid olan [gəlib çatan] Mütəffiqlər heyətinə yaxın bir şəxs tərəfindən qəbul edilmişlərdir. Məzkur [adı çəkilən] nümayəndələr İrəvan quberniyasında müsəlman əhalisinin keçirdikləri fəlakətli halı təsvirlə, Ənzəlidə olan Mütəffiq qitəti-əsgəriyyəsi [hərbi hissələri] naçalnik general Tomsona böylə bir yaddaşnamə verilməsini xahiş etmişlərdir:

“İrəvan quberniyası bu ilin əvvəllərində erməni-müsəlman qanlı toqquşmalarına meydan olmuş idi. Ermənilər tərəfindən qaldırılan bu toqquşmalar nəticəsində İrəvan quberniyası

müsəlmanlarının bir hissəsi məhv edilib, qalanları isə dağlara qaçmışlardır. Nəticədə Zaqaqəziya cümhuriyyətləri ilə Türkiyə arasında saziş əmələ gəldiyi zaman, bu sazişə görə Türkiyə əsgərləri Şəril və Sürməli uyezdləri ilə İrəvan və Eçmiyadzin uyezdlərinin bir hissəsini işğal etdikdə, müsəlman əhalisindən salamat qalanları öz kəndlərinə qayıdıb öz işləriylə məşğul oldular. Təzə vücuda gəlmiş Ermənistan Cümhuriyyətində olan müsəlmanlar da buraya köçdülər. Hal-hazırda Mütəffiq dövlətlərlə əqd edilən [imzalanın] mütarikə mövcubincə [atəşkəsə əsasən] Türkiyə əsgərləri İrəvan quberniyasında tutduqları yerləri tərk etməkdədirlər. Bizim təkzib edilməyən dəlimimiz vardır ki, erməni hökuməti Türkiyə əsgərləri tərəfindən tərk edilən yerlərə Türkiyə Ermənistanından fərar edən erməni qaçqınlarını yerləşdirməyi qərara almışdır. Bu əhvalat müsəlman əhalisinə də məlumdur. Buna binaən [görə], müsəlman əhalisi ermənilər tərəfindən təcavüzlər başlanacağından ehtiyat edib, öz doğma yurdlarını buraxaraq ətrafa dağılmaqdadır. Biz buna inanırıq ki, hərgah indidən İrəvan quberniyası müsəlmanlarının mühafizəsi üçün tədbirlər ittihaz olunmasa [görülməsə], 450.000 nüfusdan ibarət əhali öz yurdlarını buraxıb aclıqdan və soyuqdan məhv və tələf olmağa məruz qalacaqlar.

İrəvan quberniyasının minlərcə məşəqqət və əziyyətlərə düşər olmuş və dağılmış əhalisinin bilmərrə məhv

və nabud [yox] olmasına imkan verməmək üçün təhti-himayəsi altında milyonlarca müsəlman yaşayan hökumət[in] nümayəndəsinə müraciət edib, İrəvan quberniyası müsəlmanlarının canını və malını ermənilərin təərrüz [hücum] və təcavüzündən mühafizə etməkdən ötrü və bu müsəlmanların müqəddəratı həll edilənə qədər hal-hazırda yaşadıkları yerdə qalmaq üçün iqdamatda bulunmağınızı [tədbir görməyinizi] xahiş edirik. Bundan əlavə, İrəvan quberniyası müsəlmanlarının keçirdikləri fəlakətli əhvalı öz hökumətinizə və Müttəfiq dövlətlərə yetirməklə, bura müsəlman əhəlisinin mövcudiyətini mühafizə etmək üçün beynəlmiləl bir təminat vücuda gətirilməsinin lazım olduğunu xəbər veriniz.”

Müttəfiq heyətə yaxın olan zat, məzkur nümayəndələrin ərzinə [tələbinə; xahişinə] qulaq asdıqdan sonra onların bu ərz-halını general Tomsona yetirməyi qəbul edib demişdir ki, mən özüm İrəvan quberniyası müsəlmanlarının əhvalından yaxşı xəbərdaram. Bu barədə Müttəfiq dövlətlər tərəfindən bu yaxınlarda görülmək tədbirlər mövcubincə [tədbirlərə əsasən] müsəlmanlar əleyhində heç bir ixtilaf çıxarılmayacağına ümidvaram.

BİR İNGİLİSLƏ MÜSAHİBƏ

Dünkü vaporla Ənzəlidən məşhur tüccardan [tacirlərdən] bir ingilis Bakıya

varid olmuşdur [gəlmişdir]. İşbu zat, ingilis qoşunu ilə əlaqədardır. Rusca “Azərbaycan” qəzeti müxbiriylə müsahibə əsnasında axırncı hadisət [hadisələr] barəsində ingilis öz nəzəriyyatını böylə təsvir etmişdir:

Axır vaxtlar müsəlihə [barışıq] müzakirətinə [danışıqlarına] baxmayaraq, müharibə hərəkəti öz qaydası ilə gedirdi. Almanlar sülh məsələsini uzatmaq xəyalında idilər. Bir həftə bundan əqdəm [əvvəl] ingilis-firənglər Sedanın nisfini [yarısını] işğal edərək Mets önündə Almaniyaya torpağına girdilər. İşbu məsələ Almaniyaya komandanlığını general Foş yanına nümayəndə göndərmiş, təcili surətdə dava hərəkətinin saxlanılmasını ricaya məcbur etdi. General Foş, bir ultimatum təqdim edərək 72 saatın ərzində müharibə hərəkətinin saxlanılması üçün Almaniyanın qaliblərə təslimini tələb etdi. Yeni ultimatum ildırım sürəti ilə Almaniyada intişar tapdı [yayıldı]. Təşrini-saninin [noyabrın] 11-ində ultimatumun vaxtı qurtarırdı. Kayzer Vilhelm müharibəyə davam edə bilməyəcəyi və işbu şəraitə [şərtlərə] razı ola bilməyəcəyindən ki, taxtdan əl çəkdi. Kronprins də babası [atası] kimi etdiyindən, hökumət Almaniyada məşhur firqənin əlinə keçmişdir.

Türkiyə ilə Müttəfiqlər miyanında [arasında] etilaf [uzlaşma] əmələ gəlmişdir.

Yeni Qafqaziya cümhuriyyətləri məsələsi hal-hazırda Müttəfiqlər tərəfindən müzakirə edilməkdədir. Mu-

maileyhin [adı çəkilən şəxsin] xüsusi nəzəriyyəsinə görə, Müttəfiqlər Sülh Konqresinədək işbu cümhuriyyətləri təsdiq etmək tərəfdarıdır.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Hökumət Şurasında

Azərbaycan Hökumətinin keçən iclasında məruzə oxunduqdan sonra Şurayı-Vükəla [Nazirlər Kabineti] qərar qoymuşdur ki, Əmlak və Ərazi nazirinin ixtiyarına 6400 rublə buraxılsın ki, Gəncə vilayətindəki kəndlərin və kənd camaatlarının statistikasını hazırlasın və ərazi işlərinə aid bəzi tədbirlər görsün, əmələ gətirsin.

* * *

- Avropaya gedəcək heyəti-mürəx-xəsə [nümayəndə heyəti] üçün plan, statistika və digər məvadd [maddələr] hazırlamaq qəsdilə Xariciyyə naziri müavinini sədarəti [başçılığı] altında bir komission təsis edilir. Buraya lazımı əşxas [şəxslər] cəlb edildikdən sonra Xariciyyə naziri hesabatında məsul olmaq şərti ilə bu işlərdən ötrü 100.000 rublə Hökumət tərəfindən istiqraz verilir.

- Hərbiyyə naziri müavinininin məruzəsi ilə bu Nəzarətin heyət forması Hökumət Şurası tərəfindən qəbul və təsdiq edilmişdir.

- Hökumətin 12 təşirini-sani tarixli iclasında qərar qoyulmuşdur ki:

1. Milli Şura dəftərxanası təşkilatı

üçün Şura sədrilə Məhəmməd Əmin bəy ixtiyarına 10.000 rublə verilsin.

2. Əmanət Sandığı İdarəsi naziri Hacı Rzayevə fəvqəladə müavinətinə nəqdiyyə [nəğd yardım] olaraq 2.000 rublə verilsin.

3. Bu vaxtadək Bələdiyyə İdarəsinin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olan ərzaq idarələri bundan sonra Ərzaq Nəzarətinin təsərrüfünə [idarəsinə] keçsin.

4. Azərbaycan dəmiryolları ilə ukraynalılar gedəcək olarlarsa, onlarla da gürcü və lehlərlə [polyaklarla] olan kimi rəftar edilsin.

5. Ümum nazirlərə tapşırılsın ki, tez bir zamanda hər birinin təhti-idarəsində bulunan təsərrüfatın miqdarını müəyyən qılsınlar.

MƏTBUA

Son inqilablar münasibəti ilə rusca “Azərbaycan” rəfiqimiz yazır:

Gurultusu kəsilməyən toplarla inqilab səsi altında qərb millətlərinin milli arzu və əməlləri [istəkləri] təbəllür edir [özünü göstərir]. Hər iki müharib [savaşa] tərəfdən dəfəllərlə təntənəli bir surətdə elan edilib, hal-hazırda da cahən müqəddəratını əlinə alan Vilson tərəfindən təsdiq edilən millətlərin müqəddəratının kəndilərinə tapşırılması əsasları vücuda gətirilməkdədir.

Bir çox millətlərdən mütəşəkkil Avstriya hökuməti, ibarət olduğu hissələre ayrılıb və hər millət süngü

qüvvəsi ilə öz varlığını vücuda gətirmək yolu ilə getmişdir. Burası qeyd edilməlidir ki, sabiq Avstriya-Macaristanın bu halı nəinki Müttəfiq hökumətlərin, hətta Avstriyanın etirazına da düçar olmamışdır.

Biləks [əksinə], biz görürük ki, Avstriyada məskun [yaşayan] almanlar macar, çex, slav, italyan, xorvat, dalmat, rumın və qeyri millətlərin ayrılmasını təbii və dörd sənə yarım davam edən Cahan müharibəsinin məntiqi nəticəsi ədd [hesab] edirlər. Həqiqətdə də tarixin təbii gedişi yer üzündə məskun millətlərin müqəddəratı-milliyələrinin [milli müqəddəratlarının] kəndilərinə tapşırılması və bu millətlər arasında müəyyən və aşkar münasibət və əlaqə bərpasına müncər olmalıdır [gəlib çıxmalıdır]. Çünki indiyə qədər davam edən imperyalist tərzi-idarəsi bütün dünyanı və hamı millətləri gərgin bir vəziyyətdə buraxaraq, külli qurbanlar aparıb və camaat dövlətini [bəşəriyyətin sərvətlərini] tələf edirdi.

Bu müharibə beynəlmiləl münasibətin [münasibətlərin] qeyri-müəyyənliyini süngü qüvvəsinə istinad, zəiflərin hüququna təcavüz etməklə onları öz pəncəsi altına alan dövlətlərin mümtaz [üstün] bir mövqe tutmaları və zəif millətlərin fəna bir mövqedə bulunmaları nəticəsi olmuşdur. Halbuki, bəşəriyyətin getmiş olduğu yol və bütün kürreyi-ərzin hər bir guşəsinə yayılmış olan mədəniyyət, şərəfi-mill [milli şərəfin] və hüqu-

qi-bəşəriyyənin [insan hüquqlarının] dərk edilməsi bu vaxtadək davam edən üsuli-idarə və beynəlmiləl münasibətə müqayir [zidd] idi.

Tarixin gedişi qarşısına çəkilmiş olan süni sədd və maneə böyük bir ixtilafa bais olmuşdur ki, 30 milyon can qurban verilməsilə də olsa, həll ediləməli idi. Millətlərin kəndi müqəddəratının kəndisinə tapşırılması, beynəlmiləl nəzarət altında olmaq şərtilə ümum insanlara yer üzündə özü istədiyi kimi yaşamaq, “Hürriyyət, müsavət və üxüvvət [qardaşlıq]” və “Yaşa, başqalara da yaşamaq imkanı ver” şuarlarının təqibi lüzumu[nu] cahangirlik və öz mənfəəti üçün başqalarını məhv etmək arzusu ilə zəhərlənməmiş olanlar etiraf etdilər. Bu əsas Avstriya-Macaristan millətlərindən başqa, müşahidə etdiyimiz kimi, Türkiyə millətləri haqqında da tətbiq etdilər. Dəlil olaraq bəzən milli dəstəvizlər [səbəblər; bəhanələr] deyil, tarixi əsaslar üzərinə əsaslanmış coğrafi mövqe irəli yeridilir. Hərgah böylə isə, vəd edilən və Avstriya, Türkiyə millətləri haqqında tətbiq olunan əsasların ələlümum [ümumiyyətlə] İngiltərə, Fransa, İtaliya, Rusiya təbəələri və baxüsus [xüsusilə] Qafqaziya üçün də tətbiq edilməsinə mümaniət [maneə] və səbəb görməyiriz.

İşlərin məntiqi gedişi, məmləkətdə hökumət bərpa etmək imkanından məhrum olan Qafqaziyanı Rusiyadan ayıraraq, Qafqaziya millətlərini öz həyat və təbii mövcudyyətlərini təminə

məcbur etdi. Hərgah qeyri məmləkətlərdə istiqlalıyyət əsasının tətbiqi bir çox zəhmət və hazırlıqlar tələb etsə, Qafqaziya üçün bu əməliyyat xeyli asandır. Çünki bu əsas, həqiqətdə vücuda gətirilmişdir. Azərbaycan, Şimali Qafqaziya, Gürcüstan və Ermənistan çoxdan bəri müstəqil olub, özləri üçün qanuni hökumət vücuda gətirmişlər.

Siyasətçə böylə kamil olan müstəqil millətləri başqa siyasi sazişlərə [ittifaqlara, kombinasiyalara daxil olmağa] məcbur etmək nəhayət dərəcədə ədalətsizlik və səfahətdən [ağılsızlıqdan] ibarətdir. Bu tövr canlı qüvvələri biganələrə vermək hər bir nöqtəyindən nəzərdən mümkün deyildir. Daxildə əlahiddə [ayrı] və müstəqil yaşamaq və tam hüquqa malik olmaq şərti ilə bunları və bir başqasını da bir yere yığmaq başqa məsələdir. Bu tövr siyasi saziş [ittifaq], zənnimizcə, qəbul edilə bilər. Siyasi nöqtəyindən nəzərdən bəliğ [yetmiş, kamil] olan 10 milyon camaatın arzu və əməlinə [istəyinə] zidd gedən cürbəcür siyasi sazişlər [ittifaqlar] vücuda gətirilməsi üçün böyük hərbin aparmış olduğu milyonlarca qurban sırasına daha bir çox qurbanlar vermək lazım gələr.

BİR ERMƏNİNİN SƏDASI

Rusca “Azərbaycan” qəzetəsində bir məqalə dərc edilmişdir ki, tərçüməsini qarelərimizə [oxucularımıza]

təqdim edirik:

“Azərbaycan” qəzetəsinin 31-inci nömrəsində Gəncə vilayətində erməni əsgərlərinin düşmənənə hərəkəti haqqında yazılmış olan fəqərəni [məqaləni] biz Bakı erməniləri dərin bir hissi-təəssüflə oxuduq. Bakıdakı erməni hissələrinin şəhər daxilindəki xudsəranə [özbaşına] müharibələrindən naşi [ötrü] aldığıımız yaralar hələ sağalmamışlardır.

Türk Komandanlığı və gənc Azərbaycan Hökumətinin ciddi iqdamatı [addımları] sayəsində qara qüvvələrin xudsəranə hərəkətinə [hərəkətlərinə] xitam [son] verilərək bir rahat nəfəs almağa və Bakı müsəlmanları qardaşlarımızla rahat yaşamağa başladıq. Hər gün Qarabağ və Gəncə vilayətlərindən işbu əsrlər qonşusu olan millətlərin rahat və asudə yaşaması barəsində gələn xəbərlər bizi daima şad və məsrur edirdilər [sevindirirdi]. Böylə xəbərlər gəldikdə ermənilərin də, müsəlmanların da ürəklərinə təsəlli bağışlayır və səmimi şadlıq hissi oyandırır. Bakı erməni qadınlarının müsəlman qadınlarına və sonra islam qadınlarının erməni qadınlarına yazdıqları müraciətnamələri şadlıqla qarşılayaraq, işbu vəsilə ilə işə böyük mənfəət gətirəcəyi, ədəmi-etimadın [etimadsızlığın, inamsızlığın] bərtərəf [aradan qaldırılacağı] və mehriban qonşuluq münasibətinin [münasibətlərinin] təcidd [bərpa] ediləcəyinə itminan [əminlik] hasil olurdu. Bu surətdə əlbəttə ki, Gəncə vilayətindən gələn

xəbərlər biz ermənilərin əmiq hey-rətini mövcib [dərin hey-rətinə səbəb] olacaqdı.

Şimdi aşkara məlumdur ki, müvəq-qəti müharibə müvəffəqiyyəti daimi olammaz. Misal çox-çoxdur. Məsələn, bir vaxt rus ordusu Vandan Bitlisə qədər, Trabzondan Ərzincana qədər yürüdülmüşdü. Fəqət Brest-Litovsk müahidəsindəki [müqaviləsindəki] bir qələm hərəkəti ilə minlərlə cavan qanları ilə qızarmış işbu ərazi bütün-lüklə geri qaytarıldı. Avstriya göz önündədir: Almanıyanın müvəffəqi-yətsizliyindən və daxili əhvalından naşi [ötrü] bütün Serbiya, Qaradağ və İta-liyadan işğal etdiyi torpağı əksəriyyə-n təxliyə etməyə məcbur olmuşdur.

Şimdi bütün övlad qanı ilə suva-rılmış diyarlarda ildırım sürəti ilə sülh sədasi getdiyi bir vaxtda, biz Qafqaziya millətlərinin biri-biri üzərinə silah qaldırmaları bicadır [boşunadır]. Təkrar deyirəm ki, indi hərbculuq [müharibə tərəfdarlığı; davakarlıq] heç bir nəticə verməyəcəkdir. Hər halda biz inanırıq ki, Gəncə vilayəti hadisəti fəqət bir yalnışlıqdan ibarətdir. Ermənistan Hö-kuməti işbu təşəbbüsata iqdəm edə bilməz, böylə isə Ermənistan Höku-məti başqa-başqa qoşun qitəati [hissə-ləri] çıxışları önünü birdəfəlik almalıdır.

Biz Bakı erməniləri isə həmvətən-lərimizin bisəbəb qonşu hökumət əleyhinə çıxış yarımlarından ziyadə-sincə narazıyıq. Biz qonşularımızla dostluq düyümləri düyməyə şüru et-mişik [başlamışıq].

Bəsdir ağılsızlıq! Biz qardaşların qanı içində boğuluruq. Şimdi bütün cəbhələrdə müharibə hərəkəti dayan-dırılmışdır. Yeni cəbhə açmaq böyük cinayətdir. Şimdi bəşəriyyət hədsiz-hesabsız qurbanlar bahasına müsəvat, üxüvvət [qardaşlıq] və hürriyyət təbşir edən [muştuluqlayan] sülh qarşısında bulunduğumuz bir zamanda ayrı-ayrı siya-sətçilərin hər b ilahına verdikləri hər bir qurban bütün xalq tərəfindən nifrətlə qarşılanaraq, hələ ayılmamış bu siyasətçilər nəsləti [gələcək nəsil] tərəfindən təkdir [pislənəcək] və təlin ediləcəklərdir [lənətlənəcəkdir].

A. Abramyans

GƏLMƏ!

Bu dağlar mənimdir, yeni gün gördü,
Boğar səni ahım, ey duman, gəlmə!
İnanma fələyə, dönükdür üz
Bir üzə gülməyir hər zaman, gəlmə!

Ey yağmursuz bulud, uğursuz kölgə,
Dəyişməm mən “al”ı o çirkin rəngə!
Sevdası könlündə bir dağın ölkə
Baxar yad gözlərə pək yaman, gəlmə!

Könüllər bir dəniz, coşdurma onu,
Coşğun könüllərin fırtına sonu.
Sən ey şimal yeli, gəl etmə bunu,
Yox isə əmrinə uymayan, gəlmə!

Sən ey gözlərimə batan quruntu,
Sağlam bir imana səndən nə qorxu!
Bəslərsə vicdanlar pək böyük duyğu,
Yenilməz qaladır hər vicdan, gəlmə!

Cavad

YAXIN İSTİQBAL QARŞISINDA

“Ey bütün ərzin səfali, şanlı cümhuriyyəti!
Şimdi bir kövkəbsin aləmdə qərinə-fərrü-tab.
Feyzyabi-nuri-əşfağın olan azdır hənüz
Çox zaman keçməz vəli dəhrə olarsan afitab.”
A. Cövdət

Bu son günlər hər kəsi ən çox məşğul edən məsələ Azərbaycan Parlamenti məsələsidir. Bir çoxları bu Parlamenti səbrsizliklə gözləyərək ona qayət böyük ümidlər bağladığı mühəqqəq [qəti] isə də, fəqət bəzilərinin bundan da bir şey çıxmıyacaq deyə məyusluq izhar etdiklərini [bildirdiklərini] də etiraf etməliyik. Lakin bu məyusluq son zamanlardan bəri keçirtdiyimiz bir çox təəssüratın nəticəsi olub, mətləbin əsasına heç bir rəbti [bağlılığı] olmasa gərək. Çünki kəndikəndiliyində Parlamentdən məyus olmaq qabil deyildir. Azərbaycan islam tarixində birinci cümhur hökumət olduğu üçün bunun bütün aləmi-islama, bütün Şərqə olacaq təsir və əhəmiyyəti pək böyükdür. Bu gün tarix, aləmi-islamin cümhur idarəyə layiq olub-olmadığını imtahan edir. Bu imtahanın nəticəsində isə ya bir dəxi inhitata [çöküşə] düçar olmayacaq sağlam bir siyasi vücut törəyərək, kəndisinin malik olduğu hədsiz qüvayimənəviyyəni [mənəvi qüvvələri] ənzari-bəşəriyyətdə [bəşəriyyətin nəzərlərinə] ərz etməyə başlayacaq və yaxud əbədi bir inqiraza [məhvə] uğrayaraq, həmişəlik əcnəbi ayaqları altına alınaraq, ən ərzəl [rəzil; rüsvayçı] siyasətlərin qurbanı olub qalacaq. Lakin bu iki

istiqbalin [gələcəyin] hər ikisi yenə bizim əlimizdədir. Bugünkü nəsil tarixin sanesidir [tarixi yaradandır]. Hər millət təhti-idarəsində [idarəsi altında] olduğu hökumətə şayəstədir [layiqdir], həqiqətini unutmamalım. İndiyə qədər yabançı bir hökumətə tabe olduğu-muzdan naşi [olduğumuz üçün], həpimiz ruhunda hökumətin ziddinə, əksinə çalışmaq bir sövqi-təbii olmuşdur. Fəqət bugünkü və bundan sonra[kı] əsas üzərinə təşkili-hökumət yabançı deyil, bizim kəndimizin olduğu üçün həpimiz onun möhkəm əsaslar, mətin bünövrə üzərində təşkil olub, məsud yaşamasına səy etməyə vicdanən borcluyuz və unutmamalıyız ki, bu birinci cümhuriyyət bir çox İslam ölkələrinə sərməşq [nümunə] olacağı üçün Azərbaycanın tarixi rolu qayət mühüm və qayət nəcib bir roldur. Bu rol, bəhəqq [lazım olduğu kimi] ifa edilərsə, Azərbaycan aləmi-islamin siyasətcə məsud bir guşəsi, mədəniyyətə Şərqin bayraqdarı olacaqdır. Bu ağır və qiymətli vəzifənin ifası biz azərbaycanlıların öhdəsinə buraxılır. Əcəba Şərqin, baxusus [xüsusən] İslam şərqinin də yaşamağa haqqı və istedadı varmı? Tale bizdən bu məsələnin həllini istəyir. Azərbaycan, tarixinin birinci səhifələrini yazır. Bu səhifələr yeniləmiş Şərq tarixinin müqəddiməsidir. Baxalım bu səhifələrdə nə yazılacaq? Baxalım sevə-sevə bəklədiyimiz Azərbaycan Məclisi-Millisi tarixi rolunu ifaya qadir olacaqmı? Bu sonki suala əsla tərəddüd etmədən “Əvət, olacaq” deyə cavab vermək

istəyirəm.

“Müsavat” firqəsinin birinci qurultayında firqə başçılarından möhtərəm bir zat: “Vətəndaşlar! Birinci dəfə Qafqaz islamlarının qurultayı çağırıldıqda mən rüyada «Müsavat» firqəsinin birinci qurultayını görürdüm, indi bu qurultay da hüsula gəldi də, mən həmin bu «İsmailiyyə»nin möhtəşəm binasında birinci Azərbaycan Parlamenti iniqad edəcəyini [açılacağı] görürəm” demişdi. Bu səmimi bir dilək yalan çıxmadısa da, bir az yanlış oldu. Az müddət bundan əqdəm [əvvəl] bütün Azərbaycan türklərinin mayeyi-qürur və iftixarı [qürur və iftixarının mayası, səbəbi] olan “İsmailiyyə” indi həpimizin alınımızın qarası, sinəmizin yarası olub durur. Biz onun yalnız xarabasını seyr etməyə məhkum olduq. Parlamentimiz “İsmailiyyə” binasında deyil, başqa bir yerdə iniqad etməyə məcbur oldu. Fəqət onun qoyacağı əsasların, deyil “İsmailiyyə”, bəlkə Qafqaz silsileyi-cibalından [dağ silsiləsindən] daha layetəzəlzəl [sarsılmaz], daha möhtəşəm olmasını uca tanrıdan niyəzlər [diləyər], bütün vətəndaşlarımların bu asudə və yeni doğulmuş vətənin uğrunda sabit və sarsılmayan bir imanla, səmimiyyət və məhəbbətlə çalışmalarına yenə o uca tanrıdan müvəffəqiyyətlər diləyərəm.

Çalışalım bu birinci Cümhuriyyət
Bütün islam ellərinə sərməşq olsun.
Bu ölkənin siyasəti – bir ədalət,
Qanunları – insanlığa bir eşq olsun.

Əli Yusif

BƏLƏDİYYƏ MƏCLİSİNDƏ

Təşrini-saninin [noyabrın] 12-sində Qasimovun sədarəti [sədrliyi] ilə Bələdiyyə Məclisinin iclası vəqə olmuşdur. Qlasnı [səs haqqı olan üzv] [Əsədulla] Əhmədov, Bələdiyyə İdarəsi heyətini azaldan komisyona fəaliyyəti barəsində məlumat istəyir. Bələdiyyə İdarəsi müzakirədən [müzakirələrdən] sonra işbu qərara gəlir:

“Qlasnı Əhmədovun istizahını [izahat tələbinə] eşitdikdən sonra Bələdiyyə Məclisi, Bələdiyyə İdarəsinə və xüsusi komisyona təklif etmişdir ki, təcili surətdə işbu məsələni həll edərək nəticəsini yaxın iclasda pişnihad [təqdim] etsin.”

Ondan sonra doktor Qarabəylinin zirdəki [aşağıdakı] isticvabı [sorgusu] elan edilir:

1. Şəhər üçün odun hazırlamaq qəsdilə iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunmuşmudur?

2. Nə üçün mədən dairələrinə qənd, çay verilir, fəqət neçə aylarla qənd, çay almamış köylərə verilməyir?

Bu suallara qlasnı [V. V.] Smirnov kafi cavab verir. Odun məsələsi həll edilməmişdir, çünki odun özgə dövlət ərazisindədir. Köylərə qənd, çay vermək məsələsinə gəldikdə, Smirnov demişdir ki, ərzaq məsələsini Hökumət öz əlinə aldığından, bu işə də Hökumət baxmalıdır.

Bələdiyyə Məclisi, Tibbiyyə və sihiyyə [Tibbi-sanitar] komisyonusunun sədri vəzifəsini ifa edən doktor Fin-

kelşteyn təklif edir ki, komisyona doktor Məlik bəy Sultanov da daxil edilsin.

Bələdiyyə Məclisi razı olur.

Qlasnı Həsənov, üzvlükdən çıxdığını xəbər verir.

Bədəhu [ondan sonra] növbəti məsələlərə keçilir.

Bələdiyyə İdarəsindən şikayət məzmunlu doqquz ərizəyə baxılır. Bunlardan fəqət birinin ərizəsi qəbula keçərək başqaları nəticəsiz buraxılır.

Sonra dağılmış şəhər döşəmələrini düzəltməkdən ötrü 300.000 rublə istənilir.

Bələdiyyə Məclisi razı olaraq hələlik 60.000 rublə təxis etmişdir [ayır-mışdır].

Bələdiyyə Məclisi, müqavileyi-müştərəkə [kollektiv müqavilə] məsələsini müzakirəyə başlayır və əksəriyyəti-səda [səs çoxluğu] ilə (26 səs [lehinə], 12 səs əleyhinə) Bələdiyyə İdarəsinin Xidmətçilər İttifaqı ilə əqd etdiyi [bağladığı] müqavileyi-müştərəkəni [kollektiv müqaviləni] fəsx [ləğv] olunmuş hesab etməyi təhti-qərara alır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

* Bu gün (cümə) Hökumət teatrosunda Hacıbəyov Qardaşları Müdiriyəti tərəfindən “Dağılan tifaq” və “Axşam səbri xeyir olar” nam pyesalar mövqeyi-tamaşaya qonulacaqlardır.

* Ziraət Nəzarətinə 6400 rubləlik bir məbləğ təxis edilmişdir [ayrılmış-

dır]. İşbu məbləğə Ziraət Nəzarəti tərəfindən Ərazi qanunu, Gəncə quberniyası köylərinin başqa-başqa xəritələri təb' [çap] etdiriləcəkdir.

* Müttəfiqlər və Türkiyə miyanındakı [arasındakı] mütarikədən [atəşkəsdən] naşi [ötrü] Türk Komandanlığı ilə müzakirədə bulunmaq qəsdini Bakıya İngiltərə, Fransa heyəti gəlmişdir.

* Hifzüssihhə Nəzarəti [Səhiyyə Nazirliyi], Tibbiyyə və sihiyyə şöbəsinə [Tibbi-sanitar şöbəyə] müraciətlə müsri [yoluxucu] xəstəliklər qarşısına nə kimi tədabir ittixaz edilməsini [tədbirlət görüldüyünü] isticvabda bulunmuş [soruşmuş] və bütün tibbiyyə və səhiyyə müəssisələrinin fəaliyyətə başlaması və doktorlar[ın] yerlərində olmasını bilmək istəmişdir.

* Dövləti Bankda xüsusi banklara istiqraz açıldığından naşi [ötrü] hərəkət [hərəkətlilik, canlılıq] müşahidə olunmaqdadır. Bank müştərilərə təməs-süknəmə (veksel) dəyişdirir. İstiqraz açıldıqdan sonra uzun müddət fəaliyyətsiz qalmış məhsubat [ödənişlər] şöbəsi işə başlayacaqdır. Bir az da olsa pul gələrsə, xüsusi banklar hesab-cariyyə [cari hesab] üzrə pul verə biləcəklərdir.

* Azərbaycan Dövləti Bankı hal-hazırda bu vaxtadək mərkəzləri başqa (Tiflis, Moskva və qeyr kimi) şəhərlərdə olan bankları mərkəzlə əlaqədar etməyə məşğuldur. Yeni mərkəz Azərbaycan Dövləti Bankı olacaqdır. Xüsusi banklar da fəaliyyətə başlamışlar. Dövləti Bank bunların bir parasına is-

tiqraz açmışdır.

* Bakı Valiliyi qərardadı ilə mərkəzi məhbəsin şöbələri ləğv edilirlər.

* Məhbuslar üçün həbsxanada xörək bişirilmək məsələsi həll edildiyindən, onlar bundan sonra bişmiş yeyə biləcəklərdir.

* “Oxota” adlı ovçular cəmiyyəti üçün bundan sonra ovçu silahı daşımaq və saxlamaq üzrə Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən icazə verilmişdir. Bu il kanuni-saninin [yanvarın] birinədək bu cəmiyyətə daxil olan əzanın [üzvlərin] belə silahları daşımağa ixtiyarı olacaqdır.

“Bəsirət” qəzetəsi

Beş sənədən bəri nəşri davam edən və bu son mart hadisəyi-əliməsindən [faciəli Mart hadisələrindən] dolayı müvəqqətdən qapanmağa məcbur olan həftəlik “Bəsirət” qəzetəsinin növbəti nömrəsi keçən şənbə günü nəşr edilmişdir. Qəzetə yenə də Hacı İbrahim Qasımzadə cənablarının müdiriyyəti təhtindədir [altındadır].

Ticarət və Sənəət İttifaqında

Təşrini-saninin [noyabrın] 12-sində Yusifəli Əhmədov sədarəti [sədrliyi] ilə Ticarət və Sənəət [Sənaye] İttifaqının iclası olmuşdur. İclasda nizamnamə rus lisanında oxunduqda, müsəlmanlar əksəriyyət təşkil etdikləri üçün etirazla türk lisanında dəxi oxunmasını tələb etmişlərdir. Mübadileyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra qət edilmişdir ki, nizamnamə məsələsi

gələn iclasadək təxir edilsin. Bu vaxtadək nizamnaməni türk lisanına tərcümə etdirmək mümkün olacaqdır. Üzvləri də bu barədə mətbuat vasitəsilə xəbərdar etməlidir. Sonra ticarət və sənəət vergisi məsələsi müzakirəsi böyük mübahisəyə bais olaraq iclas qət etmişdir ki, üç nəfərdən ibarət bir komiyaon intixab edib [seçib], Ticarət və Sənəət Nəzarətinə [Ticarət və Sənaye Nazirliyinə] göndərməlidir. İşbu komiyaon kanuni-əvvəlin [dekabrın] 1-i 1918 sənəyə təyin edilmiş vaxtı uzatmaq barəsində Nəzarət indində [Nazirliyin nəzdində] təşəbbüsatda bulunacaqdır. Komiyona Borşçak, Axundov, Akopcanyan intixab edilmişlər [seçilmişlər].

Neftçilər İttifaqında

Neftçilər İttifaqının Mədən dairəsindəki məktəb məsələsinə münhəsir [həsir] edilmiş iclasında işbu qətnamə qəbul edilmişdir:

1) Mütəəllimlərin [şagirdlərin] çoxalması ehtimalı ilə evlər hazırlanmalı;

2) Mədənlərə müavinət [yardım] edici müəssisələrdən ötrü tədrisat haqqı 50 rublə əvəzinə 300 rublədən az olmamaq şərti ilə artırmalı;

3) Füqərə sinifi mütəəllimlərindən 10 faiz məccani [pulsuz] qəbul etməlidir;

4) Bələdiyyə məktəbləri kimi türk lisanı dərslərini artırmalı;

Böylə qət etmişlər ki, məktəb müdirləri məktəb cənbində [nəzdində] yaşasınlar.

* * *

- Məkatib [Məktəblər] Komissiyasının sədrliyinə doktor Qarabəy Qarabəyli cənabları, onun müavinliyinə Amosov təyin edilmişdir.

- Mütəəllimlər [şagirdlər] yoxluğundan dolayı şəhərin məccani [pulsuz] əl işləri kursları qapanmışdır.

- Ali-ibtidai məktəblərin mütəəllimləri məktəbi bitirdikdən sonra əcnəbi lisanlarını bilmədiklərindən, edadi məktəblərə daxil olmaqda müşkülata uğrayırlar. Ona görə Məkatib Komissiyasında ali-ibtidai məktəblərdə əcnəbi lisanlar tədrisi məsələsi müzakirə edilib, başqa elmlərin çoxluğundan dolayı lisanlar tədrisi qeyri-mümkün görülmüşdür.

Neft mədənciləri nazirlər hüzurunda

Neft ticarət və sənəət [sənaye] müəssisələrinin sahiblərinə qaytarılmasından naşi [ötrü] Neftçilər İttifaqının sədri və bir neçə böyük neft firmaları sahiblərindən mürəkkəb bir komissiyon Maliyyə naziri Hacinski, Ticarət və Sənəət naziri Cavanşir, Türlük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri Məlikaslanov həzrətləri hüzurlarına qəbul edilmişdir. Maliyyə naziri həzrətləri demişdirlər ki, pişnihad [təqdim] edilmiş məruzədən neftçilərin ehtiyacı [ehtiyacları] ilə tanış olmuşdur. Buna görə də işbu maddələrin qövldən fe'lə [sözdən işə] gəlməsini vacib bilir. Neftin müəyyən bir hissəsi dövlətə verilməli, milliləşmək vaxtında xəzinədən alınmış pullar da xəzinəyə verilməlidir.

Əlbəttə ki, hissənin miqdarı Hökumət və neftçilər tərəfindən təyin ediləcəkdir. Qəzrlərin [borcların] ədasını [qaytarılmasını] təxirə salmaq və moratorium [borcların hökumət tərəfindən təxirə salınması] məsələsinə gəldikdə, nazir öz müavinətini [köməyini] vədə etmişdir. Neftçilərə borc vermək məsələsində Hökumət bir borc verməklə iktifa [kifayət] etməyərək, banklarda istiqraz açmağa çalışacaqdır. Bununla bərabər, nazir həzrətləri, Hökumətə bir hissə neft verilməsi məsələsi haqqında neft mədəncilərinin nəzəriyyatını da [fikirlərini də] bilmək istəmişdir.

Neft Mədənciləri İttifaqının sədri demişdir ki, başqa müəssisələrin Xalq Təsərrüfatı Komissarlığına olan qərzi [borcu], hökumət qərzi olduğu üçün Hökumətə veriləcəkdir. Əlavə, Hökumət müəyyən miqdarda vergi təyin etməklə özündən ötrü mədaxil [gəlir] yolu açmağa biləcəkdir. Maliyyə naziri həzrətləri demişlər ki, ehtiyat neftindən 40 faiz Hökumət nəfinə [yararına] verilərsə, təmin edilmiş olar.

Fəqət Hökumət bütün xalq təsərrüfatı məxaricini [xərclərini] öz öhdəsinə götürməyə hazırdır. Ancaq milliləşmək vaxtında neft hasili Hökumətə verilmək şərti ilə. İşbu məsələ neftçilərlə Hökumət miyanında [arasında] ixtilafa səbəbiyyət vermişdir.

Nazir həzrətləri göstərmişlər ki, milliləşmək vaxtında ixrac edilən nefti ziyan kimi qəbul və firmalar miyanında təqsim etməlidir [bölmək lazımdır].

Böyük firmalar böyük ziyan çəkərlərsə, onların ziyanlarını verməlidir. Nazir təklif etmişdir ki, malı aparılan firmaya vəsiqə verilməlidir ki, vaxtında o vəsiqə üzrə tələbatda buluna bilsin. Hələlik bu vəsiqələr hesab kağızı kimi qəbul edilir ki, Dövləti Banka ilə aparılan neft barəsində hesab saxlanılsın. Xalq təsərrüfatının məxaricinə gəldikdə, firmalar bunu Hökumətə qaytarmalıdır.

Moratorium və başqa məsələlərə gəldikdə, nazir həzrətləri demişdir ki, işbu məsələni qərz [borc] ilə nizama salmaq mümkündür. İşbu qərz də seyri-səfain [gəmi səfərləri] açılanadək təcil edilə [təxirə salına] biləcəkdir.

Heyət nümayəndələrindən biri mal aparmaq məsələlərindən dolayı neft vaporlarının təmirə möhtac olduğunu göstərmişdir. Nazir cavab vermişdir ki, neft donanmasının qayıtması siyasi məsələlərdən asılıdır. Siyasi müzakirə [müzakirələr] davam edir. Ola bilsin ki, vaporlar qayıtsınlar.

İttifaqın sədri pul yoxluğundan şikayət edərək, fəhlələrin aclığa məruz qaldığını söyləmişdir. Nazir həzrətləri vəd etmişlər ki, təşrini-saninin [noyabrın] əvaxirinədək [axırlarınadək] pul hazır ediləcəkdir.

Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri həzrətləri demişlər ki, neft-provod [neft boruları] təmizlənmişdir. Bu yolla neft və cövhər göndərilməsini məlum etməlidir. Bundan əlavə, Azərbaycan və Gürcüstan hökumətləri əllərində 1500 neft vaqonları vardır.

Bunları da mal göndərməkdən ötrü hazırlamaq mümkün olacaqdır.

QUBADA

Qubada səhiyyə işləri axır günlərdə təhti-intizama [intizam altına] alınıb, doğru bir izə düşmüşdür. Böylə ki, bu vaxta qədər Qubada misli görülməmiş gözəl bir xəstəxana açılıb işə başlamışdır. Gələgi (ambulator) xəstələri müalicə etmə[k]dən əlavə, müsri [yoluxucu] mərəzlərə [xəstəliklərə] düçar olanlar üçün 25 yataqdan ibarət xüsusi bir şöbə də açılmışdır. Xəstəxana heyəti-ətibbası [tibbi heyəti] bir doktor (həkim), bir doktor müavini və üç şəfqət bacısından təşəkkül etmişdir. Dərmanlıqdan qapalı qalmış əczaxanaya lazımı miqdarda dərman gətirilib, həmçinin fəaliyyətə başlamışdır.

Ömründə bir süpürücü görməyən Quba küçələri indi bələdiyyə tərəfindən tutulmuş süpürücülərlə təmizlənir. Şəhərin ortasından axan ırmağın o biri kənarında yerləşmiş yəhudi hissəsindən ilin hər zamanında burnu tutmadan keçmək mümkün olmadığı halda indi həman ruhu müəzzəb [ruha əzab verən] qoxulardan, hər tərəfdə təpələrcə birləşmiş zibil və kül təşkil edib, bir çox sari [yoluxucu] əmrəz [xəstəlik] mənəbəyi olan bədbu [pis qoxulu] çamurlardan zərrəcə əsər qalmayıb, yəhudi tərəfi küçələri dilpəzir [könülə xoş gələn] bir mənzərə almışdır.

Hamamlara gəlicə, həman həz-

rəti-Nuh əyyamından qalma səliqələ-rində davam edirlərsə də, yenə bərə-kət versin ki, milyardlarca mikroblar oynaqı olan “irtimasi qüsl” hovuzları ortadan qaldırılmışdır.

Quba və ətrafında qaç aylardan bəri davamla minlərcə millət əfradını [fərdlərini] vaxtsiz olaraq ədəmabadın [yoxluq ölkəsinin; ölümün] ağıuşı-əbə-disinə [əbədiyyət qucağına] atan yata-laq, vəba, ispanyol [ispan qripi] kimi müsri [yoluxucu] xəstəliklər, həmdlər [şükürlər] olsun ki, axır günlərdə sa-Kitləşib, hər gün iyirmi və otuza qədər çiyinlərdə daşınan tabutların ədədi azalması və bəlkə yox dərəcəsinə gəlməsi də müşahidə olunmadadır.

Məmləkətimizi alt-üst edən iğtişaş və intizamsızlıqlardan dolayı bir ilə qərib [yaxın] olar ki, Quba postaxanası qapalı qalıb, müxabirətini [xəbərleşmə-ni] qət etmiş idi. Şimdi qaimməqam əfəndinin səy və ehtimamları [səyi, diqqəti] ilə postaxanamız işə başlayıb, işlər öz mehvərini alınca [işlər öz yoluna düşənə kimi] müvəqqəti olaraq Quba ilə Bakı arasında həftədə iki dəfə gedib-gələcəkdir. Əvvəlinci posta bir qaç gün iləri Bakıya yollanmışdır.

H. R.

TEATRO VƏ MUSIQI

8 təşrini-sani 334 tarixdə şühəda ailəsi [şəhid ailələri] mənəfətinə olaraq Hökumət teatrosu müdiri Zülfüqar

bəy Hacıbəyli tərəfindən tərtib edilən teatrodan hasilati-safiyə [təmiz məda-xil] olan yekunu iyirmi iki min iki yüz doxsan iki (22292) rublə səksən (80) qəpik Azərbaycan Ordusu şöbeyi-məxsusəsinə [xüsusi şöbəsinə] təslim edilmişdir.

Teatro müdiri Zülfüqar bəy və bərabərlərində çalışan teatro məmurininin [işçilərinin] göstərmiş olduğu hüsni-niyyət və əhalinin istiqlalı üçün şəhid olan qardaşlarının övlad və əyalını [ailəsini] unutmadıqlarını bir-biri ilə müsabiqə edəcəsinə yapıdqları bu maddi fədakarlığa təşəkkür edir və bundan sonra da vətəni üçün canını fəda edən hər adam arxasında qoca bir millət olduğunu anlayacaq və ona görə də qüvvətini bir misli daha artıracaq və millətimiz bu sayədə nail olduğu istiqlalını ilələbəd mühafizə edəcəkdir.

Şühəda ailəsi nəfinə [xeyrinə] oynanan teatrodan hasil olan mədaxil

1334 sənəsi təşrini-saninin 8-ində Azərbaycan Hökumət teatrosunda Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən Azərbaycan müharibəsində şəhid olan şühəda ailəsi nəfinə mövqeyi-tamaşaya qoyulan “Gaveyi-ahəngər” faciəsi tamaşasından hasil olan mədaxil bu qərar üzrədir:

Bilet satışından 16021 manat;

İlanədən 6442 manat;

Bufətdən 1122 m. 90 q.;

Lotereya və müzayidədən [auksion-dan] 1274 manat;

Yekunu 24859 m. 90 q.

Bütün məxaric 2567 m. 10 q.

Hasilati-safiyyə 22292 m. 80 q.

İanə verənlərin siyahısı:

1. Hacı Zeynalabdin Tağıyev - 5000 m.
2. Bir türk əsgəri - 500 m.
3. Polis müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin həzrətləri - 200 m.
4. Mülazimi-əvvəl [baş leytenant] Sami bəy cənabları - 100 m.
5. Fəxrəddin Kaşani əfəndi - 100 m.
6. Mərkəz komandanı Əhməd Rza bəy cənabları - 90 m.
7. Bir türk xanımından 75 m.
8. Zəki Mehdiyev cənablarından 50 m.
9. Mülazimi-əvvəl Əli Ülvi cənabları - 50 m.
10. Əlirza bəy cənabları - 40 m.
11. Mərkəzi inzibat müfrəzə [asayiş dəstələri] komandanı cənabları - 30 m.
12. Zeynal bəy Səlimxanov cənabları - 25 m.
13. Məhəmməd Necati Fazil cənabları - 25 m.
14. Abbas Məhəmmədov cənabları - 25 m.
15. Zülfüqar bəy Hacıbəyli - 25 m.
16. Binbaşı Nuri cənabları - 20 m.
17. Mülazimi-əvvəl Fərid bəy cənabları - 20 m.
18. Xəlil Hüseynzadə cənabları - 15 m.
19. Məhəmmədəli Sidqi cənabları - 12 m.
20. Ceyhun bəy Hacıbəyli cənabları - 10 m.
21. Səməd Zeynalov cənabları - 10 m.
22. Əliheydər İbadov cənabları - 10 m.
23. Ələkbər Nağızadə cənablarından - 10 m.

Bu teatro tərtibatına əhəmiyyət verib fəaliyyət göstərən zəvat [şəxslər]:

Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin bəy həzrətləri.

Türk əsgəri [hərbi] musiqi dəstəsi.

Bufetdə əyləşənlər: Şura xanım Hüseynova, Məhəmmədəli bəy Qulubəyov, Həsən Hüseynov və Ərəstu İmanov.

Lotereyada əyləşən: Məhəmməd-bağır Əliyev.

Bimuzd və bitəmənna [təmənnəsiz] teatroda olan xanəndə: Kərbəlayi Hüseyn Kazımzadə; sazəndə: Paşa Əlizadə; teatro salonunda nəzarət əyləyənlər: Mirzağa Əliyev və Abbasqulu Kazımzadə cənabları.

“Turan” mətbəəsi sahibi Səməd Mənsur əfəndi 20 faiz, Sadıq bəy və Rza bəy Məlikov bəradərləri adıyla Yakovlev bəradərləri 10 faiz buraxdıqları pullarda güzəşt etmişləridir.

Səhnə üçün lazım olan dəmirçi alətini [alətlərini] bimuzd teatroya nəql edən Bələdiyyə obozu [yük arabası], dəmirçi alət[ni] kirayəsiz verən şəxs və məccanən [pulsuz] iki dəfə elan dərc edən “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi.

Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti yuxarıda adları göstərilən ianə sahiblərinə və teatro tərtibatında çalışıb fəaliyyət ibraz edən [göstərən] əşxasa [şəxslərə] və Müdiriyyət artistlərinə səmimi təşəkküratını izhar edir.

Teatrodan hasil olan 22292 rublə 80 qəpik Azərbaycan Ordusu komandanlığında şöbəyi-məxsusəyə [xüsusi şöbəyə] təslim edilib qəbz alınmışdır.

Müdir: Zülfüqar bəy Hacıbəyli

Bakı Ev Sahibləri İttifaqı İdarəsi

Bakı ev sahiblərini cümə günü 15 təş-rini-sani [noyabr] 1918-də saat 11-də Kor-çakovski küçədə 1 nömrəli evdə İttifaqın dəftərxanasında vaqə olacaq ümumi icla-sa çağırır.

Baxılacaq məsələlər:

1) Sədr və katib intixabı [seçilməsi];
2) Vergi münasibətilə ev sahiblərinin vəziyyəti;

3) İclasda qalxacaq məsələlər.

Üzvlərin gecikmələri mütəmənnadır [xahiş olunur].

Sədr əvəzinə: Qasımov
267 1-1

Bakı Vergi Bürosu

B. S. Borşşak vasitəsilə müştərilərə elan edir ki, əlavə gəlir vergisi barəsində şikayətlər ancaq bu il kanuni-əvvəlın [de-kabrın] 1-inə (yaş üsuluyla) kimi qəbul ediləcəkdir. Bu vaxtdan sonra şikayətlər qə-bul edilməyəcəkdir. Vergi vəərəqəsini al-mayanlar dəxi hüquqlarını itirirlər.

Ünvan: Voronsovski caddədə nömrə 4 (Parapet küncündə).

Qəbul edilir hər gün axşam saat 6-dan 9-a kimi.

260 2-1

Ümum türk qardaşlarımıza məlum ediriz ki, 15 təş-rini-sani 1918 tarixdən Kalan-tarov pasajında **“Azərbaycan”** sineması fə-aliyyəyə başlamışdır. Bu sinemada müm-kün olduqca gözəl şəkillər göstəriləcəkdir.

“Vəhşi qadın” 5 hissə müəssir [təsirli] drama bu gün göstəriləcək və **“Türkiyə səfərbərlik”**, **“Ciddi qadınlar”** qayət [xeyli] gülməli.

Sinema hər gün saat 4-dən gecə saat 12-yə qədər açıqdır. Cümələr gündüz saat 12-dən.

Sevgili türk zabitləri üçün bilet 1 rublə və əsgərlər üçün də 50 qəpikdir.

Kamali-əhtiramla
Azərbaycan sineması müdiriyyəti

Elan

Hacı Mirabdulla və Hacı İsmayıl tərə-findən Birinci Qanlıtəpə küçəsində vaqə 121 nömrəli evdə, vəfat edən müsəlman-lar üçün kəfənlik ağ buraxılmaqdadır. La-zımı olanlar mərhumun adını və sükunət etdiyi məhəlləsini və evinin nömrəsini göstərən və məhəllə mollası və ruhanisi imza və möhürü ilə kağız təqdim etməli-dir. Ağın arşını 5 manat 20 qəpikdən hesab ediləcəkdir.

265 2-2

“İttihad”

Mədrəsəsinə kamil farsca bilən təc-rübəli müəllim lazımdır.

268 1-1

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qar-ma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələn-lər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər mü-nasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi.

Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

215

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 25-11

Doktor Krinski

Sifilis, əmrəzi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild məəzinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağıyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263 12-1

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Berlin Darülfünununun həkimi

L. Melkumyans

Əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevoy caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Müdürlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan Hökumət Teatrosunda

səh. 264. “Vətən” faciəsi: Türk şairi Namiq Kamalın əsəri nəzərdə tutulur.

Telsiz teleqraf

səh. 265. “Baden prinsu Maks istefa vermişdir.”: Burada söhbət Almaniya imperiyasının sonuncu Kansleri olan Maksimilian fon Badendən gedir.

“Berlindən alınan teleqraflar Braunşveyq hersoqu...”: Burada söhbət axırncı Braunşveyq hersoqu Ernst Avqustdan gedir.

“Telsiz teleqraflarla Almaniya verilən rəsmi xəbərlərdə deyilir ki, imperiya kansleri prins Maks imperator Vilhelm təhti-səltənətdən əl çəkmiş və kayzerin taxtından əl çəkəməsi, kronprinsin Almaniya imperiyası imperatorluğu və Prussiya krallığını qəbuldan imtina etməsi ilə əlaqədar olan məsələlərin həllinədək prins Maks öz mövqeyində qalacaqdır.”: Bu cümlə qarışıqdır və düzgün tərcümə edilməmişdir. Almaniya imperiyasının sonuncu kansleri olan Prins Maks, yəni Maksimilian fon Baden; imperator II Vilhelmin və vəliəhd şahzadə III Vilhelmin taxtdan əl çəkdiyini elan etmişdi. İmperatorun çəkilməsi, vəliəhd şahzadənin Almaniya imperiyası və Prussiya krallığı taxtını qəbul etməməsi nəticəsində meydana gələn problemlər həllini tapana qədər prins Maks öz vəzifəsində qalacağını bildirmişdi. Ancaq o özü də postunu Fridrix Ebertə təhvil vermək məcburiyyətində qaldı.

İrəvan quberniyası müsəlman nümayəndələrinin...

səh. 266 “Şəril”: Burada söhbət Naxçıvanın Şərir rayonundan gedir.

Bir ingilislə müsahibə

səh. 267. “Kronprins də babası [atası] kimi etdiyindən, hökumət Almaniya məşhur firqənin əlinə keçmişdir.”: Almaniya Sosial-Demokrat Partiyası nəzərdə tutulur.

Hökumət Şurasında

səh. 268. “...Əmlak və Ərazi nazirinin ixtiyarına...”: Bu dövrdə Əmlak və Ərazi naziri Xosrov bəy Sultanov olmuşdur.

“Xariciyyə naziri hesabatında...”: Bu dövrdə Xarici İşlər naziri Əlimərdan bəy Topçubaşov olmuşdur.

Mətbuat

səh. 269. “Hərgah belə isə, vəd edilən və Avstriya, Türkiyə millətləri haqqında tətbiq olunan əsasların ələlümum İngiltərə, Fransa, İtaliya, Rusiya təbələri və bəxusus Qafqaziya üçün də tətbiq edilməsinə mümaniat və səbəb görməyirik.”: Bu cümlə səhv tərcümə edilmiş və anlaşılmaz hala gəlmişdir. Belə olmalıdır: “Əgər belədirsə, Avstriya və Türkiyə xalqlarına münasibətdə vəd və tətbiq edilən prinsiplərdən ümumiyyətlə İngiltərə, Fransa, İtaliya, Rusiya və xüsusilə Qafqaz xalqlarının məhrum edilməsi üçün nə səbəb, nə də imkan görürük.”

səh. 269-270. “İşlərin məntiqi gedişi, məmləkətdə hökumət bərpa etmək imkanından məhrum olan Qafqazı Rusiyadan ayıraraq, Qafqaziya millətlərini öz həyat və təbii mövcudluqlarını təminə məcbur etdi.”: Bu cümlə səhv tərcümə edilmiş və anlaşılmaz hala gəlmişdir. Belə

olmalıdır: “İşlərin məntiqi gedişi, Qafqazıyanı, bu diyarda hakimiyyət qurmaq imkanından məhrum olan Rusiyadan ayıraraq, Qafqaziya millətlərini öz həyat və təbii mövcudluqlarını təminə məcbur etdi.”

Gəlmə!

səh. 271. “Cavad”: Bu imza Əhməd Cavada məxsusdur.

“Gəlmə!” şeiri (səh. 271) üçün lüğət

quruntu: vəhm; əsassız fikir; yersiz qorxu

Yaxın istiqbal qarşısında

səh. 272. ““Ey bütün ərzin səfali, şanlı cümhuriyyəti!..”: “Ey bütün yer üzünün səfali, şanlı Cümhuriyyəti! İndi dünyada işığın və parlaqlığın yoldaşı olan bir ulduzsan. Hələ ki, sənin şafəqlərinin nurundan feyz alan azdır. Ancaq çox zaman keçməz ki, dünyanın günəşi olarsan.”

Qubada

səh.278. “İrtimasi qüsl”: bədəni hissə-hissə yumayıb, bütövlükdə suyun içinə (hovuza, çaya, dənizə və s.) girməklə edilən qüsl. Bu zaman su, insanın bədənini bütövlükdə örtəcək qədər çox olmalıdır.

“Qaimməqam”: keçmişdə, bir inzibati ərazi vahidi olan qəzanı idarə edən məmur.

“H. R.”: Bu imza Hüseyn Rza Məmmədbəyliyə məxsusdur.

Teatro və musiqi

səh. 278. “8 təşrini-sani 334”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il); miladi təqvimlə 8 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

آذربایجان

گورندهك سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورك غزتهسیدر.

آبونه شرایطی:

پانوارك برنه نك باكو ایچون ۳۴،
باشقه شهراره ۳۵ روبلهدر.
بر آلبی با كوده ۰۱۲، باشقه شهراره
۱۹ روبلهدر.

اعلان قیاتی:

سطری ۳ روبله کرانه کیدن اعلانلار
ایچون گشت ایذیلر.

تورک و اسلامنه مفید مقالره، صحیفه
لریمز آچقیلمر، درج اولنیان اوراق
اعاده ایذیلر، درج ایذیلان مقالانك
مکافاتنی اداره تئین ایذیلور .

محل اداره:

پاکو، وورونوسکی وغوبرنسی
نوجهارلک کئنجده ۴ نومرولی ایوده

"آذربایجان" ادارهسی

تلفون نمرو، ۶۰-۳۹

تک نسخهسی ۵۰ ق.ك.

شورای ملی هیئت ادارهسی

موقتا بلدیہ (دوم) دائرہمندہ ایکتبی قائمہ مذاکرہ سالونی یانندہ واقع
خصرصری اولطودہ بولونیور.

شورای ملی ریاستی ایله ایضی اولانلر هر کون سحرسانت ۱۱ اذن ۰۱ قدر
و آختام ۵دن ۷ه کی مراجعت ایده ییلرلر.
726 3-2

شورای ملی ریاستندن

شورای ملی دفتر خانہسنی اداره ایلمک، وظیفه و کتابتی اجرا ایتمک،
شورا مذاکراتتی ضبط ایتمک ایچون مأمورل لازمدر.
مأموریتک تور کجه ییلہلری مشروطدلر.

آرزو ایذیلر موقتا دوم بانسندہ بولونان شورای ملی دفترخانہسنہ مراجعت
ایتمه ایذیلرلر.
728 3-3

اعلان

پاکو ایکتبی ذکور غنازیاسی جینبندہ کامل ملی ایشش القبا شمسبی آچیلور
بوشعبہ داخل اولان چوققلر تور کجه تعلیم آلاچقلر.

اهالی نك نظر اعتناسی بولمی ایشش القبا شمسبہ جلب اولاروق اوشاققیزی قید
ایتدیره چکریته امید ایذیلوروز.

قید ایتدیرمک ایستیلر مکینک دفترخانہسنہ مراجعت ایده ییلرلر. 725 7-3

شورای ملی ریاستندن

شورای ملی تک اجلاسی بونون ساعت ۱۰دہ دوامتاندہ آچیلچقدیر. شورا اعضالردن
ساعت ۱۲دہ کلک رجا اولور.

دول اجنبیہ نمایندگان اورتی خصوصی موقع حاضرلاندلر.
شورای ملی رئیس: رسولزاده محمدامین

اعلان

آذربایجان جهوریتی شورای ملیسی ادارهسی ایچون مکمل تور کجه ییلن
براداره مدیری مامونی، برکارگذار، ایکی دفتردار، برمحاسب، ایکی یازیبی
بیر وزن دار (خزینہ دار) لازمدر. آرزو ایذیلر شخص هر کون سحر ساعت ۱۰
نن ۶دہ نك بلدیہ ادارهسی عمارتینده اداره مدیری محمد سعید آخوندزاده بیه
مراجعت ایتمیلور.

قسم رسمی

حریه نظارتی مستشارندن
آذربایجان حکومتک قراربہ حربیه
لارنی مستشارلر تئین بویوریلیم. بو کوندن
ایلا ایتدیرمک، احوالک ترا کتبی، وظیفه نك
یکلانی تقدیر ایتمکدیم. فقط ارفداملارمک
قیطیه نحداسازیللمری و ناموسکارانه چالشا
یلہ بو مشکلاتی برطرف ایده ییلچکجه ایتیم.
قطعات فرماندالارنیک، افرادک تلبم و
بسی ایلماسه افراد شاطانده قانون اطاعت
لورہ حرمت مامونه وحیت و حسن مامله .
وظیفه یی سومک و فداکارق کی حاصلرلا
صولی خصوصندہ نظر دلقرتی جلب ایذیلور.
بوسورتله بیتدشک اوردوز استقاله ای حاضر
لاندش و حکومتلک مشکلاته نمارک وفداکارانه
اوردو ایچون صرف ایندیگی یازد و همته قارشی
بورجارینی اودمش اولور.
بن بون کوندن اعتبارا اوردونک هر دولو
احتیاجاتی تائین خصوصندہ الدن کلانکی
قدر چالچم.
حریه نظارتی مستشاری :
صمد بک همدانداروف

پاکو ۱۶ تشرین ثانی

بو کون پایتختزده آذربایجانک برنجی
پارلمان، برنجی ملی مشاورهسی مجلسی
آچیلور.

ملکتک غیر طبیعی اولان عمومی
وضیعتی، پایتختک چوقود مدت دشمن
النده قالسالی دشمنلری اوردقندن سوگورده
شهرک و بتون ملکندہ آسایش بریا
ایدهلمسندہ صرف اولونان زحمتلر، حال
حاضرده بویله آذربایجانک بر طاقم بر
لرنک دشمن النده اولماسی و غیري
غیری - بو شرطلر هسی شمدیدیکی
حکومت تشکیل اولندقدہ آتی آی
مدتندہ دورت مرتبلی سچکی اساسیه
چاغرللسی وعد اولنش مجلس موسناسی
تاخیره سالدی. لکن قارشومزده کورون
سیاسی وضعت و مهم برحال ملککی
پارلمانسز، مجلس ملیز قالسارسه

ملت منافعنی نقطه نظرندن مساعدہ
ویرسویب، بویله موسسہ نك تشکیلک
جدی صورتده طلب ایذیلوردی.
چونکجه یاشادغیز بویله بر مهم زمانده
حکومتز ایله جماعتز آراستندہ صتیق
بر واسطه رابطه اولماسی لازم گیورد
که همین واسطه عموم ملتک رای وغواش
لرنی حکومت ییلدیروب، حکومتک
نظرزده، نكشلده ایلمه مسنی معین
ایضون، بونک ایچون همین پلانلار ترتیب
ایضون.

ایشته بوسبندندر که حکومت مجلس
ملی نك چاغرللسنی لازم یلیدی.
پارلمانسز رکشی عیادیلین هیشک
کییدن عبارت اولاجانی غزته زده مدح
ایذیلشدی. بو هیشک کناردن ۸۰ نفر
دها عضو دعوت ایده چکدر که اولانلر

مسلمان و غیر مسلمان ملتلی فاضالردن
عبارت اولاسیدر (هر بر ملت پارلمانده
معین بر ویرمک قاعدسی اوزده).
ایشته بون ۱۲۰ نفر دن متشکل پارلمان
جماعت ایله حکومت آراستندہ واسطه
اولوب رجال حکومتی ملک رای و
غواشندہ تابع ایلمکدو کیچرک کوز
بویله بر مهم کونلرده حکومت باشندہ
اوتورالار ایله برابر مسؤلیتی اوزعهده
سنه آلاچقدرد.

بو کون هریر وطننی و ملتنی سوخن
ذات همین عالی مجلسلرک کشایدن
شاد اولوب، اوگادوار قومه سیله مساوت
ایتمه لیدر و سسی ایتدیرلر که کناردن
اخطار اولونان ذوات حقیقی ملت خادملی
اولوب ملکته و ملتہ یایمانی اولسونلار.
سیاست عالمنه واقف اولسونلار و بویله
بر مهم وظیفه نی ایضا ایتمک قادر و قابل
اولسونلار.

بر طاقم ملککتی و ملتنی کندی
شخصیتزینہ ساتان آدملر تاپولای یلر که
بورادده دخی تشویقاندہ بولونوب،
آرانه ایتریقافانلر سالماغه چالیشینلار.
بونسز بز مسلمانلار - هانگی بریرده،
هانگی بر ملکندہ اولورسه اولسون-
کچینیه چکیز. لکن بزجامعتلرک ذکا
وتنه وعقلنه کارالاناق ایدوار اولوروز
که کچمش آجی تجربیلر دی خاطر
ایذیلده ایچیزده آرتق ایتریقابه دسیسه
لره و تفرقه لره محل ویرمز. چونکجه
دشخصیت و دیشکله بولنده اولوزلرنی
میدان سیاست آتان حریفلرک عدل و
حر کاتک ملتزده، وطننزه نقد آجی
ضریهار اورمانسی اوز گوزمز ایله
گوردک.

بورجا منتصیلر ادا عامتندہ اولدقدہ آغز
لاری باننش، هر یازدیگر لرنک ملکت

Şənbə, 16 noyabr 1918-ci il, nömrə 41

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Şənbə, 9 səfərülmüzfər sənə 1337. 16 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şərait: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ŞURAYİ-MİLLİ HEYƏTİ-İDARƏSİ

Müvəqqədən Bələdiyyə (Dum[a]) dairəsində ikinci qatda müzakirə salonu yanında vaqə xüsusi odada bulunur. Şuray-i-Millî rəyasəti ilə işi olanlar hər gün səhər saat 11-dən 1-ə qədər və axşam 5-dən 7-yə kimi müraciət edə bilirlər.

726 3-2

ŞURAYİ-MİLLİ RƏYASƏTİNDƏN

Şuray-i-Millî dəftərxanasını idarə etməyə, vəzifə və kitabəti [katibliyi] icra etməyə, Şura müzakirətini [müzakirələrini] zəbt etməyə [protokolunu tutmaq] üçün məmurlar lazımdır.

Məmurinin [məmurların] türkçə bilmələri məşrutdur [vacibdir].

Arzu edənlər müvəqqədən Dum[a] [Bakı Şəhər Bələdiyyəsi] binasında bulunan Şuray-i-Millî dəftərxanasına müraciət etməlidirlər.

278 3-3

ELAN

Bakı İkinci zükur [oğlanlar] gimna-

ziyası cənbində [nəzdində] kamilən milliləşmiş əlifba şöbəsi açılır. Bu şöbəyə daxil olan çocuqlar türkçə təlim alacaqlar. Əhalinin nəzəri-etinası bu milliləşmiş əlifba şöbəsinə cəlb olunaraq, uşaqlarını qeyd etdirəcəklərinə ümid edirik. Qeyd etdirmək istəyənlər məktəbin dəftərxanasına müraciət edə bilirlər.

725 7-3

ŞURAYİ-MİLLİ RƏYASƏTİNDƏN

Şuray-i-Millî iclası bu gün saat 1-də Duma zalında açılacaqdır. Şura əzalərindən saat 12-də gəlmək rica olunur.

Düvəli-əcnəbiyyə [xarici dövlətlər] nümayəndələrindən ötrü xüsusi mövqe hazırlanmışdır.

Şuray-i-Millî rəisi:

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin

ELAN

Azərbaycan Cümhuriyyəti Şuray-i-Millisi İdarəsi üçün mükəmməl türkçə bilən bir idarə müdiri müavini, bir kargüzar, iki dəftərdar, bir mühasib, iki yazıçı və bir vəznədar (xəzinədar) la-

zımdır. Arzu edən şəxs hər gün səhər saat 10-dan 6-yədək Bələdiyyə İdarəsi imarətində idarə müdiri Məhəmməd Səid Axundzadəyə müraciət etməlidir.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Hərbiyyə Nəzarəti müstəşarından

Azərbaycan Hökumətinin qərarı ilə Hərbiyyə Nəzarəti müstəşarlığına təyin buyuruldu. Bu gündən etibarən işə başladım. Əhvalın nəzakətini [vəziyyətin həssaslığını], vəzifənin müşkülətini təqdir etməkdəyəm [qiymətləndirməkdəyəm]. Fəqət arxadaşlarımın vəzifəyə müttəhidən [birgə] sarılmaları və namuskaranə çalışmaları ilə bu müşkülətə bərtərəf edə biləcəyimə [aradan qaldıra biləcəyimə] əminəm.

Qitəat [hərbi hissələr] komandanlarının, əfradın [şəxsi heyətin] təlim və tərbiyyəsi, bilxassə əfradi-zabitanda [zabit heyətində] qanuna itaət, hüquqa hörmət, maduna [aşağı rütbəliyə] məhəbbət və hüsni-müamilə [yaxşı rəftar], vəzifəni sevmək və fədakarlıq kimi xassələrin hüsulu [hasil olması] xüsusunda nəzəri-diqqətlərini cəlb edirəm. Bu surətlə yetişəcək Ordumuz istiqbala [gələcəyə] eyi hazırlanmış və Hökumətimizin müşkülətlə tədarük və fədakarənə ordu üçün sərf etdiyi para və hümmətə qarşı borclarını ödəmiş olar.

Mən bu gündən etibarən ordunun hər dürlü ehtiyacatını təmin xüsu-

sunda əlimdən gəldiyi qədər çalışacağam.

*Hərbiyyə Nəzarəti müstəşarı:
Səməd bəy Mehmandarov*

BAKİ, 16 TƏŞRİNİ-SANI

Bu gün paytaxtımızda Azərbaycanın birinci Parlamani, birinci milli müşavirəsi məclisi açılır.

Məmləkətin qeyri-təbii olan ümumi vəziyyəti, paytaxtımızın bir çox müddət düşmən əlində qalması, düşmənləri qovduqdan sonra da şəhərdə və bütün məmləkətdə asayiş bərpa edilməsinə sərf olunan zəhmətlər, hal-hazırda belə Azərbaycanın bir taqım yerlərinin düşmən əlində olması və qeyri-qeyri... Bu şərtlər həpsi şimdiki Hökumət təşkil olunduqda 6 ay müddətində dörd mərtəbəli seçki əsası ilə çağırılması vəd olunmuş Məclisi-Müəssisanı [Təsisçilər Məclisini] təxirə saldı. Lakin qarşımızda görünən siyasi vəziyyət və mühüm bir hal məmləkəti[n] Parlamansız, Məclisi-Millisiz qalmasına, millət mənafeyi nöqtəyindən nəzərdən müsaidə verməyib, böylə müəssisənin təşkilini ən ciddi surətdə tələb edirdi.

Çünki, yaşadığımız öylə bir mühüm zamanda Hökumətimizlə camaatımız arasında sıxı bir vasitəy-rabitə olması lazım gəlir ki, həmin vasitə ümum millətin rəy və xahişlərini Hökumətə bildirib, Hökumətin nə tərzdə, nə şəkildə işləməsini müəyyən etsin. Bunun

üçün müəyyən planlar tərtib etsin.

İştə, bu səbəbdəndir ki, Hökumət Məclisi-Millinin çağırılmasını lazım bildi.

Parlamamız[ın] rüknü [özülü; bü-növrəsi] ədd edilən [sayılan] heyətin kimdən ibarət olacağı qəzetəməzdə dərc edilmişdi. Bu heyət kənardan 80 nəfər daha üzv dəvət edəcəkdir ki, onlar müsəlman və qeyri-müsəlman millətləri fəallarından ibarət olasıdır (Hər bir millətə Parlamanda müəyyən yer vermək qaydası üzrə). İştə bu 120 nəfərdən mütəşəkkil Parlamən camaat ilə Hökumət arasında vasitə olub, ricali-hökuməti [hökumət adamlarını] millətin rəy və xahişinə tabe edəcəkdir və keçirdiyimiz böylə bir mühüm günlərdə hökumət başında oturanlarla bərabər məsuliyyəti öz öhdəsinə alaçaqdır.

Bu gün hər bir vətəni və millətini sevən zat həmin ali məclislərin güşadından [açılışından] şad olub, ona var qüvvəsi ilə müavinət [kömək] etməlidir və səy etməlidir ki, kənardan ixtiyar olunan [seçilən] zəvat [şəxslər] həqiqi millət xadimləri olub, məmləkətə və millətə yabançı olmasınlar. Siyasət ələminə vaqif olsunlar və böylə bir mühim vəzifəni ifa etməyə qadir və qabil olsunlar.

Bir taqım məmləkətini və millətini kəndi şəxsiyyətlərinə satan adamlar tapıla bilər ki, burada da dəxi təşviqatda bulunub, araya intriqa-filan salmağa çalışsınlar. Bunsuz biz müsəlmanlar hangi bir yerdə, hangi bir məmləkətdə

olursa-olsun keçinəmməyəcəyiz. Lakin, biz camaatımızın zəkavətinə [zehninə, zəkasına] və ağılına quvarlanaraq [güvənərək, onunla qürur duyaraq] ümidvar oluruq ki, keçmiş acı təcrübələri dərxatir edib də [yada salıb da] içimizdə artıq intriqaya, dəsisələrə [hiylələrə] və təfriqələrə [ayrılıqlara, bölünmələrə] məhəl [yer] verməzlər. Çünki, “şəxsiyyət” və “mənamlik” yolunda özlərini meydani-siyasətə atan həriflərin əməl və hərəkətinin millətimizə, vətənimizə nə qədər acı zərbələr vurmasını öz gözümüzlə gördük.

“Uca mənəblər” iddiasında olduqda “ağızları yanmış” həriflər digərlərinin məmləkətimizin rifah və səadəti üçün nə dürlü təşəbbüsatda bulunmalarını bəyənəməyib, hər bir şeyin əleyhində olacaqları möhtəməldir [ehtimal olunur]. Lakin böylə şeylərə camaatımız əhəmiyyət verməməlidir. Öylə həriflərin dəsisələrinə [hiylələrinə] aldanmamalıdır.

Böylə bir müşkül halda fikirlərini vətənin və millətin səadətinə verməlidirlər və bu gün isbati-vücut edəcək [meydana çıxacaq] Məclisi-Millimizi alqışlayıb, ona müavinətdə [yardımda] bulunmalıdırlar.

Yaşasın Azərbaycan! Yaşasın Azərbaycanın birinci Millət Məclisi!

HANGI ÜMİDLƏ?

Azərbaycan istiqlalının yeni bir səhifəsi vərəqlənir. Şurayi-Milli açılır.

Şurayi-Milli açılır.

Bu sədanı eşidən azərbaycanlı əndişəsiz deyildir. Düşar olduğu bu qədər müsibətlər, giriftar olduğu bu qədər fəlakətlər kəndisində bir növ yə's və nomidlik [məyusluq və ümidsizlik] törətmişdir.

Mart hadisələrini görən, hürriyyət, ədalət və millətlərə həqqi-müsəvat [bərabərlik həqqi] vəd edən adamların birer canı, qatıl və cəllad kəsilərək su əvəzinə qan axıtdıqlarına şahid olan, sentyabr müzəffəriyyətinin bütün şəddaid [əziyyət] və təhəssüslərini [hissələrini, hissə qapılmalarını] duyaraq qurbanlar verən, hərbi-zərb [müharibə və iğtişaların], səfalət və fəlakətin, daxili müharibələrin bütün müsibət və ələmlərini çəkən Azərbaycan vətəndaşı heç şübhəsiz ki, Şurayi-Milli açılır deyincə bir az düşünəcək, artıq əhvalifövqələdədən [fövqələdə vəziyyətdən] çıxaraq mötəd [alıılmış; normal] bir həyatı-siyasiyyə [siyasi həyat] yaşayaçağı fikrini bəsləmək istəyəcəkdir.

Fəqət nasıl? Türkiyə mütarəkə əqd etmiş [atəşkəs imzalamış], Avstriya-Macaristan qitə-qitə [parça-parça] olmuş, Bolqariya çoxdan təslim olmuş, Almaniya silahını qoymuş, inqilab atəşləri bütün Orta Avropa məmləkətlərini bürümüş, Boğazlar açılmış, ingilislər Bakının qapısına dayanmışlardır.

Böylə ikən əcəba hangi ümidlə Şurayi-Milli açılır? Şurayi-Milli bu qədər müşkülətə qarşı Azərbaycan istiqlalını mühafizəyə qadir olacaqmı?

İştə, əfkari-ümumiyyəminin [ictimai

rəyimizin] “Hangi ümidlə?” sualı ilə xülasə etmək istədiyi bir həyəcan.

Fəqət bu həyəcana pək o qədər də məhəl [yer] yox. Tamamilə ümidsiz bir halda deyiliz. Şurayi-Millinin açılması ilə azərbaycanlılar müqəddaratlarını tamamilə kəndi əllərinə alırlar. Burası millətin əməllərini [istəklərini], arzu və məqsədlərini bütün cahani-mədəniyyətdə [mədəni dünyaya] elan edəcək bir kürsüdür. Bu kürsünün öz kürsümüz, öz minbər və öz məbədi-siyasimiz olduğunu bütün cahana isbat etməliyiz, etməklə mükəlləfiz.

Qoy, Mərkəzi Avropa dövlətlərinin cahani təhdid edən bazuyi-ahəni [dəmir bazusu, qolu] qırılmaq keyfiyyəti bizi heç də naümid etməsin. Bizə haqqımızı verəcək, həqqi-həyatımızı [yaşamaq haqqımızı] təmin edəcək qüvvət nə Kruppun topları, nə də digər bir qüvvəi-cabirədir [zor işlədən qüvvədir]. Biz həqqi-həyatımızı hər şeydən əvvəl kəndi iman və istedadımızdan, sonra bütün dünyaya hakim olacaq fikri-hürriyyət və üxüvvətdən [azadlıq və qardaşlıq fikrindən] alacaqdıq.

Şimdi hərbi-zərb dövrəsi keçərək, fikir və istiqlal zamanı hülul edir [daxil olur, gəlib çatır]. Bu gün qaliblər də məğlubların iləri sürdükləri əsasatı [prinsipləri] müdafiə edirlər. Lenin tərəfindən millətlərin hüququna aid elan olunan düsturlar, Vilsonun şəraitı-sülhiyyəsinə [sülh şərtlərinə] dəxi bir zəminə təşkil edir.

Vilsonun bütün aləm müvaciəsinə [qarşısında] elan etdiyi prinsiplə-

rin bizə tətbiq edilməyəcəyini düşünmək üçün meydanda heç bir səbəb və cəhət yoxdur. Əcəba nə düşünülür? Bütün aləmi-islama nafiz bulunmaq [təsir göstərmək] vəziyyətində olan İngiltərə, yanı başımızda bir gürcü, bir erməni və sair millətlərin hüquq və həqqi-həyatını tanır da, bizi boğarmı? Böylə bir düşüncə əbəs olsa gərəkdir.

Bizə həqqi-həyat tanıyacaq İngiltərə ilə pək əla uyuşar və etilaf edəriz [uzlaşırıq]. Azərbaycan Hökuməti Bakı dəxi daxil olduğu halda Qafqaziyanın qismi-mühümü [mühüm hissəsi] üzərində əmniyyət və asayışı təmin etməklə ingilislərə müfid [faydalı] olar, ingilis mədəniyyət və fününundan da [elmindən də] biz istifadə edəriz.

Ümid edəlim ki, bütün millətlərə haqq və hürriyyət vəd edən Vilson zümrəsi Azərbaycan hürriyyət və istiqlalını boğacaq bir vəziyyət almasın.

Əvət, ümid edəlim. Bu ümidlərimiz vicdani-millimizin imanı və Hərbi-ümumi nəticəsində təəssüs edəcəyi [qurulacağı] möhtəməl bulunan [ehtimal daxilində olan, gözlənilən] Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] şüarı ilə ruhlansın.

Bu gün biri digəri ardından devrilən taxtların, qurama söküyü kimi parçalanan dövlətlərin, yarı Avropanı istila edən inqilabların yalnız bir mənası vardır: demokratizmin qələbəsi. Bu qələbə yarı dünyaya deyil, bütün aləmi-mədəniyyətə şamil olmayınca, bəşəriyyət sükun bulamayacaq. Bunu görməli, o surətlə hərəkət etmə-

lidir.

İştə, Azərbaycan Şurayi-Millisi böylə ümumi bir demokratizm ərəfəsində açılır ki, bu açılış bizim də millətlər bayramına hürriyyət libası geyərək çıxmamızı mövcib olacaq [lazımlı hala gətirəcək].

Ümid və iman edəlim ki, Azərbaycan kimi müqəddəs atəşi ilə əskidən bəri bir ziyarətəgah kimi tanınmış olan yurdumuz demokratlığını yalnız soyuq göstərişlərə münhəsir [həsr] etməyib, səmimi işləri ilə də isbat etsin.

Qoy Azərbaycan Şurayi-Millisi qanlardan bıqmış, xarabəliklərdən usanmış bəşəriyyətin sülhi-ümumi bayramı üçün yapacağı çerağana [atəşfəşanlığa] kəndisinə məxsus azəri bir ziya saçsın. Kəndi himayəsində yaşayan insanları bilafərqi-cinsü-məzhəb [cins və məzhəb fərqi qoymadan] bəsləyəcək bir yurd, isindirəcək bir ocaq olsun.

Ey qarei-möhtərəm [möhtərəm oxucu]! “Hangi ümidlə?” sorurdun? İştə, böylə bir ümidlə!..

M. Ə. Rəsulzadə

TARIXİ BİR GÜN ÜÇÜN

Bu gün Qafqaziya türklərinin afaqi-həyatında [həyat üfüqlərində] yenə bir tarixi vəq'ə [hadisə] doğur. Bu günlə ulu babalarımızdan bizə irs qalmış ictimai yığımlar [yığıncaqlar] – qurultaylar və məclislər yenidən ehya edilir [canlandırılır, bərpa edilir].

Hətta nisan [aprel] ayının axırlarında qəlbi milli amal ilə dolu, gələcəyə böyük ümidlər bəsləyən Qafqaziya islamları Rusya çarlığı boyunduruğundan xilas olduğunu fəqət [ancaq, yalnızca] bu ictimai məclislərdə görür, qəlbinin ən dərin bucaqlarında on illərlə bəslədiyi arzuları söyləyir, gələcəyini də həman qurultay iclaslarında təyin edirdi. O zaman Qafqaziya türkləri gələcəyə baxdıqca, yeni səfərə çıxmış bir gənc kimi istiqbal [gələcək] qarşısında gah titrər, gah məğruranə köks qabardar idi. Bu zaman Azərbaycan Cümhuriyyətinin meydana çıxacağına çalışılırdısa, bir çox maneələrdən dolayı siyasət aləminə yeni qədəm qoyduğumuz üçün kəndi həyatımızda, milli işlərimizdə ümumi bir lisan bulunmadı, ümumi bir qanuna riayət edilmədi. Bu səbəbdən idi ki, yavaş-yavaş qövdən feilə [sözdən işə] keçmək arzusunda bulunan Azərbaycan Məclisi-Müəssisani hazırlıklarımız və bir çox digər təşəbüssatımız öylə bir fəlakətə uğradı ki, hər tərəf artıq susmuş kimi görünməyə başladı. Fəqət, yaşamaq istəyən bir millətin fəaliyyəti əbədən qırılmaz. Muxtariyyət, istiqaliyyət fikri qığılcımı içərisinə düşdükdə, daima şölələnərək o milləti nəhayət əbədi bir necat sahilinə çıxarar.

İştə, onun üçün burada sıxıntı çəkmiş azərbaycançılar ölkəmizin digər bir bucağından bu fikri diriltmək istədilər. Bakıda batmış zəif bir ulduz Gəncədə, bəlkə də Tiflisin bir taqım evlərində müşavirə məclislərində

parlayırdı. Hər tərəfdən fəlakət, vəxamət [təhlükə] görüldükdən sonra böyük bir fədakarlıq göstərmək qarşısında məcbur olduq. Qurbanlar verildə, iləridə şərər [qığılcım] misalında olan bu qayə bu gün işıqlı günəş kimi ətrafını yaldızlar [qızıl kimi parıldadar] halına gəlmişdir. Nümayan olmuş [doğmuş] bu günəşin bir daha zəvala ərməməsi [batmaması, yox olmaması] üçün qurbanlar verəcəyimiz mühəqqəqdır [şübhəsizdir].

Bunu kimsə danmaz. Lakin, hürriyyət və səadətimiz yolunda verəcəyimiz qurbanlar, göstərəcəyimiz fədakarlıqlar müsmir olmağı [nəticə verməsi] üçün artıq ittihad [birləşmək] və ittifaq lazımdır. Bu ittihadı da bu gün verə biləcək bir müəssisə, bir məkan varsa, o da hazırkı Milli Şura, yarınkı Parlaman və gələcəkdəki Məclisi-Müəssisan olacaqdır. Bu müəssisələrdə Azərbaycanın muxtar və müstəqil yaşaması uğrunda hər məsləklər birləşməli, hər cərəyanlar bir ümumi zəmin üzərində durmalıdırlar. Azərbaycanın olması ilə xalqımızın rifahı, tərəqqisi və təalisi [ucalması] olar. Xalqın tərəqqisi ilə millət miyanında [arasında] siyasi cərəyanlara meydan bulunar. Bunun üçün əsası [kökü] müstəhkəm etməmiş [bərkitməmiş], füruat [detallar; budaqlar] üstündə mübarizə etmək gülünc olar. Artıq, Azərbaycan fikri canlandı. Şimdi bunu təqviyə etmək [gücləndirmək] ümum Qafqaziya türklərinə fərzdir.

Bu təqviyəyə nə bircə ziyafət məc-

lislərində olan kimi fəsih [gözəl, bəzəkli] sözlər və bəliğ [bəlağətli, zərif] nitqlər söyləmək iştıqalı [məşğuliyyəti] ilə deyil, bəlkə ümum əhalinin arasında cərəyan edən əfkara [fikirlərə] riayət etmək, ədalət üzərə olaraq Azərbaycanın hər nöqtəsinə müqəddəratı[nın] həllində iştirak etmək imkanı vermək və əhvali-hazirəyə [hazırkı şəraitə] münasib bir üsuli-idarəni nəsb etməklə [qurmaqla] olacaqdır. Ümidvarız ki, bu gün Azərbaycanın müqəddəratını həll etmək üçün toplanan Şura əzasının [üzvlərinin] hər biri nəslə-atinin [gələcək nəslin] bizim hər bir ətvarımıza [hərəkətimizə] diqqət edəcəyini nəzərə alıb, demokratik Azərbaycan Cümhuriyyətinin həyat səhnəsində canlı olması üçün kəndi nəfsindən keçincəyə qədər qeyrət edər [səy göstərər, çalışar].

Bu gün iqtizayi-zaman [zamanın çağırışı] bizdən fəqət böylə bir qeyrət bəkləməkdədir.

M. Hənəfi

AZƏRBAYCAN ŞURAYI-MİLLİSİ TARİXİNDƏN

Azərbaycan Şurayı-Millisinin 1918 sənə iyun ayının 17-də Gəncədə Fətəli xan Xoyski hökuməti-hazirəsini [hazırkı hökumətini] təşkil edərək, bütün səlahiyyəti-hökuməti [hökumət səlahiyyətini] kəndisinə tövdi ilə [tapşırmaqla], tətıl etdiyi qarelərimizə [oxucularımıza] məlumdur. İyunun 17-si Azərbaycan

tarixi-istiqlalına səbt [qeyd] olunacaq günlər[dən]dir. Şurayı-Millinin təkrar həyat və fəaliyyətə başladığı bu gündə, fəvqəzzikr [yuxarıda qeyd edilən] günün iclasını qaparkən Şurayı-Millii rəisi Rəsulzadə Məhəmməd Əmin həzrətləri tərəfindən irad olunan [söylənən] nitqi nəşr etməyi münasib gördük.

İştə nitqin məzmunu:*

Həzərat, daha sabahkı iclasımızı açdığım zaman nə kimi məsuliyyətli və ağır bir zaman içərisində bulunduğumuzu ixtar eyləmişdim [yada salmışdım]. Tarixi məsuliyyətin bütün o çəkilməz yükünü şimdiki qərarınızla Fətəli xan Xoyski cənablarının təşkil eylədikləri hökumətinin omuzlarına yüklədiniz. Bu qərar bir tərəfdən əhvalın icabı [vəziyyətdən doğmuş], digər tərəfdən də “Blok” ilə “Hümmət”in istefaları üzərinə mənən və şəklən alınmaq məcburiyyətini hasil etmişdi.

Dünya müharibəsi və Rusiya inqilabının təsirləri ilə yeni doğmuş və həyatı-siyasiyyəyə [siyasi həyata] ilk qədəm basmış olan Azərbaycan, qayəsi əhatə olunmaz [nəticəsi bilinməyən] mühüm dəqiqələr keçirir. Bu yeni türk nevzad-ı siyasəti [türk siyasətinin yeni körpəsi] rüşd və bülüğ bulub [həddi-bülüğa çatıb] da millətlər zümrəsinə bir amili-həyat [həyat ünsürü] olaraq girə biləcək, yoxsa sısqa [zəif] çocuqlar kimi südəmər halında ikən tərki-həyat edər

* Fəvqəzzikr iclasın məzbətəsini [protokolunu] bərtəfsil [təfsilatı ilə] başqa bir nömrədə dərc edəcəyiz.

cəkmidir? İştə, bütün zehinləri işğal edən bir məsələ. İştə, bir zaman ki, müqəddərati-milliyəni [millətin müqəddəratını] əllərinə alanlar üçün Azərbaycan növizadını tələf etdirməmək kimi müşkül, fəqət müşküllüyü ilə bərabər şərəfli bir vəzifə və məsuliyyət tərtib edir. İştə, böylə bir zamanda və böylə bir məsuliyyəti-əziminin [böyük məsuliyyətin] bari-giranı [ağır yükü] altına girmiş olduğu halda Fətəli xan cənabları hüsurunuza çıxıb da etimadınızı istəməklə kəndisinə iqtidar arayır. Fəqət, bunu yaparkən o, diqqət etdiniz yəqin ki, nə qədər sararmış, titrəmişdi. Siz onu ehtimal ki, heç bir zaman və heç bir məkanda bu dərəcədə lərzənə [titrəyən] və hirasən [ürkək] görməmişdiniz. Bu nəyə bənzər, bilir misiniz? Dəhşətli həngamlarda [zamanlarda] səfəhati-hərbin [müharibənin mərhələlərinin] məsuliyyətli dəmlərində ricət yapmaq [geri çəkilmək] məcburiyyətində qalan bir ordunun mövqeyi-məxsusu [xüsusi bir mövqeni] son dərəcəyi-imbkana [imkanın son həddinə] qədər mühafizə etmək üzərə buraxdığı müfrəzəni [dəstəni] istila edə bilən hirasə və həşyətə [qorxuya]...

Əvət, əfəndilər, Azərbaycanın paytaxti-müvəqqəti bulunan Gəncədə naqis də olsa hakimiyyəti-milliyəni təmsil edən bir müəssisənin şu surətlə meydandan çəkilmək məcburiyyətində qalması, heç şübhəsiz demokrasiyanın bir ricəti [geri çəkilməsi] və quvayi-mürtəcenin [mürtəcə qüvvələrin] bir müvəfəqqiyətidir. Bu ricət ağ

və pak qüvvətlərə müqabil, qara və napak qüvvətləri təqviyyə edəcəkdir [gücləndirəcəkdir]. Bu nöqtəyi-nəzərdən baxılınca, ilk nəzərdə bizim halımız Ukraynanın halına bənzəyir kimidir. Bu hallar bizdə Rusiya məqsədi-inqilabiyəsinin [Rusiya inqilabının məqsədlərinin] iflasına dair bir əqidə hasil edir. Fəqət, əfəndilər, zəvahirlə baxmayalım [xarici görünüşə əsasən qərar verməyə], səthi düşünməyəlim, pək də məyus olmalıyıq.

Məncə, Rusiya inqilabi-əzimi [böyük inqilabı] hər nə derlərsə desinlər, qətiyyətlə iflas etmədi. Rusiyada inqilab nə yapacaqdı? Bu suala “Böyük Rusiya” fikri ilə məsmum [zəhərlənmiş] olan rus inqilabçıları nöqtəyi-nəzərdən deyil, inqilabın kəndi təbiətini təhlil edərək cavab verməlidir. Böylə baxılarsa, Rusiya inqilabı məzlum və məğdur [haqsızlığa məruz qalmış] siniflərlə, məhkum millətləri azad etməlidir. Məğdur siniflər təqdir edəlim ki, istədiklərindən fəzləsini [artığını] aldılar. Millətlər isə birər-birər kəsbi-istiqlal edirlər [istiqlaliyyət əldə edirlər]. Əvət, dünyanın altından birini tutan Rusiya parçalanır. Fəqət, inqilab “Böyük Rusiya” yaratmaqlamı müvəzzəf [bir vəzifəni öhdəsinə götürmüş] idi? Qətiyyətlə deyildi. İfrata gedən sinif hərəkətləri əlbəttə ki, təyid olunacaq [nizamlanacaq] və mötədil bir şəkələ girəcəkdir. Çünki, bu hürriyətin şəkəli-hazırı [hazırkı surəti] heç şübhəsiz ki, hürriyət deyil, bir afət [bəla] və fəqət bu yolda yapılacak ricət əminəm ki,

hər halda inqilabdan əvvəl mövcud olan hüdudun ötəsində deyil, bərisində təvəqqüf edəcəkdir [dayanacaqdır]. Demək, əhval əvvəlkinə nisbətə hər halda eyi olacaqdır.

Əfəndilər! Mən, sabiq Rusiya ərazisində güzəran etməkdə bulunan vəqayeyə [hadisələrə] böylə baxıram. Buna görə də hələ ümidlərimlə bərabər olaraq yaşayıram. Bilirəm, əfəndilər, ki, Azərbaycan Rusiya inqilabının vəz etmiş [meydana qoymuş] olduğu müsbət nəzəriyyələrlə, elan etdiyi əqanımı-hürriyyətdən [hürriyyət prinsiplərindən] son dərəcədə istifadə edəcəkdir.

İştə, müstəqil bir Azərbaycan, siyasətən kəsbi-hürriyyət və istiqlal edəcək [hürriyyət və istiqlal qazanacaq], Azərbaycanda ictimai hürriyyətlər və hüquqi-bəşərə aid düsturlar hər halda müstəbid Rusiya zamanından daha geniş, daha əlverişli olacağına şübhə etməm. Hətta, əfəndilər, söyləmək istəyəm ki, Azərbaycan Qafqaziyada ən hürriyyətpərvər və inqilabçı təsəvvür olunan Gürcüstandan daha məsuddur. Çünki, burada bizim daxili hürriyyətlərimizə icrayi-nüfuz edən [təsir göstərən] və edəcəyi mütəsəvvir bulunan [təsəvvür olunan, ehtimal daxilində olan] qüvvət yabançı bir qüvvət deyil, öz qüvvətimizdir. (alqışlar) Burada istiqlal böyük və şanlı bir millətin müxtəlif şübə və budaqlarını tövhidə [birləşdirməyə] doğru gedəcək ki, eyniməqsədimizdir [məqsədimiz elə budur]. (alqışlar) İctimai və hüquqi hürriyyət-

lərdə biz fərzən [tutaq ki], qeyb etsək belə, siyasətən qazanacaq, təlafeyimafat edəcəyiz [itirilmişlərin əvəzini çıxacağıq]. Halbuki Ukrayna, Gürcüstan və sairə öylə deyildir. Əvət, əfəndilər, pək də naümid olmayalım. Tarixin amali-milliyəmiz nöqtəyi-nəzərindən müsaid bir zamanında olduğumuzu, türk ittihadı [birliyi] üçün fürsət ələ keçdiyini unutmayalım. Bütün məsaimizi [əməyimizi] bu hürriyyəti-siyasiyyənin [siyasi hürriyyətin] təşəbbüsünə [əmələ gəlməsinə] sərf edəlim. Bunun üçün də hər dürlü fədakarlığa amadə [hazır] bulunalım.

Sizi, ey heyəti-hökumət [hökumət heyəti], böylə bir əmri-əzimin [nəhəng işin] ifası üçün təvkil edir [vəkil təyin edir, işi sizə tapşırır], bütün məsuliyyəti öhdəyi-həmiyyətinizə təhmil etməklə [qeyrətinizin öhdəsinə qoymaqla], zənn etməyiniz ki yalnız qalırınsınız. Yetişər ki [yetər ki], siz, keçirməkdə olduğumuz zamanın əhəmiyyəti ilə mütənasib, amali-milliyə ilə müvafiq, türklük e'lalasına [ucalmasına], Azərbaycanın hürriyyətinə, türk kitleyi-nasının [xalqının, xalq kütləsinin] mənafeyinə mətuf olan [yönələn] icraatınızda kəhalət [göz boyama] və müsahələ [asana qaçma] göstərməyib də, pozulmaz bir əzmlə çalışsınız. Biz hər zaman sizə müin [köməkçi] olmağa hazırız. İstədiyiniz zaman bizi, kəndinizlə bərabər bulacaqsınız. Biz hüzurumuzla [varlığımızla] sizə müin olmağa hazır olacağımız kimi, icabı təqdirində [lazım gəldiyində] başqa yollarla da sizi təqviyəyə [dəs-

təkləməyə; gücləndirməyə] hazırız. Nə-təkim, bugünkü tətlimiz dəxi bu hisslə və bu məqsədlə icra olunur.

Şurayi-Millinin heyəti-hazirəsi [hazırkı heyəti] haqqında vəqə olan tən-qidata [tənqidlərə] qarşı buradan bəhs etməyə lüzum görməyirəm. Siz bilir-siniz ki, bu tənqidat, heyətdən ziyadə əsasa mətuftur [yönəlmişdir]. Bu mü-nəqqidlər [tənqidçilər] haqqındakı mü-hakimatı [mühakimələri] tarixə həvalə edəlim. Bir qaç ay sonra, əgər, bu vahi [boş; mənasız] tənqidlərdə arzuyi-millət arayan ərkan [şəxslər] əsasın deyil, heyətin əleyhinə isələr, hür-riyyəti-intixabatı [seçki azadlığını] tə-minlə, millətin həqiqi tələqqiyatını [mövqeyini; qiymətləndirməsini] görər-lər. Millət kəndisi bizimlə onların arasında həkəm [münsif, arbitr], o zaman haqq ilə batil də əyan olar.

Şimdi, artıq bu ağır günlərdə öhdə-sinə bir vəzifə tövdii ilə [tapşırmaqla] tər-k etdiyimiz Hökumətə ərzi-vida edəlim də, ayrılalım.

Əfəndilər! Sizdən, kəndi haqqımda izzü-əhtiramdan [hörmət-izzətdən] baş-qa bir şey görmədiyim əziz arxadaşla-rımdan ayrıldığım əsnada, öhdəmə vagüzar etmiş [öhdəmə qoymuş] oldu-ğunuz vəzifə saiqi ilə [vəzifənin sövq etməsiylə] yapmış olduğum qüsurlarımın əfvini diləməyi ayrıca istirham [xahiş] edirəm. Şimdi vaxt gəlir. Saati-vida vurulur [vida saati çalınır]. Yekdi-gərinə [bir-birinə] qardaşcasına əlvida edəlim və ayrılarkən, əfəndilər, bu ümidlə gedəlim ki, inşallah, yaxında

Azərbaycanın paytaxtı bulunan Bakıda Azərbaycan Məclisi-Müəssisən dairə-sində buluşarız.

Yaşasın Azərbaycan! Yaşasın türk-lük! (Şiddətli və sürəkli alqışlar)
Məclis saat ikidə qapanır.

AZƏRBAYCANLIYA

Hörmətli Nəsim bəyə

Ey vətəndaş, bu gün sənin taleyinə
Vicdanları aydınlatan yaldız doğur.

Ey qafqazlı, sənin yücə üfүqündən
Bir əbədi sönməyəcək yulduz doğur.

O yulduz ki, onun üçün bəşəriyyət
Tarixində dəryalarca qan axıtmış

Doğmuş onun şəfəqindən qaç məmləkət,
Bir çoxları qəhr olaraq yerə batmış.

Bu gün sən də insanlığa addım atdın
Müstəqillən yaşamanı salamlatdın.

Bundan sonra Azərbaycan ölkəsində
İstiqlalın, hürriyyətin kölgəsində

Sənin dəxi bir müqəddəs vətənin var,
Bayrağın var, buludlardan yücə qalxar.

İstiqlalın Şərqə işıq salacaqdır,
Sənin dəxi Milli Şuran olacaqdır.

Şimdi sənin daşdığı böyük adı
Alqışlayır Qafqasyanın dağı-daşı

Xəzər suyu bayrağını salamladı
Sevin, azad Azərbaycan vətəndaşı.

Əli Yusif

MİLLİ ŞURAMIZA

Qardaş!

Sən çıx bu minbərdən doğrunu söylə,
Yalvarma kimsəyə, tanrıdan başqa!
Küskünsə taleyin sən ona küsmə,
Dinlətdir səsinə, çalış, çapala!

Bu bəxtsiz millətin daddığı acı,
Çalış, əlac olsun, diriltsin onu.
Düşmən başındakı o zəfər tacı
Görsün ki, irqimin deyildir sonu!

Qüvvəti vicdandan, nuru haqdan al!
Hidayət etməyə yol azanları,
Gəlməsin yardımsız qəlbinə məlal,
Yardım: minarələr... sübh əzanları...

Təmiz alınıdakı tozu, toprağı
Haqq üçün açdığın əllərinlə sil!
Vətən bir fidandır, yaşıl yaprağı
Soldurmamaq sənə əlindədir, bil!

15/11/34

Cavad

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Avstriyada

- Kiyevdən xəbər verirlər ki, Avstriya sərhədində olan cənub dəmir yol xəttində qarət və iğtişaş davam etməkdədir. Novoselitsa istasyonundan teleqraf edirlər ki, məhəlli [yerli] əhali Avstriya saldatları ilə bir yerdə dövləti əmvalı [dövlət malını] dağıdıb, qarət etmişlərdir. Spirt anbarları talan edilmişdir. Tüfəng atəşi davam edib, bombalar patlamaqdadır. Gecə istasyon kantorası qarət edilib, kantorada olan

pullar oğurlanmışdır.

- Yelizavetqraddan xəbər verirlər ki, Avstriya saldatları dövlətli evlərini və müəssisələrini talana başlamışlardır. Məhəlli [yerli] füqərə sinfi də saldatlara mülhəq olmuşdur [qoşulmuşdur].

- Voloçiskdən xəbər verirlər ki, ətraf kəndlərdən bir çox əhali gəldiyindən və Avstriyadan külli miqdarda hərbi əsirlər varid olduğundan [gəlib çıxdığından], nəhayət dərəcədə qarət və iğtişaş bərdəvamdir [davam edir]. İstasyonda gecə və gündüz atışmadır. Başqa yerlərdən də bu tövr xəbərlər gəlməkdədir. Sokolova istasyonu Romanya əsgərləri tərəfindən zəbt edilmişdir.

- Odessa ilə Kiyev arasında olan istasyonlarda Avstriya əsgərləri dəstələri ərzaq anbarlarını dağıtmışlardır. Jmerinka mövqifində [stansiyasında] Avstriya əsgərləri keçib getməkdə olan zabitləri həbs edib, həbsdə olan bolşevikləri azad etmişlərdir. Ərzaq anbarlarında olan malları kəndlilərə paylayıb, sonradan anbarları yandırmışlardır. Ukraynadan gələn əsgəri hissələr Avstriya saldatlarının silahını əllərindən almışlarsa da, fəqət onlar kəndlilərə bir çox silah və pulemyot paylamağa müvəffəq olmuşlardır. Kiyev-Voloçisk arasındakı dəmiryol hərəkəti qət edilmişdir [kəsilmişdir]. Odessa-Voloçisk arasında hərəkət fəx [ləğv] edilir. Odessa ilə Kiyev arası hərəkətinin dayanması qorxusu var.

- Vyanada böyük iğtişaşlar vəqə

olmaqdadır. Noyştatda aeroplan mövqeləri yandırılmışdır. Zalsburqda şiddətli atışma hökmfərmədir [hökm sürməkdədir]. Avstriya qəzetləri yazırlar ki, Karlin təxti-səltənətini tərk etməsindən sonra, Avstriya inqilabı gəldikcə Rusiya inqilabına mübəddəl olmaqdadır [çevrilməkdədir]. Ətrafda böyük iğtişaş vardır. Əhali çörəkçi dükanlarını dağıtmaqdadır.

Cəbhələrdə

- Liondan xəbər verirlər ki, ingilis əsgərləri Moböjün iki mil məsafəsindədirlər. Amerikalılar Sedanı işğal etmişlərdir. Dəmir yol xətti boyu fransızlar alman əsgərlərini təqib etməkdədirlər.

- Romadan xəbər verirlər ki, İtaliya məmurları Avstriya dəmir yollarının kontrolluq vəzifəsini öz öhdələrinə almışlardır. İtaliya kralı Triest şəhərinə varid olmuşdur.

SÜLH ƏTRAFINDA

Telsiz teleqraf xəbərləri

“Royter” acentəliyinin verdiyi məlumata görə, Lloyd Corc Almaniya ilə imza edilən mütarikə şəraitini [atəşkəs şərtlərini] Avamlar Kameronunda [icmalar Palatasında] oxumuşdur. Bu şərait üç hissəyə təqsim edilir [bölünür]: 1. Qərb cəbhəsi; 2. Şərqi cəbhəsi; 3. Donanma.

Qərb cəbhəsi şəraiti:

1. Fransanın almanlar tərəfindən

zəbt edilən yerləri Belçika, Elzas-Loren və Lüksemburq təxliyəsi.

2. Güclə Almaniyaya aparılan əhəlinin öz vətənlərinə buraxılması.

3. 5 min top, 30 min pulemyot, 3 min mina buraxan və 3 min aeroplan təslimi.

4. Reyn nəhrinin sol sahilinin bilkülliyyə [tamamilə] alman ordusundan təmizlənməsi. Alman əsgərləri tərəfindən təxliyə edilən yerlər Mobit yanında, Reyndə olan keçidləri və körpüləri tutmaqda olan Müttəfiq qüvvələri tərəfindən zəbt ediləcəklərdir.

5. Reyn nəhrinin sağ sahilində 30 kilometrə məsafəsində olan yerin məsun [toxunulmaz] buraxılması.

6. Mütəfiqlərə 5 min lokomotiv (paravoz), 15 minə qədər vaqon və 5 min yük avtomobili verilməsi.

7. Elzas-Lorendən başqa Reyn əyalətlərində əsgər saxlanması Alman Hökuməti öhdəsinə buraxılır.

8. Hərbi əsirlərin tezliklə qaytarılmaları.

(Teleqrafın dalı alınmamışdır.)

* * *

Parisdən xəbər verirlər ki: Alman vəkilləri [nümayəndələri] cümə günü səhər marşal Foşun yanına gəlib, mütarikə əqdini [atəşkəs imzalanmasını] rəsmi surətdə xahiş etmişlərdir. Müttəfiqlərin şəraiti [şərtləri] qəbul edilmişdir. Vəkillər hərəkəti-hərbiyyənin [hərbi əməliyyatların] dayandırılmasını xahiş etmişlərsə də, cavabi-rədd [rədd cavabı] almışlardır. Alman vəkilləri bu məsələnin qasid vasitəsilə Almaniyaya

Hökumətinə xəbər verilməsinə icazə istəmişlərdir. Qasid göndərilmişdir. Alman komanda heyəti cavabının müddəti bazar ertəsi saat 11-də tamam olur.

VÜKƏLA ŞURASINDA

14 təşrini-sani [noyabr] tarixli Vükəla Şurasında qərar qoyulmuşdur ki:

- Sahiblərinə iadə edilmiş [qaytarılmış] müəssisələr qulluqçularının maddi ehtiyacını ödəməkdən ötrü Ticarət və Sənəət nazirinə 3 milyon 600 min rublə buraxılsın.

- Milliləşmiş neft müəssisələrinin sahiblərinə iadəsi xüsusundakı 5 təşrini-əvvəl [oktyabr] tarixli əmrnamənin 4-cü maddəsi dəyişməklə, bu anadək Xalq Təsərrüfatı Şurası idarəsində qalmış və təşrini-əvvəlin 11-dək istehsal edilmiş neft məhsulətinin üçdə iki hissəsi Azərbaycan daxilində olmaq şərti ilə müəssisələr sahiblərinin ixtiyarına verilsin. Yerdə qalan üçdə biri yenə də həman Xalq Təsərrüfatı Şurası idarəsinə buraxılsın.

- Azərbaycan istinaf [apelyasiya] məhkəməsi xüsusunda verilmiş qanun layihəsi təsdiq edilsin.

ORDAN-BURDAN

Milli Parlaman

Əvvəlcə belə idi:

Məmləkətin bir padşahı olardı,

padşahın da bir vəziri.

Padşah qanun qoyardı. Vəzir də o qanunu məmləkət içində yeridərdi.

Bu iş camaata xoş gəlmədi. Dedilər ki:

- Padişah bizim dərdimizi nə bilir ki, bizə də qanun qoysun? Yaxşısı budur ki, o öz taxtında əyləşib, çayını içsin. Qanunu biz özümüz qoyaq. Çünki, dərdimizi özümüzdən yaxşı kim bilər?

Elə də oldu:

Millət yığılır, məşvərət qurulur, dərdlərdən, ehtiyaclardan söhbət açılır, ona görə də qanun qoyulur. Sonra, o qanun vəzirlərə verilib, deyilir:

“Buna görə iş görün!”

* * *

Bugünkü gün Azərbaycan türkləri üçün üçüncü bir səadət günüdür.

Birinci səadət günümüz – irsi düşmənlərimizin puç olduğunu gördüyümüz gün idi.

İkinci səadət günümüz – vətənimizin qan soranlar və onların qab yalayanları əlindən böyük türk qardaşlarımızın qəhrəman əlləri ilə xilas edildiyini gördüyümüz gün idi.

Üçüncü səadət günümüz isə bugünkü gündür ki, azad millətimiz məşvərətə yığılıb böyük qurultay düzəldəcəkdir ki, özü üçün qanunlar qoysun.

Birinci səadət günümüz – hissi səadət günü idi:

Yəni, düşmənlərimizin məhvini görüb ürəyimizdən tikan çıxırdı.

İkinci səadət günümüz – ruhi səadət günü idi:

Yəni, böyük qardaşlarımızın imdadını və vəslini [vüsalını, qovuşmasını] görüb, nəinki dirilərimizin, hətta ölülərimizin də ruhu şad olurdu.

Üçüncü səadət günümüz isə əqli səadət günüdür:

Yəni, bir bu qədər çaxna-vaxnadan sonra aqlımız başımıza gəlib əmr edir ki:

Yığılın qurultaya! Bir bu qədər səadət nəşəsi ilə xumarvar dolandığınız bəsdir. İndi gələcək fikrini çəkmək və nail olduğumuz səadətlərin əbədiliyi xüsusunda çalışmaq üçün məşvərət qurmaq lazımdır.

Millət, səsini çıxart!

O səsi özümüz də eşidək, özgələr də eşitsinlər.

* * *

Birinci Parlamanımız seçmə olmadı, tikmə oldu.

Zərər yoxdur!

Hələ bu gün seçmə-tikmə söhbətinin vaxtı deyildir.

Bu gün qanun düzəltməkdən ümdə səs çıxartmaq lazımdır!

Bizi səsleyirlər!

Deyərlər ki:

– Ay ev yiyəsi, kim var?

Bu cürə səslərə səs vermək lazımdır. O səsi də millət qurultayı verməlidir. Bəs, tez olaq, əhil adamlarımızı karkən [əlindən iş gələn] əfradımızı [fərdlərimizi], iş bilən baş bilənimizi çağırmaq ki, onlaq qurultay damınının bacasından səs çıxarıb desinlər ki:

– Buyurun, dost qonaqsa – sənə qarımız, düşmən qonaqsa – sənə

meydanımız, hər ikisi açıqdır, bismillah!

Bəs, bu gün o səsi eşitmək və eşitdirmək səadətinə nail olmaq münasibətilə Azərbaycan türklərini təbrik edib deyirik:

Yaşasın millət!

Yaşasın millət səsi olan birinci milli Parlamanımız!!

Filankəs

TƏSHİH

Dünkü nüsxəmizdə dərc olunan Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəy əfəndinin nitqində vəqə olan iki xətanın təshihinə lüzum görülmüşdür.

İki yerdə qullanılmış “müsavat” kəlməsi “sovet” oxunmalıdır. “Şu doğma topraqlarımız üzərində qayalaşdıq, yenə də qardaş olduq” cümləsinin axırı “qan yalaşdıq və yenidən qarındaş olduq” şəklində oxunmalıdır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Şurayi-Milli iftitahtı [açılışı] şənbə günü saat 1-də Dum[a] binası zalında təyin edildiyini Bakıda mövcud Azərbaycan Şurayi-Millisi əzaları [üzvləri] həzrətlərinə xüsusi dəvətnamə ilə ixbar etmək [xəbər vermək], adreslərini bilməmək mövcubincə [səbəbindən] mümkün olmamasından, Bakıda mövcud ümum əza həzəratından qəzetə

elanına iktifa [kifayət] edərək təşrif gətirmələri mərcudur [xahiş edilir].

Təftiş

2[-inci] polis məntəqəsi müdiri müavininə polis nəfəri Məhəmməd-həsən Babayev xəbər verir ki, Birinci Təzəpir küçəsində 25 nömrəli evdə yaşayan Aleksandra Yurininin mənzilində çalınmış əşya ilə Biçeraxov qitəsi [dəstəsi] nəfəratı [əsgərləri] tərəfindən buraxılmış bombalar mövcuddur.

Polis təftişatı nəticəsində mənzildən əl bombası, bir dənə xalça, iki dənə xurcun, bir dənə mis (baqır) samovar, iki dənə su keçməz gömlək [köynək], bir dənə meşindən tikilmiş cəket [pencək] və yəhər üçün lüzumlu bir top meşin və bir dənə yun tapqır tapılmışdır.

Mənzil sahibəsi demiş ki, xalça iki ay bundan qabaq 200 rubləyə Lənkəranda alınmışdır. Digər əşya isə bomba ilə bərabər qırmızı alayda xidmət edən Vasili adlı qardaşı tərəfindən buraxılmışdır. Ümum əşya polis tərəfindən müsadirə olur. Bombadan maəda [başqa] şeylərin siyahısı tutulub, bir surəti də Yurinyaya verilmişdir.

* * *

- Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən Bakı valiliyinə böylə bir qərardad gəlmişdir ki, həbs edilmiş Xarkov vilayəti Üzüm qəzası sakini Mixail Pavloviç Bistraçov, Çərniqov vilayəti Qluxov qəzasından İvan Fyodoroviç Yurçenko, Saratov

vilayəti Balaşov qəzasından Vasili Aleksandroviç Yaxmatov, Kursk vilayəti Timsk qəzasından Afanasi Tixonoviç Lonev, Kursk vilayəti Dmitriyev qəzası sakini Serqo Vasilyeviç Baykov, Moskva vilayəti Podolsk qəzasından Mixail Nikitoviç Jorin ilə Voloqda vilayəti sakini Aleksandr Apolloviç Podskanski asayışı-ümumi üçün müzirr [zərərli] ədd [hesab] edildiklərindən, azad edilərək Daxiliyyə Nəzarətinin tərəfindən ol xüsusda müsaidə verilmədikçə bir daha Azərbaycana gəlmək ixtiyarından məhrum olmaq şərti ilə Azərbaycan Cümhuriyyəti hüdudundan çıxarılsınlar.

- Balaxanı-Sabunçu qalabəyiliyi dairəsi əhalisi arasında naxoşluqlar kəsbi-şiddət etdiyindən Balaxanı-Sabunçu qalabəyisi Bakı valisinə müraciətlə məzkur dairə əhalisinə tibbi müavinətdə bulunmağı rica etmişdir.

- Ərazi Nazirinin əmri ilə bilatəxir Muğan yerlərini icarəyə verməkdən ötürü bir komissiya tərtib verilmişdir. Bu yerlər əvvəlinci növbədə kənd əhalisinə və kənd cəmiyyəti idarələrinə icarəyə veriləcəklərdir. Məzkur əhali və cəmiyyətlərə yerlər müzaidəsiz olaraq icarəyə veriləcəkdir.

Bir müddət keçəndən sonra yerlər müzaidə ilə bütün xahiş edənlərə veriləcəkdir.

Klemenko komissiya sədri, Muğanın Duzlaq mövqifi [stansiyası] aqronomu Yanoşevski vergi inspektoru və uyezd naçalniki dəxi komissiyaya daxil olmuşlardır.

Hərbi əsirlərin təxlisi [azad edilməsi]

Məhəlli komandan əmri ilə dünən və srağagün bütün təcəmmögahlar [kamplar] və həsxanada olan hərbi əsirlər təxlis edilmişdir. Tərxis edilən əsirlərin bir çoxları Bakıda yaşayan əhalidəndir. Lakin, bunların küllisi erməni və rusalardan ibarətdir. Rus Milli Komitəsi azad olan rus millətinə mənsüb əsirlərə müavinət etməklə məşğuldur.

“Meve” vaporunun gəlməsi

Dünən təşrini-saninin 15-də Bakıya 5 gün bundan əqdəm Hacı Tərxandan çıxmış Meve vaporu varid olmuşdur. Vaporla 340 nəfərə kimi sərnəşin gəlmişdir. Sərnəşinlərin çoxu müsəlmanlardan ibarət olub, qeyri millətlərdən o qədər yox idi. Həmin vaporla gələn qeyri millətlər Bakıda yaşayan olmayıb, Rusiyanın başqa şəhərləri əhalisindən və başqa şəhərlərdə iqamət və sükunət edənlərdir ki, onlar buraya gətirilmişlərdir.

Sərnəşinlərin rəvayətinə görə bir həftə bundan əqdəm məşhur bolşeviklərin başçılarından olan Lrotski Hacı-Tərxana gəlmiş və bu münasibətlə böyük nümayişlər tərtib verilmişdir. Hacı-Tərxanda çörək yox kimidir. Çörək hər adama kartoçka üsulu ilə yarım girvənkə verilir. Əhalidə narazılıq gün-gündən artmaqdadır. Çex-slovak qoşunları Samaranı işğal etdikdən sonra çörək əldə kafi dərəcədə var idisə də sonraları heç tapılmayırmış.

Tapılmışdır

Rəhim oğlu Əliverdi adlı İran təbəəsinin adına verilmiş vəsiqə ilə 30 manatlı bir para çantası tapılmışdır.

Sahibi gəlib idarəmizdən əşyasını ala bilər.

LƏNKƏRANDAN (Xüsusi müxbirimizdən)

Bura əhalisinin əhvalı get-gedə fənallaşmaqdadır. Avetisov qoşunu hökumətin bacarıqsızlığından istifadə edərək sabiqki qərar üzrə bilamümaniət [maneəsiz], himayə və müavinətsiz [köməksiz] müsəlman əhalisi arasında qətl-qarətdə və həbslər icrasında davam edir. Dinc müsəlman əhalisi arasında Avetisov qoşunlarının icra etdikləri əziyyət və cəfalara sübut olaraq aşağıdakı dəlilləri göstərmək olar: Təşrini-saninin [noyabrın] əvvəllərində onlar 5 nəfər müsəlləh [silahlı] əşxasdan [şəxsdən] ibarət olaraq güya ki, gizlədilmiş silahları tapmaq məqsədi ilə Əkbər Qəribov və Xəlil Nəcəfov nam iki nəfərin evlərinə hücum edirlər. Ciddi təftişat icrasından sonra ev sahiblərini öldürərək evdə olan bütün qızıl və pür-qiymət [bahalı] əşyanı alıb qaçıb gedirlər.

Böylə qanlı faciənin şahidi özlərinin öldürülməsindən qorxub da müavinətdə bulunmaqdan [kömək etməkdən] aciz qalan məqtulların [qətl edilənlərin] ev qonşuları olmuşlardır.

Gözlərimiz önündə olan böylə qan-

lı faciələr ticarətimizi dəxi saxlamışdır. Hər bir mayəhtaca [avadanlıq, evdə ehtiyac olan əşyalar] ehtiyac hiss edilir. Qumbaşı və qeyri yerlərdə olan hakimlər tərəfindən gətirilən bütün malların həcz [müsadirə] edilməsindən dolayı, məkulat [ərzaq] gətirilməsi qət edilmişdir [kəsilmişdir]. Gətirilən mallar həcz edilib Sara cəzirəsinə [adasına] göndərilir. Həcz edilən məkulatın paraları verilməyir və sahibləri dəxi öz başına mal apardıqları üçün cəza alırlar. Sara cəzirəsində külli miqdarda məkulat və qeyri mayəhtac olub, orada sükunət edən [yaşayan] əhaliyə iki il kifayət edər.

Görülməyən bahalıq hökmfərma-dır [hökm sürməkdir]: qənd girvən-kəsi 80 manat, çay 300 manat, yağ 40 manat, adi sabun 30 manat. Bolşeviklər tərəfindən yandırılan müsəlman köyləri Xırmandalı, Kürdəbazlı, Qədirlı, Qarğalıq, Hüseynhacılı, Həsənli, Alı-şanlı, Taxlavedi, Oymaq kəndlərində olan əkin yerləri həcz edilmiş və müsəlmanlar əlindən alınmışdır.

Bütün güc və qüvvə ilə müsəlman-lardan alınan əkin yerləri orada olan rus mühacirlərinə verilir. Məzkur [adı çəkilən] kəndlərin müsəlman əhalisi əllərindən yerləri alındığı üçün yersiz qalmışlardır.

Yandırılmış və talan edilmiş kənd-lərin əhalisi özlərinin yerlərini və yan-dırılmış evlərini tərtibə salmaq üçün çox məmnuniyyət ilə öz kəndlərinə qayıdarlardı. Lakin onlara bir daha öz yerlərinə gəlməmələri elan edilmişdir.

Bu qədər ağır şərait altında güzəran etməyə məcbur edilən Lənkəran mü-səlman əhalisi öz həmdin və həm-cinsləri olan Azərbaycan ordusuna göz dikərək, özlərinin təxlis [xilaslarını] və necatlarını onlardan gözləyirlər.

GƏNCƏ QƏZASINDA

Gəncəli Usta oğlu Mikayıl ilə Ziyadlı köyü sakini Kərbəlayı Hüseyin oğlu Tağı digər həməfkarları ilə [əlbir olanlarla] bərabər Sərkər köylüləri heyvanlarına hücum edib, onları çalmaq istəyirlər. Bunu görən köylülərdən Abbas oğlu Əlikiş, Məhəmmədbağır oğlu Tağı, Əlikiş oğlu Bəxşəli və Abış oğlu Kərbə-layı quldurlara atəş açırlar. Hər iki tərəfdən atışma bir xeyli davam etdik-dən sonra, məzkur [adları çəkilən] Mi-kayıl və Tağı ikisi də məqtul düşürlər [öldürülürlər].

Şuşadan

Şuşadan “K.” qəzetəsinə xəbər ve-rilir ki, bir neçə erməni başçıları həbs-dən azad edilmişlərdir.

TİFLİSDƏ

Gürcüstan Daxiliyyə Nəzarətinin binagüzarlığı mövcibincə [sərəncamına əsasən] həbs edilmiş olan dava vəkili Tahirov Tiflis dava vəkillərinin istidası [xahişi] ilə həbsxanadan azad edil-mişdir.

“Hümmət” firqəsi

“Hümmət” firqəsinin mürəvvici-əfkarı [fikirlərini yayan] və Tiflisdə mün-təşir [nəşr olunan] “Gələcək” qəzetə-sində böylə bir ixtar [xəbərdarlıq] yazılmışdır:

“Hümmət” firqəsi bununla cama-ata xəbər verir ki, sosial-demokratlıq nəzəriyyəsiindən başqa: 1) Bütün mil-lətlərlə bərabər Azərbaycanın da istiq-laliyyəti; 2) Zaqafqaziya millətlərinin ittifaqı və 3) Heç bir millətin təhti-nü-fuzuna müraciət etməyib [nüfuzu altına girmək istəməyib], müstəqil olmağı dəxi müdafiə etməyi qərara almışdır. Bun-lardan başqa Dağıstan və Şimali Qaf-qaziyanın birləşmək xahişi olsa, rədd etməyəcəkdir.

Qori ermənilərinin teleqramı

Gürcüstan Baş vəziri [Baş naziri] adına Qori ermənilərindən bu tele-qram alınmışdır: “Biz, Qori erməniləri gürcü və ermənilər arasında qalxan sərhəd mübahisəsini müzakirə edib böyük nifrət edirik ki, bütün Avropa məsələləri sülh ilə bitirmək istədiyi bir vaxtda silaha müraciət olunmuşdur. Biz rica edirik ki, yanbayan hürriyyət qazanmış millətlərin öz nəfinə [xey-rinə] görə, bu qardaş öldürücü müha-ribənin qabağını alasınız.”

TİFLİS KONFRANSI

Gürcüstan Hökumətinin təşəbbü-satı ilə dəvət edilmiş olan Ümum-

qafqaziya Konfransının iclası təşri-ninin [noyabrın] 15-də saat 12-də açılmışdır. İclasda Gürcüstan Hökumə-ti tərəfindən Xariciyyə naziri Gegeç-kori, Daxiliyyə naziri [Noy] Ramişvili, Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Azərbaycan Hökumətinin Gürcüstan-da olan siyasi nümayəndəsi Cəfərov və doktor Vəkilov, Dağıstanlılar Höku-məti tərəfindən hökumət Baş sədri Kotsev ilə Maliyyə vəziri Cabaqiyev iştirak etmişlərdir. Ermənistan nüma-yəndələri gəlməmişlərdir. İclas açıldıq-da Gürcüstan Hökumətinin sədri Jordaniya xəbər vermişdir ki, Gürcüs-tan Hökuməti nəzdindəki Ermənistan vəkillərinin [nümayəndələrinin] verdiyi məlumata görə, İrəvan ilə əlaqəsi ol-madığından, indiyə qədər Ermənistan tərəfindən konfransa nümayəndə in-tixab edilməsi [seçilməsi] haqqında öz hökumətindən məlumat almağa im-kan bulmamışdır. Konfrans üzvləri Jor-daniyanın bu barədə verdiyi bəya-natdan sonra İrəvandan bir xəbər alana qədər konfrans iclasını təşri-ninin (noyabr) 14-ünə qədər təxirə salmağı təhti-qərara almışlardır. Bu iclasda mandat komissiyası intixab edilmişdir.

ELANİ-RƏSMİ

Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən

Xalqda qeyri-münasib bir qələyan [hə-yəcan] var; bu münasibətlə xeyirsiz və çal-qın [oğru] güruhu meydanı boş bulacaq-larını zənn edirlər. Asayışı-ümumini xələl-

dar edənlərin, başqasının can və mal və ya irz və namusuna göz dikənlərin qanun əliylə daima cəzayi-səzalarına [layiqli cəzalarına] çarpdırılmalarında polis məmurlarının fəaliyyəti hər gündən ziyadə olacağı bəyan olunur.

ELANI-RƏSMİ

Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən

Keçən Türk-Rus müharibəsində Ərzurum və həvalisindən [ətrafından] tutulan müsəlman qadın və çocuqları Bakıya gətirilərək para müqabilində heyvanlar kimi satıldığı və ya sabiq rus hökuməti-imperatoriyəsi tərəfindən arzu edən əşxasa [şəxslərə] verildiyi əldə edilən iki müsəlman çocuğunun ifadəsi üzərinə yapılan təhqiqat nəti-cəsindən anlaşılışıdır.

Bu kimi müsəlman çocuqlardan hər kimdə var isə Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə təslim etmələri və əks təqdirdə bu kimlərin çocuq ticarəti yapan canilər kimi dərdəst [tutularaq] və təcziyə ediləcəkləri [cəzalandırılacaqları] vəqə olan əmri-məxsus [xüsusi əmr] üzərinə elan olunur.

723 5 - 4

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Hangi ümidlə?

səh. 288. “...Kruppun topları...”: Alman sənayeçi və Avropanın ən böyük silah istehsalçılarından olan Alfred Krupp nəzərdə tutulur.

Tarixi bir gün üçün

səh. 290. “Bu səbəbdən idi ki, yavaş-yavaş qövldən feilə [sözdən işə] keçmək...”: Qəzetdə “qövldən” yerinə səhvən “qüvvədən” getmişdir.

səh. 291. “M. Hənəfi”: Bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Azərbaycan Şurayı-Millisi tarixindən

səh. 291. “Blok”: “Sosialistlər İttifaqı” nəzərdə tutulur.

Milli Şuramıza

səh. 295. “Soldurmamaq sənin əлиндədir, bil!”: Qəzetdə “soldurmamaq” yerinə səhvən “soldurmaq” getmişdir.

“15/11/34”: Burada il, rumi təvimlə verilmişdir (1334-cü il); miladi təqvimlə 15 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Cavad”: Bu imza Əhməd Cavada məxsusdur.

Teleqraf xəbərləri: Cəbhələrdə

səh. 296. “İtaliya kralı...”: III Viktor Emanuel nəzərdə tutulur.

Təshih

səh. 298. “Dünkü nüsxəmizdə dərc olunan Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəy əfəndinin nitqində...”: M. Ə. Rəsulzadənin nitqi “Azərbaycan” qəzetinin 14 noyabr 1918-ci il tarixli 39-cu nömrəsində dərc edilmişdir.

Bazar, 17 noyabr 1918-ci il, nömrə 42

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 10 səfərlmüzəffər sənə 1337. 17 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

AZƏRBAYCAN ƏHALİSİNƏ İXBAR

Ənzəlidə bulunan Müttəfiqlər ordusu komandanı Tomson ilə Azərbaycan Hökuməti nümayəndələri arasında vəqə olan müzakirə və Hökumətin rızası ilə sabah saat 10-da ingilis və müttəfiqləri ordusu paytaxtımıza daxil olacaqdır. İngilislərin bu surətlə şəhərimizə daxil olmaları hökumət və istiqlalımıza qarşı düşmənanə hərəkəti mövcub olmayıb [düşməncə hərəkətdən irəli gəlməyib], dostanə bir hərəkət olduğundan, bütün əhalimizin dost dövlətlər ordusunun vürudunu [gəlişini] sükunət və dostluqla istiqbal eyləmələri [qarşılamaaları] və intizam [və] asayışı saxlamaları lazımdır. Hökumət tərəfindən dəxi şəhərə girəcək Müttəfiq ordu komandanlığının istiqbalına qərar verilmişdir. Bütün hökumət və camaat idarələri adəti üzrə dair [fəaliyyətdə] olacaqdır.

Heyəti-vükəla rəisi:

Fətəli xan Xoyski

Daxiliyə naziri:

Behbud xan Cavanşir

BAKİ, 17 TƏŞRİNİ-SANI

Düvəli-mərkəziyyənin [Mərkəzi dövlətlərin] ən zorlu, ən qüvvətli olub da, aləmşumul müharibədə birinci rol oynayan Almaniya imperatorluğu artıq sıradan çıxdı. Kürreyi-ərzin bütün qəvi [güclü] dövlətləri ilə 4 sənə yarım müharibədən sonra sabiqdə dünyada hegemoni iddiasında olan bu müntəzəm və əzəmətli dövlət İngiltərə, Fransa və Amerika qüvvələri qarşısında tab gətirə bilməyib, təcili surətdə mütarikə [atəşkəs] əqd etməklə [imzalamaqla] daxilindəki pozğunluğa və bilmərrə münhəzim [məğlub] olmasına bir sədd çəkməyə girişdi.

Həmin mütarikə böyük bir əsgəri dövlətin şəraf və heysiyyətinə qarşı nə qədər ağır şərait dairəsində [şərtlər daxilində] əqd olunduğunu dün teleqraf bizə xəbər verdi. Bu ağır şərtlər ilə əqd edilmiş mütarikə müqaviləsini alman milləti kəndisini imza etməyə məcbur bildi. Türkiyə ilə əqd edilən mütarikə şərtləri münasibətilə məyus və naümid olan qardaşlarımız bu gün

Almaniya ilə edilən mütarikənin şərtlərinə baxmalıdır. Əgər Almaniya ilə Türkiyənin məna-yi-əsgərisi [hərbi məhiyyəti] və eyni zamanda Almaniya ilə əqd edilmiş mütarikə şərtləri müqayisə edilərsə, Türkiyə ilə bağlanan şəraitin nə qədər yüngül olması hər kəscə aşkardır. Nə etməli? Görünür ki, Almaniya militarizminin münhəzim olması bəşəriyyət üçün vacib və bəlkə fərz imiş. Çünki əks təqdirdə beynəlmiləl siyasi vəziyyəti daha da fənalaşdırıb, bəşəriyyət bəlkə bir böylə verdiyi qurbanlar, axıtdığı qanlardan daha fəzlə, daha dəhşətli qurbanlar verib, qanlar axıdarmışlar. Burası da görülür bir qanuni-təbii imiş. Lakin məsələ bununla həll olunmamış. Müzəffər dövlətin məğlub dövləti böylə bir böhran içində saxlaması qeyri-mümkün bir əmrdir [işdir]. Çünki böylə olduqda, müzəffər dövlət mütəmadiyən hərbi idarə kimi ağır bir vəziyyətdə olmalıdır. Bu isə nəinki mədəni və əzim [böyük] bir millətə qarşı, hətta Afrikanın qara vəhşilərinə belə tətbiq edilməsi qeyri-mümkün bir siyasətdir.

İştə buna görədir ki, hal-hazırda üfq-siyasətdə görünən böhran rəf olacağı [aradan qalxacağı] və aləmi-bəşəriyyət adı vəz'ini [vəziyyətini] alacağı şübhəsizdir. Zətən Avropada bir millət tapılmaz ki, digər bir millətin məhv və nabud [yox] olmasına həris olsun. Lakin törənən ədavət hal-hazırda demək olar ki, iqtisadi nöqtəy-nəzərdəndir və dünyada hegemoni fikrinə düşən dövlət özünü iqtisadca təmin etmək istəyir, nəinki başqalarını

qeyri millət olduğundan dolayı əzmək, boğmaq. Bir milləti bilmərrə məhv və nabud etmək özü də mümkün işlərdən deyildir. Hangi bir ufacıq milləti götürsək görürük ki, çəkdiyi böyük-böyük fəlakətlərdən sonra təcrid-həyatla [həyatını yeniləməklə] yenə də öz varlığını isbat edir.

Buna görə biz nomid [ümitsiz] olmamalıyıq. Çünki böyük dövlətlər üçün iqtisadi bir rəqabət və ya hərbi cəhətcə bir təhlükə təşkil etməyirik. Biz yalnız bəşəriyyət aləmində bizə də bir guşə verilməsini tələb edirik. Buna da inkar ediləmməyəcək haqqımız vardır. Bu gün 150 milyona baliğ müsəlmanlar ilə sıxı bir təmasda bulunan İngiltərə heç vaxt nə Türkiyə və nə də Azərbaycan islamlarının rəzalətinə razı olamaz. Çünki nə məntiqcə və nə də həmin hökumətin mənafeyi nöqtəy-nəzərinə burası icab olunacaq bir təzih-hərəkət cümləsindən deyildir. Bunu hər bir zəka sahibi düşünə bilər. Yalnız bu ola bilər ki, Azərbaycan türklərinin rifah və səadətini başqa millətlərin mənafeyinə zidd olmasın deyər İngiltərə və Fransa lazımı təşəbbüsatda bulunsunlar.

Bu məsələni dəxi ehtimal var ki, onlar münfərid [fərdi qaydada] həll etməyib, hökumətimiz və milli müşavirəmizlə bir yerdə həll etsinlər. Bu yolda çalışmaq lazımdır.

AZƏRBAYCAN PARLAMANIINDA

16 təşrini-sani [noyabr] saat 1-də təyin edilmiş olan birinci iclas saat

2:15 dəqiqədə açılır. Hələ saat 12-dən iclasın intizarında yüzlərcə adam durur. Nəhayət, Məclis açılır. Şurayi-Milli əzası [üzvləri] və nazirlər qabaqca hazırlanmış yerləri işğal edirlər [tuturlar]. Əcnəbi məmləkətlər nümayəndələrindən Gürcüstan və Dağıstan hökumətləri nümayəndələri, erməni və rus milli şuraları nümayəndələri və İran general-konsulu isbatı-vücut [iştirak] edirlərdir.

Salon tamaşaçılarla dolu idi.

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəy cənabları sədr yerini tutaraq iclası açır və aşağıdakı nitq ilə haziruna [orada olanlara] xitab edir:

“Möhtərəm Şura əzası, bu gün Azərbaycan Şurayi-Millisi Azərbaycanın baş və ayrılmaz bir əzasını [hissəsini] təşkil edən paytaxtında açılır. Azərbaycanlılar necə ki hamınıza məlumdur, heç vaxt hürriyyət və istiqlaliyyət fikrindən ayrılmayaraq, daima bu uğurda çalışmış, mübarizə aparmışlardır. Rusiya çarizmi dövründə onların fəaliyyəti yalnız milli ədəbiyyat, milli məktəb, milli mədəniyyət mübarizəsində təzahür etmişdir. Çarizmin süqutu ilə bütün millətlər əl-ələ verib müqəddəratı-milliyələrinin həlli, hüquqi-milliyələrinin təmini uğrunda çalışsarkən, azərbaycanlılar dəxi hüquq və istiqlaliyyətləri yolunda çalışdılar. Fəqət çarizmin süqutundan sonra belə inqilab öylə bir şəkil və surət aldı ki, millətlərin hüququ təmin edilmədi. Millətlər arzu və əməllərinə [istəklərinə] nail olamədılar. Fəqət nə qədər

səddlər çəkilsə, maneələr qoyulsa belə, inqilab nəticəsində bütün millətlər inqilabın fütuhət [nailiyyətlərindən] və meyvələrindən istifadə etdilər.”

Bə'də [sonra] sədr cənabları Qafqaziyanın Rusiyadan ayrılması, Qafqaziya millətlərinin istiqlaliyyət elan etmələri, Azərbaycan Milli Şurası elanı və işi hökumətinə tapşıraraq səhnədən çəkilməsini təsvirlə deyir ki:

“Şimdi artıq Şurayi-Milli yenidən həyata dəvət edildi.

Bakının zinəti, milli hiss və cərəyanların məcməsi [toplaşma yeri], milli təşkilatın mərkəzi İsmailiyyə idi, arzu edirdik ki, Milli Parlamanımız həmin möhtəşəm binada iclas qursun. Fəqət bu gün o möhtəşəm bina xaraba halına gəlib. İclasımız Bələdiyyə salonunda açılır. Lakin ev yanar, amma millət, milli istiqlaliyyət fikri, milli ruh ölməz. Ev yanar, fəqət millət onun şöləsi ilə tutuşar, milli hüququnu almaq, milli müqəddəratını öz əlinə salmaq uğrunda çalışar. Qoy bu atəş bizi yaxsın, əməl [arzu] şöləsi versin! Burası var ki, bu bün biz qayət müşkül bir vəziyyətdəyiz.

Doğrudur, Milli Şuramız Məclisi-Müəssisən əsası ilə tamam xalq tərəfindən seçilmiş bir Şura deyildir. Lakin tarix böylə şeylərə çox təsadüf etmiş, çox böylə əməllərə [işlərə] şahid olmuşdur. Bugünkü Milli Şuramız parlamən surətini almaq üçün genişləyəcək. Oraya bütün siniflərdən, müqəddəratını Azərbaycan müqəddəratı ilə əlaqədar edib, Azərbaycanın şadlığı ilə

şadlanan, qəmi ilə qəmgin olan bütün millətlərin nümayəndələri cəlb olunacaqdır. O vaxt tam bir parlamana malik olacağız. Fəqət hələ bugünkü günə nail olmaq üçün millətimiz nə qədər fədakarlıqda bulunmuş, nə qədər qurbanlar vermişdir. Azərbaycan istiqlaliyyət və muxtariyyəti yolunda nə qədər qurban verdiyimizə möhtəşəm İsmailiyə binasının xarabası müdhiş bir təmsaldır! Bundan əlavə, hamımız bilməliyiz ki, bu səadətə nail olmamızda biz hər şeydən ziyadə bizim dəvətimiz, ricamız ilə imdadımıza gəlmiş və bizim həyatımızı qurtarmış olan türk əsgərlərinə mədyunuz [borcluyuq].”

Bə'də [sonra] natiq gərək türklər və gərəksə Azərbaycanın vermiş olduğu qurbanlar, vətən və millət şəhidlərinin tərhimi-ruhu [ruhunu rəhmətlə yad etmək] üçün ayağa qalxmağı təklif edir. Hamı qalxır. Sonra Şurayi-Milli əzası Lütfəli bəy Behbudovun tərhim[i-ruhu] üçün ayağa qalxmağı təklif edir. Yenə hamı qalxır. Sonra təkrar nitqinə davamla deyir ki:

“Bu gün biz azərbaycanlılar Şuraya yığıldıqda Milli Şura üzvləri və bütün hüquqi-milliyənin müdafiəsi, namusi-milliyənin mühafizəsi üçün firqə nizamını [partiya çəkişmələrini], sinif münəqişəsi və sairəni kənara ataraq əl-ələ versək, müttəhidən [birgə] çalışsaq, əmin olmalıdır ki, vicdani-bəşərdə yerləşmiş olan hüquqi-milliyədən məhrum qalmarız. Hazırda qalib-məğlub ümum dövlət və millətlər arasında ən

artıq intişar tapan [yayılan] həmin millətlərin müsavəti-hüququ [hüquq bərabərliyi] və müqəddərati-milliyə təyininin özlərinə tapşırılması şüarıdır. Əminəm ki, burası quru söz olmayıb, bəşəriyyətin milyonlarca qurban verməsi cəmiyyəti-bəşəriyyətin buna müvafiq vəziyyət alması iqtizasıdır [gərəyidir]. Bəşəriyyətin vicdanına inanalım. Bu uğurda çalışalım və əmin olalım ki, çalışsaq Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] içində Azərbaycanın da yeri olacaqdır. Böylə bir yer bulmağa haqqımız olduğunu kimsə inkar etməz.”

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Gürcü teleqraf acentəliyindən

Strasburqdan verilən məlumata görə, İkinci Elzas Palatasının cəm olmuş əzası [üzvləri] təşrini-saninin [noyabrın] 11-ində özünü Elzas-Loren Milli Şurası elan ilə İnzibat Komitəsi intixab etmişdir [seçmişdir]. Bitərəf mətbuat da Almaniya mətbuatı kimi Müttəfiqlərin ağır mütarikə şəraitini [atəşkəs şərtlərini] tənqidlə deyir ki, işbu şərait sabiq müharib [savaşa] Almaniya Hökuməti əleyhinə deyil, Almaniya milləti əleyhinə işlədilmişdir. Hətta Brantinq “Sosial-Demokraten” qəzetəsində işbu şəraiti müdhiş deyə yazaraq, yaxın zamanda vəziyyətin yüngülləşəcəyinə inanır.

“Daqens Nyuheter” yazır ki, şərait sabiqki şərait kimi tələqqi [qəbul] et-

dirilir. “Nordkampf”da deyilir ki, qalibin həyasız tarixi təkrar edilir. “Svenska Daqbladet” yazır: Şəraiti biz oxuduqda, əzim vəzifə ilə müvəzzəf [böyük bir işi öhdələrinə götürmüş] bir para adamlar tərəfindən tərtib edilmiş tarixi bir sənəd deyil, düşmənanə bir əlaqə görürüz; işbu əşxas [şəxslər] bolşeviklər əleyhinə səlib müharibəsi yapacaqlarını söyləyirlər. Almaniyayı tapdamaq məsələsi gün kimi aşkardır. Yeni Almaniya bilməlidir ki, Almaniya əl-qolu bağlı olduğu halda qalib düşmənin qurbanı olur.

* * *

Moskva, 14 təşrini-sani. Almaniyada inqilab gedişi. Xariciyyə naziri Çiçerinin nümayəndə Oskar Kon ilə xətti-müstəqim vasitəsilə [birbaşa] Almaniyada inqilab gedişi barəsində aldığı məlumat: Yeni hökumət bitərəf və şeydemançılar etilafı [uzlaşması] ilə təşkil edilmişdir. Kabinəyə həmhüquq 6 nəfər daxil olur. Bitərəflərdən hökumətə Haaze, Dittman və Bart daxil olmuşdur. Şeydemançılardan Eberet, Landsberq və Şeydeman daxil olmuşdur. Bart bu vaxta kimi Berlin Şurası sədri idi. “Spartak” dəstəsi hökumətdə iştirak etməyir. Ən yaxın zamanlarda şuraların qurultayı dəvət ediləcəkdir. “Spartak” dəstəsi “Qırmızı bayraq” nam [adlı] qəzetə nəşr etmişdir. Baş ərkanı-hərb [Baş qərargah] şuraları qəbul edir.

Almaniya qoşunları işğal edilmiş yerləri təxliyə edirlər. Etilaf dövlətləri Almaniyaadan 5 min lokomotiv, 150

min vaqon, 10 min avtomobil, işğal edilmiş yerlərdəki Müttəfiqlər qoşunlarından ötrü ərzaq və mühümmlat [təchizat; ləvazimat] tələb edir. Dövlətlər Katteqat boğazında da donanmanın buraxılmasını istəmişlər.

Romaniya Almaniyaya elani-hərb etmişdir.

Bitərəflər İoffenin Berlinə qayıtmasını tələb edirlər. Rusiya əsgərlərini vətənlərinə göndərməkdən ötrü lazımı tədabir ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

Bitərəflər ilə şeydemançılardan layihəsinə hökumət şuralar əlində qalacaqdır. İnqilabın da məqsədi Almaniyada Məclisi-Müəssisansız cümhuriyyət təşkil etməkdir. Burjuaziya ilə etilaf [uzlaşma] gözlənməyir.

Kabinədəki qeyri-ictimaiyyətin [sosiya list olmayan] nazirlər yanına ikişər siyasi komissar göndərilir. Sabiq hökuməti öz siyasətindən naşi [ötrü] məsul tutmaq ehtimalı vardır.

Zinovveyev, Radek və Petrov Berlinə azim olmuşlar [yola düşmüşlər]. Hər gün Çiçerin axşam saat 8-də Berlin[lə] xətti-müstəqim [birbaşa xətt] vasitəsiylə danışacaqdır.

Almaniya mətbuatının məlumatı

12 təşrini-sani. Alınan məlumata görə dəmiryol hərəkəti saatdan-saata mütəşəkkil bir surət alır. Fəqət bir para yerlərdə hərəkət dayandırılmışdır. Böyük şəhərlərə ərzaq göndərmək məsələsi layiqincə davam etməkdədir. Bitərəf dövlətlərin məlumatına görə,

inqilab hərəkatı əhali və ordu miyanında [arasında] gündən-günə artır.

İtaliya

“T. M. T.” İnsbruqdan verdiyi məlumata görə, İtaliya ordusunda əsgərlərin fərari davam etməkdədir. İtaliya saldatları deyirlər ki, şimdi sülh olduğu üçün evlərinə gedə bilirlər. Avstriya saldatları da böylə deyirdilər. Üçüncü İtaliya Ordusu saldatları tabe olmaqdan imtina edirlər. Altıncı İtaliya ordusunda saldatların fərər etməsi böyük miqyasdadır.

Şayiata [şayiələrə] görə İtaliya Hökuməti hərbi istiqrazı fəsx [ləğv] etmək istəyirmiş. Hökumət rəsmi surətdə xəbər vermişdir ki, böylə şayiat yalandır. Qəzetə xəbərlərinə görə, 9-cu hərbi istiqraz 10 milyondan fəzlə para hasil vermişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniya ilə əqd edilən [imzalanın] mütarikə [atəşkəs] şəraitinin [şərtlərinin] 3 hissədən ibarət olmasını xəbər verməklə dünkü nömrəmizdə Qərb cəbhəsi şəraitini yazmışdıq. Bu gün də ingilis mətbuatının Şərq cəbhəsi şəraitini haqqında verdiyi məlumatı dərc edirik.

Alman əsgərləri Rusiya, Romaniya və Türkiyə sərhədlərində müharibədən əvvəl[ki] sərhədlərə çəkirlər. Brest-Litovsk, Bükreş və əlavə əqd edilən müahidənamələr [sazişlər] ləğv

edilir. Dənizlər şəraiti düşmən gəmilərinin duracaqları mövqenin dürüst göstərilməsindən ibarətdir. Müharibəyə yarar submarin [sualtı] qayıqlarının təslimi, 115 ağır zirehli gəmilər və yüngül zirehlilər, 50 təxrib gəmiləri bitərəf limanlara və ya Müttəfiqlər tərəfindən limanlara cəm edilməlidirlər. Qalan müsəlləh [silahlı] qüvvələr alman limanlar[ın]da bilkülliyə tərk-silah etdirilib, Müttəfiq dövlətlər nəzarəti altında olmalıdırlar. Baltik dənizində gediş-gəliş hərəkatı azad buraxılır. Bu şəraiti təmin etməkdən ötrü Müttəfiq dövlətlər zəbt edə bilirlər. (Burada teleqrafın dalı alınmamışdır.)

Qara dəniz limanları təxliyə edilib ticarət gəmiləri bilaəvəz [əvəzsiz] qaytarılmalıdırlar.

* * *

Təşrini-saninin 13-ündə Almaniya Mətbuatı Bürosundan Gürcüstan Teleqraf Acentəliyinin aldığı xəbərlər.

Almaniya Hökuməti İsveçrə Hökuməti vasitəsilə Cəmahiri-Müttəhidə [Birləşmiş Ştatlar] Hökumətinə işbu notanı təqdim etmişdir:

“Mütarikə təsdiq edildiyi üçün Almaniya Hökuməti Cəmahiri-Müttəhidə rəisi-cümhuriyyətindən [prezidentindən] təcili surətdə sülh müzakirəti məclisinin açılmasını tələb edir. Almaniya Hökuməti təklif edir ki, sülh müzakirətinin nerədə başlanacağını təyin etsin. Ərzaq işlərindən dolayı

baş qalxıza biləcək hadisənin önünü almaq üçün Almaniya tələb edir ki, müzakirə təcili surətdə başlanmalıdır.

Xariciyyə Nəzarəti Baş katibi: Solf”

Əfkari-ammə [ictimaiyyət] mütarikə şəraitinin [atəşkəs şərtlərinin] ağırlığını[n] militarizma hökuməti[nin] zəncirlərini qırmış alman milləti əleyhinə çevrilmiş olduğunu söyləyir. İşbu şəraitə görə, Cəmiyyəti-Əqvamda [Millətlər Cəmiyyətində] iştirak etmək istəyən Almaniya millətini aclığa məruz buraxmaq istəyirlər. İşbu hissə Almaniyanın bir para hissələrində hökmfərma olmaqdadır [hökm sürməkdədir].

ALMANİYADA

- Almaniya şəhərlərində vüqu bulmaqda olan iğtişaşlar haqqında verilən məlumatlardan aşkara məlum olur ki, üsyan gəldikcə artıb genişlənməkdə davam edir. Digər tərəfdən də bolşevizm hərəkatı bir tək Almaniyanı deyil, bütün Avropanı təhdid etməkdədir. Məmləkətin bəzi hissələrindən alınan xəbərlərə görə, bu hərəkat bütün Rusiya tərəfindən gəlib. Buna da aşkara bir surətdə Berlində olan Şura Cümhuriyyəti nümayəndəsi müavinət [kömək] etmişdir. Bolşevik hökumətinin kəndi etirazı mövcubincə [etirazına əsasən] bolşevizm məslək və amalının Almaniya və sonra da bütün Avropaya peyvənd olması ilə bolşevik hökuməti davam edə bilə-

cəkdir. Alman millətinin bolşevizm hərəkatına əsir ola bilməyəcəyi nöqtəyi-nəzəriylə narazı ünsürlər və müsəlləh [silahlı] qüvvələrin bir hissəsi tədricən cəlb edilməkdədirlər. Hökumət məmurları ilə təşkilatlı fəhlələr tərəfindən ittixaz [tətbiq] edilən ehtiyatlı və düşüncəli tədbirlər sayəsində ələlümum Berlində indiyə qədər sakitlikdir. Ticarət müəssisələri, restoranlar və qeyri ictimai yerlər adi bir surətdə davam etməkdədirlər. Teatrlar, sinemalar da fəaliyyətlərini dayandırmamışlardır.

- Parlament əhvalının təbəddülətinə [dəyişkənliyinə] görə, kansler Prins Maks Badenski istefa vermişdir.

- Əksəriyyəti təşkil edən Sosial-Demokrat Firqəsi ilə Bitərəf Sosial-Demokrat və həmçinin qeyri firqə üzvləri arasında müştərək hökumət haqqında müzakirə davam etməkdədir. Sosial-Demokrat Firqəsi Bitərəf sosial-demokratlara müraciətən hər iki tərəfin hüququ müsəvi [bərabər] olmaq şərti ilə ümumi bir hökumət vücudə gətirilməsini təklif etmişdir. Alman azadlıq hərəkatının tezliklə öz məqsədinə nail olması üçün Sosial-Demokrat Firqəsi bu mühüm günlərdə hər bir itxilaf və nifaqdan sərfi-nəzər etmək [vaz keçmək] arzusundadır. Bitərəf sosial-demokratlar tərəfindən müştərək hökumət üzvlüyünə Qaaze, Libknext və Bart namizəd göstərilmişlərdir. Sosial-Demokrat Firqəsi idarəsi hər iki firqə arasında vəqə olan müzakirə haqqında xəbər verir ki, Bitərəf

sosial-demokratlar Almaniyanın sosialist cümhuriyyətindən ibarət olmasını tələb edirlər. Sosial-Demokrat Fırqəsi isə eyni məqsədi təqiblə bərabər, bu məsələ həllinin camaata və Məclisi-Müəssisana vagüzar edilməsini [tapşırılmasını] istəyir. İcraiyyə, təşriiyyə və ədliyə ixtiyarının [icraedici hakimiyyət, qanunverici hakimiyyət və məhkəmə hakimiyyətinin] bütün millət tərəfindən intixab edilmiş [seçilmiş] və etimada məzhər [nail olmuş] şəxslərə və saldatlara verilməsi tələbatı camaatın bir hissəsinin digər hissəsi üzərinə hakimi-mütləq kəsilməsindən ibarət olub, demoktarik əsasına müqayir [zidd] olduğuna görə, Sosial-Demokrat Fırqəsi tərəfindən rədd edilmişdir. Burjuaziya fırqəsi nümayəndələrinin hökumət heyətindən kənar edilmələri tələbatı da, əhalini ərzaq şeylərindən təmin etməyi mühafizədən ötrü Sosial-Demokrat Fırqəsi tərəfindən qəbul edilməmişdir. Bitərəf sosial-demokratların mütarikə əqd etməyə müstəid [qabil] bir müvəqqət hökumət təşəkkül etməsi təklifinə Sosial-Demokrat Fırqəsi böylə bir tələbat vermişdir: “Hər iki sosialist cərəyanı Məclisi-Müəssisan açılana qədər bir yerdə işləməlidirlər.”

VILSONUN NİTQİ

Sentyabrın 7-sində 4-cü istiqraz açıldığı zaman Vilsonun söylədiyi nitqi “Royter” acentəliyi tərəfindən xəbər

verildikdə xeyli qarışıq və qəliz olmuşdur.

Nyu-Yorkda nəşr edilən “Eveninq post” qəzetəsinin 8 sentyabr tarixli nömrəsində dərc edilən bəyanatı mövsuq [etibarlı] hesab edilməlidir. Çünki bu bəyanat Vilsonun köməkçisi Devid Lourens tərəfindən yazılmışdır.

Lourens verdiyi bəyanatda deyir ki, Vilson bu nitqi ilə bilavasitə bütün cahən camaatına müraciət etmişdir. Çünki İngiltərə, Fransa və İtaliya hökumət kişiləri indiyə qədər Amerika amalpərvərliyinə [idealizminə] razı olmağa məcbur edilmişlərdir.

Vilson deyir ki:

“Alman milləti özünün məhv olduğuna inanarsa, heç vaxt təslim olmaz.”

Vilsonun söylədiyi nitqin aşkar mənası budur ki, hərəgah Almaniya bizim siyasətimizin əsasınca razı olub tələbatə güzəştə bulunarsa, o zaman bütün dünya qazanmış olar.

Özünü qurban vermək və sədaqət əsasında olan Amerika siyasətinin Müttəfiqlər tərəfindən qəbul edilməsini təmin etmək üçün Vilson İngiltərə, Fransa və İtaliya hökumət ricalının [xadımlərinin] onun nitqinə və əsas bəyanına nə münasibətdə olmalarını aşkar etməyi tələb edir.

Vilsonun əsasi qanunu bundan ibarətdir ki, heç bir mürəbbe [dördlü] qüvvət və heç bir millətin bir dollar miqdarında olan ticarəti sülh əqdinə mümaniət [maneçilik] göstərməməlidir.

UKRAYNADA TƏLƏBƏLƏRİMİZİN HALI

Uzun müddətdir ki nadiri-əsrü-zaman [əsrin və zamanın əcaib, hər kəsin diqqətini özünə cəlb edən hadisəsi] olan müharibənin xunin [qanlı] dalğaları dünyavü-mafihanı [dünyanı və onun içində olan hər şeyi] çulğamışdır. Təbii olaraq dirilik səfənəsi [gəmisini] bu məhib [heybətli] dalğalara tab gətirəmməyib təqdiri-qəzaya riza vermişdir [alnına yazılana, başına gələcək işlərə razı olmuşdur]. Habelə insanların da yaşayışı müamilatı [həyat vərdişləri] adi tərqi-qindən [yolundan] dönüb, heç bir qanuna baş əyməyərək kəndi müqəddəratına buraxılmışdır. Həmin təqdirat[ın] təhti-təsərrüfünə keçənlərin [başına gələnlərə boyun əyənlərin] ən zəbunu [zəifi], ən müəzzəbi [əzabkeşi] fəqət məcburi qürbət ixtiyar edənlər olmuşdur. Bir taqım müsəlman tələbələrini vətəndən uzaq bir məsafədə vəqə [yerləşən] elm bucaqlarında ikmali-təhsil ilə [təhsillərini tamamlamaqla] məşğul olmaları hamıya məlum. Son ilin ərzi-müddətində təqazayizaman [zamanın tələbi] üzrə Rusiyanın böyük nöqtələri məbeynində [arasında] möhkəm, müstəhkəm [bərkidilmiş] siyasi səddlər çəkilib, əlaqeyi-irsalmərsul [məktub əlaqəsi] birdən-birə qət olundu [kəsildi]. Bu səbəbdən bir il müddət, bəlkə daha da çox, Rusiyada təhsil edən tələbələrimizin əli vətən, millət və valideyn ətəyindən üzölmüşdür. Bu qəti-əlaqə [əlaqənin kəsilməsi]

mənəvi cəhətcə nə qədər suzişli [ürək yandıran] isə, maddi cəhətdən də çox müzirrdir [zərərlidir]. Ata-ana sayəsində, vəliyyənniəm [bəsləyib-böyüdən, nemət verən şəxs] daldasında ancaq tək cə təhsili-elmdə məharəti olan bir şəxs, coşmuş, kənarlarından çıxmış dirilik [həyat] dəryasına düşdükdə qutəvərlikdən [suya batıb çıxmaqdan] savayı bir şey bacarmı əcəba? Təhsili-elm kimi müqəddəs bir vəzifə qeyri-müsavi bir mübarizəyi-həyata mübəddəl olmazmı ya [çevrilməzmi]? Qafqaziya dairəsi ilə əlaqə kəsildiyi gündən Rusiyada, xüsusən, Ukraynada yaşayan tələbələrımız fənadən fəna bir hal keçirirlər. Sənəət və iqtisad rüknləri [dayaqları] mütəzəzil olduqdan [sarsıldıqdan] sonra işsizliyin haşiyələri [sərhədləri] gün-gündən vüsətləndiyi [genişləndiyi] bir zamanda elm və qələm gücü ilə çörək qazanmaq pək müşkül isə də, fəqət yeganə bir çarə təşkil edirdi. Bu səbəbə xaricdəki tələbələrımız ürfdən [adətdən] kənar, sığışmayan, tələbəliyə yaraşmayan yollarla özlərinə maaş qazanmağa labüd oldular.

Məsələn, Xarkovdan səhər vaxtı şəhərin tərəddüdü [gediş-gəlişli] küçələrində başını qəmli sinəsinə endirmiş, qucağında bir dəstə ruznamə [qəzet] sıxmış, hərdən bir mətahını işə verməkdən ötrü var səsi ilə bağıran islam tələbələrini gördükdə çoxlarının ürəyi xunalud olur [qana bulanır, ürəyi qan olur] idi. Bəzi yeyinti şeyləri şəhərdən kəndlərə və ya kəndlərdən şəhərə

daşayıb satan yoldaşlarımız da az deyildir.

Eşitdiyimə görə, qeyri şəhərlərdə mövqifdə [stansiyada] yük daşıyanlar da var imiş. Ola bilər ki, qareini-kiram [möhtərəm oxucular] “Məgər darülfünunlu şəhərlərdə beş nəfər müsəlman yoxmu ki, vəqti-zərurətdə [zərurət halında] öz dindaşlarına müavinət etsinlər?” sualını xəyallarından keçirsinlər. Cavabında onu deyə bilərik ki, Xarkov, Kiyev kimi Ukrayna mərkəzlərində zəngin müsəlmanlarımız, xeyriyyə və nəşri-maarifə [maarifin yayılmasına] çalışan cəmiyyətlərimiz az deyil və oralarda sakin müsəlmanlar tələbələrimize bəqədri-qüvvə [gücləri yetdiyi qədər] yardım etdilər. Hətta Krım müsəlmanlarının Milli Qurultayı da Kiyev və Xarkov tələbələrinə müavinətdə [yardımda] bulundu. Amma onu da unutmamalı ki, bir il müavinətdə bulunmaq, ya müavinət ilə yaşamaq həm cavan təşkilatlarımızdan ötrü ağır bir yük, həm də tələbəklik namına qeyri-şayəstə [yaraşmayan] bir feildir. Zənginlərimizə gəldikdə, müavinət məsələsi ortaya atılanda onların çox azı mütəəssir və həssas, bəzisi gözü kor, əksərinin də qövlü [sözü] ilə feilinin arasında böyük fasilə olub, əhdini sındıranlar da tapılır. Bu axır zamanlar elindən, vətəmindən əlaqəsi kəsilmiş tələbələrimizin pərişan diriliyi bir qədər də acılaşmış, çünki qanlı Mart hadisələrindən müfəssəl məlumat alıb da vətənin bugünkü fərəh-əfzalığından [sevindirici vəziyyətindən],

fəthü-zəfər rikablı [üzəngilərində fəthlər və zəfərlər gətirən] dindaşlarımızın təşriflə qayeyi-amalımıza yetməkdən o fəqirlərin heç bir səhih xəbərləri yox. Nigaranlıq və sərgərdanlıq səmərəsi olaraq qaç gün bundan əqdəm [əvvəl] vətənin hal-hazırdakı övzından [vəziyyətindən] ittilə [xəbər] alıb, biçiz [yoxsul] yoldaşlara çarə arayıb tezliklə geri qayıtmaq niyyətilə Xarkovdan varid olan [yola düşən] üç tələbə, ki bu sətirləri yazan da onların cümləsindəndir, nə təşəbbüsətinə müvəffəq olmuşdur və nə də buradan xaric olmağa imkanı vardır amma qürbət-dəkiler göz yola dikib vətəndən xəbər və əlac gözləyirlər.

Hər halda vətən ilə əlaqəsi kəsilmiş tələbələrimizin, xüsusən bu sənə it-mami-təhsil edənlərimizin [təhsilini tamamlayanların] üsrət [ehtiyac; zəhmət] və süubətlə [çətinliklə] məmlu [dolu] olan məişətlərini nəzər-diqqətə alıb lazimeyi-tədabir ittixaz etməmək [lazimi tədbirləri görməmək] zənnimizcə mənəvi cinayət mənzələsindədir [dərəcəsindədir]. Bir ovuc tələbələrimize layiqincə qiymət qoyub, onlarla təhsil miyanında [arasında] ucalan hasarları rəf etməyə [aradan qaldırmağa] var qüvvə ilə çalışmaq, bugünkü gün məmləkətimizin təbəqati-həyatını [həyatının müxtəlif sahələrini] təmir etməyə elmlı, kirdarlı [güclü] cavanlara olan şiddətli ehtiyacları zayıf [yox] etməyə tələsmək hər bir müsəlmanın vicdani və milli vəzifəsidir.

Tələbə Həbib Babazadə

DİLƏK

Yaşıl köyüm, çoluğumdan-çocuğumdan ayrıldım,
 Kəskin süngü, bir tufəngə imanım la sarıldım.
 Yavuz kimi xaqanın dolaşdığı yerləri,
 Gün girməmiş izbə orman və qaranlıq elləri
 Bir işıqla parladaaraq əjdər kimi keçmişdim.
 Türkün altun qapısını bu diyarda seçmişdim.
 Əcdadımın məmurələr, gülüstanlar yaptığı,
 Bütün Qərbin, Papalığın, Avropanın tapdığı
 Zəngin yurdum, yenə səni mən qanımla suladım,
 Çevrə çizdim, qızıl rəngli bayrağımla doladım.
 Başaq dolu ovalarda çocuqların çalışsın,
 Mədəniyyət çapaları toprağını qazısın.
 Başlarımız paslanmadı, qəlbimizdə həyat var,
 Keçən günlər qaranlıqsa, önümüzə cənnət var.
 Gənc qızların pəpatyalı bağçalardan keçərkən,
 Yaylalarda quzuların sürülərlə gəzərkən
 Sənə artıq uzanacaq azgün bir əl çıxarsa,
 Yapacağım bu yuvanı bir köstəbək yıxarsa
 İzn sənə, bu zalım baş heybətini inləsin,
 Bütün dünya Turanlının səvətini dinləsin.

Hüseyn Vedat

İSTANBUL SƏYAHƏTİ HAQQINDA RƏSULZADƏ MƏHƏMMƏD ƏMİN BƏYİN KONFRANSI

Cümə günü 15 təşrin-sanidə [noyabrda] Türk Ocağı salonunda sevgili natiqimiz Məhəmməd Əmin bəy bir konfrans verdi. Natiq cənabları səhnəyə çıxar-çıxmaz alqışlarla qarşılandı.

Konfrans təxminən böylə başladı:

Əfəndilər! Heç şübhəsiz ki, indiki zamanda bütün camaatımızın nəzəri, huşu-guşu [diqqəti] və həp əfkarı [fikri, düşüncəsi] bir şeyə mərcudur [yönelmişdir]. Üsuli-siyasiyyə hamımızı işğal edir.

İstanbulda – aləmi-islamın mərkəzində bulunduğumuz sırada gördüyümüz şeylər, aldığımız təəssürat və xatirətlə sizi aşına edəcəyiz. Nə üçün Türkiyə müharibəyə girdi? Nə üçün böylə bir surətdə hərbdən çıxır? Türkiyədə əhval və yeni cərəyanlar nasıldır? Azərbaycan haqqında nə düşünlər və əhvali-hazirə [hazırkı hal] nə kimi bir mövqə işğal etdiyi xüsusunda sizə söyləmək istəyiriz.

Hərbi-ümumi başlandığı sırada Türkiyənin vəziyyəti pək ağır idi. Bu zaman Türkiyə Balkan müharibəsindən yeni çıxmış, həm də məğlub olaraq çıxmış idi. Burada o böyük Şərq məsələsi Türkiyə məhafilini [dairələrini] mütərəddid [tərəddüdü] bir halda buraxmışdı. Türkiyə hər bə girsəmi çox qazanar, yaxud bitərəf dursa? Bu məsələ hamını düşündürürdü.

Türkiyə müharibəyə girdiyi vaxt, Rusiya bu gün gördüyümüz yorğun, məğlub, dağınıq Rusiya deyildi. O zaman Rusiyada qüvvətli bir çarlıq (çarizm) var idi ki, bunun da məqsədi, çalışdığı daima aləmi-islami, böyük türklüyü əzməklə gələn bir hökumət idi. Türküstan, Tatarıstan, Qafqaziya və başqa türk irqi ilə məskun yerlərin nə kimi bir istibdad altında boğulduğu hamıya aşkardır. O günlər Türkiyə müharibəyə atılmazsa idi icbarən Boğazlar açıq olacağı mühəqqəqdə [şübhəsizdi]. Böylə olduqda, İngiltərə Rusiyaya silah daşımaqla ərzaq dəfinəsi olan Rusiyadan buğda və arpa ilə İngiltərəni təchiz edəcək və yekdigərinə [bir-

birinə] olduqca kömək verəcəkdi. O zaman Rusiya Almaniyanı Şərqi Prusiyada sıxışdırdığı kimi, get-gedə iləriləyəcəkdi və Rusiya da böylə təzəzlülə [sarsıntıya], böylə inqilaba düçar olmaz və işlərin sonunda müharibədən qalib olaraq çıxacaqdı.

Bunu Türkiyə hər bə soxulmadan görürdük. Etilaf dövlətləri zaman-zaman müvəffəqiyyətlərə nail olurdu.

Türkiyə bitərəf də qalammayacaqdı. Çünki qəhhar [güclü] dövlətlərin hangisi düşsə, türk torpaqlarını ayaqlayacaqdı. Bu aləmşümul müharibədə bitərəf qalmaq imkanı yox idi. Nitəkim, yunan, İran istənildiyi kimi müharibə dövlətlərin keyfinə tabe oldu. Hüdudu onlar üçün tamamən açıq buraxıldı. Nəticədə bir fayda çıxmadı. Olar ki, Türkiyə də böylə vəziyyətə məruz ola idi. Olsun ki, Türkiyə istər-istəməz övzayi-zamanə və siyasiyyəni [o zamankı halı və siyasi vəziyyəti] təqdiq etdikdən sonra müharibəyə girdi. Girməsinə də səbəb Rusiyanın iki müharibə [savaşan] zümrədən biri ilə hərbdə iştirak etməsi idi. Rusiyanın Etilaf zümrəsində olduğundan dolayı məlum ki, Türkiyə də bu zümrəyə qarşı getməli idi. Türkiyə hər bə girməzsə idi, o zaman qaliblər heyəti başında “Cəmiyyəti-Əqvam” [Millətlər Cəmiyyəti] şüarı ilə bu gün meydana çıxmış Vilson deyil, istibdad heykəli mücəssəmi olan Nikolay duracaqdı. O zaman gərək islamiyyət, gərək türklük nəşvünüməsi [çiçəklənməsi, tərəqqisi] ümidləri büsbütün sönəcək və cahanda bu

qədər qan tökmə nəticəsində yenə zülüm və istibdad paydar olacaqdı.

Türkiyənin bu müharibədə iştirak etməyə olduqca haqqı var idi. Bunu biz hökm edəriz. Zənn edirik ki, atidə [gələcəkdə] bitərəf müvərrixlər [tarixçilər] Türkiyənin bu müharibəyə girməsindən qələm yürüdərsə, böylə hökm xaricində bir hökm verəmməyəcəklər.

Türklər üçün bu Cahan müharibəsi bir çox siyasi və ictimai məsələləri həll edəcək və qəti bir cavab verəcək müharibədir.

Bu müharibədə göstərilən fədakarlıqların yüksəkliyi gərək miqdarca, gərək ülvyyətcə təsəvvurat xaricindədir. Hələ Çanaqqala müharibəsində 400 minə qərib [yaxın] qurban verən türklər qazanc götürdülər deyil, kəndi həyatlarını müdafiəyə qadir olduqlarını isbat etmişlər. Artıq göstərdilər ki, həqiqətən onlar vətən yolunda lazım gələrsə ölə bilərlər. Düşmənlər nə qədər insafsız olsalar da, öylə bir cihad-əkbar [böyük cihad] yapan ruh ülvyyətinin qarşısında əyilməyə bilməz!

Bu müharibədə türklər bir şey daha isbat etmişlər ki, türk əsgərinin vaxtında qarnı doyurulsa, əlbisəsi verilsə, bilümmum [bütün] ehtiyacı ödənsə, bu əsgər öylə bükülməz bir qol təşkil edər ki, heç bir kimsə o qolu bükə bilməz. Nasıl ki, Gəlibolu mərkəzə yaxın olduğundan zaman-zaman silahı, aşı, suyu gəldiyindən Türk Ordusu öylə bir müthiş qol oldu ki ingilis, firəng və digərləri kimi qüvvətli düş-

mən zərbələri bunları qaytarmağa müvəffəq olamadığı kimi, Türkiyə də onlar qarşısında məğlub olmadı. Halbuki Rusiyada və digər Avropa dövlətlərində olan miqdarda Türkiyədə vəsait yoxdur. Dəhşətli dəniz toplarına qarşı çox zaman fəqət köks gərmişlər və zirehliləri batırmışlar.

Böylə bir millət heç bir vaxt haqqi-həyatdan məhrum ediləmməz.

Türkiyədə şu müharibədən sonra hər kəs Çanaqqala müharibələrinin mənzərələrindən söylər, mədhyyələr ilə mütəhəssis olar [hisslənər, duyğulanar]. Hər kəs bu müharibədə bir adamını qeyb etmiş, qardaşımı, özümü, pədərimi burada iştirak etmiş. Hər kəs sənə bu müharibədən mənqəbələr [qəhrəmanlıq hekayəsi, dastan] nəql edər. Onun əhəmiyyətindən, ülviyyətindən bəhslər açar. Bu müharibədə alaylar nasıl yekdigəri ilə rəqabət etdiyini, hər kəs burada şəhid olmaq üçün əmr bəkləmədən hər bə soxulduğunu söyləyəcəkdir.

(yənə var)

M. Hənəfi

ŞAYİƏLƏR MÜNƏSİBƏTİLƏ

Bu axır vaxt siyasi işlərdə görünən təbəddülat [dəyişiklik] və İngiltərə, Fransa heyətinin Bakıya vürudu [gəlişi] münasibətilə şəhərimiz əhalisi arasında həyəcan müşahidə edilməkdədir.

Bu hal işlərin həqiqətindən dürüst

aşına olmamaqdan nəşət etməkdədir [irəli gəlməkdədir]. Əhalinin bu əsəbiyyətli halına bir nəhayət qoymaqdan ötrü qarelərimizi [oxucularımızı] əhvali-siyasiyyədən dürüst xəbərdar etməyi lazım gördük.

Məlum olduğu üzrə, Türkiyə Hökuməti Müttəfiqlərlə mütarikə [atəşkəs] əqd etmişdir [imzalamışdır]. Bu mütarikə vaxtilə əlbəttə ki, möhkəm sülhə mübəddəl olacaqdır [çevriləcəkdir]. Teleqraflardan məlum olduğuna görə, hal-hazırda Almaniya ilə də mütarikə əqd edilmişdir. Müttəfiqlərin növbətdəki məsələləri Rusiyanı Bolşevik Hökumətindən azad edib məmləkətdə qanun və qayda qoymaqdan ibarətdir. Bu məqsədlə Müttəfiqlər Bolşevik Hökumətinə hücumla hazırlanır. Odur ki, Qafqaziya müvəqqətdən Müttəfiq qüvvələrin üssül-hərəkəsi [bazası] olacaqdır.

Aldığımız məlumata görə, ingilislərin və fransızların Zaqafqaziya cümhuriyyətləri istiqlalyyətinə olan münasibətləri ələümum [ümumiyyətlə] müsibətdir. Ancaq bir para mübahisəli məsələlər haqqında müzakirə davam etməkdədir ki, o da Azərbaycana nisbət hər iki tərəfi razı salabiləcək surətini qəbul etmək vədəsini verməkdədir. Azərbaycan Hökumət vəkillərinin [nümayəndələrinin] Ənzəliyə azim olmaları [getmələri] İngiltərə ərkanı [hərbi qəragahı] ilə xüsusi surətdə görüşüb, indiyə qədər mübahisəli olan məsələlər haqqında sazişə nail olmaq məqsədini təqib edir. Bu məsələlər

haqqında saziş hüsula gələcəyinə çox ümid vardır. Hər halda həyəcana düşüb narahat olmağa heç hacət yoxdur.

HƏRDƏNBİR

Hərdənbir çıxırsan bazara ki, görə-sən nə var, nə yox. Bir az dolanırsan, görürsən ki, bəli, şükür olsun Allaha, bazarda “taksa” olmadığından 32 min qiymət vardır:

Kömür bir yerdə altmış manat, o birisində yetmiş; çörək birində üç, o birisində dörd, qeyrisində beş manatdır. Belə-belə görürsən ki, min bir şey almalı olsan gərəkdir ki, bir gün səhərdən axşamədək Bakı bazarını dolanıb gəzəsən ki, bir düz qiymət tapıb bir şey alasan. Qərək, bazarımız dönübdür Ənzəli bazarına. Sonra bir az orabura gəzib girirsən bir dükana ki, papiros alasan. Burada belə bir mənzərə görürsən: dükənçi əyləşib istulkanı dalında. Bir 5-6 adam da cəm olub bunun başına. Səbəbini bilməyib bir “Lora” papiros istəyirsən. Bir qədər dayanırsan görürsən xeyr, cavab çıxmıdı. Genə təkrar istəyirsən. Bu dəfə camaatdan birisi deyir:

“Bir az dayan, əmioğlu!” Bir az da dayanırsan. Görürsən, xeyr, vacib işin var, dayanmaq vaxtı deyil, gərək gədəsən. Səbarə [üçüncü dəfə] deyirsən, bala, zəhmət çək oradan bir “Lora” papiros ver. Bunlar isə görürsən sənə heç cavab verən olmadı. Sonra bir az pərt kimi olub dükənçiyə tərəf yavuq-

laşırısan biləsən ki, bu nə işə məşğuldur ki, müştəriyə baxmır? Baxıb görürsən ki, əttar əminin “türkcə ərizə” yazmağa bərk məşğul olduğundan müştəri-filan yadından çıxıbdir.

Papirosu gedib özgə yerdən alıb, çəkə-çəkə zərgər dayının dükəninin qabağından ötürsən. Görürsən dükəninin qapısında bu məzmununda elan yapışdırıbdır: “Türkcə ərizə yazdırırlar bu dükana müraciət etsinlər.”

Bunu da oxuyub girirsən dəllək dükənina ki, tərəş olasan. Dəllək isə deyir: “Tərəşmi olacaqsınız, yoxsa ərizə yazdıracaqsınız?” Deyirsən, “Cənabım, tərəşxanadamı ərizə yazırırsınız?” Cavab alırsan ki: “Bəli, bu gündən mən də bir adam tutmuşam, şərikli ərizə yazırıq. Müştəri olsa göndər bura.”

Tərəş olub qurtarandan sonra Qu-bernski küçə ilə başı aşağı gedirsən. Genə saatsız dükəninin qapısında oxuyursan: “Burada türkcə gözəl xətt ilə ərizə yazdırırlar durmayıb gəlsinlər bura.”

Sonra dolanıb Nikolayskidən beləsinə, Spaskidən gəlir, sağda və solda nə ki dükən görürsən, hamısının qapısında “türkcə ərizə” yazmaq elanını oxuyub, az qalırısan ki, sən də “ərizə yazan” olasan.

Belə ki, baqqal, əttar, kömürçü, çörəkçi, dəmirçi, mətbəəci, tərəşçi, bəli də... Deməli cəmi sənət sahibi ərizə yazan olublar.

– Bəli, işimizi sazdır! – deyib, qa-yıdırsan evə.

Bir naxoş

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Təşrini-saninin [noyabrın] 15-inə təyin edilmiş ümum tələbələr iclası möhtərəm Məhəmməd Əmin həzrətlərinin konfransına təsadüf etdiyi üçün tələbələr də işbu konfransdan bəhrəyəb olmaq [bəhrələnmək] arzusunda olduqlarından naşi [ötrü] ümum tələbə iclası təşrini-saninin 18-inə təyin edilir. İclas Türk Ocağı salonunda saat 4 tamamda iniqad edəcəkdir [baş tutacaqdır]. Ümum tələbələrin gəlmələri mütəmənnadır [arzu edilir].

İngiltərə konsulu hüzurunda Lənkəran heyəti

Təşrini-saninin 14-cü günü saat 2 raddələrində Lənkəran müsəlmanları tərəfindən Teymur bəy Bayraməlibəyov, axund Molla Əli Məhəmməd Tağızadə və Yusif Kərimzadə cənablarından mürəkkəb heyət İngiltərə konsulu hüzuruna qəbul edilmişdir. Müvəkkil Teymur bəy konsula Lənkərandakı Avetisov qoşunlarının yapıqları quldurluq, qətl və qarət barəsində məlumat vermişdir. Əhalinin qırmızı tədhişə [terrora] düçar olduğunu söyləmişdir. Sözüünün sübutundan ötrü Teymur bəy bir neçə həqiqətlər də göstərmişdir. Heyət İngiltərə konsulundan müavinətdə [köməklikdə] bulunmağı rica etmişdir. Heyət konsula məlum etmişdir ki, Lənkəran və ətrafında erməni kəndləri yoxdur. Əhalisi İslamdır. Ermənilərin orada qalması bica [boşuna] və səbəbsizdir. Vapor hərəkatsızlığından naşi [ötrü] bir

çox qaçqınlar da Lənkəranda qalmışlar ki, Bakıya gələcəklər. Heyəti istima etdikdən [dinlədikdən] sonra konsul demişdir ki, şimdiki hökumət nümayəndələri ilə müzakirətdən [müzakirələrdən] ötrü Ənzəliyə gedir, qayıdıb gəldikdən sonra bu barədə ingilis ordusu komandanına məlumat verməyə müavinətdə bulunacağına, Lənkəranda qayda və nizamın bərpa edilib vapor hərəkətinə başlanılacağına söz vermişdir.

* * *

- Beş gün bundan əqdəm [əvvəl] 3 yaşında Həkimə adlı, ağ yaylıqlı, qırmızı əlbisəli bir qız itmişdir. Tapanlardan rica olunur ki, Üçüncü dairə müfəttişliyinə xəbər versinlər.

ANDRANİKİN ƏMRİ

Andranik Zəngəzurda olan erməni əhalisinə və bütün erməni əsgərlərinə böylə bir əmr ilə müraciətdə bulunmuşdur:

Bunla elan edirəm ki, kəndlilər ictimiasının [yığıncasının] və Zəngəzur Mərkəzi Milli Şurasının təklifinə görə, müsəlləh [silahlı] qüvvələrin baş komandanlığını qəbul etdim. Mənim əmrlərimin bilaimtinə [imtinəsiz] ifa edilməsini bütün əsgəri komandanlardan tələb edirəm. Saldatlarımdan da həmçinin öz naçalniklərinin əmrini ifa etməyi tələb edirəm. Bunu da xəbər verirəm ki, ali hökumət daimi surətdə Zəngəzur Mərkəzi Milli Şurasından

ibarət olmalıdır. İnzibat dairəsi işləri, ərzaq və ümumi siyasət məzkur [adı çəkilmə] hökumət ixtiyarında qalmalıdır. Bu işlər haqqında Milli Şura tərəfindən verilən binagüzarlıqlar [sərəncamlar] əhali tərəfindən bilaimtina ifa edilməlidirlər. Əhali və ya əsgərlər tərəfindən özbaşına hərəkət və ya hərc-mərclik edilməsi mənim ixtiyarımda olan tədbirlərlə kökündən rəf edilib [aradan qaldırılıb] yatırılacaqlardır. Lazımı təqdirdə Milli Şuraya və onun nümayəndələrinə hər cür müavinət [köməklik] göstərilməsini müsələh qüvvələrə əmr edirəm.

(“Qruziya” qəzeti)

UFA MANİFESTİ

Ufada olan Müvəqqət Rusiya Hökuməti tərəfindən böylə manifest verilmişdir:

Ümumrusiya Müvəqqət Hökuməti Müttəfiqlərin xəbərdarlığı və razılığı ilə bütün Rusiya millətlərinə elan edir ki, 1918-ci il sentyabrın 23-ündə Ufada vaqe olan Hökumət Şurasında Ümumrusiya Məclisi-Müəssisan üzvləri ictiması [yığıncığı] Sibiryə Müvəqqət Hökuməti, Ural Hökuməti, Orenburq, Ural, Sibiryə, İrkutsk, Yeddisu vilayəti, Yenisey və Hacı-Turxan kəzak əsgəri hökumətləri, Başqır, Alaş və Türküstan hökumət nümayəndələri, Daxili və Sibiryə Türk tatarlarının milli idarə nümayəndələri, Müvəqqət Est-

lər Hökuməti, Sibiryə, Ural və İdil boyu zemstvo və şəhərləri ittifaqı nümayəndələri, siyasi firqə və təşkilatlardan sosial-revolusioner, Rusiya Sosial-Demokrat Zəhmətkeş Xalq sosialistləri, kadet firqələri, “Yedinstvo” sosial-demokrat təşkilatı və “Rusiyanı təcdid” ittifaqı nümayəndələri Rusiya ali hökumət ixtiyarının indiki heyətindən ibarət olan Məclisi-Müəssisan dəvətinə qədər bütün Rusiyada Avksentyev, Astrov, Boldirev, Voloqodski, Çaykovski və onları əvəz edəcək Vinqradov, Denikin, Sapojnikov və Zenzinovdan ibarət olan Ümumrusiya Müvəqqət Hökumətinə həvalə olunmasını mütəhidül-qövl [səsbirliyi ilə] təhti-qərara almışlardır.

Müvəqqət Hökumət Rusiya millətlərinin arzusu üzərinə Rusiya Hökumətini idarə etməyə başlayıb, ən əvvəl Rusiya istiqlaliyyətini və hökumət vahidliyini bərpa etmək qəsdindədir. Bu məqsəd naminə Müvəqqət Hökumət ona tapşırılan ali hökumət ixtiyarının qüvvəsindən istifadə etməklə, ən əvvəl Rusiyanı bolşevik boyunduruğu altından xilas və Rusiyada qanun və qayda bərpa edilməsinə çalışacaqdır.

Rusiya ilə onun hissələri namından [adından] Almaniya ilə əqd edilən [imzalanan] və Rusiyanı bir çox müstəqil parçalara təqsim edən [bölən] Brest sülhü və başqa beynəlmiləl müqavilə və müahidənamələr [sazişlər] qəbul edilməyib, Rus Hökuməti yenə də Müttəfiqlər cərgəsinə daxil olacaqdır, tainki onlarla bir yerdə Al-

maniya əleyhinə müharibəni davam etdirib, Rusiyadan zəbt edilən yerləri qaytarmaqla haqq-ədalət əsasınca sülhi-ümumiyyə nail olsun.

Vətənin xarici və daxili düşmənlərdən xilas edilməsi və cahan müharibəsinin ədalətli surətdə xitam [son] bulması siyasi firqələrdən arı [təmizlənmiş], qüvvətli, müharibəyə yarar və müntəzəm ordu vücuda gətirilməsilə mümkün ola bilər. Müvəqqət Rus Hökuməti [böylə] bir ordunun vücuda gətirilməsinə bacardığı qədər səy etməyi təhti-qərara almışdır.

Məmləkətin ədəmi-mərkəziyyət [desentralizasiya] və milli-məhəlli muxtariyyət əsası ilə təşkilatı məsələsini Məclisi-Müəssisana həvalə edərək Müvəqqət Rus Hökuməti müxtəlif əyalətlərdə coğrafi-iqtisadi və milliyət əsası ilə qurulmuş olan milli-məhəlli muxtariyyətləri və əqəliyyət [azlıq] təşkil edib müəyyən əraziyə malik olmayan millətlərin milli-mədəni muxtariyyətə malik olması hüququnu qəbul və təsdiq edir. Müvəqqət Rusiya Hökuməti hər yerdə demokratik şəhər və zemstvo idarələri bərpa etməklə bərabər, hökumət qanunlarının və camaatın mühafizəsi üçün ciddi tədbirlər görəcəkdir.

Müvəqqət Rusiya Hökuməti torpaq məsələsi qanunlarını Məclisi-Müəssisan tərəfindən həll edilənə qədər öz halında baqı [dəyişməz] qoyub, torpaqdan mənfəətbərdar olmaq [xeyir götürmək] üçün hər cür tədbirlər görəcəkdir.

Məsai [əmək] mühafizəsi üçün Müvəqqəti Rus Hökuməti fəhlə qanunları verilməsinə çalışıb, fəhlələrin qəbul və kənar edilmələri məsələsini ədalətli bir surətdə təmin edəcəkdir.

Vətənin dəhşətli saatda həlakdan xilas edilməsi xatirinə Müvəqqət Rus Hökuməti Ufada Hökumət Şurasına cəm olan hər sinif nümayəndələr tərəfindən bütün ixtiyara malik edilmişdir. Müvəqqət Rusiya Hökuməti ancaq 1919 sənəsi yanvarın birində dəvət ediləcək Məclisi-Müəssisan qarşısında məsul olub, öz məqsədlərinə nail olmaqdan ötrü bütün qüvvəsi ilə vətənin feyzi üçün fəaliyyətdə bulunaçaqdır.

Müvəqqət Rusiya Hökuməti təhqir və təxrib edilmiş [dağıdılmış] Rusiya dövlətinə hamının qəlbində məhəbbət oyanacağına ümidvar olur. Ancaq bu məhəbbətlə Rus Hökuməti təzədən dirilib, təzədən həyata qədəm qoya bilər.

Elan

Azərbaycan Cümhuriyyəti Şurayı-Millisi İdarəsi üçün mükəmməl türkcə bilən bir idarə müdiri müavini, bir kargüzar, iki dəftərdar, bir mühasib, iki yazıçı və bir vəznədar (xəzinədar) lazımdır. Arzu edən şəxs hər gün səhər saat 10-dan 6-yədək Bələdiyyə İdarəsi imarətində idarə müdiri Məhəmməd Səid Axundzadəyə müraciət etməlidir.

* * *

İstanbuldan yeni gəlmiş möhürçü Hafiz Həmdi əfəndi bazarda möhürçülər sırasında karvansarayda hər növ möhür və imza qayırır. Arzu edənlər buyursunlar.

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və uşaqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Doktor Krinski

Sifilis, əmrəzi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərəzinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağıyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263 12-1

O. A. Salmanın

Diş kabinəsi və süni diş müalicəxanası

Dişlərə və ağza müalicə edir, ağrısız çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində

süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır.

Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdiyevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

Berlin Darülfünununun həkimi

L. Melkumyans

Əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevoy caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Həkim Arşak Ayrəpetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna mübtəla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislavski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahımovun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzini [qadın

xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doludur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altın və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210 12-5

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrəzi-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün sabah saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-yə kimi. İçəri şəhərdə bağı qarşısında Mınaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Телеф. 36-91.

236

Doktor Rza bəy Sultanov Paris Darülfünunundan

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şafi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 309. “Spartak” dəstəsi...: 1916-1918-ci illərdə Almaniyada fəaliyyət göstərən marksist təşkilat olan Spartak İttifaqı [Spartakusbund] nəzərdə tutulur.

“Qırmızı bayraq” nam qəzetə...: Spartak İttifaqının yayın orqanı olan “Di rote fahne” [Die Rote Fahne] qəzeti nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri: Almaniya mətbuatının məlumatı

səh. 309. “Alınan məlumatlara görə dəmiryol hərəkəti saatdan-saata mütəşəkkil bir sürət alır.”: Qəzetdə “mütəşəkkil” yerinə səhvən “müşkül” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri: İtaliya

səh. 310. “T. M. T.”: “Sürixer morqen zeytunq” qəzeti nəzərdə tutulur.

Dilək

səh. 315. “Yaşıl köyüm, çoluğumdan-çocuğumdan ayrıldım”: Qəzetdə “Yaşıl köyüm, çoluqdan-çocuqdan ayrıldım” şəklinə getmişdir.

“Dilək” şeiri (səh. 315)

üçün lüğət:

məmurə: abad yerlər
başaq: sünbül
çapa: kətmən, toxa
papatya: çobanyastığı
sətvət: güc, qüdrət; zərbə

İstanbul səyahəti haqqında Rəsulzadə Məhəmməd Əmn bəyin konfransı

səh. 317. “M. Hənəfi”: Bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Hərdənbir

səh. 318. “Bir naxoş”: bu imza Məmmədəli Səfərova məxsusdur.

Ufa Manifesti

səh. 320. “Rusiyanı təcdid” ittifaqı...: Rusiyanın Dirçəlişi İttifaqı nəzərdə tutulur.

O. A. Salmanın...

səh. 322. Bu elan qəzetdə yarımçıq çıxmışdır.

Bazar ertəsi, 18 noyabr 1918-ci il, nömrə 43

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 11 səfərülmüzəffər sənə 1337. 18 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Məşhədi Mehdi Əliyev əziz yeznəsi **Səfər Kərbəlayi Hüseyn oğlu Məhəmmədovun** Tiflis şəhərində vəfat etdiyini ya's və təhəssürlə [kədər və həsrətlə] qövm-əqrəbasına və dost-aşnasına elam edir [bildirir]. Pəsməzarlıq səşənbə [çərşənbə axşamı] günündən etibarən 3 gün Məşhədi Mehdinin Nijni Priyutski küçədə vəqə 39 nömrəli evində olacaqdır.

İDARƏDƏN

Qəzetəmizin dünkü nömrəsində, həmin elan dərc edilən yerdə Müttəfiq dövlət hökumətləri Azərbaycan Cümhuriyyəti istiqlaliyyətini etiraf etdiyinə dair bir xəbər nəşr edilmişdi. Müttəfiq dövlət hökumətləri tərəfindən böylə bir etirafın hüsula gəlmədiyini bildiririk.

BAKİ, 18 TƏŞRİNİ-SANI

Dün Etifaf dövlətlərinin komandanlığı ilə qoşun qitəati [hissələri] Azərbaycanımızın paytaxtı olan Bakıya varid

oldular [gəldilər].

Əski və yeni dünyanın ən mədəni və ən qəvi [güclü] millətlərinin qoşunu düşmən deyil, bəlkə dost sifətində məmləkətimizə qədəm qoyurlar. Onları bu iqdamata [addıma] vadar edən böyük məqsəd və niyyətlər vardır. Həmin məqsəd Rusiya dövlətini bolşeviklərdən təmizləyib, orada bəşəriyyətin indiki hal və övzainə [vəziyyətinə] mütabiq [uyğun] bir təzzi-idarə təşkilidir. Bu məqsədə nail olmaq üçün Müttəfiqlərin əllərində müxtəlif yollar vardır. Qafqaziya cəhətinin işğalı həmin yollardan biridir ki, burasını müharibə hərəkəti üçün bir üssül-hərəkə [hərəkət mərkəzi, baza] edib də Rusiya içərisinə qolaylıqla soxulmaq mümkün olsun.

Biz Azərbaycan türkləri indiyə kimi bir yerdə yaşadığımız və bir mədəniyyətlə bəslənmiş Rusiya dövlətinin, giriftar olduğu hərc-mərc bəlasından xilas olub da təcidi-həyat etməsinə [həyatını yeniləməsinə] mail olduğumuza görə, təbii, bu xüsusda Müttəfiqlər tərəfindən icra olunan təşəbbüsəti

təbrik edirik. Biz Rusiyadan ayrıldıqsa da, heç vaxt rus millətinə qarşı bizim qəlbimizdə kin və küdurət yeri olmamış və həmə-vəqt [həmişə] onunla bir yerdə bəradəranə [qardaşca] bir surətdə yaşamışıq. Ona görə rus millətinin daha başqa millətlər cərgəsində böyük bir millətə şayəstə [yaraşan] bir yer tutmasını arzu edirik. Bunun üçün də Hökumətimiz general Tomson cənabları ilə tez bir zamanda ümum bir dil tapmağa müvəffəq oldu. Arada vəqə olan müzakirənin nəticəsində Azərbaycanımızın istiqlaliyyəti və tamamiyyəti-mülkiyyəsi [ərazi bütövlüyü] məsun [toxunulmaz] qalacağı vəd olunmuş. Bunu hər bir azərbaycanlı bilməlidir.

Azərbaycanımıza mehman-dost si-fətində qədəm qoyan Müttəfiqlərə “xoşamədi” [xoş gəldiniz] deməklə bərabər, ümidvar oluruq ki, siyasi həyata qabiliyyət göstərən bir millət, onun rə'yinə xilaf vəziyyət məcburiyyətinədən məsun qalacaqdır.

Bilxassə [xüsusilə], təhti-himayəsində [himayəsi altında] 150 milyona baliğ [çatan] islam övladı yaşayan İngiltərə milləti nümayəndəsi olan general Tomson cənablarının bu yolda yeni istiqlaliyyət tapmış Azərbaycan və bütün Qafqaziya islamlarına hümmət göstərəcəklərinə ümidvar oluruq.

Mədəni millətlər cərgəsində biz də yaşamaq istəriz. Bizi böyləcə bir sadə, şəşəəsiz [təmtəraqdan uzaq] bir bəşər haqqından kimsə məhrum etmək iqdamatında [təşəbbüsündə] bulunmaz zənnindəyiz.

AZƏRBAYCAN MİLLİ ŞURASINDA

Birinci iclası

(keçən nömrədən mabəd)

Fətəli xan Xoyski – Sədrdən sonra Hökumət rəisi Fətəli xan Xoyski çıxaraq Hökumət namından [adından] Şurayi-Millini təbrik edir və vaxtın qeyri-müsaidliyi [uyğun olmaması], vəziyyətin təqazasından [tələblərindən] dolayı müfəssəl məlumat verəmməyəcəyini bildirərək deyir ki, Şurayi-Milli dəvəti üçün 6 ay möhlət verilərək, bütün ümuri-ixtiyar [idarə işləri] Hökumətə tapşırılmış olduğu halda, bütün öhdəsinə verilmiş vəzifəni ifa etmədən Şurayi-Millini vaxtından əvvəl çağırmasının səbəbi budur ki, Şurayi-Millidən ayrılan zaman Hökumətin işləri maliyyə, əsgər və daxili intizam cəhətlərindən qayət fəna idi. Anarşi hökmfərma idi [hökm sürürdü]. Daha mühümü budur ki, paytaxtımız əlimizdə deyildi. Hökumət müşkül bir vəziyyətdə və bugünkü yığılışa nail olmaq üçün bir çox mübarizə və davalar qarşısında idi. Şükür olsun ki, şimdiki anarşi qırılmış, maliyyə yaxşı bir hala gətirilmiş, dəmiryolu və sairə düzəlmiş, Azərbaycan üçün qoşun əmələ gətirilmişdir. Bakı məsələsi hüsni-həll olunaraq [müsbət həllini taparaq], zülmə əlimizdən alanlardan təmizlənilib geri alındı və şimdiki paytaxtımız oldu. Paytaxtımız əlimizdə olma-

dıqca, Məclisi-Müəssisan [Təsisçilər Məclisi] dəvəti, hətta hazırlığı qeyri-mümkün idi. Şimdi Bakı alınaraq idarə işləri bir qaydaya salınar-salınmaz Məclisi-Müəssisan hazırlığı üçün bir komissiya təşkil edildi. Hələ də işləməkdədir. Amma övzayi-siyasiyyə [siyasi vəziyyət] böylədir ki, şimdiki nazik [həssas] və mühüm bir zamanda hadisəti [hadisələri] təqib etmək belə qeyri-mümkündür. Səhər qeyri-mümkün ədd [hesab] olunan bir şey axşam əmri-vaqe [fakt] kimi araya çıxır. Böylə bir zamanda iki-üç ay gözləyib Məclisi-Müəssisan çağırmaq olmaz. Böylə bir zamanda Hökumət bütün işlərdə yalnız özü məsul olmamaq üçün məcbur oldu, 6 ay gözləmədən Milli Şurani dəvət etsin, tainki onun göstərməsi və iştirakı ilə çalışsın. Hökumət və biz əminiz ki, istiqlal nə qədər çətin ələ gələn və çox qurban tələb edib müşkülət çıxaran bir əmr [iş] isə də, müttəhidən [birgə] çalışsaq, müşküllər səhl [asan] olar. Necə ki, sədr cənabları ərz etdilər, firqə və sinif ixtilafını kənara buraxaraq müttəhidən istiqlala çalışmalıdır.

Nitqinin axırında Baş nazir həzrətləri Hökumət namından Hökumət işlərini Şurayi-Milliyə tapşırıldığını bəyanla, Şurani yenidən təbrik edir.

Sədr – Şura namından Parlamən dəvətinədək qüvveyi-icraiyyənin [icra səlahiyyətinin] yenə Hökumət öhdəsinədə qalmasını təklif etməklə izin istəyir.

Pepinov – təklif edir tənəffüs elan

olunsun.

Beş dəqiqə tənəffüs elan edilir. Tənəffüsdən sonra:

Rüstəmbəyli Şəfi bəy cənabları – əhvali-fövqəladəni [vəziyyətin fəvqəladəliyini] nəzərə alaraq, Hökuməti-hazirə [hazırkı hökumət] iş başında qalib qüvveyi-icraiyyədən istifadə edir, məzmunlu bir formula təqdimi ilə qüvveyi-icraiyyənin Hökumət öhdəsinədə qalmasını təklif edir.

Pepinov – Sosialistlər İttifaqı namından bəyan edir ki, Hökumətin təsisində iştirak etmədikləri kimi, bu gün istefası münasibətilə də səs verməyəcəklərdir.

Şeyxülislamov – menşevik “Hüm-mət” firqəsi namından eyni bəyanatı verir.

Sədr səsə qoyur. Məzkur [adı çəkilən] iki fraksiya rə'y vermədikləri üzrə, ittihadı-ara [səs birliyi] ilə Şəfi bəyin təklifi qəbula keçir.

Məhəmməd Əmin bəy – təklif edir ki, Şura izin versin, heyəti-rüəsa [rəyasət heyəti] camaata xitabən bir müraciətnamə və bəyannamə nəşr etsin. Bundan əlavə hüquq və istiqlalımız haqqında bəşəriyyət hüzurunda da səsimizi ucaltmaq lazım gəldiyindən, Şura izin versin, bəşəriyyət və mədəniyyət namına Vilson və aləmi-mədəniyyətə [mədəni dünyaya] xitabən bir müraciətnamə nəşr edilsin.

Bəyannamələrin tərtibi Beynəlfirəq Şuraya [Partiyalararası Şuraya] həvalə olunur. Gələn iclas axşam saat 8-də.

AZƏRBAYCAN MİLLİ ŞURASINI TƏBRİK

Azərbaycan Milli Şurası aşağıdakı teleqrafları almışdır:

“Tiflis müsəlman gəncləri Milli Şuranın açılmasını təbrik edib, Milli Şuranın axırıncı imkanına qədər Azərbaycanın Cümhuriyyətinin müsəlman gəncləri üçün əziz və qiymətli olan hüriyyət və istiqlaliyyətini mühafizə edəcəyinə əmin oluruq.

*Tiflis Şəhərinin
Müsəlman Gəncləri.”*

Şurayi-Milli əzasından [üzvlərindən] Gürcüstan Hökuməti [yanında] Azərbaycan siyasi nümayəndəsi Məhəmməd Yusif Cəfərov Şura namına bir teleqraf çəkərək, Tiflis Konfransı üzvü olmaq hesabı ilə [səbəbilə] Şura iclaslarında iştirak edəmməyəcəklərini təəssüflə bəyan və Şuranı səmimi qəlbədən təbrik etmişdir.

Gəncədən alınmış teleqraf

Nəşvü-nüma [tərəqqi] əsasları üzərində olaraq, islamların möhkəm və böyük bir qüvvə təşkil etməsi amalı çoxdan bəri qəlblərimizdə bəslənməkdə idi. Axirül-əmr [nəhayət], həqiqət oldu. Azərbaycan xalqı da türk qardaşlarının müavinəti [köməyi] ilə muxtariyyət və istiqlaliyyət gördü və bundan sonra xalqdan seçilmiş Milli Şuralarının təhti-idarəsində [idarəsi altında] olaraq öz qüvvəsi ilə gələcəkdə

tərəqqi və səadətə erə [çata] bilər. Müvəqqəti olaraq bir taqım siyasi və hərbi vəsilələrdən [səbəblərdən] dolayı Milli Şuraların susması ənqərib [yaxın] bir zamanda azadə bir millət üçün azadə və geniş bir yol aranılacaq və rifah və səadət üzrə vətən faydası üçün bir parlaq gün doğacaqdır. Böylə bir gün gəldi və bu gün də xalq müntəxəbləri [seçilmişləri] birinci dəfə toplaşaraq öylə bir əsasları müstəhkəm [möhkəm] etməlidirlər ki, onların vasitəsilə xalqda qəvaninə [qanunlara] hörmət olsun. Əmval və əmlak ilə ailələrə edilsin. Zəhmət və ticarət nəşvü-nüma bulsun. Tam bir əmniyyət [asayiş] bərpa edilməklə bərabər, qonşularımızla hüsnü-əlaqə [yaxşı münasibətlər] əldə edilsin. Sizi bir xalq nümayəndələri kimi təbrik edirik. Milli Şuranın bilafərqi-millət [millət fərqi qoymadan] xalqımızın səadəti və məmləkətin asayışı yolunda işləmək və möhkəm bir Azərbaycan Cümhuriyyəti bərqərar etmək üzrə Şuraya müvəffəqiyyətlər dilədiyimi söyləməyi rica edirəm.

*Ərzaq Nəzarətinin Gəncə
mürəxxəsi [nümayəndəsi] Hacı
Bababəyov*

ƏHMƏD BƏY AĞAYEV İLƏ MÜSAHİBƏ

Müttəfiq dövlətlərin Rusiyada olan bolşeviklər əleyhinə əməliyyatda bulunmaq arzularından və bu məqsədlə

Azərbaycanı özlərinə üssül-hərəkə [hərəkət mərkəzi, baza] etməklərindən xəbərdar olub, Azərbaycan heyəti Əhməd bəy Ağayev, Doktor Rəfiyev və Nəsim bəy Yusifbəyov həzrətləri məzkur [adı çəkilən] dövlət nümayəndələri ilə görüşməkdən ötrü Ənzəliyə azim olmuşdular [yola düşmüşdülər].

Müxbirimiz məzkur [adı çəkilən] heyət əzası [üzvü] Əhməd bəy Ağayev ilə müsahibədə bulunmuşdur. Əhməd bəy demişdir ki:

“Beynəlmiləl münasibətdə millətlərin istiqlalıyyətini və sülh bərpa edilməsini qəsdlərinə qoyan üç hökumət[in] nümayəndələri ilə görüşüb söhbət etdiyimiz əsnada, Azərbaycan heyətinə gözəl təsir bağışlamışdır. Onlarla etdiyimiz müsahibədən biz inandıq ki, Müttəfiq dövlətlər Rusiyayı bolşevizm hərəkətindən azad edib, Vilsonun əsasları ilə müvafiq əsaslar üzərinə bərpa etmək məqsədindədirlər. Birinci dəfə “Azərbaycan” qəzetəsi müxbirinə söylədiyim kimi, azərbaycanlılar bu amalın vücuda gəlməsi tərəfdarı idilər. Buna binaən [görə], Müttəfiq dövlət heyəti ilə Azərbaycan nümayəndələri arasında birinci sözdən münasibət [münasibətlər] başlandı. Rusiyanın dirilməsinə məhsusiyyət [həssaslıq] göstərən Azərbaycan nümayəndələri Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Müttəfiqlərin böyük qəsdə əleyhinə mümaniət [maneçilik] göstərilə biləcəyini fikirlərinə belə gətirə bilməzlər.

Müttəfiq dövlət nümayəndələri öz

tərəflərindən azərbaycanlıların bu gözəl fikrini təbrik edib, öz məqsədlərinə nail olmaqdan ötrü Azərbaycanı müşkül və çıxılmaz bir hala salmağa lüzum görülmədiyini etiraf etmişlərdir. Bu qərarla Müttəfiq dövlət nümayəndələri Vilsonun Sülh Konfransı tərəfindən qəti surətdə qəbul ediləcək əsaslarına əməl edici Ümumrusiya Məclisi-Müəssisənə dəvət edilənə qədər həqiqətdə davam edən bir hökuməti xarab etmək fikrindən uzaqdırlar. Bu təsəvvürata görə, Azərbaycan Hökuməti və hamı dövləti, ictimai müəssisələr [və bütün dövlət müəssisələri və ictimai müəssisələr], həmçinin ordu Azərbaycan dairəsində öz fəaliyyətlərində bulunacaqdırlar. Ancaq Bakı şəhəri ətrafı ilə Müttəfiqlərin bolşeviklər əleyhinə üssül-hərəkəsi olduğundan, əsgəri cəhətdən Müttəfiq qüvvələri tərəfindən zəbt ediləcəkdir. General Tomson da milli işlərə qarışmamaqla əsgəri general-qubernator olacaqdır.

Polisə başında kontrol sifətiylə İngiltərə zabitləri duracaqlardır. General Tomson müsahibəmiz əsnasında kərratla [dəfələrlə] deyirdi: “Biz dağıtmaq üçün deyil, abad etməyə gəldik.” Şimdiyə qədər bir cinayətlə müttəhim olmayıb, yerlərinə göndərilməmiş qaçqınlar əvvəlcə tərk-silah ediləcəklərdir. Bakı sakinləri cümləsindən olan qaçqınlar burada qalacaqlardır. Qalanları isə öz yerlərinə göndəriləcəklər. Müttəfiq dövlət nümayəndələri əvvəlki hərc-mərclikdə fəaliyyəti xəlaldar

edilən [pozulan] Bələdiyyə İdarəsi və Neft Mədənçiləri Sovet Syezdini bərpa etmək niyyətindədirlər. Bütün əhali, bilaistisna [istisnasız olaraq] tərksilah ediləcəkdir. Silahını gizlədənlər şiddətli cəzaya giriftar olacaqlar.

Qalib gələn üç Müttəfiq dövlət nümayəndələrinin bu bəyanatı azərbaycanlılar üçün böyük bir təminatdan ibarətdir. Mənim fikrimə görə, ədalət, müsavət [bərabərlik], qanun və qayda əsaslarını vəd edən bitərəf bir ünsürün bizim aramızda olması, bu axır illərdə Qafqaziya həyatını ləkələyən cəhənnəm həyatına nəhayət qoyacaq beynəlmiləl sülhün əsası olacaqdır. Əhali Müttəfiq qoşunlarının Bakıya varid olmasına [gəlməsinə] sakinə bir nəzərlə baxıb, Müttəfiqlərin bilafərqi-millət [millət fərqi olmadan] hamının həyat, mallarını xüsusi mühafizə edəcəklərinə əmin olmalıdır.”

MƏHKUM MİLLƏTLƏR KONQRESİ

“Berliner taqebblatt” qəzetəsinə Laheydən xəbər verilir:

Finlandada Masarik təhti-sədarətində [sədrliyi altında] Avstriyanın məhkum millətlərinin konqresi vəqə olmuşdur [baş tutmuşdur]. Konqre millətlərin istiqlalıyyəti tərəfdarı çıxmışdır. Millətlərin bir-birlərinə qarışdıqlarından dolayı irqən bunları ayırmaq mümkün deyildir. Binaileyh [ona görə], coğrafi, iqtisadi, mədəni şəraitdən istifadə etməlidir. Fəqət sövqülceys

[stratejik mövqə] nöqtəyi-nəzərini mühafizə etməlidir.

Konqre millətin öz müqəddəratını həll etmək ixtiyarını o vaxt təsdiq edəcək ki, millət və yaxud bir hissəsi azadə bir surətdə bunun tərəfdarı çıxa. Əqəliyyət [azlıq] təşkil edən millətlərə hüquqi-müsəvi [bərabər hüquqlar] verilməlidir. Konqre bir milləti bir yerdən bir yerə köçürmək əleyhinə etiraz edir. Bu iş slav ölkələrində olmuşdur. Siyahıyı-ümumiyyənin şübhəli olduğundan, Sülh Konqresində doğru siyahı verməyə hər millət muxtardır [ixtiyar sahibidir]. Mərkəzi Avropa ittihadı [birliyi] məqsədlərinə keçdikdə təklif edilir ki, işbu ittihadda bütün millətlər nümayəndəsi olmalıdır. Balkan millətlərinin federasiyası, çex-pol-yakların daha da yaxınlaşması ehtimalı vardır.

ALMANİYADA

- General-feldmarşal fon Kinderburqun Hollandiyaya varid olması [gətməsi] barəsində verilən Hollandiya xəbərləri doğru deyildir. Kindenburq Baş ərkani-hərbə [Baş qərargahda] olub, təzə hökumətlə sazişə girmişdir.

- Vilhelm ilə kronprins avtomobilə Maastraxa varid olub, Hollandiyaya daxil olmağa icazə verilməsi üçün Hollandiya Hökumətinin qərarını gözləyir.

- Əvvəlcə xəbər verildiyi kimi, təşrini-saninin [noyabrın] 9-unda Ber-

lində sabiq tərz-i idarə [idarə üsulu], Fəhlə və Saldat Şurası əmələ gətirilməsi ilə xalq hökumətinə mübəddəl edilmişdir [çevrilmişdir]. İnqilab hərəkəti məmləkətin hər tərəfində gəldikcə tərəqqi etməkdədir. Hər yerdə Fəhlə və Saldat Şuraları təşkil edilməsi xəbərləri alınmaqdadır. Ələlümüm [ümumiyyətlə] inqilab hərəkəti ixtilafsız və qan tökülmədən cərəyan edir. Bir çox şəhərlərdə Fəhlə [və] Saldat Şuraları bilatəxir [dərhal] hərbi məmurlar və inzibat [asayiş] idarələri tərəfindən etiraf edilmişlər [tanınmışdır]. Bir para şəhərlərdə nümayiş və tətillər başlanıb, ümumiyyətlə sakit keçmişdir.

- Baş ərkan [Baş qərargah] Hamburqda olan Saldat Şurasına xəbər verir ki, Saldat Şurası cəbhədə də təşkil edilmişdir. Saldat Şurası feldmarşal Kindenburq ilə münasibətə [əlaqəyə] girişib, öz şəraitini [şərtlərini] ona təqdim etməkdədir.

- Təşrini-saninin 11-ində Berlin əhvalı sakitliklə keçmişdir. Bəzən küçələrdə atışma səsləri eşidilməkdədir. Dükənlər yenə təzədən açılmışdır. Bütün Almaniyaya əfkari-ümumiyyəsi [ictimai rəyi] və hamı firqələr hiss edirlər ki, mütarikə şəraitinin [atəşkəs şərtlərinin] davam etdirilməsi və aclığın şiddətinə bais olmaq, siyasi nöqteyi-nəzərdən imperialist hökumətini endirən, Millətlər İttifaqında və sülhi-ümmidə iştirak etmək arzusunu izhar edən alman milləti əleyhinə çevrilmişdir. Bu hiss Almaniyanın bir para yerlərində bir dərəcədə təsir bağış-

lamışdır.

- Konrada olan Saldat Şurası bütün alman əsgərlərinə böylə bir müraciətdə bulunmuşdur: Qanun və intizamı saxlamaq üçün hər kəs öz yerində qalmalıdır. Hər saldat öz hissəsində qalıb, əvvəlki məmurlara müti olmalıdır [itəat etməlidir]. Nizam qanunları Saldat Şurası tərəfindən hazır ediləcəkdir. Bolşevizm hərəkəti, sosialistlərin işini yıxmağa görə, alman əsgərləri arasında bolşevizm hərəkətinə yol verməməlidir. Saldat Şurası saldatların əqli-səliminə [sağlam məntiqinə] ümidvar olub, sosializm nüfuzuna inanmaqdadır.

Saksoniya inqilabı

Saksoniyadan verilən xəbərlərə görə, orada xalq hökuməti təşkil edilmişdir. Kral taxtından əl çəkib, hamı firqələr istefa vermişlərdir.

KANSLERİN MÜRACİƏTNAMƏSİ

Almaniyanın yeni kansleri Ebret atidə [aşağıda] mündəric [dərç edilən] müraciətnaməni nəşr etdirmişdir:

Yeni hökumət Almaniya millətini vətəndaş müharibəsindən və aclıqdan saxlamaq, öz müqəddəratlarını həll etməyə hazırlamaq qəsdilə hökuməti qəbul etmişdir. İşbu məsələni bütün şəhər və köylər hökumətlərinin müavinəti [köməyi] ilə həll edə biləcəyiz. Mən anlayıram ki, bir para zəvat [şəxslər] üçün yeni zəvat ilə bərabər işlə-

mək müşkül olacaqdır. Fəqət mən bilirəm ki, onlar öz millətlərini ziyadə-sincə sevirilər. İşbu ağır saatda təşkilat işləri dayandırılarsa, Almaniya ölkəsi anarşi və fəqirlik meydanı olacaqdır. Bundan ötrü mənimlə bərabər ölkəmizə xofdan ötrü xeyr [qorxudan, məcburiyyətdən ötrü yox], vicdanən kömək ediniz. Hər kəs öz yerində durub gözləməlidir ki, saat gəlsin də onu öz vəzifəsindən azad etsin.

ALMAN SOSIALİSTLƏRİNİN MÜRACİƏTİ

Almaniya mətbuatı xəbər verir ki, hər iki sosialist firqəsi Stokholmda – Brantinqə; Kopenhaqda – Standinin-qə və Laheydə Tirelsterə böylə bir teleqraf göndərmişlərdir:

Sosialist Firqəsi ilə Bitərəf Sosial-Demokrat Firqəsi bitərəf dövlət[lərin] sosialist firqələrinin nəzərini əqd edilən [imzalanın] mütarikə şəraiti [atəş-kəs şərtlərinin] məzmununa cəlb edir. Çünki bu şərait, aclığın şiddətlənməsinə və davamına səbəb olacaqdır. Hərgah dənizlər mühasirəsi davam etsə, alman seyri-səfaini [gəmi naviqasiyası] məhdud bir hala salınsa, nisfindən [yarısından] artıq yaramaz bir hala gələn dəmiryol mühümətindən [avadanlıqlarından] 5 min paravoz və 150 min vaqon təslim edilsə, əcnəbi məmləkət əsgərlərinin azuqəsi alman məhsulatından [məhsullarından] verilsə, alman millətinin ərzaq işi fəna bir

hala düşəcəkdir. Buna binaən [görə], biz sosialistlər millətlər sosialistlərinə müraciətən imperialist hökumətləri tərəfindən buyurulan şiddətli mütarikə şəraitinin təbdilinə [dəyişdirilməsinə] müavinət [kömək] göstərilməsini xahiş edirik. Bu şərait [şərtlər], Almaniya Sosialist Xalq Cümhuriyyətinin saldatlarına və fəhlələrinə ağır bir zərbə vuracaqlardır. Sizlərə qardaşlıq salamımızı göndəririk.

NOTA

İşbu nota təşrini-saninin [noyabrın] 11-ci gecəsi Vaşinqtonda Baş katib Lansinqə göndərilmişdir.

Baş katib. Demokratik amal və qayəsinin müttəhid [eyni] olduğundan naşi [ötrü], Almaniya Hökuməti rəisicümhur [prezident] Vilsona müraciət edərək sülh əqdini [imzalanmasını] rica etdi. İşbu sülh dəfələrlə Vilson tərəfindən qəbul edilmiş əsaslar üzərinə qurulmalıdır. Bunlar bütün ixtilafli məsələlərin ədalət üzrə həll edilməsi və millətlərin sabit sülhündən ibarətdir. Sonralar Vilson demişdir ki, o, Almaniya milləti ilə müharibə etmək xəyalına düşməz və zülmü rəva görəmməz. Almaniya Hökuməti sülh şəraitini [şərtlərini] aldı. Əlli aylıq bir dəniz mühasirəsindən sonra bütün vəsaiti-nəqliyəni [nəqliyyat vasitələrini] almaq, dəniz mühasirəsini davam etdirmək, milyonlarla qadın və çocuqları ölümünə məhkum etmək demək

dir. Biz işbu şəraiti məcburən qəbul etdik. Fəqət biz Vilsonun nəzərini cəlb edirik ki, işbu şəraiti qövlədən feilə [sözdən işə] gətirmək alman millətinin Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] və daimi sülh tərəfdarı olduğuna rəx-nə salacaqdır [zərər vuracaqdır]. Alman milləti bir dəfə də işbu axırncı saatda Vilsona müraciət edərək, Müttəfiqlərlə bahəm şəraitin yüngülləşməsinə baxılmasını rica edir.

Xariciyyə işləri Baş katibi

İNGİLİSLƏRİN VÜRUDU MÜNASİBƏTİLƏ

Azərbaycan Hökuməti Müttəfiqlər qitəati [qoşunları] komandanı Tomsona bir teleqraf çəkmişdir:

“Ənzəli. Alihəzrət ingilis komandanını general Tomsona. Azərbaycan Hökuməti Müttəfiqlər qoşunununun təhtikomandanızda [komandanlığınız altında] 17 noyabrda Bakıya vüruduna etiraz etməyir. Hökumət əmin olur ki, bu vürud Azərbaycanın istiqlal və səlaməti-mülkiyəsini [ərazi bütövlüyünü] pozmayacaqdır. Hökumətin zənnincə, Ənzəlidə mürəxxəslərimizə [nüməyəndələrimizə] xəbər vermiş olduğunuz ümumi əsaslardan maəda [başqa], Hökumətlə Müttəfiqlər qoşunları komandanının əlaqə və münasibəti [münasibətləri] bizzat [şəxsən, üzbəüz] müzakirətlə [danışqlarla] təyin edilər. Varid olan [gələn] əsgərlərin qəbulu və yerləşdirilməsi üçün Hökumət tərəfin-

dən tədbirlər görülmüşdür.”

Buna cavabən Müttəfiqlər qoşunu komandanı aşağıdakı teleqrafı çəkmişdir:

“Cavabınızdan məmnun qaldım. Ümidvaram, qaldırdığınız məsələlər tamamilə əlverişli bir surətdə həll olunurlar.”

MÜTTƏFİQLƏR ORDUSUNUN BAKIYA VÜRUDU

Azərbaycan Hökumətinin xəbər verdiyinə görə, keçən gün Müttəfiq dövlətlərin heyəti-mürəxxəsəsi [nüməyəndə heyəti] ilə general Tomson cənabları başda olaraq öylədən [günortadan] sonra saat 2 radələrində müstəqil Azərbaycan bayrağı ilə təyinz edilmiş [bəzədilmiş] “Qafqaz və Merkuri” iskələsinə [körpüsünə] gəldi. Hələ öylədən iləri Hökumət tərəfindən iskələ qarşısında fəxri süvari qaraqol dəstəsi durmuşdu. Sahil uzunu bütün küçə, bulvar və Olqinski, Merkurski soqaqlar əhali ilə məmlu [dolu] idi. Bilafərqi-millət [millət fərqi olmadan] cümləsi [hamısı] qonaqların gəlməsinə müntəzir [gəlməsini gözləyərək] səkilərdə səf bağlamışlardı. Şəhərin hər yerinə baxılsa, Hökumətimiz tərəfindən inzi-bəti-əsgəri [hərbi əsəyiş keşikçiləri] qoyulmuş idi ki, paytaxtımızda olan əsəyiş xələdar edilməsin [pozulmasın]. Vaxti-müəyyəndə [müəyyən edilmiş vaxtda] vaporlar iskələyə yaxlaşmadan əvvəl, nazirlərimizdən Behbud xan Cavanşir ilə Ədil xan Ziyadxanov cə-

nabları camaat, ticarət, sənəət [sənəyə] müəssisələri nümayəndələri ilə bərabər avtomobillərdə gəldilər.

“Prezident Kryuqer” adlı vapor Müttəfiqlərin bayraqları ilə süslənmiş [bəzənmiş] iki isküləyə yanaşdı. Ta uzaqdan gənc Azərbaycan bayrağı ilə Müttəfiq bayraqları yekdigərini [bir-birini] salamlayırdı. Ümumi bir sevinc içində general Tomson cənabları ilə heyəti-mürəxxəsə [nümayəndə heyəti] Bakı nümayəndələri tərəfindən istiqbal edildi [qarşılandı]. Gərək Hökumət və camaat nümayəndələrinin nitqlərində, gərək general həzrətlərinin cavabında hər iki tərəfin yekdigərinə qarşı bəslədiyi hörmət və əlaqeyidostanə [dostca münasibət] müşahidə edilirdi. Buradan general Tomson cənabları ilə digər mürəxxəslər [nümayəndələr] sahilə gəldikdə, fəxri qarəqolumuz "urra" deyərək qonaqları təbrik etdi. General cənabları avtomobilə minib yürüdükdə, süvari qarəqol kəməli-intizam ilə avtomobili müşaiyəyə getdi. Misafirlərimizin şəhərdə gördüyü asayiş-i-ümumi və intizamı təsvib etmişlər [bəyənmişlər]. İskələdə Müttəfiq ordusu ilə Ənzəlindən gəlmiş vaporlar arasında Petrovskdan gələnləri də var idi. Ənzəlindən yenə də vaporlar gəlməkdə imiş. Birər-birər sahilə yavuqlaşanlar içərisində əsgərlərdən maəda [başqa] sivil [mülki] əlbisəli də görükdü.

İskələdə istiqbal [qarşılama]

General Tomson cənabları Azər-

baycan Ordusu komandanından raporu qəbul etdikdən sonra, Xariciyyə naziri vəzifəsini ifa edən Ədil xan Ziyadxanov həzrətləri tərəfindən bu surətlə təbrik edildi:

Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsi, Xariciyyə naziri vəzifəsiylə müvəzzəf olmaq [vəzifəsini daşımaq] həsəbilə [səbəbilə] bizimlə əlaqeyidostanədə [dostca münasibətdə] bulunan Avropa düvəli-müəzzəməsi [böyük dövlətləri] nümayəndələri olan zətialilərinizi təbrik etməyə məni mürəxxəs buyurmuşdur [nümayəndə seçmişdir].

Yenidən sülhcuyənə [sülhpərvər] bir fəaliyyəyə girişmək üzrə dağılmış, əzilmiş, qanına boyanmış bəni-bəşər [bəşəriyyət] üçün işıqlı və yeni bir aləm açılır. Aləməşümül müharibənin təzəlzülünü [sarsıntısını] duymuş gənc Azərbaycan xalqı da ancaq şimdiki mütəqil dövlət həyatına başlamışdır.

Millətimiz qəviyyəni ümid edir [böyük ümid bəsləyir] ki, xalqımızın böyük qardeşləri olan əski bir mədəniyyətli Avropa millətləri də bütün bəni-bəşərin ülvi ideallarına erməsi [çatması] naminə bizi də özlərinin mədəniyyət ailəsinə qəbul etməkdən çəkinməzlər.

Münasibəti-bəradəranə [qardeşca münasibətlər] hüsulu [yarınması] üçün zətialiləriniz bir vəsilə [vasitəçi] olunuz, əfəndim! Xoş gəldiniz!

Ziyadxanov həzrətlərinin təbrikini Zeynal Tağiyev cənabları ingiliscəyə tərcümə etdi.

Buna cavab olaraq general Tomson

deyir:

Cahan müharibəsinin xitamı [sona çatması] ilə sizi təbrik edirəm. İngiltərə, Fransa və Amerika ordusu komandanı olmaq həsəbilə [səbəbilə] sizə bəyan edirəm ki, Türkiyə dövləti ilə əqd etdiyimiz [bağladığımız] əhdnamə mövcubincə [sazişə əsasən] məmləkətinizi mühafizə edən Türk Ordusu əvəzinə gəldik. Nə şimdiki, nə də gələcəkdə sizin daxili işlərinizə müdaxilə etmək fikrində deyiliz. Bizim ümumi və mütəqabil [qarşılıqlı] məsaimizlə [səyimizlə] bütün işləri gözəl bir hala salacağımıza ümidvaram.

Badəhu [daha sonra] Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən Miryaqub deyir:

Dövlətli əfəndim! Bayraqlarında millətlər üxüvvəti [qardaşlığı] şüarını nəqş etmiş dövlətlərin nümayəndəsi kimi şəhərimiz Bakının əhalisi tərəfindən sizi təbrik edirəm.

Bir çox fəlakətlər çəkmiş şəhərimizin əhalisi çox şadlıqla sizi qəbul edəcəkdir. Cahan əhəmiyyətini haiz olan [daşıyan] Bakı şəhəri bu yaxınlarda qarqışalıqdan çıxdıqdan sonra, Azərbaycan Hökuməti çalışqanlıığı ilə öylə bir sakit yer olmuşdur ki, hər bir vətəndaş ədalət üzrə müdafiyyəi-mədəniiyyə bula bilər. Bunu hamı təsdiq edir.

Zənn edirəm ki, təhti-idarənizdəki [idarəniz altındakı] ordunun və sizin gəlməyinizlə iqtisadi və mədəni cəhətdən şəhərimiz bir az daha möhkəmləşər.

İkinci dəfə, şəhərimizin hər bir

təbəqəsi tərəfindən təbrik edərək deyirəm: Xoş gəldiniz!

Bələdiyyə İdarəsi rəisi təbrikinə cavabən general əfəndi şəhərimizdə hökmfərma [hökmran] olan nizam və asayişin fəvqəladə gözəlliyindən kəndisinin də xoşhal olduğunu bəyanla deyir ki:

Gələcəkdə də böylə olarsa, zənnimcə, mənim köməyim heç bir şeydə lazım olmayacaqdır.

Rus Milli Şurası tərəfindən nitq irad edən [söyləyən] Podşibyakin general cənablarını təbrik edərək deyir ki:

Ümid vardır ki, Müttəfiq dövlətlərin ordusu vürudu ilə yenə də Rusiyanı düzəltmək və onu Avropa dövlətlər[i] miyanında [arasında] layiqli bir mövqə tutmaq üçün ihya etmək [canlandırmaq] olacaqdır.

Miralay [polkovnik] Rolleqren general Tomson cənablarını Bakıda mövcud rus zabitanı tərəfindən təbrik edir və gənc Azərbaycanın onlara etdiyi xidmət və mehmannəvazlığı [qonaqpərvərliyi] da təqdir edir.

Mirzə Əsədullayev cənabları da Bakı sənəətinin Müttəfiqlər sayəsində tərəqqi edəcəyinə ümidvar olduğunu izhar etdi.

A. SƏHHƏTİN ÜFULİ-ƏBƏDİSİ [ƏBƏDİ QÜRUBU, VƏFATI]

Şu müdhiş, şu qorxunc vəlvəleyihadisat [hadisələrin vəlvələsi] içində şair, təbib Abbas Səhhət də sükutgahi-

əbədiyyətə [əbədi sükut yurduna] çəkilib getdi. Həm maddi, həm də mənəvi xadimi-millət olan Səhhət qardaşımızın üfuli-əbədisindən hənüz Qafqaziya türklərinin xəbəri yoxdur. Zətən bu keşməkeşi-vəqayə və həvadis [vaqiələrin və hadisələrin keşməkeşi] içində kimsənin kimsədən xəbəri yox ki... İştə, böylə bir həngameyi-vəlvələdarda [vəlvələli, çaxnaşmalı zamanda] Səhhətin məzari-əbədiyyətə çəkilməsi millətin guşi-təəssüf və təəllümünə [təəssüf və kədərlənmə qulağına] vasil olmadığı kimi, bu gün yox məsəbəsində [yerində] bulunan mətbuatımızda da vəfati-Səhhətə [Səhhətin vəfatına] dair heç bir şey yazılmadı. Onun milli xidmətlərinə dair bir sətir yazı belə görülmədi. Cühəlayi-avam [avam təbəqə] tərəfindən düçari-təhqir və təkdir olan [təhqirlərə məruz qalan], fəqət əzmi-xürüşani-fikrindən [fikirlərinin coşğun əzmindən] geri dönməyən sevgili şairimiz Səhhət, Gəncə məzaristanında dəfinixaki-əbədiyyət [əbədiyyət torpağında dəfn edilmiş] bulunur. Zətən Şeyx Nizamiyə böyük bir hörməti vardı. Daima Nizaminin layəmut [ölməz] nəzmlərini kəməli-fəşahətlə [səlis bir şəkildə] oxur, samelərini [dinləyicilərini] ləzzətyabi-ədəbiyyat [ədəbiyyatdan ləzzət alan] eylərdi. Ən nəhayət, “pənc gənc” [beş xəzinə] şairi-möhtərəmiylə [möhtərəm şairiylə] həmcivari-məzar oldu [məzarları yaxın oldu]. Şirvanlı şair Şirvan faciəsi əsnasında başqaları kimi şəhəri tərkə məcbur olmuş, yolda soyulmuş, var-yoxu əlindən alınmışdı.

Bir qaç yerlərdə sərsəriyanə dolaşmış, ən sonunda Gəncəyə nəqli-məkan etmişdir [köçüb yerləşmişdi]. Orada xəstə oldu. Zalım və biaman [amansız] ölümün pəncəsindən rəhayab olamayaraq [qurtula bilməyərək] tərkidağdağayi-həyat [həyatın çətinliklərini tərk] eylədi. Səhhətin bu üfuli-nabəhəngamı [vaxtsiz qürubu] ədəbiyyatımız dünyasında böyük bir boşluq buraxdığından dolayı, ciddən şayani-təəssüfdür [təəssüfə layiqdir]. Səhhət öldü. Fəqət əsl düşünüləcək şurasıdır ki, şairi-mütəvəffanın [mərhum şairin] qeyri-mətbu [çap edilməmiş] olan mətrukati-qələmiyyəsi [qələm mirası, yazıları] nasıl oldu? Yoxsa Şirvan faciəyi-üzmasında [böyük faciəsində] yanıb-yaxılan sərvətlər kimi Səhhətin də asari-qələmiyyəsi [qələm əsərləri], sərvəti-fikriyyəsi [zehni sərvəti] ihraq olub [yanıb] getdimi? Məncə şayani-əndişə [əndişəyə layiq olan] burasıdır. Dünyamız hali-asayışə [əmin-amanlıq vəziyyətinə] övdət etdikdən [qayıtdıqdan] sonra ehtimal ki, bu həqiqət anlaşıla biləcəkdir. Şimdilik təbib-i-ədibimiz [ədib həkimimiz] olan cənab Səhhətin vəfatından dolayıərbabi-şəbab [gəncələr] naminə baqi mandələrinə [geridə qalanlara] təziyələr izharla [baş sağlığı verməklə] xətm-i-kəlam eylərəm [sözümü bitirirəm].

*Bakı,
Əbdülsəlimzadə
Məhəmməd Hadi*

DAĞISTANLILAR CÜMHURİYYƏTİNDƏ

“Qafqazskoye slovo” qəzetəsi müxbiri ilə etdiyi müsahibəsində Dağıstanlılar Cümhuriyyəti nümayəndəsi demişdir:

1918 sənəsinin əvəlləndə [əvvəllərində] Dağıstanlılar Cümhuriyyəti öz vətəni və hökuməti bolşeviklərin böyük qüvvəsinə təslim etmək məcburiyyətində qaldığından, müsəlman qolordusunu buraxdı. Fəqət Dağıstanda fəaliyyət bitmədi. Dağıstanlılar öz qüvvələrini cəm etdikdən sonra, ölkələrini yenidən işğal etməyə başladılar. Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 12-sində Dərbənd işğal edilərək üzərində Dağıstan bayrağı təməvvücə [dalğalanmağa] başladı. Təşrini-əvvəlin 23-ündə Teymurxanşura işğal edildi. Dağıstan Hökuməti təcili surətdə buraya köçdü. Bütün işğal edilmiş vilayətlərdə xalq Məclisi-Müəssisan [Təsisçilər Məclisi] dəvətində Hökumətə yəmin etdi. İşbu məclisdə bir dağıstanlı deyil, bütün başqa millətlər də mütənəsinə miqdarda iştirak edəcəklərdir.

Təşrini-saninin [noyabrın] 7-sində Dağıstan Cümhuriyyəti qoşunu tərəfindən Petrovsk işğal edildi. Teleqramda deyilirdi ki, Petrovsku türklər deyil, Cümhuriyyətimiz ordusu işğal etmişdir.

Yusif İzzət paşa Hökumət indində [nəzdində] hərbi müstəşardır [məsləhətçidir]. Cümhuriyyət ordusunda türklər pək azdır. Onlar da fəqət müəllimi-

zabitanıdır [zabitlərə təlim keçənlərdir]. Hər halda bizim ordumuzdakı türklər Cümhuriyyətimiz qulluğundadırlar. Türk Hökuməti və Komandanlığının Cümhuriyyətimizlə əlaqəsi yoxdur.

Bu da məlumdur ki, ingilislər Biçeraxova müavinət [yardım] vədə vermişdilər. Böylə görünür ki, müavinət gecikdi. Təərrüzlərimiz [hücumlarımız] dəmiryolu boyu davam edərək, Qroznıya tərəf çevrilmişdir. Tersk Şurasını bitirdikdən sonra Hökumət Vladıqafqaza köçə biləcəkdir.

Cümhuriyyətin cənubən hüdudu [cənub sərhədi] Samur nəhri ilə Azərbaycanə çatır. Bütün Dağıstan və Çeçenistan başqa qüvvələrdən təmizlənməmişdir. Qabarda ilə əlaqəmiz var. Burada da bolşevizm ilə mübarizə ediləcəkdir.

TÜRK QƏZETƏLƏRİNDƏN

“Xalqa doğru” cəmiyyəti

İzmirde müntəşir [nəşr olunan] köylü qəzetəsində oxuduğuma görə, “Xalqa doğru” cəmiyyətinə təəhhüd [vəd] edilmiş olan 40 min lirədən 19 min lirəsi yatırılmış [hesaba keçirilmiş] olduğundan, cəmiyyət həman [dərhal] vəzifəsinə başlamışdır. Cəmiyyət ilk öncə frengi [sifilis] və frengiyə qarşı yapılaq tədbirləri göstərir bir kitab çıxaracaq və bunu bütün xalqa parasız dağıdacaqdır [paylayacaqdır]. Ondan başqa Kordon üstündə mükəmməl bir dairə [mənzil] tutaraq, orasını bir

kitabxana halına qoyacaq və hər kəs üçün açıq bulunduracaqdır.

"Sabah"

Dörd sənəlik hava müharibəsi

Dörd hərbi sənəsi zərfində şimdiki qədər yapılan təhqiqata nəzərən, Müttəfiqlər 5915 təyyarə zəyə etdikləri [itirdikləri] halda, Almaniya 1920 təyyarə zəyə etmişdir. Yalnız son hərbi sənəsində almanlar tərəfi-müqabilədən [qarşı tərəfdən] 3617 təyyarə, yəni hərbin birinci, ikinci və üçüncü sənələri zərfində [ərzində] düşürülən təyyarələrin həman iki mislini mütəcaviz [demək olar ki, iki qatına çatan] təyyarə düşürmüşlərdir.

Bu ərqam [rəqəmlər] hava sahilinə verilən əhəmiyyətin sürətlə təzayüd etdiyini [artdığını] isbat etməkdədir. Müttəfiqlər 430 sabit balon zəyə etmişlərdir. Biz 163 sabit balon zəyə etdik.

"Tənin"

Təhtəlbəhr [sualtı qayıq] müharibəsinin nətəyici [nəticələri]

Hərbin bidayətindən [başlanğıcından] bəri Müttəfiqlərin istemal [istifadə] etməkdə olduqları cahan səfaini-ticariyyəsi [ticarət gəmiləri] tədabiri-hərbiyyəmiş [hərbi tədbirlərimiz] sayəsində təqribən 18 milyon 251 min tonilato tənəqüs etmişdir [azalmışdır]. Bu miqdarın 11 milyon 175 min tonilatosu ingilis ticarət donanmasına aiddir. Bu əsnada yapılan təhqiqata nəzərən, Müttəfiqlərin kəndi səfayini-

ticariyyələri və ya kəndi nəqliyyatlarında qullandıqları ticarət səfainindən [gəmilərindən] yuxarıda ziyai [itkisi] bildirilən miqdardan mədə [başqa], mayıs zərfində [may ayı ərzində] ayrıca məcmusu [cəmi] təqribən qeyri-safi [brutto] 48 min tonilato luq səfayini-ticariyyəsinin vəxim [ağır] surətdə xəsarətdə olaraq [xəsarət alaraq], kəndi vəsaiti-hərbiyyələri [hərbi nəqliyyat vasitələri] ilə düşmən limanlarına ricət edildiyi [çəkildiyi] anlaşılışdır.

"Tənin"

Amerikadan Etilaf dövlətlərinin istiqrazı

"T." qəzetəsi Etilaf dövlətlərinin Amerikadan aldıqları istiqrazı dərc etmişdir. İstiqrazın cümlətanı 6 milyard 901 milyon 590 min dollardır və yaxud 30 milyard 457 milyon 950 min frankdır. Bunlardan 660 milyon dollar İtaliyanın borcudur, 325 milyon dollar Rusiyanındır, 131 milyon dollar Belçikanındır, 15 milyon 790 min dollar Yunanıdır, 9 milyon dollar Serbiyanındır, 3 milyard 18 milyon İngiltərəninindir, 1 milyard 675 milyon Fransanınındır. Rusiya əqd etdiyi [saziş bağladığı] 325 milyon istiqrazdan 187 milyon dollar ala bilmişdir.

Müharibə neçəyə tamam olmuşdur

Nemes mənbələrinin məlumatına görə, Etilaf dövlətlərinin məxarici 3 dəfə Mərkəzi düvəl [dövlətlər] məxaricatından fəzlədir [artıqdır]. Tərəfey-

nin [iki tərəfin də] məxaricatı 800 milyard markdır. Müharibənin dördüncü sənəsi məxaricatı hər ayda Etilaf dövrlətləri 15 milyard 300 milyon mark idi. İşbu vaxtadək Mərkəzi düvəl 5-8 milyardadək xərc edirmişlər.

MÜXTƏLİF XƏBƏRLƏR

İrlandanın tələbi

İrlandiyalıların qəhrəmanı Dilon İngiltərə Parlamanından tələb etmişdir ki, Sülh Konqresinədək İrlandiyanın istiqlaliyyəti təsdiq edilsin.

Ukraynada alman qoşunları

Sofiyadakı Ukrayna nümayəndəsinin xahiş[i] və başqa sabiq Rusiyaya daxil olan hökumət təşkilatlarının vasitəsilə İspaniyanın Sofiya mürəxxəsi [nümayəndəsi] öz Hökumətinə müraciətlə rica etmişdir ki, Müttəfiqlər və Amerika hökumətləri nəzdində Almaniya qoşunlarının geri çağırılması üçün təşəbbüsatda bulunulsun. Əks surətdə işbu ölkələrdə anarşi baş qalxızacağı ehtimalı ilə əhalinin bolşevizm tədhişinə [terroruna] məruz qalacağı labüddür [qaçılmazdır]. Ukrayna xüsusi ordu təşkil etdikdən sonra Almaniya qoşunları geri gedə bilərlər.

ORDAN BURDAN

İstiqlaliyyət...

İstiqlaliyyəti-siyasiyə və milliyə

[siyasi və milli istiqlaliyyət]...

Bu neməti-üzməyə [böyük nemətə] Qafqaz millətləri nail oldular: Müstəqil Gürcistan,

Müstəqil Ermənistan,

Müstəqil Azərbaycan,

Müstəqil Dağıstan

əmələ gəlib, hər kəs öz əli, öz başı olaraq asudə yaşamağa başladı. Cəmiəsi bir neçə aydır ki, bu asudəliklə yaşayırıq. Hər kəs şaddır. Yerimiz, yurdu-muz, torpağımız özümüzün. Hökumətimiz, camaatımız, qoşunumuz özümüzün. Dinimizə, ayin və adətimizə edilən şəmatətdən [bədxahlıqdan] qurtulduq.

Dilimizə, millət və milliyətimizə vurulan həqarətdən qurtulduq.

Qəyyumumuz da özümüz, yiyəmiz də özümüzük. Öz-özümüzü yaxşı-yaman dolandırırıq. Kimsəyə ehtiyacımız yoxdur.

Qaradavoy lazımsa, varımızdır.

Ministir lazımsa, varımızdır.

Qoy desinlər ki, hələ nöqsanımız çoxdur. Nə olar?

Azadəyik, asudəyik, təknilinə [əskikləri tamamlamağa] çalışsaq.

* * *

Hərdən bir başımıza qara-qara fikirlər gəlir. Birdən bu azadəliyi, bu asudəliyi, yəni istiqlaliyyətimizi əlimizdən geri alarlar...

- Nə üçün?

- Elə-belə!

- Necə “elə belə”? İndi başladıq asudə nəfəs çəkməyə...

- Çox danışma!

- ??!!...

O halda, hüquqi-bəşəriyyəimizi qəsb edənlərə qarşı qəlbimizdə əmələ gələn nifrətin dərinliyini təsəvvürə gətirmək mümkün olarmı?

Lavallah [vallah yox]!!

Bu qədər dərin bir nifrətin dəhşətini təsəvvür etmək istəyənləri vəhşət basar!

Qasib [qəsbkar] milyonlarca qəlbərdə kəndinə qarşı bürüz edən [özünü göstərən] bu nifrətin dərya kimi guşü-xuruşanından [coşub-daşmasından] divanəvar [dəli-divanə kimi] bir halətə gəlib, tükələri qabarar, gözləri kəlləsinə çıxar, rəngi saralar, ağıl çaşar, dəhşət və vəhşət içində başından yapışıb fəryad edər:

- Mən nə yaptım? Nə yaptım?!

Lakin günahi-kəbirədən [böyük günahlardan] daha betər, daha fəna olan bu şəni [pis; biabırçı] əmrə [işə] kim mürtəkib ola [qol qoya] bilər? Yenicə azad edilmiş bir milləti yenidən əsir etmək?!

Yenidən qul etmək?!

Bu jandarmlığı – əvvəlcə edəni məlumdur – indi kim edə bilər?!

Hürriyyət sevən ingilismi?

Azadlıq yolunda qanlar tökən firəngmi?

Sərbəstlərdən də sərbəst olan amerikalıların?

Mühaldır [qeyri-mümkündür]!

Ağla sığışan deyildir!

* * *

Qanlı müharibə bitmək üzrədir.

Sülh olacaqdır deyirlər.

Bu müdhiş [dəhşətli] müharibədən sonra bəşəriyyətin uzun bir sülhə, tam bir asayişə əşaddi-ehtiyacı [şiddətli ehtiyacı] vardır. Əgər bu sülh genə köhnə adət üzrə bir millətin ağa, o biri millətin qul olmasını əsas edərsə, o halda sən ey bəşəriyyət, sülh adını eşidərsən, amma üzünü görməzsən. Asayiş səsinə eşidərsən, amma asayiş nə olduğunu bilməzsən!

Bəlkə topa, tufəngə ümid edirsən ki, qul edilən millətin ağzını yumar?

Bica [yersiz] ümid!

Çünki:

Bu olar zülm.

Və zülm olan yerdə sülh olmaz. Zira, haqq zülm ilə müharibəyə qalxar.

Desən ki, zülm haqqı basar, çünki onun topu, tufəngi vardır, haqqın nəyi var?

Onda sənə haqq-gu [haqqı söyləyən] şairin haqq sözləri ilə cavab verib deyərəm ki:

“Zülmün topu var, gülləsi var, qəl’əsi varsa, Haqqın da bükülməz qolu, dönməz üzü vardır!”

Filankəs

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Ərzaq Nəzarəti Gəncədən böylə bir teleqram almışdır:

“Gündən-günə Qazax qəzasında artmaqda olan vəba və sair sari [yoluxucu] xəstəlikdən çox adam ölü. Qəndə

çox ehtiyacımız vardır. Poti şəhəri qaz (neft cövhəri) əvəzində qənd mübadiləsinə girişməyi təklif edir. Qazax qəzasında da qaz mövcuddur.

Qazax kooperatifi vasitəsilə qəndə əvəz olaraq neft göndərmək üçün icazə verməyinizi rica edirəm.”

* * *

Bakı Dövlət Xəzinəsi Ərzaq Nəzarəti İdarəsinə xəbər verir ki, 11 təşrinisənədə [noyabrda] Maliyyə Nəzarətindən aldığımız məlumatdan anlaşılır ki, smeta xaricində olaraq Ərzaq Nəzarəti ixtiyarına Ləvazimi-Əsgəriyyə İdarəsi [Hərbi Ləvazimat İdarəsi] üçün (hesabatı-cariyyə [cari hesab] olaraq) 10 min rublə buraxılmışdır.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

- Maarif Nəzarəti edadi məktəblərin tədris haqqını işbu qərarla qəbul və təsdiq etmişdir: Ehtiyat [hazırlıq] siniflərində ildə 200 rublə, əvvəlinci sinifdən səkkizinci sinifədək ildə 400 rublə.

- Maarif Nəzarəti bütün edadi məktəblər müdirlər və rəisələrinə xəbər vermişdir ki, bu vaxtadək məktəblilərin ixrac, qəbulu və bir yerdən o biri yerə köçməsi işlərinə nahiyə maarif müdiri tərəfindən baxılırdı. Bundan sonra isə bu işlər Maarif Nəzarətindən asılı olacaqdır.

- Bələdiyyə qulluqçularının məvacibi artırılmaq məsələsindən naşi [ötrü] Maliyyə şöbəsi təşrin-i-əvvəl [oktyabr]

məvaciblərinin təfavütünü hesab etməklə iştiğal edir [məşğul olur].

- Şəhər müəssisələrindən ötrü Bələdiyyə İdarəsi 20 ədəd buxar qazını almağı qət etmişdir.

- Müştərək [kollektiv] müqavilənamənin fəsx [ləğv] edilməsindən dolayı Maliyyə Komissionu hal-hazırda təcili surətdə qulluğundan ixrac edilmiş və vəfat etmiş qulluqçuların əyalına [ailəsinə] maddi müavinət [yardım] layihəsi tərtib verir.

- Azərbaycan Dəmiryolları müdiri bütün mövqif [stansiya] müdirlərinə əmr göndərmişdir ki, Poylu mövqifindən Bakıyadək Milli Şura üzvlərinin səfərinə müavinətdə bulunsunlar.

- Azərbaycan Dəmiryolları müdiri M. Aslanov cənabları bütün mövqiflərin süni və ticarət cəhətlərini təftiş etməkdən ötrü dəmiryolları acəntələri ilə bərabər iqdamata [təşəbbüsə] başlamışlar.

- Azərbaycan Dəmiryolları İdarəsi tərəfindən yeni iki tren nömrə 8 hazırlanmasına başlanmışdır ki, Tiflislə Bakı miyanında [arasında] işləyəcəkdir. Bundan əlavə, təmir edilmiş vaqonlardan da 3 və 4 nömrəli posta trenlərinə əlavə ediləcəkdir.

TEATRO VƏ MUSIQI

“Dağılan tifaq”

Cümə günü təşrin-i-saninin 15-ində Hökumət Teatrosunda Hacıbəyli Qar-

daşları Müdiriyyəti aktyorları tərəfindən əvvəlcə "Dağılan tifaq" faciəsi və dalınca "Axşam səbri xeyir olar" nam komediya mövqeyi-tamaşaya qoyuldu.

Nəcəf bəyin rolunu artist Sidqi Ruhulla ifa edirdi. Bu cənab nədənsə Nəcəf bəyi cavananə bəzəkdə (qrimdə) və özünə yaraşmayan libasda təsvir edirdi; vəhalonki [halbuki] Nəcəf bəy sinni [yaşlı] və kəndisinə yaraşan libas gərək olaydı. Axırncı pərdədə isə Sidqi cənabları Nəcəf bəy əvəzinə mərhun Tolstoyun qiyafəsində və Nəcəf bəylərə dəxli olmayan, avropalıya bənzəyən bir hərəkətlə oyununu başa verdi. Sona xanımın rolunu ifa edən Olinskaya xanımın əvəzinə bu rolu Pəri xanım rolundakı Məğfurə xanım ifa etsəydi çox gözəl olardı. Çünki Məğfurə xanımın danışığından və artistkaya layiq hərəkətdən aşkaraca məlum olurdu ki, Sona xanımlığı vəzifəsini bu xoşca başa verdi. Olinskaya xanıma cavan rollarda çıxmadığı məsləhət görürük.

Qayıbov cənabları öz rolunda zəif olduğundan masəva [başqa, özgə] bəzəyi və libası heç Aslan bəy rolu üçün yaraşmırdı.

Rüstəm Kazımzadə öz rolunda yaxşı idisə də, amma bəzəksiz səhnəyə çıxdığı üçün oyunu ahəngə xələl yətirirdi. Mirmahmud Kazımlı miyanəhal [ortabab] oynayırdı. Buna qoca rolu yaraşır.

Nəcəf bəyin oğlu Süleymanın rolunu ifa edən Şərifzadənin aktyor

olmayıb, həvəskar olduğu aşkar idi.

Nazlı xanım rolunu ifa edən Leyla xanımın bundan sonra səhnəyə çıxmasını məsləhət görməyirik. Çünki hangi pyesədə oynasa, o pyesəni bərbad etməyi indidən məlum və aşkardır. Yerdə qalan aktyorlar “fəmən yəməl” [başdansovdu] vəzifələrini bitiridilər.

Ələlümüm "Dağılan tifaq" pyesəsinin bərbad bir halda keçməsi isbat edir ki, müsəlman aktyorları dramaya şimdiyədək əhəmiyyət vermək istəməyiblər.

"Axşam səbri xeyir olar" komediyasında Məşhədi Şəbanın rolunu ifa edən komik Hacığa Abbasov cənabları səhnədə aktyor olmayıb, məhz Məşhədi Şəban olub, hərəkət və səkənatı [duruşu] ilə camaatı feyziyab edirdi. Bu cür rollar Abbasov cənablarına çox yaraşır. Övrəti Gülcahanın rolunu yuxarıda zikr olunmuş Leyla xanım genə bərbad etdi.

Qızı Çimnazın rolunu oynayan Olinskaya xanım rolunu bilmədən yaxşı oynaya bilmədi.

Tacir rolunu ifa edən Xəlil Hüseyinzadə öz rolunda idi. Məşhədi Şəbanın nökrəi Məhəmmədcəfərin rolunu ifa edən Rza Darablı cənabları libas və hərəkətilə məxfi bir gəlin olub gəlin dilində sual-cavabı oyuna bir hüsn verib camaatı artıq dərəcədə güldürdü. Darablı cənabları həmişə bu cür rollarda olsa yaxşıdır.

Teatroda camaat az deyildi.

Tamaşaçı

QUBADA ASAYIŞ

Heç tərəfdə soraq verilməyən bir asayiş Quba qəsəbə və qəzasında hal-hazırda hökmfərmədir [hökm sürməkdədir]. Qətl, xırsızlıq və başqa dürlü cinayətlər ocağı olan Quba qəzasının bu qədər əmniyyət kəsb etməsi [əldə etməsi] hər kəsi heyrətlərdə buraxır. Əski zamandan polis xidmətində olanlar “Keçmiş «xoşbəxt» vaxtlarda hər gün 50 və daha ziyadə cinayət raporları alardıq, şimdiki yahu bir dənə olsun belə gəlmir” deyərək təəccüblənirlər. Müstəntiqlər “İşsizlikdən bezikdik, canım” deyərək şikayət edir. Ən calibi-maraq [maraqlı] şurasıdır ki, iğtişaş günlərində yağma [talan] edilmiş heyvan və başqa əşyaları talançılar gecələyin gətirib məntəqə və nahiyə polis idarələri qapısına buraxıb qaçırlar. Bu günlər Quba-Xaçmaz şose yolunda bir gülməli hekayə vaqe olmuşdur ki, yazmadan keçəmməm.

Bir arabada həmişə qorxaqlıqları ilə məhşur Quba yəhudiləri Xaçmazdan Qubaya gəlirlərmiş ki, ətraf köylərə gedən bir qaç sūvari müsəlmanlar onlarla qarşı-qarşıya çıxırlar. Axşamın qaranlığından yolçu müsəlmanları çapovulçu zənn edən yəhudilər arabadan enib ətrafa səslənərək haraybağırtdı qopardırlar. Əhvalı belə görə müsəlmanlar nə qədər “Canım, vallah biz yol adamıyıq, sizinlə heç bir rücumuz [işimiz] yox; gəliniz, yolunuza doğru davam ediniz” deyərək səslənsə də, yəhudilər iləriləməzlər. Axirən

[axırda] müsəlmanlar “Allah sizin bələnizi versin; qaimməqam əfəndi bu hadisəni eşitmiş olsa, bizi haydud [quldur] zənn edib də başımıza nə bəlalər gətirməz” deyərək atlarını yoldan çıxarıb başqa istiqamətə doğru yollanırlar və yəhudilər dəxi toplaşır yollarını təqibə başlayırlar.

İştə, Quba qəzasında əmnü-asayiş [əmin-amanlıq və asayiş] bu qərar ilədir.

* * *

“Azərbaycan”ın keçmiş nömrələrinin birində xəbər verdiyim kimi, az zaman içində bir qan ocağı olan Quba qəzasında bu qədər xeyirbəxş əmnü-asayiş vücuda [meydana] çıxaran yeni qaimməqamımız Əmir xan Xanxoyski əfəndinin qırılmaq bilməyən polad hümmətləridir. Xan əfəndi yalnız asayiş bərpa etmək üçün işləməyib, Qubanın rifahi-hal və səadəti, nəşri-maarif [maarifin yayılması] və məkatib güşadı [məktəblər açılması] üçün var qüvvələrini sərf etməyi müzayiqə etməyirlər [əsirgəməyirlər]. Lakin təəssüflər olsun ki, Xan əfəndinin başqa vəzifə başına təyin edilməsi xəbəri gündən-günə kəsbi-qüvvət etmədədir [güclənməkdədir]. Şu xəbəri eşidib də Qubanın əhvalına ağlamadan kəndimi alammayıram. Zira Quba kimi bir çox fəlakətlər görüb, böhranlı günlər keçirmiş tərəf [məmləkət] üçün Xan əfəndi kimi çalışqan bir hakim Allah vergisi olmuşdu. Xan əfəndini götürmək yenə təzədən Qubanı qəzanın qarşısına atmaq deməkdir. Xan əfəndinin gəlməsilə Qubanın bəxtli qitələr

[bölgələr] sırasına keçəcəyi bəklənir idisə, getməsiylə də şu ümidlər bərhəva [puç] olacağı təhdidi doğur.

H. R.

LƏNKƏRANDAN

Xüsusi müxbirimizdən

Əsədullah Əliyevin qətl edilməsi Lənkəran müsəlmanlarının qəminə və narazılığına bais olmuşdur. Mərhum əsgəri inqilab komitəsi üzvü olmağına ətraf kəndləri gəzib müsəlmanlarla Rusları barışdırmaq və ittihadə dəvət etmək üçün əldən gəldiyi qədər işləmişdir. Onun qətli indiyə qədər müəmmalı bir surətdə qalmışdır. Məhəlli hökumət bu işi açmaq və qanlıları tutmaq üçün bir tədbir ittixazına girişmişdir. Onun qətlindən məhəlli komanda soldatlarından biri məznun tutulur. Çünki Əliyev beşaçılan gülləsi ilə komissar yaxınlığında vəqə olan iclasda qətl edilmişdir. Burada danışıldığına görə bu yaxınlarda İngilis əsgəri dəstəsinin Lənkərana gələcəyi gözlənilir. Bundan əlavə İngilis əsgərlərinin Avetisov dəstəsi ilə bir yerdə işləyəcəkləri dəxi rəvayət olunmaqdadır. Bu xəbərin nə qədər doğru olub-olmadığını bilmərik. Biz ancaq burasını yəqin etmişik. Avetisov soldatları Lənkərandan getməyincə müsəlmanlar öz evlərində rahat nəfəs çəkə bilməyəcəklərdir. Buna binaən vücudə gətirilən

qanunsuzluq və dəhşətlərdən xilas olmaq üçün Avetisov dəstəsi bizim şəhərimizi məmləkət mənafeyi xatiri üçün tərk etməlidir.

Berlin Darülfünununun həkimi

L. Melkumyans

Əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevov caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Doktor Krinski

Sifilis, əmrəzi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərazinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağiyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263 12-1

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırdırma dişlər. Dişin yaxşı

qayrılması təmin olunur. Kənardan gələn-
lər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər mü-
nasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və ax-
şam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə,
14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü
mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və
qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicə-
xanasının müdiri nəzarəti altında süni diş-
lər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi;
axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan
12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin kün-
cündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası.
Telefon nömrə 54-44.

232

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə
kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə
kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız
çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni
dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və
çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə
20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan Milli Şurasında

səh. 327. “Səhər qeyri-mümkün ədd
[hesab] olunan...”: “Ədd olunan” yerinə
qəzetdə səhvən “ədd olunmayan” yazıl-
mışdır.

Gəncədən alınmış teleqraf

səh. 328. Bu teleqraf mətninin bəzi
cümlələrində rəbitəsizlik var.

Alman sosialistlərinin müraciəti

səh. 332. “Sosialist Fırqəsi”: Almaniya
Sosial-Demokrat Partiyası nəzərdə tutulur.
“Bitərəf Sosial-Demokrat Fırqəsi”: Al-
maniya Müstəqil Sosial-Demokrat Partiya-
sı nəzərdə tutulur.

Nota

səh. 332. “Baş katib”: ABŞ Dövlət ka-
tibi (Xarici İşlər naziri) nəzərdə tutulur.

səh. 333. “Xariciyyə işləri Baş katibi”:
Almaniya Xarici İşlər naziri nəzərdə tutu-
lur. O dövrdə Almanyanın Xarici İşlər
naziri Vilhelm Zolf olmuşdur.

Müttəfiqlər ordusunun Bakıya vürudu: İskələdə istiqbal

səh. 335. “...Bələdiyyə İdarəsi tərəfin-
dən Miryaqub...”: Miryaqub Mehdiyev
nəzərdə tutulmuşdur.

A. Səhhətin üfuli-əbədisi

səh. 336. “...“pənc gənc” [beş xəzinə]
şairi-möhtərəmiylə...”: Nizami Gəncəvinin
beş məsnəvidən ibarət “Xəmsə”sinə işa-
rədir.

“Şirvan faciəsi”: Erməni quldurlarının
Şamaxıda törətdikləri qırğınlar nəzərdə tu-
tulur.

**Türk qəzetələrindən:
“Xalqa doğru” cəmiyyəti**

səh. 337. “Kordon”: İzmir şəhərinin məşhur bulvarı.

Ordan-burdan

səh. 340. “Zülmün topu var, gülləsi var, qəl’əsi varsa, / Haqqın da bükülməz qolu, dönməz üzü vardır!”: Bu misralar türk şairi Tofiq Fikrətin “Millət şərqi” adlı məşhur şeirindən götürülmüşdür.

Bakı xəbərləri

səh. 341. “Azərbaycan Dəmiryolları müdiri”: Azərbaycan Cümhuriyyətinin Nəqliyyat və Rabitə naziri Xudadad bəy Məlikaslanov nəzərdə tutulur.

Qubada asayiş

səh. 344. “H. R.”: Bu imza Hüseyn Rza Məhəmmədbəyliyə məxsusdur.

Çərşənbə axşamı, 19 noyabr 1918-ci il, nömrə 44

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 12 səfərülmüzzəffər sənə 1337. 19 təşrin-i sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Müttəfiq hökumətlər mürəxəssi [nümayəndəsi] sifətilə Bakıya düxul edəcəyim zimmində [daxil olacağım üçün] ümum əhaliyə elan edirəm ki, Bakı Müttəfiq hökumətlər naminə ingilis ordusu tərəfindən işğal olunacaqdır. Fransa və Amerikanın hökumət-i müştərəkə [Amerika Birləşmiş Ştatları] mürəxəssləriylə bərabər biz buraya müvasilət etdik [gəldik]. Rusiya Hökumətinin qənaəti və etilaf-i kamilə [tam bir uzlaşma] hasil etdikdən sonra, Osmanlı Hökuməti də tətili-müharibə əqdilə [atəşkəs imzalamaqla] rizasını bəyan etmişdir.

Qalib olduğumuz şu saat heç bir vaxt xətirimizdən çıxmayacaqdır ki, Rusiya əqvam [xalqları] və əhali[si] ümumi müharibənin ibtidasında [başlanğıcında] Müttəfiq hökumətlərə böyük xədəmatda [xidmətlərdə] bulundu. Müttəfiqlər Rusiyada asayiş ehdas etməkdən [yaratmaqdan] və Rusiyanın əskisi kimi miləl-i kəbirə [böyük millətlər] miyanında [arasında] dəröhdə eylədiyi [daşdığı] mövqeyi təmin et-

məksizin evlərinə övdət etməyəcəklərdir [qayıtmayacaqlar]. Qafqaziyada iğtişəşat əlan [hal-hazırda] davam etməkdədir. Qət’ən [qəti surətdə] düşmənlərimiz tərəfində[n] mövcib olan [düşmənlərimizin səbəb olduğu] şu iğtişəşatı Bakı cəbhəsində təskin etmək [sakitləşdirmək] vəzifəsini ifa edəcəyəm.

Gərək Türkiyədə və gərək Almaniyada demokratik əhali hökuməti mövcud deyildir – əgər onlar kəndi məmləkətlərindən dişarı [xaricdə] başqa hökumətlərdə cümhuriyyət ehdas etməkdən [qurmaqdan] bəhs edirlər. Bu ancaq kəndi məqsədləri üçündür və deyil məhəlli [yerli] əhalinin mənfəəti üçün.

Müttəfiq hökumətlər Rusiyanın bir arşın ərazi[sini] belə zəbt etmək niyyətində deyildirlər. Bu[nun] haqqında onlar Rusiya əqvam [xalqlarına] və əhali[sinə] vəd etmişlər. Rusiyanın ümuri-daxiliyyə [daxili işlərinin] idarəsinə Müttəfiqlər heç müdaxilə etməyəcəklər. O, ancaq Rusiya əhali[si]nin ümurudur [işidir].

Osmanlı və alman iğtişaş acentləri[ni] ləğv etmək üçün gəldik. Biz bu surətdə asayiş və səadəti-ümumi təmin etmək niyyətində[yik]. Bütün əqvam və əhali[yə] tərəfimizdən müsavat-i kamilə [tam bir bərabərlik] veriləcəkdir.

Müvəqqədən [müvəqqəti olaraq] məhəlli [yerli] və bələdiyyə məmuriyyətləri tərəfimizdən təyin olunacaqdır və nizam və qanunun təmini[nə] bilxassə [xüsusilə] diqqət edəcəyiz. Bu ehtiyacatın ifası [ehtiyacların ödənməsi] üçün əhalinin hər sinfinə müraciət [edəcəyəm] və hər kəsin kəndi ümurişəxsiyyəsinə [şəxsi işlərinə] davam etməsini əmr edirəm.

Ümuri-idarədə [idarəçilik işlərində] ittixaz olunacaq təd[a]bir [alınacaq tədbirlər] mümkün olduğu qədər xəffif tutulacaqdır. Ümuri-ticariyyə [ticarət işləri] təşviq [ediləcək] və hər cins müavinət [yardım] veriləcəkdir.

Ümum namuslu əşxasın [şəxslərin] müavinəti [köməyi] ilə, dəröhdə eylədiyim [öhdəmə götürdüyüm] vəzifələrin icrasını ümid edirəm.

Atidəki [aşağıdakı] əlzəm tədbirlər həman icraya qoyulacaqdır:

Əvvəla, şəhərdə bulunan ümum əşxas ordumuz idarəsi tərəfindən himayə olunub, kəndilərində bulunan tüfəng və revolverlər təyin olunacaq mərkəzlərə və [təyin olunacaq] vaxtda təslim olunacaqdır [təhvil veriləcəkdir].

Saniyə [ikincisi], Osmanlı əsakiri [əsgərləri] çıxdıqdan sonra, əhali tərəfindən idarəmizə təslim olunacaq

Osmanlı və alman təbəələri – şu iş üçün hədaya [hədiyyələr] veriləcəkdir.

Salisən [üçüncüsü], idareyi-örfiyyə [fövqəladə vəziyyət] elan olunacaqdır, mülki hökumət asayiş-i-ümumi ümuri-təmini [ümumi asayiş təmini işinin] məsuliyətini dəröhdə edincəyə [öz öhdəsinə götürəcəyə] qədər.

Şimali İran komandanı

Fəriq general [general-mayor]

Tomson

TÜRKİYƏ İLƏ MÜTARİKƏ ŞƏRAİTİ [TÜRKİYƏ İLƏ ATƏŞKƏSİN ŞƏRTLƏRİ]

Türkiyə ilə əqd edilən [imzalanan] mütarikə şəraiti təşrinə-əvvəlin [oktyabrın] 31-indən saat 12-dən qanun gücü alır:

1) Dardanel, Bosfor boğazlarının açılıb, Qara dənizə azad buraxılması. Bosfor tabyaları [istehkamları] Müttəfiqlər tərəfindən zəbt edilir.

2) Türkiyə sularında olan torpedo, mina və qeyrilərin göstərilməsiylə, lazım olduğu təqdirdə bunların sularından yığışdırılması üçün müavinət verilməsi [kömək edilməsi].

3) Qara dənizdə olan minalar haqqında hər cür məlumat verilməsi.

4) Müttəfiq hərbi əsirlər və Türkiyəyə cəm edilmiş ermənilər İstanbula yığılıb, Müttəfiqlərə təslim edilməlidir.

5) Sərhədlərə nəzarət edib, daxili asayiş-i mühafizə edən əsgərlərdən başqa Türk Ordusunun tezliklə tərxis

edilməsi. Saxlanılacaq əsgərlərin qədəri və onların duracaqları yerlər Türkiyə ilə müzakirədən sonra müəyyən ediləcəkdir.

6) Türkiyə sularında və ya Türkiyə tərəfindən zəbt edilən sulardakı hamı gəmilərin göstəriləcək Türkiyə limanlarına cəm edilib təslim olmaları. Ancaq polisiyə və başqa bir ehtiyacat üçün Türkiyə sularında xırda gəmilər qalacaqdır.

7) Müttəfiqlər bir təhlükə ilə təhdid edildikləri zaman hər cür sövqülcəyş məntəqələri [hərbi baxımdan stratejik məntəqələri] zəbt etmək haqqına malikdirlər.

8) Hal-hazırda Türkiyə tərəfindən zəbt edilən limanlar istifadə üçün azad buraxılır. [Düşmənlərin] limanlardan nəfərdar olması [istifadə etməsi] rədd edilir. Eyni şərait ticarət və tərxisi-əsgər [əsgərlərin tərxisi] münasibətilə Türkiyə sularında olan Türkiyə ticarət gəmilərinə də şamil olur.

9) Gəmilərin təmirini yüngülləşdirmək üçün bütün Türkiyə limanları ilə cəbbəxanasından istifadə edilir.

10) Müttəfiqlər Tavr tunellərini zəbt edirlər.

11) Türkiyə əsgərlərinin tezliklə İranın şimal-qərbindən müharibədən əvvəl[ki] sərhədə aparılmaları üçün əmr verilmişdir. Bu əmrə əməl edilməlidir. Zaqafqaziyanın bir hissəsini təxliyə etmək əmri Türkiyə əsgərlərinə verilmişdir. Müttəfiqlər məhəllində [yerində] məsələyə aşına [bələd] olduqdan sonra hərgah tələb etsələr, qalan hissələr də Zaqafqaziyanı təxliyə

edəcəklərdir.

12) Türkiyə Hökumətinə məxsus telsiz və telli teleqraf xəttindən başqa, qalanları Müttəfiqlərin kontrolu altında olacaqlardır.

13) Bəhriyyə [donanma], hərbiyyə və ticarət ehtiyacatı üçün lazım olan malların tələf edilməsi qadağan edilir.

14) Məmləkət ehtiyacatı təmin edildikdən sonra, Türkiyədən kömür, yanacaq və bəhriyyə ehtiyacatı üçün lazım gələn şeylərin alınmasına imtiyaz verilir.

15) [Müttəfiqlər] dəmiryollara kontrol qoymaqdan ötrü hal-hazırda türklər tərəfindən zəbt edilən Zaqafqaziya dəmiryolları daxil edilməklə, bütün dəmiryol xətlərindən sərbəst bir surətdə istifadə edəcəklərdir. Əhali ehtiyacatı üçün lazımı surətdə diqqət veriləcəkdir. Bu maddələr Batumun Müttəfiqlər tərəfindən zəbt edilməsi əleyhinə etiraz etməyəcəklərdir.

16) Suriya, Hicaz, Yəmən və Beynənnəhreyndə olan qarnizonlar, beşinci maddədə göstəriləndi kimi, qanun və asayiş gözləməkdən ötrü saxlanan lazımı qədər əsgərlərdən başqa məzkur [adı çəkilən] yerlərdən çıxarılmalıdırlar.

17) Trablusda və Kirenaikada olan türk əsgərləri yaxında olan İtaliya qarnizonuna təslim edirlər. Türkiyə Hökuməti təslim haqqında verilən əmrə əməl etməyən zabidlərə azuqə verilməyəcəyini öhdəsinə almışdır.

18) Bütün alman və Avstriya maryaqları [dənizçiləri] və başqa adamlar bir ayın müddətində Türkiyədən çıxarılmalıdırlar.

rılmalıdırlar. Uzaq yerlərdə olan adamlar bu müddətdən sonra da olsa, tezliklə Türkiyədən getməlidirlər.

19) Silah və mühümmat [ləvazimat] təqsimindən [paylanmasından] ötrü, həmçinin nəqliyyat vəsaili [vasitələri] haqqında verilən əmrlərin lazım gələn zaman ifası 5-inci maddəyə müvafiq olmalıdır.

20) Müttəfiqlərin mənafeyini gözləməkdən ötrü onların nümayəndəsi Türkiyə Ərzaq naziri yanında olacaqdır. Məzkur nümayəndə hər cür lazım gələn vəkalətə malik olacaqdır.

21) Əsirlər Müttəfiqlər ixtiyarında qalacaqlar. Mülki əsirlərin azad edilmələri haqqında ediləcək istidalara [xahişlərə] əsgəri acentə tərəfindən baxılacaqdır.

22) Türkiyə Hökuməti, Mərkəzi dövlətlərlə hər bir əlaqəsini kəsməyə söz verir.

23) Müttəfiqlər altı erməni vilayətlərindən, oralarda iğtişaş başladığı təqdirdə, istədikləri hissəni tutmaq ixtiyarını özlərində saxlamışlardır.

24) Müttəfiqlərlə Türkiyə Hökuməti arasında 1918 sənəsi oktyabrın 31-indən (31 təşrinə-əvvəl) saat 11-dən düşmənanə hərəkət qət edilir [kəsilir].

ALMANIYA İLƏ MÜTARİKƏ ŞƏRAİTİ [ALMANIYA İLƏ ATƏŞKƏSİN ŞƏRTLƏRİ]

Qəzetimizin keçən nömrələrində Almaniya ilə əqd edilən [imzalanın] mütarikə şəraitinin bəzi parçalarını

dərc etmişdik. Bu dəfə məzkur [adı çəkilən] şəraitin təfsilini xəbər veririk. Məlum olduğu üzrə, mütarikə şəraiti üç hissəyə təqsim edilmişdir [bölünmüşdür] ki, bunlar da qərb cəbhəsi, şərq cəbhəsi və dənizlər şəraitindən ibarətdir.

Birinci şərait:

Almanlar tərəfindən zəbt edilən Belçika, Fransa, Elzas-Loren və Lüksemburq yerləri təxliyə edilməlidirlər. Bu yerlərin almanlar tərəfindən aparılan əhalisi öz vətənlərinə qaytarılmalıdırlar.

5 min top, 30 min pulemyot, 3 min mina buraxan [minomyot] və 2 min aeroplan təslim edilməlidir. Reyn nəhrinin sağ sahilindən alman ordusunun bilkülliyyə [tamamilə] təmizlənməsi. Bu təxliyə Reyn nəhrinin Mayns, Koblenz və Kölnədə olan keçidlərlə körpüləri saxlayan və məzkur [adı çəkilən] nəhrin sağ sahilində 30 kilometrə məsafədə 6 məntəqədə durub, sövqülceyş [stratejik] məntəqələrdə olan Müttəfiq dövlət əsgərləri tərəfindən ifa etdiriləcəkdir. Müttəfiqlərə 5 min paravoz, 150 min vaqon və 5 min yük avtomobili təslim edilir.

Elzas-Lorendən başqa Reyn əyalətlərində saxlanan əsgər Almaniya hesabına saxlanacaqdır. Bütün hərbi əsirlərin tezliklə qaytarılmaları məşrutdur [şərtidir].

Şərq cəbhəsində:

Alman qoşunları Rusiya, Rumıniya və Türkiyə xətti-hüddudunda [sərhəddə] müharibədən əvvəlki sərhədlə-

rə çəkilməlidirlər. Brest-Litovsk, Bükreş sülhləri və əlavə əqd edilən [bağlanan] müahidələr [sazişlər] ləğv edilirlər. Alman əsgərləri Rusiyada və Rumıniyada zəbt və həcz [müsadirə] müamilatını [əməliyyatlarını] tezliklə qət etməlidirlər [dayandırılmalıdırlar]. Almaniyaya tərəfindən təxliyə edilən yerlərdə Müttəfiqlərin asayiş bərpa etmələri və oralara azuqə gətirmələri sərbəst buraxılır.

Dənizlər şəraiti:

Düşmənanə hərəkətin qət edilməsi [dayandırılması] və düşmən gəmilərinin durduqları yerlərin nişan verilməsi. Bundan əlavə, müharibəyə yarar sualtı qayıqlarının təslimi. Müttəfiqlərlə Amerika tərəfindən göstərilən Almaniyanın qalan hərbi gəmiləri bitərəf limanlara və ya Müttəfiqlər tərəfindən göstəriləcək limanlara cəm edilmədirlər. O cümlədən, 6 kreyser, 10 zirehli, 8 yüngül zirehli və ən son sistemdə qayırılmış olan 50 minanoskaldır [torpedo gəmiləridir]. Qalan gəmilər isə Müttəfiqlərlə Amerika nəzarəti altında Almaniya limanlarında yaramaz bir hala gətiriləcəklərdir. Vilson tərəfindən imza edilən əlavə deklarasiya (elani-ümumi) üzrə hər gah donanmada üsyan başlanması münasibətilə gəmilər təslim edilməsə, Müttəfiqlər sülh şəraitinə əməl edilməsini məcbur qılmaq üçün Helqoland ilə qabaq üssül-hərəkəni [bazanı] zəbt etmək ixtiyarını öz öhdələrində saxlamışlardır. Alman vəkilləri bu şəraitin qəbul edilməsi üçün Alman kanslərinə göndərdikləri təklifnaməni

imza etmişlərdir.

Müttəfiqlərin quru və su qüvvələri üçün Baltik dənizinə girib-çıxmaları azad buraxılır. Burasını təmin etməkdən ötrü Müttəfiqlər və Amerika Kəttəqat və Baltik dənizinə girən yerdə bütün Almaniyaya istehkamətini [istehkamlarını] və batareyalarını zəbt etməyə məcbur olacaqlardır. Bundan əlavə, göstərilən yerlər minadan təmzilənmədirlər. Qara dəniz limanları almanlar tərəfindən təxliyə və rus əsgərləri tərəfindən zəbt edilmədirlər. Müttəfiqlərin ticarət gəmiləri qaytarılmalıdırlar. Gəmilər qaytarılana qədər xarab edilmələrinə icazə verilməyir.

Almaniya Hökuməti bütün bitərəf məmləkətlərə, xüsusən Norveç, İsveç, Danimarka və Hollandiyaya xəbər verməlidir ki, Almaniya tərəfindən Müttəfiqlər üçün qoyulmuş olan ticarət məhdudət [məhdudiyəti] ləğv edilir. Alman ticarət gəmilərində[n] heç birini bitərəf dövlət bayrağı altına təslim etmək olmaz.

Mütərikə 36 gün davam edib, bu müddət ərzində bitəcəkdir. Bu mütərikə şəraitinin maddələrindən hansı birinə əməl edilmədiyi zaman 48 saat qabaqcadan xəbər verməklə bu şərait ləğv edilmiş hesab olacaqdır.

PETROQRADDA

Petroqraddılardan bir nəfəri oktyabrın 20-sində Tiflisə yazır ki:

Kərratla [dəfələrlə] həyatım tükəndən asılı qalmışdı. Petroqradda elə hadisə-

lər vaqə olmuş ki, insan həyatının qiyməti qalmamışdır. Hər gün külli miqdarda adamı bilaistintaq və mühakimə [jistintaqsız və məhkəməsiz] gülləbaran edirlər. Oktyabrın 25-ində 43 adamı guya əks-inqilabçılıqda ittihamla tutub güllələdilər. Hələ bu təhqiq edilmiş [yoxlanılmış] siyahıdır. Yerdə qalanı məlum deyildir. Bərk aclıq çəkirik. Bəzi vaxt bir rüb (1/4) girvənkə çörək tapıram 12 manatdan. Onu da hər gün tapmaq olmur. Ət tapıldıqda girvənkəsi 20 manatdan ucuz olmur. Qənd, çay bilmərrə [ümumiyyətlə] yoxdur. Neft və şam tapılmır. Uzun gecələri qaranlıqda otururuq. Axşamlar küçəyə çıxmırıq. Zətən, gündüzlər dəxi çıxmaq istəmirik. Hər yerdə vəhşətlər, qarətlər, təcavüzlər hökmfərmədir [hökm sürməkdədir]. Bir şeyə var ki, bu yaxınlarda ingilislər gələcəkdir. Bilaaram [aramsız] onları gözləyirik. Çəkmə və qaloş tapılmır.

* * *

Ustinov bolşevik bürosuna xəbər vermişdir ki, natiqin səsinə dəmiryol makinası səsi [qədər] qüvvələndirən bir şey ixtira etmişdir. Bu makinadan isitifadə edən natiqin səsi Peterburqun bir çox məhəllələrində eşidilir. Mərkəzi büro məzkur [adı çəkilən] ixtiranın icadı üçün müzakirata girişmişdir.

KADETLƏR SYEZDİ

Bu yaxınlarda Rostov şəhərində kadetlərin syezdi [qurultayı] vaqə olaraq böylə bir qərarname qəbul edil-

mişdir:

1) Rusiya beynəlmiləl siyasətinin məqsədi bu olacaqdır ki, hökumət bolşeviklərin əlinə keçənədək Rusiyaya məxsus olan əyalətlərin həpsi üzərində Rusiyanın haqqi-hakimiyyətinin [hakimiyyət haqqının] qəbul və təsdiqinə çalışsın. Yalnız Lehistan haqqında Rusiya haqqi-hakimiyyətdən vaz keçir.

2) Vilson nitqinin 6-ncı maddəsi mövcubincə [maddəsinə əsasən], Rusiya bu surətlə təcidd [bərpa] edilib, daxili işlərinə heç kəs qarışmayacağı təmin olunduqdan sonra, özünün üsuli-idarəsi məsələsini həll edir.

3) Rusiya tələb etməlidir ki, Rusiyanın hissələri ilə bağlanmış olan ümum iqtisadi və siyasi müqavilənamələr, Brest əhdnaməsi [sazişi] və əlavəsi bilatəxir [təxirə salınmadan] ləğv olunsunlar və Müttəfiqlərlə Cənub ordusunun tərtib etdiyi və razı olduqları tədric üzərinə Rusiya qoşunlardan təmizlənsin.

4) Bolşevik Hökuməti ümumi Sülh Konfransında nə ümum Rusiya tərəfindən nümayəndəlik edə bilər, nə Rusiyanın bir hissəsi tərəfindən. Bolşeviklərin sülh konqresinə buraxılmaları mənəvi nöqtəyi-nəzərdən qeyri-məqbuldur. Onların buraxılmaları mü-təşəkkil dəhşətin beynəlmiləl təsvib [təsdiqi] və təşviqi kimi tələqqi olunar [qiymətləndirilər].

5) Bolşeviklərlə mübarizədə Müttəfiqlərin müavinəti [köməyi] Almanıyanın bolşevizmə münasibətindən

nəşət edir [meydana gəlir].

6) Bu müavinət, ancaq Könüllü orduya köməkdən ibarət olmalıdır.

7) Müttəfiqlərlə münasibətdə [münasibətlərdə] bulunmaq və ümumi Sülh Konfransı dəvətinədək Ümumrusiya Hökuməti təşəkkül etməyi təqdirdə konfransda iştirak etmək üçün Rusiyanın ümum hissələri hökumətlərinin və Könüllü ordunun iştirakı ilə Ümumrusiya Nümayəndəliyi təşkil olunur. Nümayəndəlik təşkili təşəbbüsü syezd tərəfindən Könüllü orduya mühəvvəl edilir [tapşırılır].

Cənub-Şərqi İttifaq haqqında Xarlamov məruzə oxumuşdur. Nəticədə qəbul olunan qərarnameədə deyilir ki, İttifaq ərazilərinə daxili işlərində muxtariyyət verməlidir.

BESSARABİYADA

Ukrayna Xariciyyət Nəzarətinin [Xarici İşlər Nazirliyinin] səlahiyyətə nüməyəndələrindən birisi bəyan etmişdir ki, Bessarabiya yaxın zamanda mütləqə Ukraynaya mülhəq olacaqdır [birləşəcəkdir]. Bu münasibətlə Bessarabiyada iki cərəyan var. Birisi ayrıca quberniya sifəti ilə Ukraynaya ilhaq [birləşmək], digəri isə muxtariyyət əsası ilə birləşmək tərəfdarıdır. Ukrayna Hökuməti də Bessarabiyaya muxtariyyət vermək fikrindədir.

Bessarabiya və Rumıniya nüməyəndələri [yarı rəsmi] qəzetlərində və sair cəridələrdə [qəzetlərdə] xəbər verilmişdir ki, fransız qoşunları Rumıniyaya

girmək məqsədi ilə Tunanın sağ kənarında ilərləyirlər.

Bessarabiyadan nə varsa həp aparılmış və aclıq başlanmışdır. Baş vəzir Marqiloman[ın] polis rəislərinə verdiyi əmrdə deyilir ki, mülkədarlara xəbər verin ki, silah gücü ilə həz [müsadirə] etməyə başlayacağam və nahiyələrə ərzaq paylanmasına özüm nəzarət edəcəyəm. Kişinyovda və Benderdə acından önlər çoxdur.

LİTVADA

Varşavada bir mitinq vəqə olaraq, aşağıdakı qərarname qəbul edilmişdir:

Tarixi Litvanın iqtisadi və coğrafi şərait və münasibəti-iqtisadiyyəyə [iqtisadi əlaqələr baxımından] vahid bir ərazi təşkil etdiyini və bu yerlərin müqəddəratının həllində əhalisinin mənafeyi nəzərə alınması vəcubunu [vacibliyini] nəzəri-diqqətə alaraq, oktyabr[ın] 27-sində yığılmış olanlar tələb edirlər ki:

1) Millətlərin müqəddəratının kəndilərinə verilməsi əsası mövcubincə [prinsipinə görə], sabiq Litva Böyük Knyazlığına Litva və leh [polyak] millətlərinin müsavəti-hüququ [hüquq bərabərliyi] üzərinə siyasi istiqlalıyyət verilsin;

2) Zənn edirik ki, Litvanın siyasi və iqtisadi mənafeyi Litva ilə Lehistanın [Polşanın] ixtiyari əhdnaməsi [könüllü müqaviləsi] üzərinə qurulmuş əlaqədə bulunmalıdır. Əhdnamə isə Varşavada Lehistan Seymi və Litva paytaxtı olan

Vilnada Litvalılar-Lehlər-Belaruslar Seymi tərəfindən təsdiq edilməlidir; və:

3) Lehistan Hökumətindən təvəq-
qe edirlər, zəminə hazırlamaq üçün
Litva camaatının mənafeyinə müvafiq
tədbirlər görsün.

TERSK CÜMHURİYYƏTİ

Müvəqqət Tersk Hökumətinin tel-
siz teleqrafı

“Stavropol - Yekaterinodar”. Kuban
Hökuməti sədri Bıç və Könüllü ordu
komandanı general Denikinə Terskdə
Tersk Cümhuriyyətinin Müvəqqət Xalq
Hökuməti təşkil edilməsini xəbər ve-
ririk. Bu Hökumət Bolşevik Hökuməti-
ni endirib, həqiqi xalq hökuməti bərpa
edilməsi üçün döndərilmiş olan cam-
maat hərəkətinin başında dayanmış-
dır. Tersk Cümhuriyyətinin Müvəqqət
Xalq Hökuməti 4-üncü camaat ictim-
masında [yığıncığında] intixab edilmiş
[seçilmiş] Tersk oblastı Xalq Şurası
tərəfindən və kazaklarla kəndlilərin
fövqəladə ictimiasında intixab edilmiş
kazak və kəndli nümayəndələrindən
ibarət İcra Komitəsindən təşkil edil-
mişdir. Hökumət milli-məhəlli şuralara
və şəhər idarələrinə istinad edib, bü-
tün hökumət ixtiyarını cəm edəcəkdir.
Tersk əhalisinə elan edilən elani-
ümidə Müvəqqət Xalq Hökuməti
ümuma elan edir ki, Tersk torpağında
yaşayan hamı millətlərin mənafeyi

başqa hissələrində vücuda gələn və
Rusiyanın birləşməsi və Ümumrusiya
Məclisi-Müəssisanının dəvət edilməsi
əsasında duran xalq hökumətlərinin
hamısı ilə həmrəy olduğunu izhar edir.
Tersk Müvəqqət Xalq Hökuməti,
məzkur [adı çəkilən] xalq hökumətləri
ilə bərabər, müttəhid [birləşmiş] Rusiya
demokratik və muxtariyyətli [federativ]
cumhuriyyətinin bərpası üçün hərə-
katda bulunacaqdır. Müvəqqət Höku-
mət inanır ki, hərəkətə gəlmiş Tersk
kazak-kəndli qoşunu, general Deniki-
nin dəstəsi, məşhur Kuban qardaşla-
rımızla bir yerdə vətən xainlərinə qalib
gəlib, məmləkətdə qanun-qayda və
həqiqi xalq hökuməti bərpa edəcəklər-
dirlər. Tersk Müvəqqət Xalq Hökuməti
qarşımızda duran ümumi məqsəd və
məsələlərlə müttəhid [birləşmiş] Rusi-
ya bərpa edilməsi və Məclisi-Müəs-
sisan üçün mübarizə edilmək naminə
birləşmək arzusu ilə Könüllü ordu
komandanı Denikinə təklif edir ki:

Daimi münasibət [əlaqələr] üçün
Tersk Müvəqqət Hökumətində Könül-
lü ordu nümayəndələri sifəti ilə xüsusi
adamlar vəkil edilsin. Telsiz teleqrafla
danışmaqdan ötrü şifr düzəlsin, hər iki
hökumətin hərəkətindən xəbərdar ol-
maqdan ötrü Kuban Hökuməti ilə tel-
siz teleqraf və xüsusi vəkillər vasitəsi
ilə münasibət başlansın.

*Tersk Cümhuriyyətinin Müvəqqət
Hökumət sədri [Georgi] Biçeraxov
Kazak-Kəndli Şurası sədri əvəzinə
Quştyuk*

MÜXTƏLİF XƏBƏRLƏR

SİYASİ MÜSAHİBƏLƏR

II

Samarada bomba anbarı

Burjuaziya məhəllələrində edilən axtarışlar nəticəsində bir çox patlanğıc əşyaları ilə bomba anbarı kəşf edilmişdir. Şura Hökuməti əleyhinə sui-qəsdlər ediləcəyi güman edilir.

Kənd yandırılması

Voronejdən xəbər verildiyinə görə, Kalaç yaxınlığında kazak zabitlərindən birisinin öldürülməsinə görə kazaklar tərəfindən bir kənd yandırılmışdır.

Erməni mürəxəsslərinin [nümayəndələrinin] vürudu [gəlişi]

Təşrini-saninin 15-ində İstanbula getmiş olan sabiq padişahlıq Duması üzvü [Mixail İvanoviç] Papacanov, [Avetis Arakeloviç] Aqaronyan və [Aleksandr İvanoviç] Xatisovdan ibarət erməni mürəxəssləri Tiflisə gəlmişlərdir. Mürəxəsslərlə bərabər 60 nəfər erməni əsirləri dəxi gəlmişlərdir.

Karçikyanın öldürülməsi

Sabiq Zaqaqaziya Komissariatının, sonraları Erməni Cümhuriyyətinin Nafiə [Sosial Təminat] naziri Xaçatur Karçikyan erməni diplomasi dairələrində alınan teleqrafa görə, təşrini-saninin [noyabrın] 14-ündə İrəvanda qətl edilmişdir.

* * *

Hal-hazırda daxili işlərimiz bizi o qədər məşğul edirlər ki, nəinki bütün cahən hadisəti, nəinki uzaq-uzaq dövrlətlərin və millətlərin halı, hətta əsrlərcə süni surətdə də olsa müqəddəratımızı birləşdirmiş və istiqlalıyyətimizdən sonra belə, yenə də qonşu olmaq həsəbi [səbəbi] ilə çox da uzaq durmayacağımız Rusiyanın halı da bizi maraqlandırmır kimi görülür. Hazırda bütün millətimizin, tamam camaatımızın, əladan-ədnaya [böyükdən-kiciyə] ümumun zəhnini işğal edən iki məsələdir: Hərbi-ümumi bəlasının rəfi [aradan qaldırılması] və ümumiyyətlə islam, xüsusən türk aləminin müqəddəratının surəti-həlli [həlli surəti].

Və halonki [bir halda ki], bu məsələlərlə bərabər müqəddəratımızla sıxı rabitəsi olan bir çox “yabancılar” məsələləri də var ki, onların da surəti-həllində mənfəətdar olduğumuz üçün həllinə iştirak etməsək belə, bəri cərəyanından xəbərdar olmamız lazım gəlir. Belə məsələlərin biri və başçısı da Rusiyanın halı və müqəddəratı məsələsidir. Buna görədir ki, Rusiya vəziyyətinə bu gün biz adi bir seyirçi kimi baxmamız. Bilxassə ki, Rusiya inqilabı hal-hazırda 3-üncü, həm də ən mühüm, ən nazik [həssas], ən böhranlı bir dövrünü keçirməkdədir.

Fevral inqilabından sonra ifrat sol sosialistlər bir müddət sakit durub da,

məqam gözləyərək, mövqe gəlincə, məmləkətə dəhşətlər saçdıqları, dünyanın altından bir hissəsini tutmuş Rusiyanı əsasından sarsıtdıqları kimi Oktyabr, bəlkə Mayın inqilabından bəri bucaqlara çəkilərək fürsət gözləməkdə olan sağ firqələr də bu gün baş qaldıraraq, Rusiyada böyük bir əks-inqilab hazırlayırlar. Bu çıxış Rusiya müqəddəratını qəti surətdə həll etsə gərəkdir. Bundan dolayıdır ki, bu gün həmən irticanın nə surətlə hazırlandığını və surəti-cərəyanını [necə cərəyan etdiyini] diqqətlə təqib etməliyiz.

Fevral (şubat) ayında Brest-Litovsk sülhnaməsi əqd edilərkən [imzalanarkən] Almaniya diplomasiyasının ümum tələblərinə Trotski “baş üstə” deyib imza etdikdə, Rusiya əfkarı-ümumiyyəsi [ictimai rəyi] bir səslə “bu müsalihə [barışıq] Rusiya üçün rüsvayçılıqdır” deyə, iddia edirdi ki, Lenin və kompaniyası Vilhelmin agentləridirlər və şimdi Rusiyanı prus [prussiyalı] yunkerlərinin ayağına saldılar.

Halbuki, Brest əhdnaməsi sosializmin Avstriya və Almaniya təriqi [yolu] ilə Avropaya keçməsinə bir yol açmış oldu. Şimdi vəsəti [mərkəzi] Avropanın halını hər gün gələn xəbərlər təsvir edirlər. İngiltərə, Fransa, İtaliya və sairələrinə də inqilab yanğını düşməyəcəyini kimsə iddia edəmməz. Həman bu qorxu ilədir ki, Müttəfiqlər Rusiya bolşevizminə xitam verməyə çalışırlar. Bu xüsusda aşağıda...

Brest müsalihəsi [sülhü] Almaniya üçün bir zərbə təşkil etdiyi kimi,

Rusiya üçün də bir intibah dövrü açmış oldu. Zira bolşeviklər, Brest müahidənaməsini [sazişini] imzalamaqla Rusiyanın qərbi və ən məmur [abad], zəngin qismini Almaniya vermiş olmaqla bərabər, daxili vətəndaşlar müharibəsi və hərc-mərclik törətmələri ilə də Rusiyanın yerdə qalan qismini də bir çox parçalara, milli əsaslar üzərinə qurulmuş yeni dövlətlərə təqsim etmiş [bölmüş] oldular. Həmin bu amillərdir ki, Rusiya sağ firqələrinin əlinə böyük dəstəvəzlər [bəhanələr] verərək, ayaq altına düşmüş Rusiyanı qalxızmaq məsələsində böyük bir rol oynadı.

Bu vaxtdan etibarən Rusiya tarixi inqilabının [Rusiyanın inqilab tarixinin] yeni səfələri [dövləri] başlandı, yeni cərəyan peyda oldu. Şimdi Rusiyada başlıca mühüm iki cərəyan var:

Birisi, Avksentiyeu başda olmaq üzrə Ufa cərəyanı, digəri isə Milyukov başda olmaq üzrə Kiyev cərəyanı.

Ufa cərəyanı Sibiryaya, Ural, İdil boyu və yeddi kazak oblastının nümayəndələrini, boşeviklər tərəfindən qovulmuş olan Ümumrusiya Məclisi-Müəssisani əzasının [üzvlərinin] böyük bir qismini toplamış və ümumiyyətlə hərrəndiş [azad fikirli] – qismən sağ cinah sosialistlər – ünsürlərdən ibarət olub, proqramını da bolşeviklərdən çox sağ, qara millətçilərdən isə çox sol olmaq üzrə vəsəti [orta] bir təzədə tərtib vermişdir. Məzkur [adı çəkilən] cərəyanın məqsədi sabiq Rusiyada yaşayıb da müəyyən əraziyə malik və şimdi

istiqlaliyyət elan etmiş olan millətlərə milli-məhəlli və əqəliyyət [azlıq] təşkil edib də müəyyən əraziyə malik olmayan millətlərə milli-mədəni muxtariyyət verərək, əski Rusiyanı yenidən birləşdirmək və hökuməti-vahidə [vahid bir hökumət] əmələ gətirməkdir. Məmləkətin ədəmi-mərkəziyyət üzrə quruluşu məzkur [bəhs edilən] cərəyan məsələsini Məclisi-Məbusana [Parlamentə] mühəvvəl edir [tapşırır].

Kiyev cərəyanı isə mütəvəffa [mərum] general Alekseyevin tənzim etmiş olduğu 200 min nəfərlik Cənub ordusuna istinad edən və Milyukov başda olmaq üzrə kadet və millətçilərdən ibarət olub, Ufa Hökumətini və sabiq Məclisi-Müəssisan əzasını [üzvlərini] sosialist və çox sol ədd [hesab] edərək onları tanımaq istəməyən, Rusiyada məşrutəli monarşi [konstitusiyalı monarxiya] təcdidinə [bərpasına] çalışan bir firqədir.

Bu surətlə hal-hazırda Rusiya[da] bolşevizm əleyhinə iki böyük daxili cərəyan vardır. Digər tərəfdən vəsəti Avropanı qaplamış və sair məmləkətləri də sirayət [keçmə] təhdidi altına almaqda olan bolşevizm bütün cahan hökumətlərini bolşevizm zəhəri ilə mübarizəyə vadar edərək, Hərbi-ümumi yenicə tərک edilməklə, dost-düşmən ümum millətlər bir məsələ üzərində ittihadı-rəy [fikir birliyi] hasil edərək, kəndiləri üçün ümumi növbəti bir vəzifə seçmişlərdir: Rusiyada bolşevizmi əzmək.

Bu məqsədlə müharib [savaşı],

bitərəf ümum dövlətlər hərəsi bir qədar qoşun çıxararaq, bitərəf dövlətlərdən birisi[nin] – təsəvvür olunduğu [nəzərdə tutulduğu] üzrə İsveç – Baş Komandanının təhti-komandasında [komandanlığı altında] hər tərəfdən Rusiya bolşevizmi üzərinə hər bə əməliyyəti açırlar. Xəbərlər az, məlumat yox dərəcəsində olsa da, yenə də ara-sıra varid olan [gəlib çatan] xəbərlərdən anlaşılır ki, Ufa Hökuməti Rusiyanı manifestində elan və proqramında qəbul etdiyi üzrə ədəmi-mərkəziyyət əsası ilə cumhuriyyəti-ənam [xalq cümhuriyyəti] bayrağı altında birləşdirməyə çalışır. (Manifest dünkü nömrəmizdə dərc edilmişdi.) Bu xüsusda İngiltərə, Fransa, Amerika və sair ilə də uzlaşma hasil etmişdir. Zahirən, şimdi bolşevizm üzərinə xaricdən hücum edənlər dəxi Ufa Hökuməti ilə həmrəy imişlər.

İşlər bu mərkəzdə olunca, demək olardı ki, Rusiyanın dəxi qardaş qitəindən [qırğınından], Vətəndaş müharibəsindən xilas yaxlaşmışdır. Fəqət bolşeviklər xürucu [üsyanı] Rusiya inqilabına nə qədər böyük zərbə endirmişsə, bu gün Milyukov irticası da, zənnimizcə, Ufa cərəyanına o qədər böyük əngəl çıxaracaq və nəticə etibarlı ilə Rusiya yağışdan çıxıb yağmura düşmüş, bolşevizm anarşi və iğtişaşından çıxıb qaragüruh mübarizəsinə məruz qalmış olacaqdır. Zira Rusiyada yenidən çarlığın təcidi[nə] [bərpasına], hamının tanıdığı rus cahangir və mütəəssib [ifrat] millətçilə-

rinin iş başına keçməsinə, Rusiyada yaşayan heç bir millət və rusların əksəri heç vaxt razı ola bilməyəcəklərdir. Milyukovun bugünkü macərası kimi, qabaqcadan müvəffəqiyyətsizliyə məruz qalmalıdır. Qalacağına da özvay-siyasiyyə [siyasi vəziyyət] nöqteyi-nəzərindən əsla şübhə yoxdur. Lakin müvəffəqiyyətsiz qalması ilə bərabər, məmləkət həyatına, camaat mənafeyinə ağır zərbələr vurmuş olacaqdır.

Rusiya inqilabının yeni səfəsinin [dövrünün] nə kimi nəticələrlə xitam-pəzir olacağını [başə çatacağına] qabaqcadan söyləmək gücdür. Fəqət bir şey aşikardır. Bu gün Rusiyanın bütün müqəddəratı, xaricdən gələnlərin təzi-hərəkətinə və arzusuna bağlıdır. Baxalım bunlar necə rəftar edəcəklərdir.

Xəlil İbrahim

HƏYATİ-HAZİRƏMİZİN İLHAMLARI

Başdan-başə bir kölgə bürünmüş kimi aləm,
Üzlərdə nüməyan oluyor sayeyi-matəm.

Bir məqbəri-barid kimi durmuş şu mühitat,
Əhvali-həyatıyyə bunu eyləyor isbat.

Əğyar həzin, yar həzin, hal qəməvər,
Hər yerdə görünməkdə qəmaludə nəzərlər.

Bir parlaq olan atiyə mətufdur ənzar,
Ati isə ərz eyləməyor çöhreyi-nəvvər.

Yıldızla günəş, ay yenə arayışı-əflak,
Hər qanlar içində yenə də xaki-siyəhnək.

Göylər yenə üslubi-qədimində dirəxşan,
Yıldızları hər şəm'əyi-ülviyyəti-taban.

Yoxluqdakılar: göz yumulu xakin içində,
Ənzari-kəvakib: açıq əflakin içində.

Xurşid isə bir ayeysi-nəvvareyi-aləm,
Müzlim bəşəriyyəti yenə avareyi-aləm.

Avareyi-aləm, əvət, avareyi-mütləq,
Olmaz bu təbiətlə kəmalata müvəffəq

Əbdüssəlimzadə Məhəmməd Hadi

MAARİF İŞLƏRİ

Vilayətlərimizdə maarif işlərini düzgün bir cərəyana salmaq üçün, nə qədər bəzli-hümmət edilirsə [çalışılırsa, səy göstərilirsə], pək təəssüflər olsun ki, müəllim və tədris kitabları yoxluğundan, istənilən nəticə meydana çıxmayıdır. İştə, laqeydimizin [laqeydliyimizin] ən acı, mənfi tərəfləri əlyövüm [bu gün] olduqca qabarıqlı bir təzədə kəndisini hiss etdirir. İşbu xəstəlikdən hökumətimizi[n] digər tərəfləri də qurtulmamışdır desəm, yanlış olmaz. Zira bu yaxın vaxtlarda Azərbaycan məqəri-hökuməti [hökumət mərkəzi; paytaxtı] olan Bakıda olduğum zaman nə mətbuatda edadi məktəblərin ilk siniflərini milliləşdirmək elanından qeyri, maarif işlərinə dair gözümə bir şey çarpdı və nə də maarif cəmiyyətlərinin şu uğurda işə başlamalarını eşitdim və oxudum.

Bu ilki təhsil sənəməz ətalətimiz[in] fədası olub gedir. Heç olmazsa, gələcək sənələr üçün şimdindən çalışmalı və ən əvvəl xalq müəllimləri, ancaq millətini sevən sağlam ruhlu xalq

müəllimləri hazırlamaq üçün var qüvvəmizi sərf etmə[k]dən ehmal və müsamiyə [səhlənkərlilik] etməməliyiz. Bu məsələ ən mühüm həyatı məsələlərimizdən biri və başlıcası olduğu,ərbabi-ürfan [kamal sahibləri] indində [yanında; nəzərində] müsəlləm [şübhəsiz; etirazsız qəbul edilmiş] olsa gərəkdir. Millətlər həyatında xalq müəllimlərinin oynadığı rollar bariz həqiqətlərdəndir.

İştə, xatirlərə gətirirəm: Almaniyanın böyük dahisi, dəmir kansleri, mü-təvəffa [mərhum] Bismarkdır. Nəmsələrin fransızlar üzərinə olan qalibiyyətinin səbəbini sorduqda demişdi ki, bu sualı mənə deyil, nəmsə qadınları ilə xalq müəllimlərinə verməlisiniz. Baxınız, xalq müəllimlərinin mövqeyi nə qədər yüksək və oynadığı rollar nə qədər əhəmiyyətlidir. Etiqadımız bərqəradır [möhkəmdir] ki, yeni və gənc hökumətimiz bu məsələləri bizdən pək iləri düşünmüş və cəhalət böhranı keçirən Qafqaziya türkləri həyatında Almaniyanın dəmir kansleri, Rusiyanın böyük Petrosu kadar təbəddülat [dəyişiklik] yarmada və xüsusən həvayinəsimidən də bizə əlzəm olan [havadan-sudan daha vacib olan] maarif işlərimizi düzgün bir axıntıya doğru bir cığıra salmaq yolunda fədakarlıqdan çəkinməyib və şu yolda mümaniət [manea] və əngəl təşkil edən külbəkomaları darmadağın etmədə incəqəlblik göstərməyəcək. Hələ şu etiqadımızı Maarif Nəzarəti başında duran türk millətpərvəri və türklük məftunu

Nəsib bəy Yusifbəyli əfəndi kimi bir zati-maarifpərvər daha da təqviyyə edir [qüvvətləndirir]. Bu təqsirlər [qüsurlar] və hökumətimiz içinə böylə müşkülət ihdas edən [əmələ gətirən] müəllimsizlik bəlası, tədris kitabları yoxluğu yenə ziyalılarımızın zimməsində [öhdəsində] qalır deyəcəyəm. Zira, başqa millətlərin ziyalıları kəndi lisanlarını hakim bir lisan etmək və hətta xalq üçün anlayışlı olsun deyə ədəbiyyatları içinə soxulmuş əcnəbi kəlimələrdən dillərini təsviyə etmək [təmizləmək] kimi təşəbbüsata sarıldıkları və təsviyeyi-lisan [dilin saflaşdırılması, əcnəbi dillərdən alınan sözlərdən təmizlənməsi] cəmiyyət və konferanslar[ı] yapıqları və xalqa doğru yürüdükləri halda, bizim “ziyalı” namını daşıyan bir taqım əfəndilərimiz xalqa yuxarıdan aşağı baxmaları, kəndi ana dillərindən, milli ədəbiyyatlarından nifrət etmələri iktifa deyilmiş [yetməmiş] kimi, ana dilimizi ehya [canlandırmaq], ədəbiyyatımızı intişar etmək [yaymaq], şurada-burada söyləmək, öyrənmək istəyən bəzi gənclərimiz arasına “eh buraxsana, bir taqım soqaq budalaları küçə vərəqəsi nəşr edərək adını qəzetə qoymuşlar” kimi məşum sözlər fırladaraq, milli ədəbiyyat və ənənətlərindən [ənənələrindən] başqalarını da istikrah [nifrət] etdirirlərdi. Bu sözlər mübaligə olmayıb, kəndi qulağımla eşitdiyim sözlərdir ki, yazıram.

Əcəba, daşnakların üzərimizə yağdırdıkları fəlakətlərə səbəb, döyülmə-

mizin, əzilməmizin, boğulmamızın bəisi kimlər oldu? Həman “ziyalı” adını qəsb etmiş bəzi əfəndilərimiz olmadırlarmı? Onların millətinə olan ədəmi-rəğbətindən [rəğbətsizliyindən] tariximizi siyah səhifələrlə dolduran hadisələr təvəllüd etmədimi [doğulmadımı] ya? Yenə dəmi nüfuz və etibarları qırılmaqda olan ruhaniləri müqəssirləndirəlim?

Sırası gəlmişkən, şunu da söyləyəyim ki, bə'dəma [bundan sonra] başımızın yekəliyinə, “qolumuzun qüvvəsinə” məğrur olub rahat-rahat uyumaq bizim üçün mümkün olmayacaqdır. Zira, simamızdan örtü qaldırıldı. Artıq, Qafqaziya və Dağıstan “qəhrəman”larının nə qədər boş gurltu və patırdı sahibi olmaları bütün vüzuhu ilə [açıqca, hərtərəfli] ortaya sərilirdi və kimlərin məğlub və məqhuru [qəhr edilmiş, məhv edilmiş] olduğumuz cümləyə məlum oldu. Bərəkət versin ki, irqdaşımız Osmanlı türkləri bir dəfə vərteyi-fələkətdən [fələkət uçurumundan] xilasımıza müvəffəq oldular. Yoxsa, kim bilir daha nə kimi fələkətlərə məruz qalacaqdıq. Əlimizdə fürsət varkən bir azciq hümmət, bir azciq qeyrət ibraz etmiş [göstərmiş] olarsaq, uçurum qarşısında duran millət və milliyətimizə nicat vermiş olarıq.

Bir rübi-əsr [əsrin dördüdə biri] çalışmamız bizi ilələbəd [həmişəlik] məsud edə bilər. Əvət, əgər yaşamaq istəyirsək, yorulmaqsızın çalışmalı və gənclərimizi yetişdirmək, tərbiyə etmək

yolunda fütur [süslük] göstərməməliyiz. Bir millət nə qədər üruq və əzəlatı [damarları və əzələləri] çürüdəcək təcərübü-əlimədən [kədərli təcrübələrdən] keçərsə keçsin, əgər onun torpaqlarına salim [sağlam] toxumlar atılsa, onun damarlarına səhih bir qanın zərrəti [zərrələri] axıdılsa, yeni bir qüvvət və həyat oyandıracağına əmin olmalıdır.

Şəbabi-millətin [millətin gənclərinin] fikir və ürfanına [kamalına] müraciət edərək onlara bildirməli ki, zəhinlərinə məriz [xəstə] və əlil [şikəst] bir elmin zəhərini deyil, fəqət ümid verən, qüvvət gətirən əzm, qeyrət bəxş edən bir fəlsəfeyi-həyat qoya bilərlərsə, həyatla mübarizə edə biləcək qüvvəti əldə edə biləcəklərdir və o qüvvətlə sülh zamanında qazma, hərbi zamanında tufəng daşına bilər. Bu iki şey bəradərdir. Bir millət bu iki şeyin ahəngi-ımtizacı [qaynaıyb-qarışması, sintezi] ilə yaşar. Rahat yaşamaq və rahat uyumaq istəyənlər onların ikisini də qullana biləcək qolları hazırlamalıdır. Heç bir millət yoxdur ki, tarixində siyah səhifələri olmasın. Fəqət, millətlər məsaib [müsibətlər, bəlalər] altından daha mətin bir ruhla çıxar. Əgər biz də ruhumuzu boğan, vücudumuzu gəmirən laqeydinin müsəmməm [zəhərli] dumanları altından gəncliyi xilas edib, onlara irq və vətən hissələrini verər və imanlarını təlqinlə reybat [şübhə] zəncirlərini qıra bilərsək, istiqbala [gələcəyə] cəsuranə yürüyə bilərik. Haydi, millətdaşlar, ələmnak [qüssəli] və ma-

təməddidə [yaslı] mazidən [keçmişdən] sonra bəxtiyar bir istiqbalı salamlamaya hazırlaşalım.

Hüseyn Rza

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Şəhər Səhiyyə bürosu əhalini xəbərdar edir ki, şəhərdə günəbaxan və küncüd yağları əvəzinə təmizlənməmiş gənəgərçək yağı satılır. Məsələn, pasajda Əlabbas Ağayev və Nağı Babayev dükanlarında belə yağ tutulmuşdur. Məlum olur ki, şəhərdə bəzi yerlərdə belə yağlar qayıdırılmış. Bu yağ, insanın səhhəti üçün pək zərərli. Zira bu yağın içində “ritsin” kimi pək zəhərli əcza [maddə] var.

- Təşrini-saninin (noyabr) 19-undan etibarən Balaxanı Reallı məktəbi və ünəs [qızlar] gimnaziyasında təhsili davam etmək istəyən mütəəllim və mütəəllimələrin [oğlan və qız şagirdlərin] adları qeyd olunur və yeni mütəəllim və mütəəllimələr qəbul edilir. Pəncşənbə [cümə axşamı] günündən etibarən imtahan başlanır. Dərslər təşrini-saninin 25-ində başlanacaqlardır.

Yanğın

Srağagün səhər saat 9 radələrində Şəmsi Əsədullayevin Rəhmanlıda vəqə mədəni nəzdindəki qulluqçular mənzili olan binada firma kontrolu Adil Giray Dətiyevin mətbəxində neft alışıb

yanğın əmələ gəlmişdir. Xidmətçilər yaşayan üç bina ilə mədən müxəlləfatının [əşyalarının] bir qismi tamamilə yanmışdır. Cəld tədbirlər görülərək yanğın söndürülmüşdür. İnsan tələfatı olmamışdır. Xidmətçilərin bəzi şeyləri yanıb tələf olmuşdur. Cümlətəni mədən sahibi ilə xidmətçilərə 21600 manat zərər dəymişdir.

TEATRO VƏ MUSİQİ

Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü təşrini-saninin 19-una (noyabrın 6-sına) Hacıbəyli Qardaşları müdiriyyəti tərəfindən Hökumət teatrosunda mövqeyi-tamaşaya qoyulacağı elan edilən “Vətən” teatrosu bəzi səbəblərdən dolayı həman gün oynanmayıb, cümə günü təşrini-saninin 22-sində (noyabrın 9-unda) həman teatrodə oynanacağını möhtərəm camaata xəbər veririk. Biletlər imdidən hər gün teatronun kassasında satılmaqdadır.

Hacıbəyli Qardaşları müdiriyyəti

KIZLYAR MÜHARİBƏSİ

Biçeraxovun Kizlyar altında məğlub olması haqqında Qroznıdan Vladiqafqaza böylə bir xəbər verilmişdir:

“Kizlyar İcra Komitəsi rəsmi surətdə Qroznıya xəbər verir ki, Kizlyarda Şura Hökumətinin əhvalı möhkəmdir. Biçeraxov kazakların köməyinə ingilis

komandası altında min nəfərdən ibarət bir dəstə, 6 danə top göndərmişdir. Bu dəstə az bir kazak hissəsi ilə əvvəlcə Kizlyarı top atəşinə tutub, sonradan hücumə başlamışdır. Hücum edənlər şəhər ətrafını işğal etmişsə də, Şura Hökuməti əsgərlərinin təzyiqləri ilə dəf edilib, nizamsız bir surətdə qaçırılmışlardır. Nəticədə, düşməndən 400 nəfərə qədər ölən, yaralanan və əsir düşən olub, bir zirehli avtomobil, 9 pulemyot, 150 min patron və bir çox mühimmati-əsgəriyyə [hərbi ləvazimat] alınmışdır. Bizim tələfatımız 100 nəfərə qədər olmuşdur. Bu müharibənin qəhrəmanı Şura Sədri Xoroşev yaralanmışdır. Müharibə başlanana qədər Biçeraxov dəstəsindən qaçıb gələnlər deyirlər ki: Biçeraxov tərəfindən göndərilən əsgərlər müharibə etmək istəmirlər. Lakin genə də Kizlyar üstə hücum ediləcəyini gözləməlidir. Müharibə etmək istəməyənlər məcbur edilirlər.”

Bolşevik Hökuməti öz düşmənləri əleyhinə çıxmaqdan ötrü hər cür tədbirlər görməkdədir. Həştərxandan Kizlyara kömək gəlmişdir. Çornı-rınok, Tarumovka, Karabaqlı yerləri kəndlilər və məzkur [adı çəkilən] dəstə tərəfindən işğal edilmişdir. Həştərxandan bizə Lenin alayının kömək gələcəyini rəsmi surətdə xəbər vermişlər. Bu alayın gələcəyi haqqında Tersk nahiyəsində bir xəbər yoxdur. Bu alayın gəlməsi ilə kazakların əks-inqilab çıxışı yatırılıb Tersk oblastında Şura Hökuməti hökmfərma [hökmran] olacaqdır.

GÜRCÜSTANDA

Tiflis general-qubernatorunun əmri

Gürcüstan Cümhuriyyəti Hökumətinin 8 təşrini-sani [noyabr] 43 nömrəli əmri ilə Tiflis və ətrafı idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [fövqəladə vəziyyət] altında elan edilmişdir. Tiflis şəhəri general-qubernatorluğuna mən təyin buyuruluram. Naftluqi mövqifindən [stansiyasından] Didubeyədək dəmiryolu general-qubernator Karalovun təhti-idarəsində [idarəsi altında] qalır, fəqət bu yerlərdə müharibə hərəkəti başlanarsa, mənəim ixtiyarıma keçəcəkdir. İşbu məsələnin səbəbləri Hökumətin 8 təşrini-sani əmrində deyilmişdir. Necə ki məlumdur, Gürcüstan Hökuməti və hazırkı üsuli-idarəsi əleyhinə şifahi və təhriri [yazılı] təbliğat davam etməkdədir. Təbliğatın məqsədi ölkəmizdə anarşi, əks-inqilab və qardaş müharibəsi toxumu saçmaqla xarici qüvvəni cəlb etməkdir. Bundan naşi [ötrü] bütün tərz-i-idarə və əhalinin rahatlığını pozacaq çıxışların önü var qüvvə ilə alınacaqdır. Mən inanıram ki, Tiflis və ətrafı əhalisi əhvalın ciddiliyindən naşi əqli-səlim [sağlam məntiq] və kamal ilə Hökumətin əmrələrinə tabe olmaq və Hökumətə müavinətdə [yardımda] bulunmaqla, Cümhuriyyətimiz düşmənlərinə fəna toxumlar saçmağa imkan verməyəcəkdir.

Tiflis general-qubernatorunun elanı

Ümuma elan edirəm ki, idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [fövqəladə vəziyyət]

qanunları mövcibincə [qanunlarına əsasən] Tiflis və ətrafının orduya mənsub olmayan məmurini [məmurları] idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə məhkəməsinə [hərbi məhkəməyə] veriləcəkdir:

1) Hökumət əleyhinə üsyan yapanlar və dövləti xəyanətdə müttəhim edilənlər.

2) Ləvazimati-hərbiyyə [hərbi ləvazimat], alati-müdafiə və təərrüz [müdafiə və hücum vasitələri], ərzaq və ələfiyyəti [yemi] yandırmaq və puç etmək suiyyətinə müttəhim edilənlər.

3) İdareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə altında elan edilmiş yerlərdəki su yolları, körpülər, su sayilləri [bəndlər], su buraxılan yerlər, su quyuları, yollar və başqa vəsaiti-hərəkəti [hərəkət vasitələrini] xarab etməkdə müttəhim edilənlər.

4) Müxabirədən [xəbərləşmədən] ötrü təyin edilmiş teleqraf və telefon xətlərini kəsmək, xarab etmək suiyyətinə olanlar.

5) Qaraqola sui-qəsd edənlər, qaraqol və milissiyanı qətl etməkdə müttəhim edilənlər.

Yuxarıda yazılanlardan maəda [başqa], quldurluq və çapqınçılıqda müttəhim edilənlər, şəhər və ətrafında 25 çağırım məsafədə qurşun atanlar da adi məhkəmə deyil, hərbi məhkəməyə veriləcəkdir. Bundan əlavə, bütün cinayətlər işləri də səlahdidimlə [razılıqla] hərbi məhkəməyə veriləcəkdir. Fövqdə [yuxarıda] zikr edilmiş işlərdən başqa işlər barəsində xüsusi elan ediləcəkdir.

İcbari qərardad

Tiflis general-qubernatorunun icbari qərardadı mövcibincə [əsasında] silah daşımaq, dövləti əşya alış-verişi, soqaq və caddələrdə mitinq və nümayiş etmək, nitqlər söyləmək qadağan edilir. Mühazirə və konfranslar, general-qubernatorun xüsusi izni ilə oxuna bilər. Bütün xüsusi və şəhər elektrik mövqiflərinə [stansiyalarına] əmr edilir ki, gün doğanaqədək soqaq və caddələr işığını kəsməsinlər. Mövqifdən asılı olmayan səbəblərdən naşi [ötrü] işıq kəsiləcək olarsa, təcili surətdə general-qubernatora məlum etməlidir. İşbu icbari qərardadı pozanlar bir sənədən altı ayadək həbs, yaxud 10,000 rubləyədək cərimə edildikdən sonra, Gürcüstandan sürgün ediləcəkdir.

Tiflis politexnikumu

Gürcüstan Hökuməti Tiflis politexnikum məktəbi məxaricinin Gürcüstan xəzinəsi hesabına olmasını müşkül ədd [hesab] edib, Maarif nazirinə həvalə etmişdir ki, Tiflis Şəhər İdarəsi ilə eyni zamanda Azərbaycan və Ermənistan hökumətləri ilə müzakirəyə [danışıqlara] başlayıb, məzkur [adı çəkilən] məktəb məxaricinin nə miqdarını öz öhdələrinə qəbul edib-ətməyəcəklərini aşkar etsin.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Müdiri-möhtərəm! Təvəqqeyi-aci-zanə edirəm, bəndənin bu bir neçə

kəlmə sözlərini qəzetənin sütunlarında dərc edəsiniz.

Mən on ildən bəri millət yolunda çalışmağımı heç kəs inkar etməz, zənn edirəm. Ancaq, bir para vicdansızların küçə danışmaları məni çox sıxındırır. Əfəndim, mən Mart hadisətindən [hadisələrindən] sonra, Bakıdan nerəyə getdiyimi və nə etdiyimi və nə cür çalışdığımı millətim bilir. Bunu yazmağa hacət yoxdur. Amma, məni sıxındıran bu sözlərdir ki, guya, mən Gəncədə olan zaman Müsavatın ziddinə çalışmışam. Doğrudur, mən Abbasqulu Kazımzadənin əksinə çalışmışam. Amma, ona haqqım var. Çünki mən də Gəncədə olan zaman çoxlu Şamaxı qaçqını gəlmişdi. Mən də bu fəlakət-zədələri [fəlakətə düşər olanları] görməkdə davam etməyib [dözməyib], Hacıəli Hüseyinzadə ilə Qaçqınlar Cəmiyyəti yaradıq. Nə isə, mən həm idarədə çalışdım, həm də təftiş komissiyasına seçildim və sonra, bəndəni Cəmiyyət göndərdi Tiflisə, qaçqınların halını məqami-aidinə [aidiyyətli quruma] söyləməyə. Mən Tiflisə gedib qaçqınlar haqqında kəmə-hüvə [olduğu kimi] məlumat verdim. Bir neçə gündən sonra Abbasqulu Kazımzadəyə para göndərdilər. Amma nə isə Abbasqulu Kazımzadə qaçqınlara kifayət qədər yardım edə bilmədi. Mən ona binaən [ona əsasən] Abbasquluya protest etdim, bu isə Müsavat əleyhinə işləmək deyildir.

Süleyman Abdullazadə

Həkim Arşak Ayrapetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna mübtəla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislavski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doludur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altın və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat

5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahimo­vun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicə-xanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrazı-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün sabah saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İçəri şəhərdə bağın qarşısında Mınaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Телеф. 36-91.

236

Doktor Rza bəy Sultanov Paris Dərülfünunundan

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri

hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbışinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrazı-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

O. A. Salmanın

Diş kabinəsi və süni diş müalicəxanası

Dişlərə və ağza müalicə edir, ağrısız çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində

süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır.

Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdiyevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

**Berlin Darülfünununun həkimi
L. Melkumyans**

Əmrazi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevoy caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Doktor Krinski

Sifilis, əmrazi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərzinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağıyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263 12-1

Müdirilər:

**Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 347. Bu mətn qəzetdə bir çox səhvlərlə getmişdir, mətnin tərcüməsi də keyfiyyətə olduqca aşağı səviyyədədir. Mətni mümkün mərtəbədə düzəltməyə çalışdıq. Səhvləri bir-bir göstərməyə ehtiyac görmədik.

səh. 348. “Saniyə, Osmanlı əsakiri çıxdıqdan sonra, əhali tərəfindən idarəməyə təslim olunacaq Osmanlı və alman təbəələri – şu iş üçün hədaya veriləcəkdir.”: Burada, Osmanlı və alman əsgərlərinin Bakını tərk etmələri üçün verilən müddət bitdikdən sonra, şəhərdə qalan Osmanlı və alman təbəələrini ingilis komandanlığına təhvil verənlərə mükafat vəd edilir.

Türkiyə ilə mütarikə şərait

səh. 348-350. Burada söhbət, bir tərəfdə Osmanlı, digər tərəfdə Antanta dövlətləri adından İngiltərə olmaqla, 30 oktyabr 1918-ci ildə imzalanan Mudros müqaviləsindən (Mondros mütarikəsindən) gedir. Əslində 25 maddədən ibarət olan bu müqavilə, “Azərbaycan” qəzetində 24 maddədir. Qəzetdəki mətnə müqavilənin 18-ci maddəsi buraxılmışdır. 18-ci maddə belə olmalıdır: “Misurata da daxil olmaqla, Trablus və Kirenaikada işğal edilən limanlar Müttəfiqlərin ən yaxın qarnizonuna təhvil verilməlidir.” Qəzetdəki 18-24-cü maddələr isə müvafiq olaraq 19-25-ci maddələr kimi qəbul edilmişdir.

səh. 348. “...Türkiyəyə cəm edilmiş ermənilər...”: burada söhbət intern edilən, yəni müharibə şəraitində düşmən ölkəylə yaxud ölkələrlə əməkdaşlığa meyilli olduqları üçün potensial təhlükəli qismində

dəyərləndirilən və tərksilah edilərək nəzarət altında saxlanılan ermənilərdən gedir.

səh. 349. “Bu maddələr Batumun Müttəfiqlər tərəfindən zəbt edilməsi əleyhinə etiraz etməyəcəklərdir.”: Belə olmalıdır: “Bu maddələrə Batum daxildir. Türklər Bakının Müttəfiqlər tərəfindən zəbt edilməsi əleyhinə etiraz etməyəcəklərdir.”

səh. 350. “Silah və mühümmat təqsimindən ötrü, həmçinin nəqliyyat vəsaili haqqında verilən əmrlərin lazım gəldiyi zaman ifası 5-inci maddəyə müvafiq olmalıdır.”: Bu maddə səhv tərcümə edilmişdir; belə olmalıdır: “5-inci maddəyə müvafiq olaraq tərxis edilən Türk əsgərlərinə məxsus silah və ləvazimatdan necə istifadə ediləcəyi haqqında təlimatlara əməl olunmalıdır.”

“Əsirlər Müttəfiqlər ixtiyarında qalaçaqlar.”: Burada söhbət türk əsirlərindən gedir.

“...altı erməni vilayətlərindən...”: Burada söhbət Osmanlı dövlətinin Ərzurum, Van, Mamürətüləziz, Diyarbəkir, Sivas və Bitlis vilayətlərindən gedir. Bu vilayətlər, Rusiya və Qərb dövlətləri tərəfindən, bölgədə erməni dövləti qurulması layihəsinin tətbiq sahəsinə çevrilmişdi. Bu vilayətlərə “Ermənistan” yaxud “Erməni vilayətləri” deyilməyə, San-Stefano və Berlin sülh müqavilələrindən sonra başlanmışdır. 1877-1878 Türkiyə-Rusiya müharibəsi nəticəsində 3 mart 1878-ci ildə imzalanan San-Stefano sülh müqaviləsinin XVI maddəsində bu bölgədən “Ermənistan” deyə söz edilmiş və Türkiyənin burada dərhal reformlara başlaması, həmçinin erməni əhalisinin təhlükəsizliyini təmin etməsi tələb edilmişdir. 13 iyul 1878-ci ildə imzalanan və San-Stefano müqaviləsinin Türkiyə üçün ağır şərtlərini

müəyyən ölçüdə yüngülləşdirən Berlin müqaviləsində də bu bölgədən “ermənilərin yaşadığı vilayətlər” deyə söz edilmiş və eyni tələblər təkrarlanmışdır.

Tersk Cümhuriyyəti

səh. 354. “Quştyuk”: Qəzetdə bu soyadı səhvən “Koşitof” kimi getmişdir.

Siyasi müsahibələr

səh. 356. “Yunkerlər”: Almaniya, xüsusilə Prussiyada torpaq sahibi dvorxanlardan təşkil olunan sinif.

səh. 357. “Ədəmi-mərkəziyyət”: Desentralizasiya; yerli idarəetmə strukturlarının səlahiyyətlərinin artırılaraq, dövlətin mərkəzi gücünün azaldılması.

“Həyati-hazirəmizin ilhamları”

(səh. 358) şeiri üçün lüğət:

həyati-hazirə: hal-hazırkı həyat, cari həyat

nüməyan olmaq: görünmək

səyeyi-matəm: matəm kölgəsi

məqbəri-barid: soyuq məzar

mühitət: mühitlər, çevrə; ətrafda nə

varsa hamısı

əhvali-həyatiyyə: həyatın halları

qəməvər: qüssəli, ürək sıxan

qəmaludə: qəmli, kədərli

ati: gələcək

mətuf: çevrilmiş

ənzar: nəzərlər

nəvvar: nurlu, işıqlı

arayışi-əflak: göylərin bəzəyi

xaki-siyəhnak: qara torpaq

üslubi-qədim: həmişəki tərz

dirəxşan: parlaq, işıqlı

şəm’əyi-ülviyyəti-taban: parlaq bir

ülviyyətin çırağı

xak: torpaq

ənzari-kəvakib: ulduzların gözləri

əflak: səma
 xurşid: günəş
 ayeyi-nəvvareyi-aləm: dünyanı işıqlandıran bir varlıq, əlamət
 müzlim: qaranlıq
 avareyi-aləm: dünyada başsız, sərgərdan qalan
 avareyi-mütləq: tamamilə sərgərdan, sərsəri

Maarif işləri

səh. 359. “...ana dilimizi ehya...”: Qəzetdəki mətndə sətirlər bir-birinə qarışmış, nəticədə “...ana dilimizi ehya, ədəbiyyatımızı intişar etmək, şurada-burada söyləmək, öyrənmək istəyən bəzi gənclərimiz arasına «eh buraxsana, bir taqım soqaq budalaları küçə vərəqəsi nəşr edərək adını qəzetə qoymuşlar» kimi məşum sözlər fırladaraq...” kimi oxunması gərəkən hissə belə getmişdir: “...ana dilimizi ehya, ədəbiyyatımızı intişar etmək istəyən bəzi gənclərimiz arasına «eh buraxsana, şurada-burada söyləmək, öyrənmək bir taqım soqaq budalaları küçə vərəqəsi nəşr edərək adını qəzetə qoymuşlar» kimi məşum sözlər fırladaraq...”

Bakı xəbərləri

səh. 361. “Şəhər Səhiyyə bürosu əhalini xəbərdar edir ki, şəhərdə günəbaxan və küncüd yağları əvəzinə təmizlənməmiş gənəgərçək yağı satılır.”: “küncüd” sözü qəzetdə səhvən “Gəncə” kimi, “gənəgərçək” sözü “gərçək” kimi getmişdir.

Kizlyar müharibəsi

səh. 361-362. “Biçeraxov kazakların köməyinə ingilis komandası altında min nəfərdən ibarət bir dəstə, 6 dənə top göndərmişdir... Müharibə başlanana qədər Biçeraxov dəstəsindən qaçıb gələnlər

deyirlər ki: Biçeraxov tərəfindən göndərilən əsgərlər müharibə etmək istəmir-lər.”: Kizlyar şəhərini Georgi Biçeraxov mühasirə etmiş, Lazar Biçeraxov isə Port-Petrovsku tutduqdan sonra qardaşına kömək göndərmişdir.

Gürcüstanda

səh. 362. “Tiflis general-qubernatorunun əmri”: Georgi İvanoviç Mazniaşvili 1918-ci ilin oktyabrında Tiflis general-qubernatoru təyin edilmişdir.

Çərşənbə, 20 noyabr 1918-ci il, nömrə 45

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Çaharşənbə, 13 səfərülmüzəffər sənə 1337. 20 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Qafur Rəşad Mirzəzadə kamali-yə's və təhəssürlə [böyük bir kədər və həsrətlə] öz sevgili qardaşı, müəllim və mühərrir **Ağahəsən Mirzəzadənin** ölüm xəbərini qövm-əqrəba və dost-aşnalarına xəbər verir. Təşyi-yi-cənəzə [cənəzənin yola salınması] bu gün çaharşənbə [çərşənbə] günü sübh saat 10-da Nijni Təzəpirski küçədə 25 nömrəli evdən götürülüb Təzəpir məscidinə aparılacaqdır.

ELAN

Bakı valisi Məhəmməd Fəthi bəy vəzifə icrası üçün quberniya qəzalarına getdiyinə görə, Bakı quberniya və sabiq qradonaçalstvası daxilindəki məsələlərdən naşi [ötrü] vali baş müavini Müseyib bəy Axıcanov və sabiq baş müavin işlərindən naşi vali kiçik müavini Əli bəy Zizikskiyə müraciət etməlidir.

732 1-1

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Hökumət qərarı

Avtomobil qarajı, Ejen Şmid za-

vodu əmələ [fəhlə] və qulluqçuları ilə ingilis müəssisələri qulluqçularına verilmək üçün Ticarət və Sənəət [Sənaye] Nəzarəti ixtiyarına 200 min manat para buraxılmışdır.

* * *

Maarif nazirinin məruzəsinə görə, hökumət mətbəələrində olan qulluqçu və əmələlərin məvacibi artırılır.

Səhiyyə Nəzarətində

* Gəncə quberniyasında Bərdə kəndinin təbibi Yakuboviç öz ərizəsi mövcubincə [əsasında] bu il kanunivəvvəl [dekabr] ibtidasından [əvvəldən] öz vəzifəsindən kənar edilir.

* Gəncə həbsxana təbibi Ağalar bəy Ağalarbəy oğlu Səfikürdski bu ilin təşrini-sanisi [noyabrı] 14-ündən Gəncə quberniyası təbibinə müavin təyin edilir.

* Səhiyyə Nəzarətinin baş dəftərdarı Matuzova bu il təşrini-sanisi [noyabrı] 11-indən tibb[i] statistika şöbəsinin kargüzar müavini təyin edilir

Səhiyyə naziri Rəfibəyov

Ziraət [Kənd Təsərrüfatı] Nəzarətində

Bu il təşrini-sani ibtidasından Hüseyin bəy Mirzəcəmalov Ziraət nazirinin katibi təyin edilir.

Ziraət Naziri X. Sultanov

BAKI, 20 TƏŞRİNİ-SANI

Keçənlərdəki hərc-mərci, təzəllümü [zülmdən şikayətlənməni, zülmkarlığı], fitnə və fəsadı görənlər əhali indi də belə şəhərimizdə bir qılı-qal [mübahisə] gördükdə və ya eşit-dikdə cürəbəcürə fikirlərə və təşvişə düşüb dükənləri bağlamaqla və qoyun sürüsü kimi ora-bura qaçıb əhali arasına vahimə (panika) salırlar. Bu işə kiçik bir hadisəni böyük bir münafişəyə və ya qeyrə müncər eyləyib [çəkib, çevirib] bəzi vaxt nəinki bir “sui-hərəkət”lə [pis davranışla] iş tamam olur, bəlkə aralıqda filhəqiqə [doğrudan da] başqa namünasib şeylər törəyir. Bunun da nətəyici [nəticələri] nə qədər fəna olacağı hamıya məlumdur.

Azərbaycanımızın paytaxtı olan Bakıda bu gün öz qoşun hissəimiz yoxsa da, İngiltərə, Fransa və Amerika kimi mədəni millətlərin müntəzəm qoşun hissələri vardır ki, Bakıda yaşayan bütün əhalinin bilafərqi-dinü-millət [din və millət fərqi olmadan] asayişini mühafizə etməsini öz öhdələrinə almışlar.

İngiltərə, Fransa və Amerika əhalisi

arasında pozğunluq və ya digər bini-zamlıq [intizamsızlıq] görülməmiş bir şeydir. Oralarda yalnız, ya inqilab ola bilər ki, o da dünyada xariqülədə bir vüquat [fövqəladə bir hadisə] münasibəti ilə və ya nümayişlər olur ki, əhali yenə də mühüm bir vüquat münasibətilə silahsız, dinc və farağət bir cəmmi-qəfir [böyük bir qələbəlik] təşkil edib hökumətə və ya parlamana öz ərzi-hallarını və istəklərini deyirlər və ya mitinqlər yapıb siyasi və ya iqtisadi vəziyyətlərinə dair nitqlər söylərlər. Buralarda, küçələrdə başqa münafişələr və mücadilələr olmaz. Çünki, böylə şeylər nə əhali tərəfindən sadir olar [meydana gələr] və nə də polis qoyar. Siyasi firqələr bir-birinə və ya bir millət nümayəndələri digərlərinin əleyhinə təcavüz etməsi – burası nə İngiltərə və nə Fransada görünməz bir şeydir. Böylə fəna hadisənin vüsətinə [yayımasına] yalnız Rus çarlığı müsaidə verirdi. Lakin ingilis və fransızlar üçün bu təəccübəmiz [təəccüblü] bir vəqəə [hadisə] ola bilər.

Buna görə əhali, baxüsus [xüsusilə] müsəlmanlar bilməlidir ki, bizim asayişimiz mətin bir əldədir. Həmin asayiş pozmaq istəyən bir hərif tapılırsa, onun önünü həm polisəmiz və həm də şəhərimizdə əsgəriyyə qüvvələri əlində olan Müttəfiq Komandanlığı həman dəm alıb, münafişənin rişəsini [kökünü] kəsərlər. Buna görə heç bir əndişəyə məhəl [yer] yoxdur. Hər bir şəxs öz hüquq-heysiyyətini və şərəfini müdafiə etməklə bərabər, şəhərdə

vahiməyə yer verməməlidir.

Bunun üçün lazımi müəssisələrimiz mövcuddur ki, bir kəsə, kim tərəfindən olur-olsun, bir təcavüz, ya əziyyət olsa lazımi yerlərinə bildirməlidir. Lakin, vüquatın və hadisənin başqa bir rəng almasına məhəl verməməlidir. Bolşevik və daşnak əyyamı artıq keçmişdir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Moskvadan bütün şuralara xəbər verilir ki, Belebey Şura əsgərləri tərəfindən alınmışdır. Şimali cəbhədə: Arxangelsk dairəsində, Plesetsk-Yeletsk tərəfdə bizim dəstələrimiz altı verst iləriləyib, Kadış şimalında olan mövqeyi zəbt etmişlərdir. Cənub cəbhəsində: Voronej hissəsində Valuy tərəfində düşmənin yüz nəfərdən ibarət dəstəsi sərhəd mühafizəmiz tərəfindən dəf edilmişdir. Yevstratovka tərəfdə qabaq dəstələrimiz geri çəkilmişdir. Şərq tərəfdə əsgərlərimiz Kozinkanı işğal etmişlərdir. Pavlovsk və Bobrovsk tərəfində vəqə olan inadlı müharibələrdən sonra bizim dəstələrimiz geri çəkilmişlərdir. Novoxopyorsk istiqamətində bizim dəstəmiz Koleno kəndini zəbt etmişlərdir. Balaşov-Kamışın tərəfdə əsgərlərimiz müharibə ilə Nikolayev, Kupava və Tyumenovkanı işğal etmişlər.

Kamışın istiqamətində sağ cinah hissələri Popovka, Filinka və Danilovka tərəfdə hücumla başlamışlar. Hücum

müvəffəqiyyətli bir surətdə genişlənməkdədir. Kizlyar dairəsində bizim əsgərlərimiz yenə təzədən Çornı-rınoku almışlardır. Şərq cəbhəsində Samara, Orenburq istiqamətində əsgərlərimiz müharibə ilə Nikolayevka, Antonovka, Kirsanovka və Yelşanka xəttinə qədər irəli hərəkət etmişlərdir. Əsirlər tutulub, top və qeyri mühimmat [ləvazimat] qənimət alınmışdır. Ufa istiqamətində Kamış, Sadak, Radovka ilə Abdolino və Yakovlevka stasyonları əsgərlərimiz tərəfindən zəbt edilmişdir.

Belebey şimal-qərbində İsametovo və Turayevov mövqeləri işğal edilib, top və iki pulemyot alınmışdır. Votkinsk dairəsində əsgərlərimiz düşməni Sidorovka və Osinovkadan çıxardıqda, düşmən təzə qüvvə alıb Osinovkanı qaytarmağa müvəffəq olmuşdur. Perm dairəsində, Krasnoufimsk istiqamətində əsgərlərimiz hücumla keçib, Poyeduxinovu, Lyok çayı kənarında olan hamı kəndləri Tatarskaya Bırmadan Bolşoy Lyoka qədər işğal etmişlərdir.

Lısvenski dairəsində Kınovski zavodunu aldığımız zaman düşməndən 1300 əsgər və 12 zabit əsir etmişik. Kuşvinsk istiqamətində əsgərlərimiz Aktay çayını keçib müharibə etdikdən sonra, Aktay kəndini zəbt etmişlər.

Nikolayevski-Uralski istiqamətində əsgərlərimiz hücumla keçib, Peremyotni stasyonunun 15 verst məsafəsində olan bir çox kəndləri işğal etmişlərdir. Şimal tərəfdə Volçansk, Koşmarov və Sobolev zəbt edilib, düşmən əks-hücumları dəf edilmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Rusiya şimalında

Kiyevdə müntəşir [nəşr olunan] “Russkiy qolos” qəzetəsi sansür [senzura] icazəsi ilə xəbər verir ki:

Moskvanın məlumatlı dairələrində dəvəran edən [dolaşan] şayiata [şayiələrə] görə, Amerika rəisi-cümhuru [prezidenti] Vilsonun israrı ilə Müttəfiqlər bolşevizm müqabilinə [bolşevizmə qarşı] geniş miqyasda mübarizəyə başlamağı təhti-qərara almışlardır.

Arxangelsk dairəsində güya 110 min nəfərlik Müttəfiqlər qoşunu cəm olmuşdur. Bunların arasında rus kö-nüllüləri də var. Şimal ordusu adlanan bu qoşun, Şimali Dvina çayı boyu ilə hücumla keçmişdir və hücumunu dəmiryol xətti ilə Vyatkayadək davam etdirəcəkdir.

Perm-Kama dairəsində əməliyyatda bulunan çex-slovak qoşunları dəxi Vyatkaya gəlməlidirlər. Bu hərəkətdən məqsəd bolşevik dəstələri müqabilinə müttəhid [vahid] bir cəbhə hasil etməkdir.

Bu əməliyyat müvəffəqiyyətlə xitampəzir olduğu [başla çatdığı] təqdir-də, bolşevik qoşununun vəziyyəti fənalaşacaqdır. Şimal ordusu ilə çex-slovak dəstələri birləşsələr, Sibiryanın müxtəlif nöqtələrində əməliyyatda bulunan bolşevik dəstələri tamamilə mərkəzdən ayrılaraq təslimə məcbur olacaqlardır.

Bolşevik qoşunları arasında bu mü-nasibətlə böyük həyəcan var. Müsəl-

ləh [silahlı] qüvvələrə müqavimətdən aciz olan bolşevik dəstələri silahsız camaatla nəhayət dərəcədə fəna rəftar edirlər.

Yapon qoşunları artıq Baykal gölü-nün bərisinə keçmişlərdir. Sibiryada dəmiryolundakı tunellərin patladılması haqqında bolşevik qəzetələri tərəfindən buraxılan şayiələr yalandır. Baykaladək amerikalılar yolları gözəl bir surətdə mühafizə və yapon qoşunlarının arxasını təmin edirlər.

Ukraynada

Kiyevdə Sofiya kilsəsində “Novoye vremya” qəzetəsinin məşhur mühərriri Menşikov üçün ayini-ruhani [ruhani ayin] icra edilmişdir. Menşikov bu axırlarda mühərriirdən və camaat işlərindən əl çəkib Valdayda yaşadığı halda bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir.

Krımada

- Krım Hökuməti Ukrayna ilə olan müzakirat tarixini “Yaşıl kitab” namında nəşr etməyə hazırlaşmaqdadır.

- Bütün tatar təşkilatları və kənd cəmiyyətləri nümayəndələrinin ictiması [yığıncığı] dəvət ediləcəkdir. İctima məramnaməsində olan məsələlər bunlardır: Nahiyyə parlamanının dəvəti, hökumət təşkil edilməsi, qurultay intixabı [seçkiləri], hal-hazırda Tatar Milli Direktoriyasının [Hökumətinin] mühasibatı [hesabatı].

Odessada

“Odesskiye novosti” qəzetəsi yazır

ki, dünən bütün şəhərdə top və tüfəng atəşi davam edib, həyəcana bais olmuşdur. Axşama qədər bu atışmanın səbəbi dürüst məlum olmamışdır. Dyukovski bağında gündüz bir top gülləsi patlamışdır. Şəhərin Privoz tərəfində bir çox adamlar həbs edilmişlərdir.

(Bu xəbərin dalı qəzetədən çıxarılmışdır).

ZAQAFQAZIYA SOSIAL-DEMOKRATLARININ TELEQRAFLARI

Zaqafqaziya sosial-demokrat təşkilatlarının 8-inci ictiməsi [qurultayı] aşağıdakı təbrik teleqraflarını göndərmişdir:

1) Zaqafqaziya sosial-demokrat təşkilatlarının 8-inci ictiməsi Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Fırqəsinin Mərkəzi Komitəsi namından Rusiya sosialist fəqərayı-kasibəsinə [proletariatına] öz qardaşlıq salamını göndərir. Qardaş öldürücü cahan müharibəsi sönüb, beynəlmiləliyyət bayramı başlanmaq-la Rusiya fəqərayı-kasibəsinə müharibədən ona vurulan zərbələrdən və demokratiyanın məğlub olmasından düzəlməsinə ümidvar oluruq. Bu bədbəxtlikləri dəf etmək üçün vaxtlı-vaxtında beynəlmiləliyyətin kifayət qədəri qüvvəsi olmamışdır. Beynəlmiləliyyətin verilməsi ilə Rusiya sosial-demokratiyasının və Rusiya fəqərayı-

kasibəsinin dirilib onu bərpad edən qüvvələrə qalib gələcəyinə və sosia lizmin düz və doğru yolu olan bütün cahan demokrat hərəkəti cərgəsində təzədən öz yerini tutacağına ümidvar oluruq.

2) Almaniyada olan inqilab bayramı günlərində Zaqafqaziya sosial-demokrat təşkilatlarının 8-inci ictiməsi alman sosial-demokratiyası namında [timsalında] alman fəqərayı-kasibəsinə öz salamını göndərir. İctima ümidvar olur ki, öz vətəni müharibə bədbəxtliyindən və imperializmdən xilas etmək üçün monarxiya tərzi-idarəsini [rejimini] endirib və demokratik cümhuriyyəti bərpa edilməsi təşəbbüsətini əlinə alan alman fəqərayı-kasibəsi öz ali məqsədinə nail olar.

3) Zaqafqaziya sosial-demokrat təşkilatlarının 8-inci ictiməsi dörd illik qardaş öldürücü müharibədən sonra birinci dəfə cəbhələrdə qan tökülmədiyi gün cəm olub beynəlmiləli fəqərayı-kasibəsinə öz qardaşlıq salamını göndərir. İctima, beynəlmiləliyyətin diriləcəyi [günün] yaxın olduğuna inanır. Aləmi-insaniyyət də imperalist müharibəsindən almış olduğu yaraları bununla sağalda biləcəyini gözləyir. İctima ümidvar olur ki, təzə həyata başlayan beynəlmiləliyyət tarix tərəfindən meydana qoyulmuş olan zəhmətkeşlərin azad edilməsi ilə sosializmin möhkəmləşməsi məsələlərini həll etmək üçün qüvvə tapa bilər.

İMLA MƏSƏLƏSİ

Bir millətin dərəcəyi-tərəqqisini [inkişaf səviyyəsini] təyin etmək üçün baş vəsilələrdən biri də dili və ədəbiyyatıdır. Ən mütəməddin [mədəni] millətlər ən gözəl, ən ətraflı, millətinin bütün duyğularını, bütün fikirlərini, bütün əməllərini [arzularını], bütün ehtiyacını təsvir edici ədəbiyyata malikdirlər. Cahil millətlər isə hər bir cəhətcə zə'f [zəiflik, gerilik] göstərdikləri kimi, ədəbiyyatca dəxi zəiflədirlər. Mütəməddin millətlər ədəbiyyatın iç aləmi ilə, mənəviyyatla uğraşırdılar. Meydana atdıqları əsərlər, təsvir etdikləri təbiətin gözəllikləri, hissələrin incəlikləri, təsirləri ilə və ya əksinə olaraq təbiətin istənilməyən, bəyənilməyən halların vücudunun [var olmasının] pis təsiri və insanlar arasında vüqu bulan [baş tutan] əlaqələrin, təprənişlərin [davranışların] acılığı ilə ciddən rəqabətdə bulunurlar və əksəriyyəni faiq [üstün] olurlar. Böylə ki, şairlər, ədiblər deyil, təbiət və müsəvvərat [təsəvvürlər] müqəllid [təqlidçi] sanılırlar.

Biz isə ədəbiyyatın dıx [xarici] tərəfini hənuz düzəltməmişik. Biz dedikdə, Azərbaycan türklərini nəzərə alırıq. Hərçənd, tənqid edəcəyimiz cəhət bizdəkindən bir qədər az olaraq İstanbul, Anadolu və başqa türklərdə dəxi mövcuddur.

Bu vaxta kimi yeni Osmanlı ədəbiyyatında bir və müəyyən bir imlanın hökmfərma [hökmran] olması görül-

məyir. Hər şairin, ədibin imlada kəndi xüsusiyyətləri vardır. Bəzən Şekspir-lərin, Bayronların, Götələrin qibtə edəcəkləri əsərlərə malik olan Əbdülhaq Hamidlərin, Sami Paşazadə Səzailərin hər vəchlə olmuş olsa [hər hansı yolla olur-olsun] şu ümumi mərazə əlac etmədikləri, imlanı birləşdirmədikləri şayani-təəccübdür [təəccübə layiqdir]. Hərə bəzi kəlimələri bir cür yazır. Kəndisini böylə yazmaqda haqlı sanır və kəndisincə isbat dəxi edir.

Bizim halımız, vəz'imiz [vəziyyətimiz] daha pisdir. Əvvəla, iki tərəfin arasında mütərəddid [tərəddüddə] qalmışıq. Böylə ki, kim olduğumuzu və kim olmamız yaxşı olacağını bir dürlü təyin edəmmirik. Gah Azərbaycan türkləri tərəfinə yönəlirik, gah yarımçıq Osmanlı oluruq. Şu söylədiyimiz hərəkətlər ayrı-ayrı fərdlərə müxtəss [xas, məxsus] olmayıb, bir fərddə bulunur. Böylə ki, bu yazıçı (mən dəxi onlardan qabaq o sırada) yazdığı bir məqalədə, bir risalədə gah Azərbaycan, gah Osmanlı şivəsi işlədir. Gah Osmanlı imlalarının birisini təqlid, gah bərəkət versin, ixtira etdiyimiz sayısız Azərbaycan imlalarının birisini və ya neçəsini bir yerdə təqlid edir. Bir qəzetə oxunarsa, müxtəlif, sirləri anlaşılmaz imlalar, bu gün bir imla, yarın başqa imla... Əcəba nə vaxta kimi? Mühal [çətin; mümkünüz] işlər vücud bulur, bizim şu “mümkünümüz” vücud bulmadı. Hələ şu “mümkünü” mühal şəkildə uzun müddət saxlayacağız.

Müəlliflərimiz pək naqis, müəllim-

lərimiz daha naqis... Qəzetələrdə oxuyuruq: filan darülmüəllimin [pedaqoji məktəb] bu qədər, başqası filan qədər müəllimlər hazırlayıb, saheyifəaliyyətə buraxmış. Fəqət, Azərbaycanın qəlbi, ruhu olan Bakının qəlbi, ruhu olan məktəblərində onlardan birisini bulammırıq. Onlarda əksəriyyəni qabaqki, türk dil və ədəbiyyatından hissələri [anlayışı, payı] yalnız beş-üç kitabların səthi mütaliəsi[ndən ibarət] olan “məlumlar” meydan sürürlər.

Məktəblərdə 4-üncü sinfə kimi məcburən, 4-üncü sinifdən yuxarıya kəndi xahişləri üzrə əcnəbilər dəxi türk dilini təhsil edirlər. Bir müəllim “su” kəliməsini سو; başqası صو; üçüncüsü گاه صو; گاه سو yazdıracaqdır.

Bir müəllim taş طالمق; talmaq طالمق; kim کيم; şimdi شيمدي; asmaq أصمق; aslan اصلان; qorqudan قورقودن; yigirmi يگرمی; qayıtmaq قايتمق; yıqmaq ييقمق; şövqündən شوقندن; sevmək سهومك; başına باشنه; nazik نازك; kibi کيبی; işitmək ايشتمك və qeyrə-qeyrə... (hədsizdir) yazdıracaqdır. Başqası: داش; dalmaq دالمق (ya دالماق); şimdi شمدي; asmaq أسمق (ya أسماق); aslan أسلان (ya أسلان); qorqudan قورقودان; igirmi ايگرمی; yigirmi ييگيرمی; qayıtmaq قايتمق; yıqmaq يقمق (ya qayıtmaq قايتمق; yıqmaq ييقمق); şövqindən شوقيندان; sevimək شوقيندن; nazik نازيك; başına باشينه; kibi کيبی; işitmək ايشيتمك və qeyrə-qeyrə... (hədsizdir). Üçüncüsü گاه əvvəlki, گاه axırkı surətdə yazdıracaqdır.

caqdır.

İki şivəni bir-birinə qarışdırmaq (və olduqca qaydasız bir surətdə qarışdırmaq) ikisini də qiymətdən düşürür.

Əbdülvahab Məhəmmədzadə

TÜRKİYƏDƏ QADINLIQ MƏSƏLƏSİ “Feminizm”

Qadınliq həyati-ictimaiyyəimiz [ictimai həyatımız] içərisində ifa edə gəlməkdə olduğu rolu haqqı ilə təqdir edil[mə]diyindən pək böyük xətalara düşürük. Bu ana qədər bir çox mühərrirlər, müəlliflər qadınliq haqqında yazdıqları yazılar mətlub vəchlə [istənilən kimi] əfkari-ümumiyyə [ictimai rəy] üzərinə təsir yapamıadı. Bu nöqtəyi-nəzərdən Türkiyədə oyanan cərəyanlardan bəhs etməklə “feminizm” (qadınliq) məsələsi haqqında bir qədər məlumat vermək istəyirəm. Çünki ciddi surətdə tədqiqə möhtac məsələlərdən birincisi budur.

Qadınliq Türkiyədə nə surətlə oyanıdı? Daireyi-şümülu [əhatə dairəsi], xəlqi mahiyyəti, tarixi təsirat [təsirləri], ictimai hadisətdə feminizm cərəyanlarına yol açması və 10-uncu əsrlə – 20-nci əsrdəki qadınları tədqiq, həyati-ailədə [ailə həyatında] oynadıqları rollar, istiqbal qeydi-əndişələri [gələcək qorxusu, narahatlığı] və hissiyyəti-əncam. Bu nöqtəyi-nəzərdən mühakiməti-qəsiranəmi [qısa mühakimələrimi]

yürütmək fikrindəyəm. Azərbaycanın feminizm haqqındakı vüsəti-məlumatına [məlumat həcminə] bir səhifə daha əlavə şərəfini ehraz etmiş [qazanmış] olaram.

Nuri-irfan [və] kəmalati-mədəniyyətin [mədəniyyətin yetkinliklərinin, fəzilətlərinin] çırağı, onun mütəmmimatı [tamamlayıcısı, kamilləşdiricisi] olanlar maariflə mühləmdir [ilhamlanmışdır; onlara maarif əta edilmişdir]. Buna şübhə yox. Mədəniyyət şöleyi-şüarının [şüarının şöləsinin] inikasatı [əksləri] bittəb [təbii ki] bu yurduqda yaşayan qadınlarımıza, əlbəttə bir əsər göstərəcəkdir. Bura yurdunun həyati-irfanına biganə olan qadınlara bir nəbzəcik [azacıq] bəhs edərəkən, şübhəsiz, ruhu titrəyəcək, mədəniyyətə doğru incizab [coşmaq, vəcdə gəlmək], fikri mütəmayil [təmayüllü] xislətlər təbiətlə kəndiliyindən tülu edəcəkdir [aşkara çıxacaqdır]. Bu vəsilə ilə bulunmuş məlhuz olan [təsəvvürdə canlanan; ağla gələ bilən] “fanatizm”, yəni mütəəssibin[in] əfkarına [təəssübkeşlərin fikirlərinə] qarşı li-vayi-üsyən [üsyən bayrağı] qaldırmış olacağıız. Ancaq mədəniyyət nuruna doğru qoşmuş bulunacağıız.

* * *

Bəni-bəşərin [bəşəriyyətin; insanlığın] nisfini [yarısını] təşkil edən bənati-Həvvanın [Həvvanın qızlarının; qadınların] müxtəlif əqvam [xalqlar] içərisində layiqi bulunduğu məzayayi-aliyyə [ali məziyyətlər, yüksək keyfiyyətlər], fətanəti-kamilə [kamil zəka], nəcabəti-fitriyyənin [fitri nəcibliyin] müvəllə-

datına [doğulmasına, meydana gəlməsinə] səbəb olduqları kimi, ən cibilliy-yətsiz [xaraktersiz; yaramaz] bir xisləti-bədmayə ilə mütəxəlliq [mayası xarab, pis xasiyyətli] insanların kaffeyi-nəşətgahı [meydana çıxdığı bütün yerlər] o ağuşı-madər [ana qucağı] deyilmi? Mən bu iki fərqi birisini mərəzi-ictimai [ictimai xəstəlik], digərini mədəniyyətin şəşəyi-fitrəti [fitrətinin dəbdəbəsi, parlaqlığı] olaraq zikr edə bilərəm. Yox, əgər, qadınlığı avamfiribanə [avamlara məxsus] düşüncələrlə iğlaq edər isək [açıq-aydın olmayan tərzdə ifadə etsək, gəvələsək] məsələyə haqqı ilə tənvir etməmiş [ışıq salmamış; işıqlandırmamış] olacağıız.

Məhdi-mədəniyyətin [mədəniyyət beşiyinin] əvvəla ağuşı-madərdən [ana qucağından] süduruunu [əmələ gəldiyini] fikrinizə qavrayan, dünyada yaşayan şu kütle-yi-bəşər təməvvücatı [dalğalanması; çalxalanması] işte dürlü-dürlü mahiyyətdə, dürlü-dürlü tinətdə [təbiətdə; xasiyyətdə] olduğuna nəzərən eyilik və ya fənalıq cəhətinə sapacaq olan təbiətin bidayətini [başlanğıcını] araşdırmaq surəti ilə fikrinizi təşrih edəlim [şərh edəlim; açalım]:

Təkəmmülati-gunaguna [cürbəcür kamilliklərə] şərik olan qadınlar olduğu kimi, saymaqla tükənməyən bir taqım bədayeyi-xilqətə [yaradılışın gözəlliklərinə, incəliklərinə] də malik və sahib bulunmaqdadırlar.

Bəşərin meyl etdiyi təbii mücadilatda [mübarizələrdə] təbiətin məhasini [gözəllikləri] qüdrətini tərrennüm et-

diyi dəqiqələrdə gərək cəlaləd [mətənət, dəyanət] və gərəksə rıqqəti-hissiyat [duyguların incəliyi] cəhətlərində daima dərəcəyi-kamalda [kamillik dərəcəsinə] görürüz.

Mən bütün bu xislətlərin mayeyi-hüsulyaftəsini [əmələ gəlməsinin mayasını] kamilən [tamamilə] qadınlıqda ictimə etdirmək [toplamaq; bir yerə yığmaq] istəyirəm. Çünki o nuri-fəza [fəzanın nuru] da, zülmətdə doğduğu kimi, aləmi-nuranidə [nurani aləmdə] nurlara qərq olar. Kəndi mühitində bir günəş qədər rövneqdar [parlaq] bulunduqca, bütün mücavir üməmi [qonşu millətləri] də feyziyab etməklə kəndiləri də zövqyab olar [həzz alar]. Yəni, şəxsi qayələr istihdaf [hədəfləmək] məqsədi ilə mədəniyyət çələngini sərtaci-ibtihacı [şadlıq tacı] olaraq daşır isə həmcinsinə və bəni-bəşərə [insanlığa] xidmət etmiş olacaqdır. Gələlim sədədə [əsas mövzuya]:

Türkiyədə “feminizm” nə surətlə tələqqi edilirdi [başə düşüldü]? Sonrakı təkamülü nasıldır?

Türkiyə, dövri-istibdadın [istibdad dövrünün] asarı-nühusətkarisi [uğursuz, nəhs təsirləri] səbəbi ilə qadınlıq üzərinə cərəyanlar oyandırmağa müsaid deyildi. Bir cəmiyyət vasitəsilə əfkari-əhraranəni [azad fikirləri] nəşr və təmim [yaymaq və ictimailəşdirmək] mümkünmü idi? Dərhal Fizan və Yəmən çöllərinə sürülər, qızgın günəşin atəşləri içərisinə atılar, öylə bir vücudınadirə [nadir varlıq] nabədid [görünməz] olardı. Bundan başqa zindanlarda

mövtalar [ölülər] kimi sükutı [səssiz; sükut içində] əzablara, əməllərə giriftar edilərdi. Bu zülmi-biaman [amansız zülüm] qadınlıq fikrini sərbəst bulamaz, yeganə düşünülən sultana təəbbüd [qulluq etmək] kimi hallardan ibarət idi. Buna bir misal zikr etmədən keçməyəcəyəm:

Türkiyədə dövri-dilarayi-məşrutə [kənül açan konstitusiyalı monarxiya dövrü] müyəssər olduğu zamanlar sultan Əbdülhəmidin möhtəşəm, əzəmətfürüş [əzəmətli görünən] rəsmlərindən bir tanəsini alıb xanəməzin münasib bir məhəllinə [yerinə] təliq etmişdim [asmışdım]. Böyük validəm mənə sorurdu:

- Bu kimin rəsmi, oğlum?

- Nənəciyim, bu İstanbulda oturan xəlifəməiz, padşahımız sultan Əbdülhəmid əfəndimizdir.

- Öylə isə abdəst alayım da, ondan sonra mübarək üzünə nəzər edəyim, – deyərək qapıdan dışarı çıxdı.

Baxınız, qadınlar üzərində nə müdhış [böyük; möhtəşəm] təsirat [təsirlər] buraxmış, nə qədər möhtərəm və böyük olaraq təcəssüm etmiş!..

Dövri-Həmididə [Əbdülhəmid dövründə] qadınlar dini übudıyyətlərindən [qulluqlarından; ibadətlərindən] başqa zövclərinin [ərlərinin] hər əmrinə münqad [tabe] bulunmaq surəti ilə yaşarlardı. Bu üzdən qadınlarda üfürükçülərin kəsəti [çoxlğu], qurşun tökənlərin həddi və hesabı yoxdu. İsqambıl [kart] falı, baqla [paxla] falı, musqa [nüsxə; tilsim duası] və sairə kimi

etiqadati-batilə [batil etiqadlar] peşində [arxasınca] hər gün bir çox paralar sərf və israf edilir.

Büyüçülük [cadugərlik], sehirçilik o qədər iləricə getməmiş isə də yaşıl sarıqlı, caməkan [arakəsmə] arxasına gizlənmiş boyun təsbəhlərini birər-birər kamali-vüqarla çəkən məşayix [şeyxlər] hüzurunda nə qədər böyük ehtiramatlarla müqabilə edərək [hüzurunə çıxaraq, qarşısına çıxaraq] kəndi müəşəqatına [məşuqlarına] və ya zövcünə qarşı açıdıracaq fallara, üfürükçünün hər bir əmrəzi-əsəbiyyəyə [əsəb xəstəliklərinə] birə-bir gələcək [tam münasib gələcək; çox faydalı olacaq] müalicədən mədud bulunmağa [hesab edilməyə] nə qədər rəbti-qəlb edilmişdi [könül bağlanmışdı]...

Ah, qadınlıq nə tədənnidə [alçalmış] idi, nə fəna idi! Ailələr beynində [arasında] bu üzdən dedi-qoduların kəsərti [çoxluğu] o qədər bol idi ki, insan söyləməyə hicab edəcək [utanacaq] kəlamlar ələlədə [adi, təəccüb doğurmadan] sərf edilir idi.

Zimami-ümuri-dövlət [dövlət işlərinin cilovu] yədi-idarələrinə [idarəçilik əllərinə] tövdi edilmiş [tapşırılmış] böyüklər bittəb [təbii ki], qadınlığın böylə pəspayə [aşağı, səviyyəsiz] bir mərtəbədə bulunmasına riza göstərməzlərsə də, səfıneyi-dövlətə [dövlət gəmisinə] şərik yarışçı çıxmaq üçün də bir az göz yumulurdu. Bu surətlə qadınlığın nəşvünümasına [tərəqqisinə], təkamülünə, təəlisinə [ucalmasına], təfəyyüzünə [irəliləyişinə] bittəb mane idi. Qadın ruhu və qadın

ağlı ilə işlər tədvir olunammayacağına [yeriməyəcəyinə; idarə edilə bilməyəcəyinə] qail [inanmış] idilər. Onların nəzərində qadınlıq eşq üçün, zövq üçün yaşayan məxluqlardan ədd [hesab] edilirdi.

Bir millətin mədəniyyətini ölçmək üçün miqyas qadınlardır. Tədqiq edilərsə, dərəcəyi-qüdrəti [qüdrətinin dərəcəsi], dərəcəyi-mədəniyyəti [mədəniyyətinin dərəcəsi, səviyyəsi] dərhal meydana çıxar. Bir az saraylara ətfi-nəzər edəlim [nəzər salaq].

Ol vaxt əski dəbdəbə və daratı [ehtişamı] sarayların, mütəntən [təntənəli] ehtişamların aramgahı [mənzili, məskəni] olan saray həyatı bir məşhəri-səfahət [başdan-ayağa əyləncə və həzz yeri] idi. Bu böylə olduğu kimi, xüddam [xidmətçilər] və təvabein [qulluqçular], qürəna [hökmdarın ətrafındakı şəxslər] və əkabir-ümərası da [böyüklər, vəzifəlilər də] görünük olaraq eyni tərz və eyni məşrəbpərəstanənin [xasiyyətin] məhsulları idi. Bunların dövrü-səltənətlərini qadınlıq ruhunda mündəmic [qadınlıq ruhunun içində yer alan] eşq oyunları ilə oynanmış yeganə cazibədar çöhrələr, füsunkar nəzərlər aranar və bulunardı.

Şərqi çərkəzləri, qərbi ingilis və fransızları çariçə, odalıq, mürəbbiyə, müəllimə olaraq kaşanalərinə qəbul edilirdi.

Şu surətlə Türkiyə ricali-dövlətinin [dövlət adamlarının] aləmi-səfahətdə [əyləncə məclislərində] dürlü-dürlü əyləncələr tərtib etməklə məşğul bulunmaqla bərabər, eşq nəğməzənləri-

nin [eşq nəğmələri oxuyanların] sahir [sehirli; məftun edici] təəssüratından müğşayi-qaram [eşq və zövq içində itibbatmış; eşqdən və zövqdən bayılmış] olduqları zamanlar xəzineyi-dövlətdəki mövcud nüqud [nəğd vəsaitlər] və əmlak kamilən israfanə sərf edilir, zövqləri uğruna o zərrin [qızıl] ikillər [taclar; çələnglər], o taci-müfəvviqlər [bəzəkli taclar] bayağı hökmündə [adi şeylər kimi], o münasibi-alıyələr [aliliklərə, ucalıqlara yaraşan şeylər] kamilən [bütünlüklə, hamısı] bu nəzəri-eşqin pişi-bədbinanəsi [eşq nəzərinin bədbin çöhrəsi] önünə sərilir. Müqəddəratidövlət [dövlətin müqəddəratı] bir tərəfə buraxılır. Milyonlarca insanlar o canavari-şəhvətperəstanın [şəhvət düşkünü canavarların] əllərində qalıb gedərdi. Bu surətdə [bu halda] qadınlıq nasıl ehyə olar [dirçələr]?

Əbdüllətif

POSTA VƏ TELEQRAF MƏKTƏBİ

Son zamanlar vətənimizə ən lazımlı və böyük əhəmiyyəti haiz [daşıyan] bir şey varsa, o da Bakıda posta və teleqraf məktəbi açılmasıdır. Bilümmum, posta və teleqraf ümüratında [işlərində] sabiq Rusiya dövləti zamanından başlayaraq, hal-hazırədək işləyən fəqət [ancaq, yalnız] bir taqım məmurlar olmuşlar ki, onların səhlənkarlıqları sayəsində [işlər] sühulətlə [asanlıqla] pozulmuş olur. Bununla da dövlət makinasının [maşınının] mədəni bir cəhəti sarsılır. İşimiz bu kimi bir

vəziyyət aldıqda, gənclərimizdən posta və teleqraf ümüratına [işlərinə] mükəmməl vaqif adamlar çıxarmalıdır ki, bunların fədakarlığı və işlərində kəsb edəcəyi [qazanacağı] ixtisas köməyi ilə qarşımızda duracaq maneələri ortadan qaldırmaq mümkün olsun. Böylə olduqda, bu heyəti bir az yeniləşdirmək, idarələrdəki kəşif havanı bir az dəyişdirmək, “işləyib para almaq” tələbində olanlar miyanın[d]a [arasında] yerli əhalidən vətənə eşqlə qulluq edəcək cavanlarla idarələri doldurmaq lazım idi.

Bunun üçün də Posta və Teleqraf Nəzarəti [Nazirliyi] təşəbbüsü ilə Hökumət tərəfindən bu ümüratın [işlərin] elmi və əməli cəhətlərini öyrənmək üçün məktəb açılacaqdır. Bu məktəbdə islamların əksəriyyət təşkil etmələri mətlubdur [tələb olunur, arzu edilir]. Bu məktəbi bitirmiş məmurlarımız vasitəsilə çoxdan bəri məmləkətimizin ruhuna namütabiq [uyğun olmayan] qanunlarla idarə edildiyinə xitam çəkmək olacaqdır. Fəqət o zaman üçün Rusiyanın köhnə qanunları ilə gənc vətənimiz dolanmayacaq, artıq məmur əhalinin, əhali məmurun dilini, ruhunu bilməklə böyük ehtiyaclar rəf olub [aradan qalxıb] gedəcəkdir.

Bu kimi yeni qüvvələr vasitəsilə məmləkətin gərək ticarət, gərək sənəət [sənaye] tərəfləri tamamilə islah oluna biləcəkdir. Teleqrafın səlahiyyət kəsb etməsi [qazanması] nəinki bərrı [quru], bəlkə bəhri [dəniz] ticarətimizə böyük fayda verəcəkdir. Bəhri ticarətin qüvvətlənməsi ilə Bakının iqtisadi xü-

susıyyəti bir az asanlaşacaq, başqa diyarlardan aldığımız malı vəsaiti-nəqliyyə [nəqliyyat vasitələri] köməyi ilə həp Azərbaycanı canlandırmaq imkanı olacaqdır.

Bu məsələlərin siyasi və iqtisadi cəhətlərini nəzərə alıb, Hökumətimiz də bu məktəbi tamamilə bir milli məktəb şəklinə salmış olsaydı, ictimai və siyasi bir çox nöqteyi-nəzərdən əski məmurları yeniləşdirməklə qazanmış olardıq. Bundan məəda [başqa], məmləkət üçün mədəniyyətcə bir çox faydalar verəcək posta və teleqraf işlərini kəndi vətənimizdə kəndi əlimizə almalıyıq.

Nəzarətin və Hökumətin bu təşəbbüsünü alqışlamaqla, daxil olmaq imkanı olan gənclərimizi də bu məktəbə təşviq etmək istərdik. Bir şərtlə, bu məktəbi qurtardıqda, dövlətimizin yeni-yeni təmir olunduğunu və halın vəxamətini [təhlükəsini] nəzərə alıb, fəqət, vətən uğrunda bu gənclərimiz tutduqları mövqedə ibrazi-qeyrət edələr [qeyrət nümayiş etdirələr; səy göstərələr]. Uğurlar olsun!

M. Hənəfi

AĞAHƏSƏN MİRZƏZADƏ

Millətimiz çalışqan cavanlarından birini də itirdi. Müəllim və mühərrir Ağahəsən Mirzəzadə 27 yaşında ikən millətinə əlvida etdi. Mərhum, cavan ömrünün bir hissini Lahıc və Kürdəmir qəsəbələrində müəllimlikdə keçirtədiyi halda, digər qismini də Bakıda mühərrir və mətbəəçilikdə keçirmişdir. Mər-

hum çalışqanlığı nəticəsi olaraq, müəllim olduğu vaxt məktəb işlərini bitirəndən sonra, böyüklərə də mənfəət verməkdən geri durmazdı. Lahıcda müəllim olduğu vaxt tez-tez camaatı yığıb leksiyalar (mühazirələr) oxuyardı. Kürdəmirdə müəllim olduğu vaxt camaatı kənd ziraət və ticarət işlərinə tərgib [rəğbətəndirər, həvələndirər] və təşviq edərdi. Kürdəmirdə bağ salıb zənbil toxumaq işini nəşr etmək [yaymaq] üçün Qafqaz Maarif müdirinə yazıb, zənbil çubuqları gətirəndi, əkdirmişdi. Arıçılığa və süd hasilatına [istehsalına] dair nitqlər söylərdi. Odur ki, daima kənd əhlinin rəğbətini qazanıb, camaatın məhbubülqulubu [qəlbinin sevdiiyi] olmuşdur. Bakıda yenə millətinin pişrəftinə [tərəqqisinə] çalışıb, mətbuat aləminə diqqət vermişdir. Bunun üçün xüsusi mətbəə açıb, gündəlik qəzetə verməyə müvəffəq olmuşdur. Hər gün nəşr etdiyi “Sovqat” qəzetəsində müdir və mühərrirlik edib, var qüvvəsi ilə davamına çalışmışdır. Bu xüsusda çəkdiyi əziyyətlər öz müqərrəblərinə [yaxınlarına] məlumdur. Ancaq, gündüz qəzetənin idarəsinə məşğul olduğu halda, gecələr də sübhə kimi yatmayıb qəzetəsinə məqalələr yazardı. Hər kəs şirin yuxuya getdiyi vaxt mərhum oyaq qalıb yazardı. Odur ki, bu qədər əziyyətlərə cavan canı tabavər olmayıb [dözməyib], axırda vərəm xəstəliyinə mübtəla oldu.

Mərhumun cənazəsi qarşısında gözlərim yaşlı deyirəm:

Əziz və sevgili qardaşım! Vaxtsız

ölüm səni bizim əlimizdən aldı. Dünən gecələr oyaq qalıb millətin üçün yazdığı qələmlə bu gün göz yaşımı mü-rəkkəb edib sənə alicənabənə işlərin-dən ancaq bir neçəsini zikr edirəm. Yat, qardaşım! Çəkdiyən yorğunluqlara qarşı indi əbədi istirahət et! Allah sənə rəhmət eləsin!

Q. R.

RƏSULZADƏ MƏHƏMMƏD ƏMİN BƏYİN KONFRANSI

(42-nci nömrədən məbəd)

Mərkəzi-islama gəldikdə, oradakı ənənəti [ənənələri], o gözəlliyi, o məhasini [yaxşı keyfiyyətləri] tamamilə dərk etmiş olursunuz. Tamamilə bunları görər-görməz hiss edəcəksiniz ki, islam nöqtəyi-nəzərində İstanbul bədayesi [incəsənəti] içində yeni bir həyat doğur. O vaxt anlırsınız ki, nə yolda və nə üçün bu qədər fədakarlıqlar olur, xariqələr göstərilir. O zaman etiraf edərsiniz ki, yeni doğmaqda olan həyat uğrunda həqiqətən fədakarlıq etmək türklər üçün lazımdır.

Məttəəssüf [təəssüf ki], Türkiyədə deyil, bəlkə ələmi-islamın həpsində ictimaiyyət [ictimai həyat] Avropadakı kimi olmayıb, fəlc [iflic] bir halda qalmışdır. Avropanın bütün ictimaiyyəti xalq, yenə də xalq üçün doğu[lu]r. Ədəbiyyat ümum heyəti ilə, xalq ruhu ilə, xalq əfkarı ilə, ümumiyyət naminə yaşayır. Bizlərdə isə böylə deyil. Ədəbiyyatın əsaslarını xalqın malı etmək istəmədik. Ayır-ayrı kimsələr pək alim-

dir, pək müxbirdir [xəbərçidir]. Fəqət, onu bir araya gəlsə onlarda bir ümumiyyət, bir həyat olmaz. Qiymətli bir həyatı-ictimai [ictimai həyat] islam məmləkətlərinin heç birində yoxdur. Bunun ən doğru şəklini İranda görürsünüz. Küçələr bir zibil yatağı, hər tərəfə baxılsa bir xarabazar... Bazardakı satıcılar zir-zibili qarşısındakı çaya atır, suyunu elə bir hala gətirir ki, baxmaq istəməzsən. Həman bu ümumiyyət halını qiymətsiz edən, alçaldan cənabın həyat qapısından içəri girdikdə evində bir cənnət olduğuna şaşıracaqsan. Bu nədir? Onun xüsusiyyəti [özü, şəxsi] üçündür. Bundan bəllidir ki, burada insanlar ayır-ayrı yaşar, fəqət [yalnız, ancaq] xüsusi həyatından ləzzət aparar.

Ədəbiyyat da öylədir. Şeirlərimiz hər bir şairin öz zövqünə mütabiq [uyğun] olmuş, olsa-olsa ətrafındakı bir taqım əhibbası [dostları], rüfəqası [yoldaşları] onu anlar. Yaratdığı bədiələr [bədi əsərlər], gözəlliklər fəqət onun kəndisi üçün imiş zənn edər, xalq üçün yazarmaz.

Qərbdə isə böylə deyil. Orada bütün ədiblər, şairlər xalq dərinliyinə atılıb, onun içərisində duyduğu təsirata, gördüyü həyata həp yazdığını uydurar [uyğunlaşdırar]. Olduqca həyatı-ictimaiyyətə həyatı-münfəridəyə tərcih verilər [ictimai həyat fərdi həyatdan üstün tutular].

Qərbdə bugünkü tərəqqi ilə bizdəki bu inhitat [çöküş], bu iki ələmin miyanında [arasında] olan fərqi nəticəsindəndir.

Şərqdə bir zaman yüksək bir mədəniyyət var imiş. Lakin o da xas [bütün xalqa deyil, sadəcə yuxarı təbəqəyə məxsus] olub, gündən günə zə'fə, izmihlala uğradı [zəiflədi, pozuldu]. Avropada isə ümumə mal olan mədəniyyət fəaliyyəti-ammə [xalqın, geniş kütlələrin fəaliyyəti] sayəsində özünə tərəqqi yollarını aradı, buldu və bu gün də ondakı qələbə ilə bizdəki məğlubiyyət həp bundan dolayıdır.

İştə, bunu da türklər epeyi [yaxşıca] anlamış və bu yolda get-gedə tərəqqi etməkdədirlər. Bu yolda ədəbiyyat Türkiyədə gözəl bir mövqe tutur. Yeni türk ədəbiyyatı fəqət xalqın qalın təbəqəsinə enir və yazılanların həpsi xalq üçün yazılır. Türklər ədəbiyyat yolunda çox çalışdılar. Bu vaxtadək onlarda bir çox tərcümələr olmuş, qərb ruhunda kitablar yazılmışdı. Fəqət qərbdən alınmış şəklın eynən qəbul edilməsi yanlış olduğu artıq bəllidir. Çünki iqlimdən-iqlimin fərqi vardır. Hər yerdə bir xüsusiyyət, bir də ümumiyyət olar. Sənət, elm, fənn ümumidir; dil, din, ənənət [ənənələr], ruh başqa-başqadır. Bunların hər birini qəbul etdikdə millətin ruhunu, xüsusiyyətini nəzərə almaq lazımdır.

İşböylə də Türkiyədə olmuş idi. Türklər bu vaxtadək London səyahətindən, Parisdən, Hinddən və digər yerlərdən, əhəmiyyətsiz şeylərdən belə bəhs edib, bircə Anadolunu, bu gün bütün xariqələr, bütün rəşadətlər yaradıcısı, həp İstanbulu və başqa yerləri ərzaqla təchiz edən Anadolunu unutmuşlardı. Məktəblər tamamən İs-

tanbulda, həyatı-ictimaiyyə nümünələri İstanbulda, türklərin nəsi varsa İstanbulda idi. Anadolunun məktəbi yox, sənəti yox, bəlkə belə həyatı da yox kimi idi.

Şimdi isə öylə deyildir. Yeni cərəyan Anadolu xalqı ruhundan, həyatından, ehtiyacından yazır, dərdinə ağlayır. Bu da siyasətə təsir edir. Türk məhafili [dairələri] də buna diqqət etməyə başlayır.

Əbdülhəmid zamanı İttihad və Tərəqqi firqəsi düşünürdü ki, hürriyyət olsa hər millət kəndisini unudar. Hamısı qardaş kimi yaşamağa ibrazı-qeyrət edər [səy göstərər]. Böylə bir düşüncəni həyata da, siyasətə də tətbiq etdilər. Fəqət Məşrutə [konstitu-siyalı monarxiya] zamanı gəldi. Kimsə kəndisini unutmadı. Arnavudlar [albanlar], ermənilər, ərəblər hər kəs kəndisini düşündü. Unudulmuş bircə türklər qaldığını artıq gördülər.

Bir türk mütəfəkkiri söyləyir ki, bən türklüyümü, fəqət hər millətin Türkiyədə kəndisi üçün çalışdığı zaman duydum.

Türklər də ümumən böylə bir fikrə gəlmişdi. Ona binaən [görə] türklərin siyasəti böyük bir təbədüllata [dəyişiklikə] uğrayıb, hər şeydə milliyyət irəli sürülmüşdür. Lakin burada da bir qədər yanlışlıq, bir qədər ifrat edilibdir. Məlumdur ki, hər kəs öz millətini istədiyi kimi digərini istəməz. Hər kəsdə bir milliyyət fikri müqəddəs tutular. Lakin bir fikrin müqəddəs olduğu kafi deyil. O fikir namüqəddəs yollarla yürüdülsə, fikir də namüqəddəs

dəs olacağı bəlli. Məsələn, bolşevizm əqidəsinin müqəddəs olduğunu kimsə inkar etməz. Fəqət bolşeviklərin apardığı siyasət, tutduğu yol namüqəddəs olduğundan, bu gözəl məsləki nə şəkəllə saldığını gördünüz. Aləmi kəndilə-rindən mütənəffir etməklə [nifrət etdirməklə], həpsini bolşevizmdən ürkütdülər.

İştə, bu müqəddəs “milliyyət” fikrində türklər də bir çox ifrata uyduqlarından dolayı, bir çox yerlərdə məmurlar digər millətlərə qarşı milliyətdən sui-istifadə etdilər. Ümuri-idarələrdə [idarə işlərində] əxlaqsızlıqlar vücuda gəldi. Belə sui-istimal [sui-istifadə] müharibədən fürsəti qənimət bilən və bundan dolayı üsyan qaldıran ermənilər haqqında rəva görüldü. Lakin üsyan bir ermənilər miyanında [arasında] vəqə olmayır. Ərəbistanda asilər olur. Türk ordusu çəkildiyi yerlərin həpsində qiyam başlanır. Muxtariyyət iddiasına qalxışrlar. Böylə ki, ümumiyyət üzrə Türkiyənin daxilində rahatlıq pozulmuş olur. Bundan məəda [başqa] türk dörd il deyil, səkkiz il, bəlkə də bir az fəzlədir [artıqdır] ki, müharibə edirdi. Dörd illik müharibədə Avstriya parçalanmaya başlamış, Almaniyada isə böylə bir inqilab qopduğunu görürsünüz. Artıq bu kimi hər bir cəhəti qüvvətli dövlətlər belə taqətfərsa [taqəti tükədən] müharibənin təzyiqindən bu hala gəldi. Ondan məəda, müttəfiqlərin yekdigərindən [bir-birindən] əli də üzüldü, Türkiyə də mütarikəyə [atəşkəsə] məcbur oldu.

M. H.

Ədəbi səhifələr

QÜRBƏT ELLƏRDƏ YADI-VƏTƏN

“Karpət”da ikən

1

Qafqaz, ey sevgili, gözəl mədər
Fitrətən çox dəyərlı, çox dilbər!

Ey vətən, ey zəmini-pürqiymət!
Qucağındır həqiqətən cənnət.

Dağların – sərbülənd, sərbəsəmə,
Pək gözəldir o səndəki sima.

Ey zəmini behişt olan Qafqaz,
Yer üzündə yeganə bir almaz.

Mə’dənin, mənbəyin, füyuzun var,
Hələ bakir qalan künuzun var.*

Göylərin pək, yerlərin fəyyaz,
Mötədildir havaların qış-yaz.

Xameyi-qüdrətin gözəl əsəri,
Məxzəni-fitrətin – işıq göhəri.

Axıyor hər yerində abi-həyat;
Nurlu Qafqaz, nə yerdədir züləmat?!

Dağlarındır mənabeyi-ənhar,
Bağlarındır səhayifi-əzhar!

Ərimiş bir gümüş kimi abın;
Şe’r-zadır ləyali-mehtabın!

*Üstad Əkrəm Rəcəizadə mərhum “Qafiyə bəsirəyə [gözə] deyil, samiyəyə [qulağa] aiddir” demişdir. Binileyh [ona görə], “füyuz” ilə “künuz” qafiyə ola bilər.

Lövheyi-dilfüruzi-dünyasan!
Sən təbiət yerində hüsnasan!

Sən ki, ənmuzəci-lətafətsən,
Mənbeyi-rövnəqü-tərəvətsən!

Çox gözəldir baharın, əzharın!
Səni dərk etməyir sənin yarın!

Ey olan həmvüsali ağyarın,
Sübhü vardır bu leyleyi-tarın.

Səni bir gün çocuqların biləcək,
İştə bir söz ki, doğrudur, gerçək.

Hələ cahildir ah... övladın
Çox da əndərdir əhli-irşadın.

Səni görməkləyə nəzər lazım,
Səni idrak üçün də sər lazım.

Hələ bizlərdə yox o sər, o nəzər,
Bizə sən küskün olma, ey madər!

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan Milli Şurasında

Bugün təşrini-saninin [noyabrın] 20-sində, gündüz saat 12-də Milli Şuranın iclası münəqid olacaqdır [baş tutacaqdır]. Ümum əzanın [bütün üzvlərin] vaxti-müəyyəndə [müəyyən edilmiş vaxtda] təşrif gətirmələri rica olunur.

Atışma

Keçən gün təşrini-saninin 18-ində, gündüz saat 2-də Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə vəqə olan [baş tutan] atışmada bir nəfər erməni

dəlləyi ilə şagirdi naqafil [qəfil] güllədən qətl edilmişlərdir. Polisiyyənin etdiyi təhqiqata görə bu hadisə böylə olmuşdur:

Bir neçə nəfər dürüst [tamamilə] sərxoş kazak Parapetdə şuluq salıb dolaşdıqları halda Parapetdə olan aşbazxanaların birinin şüşəsini sındırmışlardır. Bir azdan sonra Vorontsovski küçəyə tərəf iti çarpmaqda olan iki faytonun birindən bir güllə atılmışdır. Bu faytonlarda da sərxoş kazaklar varmış. Bu güllədən heç kəs mütəzərrir olmamışdır [ziyan görməmişdir]. Faytonlar qaradavoylar tərəfindən dayandırılmışdır. Bu hində [bu vaxt] faytonlarda olan beş nəfər sərxoş kazak yerə enib qaradavoylara atəş açmışlar. Qaradavoylar ətrafa qaçıb fit verməklə kömək çağırmışlar. Qaradavoyların səsinə kömək gəldikdə, kazaklar faytonlara minib qaçıb gizlənmişlərdir. Bu atışma əhali arasında böyük həyəcana bais olmuşdur. Ətrafda olan dükənlər dərhal qapanmışdır. Atışma haqqında təhqiqat davam edir.

* * *

* Əsgəri məmurların binagüzarlığına [sərəncamına] görə, hamı içki satan dükənlər müvəqqəten qapadılmışdır.

* “Yupiter” paroxodu ilə Sentrokaspi və Müvəqqət İcra Komitəsi üzvlərindən Sadovski, Buşev, Yermakov, Umanski, Saakyan, Arakelyan, Nacarov və qeyriləri Bakıya gəlmişlərdir.

* Şəhər təxliyə edildiyi zaman aparılmış olan dövlət bankı, “Evelina” paroxodunda Bakıya gətirilmişdir.

* Sənəət şöbəsinin müdiri Əhmədovun məruzəsinə görə, Ticarət və Sənəət Nəzarəti [Ticarət və Sənaye Nazirliyi] Tağıyev fabrikasında hazırlanan ağı [bezi] Mərkəzi Ev Komitəsi kooperatısiya və qeyri [digər] ictimai təşkilatlar vasitəsilə əhali arasında təqsim etməyi [pəylamağ]ı qərara almışdır.

* Bakı Realnı məktəbində və Bakı Ünas gimnaziyasında təşrini-saninin 19-unda başlayıb təhsilə davam edən və təzə daxil olmaq istəyən mütəəllim və mütəəllimələr [oğlan və qız şagirdlər] qəbul ediləcəkdir. Təşrini-saninin 21-ində təcrübə imtahanları başlanacaqdır. İmtahanların föhrüstü [cədvəli] məzkur [adı çəkilən] məktəb dəftərxanalarında elan edilmişdir. Dərslər təşrini-saninin 25-indən başlanacaqdır.

* Azərbaycan Milli Şurasının birinci iclasında Şura sədri naminə Bakıda olan polyak təşkilatları heyəti-rəyasətindən böylə bir teleqraf alınmışdır:

“Bakıda olan polyak təşkilatlarının heyəti-rəyasəti Azərbaycan Cümhuriyyətinin açılmış olan Milli Şurasını təbrik edib, Azərbaycan Cümhuriyyəti üçün müstəqil və siyasi həyat bərpası ilə mədəniyyətə nəşvünüma [tərəqqi] etməsini arzu edir.”

TEATRO VƏ MUSIQI

Hökumət teatrosunda cümə günü, təşrini-saninin 22-sinə (noyabrın 9-una) təyin edilən “Vətən” draması bəzi səbəblərdən dolayı oynanmayıb, onun əvəzinə “Bəxtsiz cavan” faciəsi

ilə “Pulsuzluq” komediyası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Biletlər hər gün teatrın kassasında satılmaqdadır. “Vətən” teatrosu üçün alınan biletlərlə bu tamaşaya gəlmək olar.

Hacıbəyli Qardaşları müdiriyyəti

GÜRCÜSTANDA

- Ədliyyə naziri Tiflis nahiyyə məhkəməsinin müddəi-ümumisinə [prokuroruna] təklif etmişdir ki, Gürcüstanın istiqlaliyyəti əleyhinə və qaçqınlar məsələsi haqqında məqalələr dərc edən qəzetə müdirləri cinayət məhkəməsi tərəfindən təqib edilsinlər.

- Hərbiyyə nazirinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, Batuma ancaq Hərbiyyə nazirinin öz imzası ilə şəhadətnaməsi olan adamlar buraxılacaqlardır.

- Gürcüstanda olan erməni siyasi nümayəndəsi Camalyan Gürcüstan Xariciyyə nazirinə bir məktub göndərrib, erməni camaat xadimlərinin evləri axtarıldığı zaman onların ehtiramı saxlanmasını xahiş etmişdir.

- Tiflisdə olan erməni siyasi heyətinin sualına Gürcüstan Hökuməti cavab vermişdir ki, əhalinin tərksilah edilməsi haqqında verilən binagüzarlıq [sərəncam] erməni siyasi heyəti nəzdində olanlardan başqa, qalan erməni zabitlərinə də şamildir.

- Gürcüstan dəmiryolları naçalniki böylə bir binagüzarlıq vermişdir: Ge-

neral-qubernator Karalovun əmrinə görə dəmiryol xətlərində və Poti limanında teleqraf və telefonda qulluq işləri danışığı ancaq gürcü və rus dili olmalıdır.

Kaxetiya nefti

Kaxetiyada İldokan adlı yerdə çıxarılan neft yandırmağa yarar görünmüşdür. Bu neftin bir namüsaidliyi vardır ki, o da hər saat yarım-iki saatdan bir lampa fitilinin başını kəsmək lazım gəlir. Bu neft şəhərdə Suraxanı nefti adı ilə girvənkəsi beş manatdan satılmaqdadır.

Qaçqınlar məsələsi

Təşrini-saninin 12-sində Arqutinski və Erzikiyan bir para məsələləri aşkar etməkdən ötrü Hökumət sədri Jordaniya nəzdində [yanında] bulunmuşlardır. Nəticə də bundan ibarət olmuşdur ki, hərgah on günün müddətində qaçqınlar məsələsi qəti surətdə həll edilməsə Hökumət onları Gürcüstan dairəsində yerləşdirib Tsalka, Bakuriani, Borjomi və Manqlisidə boş qalmış olan əsgəri binaları qaçqınlara vəgüzar edəcəkdir [istifadəsinə verəcəkdir]. Bu yerlərdə lazım gələn müsaid mənzil həcz [müsadirə] etməkdən ötrü Hökumət nümayəndələri ilə Milli Şura nümayəndələrindən ibarət bir komissiya təşkil ediləcəkdir. Qarsdan və Aleksandropoldan Ermənistana getmək istəyən qaçqınlar Hökumət tərəfindən Qarakilsə[yə] qədər göndiriləcəklərdir. Araba və furqonlarda övdət edən [qayıdan] qaçqınlara da hər cür müa-

vinət [kömək] göstəriləcəkdir.

Jordaniya vəd etmişdir ki doktor Xaçyanın həbsə alınması işi ilə və Qaçqınlar Komitəsinin tələbatı ilə aşına olub, lazım gələn tədbirlər ittixazında bulunacaqdır [tədbirlər görəcəkdir]. Bu məsələlər haqqında Erməni Milli Şurası Maxaradze ilə müzakirata başlanmalıdır.

* Gürcüstan Dəmiryol Nəzarəti Tiflisdə olan erməni siyasi heyətinə xəbər vermişdir ki, cənubi dəmiryolları idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi fəvqələdə rejim] altında elan edildiyindən, Hərbiyyə nazirinin əmrinə görə, Türkiyə Hökumətinə verilən dəmiryol qatarlarından başqa heç bir qatar Gürcüstan və Ermənistan sərhədindən cənuba buraxılmayacaqlardır. Ermənistan dəmiryol qatarları sənişinləri qəbul etməkdən ötrü göstərilən mövqeyə gəlməlidirlər.

* Tiflisdə olan alman heyətinin bəyanına görə, Gürcüstanda olan alman əsgərləri belə bir mühüm zamanda öz vətənlərində olmaq arzusu ilə Berlindən cavab alıb-almamağa baxmayaraq, bu yaxınlarda Gürcüstanı tərk edəcəklərdir. Saldatlar bu arzularını öz zabitləri vasitəsilə baş məmura yetirib, nə tərz ilə Almaniyaya gedə biləcəklərini xəbər verməyi xahiş etmişlərdir.

* Tiflisdən xəbər verirlər ki, Djibladzenin sədarəti altında Sosial-Demokrat firqəsinin ictiması [yığıncığı] açılmışdır. Sədrin ictimanı təbrik edici nitqindən sonra heyəti-rəyasətə Çxeidze, ictimaya sədr Lomtadidze və Omiaşvili müavin, Uratadze, Çavçanidze və

Tsiskaridze katib intixab edilmişlərdir [seçilmişlər]. Bundan əlavə Jordaniya, Tsereteli və Djibladze ictimaya fəxri sədr seçilmişlərdir. İctima beş gün davam edəcəkdir.

Berlin Darülfünununun həkimi

L. Melkumyans

Əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevov caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Doktor Krinski

Sifilis, əmrəzi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərazinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağıyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qar-

ma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin künçündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Müdirələr:

Ceyhun bəy Hacıbəyli

Şafi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Qəzetələrdən

səh. 372. “Yapon qoşunları artıq Baykal gölünün bərisinə keçmişlərdir.”: Rusiyada Vətəndaş müharibəsi dövründə Antanta qoşunlarının xarici hərbi müdaxiləsinə Japonya da 72 min hərbi ilə qoşulmuşdu.

Krımda

səh. 372. “Yaşıl kitab”: Ayrı-ayrı ölkələrin siyasi yaxud diplomatik sənədləri cildləri müxtəlif rənglərdə olan kitablarda toplayaraq nəşr etməsi adəti xüsusilə Avropa üçün xarakterikdir. Bu adət XVII əsrdə İngiltərədə Parlamentə təqdim edilməsi nəzərdə tutulan rəsmi sənədlərin Mavi kitablarda toplanması ilə başlamışdır.

İmla məsələsi

səh. 374. “Böylə ki, şairlər, ədiblər deyil, təbiət və müsəvvərat [təsəvvürlər] müqəllid [təqlidçi] sanılırlar.”: Bu cümlə belə başa düşülməlidir: “Şair və ədiblərin təsvirləri o qədər realistdir ki, sanki onlar təbiəti təqlid etmir, təbiət onları təqlid edir.”

Türkiyədə qadınlıq məsələsi

səh. 378. “Üfürükçü”: guya dua yaxud cadu oxuyub üfürərək xəstələri sağaltdığına inanılan şəxs.

Ağahəsən Mirzəzadə

səh. 381. “Q. R.”: Bu imza Qafur Rəşad Mirzəzadəyə məxsusdur.

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəyin konfransı

səh. 383. “M. H.”: Bu imza Hənəfi

Zeynallıya məxsusdur.

Qürbət ellərdə yadi-vətən

səh. 383. “Binaileyh, “füyuz” ilə “künuz” qafiyə ola bilər.”: Klassik ədəbiyyatın qaydalarına görə qafiyə eyni hərflərlə meydana gətirilməlidir. “Füyuz” və “künuz” sözlərinin ərəb əlifbasındakı yazılışında, sondakı “z” hərfləri bir-birindən fərqlidir [ض və ز] və bu səbəbdən, bu iki söz həm qafiyə sayılmır. Hadi, türk şairi Rəcəizadə Əkrəmin “qulaq qafiyəsi” haqqındakı sözünü xatırladaraq, “füyuz” və “künuz” sözlərinin qafiyəli olduğunu deyir.

“Qürbət ellərdə yadi-vətən” şeiri (səh. 383-384) üçün lüğət:

yadi-vətən: vətənin yad edilməsi
madər: ana
pürqiyət: qiymətli, dəyərli
sərbülənd: başı uca
sərbəsəma: başı göydə, başı göyə çatan
füyuz: bərəkətlər, nemətlər
künuz: xəzinələr
fəyyaz: feyzli, bərəkətli
xameyi-qüdrət: qüdrət qələmi
məxzəni-fitrət: fitrət xəzinəsi
zülumat: zülmətlər, qaranlıqlar
mənabeyi-ənhar: çayların mənbəyi
səhayifi-əzhar: çiçək səhifələri
şə'r-za: şeir yaranan, şeir meydana gətirən
ləyali-mehtab: mehtablı gecələr
lövhəyi-dilfüruzi-dünya: dünyanın könlü aydınlatan lövhəsi
hüsna: gözəlliklər; cənnət
ənmuzəci-lətafət: lətafət timsalı
mənbeyi-rövnəqü-təravət: rövnəq və təravət mənbəyi
əzhar: çiçəklər
həmvüsəl: vüsala çatan

leyleyi-tar: qaranlıq gecə
əndər: nadir
əhli-irşad: doğru yol əhli; doğru yolu
göstərənlər
sər: baş

Teatro və musiqi

səh. 385. “Bəxtsiz cavan”: Azərbaycan
yazıçısı Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin
pyesi.

“Pulsuzluq”: Rus yazıçısı İvan Turgen-
yevin pyesi.

ازبک بیریجیما

مؤکومدهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزتمسیدر.

تورک و اسلامنه مفید مقالهلهر، صحیفه لریمز آچقیدر. درج اولنایان اوران اعاده ایملینر. درج ایلمن ممالکلا مکالماتی اداره تمین ایلیبور.

محل اداره:
باکو، ووروپوسکی وغوربتکی کوجارلا کئینجه ۳ نومرولی ایوده

آذربایجان» ادارسی
تأمون نمرو. ۶۰-۳۹
تک نسختهسی ۵۰ بک.

آبونه شویلی:
بانورلا بینه دک باکو ایجون ۲۴. باشقه شهرلر. ۳۵ روبلهدر.
بر آبلنی باکوده ۱۲. باشقه شهرلرده ۱۹ روبلهدر.

اعلان فیاتی:
سئری ۳ روبله کرانه کیدن اعلالار ایجون گشت ایملر.

دائر نشر ایلمیش کتابری بویوک اشتیاق ایله آیلور.

۱۷ تشرین ثانی
اساعیل حئی یوسف اموز خیره نظارتک دفتر خانهسنه ۱۴ تشرین ثانی دن دفتر تدبیر ایملبور.

نومرو ۱۷، ۱۱ تشرین ثانی
اموز خیره نظارتک قاچقینر شیمهسنه مها سبجی اسفندیار حاجیوب وردیگی استعایه رغما وظیفهسندن آزاد ایملبول دولت قوتول نظارته کچوریلبور.

۱۳ تشرین ثانی
۱۸ تشرین ثانی
حسن قحوق دوک خیره ایلمیریک کنجی ناچیهسنه ۱ تشرین ثانی دن ناچه مقشئ تمین ایملبور.

اموز خیره نظارتی رخصیوف

تلفراف خبرلری
(رومبتر آژانسى معلوماتی)

باکوده کی انگلیز قوماندانلیق آلمانی معلومات نظر آلمالیاده اولان عسکری اسیرلر عن قریب بر زمانده وطنینه عودت ایشیکه امکان وریلهجکدر.

لیجیقا بارنالی احتمال که ۲۱ تشرین ثانیده بروکسل شهرنده دعوت ایلمیلجکدور. مونوق میلتردن وریلن خبرلر گوره، هولاندیاده احوال بر آز یاقتریلینمدر.

«آستردام» شهرنده افشانی واقع اولمشدر. فقط شیمدی وضیعت، تنحکدور. اهالی قرالینجی تیریک ایشیندر.

برلینده کی بنایدینار شوراسی تحت البحر عملدینه مراجعه انگیزمه کیمچک سوآتی قایلردن کنار اولماقنی تانا ایشینمدر. بولگه برار انگیز سوراندن، تویلاخان کیملاک عمله سنک بر فلاکته اوغرامیایمکن نامین و اولنره یاشق مکالمات ویرمچکی وعد ایلمیشدر.

فرانسه ملکنکی مشاندن تیزلینمدر. فرانسوز و آذربایقا اوردوسی مهمه علیه لریک برنجی خطرلرینه یشمشار و بازار اتریمسی مهمه چک گوزلته یورور.

انگلیز و فرانسیز جوماتلری بارس ایله دولتیندر. بو خدمتی آلمانای هوادان یوماردمان ایشناشاپیون ایشله ویش تن کیدجیسی آ یارایئر ایبا ایلمیرکدور.

مرکزی شورا حشومتک معلوماتی خکری
(گورجی تلفراف آژانسى واسطه یله آلمیشدر).
اسلاولویه آستابون، ۱۳ تشرین ثانی. اسلاولویه دائرهمسنه آلمان قوشونلری اقلابه

قسم رستمی
مالیه نظارتدن
I

مالیه نظارتی حال حاضرده یگی کاغذ بولی بوردیق فکرهنه اولراق لاریاولان ایشایی: کاغذ آری، رنگری وایح حاضر ایشکهدور. لکن یوتایی نیز زمانده حاضر ایشک ممکن اولدماقنی ظره آلوب حکومت بویه قرار ویرمیشکه با تو بله ادارسی سولک زمان بوراقینیه یولاردان برکن و کاغذنی د کیشدربوب چاپ ایشیرین. بنه طبع یوز زمانده چاپ اولاق کاغذ یارلار (۱۰، ۲۵، ۵۰ روبله قوشی) مها کوزول چاپ اولونمکن طراوی رنگی دخی آجیق اولاق و صورتلری حکومت باقالتاری خیره اوز وکته کوندیلجکدر.

مالیه نظاری: محمدحسن حاجینسکی

II

سولک زمانلار یضی ادارمار و تحضار کولمش وادیش باکو (یونا) رنگ بول ایشه دیگرنسکی نظر آلوب مالیه نظارتی عمومه اعلان ایلمیر که بر طرفن قانون و غیره طرفن باکو بله مالیه ادارسی ۱۹۱۸ سنهده یاولر ایش هنده تصدیقه دیگی قرار موچیجه آتیج او باکو یونالاسری قول ایلمیز. حاسباریکه دورته بر همه لری غیب وایلیکه امدالاری نمره لری سلیش اولسون ایشوی مالیه نظارتی اعلان ایلمرک علاوه ایلمیر که امدالاری و نمره لری بلسی و پارچه لری اوستونده اولان باکو بولادیک قبول ایشیمین ادارمار و اشخاص قانونک مقلاندن منسبول اولان سلالوردور.

مالیه نظاری: محمدحسن حاجینسکی

مالیه نظارتده
۱۵ تشرین ثانی

حکومتک ۱۳ تشرین ثانی آریخالی قرار جمادی موچیجه بن خسته اولدیمکن طراوی مالیه نظارتی امورینی دولت قوتولوی عبدالغالی بک آبرجانیوفه موقتلاک ایلمیرم.

مالیه نظاری: محمدحسن بک حاجینسکی
۱۷ تشرین ثانی

خسته لکن سحت آب اولدیمه گوره بن بو گوشه یه مالیه نظارتی امورینی کندی ایلمه آلم.

مالیه نظاری: محمد حسن بک حاجینسکی

امر نمروه ۱۳

نوخی خزینهسنه محاسبه چی وظیفه بویه موتا بورا ایشش اولان سمد بک حاجی آقابک اوفی شاقعلی بکوف آوغوشوی ایشک برندن زانلا خزینهسنه حمان وئلیه ایله بورا ایشش اولان یوزر یاقیموویج ایملوک ۱۲ سندن حمان وظیفه بن تمین ایملبور.

امر نمروه ۱۴

واییلی بوشه تو ایله میخایل آتامشکین آغدام خزینهسنه کن گوندن دفترخانه قولوقیلا ری وظیفهسی یوقا ایغایه بورا قیلرلر.

مالیه نظارتی خوراسنک عسری: آغوروف

امر نمروه ۱۵

۱۴ تشرین ثانی ۱۳۳۷

مالیه نظارتک دفترخانه قولوقیلا ریدن حسن آغا ورمجانوف ایله آیکسانور لیخاروف قوللوه کلمه کلرینه گوره بوشه تشرین ثانی تک ۱۴ دن قوللوقدن کنار ایملیرلر.

بوشه تشرین ثانی تک ۱۴ دن خلیل بک سلطانوف ایله یویدور لیرانوف مالیه نظارتی دفتر خانهسنه دفترخانه قوللوقیسی تمین ایملیرلر.

بوشه تشرین ثانی تک ۱۴ دن یاقترینا سو قوللوققا مالیه نظارتی دفتر خانه سنهده (خوزو یاشوونتی) صرفات شیمهسنه مدیره تمین ایملیرلر.

آذربایجان جمهورتی تک
اموز خیره نظارتدن

امر نمروه ۱

۱۵ تشرین ثانی ۱۳۳۷

تشرین ثانی تک برندن اموز خیره نظارتک باش مرخصکی و اوگا عابد بوشه شمعیاری تسویه ایملبور.

امر نمروه ۲

۱۵ تشرین ثانی

شهرلر افاقک سابق باکو قومیت سنک سدری قودور یقیموویج قایتلکسکی اموز خیره نظارتک دفتر خانه مدیری تمین ایملبور.

امر نمروه ۳

۱۵ تشرین ثانی

اموز خیره نظارتک قاچقینر شیمهسنه کی سابق مقش علی اسفر آخوندوف ایشو نظارتک شمشای ناچیهسنه ۱ تشرین ثانی دن ۳۳۳ دن ناچه نظاری تمین ایملبور.

امر نمروه ۴

۱۶ تشرین ثانی

اموز خیره نظارتک فواراع قضانده اولان سابق مرخص ع. ووروپونفسکی شمشای ناچه سنه ۱۷ تشرین ثانی دن ناچه نظاری معلومی تمین ایملبور.

امر نمروه ۵

۱۶ تشرین ثانی

اموز خیره نظارتک قاچقینر شیمهسنه سابق محاسب معلومی اولان یوسف خلف زاده نظارتک حسابدار وظیفهسی ۱۷ تشرین ثانی دن ایفا ایشیکه تمین ایملبور.

Cümə axşamı, 21 noyabr 1918-ci il, nömrə 46

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 14 səfərilmüzəffər sənə 1337. 21 təşrin-i-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Maliyyə Nəzarətindən

1. Maliyyə Nəzarəti hal-hazırda yeni kağız pulu buraxma fikrində olaraq lazım olan əşyani: kağızları, rəngləri və ilx. hazır etməkdədir. Lakin bu əşyani tez zamanda hazır etmək mümkün olmamağı nəzərə alıb, Hökumət böylə qərar vermiş ki, Bakı Bələdiyyə İdarəsi son zaman buraxdığı bonolardan rəngin və kağızın dəyişdirib, çap etdirdsin. Binaileyh [ona görə], bu az zamanda çap olacaq kağız paralar (10, 25, 50 rublə fiyatı) daha gözəl çap olunmaqdan dolayı rəngi dəxi açıq olacaq və surətləri hökumət banklarına və xəzinələrinə öz vaxtında göndəriləcəkdir.

Maliyyə naziri:

Məhəmməd Həsən Hacınski

2. Son zamanlar bəzi idarələr və şəxslər köhnəlmiş və dağılmış Bakı bonolarını qəbul etmədiklərini nəzərə alıb, Maliyyə Nəzarəti ümuma elan

edir ki, bir tərəfdən qanunumuz və qeyri tərəfdən Bakı Bələdiyyə İdarəsi 1918 sənədə yanvar ayının 9-unda təsdiqlədiyi qərar mövcubincə [qərara əsasən] ancaq o Bakı bonoları qəbul edilməz, hansıları ki, dördə bir hissələrini qeyb və yainki imzaları və nömrələri silinmiş olsun. İşbunu Maliyyə Nəzarəti elan edərək əlavə edir ki, imzaları və nömrələri bəlli və parçaları üstündə olan Bakı bonolarını qəbul etməyən idarələr və əşxas qanunun müqabilində [qarşısında] məsul olacaqlardır.

Maliyyə naziri:

Məhəmməd Həsən Hacınski

Maliyyə Nəzarətində

15 təşrin-i-sani

Hökumətin 15 təşrin-i-sani tarixli qərardadı mövcubincə, mən xəstə olduğumdan dolayı, Maliyyə Nəzarəti ümurunu [işlərini] Dövlət Kontrolu Əbdüləli bəy Əmircanova müvəqqə-tən tərək edirəm.

Maliyyə naziri:

Məhəmməd Həsən bəy Hacınski

17 təşrini-sani [noyabr]

Xəstəlikdən səhhətyab olduğuma [sağaldığıma] görə mən bu gündən yenə Maliyyə Nəzarəti ümürünü [işlərini] kəndi əlimə aldım.

Maliyyə naziri:

Mahəmməd Həsən bəy Hacinski

Əmr nömrə 13

Nuxu xəzinəsinə mühasibəçi vəzi-fəsilə müvəqqədən buraxılmış olan Sə-məd bəy Hacı Ağabəy oğlu Şahqulu-bəyov ağustos ayının birindən, Za-qatala xəzinəsinə həmin vəzifə ilə buraxılmış olan Pyotr Yakimoviç ey-lün [sentyabrın] 12-sindən həmin vəzi-fəyə təyin edilirlər.

Əmr nömrə 14

Vasili Butsenko ilə Mixail Atamaş-kin Ağdam xəzinəsinə gələn gündən dəftərxana qulluqçuları vəzifəsini mü-vəqqədən ifaya buraxılırlar.

Maliyyə Nəzarəti Şurasının üzvü:

Aqurov

Əmr nömrə 15

14 təşrini-sani 1334

Maliyyə Nəzarətinin dəftərxana qulluqçularından Həsənağa Yusifx-anov ilə Aleksandr Lixarev qulluğa gəlmədiklərinə görə, bu sənəsi təşrini-saninin 14-ündən qulluqdan kənar edilirlər.

Bu sənəsi təşrini-saninin 14-ündən Xəlil bəy Sultanov ilə Fyodor Livanov Maliyyə Nəzarəti dəftərxanasında dəf-tərxana qulluqçusu təyin edilirlər.

Bu sənəsi təşrini-saninin 14-ündən Yekaterina Sokolovskaya Maliyyə Nə-zarəti dəftərxanasında Təsərrüfat (Xozyaystvenni) şöbəsinə müdirə təyin edilir.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Ümu-ri-Xeyriyyə Nəzarətindən [Sosial Təmi-nat Nazirliyindən]

Nömrə 1, 15 təşrini-sani 334

Təşrini-saninin 1-indən Ümuri-Xey-riyyə Nəzarətinin baş mürəxxəsliyi [nümayəndəliyi] və ona aid bütün şöbə-ləri təsviyə [ləğv] edilir.

Nömrə 2, 15 təşrini-sani

Şəhərlər İttifaqının sabiq Bakı ko-mitəsinin sədri Fyodor Yefimoviç Kot-levski Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin dəftərxana müdiri təyin edilir.

Nömrə 3, 15 təşrini-sani

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin Qaç-qınlar şöbəsindəki sabiq müfəttişi Ələsgər Axundov işbu Nəzarətin Şa-maxı nahiyəsində 1 təşrini-sani 334-dən nahiyə naziri [müfəttişi] təyin edilir.

Nömrə 4, 16 təşrini-sani

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin Qazax qəzasında olan sabiq mürəxxəs [nüma-yəndə] Q. Borsuklinski Şamaxı nahiyə-sində 1 təşrini-sanidən nahiyə naziri [müfəttişi] müavini təyin edilir.

Nömrə 5, 16 təşrini-sani

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin Qaç-qınlar şöbəsində sabiq mühasib müa-vini olan Yusif Xələfzadə Nəzarətin hesabdar vəzifəsini 1 təşrini-sanidən ifa etməyə təyin edilir.

Nömrə 9, 17 təşrini-sani
İsmayıl Haqqı Veysov Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin dəftərxanasında 14 təşrini-sanidən dəftərdar təyin edilir.

Nömrə 11, 17 təşrini-sani

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin Qaçqınlar şöbəsində mühasibəçi İsfəndiyar Hacıyev verdiyi istidaya rəğmən [ərizə əsasında] vəzifəsindən azad edilib, Dövlət Kontrol Nəzarətinə keçirilir.

Nömrə 13, 18 təşrini-sani

Həsən Fəttahov Dövlət Xeyriyyə işlərinin Gəncə nahiyəsində [Gəncə nahiyəsi Sosial təminat idarəsində] 1 təşrini-sanidən nahiyə müfəttişi təyin edilir.

Ümuri-Xeyriyyə naziri: Rəfiyev

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ (Royter ajansı məlumatı)

* Bakıdakı ingilis komandanlığının aldığı məlumata nəzərən, Almaniyada olan əsgəri əsirlərə ənqərib [yaxın] bir zamanda vətənlərinə övdət etməyə [qayıtmağa] imkan veriləcəkdir.

* Belçika Parlamanı, ehtimal ki, 21 təşrini-sanidə Brüksel şəhərində dəvət ediləcəkdir.

* Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən verilən xəbərlərə görə, Hollandiyada əhval bir az yaxşılaşmışdır. Amsterdam şəhərində iğtişaş vaqe olmuşdur, fəqət şimdi vəziyyət müstəhkəmdir [sabitdir]. Əhali kralıçanı təbrik etmişdir.

* Berlindəki Nümayəndələr Şurası təhtəlbəhr əmələlərinə [sualtı qayıqla-

rın heyətlərinə] müraciətlə, İngiltərəyə gedəcək sualtı qayıqlardan kənar olmamağını [sualtı qayıqları tərk etməməklərini] təmənnə etmişdir. Bununla bərabər, ingilis sularında toplaşan gəmilərin əmələsinin bir fəlakətə uğramayacağını təmin və onlara yaxşı mükafat verəcəyini vəd etmişdir.

* Fransa məmləkəti düşməndən təmizlənməmişdir.

* Fransız və Amerika ordusu Mets tabyalarının [istehkamlarının] birinci xətlərinə yetişmişlər və bazar ertəsi Metsin işğalı gözətlənir.

* İngilis və fransız hökumətləri Parislə London miyanında [arasında] gündəlik hava müxabirəti [rabitəsi] düzəltmişlərdir. Bu xidməti Almaniyayı havadan bombardman etmək üçün işlədilmiş tünd gedici [sürətli] aparatlar ifa edəcəklərdir.

Mərkəzi Şura Hökumətinin məlumatı xəbərləri

(Gürcü Teleqraf Ajansı vasitəsilə alınmışdır)

- Slavnoye istasyonu, 14 təşrini-sani

Slavnoye dairəsində alman qoşunları inqilaba dair nəşr edilmiş kitabları böyük iştiaqla [həvəslə] alırlar.

Alman qoşunları həcz [müsadirə] edilmiş ələfiyyatla [yemlərlə] heyvanatı əhaliyə buraxıb, bitərəf xüttədən [ərazidən] də 30 çağırım Borisovka köyü tərəfinə çəkmişlər.

- Moqilyov, 14 təşrini-sani

Alman əsgərləri Daşkovkanı bura-

xıb getdilər. Yarın Bıxov ilə Roqaçyovu təxliyə edib, Berlinə əzimet edirlər [gedirlər]. Gedənlərdən çoxu silah və təchizatını buraxırlar.

- Kiyev, 14 təşrini-sani

Ukraynada olan alman qoşunları arasında bir çox şuralar təşkil edilmişdir. Odessada bir qitə şurası, bir übur edən [keçən, keçib gedən] əsgər şurası vardır. Şuralar rəyasətləri fəqət [sədəcə, təkçə] əsgərlərdən ibarətdir. Yekaterinoslav şəhərində, Xarkovda və Poltavada əsgəri qitələr [hərbi hissələr] şuralarına seçkilər davam edir. Şuralı [Sovet] Rusiyanın bütün hüdudunda hər yerdə seçkilər başlanmışdır. Alman qoşunları olan mənzillərin həpsinin üzərində al bayraqlar təməvvüc edir [dalğalanır].

- Kiyev, 14 təşrini-sani

Soqaqlarda toplanmaq, örtülü mənzillərdə ictimalar [yığıncaqlar] və hər növ nümayişkaranə hərəkətlər icbari qərardad mövcibincə [qərardada əsasən] yasaq elan edilmişdir. Buna riayət edilmədiyi təqdirdə silah qullanmaqla qərardad əhalini təhdid edir.

- Təşrini-saninin 15-ində Moskvadan xəbər verirlər ki, Odessadan verilən xəbərlərə görə Odessa ilə Sevastopol arasında ingilis sualtı qayıqları zahir olub, alman bayrağı olan gəmiləri partlatdıqdan sonra gəmi komandasını kənara çıxarırlar.

- Təşrini-saninin 13-ündə vəqe olan Finlandiya iclasında prins Fridrix Karlın Finlandiya tac-taxtının ona təklif edilməsi cavabı elan edilmişdir. Prins ona

göstərilən etibar və etimaddan xeyli razı qalmışdır. Prins Finlandiya camaatı üçün işləməyə hazır olduğunu etirafı, indiki halda onun Finlandiya karolu [kralı] intixab edilməsinin [seçilməsinin] məmləkət istiqlaliyyətinə böyük bir mümaniət [manəə] olacağını söyləmişdir. İndiyə qədər Finlandiya istiqlaliyyətini etiraf [qəbul] etməyən hökumətlərlə gözəl münasibət saxlamalıdır. Şərait dəyişildiyi zaman prins Karl taxt-tacını qəbul etməklə, Finlandiya camaatı uğrunda işləməyə hazır olduğunu xəbər vermişdir. Hal-hazırda ancaq istiqlaliyyət təmin edilməsi lazımdır.

- Rostov (Don üstü) [Rostov-na-Donu]

12 təşrini-sani. İnqilabın bir sənəliyi bayramı ərəfəsi günü şəhərin fəhlə dairələri zabıt qaraqol qitələri ilə işğal edilmişdi. Qara Ataman alayı 30 gün ərzində fəhlə evlərini və zavodları gəzirdi. Şəhərdə zirehli avtomobillər gərdiş edirdi. Şəhərin küçələrində elan və intibahnamələr [təbliğat vərəqələri] yapışdırıldığına binaən [görə], fəhlə dairəsinin bir çox yerlərində təftiş və tövqiflər [həbslər] davam edirdi.

Don Hökuməti Almaniyadakı inqilab haqqında [və] Vilhelmin xəl'i [hakimiyyətdən kənarlaşdırılması] xüsusunda məlumat nəşrini qadağan etmişdir.

Alman komandanlığı inqilab xüsusundakı xəbərləri təkzib etmək üçün xüsusi elanlar nəşr edir. Lakin Almaniyaya [və] Avstriyadan övdət edən

[qayıdan] əsgəri əsirlərin hekayələrindən, inqilab haqqında əhali çox şeylər öyrənmişdir. Alman qoşunları onları vətənə buraxmamağa qarşı izharinifrət edirlər [narazılıqlarını bildirirlər]. Krasnovun əlbisə həczi [müsadirəsi] haqqında verdiyi əmrə münasib, köylülər tələb edirlər ki, burjuaziyanın evlərini təftiş etsinlər. Cəza dəstələri amansız bir surətdə həcəzə girişmişlər.

- Təşrini-saninin 13-ündə Berlin-dən xəbər verirlər ki, Camaat Vəkilləri Şurası [Xalq Deputatları Soveti] hökumət işlərini bu qərar üzrə təqsim etmişdir [bölmüşdür]: Ebert – daxilə və hərbiyyə işlərinə; Haaze – xariciyyə və müstəmləkət [müstəmləkələr] işlərinə; Şeyde-man – maliyyə; Dittman – tərxis-əsgər [ordunun tərxis edilməsi], səhhəti-ümumiyyəyə [xalq səhiyyəsi] və ədliyyə işlərinə; Landsberq – mətbuat və məlumat işlərinə təyin edilmişlərdir.

Almaniya təzə hökumətinin məramnaməsi: İdareyi-əsgəriyyənin [hərbi idarənin] götürülməsi, ittifaqlar və şuralar azadlığı, sansürün [senzuranın] ləğvi, hürriyyəti-ədyan [din azadlığı] və siyasi müttəhimlərin əfvi-ümumisindən ibarətdir.

ALMANIYA İNQILABI

Berlin – Bitərəf Sosial-Demokrat Firqəsi alman fəhlələrinə xitabən bir müraciətnamə nəşr etmişdir. Bu müraciətnamədə yazılmış ki:

“Militarizm üsuluna öylə zərbə

endirilmişdir ki, bir daha kəndisini toplayammayacaqdır. Bizdə olan imperializm bərbad edildi. Demokratiya və sosializm qayəsi qalibənə bir surətdə ilərləməkdədir. Bitərəf Sosial-Demokratiya Firqəsi əzəldə bu imperializm fəlakətini görürdü. Fəqət [yalnız, təkə] bizim firqə Bükreş [Buxarest] və Brest müahidənamələrinin [müqavilələrinin] qarşısına dururdu. İşbu müahidənamələri başqa firqələr də artıq müdafiəyə qalxışmayırlar. Beynəlmiləl sosializm məsləkinə daima iman edən biz bitərəflər hər bir zaman, hər bir millətin əzilməsiylə və ona qarşı göstərilən zülmərlə mübarizə etməkdə idik. Bu vəsilələr [səbəblər] alman milliyətini təzyiq altına almaq istəyən hər bir təşəbbüsata qarşı durmağa bizə əxlaqi bir haqq verir.

Sosial-Demokratiya Firqəsi burjuaziya cəmiyyətinə müavinət [yardım] etmək üçün hökumət başına dəvət edilmişdir. İmperializm bərbad olduğdan sonra bu firqə millət müdafiəsini əlinə alıb burjuaziya üsulunu müdafiə etmək istədi. Hökumətə daxil olduqda, onun tərəfindən nə siyasi müqəssirlərin əfvi, nə idareyi-əsgəriyyənin [hərbi idarənin] götürülməsi, nə də sosializmə və siyasətə mütəbiq [uyğun] tələblər meydana gəlmədi. Hətta əski burjua hökuməti tez bir zamanda sabiq Rusiyanın topraqlarından Baltik civarını, Finlandiya, Lehistanı [Polşanı], Ukraynanı, habelə Rumıniya ilə Bolqarıyanı təxliyə etməli idi. Sülh müahidə-

namələrini demokratik prinsiplərinə müvafiq olmaq üçün yenidən nəzərdən keçirmək, əsgəri və mülki idarələrinə mənsub olan siyasi müqəssirləri əfv etmək, idareyi-əsgəriyyənin qaldırılması, hürryyəti-ictimai və ittifaq [toplaşma və təşkilatlanma azadlığı], hürryyəti-kəlam [söz azadlığı], nisbi seçki üsulu, bu üsulun qadınlara da haqqı-intixab [seçmə haqqı] verməsi, məsai mükəlləfiyyəti [əmək öhdəliyi] qanununun təsviyəsi [ləğvi], səkkiz saatlıq iş günü elanı kimi əsasları qəbul etməklə bərabər, qanuni-əsasının [konstitusiyasının] təğyiratına [dəyişdirilməsinə] girişməliyi ki, həqiqi bir hökumət meydana gətirəydi. Biz beynəlmiləl sosialist olmaq həsəbi [səbəbi] ilə daha çox tələblər təklif edirik. Bizlər ictimai bir cümhuriyyət istəyirik ki, bu növlə müharibələrin təxribatından cahan xilas edilsin. Dərin və geniş təbəddülat [dəyişiklik] hamı dövlətlərdə icra olunmaqdadır. Böylə təğyirat və təbəddülat [yenilik və dəyişiklik] zamanı idarəçilik rolunu öhdəsinə götürmək beynəlmiləl “proletari”nin (füqərayi-kasibəsinin) tarixi bir vəzifəsidir. Hökumət sosializmasının üsulları fəhlə sinfinin zəif işləməsinə və burjuaziya cəmiyyətinin qüvvətlənməsinə fayda verəcəkdir.

Füqərayi-kasibənin [proletariatın] ittihadı [birləşməsi] mərkəz, Xalq Tərəqqipərvəran Firqəsi, milli hürfikirlərlə hökumət sosialistlərinin bayraqları altında başa gəlməz. Alman füqərayi-kasibəsi Bitərəf Sosial-Demokrat və

beynəlmiləl sosializm bayrağı altında olmaq onun üçün bir şüar olmalıdır. Fəqət [ancaq] bununla füqərayi-kasibə və bəşəriyyət üçün parlaq bir istiqbal [gələcək] olacaqdır. Fəqət bununla sülh təmin olar.”

Bu müraciətnamə, ətrafına: “Toplaşınız! Sıralarınızı doldurunuz! Bəşəriyyətin ən uca bir xilasına nail olmaq lazımdır!” sözləri ilə xitampəzir olur [baş a çatır].

ALMANİYADA

- Sabiq Almaniya imperatorluğu, Alman Hökumətləri İttifaqına mübədəl olmuşdur [çevrilmişdir]. Avstriyanın almanlarla məskun hissəsi də məzkur [adı çəkilən] ittifaqa mülhəq olmuşdur [birləşdirilmişdir].

- Almaniya Hökuməti Məclisi-Müəssisan [Təsisçilər Məclisi] dəvət edilməsini elan etmişdir. Məclisi-Müəssisan mümkün olduqca ümumi konqre dəvətinə qədər tez bir müddət ərzində dəvət ediləcəkdir.

- Alınan xəbərlərə görə, Almaniyada inqilab hərəkəti asayiş surətini alıb, sakitliklə cərəyan etməkdədir. Berlin Fəhlə və Saldat Şurasına Berlində Qırmızı qvardiya təşkil edilməsi təklifi daxil edilmişdir. Hökumət ixtiyarında kifayət qədər əsgəri qüvvə olduğundan, Fəhlə və Saldat Şurası ilə Hökumət bu təklifi rədd etmişlərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

- Çex-slav sosialistləri çex-slavların Rusiya Vətəndaş müharibəsində iştirak etmələri münasibətilə rus sosialistlərinə müraciətən xəbər vermişdir ki, əks-inqilab məqsədi üçün onların ordusundan istifadə etmək olmaz. Çex-slavlar özlərini Rusiya Qoşma [Federativ] Demokrat Cümhuriyyəti tərəfdarı elan edirlər.

- Qəzetələrin verdikləri xəbərə görə, Yaponiyanın təzə Xariciyyə naziri izhar etmişdir ki, Yaponiya Hökuməti sülh əqd edildikdən [bağlandıqdan] sonra Müttəfiq hökumətlərlə bərabər Rusiyada qanun və asayışı bərpa etməyə iştirak edəcəkdir.

- “Mançester” qəzetəsi bolşeviklərlə mübarizə başlanacağı haqqında bir məqalə yazıb, Mərkəzi hökumətlərlə mütarikə [atəşkəs] əqdindən [imzalanmasından] sonra Müttəfiq dövlətlərin bolşeviklərlə mübarizə planlarının nədən ibarət olduğunu sual etmişdir.

- Çex-slavların azad edilməsi üçün Amerikanın çıxış yapması çoxdan vücud gəlmişdir. Buna görə də şərq cəbhəsində Almaniyaya əleyhinə döndürülmüş olan cəbhə əsassız olar. Hər gah bundan belə ingilis millətinə Rusiyada öz qanını tökmək lazım gəlsə, o zaman ingilis milləti bunun səbəbini bilməlidir.

Zaqafqaziya bonları

Dağıstanlılar Cümhuri İttifaqının [Birləşmiş Dağlılar İttifaqının] Maliyyə

naziri Gürcüstan Xariciyyə nazirinə müraciət etdiyi bəyannaməsində özünün Gürcüstan hökumət nümayəndələri [ilə] müzakirədə bulduğuna və bu məsələ haqqında Azərbaycan Hökumətinin razılığına istinadən xəbər verir ki, Dağıstan Cümhuriyyəti Gürcüstan və Azərbaycan hökumətləri üçün ümumi əsas üzrə Zaqafqaziya Komissarlığı tərəfindən pul (bon) buraxılmasında iştirak etməyi qərara alıb, Dağıstan Cümhuriyyətinin bu işdə iştirak etməsinə müavinət [köməklik] göstərilməsini xahiş edir.

Vilsonun Almaniyaya haqqında bəyanatı

Vilson Konqre iclasında bəyan etmişdir ki, Almaniyanın iqtisad və ərzaqca əhvalının yüngülləşdirilməsindən ötrü hər cür tədbirlər ittixaz edəcəkdir [görəcəkdir].

- Mütarikə mövcubincə [atəşkəsə əsasən] gəmilərin Qara dənizdə azad seyr etmələrini təmindən ötrü Sevastopolda olan Alman Komandanlığı ilə İstanbulda olan İngiltərə Komandanlığı arasında müzakirə [danışıqlar] davam edir.

- Rumıniyanın Almaniya müharibə elan etməsi doğru olmuşdur. Bu müharibə elanı Almaniyanın Rumıniyada olan ləvazimat və mühimmatı əsgəriyyəsinə [hərbi ləvazimatını] zəbt etmək qəsdindən ibarətdir.

- Petroqraddan xəbər verirlər ki, Kronştatda olan ikinci donanma matrosları üsyan bayrağı qaldıraraq zabit-

ləri və burjuaları həbsdən azad etməyə çalışmışlardır. Latış nişançı [atıcı] bölüyü əsgərləri ilə atışdıqdan sonra matroslar geri çəkilməmişlərdir.

- Ümumrusiya İcra Komitəsi, Şuralar İctimasının [Sovetlər Qurultayının] arzusuna görə Almaniyada Əmələ və Saldat Vəkilləri Şurası [Fəhlə və Əsgər Deputatları Soveti] Hökuməti üçün mübarizə edən fəqərəyi-kasibə [proletariat] ixtiyarına hər biri 25 vaqondan ibarət olmaq üzrə iki qatar taxıl göndərilməsini əmr etmişdir. Bu taxıl göndərildikdən sonra Ümumrusiya Mərkəzi İcra Komitəsi Almaniyada mübarizədə bulunan fəhlə və saldatlara müavinətdən [yardımdan] ötrü xüsusi bir “fond” vücuda gətirilməsini qərara almışdır.

- Rotterdamda böyük nümayişlər vaqe olmuşdur. Bu nümayişlərdə Hollandiya saldatları iştirak etmişlərdir. Nümayişçilər sosialist nəğmələri oxumaqla küçələri gəzməmişlərdir. Komentantin yaşadığı evin şüşələri sındırılmışdır.

İSTANBUL SƏYAHƏTİ HAQQINDA RƏSULZADƏ MƏHƏMMƏD ƏMİN BƏYİN KONFERANSI

(keçən nömrədən mabəd)

Şimdi Türkiyədə bu gün ərz etdiyim yeni cərəyanlar başlamış. Bu cərəyanı, ictimaiyyatda da müşahidə etmək olar. Bunun təsiri bilxassə [xüsusilə]

həyati-nisvana [qadınların həyatına], onların tərəqqisinə icrayi-nüfuz etmişdir [təsir göstərmişdir].

Qadınlar da erkəklər kimi həyati-ictimaiyyənin [ictimai həyatın] hər növünə iştirak edirlər. Parça toxuyan, ayaqqabı, tütəng və digər əsliyə [silah] əməliyyatxanalarında (masterskoylarında) qadınlar da çalışır. Mənsucat [toxuma, trikotaj] fabrikasında yeddi min əmələdən [fəhlədən] beş mini qadındır. Texnik əməliyyatxanalarda dəxi çox ağır olmayan işlər qadınların və qız uşaqlarınınındır.

Mərkəzi-islamı – İstanbul – səyahət etdiyim sırada fabrika və zavodlarla bir çox digər müəssisələri gəzdik. Fabrika qapısından içəri girmək istədikdə, qara bir yaylıqla başını bağlamış, qara əlbisə geymiş bir məmurə bizi salamladı. İçəri girdikdə hər yerdə erkəklərlə bərabər məmurələr [qadın işçilər] də gözə çarpırdı. Hətta on iki yaşlı qızlar da dəstgahlarda [dəzgahlarda] işləyirdi. Böyük bir şöbəyə müdirlə bərabər girdiyimiz əsnasında bizim qafqaziyalı olduğumuzu duyar-duymaz hamı bir ağızdan Qafqaz marşını oxudular.

Bu saat İstanbulda nerəyə baxarsaq, məmurlar miyanında [arasında] əksəri qadınlardır. Posta-teleqraf və digər hökumət müəssisə və idarələrinin həpsində məmurələr çalışır. Bilümmum [bütün; ümumiyyətlə] müdirilər də qadınların erkəklərdən daha qeyrətli [çalışqan] olduğunu və onların kəndi işlərində göstərdiyi səbatı [dözüm-lülüyü] etiraf edir. Kəndiləri tərbiyə

sahibi, oxur-bilər, içlərində ədibə və şairə vardır.

Bu gün Türkiyədə bir çox dul qadınlar olduğu kimi, saysız yetim çocuklar da küçələrdə mövcuddur. Bunları tərbiyə etmək üçün dövlət tərəfindən darülcəzələr [kimsəsizlər evi] təsis edilmiş ki, burada öksüzlər [yetimlər] pənah bulurlar. Altıncı Sultan Məhəmməd xanın qılınc quşanması zamanı, böylə çocuklar[ın] təmiz pak əlbisələrdə kəndi müəllimələri ilə gəlib səf bağlamaları gözəl bir mənərə təşkil edirdi.

Qadınlar özləri cəmiyyətlər təsis edir. Özlərinə məxsus qəzetləri var. Ali məktəblərdə oxumaq üçün onlara haqq verilmişdir.

Türkiyə qadınları miyanında [arasında] bir çox alimə və fəzilələr [fəzilət sahibləri] vardır ki, Hökumət bunların fikri-tənqidinə [tənqidi fikrinə], təsəvvürat [düşüncələrinə; görüşlərinə], mülahizələrinə hörmət edir. Məsələn, tək-cə Türkiyədə deyil, bütün Avropada kəsbi-şöhrət etmiş [tanınmış] Xalidə Ədibə xanım əsərləri, məqalələri böyük bir diqqətlə oxunur. Hangi bir firqə hökumət başına keçərsə, xanım əfəndinin fikrindən istifadə edir. Hökuməti və onun əhval və hərəkətini tənqid edən digərlərini sürgün etdikləri halda, ona toxunmaz. Tələt paşa kabinetində dövründə hökuməti tənqiddə qalxışan yeganə şəxs var idisə, o da Xalidə Ədibə xanım oldu.

Qadınlar cəmiyyətlərində ədəbi mütalələr olduğu kimi, onların kon-

fransları da olur. Leksiyaları ilə həyat-ictimaiyyətdə böyük təcəlliyata səbəb olmuşlardır.

İştə, görürsünüz ki, bir tərəfdən türklərdə elm, fənn, ədəbiyyat, ümumiyyətlə xalq malı olmaq istəyir, xalqa yaxlaşır. Digər tərəfdən də xalqın anaları, onun mürəbbiyələri [tərbiyəçiləri] olan qadınları tərəqqi və təali [yüksəliş] yolunda yüksək addımlar atır. Artıq yarımçılıq həyat ortadan qaldırılır.

Ədəbiyyatda olduğu kimi, tərzi-memarıdan da (arxitektura) əski Bizans, italyan, ərəb ilə qərb-Avropa üsulları əvəzində yeni türk üsulu imarətlər bina edilir. Bunların həpsi islamın mərkəzi İstanbulda yeni bir həyatın üfüqlərdən ərzi-didar etməsini [simasını göstərməsini] göstərməyirmi?

Bizi hər yerdə hüsntəvəccöhlə qəbul etdilər. Yeni cərəyanı təmsil edən “Türk Ocağı” türk məmləkətlərinin harasından kim gələrsə, bu “ocaq” onu qəbul edəcəyi mühəqqəqdır [şübhəsizdir]. Biz də burada bir qardaşlıq hissi gördük. İstanbulun bütün məhfil [dairə; cəmiyyət], amil [işçi; məmur], siyasiyyunlarının [siyasətçilərinin] həpsini Azərbaycan məsələsində həmfikir gördük. Bu məsələ üstündə, bilxassə Bakı məsələsində, İstanbul mətbuatının almanlara qarşı etirazlarını, Azərbaycan istiqlaliliyyətini müdafiə etməsini xətidən çıxarmaq imkan xaricindədir. Heç bu günədək bu məsələdə olduğu kimi türkləri müttəhid [birləş] və müttəfiq görməmişdim.

Mütərikə [atəşkəs] haqqında bəyə-

ni-əfkar etmək [fikir bildirmək] və onun və xüsusən bu gün ümumun fikrini təsxir [zəbt] edən məsələlərin haqqında tədqiqatda bulunmaqdan iləri tənəffüs elan edilir.

(sonu var)

Məhəmməd Hənəfi

TÜRKİYƏDƏ QADINLIQ MƏSƏLƏSİ “Feminizm”

2

(keçən nömrədən məbəd)

Dövri-Həmididə [Sultan Əbdülhəmid dövründə] Türkiyə ufaq bir kişvər [ölkə] deyildi. Olduqca böyük ölkənin sahibiyeganəsi [yeganə sahibi], qahiri-qadiri [hər şeyə gücü çatan və istədiyini qəhr edə bilən] münhəsirən [ancaq, sadəcə] yədi-Həmidiyə [Əbdülhəmidin əlinə] və əvənəganına [yaxın dəstəsinə] mövdu idi [tapşırılmışdı]. Zira idareyi-mülükə-nələrində [padişahın idarəsində] bulunan bunca ünsüri-islam içərisində müxtəlif millətlər var idi. Rumeli və Anadolu türklərinin həyatı-ailədən [ailə həyatından] bəhərdar olduqlarını [nəsim aldıqlarını; fayda gördüklərini] və ya olmadıqlarını iləridə tədqiq edəcəyiz. Yalnız ufaq bir təmasla keçəlim:

Rumeli türklərində həyatı-ailə bir az təməddün etmiş [mədəniləşmiş], mürəffəh [rifaha çatmış] ədd [hesab] olunur. Avropanın Asiya ilə güzərgahı

və ticarət, sənaye nöqtəyi-nəzərindən əhəmiyyəti haiz [daşıyan] və digər ölkələrə rəqabət edər bir mühitdir. Səlanikdə yaşayan, Ədirnədə yaşayan qadınlarla İstanbulda yaşayan qadınların fitrəti başqa-başqadır. Ədirnə İstanbula qərib [yaxın] bulunmaqla bərabər, İstanbul ləhcəsini almış, Balkan müharibəyi-fələkəti [fələkətli Balkan müharibəsi] üzərinə şimaldan gələn mühacir ailələrinin lisanları da qarışmış, füqərə və kasıb qismi çoxalmış, zəngin və kübar qismi azalmışdır. Zəngin olanlar isə ailələrinə olduqca tərbiyə verə biləcək qüdrətə malikdirlər. Əsasən məmurin [məmurlar; dövlət xidmətində işləyənlər] və mütəfənnin [oxumuş, təhsilli] olanlar və bilxassə Avropaya gedən xətti-hədidin [dəmiryolunun] məbəri [keçidi] üzərində olduğundan əcnəbi sükkanı da [sakinləri də] bu mədəniyyətin asari-ənvarından [nurunun təsirindən] azadə qalmamışlardır. Fəqət Səlanik bütün Rumelinin ticarət məqərrı [mərkəzi]... Avropa sənaye məhsuləti [məhsulları] kamilən buradan idxal edilir. Dəniz ticarəti o qədər bol olan və qayət mədəni olan şu gözəl mühit vaxtilə türklərdə ikən ailə tərbiyəsi olduqca yüksək idi. Həman İstanbul xanımları dərəcəsinə natiqəpərdaz [nitq qabiliyyəti yüksək], milli səxavətکار xanımlar törəmişdir.

Vəlhasil, Səlanik mühiti, qadınliq irfanını yüksəltdi və bu üzdən mehri-hürriyyət [azadlıq günəşi] Səlanikdən tövliid etmişdir [doğmuşdur]. Hərəkət Ordusunun qərgahı burası idi. Hər

nə qədər hərəkəti-fikriyyənin [ideoloji cərəyanların] məbdeyi-mahəsəli [çıxış nöqtəsi] İstanbul isə də, İstanbul sükkanı [sakinləri] kamilən babi-hökumətə pərvərdələri olduğundan [hökumət qapısında bəsləndiyindən], Səlanik hərəkəti-fikriyyəsinə İstanbula mürəcəh [üstün] görürəm...

Rumeli faciəsini mütəəqib [faciəsinin ardınca] İstanbula hicrət edən kübar familiyalar, Səlanikdəki aldığı feyzi İstanbulda ikmal etdilər [tamamladılar; kamilləşdirdilər].

Bütün məmaliki-Osmaniyyəyə gədən məmurlar İstanbuldan çıxır. Sətvəti-hökuməti [hökumətin qüdrətini] təmsil və iradə edənlərin [göstəranlərin] əksərisi paytaxti-müəzzəməyi-Osmaniyyədən [Osmanlının əzəmətli paytaxtından] nəş'ət etdiyinə [meydana gəldiyinə], maarif nurunun mərkəzi bulunduğu, bu nöqtəyi-nəzərdən də Səlanik qadınlıq irfanını bəl' etmişdir [özündə ehtiva etmişdir].

İstanbulda təsəttürə [örtünməyə; İslami qaydalara uyğun örtünməyə] ədəmi-riayət [riayət edilməməsi] məsələsi dövrü-Həmididə olduqca iləriləmiş ədd [hesab] olunur. Vaxta ki [o vaxt ki], dövrü-məşrutıyyə [konstitusiyalı monarxiya dövrü] ənvəri-əhraranəsi [azadlıq nurları] ilə tülü etdiyi [doğduğu] sıralarda qadınlıq aləmində başqa bir feyz, böyük bir təhəvvülət [dəyişiklik] hiss olundu. Bunlara müariz [etiraz edən], mütəariz [ziddinə gedən] çox çıxdı. Məşayixi-islamiyyənin [İslam şeyxlərinin] vəsayası [vəsiyyətləri], əmr-

namələri[nin] bir-birini mütəəqib [bir-birinin ardınca] süduru [verilməsi; meydana çıxması] qadınlıq israrı-fikrisinə [qadınlıq ideolojisinin israrına] bir ədillədir [dəlildir]. Binaileyh [ona görə] qadınlıq fikri bir xurşidi-dirəxşan [parlaq günəş] kimi İstanbuldan mühitinə sərpildi və nəşvünüma buldu [genişləndi; yayıldı; inkişaf etdi] və bulur da deməkdir.

Demək olar ki, Rumelidə yeganə Səlanik qadınlarında bir hərəkət, bir cərəyan var imiş. Başqa mühitə əft ediləcək nəzərlərdə hərəkəti-fikriyyə [ideoloji hərəkət, fəaliyyət] əsərini İstanbul civarına [ətrafına] yaxın vilayətlərdə görünür. Fəqət bunlarda da o qədər bariz bir surətdə təcəlli edənməmişdir. Fəzən [tutaq ki], Anadolunun Bursa, İzmir və həvalisi [ətrafı] türk məmurin familiyaları [məmur ailələri] ilə əğniyə [varlı, dövlətli] qisimlərinə münhəsir [məxsus olaraq] qalır. Anadoluda qadınlıq ruhu mədəni bir siyaqda [tərzdə] yüksəlməmiş, fəqət ənənəvi bir şəkildə təbarüz etmişdir [özünü göstərmişdir; meydana çıxmışdır]. Dövrü-istibdadın [istibdad dövrünün] bəqiyyəyi-əfkarı [fikirlərinin qalıqları] əlyövm [bu gün] Anadoluda cari qaydalardan məduddur [sayılır]. Anadoluda maarif hənuz yerləşmədiyi cəhətlə, maarifsiz mühit, bittəb [təbii olaraq] cahil bir fikir, aqilə və dana [müdrək] bir qadın yetişdirməz. Anadoluda nəşrə əhəmiyyət verilməmiş, əski üsul və qaydadan qətiyyəni ayrılmamışlardır. Düyünlər, cünbüslər [əyləncələr] kami-

lən əski şəkildə davam etməkdədir. Yalnız şəhərlilərlə köylülər arasında fərq vardır. Məişətə aid cəhətiylə köylülər şəhərlilərdən fəzlə [artıq; əlavə] fəaliyyətdə bulunurlar.

Anadoluda həyati-ictimaiyyə sönmüşdür. Köylülər ümumiyyətlə ziraətlə [əkinçiliklə] məşğul görünür. Anadolu sərpa [başdan-ayağa] ziraət məmləkətidir. Halbuki şəhərlərdə hər bir sənətin istinad mərkəzi, asari-fəaliyyəti-istehsalatı [istehsalat fəaliyyətinin izləri, təsirləri] bazari-ticarətdə [ticarət bazarında] mər'idir [özünü göstərməkdədir]. Demək ki, şəhər həyati-ictimaiyyətdə köylülərdən sənaye nöqtəyi-nəzərindən fərqlidir. Bir də ünəs [qız] məktəblərinin bulunması... Maarifcə sönük, donuq bir işıq haleyimatəm [matəm haləsi] içrə şu hərbi-hazır [hazırkı müharibə] içərisində sənələrcə yə'sə [matəmə] bürünmüşdür. Sürən hərbi məsaibi [fəlakətləri] köylüləri böyük intibahata [intibahlara; oynışlara] məzhər [nail] etmişdir. Əvvəlcə qadınlar yalnız xanə [ev] işiylə məşğul ikən, bu gün köylülər erkək işlərini pək ələ görürlər.

Əvvəlcə tarlaya gedən işçi fəqirə [kasıb] bir qadın hicabla [utanaraq] gedirdi. Şimdi isə məişəti uğrunda can ataraq gedir. Həyati-məişət ailənin ruhu məsabəsində [yerində] olduğuna, yaşamağa haqq qazanacaq millətlər çalışmağa məhkumdur. Çalışmayan bir millət yaşamaz. Bu qanuni-iqtisad və həyatiyyəyə [iqtisadiyyatın və həyatın bu qanununa] təb'ən [tabe olaraq] köylü-

lərdə fəaliyyəti-iqtisadiyyə [iqtisadi fəaliyyət] şu hərbi sənələrində qat-qat artmışdır. Anadolunun hər bucağında bəslənən əsgər yavrucuqlarını birə-birər cəbheyi-hərbə sövq edilərkən, validələri [anaları] və həmsiirələri [bacıları] əlindəki, ovcundakı nüqudunu [pulunu] təslim edərək göndərir. Köydə yap-yalnız qalınca nə yapacaq? Yalnız başına çalışmağa, qarnını doyurmağa məcburdur. İştə qadınlar, erkək həyati-fəaliyyətə atıldığı dəqiqədən etibarən o əski əfkari-mənhəsədən [nəhs, uğursuz fikirlərdən] qismən azad bulunmuş olurlar.

* * *

İstanbul afaqında [üfüqlərində] nəcmi-hürriyyət [hürriyyət ulduzu] göründükcə, qadınlıq ələmi bir eydiməsərrətə [şadlıq bayramına] qərğ oldu. Yeni-yeni fikirlər meydana-münə-qışəyə buraxıldı. İstanbul mətbuatı adətə bir mücadileyi-qələm [qələm mübarizəsi] şəklini aldı. Hürriyyətin ilk kəlamı qadınlıq etiləsi [ucalması] oldu. Qadınlığın e'lası [ucalması; şan-şöhrət qazanması] demək idi. Əli qələm tutan əshabi-mühərririn [yazıcılar] qadınlıq etiləsi, nicatı, səadəti uğuruna pək çox yazılar yazdılar. Etiraz tufanları mətbuat sütunlarında yüksəldikcə yüksəldi, binaileyh [ona görə], böyük sədəmələr [toqquşmalar] yapıdı. Nəhayət, şuriş-ezəm nətəyici [böyük çaxnaşmalar nəticəsində] qadınlıq layiqi bulunduğu kamalata doğru çıxmağa başladı. “Qadın ruhu”, qadın hissiyyəti, qadın əfkarı [fikirləri], qadın əş'arı [şeyrləri],

vəlhasil qadınlığa aid məsaili-ictimaiyyəyə [ictimai məsələlərə, ictimai problemlərə] geniş bir yol açıldı.

Bir çox cəridələr [qəzetlər] nəşr olundu, risalələr [elmi əsərlər] kamilən bu hissiyyəti-aliyyə [ali duyğular] peşində qoşurlar. Buna binaən [əsasən] Türkiyədə qadınlıq cərəyanlarına başlıca səbəb [sövdəgici güc, səbəb] hürriyyəti-şəxsiyyə [şəxsiyyət azadlığı] oldu. Dövlətin idari təşkilatı sərbəst lisana malikiyyətdən [yiyələndiyindən], qadınlıq ruhunda həssasiyyət oyandırdı.

Tarixçeyi-maziyyənin [keçmiş tarixlərin, keçmiş dövrlərin] topladığı bəqiyeyi-rüzgarı [küləklərin qalıqları] qadınlıq əzhari-rayihədarına [ətirli çiçəklərinə] əsdikcə, o novbahari-növnəhaliləmə [yer üzünün təzə fidanlarının ilkbaharı] oldu.

Qadınlıq şeiriyyət deməkdir. O şeiriyyətin timsali-müşəxxəsi [konkret, canlı timsalı] qadınlıqdır. Qadın ömri-baharisini [həyatının baharını] idrak etdikcə, üzərindəki şitayə-kabusdan [kabus qışından] qurtulduqca, feyzli səmərlər [meyvələr] iqtitaf etməyə [dərməyə, toplamağa] başladı.

İstanbulda qadın şeiri adətə moda idi. Qadın düşüncəsini başqa tələqqi edirlər [qiymətləndirirlər]. Qadın şeirlərinin həssasiyyəti, ciddən incəliyi olduqca mövqeyi-əhtiram qazandı.

Mətbuat sütunlarında Salimə Sərvət Seyfi xanım, Nigar binti-Osman kimi buna mümasil [bənzər] ədibələr, şairələr yeni-yeni törəməyə başladı. O zamanlar Tofiq Fikrətin, Əbdülhaq

Hamidin, Cənab Şəhabəddinin, Süleyman Nazifin, şüərayi-bənamin [tanınmış şairlərin] asarını [əsərlərini] təbcil edərək [tərifləyərək; ucaldaraq] yazılan əsərlər nə qədər qiymətdar idi. Bu ədiblər, kamilən qadınlığa nüfuz [təsir] etmiş və yazdıqları əsərlər kamilən qadınlıq ruhunu təsvir və təşhir etmişdilər [təsvir etmiş və açıb göstərmişdi]. Tofiq Fikrətin xanım qızlar haqqında yazdığı şeirlər o zamanın modası hökmüncə adətə bir xəzinə və giranbaha [dəyərlili] ədd [hesab] edildi.

Tofiq Fikrətin “Sis” parçasından daha ziyadə qadın şeirlərini tənsib edirlərdi [seçirdilər; üstünlük verirdilər].

Bu hər bənələri içərisində qadınlıq getdikcə yüksəldi, hətta müvərrixi-şəhir [məşhur tarixçi] Əhməd Rəfiq bəy kimi dahiyi-zəmanə [zəmanə dahisi] belə tarixi müsabiqələrə [təcrübələrə] girişdi. Vaqifanə, alimanə, müdəqqiqanə [bilikli, elmlili, diqqətli bir tədqiqatçıya yaraşan tərzdə] yazılan Lalə dövründə İbrahim paşanın qadınlara atdığı “zəri-məhbular” [dan] [qızıl pullardan] tut da, digər xəta və səvablarına [səhvlərinə və doğrularına] varıncaya qədər böyük-böyük fəsilələr yazılmağa başlandı.

Müvərrix [tarixçi] Cövdət paşanın qızı Fatma Aliyə xanım əfəndinin müdafiəsi nə qədər alimə idi, nə qədər fazilanə bir üslubi-ədibanə ilə mətbuatda namını hörmətlə yad etdirməyə vəsilə oldu. Əlyövəm [bu gün, günümüzdə] qadınlıq aləmində şöhrət bulmuş “feminizm” cərəyanlarının pişvası [rəh-

bəri] olmuş sərəfrazani-ədibədənir [qadın ədiblərin qabaqcıllarından, öndə gələnlərindən biridir].

“Feminizm” məsələsini ruhu və qəvamızı [anlaşılmaz cəhətləri] ilə meydana-ələniyyətə vəz [aşkar etmək; aydınlaşdırmaq], əfkari-ümumiyyə [ictimai rəy] üzərində dolaşan kabusu rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün müzlim hissiyyatdan [qaranlıq duyğulardan] nurani nicata [işıqlı qurtuluşa] isal edici [çatdıran] qüvvətli əllər – müqtədir mühərrirlər, mühərrirələr çıxdı. Bidayəti-məşrutiyətdən [konstitusiyalı monarxiya dövrünün əvvəlindən] bu hər b sənələrinə varıncaya qədər nəşr edilən risalələri alar oxu[ya]r isək “feminizm” bəhsinin nə qədər əhəmiyyətlə tələqqi edildiyini [ələ alındığını] anlarız.

Bidayəti-məşrutiyətdə “Qələm”, “Halə”, “Şəhab”, “Sərvəti-fünun” məcmuələri çıxırdı. “Piano”, “Düşünüyürüm” qəzetələrini çıxaran Əhməd Nəbil, Bəha Tofiq əfəndilər bilaxirə [daha sonra] “Zəka” qəzetəsini çıxarmağa başladılar. Sonradan “Şəhbal”, “Donanma”, “Rəsimli kitab”da qadınlıq haqqında pək vaqifanə fikirlər mündəricdir [dərc edilmişdir]. Son zamanlarda Camal Nadir bəyin çıxardığı “Rübab” qəzetəsi də qadınlıq haqqında olduqca rəğbətə məzhər [nail] oldu. Son zamanlarda “Qadınlar dünyası” namında bir risalə çıxırdı. Qadınlıq hüququnu mühafizə və müdafiə məqsədini istihdaf edirdi [hədəfləyirdi] və buna şərki-qələm olanlar [qələm ortağı olanlar, eyni mövzuda yazanlar] çoxdu.

Bilxassə [xüsusilə] türk mətbuatında olduqca mövqə qazanan Cəlal Nuri bəy qadınlarımız haqqında böyük bir əsər yazdı, “feminizm” bəhsini eyi qurcaladı. “Türk yurdu”, “İctihad”, “Yeni məcmuə” – bu qəzetlərdə hekayəçilik surətində qadınlıq ruhu sönük gedir. Milliyyət prinsipləri, din üzrə münaqişələr açılır... Bu qəzetələrin kaffəsi [hamısı] qadınlıq ruhunu yüksək görmək üçün səhifələrini açıq bulundurmaqdadırlar.

Vəlhasil, qadınlığa çalışan erkəklərdən Tofiq Fikrət şeirləri ilə qadın ruhunu ifham edir [anladır, başa salır]. Onun ruhundakı incəlikləri bizə ilhamati-füsunkari [füsunkar ilhamlar] tərzində bir hissi-bədii verir. Cəlal Nurinin, Bəha Tofiq və rüfəqasının [yoldaşlarının] yazdığı feminizmə aid əsərlərini oxuduğum vaxt ruhumda qeyri-ixtiyari “qadınlıq himayəsini”, fikrimdə “qadınlıq istixlasını” [qadınlığın xilasını] düşünürəm. Qadınlarımızı bir taqım müxəllədati-güzideyi-irfanü-kamalat [irfan və kamalın ən seçilmiş, ölməz əsərləri], ədibanə, vaqifanə məqalat [sözlər] “feminizm ruhunu” təsvir etdi. Şairlər, ədiblər, əmrəzi-ictimaiyyə [sosial naxoşluqlar, ictimai qüsurlar] mütəxəssislərinin yazdıqları yazılardan başqa, ən ziyadə romançılıqda şöhrət bulan, milli romanlarıyla rəğbət və hörmət qazanan gənc mühərrirlərdən romantik Hüseyin Rəhmi bəy vardır ki, həyat-ictimaiyyətimizi [ictimai həyatımızı] təşhir etməkdədir [açıb göstərməkdədir].

Əbdüllətif

Böyük simalar:

ƏBDÜLHAQ HAMİD

Fələklər, kəhkəşanlar, asumanlar
Onun cövləngəhi-fikrü-xəyalı...
Mələklər, nurlar, huri-cinanlar
Onun hər həmdəmi-hissü-məali...
Üfüqlər qarşısında səcdə eylər,
Səmələr devrilər də ərzi-dunə.
Bütün asarı ilə – dahiyənə –
Qoca türk ellərinə inci sərpər.
O, türkün ən böyük, şanlı dühası,
Onunla nurlanar Şərqin səması.
O bir mucid ki, hissü-şə'rlərdən
Yaratdı iştə bir bürci-mütəntən.
Fikirlərdə dərinliklər oyatdı,
Dərinliklərdə yüksəklik yaratdı.
Həman şe'rinədə ülvyyəət gülümsər,
Münəvvər şe'r-i Hamid, pək münəvvər...

Mütəllib oğlu Abid Alp

AZƏRBAYCAN MİLLİ ŞURASINDA

- Dünən gündüz saat 12-yə təyin edilmiş olan Milli Şura iclası axşam saat 7-yə təyin edilmişdir.

- Azərbaycan Heyəti-Vükəla rəisi [Nazirlər Kabinetinin sədri] Fətəli xan Xoyski, dünən Müttəfiq qoşunları komandanı general Tomsonla görüşmüşdür.

- Azərbaycan Hökuməti təşkil edilmiş layihəsi Azərbaycan Milli Şurasına daxil edilmişdir.

GÜRCÜSTANDA

- Tiflisdən xəbər verirlər ki, Tiflisdə olan alman əsgərləri arasında Saldat Vəkilləri Şurası [Əsgər Deputatları Soveti] təşkil edilmişdir. Vəkillər Şurası alman ərkanında [qərargahında] iclaslar yapmaqdadır. Məzkur [adı çəkilən] şura Tiflis Əmələ və Saldat Vəkilləri Şurası [Fəhlə və Əsgər Deputatları Soveti] ilə münasibətə girişmişdir.

- Tiflisdə olan alman heyətinin məlumat bürosu xəbər vermişdir ki, Almaniya ilə əqd edilən [imzalanmış] mütarikə şəraiti [atəşkəsin şərtləri] bir qədər yüngülləşdirilmişdir. Təzə şəraitin təfəsilatı məlum deyildirsə də, ümdədə maddələri bunlardır:

1. Qərb cəbhəsinin təxliyə müddəti uzadılmışdır.

2. Alman əsgərləri hələ şərqdə qalacaqlardır.

3. Alman sahilinin ablukası (blokadası) əvvəlkindən az bir şiddətlə vəqə olacaqdır.

- Alman zabıtləri komissiyası Gürcüstanda olan alman əsgərlərinin dəniz təriqi [yolu] ilə əzimət etmələri [hərəkət etmələri] və Ukrayna təriqi ilə keçib Polşaya getmələri haqqında müzakirədə bulunmaqdan ötrü noyabrın birində Potidən Sevastopola azim olmuşlardır [yola düşmüşlərdir].

- Tiflisdə olan alman heyəti-mürəx-xəsəsi [nümayəndəliyi] təzə Hökumət binagüzarlıqlarını [təzə Hökumətin sərəncamlarını] almışdır. Bu əməllərin birincisində Almaniya imperiyasının

Qafqaziyada olan heyəti bundan belə sadəcə bir surətdə alman heyəti təsmiyyə ediləcəkdir [adlandırılacaqdır].

- Çxenkeli, Müttəfiq dövlətlərin Gürcüstan istiqlalıyyətinə nə münasibətdə olduqlarına bələd olmaq üçün Berlindən çıxıb Bern şəhərinə gəlmişdir.

HİNDİSTAN MUXTARIYYƏTİ

Milanda müntəşir [nəşr olunan] “Korryere della Sera” qəzetəsindən Hindistan Hökumətinin məşrutı [konstitusiyalı] bir idarə halına ifrağı [çevrilməsi] haqqında Hindistan nazirinin raporunda möhtəvi [yer alan] təkliflər birinci dərəcədə əhəmiyyəti haiz [daşıyan] bir vəq’eyi-tarixiyyə [tarixi hadisə] təşkil etməkdədir. Zira cəmiyyəti-bəşəriyyənin [insan cəmiyyətinin, bəşəriyyətin] kəmiyyət etibarı ilə xümsünü [beşdə birini] təmsil edən bir millətə İngiltərənin bilixtiyar [kənüllü olaraq] böylə bir imtiyaz bəxş etməsi pək cəsuranə bir hərəkətdir.

Hindistana idxal edilmək istənilən məşrutı islahatdan [konstitusiya islahatından] əsl məqsəd əhalinin tərbiyyə-fikriyyə və elmiyyəsinə [fikri və elmi tərbiyyəsinə] e’la [ucaldaraq] və ikmal edərək [kamilləşdirərək] orada məsul bir idarə təsis və əhalini o şəkli-idarəyə doğru sövq və isal etməkdir [çatdırmaqdır].

Əksəriyyəti-xalqın [xalqın əksəriyyətinin] cəhaləti, müxtəlif irqlər arasında mövcud olan dini, ictimai təzad və

təfavütlər və təbii olaraq təhəddüs edən [meydana çıxan] ənənəvi xüsusiyyətlər [düşmənciliklər] qarşısında böylə bir işi başa çıxarmaq filhəqiqə [doğrudan da] müəzzəm [əzəmətli] və müşkül bir məsələdir. Bununla bərabər, Hindistanın vəziyyəti-hazirəsi [hazırkı vəziyyəti] böylə bir təqlib [dəyişiklik] və inqilabın icrasını zəruri qıldığı halda, İngiltərə iləridə muxtariyyətdə doğru vüqu bulacağı məlhuz olan [təsəvvürə gətirilən] hər təşəbbüsün şimdindən önünü almaq istəyir.

Hər əyalətin kəndinə məxsus bir valisi ilə bir də hökuməti-məhəlliyyəsi [yerli hakimiyyəti] olacaqdır. Hökuməti-məzkurə [adı çəkilən hökumət] iki şöbəyə münqəsim [ayrılmış] bulunacaq. Bunlardan birinci şöbə; valisi və biri ingilis, digəri hindli olan iki əzadan [üzvdən] mürəkkəb [ibarət] bir məclisi-icraiyyədən [icraedici məclisdən] mürəkkəb olacaq, digəri isə valinin təhtidarəsində [idarəsi altında] qüvvəyi-təşri’yə [şəriət məhkəməsi] əzası [üzvləri] miyanından [arasından] müntəxəb [seçilmiş] bir qaç nazirdən ibarət olacaqdır. Böyləliklə yavaş-yavaş əzasının sülüsəni [üçdə ikisi] əhalinin arayı-ümumiyyəsi [ümumi səsleri] ilə müntəxəb bir məclisi-təşri’yə [şəriət məclisi; məhkəmə məclisi] indində [nəzdində] əfal və hərəkətindən [əməllərindən və hərəkətlərindən] məsul nəzarət məqamları ehdas edilmiş [yaradılmış] olacaqdır.

Yeni tənzim olunan proje, Hindistan nazirləri tərəfindən tədqiq və həll

edilə biləcək olan mali və ədli [ədliyyə məsələlərinə məxsus] və tərbiyəvi məsailin [məsələlərin] cədavilini [cədvəllərini] yavaş-yavaş tövsi etmək [genişləndirmək] tərəfini tərvic edir [tərəfinə rəvac verir, onu inkişaf etdirir].

Hind həyati-siyasiyyəsinin [siyasi həyatının] ən əsaslı qüsurlarından biri əhali tərəfindən müntəxəb müməssillərin [seçilmiş nümayəndələrin] yalnız təndiq və təfsir etmək vəzifəsi ilə mükəlləf olub, məsuliyyət və səlahiyyətdən tamamilə bəri [azad] bulmuş olmasıdır. Proje biləks [əksinə] məbusan [millət vəkilləri, millət nümayəndələri] miyanında [arasında] müntəxəb hökumət əzasının məclis indində məsul olması kimi bir əsasi-cədid [yeni bir qayda] vəz etdirmək [meydana qoymaq] istəyir.

Bundan maəda [başqa], hal-hazırda Hindistan nazirinin doğrudan-doğruya [birbaşa] təhti-hökm və idarəsində [hökmü və idarəsi altında] olan məclisi-təşri'yənin yerinə, biri hökumət tərəfindən müntəxəb və Şurayi-Dövlət mahiyyətini haiz [Dövlət Şurası mahiyyəti daşıyan], digəri isə əhali əzasının əksəriyyəti və məclisi-təşri'yə namı altında iki məclis iqamə edilmək [meydana qoyulmaq, yaradılmaq] istənilir ki, bu sayədə Hindistan muxtariyyəti-idarə yolunu pək çabıq tutacaq.

CƏNUBİ AFRİKA İSTİQLALİYYƏTİ

Cənubi Afrikada nəşr olunan “De folksstexm” qəzetəsi Cənubi Afrikada

yaşayan bur qövmündən ötrü istiqlalıyyət hüququna nail olmaq arzusu ilə cümhuriyyət hərəkətinə mülhəq olmuşdur [qoşulmuşdur]. Qəzetə deyir ki:

“Biz ciddi surətdə izhar edib, bütün Cənubi Afrikanın istiqlalıyyətini gözləyirik. Bunun da axırda feilən icraya qoyulacağı şübhəsizdir. Biz daha da iləri hərəkət edib izhar edirik ki, cənubi afrikalılardan bir nəfər tapılmaz ki, bizim bu fikrimizə şərik olmasın.”

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

İcbari qərardad

Bakı şəhərində olan Müttəfiq qoşun komandanı general Tomson böylə bir icbari qərardad nəşr etmişdir:

1 - 1918 sənəsi noyabrın 17-si gündüz saat 12-dən Bakı şəhəri idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi rejim] altında (vayenni palajeni) elan edilir. Mən və mənim tərəfimdən Müttəfiq hökumətlər namından təyin edilən məmurlar bu işə mübaşir [icraçı] olacaqlardır.

2 - İdareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə zamanında mən Bakı şəhərinin əsgəri general-qubernatoru olacağam.

3 - Polkovnik Kokerell Bakı şəhərində Müttəfiq dövlət polisiyyəsinin komissarı təyin edilir.

4 - Bakı Şəhər İdarəsi və qeyri ictimai idarələr öz fəaliyyətlərini davam etdirməlidirlər.

5 - İdareyi-örfiyyə qanun və qaydaları bu yaxın zamanda əlavə olaraq

elan ediləcəkdir. Bundan belə də lazımı surətdə xəbər veriləcəkdir. Yuxarıda göstərilən qanunlardan hansı birisini xələldar etməkdə [pozmaqda] müttəhim olanlar mənim tərəfimdən təyin ediləcək məmurlar və ya mənim lazım bildiyim tədbirlər vasitəsilə ağır cəzaya giriftar olacaqlardır.

*Bakı şəhərinin
Müttəfiq qoşunları komandanı
general-mayor V. M. Tomson*

- Bakı qarnizonu ilə Bakı donanması Petrovska varid olduqdan [çatdıqdan] sonra bütün bu qüvvələr polkovnik Biçeraxov tərəfindən təzədən təşkil edilmişdir. Əsgəri dəstələrdən bir hissəsi buraxılıb, bir hissəsi ixtisar edilmişdir. Donanma həmçinin təzədən təşkil edilmişdir. Sentrokaspi əməliyyat hissəsinə müdaxilə etməkdən kənar edilib, ancaq xozyaystvenni işlər [təsərrüfat işləri] onun əlində qalmışdır. Mərkəzi Komitə ilə bərabər, gəmi komitələri də komanda etməkdən kənar edilib, bütün ixtiyar gəmi komandanlarına verilmişdir. Voskresenski Baş Komandan nəzdində əsgəri bəhri işlər [hərbi donanma işləri] üçün baş vəkil təyin edilmişdir. Bəhriyyə ərkanı naçalnik [Donanma qərargahının rəisi] polkovnik Novikov və Bəhriyyə qüvvələri komandanı leytenant Takişvili təyin edilmişlərdir.

- Bir-iki gündür ki, şəhərin bir çox çörəkçi dükanlarında çörək bişirilməyir. Çörək bişirən dükanlar qarşısında yenə də “quyruqlar” əmələ gəlməyə

başlamışdır. Bununla bərabər çörəyin qiyməti artıb, dörd manat yarıma və daha da yuxarı satılmağa başlamışdır.

- İki gündən bəri bilaaram [aramsız] yağmaqda olan yağış şəhər küçələrini xarab etməklə böyük xəsarəti mövcib olmuşdur [xəsarət vermişdir]. Bir çox küçə səkilərini yağış yuyub aparmışdır.

- General Denikin tərəfindən rəsmi sifarişatla [tapşırıqlarla] Bakıya vəkil gəlmişdir.

- Məşhur camaat xadimlərindən professor Qolovin Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir].

- Məşhur siyasi və camaat xadimlərindən Malyantoviçin Tiflisdən Bakıya gələcəyi gözlənilir. Siyasət xadimləri dəstəsi tərəfindən Malyantoviçə təcili dəvətnamə göndərilmişdir.

- Mərkəzi Ev Komitəsinin sədri Leontyeviç general Tomson tərəfindən dəvət edilib, Mərkəzi Ev Komitəsinin gələcək işləri haqqında müsahibədə bulunmuşdur.

- Məhəlli [yerli] qəzetələrin yazdığına görə, dünən sabiq Sentrokaspi, İcra Komitəsi üzvləri, siyasi təşkilat, kooperativ və qeyri nümayəndələr iştirakıyla demokratik şurası vaqə olacaqmış. Bundan əvvəl vaqə olmuş şurada bolşeviklərin və kadetlərin dəvət edilməsi məsələsi qaldırılmış, bolşeviklərin dəvəti məsələsi rədd edilib, ikinci məsələ üstündə ixtilafıara [fikir ayrılığı] vücuda gəlmişdir. Zənn edildiyinə görə, kadetlər dəvət ediləcəklərdir. Çünki onlar Ufa Hökumətində iştirak edirlər.

- “Kaspi” qəzetəsinin yazdığına görə, Petrovskda təşkil edilmiş olan “Kaspi Hökuməti” təzə Rusiya Hökuməti ilə münasibət çətin olduğundan vücuda gəlmişdir. Təzə “Kaspi Hökuməti” oradan düsturüləməllər [təlimatlar] alıb və o düsturüləməllər sistemincə hərəkət etməkdədir. Məzkur [adı çəkilən] hökumətdə təbəddülat [dəyişikliklər] olduğuna görə, hökumətin heyətinin kimlərdən ibarət olduğu dürüst məlum olmamışdır.

AZƏRBAYCAN DƏMİRYOLUNDA

- Azərbaycan dəmiryol hərəkəti naçalniki stasyon naçalniklərinə xəbər vermişdir ki, Petrovsk xəttində olan stasyonlardan ərzaq yükləri gətirmək ancaq şəhadətnamə ilə Ərzaq Nəzarəti nümayəndələrinə vəgüzar edilir [tapşırılır].

- Azərbaycan dəmiryolları naçalniklərinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, Azərbaycan dəmiryolları dairəsində naloj-platyoj [yüklər üçün ödənişin çatdırılma zamanı həyata keçirilməsini nəzərdə tutan sistem] ilə yüklər qəbul ediləcəkdir.

O. A. Salmanın

Diş kabinəsi və süni diş müalicəxanası

Dişlərə və ağza müalicə edir, ağrısız çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır.

Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə

kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdiyevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

Həkim Arşak Ayrəpetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna mübtəla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislavski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

Berlin Darülfünununun həkimi

L. Melkumyans

Əmrazi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevov caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Doktor Krinski

Sifilis, əmrazi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərazinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağiyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə

kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahımovun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzini [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altın və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrəzi-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün sabah saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İçəri şəhərdə bağın qarşısında Minaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Телеф. 36-91.

236

Doktor Rza bəy Sultanov
Paris Darülfünunundan

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakin-ski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Müdirilər:
Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Əmr nömrə 15

səh. 392. “14 təşrini-sani 1334”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 14 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin
Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətindən

səh. 392. “15 təşrini-sani 334”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il); miladi təqvimlə 15 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Təşrini-saninin 1-indən Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin baş mürəxxəsliyi və ona aid bütün şöbələri təsviyə edilir.”: Əmrin mətni qəzetdə əskik getmişdir. Belə olmalıdır: “Təşrini-saninin 1-indən Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin qaçqınların işi üzrə baş mürəxxəsliyi və ona aid bütün şöbələri təsviyə edilir.”

Teleqraf xəbərləri

səh. 393. “Əhali kraliçanı təbrik etmişdir.”: Burada söhbət 1890-1948-ci illərdə Hollandiya kraliçası olan Vilhelminadan gedir.

“...gündəlik hava müxabirəti...”: Burada söhbət sənişinlərin hava yoluyla daşınmasından gedir.

Mərkəzi Şura Hökumətinin
məlumatı xəbərləri

səh. 393. “Şura Hökuməti Mərkəzi Komitəsi Məlumat Bürosunun xəbərləri” kimi başa düşülməlidir.

səh. 394. “Ukraynada olan alman qoşunları arasında bir çox şuralar təşkil edilmişdir.”: Burada söhbət, “Əsgər deputatları sovetlərindən” gedir.

“Odessada bir qitə şurası, bir übur edən əsgər şurası vardır.”: Burada söhbət,

biri Odessadakı daimi qarnizon üçün və digəri Odessadan keçib getməkdə olan hərbi hissələr üçün iki ayrı şura təsis edilməsindən gedir.

“Qara Ataman alayı”: Burada söhbət Leyb-Qvardiya Ataman Alayından gedir. Bu alayın əsgərləri qara, hündür başlıq qoyur, qara çəkmə geyirdilər, patrondaş və kəmərləri də qara idi.

“Alman komandanlığı inqilab xüsusundakı xəbərləri...”: Burada söhbət Almaniyada 1918-ci ilin noyabr ayında başlayan inqilabdan (Noyabr inqilabı) gedir.

“Lakin Almaniya [və] Avstriyadan övdət edən əsgəri əsirlərin...”: Burada söhbət Almaniya və Avstriyadan Rusiyaya qaıydan rus hərbi əsirlərindən gedir.

Almaniya inqilabı

səh. 395. “Bitərəf Sosial-Demokrat Firqəsi”: Almaniya Müstəqil Sosial-Demokrat Partiyası nəzərdə tutulur.

“...sosalizmə və siyasətə mütabiq [uyğun] tələblər...”: “sosal və siyasi tələblər” kimi başa düşülməlidir.

səh. 396. “Xalq Tərəqqipərvəran Firqəsi”: Mütərəqqi Xalq Partiyası (Almaniya) nəzərdə tutulur.

“Milli hüfrikirlər”: Milli-Liberal Partiya (Almaniya) tərəfdarları nəzərdə tutulur.

“...hökumət sosialistləri...”: Almaniya Sosial-Demokrat Partiyası nəzərdə tutulur.

Almaniyada

səh. 396. “Almaniya Hökuməti Məclisi-Müəssisən dəvət edilməsini elan etmişdir.”: Burada söhbət Veymar Təsisçilər Məclisindən gedir.

Qəzetələrdən

səh. 397. “Yaponiyanın təzə Xariciyyə naziri...”: Burada söhbət 1918-ci ilin sen-

tyabr ayından 1923-cü ilin sentyabr ayına qədər Xarici İşlər naziri olan Utida Kosaydan gedir.

“Rumıniyanın Almaniyaya müharibə elan etməsi doğru olmuşdur.”: Bu cümlə belə başa düşülməlidir: “Rumıniyanın Almaniyaya müharibə elan etməsi xəbəri öz təsdiqini tapmışdır.”

səh. 398. “Ümumrusiya İcra Komitəsi”: “Ümumrusiya Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi” [ВЦИК: Всероссийский центральный исполнительный комитет] nəzərdə tutulur.

“Şuralar İctiması”: “Ümumrusiya Sovetlər Qurultayı” [Всероссийский съезд Советов] yəni “Ümumrusiya fəhlə, kəndli, əsgər və kazak deputatları Soveti Qurultayı” [Всероссийский съезд советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов] nəzərdə tutulur.

Türkiyədə

qadınliq məsələsi

səh. 401. “Rumeli faciəsini mütəəqib...”: Osmanlı imperiyasının böyük itkilərə məruz qaldığı Birinci Balkan müharibəsi (1912-1913) nəzərdə tutulur.

səh. 403. “Sis”: Türk şairi Tofiq Fikrətin 1902-ci ildə yazdığı, II Əbdülhəmid dövrünün İstanbuluna nifrətini ifadə etdiyi, ədəbi dairələrdə böyük əks-səda doğurmuş şeir.

“...İbrahim paşanın qadınlara atdığı zəri-məhbular...”: “Zəri-məhbul” Osmanlı imperiyasında işlədilən qızıl pul idi. İlk dəfə 1695-1703-cü illərdə hakimiyyətdə olan II Mustafanın dövründə zərb edilmişdir. Xalq tərəfindən çox rəğbət gördüyündən “sevilən qızıl” mənasına gələn “zəri-məhbul” adıyla tanınmışdır.

səh. 404. “Əbdüllətif”: Bu imza Əbdüllətif Əfəndizadəyə məxsusdur.

Əbdülhaq Hamid

səh. 405. “Mələklər, nurlar, huri-cinanlar”: Qəzetdə “Mələklər, nurlar, hurü-cinanlar” kimi getmişdir.

“Əbdülhaq Hamid” şeiri (səh. 405)**üçün lüğət:**

cövləngəhi-fikrü-xəyal: fikrin və xəyalın
gəzib-dolaşdığı yer

huri-cinan: cənnət huriləri

həmdəmi-hissü-məal: hislərin və düşüncələrin həmdəmi

ərzi-dun: alçaq torpaq

asar: əsərlər

mucid: icad edən, yaradan

hissü-şe'r: duyğu və şeir

bürçi-mütəntən: dəbdəbəli bürç

münəvvər: nurlu; işıqlı

Hindistan muxtariyyəti

səh. 406. “...Hindistan nazirinin raporunda...”: Söhbət 1917-1922-ci illərdə Britaniyanın Hindistan İşləri naziri olan Edvin Semuel Monteqyodan gedir.

O. A. Salmanın...

səh. 409. Bu elan qəzetdə yarımçıq çıxmışdır.

ایران

حکومتدک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزته سیدر.

آبونه شرایطی:

بازورلک برینه دک با کو ایجون ۳۴،
باشقه شهراره ۳۵ روبولدر.
بر آیشی یا کورده ۱۲، باشقه شهرارد
۱۹ روبولدر.

اعلان فیاتی:

سطری ۳ روبله قرآتله کیدن اعلالار
ایجون کتمت ایبلر.

تورک و اسلامه مفید مقالهلره سحیفه
لریز آچمقدر. درج اولنیان اوراق
اعاده ایبلدن. درج ایبلدن مقلاتک

مکالماتی ادمین تیر ایبلور.

محل اداره:

باکو، وورونیسکی و غوربنسکی
کوچهلرلک کنجه ۴، نومرولی ایوده

"آذربایجان" ادارتسی

تلفون نمبر. ۳۹-۶۰

تک نسخه سی ۵۰ قلیک.

اراضی و دولت املاکی نظارتدن

بوله موهه اعدان اولورکه اراضی و دولت املاکی نظارتدن فراردادینه بانه آذربایجان
جمهوریسی تحت اداره سندن اولان باکو و بیانیسی عواد وزیردی مغان سحراننگ براری
خیرول مقدمه بی ۱۹۱۸ یون اولک الیه کبی مزاییده (تورخ) سیز اولاراق اکین اکلک
ایجون احراق کئند جمهریانه، اولاراک عسولرینه و کئندلیارحت کئش شرکتینه اجاره
برلرکنکدر.

بو رار ایبو اعلانده ۱۵ کورون مدت کئسی بی ۵ کورون اول مزاییده و عواد وزیردی
بطریقو (واحد) کئنده ۸۰۰ صحرایی مهنس پان، قلمتیوقلک تحت صدارتده
حصوس دایر طرفده اجاره و بریلرکنکدر.

مین وقتدن سکره برار مزایه سیز اجاره و بریلرکنکدر. مغان سحرایی برلری
اجاره کئتورمک آرزوسنده اولان کئندجیتلری، عسولری و زحمت کئش کندلیلر شرکتلری
کاون اول ۵ دن کج اولمالاق شرطیله بو باره ده (بطریقو باوروقفه) قلاغین کئنده کئ
حصوس هیت صدری مهنس قلیبتو جابلرینه عرشه یشیقا ایوب آرزو ایشیک برلر معنی
و معنایی کورسملیدر.

برار ۵۰۰ دسایین و یوقاری مقدارده علاحده قلمقلره اجاره و بریلور. بولرک محلی
حصودی خصوصی یا لیده نشانلاندسدر. همین یانی بطریقو (قلاغین) کئنده
حصوس هیت صدرینه کورمک مکنکدر.

قلمقلره حصار ایلمه اجاره و بریکه خصوصی هیت نظار طرفدن موکلدر.

اجاره حقی اولوقه و بریلرکنکدر: ۱) یورالیبه هر دسایینه ۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
مال (۱) - اکلک برلرک مصلحتلندن اکین نوکغ هر دساییتدن بوقرارلیه:

- ۱) بوغدا و اخوند نخود اکیله
- ۲) آردا و قارغی دالی
- ۳) باموق اکیله برنجی مصلحتلندن
- ۴) داری اکیله
- ۵) کئنده اکیله
- ۶) هرگا، قاروغ و یاغیبه اکیله غوشته بوقاریده یا زیلان محصولات بریلر (۳) سوپولی-
- هر دسایینه ۲۰ روبله
- بر سو ایجون و بریلرکنک بول ۲۰ قسط ایله و بریلر: یاریسی بری آندیکده و اوبری یاریسده
- ۲) یول ۱۹۱۹
- اجاره حقی و بریلرکنک مال محصولات الکلک کئندن سو کوره و بریلور. باموق و کئنده ایجون
- ۹) نشرین اول ۱۹۱۸ و غیری بری ایجون ۱) یول ۱۹۱۸ تارخینده کج اولمالاق شرطیله.
- اجاره حقی خزینه و یاخود خصوصی سوورشیق (بول یسخان) و برور هیت طرفندن
و بریش قیشار آتور.

اجاره حقی اولاراق و بران ماللر ایسه اجاره دارل طرفندن قارادونلو، مرلی، ساعلی، قلاغین
و سایر شهرینده واقع دولت اراضی آتارلریته تحویل و بریلور. اجاره دارلر سو نوبت ایله
بوراقیدر، و قتن، مقادرن و مصلحت نوعدندن آسپیل اولاقدر. مغان سحراننگ براری
اجاره کئتورمک کئندجیتلری عسولری و زحمت کئش کندلیلر شرکتی ایبو اعلانده کورسملیش
و خصوصی قانونلر اعلان اولمش شرط ایسبله خصوصی هیتلر شرطنه یاغلامایدلر.
بو شرطلری اراضی نظارتی دفترخانه سنده (تقویم جاده سنده نومرو ۶) باکو اراضی اداره سنده
(دو دو روزنی جاده نومرو ۸) و کئچی اراضی اداره سنده (کئنج شهرینده) و عواد، شاشی،
کوکلی، قبه اولراری تالیلیک و محل برینتاری دفترخانه لرنده و همین قلاغینده
حصوس هیت دفترخانه سنده (مغان سحرایی مهنس دفترخانه سی) کورمک مکنکدر.
بوقاریده کورسملیش وقت مدتده کئندجیتلری، عسولری و زحمت کئش کندلیلر شرکتلری
اجاره و یلمه مغان سحرایی براری مزاییده آرزو ایبلرله اجاره و بریلرکنکدر.
بو باره ده خصوصی اعلان اولواقدر.

اراضی نظاری دفترخانه سی.

آذربایجان ملی شوراسنده

نشرین نائی ۲۰ سنه آفتاساعت ده
آذربایجان ملی شورایی، شورار تئسی رسول
زاده مهنس امین کجایی طرفندن آسپیلور
اسلامده آذربایجان حکومتی باش نظار
تفحصی خان خویسنه غیر نظار ائات وجود
ایسپیلور.

اولجه شورار تئسی، ملی شورابه داخل
ایبلان آذربایجان مجلس مهنس (پارلانی) تشکیلی
کئنده لایحه قانون ایسباب موحد سی ئی او فوبور.
لایحه بودر:
موقت آذربایجان پارلامانی (مجلس مصلحت)
تشکیلی کئنده لایحه قانون ایسباب
موحد سی.
۱۹۱۷ سنه آسپیلور ایبلنده طولان عموم

قافقاسیا مسلمانلری فورولای جوبی قافقاسیا
اسلاملاری امور ملیه و مهنس لرلی اداره و مغان
سیاهی سیرایی مغانه ایشک اوزور بر مرکز
قومیته تشکیلی طرفین جزیبار موقا مرکز
قومیته اجرا آسپیلور باکو ده اخلان طرفینده تشکیل
ایلم باکو قومیته نکر ایشیدس باکو قومیته سی
بر زمان مرکز قومیته و طبع مهنس اداره
ایلمک مطروح بولان مرکز قومیته آسپیلور
و طایفه موقستسی مذکور قومیته توابع
ایلم مهنس، مرکز قومیته کجین سه نویار
آسپیلور دعوت ایبلدن ملی قومیته تورخ تارننگ
فرایره کوره آذربایجان مجلس مؤسساتی
بر آس سو کورمه قسطنطنیولر ایله، قسطنجال
سیاسیه و اوضاع داخبله، تقویم ایند حوادت
فرق الماده بو کاتگان و بریمه بک جوبی قافقاسیان
روسیه مجلس مؤسسته کئندجک اعضا روسیه
مجلس مؤسسته داخبلرکنک دولتی قلمسه
جمع اولاراق فرقه ساپلرین تئیر محضوله
درینلر مهنس طرفینه جزیبار قافقاسیا مهنس
تشکیلی ایبلر. جوبی قافقاسیا مسلمان فرقرای
طرفندن روسیه مجلس مؤسسته نعلیل ۱۴
مسلمان مهنس ساپلر لره طرفندن نعلیل مهنس
صورتده ۳۳۳ قنبر اولان مجلس
مؤسساتی طویلاق غیر مکنک لایقته نظره
الارق جوبی قافقاسیا مرکز مصلحت قومیته
بو مشلته حلی و مهنس موسسسته بولان
مسلمان اعضا و کاتار ایشیم مصلحت کورده
چوکنک بولنر مالوای قفقاس اهل ایسبلر
آرستمنه موجود بولان مختلف سیاسی جزیبارلی
تئیرلر ایبرواهلنگ بلوندن تزه دوتنی قازانمش
موکلرله مهنس استلال ایبلور؛ تشکیلات مهنس
تئیر استقامتی ایسبون بو ذوات الک زیاده
صلاحت مصلحت ده بقی ایسپیلور. بو سوزلره
ماورای قافقاس اسلاملنگ تشکیلات مرکزیه
لریته توارت ایند ماورای قفقاس مهنس
مسلمان اعتدالی ایلرورده مجلس مؤسسان
طویلتیجه قدر کئندیلری مالوای قفقاس
مسلمان شورایی ده اعلان ایبلر. شورای
و مهنس ده اولان مصلحت فرقرای تئیرلر نعلیل
مشکل بر هیت اجراه ده قی انتخاب ایله دی.
کورجی باشک مالوای قفقاس اخلاندن جناق
آسپیلور اعلان استلال ایشیم اوزرنده ماورای
قفقاس مسلمان شورایی بلنغ کئندیلر آذر
بایجان شورایی سیلری بولنر مصلحت آذربایجان
استلالی اعلان آذربایجان حکومت جمهوریته سی
تشکیلی ایله دی.
ماورای قفقاس قلمسه بر کمه ایکن و
بوراده بولان باشلیجه اوج ملت آرستمنه تئیر
خبدو بو یق ایکن ملی شورایی برر ملی مؤسسان
ایله، و یقینه اده بلنغ معدود و مهنس
ایله اعلان استلال کجینی ملی شورایی برر
ملی مؤسسه حالندن جناق دولت موسساتی
تشکیلی او یورلری، آذربایجان کاتار کورکلره

Cümə, 22 noyabr 1918-ci il, nömrə 47

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 15 səfərlmüzəffər sənə 1337. 22 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ƏRAZİ VƏ DÖVLƏT ƏMLAKI NƏZARƏTİNDƏN

Bununla ümuma elan olunur ki, Ərazi və Dövlət Əmlakı nazirinin qərardadına binaən [görə], Azərbaycan Cümhuriyyəti təhti-idarəsində [idarəsi altında] olan Bakı quberniyası, Cavad uyezdi, Muğan səhrasının yerləri işbu il müddətində, yəni 1919 kanuni-əvvəl [dekabrın] 31-inə kimi **müzayidəsiz [hərracsız] (torqsuz) olaraq əkin əkmək üçün** ancaq kənd cəmiyyətlərinə, onların üzvlərinə və kəndlilər zəhmətkeş şirkətlərinə [kəndlilərin qurduqları əmək birliklərinə] icarəyə veriləcəkdir.

Bu yerlər işbu elandan 15 gün müddətinə kimi, yəni 5 kanunu-əvvəl tarixinədək Cavad uyezdi Petropavlovka (Qalaqayın) kəndində Muğan səhrası mühəndis[i] P. N. Klimenkonun təhtisədarətində [başçılığı altında] xüsusi heyət tərəfindən icarəyə veriləcəkdir.

Müəyyən vaxtdan sonra yerlər müzayidəsiz icarəyə verilməyəcəkdir. Muğan səhrası yerlərini icarəyə götürmək arzusunda olan kənd cəmiyyət-

ləri, üzvləri və zəhmətkeş kəndlilər şirkətləri kanuni-əvvəl[in] 5-indən gec olmamaq şərti ilə bu barədə də Petropavlovka (Qalaqayın) kəndindəki xüsusi heyət sədri mühəndis Klimenko cənablarına ərizə pişnihad [təqdim] edib arzu etdiyi yerin məhəllini [yerini] və miqdarını göstərməlidir.

Yerlər 50 desyatın və yuxarı miqdarda əlahiddə qitələrlə [ayrı-ayrı hissələr halında] icarəyə verilir. Bunların məhəlli [və] hüdudu [yeri və sərhədi] xüsusi planda nişanlanmışdır. Həmin planı Petropavlovka (Qalaqayın) kəndində xüsusi heyət sədrində görmək mümkündür.

Qitələri hissə ilə də icarəyə verməyə xüsusi heyət nazir tərəfindən müvəkkildir.

İcarə haqqı üç növlə veriləcəkdir:

1. Pul ilə – hər desyatına 11 manat olmaq şərti ilə;

2. Mal ilə – əkiləcək yerin məhsulundan əkin növünün hər desyatın[in]-dən bu qərar ilə:

1) Buğda və yaxud noxud əkilərsə 5 put

2) Arpa və qarğıdalı əkilərsə 2/7

put

3) Pambıq əkilərsə birinci məhsuldan 3 put

4) Darı əkilərsə 10 put

5) Küncüd əkilərsə 3 put

Hərgah kartof və bağça əkilərsə, əvəzinə yuxarıda yazılan məhsulat verməlidir.

3. Su pulu – hər desyatınə 25 rublə.

Yer və su üçün veriləcək pul 2 qist [hissə, pay] ilə verilir: yarısı yeri aldıqda və o biri yarısı da 1 iyul 1919-da.

İcarə haqqı veriləcək mal, məhsulat ələ gəldikdən sonra verilir. Pambıq və küncüd üçün 1 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1919 və qeyriləri üçün 1 iyul 1919 tarixdən gec olmamaq şərti ilə icarə haqqı xəzinəyə və yaxud xüsusi sborşçikə (pul yığan) verib, heyət tərəfindən verilmiş qəbzələr alınır.

İcarə haqqı olaraq verilən mallar isə icarədarlar tərəfindən Qaradonlu, Mürsəlli, Saatlı, Qalaqayın [kəndlərində] və Salyan şəhərində vəqə dövlət ərzaq anbarlarına təhvil verilir. İcarədarlara su növbətlə buraxılıb, vaxtdan, miqdardan və məhsul növündən asılı olacaqdır. Muğan səhrasındakı yerləri icarəyə götürmüş kənd cəmiyyətləri üzvləri və zəhmətkeş kəndlilər şirkəti işbu elanda göstərilmiş və xüsusi qanunlarla elan olunmuş şərait əsası ilə xüsusi heyətlə şərtnamə bağlamalıdır. Bu şəraitləri Ərazi Nəzarəti dəftərxanasında (Telefon caddəsində, nömrə 6), Bakı Ərazi İdarəsində (Vodovozni caddə, nömrə 8) və Gəncə Ərazi İdarəsində (Gəncə şəhərində) və Cavad,

Şamaxı, Göyçay, Quba uyezdləri naçalnik və mahal pristavları dəftərxanalarında və həmçinin Qalaqayında xüsusi heyət dəftərxanasında (Muğan səhrası mühəndis dəftərxanası) görmək mümkündür.

Yuxarıda göstərilən vaxt müddətində kənd cəmiyyətlərinə, üzvlərinə və zəhmətkeş kəndlilər şirkətlərinə icarəyə verilməyən Muğan səhrası yerləri müzayidə ilə [hərracla] arzu edənlərə icarəyə veriləcəkdir. Bu barədə xüsusi elan olunacaqdır.

Ərazi naziri dəftərxanası

AZƏRBAYCAN MİLLİ ŞURASINDA

Təşrini-saninin [noyabrın] 20-sində, axşam saat 9-da Azərbaycan Milli Şurası, Şura rəisi Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəy cənabları tərəfindən açılır. İclasda Azərbaycan Hökuməti Baş naziri Fətəli xan Xoyski, qeyri nazirlər isbatı-vücut [iştirak] edirlər.

Əvvəlcə Şura rəisi, Milli Şuraya daxil edilən Azərbaycan Məclisi-Məbusanı (Parlamani) təşkili haqqında layihəyi-qanuniyyə [qanun layihəsi] əsbabimövcibəsini [lüzumlu hala gətirən səbəbləri] oxuyur. Layihə budur:

Müvəqqət Azərbaycan Parlamanı (Məclisi-Məbusan) təşkili haqqında layihəyi-qanuniyyə əsbabimövcibəsi

1918 sənəsi aprel ayında toplanan Ümumqafqaziya Müsəlmanları Qurul-

tayı Cənubi Qafqaziya islamları ümuri-milliyə və mədəniyyətlərini [milli və mədəni məsələlərini], idarə və mənafevi-siyasiyyətlərini müdafiə etmək üzərə bir Mərkəzi Komitə təşkili tərhini [planını] cızaraq, müvəqqədən Mərkəzi Komitə icraatını [fəaliyyətini] Bakıda inqilab təriqi [yolu] ilə təşəkkül edən Bakı Komitəsinə tərək etmişdir. Bakı Komitəsi bir zaman Mərkəzi Komitə vəzifəsini idarə edərək, mətruh bulunan [təmali qoyulan] Mərkəzi Komitəni təsis və vəzifeyi-müvəqqətesini [müvəqqəti olaraq işlərini] məzkur [adı çəkilən] komitəyə tövdi eyləmişdi [təpşirmişdi]. Mərkəzi Komitə keçən sənə noyabr ayında dəvət edilən Milli Komitələr Konfransının qərarına görə, Azərbaycan Məclisi-Müəssisənini [Təsisçilər Məclisini] bir ay sonraya qədər toplamalı idi. Fəqət, əhvali-siyasiyyə [siyasi vəziyyət] və övzayi-daxiliyyə [daxili vəziyyət], zühur edən həvadisi-fövqələdə [meydana gələn fəvqələdə hadisələr] buna imkan verməyərək, cənubi Qafqaziyadan Rusiya Məclisi-Müəssisənina gedəcək əza [nüməyəndələr] Rusiya Məclisi-Müəssisənini dağıldığından dolayı Tiflisə cəm olaraq, firqə siyahılarını təbiri-məxsusla [xüsusi ifadələrlə] dərinləşdirmək təriqi [yolu] ilə Cənubi Qafqaziya Seymini təşkil etdilər. Cənubi Qafqaziya müsəlman firqələri tərəfindən Rusiya Məclisi-Müəssisənina seçilən 14 müsəlman məbusu [millət vəkili] siyahıların firqələr tərəfindən dərinləşməsi surəti ilə 44-ə qədər çoxaldı. Azərbaycan Məclisi-Müəssisənini toplamaq qeyri-

mümkün olduğunu nəzərə alaraq, Cənubi Qafqaziya Mərkəzi Müsəlman Komitəsi bu məsələnin həllini Seym müəssisəsində bulunan müsəlman əzaya [nüməyəndələrə] vəgüzar etməyi [təpşirmağı] münasib gördü. Çünki bunlar Mavərayi-Qafqaz [Zaqafqaziya] əhaliyi-islamiyyəsi arasında mövcud bulunan müxtəlif siyasi cərəyanları təmsil edər və əhalinin milyondan ziyadə rəyini [səsini] qazanmış müvəkillərdi [vəkillərdi, nüməyəndələrdi] deyə istidlal [hesab] edir, təşkilati-milliyənin [milli təşkilatın] təyini-istişaməti [istişamətini təyin etmək] üçün bu zəvat [şəxslər] ən ziyadə səlahiyyət sahibidir deyə tələqqi [qəbul] edirdi. Bu surətlə, Mavərayi-Qafqaz islamlarının təşkilati-mərkəziyyələrinə [mərkəzi təşkilatına] təvərus edən [sahib çıxan; onun mirasını əlinə keçirən] Mavərayi-Qafqaz Seymi müsəlman əzaları iləridə Məclisi-Müəssisən toplanıncaya qədər kəndilərini Mavərayi-Qafqaz Müsəlman Şurası deyə elan etdilər. Şura, Seymə daxil olan müsəlman firqələri nüməyəndələrindən mütəşəkkil [ibarət] bir heyəti-icraiyyə [icraiyyə heyəti] dəxi intixab eylədi [seçdi].

Gürcüstanın Mavərayi-Qafqaz İttifaqından çıxaraq, ayrıca elani-istiqlal etməsi üzərinə Mavərayi-Qafqaz Müsəlman Şurası bittəb kəndisini Azərbaycan Şurayı-Millisi və bunu mütəaqib [bunun ardınca] Azərbaycanın istiqlalını elan və Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsinə təşkil eylədi.

Mavərayi-Qafqaz qitəsi birlikdə ikən və burada bulunan başlıca üç

millət arasında tayıni-hüdüdü yox ikən [sərhədlərin müəyyən edilmədiyi dövrdə], milli şuralar birər milli müəsisşələr idi. Vəzifələri də bittəb məhdud və mədud [az sayda] idi. Elani-istiqlal keyfiyyəti ilə şuralar birər milli müəsisşə halından çıxaraq, dövlət müəsisşəsi şəklini alırlardı. Azərbaycan yalnız türklərlə məskun deyildir. Bunun üçün də Azərbaycan Şurayı-Millisi Azərbaycan ərazisində yaşayan bütün millətləri təmsil etməli idi. Həm Şurayı-Millisi, həm də Hökumət bunun lüzumunu idrak edirlərdi. Fəqət əhvali-fövqələdə və məmləkətin ərazisini düşmənlərdən təmizləmək keyfiyyəti bir aralıq qüvvəyi-təşri'yənin [şəriət gücünün, şəriət məhkəməsinin] tətlini belə mövcib olduğundan [lüzumlu hala gətirdiyindən], bu əməliyyənin tətbiqinə şimdiki təvəssül olunur [girişilir]. Müəyyən bir ərazi üzərində icrayi-hökm edəcək qəvanin vəz edən [qanunlar qoyan] bir məclisi-təşri'yə [şəriət məclisi, məhkəmə] üçün yalnız bir milləti təmsil etmək kafi olmadığı kimi, 44 kişilik ufaq bir məclis halında olmaq dəxi mümkün deyildir. Əlavə-bər-in [buna əlavə olaraq] Azərbaycan müsəlmanlarının həyati-xüsusiyyətləri [xüsusi həyatları] nöqtəyi-nəzərindən məclisi-mizdə bulunan müxtəlif siyasi cərəyan nümayəndələrindən başqa, camaat müəsisşələri ilə doğrudan-doğruya vilayətlərdən göndərilən nümayəndələrin vücuduna da böyük bir lüzum vardır. Bakı quberniyası ilə Gəncə quberniyası, Zakatal okruqu və İrəvan ilə

Tiflis quberniyalarından birər hissəsi Azərbaycan ərazisini təşkil etməkdədir. Bu ərazi üzərində “Qafqaziya təqvimi”nin hesabı üzərinə tamam rəqəmlə 2750000 nüfus vardır. Bundan 1900000-i islam, 500000-i erməni, 230000-i rus, sairisi də müxtəlif millətlərdir.

Hər məbus üçün 24000 nüfus miqyas alarsaq, müsəlmanlar 80, ermənilər 21, ruslar 10, almanlar 1, yəhudilər 1 məbus çıxarır. Digər xırda millətlər isə miqyas təşkil edəcək dərəcədə olmayırlar. Fəqət gürcü ilə polyak digərlərinə nisbətə daha ziyadə bir əqəliyyət [azlıq] təşkil eylədiklərindən, onlara dəxi betövri-istisna [istisnai hal olaraq] birər nümayəndəlik verilə bilər.

Əqəliyyətdə [azlıqda] bulunan millətlərin hissələrinə gələn nümayəndələr tamamilə cəlb olunmaq lazım ikən, bittəb müsəlmanlardan mövcud bulunan 44 Şura əzası [üzvü] təfriq olunaraq [ayrılıraq, hesabdan çıxarılaraq] yalnız 36 zat yenidən cəlb olunacaqdır. Cəlb etmək haqqını Şurayı-Millisi şəhər idarələri ilə milli komitələrə müraciətlə tətbiq edir. Yalnız, mərkəzi-məmləkət [ölkənin mərkəzi] bulunan Bakıda bir istisna olaraq şəhər idarəsindən əlavə sinfi müəsisşələrdən dəxi nümayəndə istənilir.

Layihəyi-qanuniyyə məvaddı [məddələri]:

1) Azərbaycan Parlamanı (Məclisi-Məbusan) 120 əzadan ibarətdir.

2) Azərbaycan Parlamanı, Azərbaycan

can Məclisi-Müəsisssanı dəvət olun-caya qədər aşağıdakı tərtiblə intixab olunmuş [seçilmiş] əzadan təşəkkül edir:

A) Rusiya Məclisi-Müəsisssanına dörd müxtəlif siyasi firqə siyahıları mövcubincə [əsasında] Mavərayi-Qaf-qaz [Zaqafqaziya] əhaliyi-islamiyyəsi tərəfindən intixab olunub da, sonra Mavərayi-Qafqaz Seymində əza sifəti ilə bulunmuş və bədəhu [sonra] Azər-baycan Şurayi-Millisini təşkil etmiş 44 zətdən.

B) Azərbaycan bələdiyyələri müsəl-man əzası ilə əskidən mövcud bulunan Milli Müsəlman Komitələri Əzası tə-rəfindən intixab olunmaq surəti ilə cəlb olunacaq zəvatdan.

C) Əqəliyyətdə [azlıqda] bulunan millətlərin səlahiyyətdar müəssiseyi-milliyələrindən [milli qurumlarından] cəlb olunacaq zəvatdan.

Ç) Bakı Həmkarlar Şurası ilə Sovet Syezd, Tüccar və Ərbabi-Sənaye İttifa-qından cəlb olunacaq zəvatdan.

3) Əsasən mövcud olan 44 əzaya əlavə olunacaq əza bu nisbətlə cəlb olunacaq:

A) Əhaliyi-islamiyyə tərəfindən Bakı 5, Göyçay uyezdı 2 (biri şəhər, biri uyezd), Cavad 2 (biri şəhər, biri uyezd), Quba 3 (biri şəhər, ikisi uyezd), Lən-kəran 2 (biri şəhər, biri uyezd), Şamaxı 2, Gəncə 3 (biri şəhər, ikisi uyezd), Ərəş 2, Cavanşir 1, Zənəgəzur 2, Qazax 1, Cəbrayıl 1, Nuxa 2 (biri şəhər, biri uyezd), Şuşa 2 (biri şəhər, biri uyezd), Zaqatala 2 (biri şəhər, biri mahal). İrəvan vilayətinin Azərbaycana keçən

hissəsi 3, Tiflis vilayətinin Azərbaycana keçən hissəsi 1.

B) Əqəliyyət təşkil edən millətlər-dən:

Erməni əhalisi tərəfindən: 8 Gəncə erməni əhali komitəsindən, 8 Şuşa erməni əhali komitəsindən, 5 də Bakı erməni komitəsindən.

Rus əhalisindən: Bakıdakı Rus Milli Şurasından 10.

Alman əhalisi təşkilati-milliyəsindən [milli təşkilatından] 1, Yəhudi Şura-yi-Millisindən 1, gürcü komitəsindən 1, polyak komitəsindən 1.

Bakı Həmkarlar Cəmiyyəti Şurasından 3, Bakı Sovet Syezd, birja və ticarət-sənaye cəmiyyətlərindən müş-tərəkən [birgə] 2.

Qeyd 1: Bələdiyyəsi və milli komi-təsi olmayan qəzalar nümayəndələrini köy obşestva [cəmiyyəti] nümayəndə-lərinin ictimiasında [yığıncağında] təyin edə bilərlər.

Qeyd 2: Əhvali-fövqəladəyə məruz bulunan [fövqəladə hadisələrə səhnə olan] yerlərin nümayəndələrini Şurayi-Milli bizzat təyin edir.

Qeyd 3: Şurayi-Millinin əsaslı üzv-lərini təşkil edən 44 əzadan biri istefa edər, mərhum olar və yaxud başqa bir səbəblə məclisdən çıxarsa, onun əvə-zinə mənsub bulunduğu siyahının mü-rəttibi [tərtibçisi] bulunan firqə mü-əssisatı [partiya qurumları] tərəfindən başqa birisi təyin olunur.

Qeyd 4: Cəlb olunacaq əşxasın intixabatı [seçilməsi] şəhərlərdə bələ-diyyə rəisləri, uyezdlərdə mirovoy sudyalər [məhkəmə hakimləri] və ya

onların müavini və əqəliyyəyə [azlığa] mənsub millətlərdə milli şura rəislərinin təşəbbüs və nəzarəti ilə icra olunur və intixab olunacaq zəvata kəndi imzaları ilə keyfiyyəti-intixabı müvəz-zəh [seçimin necəliyini izah edən] və müsəddəq [təsdiq edilmiş] etimadnamələr verilir.

İşbu layihə oxunduqdan sonra bütün-bütünə Şura tərəfindən qəbul edildiyindən, maddəbəməddə səsə qoyulması lazım görülməyib, bilittifaq [səs birliyi ilə] qəbul olunur.

Sonra Şura rəisi Ləvazim və Təsərrüfat Komissiyasına fraksiyalar tərəfindən namizədlər göstərilməsi təklifində bulunur. Məhərrəmov təklif edir ki, bu komissiya böyük fraksiyadan iki, kiçik fraksiyalardan birer nümayəndə olmaq üzərə beş nəfərdən ibarət olsun. Firqələr tərəfindən göstərilən beş nəfər bunlardan ibarətdir: Camo bəy Hacinski, Abbasqulu Kazımzadə, Rəhim Vəkilov, Məlik-Yeqanov və Heybətqulu Məhəmmədbəyov.

Bundan əlavə, Milli Şura Azərbaycan Məclisi-Məbusanının dekabr ayının 3-ündə dəvət olunmasını qərara alır.

Bununla iclas xitam [son] bulur.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Royter acentəliyinin 19 təşrinisanidə [noyabrda] verdiyi məlumat:

- İmperator Karl Venqriya [Macarıstan] taxtından əl çəkdi.

- “Frankfurter zeytung” xəbər verir ki, admiral Tirpitz İsveçrəyə qaçıbdır.

- Mosulda olan Türk Ordusu komandanlığına Türkiyə Hökuməti təklif etmişdir ki, general Marşallın Mosulu təxliyə etmək şəraitinə [şərtlərinə] razı olsun və ordunu tərksilah etsin. Zənn edilir ki, Beynənnəhreyndə düşmən qitəatının [hərbi hissələrinin] tərksilahı sühulətlə [asanlıqla] əmələ gələcəkdir.

- Fon Lettov-Forbek komandası altında olan alman qoşunları 14 təşrinisanidə mütarikə şəraiti mövcibincə [atəşkəs şərtlərinə görə] Çambeşi nəhri üstündə Kasama cənubunda təslim oldular.

- Bazar günü Müttəfiqlər Reyn üzərinə yürüşə başladılar. Sübh açılarkən musiqi dəstəsi ilə nəğmələr və urra sədələri gurultusu ilə səfər yollarını tutdular. Qoşun mühafizə məntəqələrini keçib, 11 saat əvvəldə mütarikənin təyin etdiyi bitərəf xəttə yaxınlaşdılar.

- Fransızlar bütün cəbhə boyu hüdudu keçib, Belçika yerlərinə – düşmən tərəfindən buraxılmış yerlərə girdilər. Düşmən əsakirindən [əsgərlərindən] bir nəfər də olsa bu millət toprağında qalmayacaqdır.

Alman mətbuatı mütarikə haqqında

“Berliner zeytung” qəzetəsi deyir ki, mütarikə haqqında yazılmış olan 35 maddədən ibarət sənəd onu yazanlardan ötrü böyük həqarət, rüsvayçılıqdır.

“T. R.” qəzetəsi yazır ki, mütarikə şəraiti həтта, təzələnmiş halında da bu dörd sənəlik müharibəyə yer üzündə olan digər millətlərdən artıq tabavər [dözümlü] olan millət üçün təcavüzdən ibarətdir. Bu şərait böyük bir milləti təzyiq altına almaq fikrində olanların namus və vicdanlarında silinməz bir ləkədir. Çünki bu şərait təzələnmiş bir halında da təhəmmül edilməz [dözül-məz] tədrici təcavüzdür. Təxliyə müddətinin artırılması yenə də kifayətsizdir. Çünki nəqliyyə vəsailinin [nəqliyyat vasitələrinin] (paravoz, vaqonlar) qarət edilməsi, ərzaq şeylərini şəhərə yürütmək imkanını verməyəcəkdir.

- Almaniya vəkilləri mütarikə şəraitinin imza edilməsi münasibətilə izhar edirlər ki, Almaniya Hökuməti şübhəsizdir ki, üzərinə qoyulmuş məcburiyyətə ifa etməyə çalışacaqdır. Aşağıda imza edən vəkillər bir para maddələrin onların təkidatına görə yüngülləşdirilməsini etiraf edirlər. Lakin şübhə yoxdur ki, təxliyə üçün verilən az müddət və nəqliyyat vəsailinin [vasitələrinin] kifayətsizliyi həməən şəraitin ifasını qeyri-mümkün bir hala salması ilə təhdid etməkdədir. Mütarikə əqdindən [atəşkəs imzalanmasından] sonra, ixtilafda iştirak etməyən arvad və uşaqların üsrətinə [əziyyətinə] nəhayət verməlidir. 50 ay müddətində bütün dünya qarşısında davam edən alman milləti heç bir təcavüzə baxmayaraq öz azadəliyini və ittifaqını mühafizə edəcəkdir. 70 milyondan ibarət bir millət üsrət çəkər, amma ölməz.

İmzalar: Erzberqer, qraf Oberndorf, fon Vinterfeldt.

- İngiltərə bəhriyyə ərkanı [donanma qərargahı zabitləri] ilə görüşməkdən ötrü alman donanmasının Əmələ və Saldat Şurası [Fəhlə və Əsgər Soveti] vəkilləri təşrini-saninin 13-ündə gündüz saat birdə “Köniqsberq” zirehlişi ilə azim olmuşlardır [yola düşmüşdür]. Dəniz mütarikə şəraitinin ifasında müşavir və münsif sifəti ilə müzakirətdə iştirak etmək üçün bəhriyyə qüvvələri naçalniki fon Hipper də əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

- Bükreşdə [Buxarestdə] olub da alman ordusu ilə ora məmurları arasında münasibət saxlayan zabitin verdiyi məlumata görə, Venqriya Hökuməti 11-inci Alman ordusu ilə Makenzen ordusuna əsgər nəqliyyatı üçün hər gün 6 qatar vagüzar etmişdir [ayırmışdır; istifadəsinə vermişdir].

FRANSADA İNQILAB

(Tiflisdə müntəşir [nəşr olunan] “Novoye slovo” qəzetəsinin teleqrafları)

Tiflis, 17 təşrini-sani; Alman Səfərətinin verdiyi məlumat.

Alman sahilindəki alman radio (telesiz) teleqraf istasyonunun havadan qapdığı teleqraf xəbərindən anlaşılır ki, Parisdə və Fransanın digər şəhərlərində inqilab yangısı başlanmışdır. Fransa rəisi-cümhuru Puankare Paris-

dən fərar etmişdir. 5-inci gündür ki, Eyfel bürcündən Tiflisdə məlumat alınmayıb.

Fransa ordusunda əsgərlər şurası

Stokholm, 15 təşrini-sani, İsveçrənin teleqraf agentliyi belə xəbər vermişdir:

Artıq gizlətmək olmaz ki, iki gün bundan əvvəl Fransada fəhlə hərəkəti başlanmışdır. Bu hərəkət ciddiyyətlə genişlənilir. Bazar günü Parisdə böyük mitinqlər və nümayişlər olmuşdur. Bir mitinqdən (ictimə) sonra, fəhlələr nümayiş yapıb, siyasi müqəssirləri azad etməyi tələb etmişlərdir.

Parisdən alınmış məlumata nəzərən, hüduddə olan fransız əsgərlər şurası, alman əsgərləri şurası ilə artıq əlaqə başlamışdır.

Fransada fəhlə hərəkəti

Bern, 15 təşrini-sani.

Kaşən, Klemansodan rica edir ki, həbs olunmuş bütün fəhlə başçıları azad etsinlər. Hökumət fəhlələr qiyamı qarşısını almaq üçün tədbirlər itixaz etməkdədir [görməkdir].

İSTANBUL SƏYAHƏTİ HAQQINDA RƏSULZADƏ MƏHƏMMƏD ƏMİN BƏYİN KONFERANSI

(keçən nömrədən məbəd)

Hərbi-ümumi zatən Almaniya ilə İngiltərənin arasında olan müharibə-

dən ədd [hesab] edilməlidir. İki müharib [savaşa] zümrələrin əvvəldə birinin başında alman, digərinin İngiltərə durduğu bədihidir [açıqdır]. Burada iki mədəniyyət mübarizə edirdi. Alman sənəət [sənaye] və ticarəti, İngiltərə ticarətinə rəqabət etdiyi və hər iki mədəniyyətin özü üçün bir arsa [sahə] aramasıyla istehsalatına da satış meydanı bulmaq üçün can atdıqlarından dolayı bu iki millətin faydaları [mənfəətləri] müqayir [zidd] olurdu.

Almanlar gənc bir millət və olduqca mütəşəbbis [təşəbbüskar] bir xalqdır. Onların güvəndikləri zor və qüvvələri idi və qüvvətli olduqlarını bütün cahana anlatdılar. İnsafla deyilsə, bu onlar üçün məğlubiyət deyildi. Bu onların siyasətinin bərhəm [qarısqı] olması idi.

İngilislərin dənizlərə təsahübü [sahib olması] bir tərəfdən və yürüdükləri siyasəti, millətlərlə rəftarı tamamilə başqa bir tərzdə idi. Almanlar bütün müvəffəqiyyətlərini fəqət yumruq qüvvətlərində görür, vaxt uzandıqca İngiltərəyə müavinət [yardım] edirdi. Müharibənin başında daha zorlu, daha dəhşətli almanlar get-gedə yekdigərini [bir-birini] təqib edən xətalara uğrayırdı. Hər millətləri və ən axırda Amerika kimi müəzzəm [əzəmətli] bir milləti də öz dəmir yumruğuna qarşı qaldırdı.

Amerika hərbə girdikdən sonra Almanyanın işi fənalaşmağa başlayır. Almaniya onun müharib bir dövlət olmadığını, onun üçün də Avropaya

lazımı miqdarda əsgəri qüvvə çıxarammaz zənn edirdi. Bunlar həp yanlış oldu. Almanlar təsəvvürlərində, xətalı siyasətlərində də əsla nəzakət bilməz olduqları üçün dost və düşmənlərini özlərindən incitmişlərdi. Türklərə qarşı yürütdüyü siyasətdən dolayı, hətta türk məhafilində [dairələrində] də nifrət qazanmağa başlamışdı. Qafqazya məsələsində Almanıyanın siyasət yaramazlığı meydana çıxdı.

Onun Estlandiya [Estoniya], Kurlandiya [Latviya], Liflandiya və işğal etdiyi başqa məmləkətlərdə apardığı hərəkəti, eynilə türklər də Qafqaziyada öz irqləri üçün yapmaq istərlərdi. Lakin burası Almanıyanın keyfinə müqayir [zidd] gəlirdi. Hətta Azərbaycanın kəndisinə ittixaz etdiyi [seçdiyi] paytaxtını gizlicə bolşeviklərə vermək istədi.

İləridə ərz etdik ki, Türkiyənin hər-bə girməkdən məqsədi Rusiya çarizmini sərniğun etmək [yixmaq] idi. İştə, türk bu məqsədə nail olmuşdu. Ona binaən [görə] də sülhü əvvəlcə yapmaq lazım idi. Çünki Türkiyə üçün artıq məqsədi-hərb [müharibədə güdü-lən məqsəd] qalmamışdı. Bu da hasil olduğu zamanlarda sülh əqd edilsəydi [bağlansaydı], qazanc çox olardı. Bu babda [barədə] İttihad və Tərəqqi ricalı-dövləti [dövlət adamları] millət tərəfindən tənqid edilməkdədir. Bil-məm, istənildiyi vaxt hərbdən çıxmaq səhl [asan] idimi? Buna da vəsait mümkün idi ya yox məsələsi məchul-

dur. Fəqət hər nədənsə türklərlə müttəfiqlərinin arası açılmışdı. Bunu da təsviyə [aradan qaldırmaq] üçün Tələt paşa Berlinə əzimet etdi [getdi]. Oradan da döndüyü kimi sülhə girişmək tərəfdar[ı] olduğunu göstərdi. Məlum olur ki, yolda Avstriyanın və Bolqariyanın əhvalını Tələt paşa epey tədqiq etmiş imiş.

Bu zamanda idi ki, Bolqariyada qarqışalıq [qarışlıq] başladı. Əsgər dönüklük göstərdi. Düşmənlər Bolqariyanı sıxışdırmağa başladı. O da bütün cəbbəxanasını anbarlara qoyur, onu da Müttəfiqlər kontrolu altına verir. Böyləliklə, Türkiyənin Mərkəzi dövlətlərlə münasibəti [əlaqəsi] qət olur [kəsilir]. Digər tərəfdən də Avstriyanın da halı bərhəm olur [qarışır] xəbərləri gəlirdi. Şu sırada idi ki, Almanıyanın özündə də daxili hərəkətlər çıxdı. Artıq, Almanıya da kəndi zə'fini [zəifliyini] və müvəffəqiyyət-sizliyini etiraf etməli idi. Zatən, böylə müvəffəqiyyətsizlik bu gündən deyil, ta almanların Paris üzərinə hücum etdikləri zaman arxalarına baxmadan pək məğruranə Fransa paytaxtına zərbə endirməyə çalışdığı zaman meşəyə gizlənmiş fransız ordusunun onları yardığı gündən başlanmışdı. Bu yarışdan başlayaraq, gündən-günə ricət [geri çəkilmə] davam edir. Nəticədə bugünkü hal meydana gəlir.

Nəhayət, Almanıyanın özündə hökuməti sıxışdırmağa başlayırlar. Üsuli-idarənin dəyişməsi, hökumət məmurlarının məsul olması məsələ-

sindən mübərta [uzaq] qalmış Almaniyada parlamantarizm başlayır. Az bir zamanda millət özü öz idarəsi başında müntəxəb [seçilmiş] kişilər qoymaq arzusuna düşür. Almaniya halı Türkiyəyə də təsiri-nüfuz edir. Türkiyə də daxili təşkilatı yolunda olmadığına, onları müntəzəm etmək üçün çalışırdı. Bu zamanda idi ki, burada da hökumət böhranı başladı. İstefa vermiş hökumət əvəzində yeni bir hökumət gəldi.

Ta Tələt paşa kabinəsi getməmiş, Avstriya Hökuməti münfəridən [tək başına] Müttəfiqlərə sülh təklifini etmişdi. Hətta fransızlar da öz müvəfəqiyyətlərini bildiklərinə, “Klemanso bu notanın cavabını keçmiş nitqində vermişdir” demişlər. Avstriyanın bu müraciəti etinasız qalmışdı. Ondan sonra Vilsonun nitqlər[i] əsnasında sülh şəraitini [şərtləri] haqqında anlatdığı 14 maddəni almanlar da təsvib [təsdiq] edib, müttəfiqən [birgə] tərəfi-müqabilə [qarşı tərəfə] mütarikə təklif etmişlərdi. Bu maddələrin 13-üncüsündən belə sezilir ki, türklər məskun olduğu yerlərdə tam hakimiyyət onların; türklərdən qeyri olan millətlər ayrı hökumət quracaqdır.

Bunun üzərinə Vilson nitqində dörd maddədən ibarət bir şey də əlavə edir ki, heç bir millət üçün bir dövlət təbəəliyindən çıxıb, digərinə keçmək olmaz.

Alman və Avstriyanın müraciətinə Vilson cavab verməyib, sonra anlatdı ki, Almaniyada imperator olduqca mütarikə olmayacaqdır. Onun üçün

kayzer taxtından əl çəkdi. Vəliəhd də qəbul etmədi.

Baxırsınız ki, hər yerdə hökumət böhranı sühulət kəsb edərsə [yüngülləşərsə], Türkiyədə nədənsə bir az çətinliklə olur. Burada bir də Parlaman böhranı oldu. Səbəb də o idi ki, Parlaman külliyyətli bir firqə təşəkkül edib, bunun bir müxalif firqəsi yoxdur. Onun üçün də “İttihad və Tərəqqi” firqəsi şübhələndi, tez bir zamanda “Hürriyyətərvəran” firqəsi meydana gəldi. Hamısı buna bəyani-etimad etdi [etimad göstərdi]. Ümumi sülh müzakirətini [danışqlarını] təklif etmək mümkün deyildi. Almaniya ilə Müttəfiqlər arasında israr edilir, Türkiyə ilə də Almaniyanın əlaqəsi kəsilmişdi.

Yeni Parlaman da proqramı başında bütün dağınıq ordunu toplamaq, Qafqazı boşaltmaq, almanların Türkiyədən getməsi, siyasi cinayətkarların, sürgünlərin vətənə övdəti [qayıması] müsaidəsi və bir çox böylə maddə qəbul etdiyi kimi, Boğazların şimdilik Müttəfiq dövlətlər və Amerikanın təhti-işğalında [işğal altında] qalmasını qəbul etdi.

Bu ancaq mütarikədir və ümumi konfransadək hökmü vardır. Siyasətdə cəlvələr [sürprizlər] pək müxtəlif ola bilər. Kim deyirdi ki, iki ay əvvəl Paris üzərinə yürüyən o möhtəşəm ordu birdən-birə böylə məğlub bir hala düşəcəkdir? İki ay əvvəlki halət böylə bir vəziyyətə təbəddül eyləyəcəkdir [çevriləcəkdir]? İmdidən də gələcək xüsusunda bir şey söyləmək imkan

xaricindədir. Firəng və İngiltərə, Amerika ordusu Batum təriqi [yolu] ilə gəlib, Qafqaziyadan keçəcəkdir. Ola bilsin ki, gəlib buradan da keçsinlər. Yaxud buranı özlərinə bir üssül-hərəkə qərar verəcəkdir [hərəkət mərkəzi, baza seçəcəkdir].

Bunu da zənn etmək olmaz ki, bu gün bütün cahanın 14 maddələri ilə hüsntəvəccöhünü qazanmış Vilson ümumu iğfal etmək [aldatmaq] üçün bir blef yapsın. Yəqin ki, o da bu gün bir qüvvət qarşısındadır. Hər şeydən daha qüvvətli olan millətlər hüququ qarşısında bir cəmilə yapmaq [kənül alan yaxşı bir addım atmaq] üçün tədil [mötədilləşdirmə; yumuşaltma] və təfsirlər [şərhlər; yozumlar] ola bilər. Lakin bu prinsiplər bütün-bütünə məhv olar fikri doğru deyildir.

Bolşevizm bir yorğunluq fikridir. Millətlərin hüquqi-mədəniyyəsi [mədəni hüququ] fikri də bu yorğun və parçalanmış Rusiyadan doğdu. Əgər bu sosializmanın əsaslarından biri olan bu maddə cahil Rusiyada məsxərə şəklində [gülünc şəkildə] oldu isə də, artıq Avropanın yarısı bununla müstövli olmuşdur [dolmuşdur; tutulmuşdur].

Şübhəsiz bu qədər qan tökmənin bir nəticəsi, bir səmərəsi olacaqdır. O səmərə də bəşəriyyətin, insaniyyətin, millətlərin yekdigəri hüququnu tanıyan “Cəmiyyəti-Əqvam” [Millətlər Cəmiyyəti] təşkil edəcəkdir.

Onu da bilməlisiniz ki, bu şüar böylə nahaq qan tökməkdən bıqmış,

yorulmuş bütün bəşəriyyətin nəticəyi-əfkəridir [düşüncələrinin nəticəsidir].

İştə onun üçün xalqımız da öz hökumətləri arxasında dursunlar. Haqq-hüquqa layiq olduqlarını isbat etsinlər. Bu da macərə yapsınlar demək deyildir. Maddətən tabe olmaq, mənən də tabe olmaq deyildir. Gələnlər də bizdəki intizamı, bizdəki birliyi görüb hörmət etmək məcburiyyətində olacağı aşkardır. Ondan maəda [başqa], şəhərimizə gəlmək istəyən ordu, bir paraları kimi, təkrar qarqaşalıq salmaq üçün gəlməyir. Onlar gəlib buradan gedəcək və Rusiyanı toplayacaqlar. Burada hökumətin qaim [mövcud; möhkəm] olduğunu gördükdən sonra onlar bizə riayət edər. Bizim hökumət də o hökumətlə etilaf edə [uzlaşa] bilər. Bunun üçün xalqımız da özünü toplayıb təşkil etdiyi hökumətə müavinət [yardım] etməlidir. Həyəcana imkan yoxdur. Məyusiyyətə [məyus olmağa] gəlməz. Cürbəcür küçələrdə danışılan sözlərdən artıq təşvişə düşülməsin. Vəzifəmiz kəndi idarəmizi müdafiə etmək olacaqdır.

Yarıdan Parlamən adından lazımı yerlərə müraciət edilər, teleqraflar çəkilər. Öylə olammas ki, bu gün hər millətin öz kökü üstə bitməsi tərəfdarı olan bir dövlət rəisi, yaxud mədəni Avropa cümlənin səsini eşitdiyi halda, bizləri eşitməyə qadir olmasın. Yaxud, ümum cahanı iğfal etsin [aldatsın].

Bu gün Avropanı millətlərin haqq-hüququnu tanımağa məcbur edən yarınkı məhkəməyi-kübradır [ən böyük

məhkəmədir]. Yəqin ki, orada bizim də haqqımız aranılır. Biz də istədiyimizə nail olarıq. Bu gün millətlər hüriyyəti tərəfdarı olanlar da ədalətsizliyin zirvəsinə qalxıb da bir şey yapammazlar.

M. H.

QƏZETƏLƏRDƏN

Hacı-Tərxanda burjuyların səfərbərliyə dəvəti

“H. K.” qəzetəsində təşrini-saninin [noyabrın] 10-undan burjuyların səfərbərliyə alınmaları barəsində bir əmr dərc və təb’ [çap] edilmişdir:

Cümhuriyyətin Hərbi Şura qətnaməsi, Hacı-Tərxan nahiyəsi və mavərayi-bəhri-Xəzər [Xəzərönü] hərbi şurası və Hacı-Tərxan quberniya hərbi komissarı əmri mövcubincə [əmrinə əsasən] əhaliyə elam edilir [bildirilir] ki, qeyri-zəhmətkeşlərin səfərbərliyə alınmaları qət edilmişdir. Qeyri-zəhmətkeşlər, yəni burjuylar, fabrika sahibləri, zavod sahibləri, kapitalistlər, möhtəkirlər, rahiblər və əks-inqilabçılar, əsgərlik etmişlər-etməmişlər bilafərqi-dinü-milliyət [din və milliyət fərqi qoyulmadan] bütün Hacı-Tərxan qəzasında 1890-cı ildə təvəllüd edənlərdən [doğulanlardan] 1896-cı sənədə təvəllüdə-dək əsgərliyə alınacaqlar.

Səfərbərliyə düşənlər Hacı-Tərxan qəzası Əsgəri Siyahı İdarəsinə [Hərbi Qeydiyyat İdarəsinə] (səbiq Əxzi-Əsgər [Hərbi qulluğa çağırış] [İdarəsi] həyəti,

Qırmızı qışlalar) pasport yaxud başqa şəxsiyyətini göstərəcək sənədlər və mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə [hərbi mükəlləfiyyət] barəsindəki kağızları ilə gəlməlidirlər.

Səbiq səfərbərlikdən azad edilmiş əşxas [şəxslər] şimdiki səfərbərliyə də gəlməlidir.

Səfərbərlik təşrini-saninin 15-dən 23-dək davam edəcəkdir.

Bütün dairə [sahə] milissiya naçalnikləri, məhəllə komitələri, volost hərbi komissarları cəm edilmişləri Hacı-Tərxan qəzası Əsgəri Siyahı Şöbəsinə götürməlidirlər. Vaxti-müəyyənədə [təyin edilmiş vaxtda] gəlməyənlərin məsuliyyəti məhəllə komitələri, milissiya naçalnikləri, hərbi komissarlar üzərinə düşür.

İmza etmişlər:

Qəza hərbi komissarı Klyuykov;

Hacı-Tərxan qəza Hərbi Siyahı Şöbəsinin müdiri Nikultsev.

Çiçerinin notası

Çiçerinin notasını Vilsona yetirmək üçün Norveç nümayəndəsinə vüsul edilmişdir [çatdırılmışdır]. Bu notada Rusiyanın vəqə olacaq sülh müzakirətində [danışqlarında] iştirak etməyə hazır olduğu izhar edilir [bildirilir]. Sonra, Murman, Arxangelsk və Sibir yadan Amerika əsgərlərinin nə zaman gecədəkləri Vilsondan sual olunub, İrlandiya, Misir, Hindistan və Filip cəzirələrinin [Filippin adalarının] azad edilmələri haqqında Vilsonun notasında tələbat olmadığı göstərilir. Notanın

axırında Çiçerin gələcək Millətlər İttifaqının Rusiyadan pay almaqdan ötrü bir səhmdaran [səhmdarlar] şirkəti sifətini haiz olub-olmadığına aşkara surətdə cavab verilməsini tələb edir. Cavab alınmadığı təqdirdə Rusiya bu nəticəyə gələcəkdir ki, Müttəfiq dövlətlər Rusiya camaatından bac və yer almaq niyyətindədirlər və onların tələbatı o qədər ağırdır ki, onlar öz tələbatlarını Rusiya camaatına bildirmək istəməirlər.

Kuban və Ufa

Kuban nahiyə hökuməti şurasının iclaslarının birində, Ufada Avksentiyev başda olmaq üzrə təşkil edilmiş hökumətlə nə tövr münasibətdə bulunmaq məsələsi müzakirə edilmişdir. Bəyani-əfkardan [fikirlər bildirildikdən] sonra Kuban nahiyə hökuməti bu nəticəyə gəlmişdir: Ufada təşkil edilmiş hökumət Kuban Hökuməti ilə əlaqədar ola bilməz. Bundan əlavə, Ufa Hökuməti özünün etiraf edilməsi [tanınması, qəbul edilməsi] və ya münasibət başlanması haqqında Kuban Hökumətinə heç bir müraciətdə bulunmamışdır. Ələlümum [ümumiyyətlə] Kuban Hökuməti izhar etmişdir ki: Kuban Hökuməti ancaq öylə hökuməti təsdiq edə bilər ki, onun təşkilində Kuban nahiyə əhalisi iştirak etmiş olsun. Buna binaən Ufa Hökuməti məsələsi növbəti məsələlər cərgəsindən qaldırılmışdır.

* * *

- Qəzetələrin verdikləri xəbərlərə görə, Xarkovda şəhər kənarında bol-

şevik mətbəəsi kəşf edilmişdir. Mətbəədə bir çox makina və əhalini üsyana dəvət edən rus və alman lisanlarında təb' [çap] edilmiş intibahnamələr [təbliğat vərəqələri] tapılmışdır. Mətbəədə işləyən beş nəfər müsəlləh [silahlı] adam tutulmuşdur. Tutulanların iki nəfəri arvaddır.

MƏTBUAT ALƏMİNDƏ

Azərbaycan Milli Şurasının güşadı [açılışı] münasibətilə, Gürcüstanda müntəşir [nəşr olunan] “Qruziya” qəzetəsi yazır:

Qonşu cümhuriyyətin qanun və dövləti nizam verici müəssisəsinin güşadını səmimi qəlbədən təbrik edirik. İşbu tarixi günlərdə iniqad etmiş [təşkil edilmiş] Məclisi-Milli və Azərbaycan müsəlmanlarının istiqlaliyyət tərəfdarı olduqlarını saf dil [qəlb] ilə təbrik edərək, muxtariyyət həyatı ilə yaşamalarını diləyirik.

Bizim də məqsədimiz azərbaycanlılarla birdir. Millətimizin tərəqqisini fəqət [ancaq] öz siyasi istiqlaliyyətimizi müstəhkəm etməkdə [möhkəmləndirməkdə] görürüz. Biz gürcülər Zaqqafqaziya islamları ilə daima dostluq etmişik. Bizim müsəlmanlarla heç əlaqeyi-düşmənənəmiz [düşməncə münasibətimiz] ola bilməyəcəkdir. Biləkis [əksinə], get-gedə bir qədər də əlaqəmiz möhkəmləşəcəkdir.

Biz inanırıq ki, dövləti məqsədimiz bir olduğu üçün, bizim miyanımızda

[aramızda] heç vaxt gərginlik baş qalxızmayacaqdır. Bakıda açılmış Parla-man nümayəndələrini bütün Azərbaycan müsəlmanları kimi təbrik edirik.

SON VƏZİFƏMİZ

Zaman öylə bir zamandır ki, mahiyətləri büsbütün biri-birinə zidd və müxalif olan böyük və nəhayət qəvi [güclü] olan dövlətlər hadisələrin, vəz'lərin [vəziyyətlərin] vəfasına inanmayaraq, biri-biri ilə ittifaq və ittihad [birlikdə] yaşamağa məcburdurlar. Zaman düşünmək, həm də pək dərin düşünmək və sonra işə başlamaq zamanıdır. Dəqiqəlik hissiyata qapılıraq düşünməksizin bir işə başlamaq və sonra nəhayətsiz nədamət [peşmanlıq] əzabını çəkmək, milyonlarla insanlar taleyini idarə edən fəhm, kamal ərbabına [sahiblərinə] rəcə [məxsus] xasiyyətlərdən olmayaraq, nadan, cahil küçə siyasilərinə məxsus olan xasiyyətlərdəndir. Milləti girdabi-hələkətə [məhv olma girdabına], zəlalətə, səfalətə düşünməksizin salmaq və axırda bir şey hasil olacağını ümid etmək, siyasətçə uşaqlıqdan başqa bir şey sanılmaz. Hökumət başında dayanan hər bir idarə, millətin səadəti, iqbali yolunda səmimənə çalışmaq istəyən hər bir firqə, millətin hal-hazırdakı mənafeyini eyicə, ətraflıca düşünməlidir. Ola bilsin hal-hazırda bir təşəbbüs millətə mənfəətli görünərsə, gələcəkdə bir o qədər zərəri havidir [ehtiva edir] və biləks [əksinə], ola bilsin

bir təşəbbüs hal-hazırda az mənfəətli və ya büsbütün mənfəətsizsə, gələcəkdə böyük mənfəətləri, böyük əhəmiyyəti haizdir [daşıyır].

Böylə olan surətdə fəhm, şüur ərbabı, həqiqi vətən və millət xadimləri, gələcək əsrləri beş dəqiqəlik hal-hazırda fəda etməz. Siyasət ərbabı həmişə vəsi' [geniş] və olduqca ətraflı düşünər. Qafqaziyada yaşayan bütün millətlər istiqlal və muxtariyyət əməlini [arzusunu] bəsləyirdilər və bu yolda çalışırdılar. Nəhayət arzularına yetdilər. Şimdi növbədə olan məsələləri, yalnız şu istiqlal və muxtariyyəti mühafizə və müdafiə etmək yollarını, vəsilələrini [vasitələrini] aramağa, bulmağa aid olmalıdır. Onlardan heç biri dübarə [yenidən] əsarət zənciri altına düşmək və əsrlərcə çəkdikləri zəhmətlər sayəsində qazandıqlarını bir an içində itirmək istəməyir. İştə, bu nöqtə onların istinadgahı, irtibat [əlaqə] nöqtəsidir. Qafqaziyada yaşayan bütün müstəqil, muxtar millətlər var gücləri ilə şu ümumi nöqtəyə yapışmalı və müttəfiqən, müttəhidən [birgə] onu müdafiə etməlidirlər. Bütün təşəbbüslərini, bütün iqdamlarını [addımlarını], bütün istəklərini şu ümumi nöqtəyə uyuşdurmalıdırlar. Şu nöqtənin ümumiyyətini pozan hər bir təşəbbüs, hər bir iqdam, hər bir istək Qafqaziyada yaşayan hər bir millətin, hal-hazırda olmazsa da, yaxın gələcəkdə vəziyyətinə böyük xələl yetirəcəyi mühəqqəq [qəti] və müsəlləmdir [şübhəsizdir].

Böyük dövlətlər yalnızlıqda mövcudiyətlərinin məmun [təhlükəsiz] və

məsun [toxunulmaz] olmamasını ciddən hiss etdikdə, kiçik dövlətlər öz aralarında ittifaq və ittihad üçün yaşamağa daha möhtac, bəlkə məcburdurlar. Aralarındakı ittifaq və ittihad daimi, vəz'lərin [vəziyyətlərin], hadisələrin dəyişməsiylə sarsılmaz, yıxılmaz bir surətdə yapılmalıdır. Bu da əllərinədə olan, kəndilərinin rifah və səadətinə qane olarlarsa pək mümkün işdir.

Qonşu; ötərilər, köçərilərlə deyil, həmişə duşbəduş [çiyin-çiyinə] yaşayacağı qonşularıyla razılıqda, ittifaq və ittihadda yaşamalıdır. Qonşuları ilə razılıqda yaşamayan qonşunun, hal-hazırda olmasa da, gələcəkdə, mövcudiyyəti böyük dəhşətlərə, fəlakətlərə məruz olacağı gün kimi aşkardır. Qafqaziyada mövcud muxtariyyətlər xalq cümhuriyyəti əsası üzrə təşkil olunmuşlar. Buna görə hər bir cümhuriyyətin apdığı, yapmaqda olduğu və yapacağı hərəkətlərdə yalnız hökumət başında dayanan əşxas, ya siyasi firqə deyil, xalq dəxi tarix qarşısında məsuldur. Aldığı bunca hədsiz-hesabsız dərsi-ibrətlər [ibrət dərsləri] sayəsində Qafqaziya xalqı mənafeyini, həqiqi, səmimi tərəfdarlarını, xadimləri pək eyicə tanımalıdır, istiqbalını düşünməlidir, hər yetənin, ötənin, 5 dəqiqəlik hissiyyat xadimlərinin zahiri şirin, bətinə mühlik [zəhərli, öldürücü] sözlərinə, təzvirlərinə [fırıldaqlarına] aldanaraq kəndisini həlakət [məhv olma], fəlakət, əsarət uçurumuna atmamalıdır.

Bir hadisə üz verdikdə, əvvəl hissiyyat xadimləri dördəyən qəçəcəkdir. Fəlakətə yalnız xalq məruz və məh-

kum qalacaqdır. Buna görə Qafqaziya xalqı hökumətlər başlarında dayanan şəxslərin siyasətini, hal-hazırda və gələcəyə nisbətən tərzi-hərəkətlərini [hərəkət tərzlərini] kəməli-diqqətlə təqib etməlidir. Qonşu millətlərlə hüsnrəftar üzrə ittifaq və ittihadda yaşamağı ciddən və ələddavam [daimi olaraq] tələb etməlidir. Həqiqi mənafeyinə xələl yetəcəyini hiss etdikdə, öz hakim səsinə ucaltmalıdır. Həqiqi mənafeyinə xidmət etməyən əşxası hökumət başından kənar etməlidir.

Bütün Qafqaziya xalqının istədiyi, istiqlal və muxtariyyət daxilində rifah, əsəyş və səadət içrə yaşamaqdır. Bu dəxi Qafqaziya millətləri arasında razılıq və sıxı, daimi ittifaq və ittihad üzrə hasil olar. Xalqın şu istəyinə, əməlinə [arzusuna] müxəlif və müqayir [zidd] rəftar edən əşxas isə xalq xadimləri deyil, xüsusi mənfəətləri, şəxsi qərəzləri xadimidirlər və buna görə xalq hökuməti başından kənar ediləməlidirlər. Çünki, iş başında qalmaları millətin mövcudiyyətini tədhiş edən [təhlükəyə salan] bir qüvvəyi-müxribə və mühlikə [dağıdıcı və öldürücü güc] təşkil edir. Ümidvarız Tiflisdə Gürcüstan, Ermənistan, Azərbaycan və Dağıstanlılar Cümhuriyyəti hüdudunu təyin etməklə iştiqal edən [məşğul olan] nümayəndələr mənsub olduqları millətlərin naminə istiqlal və muxtariyyəti, rifahi-halı və səadəti yolunda cüziyyəti [xırdalıqları] bir tərəfə buraxaraq, razılığa girərək, ifasına müvəzzəf olduqları [yerinə yetirmək vəzifəsini öhdələrinə götürdükleri] məsələni

müvəffəqanə [müvəffəqiyyətlə] həll edərlər və sonra kəndi hökumətləri tərəfindən şu dörd cümhuriyyət arasında daimi ittifaq və ittihad yapmağa müvəzzəf olarlar. Şu vəzifə onlara dəxi həvalə olunmasa, məzkur [adı çəkilən] hökumətlər şu məsələyi ciddən nəzəri-etinaya alaraq onu mövqeyi-icraya qoymaq yollarını aramalı və bu barədə müzakirata girişməlidirlər. Başqaları tərəfindən şu məsələ meydana atılmazsa da, Qafqaziyada yaşayan millətlərin təmini-istiqlal və muxtariyyəti, rifah və səadət və iqbalı naminə Azərbaycan Cümhuriyyəti ümidvarız şu müqəddəs işə ibtida edərək [başlayaraq], qonşu cümhuriyyətləri daimi ittifaq və ittihadə dəvət edər və bu yolda bütün qüvvəsini sərf edər. Vaxt gözləmir. Bu işdə təcil [tələsmək] lazım və vacibdir. Varsınlar məzkur cümhuriyyətin həqiqi, səmimi vətən və millət xadimləri, mətbuatları, xalqları təmini-istiqlal və muxtariyyətlərini, rifah və səadət və iqballarını arzu edərlərsə, şu müqəddəs yolda ciddi çalışmağa, yazmağa, tələbatda bulunmağa sərfi-himmət etsinlər [səy göstərsinlər]. Birlik edərlərsə, istiqlal və muxtariyyətlərinə uzanılacaq mütəcaviz [təcavüzkar] əlləri – nə qədər son[un]cular qəvi [güclü] olurlarsa-olsunlar – dibindən kəsərlər. Birlik edərlərsə, Sülh Konfransında bütün istəklərinə yetərlər. Birlik edərlərsə, rifah və səadət və iqbal içrə yaşayarlar.

Əbdülvahab Məhəmmədzadə

Ədəbi səhifələr

QÜRBƏT ELLƏRDƏ YADİ-VƏTƏN

“Karpat”da ikən

2

Ey vətən, ey beşik, həyatım üçün
Yenə sən aç qucaq, məmatım üçün.

Mədfənim səndə, məqbərim səndə
Öləyim səndə, son yerim səndə

Olsun ey mədəri-müqəddəsü-pak,
Qucağında qucaqlasın məni xak.

Tənimə bəslədin, böyütdün sən,
Qucağında gözəl isitdin sən.

Əmdiyim südlə içdiyim suyu mən
Borcluyam hər sənə, sevimli vətən.

Olmuşam nemətinlə pərvərdə,
Unudulmaz hüquqi-madəər də.

Qucağın bəsləyən şu övladın
İstəyir parlasın gözəl adın.

Səni parlatmağın təriqini mən
Anlayıb bilmişəm, zavallı vətən.

Ən böyük xidmət istəyirsən, ana,
Bunu çoxdan düşünmüşəm rəna.

İştə sinən məadini-sərvət,
Səndə çoxdur xəzaini-nemət.

Örtü altındadır xəzinələrin,
Hər qaranlıqdadır dəfinələrin.

Səndə pək çox təbii sərvət var,
Bizdə də bilgi yox, cəhalət var.

Cəhlimiz çox, kamalımız yoxdur.
Uçmağa şahbalımız yoxdur.

Seyr üçün asimani-irfanı,
Görməyə kainati-rəxşanı,

Pərrü-bali-kamal lazım, ana,
Anlamışdır bunu əzizim, ana!

Ey vətən, səndəki füyuzatı,
Səndə mövcud olan künuzatı

Əldə etməkliyə kamal gərək,
Yüksəlişçin də pərrü-bal gərək.

Ey vətən, ey zəminlərin gözəli,
Mislini görmədim cahən gəzəli.

Yerlərin cənnəti mənim vətənim,
Fərzdir xidmətin ölünçə tənim.

Səni sevmək təbii imanım,
Ey mənim qıbləgahi-vicdanım.

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

ƏDYAN VƏ MƏZAHİB NƏZARƏTİNDƏ [DİNİ ETİQAD NAZİRLİYİNDƏ]

Bu günlər Ədyan [dinlər] və Məzahib [məzhəblər] naziri həzrətləri Vüzəra Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] iki məruzə təqdim etmişdir. Məruzənin biri bu anacan Tiflisdə mövcud iki müsəlman idareyi-ruhaniyyəsi [ruhəni idarəsi] əvəzi olaraq şimdiki Bakıda bir məşixət dairəsi [şeyxlik, şeyxülislamıq qurumu] təşkil, digəri isə ruhanilərin maddi cəhətdən islahat və təbdilatı

[dəyişiklik edilməsi] xüsusundadır. Axırını məruzənin məzmunu işlə böylədir:

Bu anacan zəkat, fitrə, xüms və bu kimi bir taqım şəriət məcburiyyəti ilə verilən ianələr, ruhanilərimizə ən mühüm və ən əhəmiyyətli bir mədaxil mənbəyi olaraq, zahirən onların məişətini asan bir yola çıxarmışdır. Şimdi isə bu cür şər'i [şəriətə məxsus] sədəqələr Hökumətin qərarı üzərinə tamamilə dövlət xəzinəsinə yetişəcəkdir. Bədəhu [sonra] nazir cənabları deyirlər ki, bu böylə də lazımdır. Fəqət Hökumət məsələni bu yolda həll edərkən tək kəndi mənafeyi deyil, bəlkə ruhanilərimizin qarı-qarı gəzib dilənçi surətilə hərədən bir pay almağını ruhanilik rütbe-yi-əhtiramına [ruhaniliyin hörmətinə] müvafiq görməyərək, onların şu alçaq sənətdən xilas edilməsini dəxi nəzəri-diqqətə alıb zənn edirəm. Böyləlikdə madam ki, zamani-qədimdən adət olmuş ruhanilərin şu mədaxil mənbəyi şimdiki bəlkə tamamilə [tamamən] Hökumətin kəndi ixtiyarına keçirilir, öylədə onlara ailələrini idarə və övladlarını tərbiyə edəcək miqdarda geniş və müəyyən bir maaş təyin edilməsi dəxi ən zəruri və ən lazımlı bir məsələdir.

Bu məsələnin səriən [sürətlə] həll olunmasını rica edərək nazir cənabları söyləyirlər: Maaş və müavinət [yardım] istedadı [xahişi] xüsusunda əlan [hal-hazırda] Azərbaycanın hər tərəfindən istər kənd və şəhər, istər uyezd və vilayət qəzalarından hər gün Nəzarətə

[Nazirliyə] ərizələr gəlməkdədir.

Bədəhu məruzədə söylənir ki: Bundan sonra ruhanilərin tək şəriət deyil, ədəbiyyat, siyasət və bu kimi başqa elmlərdən də xəbərdar olmağı lazımdır. Bu isə daha mühüm bir məsələdir deyə, gələcək cavan ruhanilərin təhsilinə dəxi artıq və ciddi diqqət etməyi tövsiyə edərək əlyövüm [hal-hazırda] Gəncədə mövcud Mədrəseyi-Ruhaniyyənin idarə və məramnaməsini genişləndirmək və oraya qabil və kamil üləmalardan [alimlərdən] müdərris və müəllimlər təyin etmək xüsusunda dəxi tədabirdə bulunmalıdır [tədbirlər görməlidir] söyləyirlər. Bu işlərin qövlədən feilə [sözdən işə] gətirilməsi üçün Hökumət tərəfindən iki yüz əlli min rublə paranın bıraxılması rica olunur.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Azərbaycan Milli Şurasına, Azərbaycan Parlamanı təşkilindən ötrü hazırlanmış layihə pişnihad [təqdim] edilmişdir.

- Dün [dünən] bütün çörəkçi dükanlarında bişmiş çörək yox idi. Bundan dolayı çörək olan bəzi dükanlar qarşısında əhali yenə növbəyə durmuşdu. Çörəyin qiyməti də 4 rublə 20 qəpiyədək, bir para yerlərdə isə 4 rublə 50 qəpiyədək qalxmışdır.

- Üçüncü gündür ki, Rus Milli Şurasının qapalı iclası olmaqdadır. İşbu iclaslarda müzakirə edilmiş məruzə və məsələləri elam etməmək [bildirmə-

mək] qət edilmişdir.

- Rusiya, Gürcüstan və Ermənistanə göndəriləcək xüsusi teleqramların hər kəlməsinə 70 qəpik, hər teleqramda 1 rublə 50 qəpik əlavə alınacaqdır.

- Təşrini-saninin [noyabrın] 20-sində Biləcəri ilə Heybət mövqifləri [stansiyaları] arasındakı dəmiryol xətti güclü seldən xarab edilmişdir. Tren hərəkəti müvəqqəti dayandırılmışdır.

- Noyabrın 15-indən etibarən “Türk Ocağı” cəmiyyəti cənbində [nəzdində] cəmiyyətin büfesi [bufeti] güşad edilmişdir [açılmışdır]. Hər gün axşam saat 5-dən 11-ə dək açıqdır.

LƏNKƏRAN MÜSƏLMANLARININ HEYƏTİ

Təşrini-saninin [noyabrın] 19-unda Xariciyyə naziri həzrətləri Lənkəran müsəlmanları tərəfindən göndərilmiş heyəti qəbul etmişdir. Lənkəran islam əhalisi Avetisov dəstəsinin qırmızı tədhişinə [terroruna] məruz qalaraq min cür bəla və əzaya düçar olur. Heyət nazirdən rica etmişdir ki, Şimali İran ordusu baş komandanı general Tomson nəzdində işbu dəstənin oradan çıxarılması barəsində təşəbbüsatda bulunsun. Bununla bərabər heyət demişdir ki, Lənkəran qəzasında bir dənə də olsa erməni, gürcü olmadığından dolayı erməni dəstəsinin orada qalmasının heç bir mənası yoxdur. Heyət, Bakı və Lənkəranda qalmış

fərarilərin əhvalını təsvir edərək, vapor hərəkətinin təcrid [bərpa] edilməsi barəsində lazımı tədabirin ittixaz edilməsini [tədbirlərin görülməsini] rica etmişdir. Nazir, heyəti istima etdikdən [dinlədikdən] sonra təhriri [yazılı] bir ərizihəl [ərizə] verilməsi lüzumunu söyləmişdir.

GÖMRÜK İDARƏSİNDƏ

- Bu vaxtadək buraya varid olan [gələn] vaporlardan birində 2000 sandığadək xüşkbar [quru meyvə] gətirilmişdir. Tüccaran [tacirlər] miyanında [arasında] dəvəran edən [gəzən] şayiata [şayielərə] görə Ənzəlidə bir neçə vapor vardır ki, xüşkbar ilə yüklənib Bakıya gələcəkdir.

- Alınan məlumata görə, ən yaxın bir zamanda İran ilə mal hərəkəti başlanacaqdır. Bakı gömrüyünün fəaliyyəti təcrid [bərpa] edilir. İşbu günlərdə gömrük müdirliyinə təyin edilmiş Budinski işə şüru edərək [başlayaraq] fəaliyyətini genişlədəcəkdir.

- Səbzə [tərəvəz] ilə yüklü “Nömrə 640” barj Ənzəlidən Bakıya gəlmişdir.

- Gürcüstan hüdudundakı gömrükxanalara baxmaq qəsdilə Bakıdan çıxmış Lopato Bakıya qayıdacaqdır.

AZƏRBAYCAN DƏMİRYOLUNDA

Azərbaycan Dəmiryolları müdiri bütün mövqif [stansiya] müdirliyinə

xəbər vermişdir ki, xidmətdən ixrac edilənlərin borclu olduqları təftiş ediləndən sonra ixrac edilsinlər.

Azərbaycan Dəmiryolları İdarəsi Gürcüstan Dəmiryolları İdarəsi nəzdində təşəbbüsatda bulunaraq türklər ilə aparılmış 117 neft vaqonu, 180 örtülü vaqon, 120 açıq vaqonların təcili sürətdə qaytarılmasını rica etmişdir.

Lazımdır

Türkcə və rusca bilən hesabdar (buxqalter). Ünvan: Bazarnı caddədə Qubernskinin küncündə Heydər Möhsünovun mağazası.

Berlin Darülfünununun həkimi

L. Melkumyans

Əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətibiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevoy caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Doktor Krinski

Sifilis, əmrəzi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərəzinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağıyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [gecə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstəxanası mövcuddur.

209

Diş müalicəxanası**S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası**

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qarıdan.

215

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şafi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Ərazi və Dövlət Əmlakı

Nəzarətindən

səh. 415. “...1919 kanunu-əvvəlin [dekabrın] 31-inə kimi...”: Qəzetdə “1919 kanunu-əvvəlin 1-inə kimi” getmişdir.

Qəzetdə **“müzayidəsiz (torqsuz) ola-raq əkin əkmək üçün”** sözləri qara hərflərlə vurğulanmışdır.

səh. 416. “Hərgah kartof və bağça əkilərsə, əvəzinə yuxarıda yazılan məhsulat verməlidir.”: Bu cümlə belə başa düşülməlidir: “Hərgah kartof və bağça əkilərsə, əvəzinə yuxarıda yazılan məhsullardan hər hansı biri (göstərilən normaya görə) verilməlidir.”

Azərbaycan Milli Şurasında

səh. 418. “Qafqaziya təqvimi”: Rusiya imperiyası dövründə Qafqaz haqqında illik məlumat kitabı olan “Kavkazskiy kalendar” nəzərdə tutulur.

səh. 418-419. “Azərbaycan Parlamanı, Azərbaycan Məclisi-Müəsisssanı dəvət olunmaya qədər aşağıdakı tərtiblə intixab olunmuş əzadan təşəkkül edir.”: “Qəzetdə bu cümlədən sonrakı bəndlər, ərəb əlifbasında hərflərin sırasına müvafiq olaraq Əlif (A), Be (B), Te (T), Se (S)... kimi sıralanmışdır.

səh. 419. “Sovet Syezd”: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

Alman mətbuatı mütarikə haqqında

səh. 421. “T. R.”: “Teqlixe Remdşau” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Almaniya vəkilləri...”: Burada söhbət, Antanta ilə Almaniya arasında 11 noyabr 1918-ci ildə imzalanan Kompyen Atəşkəs Müqaviləsini Almaniya tərəfindən imza-

layan səlahiyyətli nümayəndələrin bir qismindən gedir.

İstanbul səyahəti haqqında Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəyin konfransı

səh. 424. “Hürriyyətərvərən”: Osmanlı Hürriyyətərvər Avam Fırqəsi nəzərdə tutulur.

səh. 426. “M. H.”: Bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Qəzetələrdən

səh. 426. “H. K.”: Həştərxanda nəşr edilən “Kommunist” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Cümhuriyyətin Hərbi Şurası”: 1918-1923-cü illərdə RSFSR Silahlı qüvvələrində ali idarəetmə orqanı olan Respublika İnqilabi Hərbi Şurası [Революционный Военный Совет Республики] nəzərdə tutulur.

“Qırmızı qışlalar”: Həştərxan şəhərinin mərkəzində yerləşən əsgər kazarmaları [Красные казармы] nəzərdə tutulur.

Volost: Rusiyada kiçik inzibati-ərazi vahidi. Kənd icmalarından ibarət olan volostlar SSRİ-də 1920-ci illərdə aparılan inzibati-ərazi reformları əsnasında ləğv edilmişdir.

“Qürbət ellərdə yadi-vətən” şeiri (səh. 430-431) üçün lüğət:

məmat: ölüm
mədfən: dəfn yeri
məqbər: qəbir
madəri-müqəddəsü-pak: müqəddəs və pak ana
xak: torpaq
tən: bədən
pərvərdə: bəslənmiş
hüquqi-madər: ananın haqqı
təriq: yol

rəna: gözəl; incə
məadini-sərvət: sərvətlər mədəni
xəzaini-nemət: nemət xəzinələri
şahbal: qanad; böyük və güclü qanad
asimani-irfan: bilik səmaları
kainati-rəxşan: işıqlı kainat
pərrü-bali-kamal: kamal qanadları
əazim: böyükklər
füyuzat: feyzlər; bərəkətlər, bolluqlar
künuzat: xəzinələr
pərrü-bal: qanad; qol-qanad
qıbləgahi-viddan: vicdanın qıbləsi

Ədyan və Məzahib Nəzarətində

səh. 431. “Bu günlər Ədyan və Məzahib naziri həzrətləri...”: Bu dövrdə Dini Etiqad naziri Musa bəy Rəfiyev idi.

Lənkəran müsəlmanlarının heyəti

səh. 432. “Təşrini-saninin 19-unda Xariciyyə naziri həzrətləri...”: Bu dövrdə Xarici İşlər naziri Əlimərdan bəy Topçubaşov idi.

Bazar, 24 noyabr 1918-ci il, nömrə 48

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 18 səfərlümüzəffər sənə 1337. 24 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Mir Əbutalib Hacı Seyidrza oğlu Dadaşov kamali-hüzn [və] təhəssürlə [böyük bir hüzn və həsrətlə] sevgili qardaşı **Seyidəli Dadaşovun** vaxtsiz vəfat etdiyini qövm-əqrəba və dost-aşnalarına xəbər verir. Təşyi-yi-cənəzə [cənəzənin yola salınması] bu gün təşrini-saninin [noyabrın] 24-ündə Malı Krepostnovi caddədə 114 nömrəli kəndi evindən gətirilib Şah məscidinə aparılacaqdır.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Maarif Nəzarətindən

Məsumə xanım Məhəmmədbəyova Bakı Mariinski ünas [qızlar] gimnaziyasında türk lisanı tədrisinə buraxılır.

Bakı İkinci realını məktəbinin ibtidai sinif müəllimi Aleksandr Nikolayeviç Popov həmin məktəbin üç əvvəlinci siniflərində rus lisanı, tarix və coğrafiya tədrisinə buraxılır.

Moskva Hüquq fakültəsini bitirmiş Mixail Fyodoroviç Perederey təşrini-

sani ibtidasından [əvvəldən] Bakı Müqəddəs Nina məktəbində latın lisanı və Bakı Mariinski ünas gimnaziyası ilə İkinci ünas gimnaziyasında latın lisanı ilə qanun dərsləri və Üçüncü ünas gimnaziyasında qanun dərsləri tədrisinə buraxılır.

Maarif naziri Yusifbəyov

BAKİ ŞƏHƏRİ ÜÇÜN İCBARİ QƏRARDAD

Bakı şəhərində idareyi-örfiyyə [fövqəladə vəziyyət] elanının qərara alındığı haqqında 17 təşrini-sani [noyabr] 1918 sənəsində olan icbari qərardada əlavə olaraq aşağıdakı qərardadları elan edirəm:

Silah

1) Müttəfiq ordusu mənsubininədən [mənsublarından] və “Rusiya Hökuməti” xidmətində bulunan mürəxxəslərdən [nüməyəndələrdən] başqa kim-səyə mənim tərəfimdən təyin olunmuş məmurun imza və möhürünü

havi [daşıyan] mühərrər [yazılı] bir vəsiqəsi olmadan yuxarıda göstərilən məntəqələrdə istər atəş edici, istər kəsici silah daşımağa müsaidə edilməyir. Bu qisim təhriri [yazılı] vəsiqələr bu xüsus üçün tərəfimdən təhrirən [yazılı surətdə] təyin olunmuş rus və yaxud Müttəfiq ordusu zabitanından [zabitlə-rindən] hər hansı birisinin tələbi üzə-rinə irəə [təqdim] edilməlidir. Vəsiqəsiz daşınmaqda olan silah həcz [müsadirə] ediləcək, yaxud da əhvala münasib olaraq rəftar ediləcəkdir.

2) Yuxarıda göstərilən şəxslərdən başqa kimsəyə kəndi malikiyyətində, yaxud da mühafizəsində qeyd olunmamış carihə [kəsici], yaxud atəş edici silahlar, yaxud da fişəng tutmağa müsiadə edilməyir. Qeyd əməliyyəsi [əməliyyatı], icab edəcək [lazımı] vəsaiqi [vəsiqələri] verməyə səlahiyyəti olan Müttəfiq dövlətlərinin polis komissarı dəftərxanasında icra ediləcəkdir (səbiq qradonaçalstvo dəftərxanası). Silah daşımaq üçün vəsiqə yalnız pək müstəsna hallarda veriləcəyi də müstəğniyi-bəyandır [söyləməyə ehtiyac yoxdur].

Hər bir şəxs silahını kəndisinin yaşamaqda olduğu polis dairələrinə (uçastoklarına) verməlidir. Məhəlli [yerli] polis dairəsi tərəfindən bu surətlə verilmiş bütün silah müqabilində məzbətə [protokol] veriləcəkdir. Əhali təşrini-saninin 22-si axşam saat 6-ya qədər işbu qərara əməl etməyə məcburdur. İşbu silahlar Dövəli-müttəfiqənin [Müttəfiq dövlətlərin] təyin edəcəkləri müddətin nəhayətində məzbə-

tələrin irəəsi [təqdimi] ilə iadə ediləcəkdir [qaytarılacaqdır]. İşbu qərara təbəiyyət etməyənlər [tabe olmayanlar] atidəki [aşağıdakı] cəzalara düçar olacaqlardır:

a) Mücazati-bədəniyyə [fiziki cəzalar];

b) Tövqif [həbs] cəzasına;

c) Cəraimi-nəqdiyyəyə [nəgd cərimələre] yaxud yuxarıda göstərilən mücazatın [cəzaların] bir yerdə surəti-icrasına (kombinasiyasına).

3) Bir binanın, vaporun, qayığın və yaxud da bir qiteyi-ərazinin [torpaq hissəsinin] müstəciri [icarəyə götürəni], sahibi yaxud da içərisində yaşamaqda olan hər bir şəxs 1918 sənəsi təşrini-sani ayının 22-si axşam saat 6-dan sonra məzkur [adı çəkilən] məhəllərdə [yerlərdə] qeyd olunmamış carihə, yaxud atəş edən silah, yaxud fişəng bulunduğ təqdirdə bu silahların sahibi yaxud da mühafizi [onları saxlayan] ədd ediləcəkdir [sayılacaqdır].

4) Gəmi kapitanları “Prezident Kruqer” vaporunda bulunmaqda olan Baş flot [donanma] zabitinin əvamirinə [əmərlərinə] təbəiyyət [tabeçilik] etməlidirlər.

İctimalar [yığıncaqlar]

5) Hər bir məqsəd üçün olursa olsun (qanuni və ibadət məhəllərində [məkanlarında] olan dini ictimalardan başqa) ondan fəzlə [artıq] əşxasın iştirak etdikləri ictimalar mənim tərəfimdən verilən təhriri vəsiqə olmadan mən [qadağan] edilir. İşbu əmr soqaqalarda yapılacak ictimalara da aid-

dir ki, qətiyyəən məmnudur (qadağandır).

Şiddətli və bilatəxir [geciktirmədən] mücazata [cəzaya] düçar olacaqlar

6) Yuxarıda göstərilən nizamnaməyə əlavə olaraq onu ixlal etmiş [pozmuş] olduqları ədd [hesab] olunan atidəki əşxas [aşağıdakı şəxslər] şiddətlə cəzalanacaqlardır:

Təbəiyyət etməmək

a) Mənim ərkani-hərbim [qərarqah zabitlərim] miyanına [arasına] daxil olan hər hangi bir ingilis hərbi məmurunun yaxud da mənim namımdan hərəkət etməsinə mənim mühərrər [yazılı] icazəm olan və üzərinə tərəttüb edən [düşən] vəzəifini [vəzifələrini] hini-icrada bulunan [icra etməkdə olan] əşxasın qanuni əmrinə bilatəxir [dərhal] təbəiyyət etməyən əşxas.

Yalandan olaraq hərəkət (həqiqətə məqrun [uyğun, yaxın] olmayan surətdə hərəkət)

b) Hərəkəti-hərbiyyə, yaxud siyasət haqqında mütəhəyyic [həyəcanlı], yaxud qəsdən yapılmış yalan xassəni haiz [yalan sözləri ehtiva edən] məlumat nəşr edən [yayan] şəxs.

Sərxoşluq (piyanlıq)

c) Sərxoş bir halda olduğu təbəyün edən [ortaya çıxan] hər bir şəxs.

Bakı məntəqəsi daxilində Müttəfiq dövlətləri, yaxud rus əsakirinin [əsgərlərinin] sərxoş olaraq dolaşdıqlarında, onlar bilavasitə təhti-əvamirində

[əmləri altında] bulunduqları ingilis və yaxud rus dəvairi [patrulları] tərəfindən tövqif [həbs] ediləcəklər və buna nəzərən də cəzalanacaqlardır.

Məşrubati-küuliyə [spirtli içkilər] satılmasının məmnü [qadağan] olduğu saatlar

ç) Məşrubati-küuliyə satmaqda olan hər bir şəxsin sabahleyin saat 9-dan əvvəl və gecə saat 11-dən sonra bu məvaddi [maddələri] satması.

Ehtikar [məhtəkirlik]

d) Əmtəə yaxud bəzzaz mallarını [arşın malını] satmaqdan imtina edən, işğal edilməmiş [tutulmamış] evləri, binaları kirayə verməkdən imtina edən, əşxas yaxud da cəmiyyətlərə aid vəsaiti-nəqliyyədən [nəqliyyat vasitələrindən] mötədil və qanuni bir ücret müqabilində imtina edənlər.

Saxlama (kətm)

e) Sərf və istemalına [istifadəsinə] meydan verməmək məqsədi ilə hər bir əmtəəni və bəzzaziyyə malını kətm edən [gizlədib saxlayan] əşxas.

Asayiş-i-ümumiyyənin mühafizəsi yolunda olacaq müavinət [kömək]

ə) İcabi təqdirində ingilis, yaxud rus hərbi polisində, yaxud da asayiş-i-ümumiyyənin mühafizəsi yolunda yangınları söndürmək üçün, yaxud da mənafeyi-ümumiyyə uğrunda əhali tərəfindən icrası lazım gələn hər hangi bir işi icraya Dövəli-müttəfiqə [Müttəfiq dövlətlər] tərəfindən daha sonra təyin

ediləcək polis dairəsinə müavinət üçün polis xidmətinə dəvətə icabət etməyən [dəvət edildiyi halda gəlməyən] hər bir şəxs.

İctimallar [nümayişlər] və üsyanlar

f) Üsyançı və ya ictimai yaran və yainki ictimai və şurişə [iğtişaşa] təhrik edən şəxs.

Ümumi

g) Mənim hesabıma görə camaatın asayiş və rahatlığını pozan və habelə nizamın əleyhində iş görən hər bir şəxs.

Ağır cinayət

7) Olduqca ciddi cinayətlər mənim tərəfindən şiddətli cəzaların bilatəxir icrasına [dərhal icra edilməsinə] məmur edilən bir şəxs, yaxud edam cəzası verməyə səlahiyyəti olan xüsusi bir məhkəmə tərəfindən tədqiq və təhqiq ediləcəkdir.

Dil

8) Bütün küçələrin və ümumi məhəllələrin [ictimai yerlərin] adları, camaata olan xitabnamə və elanlar rus dilində və lazım gələrsə qeyri dillərdə elan ediləcəkdir.

Düşmən dövlətlərin təbəələri

9) 1918-ci ilin noyabr ayının 19-uncu gününü axşam saat 6-dan (altıdan) sonra Bakıda yaxud ətrafında təzahür edən [görülən] bütün Türkiyə, Almaniya və Bolqariya təbəələri dərhal tutulub həbs olunacaqdır. Bu dövlətlərin

təbəələrini tutub Müttəfiq hökumətlər məmurlarına verənlərə və ya onların yerlərini göstərənlərə və onların tutulmasına kömək edən şəxslərə bu təriqlə [bu qaydada] ənam veriləcəkdir:

1 - Hər bir əsgəri xidmətdə olub rütbə cəhətinə zabitdən aşağı olan üçün yüz (100) manat;

2 - Kapitan rütbəsindən aşağı olan hər bir zabit üçün iki yüz əlli (250) manat;

3 - Hər kapitan rütbəsindən atıq olan zabit üçün beş yüz (500) manat;

4 - Xüsusi şəxslər üçün münasib görüldüyünə nəzərən.

Hökumət məmurları təyini

10) Fövqəzikir [yuxarıda göstərilmiş] icbari qərardadın mövqeyi-icraya qoyulmasına nəzarət etməyə mən polkovnik F. P. Kokerelli Bakıda Müttəfiq dövlətlərin polis komissarı təyin edilərəm. Mumaileyh [adı çəkilən şəxs] mənim namımdan iş görəcəkdir.

11) Bu icbari qərardad müvəqqədən, mərkəzi – Bakı şəhərinin hökumət postaxanası [poçtu] ədd olunaraq [sayılaraq] səkkiz verst radiusun əhatə etdiyi bir dairəyə aiddir. İşbu qərardadi-icbari 1918 sənəsi təşrini-sani ayının 19-u gündüz saat 12-dən etibarən qanun hökmünə girməkdədir.

Bakıda

Müttəfiq qoşunları komandanı

general-mayor

V. M. Tomson.

Sənə 1918-də

təşrini-sani 19-unda verilmişdir.

İCBARİ QƏRARDAD

İşbu qərardad 1918 sənəsinin təşrinisənəsinin 22-si, gündüz saat 12-dən etibarən qüvvəni haiz olur [qüvvəyə minir].

1) İngilis hərbi polisindən başqa heç bir hərbi məmur Bakı dairəsində silah daşıya bilməz. Fəqət 10 nəfərdən az olmamaq şərti ilə hərbi məmur dəstəsi, zabit təhti-idarəsində [nəzarətində] olaraq müsəlləh [silahlı] gəzə biləcəkdir. İşbu əmrə tabe olmaq istəməyən bəhriyyun [matros] və saldat ölüm cəzasına məhkum ediləcək, muxtar olan hərbi məhkəməyə veriləcəkdir.

2) Şəhərdə güllə atacaq hər kəs olursa olsun, hərbi məhkəməyə veriləcəkdir.

3) Yuxarıda göstərilən müqəssirlərin ölüm cəzası tənbehi aşkara surətdə feilən icraya qoyulacaqdır.

4) Aşağıda mündəric [adı göstərilən] dairələrdə hərbi məmurların dolaşması qadağan edilir:

1-İçərişəhər (qalanın içərisi)

2-Şəhərin işbu küçələrdən keçəcək xətdən qərb cəhətinə:

a) Aşağı Çəmbərəkənd küçəsi

b) Böyük Çəmbərəkənd küçəsi

c) Vrangelskaya

ç) Bazar küçəsi

d) Şaxskaya

e) Birinci Qanlıtəpə

ə) Qoqol küçəsi

f) Yuxarı Bulvar küçəsi

*Bakı şəhərinin hərbi qubernatoru
general-mayor V. M. Tomson*

BAKİ, 24 TƏŞRİNİ-SANİ Bolşevizm təhlükəsi

Məlum olduğu üzrə, Etilaf dövlətləri Cahan müharibəsini müvəffəqiyyətlə bitirdikdən sonra, Rusiya dövlətini bolşevizm bəlasından xilas edib də, onu yenidən düzəltmək fikrindədirlər.

Bu məqsədlə Türkiyə ilə ədd etdikləri [bağladıkları] mütarikə [atəşkəs] məvaddının [maddələrinin] mövcubincə [əsasında], Çanaqqala ilə Boğaziçindən vaporlarla Qara dənizə qüvvə gətirə bilirlər və hətta Batumu da işğal edə bilirlər. Eşitdiyimizə görə, Müttəfiqlər Batuma qoşun çıxarmışlar ki, onlar qismən Novorossiysk tərifi [yolu] ilə, qismən də Mavərayi-Qafqaz [Zaqafqaziya] dəmiryolu ilə Don tərəfə nəql olacaqlar ki, oradan da rus könüllü qoşunları ilə bahəm içəri Rusiyaya girəcəklərdir. Təbii ki, Müttəfiqlərin böylə təşəbbüsü bolşevik məhafili [dairələri] üçün məxfi qalmamışdır. Onlar qarşılıqlarına gələn bu təhlükəni çoxdan bəridir ki, duymuşlar və bunun dəfi üçün də lazımı tədabir və bina-güzarlıqlar görməkdədirlər [tədbirlər görməkdə və sərəncamlar qəbul etməkdədirlər]. Qəzetələrin xəbər verdiyinə binaən, Hərbiyyə naziri Trotski cənub cəbhəsini bu günlərdə dolaşmaqdadır və istilacı [işğalçı] dövlətlərin təcavüzünə qarşı proletariati təşviq və təhrikdə bulunub, Qırmızı qoşun içində islahat yapmaqdadır. Müsyö Trotskilər imperialist dövlətlərin hücumunu dəf

etmək üçün yalnız bir “qorunmaq”la iktifa [kifayət] etməyib “ən müvəffəqiyyətlə müdafiə təcavüzdədir [hücumdadır]” zərbi-məsəli ilə kəndiləri hücum və təcavüz niyyətindəirlər. Bunu Hacı-Tərxandan gələnər dəxi isbat edirlər. Ehtimal ki, bolşevik ordusu cənuba tərəf yerləş etməkdədir. Digər tərəfdən də Şimali Qafqazda bolşevizm özünə məhsullu bir zəmin tapmış, Vladıqafqaz ilə Armavir və Mədən Suları cəhəti onların əlindədir.

Bu gün bolşevik qoşununun ümdə hissəsini yerli əhali təşkil edir. Vladıqafqazı kazaklardan zətən inqışların müavinəti [yardımı] ilə zəbt etdilər. İndi isə aralarında inqışlardan başqa çeçenlə osetin alayları dəxi mövcuddur. Görülür ki, bolşevik sərkərdələri yerlilərin hüsn-rəğbətini qazanmaq üçün lazımı yollar tapmışlar. Onların birisi də ərazinin sosializatsiyasıdır. Yəni torpağını əhali arasında mütəsavi [eyni boyda] bir ölçü ilə bölüşdürmək məsələsidir. Məlum olduğu üzrə, sabiq Rusiya çarlığı Qafqazı zəbt edəretməz yerli əhalinin ən məhsuldar torpağını qəsb edib öz “sadiq təbəəsi” olan kazaklara verdi. Buna görə də yerli müsəlmanlar dağlara və başqa məhsulsuz məkanlara köçməyə məcbur oldular. Bunun nəticəsi olaraq məişət üçün əlində heç bir vasitə qalmayan dağlı “abrek”liyə meyl edirdi və bundan dolayı biçarə dinc əhali min cürə bəlalara düşər olurdu. İndi isə bolşeviklər gəlib deyirlər ki, torpaq kazaklar və yerli əhalilər arasında

mütəsavi ədədcə, adılanə təqsim olunsun [bölünsün]. Buna kazaklar razı olmadıqda, onları yerlilərin müavinəti ilə münhəzim [məğlub] edib, Terek və Sunja nəhirlərinin o biri kənarına qovdular və yerli əhali də öz köhnə yerlərinə malik oldular.

Yer və torpaq məsələsindən masıva [başqa] bolşeviklər yerli əhalinin rəğbətini başqa siyasi vədələrlə öylə qazanırlar ki, onların rüknü [əsas, özü] “Hürriyyət, müsavat [bərabərlik] və üxüvvət [qardaşlıq]” şüarıdır. Böylə əsaslarla bolşeviklər öz məsləklərini yürüdüüb qüvvət qazanırlar.

Burasını bolşevik aləminə müharibə elan edən qüvvə dürüst düşünməlidir və buna görə də ciddi tədabirdə bulunmalıdır [tədbirlər görməlidir]. Bizcə həmin tədabir yalnız bir hərəb alət [vasitələri] ilə başa gəlməz. Çünki, bolşeviklər yalnız bir zor [zorakılıq] ilə iş görməyirlər. Onlar propaqanda və lazımı yerdə güzəşt edib, fəqərəyikasibəni [proletariatı] öz tərəflərinə cəlb edirlər.

Böylə vəziyyətin təbii ki, nətəyici [nəticələri] bolşevizmlə müvəffəqiyyətlili surətdə müharibə yapmaq nöqtəyinəzərindən fəna olar. Çünki böylə bir kütlənin müqabilinə kafi dərəcədə qüvvə cəlb olunması icab edir.

Bolşevizm təhlükəsindən ehtiraz edən [çəkinən, qorxan] əhali və Rusiyanı bolşevizmdən xilas etmək niyyətinədə olan Müttəfiqlər bu təhlükənin önünü tezliklə almasalar, nəhayəti fəna olacağı şübhəsizdir. “Bolşeviklərin

qoşunlarında qayda və nizam yoxdur; hərəc-mərc var və ilxaxır” xəbərləri bugün təsdiq olunmayı. Bitərəf mətbuat və Rusiyadan gələn əşxas etiraf edirlər ki, bolşevik qoşunlarında dəmir kimi intizam vardır və özlərinin də əllərində cürbəcür texnik ləvazimatı vardır. Deməli, bolşevik üstünə gedən qüvvə özünü nizamsız, başıpozuq üstünə gedən hiss etməməlidir. Buna görə də bolşevik Rusiyasına səfərə gedən qüvvə vəziyyəti hərtərəfli düşünməlidir. Şimali Qafqazdan aldığımız teleqrafdan anlaşıldığına görə, Dağıstan bolşevik təhlükəsi qarşısında yaşamaqdadır.

İştə, həmin təhlükəni rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün vəzifəylə şəhərimizə varid olan [gələn] Müttəfiqlər və onlarla bahəm bütün rus millətinin ziyalıları lazımi təşəbbüsdə bulunmalıdırlar. Bolşevizmdən nə vasitəylə özümüzü qoruyub da, sonra onu Rusiyadan çıxartmaq mümkün olacaq?

Burası böyük və əhəmm [ən əhəmiyyətli] bir məsələdir.

Gələn nömrəmizdə hamımız üçün mühüm olan bu suala cavab verməyə çalışacağız.

C. D.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ (Xüsusi müxbirimizdən)

Dərbənd - 21 təşrini-sani [noyabr].

- Petrovsk şəhəri Dağıstan Hökuməti əlindədir. Bu şəhərin bolşeviklər

tərəfindən alındığı xüsusunda intişar tapan [yayılan] şayiələr əsassızdır.

- Dağıstan Hökuməti bu günlərdə Milli Nümayəndələr Şurası, yəni Şimali Dağıstan Cümhuriyyəti Parlamanı dəvət edəcəkdir.

- Qroznı şəhəri yaxınlığında bolşeviklərlə kazaklar miyanında [arasında] qanlı müsadimələr [toqquşmalar] vəqə olubdur. Qalibyyət bolşeviklərin tərəfində olmuşdur. Ola bilsin ki, bolşevik qüvvələri Qroznı ilə Kizlyar cəhətlərindən get-gedə kazaklarla Dağıstan Hökuməti üzərinə yürüsünlər.

- Xasavyurt-Qudermes dəmiryolu Dağıstan Hökuməti təhti-idarəsinə [nəzarətinə] keçib, təmir edilməkdədir.

(Bağdaddan və Ənzəlidən Bakıda “Prezident Kruqer” vaporunda alınmışdır)

24 nömrəli “Royter” acentəliyi məlumatı.

20 təşrini-sani.

- Şimali Şlezviqin müqəddəratını həll etmək üçün alman dövləti əhəlinin kəndi xahişini və arzusunu əmələ gətirməyə razı olmuşdur.

- Lüksemburq Palatası çıxartdığı qərarında məmləkətin atidəki [gələcəkdəki] idarəsi haqqında şimdindən əfkari-amməni [ictimai rəyi] toplamağı tələb edir. Sosialist və hürrefkarlar [liberallar] cərəyanının cümhuriyyət tələbi qəbula keçmişdir.

17 təşrini-sani.

- Ruslarla ingilislərin Bakı şəhərini işğal etdiyini Hərbiyyət Nəzarəti xəbər

verir.

15 təşrini-sani.

- Vilhelmshafendə (Vilhelms limanı) sualtı qayıqlarının əməlləri [heyəti] mitinqdə vətən uğrunda ağır və son vəzifə ifası üçün qayıqların həpsini mütarikə şəraiti [atəşkəs şərtləri] ilə təyin edilmiş məkanlara aparmağı təhti-qərara almışlardır.

- Alman Hökuməti Amerika ilə Müttəfiq dövlətlərə verdiyi radioteleqrafda mütarikə şəraitinə qarşı protesto edir. Bu mütarikə ilə Reyn nəhrinin sol tərəfində Almanıyanın iqtisadi vəziyyətini və sağ sahilində alman ərazisini təhdid altına alır. Bu şərait bir az təxfif edilməzsə [yüngülləşdirilməsə], məişət müşküləti ilə bolşevizm mühəqqəq [qaçılmaz] olacağını bəyan edir.

- Sosialist Libknext alman qoşunları tərəfindən sükunət etdiyi [yaşadığı] Berlin sarayından çıxarılmışdır. Roza Lüksemburq qüvvəyi-əsgəriyyə [hərbi qüvvə] ilə “Lokalanzeç” dəftərxanasından çıxarılmışdır.

- Böylə bir çox digər xəbərlər vardır ki, Berlində gündən-günə bolşevizm əleyhinə gedən cərəyanlar artmaqdadır.

- Kansler Ebert bəyan etmişdir ki, ən yaxın bir zamanda Məclisi-Müəssisan dəvət etmək istəyir.

- Amerikadan vəd edilmiş ərzağı çıxarmaq üçün gəmilər acil bir surətdə hazırlanırlar.

Ənzəli, 21 təşrini-sani.

- Sülh müahidənaməsinin [sazişinin]

əhəmm [önəmli] maddələri həll edilədiyi zaman, Vilson konfransda şəxsən iştirak edəcəkdir.

- 21 təşrini-sanidə alman gəmiləri ingilis sularında təslim olmaqdadır.

- Peştədən “Venqriya” Cümhuriyyəti elan edildiyini xəbər verirlər.

- Hərbiyyə Nəzarəti xəbər verir ki, siyasi vəziyyət nöqtəyi-nəzərindən sənəət işlərinin yeni təmiri üçün lazım olan bir az qüvvədən savayı silah altında olanları tərxis etmək imkan xaricindədir.

- Hollandiyada tam bir sakitlik hökmfərmədir [hökm sürməkdədir]. Trulstranın arzuları vücuda gəlmədi.

- Brüksel ilə Antverpen şəhərləri istilasını xitampəzir oldu. General Peten Onuncu fransız ordusu ilə böyük bir təmtəraq içində Metz şəhərinə daxil oldu. General Peten müşir [marşal] rütbəsinə tərfi edilmişdir.

- Dəryabəyliyi (Bəhriyyə ərkanı [Donanma qəragahı]) xəbər verir ki, təşrini-əvvəl ayında malları ilə bərabər xəsarət görmüş gəmilərin ümumisi 84 min ton olmuşdur. Halbuki bu zamanda Müttəfiq və bitərəf ticarət gəmilərinin xəsarəti 93 min ton olmuşdur.

- Alman sualtı qayıqlarının 1-inci dəstəsi Kil limanından İngiltərəyə üzüb getmişdir.

- Alman dəryabəyliyi gündə iyirmisi olmaq şərti ilə 94 təhtəlbəhr [sualtı] təslimə hazır olduğunu xəbər verir.

Bolşeviklərlə müharibə

“Royter” acentəliyindən. 22 təşri-

ni-sani.

- Şimali Rusiyadan ingilislər xəbər verir ki, 11 təşirini-sanidə Şimali Dvina nəhri üzərində bolşeviklər nəhir va-porları vasitəsilə ingilisləri cinahdan və cəbhədən bombardman etmişlər. Kanada topları müavinəti [yardımı] ilə ingilis və amerikan piyadəsi böyük tələfatla onları geriyyə atmış imiş. Sabahı günü bolşeviklər təərrüzü [hücumu] yeniləşdirmişlər.

Nansidən Metzə

- 1914 sənəsi ağustos ayının 1-inci günündən bu vaxtadək Nansidən Metz şəhərinə birinci sərnişin qatarı getmişdir.

- Müttəfiqlərin Almaniyaya şəhərlərindən, Belçikadan və Elzasdan buraxılmış əsirləri hər gün minlərlə Parisə gəlməkdədirlər. Onların hamısı xəstə, ac və üryandırlar.

İngiltərənin etirazı

- Bonar Lou Avamlar Kameronasında bəyan etmişdir ki, ingilis əsirlərinin tez bir zamanda evlərinə buraxılması üçün Almaniyada bir təşkilat düzəlmədiyindən dolayı, əsirlər Almaniyada qalıb, aralarında növbənöv müsri [yoluxucu] xəstəliklər intişar tapmışlar [yayılmışdır]. Xəstələrdən çox hissəsi tələf olmaqdadır. Buna qarşı İngiltərə protesto yapmalıdır. Hərgah, Almaniyaya tez bir zamanda bu məsələni həll etməzsə, alman xalqının ehiyacını ödəmək və onların ərzaq məsələlərində bu əhval inikas [əks] edəcəkdir.

- Avamlar Kameronasında Keyv bəyan etmişdir ki, hamı almanlar Almaniyaya göndəriləcəklərdir. Hökumət öylə bir qanun verəcəkdir ki, bunun mövcubincə [əsasında] hər b zamanında olduğu kimi, sülh zamanında da xarici təbəələrin İngiltərəyə düxulu [girişi] yasaq elan ediləcəkdir. Ondən məəda [başqa], dövlətlər təbəələrində təfavüt [fərq] olacaqdır.

AVSTRİYA-MACARİSTAN İLƏ MÜTARİKƏ ŞƏRAİTİ [ATƏŞKƏS ŞƏRTLƏRİ]

“Press-büro” Avstriya mütarikəsinin şəraitini dərc edir:

Birinci hissə: Əsgəri şərait [hərbi şərtlər]

1. Dayanmaqsızın yerdə, səmada, bəhrdə [dənizdə] dava hərəkətləri dayandırılınsın!

2. Bütün Avstriya-Macaristan ordusunun tərxisi. Alman dəryasından İsveçrə hüdudunadək əməliyyat yapmaqda olan Avstriya-Macaristan ordusunun dayanmaqsızın geri çağırılması.

3. Avstriya-Macaristana məmləkət içərisində ən çoxu 20 firqədən [diviziyadan] ibarət qoşun saxlamağa icazə verilir. Top və digər ləvazimat-əsgəriyyəni [hərbi ləvazimatı] Amerika və Müttəfiqlər səlah bildiyi [münasib gördüyü] bir məkana təslim etmək üçün toplamalı. Birinci növbədə mü-

haribə zamanı Avstriya tərəfindən istila edilmiş yerlərdəki mühüm təsəvvüri təslim edilməlidir. Avstriya-Macaristan ordusunun işğal etdiyi yerlərin hər iki cəbhədə təxliyəsi Müttəfiq ordusu komandanı göstərdiyi zaman olmalıdır və qoşunların Sen-Steluidən Pizombrioyadək xəttin arxasına çəkilmələri də şərtidir. Bu xətt Retiy Alp[ları] dağ silsiləsi ilə gedib Adıqo və Eysak çeşmələrinə, Reşen və Brenner dağları ilə Yeteç və Çiller yüksəkliklərinədək uzanacaqdır. Buradan xətti-hüddud [sərhəd xətti] cənuba, Toblax dağından və hazırkı Karnik alpları, Mon-Tarvis, Tevis, Mon-Manqart, Triqorni, Kol-de-Brodberq, Paolo Qiskom və İderio hüddudundan keçəcəkdir. Sava nəhri hövzəsi müstəsna olaraq, bu xətt cənub-şərqə Şteynberq tərəfə dönür. Şteynberq hüddudundan bu xətt Cənubi dəryyə [Adriatik dənizi] sahilinə yaxınlaşıb, Kastav, Matulyi ilə Viskovonu əhatə edib və hazırda şimalda Arikarida ilə Trivansa, cənubda Kap-Blanka sahilindən cənub-şərqdəki yüksəkliklərdə təxliyə edilən ərazi də buraya daxil olaraq, bu xətt Rolmat nahiyəsinin dövləti xəttiylə keçir. Böylə ki, düşmən Çikola, Krka, Bunsianik nəhirləri hövzələri kimi ovaları və Sebenikə tərəf axan qollar hövzəsini boşaldacaqdır. Buraya Dalmatiyadan Premuda və digərlərinədək şimalda və qərbdə olan bütün adalar daxildir. Bütün buraxılmış yerləri Müttəfiq dövlətlərlə Şimali Amerika qoşunları işğal edəcəkdir. Hamı əsgəri

ləvazimat və habelə dəmiryolları, kömür zəxirəsi [ehtiyatları] bu yerlərdən çıxarılmamalı, yaxud donanma komandanlığı rizaməndliyi ilə bunlar Müttəfiqlərə verilməlidir. Bundan böylə yağma və qarət, həcz [qəsb] və müsadirə işğal edilmiş yerlərdə dayanandırılmalıdır.

4. Müttəfiqlərə su, dəmir və şosse yolları ilə maneəsiz hərəkət etməyə imtiyaz verilir və Avstriya ilə Venqriyanın hamı vəsaiti-nəqliyyəsindən [nəqliyyat vasitələrindən] bilamümaniyət [maneəsiz] istifadə edəcəklər. Sövqülceyş nöqtəyi-nəzərindən [stratejik baxımdan] Müttəfiq ordusu lazım bildiyi və mühüm ədd [hesab] etdiyi hər yeri hərbiyyə və intizam işləri üçün işğal etməyə muxtardır [ixtiyar sahibidir]. Müttəfiq qoşunları nəradə oldu həcz [müsadirə] etməyə sahibi-ixtiyardır. Lakin, həcz ediləcək şeylər parasız olmayacaqdır.

5. 15 gün ərzində alman və habelə Avstriya və Venqriya qoşunları Baltik dəryyəsi sahillərindən və italyan torpağından getməlidir. Bu müəyyən vaxtda Avstriya torpağından getməmiş almanlar əsir ediləcəkdir.

6. Təxliyə edilmiş yerlərin idarəsi məhəlli [yerli] inzibat [asayiş] və hökumət idarələrinə tövdi edilməklə [tapşırılmaqla], Müttəfiqlərin məzkur [adı keçən] idarələrdə kontrolu olacaqdır.

7. Müttəfiqlərin Avstriyaya düşmüş əsgəri, əsirlər ilə tövqif [həbs] edilmiş xüsusi əşxas dayanmaqsızın Müttəfiqlərə iadə edilməlidir [qaytarılmalıdır].

Təxliyə zamanı dinc əhalidən tutulanlar bütün cəbhələri idarə edən Baş Komandanlıq əmri ilə vətənlərinə göndəriləcəkdir.

8. Olduğu yerlərindən hərəkətə qadir olmayan, ağır surətdə yaralı, xəstə olanlar Avstriyanın heyəti-tibbiyyəsi [tibbi heyəti] tərəfindən tədavi [müalicə] edilir. Həman yerlərində buraxılmış təbiblərə ləvazimati-tibbiyyə [tibbi avadanlıq] gətiriləcəkdir.

Dəniz şəraiti

1. Bilatəvəqqüf [dərhal] suda dava hərəkətləri dayandırılır. Avstriya gəmilərinin duracaq yerləri və gediş-gəlişləri haqqında ən səhih xəbər verilməlidir. Bitərəf dövlətlərin sularında Müttəfiq gəmilərinə üzməyə imtiyaz verilməsi xüsusunda xəbər verilməlidir. Bitərəflik qanunları bununla pozulmuş olur.

2. 1910 ilə 1918 sənəyi-miladidə təmir edilmiş 16 sualtı qayıqlarını və habelə hazırda Avstriya sularında duran, yaxud sonradan gəlib ora girə biləcək alman təhtəlbəhrlərinin [sualtlarının] hamısını Müttəfiqlərə və Şimali Amerikaya təslim etməklə, qalan qayıqların cümləsini tərk-silah və mütəğəyyiri-hal [dekonstruksiya] etdikdən [sonra] Mütəffiq və Amerika dövlətləri təhti-nəzarətinə buraxılacaqdır.

3. Mütəffiqlər ilə Amerika tərəfindən göstərilən 3 zirehli, 3 kiçik kruvazer [kreiser], 9 məhvedici [qırıcı] kruvazərlər, 12 torpedo qayıqları, 1 minanos [torpedo gəmisi] və altı Tuna

nəhri monitorları tam müsəlləh [silahlanmış] olaraq Müttəfiq və Amerika dövlətlərinə təslim edilməlidir.

4. Avstriya-Macaristan məmləkəti içərisindəki sulara, Tuna nəhrinin özü və qollarında, Adriatik dənizində, Müttəfiqlərin və Amerikanın gərək hərbi, gərək ticarət gəmilərinə seyri-səfain [hərəkət] üçün imtiyaz verilir. Avstriyanın sularında mövcud torpedolar (mina) göstəriləcək, Müttəfiqlərə və Amerikaya, Tuna nəhrindən onları tutmağa imtiyaz verilməkdir. Bu növlə Müttəfiq və Amerika üçün seyri-səfain [gəmilərin hərəkəti] asan olacağına yol verilməkdir. Müttəfiqlərin və Amerikanın Avstriya-Macaristanda hazırlanan istehkamattan [istehkamlardan] hər birisini işğal etmək və onların planlarını götürməyə haqları vardır.

5. Hazırkı abluka şəraiti [mühasirə şərtləri] təbədüllata [dəyişikliyə] uğramayır. Müttəfiqlər komissionundan vəsiqə almış gəmilərdən başqa, dənizdə görülmüş Avstriya-Macaristan gəmiləri tutulacaqdır.

6. Avstriya-Macaristan hava gəmiləri Müttəfiq və Amerika dövlətləri göstərdiyi Avstriya üssülhərəkələrində [bazalarında] toplanıb tərk-silah edilmişdir.

7. Avstriya-Macaristan tərəfindən işğal edilmiş həp italyan torpağı və limanları təxliyə edilməli. Bircə milli torpaqlar müstəsna olacaqdır. Habelə Avstriya-Macaristanın bütün nəhir filosu [çay donanması] daxili nəqliyyat vəsailindən [vasitələrindən] istifadə

üçün dənizdə lazım olan təchizat ilə məvadd [materiallar] tamamən Müttəfiqlərə və Amerikaya buraxılır.

8. Puladakı cəbbəxana, tərsanələr, müdafiə üzrə olan adalar, bərri [quru] və bəhri [dəniz] istehkam məntəqələri Müttəfiqlər tərəfindən işğal edilir.

9. Avstriya-Macaristana mütəəlliq [aid] bütün ticarət gəmiləri Müttəfiqlərə verilməlidir.

10. Təslim, təbdili-məkan [yerdəyişmə], təğyiratdan [restavrsiyadan] irəli gəmilərin və məvaddın [materialların] ifnası [məhv edilməsi] yasaqdır.

11. Müttəfiq dövlətlərə mənsub bütün ticari və əsgəri əsirlər vətənlərinə buraxılmalıdır.

BAKIDAKI İNGİLİSLƏRİN İSLAM ORDUSU İLƏ MÜXABİRƏSİ

21 təşrini-sanidə [noyabrda] İslam Ordusu komandanı fəriq Nuri paşa həzrətlərinə, Bakıda Müttəfiq qoşunları komandanı Tomson tərəfindən göndərilmiş məktubun məzmunudur:

“Bakıya varid olduğumdan [gəldikdən] sonra Osmanlı əsgərləri tərəfindən bir taqım əşya və əmvalın [malların] yağma və qarət edildiyinə qarşı şikayətlər alındı. İngilis, fransız və Amerika dövlətləri nümayəndələrindən mütəşəkkil bir komission dəvət edilmişdir ki, isbat edilmiş xəsarətlərin qədərini, bahasını təyin etsin. Sizə bunu yazmaqdan məqsədim, bu məbləğin Türkiyə dövləti hesabına yazıla-

cağını məlum etməklə, bu əmvalın iadəsi [qaytarılması] üçün sizə imkan verməkdir. Lazım gələrsə, məsələlər nəş’əti [meydana çıxması] ilə şikayətlərə baxmaq üçün yenə də komissiyalar təşkil ediləcəkdir. Bu xüsusda sizə və sizin məmurlara ixbar etməyi [məlumat verməyi] münasib gördüm.”

QƏZETƏLƏRDƏN

Cənub ordusunun hücumu

Cənub ordusunun hücumundan naşi [ötrü], Voronej quberniyası Trotski tərəfindən idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi fəvqəladə vəziyyət] altında elan edilmişdir. Trotski özü Voronej şəhərində şəhərin müdafiəsi üçün tedarükatdadır. Trotski bütün fəhlələri səfərbərliyə almaqla bərabər, Moskvaya müavinət [yardım] üçün teleqram göndərmişdir.

Kamenevin müraciətnaməsi

Cənubdakı qorxulu əhvaldan [vəziyyətdən] naşi [ötrü] Kamenev, Moskva fəhlələrinə bir müraciətnamə nəşr etmişdir. Biz ingilis imperializmi gəlmədən irəli Krasnov-Alekseyev quldur dəstələrini dağıtmalıyıq. Şimdi ən callibi-nəzər [diqqət çəkən] cəbhəmiz cənub cəbhəsidir. İşbu cəbhə Moskvaya ən yavuş cəbhədir. Binaileyh [ona görə], Moskva fəhlələri bura müdafiələrini [müdafiəçilərini] ümidləndirib, təqviyə etməlidirlər [gücləndirməlidirlər]. Moskvalılar Qara dəniz kənarına

çıxıb, bizi ingilis imperializmindən mühafizə etmək üçün möhkəmləşməmişə müavinətdə bulunmalıdırlar [kömək göstərməlidirlər].

FƏNA HƏRƏKƏTLƏRİN FƏNA NƏTİCƏLƏRİ

Son iki-üç gün zərfində Bakıda bir çox şey, xüsusən çörək iki qat və daha artıq bahalanıb, gündən-günə də qiymətlərin tərriqi etməsi [artması] təhdidi var.

Neçə müddətdən bəri görmədiyimiz növbə sıraları yenə başlanmışdır.

Dün və srağagün çox adam bütün şəhəri gəzib evinə əli boş qayıtmış, çörəksiz qalmışdır. Deyirlər ki, hətta srağagün “Aleksandro-Nevski ryad” deyilən bazarda bir şəxs çörəyi 10 manata belə satmaq istəməyərək, 18 manat deyirmiş. Doğrudur, bu “tacırin” bir kefli rus olduğu da rəvayət olunur. Fəqət, iş böylə gedərsə, bütün alış-verişçilərin, bilxassə çörək satanların həpsinin “keflənməsi”, yəni malı qeyri-qabili-təsəvvür [təsəvvür olunmaz] bir qiymətə deyəcəkləri qorxusu var.

Bunun səbəbi nədir əcəba?

Nə oldu ki, srağagün iki manat yarıma satılan çörək bu gün beş-altı manata satılır? Həm də çox adam çörək əvəzinə “yoxdur” cavabını alır.

Bəziləri alış-verişçilərdən şikayət edirlər ki, guya malı gizlətmişlərdir. Lakin, bu şikayət mənəcə haqsızdır. Nə

oldu ki, srağagün var-yoxunu bazara çıxaran alış-verişçi bu gün malını gizlətdi?

Bazarda malın, xüsusən ərzağın bahalılığı səbəbi əşya, məkulat [ərzaq məhsulları] gətirilməməsidir.

Şübhəsiz ki, buna “nə üçün?” deyə bir sual verilə bilər.

İştə, şərin həpsi buradadır. Bütün təqsir, müqəssirləri burada aramalıdır.

Nə üçün üç gün əvvələdək hamı hər şeyi gətirirdi, bazarda hər şey bol idi, hər şey gündən günə ucuzlanırdı, şimdiki birdən-birə əməliyyat da kəsilir, mal da azalır və bahalanır?

Məlum ki, bahalığın səbəbi malın azlığıdır. Malın isə azalmasının səbəbi budur ki, hamıya məlum olduğu üzrə, Bakı şəhəri və ətrafı həmişə kənardan gətirilən məkulatla dolur. Bolluq illərdə yenə Bələdiyyə İdarəsi az-çox müddətə şəhəri hər təsadüfə qarşı təmin etmək qəsdilə müəyyən miqdarda məkulat alaraq “zapas” [ehtiyat] adı ilə saxlayırdı. Fəqət, son zamanlar şəhərdə heç vaxt öylə taxıl mövcudu olmamışdır ki, az bir müddət də olsa kənardan məkulat gətirilmədiyi təqdirdə əhalini təmin etsin. Bir ildən bəri ki, Bakı və ətrafı hər gün kənardan gələn məkulatla dolur. Hangi gün ərzaq gəlmədi, o gün əhali sıxıntı çəkir.

Deməli, ərzaq şeylərinin qiyməti miqdarına, miqdarı isə həmliyyat [yükdaşıma] ilə ən sıxı rabitədədir. Buna görədir ki, həmişə şəhərdə öylə şərait hasil etməlidir ki, kənardan mal

gətirən çox olsun.

Bu isə iki şeylə olar:

1- Sərbəst ticarət, 2- Şəhərdə asayiş hökmfərməliyi [hökm sürməsi] ilə.

Birinci şərt xüsusunda bir söz deyiləmməz. Zira, Azərbaycan Hökuməti ilk əmrləri sırasında bu xüsusda da əhəmiyyət verərək “sərbəst ticarət” elan etmişdir. Bu surətlə, birinci şərt mövcuddur. Fəqət, həyatı-bəşərdə, ümumiyyətlə şəraitə-məhəlliyə altında [yerli şəraitdə], xüsusən ikinci şərt o qədər mühüm və birincisi ilə o qədər mərbutdur [bağlıdır] ki, ikinci şərt mövcud olmadıqca, yəni əmin-amanlıq, asayiş olmadıqca, heç bir sərbəstlik dərəcəyə çatmaq qılmaz.

Alış-verişçini mal gətirməyə rəğbətəndirmək üçün yalnız sərbəst ticarət elanı kifayət etməz. Onun mali və canı dəxi əmniyyətdə olmalıdır.

Vicdan və əqli-səlim [sağlam məntiq] sahibi olan hər şəxs təsdiq edər ki, Azərbaycan Hökuməti iş başına keçər-keçməz bu xüsusda böyük əhəmiyyət verərək, məzkur [deyilən] iki şərtin ikisinin də hüsuluna [meydana gəlməsinə] var qüvvəsiylə çalışmış və öylə gözəl nəticələr əldə etmiş ki, bütün Azərbaycan, xüsusən Bakı şəhəri neçə əsrlərdən bəri görmədiyi asayiş və rahata nail olmuşdur. Hətta Nikolay hökumətinin jandarmaları vücudu ilə belə peşəsindən əl çəkməmiş olan oğrular, yol kəsənlər bu neçə aydan bəri yox olub, hamı sakit və rahat yaşamağa başlamışdır. İki aydan bəri Bakıda və neçə aydır sair yerlərdə bir güllə səsi

əşidilməmiş, bir şəxs digərinə təcavüz etməmişdir. Ona görədir ki, hamının əli-qolu açılaraq özünü əmin-amanlıqda hiss edən əhali, öz kəsbi [iş] ilə məşğul olurdu.

Şimdi, axır günlər Müttəfiqlər tərəfindən general-mayor Tomson əsgəri qüvvə ilə Bakıya gələrək rahat və asayiş təmin üçün gəldiklərini bəyan etmişlərdir. Burası daha artıq ümid verir ki, Müttəfiqlərin köməyi və hökuməti-məhəlliyənin [yerli hökumətin] səy və hümməti ilə işlər yaxşı gedəcək və asayiş möhkəmləşəcəkdir. Fəqət, etiraf etməlidir ki, camaatın əhval-ruhiyyəsinə hər bir cüzi şey çox tez təsir edir. Məsələn, aylardan bəri bir güllə səsi eşitməmiş, bir adama zülm edildiyini görməmiş camaat birdən-birə hər gün küçələrdə güllə atıldığını, neçə-neçə adama havayı güllə dəydiyini, birisinin şüşəsi sındırılıb, digərinə min dürlü ağır söz deyildiyini eşitdikdə, küçədə adam döyüldüyünü gördükdə, yəqin min fikrə düşür. Bilxassə [xüsusilə] ki, yeddi aylıq cəhənnəm həyatının təsiri hələ getməmişdir. Doğrudur, bu fəna hərəkətlərə ancaq keflilər mürtəkib olurlar [qol qoyurlar]. Doğrudur, əqli-səlim sahibi olan hər kəs böylələrini təkdir [məzəmmət] edir. Lakin, xalq əhval-ruhiyyəsinə böylə əmrlər [işlər] pək böyük təsirlər bağışlayırlar. Bilxassə ki, böylə hərəkətlər fitnə və fəsad tərəfdarlarını, qara fikir və əski ümidlə yaşayan xuliqanları ruhlandırır, onlara meydan açır. Bu vəchlə bir neçə sərxoşun hərəkətiylə

şəhərdə asayış pozulmuş olur və bunun məntiqi nəticəsi olaraq xalq arasında əsəbiyyət, təşviş doğurur. Heç kəs asayış və əmin-amanlıq deyilən sözlərə inanmır. Asayış yox ikən əmin-amanlıq nə ilə olar, deyə əli soyuyur. Buna görədir ki, son günlər şəhərə mal az gətirilir. Ola bilər ki, rus məsəlincə, milçəkdən fil doğuranların yaptıkları şeyiə sayəsində bilmərrə şəhərə mal gətirilməz də, kim bilir, Bakının son günləri haqqında ətrafa nə kimi şeyiələr yayılmışdır? Əlbəttə, böylə olan surətdə məkulat gündəngünə azalar və bahalanar.

Bundan dolayıdır ki, general-qubernator və Hökumət bu xüsusa ən ciddi surətdə diqqət verərək, şəhərdə asayış bərpası və əmin-amanlıq hü-sulu için tədbirlər görməlidirlər. Vəilla [yoxsa], əhali aclıq bəlasına məruz qalar.

Xəlil İbrahim

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Hal-hazırda müsəlmanlarla ermənilər arasını sazlaşdırmaq barəsində müzakirat [danışıqlar] getməkdədir. İşbu iqdamata [təşəbbüsə] rus ənasiri [ünsürləri] girişmişdir. Bundan naşi [ötrü] bir neçə müşavirələr olmuşdur. Nəticəsi ən yaxın zamanda məlum olacaqdır. Müttəfiq milli hökumət təşkil ediləcəkdir.

- Muğan xristianlarının nümayən-

dələri Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir]. İşbu xristianlar vaxtilə oradakı anarşidən fərar etmişdilər. Nümayəndələr xristianların yenidən Muğana köçmək məsələsini məlum etmək istəyirlər.

- Sənəət və Ticarət Nəzarəti [Sənaye və Ticarət Nazirliyi] vaxtilə nefti Gürcüstanla buğda vaxtında mübadilə etmək barəsində xüsusi əmr sadir etmişdi [vermişdi]. Şimdi neftdən əlavə benzini də buğda vaxtında mübadilə etmək barəsində əmr vermişdir.

- Bakı realını məktəbində tədrisat başlanmışdır. Dərslər səhər saat 9-da başlanır.

- Ərzaq şöbəsi Ziraət Nəzarətinə müraciətən Türüq və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] ilə etilafa [razılığa] gələrək hər gün Yalama mövqifinə [stansiyasına] şəhər üçün odun gətirmək üçün 30 vaqon verilməsini rica etmişdir. İşbu vaqonlar marşrut təriqi [yolu] ilə ucuz qiymətə gətiriləcəkdir. Əlavə bu barədə Yalama mövqif müdirlərinə də məlumat verilməlidir.

- Bakı Bələdiyyə İdarəsi cənbindəki ərzaq şöbəsi müttəfiq ordu ərkanihərbinə müraciət edərək 15 min put borc düyü istəmişdir. Bir də rica etmişdir ki, Lənkəran qəzasından hər gün 12 min put əkmək və ələfiyyat [yem] gətirmək üçün vəsaiti-nəqliyyə [nəqliyyat vəsaiti] verilsin.

- Bakıdakı Bəhriyyə [dənizçilik] məktəbinin müəllimləri şurası qət etmişdir ki, məktəbin fəxri müdirliyinə Hacı

Zeynalabdin Tağıyev cənablarını in-tixab etsin [seçsin]. Müəllimlər şurası Türük və Məabir Nəzarəti indində [nəzində] muşarileyhin [adı keçən şəxsin] təsdiq edilməsi barəsində iqdamatda bulunacaqdır.

- Azərbaycan Dəmiryolları İdarəsi bütün mövqif [stansiya] müdirlərinə birər əmr göndərərək, Bakıya gətiriləcək ərzaq və mühümmatı [ləvazimatı] göndərmək barəsində lazımi binagüzarlıqda bulunmalarını [sərəncamları vermələrini] tövsiyə etmişdir. Azərbaycan Dəmiryolları müdürü bütün mövqif müdirlərinə əmr göndərərək Bakıya gətiriləcək ərzaq üçün qapalı vaqonlar verilməsini tövsiyə etmişdir.

Atışma

Təşrini-saninin [noyabrın] 21-ində, saat 11 radələrində dəmiryolu mövqifi [stansiyası] tərəfində atışma olmuşdur. Atışma, kazaklar tərəfindən, dəmiryollar mühafizəsi müdiri üç nəfər sərxoş kazakı tövqif etdikdən naşi [həbs etdiyinə görə] başlanmışdır. Mövqifdən kazaklar 8-inci dairə polis idarəsinə gəlib pristavın (müfəttiş) kabinəsini dağıtmışlar. Atışmada iştirak edən milisiya nəfəratı [nəfərləri] oradan çəkmək məcburiyyətində qalmışlar. Mövqif dairəsindəki bütün dükanlar bağlandığından naşi, əhali miyanında [arasında] növbənöv şayiət [şayiələr] dəvəran etməyə [gəzməyə] başlamışdır. İki dənə ingilis zirehli avtomobili məhəlli-hadisəyə [hadisə yerinə] gələrək, yarım saatdan sonra atışmayı

saxlamağa müvəffəq olmuşdur. Saat 12-də bütün mağazalar yenidən açılmışdır. Atışma nəticəsi olaraq Mixaylovski xəstəxanaya 14 nəfər məcruh [yaralı] gətirilmişdir. Bunlardan 4 nəfərinə müavinət [yardım] göstərildikdən sonra evlərinə getmiş, 10 nəfəri isə xəstəxanada qalmışlar. Xəstəxanada qalanlardan 8 kişi, 2 nəfər qadındır.

DEMOKRAT FİRQƏLƏRİNİN ŞURASI

Caharşənbə [çərşənbə] günü, təşrini-saninin [noyabrın] 20-sində axşam saat 5-də Bakıda olan menşevik, sosial-revolussioner, demokrat, həmkarlar ittifaq[lar]ı və Mərkəzi Ev Komitəsi nümayəndələrinin iştirakı ilə “Metropol” mehmanxanasında bir şura vaqe olmuşdur. Şuraya 80 nəfərə qədər adam gəlmişdir. Yevanqulov şuraya sədr seçilmişdir. “Ufa Hökuməti və Bakı” məsələsi müzakirəyə qoyulmuşdur. Bu şuranın vaqe olmasna Ufa Hökuməti nümayəndəsi professor Qolovinin Bakıya gəlməsi bais olmuşdur. Yevanqulov iclası açdıqdan sonra, Ufa Hökumətinin əmrini oxuyub, Bakı qəzetələrində Ufa Hökuməti haqqında yazılan məlumatları xəbər vermişdir.

Sonra, Kaspi Hökumətinin nümayəndəsi Merxelev müfəssəl [ətraflı] məruzədə bulunmuşdur. Merxelev Petrovskda xüsusi rus hökumətinin təşkilindən bəhs edib demişdir ki, əvvəla, Petrovskda Biçeraxov başda olmaq üzrə, rus müsəlləh [silahlı]

qüvvəsi var idi. Saniyə [ikincisi] Dağistan və Çeçen hökumətləri və Rusiyadan büsbütün ayrılmış Türküstan, Petrovsk[a] yapışmaq istəyirdilər. Qafqaz-Kaspi Hökuməti təşirini-əvvəldə [oktyabrda] Petrovskda vəqə olan xüsusi ictimada [yığıncıqda] sosial-revolusionerlər ilə bitərəflərdən təşkil edilmişdi. Menşeviklər də hökumət heyətinə daxil olmadılar, ancaq Sadovski Hökumət kontrolu vəzifəsini ifa etməyə razı oldu. Sonra, Merxelev Petrovsk şəhərinin, hücum etməkdə olan türklərdən müdafiəsi haqqında danışib, demişdir ki, otuz minə yaxın ordu gözəl sürətdə mübarizə edib, Dərbənddən geri çəkildiyi zaman 25 faizi itmişdir.

İngiltərə və Fransa heyəti Petrovskaya varid olub, Türkiyə ilə mütarikə [atəşkəs] əqd edildiyini [imzalandığını] xəbər verdikdən sonra, hücum etməkdə olan Türkiyə Ordusuna hərəkəti-düşmənanənin [düşməncə hərəkətlərin] dayandırılmasını təklif etmişdir. Lakin, türklər bundan imtina etmişlərdir. İngiltərə və Fransa heyəti, xüsusi vəkalətə malik olmadığından, Türkiyə Komandanlığı ilə müzakirəyə girməyib, artıq qan tökülməsin deyə, Petrovsku təslim etməyi məsləhət görmüşlərdir. Hökumət də buna əməl etmişdir. Petrovsk təxliyəsi rahatlıqla başa gətirilmiş və Türkiyə əsgərləri də buna mümaniət [maneçilik] göstərməmişlərdir. Bütün əşya, Bakı qaçqınları və 700 nəfərə qədər Petrovsk sakinləri gəmilərə yüklənmişlərdir. Rus əsgəri

dəstələri, şəhərin bir hissəsi türklər əlinə keçdikdən sonra gəmilərdə yerləşmişlər. Bu hində [əsnada] atəş olmamışdır. Merxelev zənn edir ki, qətl-qarət dəxi olmamışdır. Sonra, Hökumət bütün donanması ilə Lənkərana varid olub, İngiltərə komandanlığı ilə münasibat başlamaqla Bakıya gəlmişdir.

Şurada verilən suallara Merxelev cavab vermişdir ki, Kaspi Hökuməti ancaq Ufa Hökumətini təsdiqlə ona tabe olacaqdır. Kaspi Hökuməti Ufa Hökuməti tərəfindən etiraf edilmədiyi [tanınmadığı] zaman dərhal öz vəkalətini üzərindən atacaqdır. Hökumət Dövlət Bankını açıb maliyyə işlərinə mübəşşir olacaqdır [başlayacaqdır]. Kadedet nümayəndələri nə qədər pul gətirilməsini sual etdikdə, Merxelev bir neçə milyon pul gətirilməsini söyləmişdir.

Sonra, professor Qolovinin şuraya dəvət edilməsi söhbəti olmuşdur. Sadovski demişdir ki, professor Qolovini “Yupiter” şxunasında [yelkənli gəmisində] Quryevdən gətirmişdir. Professor Qolovin Ufa Hökuməti tərəfindən sifarişlə Kuban Hökuməti nəzdinə gətirmiş. Lakin, Kubana gedib çıxma bilmədiyindən, onun doğrudan da Ufa Hökuməti tərəfindən rəsmi nümayəndə ədd [hesab] edilməsi şübhəlidir.

Bir azdan sonra Qolovin Şuraya gəlib, artıq yorğun və naxoş olduğuna görə müfəssəl məruzə verə bilməyəcəyini bəyanla, bir özgə vaxta təyin edilməsini xahiş etmişdir. Ufa Höku-

mətinin əmri professoru göstəriləndə demişdir ki, bu, əmr olmayıb, ancaq bəyannamədən ibarətdir. Sonra Qolovinin demişdir ki, Rusiyada vücuda gəlmiş cürbəcür hökumətlərlə münasibəyə başlayıb, bu hökumətlərin fəaliyyətini Ufa Hökumətinə xəbər vermək və sonra Ümumrusiya Məclisi-Müəssisəni [Təsisçilər Məclisi] çağırılması işlərinə müavinət [kömək] etməkdən ötrü Ufa Hökuməti xüsusi vəkillərdən ibarət bir komissiya təşkil etmişdir. Bu vəkillərdən biri də Qolovinin özüdür.

Qolovinin bu bəyanatından sonra müzakirə başlanmışdır. Şurada olanların bir hissəsi təkid etmişlərdir ki, professor Qolovindən Ufa Hökumətinin vəkalətnaməsi tələb edilsin. Professor öz vəkalətnaməsini təqdim etməyə qədər, Ufa Hökumətinin rəsmi nümayəndəsi hesab olunmasın. Şurada olanların çox hissəsi professor Qolovinnə dübarədən [yenidən] əsaslı bir surətdə müsahibədə bulunulmasını və bu müsahibə nəticəsinin gələcək iclasda elan edilməsini qərara almışdır.

Professor Qolovinnə müsahibədə bulunub və gələcək iclası dəvət etmək üçün Zinoviyev, Zelenkeviç, Roqov və qeyriləri intixab edilmişlərdir [seçilmişdir].

ELAN

Sırağagün təşrihi-saninin [noyabrın] 21-ində, səhər saat 10-da, vağzal yanında vəqə olmuş atışma əsnasında, 1484 nömrəli bir araba qalmışdır. Arabada 6 yük ağı, 2 yük qara xaxxaş və bir ədəd böyük tərəzi dəxi vardır. Arabadan və mallardan xəbəri olub da dəryə kənarında “Çuxur” karvansarada İbrahim Güllərova telefon 18-83 və yaxud 7, 8 və 3-üncü polis idarəsində “İbrahimovdan ötrü” ittilə [xəbər] verənlərə mükafat veriləcəkdir.

ELAN

Sırağagün təşrihi-saninin [noyabrın] 21-ində vağzal yanında vəqə olmuş atışma əsnasında, vağzal həyətidə “Romanov” fabrikanı nişanlı 35 nömrəli təzə fayton, iki rə's [baş] atlarla bərabər qalmışdır. Atların biri sarı kəhər, o birisi boz rəngli axta. Bunlardan xəbəri olub da Şahski caddədə, 10 nömrəli evdə, telefon nömrə 39-29, Hacı Hacıağa Rəhimova ittilə [xəbər] verənlərə mükafat veriləcəkdir.

Lazımdır

Türkcə və rusca bilən hesabdar (bux-qalter). Ünvan: Bazarnı caddədə Qubernskinin küncündə Heydər Möhsünovun mağazası.

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünəs əmrəzini [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [gecə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstəxanası mövcuddur.

Berlin Darülfünununun həkimi**L. Melkumyans**

Əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” davalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevov caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Həkim Arşak Ayrəpetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna mübtəla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislavski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

O. A. Salmanın**Diş kabinəsi və süni diş müalicəxanası**

Dişlərə və ağza müalicə edir, ağrısız çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır.

Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdiyevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

Doktor Krinski

Sifilis, əmrəzi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərazinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağıyev

qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrəzi-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün sabah saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İcəri şəhərdə bağın qarşısında Minaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Телеф. 36-91.

236

Doktor Rza bəy Sultanov**Paris Darülfünununun**

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək.

Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahımovun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bakı şəhəri üçün icbari qərardad

səh. 437-440. Bu qərardadın hərflərlə göstərilən maddələri qəzetdə ərəb əlifbasına uyğun olaraq (əlif, bə, tə və s. kimi) sıralanmışdır. Bəzi maddələr səhv nömrələndirilmiş, bəzilərinin isə nömrələri göstərilməmişdir. Bütün bu qüsurlar tərəfimizdən düzəldilərkən, təshihləri tək-tək göstərməyə lüzum görülmədi.

səh. 439. “...Düvəli-müttəfiqə tərəfindən daha sonra təyin ediləcək...”: “daha sonra” yerinə qəzetdə “sonunda” getmişdir.

səh. 440. “Olduqca ciddi cinayətlər mənim tərəfimdən şiddətli cəzaların bilatəxir icrasına [dərhal icra edilməsinə]...”: “bilatəxir icrasına [dərhal icra edilməsinə]” yerinə qəzetdə səhvən “təxiri-icrasına” [icrasının təxirə salınmasına] getmişdir.

İcbari qərardad

səh. 441. Bu qərardadın hərflərlə göstərilən maddələri qəzetdə ərəb əlifbasına uyğun olaraq (əlif, bə, tə və s. kimi) sıralanmışdır.

Bakı, 24 təşrinisani

səh. 442. “Abrek”: Qafqaz xalqları arasında, qanudan və hökumətdən qaçaraq dağlara sığınan şəxs; qaçaq.

səh. 443. “C. D.”: Bu imza Ceyhun bəy Hacıbəyliyə məxsusdur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 443. “Lüksemburq Palatası”: Burada söhbət Lüksemburqun birpalatalı qanunvericilik orqanı olan Deputatlar Palatasından gedir.

səh. 444. “Peştədən (Venqriya) cümhuriyyətin elan edildiyini xəbər verirlər.”:

Burada söhbət 16 noyabr 1918-ci ildə elan edilən və 21 mart 1921-ci ilə qədər öz mövcudiyyətini davam etdirən Macarıstan Demokratik Respublikasından (Birinci Macar Respublikasından) gedir.

İngiltərənin etirazı

səh. 445. “...Avamlar Kəmerasında...”: Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

Avstriya-Macarısta ilə mütərikə şəraiti

səh. 445. “Alman dəryası”: Şimal dənizi nəzərdə tutulur.

səh. 447. “Monitor”: əsasən sahil boylarında və çaylarda istifadə etmək üçün nəzərdə tutulan, güclü artilleriya ilə təchiz edilmiş zirehli gəmi növü.

O. A. Salmanın...

səh. 455. Bu elan qəzətdə yarımçıq çıxmışdır.

از بر ایتمچا

دولتدک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزتمسیدر.

آوننه شرایطی:

یانوارک برینه دک یا تو ایچون ۲۳ باشقه شهراره ۳۵ روبلهدر.
بر آیلنی باکوده ۱۲ باشقه شهرارهدر ۱۹ روبلهدر.
اعلان قیاتی:
سطری ۳ روبله کرانه کیدن اعلانلرن ایچون کشتن ایملر.

تورک و اسلامفه مفید مقالهلر، صحیبه لرمز آیتقدرد. درج اولنسان اوراق اعاده ایملدنز. درج ایملدن مفاکات مکالماتی اداره تمین ایلدیور.
محل اداره:
یاکو، وورونوسکی و غوبرنسکی کوجارلرک کینجه ۴ نومرولی ایوده
«آذربایجان» ادارسی
تلفون نمرد. ۳۹-۶۰
نک نسخسی ۵۰ قیلک.

تلفراف خلرلی

هریتره آجتمساک ۲۳ تشرین ثانی، سلطمانی انگلیز قرائتک نظم.
پارمان تمبیدی ختدمک کینتهد انگلیز قرالی محاربهده بولمیتجه ایتمچن لیدن فوق الامده فداکارانه قارشو متضاراق اظهار ایلدیوب محاربهدنک تخریباتی یکندن تمسیراتیندهک ولت آسوده لکی بره ایلمیتهدک عالیتی قیرمانده دعوت ایتمی. قرال بولمه آغر محاربهتی بترسکه انگلیزلرک موقتت ویریش روح انگلیز ختلمک آسوده لفتی تاملن ایچون بر اوزیل تکیشی کین بولمه آمان بره ایلمیتهد اوناری بوقافازه ظن ایلدیور.

یحی بلجیا قاینسی

قرال آبرت فطخ ایتمشدر که عموم فرقه نمایندری اشتراکله بر حکومت تاسیس ایسون
دوتنما تسلیمی
انگلیز دیواییکی (تیئ) ۲۶ تشرین ثانی ساعت ۹ده تسلیم اولساقه کشتن برنجی و دک مهم آلمانیا دوتنما قلمتسی یقینواز ایتمی، (کورسی تلفراف آجتمندن)
- رومول شهرندن غایبونه خبر ویریریر که کوجارده توقوشا دوام ایلمیر. فطخر بولمه مونه مالک اولمش. بورژوا آزا تورقونلی حال کیریمتمکدور. فایریشا و زاوودلاردا قوتلنر تشکیل ایلمیشدر. بولارک اکثری قومیتت (اشتراکیون) ددر.

- ولسقندن خبر ویریریر که آرخاقلسق ده تازموقت حکومت تشکیل ایلمیشدر. حکومت هتت یاقوقلسی. بولقونویک دوروف. قیاز فوراً تین ویر نیجه فادمت داخل اولمشدر. کتبه حکومت اعضارندن بر جسمی جیس ایلدیوب دیکر جسمی قاجوب فورالتمشدر. آرخاقلیق بورژوا آزابسی یاقوقلسی اشتراک ایتمک شرطله حکومت هتت داخل اولاجالارینه سوزومشدر در. بورژوا آزا زله انگلیز قوماندانلنی آراشتمه بوبارده اختلاف وجوده کلمشدر.
- داشکنددن خبر ویریریر که تورکستان جبههده بولمیش عسکرلی مروغهرنی ترک ایلدیوب گری جیکاشتر.
- سه رهدادن خبر ویریریر که آلمان لارنجیای سورتده شترایوتقوف غوبرتاسنی یوشالندیلار.
- موسقوان خبر ویریریر که: متق دوشن داسماعلیهده جنسی روسیه اهالیته خطا بر مرارجنامه شترایلدیوب روسیه تجمیده ولت و بقری قوماق ایچون جنسی روسیه به هجومه خاشرلاندنه دعوت ایلمیرلر.
(هریتره آجتمیلنی تک تلفرافلی)
- لودون - انگلیز بحیره ارکانی خبر ویریریر که: هریتایبه حرئی کمپسی تشرین ثانی دک ۹ نده جبل الطارق بولغانده میناه توقوتوب ۳ ساعتدن سوگره قری اولمشدر. اوزرودوقوز سابلایله ۶۷۳ هر آدم خلاص ایلمیشدر.

و حکومت اعضاری ایچنده باشقه ملتزدن نماینده یوق ایلمی. ایندی ایه مجلس بیوتان دعوت ایلدیوب اوراده هریر ملت نفوسته گوره یز ویریلیر و احتمال که حکومت اعضاری جمله ستند بر نیجه تقر روس و ارمنی دها اولسون. بولمه یرشکده آذربایجان رو سیهدن دخی آریلمیوره لکن دیور که روسیه تک مرکزنده امن و آسایش بریا اولسون و بوتون ملتز دک رایلی بر یره تویلاسونه اونلار دک دیدیکنه ز راضی یق، روسیهده بوتون ملتز ایچون حریت، مساوات واخوت اساسیله نه دولوشکل اداره اولارین دخی اوگا تابع اولارن لکن ایندیدن، مرکزی آتارشی ایچنده اولا اولوبله بر آسایش بریا اولمش قلمه ده بیوگ سیاسی تبدلاته بر لزومت واریمیدر؟
آذربایجان تورک لیکنک دیدیکلری بورد، چونکه بوراده اولمه بر سیاسی تبدلاته قدم قویقدایه، شهبه سزدر که درلو دولو حیات دخی اوزینه یر تاپاجاقدرد. بو ایه امن آسایش عوضنده یتده هرچ - مرچ سالاجاقدرد. بولمه اولدیقدمه باشه ویزیم کسب قوت تاپا- جاقدر و نتیجه اولارق، شمالدن کلن فورطنه یزم هامومزی اوز مدعش دانالما لارنه کرتار ایلمه کچدرد.
باشه ویزیم ایله موقتیلی بر صورتده محاربه ایتمک ایچون بولمه احتراصاته هیچ بر صورتده محل ویرمه مایلدرد اگر متفق و اولکمزده یاشایان روس ملتی نماینده لری حقیقی صورتده روسیینه باشه ویزیم کردایندن خلاص ایتمک ایستیورلرسه، اونلار همین بلا- نک هیچ بر یرده باش ویرمه مستکان ویرمه مایلدرد.

نایندملری و یرلی روسلاردان بعض غرویلار متفقزک باشه ویزیم روسیه مناسیتله باشقه فکرله دوشوب سوسیا ییزم بارماغی آتشدنه حقیقی روسلق، حیاتی بروزه ویرمک ایستورلر. و آذربایجان روسیه دولتک هیسه کی کبی ولایتقطع جزئی، عدایده لک یرلی اهالیته خواهش و ایستکلرنی یتده اکتار ایلدیوب، اوننی نظر اعتباره آلمات ایستیورلر.
متفق قوماندانلق روسیه نامنه ایش کورمستدن دلایل بومشده یرقدرد یی طرف کیمی دوریور، لکن طبیعی عموم آسایشک خلدار اولسانسی دفع ایلمه کچلری شههمزدرد.
ذاتا متفقزک باشقه درلو سیاست آیارمالاری غیر ممکن بر امردر، چونکه اونلار ایچون باشقه درلو یول بولدر.
لکن دیکر طرفدن هم متفقز، هم روسییه دولتک ایچون آذربایجان لیلاردان باشلاماق یتنده اولان روس ملتچیلری و هم ده باشه ویزیمک علیهنده اولان باشقه سوسیالیست فرقه لری نام- ینده لری بونی ملاحظه ایتمه لیدر که روسیه تک تخلص ایچون یسکی دولمش یسکی انتظامه دوشمش بر اولکمنی ده دهرتک قسدنده اولسالار، اوندنه وقاشتی قایدنی یرده گوزنی چنار- دریمتلی مفهومجه ایش کورورلر.
آذربایجان اوز یرنده دوروب، هیچ بر یره قاجیور، اولندا کی طرز اداره- ده موقرائتک جمهوریتی ایلمیرسنده باشا یان هر برملک متساوی حقوق اولما- سته بر گوردرد. خلاصه ایندی یه کیمی فوق الامده حادثات ایچنده یاشادیمیزه گوره مجلس بیوتان تویلا یلماشدی

احضار
بارین ارجین ناسیتله غزتمه مزک نونی روسیه تک چهارشده کونی نشر ایلمه کچکی بقره خبر ویریریر.
یاکو، ۲۵ تشرین ثانی
باشه ویزیم تهلکسی
باشه ویزیم تهلکسی رف ایتمک ایچون یانکیز بر سلاح کوجی کافی اولماز. چونکه اونلار کده لرنده سلاح یوارد و نفوسجه اونلار شیندیلمکده ملز مفاکدن فطهددرلر.
باشه ویزیم ایله محاربهه کیرشمدن قدم یونک ایچون مینت بر زمین حاصل ایتمک لازم کلیر. بولمه بر زمین بالخصوص عربی قطعه نلردن اس الحراکه اعبیتی جائز قافاز اولکستنده حاصل ایتمه- لیدر بو زمین نهدن عبارت اولایلر؟ بو زمینی باشه ویزیم بلاستی باشلا- رندن دفع ایلدیوبه اوزلرته بشرحه لایق بر میشت تاملن ایتمک ایچون استقلالیرینی اعلان ایتمک قافاز ملت لرنک آراشتمه آرا مالیدر. قافاز ملت قری روسیهده حکمفرما اولان باشه- ویزیم آتارشیندن اوزلرینی مدافعه ایلدیوب و بولمه آتارشیده شریک اولما- ماق نیقیه داخلی روسیه ایله آرا لارینده بر سد تشکیل ایتمیلر. و اوز اهل- ایتمک عرف و عاداتی کمالاته مناسب طرز اداره یایدیلر. ویس یاخش اوز لری ایچون کدران سورودیلر، ایچلینده هرچ - مرچ و آتارشی قلاق یوقیددی.
قافاز ملتری بولمه بر منظم حالده یاشادیمده متفقز اولکبه وارد اولور- لار، لکن متفقز اوز ناملرینه گلمه یوب- دوس ملتی نامنه کیشلر و مقصدلریده روس ملتی باشه ویزیم بلاندن خلاص ایتمکدر. متفقز ایله آذربایجانک بی تختنه وارد اولان بعضی سیاسی فرقه

Bazar ertəsi, 25 noyabr 1918-ci il, nömrə 49

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 20 səfərlümüzəffər sənə 1337. 25 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gədən elanlar üçün güzəşt edilir.

İXTAR

[XƏBƏRDARLIQ]

Yarın ərbəin münasibətilə qəzetəmizin növbəti nömrəsinin çaharşənbə [çərşənbə] günü nəşr ediləcəyini qarelərə [oxuculara] xəbər veririk.

BAKİ, 25 TƏŞRİNİ-SANI Bolşevizm təhlükəsi

Bolşevizm təhlükəsini rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün yalnız bir silah gücü kafi olmaz, çünki onların da əllərində silah vardır və nüfusca [sayca] onlar şimdilikdə tərəfi-müqabildən fəzlədirlər.

Bolşevizmlə müharibəyə girişmədən əqdəm [əvvəl] bunun üçün münbit bir zəmin hasil etmək lazım gəlir. Belə bir zəmin bilxüsus [xüsusilə] hərbi nöqtəyi-nəzərindən üssülhərəkə [baza] əhəmiyyətini haiz [daşıyan] Qafqaz ölkəsində hasil etməlidir. Bu zəmin nədən ibarət ola bilər? Bu zəmini, bolşevizm bəlasını başlarından rəf edib də özlərinə bəşərcə layiqli bir məişət təmin etmək üçün istiqlaliy-

yətlərini elan etmiş Qafqaz millətlərinin arasında aramalıdır. Qafqaz millətləri Rusiyada hökmfərma [hakim] olan bolşevizm anarşisindən özlərini müdafiə edib və böylə anarşidə şərik olmamaq niyyəti ilə daxili Rusiya ilə aralarında bir sədd təşkil etdilər və öz əhalisinin örf və adət [adət-ənənələri] kamalatına [kamilliyinə] münasib tərtib-idarə yaddılar [sistem qurdular] və pis-yaxşı özləri üçün güzəran sürürdülər. İçlərində hərc-mərc və anarşi-filan yox idi.

Qafqaz millətləri böylə bir müntəzəm halda yaşadıqda, Müttəfiqlər ölkəyə varid olurlar [gəlirlər]. Lakin Müttəfiqlər öz namlarına gəlməyib, rus milləti namına gəlmişlər və məqsədləri də rus millətini bolşevizm bəlasından xilas etməkdir. Müttəfiqlərlə Azərbaycanın paytaxtına varid olan bəzi siyasi firqə nümayəndələri və yerli ruslardan bəzi qruplar Müttəfiqlərin Bakıya vürudu [gəlişi] münasibətilə başqa fikirlərə düşüb, sosializm bayrağı altında “həqiqi rusluq” hissiyatını bürüzə vermək istəyirlər və

Azərbaycanı Rusiya dövlətinin həmişəki kimi “layəngətə’ cüzü” [ayrılmaz hissəsi] ədd [hesab] edərək yerli əhalinin xahiş və istəklərini yenə də inkar edib, onu nəzəri-etibara almaq istəməyirlər.

Müttəfiq komandanlığı Rusiya namına iş görməsindən dolayı, bu məsələdə bir qədər bitərəf kimi durur, lakin təbii, ümum asayişin xələdar olmasını [pozulmasını] dəf edəcəkləri şübhəsizdir.

Zatən Müttəfiqlərin başqa dürlü siyasət aparmaları qeyri-mümkün bir əmrdir [işdir]. Çünki onlar üçün başqa dürlü yol yoxdur. Lakin digər tərəfdən həm Müttəfiqlər, həm Rusiyanı düzəltmək üçün azərbaycanlılardan başlamaq niyyətində olan rus millətçiləri və həm də bolşevizmin əleyhində olan başqa sosialist firqələri nümayəndələri bunu mülahizə etməlidirlər ki, Rusiyanın təxlişi [xılası] üçün yeni düzəlmiş, yeni intizama düşmüş bir ölkəni də tərpətmək [yerindən oynatmaq] qəsdində olsalar, onda “qaşın qayırdığı yerdə, gözünü çıxardır” məsəli məfhumunca iş görərlər.

Azərbaycan öz yerində durub, heç bir yerə qaçmayı. Ondaki tərz-i idarə – Demokratik Cümhuriyyəti – içərisində yaşayan hər bir millətin mütəsavi-hüquq [bərabərhüquqlu] olmasına bir girovdur [təminatdır].

Xülasə, indiyə kimi fəvqəladə hadisə içində yaşadığımızı görə, Məclisi-Müəssisən toplanmamışdı və Hökumət əzaları [üzvləri] içində başqa mil-

lətlərdən nümayəndə yox idi. İndi isə Məclisi-Müəssisən dəvət edib və orada hər bir millətə nüfusuna [əhalisinin sayına] görə yer verilir və ehtimal ki, Hökumət əzaları cümləsində bir neçə nəfər rus və erməni daha olsun. Böylə bir şəkildə Azərbaycan Rusiyadan dəxi ayrılmayı. Lakin deyir ki, Rusiyanın mərkəzində əmnü-asayiş bərpa olsun və bütün millətlərin rəyi bir yerə toplansın, onların dediyinə biz razıyıq. Rusiyada bütün millətlər üçün “hürriyyət, müsavət [bərabərlik] və üxüvvət [qardaşlıq]” əsası ilə nə dürlü şəkli-idarə olar, biz dəxi ona tabe oları. Lakin indidən mərkəzi anarşi içində ola-ola böylə bir asayiş bərpa olmuş qitədə [hissədə] böyük siyasi təbəddülata [sarsıntıya] bir lüzumiyyət varmıydı?

Azərbaycan türklərinin dedikləri budur. Çünki burada öylə bir siyasi təbəddülata qədəm qoyduqda, şübhəsizdir ki, dürlü-dürlü hissiyyət dəxi özünə yer tapacaqdır. Bu isə əmnü-asayiş əvəzində yenə də hərc-mərc salacaqdır. Böylə olduqda da bolşevizm kəsbi-qüvvət tapacaqdır [güclənəcəkdir] və nəticə olaraq, şimaldan gələn fırtına bizim hamımızı öz müdhiş dalğalarına giriftar edəcəkdir.

Bolşevizmlə müvəffəqiyyətli bir surətdə müharibə etmək üçün böylə ehtirasata heç bir surətdə məhəl [yer; imkan] verməməlidir.

Əgər Müttəfiqlər və ölkəmizdə yaşayan rus milləti nümayəndələri həqiqi surətdə Rusiyanı bolşevizm girda-

bından xilas etmək istəyirlərsə, onlar həmin bəlanın heç yerdə baş verməsinə imkan verməməlidirlər.

C. D.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

“Royer” acentəsinin 23 təşrinisani [noyabr] məlumatı

İngilis kralının nitqi

Parlaman təmdidi [uzadılması] haqqındakı nitqində ingilis kralı müharibədə böylə nəticələr bəxş edən fəvqəladə fədakarlığa qarşı minnətdarlıq izhar edib, müharibənin təxribatını [dağıntılarını] yenidən təmir etməyəndək və millət asudəliyi bərpa edilməyəndək fəaliyyəti qırmağa dəvət etdi. Kral böylə ağır müharibəni bitirməyə ingilislərə müvəffəqiyyət vermiş ruh, İngiltərə xalqının asudəliyini təmin üçün bir özül tikışı kimi böylə asan bir fəaliyyətdə onları buraxmaz, zənn edir.

Yeni Belçika kabinəsi

Kral Albert qət etmişdir ki, ümum firqə nümayəndələri iştirakı ilə bir hökumət təsis etsin.

Donanma təslimi

İngilis dəryabəyi [admiralı] Bitti, 21 təşrinisani saat 9-da təslim olmağa gəlmiş birinci və ən mühüm Almaniya donanma qitəsini [hissəsini] pişvaz etdi.

Gürcü teleqraf acentəliyindən

- Revel şəhərindən Hamburqa xəbər verirlər ki, küçələrdə toqquşma davam edir. Fəhlələr pulemyota malik olmuşlar. Burjuaziya qorxulu hal keçirməkdədir. Fabrika və zavodlarda komitələr təşkil edilmişdir. Bunların əksəri kommunistdirlər (iştirakıyyun).

- Velskdən xəbər verirlər ki, Arxangelskdə təzə müvəqqət hökumət təşkil edilmişdir. Hökumət heyətinə Çaykovski, polkovnik Durov, knyaz Kurakin və bir neçə kadet daxil olmuşdur. Köhnə hökumət əzalarından [üzvlərindən] bir hissəsi həbs edilib, digər hissəsi qaçıb qurtarmışdır. Arxangelsk burjuaziyası, Çaykovski iştirak etmək şərti ilə hökumət heyətinə daxil olacaqlarına söz vermişlərdir. Burjuaziya ilə İngiltərə komandanlığı arasında bu barədə ixtilaf vücuda gəlmişdir.

- Daşkənddən xəbər verirlər ki, Türküstan cəbhəsində bolşevik əsgərləri Mərv şəhərini tərk edib geri çəkilməşlər.

- Serednadan xəbər verirlər ki, almanlar təcili surətdə Çerniqov quberniyasını boşaldırlar.

- Moskvadan xəbər verirlər ki, Müttəfiq dövlətlər “İsmailiyyə”də Cənubi Rusiya əhalisinə xitabən bir müraciətnamə nəşr edib Rusiyanı təcrid [bərpa etmək] və bolşevikləri qovmaq üçün Cənubi Rusiyaya hücum hazırlanmağa dəvət edirlər.

“Royer” acentəliyinin teleqrafları

London - İngiltərə Bəhriyyə ərkani

[Donanma qərargahı] xəbər verir ki, “Britaniya” hərbi gəmisi təşrini-saninin 9-unda Cəbəllüttariq boğazında minaya toxunub, üç saatdan sonra qərq olmuşdur. Otuz doqquz zabiti ilə 673 nəfər adam xilas edilmişdir.

Lahey - Sabiq kayzer Vilhelm xüsusi qatarla Lyej-Maastrixt arasında olan Eysden mövqifinə [stansiyasına] varid olmuşdur [çatmışdır]. Kayzer xüsusi Hollandiya qatarını gözləməkdədir.

Kopenhagen - Berlindən verilən xəbərlərə görə, Vilhelm, Arnqeymdə qraf Beninqin sarayında yerləşmişdir.

London - “Deyli meyl” qəzetəsi xəbər verir ki, Vilhelm səhər saat 7-də Eysden mövqifinə varid olmuşdur. Vilhelmi kronprins, Hindenburq və Baş ərkan [Baş qərargah] heyəti müşayiət etməkdə idi. Vilhelm vaqondan çıxıb papiros çəkə-çəkə ərkan [qərargah] zabitləri ilə müsahibədə bulunmuşdur [söhbət etmişdir]. Vilhelmin halı heç təğyir tapmamışdı [dəyişməmişdir].

- Təşrini-saninin 22-də Berndən xəbər verirlər ki, Fransa Həmkarlar İttifaqının Mərkəzi Komitəsi Alman Cümhuriyyətini təbriklə bir müraciətnamə nəşr etmişdir. Müraciətnamədə deyilir ki, Müttəfiq dövlət fəhlələri qarşısında bir məsələ vardır: hər cür mütəəssiblik [ifratçılıq] qarşısını alıb, asayiş və qanun bərpa etmək sifəti ilə Rusiya, Avstriya, Almaniya millətləri və onların təzə hökumətləri əleyhinə çıxmağa yol verməməlidir.

- Stokholmdan xəbər verirlər ki, romanyalıların [rumınların] Venqriyaya

daxil olub, əyalətləri zəbt etmələri davam edir. Vyana Parlamanda Fater nitq dediyi əsnada kommunistlər və xalq qırmızı qvardiyası Parlamana soxulmaq istəmişlər. Parlamanda bir güllə açılmışdır. Qırmızı ordu əsgərləri Parlamanı atəşə tutmuşlardır. Kömək üçün əsgər dəvət edilmişdir.

- Yaponiya ərkani-hərbi [hərbi qərargahı] xəbər verir: Yaponiya qoşunları hal-hazırda öz qışlarına [kəzarmalarına] getməyirlər. Yaponiya qoşunları Xabarovskdan Zabaykaladək dəmiryol xəttini və habelə Ussuriya xəttini tutmuşlar. Qoşunların bir hissəsi Çita, Verxneudinsk və Nerçinskə yerləşmişdir.

Fransız qoşunları

Fransız qoşunları Peştə və İstanbul şəhərlərinə daxil olmuşlar.

İngiltərədə seçki gedişləri

Hal-hazırda İngiltərədə Parlamana qızğın nümayəndə seçkisi vəqə olmaqdadır. Fransa, Belçika və digər işğal edilmiş yerlərdə posta vasitəsilə və digər müharibə səhnələrindən etimad üzrə səs verirlər.

Tələt və Ənvər paşaların Berlinə vürudu

Tələt paşa ilə Ənvər paşa alman zabitləri qiyafəsində Berlinə gəlmişlər. Almaniya Hökuməti sülh müahidənaməsi [sazişi] imzasına və bunların məsələsi aşkar edilənədək onları saxlamaq istəyir.

QƏZETƏLƏRDƏN

- Orlov inqilabını bərtərəf etməkdən [qarşısını almaqdan] ötrü latışlardan ibarət Moskvadan göndərilmiş olan əsgəri dəstə Oryol mövqifinə [stansiyasına] varid olmuşdur [çatmışdır]. Qatar mövqifə yanaşmamış matroslar tərəfindən mühasirə edilmişdir. Vaqonlarda olan saldatlar atəş açmaq istəmişlərsə də, matrosların vaqonları partladacaqları təhdidatı onları təslim olmağa məcbur etmişdir.

- Voronejdə olan hamı dəmiryol qatarları və depo əmvalı [malları] Kurska gətirilmişdir. Voronejin süqutu gözlənirmiş. Hər gün şəhərdə mitinqlər dəvət edilib, əsgərləri ruhlandırmağa çalışırlar. Bolşeviklər xəbər verirlər ki, Xarkov alınıb, Şura qoşunları Kiyev üzərinə hərəkət etməkdədirlər. Lakin bu xəbərlər heç bir təsirat buraxmayıb. Əsgərlər arasında ancaq latışlarla Moskva fəhlələri müqavimət göstərilir.

Komissarın teleqramı

Moskvada müntəşir [nəşr olunan] “Şura xəbəri”ndə cənub cəbhəsindən alınan, komissar Mqeladzenin teleqramı dərc edilmişdir. Mqeladze teleqramında axırıncı müvəffəqiyyətsizlikləri Qırmızı qoşun miyanındakı [arasındakı] bir para qitəatın [birliklərin] ixtilafı ilə sübut edir. Şimdi Trotski işbu ixtilafı bərtərəf etmişdir [aradan qaldırmışdır]. Hücuma keçmək mümkün olacaqdır.

Hollandiyada fəhlə hərəkatı

Rotterdamdan Tiflisə xəbər verirlər ki, Hollandiya sosial-demokratları sazışə girib, böylə bir məramnamə təklif etmişlərdir: Ümumi seçki hüququ, Senatın ləğvi, 8 saatlıq iş və tezliklə əsgərlərin tərksilahı. İzdihamlı mitinqlərdə sosialistlərin tələbatı [tələbləri] müdafiə edilmişdir. “Tribuna” qəzeti yazır ki, Hollandiyada fəhlə hərəkatı gəldikcə böyük qüvvə almaqdadır.

TÜRKİYƏ MƏTBUATI BOLŞEVİKLƏR HAQQINDA

3475 nömrəli “Tənin” qəzetəsində “Rusiya islamları nə halda” ünvanlı və Rusiya müsəlmanları arasında pək mötəbər bir zat tərəfindən yazılmış zeyldəki [aşağıdakı] məktub dərc olunmuşdur:

“Siz orada Rusiyanın gedişindən büsbütün qafil kimi gözükürsünüz. Təşrini-əvvəl [oktyabr] nəhayətlərində [axırlarında] idarə bolşeviklər əlinə keçdikdən sonra təknil [bütün] Rusiya islamlarının halı müşkül bir dövrəyə girdi. Bolşeviklər bütün dünyaya sosializm dağıtmaq xəyalı ilə uğraşdıqlarından, biz Rusiya islamlarını, Rusiya ixtilalından faydalanıb kəndilərinin mədəni, milli, dini hüquqlarını təmin etmək istəyən qövmlə və qəbilələri, kəndilərinə düşmən deyə elan etdilər. Bütün Rusiya islamlarına bir ağızdan mürtəcə (kontrevolyusioner) deyə isim verildi. Şu nöqtədən baxaraq

onlar Kırımın milli idarəsini yıxdılar. Türkünstanı qan dəryasına boğdular. İdil boyundakı milli-mədəni muxtariyyəti də fəsx və onun vilayətlərdəki təkmil müəssisələrini yağma və təxrib etdilər. Türk tatarların təkmil mətbuatını kontrrevolyusioner deyə elan edib qapatdılar.

Şimdiki halda “Vakit”, “İl”, “Yoldız”, “Tormış”, “Koyaş”, “Koriltay”, “Altay”, “Saray” qəzetələri bolşeviklər tərəfindən qapadıldı. Qapadılmayan milli mətbuat qalmadı. Pək çoxunun mətbəələri də müsadirə edildi.

Milli ordumuzu bolşeviklər mart axırlarında dağıtdılar. Şimdiki halda kəndimizə baxan heç bir əsgərimiz də yox. “İdil-Ural ştatı” namı ilə ayrı bir ştat (hökumət) təşkil etmək üçün toplanmış olan heyəti dağıtdılar.

İdil boyunda milli muxtariyyəti təqərrür etmək [yaratmaq] üçün Ufada millət məclisi toplanmış və pək çox milli məsələləri həll edərək, milli işləri idarə üçün üç nəzarətdən [nazirlikdən] (Maarif, Maliyyə, Diniyyə nəzarətləri) mürəkkəb bir milli idarə təsis etmiş, əhali üzərinə milli vergilər tərhil ilə [vergilər qoymaqla] işə başlamışdıq. Bolşeviklər bu milli idarəni dağıtdılar, onun təkmil müəssisətini [bütün müəssisələrini] təxrib və bir çox zəvəti [şəxsi] həbs etdilər. Milli idarənin rəisi Sədri əfəndi Maqsudi şimdiki halda qaçıb gəzir. Maliyyə naziri Şeyxulla Alkin Ufa həbsxanasında yatır. Milli idarənin 5-6 milyonluq başlanğıc sərmayəsini də qəsb etdilər. Hal-hazırda İdil boyunda heç bir şey qalmadı. Əhalini xof

və dəhşət istila etdi. Heç bir dürlü toplanmaq, yazmaq, söyləmək qabil deyil. Nikolay dövründən daha betər oldu.

Bu islamlara cəbr və zülm məsələsində ermənilər pək böyük bir rol oynadılar. Bilxassə [xüsusilə] Türkünstanı yağma və Xokand şəhərini təxrib xüsusunda ermənilər fəvqəladə məzəlim [zülm; soyqırım] icra etdilər. Yalnız Xokandda 11000 ev, 39 came, çarşuyikəbir [böyük bazar] ilə bir çox mədaris [mədrəsə] ihraq [yandırıldı] və 20000 əhli-islam canavarçasına qətl olundu. Bakı müharibəsində dəxi ermənilər bolşeviklərlə müttəfiqən [birlikdə] əhəliyi-islamiyyə üzərinə hücum və pək çox vəhşət irtikab etdilər [törətdilər].

Digər tərəfdən, kəndi aramızdan dəxi milli xainlər çıxdı. İdil boyu milli müəssisələrini təxrib xüsusunda onlar da fəvqəladə böyük cinayətlər yaptılar. Bunların ən məşhurları Mollanur Vahidov namında bir məmur, Şərif Manatov namında İstanbulda bulunmuş bir başqırd, Alimcan İbrahimov namında bir dəliqanlıdır.

Bunların yanına Nikolay zamanında casusluqda bulunmuş bir sürü əsafil [alçaqlar] toplanıb, islamların hər bir hərəkətlərini ruslara ixbar [xəbər verdilər] və müəssisəyi-milliyəni [milli müəssisəni] təxrib [pozmaq] xüsusunda ruslara pək böyük müavinət [yardım] etdilər. Zənginlərimizi də fəvqəladə yağma etdilər [soydular]. Məsələn, qazax müsəlmanlarına islam bolşevikləri tərəfindən dörd milyon rublə təzminat təhmil olundu [qoyuldu]. Rus-

lara heç də yox. Və o dörd milyonu islamlardan alıb, ruslar və yəhudilərlə bərabər yedilər. Orenburqda, Ufada, Troitskdə, Türküstanda hakəza [onun kimi]. Yalnız Yauşevlərin bolşeviklər tərəfindən yağma edilən əmval [mal] və əmlaklarının miqdarı on yeddi milyon rubləyə baliğ olur [çatır]. Hüseynovları da tamamilən yağma etdilər. Əhali fövqəladə bıqdı [bezdi], nə yapacağını şaşırırdı. Bəziləri hicrət [köçmək] və təbdili-təbəiyyət [vətəndaşlığını dəyişdirmək] üçün uğraşırlarsa da, ona da şimdilik müvəffəq olduqları yoxdur.

Şimdiki halda təkmil [bütün] ümidimiz bolşeviklərin düşməsindədir. İdarə onların əlindən gedərsə, bəlkə bir şey yapa bilərik. Fəqət ayrı ştatlar yarpaq şimdilik imkan xaricində, çünki qüvvət tamamilən bitdi. İdil boyu türklərinin istiqbalı [gələcəyi] pək qaranlıq görünür. Bolşeviklərin Başqırdaş-Tataristan yarpaqız demələri əhalini iğfal [aldatmaq] üçün bir damıtəzvidən [yalan tələsindən], quru bir laf manevrasından ibarət. Qaliba bu inqilabdan da heç bir hüquqsuz və pək zəif olaraq çıxacağız.

Bu son günlərdə bolşeviklərə qarşı böyük bir hərəkət var. Hər yerdə fitnə və üsyan çıxır, lakin bolşevikləri şimdilik almanlar tutduğundan, yerlərində dura bilirlər. Bir gün almanlara lüzumu qalmayınca bittəbii düşəcək, ondan sonra nə olacaq? Rus əhalisində din hissi qüvvətləndi. Moskva əhalisi mütəmadiyən [daimi olaraq] tapınırlar. Nikolayı da pək özləyirlər.

Təkrar əski idarənin övdət etməsi [qayıtməsi] də pək möhtəməldir [ehtimal daxilindədir].

Milli İdarənin qapadılması münasibətilə şu günlərdə Moskvada Milli İdarə rəisi Sədri Maqsudi, Diniyyə Nəzarəti [Din İşləri] rəisi müftü Alimcan əl-Barudi, Maarif naziri Nəcib Qurbanəli və digər böyüklerimiz toplanmışlardı. Uzun müzakirələrdən sonra şimdilik heç bir şey yarpaq qabil olmadığı anlaşıldı. Gələcəkdə nə yapa biləcəyimiz də məlum deyil. Əvvəlcə Moskvada, sonra islamlarla məskun olan digər şəhərlərdə türk əsirlərinə müavinət [yardım] şöbələri açmışdıq. Onların həpsi qapadıldı. Moskvada türk əsirlərinə müavinət üçün bir müsafirxanə açmışdıq. Bolşeviklər bunu da qapatdılar. Binamızı müsadirə etdilər. İştə şu əhval içərisində bir şey yarpaq qabilmi?”

Həmin məktub münasibətilə “Tənin” qəzetəsi “Rusiya müsəlmanları və biz” ünvanlı baş məqaləsində şu sətirləri yazır:

“Rus ixtilalı millətlərin kəndi müqəddəratına hakimiyyəti düsturunu ortaya atan ən mühüm siyasi təzahürlərdən biri olmuşdu. Çarlıq inhilal [süqut] etdikdən sonra, onun müdhış təhəkkümü altında zahirən birləşmiş kimi görünən millətlərin ürəklərini qazanmaq ehtiyacı o qədər qüvvətli bir surətdə hakim idi ki, heç bir hökumət bu düsturu qəbul etməmiş görünməyə cəsərət edəmməyirdi. Xüsusilə bolşevik hökuməti iş başına keçərkən, ən əvvəl iləriyə sürdüüyü

davalardan biri də bu idi. Əslafından [sələflərindən] çox da prinsip sahibi görünən və bu surətlə Rusiyada olduqca uzun bir zaman hakimiyyət mövqeyini mühafizə edə bilən bu firqə də, məəttəəssüf [təəssüflər olsun ki], təəssübə məğlub olaraq kəndi sərmayeyi-qiyamı [inqilabının mayası] olan düsturu müsəlmanlar əleyhinə ixlal etmişdir [pozmuşdur].

Digər tərəfdə Rusiya müsəlmanlarının Rusiyadakı hal və vəziyyəti və bolşeviklərin müsəlmanlara məzalimi [zölmü] haqqında təfəsilatı havi [əhata edən] bir məktub mündəricdir [dərç olmuşdur]. Bu məktubu oxurkən insanın bir tərəfdən bu qədər qəddarənə bir surətdə paymal edilən [tapdanan] milli haqlar üçün ağlayacağı, digər tərəfdən ən müqəddəs düsturların böylə işinə gəldiyi kimi ixlal edilə bilməsindəki sühulətə [asanlığa] qarşı da güləcəyi gəlir. Guya xəfi [gizli] politikanın düşməni olaraq ortaya çıxan, cahanın təzi-siyasətini dəyişdirmək və hər şeyi millətin gözü önündə ədli [ədalətli] olaraq yapmaq davasında bulunan bolşeviklərin də, işlərinə əl verdiyi zaman, başqaları kimi hərəkət edə bilmələri göstərir ki, bütün düsturlar və nəzəriyyələr qələyana gəlmiş [coşmuş] təəssüb [irtica] qarşısında əriyəcək qədər səlabətdən [möhkəmlikdən] məhrumdur. Məsələ müsəlmanlara təəllüq edincə [gəlincə], müf-rit [ifrat] sosialist firqələrin belə ruhunda bir əhli-səlib [səlibçi] zehniyyəti oyanır və o zaman artıq hər

zölm, hər təcavüz təciz edilir [caiz, mümkün görünür].

Rus çarlığını nəhayət devirən qüvvətlərdən biri də şübhəsiz daxildə oyandırdığı ümumi xoşnudsuzluq [narazılıq] idi. Çarskoye Selodan bütün Rusiyalara fərmanfərma olan [əmr verən] çarlar əgər bir az mütəbəssirənə [bəsirətli, uzaqqörən] davranaraq müxtəlif millətlərə birər parça haqq tanımış və istibdad altında əzilən xalqa ara sıra nəfəs aldirmiş olsalardı, ehtimal ki, nifrəti-ümumiyyə bu qədər böyüməz və Rusiya bugünkü anarşiya düşməzdi. Çarlığın xələfi olan hökumətlər, hər şeydən əvvəl, sələflərini düşürən səbəbləri arayıb ondan ehtiraz etməklə [çəkinməklə] mükəlləfdirlər. Təəssüflə görürük ki, çarlığın qoyu [qatı] müstəbid zehniyyəti yerinə qaim olan qoyu sosialist-bolşevik ruhu belə eyni xətanı işləməkdən qurtulammamışdır.

Rusiyada sakin olan [yaşayan] türklər və müsəlmanlar ən çalışqan, ən sakin, ən məvhiyyətkar [təvazökar] bir ünsür təşkil edirlər. Rusiyanın tarixi həyatında kəndisinə ümuri-daxiliyyədə [daxili işlərdə] ən az zorluq verən türk və müsəlman ünsürü olduğu halda, şayani-istiğrəbdır [təəccüblüdür] ki, ən çox əzilən də yenə bu ünsür olmuşdur. Kəndisini bütün rus kəlisasının [kilsəsinin] rəisi-ruhanisi elan edən çar üçün bu təəssüb siyasəti bir dərəcəyə qədər mənalı ədd [hesab] edilə bilərdi.

Lakin bolşeviklər üçün o qədərçik

bir məzərət [bəhanə] belə yoxdur. Rusiyada bilxassə insaniyyətə pərvərliklə məruf olan [tanınan] və insanlar arasında din və milliyət fərqlərinin niza və cidala [dava-dalaşa, çəkişməyə] səbəb olmamasını istəyən sosialistlərin iş başına gəlməsi və millətlərin müqəddəratına hakim olmaları əsasını elan etmələri, bizdə bu nöqtəyindən nəzərdən yeni ümidlər oyandırmışdı. Şimdi görürük ki, rus bolşeviklərinin də sosialistliyi “La Viktua” qəzetəsində hər bəhanələrini yüksəldən Qustav Hervenin sosialistliyindən pək fərqli deyilmiş. Daxildə və xaricdə bizim Qafqaz və Rusiya müsəlmanlarına verdiyimiz əhəmiyyəti fəzlə bulanlar, bu qitələrdə sakin olan din və irq qardaşlarımızın bulunduğu vəziyyəti və bizim onlara qarşı duyduğumuz hissiyyəti təqdir edə bilməyirlər deməkdir. Gərək Qafqaziyada və gərək bütün Rusiyada bizi əlaqədar edən səbəblər fəth və ilhaqi-ərazi arzuları deyildir. Türkiyə tamamiyyəti-mülkiyyəsinə [ərazi bütövlüyünü] mühafizədən və hüdudlarını qabili-müdafiə [müdafiəyə qadir] bir halda bulundurmaqdan başqa bir mənfəəti-ərziyyə [torpaq qazanmaq] arzusu təqib etməz və etməyəcəkdir. Osmanlı imperatorluğu dünyada yeganə qüvvətli və müstəqil türk hökuməti olduğu kimi, xilafəti-islamiyyə [islam xilafəti] sifəti-cəlisini [uca sifətini] də haiz bulduğundan [daşdığından], türk və müsəlmanların həyat və müqəddəratına bəsbütün laqeyd qalmmaz. İştə bizi Qafqaziya

işləri ilə o qədər qüvvətli bir surətdə məşğul olmağa sövq edən səbəb olduğu kimi, hərbin ilk dövrəsində rusların təcavüzatına məruz qalan İranın imdadına qoşmamızın da hikməti budur. Osmanlı imperatorluğunu tərkib edən [əmələ gətirən] türk müsəlmanların ürəkləri, hər nəradən olursa-olsun yüksələn bir türk və ya müsəlman fəryadına qarşı laqeyd qalmmaz. Həm-irqimiz [irqdaşımız] və həm-dinimiz olanların zülm və qədr [təzyiq] altında əzilməsinə təhəmmül edəmməz [dözə bilməz]. Bu sadəcə bir siyasət məsələsi deyil, bir hissiyyəti-milliyə və diniyyə [milli və dini hisslər] məsələsidir. Bu gün böyük bir hər b içində, vase [geniş] cəbhələrdə döyüşən Türkiyə, Rusiyanın içərilərində bulunan millətdaşlarının feilən imdadına şitab edəcək [qoşacaq] vəsaitdən [vasitələrdən] məhrumdur, fəqət artıq Qara dənizdən əlaqəsini kəsən və Boğazlar xəyalatından [xülyasından] vaz keçən Rusiya, atı [gələcək] üçün Türkiyə ilə bir dostluq əqdində [sazişində] bir fayda təsəvvür edərsə, bilməlidir ki, bunun birinci şərti Rusiyadakı türk və müsəlmanların digər millətlərə verilən hüquqdan məhrum buraxılmamasıdır.”

“ÜMİDSİZLİYƏ, YƏ’SƏ YER VERMƏYƏRƏK ÇALIŞMALIDIR!”

Cəhənnəm-nümun [cəhənnəmi andıran] toplar, tufənglər ağızlarını yumduğu zaman bir “dövri-cədid” [yeni bir

dövr] başlanacaqdır. Genə hər kəs öz adi işlərinin dalınca qoşacaqdır. Bu dövrü-cədidə kimlər salamat çıxacaq, kimlər məhv olacaq, kimlər ismən müstəqil olaraq bir “müstəmləkət” (müstəmərat [müstəmləkə]) halına girəcək, kimlər istiqlalını görəcək kimi məsələlər vardır ki, bunları ümumsülh müahidəsi [sazişi] göstərəcəkdir. Fəqət “ağlamayan uşağa süd verməzlər” zərbi-məsəlinin məfhumunca [mənasına uyğun olaraq], “istiqlal və istiqbalını” təmin üçün yaşayan, gecə-gündüz yorulmadan çalışan, çağırın, bağırın və bir çox “zahiri təcəmmülatla” [zahiri bəzəklərlə] vaxtını, fürsətini itirməyən bir millət özünü tanıdacaq, “varlığını” hiss etdirəcək, istiqlalını alacaq və “əl birliyi ilə” mətin əsaslar üzərinə cümhuriyyətinin bünövrəsini qoyacaqdır.

Lakin əvvəl dünyaya gəlmək və beynəlmiləl ailənin müstəqil bir üzvü olmaq lazımdır. Sonra isə daxili islahat və tənzimata [nizamlamalara] çalışmalıdır. Ancaq səmimi inanış və imanla çalışmalıdır. Öz rahatını düşünən və işə yaramayan adamları iş başına keçirən və keçirmək istəyən bir millət daima axsar, iş görəmməz və “qaşını qayırarkən gözünü çıxarar.”

Biz də başqa millətlər kimi istiqlalımızı, hürriyyəti-şəxsiyyəimizi [şəxsi azadlığımızı] müdafiə etməliyiz. Canlı qüvvələrimizi toplamalı və hər işdə etidalı gözləməliyiz. Bizə və bizim vəziyyətimizdə olanlara ifrat və təfrit [normadan çox irəli getmək də, geri qalmaq da] əlverişli olarmaz. Əvvəlcə

hamımız boyunduruğa qoşularaq “arabamızı” çamurdan, bataqlıqdan çıxarmalı, sonra bir para danışıqlarımıza başlamayılıq. Hökumətlə camaatın arasında gözə görünə biləcək uçurumlara heç yer verməməliyiz. Hər kəs bir vəzifə başına keçdiyi zaman millətinin gələcəyi qarşısında məsuliyyətini im’ani-nəzərdən [diqqət nəzəridən, nəzər-diqqətdən] keçirməli və hüsn-niyyətlə çalışmalıdır. Öz istiqamətini, qüvvəsini müəyyən etmədən işə girişməməlidir. “Hökumət işlətmək” çox da asan iş deyildir: o da bir məktəbdir, onu da bitirməli, nəzəriyyəti öyrənməli, əməliyyatını [praktikasını] yapmalıdır. Hər zaman, hər məkanda olduğu kimi, əlbəttə işin başlanğıcında bilməyərək, düşünməyərək səhvlər mümkündür, amma düşünərək olan səhvlərin nə “ləkəsi” silinər və nə də əfv olunur.

Bizim istiqlalımız məsələsində çoxlar ümitsiz və məyus görünürlər, ancaq inanmalıdır ki, doğulub bəslənən, yavaş-yavaş böyüyüb ayaq açan, “adax çeçək” etməyə [ilk addımlarını atmağa] başlayan bir uşaq bir gün gələcək ki, “yüyürməyə” də qabil olacaqdır. Millətlər müharibəsi “cahangirliyə” [imperializmə] zərbə endirərək xırda millətlərin istiqlalını, hüquq və ictimaiyyətini “yumruqlardan” müdafiə etmək fikri ilə qurtarır. Hər yerdə bəşər hüququ üçün bayraqlar ucalır, inqilablar qalxır. Demək, indiyə qədər ayaq altında əzilən xırda millətlər öz arzularına çataraq, müstəqil olmalarına

şübhə etməməlidir. Bir “dövri-cədidə” müstəqil olaraq daxil olan millətlər üçün əvvəllərdə ağır olacaqsada, sonraları aydınlıq olacağına iman etməlidir.

Azərbaycan Cümhuriyyəti də başqa cümhuriyyətlər arasında bir yer tutacağına inanmalı və ümitsizliyə, yə'sə “əlvida ilə” çalışmalıdır.

Hüseyn Mirzəcamalov

ÜMİD İLƏ YAŞAYIN!

Bu günlərdə siyasət dünyasında bir dəyişiklik vücuda gəldi. Bu yeni növdəzi-siyasət [siyasətin yeni doğulmuş uşağı], ehtimal ki, çox insanların ümidini öldürdü. Fəqət ümid ölməməlidir. Məazallah [Allah eləməsin], ümidimiz ölərsə, yə's [məyusluq] dirilər, yə's dirilərsə bizi boğar. Binaileyh [ona görə], parlaq bir ümidlə istiqbala [gələcəyə] baxmalı. Bizi boğmaq istəyən yə'si biz özümüz boğmalıyıq.

Dünya məhəlli-həvadis [hadisələr meydana] olduğu üçün bu kainat-hadisatda [hadisələr dünyasında] hər şey zühuryab ola [meydana çıxsa] bilər. Mənim və sənün ümid və arzumuz xilafına [ziddinə] olaraq pək çox şeylər törəyər. Lakin şu hallar, əzmi-xüruşanımızı [coşub-daşan əzmimizi] dayandırmamalıdır. Biləks [əksinə], daha da bizə mətanəti-qəlbiiyyə [mənəvi mətinlik] bəxş etməlidir.

* * *

Dörd sənədən fəzlə yaşamaq ləyaqətini göstərən cahən siyasəti, şimdiki başqa bir simayi-həyat göstərməyə başladı. Şu zaman əsnasında müzəffəriyyətdən-müzəffəriyyəyə payəndaz olan [qələbədən-qələbəyə qoşan] alman ordusu, alman siyasəti başqa bir hal göstərir kimi... Taleyi-hərb və siyasət [hərb və siyasət ilahı] – əhvəla nəzərən [vəziyyət onu göstərir ki] – İngiltərə tərəfində ərzi-ibtisam edir [gülümsəyir]. Zətən ümumi Cahən müharibəsi, İngiltərə-alman cidali-möhtəşəmi [möhtəşəm çəkişməsi] deyilmidir? Dörd sənə zərfində Mərkəzi dövlətlər tərəfində görünən iqbalı-cidal [müharibənin taleyi; bəxt], bu gün İngiltərə və yoldaşları tərəfində ərzi-didar edir [üzünü göstərir].

Yaşamağa layiq olanlar yaşaya biləcəkdir. İştə qanuni-təbiət [təbiətin qanunu] böylədir. Öylə isə, yaşamağa ləyaqət kəsb etmək [qazanmaq] istəyən bizlər bu haldan təzyidi-ümid etməliyiz [ümidimizi artırmalıyıq], edə bilməliyiz. “Və la təy'əsu...” hikməti-həyatiiyyə və ictimaiyyəindən qafil olmayalım. Yə's ruhun ölümü, ümid isə ruhun həyatıdır. Siyasəti-milliiyyə nə simada görülərsə-görünsün, ancaq millətimizdəki çöhreyi-ümid [ümidli çöhrə] yə'sdar [məyus] olmamalıdır. Böyük Hamidin atidəki [aşığıdakı] şeirini guşi-huşumuza [ağıl qulağıma] guşvarə [sırığa] edəlim:

*Öylə bir əzm ilə çıxdım ki, yola,
Qarşıma çıxsada məzarım, dönməm!*

Ümidi-iqbal və istiqbal ilə [xoş günlərə və gələcəyə ümidlə] yaşayalım, qardaşlar! İnkisari-xəyal və amala [xəyal və arzuların qırılıb parçalanmasına] düçar olmayalım. Layətəzəlzəl [sarsılmaz] və layəmut [ölümsüz] bir əzmi-mətanətlə siyasi şəhrahi-həyatımızı [həyat yolumuzu] təqib edəlim.

İstiqbal, məyusi-həyat olanların deyil, qırılmaz və ölməz ümidlə çalışanlarıdır. Müəllim Naci deyir:

*Ümmid ilədir bükayi-ətfal
Ümmid ilədir cahanda hər hal*

*Bakı,
Əbdülsəlimzadə
Məhəmməd Hadi*

HƏRDƏNBİR

Qabaqlarda küçəyə çıxardın, görərdin ki, bir yekəqarın, uzunbiğ, belində şaşqa və tapança, əlində də çubuq bir adam durubdur. Buna “qaradavoy İvan” deyirdilər. Özü də ki, Niqolayın vaxtında olardı.

Sonralar da küçəyə çıxanda görərdin ki, qaradavoy İvanın yerində indi də “qrajdanin Matvey” durubdur. Buna da “milisioner” dedilər. Özü də Kerenskinin vaxtında idi.

Bir az sonra genə küçədə gördük ki, “qrajdanin Matveyin” yerində “tovariş Stepan” durubdur. Buna da “Krasni qvardiya” ad qoyublar. Özü də bolşeviklərin zamanında idi.

İndi də çıxırsan görürsən ki, “tovariş Stepanın” yerində “yasavul Məmrəcəfər”lə ingilis saldatı bərabər durublar. Bu da indiki zamanədədir. Gələcəkdə genə nə görəcəyik, onu da Allah bilir.

* * *

Məşədi Mahmud gördü ki, yasavul İmamqulu ingilis saldatı ilə şirin söhbət edirlər. “Vaxsey, ədə bu İmamqulu ingilis dili də bilirmiş!” Məşədi Mahmud təəccübənə bunlara yavuuq gəlib gördü ki, xeyr, bunların söhbəti çox şirindir, başladı qulaq asmağa:

İngilis saldatı:

- The... eve...!!

İmamqulu (barmağı ilə göstərək):

- Qinta avlis persiyanski rabatay.. iznayeş!

- Persiyan... Persiyan...

İmamqulu (Məşədi Mahmuda gücənərək):

- Ədə, ingilis dili bilmirsən? Gör bu saldat nə deyir? - Genə saldata: - Mənim... yasavul azərbaycanski... iznayeş, izdraski pajaluska - deyib saldata əl verib, tez cibindən “Ekstra” papirosu çıxarıb ingilis yoldaşına təklif eylədi.

Məşədi Mahmud dedi:

- Balam, belə ki olmaz. Sən onun dilini bilmirsən, o da sənin. Bari heç olmasa bir dənə dilmanc tapın ki, sizə dilmancılıq eyləyib başa salsın.

Buna cavab gendə duran Kərbəlayi İbrahim dedi:

- Balam, onda gərək şəhərdəki cə-

mi “postlarda” bunlardan savayı bir dilmanc da qoyulsun ki, bunlar biri-birini başa düşsünlər!

Baxdım gördüm Kərbəlayi İbrahim insafən düz danışdı.

* * *

Dünən səhər evdə yatmışdım, sübh tezdən gördüm ki, qapımız bərk döyülür. Tez durub gedib qapını açdım. Gördüm bizim qomşu Baba Hacıdır. Dedim:

- Xeyir ola, nə var bu tezdən?

- Axı, ay filankəs, bir dara düşmüşəm, gərək nə təhər olsa mənə kömək edəsən!

- Nə olubdur, balam?

- O olubdur ki, belə mənim kantom üçün bir ərizə yazan lazım olubdur. Təvəqqe edirəm müzayiqə etməyəsən [köməyini əsirgəməyəsən]. Bax, bu da qabaqca min beş yüz manat pul, al. Lap iki min də desən vərəcəyəm, hətta üç min də, çünki işim bərk yerdədir. Müştərilər kəsibdir qapımı, ancaq bircə yazan yoxdur. Təvəqqe edirəm elə bu saatda gələsən.

- Balam, nə ərizə, nə dildə? Bəlkə heç mənim yazmağa qabiliyyətim yoxdur?

- Yox, bilirəm ki, səndən savayı bunu heç kəs bacarmaz. Çünki sən oxumuş bir adamsan. Təvəqqe...

- Axı bir də görüm kimə və nə dildə yazılacaqdır?

- Heç, ingilis dilində... Bircə təvəqqe edirəm gələsən. Çay içməyibsənsə çay da alaram sənün üçün. Bircə tez ol...

Mən fikirləşib gördüm ki, hərgah buna desəm ki, balam, doğrudur mən bir az oxumuşam, ancaq təkcə türkcə, farsicə və rusicə yaza bilirəm, ingilis dilini mən bilmirəm, onda o deyəcəkdir yalan deyirsən, oxumuş adam gərək hər bir dili bilsin. Qərəz, dedim:

- Bilirsən nə var, qonşu? Sözü düzü, heç ərizədən-filandan başım çıxmaz, yaxşısı budur ki, sən get filan küçədəki ərizə yazan zərgəri gör. Orada bir mətbəə var, bir oraya göz yetir. Sonra səndən aşağı küçədə “dəndan-sazı” [dişqayıranı] gör, əttar [ətriyyat və ədviyyat satan] Məşədi Qasımı gör, sonra da baqqal Kəblə Rüstəmi gör və saatsaz Heydəralını gör ki, bəlkə bunlar indi də ingilis dilində sənün üçün ərizə yazalar.

Hərifin beyninə batıb, xudafiz əyləyib getdi. Mən də gedib təzədən soyunub yatdım.

Bir naxoş

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- İngiltərə Bəhriyyə ərkanı [Donanma qərargahı] ticarət donanmasının bütün xidmətçilərinə elan etmişdir ki, təşrini-saninin [noyabrın] 25-inədək silahlarını “Prezident Kruqer” vaporuna təslim etsinlər.

- Ərzaq Nəzarəti vəkili Balaxanı-Sabunçu polismeysterinə müraciətən rica etmişdir ki, Tağıyev fabrikasından bəzzaziyə malı [parça, arşın malı] istə-

yən kənd cəmiyyətlərinə xəbər versin ki, mal almaq üçün xüsusi cəmiyyətlər təşkil edərək vəkillər intixabı ilə [seçməklə] nə qədər mala ehtiyacları olduqlarını siyahı üzrə Ərzaq Nəzarətinə pişnihad [təqdim] etsinlər.

- Bir neçə İran tacirlərinin vəkili, Bələdiyyə İdarəsinə bu məzmununda bir ərz-hal təqdim etmişdir: Fövqəlzikr [yuxarıda adı keçən] tacirlərin eylülün [sentyabrın] əvətilində [əvvəllərində] Bakı gömrükxanasında 12360 put 37 girvənkə çayları var idi. Gömrükxana bolşeviklərin yağmasına düçar olduqdan sonra cümlətəni 684 put çay qalmışdı. Türklər şəhərə daxil olduqdan sonra həman çaydan 179 cə'bə [qutu] öz ehtiyacları üçün göndərmişdilər. Bundan sonra gömrükxanada 147 put çay qalmış. Bu da ki, şəhər tərəfindən həcz [müsadirə] edilir. İşbu həczin əleyhinə etiraz edilir, çünki Azərbaycan Cümhuriyyəti Ərzaq şöbəsinə xüsusi əşxasın [şəxslərin] malını həcz etməyə ixtiyar verməmişdir.

- İkinci realnı məktəbi İngiltərə əsgəri hissələri ilə tutulduğu münasibətilə dərslər düşənbə [bazar ertəsi] günü noyabr ayının 25-indən müvəqqədən ikinci növbə ilə saat 2-dən başlayaraq İkinci Ünas [qızlar] gimnaziyasında davam edəcəkdir. Qubernski və Tatarski küçələrin küncündə, erməni kilsəsi ilə rubəru [üzbəüz]. Dərslər Şamaxı yolunda məxsusi binaya köçənədək burada davam edəcəkdir.

- Dünən Bələdiyyə qulluqçuları, Bələdiyyə mülkündəki soyuqdan do-

layı işləməmişlərdir. Bələdiyyə İdarəsi mazot gətirə bilmədiyindən buxar sobalarını yandırmayıb.

- Bələdiyyə İdarəsinin 29 nəfər rus qulluqçularının imzası ilə Bələdiyyə İdarəsinə bir ərizə təqdim edilmişdir. Ərizədə tələb edilir ki, cümə günü bayram etməyi dəyişib bazar günü bayram edilsin.

Vaporlar vürudu [gəlişi]

Təşrini-saninin [noyabrın] 21-ində Ənzəlidən “Arxangelsk” nam [adlı] vapor varid olmuşdur [gəlmişdir]. Vapor xüşkbar [quru meyvə] gətirmişdir.

- Təşrini-saninin 22-sində, cümə günü saat 1 radələrində Ənzəlidən “Oryol” nam sərnəşin vaporu varid olmuşdur [gəlmişdir]. “Oryol” Bakıya gəldikdən sonra Ənzəliyə qayıdaraq 560 nəfər sərnəşin gətirmişdir. “Oryol” şənbə günü, təşrini-saninin 25-ində Ənzəliyə gedəcəkdir.

Çörək qəhətliyi

Bələdiyyə İdarəsinin Ərzaq şöbəsi üzvü müxbirimizlə etdiyi müsahibəsində işbu məlumatı vermişdir:

Şəhərdəki çörək qəhətliyi fəqət [ancaq, yalnız] ətrafdan taxıl gətirilmədiyindən nəşət etmişdir [əmələ gəlmişdir]. Bir həftə yarım ki, Azərbaycan dəmiryolları yağışdan xarab olduğu üçün işləməyir. Bu vaxtadək də bir girvənkə şəhərə buğda gəlməmişdir. Çörək qəhətliyini bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] qəsdilə Ərzaq şöbəsi 10000 put arpa unu vermişdir ki,

böyük çörəkçi dükanlarında bişirilib əhaliyə verilsin. İşbu çörək, Ərzaq şöbəsi nəzarəti altında bişirilib əhaliyə iki rublədən satılacaqdır. Böyləliklə 3-4 gün şəhərə çörək kifayət edəcək, o vaxtadək də dəmiryolları fəaliyyətə başlar da yollardakı taxıl şəhərə varid olar [gəlib çatar].

Əlavə, Ərzaq şöbəsinin məlumatına görə, bütün dəyirmanlarda, başda Ağabala Quliyevin dəyirmanı olmaq üzrə, taxıl mövcuddur. Dünən Ərzaq şöbəsi bunlara təklif etmişdir ki, ya əhaliyə və yaxud Ərzaq şöbəsinə un versinlər. Bunlar imtina edərlərsə, hökumət qüvvəsi ilə taxıl həz [müsadirə] ediləcəkdir.

Ərzaq şöbəsi Kuban nahiyəsində taxıl alır, fəqət vəsaiti-nəqliyyə [nəqliyyat vəsaiti] yoxluğundan naşi [ötrü] mal ilə mübadilə etmək məcburiyyətində qalmışdır. Əvəz ediləcək cövhəri də hal-hazırda Ərzaq şöbəsi ümumi əsas üzrə növbə ilə alır. Bundan dolayı Ərzaq şöbəsi işbu günlərdə Müttəfiqlərə müraciət edərək, Lənkəran qəzasında taxıl almağa müavinətdə bulunmağı [kömək göstərməyi] rica etmişdir ki, Müttəfiqlər ərkani-hərbi [hərbi qərar-gahı] xüsusi vəsiqələr verməlidir ki, orada taxıl almaq mümkün olsun.

İngiltərə komandanlığı işbu təklifi qəbul edərək dünən xəbər vermişdir ki, şəhərin Lənkəran qəzasından taxıl alması əleyhinə deyildir.

Türklərdən qalan çörəyi də Bələdiyyə İdarəsi götürəcəkdir. Böyləliklə şəhərdəki çörək qəhətliyi müvəqqəti

bir şeydir. Vaxtilə bərtərəf ediləcəkdir [aradan qaldırılacaqdır].

Müsəlman ictimaiyyəni-inqilabiyyunlarının [sosialist inqilabçılarının] iclası

Cümə günü təşrini-saninin [noyabrın] 29-unda, axşam saat 6-da, “Türk Ocağı”nda müsəlman ictimaiyyəni-inqilabiyyunlarının müşavirəsi təyin edilmişdir. Məsləkdaşlardan rica olunur ki, vaxti-müəyyənədə [təyin olunmuş vaxtda] təşrif gətirsinlər. Firqəyə hüsn-təvəccöh [rəğbət] göstərənlərin də təşrifi mütəmənnadır [arzu edilir]. Müzakirə ediləcək məsail [məsələlər]:

1) Əhvali-hazirə [mövcud vəziyyət];

2) Təşkilat vəzifəsi və iclasda nəşət edəcək [meydana çıxacaq] məsail.

Dəmiryol hərəkətinin təcidi

Dünən Tiflislə dəmiryol hərəkəti təcidi [bərpa] edilmişdir. Saat 8-də Bakıdan Tiflisə 3 nömrəli tren rəvanə olmuşdur [yola düşmüşdür]. Dəmiryolları Türk qoşunları tərəfindən düzəlmişdir.

Firəng qoşunlarının vürudu [gəlişi]

Bakıda məlumat alınmışdır ki, Tiflisə firəng qoşunları daxil olmuşdur. Əlavə, Gürcüstanın başqa yerlərində bir firqə [diviziya] firəng piyada qoşunları yerləşdirilmişdir.

Könüllü orduda

Bakıda alınmış məlumata görə, ge-

neral Denikinın ərkanı-hərbınə [hərbi qərargahına] Müttəfiqlər hərbi mürəx-xəsliyi [nümayəndəliyi] gəlmişdir.

Ümumrusiya Hökuməti nəzdində Könüllü ordu nümayəndəliyinə mi-ralay [polkovnik] Lebedev təyin edil-mişdir.

MÜTƏFƏRRIQƏ [MÜXTƏLİF XƏBƏRLƏR]

Londradan Misirə təyyarə səyahəti

İngilis təyyarə zabitlərindən iki kişi [nəfər] rəfaqətlərində [yanlarında] ma-kinistləri bulunduğu halda, Londradan uçaraq və 2000 mil məsafə qət edərək Misirə vasil olmuşlardır [çatmışlardır]. Bunlar əsnayi-rahda [uçuş müddətində] petrol almaq üçün yalnız iki dəfə yerə enmişlərdir.

BAKİ ŞƏHƏR İDARƏSİ ƏRZAQ ŞÖBƏSİ

Tərəfindən aşağıdakı çörəkçi dükanla-rına arpa unu buraxılıb, camaata girvən-kəsi 2 manatdan çörək satılacaqdır.

Beli qorodda:

Müstəhlik cəmiyyəti – “KÇNİTO”

Müstəhlik cəmiyyəti – “Şibayev”

Çornı qorodda:

Müstəhlik cəmiyyəti – “Nobel”

Bayılovda:

Bayılov şosesində 84 – Kiriyaqidinin dükanı

Bayılov şosesində 84 – Hüseyin Fərəc oğlu

Şəhərdə:

Şamaxinski 15 – “Qretsiya”

Şamaxinski 26 – Şeremetyev
Krasni krest caddəsində 18 – Popon-dopullo

Merkuryevski caddədə 19 – İvanov

Krasnovodski caddədə 39 – Eftivulis

Nijni Priyut caddəsi Krasnovodski

küncündə 144/53 - Komişidi

Çadrovı və Tatarski caddələrin küncün-də – Xristopulo

Vodovozni caddədə 10/12 – Eliftiriadi

Balaxanski 84 – İqropullo

6-ıncı Zavağzal Poroxovoy caddənin küncündə 12/22 – Kirakosyans

Stanislavski caddə 66 – Xaçaturyans

Stanislavski caddə 97/99 – Ovanes-yans

Şaxski caddə 35 – Məşhədi Abdulla Abutalıb oğlu

Bolşoy Morskoy Balaxanski caddənin küncündə 80/45 – Faqurin

Bolşoy Çəmbərəkənd caddəsi 83 – İbad Abdulla oğlu

4-üncü Qanlıtəpə Tatyanski caddə küncündə – Avakov

Aleksandro-Neovski sırada – İsmayılov

Sabunçuda:

Dmitriadi (Kazak çörəkçi dükanı) – Cavadovun 92 nömrəli evi

Zabratda:

Volçkinski caddədə Kərimovun 43 nömrəli evində Məhəmmədrəsul Ağarza oğlunun dükanı

Aşağıdakı dükanlar çörəyi yarısı arpa və yarısı buğda unundan pişirib 3 manat 60 qəpikdən satacaqlar:

Kolyubakinski caddə 29 – Lipiridi

Çelyayev Aleksandro-Neovski sıra – Lipiridi

Krasnovodski və Kamenitsi caddənin küncündə Pivovarovun dükanı

Bakı Şəhər İdarəsi Ərzaq Şöbəsi

6/1

ƏRAZİ VƏ DÖVLƏT ƏMLAKI NƏZARƏTİNDƏN

Bununla ümuma elan olunur ki, Ərazi və Dövlət Əmlakı nazirinin qə-rardadına binaən [görə], Azərbaycan Cümhuriyyəti təhti-idarəsində [idarəsi altında] olan Bakı quberniyası, Cavad uyezdi, Muğan səhrasının yerləri işbu il müddətində, yəni 1919 kanunu-əvvəlin [dekabrın] 31-inə kimi **müzayidəsiz [hərracsız] (torqsuz) olaraq əkin əkmək üçün** ancaq kənd cəmiyyətlərinə, onların üzvlərinə və kəndlilər zəhmətkeş şirkətlərinə [kəndlilərin qurduqları əmək birliklərinə] icarəyə veriləcəkdir.

Bu yerlər işbu elandan 15 gün müddətinə kimi, yəni 5 kanunu-əvvəl tarixinədək Cavad uyezdi Petropavlovka (Qalaqayın) kəndində Muğan səhrası mühəndis[i] P. N. Klimenkonun təhtisədarətində [başçılığı altında] xüsusi heyət tərəfindən icarəyə veriləcəkdir.

Müəyyən vaxtdan sonra yerlər müzayidəsiz icarəyə verilməyəcəkdir. Muğan səhrası yerlərini icarəyə götürmək arzusunda olan kənd cəmiyyətləri, üzvləri və zəhmətkeş kəndlilər şirkətləri kanuni-əvvəl[in] 5-indən gec olmamaq şərti ilə bu barədə də Petropavlovka (Qalaqayın) kəndindəki xüsusi heyət sədri mühəndis Klimenko cənablarına ərizə pişnihad [təqdim] edib arzu etdiyi yerin məhəllini [yerini] və miqdarını göstərməlidir.

Yerlər 50 desyatin və yuxarı miqdarda əlahiddə qitələrlə [ayrı-ayrı hissələr halında] icarəyə verilir. Bunların məhəlli [və] hüddudu [yeri və sərhədi] xüsusi planda nişanlanmışdır. Həmin planı Petropavlovka (Qalaqayın) kəndində xüsusi heyət sədrində görmək mümkündür.

Qitələri hissə ilə də icarəyə verməyə

xüsusi heyət nazir tərəfindən müvəkkildir.

İcarə haqqı üç növlə veriləcəkdir:

1. Pul ilə – hər desyatınə 11 manat olmaq şərti ilə;

2. Mal ilə – əkiləcək yerin məhsulundan əkin növünün hər desyatın[in]dən bu qərar ilə:

1) Buğda və yaxud noxud əkilərsə 5 put

2) Arpa və qarğıdalı əkilərsə 2/7 put

3) Pambıq əkilərsə birinci məhsuldan 3 put

4) Darı əkilərsə 10 put

5) Küncüd əkilərsə 3 put

Hərgah kartof və bağça əkilərsə, əvəzinə yuxarıda yazılan məhsulat verməlidir.

3. Su pulu – hər desyatınə 25 rublə.

Yer və su üçün veriləcək pul 2 qışt [hissə, pay] ilə verilir: yarısı yeri aldıqda və o biri yarısı da 1 iyul 1919-da.

İcarə haqqı veriləcək mal, məhsulat ələ gəldikdən sonra verilir. Pambıq və küncüd üçün 1 təşrinə-əvvəl [oktyabr] 1919 və qeyriləri üçün 1 iyul 1919 tarixdən gec olmamaq şərti ilə icarə haqqı xəzinəyə və yaxud xüsusi sborşçikə (pul yığan) verib, heyət tərəfindən verilmiş qəbzələr alınır.

İcarə haqqı olaraq verilən mallar isə icarədarlar tərəfindən Qaradonlu, Mürsəli, Saatlı, Qalaqayın [kəndlərində] və Salyan şəhərində vəqə dövlət ərzaq anbarlarına təhvil verilir. İcarədarlara su növbətlə buraxılıb, vaxtdan, miqdardan və məhsul növündən asılı olacaqdır. Muğan səhrasındakı yerləri icarəyə götürmüş kənd cəmiyyətləri üzvləri və zəhmətkeş kəndlilər şirkəti işbu elanda göstərilmiş və xüsusi qanunlarla elan olunmuş şərait əsası ilə xüsusi heyətlə şərtnamə bağlamalıdır. Bu

şəraitləri Ərazi Nəzarəti dəftərxanasında (Telefon caddəsində, nömrə 6), Bakı Ərazi İdarəsində (Vodovozni caddə, nömrə 8) və Gəncə Ərazi İdarəsində (Gəncə şəhərində) və Cavad, Şamaxı, Göyçay, Quba uyezdləri naçalnik və mahal pristavları dəftərxanalarında və həmçinin Qalaqayında xüsusi heyət dəftərxanasında (Muğan səhrası mühəndis dəftərxanası) görmək mümkündür.

Yuxarıda göstərilən vaxt müddətində kənd cəmiyyətlərinə, üzvlərinə və zəhmətkeş kəndlilər şirkətlərinə icarəyə verilməyən Muğan səhrası yerləri müzayidə ilə [hərracla] arzu edənlərə icarəyə veriləcəkdir. Bu barədə xüsusi elan olunacaqdır.

Ərazi naziri dəftərxanası

Hamam

İcarə verilir Yuxarı Təzəpir caddəsində “Hacı Yunis” hamamı. Arzu edənlər, Merkurievski caddədə Əşrəfovun mağazasına müraciət edə bilərlər.

Lazımdır

Türkcə və rusca bilən hesabdar (buxqalter). Ünvan: Bazarnı caddədə Qubernskinin küncündə Heydər Möhsünovun mağazası.

Doktor Krinski

Sifilis, əmrəzi-tənəsüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərzinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağıyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünəs əmrəzinə [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [gecə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstəxanası mövcuddur.

209

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyəyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şafi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İxtar

səh. 459. “Ərbəin”: İmam Hüseyn və tərədarlarının şəhid edilməsinin 40-cı günü; hicri təqvimlə səfər ayının 20-sinə düşür.

Bakı, 25 təşrinə-sani

səh. 461. “C. D.”: bu imza Ceyhun bəy Hacıbəyliyə məxsusdur.

İngilis kralının nitqi

səh. 461. Burada söhbət kral V Corcdan gedir.

“...İngiltərə xalqının asudəliyini təmin üçün bir özül tikiji kimi böylə asan bir fəaliyyətdə onları buraxmaz...”: cümlənin bu hissəsi belə başa düşülməlidir: “...İngiltərə xalqının asudəliyinin özülünü qoymaq kimi nisbətən daha asan bir fəaliyyətdə onları tərək etməz...”

Gürcü teleqraf acentəliyindən

səh. 461. “...Arxangelskdə təzə müvəqqət hökumət təşkil edilmişdir.”: burada söhbət Şimal Vilayəti Müvəqqəti Hökumətindən gedir.

“İsmailiyə”: Ukraynanın İzmail şəhəri nəzərdə tutulur.

Royter acentəliyinin teleqrafları

səh. 462. “...Fransa Həmkarlar İttifaqının Mərkəzi Komitəsi Alman Cümhuriyyətini...”: “Alman Cümhuriyyəti” deyərək, burada Veymar Respublikası nəzərdə tutulur.

Türkiyə mətbuatı

bolşeviklər haqqında

səh. 463. “...Rusiya müsəlmanları arasında pək mötəbər bir zat tərəfindən

yazılmış...”: Burada söhbət, Yusif Akçuralıdan gedir.

səh. 465. “Həmin məktub münasibətilə «Tənin» qəzetəsi “Rusiya müsəlmanları və biz” ünvanlı baş məqaləsində...”: bu məqalənin müəllifi çox güman ki, Hüseyn Cahid Yalçındır.

Ümid ilə yaşayın!

səh. 469. “Və la təy’əsu...”: Quranın Yusif surəsinin 87-ci ayətindən bir parça. Ayənin bu hissəsi və davamı belədir: “Və la təy’əsu min rəvhillahi, innəhu la yə’yəsu min rəvhillahi illəl qövmül kafirun.” Mənası: “Allahın rəhmətindən ümid kəsməyin, çünki kafirlərdən başqası Allahın rəhmətindən ümid kəsməz.”

“Böyük Hamidin...”: Türk şairi Əbdülhaq Hamid nəzərdə tutulur.

səh. 470. “Ümmid ilədir bükəyi-ətfal”: “Uşaqların ağlaması ümid ilədir; uşaqlar ümidlə ağlayar.”

Hərdən bir

səh. 471. “Bir naxoş”: Bu imza Məmmədəli Səfərova məxsusdur.

Çərşənbə, 27 noyabr 1918-ci il, nömrə 50

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 22 səfərlümüzəffər sənə 1337. 27 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

“AZƏRBAYCAN” QƏZETƏSİ İDARƏSİNDƏN:

Mürəttib və qulluqçuların məvacibi artırılması və sair məxaricətin [xərclərin] çoxalmasından naşi [ötrü] “Azərbaycan” qəzetəsinin bu gün 27 təşrini-sanidən hər nüsxəsi 70 qəpiyə satılacağına qəzetə idarəsi ümuma elan edir.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Maliyyə Nəzarətində

- 19 təşrini-sani 1334, Baş kassa müdiri Okinçits qulluğa gəlmədiyinə görə, bu sənəsi təşrini-əvvəl [oktyabrın] 26-dan həmişəlik qulluğundan kənar edilir.

- Bu sənəsi təşrini-əvvəl 26-dan Statski sovetnik Krestnikov Baş kassa müdiri vəzifəsi ifasına buraxılır.

- Bakı şəhərinin 9-cu uçaştokunun vergi müdiri Seminçenkov qulluğa gəlmədiyinə görə, bu sənəsi təşrini-saninin [noyabrın] 23-dən həmişəlik vəzifəsindən kənar edilir.

- Göyçay uyezdinin vergi müdiri

Yele, bu sənəsi təşrini-saninin 23-dən Bakı şəhərində 5-ci uçaştok vergi müdiri təyin edilir.

- Bakı şəhərinin 4-cü uçaştok pristavı vəzifəsini ifa edən Hüseyn bəy Əbdürrəhman bəy oğlu Paşabəyov bu sənəsi təşrini-saninin 20-dən Göyçay uçaştokunun vergi müdiri vəzifəsinə təyin edilir.

- Petroqrada Darülfünununu [Universitetini] ikmal etmiş [bitirmiş] Əkbər Sadıqov 900 manat məvaciblə bu sənəsi eylülün [sentyabrın] 22-dən Gürcüstanda olan Maliyyə Nəzarəti vəkiliyinə müavini təyin edilir.

- Maliyyə Nəzarəti dəftərxanasının qulluqçusu Abdulla Bağırov qulluğa gəlmədiyinə görə, bu sənəsi təşrini-saninin 18-dən həmişəlik vəzifəsindən kənar edilir.

- Müvəqqəətən Gəncədə yaşayan İosif Balaşkevski bu sənəsi təşrini-saninin 15-dən Gəncə xəzinəsinə təyin edilir.

- Maliyyə Nəzarəti xəzinəsində olan mühasib müavinləri Aleksandr Yeqorov və Viktor Markovski həman

şöbədə yuxarı məvacib alan mühasib müavinləri təyin edilir.

Hesabdar qulluqçulardan Ağəli Mustafayev, Aleksandr Pozdnyakov mühasib müavinləri və dəftərxana xidmətçiləri Aleksandr Starosvetski və Levon Xomiçev hesabdar qulluqçu təyin edilirlər. Semyon Pavlov xəzinədə dəftərxana qulluqçusu təyin edilir. Bunlar hamısı bu sənəsi təşrini-saninin 11-dən hesab olunurlar.

- Bakı xəzinəsinin 1-ci sinif dəxldarı [kassiri] Qulam bəy Fətəliyev bu sənəsi təşrini-saninin 19-da 10 günün müddətinə məzuniyyətə buraxılır.

- Maliyyə Nəzarəti dəftərxanasının müvəzzisi [pul paylayanı] Nina Borisovna Kamenskaya bu sənəsi təşrini-saninin 22-dən hesabdar xidmətçi vəzifəsinə təyin edilir.

- Maliyyə Nəzarəti dəftərxanasının dəftərxana qulluqçusu Vladimir Şleyfer bu sənəsi təşrini-saninin 22-dən həman dəftərxanada müvəzzi təyin edilir.

- Gəncə xəzinəsinin hesabdar qulluqçusu Ədil Əliyərbəyov bu sənəsi təşrini-saninin 15-dən həman xəzinəyə 2-ci sinif mühasib (buxqalter) təyin edilir.

- Qazax şəhəri sakinəsi Zoya Lypina Qazax xəzinəsinə gələn gündən yazıçı [katibə] təyin edilir.

- Gəncə xəzinəsinin 2-ci dərəcə mühasibi Sergey Şaşkov məzuniyyətdən qayıtmadığı üçün bu sənəsi təşrini-əvvəlin 24-dən qulluqdan kənar edilir.

- Siqna xəzinəsinin hesabdar qulluqçusu Mixail Vişnyakov bu sənəsi eylülün 16-dan Zaqatal xəzinəsinə 2-ci dərəcə mühasib təyin edilir.

- Göyçay uyezdinin sabiq uryadniki [polis məmuru] İosif Mivedçev Göyçay xəzinəsinə gəldiyi gündən müvəqəttən hesabdar vəzifəsini ifa etməyə buraxılır.

- Göyçay xəzinəsinin hesabdar qulluqçusu Mixail Milyukovski naxoş olduğuna görə, öz ərizəsi mövcubincə [ərizəsinə əsasən] bu sənəsi təşrini-saninin 10-dan xidmətindən kənar edilir.

- Salyan xəzinəsinin baş mühasibi Qrunski bu sənəsi təşrini-saninin 23-dən 7 gün müddətinə məzuniyyətə buraxılmışdır.

*Azərbaycan Maliyyə naziri
Məhəmmədhasən Hacinski*

İSTİQLAL

Çəkilən zəhmətlərin, tökülən qanların, yaxılan xanümanların, axıdılan göz yaşlarının bir təsəllisi vardı: istiqlal!

İstiqlal bir növ hürriyyəti-şəxsiyyətdir [şəxsi azadlıqdır]. Millətin şəxsinə məxsus hürriyyət, fərdlər hürriyyəti, dövlətin və yaxud millətin səadəti nöqtəyi-nəzərindən qüyud [qeydlər; bağlar, zəncirlər] və hüdud [məhdudiyətlər] altına alınmaq fərz olduğu kimi, bəşəriyyətin səadəti üçün dəxi mil-

lətlərin hüriyyəti, təbiri-digərlə [başqa sözlə] istıqlalı, bir taqım qeydlərlə məhdud ola bilər.

Digər siyasi hüriyyətlər kimi millətlərin istıqlalı da insan övladının böyük məqsədini təşkil edən sədəti-bəşəri təmin edən yollardan birisidir. Dünya millətlərinin bir gün gəlib də məsud bir aileyi-mədəniyyət [mədəniyyət ailəsi] təşkil edəcəyi biz federalistlərə yabançı bir fikir deyildir. Millətlərin könül rızası ilə əqd edəcəkləri [bağlayacaqları] “Cəmiyyəti-Əqvam” [Millətlər Cəmiyyəti] fikri dünya federalistlərinin əski düşüncəsidir.

Rusiya həyati-siyasiyyəsində [siyasi həyatında] bu fikir başqa bir yolla qövlədən feilə [sözdən işə] gətirilmək istənildi. Rusiya vəhdaniyyəti-siyasiyyəsi [siyasi birliyi] bütün nəvaqis [qüsurlarına] və mənfiyyətinə [mənfi cəhətlərinə] rəğmən millətləri yekdigərinə [bir-birinə] rəbt edə [bağlaya] biləcək bir çox rabiteyi-mədəniyyə [mədəni bağlar] hasil etmişdi. Bundan istifadə edilmək istənildi. Rusiya millətləri arasında bir ittifaq əqd etmək, bir federasyon vücuda gətirmək fikri doğdu. Məhkum millətlərə mənsub olan federalistlər son dərəcədə sədəqət göstərərək bu məqsədin təbii bulunan yolundan sərfi-nəzər edərək, millətlərin kəndi rızasından deyil, məsələnin həllini Rusiya mütəfəkkirlərindən, Məclisi-Müəssisanından [Təsisçilər Məclisindən] gözlədilər. Məəttə-əssüf [təəssüf ki], bu xüsusda “kadetlərdən” tutub, “bolşeviklərə” qədər

bütün Rusiya partiləri məsələni sözdə bir, işdə başqa bir yolda “həll” etdilər. Nəticədə nə oldu? Orası həpimizə məlumdur. Rusiyanın məhkum millətləri kəndi başlarının çarəsinə baxmaq zərurətində qaldılar. Bu əlim [kədərli] zərurətlər həm Rusiyaya, həm də kəndisindən ayrılmış vilayətlərə pək bəhaya mal oldu [baha başa gəldi]. Çox zərərlər, çox ziyanlar gördülər. Fəqət, istər-istəməz sabit bir fikrə gəldilər. İsbət olundu ki, Rusiyaya bir daha toplanmaq müqəddər [qaçılmaz] isə, bu təqdir yalnız millətlərin kəndi arzuları, kəndi qənaət və istıqlalı-rəyləri [fikir azadlıqları] sayəsində mümkün olacaqdır.

Mənə “Rusiya vəhdaniyyəti-siyasiyyəsinə [siyasi birliyinə] girmək arzu edərmisiniz?” deyə sorsanız mən “əvət” cavabını vermədə heç tərəddüd etməm. Fəqət, “Bu vəhdətə nasıl girmək istərsiniz?” deyə məsələni qurdalasınız, biraz təəmmül edərəm [düşünərəm].

Qulağıma Məclisi-Müəssisan səsi gəlir: Ufa Hökumətindən bəhs edirlər. Bu bəhslərdən anlamam. Məclisi-Müəssisanın nisfi [yarısı] bolşeviklərdir ki, məclis əleyhindədirlər. Rusiyanın nazimi [nizam vericisi] olan Velikorosiya bu gün tamamilə onların əlindədir. Ufa Hökuməti nərədədir, o nasıl hökumətdir, bilməyirəm. Bu hökumətlə təyini-münasibət etmək [münasibət qurmaq] üçün ravilər [rəvayət danışanlar] deyirlər ki, qoşa dibli gəmilərin dibləri arasında səyahət edərək, yalnız

bir aydan sonra məqsədə ərmək mümkün imiş. Bu Hökuməti Rusiyanın kəndisində tanıyan daha yox imiş. Bu Hökumət sollar tərəfindən qəbul edilmədiyi kimi, Milyukov belə bunun əleyhində imiş. Bu şəraitlə [şərtlərlə] toplanacaq Məclisi-Müəssisanın təsadüfi bir məclis olacağı bəllidir. Böylə təsadüfi bir məclisə Rusiya millətləri kəndi müqəddəratlarını nasıl tapşıra bilərlər? Burası əlbəttə ki, cai-sualdır [sual altındadır].

Hər millət kəndi müqəddəratını təyin etmək səlahiyyətinə malikdir. Rusiya inqilabının düsturu bu. Etıf dövlətlərinin rəisi-cümhur [prezident] Vilson ağzı ilə təyin əylədiyi şuar da budur. Böylə ikən bizzərurə [zərurət qarşısında] istıqlalını elan əyləmiş bulunan Rusiya qitələrinə [regionlarını] təkrar uyuşduracaq, barışdıracaq, aralarını bulacaq, onlardan müttəfiq və müvafiq bir kütlə vücuda gətirəcək müəssisə nə ufaçılarn təsəvvür əylədiyi mə'hud [vəd edilmiş] “Məclisi-Müəssisan”, nə də bolşeviklərin “sovet”ləridir. Böylə bir səlahiyyəti olsa-olsa yalnız Rusiya “Müəssislər Konqresi” haiz ola [daşıya] bilər. Bu müəssisə 1917-ci sənədə intixab olunan [seçilən] bir Məclisi-Müəssisanın qırıq-tökük tətimməsi [əlavəsi] deyil, birər hökumət vücutu təşkil etmiş milli üzviyyətlərin [orqanların] müsavi [bərabər] surətdə göndərmiş olduğu mürəxxəslərdən [nüməyəndələrdən] təşəkkül edə bilər...

Fəqət bu fikir, Rusiyadan ayrılıb da kəndi həyatlarını qurtarmağa ça-

palayan millətləri, ümumi sülh konqresinin təmin edə biləcəyi füyuzatdan [feyzlərdən] məhrum etməməlidir. Millətlər sülh konqresini buraxıb da hərc-mərc içində yuvarlanan Rusiyanın kim bilir qaç zaman sonra hali-təbiisinə gələcəyini gözləyə bilməzlər. Onların birər üzviyyəti-siyasiyyə [siyasi orqan, hissə] olub da rəy [səs] sahibi bir vücut olmalarının sülhi-ümumi konqresinə [ümumi sülh konqresi tərəfindən] təsdiqinə böyük bir ehtiyac vardır. Bu ehtiyacdən onları kimsə mən edəməz [uzaqlaşdırma bilməz]. Bilxassə [xüsusilə] ki, konqre[s]cə şəxsiyyəti təyin olunmuş siyasi üzviyyətlər daha böyük bir əmniyyət [inam] və etibarla əqdi-ittifaq edər [ittifaq bağlayar] və həqiqətən də mütəqabil [qarşılıqlı] bir etibar üzərinə uyuşar, müştərək bir birlik vücuda gətirə bilərlər. Çünki, o zaman ittifaqa girəcək hər bir üzviyyət kəndi vəziyyətini beynəlmiləl bir vəsiqə ilə əmin görəcəyindən, kəndisini daha qüvvətli olan üzviyyətlərin təzyiqinə qarşı qüvvətsiz görmədiyindən, qərarlarında daha sərbəst, binaileyh [dolayısıyla] daha səmimi olar.

Türkiyə ilə əqd olunmuş [imzalanmış] mütarikənin [atəşkəsin] məvaddını [maddələrini] tətbiq və Qafqaziya qitəsi üzərində təmini-asayiş etmək məqsədi ilə gələn Müttəfiq ordularının komandanı müsyo Tomsonun son bəyannaməsi dəxi məsələnin bu zəmində həll olacağını göstərməkdədir. Müsyo Tomson, “Qara dənizlə bəhri-Xəzər arasında vəqə olan ərazinin son müqəddəratı-siyasiyyəsi [siyasi taleyi]

sülhi-ümumi konqresində həll olunacaqdır”, deyir.

“Millətlər kəndi müqəddəratlarını təyin eyləmək səlahiyyətindədirlər” şüari-müqəddəsini [müqəddəs şüarını] yıldıızlı bayrağının üstündə cəli xətlə [qalın hərflərlə] yazmış olan Vilson həzrətlərinin müttəfiqi, bütün dünya hürriyyətəpərvərləri [azadlıqsevərləri] tərəfindən tarixi-inqilabi bir kitabimüqəddəs kimi oxunan Fransanın silah arxadaşı, əsasi-idarəsi muxtariyyət və hürriyyət əqaniminə [üqnuəmlərinə; prinsiplərinə] istinad edən Britaniya ordusunun komandanı başqa dürlü hərəkət edəmməzdi. Bu gün Qafqaziya ərazisi üzərində həqqi-hayat və həqqimillillərindən bilistifadə [istifadə edərək] elani-istiqlal etmiş bulunan Azərbaycan, Şimali Qafqaz, Gürcüstan və Ermənistan ərazisi və mülkiyyətindən bəhs olunmayırsa, bunun səbəbi bir dərəcəyə qədər bəllidir. Çünki bu yeni təşəkkül edən hökumətlər Müttəfiqlər tərəfindən hələ tanınmamışdır, fəqət bu tanınmamaq sülhi-ümumi konqresində tanınmayacaqlarına, əlbəttə dəlil olammaz. Fövqəzıkr [yuxarıda deyilən] bəyannamə bu kimi məsələlərin həllini ümumi sülh konqresinə həvalə edir.

Sülh konqresindəki müvəffəqiyyətimiz isə kəndi idrakımıza, dirayətimizə, rəftar və səbatımıza bağlı bir məsələdir. Kəndi istiqlalımızı, qonşularımızın da istiqlalını, kəndi hürriyyətimizi, onların da hürriyyətini təqdir və təqdis edəlim [müqəddəs qəbul edək]. Bu vaxta qədər tərəfeynin [hər iki

tərəfin] işlədiyi qəbahətləri unudalım, ermənilərlə, ruslarla, bütün vətəndaşlarımızla, gürcü qonşularımızla olan məsələlərimizi sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] bitirəlim. Adam-ağıllı [ağıllı-başlı], Avropakari [Avropa təzində] bir idarə, bir məclis, bir hökumət təsis edəlim də həman Amerikaya, Avropaya adamlar göndərəlim, isbatləyaqət [ləyaqətimizi isbat] edəlim, deyəlim ki:

Çəkilən zəhmətlərimizin, tökülən qanlarımızın, yaxılan xanümanlarımızın, axıdılan göz yaşlarımızın yalnız bir təsəllisi var:

İstiqlal!

M. Ə. Rəsulzadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(14 təşrini-sanidə [noyabrda] “Royter” ajansı məlumatı)

Klemansonun isticvabı [sorgusu]

Klemanso Paris Darülfünununun [Universitetinin] Hüquq şöbəsi müdirinə müraciətlə, kayzer Vilhelmin təslimini tələb etməyin beynəlmiləl qanunca caiz [yolverilən] olub-olmadığını sual etmişdir.

Ehtiyatkarənə tədbirlər

Brükseldə almanlar tərəfindən göründüyü xəyanətdən dolayı hər yerdə Müttəfiqlər orduya münasib ehtiyatkarənə tədbirlər ittixaz edirlər [görürlər].

Namur nəhri boyunda Köln şəhəri üzərinə ingilislərin bir tərəfdən yürü-

dükləri halda, digər tərəfdən də üç ingilis ordusu hər bir təsadüfə qarşı hazırlanırlar.

Almaniyada aclıq

Milli Hökumət üzvü Şeydeman Almaniyada ərzaq qəhətliyi haqqında yazdığı elani-ümumisində Almaniya xalqı üçün Etilaf dövlətləri lazımı ərzaq göndərsələr, alman xalqı bunlara çox minnətdar olacağını söyləyir. Komissiya Laheydə olan Amerika səfiri yanına gedib, bizim əzab və məşəqqətə bir intiha çəkmək [nəhayət vermək] üçün kömək göndərilməsini biraz tələsdirməlidir. Heç bir vaxt müharibə indiki kimi, böylə qəddaranə və xalqın həyatına və məişətinə təcavüz edən böylə bir dairədə olmamışdır. “Aclıq” müharibəsi bizim qadınlara və uşaqlara qarşı ən rəhmsiz və amansız mübarizədir. Bunun xəsarəti, qanlı müharibələr nəticəsindəki xəsarətdən möhükdir [daha öldürücüdür]. Bu müharibənin gələcəkdə bizə bağışlayacağı nəticələri görmək üçün analarımıza və uşaqlarımıza baxmaq bəsdir. Aclıqdan, qansızlıqdan tövlid edən [törəyən] ənva [növbənöv] xəstəlikdən hamilə qadınların iyirmi faizi tələf olmuşdur. Gündə yarım litr südlə uşaqlar da doymadığından, bunlar da aclıq bəlasına mübtəla olmuşlar. Böylə ki, aramızda ölüm ittifaqı [hadisələri] otuz faizə varmışdır. Ana və uşaqların miyanında [arasında] aclıq tam mənası ilə hökmfərma [hökmran] olmaqla bir çox qurbanlar alır. Həqiqətən, Alma-

niya hazırda müdhiş [dəhşətli] bir hal keçirməkdədir. Son atəş açılması ilə tərəfi-müqabil [qarşı tərəf] üçün xitam-pəzir olduğu [sona çatdığı] halda, bizim xalq üçün müharibə öz arasından hələ qurtarmamışdır. Həqiqi sülh bizim üçün fəhlə qüvvəsinin yenidən dirilməsi ilə və lazımı ərzaq almaqla olacaqdır.

Moqilyov, 15 təşrini-sani

Minskdən verilən məlumata görə, şəhər inqilabçı alman qoşunları tərəfindən işğal edilmişdir. Saldat nümayəndələri şurası təşəkkül tapmışdır. Almaniya Fəhlə və Əsgər Şurası bütün Fransa, İngiltərə, İtaliya və amerikalılara bir müraciətnamə təb' və nəşr etmişdir [çap etmiş və yaymışdır]. İşbu müraciətnamədə deyilir:

“Biz sabiq düşmənlərimizin hisslərinə müraciətən [müraciət edərək] sipərlər üzərindən qardaşlıq əllərimizi onlara uzadıırıq. Fəhlə öz hökumətlərinə nüfuz yetirməlidirlər ki, gələcək sülh, qardaşlıq sülhü olsun. Almaniyayı aclıq ölümünə məruz buraxan mütərikə şəraitini [atəşkəs şərtlərini] yüngülləşdirmək üçün çalışınız. Çalışınız ki, gələcək sülh millətləri təbah [məhv] etməsin.”

Alman Xariciyyə nazirinin müraciəti

Alman Xariciyyə naziri Vaşinqtonda Baş katib [Dövlət katibi] Lansinqə böylə bir müraciətdə bulunmuşdur: Almaniya Hökuməti və alman camaati

Amerika rəisi-cümhurunun [prezidentinin] Almaniya ərzəq şeyləri göndərilməsinə razı olduğundan məmnuniyyətlə xəbərdar olmuşlardır. Ehtiyac xeyli təcilidir. Ağır mütarikə şəraitinin [atəşkəs şərtlərinin] qəbulu, cəbhədən axıb gəlməkdə olan ordunun Almaniya daxilində olan ərzəq mövcudu ilə təmini, abluka [məhəsirə] davamına görə Şimal və Baltik dənizləri münasibətinin [əlaqəsinin] dayandırılması gün-gündən bizim halımızı müşkülata salmaqdadır. Hərc-mərclik təhlükəsi ancaq təcili müavinətlə [köməklə] rəf ola [aradan qaldırıla] bilər. Buna binaən [görə], sizdən rica edirəm ki, alman camaatını aclıq və anarşi həlakətindən [öldürücü, həlak edici təhlükədən] xilas etmək və vətənimizi bu pis haldan qurtarmaq üçün Amerikanın nə cür müavinəti olacağını aşkar etməkdən ötrü Laheyə və ya başqa bir yerə, alman vəkilləri [nüməyəndələri] yanına Amerika vəkillərinin göndərilməsi xahişimi Cümhuriyyət rəisinə yetirəsiniz. Ola bilər ki, mümkün olduğu təqdirdə müavinət işləri təcrübəli və məşhur Stuverə tapşırılsın.

Alman Bitərəf Firqəsinin dəvətnaməsi

Alman Bitərəf Sosial-Demokrat Firqəsi “Beynəlmiləliyyətə, fəhlələrə, firqə yoldaşlarına” ünvanlı dəvətnamə nəşr etmişdir. Bu dəvətnamədə əvvəlcə Almaniya inqilabının səbəblərindən və məqsədlərindən bəhs olunub, sonra ağır mütarikə şəraitinin [atəşkəs

şərtlərinin], qardaşlıq və azadlıq əsasında təzə həyat bərpa edilməsini müşkülata salması təsdiq edilmişdir. Dəvətnamədə deyilir ki:

“Brest-Litovsk sülhünə razı olan alman siyasiyyunları [siyasətçiləri], Müttəfiq dövlətlər[in] onları təzyiq altına almalarından şikayət etməyə haqlı deyildirlər. Beynəlmiləl ictimai əhval tərəfindən bizə verilmiş olan məzkur [adı keçən] sülh müahidənaməsi [müqaviləsi], həmçinin Bükreş müahidənaməsi əleyhinə var qüvvə-mizlə mübarizə edirdik. Bu təcavüzü dəf etməkdən ötrü kifayət qədər qüvvətli olmadığımızı ürək sıxıntısı ilə hiss edirik. Bu səhvi düzəltmək arzusu bizdə inqilaba bais olan bir qüvvə oyandırdı. Dünya rus militarizmindən azad olduğu halda, bizim məmləkətimizdə təcavüz və təərrüz [hücum] siyasəti əleyhinə və təzə müharibələr təkrar olmasına imkan verməmək üçün mübarizədə bulunmaq növbəsi sizindir. Bizim öhdəmizə buraxılan ağır şəraiti qəbul etməklə lüzumiyyət qarşısında əyiliriz. Mütarikə şəraitinin ağırlığından sizə şikayət edib, bu tövr təcavüz və təərrüzlərin bərtərəf edilməsi [dəf edilməsi, aradan qaldırılması] üçün mümkün qədəri çalışacağımıza əmin oluruq.”

* * *

- Almaniya bir çox hersoq və knyazlar hökumət işlərindən əl çəkəməkdədirlər. Saldat Vəkilləri Şurası hər yerdə hökuməti öz əlinə almaqdadır.

Hersoq və knyazların əmvalı [malları] bir çox yerlərdə zəbt edilir.

- Amerika Beynəlmiləl [Hüquq] İttifaqının üzvü doktor Karl Strupp, Amerika rəisi-cümhuru [prezidenti] Vilsona böylə bir müraciətdə bulunmuşdur:

“1917 sənəsi aprelin 2-də, Konqre[s]də söylədiyiniz nitqə izhar etmişdiniz ki, alman milləti ilə müharibə etməyirsiniz və sizin alman millətinə məhəbbət və mehribançılıqdan başqa bir hissiniz yoxdur. Amerikanın müharibə elan etdiyi hökumətlər dəxi yoxdur. Hal-hazırda alman milləti ancaq azad olmağı və sizin təntənəli bir surətdə elan etdiyiniz Millətlər İttifaqı əsasınca hamı millətlərlə sülhlə yaşamağı arzu edir. Lakin, mütarikə şəraitindən [atəşkəs şərtlərindən] aclığa məruz olan alman milləti üçün yaşamaq və ya Millətlər İttifaqına daxil olmaq heç mümkün deyildir. Buna binaən [görə], səmimiyyətlə sizdən acizənə rica edirəm ki, müttəfqlərinizi insanlığa yaxışmaz ağır şəraitdə israr-dan vaz keç[ir]mək üçün icrayi-nüfuz edəsiniz [nüfuzunuzdan istifadə edərək onlara təsir göstərəsiniz].”

* * *

- Liondan xəbər verirlər ki, İngiltərə ilə Fransa arasında əqd edilən [bağlanan] müahidəyə [sazişə] görə İngiltərə Hökuməti Fransaya yarım milyon ton həcmində təzə gəmi vermişdir.

- İngiltərə mətbuatının verdiyi xəbərə görə, Məclisi-Əyan [Lordlar Palatası] ilə Parlament üzvlərinin müttəhid [birgə] iclasında Lloyd Corc qəti surət-

də təkid etmişdir ki, qalibyyət, məsai [əmək] və hasilat [istehsalat] təşkilatlarının şüarı ilə münasibəti olan islahatdan ötrü istifadə olunmalıdır. Lloyd Corc hal-hazırda hökmfərma [hökmran] olan inqilab ruhundan bəhs edib deyir ki, mən bolşevizmdən və inqilabdan qorxmayıb, ancaq ixtilafi-ara [fikir ayrılığı] və irticadan ehtiyat edirəm.

- Rəisi-cümhur Vilson Konqre[s] pəlatalarının hər ikisində mütarikə şəraitini [atəşkəs şərtlərini] elan etdikdə, Mərkəzi hökumətlərin əhvalını yüngülləşdirməkdən ötrü, insaniyyət-pərvəranə iqdamat götürüldüyünü [addımlar atıldığını] xəbər vermişdir. Vilson sülh şərtlərinin uzadılması haqqında öz bədbinə nəzərində demişdir ki: “Hərgah alman milləti sülh sazişi yolunu tutub və ixtilafi-aranı [fikir ayrılığını] bərtərəf etsə [aradan qaldırsa], Müttəfiqlər hər cür müavinətdə [köməkdə] bulunmağa çalışırlar.

- Kantemirovka, 17 təşrini-sani. Bir kazak alayı cəbhəyə getməkdən imtina etmişdir. Üsyançılar tövqif [həbs] edilərək üsyan yatırılmışdır. Alınan məlumata görə, hərbi əsirlər Bryansk tərəfinə yürüyürlər. Almaniya və Avstriyadan 400 minədək rus əsirləri gəlməkdədirlər. Bunları doyurmaqdan ötrü teleqrafən [teleqraf vasitəsilə] əmr verilmişdir. Tula-Oryol-Bryansk xətti ilə 100 minədək əsir gəlməkdədir. Tədbir ittixaz edilməzsə [tədbirlər görülməzsə], ətraf əhalisinə böyük xəsərətlər yetişəcəkdir.

- Berlində olan Əmələ [Fəhlə] və Saldat Vəkilləri Şurasının icraiyyə komitəsi bir para firqələrin arzu etdikləri kimi xalq qvardiyası təşkilini lüzumsuz görmüşdür. Çünki, əsgərlər özləri izhar etmişlər ki, onlar Əmələ və Saldat Vəkilləri Şurasının əmrinə görə hər vaxt inqilab fütuhətini [nailiyyətlərini] mühafizə üçün qanlarını tökməyə hazır dırlar.

- Berlində olan hamı əsgəri təşkilat və Dobritz hava dəstəsi ilə Köniqsberq Birinci qolordusu nümayəndələrinin iştirakı ilə vəqə olan saldat ictimasında [yığıcağında] çağırılması lazım gələn və məşrutıyyətin birinci əsası olan Milli Şuranın dəvətini Hökumətdən tələb etmək təklifi müttəhidülqövl [yekdilliklə] qəbul olunmuşdur.

- Londonda xəbər verirlər ki, mütarikə [atəşkəs] imzasından sonra 14 gün ərzi-müddətində almanlar hamı sualtı qayıqlarını 10 zirehli, 6 böyük kruvazer [kreysər], 8 yüngül kruvazer və 50 dənə yeni minanosları [torpedo gəmisini] Müttəfiq dövlət limanlarına gətirməyə söz vermişlərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Müttəfiqlərin hücumu

Petroqraddan verilən məlumata görə, Müttəfiqlər işbu günlərdə Arxangelsk yolunu tutmaq istəyirlər. Müttəfiqlərin Şenkursk-Velsk dəstələri qərbə tərəf yürüməkdən ötrü lazımı hazırlığı görmüşlər.

Hacı-Tərxan nahiyəsində

Bolşeviklərn mürəvvici-əfkarı [fikirlərini yayan, mətbuat orqanı] olan “K. Q.” xəbər verir:

“Hacı-Tərxan təhlükə altındadır. İdil nəhrindən əlaqəmiz kəsiləcəkdir. Ağ qvardiyalılar Hacı-Tərxan dəmiryolunu tutmuşlardır. Üçüncü və yeddinci şura alayları firar etmişlər. Svetli Yarda macar taboru düşmənlər tərəfinə keçmişdir.”

Şuranın yandırılması

Jizdredə (Kaluqa quberniyasıdır) azad bazar satışı mən [qadağan] edil-di-yindən, kəndçilər Şura mülkünə neft töküb yandırmışlardır. 8 komissar, 16 xidmətçi tələf olmuşdur.

Ermənistanda səfərbərlik

Ermənistan Hökuməti 20-25 yaşınadək bütün cavanları təcili surətdə təhti-silaha [silah altına] dəvət etmişdir.

CƏFƏROVUN İSTİZAHI [İZAHAT TƏLƏBİ]

Gürcüstan Cümhuriyyət Hökuməti nəzdində Azərbaycan siyasi nümayəndəsi Məhəmməd Yusif Cəfərov cənabları Gürcüstan Xariciyyə Naziri Gegeçkoriyə böylə bir məktub göndərmişdir:

“Hörmətli, Yevgeni Petroviç!

“Kafkazskoye slovo” qəzetəsinin 15 noyabr tarixli 247-ci nömrəsində “Aşxatavor” qəzetəsindən biltərcümə [tərcümə edilərək] “Müvaziəkarlar”

[bəhsə girənlər; yalandan mübahisə edənlər] ünvanlı bir məqalə dərc edilmişdir. Bu məqalədə Azərbaycan Cümhuriyyəti və onun məsul nümayəndələrinə qarşı bir çox yalan təərrüzlər [hücumlar] və “türk muzduru Xoyskilər və Cəfərovlar”, “Azərbaycanın böyük və kiçik sultanları cəllad Xoyskilər və Cəfərovlar”, “Azərbaycan demokratiyası cəlladları”, “30 min məqtul[un] [qətl edilmiş şəxsin] cəlladları” “cəhənnəm quyuları müxtəreləri” [ixtiraçıları, yaradıcıları] və sairə kimi fəhşlər [söyüşlər, təhqirlər] yazılmışdır.

Yenə həmin “Kafkazskoye slovo” qəzetəsinin 16 noyabr tarixli 248-ci nömrəsində “Aşxatavor” qəzetəsindən müqəttəbəs [iqtibas edilmiş, götürülmüş] “Cəhənnəm quyuları” ünvanlı bir məqalədə dəxi, Azərbaycan Cümhuriyyəti barəsində yenə o məzmununda sözlər yazılaraq 30 min adam[ın] qətlə təkid edilir və deyilir ki: “Xoyskilər, Cəfərovlar hökumətinin yaratdığı cəhənnəm quyularını ən böyük canilərin belə fikri, zehni götürməz.”

Gürcüstan Cümhuriyyəti Xariciyyə Nəzarəti başında durduğunuz üçün bu xüsusu sizə xəbər verərək sual edirəm. Gürcüstan paytaxtında nəşr olunan bir qəzetədə əcnəbi və Gürcüstanın dostu olan bir dövlət və onun məsul nümayəndələri haqqında böylə hücumlar və fəhşlər yazılmasını caiz [uyğun, icazə verilən] görürmüsünüz? Və əgər görmürsəniz, o halda Hökumətiniz Azərbaycan Cümhuriyyəti, onun Rəisi-vükəlası [Baş naziri] və siyasi nümayən-

dəsini qəzetələr[in] fəhş və iftiralarından nə kimi tədbirlərlə təmin edə biləcəkdir?”

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Sırağün xüsusi qatarla Hökumət sədri Tapa Çermoyev başda olmaq üzrə Şimali Qafqaziya mürəxxəsləri [nümayəndələri] Bakıya varid olmuşlardır [gəlmişlər]. Bunlar general Tomsonla Şimali Qafqaziya haqqında müzakirəyə girişmək üçün gəlmişlərdir.

- Ərzaq Nəzarəti Dərbəndə aparmaq üçün Hacı M. Məhəmmədnağı oğluna 30 min papiros, 3 put maxorka, 5 put yarpaq tütün, 1 yeşik sabun, 3 put tütün, 5 yeşik giliz, 10 put maya (xəmir mayası), 2 qutu papiros kağızı, 10 top çit, 100 put şüşə mal, 3 qutu maxorka kağızı, 5 put xirid malı [xırdavat], 20 put çay, 1 put istiot və 10 yeşik nar Bakıdan çıxarmaq üçün imtiyaz vermişdir.

- Maliyyə Nəzarətində tənbəkiyə yeni vergi təyinindən ötrü layihə tərtib verilməkdədir. Layihə tərtib verildikdən sonra, təsdiqdən ötrü Nazirlər Şurasına təqdim ediləcəkdir. Şimdilikdə [ölkədən] çıxarılacaq mallara vergi, mədən vergiləri təyin etmək məsələsi həll ediləcəkdir.

- Bələdiyyə İdarəsinin Hökumət nəzdindəki köhnəlmiş Bakı pullarının Hökumət Bankasında qəbul olunması barəsindəki təşəbbüsətinə Maliyyə Nəzarəti xəbər vermişdir ki, bu barədə

lazımı binagüzarlıqlar [sərəncamlar] olunmuş və olunacaqdır. İki lisanda soqaqlara elan yapışdırılaraq parçalanmış pulların alınması əmri veriləcəkdir.

- Britaniya Hökumətinin düsturüləməli [tapşırığı] ilə İrandakı Britaniya ərzaq təşkilatı Bakı əhalisindən ötrü xüşkbar [quru meyvə], düyü və lobya alır. Böyləliklə hər həftə Bakıya 40 min put ərzaq gətiriləcəkdir.

- Kəsbkarlar İttifaqının [Həmkarlar İttifaqları Şurasının] sədri “Türk Ocağına” müraciət edib fəhlə klubu və əşyasını təhvil verməyi təklif etmişdir. “Türk Ocağı”, Kəsbkarlar İttifaqının nümayəndələrini müzakirata [danışqılara] dəvət etmişdir.

- Təşrini-saninin [noyabrın] 25-də bütün Port dairəsi [fəhlələri] səhərdən tətıl elan edərək eylül [sentyabr] ayının məvaciblərini tələb etmişlər.

- Britaniya Hökuməti əmri ilə Bakı ilə Ənzəli miyanında [arasında] həftədə dörd vapor işləyəcəkdir.

- Mərkəzi Ev Komitəsi cənbindəki [nəzdindəki] Ərzaq şöbəsinin Britaniya Hökumətinə verdiyi məlumatdan anlaşılmışdır ki, Bakı və ətrafında 350 min əhali yaşayır.

- İşbu günlərdə Bakıdakı erməni ziyalılarının bir neçə iclası olmuşdur. İclasda Bakı Erməni Zəhmətkeş Ziyalılarının İttifaqı nam [adlı] təşkilat bərsində müzakirətdə bulunmuşdur. Axırncı iclasda 40 nəfərə kimi ünəs [qadın] və zükur [kişi] iştirak etmişdir. İttifaqın məqsədi, erməni milləti miyanında [arasında] iqtisadi, cismi [fiziki] və

mədəni məsələlərin təbliği və qonşularla əlaqeyi-dostanə peyda etməkdir. Xüsusi bir komission intixab edilmişdir [seçilmişdir] ki, nizamnamə tərtib versinlər. Komissiona Taqyanosov, Manandyan, Kara-Murza və İşxanyan intixab edilmişlər.

Ədəbi sütunlar

MƏHTABİ-ŞİTA

Karpat xatirələrindən

1

Doğmuş o yanda bir ay, ruyi-münəvvərilə
Rə'si-cəbəldə cazib vəchi-müdəvvərilə
Getdikcə yüksəlirdi parlaq fəzaya doğru
Ol aləmi-büləndü-heyrət-fəzaya doğru
Pək çox da cazib idi rüxsari-feyzkarı
Aydınlatırdı xaki ruyi-nigəh-şikarı
Rövnəq-füruzi-ülvi, mehtabi-zilətafət
Vermişdi dağa-daşə nur ilə bir ziyafət
Guya qucaq-qucaq həp sərpilmiş idi kövkəb
Pək şairanə idi ol leyləyi-mükkövkəb
Yer bəmbəyazdı qarla, ətraf cümlə kuhsar
Dağlar, əvət o dağlar həp abidati-ə'sar
Maha baxıb dururkən gəldi şu söz dodağa:
Türk aləmi yıxılmaz, bənzər dedim şu dağa
Bir gün qaçar qaranlıq, millət hilalı parlar
Fatehlərin, Səlimin nuri-cəlalı parlar
Məşriq yerində parlar mahi-zəfər-nümamız
Bir gün görər hilalı müzlim qalan səmamız
Bir gün gələr şu yurda bir zümreyi-rəhamız
Azad olar, əminəm, bu ərzi-pürbəhamız
Azadə bir həyata məzhər olar bu millət
Əlbət ölər əsarət, əlbət ölər bu zillət.
Ölsün deyirdim iştə zülmü sitəmkarının
Olsun cahana varis tiği müzəffəranın.

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

GÜRCÜSTANDA

“Qruziya” qəzetəsinin 19 təşrinisani [noyabr] tarixli nömrəsində işbu xəbər nəşr edilmişdir:

Tiflisdə mövsuq [etibarlı] mənbələrdən xəbər alınmışdır ki, İngiltərə və Fransa hökumətləri Gürcüstanın istiqlalıyyətini əsasən təsdiq etmişlərdir.

İdarədən: Biz bu xəbərin doğru olduğunu bilmirik. Fəqət, hər halda biz inanırıq ki, Gürcüstanla bərabər başqa Qafqaziya cümhuriyyətlərinin də istiqlalıyyətini Müttəfiqlər qəbul və təsdiq edəcəklər.

Dinamit

Təşrinisəninin 13-də Tiflis tramvay mövqifinin [stansiyasının] yanında fəhlələr tərəfindən yerə basdırılmış bir put dinamit tapılmışdır. Dinamit tapılan yerdə milli qvardiyadan qaraqol [qarovulçu, keşikçi] qoyulmuşdu. Təşrinisəninin 14-cü gecəsi qaraqola nəməlum bədəfkarlar tərəfindən atəş açılaraq yüngül surətdə yaralanmışdır.

Təşrinisəninin 17-də Tiflisdə Vere körpüsünün sağ tərəfində dinamit güllələri tapılmışdır. Məhəlli-hadisəyə [hadisə yerinə] milisiya müdiri Uruşadze, general-qubernator Mazniyev gəlmişdir.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Müdiri-möhtərəm! Acizənə rica edirik, bizim bu bir neçə kəlmə ərzimizə qəzetənin bir guşəsində yer

verəsiniz.

Məlum olduğu üzərə beş gündən ziyadədir ki, Azərbaycan dəmiryolunun “Sanqaçal-Buta” hissəsi xarab olub, hərəkət kəsilmişdir. Lakin, buna baxmayaraq məzkur [adı keçən] dəmiryol idarəsi nədənsə sərnəşinlərə Bakı mövqifinə [stansiyasına] qədər bilet satmaqda davam edir. Böylə ki, bu günlərdə biz 300 nəfərə kimi sərnəşinlər (arvad, uşaq və kişilərə) Gəncədən Bakıya qədər bilet satdılar. Biz isə yolların xarab olmasından xəbərdar deyildik. Hacıqəbul mövqifinə çatdıqda, bizə yolun xarab olmasını məlum edib düşürtdülər. Orada bir çox azar və əziyyət çəkdiədən sonra böyük zəhmətlərlə piyada olaraq Bakıya gəldik. İndi bununla möhtərəm dəmiryol idarəsindən sual edirik. Mümkün deyildi ki, sərnəşinlərə yolun xarab olmasını bildirib və vaqon gedən mövqifə qədər bilet satılardı və xırda uşaqlar və arvadları bu qədər əziyyətə düçar etməyəydilər? Sərnəşinlərin çəkdiyi əziyyət intəhasızdır, təsvir etmək mümkün deyildir. Hər halda Dəmiryol İdarəsi məmurlarının öz işlərinə laqeyd baxmalarına təəccüb etməlidir. Binaileyh [ona görə], nazir həzrətlərinin diqqətini böylə nöqsana cəlb etməklə lazımi tədbirlər ittixaz edilməsini [görülməsini] rica edirik.

İmzalar

ELAN

Bakı İkinci zükür [oğlanlar] gimnaziyası cənbində [nəzdində] kamilən [tamamən] milliləşmiş əlifba şöbəsi açılır. Bu şöbəyə daxil olan çocuqlar türkcə təlim alacaqlar. Əhalinin nəzəri-etinası [diqqəti] bu milliləşmiş əlifba şöbəsinə cəlb olunaraq, uşaqlarını qeyd etdirəcəklərinə ümid edirik. Qeyd etdirmək istəyənlər məktəbin dəftərxanasına müraciət edə bilərlər.

725 7-3

ÇAY-QƏND

Bakı Şəhər İdarəsi bununla aşağıdakı kəndlərin vəkillərinə elan edir ki: Əhmədli, Keşlə, Zığ, Biləcəri, Binəqədi, Digah, Şağan, Pırşaq, Məhəmmədi, Fatmayı, Türkan, Güzdək, Nardaran, Bilgəh, Xırdalan, Xocahəsən, Buzovna, Qobu, Zirə, Kürkənd, Qala, Şüvəlan, Goradil, Maştağa, Hövsan, Novxanı, Kürdəxanı, Hökməli, Mərdəkan və Binə kəndlərinə bu gələn dekabr ayının 7-dən 12-ədək Ərzaq şöbəsinin anbarlarından çay və qənd veriləcək ki, camaata paylansın. Hər adam başına yarım (1/2) girvənkə qənd və bir asmuşka (1/8) çay.

Fiatı: Qəndin girvənkəsi 3 manat və çayın girvənkəsi 28 manatdan.

Ona binaən [görə] yuxarıda yazılan kəndlərin vəkillərinə təklif olunur ki, indi kənddə olan camaatı siyahı edib hazırda nə qədər adam olduğun[u] adbəad və hər külfətdə neçə nəfər olduğun[u] iki vərəqdə, yəni iki ədəd siyahıda yazsınlar. Siyahı vərəqəsinin biri vəkildə qalır, o biri vərəqi nə qədər çayın və qəndin pulu eyləyirsə camaatdan yığıb, yığılan pul ilə bərabər kəndin vəkili “Natsional” qəstinasindəki [mehmanxanasındaki] Ərzaq şöbəsinə verib, çay, qənd almaqdan ötürü qəbz (order) almalıdır.

Kəndlərin vəkilləri kənd camaatından qənd və çay almağa şəhadətnamələri almalıdır. Camaatın siyahı vərəqəsi kənd kəndxudasının imzası və möhürü ilə təsdiq olunmalıdır. Kəndxuda, vəkil və qeyri adamlar hansılar ki, külfətdə olan adamları doğru göstərməyələr və ya qənd, çayı paylayan vaxt doğruluqca bulmayanlar təftiş olandan sonra onlara çay və qənd verilməyəcək və ondan əlavə dava zamanında olan qanuna görə [müharibə dövrünün qanunlarına görə] şiddətli cəzaya mübtəla olacaqlar.

Siyahı vərəqəsi dekabr ayının 12-ədək Ərzaq şöbəsinə təqdim olunmalıdır. Ayın 12-dən sonra heç şey verilməyəcək və vəkilləri və ya qeyri adamları bu tarixdən sonra Ərzaq şöbəsi qəbul etməyəcək. Qənd və çay kəndə gəldikdən sonra kəndxuda və vəkil qənd, çayı siyahı üzü ilə camaatın hüzurunda elan olan qədər, yəni bir adam başına 1/2 girvənkə qənd, 1/8 çay paylamalıdır.

*Bakı, 26 noyabr 1918**Ərzaq şöbəsi**6/7***MALİYYƏ NƏZARƏTİNİN ELANI**

Azərbaycan Cümhuriyyəsinin hamı alış-verişçilərinə elan olunur ki, bandrolsuz tənəkə, papiros və siqaralar satmaq, necə dükanlardan və əldə satmaq üçün və bu malları həm Bakıdan çıxartmaq Hökumət tərəfindən məmnudur [qadağandır]. Hamı yuxarıda sayılan malları alış-verişçilər gərəkdir, yeddi gün ərzində xəbər versinlər mövqe gömrük idarəsinə ki, o mallardan gömrük alınsın. Əgər alış-verişçilər özləri istəsələr öz mallarına bandrol vursunlar, gərəkdir yeddi gündə versinlər, əgər verməsələr bu mallar Hökumət tərəfindən zəbt olunub kəndiləri

həm Hökumətə cavabdəhəndə olacaqlar [Hökumət qarşısında məsuliyyət daşıyacaqlar]. Alış-verişçilər istəsələr bandrol almağa məşrubat [içki] vergi idarəsindən ala bilərlər. Qeyri-əz-an [bundan əlavə] bu mallar hər cins “a” [yüksək keyfiyyətli] mallardan hesab olunurlar. Əgər yuxarıda yazılan əmrləri alış-verişçilər yerinə yetirməsələr, Azərbaycan Cümhuriyyəsinin qanununa görə cavab verəcəklərdir.

Maliyyə naziri
6/4

BAKI ƏHALİSİNƏ

Bakı Şəhər İdarəsi çörək yoxluğunun səbəblərini göstərməyə özünü borclu bilir. Əvvəla, Türk Ordusunun Bakıdan köçmə-sindən naşi [ötrü] dəmiryolları yüklə dolmuşdur və saniyə [ikinci olaraq] Zaqafqaz dəmiryolu axırncı yağışlardan çox zərər-didə olmuşdur [zərər çəkmişdir]. Bu səbəbdəndir ki, dəmiryolları ilə ərzaq gətirmək çətinləşib, bu axırncı həftədə taxıl heç gəlməmişdir.

Tezliklə dəmiryolu təmir edilməsi üçün Hökumət tərəfindən tədbirlər görülməkdədir. Bu yaxında Lənkəran və İran yolları dəxi açıldıqda, Bakı Şəhər İdarəsi yenə də bazarda çörəyin bollaşmasına ümid edir.

Böylə müşkül halda camaatın imdadına yetişmək üçün Şəhər İdarəsi Ərzaq Şöbəsi qabaqca hazırlanmış arpa ununu çörəkçilərə paylayıb, çörəyin girvənkəsini 2 manatdan satdırmaqdadır. Bu dükanlar siyahısı xüsusi elan olmuşdur.

Şəhər İdarəsi əhaliyə müraciət edib, camaatın təşvişə düşməməsini rica edib, bu yaxında ərzaq qəhətliyinin rəf ediləcəyinə [aradan qaldırılacağına] inandırır.

Bununla belə Şəhər İdarəsi alış-verişçilərə öz vətəndaşlıq vəzifələrini unutmalarını tövsiyə edib, məişətin bu çətin

zamanında ərzağı gizlədib qiymətlərin bahalaşdırmamasını və hər bir növ ilə ərzaq yoxluğunun asanlaşdırılmasına səy etmələrini rica və təmənna edir.

Bakı Şəhər qlavası
[Şəhər İdarəsinin rəisi]
İlyuşkin
6/2 2-1

ŞURAYI-MİLLİ ƏZALARINA

Şurayı-Milli əzaları noyabrın 16-sına dəvət edilmişkən, bir çoxları hələ Bakıya gəlməmiş və nə səbəbə dəxi gəlmədiklərini bildirməmişlərdir. Şurayı-Milli rəyasəti əzayı-müşarileyhimin [haqqında danışılan üzvlərin] bəhəməhal [mütləq] dekabrın 3-də Bakıda bulunmalarını rica edir.

Şurayı-Milli rəisi:
Məhəmməd Əmin Rəsulzadə
6/6

ŞURAYI-MİLLİ İDARƏSİNDƏN

Şurayı-Milli dəftərxanasında xidmət etmək üçün türkcə və rusca bilir təcrübəli bir mütərcim lazımdır. Xahiş edənlərin Şurayı-Milli rəyasətinə müraciəti tövsiyə olunur.

Şurayı-Milli idarəsi müdiri:
Məhəmməd Səid
6/5

BAKI ŞƏHƏR İDARƏSİ ƏRZAQ ŞÖBƏSİ

Tərəfindən aşağıdakı çörəkçi dükanlarına arpa unu buraxılıb, camaata girvənkəsi 2 manatdan çörək satılacaqdır.

Belı qorodda:

Müstəhlik cəmiyyəti – “KÇNİTO”

Müstəhlik cəmiyyəti – “Şibayev”

Çorni qorodda:

Müstəhlik cəmiyyəti – “Nobel”

Bayılovda:

Bayılov şosesində 84 – Kiriyaqidinin

dükani

Bayılov şosesində 84 – Hüseyn Fərəc oğlu

Şəhərdə:

Şamaxinski 15 – “Qretsiya”

Şamaxinski 26 – Şeremetyev

Krasni krest caddəsində 18 – Popondopullo

Merkuryevski caddədə 19 – İvanov

Krasnovodski caddədə 39 – Eftivulis

Nijni Priyut caddəsi Krasnovodski küncündə 144/53 - Komışidi

Çadrovı və Tatarski caddələrin küncündə – Xristopulo

Vodovozni caddədə 10/12 – Eliftiriadi

Balaxanski 84 – İqropullo

6-ıncı Zavağzal Poroxovoy caddənin küncündə 12/22 – Kirakosyans

Stanislavski caddə 66 – Xaçaturyans

Stanislavski caddə 97/99 – Ovanesyans

Şaxski caddə 35 – Məşhədi Abdulla Abutalıb oğlu

Bolşoy Morskoy Balaxanski caddənin küncündə 80/45 – Faqurin

Bolşoy Çəmbərəkənd caddəsi 83 – İbad Abdulla oğlu

4-üncü Qanlıtəpə Tatyanski caddə küncündə – Avakov

Aleksandro-Nevski sırada – İsmayılov

Sabuñçuda:

Dmitriadi (Kazak çörəkçi dükanı) – Cavadovun 92 nömrəli evi

Zabratda:

Volçinski caddədə Kərimovun 43 nömrəli evində Məhəmmədrəsul Ağarza oğlunun dükanı

Aşağıdakı dükənlər çörəyi yarısı arpa və yarısı buğda unundan pişirib 3 manat 60 qəpikdən satacaqlar:

Kolyubakinski caddə 29 – Lipiridi

Çelyayev Aleksandro-Nevski sıra –

Lipiridi

Krasnovodski və Kamenitsi caddənin küncündə Pivovarovun dükanı

Bakı Şəhər İdarəsi Ərzaq şöbəsi

6/3

**ƏRAZİ VƏ DÖVLƏT ƏMLAKI
NƏZARƏTİNDƏN**

Bununla ümumə elan olunur ki, Ərazi və Dövlət Əmlakı nazirinin qə-rardadına binaən [görə], Azərbaycan Cümhuriyyəti təhti-idarəsində [idarəsi altında] olan Bakı quberniyası, Cavad uyezdi, Muğan səhrasının yerləri işbu il müddətində, yəni 1919 kanunu-əvvəlin [dekabrın] 31-inə kimi **müzayidəsiz [hərracsız] (torqsuz) olaraq əkin əkmək üçün** ancaq kənd cəmiyyətlərinə, onların üzvlərinə və kəndlilər zəhmətkeş şirkətlərinə [kəndlilərin qurduqları əmək birliklərinə] icarəyə veriləcəkdir.

Bu yerlər işbu elandan 15 gün müddətinə kimi, yəni 5 kanunu-əvvəl tarixinədək Cavad uyezdi Petropavlovka (Qalaqayın) kəndində Muğan səhrası mühəndis[i] P. N. Klimenkonun təhti-sədarətində [başlılığı altında] xüsusi heyət tərəfindən icarəyə veriləcəkdir.

Müəyyən vaxtdan sonra yerlər müzayidəsiz icarəyə verilməyəcəkdir. Muğan səhrası yerlərini icarəyə götürmək arzusunda olan kənd cəmiyyətləri, üzvləri və zəhmətkeş kəndlilər şirkətləri kanuni-əvvəl[in] 5-indən gec olmamaq şərti ilə bu barədə də Petropavlovka (Qalaqayın) kəndindəki xüsusi heyət sədri mühəndis Klimenko cənablarına ərizə pişnihad [təqdim] edib arzu etdiyi yerin məhəllini [yerini] və miqdarını göstərməlidir.

Yerlər 50 desyatin və yuxarı miqdarda əlahiddə qitələrlə [ayrı-ayrı hissələr halında] icarəyə verilir. Bunların məhəlli [və] hü-

dudu [yeri və sərhədi] xüsusi planda nişanlanmışdır. Həmin planı Petropavlovka (Qalaqayın) kəndində xüsusi heyət sədrində görmək mümkündür.

Qitələri hissə ilə də icarəyə verməyə xüsusi heyət nazir tərəfindən müvəkkildir.

İcarə haqqı üç növlə veriləcəkdir:

1. Pul ilə – hər desyatınə 11 manat olmaq şərti ilə;

2. Mal ilə – əkiləcək yerin məhsulundan əkin növünün hər desyatın[in]dən bu qərər ilə:

1) Buğda və yaxud noxud əkilərsə 5 put

2) Arpa və qarğıdalı əkilərsə 2/7 put

3) Pambıq əkilərsə birinci məhsuldan 3 put

4) Darı əkilərsə 10 put

5) Küncüd əkilərsə 3 put

Hərgah kartof və bağça əkilərsə, əvəzinə yuxarıda yazılan məhsulat verməlidir.

3. Su pulu – hər desyatınə 25 rublə.

Yer və su üçün veriləcək pul 2 qist [hissə, pay] ilə verilir: yarısı yeri aldıqda və o biri yarısı da 1 iyul 1919-da.

İcarə haqqı veriləcək mal, məhsulat ələ gəldikdən sonra verilir. Pambıq və küncüd üçün 1 təşrinə-əvvəl [oktyabr] 1919 və qeyriləri üçün 1 iyul 1919 tarixdən gec olmamaq şərti ilə icarə haqqı xəzinəyə və yaxud xüsusi sborşçikə (pul yığan) verib, heyət tərəfindən verilmiş qəbzlər alınır.

İcarə haqqı olaraq verilən mallar isə icarədarlar tərəfindən Qaradonlu, Mürsəlli, Saatlı, Qalaqayın [kəndlərində] və Salyan şəhərində vəqə dövlət ərzaq anbarlarına təhvil verilir. İcarədarlara su növbətlə buraxılıb, vaxtdan, miqdardan və məhsul növündən asılı olacaqdır. Muğan səhrasının

dakı yerləri icarəyə götürmüş kənd cəmiyyətləri üzvləri və zəhmətkeş kəndlilər şirkəti işbu elanda göstərilmiş və xüsusi qanunlarla elan olunmuş şərait əsası ilə xüsusi heyətlə şərtnamə bağlamalıdır. Bu şəraitləri Ərazi Nəzarəti dəftərxanasında (Telefon caddəsində, nömrə 6), Bakı Ərazi İdarəsində (Vodovoznu caddə, nömrə 8) və Gəncə Ərazi İdarəsində (Gəncə şəhərində) və Cavad, Şamaxı, Göyçay, Quba uyezdləri naçalnik və mahal pristavları dəftərxanalarında və həmçinin Qalaqayında xüsusi heyət dəftərxanasında (Muğan səhrası mühəndis dəftərxanası) görmək mümkündür.

Yuxarıda göstərilən vaxt müddətində kənd cəmiyyətlərinə, üzvlərinə və zəhmətkeş kəndlilər şirkətlərinə icarəyə verilməyən Muğan səhrası yerləri müzayidə ilə [hərracla] arzu edənlərə icarəyə veriləcəkdir. Bu barədə xüsusi elan olunacaqdır.

Ərazi naziri dəftərxanası

Hamam

İcarə verilir Yuxarı Təzəpir caddəsində “Hacı Yunis” hamamı. Arzu edənlər, Merkurievski caddədə Əşrəfovun mağazasına müraciət edə bilirlər.

O. A. Salmanın

Diş kabinəsi və süni diş müalicəxanası

Dişlərə və ağza müalicə edir, ağrısız çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır.

Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdiyevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və uşaqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrazi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahimovun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrazi-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün səhər saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İçəri şəhərdə bağın qarşısında Minaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Телеф. 36-91.

236

**Doktor Rza bəy Sultanov
Paris Darülfünunundan**

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Həkim Arşak Ayrəpetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna mübtəla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislawski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

Doktor Krinski

Sifilis, əmrazi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərazinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağıyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrazını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul

olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [gecə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstəxanası mövcuddur.

209

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbışinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Maliyyə Nəzarətində

səh. 479. “19 təşrini-sani 1334”: Burada il, rumi təqvimlə göstərilmişdir, miladi təqvimlə 19 noyabr 1334-cü ilə uyğundur.

“Statski sovetnik”: Dövlət müşaviri; Rusiya imperiyası dövründə mülki rütbə.

İstiqlal

səh. 481. “...qövlədən feilə...”: Qəzetdə “qövlədən” yerinə səhvən “qüvvədən” yazılmışdır.

Alman Xariciyyə nazirinin müraciəti

səh. 484. “Alman Xariciyyə naziri...”: Burada söhbət Vilhelm Zolfdan gəlir.

[Xəbərlər]

səh. 486. “...qalibiyət, məsai və hasilat təşkilatlarının şüarı ilə münasibəti olan islahatdan ötrü istifadə olunmalıdır.”: Cümlənin bu hissəsi qeyri-dəqiqdir. Belə başa düşülməlidir: “...qalibiyət, əməyin və istehsalatın təşkilinin problemləriylə bağlı reformlar üçün istifadə olunmalıdır.”

Hacı-Tərxan nahiyəsində

səh. 487. “K. Q.”: Astraxanda nəşr olunan “Kraynaya qazeta” nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri

səh. 489. “Port dairəsi”: Bakı Dəniz Ticarət Limanı nəzərdə tutulur.

Məhtabi-şita

səh. 489. “Fətehlərin, Səlimin nuri-cəlalı parlar”: Osmanlı sultanları II Məhməd və I Səlim nəzərdə tutulur.

“Məhtabi-şita” şeiri (səh. 489)**üçün lügət:**

məhtabi-şita: qışda ay işığı
 ruyi-münəvvər: nurlu üz
 rə'si-cəbəl: dağların başı
 vəchi-müdəvvər: yuvarlaq çöhrə
 aləmi-büləndü-heyrət-fəza: uca və
 heyrətli aləm
 rüxsari-feyzkar: feyzli üz
 xak: torpaq
 ruyi-nigəh-şikar: baxışı ovlayan üz
 rövneq-füruzi-ülvi: uca bir işıq mənbə-
 yi, parlaqlıq
 mehtabi-zilətafət: lətafətli ay işığı
 kövkəb: ulduzlar
 leyləyi-mükövkəb: ulduzlu gecə
 kuhsar: dağlıq
 abidati-ə'sar: əslərin abidələri
 mah: ay
 nuri-cəlal: cəlalın, əzəmətin nuru
 məşriq: şərq, günəşin doğduğu yer
 mahi-zəfər-nüma: zəfər göstərən ay
 müzlim: qaranlıq
 zümreyi-rəha: qurtuluş təbəqəsi
 ərzi-pürbəha: çox qiymətli torpaq
 məzhər olmaq: nail olmaq
 sitəmkaran: zalımlar
 tiğ: qılınc
 müzəffəran: qaliblər

Çay-qənd

səh. 491. “Asmuşka”: rusca “səkkizdə bir” mənasına gələn “vosmuşka” [вось-мышка] sözünün arxaik şəkli olan “osmuşka”nın [осьмышка] təhrif edilmiş variantı.

Maliyyə Nəzarətinin elanı

səh. 491. “Azərbaycan Cümhuriyyəsinin hamı alış-verişçilərinə elan olunur ki, bandrolsuz tənbəki, papiros və siqaralar satmaq, necə dükanlardan və əldə sat-

maq üçün və bu malları həm Bakıdan çıxartmaq Hökumət tərəfindən məmnudur [qadağandır].”: Bu cümlə, elanın rusca mətnindən səhv tərcümə edilmiş və anlaşılmaz hala gəlmişdir. Belə olmalıdır: “Azərbaycan Cümhuriyyətinin bütün təcirlərinə elan olunur ki, yerli istehsal yaxud idxal məsul olmasından asılı olmayaraq, bandrolsuz tənbəki, papiros və siqaraların həm dükanlarda, həm əldə, həm də çatdırılma üsuluyla satışı qəti qadağandır.”

“...məşrubat vergi idarəsindən...”: Aksiz İdarəsi nəzərdə tutulur.

O. A. Salmanın...

səh. 494. Bu elan qəzetdə yarımçıq çıxmışdır.

آذربایجان

یگزوتنهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزته سیدر.

آبونه شرایطی:

بائورلک برینه دک با کو ایجون ۲۳.
باقشه شماره ۳۵ رولهده.
بر آیشلی پاکوده ۰۲، باقشه شهرلرده
۱۸ رولهده.

اعلان فیاتی:

سطری ۳ روله تراکه کپدن اعلانلار
ایجون گشت ایذیلر.

تورک و اسلامنه مفید مقالهلره صحیفه
لریمز آچیتدیر. درج اولتبان اوراق
اعاده ایذیلر. درج ایذیلن مقالهلک
مکالاتی اداره نشرین ایذیور.

محل اداره:

پاکوه وورونوسکی وغوربتکی
کوچلرلک کتجنده ۴ نومرولی اوده
«آذربایجان» دارمسی
تلفون نمرة ۶۰-۳۸
تک نسخمسی ۷۰ قلیک.

رادتو تلغراف

۲۵ نشرین نایبه ووردی آتجه تلیف موملانی

آلمانیالی ولیعهدی
آلمان قرون برینسی (ولیمهدی) «ووتهدرین»
شهرنده (زدیده روزبه) قصبه سندن بکلدیور.
وچارسونتزه آلمطسندن سالنلا یقچدیر. تحت الحیر
لردن چوق خارلرلر توروش قشنگ بائینچیلرینه
اونک باقینتی خوش کمدیور.

هولاندیایه

قرالیجه وولیمتیا ایبتاحه سندن آشرت
آرا ایله انقلاب تهیدیتی رد ایشتکلر نداشتی منه
متدار اولدینتی بیان وشفق خواهش ایذینکی
اسلاحاتک ایلانلار طرفندن ووجه کیمسکی وعد
ایذیور.

انگلتیره سه جده ایشری

انگلیز وزیر لریندن ملویه جورج ایله
دوئارلوتوه متحد قرائلله بیجکی چارنه یازدی
مراجعه لرنه اوزسیس پرورغاملرین یوزولور
اشیور پرورغاملک مده ماملردنننننننننننننننننننن
ایله عسکرلر ایچون خزینه برلرندن آلمق بویور
ایچینده کی اولورله باصهاره باخود کیتیش بر
مقیاسه فنن زراعت ایلاجه حاضرلوق مینه
برلرینی بویونک بازارلار برلری اسلاح اینتک
منزل مسئله سنسی تکمیل اینتک
تظم وتحصیل مسئله لرینی کیش بر بوله قویوق
زحمت و سوجست شراطینی مادی چیدن ایقتیلرینه
فق مسئله کماره ایجازات ویرمک: کیمسکه مام
مال و اوراق اوزدینه علاوه ایلملین معراج دن
وازدکجهک اهلینک قندسه اولراق قورنک و
ایشینک و دمیور لریک اوزدینه قوتورل قویوق
واولترک مکلیته چالیشک کی یزید.

آلمان دوتنه سناک قلیمه

آلمان دوتنه سناک ایلیکتیز تلم اولوب
کبتدی. تریکتک مایه سی اولمادی.
ایبر ایذینک و اسیرلرک کیدیش شتیغ
چازه مراسمه بکریومودی.
آلمان دوتنه سناکیش ییشوز ایدین متفق دوتنه سناک
ایچنده ۶۰ دک دریندوت، ۵۰ انگلیز بونگلر
قراووزوروی ۱۹۸۰ قوتیر سنه سناکیشاری موجود
ایدی.

تلغراف خبرلری

(تورکی تئراف آتجه تلیفدن)
- آلمانیالی حکومتی متفق دوتنه ویردیگی
نوتسده (ریزیمونتیچ) (سارایو بیوج) (ساز)
بریکدن داخل ایذیلکله (دیمین) اولاتسی
حصه سناک آلمان عسکرلری طرفندن تمیزلر.
لری مجبوری شراطینی علیته پروتسواشیدر
آلمانیالی حکومتی بو پریرلک آلمانیانن آریطما
سی تئشاتی علیته پروتسواشیدر.
- نشرین ثانی ۲۳ سنه سئو منه دن
خبر ویریلرک ویتادن و یولوسوق دن ویرین
خبرلره کوره اودا اهلایی شیدا ایذینچی دسته

قسم رسمه

صحت عمومی نظارتده
تشرین ثانی تک ۱۲ سندن ۸ نمرولی امر
ایله کارگذار ممانی تئین ایذیلوب و کارگذار
وئینه سنده ایفا اینتکده اولان آ. ب. بریشور
یجاق تشرین ثانی تک ۱۳ نمن صحت عمومی
نظارتی دفترخانه سناک کارگذار تئین ایذیلر.
صحت عمومی نظارتی رفیع کوف
امور ناهغه و خیریه نظارتده
۲۰ نشرین ثانی ۱۳۳۴

نومرو - ۱۴

تشرین ثانی ایبتاحسندن تقوایی ایوانویج
غایره کلمی مرکزگی آتبار ممبری تئین
ایذیلر.

نومرو - ۱۵

تشرین ثانی تک ۸ نمن ترمزا تقوایی ونا
عاجورایمانی مرکزگی آتبار قانظوری قوللوق
جیسی تئین ایذیلر.

نومرو - ۱۶

تشرین ثانی تک ایبتاحسندن علی اسکندر
جغروف باکو تاجیکسنگ امور خیریه و ناهغه
ممبری تئین ایذیلر.
امور ناهغه و خیریه نظارتی رفیع کوف

آذربایجان مجلس سعوتانه تالیسی

حقیقه قانون

- ۱ - آذربایجان پارلمانی (مجلس موملانی)
۱۲۰ اعضاء عیارلردن.
- ۲ - آذربایجان پارلمانی آذربایجان مجلس
موسساتی دعوت اولویجه قدر آتقایدیه کی تر.
تیله انتخاب اولونمک اعضاءننننننننننننننن
آ - روسیه مجلس موسساتی دورت مختلف
سیاسی فرقه سیاهلری مومتیجه ماورای قفقاس
اهالی اسلامیسی طرفندن انتخاب اولوبد مسکر
ماورای قفقاس صهمه سده اعضا سئویله بولمیش
ویسده آذربایجان شوراییلیسی تشکیل ایلمیش
۴۴ ذات دن.
- ۳ - آذربایجان بلدیهری مملتان اعصاب
ایله اسکندن موجود بولان ملی مملتان قومیته
لری اعصابی طرفندن انتخاب اولونمک سورته
جب اولتاق دوات دن.
- ۴ - افلیته بولان مملتانک صلاحیتلر مومسه
مللرندنننننننننننننننننننننننننننننننن
ت - باکو مکارلر شوراییله ساموت
سیزده عاجورایمانی صناع اتقاندننننننن
دوات دن
- ۵ - اساسا موجود اولان ۴۴ ناهغه علاوه
اولتاق اعضا بویونسته جب اولتاق.
آ - اهالی اساریده طرفندن باکو ۵
کو کجای اوزیدی ۲ (برزی شهر - برزی اوزید)
جواد - ۲ (برزی شهر - برزی اوزید) قوبا - ۳
(برزی شهر ایکیسی اوزید) انکران - ۲ (برزی

Cümə axşamı, 28 noyabr 1918-ci il, nömrə 51

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 23 səfərülmüzfərr sənə 1337. 28 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gədən elanlar üçün güzəşt edilir.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətində [Səhiyyə Nazirliyində]

Təşrini-saninin [noyabrın] 12-sindən 8 nömrəli əmr ilə kargüzar müavini təyin edilib və kargüzar vəzifəsini də ifa etməkdə olan A. B. Prişeltsev, təşrini-saninin 13-ündən Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarəti dəftərxanasının kargüzəri təyin edilir.

*Səhhəti-Ümumiyyə naziri
Rəfibəyov*

Ümuri-Nafia və Xeyriyyə Nəzarətində [Sosial Təminat Nazirliyində]

20 təşrini-sani 1334

Nömrə-14

Təşrini-sani ibtidasından [əvvəldən] Nikolay İvanoviç Qamrekeli, mərkəzi anbar müdiri təyin edilir.

Nömrə-15

Təşrini-saninin 8-indən Tereza Nikolayevna Maçavariani, mərkəzi anbar kantoru qulluqçusu təyin edilir.

Nömrə-16

Təşrini-saninin ibtidasından [əvvəldən] Əli İsgəndər Cəfərov, Bakı nahiyəsinin Ümuri Nafia və Xeyriyyə müdiri təyin edilir.

*Ümuri Nafia və Xeyriyyə naziri
Rəfiyev*

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANI TƏSİSİ HAQQINDA QANUN

1) Azərbaycan Parlamanı (Məclisi-Məbusanı) 120 əzadan [üzvdən] ibarətdir.

2) Azərbaycan Parlamanı, Azərbaycan Məclisi-Müəsisanı [Təsisçilər Məclisi] dəvət olunmaya qədər aşağıdakı tərtiblə intixab olunmuş [seçilmiş] əzadan təşəkkül edir:

A) Rusiya Məclisi-Müəsisanına dörd müxtəlif siyasi firqə siyahıları mövcubincə [əsasında] Mavərayı-Qafqaz [Zaqafqaziya] əhaliyi-islamiyyəsi tərəfindən intixab olunub da, sonra Mavərayı-Qafqaz Seymində əza sifəti ilə bulunmuş və bədəhu [sonra] Azər-

baycan Şurayı-Millisini təşkil etmiş 44 zətdən.

B) Azərbaycan bələdiyyələri müsəlman əzası ilə əskidən mövcud bulunan Milli Müsəlman Komitələri əzası tərəfindən intixab olunmaq surəti ilə cəlb olunacaq zəvətdən [şəxslərdən].

C) Əqəliyyətdə [azlıqda] bulunan millətlərin səlahiyyətdar müəssisəyilliyələrindən [milli qurumlarından] cəlb olunacaq zəvətdən.

Ç) Bakı Həmkarlar Şurası ilə Sovet Syezd, Tüccar və Ərbabi-Sənaye İttifaqından cəlb olunacaq zəvətdən.

3) Əsasən mövcud olan 44 əzaya əlavə olunacaq əza, bu nisbətlə cəlb olunacaq:

A) Əhaliyi-islamiyyə tərəfindən Bakı 5, Göyçay uyezdi 2 (biri şəhər, biri uyezdi), Cavad 2 (biri şəhər, biri uyezdi), Quba 3 (biri şəhər, ikisi uyezdi), Lənkəran 2 (biri şəhər, biri uyezdi), Şamaxı 2, Gəncə 3 (biri şəhər, ikisi uyezdi), Ərəş 2, Cavanşir 1, Zənəgəzur 2, Qazax 1, Cəbrayıl 1, Nuxa 2 (biri şəhər, biri uyezdi), Şuşa 2 (biri şəhər, biri uyezdi), Zaqatala 2 (biri şəhər, biri mahal). İrəvan vilayətinin Azərbaycana keçən hissəsi 3, Tiflis vilayətinin Azərbaycana keçən hissəsi 1.

Qeyd:

a) Bakı hissəsinə [payına] düşən 5 zət, Bakı Bələdiyyəsi müsəlman əzası tərəfindən seçiləcəkdir. Digər şəhərlərdə dəxi şəhər hissəsinə düşən nümayəndəni ümumi intixabla [seçki ilə] seçilmiş müsəlman qlasnları seçəcəklərdir. Uyezd nümayəndələri isə uyezd

milli komitələri tərəfindən intixab olunacaqlardır.

b) Seçkilər gizli olacaq.

B) Əqəliyyət təşkil edən millətlərdən:

Erməni əhalisi tərəfindən 21: 8-i Gəncə erməni əhali komitəsindən, 8-i Şuşa erməni əhali komitəsindən, 5-i də Bakı erməni komitəsindən.

Rus əhalisindən: Bakıdakı Rus Milli Şurasından 10.

Alman əhalisi təşkilati-milliyəsindən 1, Yəhudi Şurayı-Millisindən 1, gürcü komitəsindən 1, polyak komitəsindən 1.

C) Bakı Həmkarlar Cəmiyyəti Şurasından 3, Bakı Sovet Syezd və Ticarət-Sənaye Cəmiyyətlərindən müştərəkən [birgə] 2.

Qeyd 1. Bələdiyyəsi və milli komitəsi olmayan qəzalar, nümayəndələrini köy obşestva [cəmiyyəti] nümayəndələrinin ictimiasında [yığıncığında] təyin edə bilərlər. Bu ictima, hər obşestvadan birər nümayəndə göndərilmək surəti ilə hasil olur.

Qeyd 2. Əhvali-fövqəladəyə məruz bulunan [fövqəladə hadisələrə səhnə olan] yerlərin nümayəndələrini Şurayı-Milli bizzat təyin edir.

Qeyd 3. Şurayı-Millinin əsaslı üzvlərini təşkil edən 44 əzadan biri istefa edər, mərhum olar və yaxud başqa bir səbəblə məclisdən çıxarsa, onun əvəzinə mənsub bulunduğu siyahının mürəttibi [tərtibçisi] bulunan firqə müəssisəti [partiya qurumları] tərəfindən başqa birisi təyin olunur.

Qeyd 4. Cəlb olunacaq əşxasın intixabatı şəhərlərdə bələdiyyə rəisləri, uyezdlərdə mirovoy sudyalər [məhkəmə hakimləri] və ya onların müavini və əqəliyyəətə [azlığa] mənsub millətlərdə milli şura rəislərinin təşəbbüs və nəzarəti ilə icra olunur və intixab olunacaq zəvata kəndi imzaları ilə keyfiyyəti-intixabı müvəzzəh [seçimin necəliyini izah edən] və müsəddəq [təsdiq edilmis] etimadnamələr verilir.

Şurayi-Milli rəisi:
Məhəmməd Əmin Rəsulzadə
Şurayi-Milli katibi:
Rəhim Vəkilov
Surəti əslilə mütabiqdir
[uyğundur]
Şurayi-Milli İdarə müdiri:
Məhəmməd Səid

RADIOTELEQRAF

25 təşrinisənidi [noyabrda] “Royer” acentəliyi məlumatı:

Almaniya vəliəhdi

Alman kronprinsi (vəliəhdi) Veterinq şəhərində Zuiderze qəsəbəçəsində bəklənilir və “Parsonaj” adasında saxlanılacaqdır. Təhtəlbəhrlərdən [sualtılarından] çox xəsarətlər görmüş Felemenk [Niderland] balıqçılarında onun yaxınlığı xoş gəlməyir.

Hollandiyada

Kraliça Vilhelmina intibahnamə-

sində [bəyanatında] əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə inqilab təhdidini rədd etməklərindən naşi [etdiklərinə görə] millətə minnətdar olduğunu bəyan və xalqın xahiş etdiyi islahatın Parlaman tərəfindən vücuda gələcəyini vəd edir.

İngiltərədə seçki işləri

İngilis vəzirlərindən [nazirlərindən] Lloyd Corc ilə Bonar Lou Müttəhid Krallıq [Birləşmiş Krallıq] seçkiçilərində yazdığı müraciətnamələrində öz siyasi proqramlarını yazırlar. İşbu proqramın mühüm maddələrindən bəhriyyə əfradı [matroslar] ilə əsgərlər üçün xəzinə yerlərindən [dövlətə məxsus torpaq sahələrindən] almaq, bu yerlər içindəki evlər ilə ya hissələrə yaxud geniş bir miqyasda fənni-ziraət planı ilə hazırlamaq, meşə yerlərini böyütmək, yaramaz yerləri islah etmək, mənzil məsələsini təknil [həll] etmək, təlim və təhsil məsələlərini geniş bir yola qoymaq, zəhmət və xidmət şəraitini maddi cəhətdən yaxşılaşdırmaq, müstəmləkələrə imtiyazat [imtiyazlar] vermək, gələcəkdə xammal və ərzaq üzərinə əlavə edilən məxaricdən [xərclərdən] vaz keçmək, əhalinin faydasına olaraq qüvvənin [enerjinin] və işığın və dəmiryolların üzərində kontrol qoymaq və onların mükəmməliyyətinə çalışmaq kimiləridir.

Alman donanmasının təslimi

Alman donanması, ilişiksiz [sürətlə; mərasimsiz] təslim olub getdi. Təbrikat mübadiləsi [qarşılıqlı salamlama məra-

simi] olmadı.

Əsir edənlərin və əsirlərin gedişi, təşviyi-cənazə [cənazənin yola salınması] mərasiminə bənzəyirdi.

Alman donanmasını pişvaz edən [qarşılayan] Müttəfiq donanması içində 60-adək drednot, 50 ingilis yüngül kruvazərləri və 180 kontr-minanosları [kontr-torpedoları] mövcud idi.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Gürcü teleqraf acentəliyindən)

- Almaniya Hökuməti Müttəfiq dövlətlərə verdiyi notasında Primazensin, Sarqemin, Saarbrükken daxil edilməklə və Reyn oblastı hissəsinin alman əsgərləri tərəfindən təmizlənmələri məcburi şəraiti [şərti] əleyhinə protesto etmişdir. Almaniya Hökuməti bu yerlərin Almaniyaдан ayrılması təşəbbüsü əleyhinə protesto etmişdir.

- Təşrini-saninin [noyabrın] 22-sində Nauendən xəbər verirlər ki, Vilnadan və Belostokdan verilən xəbərlərə görə, ora əhalisi zəbt edici dəstələr əleyhinə çıxmaqdadır. Alman qaraqollarına atəş açılıb, alman əsgəri dəstələrinin keçib getməsinə mümaniət [maneçilik] etməkdən ötrü dəmiryol xətti xarab edilmişdir.

- İngiltərə mətbuatının verdiyi xəbərlərə görə, Vaşinqtondan xəbər verirlər ki, Məclisi-Məbusanın Bəhriyyə [donanma] komissiyasında bəhriyyə işləri katibi Deniels demişdir ki, Mil-

lətlər İttifaqı və ümumi tərksilah məsələləri gələcək məsələsindən ibarətdir. Hal-hazırda üç sənəliyə hazırlanmış məramnamə üzərinə bəhriyyə qüvvəsini 10 dənə fövq[əl]zirehli, 6 zirehli və 140 kiçik gəmilərlə gücləndirmək lazımdır.

- Müttəfiqlər ordusu bilatəvəqqüf [durmadan] Belçikanı zəbt etməkdə davamla, Almaniyağa yaxınlaşmaqdadırlar.

- Belçika Hökuməti təntənəli bir surətdə Brüksel şəhərinə varid [daxil] olmuşlardır.

- Almanlar, Amerika bəhri [donanma] qüvvəsi iştirak etdiyi halda, İngiltərə donanmasına 70 gəmi təslim etmişlərdir. Bunlardan 9 dənəsi zirehli, 5 böyük kruvazər və 7 yüngül kruvazərlərdir.

- Alman mətbuatının məlumatına görə, axırını iki həftə müddətində Qaliçyanın bir çox yerlərində yəhudi talanı vüqu bulmuşdur. Krakovda çıxan “Dziennik” nam qəzetə yazır ki, bu cür talanlar çox yerlərdə vaqe olmuşdur. Bir çox yəhudi mütəzərrir olmuşdur [zərər çəkmişdir]. Bir paraları [bəziləri] qətl edilmişlər. Hamı yəhudi dükənləri və evləri talan edilmişdir. Yəhudilər şəhərlərdən qaçıb fəna bir halda yaşamaqdadırlar. Bir çox şəhərlərdə təşkil edilmiş yəhudi müdafiə dəstələri tərksilah edilmişlər. Qaliçya yəhudiləri arasında əhval həyəcanlıdır. Bir para yerlərdən Vilsona və bitərəf dövlətlərə teleqraflar göndərilib, müavinət [yardım] xahiş edilməkdədir.

- “Lokal-Anzeyqer” qəzetəsi xəbər verir ki Lodzda olan alman əsgərləri müsəlləh [silahlı] çıxış yapmışlardır. 1700 nəfər alman əsgəri müsəlləh bir surətdə Lodzdan Almaniyaya piyada yola rəvan olmuşlar. Saldat Vəkilləri Şurasının [Əsgər Deputatları Sovetinin] başçıları nəql edirlər ki, general qubernator fon Bezeler hamı zabitlərlə bərabər şəhəri tərk etmişdir. Onlar hava duman olmasından və gecə qarantılığından istifadə etmişlərdir. Alman əsgərləri özlərinin tərk-silah olunmalarına icazə verdikdən sonra hamısı zircamələrinə [alt paltarlarına] qədər qarət edilmişlərdir.

- Stokholmda çıxan “Politiken” qəzetəsi xəbər verir ki, Skandinav hökumətləri hal-hazırda Rusiya ilə münasibəti-siyasiyyənin qət olunmasını [siyasi əlaqələrin kəsilməsini] və öz konsullarının Rusiyadan geri çağırılmaları ilə rus Şura Hökuməti nümayəndələrinin Skandinaviyadan kənar edilmələri məsələlərini müttəhidən [birgə] müzakirə etməkdədirlər.

- Hindenburq Baş ərkani-hərbdən [Baş qərargahdan] Vilhelmin Laheydə olan sarayındakı hökumət məmurlarına böylə bir teleqraf göndərmişdir: Mütərikə [atəşkəs] işləri komissiyası xəbər verir ki, düşmən hökumət üzvlərinin, xüsusən fransızların tutduğu mövqə mənfidir. Düşmən mümkün olmayan işlər haqqında öz tələbatını təkid etməkdədir. Bu qərarla mübarizənin təzələnməsi üçün ənənəli əsaslar hazırlayırlar. Qəti surətdə izhar

edirəm ki, alman ordusu mütərikə şəraitinin [atəşkəs şərtlərinin] ağırlığı və vətənimizdəki hadisələr münasibətilə mübarizəni təzələməkdən acizdirlər. Hətta yalnız fransızlarla mübarizə edə bilməzlər.

(Gürcü teleqraf acentəliyindən)

İngiltərə mətbuatının məlumatı

- İngiltərə bəhriyyə [donanma] müxbiri xəbər verir ki, günortaya yaxın alman qayıqları və nəqliyyat gəmiləri tərəfindən müşayiət edilən bir zirehli nümayən olmuşdur [görünmüşdür]. Açıq dənizdə şiddətli fırtına olduğuna görə zirehli, limanda təslim edilmişdir. Almanyanın böyük sualtı qayıqlarının hamısında simsiz teleqraf istasyonu vardır. Almanlar varid olan [gəlib çatan] zaman alman donanmasında inqilabcu [inqilabçı] ünsürlərin qüvvətli olduğu müşahidə edilirdi. Bir para alman zabitləri alman qartalını nişanını başlarından çıxarıb, qırmızı nişan taxmışlardır. Alman bəhriyyələri [dənizçiləri] arasında intizam görülməyir, matroslar zabitlərə qulaq asmayırlar.

- İsveç sosial-demokratlarının başçısı Brantinq, Albert Tomasa bir teleqraf göndərərək deyir ki, Müttəfiq dövlətlər mütərikənin eyni-şəraitində [atəşkəs şərtlərinin dəyişməməsində] israr edərsələr, Almanyanın halı xeyli fəna olar. Almaniyaya, təxliyə etmək və dəmiryol məvaddı [mallarının] təslimi üçün vaxt verilməsi lazımdır, vəilla [əks halda] bolşevizm hərc-mərcliyi

qalxıb demokratik cümhuriyyət təsisini mümaniyətə [maneyə] düşər edər.

- Mətbuat nümayəndəsi Kiyevdə olan alman əsgərləri ilə görüşdükdən sonra öz müşahidətini [müşahidələrini] böylə təsvir edir: Alman saldatları arasında gözəlcə asayiş və nizam hökm-fərma [hökmran] olmağına [görə], dövlət əmvalına [mallarına] qənaətkaranə bir münasibət vardır. Almanlar tərəfindən heç bir təcavüz və ya asayiş xələldar edilməsi [pozulması] ittifaqı [faktı] olmamışdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniya ilə mütarikə şəraitindən [atəşkəs şərtlərindən]

12-ci maddə – Hamı alman qoşunları Türkiyə, Avstriya-Macaristan və Romaniya məmləkətlərinin 1914 sənəyi-miladiyyəsi ağustos ayının birinə-dək olan hüduddan çəkilməlidirlər. Müttəfiqlərin təyin edəcəkləri vaxtadək müharibədən iləri Rusiyanın bir parçasını təşkil edən ərazilərdən də (yuxarıda söyləndiyi kimi) çəkilməlidirlər. Bu vaxtın təyini şu yerlərin daxili şəraitindən asılıdır.

13 – Bir ağustos 1914 sənəsi hüduddan içəri Rusiyada olan alman qoşunları işbu zamandan bu yerləri təxliyəyə başlayacaqlardır. Habelə əsgəri acentələr, təlimçilər, əsir almanlar və təbəələr büsbütün Rusiyadan çağırılmalıdırlar.

14 – Bir ağustos 1914 sənəsi hü-

dudunda almanlar tərəfindən hər bir həç [qəsb] və müsadirə ilə Romaniya və Rusiyadan Almaniya üçün ərzaq göndərməkdə əhalini sıxışdırma tamamilə götürülməlidir.

15 – Bükreş, Brest-Litovsk və əlavə müahidənamələrin hamısı ləğv edilir.

16 – Dansiq ilə Visladan keçib almanlardan təxliyə edilmiş yerlərin əhalisini aparmaq yaxud nizam və asayiş bərpa etmək üçün Müttəfiqlərə imtiyaz verilir.

18 – Müttəfiqlər yaxud özgə dostanə əlaqədə olan dövlətlər təbəələrindən Almaniya məhbus, girov (rəhin), məhkum sifətiylə, nə ki var, uzaqbaşı bir ayın müddətində vətənlərinə buraxılmalıdırlar. Bu vaxtın dürüst təyini məsələsi tamamilə anlaşılığından sonra vaqə olacaqdır.

19 – Müharibədən xəsarətdidə olmuşlara [zərər çəkənlərə] müavinət [kömək] mənbəyi ola biləcək camaat fondlarını (sənədi) mütarikə iniqadı mə'qud olduqca [atəşkəs sazişi qüvvədə olduğu müddətdə] aparmaq Almaniya qadağandır. Bilatəvəqqüf [dərhal] Almaniya Milli Bankasındakı paralar iadə edilməlidir. Fəth edilmiş məmləkətlərdə zəbt edilmiş xətləri, kağız pul təb [çap] edən makinaları, burada camaat ya xüsusi şəxslər faydaları ilə əlaqədar bütün aksiya, pay, fiat kağızları (valyuta) və digər vəsiqələr bilatəxir [dərhal] iadə edilməlidir. Rusiya və Romaniyadan alınmış yaxud bu dövlətlər tərəfindən

Almaniyaya güzəşt edilmiş qızılların (altunun) hamısını qaytarmalı və bu altun, sülh iniqadınadək [sazişinə qədər] Müttəfiqlərə tövdi edilməlidir [tapşırılmalıdır]. Böylə maliyyə tədabiri [tədbirləri] şimdilik lazımdır. Müttəfiq və Amerika dövlətlərinin gələcək tələbləri ilə yuxarıdakı tədabir xələdar olmasın [pozulmasın].

20 – Dəryada dayanmaqsızın müharibə işləri qət edilməli [kəsilməli] və alman vaporlarının məkanı və hərəkət etdiyi yerləri haqqında məlumat verilməlidir. Bitərəf dövlətlərin həpsinə Müttəfiqlərin və ittifaqa mənsub dövlətlərin [Antanta dövlətlərinin və onlarla ittifaq halındakı digər dövlətlərin] hərbi və ticarət donanmasına seyrisəfain [hərəkət] hamı sularda azad olduğunu elam etməli [bildirməli], bununla da bitərəf[lik] məsələsi bütöün ləğv ediləcəkdir.

21 – Müttəfiqlərin və ittifaqa mənsub dövlətlərin (ticarət və hərbi) donanması bəhriyyunları [dənizçiləri] qaytarılmalıdır. Bunun əvəzində əsir verilməyir.

22 – Alman təhtəlbəhrlərinin [sualtlarının] həpsi (sualtı kruvuzer və sualtı qayıqlar da buraya daxildir) ümumləvazimat və mühümmatı [silah və avadanlıqları] ilə Müttəfiq və Amerika dövlətlərinin göstərdiyi limanlarda təslim edilməlidir. Hərəkət etməyə qadir olmayan sualtı qayıqları Müttəfiqlərlə Amerika mübəssirlərinin [gözətçilərinin] təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] alman limanlarında tərksilah

edilir. Əmələləri [işçiləri] də dəyişməlidir. Üzməyə müqtədir qayıqlar isə dənizlərə çıxmaq üçün alman limanlarında hazır olmalıdırlar. Radio (simsiz teleqraf) ilə xəbər verildikdə onlar təslim üçün getməlidir. Müəyyən limanlara mümkün qədər tez bir zamanda, əlbaqisi [qalanları] onların ardınca gəlməlidir. Bütöün bu şərait, mütarikə əhdnaməsi [atəşkəs sazişi] imza edildikdən 14 gün müddətində tətbiq edilməlidir.

24 – Almaniya tərəfindən məmləkət sularından kənara dənizlərin hamısından torpedoları və mina hasarlarını [istehkamlarını] yığmaq üzrə Müttəfiqlərlə Amerikaya imtiyaz verilir. Bu torpedolar və onların yerləri göstərilməlidirlər.

25 – Müttəfiqlərə mənsub dövlətlərin və müttəfiqlərin abluqası [mühasirəsi] qüvvəsindən düşməyir və dənizlərdə təsadüf edən alman vaporları dərdəst [həbs] edilə biləcəkdir. Mütarikə davamı müddətində Almaniyaya nə qədər ərzaq lazım olduğunu Müttəfiqlərlə Şimali Amerika nəzərə alacaqdır.

28 – Bütöün Almaniya hava makinaları Müttəfiqlərlə Şimali Amerika[nın] göstərdiyi üssülhərəkəldə [bazalarda] çağırılıb toplanmalıdır.

29 – Qara dəniz limanlarının həpsi almanlardan təxliyə edilir. Qara dənizdə tutulmuş rus hərbi vaporları Şimali Amerika ilə Müttəfiqlərə verilməlidir. Bütöün əsgəri [hərbi] və qeyriləvazimat iadə edilməlidir [qaytarılmalıdır].

30 – Almanlar tərəfindən tutulmuş Müttəfiqlərin və müttəfiqlərə mənsub dövlətlərin ticarət gəmiləri Amerika və Müttəfiqlər[in] göstərdiyi limanlara qaytarılmalıdır. Böylə müamilat [əməliyyat] hər iki tərəfdən olmayacaqdır. Vaporların və başqa ləvazimatın təxliyə, təslim və təviz [əvəz; kompensasiya] edilməsinədək təxrib edilmələri [sıradan çıxarılımları] yasaqdır.

32 – Almaniya Hökuməti, xüsusi müəssisələr yaxud xüsusi ticarət cəmiyyətlərinin tərəfindən İsveç, Norveç, Danimarka, Felemenk və digər bitərəf məmləkətləri Müttəfiqlər və Müttəfiqlərə mənsub dövlətlərlə məhdud və yasaq olan ticarətin azadlığı haqqında Almaniya istixbar [xəbərdar] etməlidir.

33 – Mütarikə imza edildikdən sonra Almaniya gəmilərinin bitərəf dövlətlər bayrağı altına girməsi yasaqdır.

34 – Mütarikə vaxtı uzadılacağı mümkün olmaq üzrə 36 gün qərar qoyulur. Mütarikə maddələrinin birisinə əməl edilmədiyi halda, hər iki tərəfdən 48 saat irəlidən istixbar [xəbərdarlıq] etməklə mütarikəni pozmaq olar.

18-ci maddənin şərtlərini təyin edilmiş zamanda ifa etmək mümkün olmazsa, sui-istimal [sui-istifadə] olmamaq şərti ilə mütarikəni pozmaq demək deyildir. Bu şəraitin [şərtlərin] asanlıqla ifa edilməsi üçün beynəlmiləl bir mütarikə komissionu təşkil edə bilər. Bu komission, Müttəfiqlərin dəniz yaxud qara [quru qüvvələri] ordusunun bir baş komandanı sədarəti

[sədrliyi] altında işləməlidir.

Bu mütarikə 12 təşrinisani 334 öylədən [günortadan] sonra (fransız saati ilə) 5-də imza edildi.

BOSNA MÜSƏLMANLARI VƏ YUQOSLAVLAR

Vyanadan işar edildiyinə nəzərən [verilən xəbəərə görə], yuqoslavlının müddəəyatına [iddialarına] qarşı Bosna müsəlman rüəsasının [rəislərinin] göstərdikləri hüsnqəbul [müsbət münasibət], Vyana məhafili-siyasiyyəsində [siyasi dairələrində] son dərəcə mövcibi-infial və hiddət olmaqdadır [qəzəb və hiddətə səbəb olmaqdadır]. Bu cümlədən olmaq üzrə, Bosna İslam Demokrat Partisi rəisi İsmayıl Ağə Smaroviç, Hersek Müstəqil İslam Partisi rəisi doktor Mehmed Spaho və Saraybosna Bələdiyyə rəisi doktor Həmdi Vuyiçin təbrikatını möhtəvi [ehtiva edən] teleqrafnamələri çəxlərin yortuları [dini mərasimləri] münasibətilə Praqa kəşidə edilənlər [göndərilənlər] miyanındadır [arasındadır]. Bütün Bosna-Hersek mütəfəkkirin zümrəsi [ziyalıları] yuqoslavlının hərəkətinə ələni [açıq-aşkar] bir surətdə iştirak etməkdədirlər.

MİLYUKOV İLƏ MÜSAHİBƏ

“P. K.” qəzetəsinin 8 təşrinisani tarixli nömrəsində Milyukovun müsahibəsi dərc edilmişdir.

– Kadet fırqəsi üzvlərinin nahiyə ictimiasının [yığıncəğının] nəticələri nə olmuşdur? – sualına Milyukov cavab

vermişdir ki:

– Bu ictimai kadet firqəsini birləşdirməkdə böyük rol oynamışdır. İctimai qərardadları iki əsas üzərinə əsaslanmışdır. Ən mühüm qətnamə Ümumrusiya Hökuməti təşkilindən ibarət olmuşdur. Bu Hökumət, gözlənen Müttəfiqlərin varid olmaları [gəlmələri] ilə şərqdən qərbə köçürüləcəkdir. Bu hökumətin nerədə təşkil olunacağını indidən söyləmək əlbəttə müşküldür. Lakin təsəvvür edildiyinə görə, mərkəz Könüllü ordudan ibarət olacaqdır. Hal-hazırda Könüllü ordu Baş komandanlığı ilə də müzakirə davam etməkdədir.

– Bu hökumətə kadetlər daxil olacaqlarmı?

– Əlbəttə, daxil olacaqlar. İctimanın arzusu da budur. Hətta hal-hazırda Könüllü ordu nəzdində Stepanov ilə Astrov bizim nümayəndələrimizdir. Astrov, Könüllü ordunun Ufa Hökumətinə olan münasibəti aşkar edilənə qədər orada qalacaqdır.

Sonra Milyukov Ufa Hökumətindən bəhs edib demişdir ki:

– Ufa Hökuməti dövləti nöqtəy-nəzərdə olan firqələrin sazişi nəticəsində əmələ gəlmişdir. Bu saziş hələ Moskvada hüsula gəlmiş idi. Fəqət Ufa Hökuməti qeyd edilən məqsədlərdən bir qədər imtina etmişdir. Ələlumdə [başlıca olaraq] Məclisi-Müəssisanın [Təsisçilər Məclisinin] indiki heyətinin ixtiyara malik olmasını təsdiq etmək məsələsində. Buna da biz çətin razı olarıq. Kadet firqəsi qənaət hasil etmişdir ki, Ufa Hökumətini qəti surətdə təşkil edilmiş hesab etmək olmaz.

Təbəddülat [dəyişikliklər] vəqə olacaqdır. Buna görə də, bizim firqəmiz Ufa Hökuməti ilə müzakirəyə girişməyi mümkün ədd [hesab] etmişdir.

Ümumrusiya Hökuməti ilə Ukrayna və Don hökumətləri arasında olan münasibətə gəldikdə, Milyokov demişdir ki:

– Ukrayna məsələsi Don məsələsindən artıq qarışıqdır. Məlum olduğu üzrə, bizim ictimamız ancaq öz istiqlaliliyyətindən imtina ilə müttəhid [vahid, birləşmiş], müəzzəm [böyük] Rusiya formulasını etiraf [qəbul] edən hökumətlərlə əlaqəyə girmək qətnaməsini çıxarmışdır. Ukrayna hələ ki, buna əməl etməmişdir. Don ilə bu bərdə yollaşmaq asandır. Çünki Krasnov Hökumətinin birinci bəyannaməsində izhar edilmişdi ki, Don Hökuməti Rusiyanın parçalanmış yerlərini bitişdirəcək Ümumrusiya Hökuməti təşkil edilənə qədər, müvəqqəət hökumət hesab olacaqdır.

– Kadet firqəsi kimlərlə və hansı firqələrlə ittifaqa girəcəkdir?

– Şimdilikdə bu bərdə danışmaq çətinidir. Bizim firqəmizlə sazişə girmək məsələsi hələ qaldırılmamışdır. Lakin bu məsələnin həlli tələb olunan mühüm bir məsələdir.

– Kadet fərqəsi indiki Ukrayna Hökumətinə nə nəzərlə baxır?

– Ukrayna Hökumətinə olan münasibətimiz hələ aydınlaşdırılmamışdır. Hələliyə kadetlər hökumətə daxil olmamışlardır. Kim bilər, ola bilər ki, gələcəkdə siyasət dəyişilsin. Hər bir şey gələcək əhvaldan asılıdır. Bu əhval

da öylə sürətli bir surətdə təbəddülata uğrayır ki, indilikdə davam edən hökumətə nə münasibətdə bulunmağı söyləmək pək müşküldür.

Könüllü ordu ilə Müttəfiqlər arasında müntəzəm bir əlaqə davamı haqqındakı suala Milyukov cavab vermişdir ki:

– Mənə məlum olan budur ki, hələ müntəzəm əlaqə yoxdur. Fəqət bu, vaxta mövqif [bağlı] bir məsələdir. Müttəfiqlər ilə münasibət düzəlməkdədir. Burasını da söyləməlidir ki, Müttəfiq dövlətlər Könüllü ordunun qəhrəmananə xasiyyətləri haqqında ali rəylər bəsləyirlər. Şübhə yoxdur ki, Müttəfiqlər Könüllü orduya müavinət [yardım] göstərəcəklərdir.

– Bütün cahan inqilabı mümkündürmü?

– İnanmayıram. İnqilab çıxışları tək-tək məmləkətlərdə olacaqdır. Ələlxüsus müharibədə məğlub olan məmləkətlərdə. Lakin inqilab alovu köhnə Rusiya yanan hərərdə olmayacaqdır. Müttəfiq məmləkətlərdə inqilabın mənası yoxdur. Hökumətlər möhkəmləşib, əhali qalibiyətlə sevinir.

POSTA-TELEQRAF NAZİRİ İLƏ MÜSAHİBƏ

“K.” qəzetəsinin mühərriri Azərbaycan Posta-Teleqraf naziri Ağa Aşurov ilə müsahibəsi əsnasında Azərbaycan müsəlmanlarının və Hökumətin Müttəfiqlərlə münasibəti haqqında vermiş olduğu suala cavab almışdır:

“Azərbaycan Hökumətinin və mü-

səlmanların halını heç bir təhlükə təhdid etməyir. Bu barədə şübhə etməməlidir. Çünki general Tomsonun təminatına ümidvar olmuşuq. Burasını da qeyd etməliyəm ki, Müttəfiqlərin bizə və ələlümum Hökumətə olan münasibəti artıq dərəcədə dostanədir. Hər bir barədə onlar bizə müavinət göstərirlər. Odur ki, şəhərdə heç bir ixtilaf və qeyrə [və sairə] yoxdur. Bu barədə bizim tərəfimizdən də tədbirlər görülmüşdür. Biz bacardığımız qədər çalışıb şəhərdə asayiş və qanun saxlayırıq. Hərgah bir para müzirr [zərərli] ünsürlər öz xüsusi hesablarından ötrü fürsətdən istifadə etmək niyyətində olsalar, bu tövr ixtilafların Müttəfiq ordu qüvvəsi tərəfindən bərtərəf ediləcəyinə [aradan qaldırılacağına] ümidvar oluruq. İndiki Hökumət kabinəsinə və gələcək müştərək Azərbaycan Hökumətinə gəldikdə, onu deyə bilərəm ki, Azərbaycan Şurayı-Millisi [Milli Şurası] bu barədə çalışmaqdadır və yəqin ki, kabinə təbəddülatı [dəyişikliyi] və hökuməti-müştərəkə təşkilatı [müştərək hökumət təşkili] dekabrın üçündə dəvət edilmiş Parlaman tərəfindən vücuda gətiriləcəkdir.”

Ədəbi sütunlar

MƏRHUM SƏHHƏTİN SON MƏKTUBUNA CAVAB*

Cahana ilk çıxan tazə aya and olsun, Cavanlığında dönən qəddi yaya and olsun. Qəsəm o şəmsi-münirə, o mahi-tabana, Şəhaba, nəyyirə, nura, ziyaya and olsun.

Qəsəm nəsimi-sabaha, sitareyi-səhərə,
 Hilala, bədrə, Süheylə, səhaba and olsun.
 Rümuzi-şe'ri bilən şairi-şəhirə qəsəm,
 Nükati-nəzmə bələd aşınaya and olsun.
 Cahanda xəlqi edən doğru-düz yola dəvət,
 Həqiqi rahbəre, rəhnümayə and olsun.
 Gözəllərin o mübarək, həyalı üzlərinə,
 Yenə o çöhrələrə, ol həyəyə and olsun.
 Sənə birinci pərəstiş edən mənəm, Səhhət,
 Rəvani-paki-Bahara, Səfaya** and olsun.
 Neçün ki, Qafqaz-ara sən sevimli şairsən,

 Sənin nəşidələrin, raiqanə şe'rlərin,
 Dəyə cahanə; cahanə, səməyə and olsun.
 Məni çıxarma yadından, çıxarmaram mən həm,
 Təbiətə, suya, xaka, havaya and olsun.

*Məhəmmədəmin oğlu
 Salman Mümtaz*

ZİRAƏT [KƏND TƏSƏRRÜFATI] İŞLƏRİ

Miləli-mütəməddinə [mədəni mil-lətlər] arasında ziraət işləri nəzəriyyatla deyil, əməliyyatla [təcrübə ilə] irəliləmişdir. Maarif Nəzarətindən [Nazirliyindən] maəda [başqa] Ticarət və Sənaye və habelə Ziraət və Əmlak nazirləri təhti-idarəsində [nəzdində] də bir çox ali edadi və ibtidai ziraət məktəbləri vardır. Qərbdə bu kimi məktəblər ələləksər [daha çox] əhalinin öz təşəbbüsü və xərci ilə təsis olunur və bəzi vaxt hökumətdən maddi cəhətcə kömək verilir. Fransada edadi məktəb-

* Mərhum şair hali-həyatda ikən Mümtaza yazmış olduğu gilayə məktubunun cavabı olaraq, vəfatı münasibətilə yazılmışdır.

** Şamaxılı Mirzə Nəsrullah “Bahar” təxəllüs ilə Qara Məhəmməd “Səfa” təxəllüsə işarədir.

lərdə belə ziraətə dair “xüsusi dərslərin” olması məcburidir. Almaniya ziraət məktəblərində əməliyyata ziya-dəsiylə məsai [əmək] sərf edilir. Zira-ətətin tərəqqisi üçün xüsusi məktəblərə kifayət edilməyib, Ziraət və Əmlak Nəzarəti tərəfindən kəndlərə bir çox səyyar mütəxəssis müəllimlər göndərilir. Bunlar kəndləri gəzib dolaşırlar. Özləri ilə götürdükləri ziraət makinalarının ya modellərini və ya da xüsusi jurnallarda rəsmlərini göstərir, qiymətini, yerini və qullanmasını əhaliyə öyrədirlər. Torpağın qüvvəli olaraq məhsulunun artmasına səbəb olan kimyəvi şeylərlə aşına edirlər. Bağçəvanlıq [bağbanlıq], barama bəsləmək, arı və mal saxlamaq haqqında məlumat verirlər. Böylə müəllim və mütəxəssislər bacıoğlu, əmioğlu deyə deyil, bildiklərinə görə işə göndərilmiş olduqlarından, ciddi çalışır və öz zəhmətlərinin səmərəsini də görürlər. Bir də görürsən yüz milyonlardan təşəkkül etmiş münbit yerlərə sahib bir millət arxada qalır da, Kanada, Avstraliya, Viktoriya kimi xırda ölkələr parlayır və bütün yer üzünü öz torpaqlarının məhsulu ilə doldururlar.

Zaqafqaziya ziraəti tərəqqisi üçün indiyə qədər bir şey edilməmişdir. Demək olar ki, iş bundan sonradır. Yüz sənədən ziyadə rus hakimiyyəti zamanında ancaq bir edadi ziraət məktəbi və altı bağçəvanlıq məktəbçələri açılmışdır. Bunun nəticəsi olaraq əhali ziraət makinalarından, yer əkmək qanunlarından xəbərsiz yaşamış, bala-

ca bir dəmir parçasının (ciftin) [cütün, xışın] ümidinə qalmışdır və yüz illərlə məhsuldar torpaqlar üstə ac dolanmışdır. Kəndçilərimiz yerlərindən, köçəbəmiz ayaqyalın, başıaçıq, yağış-dolu altında yaylaq və qışlaqda saxladığı malından indiyəcən bir mənfəət götürə bilməmişlər. Bundan sonra götürə bilməyə hazırlanırlar. Bu xüsusda ağır vəzifələr Ziraət və Əmlak Nəzarətinə düşür. Eşitdiyimizə görə Ziraət və Əmlak Nəzarəti təşəbbüsü ilə bu yaxın vaxtlarda Tiflisdən Bakıya, Azərbaycan paytaxtına bir məktəb köçürülür və əhaliyə ziraət makinaları gətirilməsi və daha bir çox islahat üçün layihələr hazırlanır.

Hüseyn Mirzəcamalov

TÖVSIYƏ

1914-cü ildən təqribən Amerika Cəmahiri-Müttəhidəsinin [Amerika Birləşmiş Ştatlarının] ümumcahan müharibəsinə iştirak etməsinə kimi Almaniyada dövləti, alman milləti, daxili intizamının ahənin [dəmir kimi] səbat və istiqaməti, hiss və qüruri-millisinin bütün başqa hislərin hakim[i] olduğu, tərəqqiyati-mədəniyyəsinin [mədəni inkişafının] övci-əlayi-rüfətə [ən yüksək zirvəyə] çatdığı, sənətinin [sənayesinin] ağıllar[ı] şaşıracaq möcüzələr, xariqüladə icadlar, ixtiralar etməyi sayəsində cəhanın ən qəvi [güclü] dövlətlərini aciz buraxmışdı. Sarsılması, dağılması muhal [qeyri-mümkün] iş sayılan Rusiya, gördüyümüz hala düşdü. Firənglər,

ingilislər, italyanlar hədsiz zərbələr yedilər. Dala oturaraq Firəngistanın bir hissəsini Almanlara buraxdılar. Romaniya, Serbistan, Qaradağ, Belçika dövlətləri tutuldu. Fəqət şimdiki böylə bir dövlət, tutduğu yerləri boşaltmağa, Müttəfiqlərin həva-həvəslərinin oyuncağı olmağa məcbur olmuşdur. Böylə ki, əvamünnasın [avam xalqın] şimdiki hər yerdə: “Nə oldu bu tezliklə böylə bir qəvi və müdhiş dövlət bu hala düşdü?” söylədiyi eşidilir. Fəqət dörd il yarım müharibənin gedişini lazımcına təqib etmiş şəxslər şu təbəddüli-vüquatin [hadisələrin dəyişməsinin, çalxantılarının] nagəhani [gözlənilməz] olmamasını və bəlkə müharibə başladıqda onunla bərabər toxumu əkilərək nəşvünüma tapa gəldiyini [inkişaf edərək gəldiyini] bilirlər. Almanlar kəndilərini mümtaz [seçilmiş], müdam [həmişə] qalibiyyət qazanmaq üçün yaranmış, bütün dünyaya hakim olmağa layiq və şayəstə [yaraşan] bir millət sayırdılar. 1870-ci ildəki firənglərə qalibiyyətləri, ondan qabaq Danimark, Holland məmləkətlərinə endirdikləri zərbələri, hiss və qüruri-milliləri, tərəqqiyati-mədəniyyələri onları istiqballarına dair xülyalar aləminə buraxmışlardı. Qalibiyyətimiz təmin olunmuşdur, deyə etdiklərini bir dürlü düşünməyirdilər. Müharibəyə Lüksemburq və Belçika torpaqlarına daxil olmaqla ibtida etdilər [başladılar]. Halbuki, məzkur [adı keçən] dövlətlər bitərəf olduqlarından, beynəlmiləl şərtlər və qanunlar üzrə hər bir təcəvüzlərdən məsun [toxunulmaz] və

məhfuz [qorunmuş] olmalıydılar. İştə almanlar Lüksemburq və Belçika torpaqlarına daxil olmaqla, müharibəni başlamaqla bərabər, şimdiki təbəddüli-vüquatın toxumunu ən münbit bir zəmində əkdilər. Yəni dünyanın yarısından çoxunun hüsnrəğbətini itirdilər. Sonra təhtəlbəhrləri [sualtıları] düşmən gəmilərini batırmaqla bərabər, pək etinasızlıqla bitərəf dövlətlərin gəmilərini dəxi batırırdı. Hətta Amerika Cəmahiri-Müttəhidəsinin gəmilərini batırmaqdan dəxi çəkinmədilər. Dəfələrlə Amerika Cəmahiri-Müttəhidəsi və başqa bitərəf dövlətlər, beynəlmiləl şərtlərdən və qanunlardan dəm vuraraq, almanların şu hərəkətlərinə qarşı etirazlar etdilər. Fəqət 14-cü Lui: “dövlət mənəm” dediyi kimi, almanlar dəxi: “beynəlmiləl şərtlər və qanunlar biziz” deyə heç etina etməyərək, qabaqkı hərəkətlərində davam edirdilər. Bu sıralarda alman mətbuatı: “Amerika Cəmahiri-Müttəhidəsinin bizə elani-hərb etməsi gözlənilir. Fəqət bak etməyiniz [qorxmayınız], bütün dünya ilə çarpışacaq qədər qüvvəyə malikiz. Amerikalılar Avropaya o qədər qüvvə keçirəmməzlər.” yazırdı. İştə bu hərəkətləri sayəsində almanlar ibtidayi-müharibədə əkdikləri şimdiki təbəddüli-vüquatın toxumuna nəşvünüma verərək, amerikalıları müharibəyə sürükləməklə, dərəcəyi-kamala yetirdilər. Gürcüstanda türklərə nisbətən nankorluqları ilə onları daha kəndilərindən nifrətləndirdilər. Böylə siyasətin nəticəsi məlumdur.

İştə, böylə təkəbbür və qürurana siyasət hamı “mənəm-mənəm” deyən dövlətlər üçün bir dərsi-ibrətdir. Başqa dövlətlər almanların dörd il yarım müharibə imtidadındakı [müddətindəki] hərəkətlərini və nəticəsini kəndilərinə ayineyi-ibrət [ibrət güzgüsü] edərək, Loğmanın dilindən ibrət alaraq, onun işlərini etmədiyindən aqıl sanıldığı kimi, almanların tərzi-hərəkətlərinə təqlid etməməlidirlər. Rusiya yalnız ruslardan ibarət olmayaraq, təqribən yüz (100) milləti haizdir [ehtiva edir]. Şu yüz milləti ədalət və insaf üzrə razı salmadıqca, Rusiya islah bulmayacaqdır. Rusiya millətləri, o sırada Azərbaycan türkləri, Müttəfiqlərin istər şimdi, istər Sülh Konfransında Vilsonun 14 maddəsinə sadıq qalacaqlarına iman edərək, onlara qapılarını açırlar. Onlar şu 14 maddənin lafügüzaf [boş söz] olmadığına artıq inanmışlar. Rusiyanı doğrudan islah etmək istəyirlərsə, şu 14 maddəyə qövlən deyil feilən [sözdə deyil işdə] sadıq bulunsunlar və təbəddüli-vüquat toxumunu daha uyğun bir zəmində əkməsinlər.

Əbdülvahab Məhəmmədzadə

KİÇİK FELYETON Növbəti maskarad

Bu əsər “Daşnak” firqəsi həyatından hədsiz-hesabsız pərdədən ibarət bir maskaradır ki, hər dəm bir qismi oynanır. “Daşnak” firqəsinin mahir

artistləri tərəfindən oynanmaqda olan son “seriya”sını qarelərimizə [oxucularımıza] təqdim edirik.

Birinci məclis

Vaqe olur “Daşnaksutyun” firqəsinin mərkəzi komitəsi salonunda. İclas açılmadan əvvəl firqə əzası [üzləri] dəstə-dəstə yığışib nə isə mühüm bir əhval olduğunu danışırlar. Sədr öz kabinəsində bikef əyləşib düşünür. Pərdə qalxır. Sədr, dəryayi-fikrə [fikir dəryasına] qərq olmuş bir surətdə əyləşib, başını aşağı dikmişdir. Əza müttəəyyirdir [üzlər çaşqındır]. Sədr məclisi bu nitq ilə açır:

“Yoldaşlar! İnqilabçı firqəmizin hürriyyətpərvər əzası axır zamanlar nə isə bir dərəcə vəzifələrindən qafil olmuş kimi görünürlər. Doğrudur, adətimizə görə hər tərəfdə yenə torlar qurub, fitnələr qaldırmaq üçün müəyyən planlar tərtib verməkdən bir an qafil deyilik. Amma nədənsə, axır zamanlar öylə parlaq bir müvəffəqiyyətə nail ola bilmədik. Gürcüstan sərhədində, Qarabağda və Göyçə yanında planlarımız gözlədiyimiz müvəffəqiyyəti vermədilər. Son müvəffəqiyyətsizliyimiz o dərəcə fəna təsir bağışlamışdır ki, hətta böyük müttəfiqimiz olan İblis həzrətlərinin də diqqətini cəlb edərək, onu bizdən incitmişdir. Həm də öylə incitmişdir ki, bu gün dostanə ruhda yazılmış lakin hiddət və qəzəb əsəri olan bir nota göndərərək, əski fəaliyyətimizi məmnuniyyətlə tədad [sadalayaraq] və hazırkı müvəffə-

qiyyətsizliyimizdən şikayət edərək yazır ki, ən yaxın zamanda böyük bir qanlı müsadimə [toqquşma] çıxarmaqla onu şad edəcəyimizə qəviyyəən ümidvar olur [böyük ümid bəsləyir]. Filhəqiqə [doğrudan da], yoldaşlar, böylə şey olmaz ki, neçə müddətdən bəridir barı bir iyirmi-otuz min adamın da qanı tökülməyir. Burası əvvəla proqramımıza müqayir [zidd], saniyyə [ikincisi] İblis ilə bağlanmış olduğumuz əhdnaməyə zidd və salisən [üçüncüsü] insaniyyətpərvərlik şüarına bir zərbədir. İnsaf deyil ki, insanlar bu qədər artsın ki, çörəyin girvənkəsi on manata qalxıb camaat ac qalsın. Məncə, insaniyyətpərvərlik vəzifəmiz vadar edir, insanların bir qisminin qırılması ilə adam miqdarını azaldaraq, çörək və sairənin bollaşması və xalqın acılıqdan qurtarması üçün çarələr arayaq.”

Sədrdən sonra bir neçə natiq dəxi bu ruhda nitqlər irad edərək [söyləyərək], nəhayət böylə bir qərarnamə qəbul olunur: Əhvali-hazirənin [indiki vəziyyətin] tələbini nəzərə alaraq İblisin xatirini ələ gətirmək və proqramımızın insaniyyətpərvərlik haqqındakı maddəsinə əməl etmək qəsdı ilə firqəmiz lazım bilir ən yaxın zamanda, mümkün və lazım olan bir nöqtədə, qanlı bir müsadimə çıxarsın.

Bu qərarnamənin qəbulundan sonra müavini-sədr [sədr müavini] səs alaraq uzun bir nitq söyləyir və axırda təklif edir ki, qanlı müsadiməni pərdələmək üçün tədbir görülsün. Digər bir

nətiq bu xüsusda firqənin canfəşan mühərrirlərinə ümidvar olduğunu bəyanla təklif edir ki, mühərrirlər ilə görüşmək üçün bir nümayəndə təyin edilsin. Təklif qəbula keçir.

İkinci məclis

Vaqe olur “Aşxatavor” baş mühərririnin kabinəsində. Firqə tərəfindən göndərilmiş nümayəndə, öhdəsinə verilməmiş olan vəzifədən bəhslə deyir ki:

– Bu surətlə firqəmiz qərar vermişdir, ən yaxın bir zamanda ölkənin bir nöqtəsində qanlı bir faciə oynasın. Fəqət bu faciəni öylə pərdələməlidir ki, firqə üzərinə töhmət düşməsin, təqsir məzlum tərəfində görülsün. Bu xüsusda möhtərəm mühərrirlərimizin məharətini və bu vaxtadək etmiş olduqları xidməti təqdirlə, firqəmiz bu vəzifəni yenə sizin öhdənizə verir.

Müdir: – (Bir qədər düşündükdən sonra) Məncə bundan asan heç bir şey ola bilməz. Böylə ki, mən bütün mühərrirlərimizə tapşırıram, öylə bir hay-küy salarlar ki, onların çığırtısı altında qan dəryasına batmış arvad-uşaqların ahü-fəğanı əsla eşidilməz. Firqəmizin qurşun yağmurunu, axıdılan qanlar və göz yaşları bilmərrə görülməz. Görülsə də firqəmizə töhmət gəlməz.

“Növbəti masqarad”ın üçüncü pərdəsi “Aşxatavor” və “Kavkazskoye slovo” qəzetələrinin son nömrələrindəki məqalələrdən ibarətdir. Bu mühərrirlər daşnakların sui-niyyətini pərdələmək üçün bir müddət Gürcüs-

tan Hökumətinə hücum edərək, şiddətli lisanla məqalələr yazdığı kimi, şimdiki Azərbaycan Hökuməti və hökumət nümayəndələrinə qarşı meydan açmışlardır. Məqalələrin məzmunu, Cəfərovun dünkü nömrəmizdə dərc etmiş olduğumuz müraciətindən məlumdur. Bu hücumlardan sonra şübhəsizdir ki, ən yaxın zamanda Zaqafqaziyanın bir nöqtəsində bir faciə oynanacağını gözləməlidir. Baxalım maskaradın faciəli son pərdəsi neredə oynanacaqdır.

Bir nəfər

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Ərzaq Nəzarəti müvəkkili Neftçilər İttifaqı nümayəndəsi Məşhədi Qasımov Xudat mövqifindən [stansiya-sından] Bakıya gətirmək üçün beş vaqon arpa almaqdan ötrü vəsiqə vermişdir.

- Ərzaq Nəzarəti Bələdiyyə İdarəsinin Ərzaq şöbəsinə bütün Bakı körpüləri və körpü anbarlarındakı çayı həcz [müsadirə] etmək üçün müsaidə vermişdir.

- Təşrini-saninin [noyabrın] 27-dən etibarən Port dairəsi fəhlələrinin tətilinə xitam verilmişdir. Fəhlələrə eylül [sentyabr] ayının yarısı məvacibi verilmişdir.

- Təşrini-saninin 26-da Tazəşəhərdən “Qırğız” nam vapor Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir]. Vaporda ingilis

saldatları gəlmişdir.

- Təşrini-saninin 26-da Hüseynova məxsus “Qədir” nam vapor Tazəşəhərdən Bakıya varid olmuşdur. Sərnişinlərin məlumatına görə, Tazəşəhər əhalisinin əhvalı fəna deyildir. Şəhərdə ərzaq azdır, ət yoxdur. Çörəyin qiyməti 3 ½ - 3 rublədir. Kartoçka ilə adambaşı ½ girvənkə əkmək verilir. Qiymət isə 70 qəpikdir.

- Daşkənd yaxınlığında bolşeviklərlə Tazəşəhər komitəsi qoşunları miyanında [arasında] müharibə davam etməkdədir. Fort-Aleksandrovsk bolşeviklər əlindədir.

- Ərzaq Nəzarəti Ərzaq şöbəsinə sabiq Türkiyə ordusu anbarlarındakı ərzaq və başqa ələ gələ biləcək mühümmatı [ləvazimatı] oradan götürməyə müsaidə buyurmuşdur.

- Bələdiyyə İdarəsi Kalandadzeyə təcili surətdə Bakıya ərzaq və ələfiyyat [yem] göndərməyi tövsiyə etmişdir. Həmin zat Lənkəran[dan] və Lənkəran qəzasından da taxıl almağa müvəkkil edilmişdir. Vəsaiti-nəqliyyədən [nəqliyyat vasitələrindən] ötrü Müttəfiq ordu komandanlığına müraciət etməlidir.

- Ərzaq şöbəsi Ağabala Quliyevə Yevlax ilə Kürdəmir arasında dəmiryol xəttindəki 13 vaqon buğdanı gətirmək üçün vəsiqə vermişdir.

- Bakıda taxıl qəhətliyindən naşi [ötrü], Ərzaq şöbəsi Quba qəzasında taxıl almağa müvəkkil edilmiş Yurvin Qalinovskiyyə bütün Vladıqafqaz dəmiryolu mövqiflərindəki [stansiyalarındakı] taxılı həcz [müsadirə] etmək üçün əmr göndərmişdir. Hər bir həcz edilən

ərzaq üçün xüsusi bəratülqövl [protokol] yazılmalıdır.

- Dün [dünən] Tiflisdən buraya Amerika Səlibi-əhmər [Qızıl xaç] mürəxxəsliyi [nümayəndəliyi] varid olmuşdur. Mürəxxəslik, Amerika milli bayrağı ilə bəzənmiş xüsusi vaqonda gəlmişdir.

- Şəhər məktəbləri müəllim və xidmətçilərinə təşrini-saninin ikinci nisfi [yarısı] məvacibi təşrini-saninin 28-də saat 2-yədək veriləcəkdir.

- İşbu günlərdə Bakıda rus dilində “Yedinaya Rossiya” nam gündəlik bir qəzetə nəşr ediləcəkdir.

- Petrovski meydançada və 4 nömrəli evdəki Britaniya Su Nəqliyyatı İdarəsində Britaniya postası yerləşdirilmişdir. İşbu posta dünyanın hər nöqtəsinə göndərilmək üçün məktubat qəbul edir. Bu vaxtadək məktubat Ənzəli-Bəsrə təriqi [yolu] ilə göndərilirdi. Buradan göndərilən məktub Bəsrəyə bir ayadək çatır. Sonra məktub bəhri-mühit [okean] vaporlarına verilir. Xərc, bura pulunun qiyməti qeyri-müəyyən olduğu üçün, burada qəbul edilməyib, çatacağı yerindəki qiyməti alınır. Göndəriləcək məktubat Britaniya hərbi sansürü [senzurası] nəzərindən keçməlidir. Məktubat pəncşənbə [cümə axşamı] və düşənbə [bazar ertəsi] günləri qəbul edilir. Xüsusi şəxslərin də məktubu qəbul olunur.

- Su nəqliyyatı təşkil tapdıqdan sonra işlər çox sürətlə irəliləyir. Ənzəli və Tazəşəhər ilə Bakı arasında gəmi hərəkəti təzələnmişdir. Lənkəran və Astara miyanında [arasında] hərəkət

başlanmaqdadır. Bu vaxtdək əşya və əmval [mal] göndərdikdə, Britaniya idarəsindən xüsusi vəsiqə alıb vapor şirkətləri kağızları ilə dəyişilirdi. Məxarici oradaca verilirdi. Srağagündən şirkətlərə təklif edilmişdir ki, adəti üzrə işə başlanılsın. Yük tariflərinin nizama salınmasından ötrü Britaniya ərkani-hərbindən [qəragah zabitlərindən] və vapor sahiblərindən mürəkkəb bir komission təşkil edilir ki, ticarət donanması müfəttişi mayor Braun ilə bərabər işbu məsələni həll etsin.

- Gəncədəki Rus Milli Şurası Azərbaycan Parlamanına Rus Milli Şurası tərəfindən nümayəndə göndərilməsi haqqında Bakı Rus Milli Şurasından teleqrafla isticvab etmişdir [sorgu göndərmişdir].

- Təşirini-saninin 26-dan etibarən Mirzabekyanın tənbəki və papiros emalatxanası fəhlələri tətıl elan etmişlər. Tətıl fəhlələrin məvaciblərini artırmaq qəsdı ilə olmuşdur.

BƏZZAZIYYƏ [PARŞA, ARŞIN MALI] MƏSƏLƏSİ

Tağiyev fabrikasında hazırlanan arşın malı tamamilə Ticarət və Sənaye Nəzarəti binagüzarlığına [sərəncamına] alınmışdır. Nəzarət bu malı ucuz qiymətlə əhaliyə satdıracaqdır. İşbu münasibətlə Ticarət və Sənaye Nəzarətinin Sənaye şöbəsi müdiri Sadıq Əhmədov, müxbirimizlə etdiyi müsahibəsində demişdir:

“Bez və başqa bəzzaziyyə malları-

nın Nəzarət əlinə keçməsinə, möhtəkirlərin baha qiymətlə satması və əhalinin qismi-əzəmi [çox hissəsinin] istifadəsindən məhrum olması səbəbiyyə təvmişdir. Bundan naşidir [buna görədir] ki, Nəzarət, Tağiyev fabrikası istehsalatını öz əlinə alaraq xalq miyanında [arasında] təşkilatlar vasitəsilə təqsim edəcəkdir [böləcəkdir]. Böyləliklə xüsusi əşxasa [şəxslərə] Tağiyev fabrikasından bəzzaziyyə malı buraxılmayacaqdır. Fəqət vəsiqələri olan kənd təşkilatlarına və istehlak cəmiyyətlərinə mal buraxılacaqdır.

Nəzarət böyük bəzzazları dəvətlə, bəzzaziyyə malını arşına 25 qəpik mənfəətlə satmaqdan ötrü sazişə gəlmək niyyətindədir. Bu malları qiymətmüəyyənə [müəyyən qiymət] ilə satmaqdan ötrü böyük təşkilatların, məsələn bələdiyyə və qeyrisinin mübəsirləri [nəzarətçiləri] olacaqdır. Bezin arşını, ehtimala görə, təxminən 4 rublə 50 qəpiyədək satılmalıdır. Buraya bəzzazların mənfəətləri də daxildir. Nəzarətin [Nazirliyin] ehtimalına görə, ev təşkilatları vasitəsilə xalqa bir qədər bəzzaziyyə verilsə, qiymət ucuzlaşacaqdır. Böylə vəsaitlə bəzzaziyyə qəhətliyini bərtərəf etməyə [aradan qaldırmağa] müvəffəq olacağımıza aminiz.”

DEMOKRATLAR MÜŞAVİRƏSİNDƏ

Üç gün bundan əqdəm [əvvəl] “Texniçeskoye obşestvo” [Texniki Cəmiyyət] salonunda demokratlar müşavirəsinin

ikinci iclası vaxt olmuştur. İclasda 22 təşkilata mənsub 45 nümayəndə iştirak etmişdir. Müşavirədə erməni milli təşkilatlarından və “Daşnaksaqan” firqəsindən nümayəndələr olmadığı kimi, müsəlman da yox imiş.

İclas birinci cəlsədə [yığıncada] intixab edilmiş [seçilmiş] beş nəfərin məruzəsi ilə açılmışdır. Beş nəfər professor Qolovin ilə etdiyi müsahibəni söyləmişdir. Böylə məlum olmuşdur ki, Qolovin Ufa Hökuməti nümayəndəsi olmayıb, fəqət [sadəcə] hərbi şöbənin nümayəndəsidir və Bakıda Ufa Hökuməti namından müvəkkil deyildir. Professor burada fəqət rus orientasiyası tərəfdarı hökumət düzəltməkdə müavinət [yardım] göstərə biləcəkdir.

Məruzəni eşitdikdən sonra iclas qərar etmişdir ki, məruzə fəqət məlumatı haizdir [əhatə edir]. Məhəlli [yerli] müştərək hökumət təsisi məsələsi mübadileyi-əfkarı [fikir mübadiləsi] istisna edilməmişdir [gündəliyə daxil edilmişdir].

Sonra iclas Kaspi-Qafqaziya Hökumətini müzakirəyə başlar. Zinovyeva-Deyç işbu hökumətin müştərək olmadığı üçün Bakı üçün yaramadığını söyləmişdir.

Bu məsələ haqqında Saakyan dəxi bir nitq söyləmişdir. Saakyanın əqidə-sincə bir çox xüsusiyyətlərdən dolayı Rusiya müvəqqəat olaraq bir hökumət şəklini ala biləcəkdir.

Məruzədən sonra bir çox natiqlər nitq söyləmişlər. Bunlardan bir parası

milli əsas üzərinə və bir parası firqələrdən mürəkkəb hökumət təşkili tərəfdarı çıxmışlar. Mübadileyi-əfkar-dan sonra qərar edilmişdir ki, müşavirəyə nüfuz verməkdən ötrü gələcək iclas üçün məruzə hazırlamaq üçün xüsusi bir komission intixab edilsin [seçilsin].

TİCARƏT MÜFƏTTİŞLİYİ

Bələdiyyə İdarəsi Ərzaq Şöbəsi tərəfindən Bakıda Ticarət Müfəttişliyi təsisi haqqında bir məsələ qaldırılmışdır. Şöbənin layihəsinə görə Ticarət Müfəttişliyi 1 ticarət müfəttişi, 4 müavin, 12 ticarət mübəssiri [nəzarətçisi], 15 nəfər bazar gözətçilərindən ibarət olmalıdır. Böylə bir təşkilata ayda 25000 rublə para sərf ediləcəkdir.

Ticarət Müfəttişliyinin fəaliyyəti bundan ibarətdir:

1. Tacir və alış-verişçilərin qiyməti bahalandırmaqdan ötrü iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunmalarını təqib etmək.

2. Bazar və başqa ticarət mənbələrində nizam və asayiş saxlamaq üçün təşəbbüsatda bulunmaq.

3. Qiyməti-müəyyənə [müəyyən qiymət] ilə satılacaq ərzaq və mühümmatın [ləvazimatın] artıq qiymətlə satılmamasına diqqət etmək.

4. Ticarət etmək üçün Bələdiyyə İdarəsindən alınacaq ticarət vəzəqələrini təhqiq etmək.

5. Tərəzi və başqa ölçüləri müəyinə

etmək.

6. Bazarlarda satılacaq ərzaq və mühümmatın təmiz olmasına çalışmaq.

7. Bütün Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən nəşr ediləcək hifzüssihhə [gigiyyə] və başqalarına dair qərardadların qövlədən feilə [sözdən əmələ] gətirilməsinə və tətbiq edilməsinə çalışacaqdır.

ŞURAYI-MİLLİ ƏZALARINA

Şurayi-Millî əzaları noyabrın 16-sına dəvət edilmişkən, bir çoxları hələ Bakıya gəlməmiş və nə səbəbə dəxi gəlmədiklərini bildirməmişlərdir. Şurayi-Millî rəyasəti əzayı-müşarileyhimin [haqqında danışılan üzvlərin] bəhəməhal [mütləq] dekabrın 3-də Bakıda bulunmalarını rica edir.

Şurayi-Millî rəisi:

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə
6/6

ŞURAYI-MİLLİ İDARƏSİNDƏN

Şurayi-Millî dəftərxanasında xidmət etmək üçün türkçə və rusca bilir təcrübəli bir mütərcim lazımdır. Xahiş edənlərin Şurayi-Millî rəyasətinə müraciəti tövsiyə olunur.

Şurayi-Millî idarəsi müdiri:

Məhəmməd Səid
6/5

ELAN

Bakı İkinci zükür [oğlanlar] gimnaziyası cənbində [nəzdində] kamilən [tamamən] milliləşmiş əlifba şöbəsi açılır. Bu şöbəyə daxil olan çocuqlar türkçə təlim alacaqlar. Əhalinin nəzəri-etinası [diqqəti] bu milliləşmiş əlifba şöbəsinə cəlb olunaraq,

uşaqlarını qeyd etdirəcəklərinə ümid edirik. Qeyd etdirmək istəyənlər məktəbin dəftərxanasına müraciət edə bilərlər.

725

BAKİ ƏHALİSİNƏ

Bakı Şəhər İdarəsi çörək yoxluğunun səbəblərini göstərməyə özünü borclu bilir. Əvvəla, Türk Ordusunun Bakıdan köçmə-sindən naşi [ötrü] dəmiryolları yüklə dolmuşdur və saniyə [ikinci olaraq] Zaqafqaz dəmiryolu axırncı yağışlardan çox zərər-didə olmuşdur [zərər çəkmişdir]. Bu səbəbdəndir ki, dəmiryolları ilə ərzaq gətirmək çətinləşib, bu axırncı həftədə taxıl heç gəlməmişdir.

Tezliklə dəmiryolu təmir edilməsi üçün Hökumət tərəfindən tədbirlər görülməkdədir. Bu yaxında Lənkəran və İran yolları dəxi açıldıqda, Bakı Şəhər İdarəsi yenə də bazarda çörəyin bollaşmasına ümid edir.

Böylə müşkül halda camaatın imdadına yetişmək üçün Şəhər İdarəsi Ərzaq şöbəsi qabaqca hazırlanmış arpa ununu çörəkçilərə paylayıb, çörəyin girvənkəsini 2 manatdan satdırmaqdadır. Bu dükanlar siyahısı xüsusi elan olmuşdur.

Şəhər İdarəsi əhaliyə müraciət edib, camaatın təşvişə düşməməsini rica edib, bu yaxında ərzaq qəhətliyinin rəf ediləcəyinə [aradan qaldırılacağına] inandırır.

Bununla belə Şəhər İdarəsi alışı-verişi-çilərə öz vətəndaşlıq vəzifələrini unutmamalarını tövsiyə edib, məişətin bu çətin zamanında ərzağı gizlədib qiymətlərin bahalaşdırılmamasını və hər bir növ ilə ərzaq yoxluğunun asanlaşdırılmasına səy etmələrini rica və təmənnə edir.

Bakı Şəhər qlavası

[Şəhər İdarəsinin rəisi]

İlyuşkin

6/2 2-2

Doktor Krinski

Sifilis, əmrəzi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərazinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağıyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyəyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünəs əmrəzini [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [gəcə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstəxanası mövcuddur.

209

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qarıdan.

215

Müdir:***Ceyhun bəy Hacıbəyli***

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Ümuri-Nafə və Xeyriyyə

Nəzarətində

səh. 499. “20 təşrinisani 1334”: Burada il, rumi təqvimlə göstərilmişdir; miladi təqvimlə 20 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Azərbaycan Məclisi-Məbusanı təsis haqqında Qanun

səh. 499-501. Bu qanunun hərflərlə göstərilən maddələri qəzetdə ərəb əlifbasına uyğun olaraq (əlif, bə, tə və s. kimi) sirlənmişdir.

səh. 500. “Sovet Syezd”: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

Radioteleqraf: Almaniya vəliəhdi

səh. 501. “Alman kronprinsi (vəliəhdi)...”: Fridrix Vilhelm nəzərdə tutulur.

“..Veterinq şəhərində Zuiderze qəsəbəçəsində..”: belə başa düşülməlidir: “Zuiderze körfəzində Veterinq qəsəbə-sində”.

İngiltərədə seçki işləri

səh. 501. “...bu yerlər içindəki evlər ilə ya hissələrə yaxud geniş bir miqyasda fənni-ziraət planı ilə hazırlamaq..”: Xəbərin tərcüməsində qeyri-dəqiqlik olduğundan, cümlənin bu hissəsi anlaşılmır; belə başa düşülməlidir: “bu ərazilər ya evlər və bağçalar olmaqla hissələrə ayrılacaq, yaxud da geniş miqyaslı kənd təsərrüfatı planlarına uyğunlaşdırılacaqdır”.

Teleqraf xəbərləri

səh. 503. “Bu qərarla mübarizənin təzələnməsi üçün ənənəli əsaslar hazırlayırlar.”: Bu cümlə belə başa düşül-

məlidir: “Bu qərarla, get-gedə mübarizənin təzələnməsi üçün zəmin hazırlayırlar.”

Almaniya ilə mütarikə şəraitindən

səh. 504-506. Qəzetdə müqavilənin sadəcə bir hissəsi verilmişdir, 1-11 ci, habelə 23, 26-27 və 31-ci maddələr buraxılmışdır.

səh. 504. “12-ci maddə”: “Azərbaycan” qəzetində səhvən “21-ci maddə” kimi getmişdir.

səh. 505. “Böylə maliyyə tədabiri şimdilik lazımdır. Müttəfiq və Amerika dövlətlərinin gələcək tələbləri ilə yuxarıdakı tədabir xələdar olmasın.”: Tərcümə xətası üzündən anlaşılmaz hala gələn bu cümlələr belə başa düşülməlidir: “Bu maliyyə tədbirləri, Müttəfiqlərin və Amerika Birləşmiş Ştatlarının bundan sonrakı tələb və iddialarını pozmadığı müddətcə həyata keçirilə bilər.

“21 – Müttəfiqlərin və ittifaqa mənsub dövlətlərin (ticarət və hərbi) donanması bəhriyyunları qaytarılmalıdır. Bunun əvəzində əsir verilməyir.”: Burada söhbət, Almaniya və müttəfiqlərinin əlindəki əsirlərin birtərəfli qaydada qaytarılmasından gedir.

səh. 506. “Böylə müamilat [əməliyyat] hər iki tərəfdən olmayacaqdır.”: Burada söhbət, tutulan gəmilərin qaytarılması əməliyyatının birtərəfli qaydada həyata keçirilməsindən gedir.

“32 – Almaniya Hökuməti, xüsusi müəssisələr yaxud xüsusi ticarət cəmiyyətlərinin tərəfindən İsveç, Norveç, Danimarka, Felemenk və digər bitərəf məmləkətləri Müttəfiqlər və Müttəfiqlərə mənsub dövlətlərlə məhdud və yasaq olan ticarətin azadlığı haqqında Almaniya istixbar [xəbərdar] etməlidir.”: Tərcümə xətası üzündən anlaşılmaz hala gələn bu cüm-

lə belə başa düşülməlidir: “Almaniya Hökuməti; gəmiçilik şirkətlərinin Antanta dövlətləri və onlarla ittifaq halındakı digər dövlətlərlə ticarət əqlərinə tətbiq edilən bütün məhdudiyətlərin – bu məhdudiyətlər istər Almaniya Hökuməti, istər özəl müəssisələr tərəfindən qoyulmuş olsun – dərhal ləğvi barəsində dünyadakı bütün bitərəf dövlətləri, xüsusilə də Norveç, Danimarka, İsveç və Hollandiyanı rəsmi qaydada xəbərdar etməlidir.

“18-ci maddənin şərtlərini təyin edilmiş zamanda ifa etmək mümkün olmazsa...”: Qəzetdə bu hissə belə getmişdir: “18-ci maddənin təyin edilmiş zamanda yazdığına ifa etmək mümkün olmazsa...”

“12 təşrini-sani 334”: Burada il (1334-cü il), rumi təqvimlə göstərilmişdir. Miladi təqvimlə 12 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Milyukov ilə müsahibə

səh. 506. “P. K.”: “Priazovski kray” qəzeti nəzərdə tutulur; “Azərbaycan” qəzetində səhvən “P. F.” kimi getmişdir.

səh. 507. “...Stepanov ilə Astrov bizim nümayəndələrimizdir.”: Vasili Aleksandroviç Stepanov və Nikolay İvanoviç Astrov nəzərdə tutulur.

Posta-Teleqraf naziri ilə müsahibə

səh. 508. “K.”: “Kaspi” qəzeti nəzərdə tutulur.

Mərhum Səhhətin son məktubuna cavab

səh. 509. “.....”: Bir misra buraxılmışdır.

“Mərhum Səhhətin son məktubuna cavab” (səh. 508-509) şeiri üçün

lüğət:

şəmsi-münir: parlaq günəş

mahi-taban: işıqlı ay

şəhab: alov

neyyir: nurlu

nəsimi-sabah: səhər yeli

sitareyi-səhər: səhər ulduzu

bədr: on dörd gecəlik ay

Süheyli: parlaq bir ulduzun adıdır

səhab: bulud

rümuzi-şe’r: şeirlərdəki işarələr

şairi-şəhir: şöhrətli şair

nükati-nəzm: nəzm əsərlərindəki incə

nöqtələr

rahbər: rəhbər; yol göstərən

rəhnüma: yol göstərən

rəvani-pak: pak ruh

Qafqaz-ara: Qafqazda

nəşidə: şərq, şeir

raiqanə: saf

xak: torpaq

Tövsiyə

səh. 510. “1870-ci ildəki firənglərə qalibyyətləri...”: 1870-1871-ci illər Fransa-Prussiya müharibəsi nəzərdə tutulur.

Kiçik felyeton

səh. 513. “Bir nəfər”: Bu imza Üzeyir Hacıbəyliyə məxsusdur.

Bakı xəbərləri

səh. 514. “Daşkənd yaxınlığında bolşeviklərlə Tazəşəhər komitəsi...”: Burada söhbət, Zakaspiysk Müvəqqəti Hökumətinin Krasnovodsk Komitəsindən gedir.

Cümə, 29 noyabr 1918-ci il, nömrə 52

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 24 səfərlümüzəffər sənə 1337. 29 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Bununla “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi elan edir ki, həmin qəzetənin intişara [nəşrə] başladığı günədək Qafqazda türk və rus lisanlarında nəşr edilmiş qəzetə, jurnal, əkslər [fotoşəkillər], tarixi məlumat və Azərbaycan həyat və mədəniyyətində əhəmiyyəti olan asarı [əsərləri] idarəyə təqdim edənlərə gözəl mükafat veriləcəkdir. Arzu edənlər Vorontsovski caddədə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsinə saat 10-dan 2-yə kimi müraciət etməlidirlər. Telefon nömrə 39-60.

6/8 5-1

ELAN

Bununla ümuma elan olunur ki:

1) Bakı şəhərinə Azərbaycan (səbiq Zaqafqaz) dəmiryolu mövqiflərindən [stansiyalarından], Poyludan başlamış Bakı şəhərinə, sərbəst ərzaq (taxıl, düyü, göyərti, meyvə və ələfiyyat [yem]) və içki, odun və kömür gətirməyə icazə verilir.

2) Azərbaycan (səbiq Zaqafqaz) dəmiryolunun hamı mövqiflərində, Poylu mövqifi və Bakı arasında bilamümaniyət [maneəsiz] nəqliyyat başlanır.

Qeyd: Müvəqqəti olaraq Gəncə mövqifindən taxıl çıxarmaq qadağandır. Həmçinin Bakı mövqifindən isə malı ancaq Ərzaq nazirinin xüsusi şəhadətnamələri ilə çıxarmaq mümkündür. Qalan mövqiflərdə malı qəbul edib göndərməsinə Ərzaq nazirinin icazənaməsi lazım deyil. (Bakı və Gəncə mövqiflərindən siva [başqa]).

*Ərzaq naziri: Yusifbəyov
Dəftərxana müdiri: Luçinski*

BÜTÜN AZƏRBAYCAN ƏHALİSİNƏ

Vətəndaşlar!

Müharibə və inqilab zamanının fəvqəladə əhvalını nəzərə alaraq tətillik etmiş olan Azərbaycan Şurayi-Millisi iqtizayi-zaman [zamanın tələbi] ilə təkrar Azərbaycan paytaxtı Bakıda toplandı. Şurayi-Millinin ən əvvəl qəbul etdiyi qanun, sırf Azərbaycan müsəlmanlarına məxsus olan Şurayi-Millini, milli bir şəkildən çıxarıb da dövləti bir şəkilə salmaq oldu. Bu ayın 19-da qəbul etdiyi qanunnaməyə görə

Şurayi-Milli, dekabrın üçünə qədər 120 əzalıq [üzvlük] bir Məclisi-Məbusan (Parlaman) halına gələcəkdir. Bu məclisə azlıqda qalan millətlərdən nümayəndələr cəlb olunduğu kimi, məmləkətin vilayətlərindən də vəkilər çağırılmışdır. Bu surətlə yığılacaq Məclisi-Məbusan, iləridə ümumi intixab [seçki] üsulu ilə Azərbaycan Məclisi-Müəssisani [Təsisçilər Məclisi] yığıncaya qədər, yurdumuzun sahibi olacaq, onun müqəddəratını həll, hökumətini təşkil və mənafeyini mühafizə edəcəkdir.

Vətəndaşlar!

Hərbi-ümumi axıra çatır. Millətlərin dörd gözlə gözlədikləri sülhi-ümumi bayramının axşamındayız. Böylə səadətli bir günün ərəfəsində cahan tarixi Hərbi-ümumi qədər böyük və məndar inqilabların şahidi olmaqda, məhkum millətlər kəndi haqlarını qaytarmaq, istiqlal və hürriyyəti-tamına [tam bir istiqlal və hürriyyətə] qiyam etməkdədirlər [qalxmaqdadırlar].

Beşinci sənəyə varan o şeytani qitali-əqvam [millətlər qırımı] nəhayət “Cəmiyyəti-Əqvam” [Millətlər Cəmiyyəti] kimi rəhmani bir nəticəyə gəlir.

Bu gün yalnız məğlubların deyil, qaliblərin də şüarı, “Millətlər öz müqəddəratlarını təyin etməyə haqqına malikdirlər” düsturundan ibarətdir. Vicdani-bəşərin milyonlarca insan qanı bahasına qazanmış olduğu “Cəmiyyəti-Əqvam” fikri boş bir söz olmayıb, şübhəsiz ki, bir mənaya malik olacaqdır.

Bizi təxribkar qüvvələrdən, məh-

vedici anarşidən, hərc-mərəcdən qurtarmaq üçün öz dəvətimizlə gələn türklər vəzifeyi-xilaskaranələrini [xilasçılıq vəzifələrini] ifa edərək, bu gün mövqelərini Müttəfiq əsgərlərə təslim etmişlərdir. Qafqaziya ərazisi üzərində əsası təmin etməyə üçün gələn bu yeni qüvvət, millətlərin müqəddəratını təyin edib də istədikləri kimi yaşamaq əzminə mane bir qüvvət deyildir. Cəmiyyəti-Əqvam fikrinin ələmdarı [bayraqdarı] bulunan rəisi-cümhur [prezident] Vilson bu zümrəyə mənsubdur. Paytaxtımızda müsafir bulunan Müttəfiq əsgərlərin komandanı müsyö Tomson, Qafqaziyaya aid məsələlərin Sülhi-Ümumi Konqresində həll olunacağına rəsmən bəyan etmişlərdir.

Əvət, vətəndaşlar! Azərbaycanın müqəddəs haqqı-istiqlalı heç bir millət tərəfindən inkar edilməyir. Biləks [əksinə], hüsntəvvəcöh [rəğbət] və qəbul görməkdədir. İnanalım millətimize istiqbalına [gələcəyinə], inanalım Azərbaycanın səadətinə!

Dünya müharibəsinin sükut bulmaqda olan təlatümlü ümmanı məvərasından [arxasından] millətlərin hürriyyət və səadət günəşi möhtəşəm bir surətdə tülü edir [doğur]. Millətlər üzərlərindəki əski həyat və istibdad qüyud [bağlarını] və zəncirlərini ataraq yeni bir həyat və istiqlalə hazırlanırlar.

Vətəndaşlar! Bizə fəlakət və səfəldən başqa bir şey verməyən ədavət və ixtilafı tərək edəlim. Müqəddəratitarixiyyə [tarixi müqəddəratımız] həpimizi bir yerdə yaşamaq məcburiyyətində bulundurur. Yeni başlayan

həyatın təbii məşəqqətlərini asanlıqla çəkmək və müşkül mənzillərini rahatlıqla keçmək və yeni həyata ləyaqət qazanmaq üçün yaşayışımızı məqul [məntiqi] və insani əsaslar üzərinə quralım! Yekdigərimizi [bir-birimizi] sevelim, bir-birimizə ehtiram edəlim!

Bütün Azərbaycan vətəndaşları bilafərqi-millətü-məzhəb [millət və məzhəb fərqi olmadan] bir vətənin övlədirlər. Ümumi vətəndə müştərək həyatlarını qurmaq və bərabərlikdə kəndi səadətlerini hazırlamaq üçün onlar yekdigərinə əl uzatmalı və yardım etməlidirlər.

Bu xüsusda ən böyük məsuliyyət və ən ağır vəzifə bittəbii Azərbaycanın türklərinə, müsəlman camaatına düşəcəkdir. Onlar bu torpaq üzərində yaşayanların ən böyük əksəriyyətini təşkil etdiklərindən, daha ziyadə fədakar və daha ziyadə mütəhəmmil [dözümlü] bulunmalıdırlar.

Əvət, vətəndaşlar! Zamanın əhəmiyyətini dərk edəlim! Hər millətin haqqını təslim edəcək Sülhi-Ümumi Konqresi uzaq deyildir. O zamana qədər vətənimizi iğtişaşdan qoruyalım. Azərbaycan Məclisi-Məbusanını təsis, hökumətini yenidən təşkil edəlim və var qüvvət və mücahidəmizlə sülhi-ümumi məclisinə hazırlaşalım!

Yaşasın Azərbaycan Məclisi-Məbusanı!

Yaşasın Azərbaycan Cümhuriyyəti!
Yaşasın Cəmiyyəti-Əqvam!

*Şurayi-Milli namına: Rəis
Məhəmməd Əmin Rəsulzadə*

BAKI, 29 TƏŞRİNİ-SANI

Müttəfiqlərin şəhərimizə vürudundan [gəlişindən] istifadə edərək qəlb-ləri dürlü-dürlü ehtirasat ilə dolu bir taqım əşxas və firqələr nümayəndələri dəxi Bakıya gəlmişlərdir. Bunların içində indi olduğu üzrə bolşeviklərdən tutmuş, hətta rus qaragüruh fikri və amalını təqib edən [daşıyan] həriflər dəxi vardır. Bunlar gələr-gəlməz öz məhəlli [yerli] həmdaşları ilə görüşüb, danışib yavaş-yavaş hər kəs öz fikrini yürütməyə şüru etmişlərdir [başlamışlardır].

Bunların təşviq və təhrikatı [təhrik-ləri] sayəsində yerli rus məhafili [qrup-ları], Azərbaycan türklərinin onlara qarşı göstərdiyi hüsnrəğbətə rəğmən yavaş-yavaş öz iddialarını artırmaqla bərabər “hakim millət” təəssübünü [ideyasını] bürüzə verirlər. Hökumətimizə və məmləkətimizə artıq etina göstərmir və özlərini Nikolay dövründəki kimi bir əyyamda hiss etmək istəyirlər. “Azərbaycan” sözü onlara xoş gəlmir, “böyük Rusiya” dan başqa ayrı kəlimə eşitməyi özləri üçün ağır hesab edirlər.

Şayani-diqqət [diqqətəlayiq] burasıdır ki, bunlar təklikdə bir-biri ilə həmməslək [eyni əqidədə] olmadıqları halda, məsələ Azərbaycanın istiqlaliliyyətinə gəldikdə hamısı yekdil və həmrəy olurlar. Məsələn, əksəri “İnqilabiyyuni-İctimaiyyun” [Sosialist İnqilabçılar] firqəsinə mənsub olub da özlərinə “Qafqaz və Mavərayi-Bəhri-Xəzər [Za-

kaspiysk] Hökuməti” adı qoyan sosialistlər bizə “lütf” edərək deyirlər ki, “Eybi yoxdur, müsəlmanalara da təzə təşəkkül edəcək hökumətdə bir-iki yer verərik, bu şərt üzrə ki, yer verilənlər Osmanlı orientasiyası tərəfdarı olmayıb, demokrat məsləkli olsunlar.” Bizə böylə bir “mərhəmət” göstərirlər.

Burada təbii olaraq bir sual əmələ gəlir:

– Əgər siz həqiqi sosialistsinizsə, o halda Osmanlı rəngi və ya rus, ingilis rəngi ilə nə işiniz vardır? Osmanlı nə vaxt sosializmə və ya demokratizmə zidd getdi? Və ya hangi demokratik əsasdır ki, bir taqım yabançı əşxasın [şəxslərin] milyonlarca nüfusu olan bir məmləkətə və onun millətinə hakim olmaq iddiasına müsaidə versin?

Nəşr etdikləri qəzetənin əvvəlinci nömrələrindən Azərbaycan tərz-i-hökumətini [idarə şəklini] “tənqidə” girişib, məsləki müəyyən Rus Milli Komitəsi tərəfindən təşviq edilən tək-tək “şikayətləri” dəstəvix [bəhanə] edərək: “Hanı bəs, siz dediyiniz əmnü-asayiş [əmin-amanlıq və asayiş]? Budur, Şamaxı uyezdidin filan malakan kəndində pristav filankəsdən bir belə rüşvət alıbdır.” deyərək bağırırlar.

Böylə cüziyyəti [xırdalıqları] həman dəm Müttəfiqlərin gözlərinə çarpmaq istəyirlər. Lakin, biz isə cavabında bunu söyləməyirik:

– Siz indi böylə cüziyyəti gözə çarpmaqqla, bizi fəna nəzərə vermək istəyirsiniz. Bəs həmin göstərdiyiniz uyezddə 40-adək müsəlman kəndləri

dağılıb, minlərcə məsum əhali öldürüləndə hökumət kimin əlində idi? Sizin və sizin yoldaşlarınızın əllərində deyilməydi? Bəs, nə üçün bu xüsusda bir ləfz [söz] belə söyləməyirsiniz? Əcəba, demokratik əsası böyləmi olar?

Digər tərəfdən, kadetlər və sağ güruhlarla dolu olan Rus Milli Komitəsi “Vahid Rusiya” şüarı ilə qalxıb bizə deyirlər ki: “Rusiyanın adı bir üzvi olub da Ufa Hökumətinə tabe olunuz.” Lakin, Ufa Hökuməti ayrılmış millətləri nə əsasla “Vahid Rusiya” bayrağı altına sövq edəcəkdir? Və həmin Hökuməti rus milləti özü təsdiq etmişdirmi? Kimlərdən ibarətdir və hal-hazırda mövcuddurmu?”

Bu sualları cüziyyətdən ədd [hesab] edərək: “Rus Məclisi-Müəssisanı [Təsisçilər Məclisi] ufaq millətlər üçün nə yol göstərsə, siz də o yol ilə gedərsiniz” deyirlər. “Ufaq millətlər kəndi müqəddəratlarını kəndi əllərinə alacaqlar” şüarını artıq etiraf etməyə meyl göstərməyən kimi görünürlər. İndiyə qədər başqa Qafqaz hökumətləri hər bir işlərini milliləşdirmək üçün rusları içlərindən çıxartmaq təşəbbüsündə olduqda, ruslara məmləkətimizdə hüsnrəğbət göstərib, baş yerdə əyləşdirməmizi, indi heç bir nəzəri-ətibara almayırlar və açıq-açığına “Burası Rusiya dövlətidir” deməkdən nə utanıb, nə çəkinirlər. Burasının Rusiya dövləti olması cümləsini o qədər vüsətləndirmişlər ki, hətta, bəzi ictimai müəssisələr böylə bir şüarı ciddi surətdə yürütmək qəsdinə düş-

müslərdir. Böylə ki, məşhur “Sentrodom”, yəni ev komitələrinin mərkəzi müəssisəsi – ki kadet fikirli əzalar [üzvlər] ilə doludur – gürcü dilində yazılan ərizələri geri göndərərək əmr edir ki, burada dövlət dili rus dilidir. Başqa dildə yazılan ərizələr qəbul edilməz. Xəlayiqin [xalqın] iqtisadi ehtiyacını rəf etməkdən [aradan qaldırmaqdan] başqa siyasət işlərinə dolaşmağa lazım gələn bir müəssisə, bu gün siyasət aləminə girişib də əhaliyə “ton” vermək iddiasında olur.

Bizcə böylə hal artıq davam edərsə, məmləkətimiz və camaatımız dürlü-dürlü intriqalar qurbanı ola bilər. Bu dərəbəyliyi aradan qaldırmaq və Müttəfiq Baş komandanlığı ilə məsələni qəti bir surətdə həll etmək lüzumu növbəti mühüm məsələlərin ən başlıcasıdır. Çünki aralıqda böylə intriqaların vücudu hər kəsi öz vəzifəsindən çəkendirib, qayda və nizamı pozmaqla hərc-mərc ehdasına [əmələ gəlməsinə] böyük bir səbəbiyyət verə bilər.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

- Prins Maks, Almaniya dövlətinin naibüssəltənəsi [səltənət naibi, vəkili] təyin ediləcəkdir. Kansler təyin edilən Ebert sosialist olub, keçmişlərdə Berlində dərzilik edirmiş.

- Əhalini bolşevizm və ərzaq anbarlarını dağıtmağa qoymamaq üçün İngiltərə Hökuməti tərəfindən bir para şəhərlərə acentələr göndərilmişdir. Bu

qətnamə nəticəsi olaraq bir çox yerlərdə inqilab hərəkatı dayandırılmışdır.

- Londondan xəbər verirlər ki, 1900-cü ildən bəri davam edən İngiltərə Parlamanı buraxılmışdır. Təzə seçkilər kanuni-əvvəlin (dekabrın) 12-sinə təyin edilmişdir.

- 11100 nəfər fransız Peştə şəhərinə daxil olmuşdur. İnsbruk italyanlar tərəfindən zəbt edilmişdir. Romaniya Şurayı-Millisi [Milli Şurası] Serbiya əsgərlərinin Banata daxil olmaları və Banatın Serbiyaya yapışdırılması ilə Serbiya bayraqları altında Romaniya əhalisinə zorla yəmin etdirmək əleyhinə Müttəfiq hökumətlərə və Çiçerinə protesto etmişdir. Romaniya Şurayı-Millisi Serbiya Hökumətinə öz zəbt edici qəsbkarana [niyyətlərindən] dəstbərdar olmaq [əl çəkmək] üçün icrayi-nüfuz yetirilməsini [təzyiq göstərilməsini] və bununla Romaniya əhalisinə öz müqəddəratını həll etmək imkanı verilməsini xahiş edir.

- Cenevrədən xəbər verirlər ki, Yassıda Transilvaniyanın zəbt edilməsi lehinə nümayişlər vəqə olmaqdadır. Müttəfiqlərin siyasi firqələri öz aralarında müşavirə etməkdədirlər. Romaniyada Nəzarət Kabinəsinin istefası xəbərini verirlər. Milli hökumət təşkili gözlənir.

- Pekindən xəbər verirlər ki, Müttəfiq dövlətlər heyəti Çin Hökumətinə nota verib, Çin Hökuməti tərəfindən xələdar edilmiş [pozulmuş] bir çox maddələri göstərmişlərdir. Çin Hökuməti öz istehsalatını genişləndirmək

əvəzinə, öz mədaxilini daxili mübarizəyə sərf etməsinə görə, Qlam öz məyusluğunu izhar etmişdir.

- Stokholmdan verilən xəbərə görə, İsveç heyəti Ukraynadan qayıtmışdır. Onların dediyinə görə, bolşeviklər Ukraynanı təhdid etməkdədirlər. Bolşeviklər əleyhinə müdafiə olaraq alman əsgərlərinin Ukraynada qalmalarına təhəmmül edilir.

Hindistan haqqında

“Royer” agentliyi tərəfindən 30 təşrinə-əvvəldə [oktyabrda] xəbər verilib də idarəmizə indi çatmış olan və Hindistan haqqında İngiltərə nazirlərindən Lloyd Corcun nəzəriyyatını [fikirlərini] həvi [ehtiva edən] bir teleqrafı əhəmiyyətindən naşi [ötrü] dərc edirik.

Gildholl bələdiyyə rəisi evində verilmiş olan bir ziyafətdə Lloyd Corc irad etdiyi nitqində demişdir ki:

“Müttəfiqlərin yorulmaqsızın almanları təqib etmələri sayəsində almanlar Müttəfiq xətti-hərbini [cəbhəsini] yara bilmədilər. Kayzerin xəlini [taxtdan endirilməsini] Lloyd Corc tarixi-cahanda [dünya tarixində] ən böyük bir vəqə [hadisə] ədd [hesab] edir. Millətin iştiraki-rizası ilə cahanı əziyyət və dəhşətlərə düşür etmiş Almaniya cəzasını çəkməlidir.

Almaniya bəşəriyyətə qarşı bir cinayət yaptı. İşbu cinayətdə hökmdarlarını alqışlayan alman xalqı da iştirak etmişdi. Şimdi qalibiyyət onlar tərəfində olsaydı, şu xalq yenə də

onları alqışlardı. Təhdiddən xilas məsələsini həll etdikdə, bunu da xatirdən çıxarmamalıyıq. Biz xalqa qarşı xüsumət [düşmənçilik] qaldırmaq istəməyirik. Lakin bu həqiqəti unutmaq olmaz. Şərait öylə olmalıdır ki, bu dörd il fəcayə [facialəri] və məzalimi [zülmləri] təkrar edilməsinlər. (Alqışlar)

Biz ədalətsizlik yapmırıq. Biz Almaniyaadan bir qarış da olsa belə yer almaq niyyətində deyilik. 1870-ci sənədəki xətanı təkrar etmərik ki, onun da böylə bir cəzası olsun.

Əsgərlərə gəldikdə, söyləmişdir ki, dəryaları aşib, müavinət [yardım] üçün bizə köüllü sifətində köməyə gələn qəhrəman və rəşid [rəşadətli, cəsur] əsgərləri xatirdən çıxarmamalıdır. Onların böylə qalibiyyətdə bizimlə şərik olduqları bədihidir [açıqdır]. Ona görə də, sülh məsələsi həll edildikdə onların da fədakarlıqlarına münasib səsləri olmalıdır. İngiltərə bir il bundan əqdəm [əvvəl] sülh məclisində təklif edəcəyimiz şəraiti hazırlayanda, onlarla məsləhətləşdik. Bu sənə yenə də bərabər həməən sülh şəraitini nəzərdən keçirdikdə, hökmdarların və Hindistanın nümayəndələri ilə bir fikrə gəldik. Bu gənc millətlər o qədər qəhrəmanlıqlar göstərmişlər ki, qalibiyyətə o qədər səbəb olmuşlar ki, Şurada iştirak etməyə kəndilərinə haqq qazanmışlardır.

Düşməni iflas dərəcəsinə yetirən bu qalibiyyətə maddi cəhətdən bizə müavinət [yardım] edən o böyük Hindistan imperiyasına da böylə ədalətli

əlaqə olmalıdır. Hindistanın ehtiyacları sülh məclisində unudulmamalıdır. Dörd sənə davam edən üxüvvətimiz [qardaşlığımız] bu gün birdən-birə qırılmamalıdır. İngiltərə dövlətinin şuralarda olan vəziyyəti bugünkü dərəcədən yüksək heç bir zaman olmamışdı. (Alqışlar) Fəqət, bizim fəaliyyətimiz sülhdən sonra başlanacaqdır. Ən yaxın vaxtlar Britaniya və imperiyamızın müqəddəratına həsr edilməlidir. Böylə bir əzəmətli vaxtımda mən də sizi, imperiyanı nicat yoluna çıxaranadək üsyanı unutmağa dəvət edirəm.”

LORD-KANSLER FİNLEYİN NİTQİ

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 28-də Londondan xəbər verilir ki, lord-kansler Finley Etilaf dövlətləri parlaman nümayəndələri şərəfinə kəşidə edilmiş [verilmiş] ziyafətdə söylədiyi nitqində demişdir ki, Belçika yalnız alman ordusuna deyil, Almaniya Hökumətinin hiyləkarəne intriqalarına da müqavimət etmişdir. Tarixi-bəşərdə almanların müharibə üsulu və tərzi-hərəkatı yeni bir şeydir. Lilldən dinc əhalinin köçürülməsi öylə bir cinayətdir ki, müqəssirləri rüsva etməlidir. Sualtı qayıqları komandanlarına sərnişin gəmiləri[ni] qərq etməyə görə “Dəmir Xaç” nişanı verilirdi. Yəni, “Dəmir Xaç” namussuzluq və insaniyyətsizlik əlaməti imiş. Lakin, almanlar ən böyük vəhşiliyi əsirlərimiz haqqında icra etmişlərdir. Bunlar aclıqdan

başqa, min dürlü işgəncələrə məruz qalmışlardır. Beynəlmiləl adabın [qayda-qanunun] müdafiə və mühafizəsi üçün bu canilər tənbeh edilməlidir.

Mötəliflərin [Etilaf dövlətlərinin] müzakirə edəcəkləri digər bir məsələ də zərərlərin ödənməsidir. Əlbəttə, hər zərər ödənməməz. Ölü dirilməz və heç bir məbləğ məqtulun [qətl edilənin] baqi mandələrini [arxada qalanlarını] qənaətləndirməz. Fəqət, Fransa ilə Belçikanın nəhayətsiz maddi zərərləri ödənməlidirlər. Hər bir qərq edilmiş gəminin əvəzi alınmalıdır. Biz razı ola bilmərik ki, müharibədən sonra davadan mütəzərrir olmamış [zərər görməmiş] qalan Almaniya ticarət donanması üstünlük qazansın. Alman dənizdə bütün məsaisi [gücünü] ilə buna çalışmışdır. Fəqət biz buna mane olmalıyıq.

Özünü hökumətlə bir bilən alman milləti, militarizm onlara bir mənfəət verməz, vermədi də. Qalibiyətdən şadlanan və müdhiş təcavüzlərə laqeyd baxan alman milləti şimdi kayzerinin əməlinə cavabdeh olmalıdır. Həqiqətdə alman milləti özünü kayzerdən ayırmamışdır. Millət həmişə onun müvəffəqiyyətlərini təhsin [tərifləmiş] və cinayətlərini əfv etmişdir. İndi də cəzasını çəkməlidir.

ALMANİYADA

- Berlin Şurasının İcraiyyə Komitəsində müntəxəb [seçilmiş] komanda

ilə alman sosialist ordusu təşkil edil-məsi planı hazırlanmaqdadır. Sosialist cümhuriyyəti nişanı olaraq, köhnə nişanlar əvəzinə təzə qırmızı nişanlar tətbiq edilmişdir. Rəşadət təməyyüz [fərqlənmə] nişanları ləğv edilmişdir. Silah ancaq xidməti vəzifələr ifasında gəzdirilir.

- Kiyev Şurası, bütün hökumət ixtiyarının şuralara vəgüzar olunmasını [tapşırılmasını]; sənayenin, bankların və böyük mülklərin milliləşdirilməsini tə-ləb edir. Drezden iştirakıyyunları [sosi-alistləri] Milli Şuranın macəracu [ma-cərapərəst] və ictimai inqilaba təhlükəli təsiri olduğu haqqında Şura tərəfin-dən bir qətnamə qəbul edilməsi üçün dəvətnamə nəşr etmişlər. Rəsmi sur-ətdə xəbər verirlər ki, Berlin Şurasının İcraiyyə Komitəsinə bütün cümhuri-yətə dəxli olan məsələlərin həlli üçün Reyxstaq üzvləri daxil ediləcəklərdir.

- Stokholmdan xəbər verirlər ki, İngiltərə generalı Betti Almaniya Şura nümayəndələrini Hökumət tərəfindən təsdiq olunmamış ədd [hesab] etdiyinə görə, onlarla müzakirata [danışıqlara] başlamaqdan imtina etmişdir.

- Təşrini-saninin [noyabrın] 24-də alman mətbuatı xəbər verir ki, Fəhlə və Saldat Vəkilləri Şurasının [Fəhlə və Əsgər Deputatları Sovetinin] İcraiyyə Komitəsi ilə Xalq Komissarları Şurası-nın iclasında böylə bir qətnamə çıxarı-lmışdır: İnqilab təzə məşrutıyyət [konstitusiyaya] qanunları vücuda gətir-mişdir. Birinci intiqal [keçid] zamanında təzə qanun Fəhlə və Saldat Şurasının

İcraiyyə Komitəsi ilə Xalq Komissarları Şurası arasında böylə sazişə bais olmuşdur. Əvvəla, siyasi hökumət, Alman Sosialist Cümhuriyyətinin Fəhlə və Saldat Vəkillər Şuraları əlində olar, onların məqsədi inqilab fütuhətini [nailiyyətlərini] saxlamaq və əks-inqil-aba imkan verməmək üçün bu inqilabı möhkəmləşdirmək. Saniyə [ikincisi], Fəhlə və Saldat Şuraları Vəkillərinin ictimasi [yığıncağı] Alman Cümhuri-yətinin İcraiyyə Komitəsinə intixab edənə [seçənə] qədər Berlin İcra Ko-mitəsi Alman Cümhuriyyətinin Fəhlə və Saldat Şuraları fəaliyyətini Berlin və həvalisində [ətrafında] olan Fəhlə və Saldat Vəkilləri Şurası ilə bərabər görəcəkdir. Salisən [üçüncüsü], Xalq Komissarları Şurasının Berlin Fəhlə və Saldat Vəkilləri Şurası tərəfindən təs-diq edilməsi, cümhuriyyət icra qüvvə-sinin zəbt edilməsindən ibarətdir. Rabiən [dördüncüsü], milli münasibət [münasibətlər] qəti surətdə həll edilənə qədər, həmçinin Prussiyada Cümhu-riyyət kabinəsi üzvlərinin təsdiq və kənar edilmələri Mərkəzi İcra Şurası ixtiyarında qalır. Kontrolluq [təftiş] ixtiyarı. Xamisən [beşincisi], Kabinə tərəfindən xüsusi vəzirlər [nazirlər] təyin edildiyi zaman, Şuranın rəyi nəzərə alınmalıdır. Fəhlə və Saldat Vəkillər Şuralarının Milli Şurası müm-kün olan qədər tez vəqə olmalıdır [baş tutmalıdır].

- Təşrini-saninin [noyabrın] 23-də Berlindən verilən xəbərə görə, Alma-niya Hökuməti Petroqradda və Mosk-

vada olan alman Fəhlə və Saldat Şuralarına xəbər verilməsini xahiş edir ki, onların etiraf edilməsi [tanınması] məsələsi ancaq onların nə cür təşkil edilmələri, məhəlli [yerli] hökumətlə alman məmurlarına olan münasibətləri aşkar edildikdən sonra həll edilə biləcəkdir. Buna binaən [görə], bu məsələlərin müzakirəsindən ötrü mümkün qədər tezliklə birər nümayəndə Berlinə göndərilməsini xahiş etmişdir.

TÜRKİYƏDƏ QADINLIQ MƏSƏLƏSİ “Feminizm”

3

Feminizm məsələsini ruhu və qəvamisi [mübhəm tərəfləri] ilə meydanı-ələniyyətə vəz [aşkara çıxarmaq], əfkari-ümumiyyə [ictimai rəy] üzərində dolaşan kabusu rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün müzlim [qaranlıq] həyatdan nurani nicata [ışıqlı qurtuluşa] isal edici [istiqamətləndirən] qüvvətli əllər, müqtədir mühərrirlər meydana çıxdı. Bidayəti-məşrutıyyətdən [Məşrutıyyət dövrünün başlanğıcından] bu hər b sənələrinə qədər nəşr edilən risalələrdən alır oxursanız... məsələ, bir vaxtlar “Halə”, “Şəhab” və sairə çıxdı, “Sərvəti-fünun”, “Şəhbal”, “Zəka” kimi salon məcmuələri [jurnalları] çıxdı. Bir vaxt “Piano”, “Düşünürəm” qəzetələrini çıxaran heyəti-təhririyyətdən [yazı heyətindən] Tofiq və Nəbillər azmı

çalışdı? Sonralar “Rəsimli kitab”, “Donanma” məcmuəsi, bilxassə [xüsusilə] Türkiyədə də qadınlığa, şeirin hesabı [sayı] nöqtəyi-nəzərindən ən ziyadə xidmət edən “Rəbab” qəzetəsi, “Türk yurdu”, “İctihad”... Bu məcmuələrin kamilən qadınlığa aid ayrıca fəsiləri vardır.

Son zamanlarda milli cərəyanlar oyandırmaq əsasına binaən [görə] intişar edən [nəşr edilən] “Yeni məcmuə”-də yenə o fikirlər nəmalanmağa [çıxəklənməyə] başlamışdır. Nəticə etibarı ilə İstanbul mətbuatı feminizm məsəili [məsələləri] haqqında ciddi uğraşdı. Mühərririni-Osmaniyyədən [Osmanlı yazıcılarından] müxəllədati-güzideyi-irfan [idrakin ən gözəl şah əsərləri] ilə şöhrətyab olan [şöhrət tapan] Cəlal Nuri bəy, qadınlara aid bir çox məqalələr yazdığı kimi, “Feminizm” namında bir də kitabı vardır.

Türkiyədə bir günəş qədər parlaq şeirləri ilə qadınlıq ruhunu tənvir [ışıqlandıran] və təsvir edən Tofiq Fikrət kimi bir ədib vardır. Bunlar kamilən qadınlıq həyati-ictimaiyyəsi [qadınların ictimai həyatı] uğruna mücahidini-qələm [qələm mücahidləri] əddinə [sayılmağa] səzadır [layıqdır]. Türkiyədə feminizm bəhsini qüvvətləndirən şairlər, ədiblər olduğu kimi, roman yazan romantiklər[in], fərəzə [məsələ] ən ziyadə romançılıqda şöhrət bulan Hüseyn Rəhmi bəy kiminin, xoş əsərləri vardır. Qadınlıq həyati-ictimaiyyəyimiz haqqında nə gözəl məlumat verir.

Qadınları ictimada [çalışmağa; cəhd etməyə] dəvət edən erkəklər olduğu kimi, qadınları qadınlığa dəvət edən qadınlar da bulunmuşdur. “Qadınlar dünyası” deyə risalə [broşür] çıxırdı. Xanım qızların səlis ifadələri ilə, gözəl üslubi yazıları ilə mətbuatda olduqca mövqe tutdu. Xatiri sayılır yazı yazanlar var idi; bunlar yalnız xəyalpərvəranə, şəriyyəti-füsunkaranə [füsunkar şəriyyət] ilə sahibi-xamə [qələm sahibi] olmaqla qalmadılar. Bilfeil [həqiqətən], qadınlıq ruhunu ictimaiyyət içərisində parlaqlığını ibraz edəcək [göstərəcək] cəmiyyətlər meydana gətirdilər. Qadınların İşlətmə Cəmiyyəti Türkiyədə pək çox xanımların iaşələrinə mədar [bünövrə] oldu. Yalnız, əcnəbi Avropa hökumətlərində olduğu kimi, mələsəf [təəssüf ki], mürəbbiyəxanalar olmadı. İnşallah, bunu da pək yaxında görmək nəsibdir.

Donanmayı-Osmaninin [Osmanlı donanmasının], Müdafiyeyi-Milliyənin qayeyi-amalına [məqsədinə, qayəsinə] müvafiq xidmətlərdə bulunmağı bir vəcibeyi-vətəniyyə [vətən borcu] ədd [hesab] edərək, sevinə-sevinə əlindəki-ovcundakı qiymətdar [qiymətli] mücəvhəratına [daş-qaşlarına] varıncaya qəddər, hibə etməkdən [bağışlamaqdan] çəkinmədilər. Bunlardan anlaşılır ki, qadınlıq hissiyyəti zamanına görə ən böyük bir qüdrət olaraq tövsif edilməli [qiymətləndirilməlidir].

Ənənəvi fikri-səqamətpərvəranəyə [eyib və nöqsan arayan fikirlərə] hədəf olmaqda məna yox. Bu hər bə sənələri

içərisində İstanbulda görülən ticarət üzündən sərbəstlik həqiqətən qibtərəsandır [qibtə oyandırır]. Qadınlara hər yerdə bir mövqe verilir. Konfranslarda, konqrelərdə bir mövqe sahibi bulunurlar.

Son sənələrdə görülən asari-tərəqqidən [tərəqqi işarələrindən] bir nümunə də bütün tüccaran [tacirlər] məiyyətlərində [yanlarında] namuskarənə [namuslu bir şəkildə], iffətpərəstanə [iffətli bir şəkildə], kəndi məişətini kəndiləri tədarük etmək surəti ilə mücadileyi-həyata [həyat mübarizəsinə] addım atmış bulunur, hər tərəfdə türk xanım qızlarına görə xidmətlər pək çox feminizmin qayələrinə vüsul [çatma] imkanını göstərir.

Maarif Nəzarətinin bəsirətkar [səğlam düşüncəli], fikri-durəndişənəsinə [uzaqgörən qənaətinə] binaən [əsasən], Türkiyə xanım qızlarını darülfünuna [universitetə] qəbul etmək kimi böyük bir asari-tərəqqi [tərəqqi nümunəsi] görüldü. Rəhleyi-tədrisdən nəşət edən [təhsil görən, təhsil ocağında yetişən] bir diplomat qızla qolay-qolay müsahibələrə girişilməyəcək bir dərəcədə iqtidar [qabiliyyət] göstərərlərsə, nə gözəl olar! Xanım qızlarımızın fikirləri nə qədər geniş, alimanə, vaqifanə düşüncələrə malik olarsa, o qədər iftixar edəriz. Qadınlara mövqeyi-mümtaz [yüksək mövqe] verilə bilmək üçün əvvəli-əmrə [işin əvvəlində] bir hərəkəti-fikriyyənin [ideolojik bir fəaliyyətin] meydana çıxması mətlub [tələb olunur]; bu işə fəzləsi [artıqlaması]

ilə icra edildi. Nəticə, Türkiyə qadınları hüququnu müdafiəyə qadir, nəticəpərdaz [gözəl nitq qabiliyyəti olan] xanımların bulunması, yarın üçün yetişəcək şübbani-vətənin [vətən gənclərinin] milli, irqi səciyyələrin[in] ən böyük inkişaf və təzəhhürünə [çiçəklənməsinə] səbəb olacaqlar. Vətənin təalisi [ucalması, inkişaf etməsi] qadınların əllərindədir. Bunun üçün müqəddərati-atıyyəyə [gələcək müqəddərata] nigahbani-naümid olmaqdan [ümid-sizliklə baxmaqdan], şimdindən selliseyfi-qələm edib [qələm qılıncını çəkib] ümidvar bulunmaq, mömin [imanlı, inanmış] bir iqbal [gələcək] hazırlamaq əlbəttə xeyirlidir.

Bir millətin yüksəlməsi maariflə qaimdir [mümkündür]. Qadınlarımız[in] kiçik çocuqlara verəcəyi tərbiyə əsasi [əsaslı, bünövrəsi möhkəm] olarsa, nə böyük bir əxlaq sahibi olar. Əxlaqiyyat bəhsində də zikr edəcəklər ya.

* * *

Qadınlığın bu hərəkəti-ictimaiyyəsi [ictimai hərəkəti] və daireyi-şümulu [əhatə dairəsi] məhduddur. İstanbuldan taşraya [əyalətə] gedən məmurin [dövlət qulluqçusu] ailələrinə baxaraq, görünək deyilən bir təqliddən sonra işə başlanır. Getdikcə böyük bir vüsət kəsb edir [qazanır]. Əsasən buna hacət qalmadı, zərurəti-ictimaiyyə çoxaldıqca təbiəti ilə o nöqtəyə isal edilir [yönəliirlər, çatırlar]. Şəhərlərdə, qəsəbələrdə yaşayan əhalinin qadınlıq haqqında fikrini sorar isəniz, sizə yal-

nız əsl iffət sahibi olduğunu və zəkiyyə [təmiz, saf] bir ailəyə mənsubiyyəti ilə iftixar edər. Halbuki əxlaq nöqtəyinəzərindən dərəcəyi-tərbiyyəti [tərbiyə səviyyəsi] yoxsa, o qayəyə davam surəti ilə səadət [müvəffəqiyyət] mümkün olar. Fəzaili-əxlaqiyyə [əxlaqi fəzilətlər] nə qədər ülvi xislət olduğunu təqdir edəmməyən cühəlaya [cahillərə] görə, qadınlığın fəzlə [çox] oxumağı günahi-kəbairdən [böyük günahlardan] mədud bulduğu [sayıldığı] sərd [irəli sürür] və isbat edir. Bunlar isə cəhələtin qoyu kölgəsi altında qalmış izbə dəri-hicrandır [qaranlıq, kiçik hicran yurdudur]. Ruhi mahiyyəti, xəlqi əxlaqsızlığı badi [səbəb] olacağına şübhə yoxdur. Dərəcəyi-şümulu [əhatə dairəsi] nə qədər vüsətli [geniş] olsa, cəhələtin saiqəsi [sövq etməsi, yönləndirməsi] ilə o zərbəyi-qəhhar [qəhredici zərbə] hər vaxt fikri-sərbəstanəsini [azad düşüncəsini] zülmət içərisinə sövq edər.

Qadınlardakı məsai [iş, çalışma] dərəcəsi erkəkdən fərqli isə də, əsri təkamülət [müasir inkişaf mərhələsi] bunları getdikcə müsavi [bərabər] qılmaqdadır. Baxınız, Avropada sülh masasına bir rus qadını oturduğu kimi, almanların cəbheyi-hərbinə bir alay rus qadınları hər bə bilfeil [bilavasitə; əməli olaraq] iştirak edirlər. İngilislərin sufrajistləri – inqilabi-əfkar [fikirlərdə inqilab] – əhrranə [sərbəstcəsinə] müsavati-hüquq [hüquq bərabərliyi] qaydalarını qasiblər [qəsb edənlər] əlindən qurtarmaq istəyirlər. Bir çox

sosialist məsləkini ixtiyar etmişlər var. Bunlar kamilən qadınlıq aləmində böyük işlər görə biləcək bir istedadın mövcudiyyətinə bəraəti-istehlaldır [varlığını isbat edən ilk işarələr, ilk addımlardır].

Mən Türkiyədəki qadınları bu qədər yüksək fətanəti-əxlaqiyyədə [əxlaqi qavrayışda] görəmməm. Yalnız, istiqbal [gələcək] üçün bir qeyd ola bilər. İngilis qadınlarındakı onur qədər, fransız qadınlarındakı zövq-pərəstlik qədər, alman qadınlarındakı şəfqəti-milliyəçilik qədər qayələr, ruslar qədər siyasi məqsədlərdə canını fəda edici qədər böyük işlər bacarmaları hələ [hələlik] mümkün deyildir. Hökumət işlərində, bələdiyyə ümurunda [işlərində], bankalarda, şiməndifərlərdə [qatarlarda], əsnaf [sənətkarların] və tüccaranın [tacirlərin] xəfif xidmətlərində, əl işlərində nə qədər böyük məharəti-kamilə sahibi bulduqlarını pək əla isbat etdilər.

Əbdüllətif

SÜLH ƏTRAFINDA

Alman Xariciyyə Nəzarəti Müttəfiq dövlətlərə böylə bir nota ilə müraciətdə bulunmuşdur:

Vilson tərəfindən elan edilən əsaslara istinadən Almaniya xalqı mütarikə [atəşkəs] əqd edildiyi [imzalandığı] zaman Vilsonun vasitəliyini xahiş etmişdi. Məlum olduğu üzrə, bütün millət-

lərin sülh və hüququ bərpa edilməsi ümidi ilə əqd edilən mütarikə şəraiti əvəzinə bizim məhv olmağımız nəzərə alınmışdır. Şimdiki mütarikə şərtlərinin sülh əqd edilməsinə bais ola biləcəyi müşkül olmaqla bərabər, Almaniyada sülh və asayiş bərpa edilməsi və əsgər tərxisi imkan[ı] əvəzinə, bizi başqa vəsilələrlə müharibəni davam etdirməyə məcbur edəcəkdir. Mütarikə şəraiti məmləkətdə hərc-mərcliyə bais olacaqdır. Bizim protestolarımız təsirsiz qalırlar. Hərgah mütarikə şəraiti Almaniyayı gələcəkdə düşmənanə hərəkət başlamağa qeyri-müqtədir etmək arzusu ilə əqd edilmişsə, o zaman Müttəfiq dövlətlər indidən anlamalıdırlar ki, alman milləti müharibəni davam etdirmək arzusunda olmaqla bərabər, bunu etmək qüvvəsinə malik deyildirlər. Almaniya Hökuməti bu fikrə gəlmişdir ki, Müttəfiqlər alman millətini məhv etmək arzusundadırlar. Mütarikə əqd edildikdən sonra Almaniya Hökuməti dərhal Vilsona müraciətlə, mümkün qədər tezliklə müzakirələrinin başlanmasını xahiş etmişdi. Fəqət indiyə qədər Almaniyaya Hökumətinə cavab verilməmişdir. Alman milləti bu fikirdədir ki, Müttəfiqlər müharibəni davam etdirməkdən ötrü alman pulemyotçu əsgərlərindən ifası qeyri-mümkün olan şəraitin ifasını tələb etməklə bir səbəb arayırlar. Vilson deyir ki, sülh, hüquq əsasınca əqd edilməlidir. Buna görə də mübahisəli məsələləri Sülh Konfransından əvvəl həll etmək olmaz. Lakin,

Almaniya Hökuməti bu nəticəyə gəlir ki, fransızlar... Almaniya Hökuməti sülh müzakirəti müddətinin uzadılması əleyhinə protesto edir. Alman millətinə müvəqqədən təcavüz etmək olar, lakin, alman milləti hər halda yaşayıb, öz hüququnu müdafiə və mühafizə edəcəkdir. Almaniya Hökuməti Müttəfiq dövlət əsgərlərinin alman əsgərləri dalınca on kilometrədən yaxın gəlməklə mütarikə şəraitini pozmaları müqabilinə protesto və tutulmuş dəstələrin buraxılmasını xahiş edir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Suriya hökumətinin protesti

“F. Ç.” qəzetəsi xəbər verir ki, Suriyanın məşhur millətpərvərlərindən, Türkiyə Parlamanı məbusu Arslan ümum müharib [savaşa] və bitərəf dövlətlərə teleqraf çəkərək Parlamanın Suriya Ərəb Fraksiyası namından İngiltərə və Fransanın Suriya daxili işlərinə müdaxilələri müqabilinə protesto etmiş, Suriyanın müqəddəratını həll etməyə yeganə səlahiyyətə ədd [hesab] olunan rəyi-amm icrasını [referandum keçirilməsini] tələb etmişdir.

ŞİMALI QAFQAZIYA VƏ DAĞISTAN CÜMHURİYYƏTİ

Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti istiqlalıyyəti xüsusunda müzakirəyə gi-

rişmək üzrə Şimali Qafqaziya mürəx-xəsləri [nümayəndələri] gəldiklərini qəzetələrimizdə xəbər vermişdik. Bu günlərdə mürəxxəs əfəndilər general tərəfindən qəbul edilərək, əhvali-hazirə və Şimali Qafqaziya Cümhuriyyətinin gələcək müqəddəratı üçün bir çox müzakirədən sonra işbu cümhuriyyətin istiqlalıyyəti və Dağıstanlılar Hökumətinin Müttəfiq qoşunlarla əlbir işləməsi məsələsinə dair general Tomsondan müsbət cavablar almışlardır. Əsas etibar ilə Şimali Qafqaziya və Dağıstan Cümhuriyyətinin istiqlalıyyəti həlli, generalın dediyinə görə, Müttəfiqlərin sülh müşavirə məclisində qəat edilə biləcəkdir. Bu vaxtadək Şimali Dağıstanlılar Hökuməti müstəqilən (Azərbaycana tətbiq edilmiş üsullara münasib) öz mahalını idarə etmək üçün imkan bulacaqdır.

Teymurxanşuradan təşrinə-saninin [noyabrın] 17-dən verilən məlumata görə, Dağıstan və Çeçenistan qövmləri nümayəndələri Qafqaziya Dağıstanlılarının Cümhuriyyəti əzasının [üzvlərinin] fəaliyyətləri barəsindəki məruzəsini dinlədikdən sonra işbu qətnaməni təsdiq etmişdir:

“On ay sükuta məcbur olmuş Dağıstan və Çeçenistan qövmləri öz hökumətlərinin fəaliyyəti sayəsində yəni-dən söz söyləməyə qadir olur. Bundan dolayı Dağıstan xalqı öz ixtiyar və amalını aşkar surətdə söyləməklə, may ayındakı elan edilmiş istiqlalıyyəti təsdiq və işbu millətlərin azadəlik və hürriyyət yoluna qədəmnihad

olmasını [qədəm qoymasını] təbrik edirlər. Dağıstan və Çeçenistan qövmləri nümayəndələri şimdiki hökumətə izhari-etimadla [etimad bildirərək] təklif edir ki, işbu sənənin kanuni-əvvəlində [dekabrınadək] demokrasi əsasları ilə bütün Dağıstan və Çeçenistan qövmləri nümayəndələrinin qurultayını çağırınsın, bu var qüvvə ilə bütün cahən hökumətləri nəzdində Dağıstan Millətləri İttifaqının Cümhuriyyətini təsdiq etdirmək qəsdı ilə təşəbbüsət və lazımı iqdamatda bulunsun [addımlar atsin].”

MÜSƏLMAN KOOPERATİVLƏRİNƏ MÜRACİƏTNAMƏ

Neçə ildən bəridir ki, bizim Bakı şəhərində Mavərayi-Bəhri-Xəzər Müstəhlilər Cəmiyyəti işləməkdədir. Bu cəmiyyətdə yalnız bircə müsəlman üzv işləyir və halonki [halbuki] həmin cəmiyyətin yüzdə həştadı müsəlman üzvdür. Bəs nədən ötrü bu cəmiyyətin idarəsində müsəlman görülməyir? Buna səbəb nə olmuş? Odur ki, bizim müsəlman kooperativləri heç icaslara öz nümayəndələrini göndərmirlər. Kooperativlərin nə qədər camaata mənəfəti olmağını hamı kooperativçilər bilirlər. İndi Bakıda yerli hökumətlə Müttəfiqlər, cəmi kooperativlərin açılmasına tərəfdardırlar.

Mən cəmi müsəlman kooperativlərinə üzümü tutub deyirəm ki, işləmək zamanıdır!

Bakıda olan ümum (açıq və bağlanmış) kooperativlər, hansılar ki, bu vaxtəcan pay pullarını kooperatsiyadan almayırlar, ixtiyarları var kooperatsiyanın iclaslarına nümayəndə göndərməyə.

Dekabr ayının əvvəlində kooperatsiyanın idarəsində Qorçakovski və Merkurievski küçələrin küncündə Tsaturovun evində nümayəndələr iclası olacaqdır. Bu iclasda idarə və təftiş komissiyası əzası seçiləcəkdir. Bakıda mövcud yetmiş müsəlman kooperativinin hamısı nümayəndə göndərə bilərlər. Əlbəttə, bu işə kəmetinəliq etmək olmaz. Gərək nümayəndələr gəlsinlər, ta ki, müsəlmanlar dəxi bu iclasda özgələrlə bərabər iştirak edərək bari idarəyə bir ya iki müsəlman üzv intixab etsinlər [seçsinlər]. Bu idarədə gərəkdir müsəlman olsun ki, müsəlmanların şəhərdə və kəndlərdə olan kooperativlərinə köməkləri dəysin. Güman edirəm ki, idarədə bizim iki ya üç müsəlman nümayəndəmiz olsa, o vaxt bağılı müsəlman kooperativləri açılar.

Qomşu kooperativlərə baxınız. Bakının hər tərəfində Samopomoş və qeyrisidir. Bu nədəndir? Hümmətdən!

Mən cəmi yoldaşlardan təvəqqe edirəm, dekabrın əvvəli, yekşənbe [bazar] gününü yaddan çıxartmasınlar.

İndi bir müsəlman kooperativ nümayəndəsi kooperatsiyanın idarəsinə gəlsə, ona heç etinə edən, onunla danışmaq istəyən olmaz. Buna binaən [görə], gərək hümmət edib, öz nüma-

yəndələrinizi göndərəsiniz. Mən çox təəccüb edirəm ki, açıq olan kooperativlərindən ötrü keçən iclasa öz nümayəndələrini göndərməyiblər. Çox heyif olsun. Bizim bu cür işə soyuq baxmağımız... Güman edirəm ki, bu dəfə daha böylə boşluq olmasın. Kəndlər də öz nümayəndələrini göndərsinlər.

Nümayəndələr gərək əllərində kağızları olsun. Ta ki, səsləri itməsin. İclas yekşənbə günü, səhər saat 11-də açılacaqdır.

Kooperativçi

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Şurayi-Vükəla [Nazirlər Kabineti] sədri Bakı Bələdiyyə rəisinə xəbər vermişdir ki, yeni təsis olunan Azərbaycan Parlamentində Bakı şəhəri müsəlman əhalisindən beş nümayəndə göndərməlidir. Ona görə xahiş edir ki, Bələdiyyə Məclisinin müsəlman vəkllərini, qlasnlrını seçmək üçün iclasa dəvət etsin. Bu münasibətlə Duma sədri bu gün müsəlman qlasnlrını namizəd təyini üçün iclasa dəvət edir. Bələdiyyə rəisi isə intixabatı [seçkini] ayın birinə təyin etmişdir.

- Bir neçə İran tacirlərinin 49 cəbə [qutu] çaylarının həcz [müsadirə] edilməsi barəsində Ərzaq şöbəsinə verdikləri etiraza cavab olaraq, Ərzaq şöbəsi Bələdiyyə İdarəsinə xəbər vermişdir ki, çay sahiblərinə 400 min

rublə vermişdir. Ən yaxın zamanda pulun mabaqisini [qalanını] də verəcəyini bildirmişdir.

- “Müqəddəs Nina” məktəbi bütün valideynə elam edir [bildirir] ki, milliləşmiş ehtiyat [hazırlıq] sinfinin tədrisatı təşrinisəninin [noyabrın] 30-undan etibarən səhər saat 9-dan başlanacaqdır.

Slav-Rus Cəmiyyətində

Qafqaziyadakı Slav-Rus Cəmiyyəti, Müttəfiqlər komissarından qurultay dəvətinə icazə almışdır. Slav-Rus Cəmiyyəti Şurasının iclası təşrinisəninin 29-unda, saat 6-da iniqad edəcəkdir [açılacaqdır]. İclas, cəmiyyətlə bərabər işləyəcək təşkilatlar nümayəndələrinin iştirakı ilə olacaqdır. Şura əhvali-hazirə [mövcud vəziyyət] münasibətilə aşağıdakı düsturları qəbul etmişdir:

1. Qafqaziyadakı Slav-Rus Cəmiyyətinin başlıca məqsədi, rus-slav nəcəbətli bütün əhalini birləşdirib əlaqəni möhkəmləşdirmək, millətlərin rahat və mədəniyyət yolunda, tərəqqi tapmaq yolunda çalışacaq başqa milli təşkilatlarla əlbir fəaliyyətdə bulunmaqdır.

2. Rusiyanın 1914-cü sənədəki hüddud [sərhəd] dairəsində birləşdirilməsi, millətlərin müqəddəratının kəndilərinə verilməsi və muxtariyyət idarəsi ilə ola biləcəyi ittifaq fəaliyyətinin əsası olmalıdır.

3. Dövlətin tamamilə mülkiyyəsi əleyhinə qalxışacaq bütün təşəbbüsət

müqabilinə ciddi mübarizə ediləcəkdir. Millətlərin istiqlaliyyəti əsasında demokratik əsası ən lüzumlu məsələ olmalıdır.

4. Binaileyh [ona görə], Slav-Rus Cəmiyyəti millətlərin rahat yaşamasına çalışacaq hökumətlərə var qüvvəsi ilə müzahirətdə [yardımda] bulunacaqdır.

5. Hökuməti qüvvətli etməkdən ötrü məmləkətdə hərbi qüvvə saxlamalıdır.

6. Ümumrusiya Məclisi-Müəssisənə [Təsisçilər Məclisi] təşkil olanadək istiqlaliyyət elan etmiş millətin məhəlli hökumət[i], yerli əhali nümayəndələrindən təşkil etməlidir.

7. Hökumətin başlıca məqsədi anarşini bərtərəf etməklə [aradan qaldırmaqla] asudəlik hüsulə gətirməkdir.

8. Hökumətin ən başlıca fəaliyyəti torpaqsız və torpağı kafi dərəcədə olmayan kəndçilərin əhvalını nəzərə almaqla, təmin etməkdir.

9. Məmləkətin sənayesinə müvafiq, əhalinin ziraət və fəllahət [kənd təsərrüfatı sənayesi] əsbabını [imkanlarını] fərahəm etməlidir [bir yerə cəm etmək lazımdır].

10. Əhalini mədəniyyətə tərəfdar etmək qəsdilə tərəqqi və təəlisinə [ucalmasına] çalışmalı.

Lənkəranda taxıl almaq məsələsi

Təşrini-saninin [noyabrın] 27-də Lənkəranda gəlmiş Qafqaziya-Kaspi İttifaqlar Hökumətinin Xalq Təsərrüfatı Şöbəsinin müdiri, Muğan diktatu-

rasının üzvü Suxorukov Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən Lənkəranda taxıl almağa müvəkkil edilmiş Qalantadze görmüşdür. Suxorukov demişdir ki, Qafqaziya İttifaqları Hökumətinin əmri sadir olmayınca [rəsmi surətdə əmir verilmədən], Muğandakı taxıl işləri heç bir məhəlli hökumətin əmrinə müvafiq heç kəsə verə bilməyəcəkdir.

Taxıl

Dünən Bələdiyyə İdarəsinin Ərzaq Şöbəsi Xaçmaz mövqifindəki [stansiya-sındakı] nümayəndəsindən böylə bir teleqram almışdır:

“Xaçmaza varid oldum [gəlib çatdım]. Yarın Qubaya gedirəm. Həç [müsadirə] etməkdən ötrü dəmir yolunda 25 vaqon buğda və arpa mövcuddur. Taxılı Bakıya göndərəcəyəm. Şimdilik bir vaqon kələm, bir vaqon da kartof göndərirəm. Taxılı kanunəvvəlin [dekabrın] birindən etibarən göndərəcəyəm. Rica edirəm ki, Nazirlər Şurası nəzdində möhtəkiqləri buraxmamaqdan ötrü təşəbbüsatda bulunasınız. Bunlar taxılın qiymətini bahalandırırlar.”

- Dünən Bakı mövqifinə 20 vaqon buğda gətirilmişdir. Bunlardan üç vaqonu vəsiqə ilə xüsusi zəvata [şəxslərə] məxsusdur. 17 vaqon isə vəsiqəsizdir. Buğdanın putuna təyin edilən 160 rubləyə üç vaqonun sahibləri razı olmadıqlarından, Ərzaq Şöbəsi üçün çalışan böyük dəyirmanlara verməyib, bazarda satmışlar. 17 vaqon buğdanın kimə məxsus olmasını bilmək üçün

tədabir ittiqaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

Düyü

Müttəfiqlər Komandanlığının əmri mövcubincə [əsasında] İrandan Bakı üçün düyü gələcəkdir. Düyü hər ay əhali arasında 6 min put miqdarda təqsim ediləcəkdir [bölünəcəkdir]. Böyləliklə hər ay adam başı 7 ½ girvənkə düyü düşəcəkdir. 2 min putluq əvvəlinci düyü Bakıya gətirilib, Ərzaq şöbəsi anbarına təhvil verilmişdir.

Vaporlar vürudu [gəmilərin gəlişi]

Təşrini-saninin [noyabrın] 29-u saat 9 raddələrində Ənzəlidən “Salyanets” nam vapor Bakıya varid olmuşdur.

Təşrini-saninin 27-də Lənkərandan “Həmid” vaporu varid olmuşdur. İşbu vaporda bakılılardan əlavə, 314 Petrovsk qaçqınları da Bakıya gəlmişdir. Bunlar Petrovskdan təşrini-əvvəlində 25-ində çıxıb, Bakıya gəlmək istərəkən Jiloy adası yanında tutulub Sara adasına göndərilmişdir. İki həftə orada qaldıqdan sonra buraxılmışlardır.

Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqında

Təşrini-saninin 27-sində Kəsbkarlar İttifaqında Azərbaycan rəisi-cumhurdan böylə bir məktub alınmışdır:

“Milli Şura 20 təşrini-sani iclasında milli təşkilatlar və kəsbkarlar ittifaqları nümayəndələrini dəvət etməyi qət etmişdir. Binəileyh, Bakı Kəsbkarlar İttifaqı da üç nümayəndə göndərməlidir. Bununla rica edirəm ki, üç

nümayəndə intixab edib [seçib], xüsusi etibarnamələrlə Azərbaycan Parlamanına göndərəsiniz. Parlaman kanun-əvvəlində [dekabrın] 3-ündə açılacaqdır.”

Əldə edilmiş məlumata görə, Kəsbkarlar İttifaqı Komitəsi qət etmişdir ki, Azərbaycan Parlamanına nümayəndə göndərməsin.

Fəhlə Klubunda

Türk Ocağına dəvət edilmiş Kəsbkarlar İttifaqı nümayəndəsinə Türk Ocağı xəbər vermişdir ki, Türk Ocağı, Fəhlə Klubunun Kəsbkarlar İttifaqına məxsus olduğunu inkar etməyir. Fəqət, onlarla bərabər çalışmağı daha müvafiq sanır.

Silah tapılması

Təşrini-saninin 25-də, səhər vaxtı Krasnovodski, Malakanski küçələrin küncündəki mağazalardan birinin zirzəmisində 7 dənə təzə “Berdan” tüfəngi, neçə yüz güllə və “Daşnaksut-yun” firqəsinin bəzi kağızları tapılmışdır.

Elan

“Svyataya Nina” ünəs [qız] məktəbi valideynə elan edir ki, məktəbin türk əlifba şöbəsində dərslər təşrini-saninin 30-unda, şənbə günü, saat 9-da başlanacaqdır.

288 1-1

Türk Ocağı

Cümə günü, dekabr ayının 6-sında, gündüz saat 10-da Türk Ocağının iclası-ümumisi olub, cəmiyyətin heyəti-idarəsi [idarə heyəti] intixab ediləcəkdir [seçiləcəkdir]. Türk Ocağının cəmi üzvlərinin hazır olmaları təmənnə edilir.

279 1-3

ŞURAYI-MİLLİ ƏZALARINA

Şurayi-Milli əzaları noyabrın 16-sına dəvət edilmişkən, bir çoxları hələ Bakıya gəlməmiş və nə səbəbə dəxi gəlmədiklərini bildirməmişlərdir. Şurayi-Milli rəyasəti əzayı-müşarileyhimin [haqqında danışılan üzvlərin] bəhəməhal [mütləq] dekabrın 3-də Bakıda bulunmalarını rica edir.

Şurayi-Milli rəisi:
Məhəmməd Əmin Rəsulzadə
6/6

ŞURAYI-MİLLİ İDARƏSİNDƏN

Şurayi-Milli dəftərxanasında xidmət etmək üçün türkcə və rusca bilir təcrübəli bir mütərcim lazımdır. Xahiş edənlərin Şurayi-Milli rəyasətinə müraciəti tövsiyə olunur.

Şurayi-Milli idarəsi müdiri:
Məhəmməd Said
6/5

Elan

Bakı ikinci zükür [oğlanlar] gimnaziyası cənbində [yanında] kamilən [tamamən] milliləşmiş əlifba şöbəsi açılır. Bu şöbəyə daxil olan uşaqlar türkcə təlim alacaqlar. Əhəlinin nəzəri-ətinası bu milliləşmiş əlifba şöbəsinə cəlb olunaraq uşaqlarını qeyd etdirəcəklərinə ümid edirik. Qeyd etdir-mək istəyənlər məktəbin dəftərxanasına müraciət edə bilirlər.

725

Hamam

İcarə verilir Yuxarı Təzəpır caddəsində “Hacı Yunis” hamamı. Arzu edənlər, Mer-kuryevski caddədə Əşrəfovun mağazasına müraciət edə bilirlər.

277

Diş həkimi B. L. Levin

Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni diş qayırır. Tsitsyanovski caddə nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

Qəbul edir: 9-dan 2-yə kimi; 4-dən 7-yə kimi.

280 12-1

O. A. Salmanın

Diş kabinəsi və süni diş müalicəxanası

Dişlərə və ağza müalicə edir, ağrısız çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır.

Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdi-yevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

Həkim Arşak Ayrəpetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna müb-təla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislawski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə

kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Doktor Ağahüseyn Kazimov

Əmrazı-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahimovun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünəs əmrazını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [gəcə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstəxanası mövcuddur.

209

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrazı-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrazı-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün sabah saat

10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Doktor Rza bəy Sultanov

Paris Darülfünunundan

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İçəri şəhərdə bağıın qarşısında Mınaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Телеф. 36-91.

236

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Müdir və baş mühərrir:

Ceyhun bəy Hacıbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Hindistan haqqında

səh. 526. “30 təşirini-əvvəldə”: Qəzetdə səhvən “təşirini-sanidə” [noyabrda] getmişdir.

“Gildholl bələdiyyə rəisi evində verilmiş olan bir ziyafətdə...”: Burada söhbət, Londonun mərkəzi hissəsi “London-Siti”nin Bələdiyyə sədrinin (“Lord-mer”-inin) rəsmi iqamətgahı olan Gildhollda təşkil edilən ziyafətdən gedir.

“1870-ci sənədəki xətanı...”: Fransanın 1870-ci ildə Prussiyaya müharibə elan etməsi nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 533. “Lakin Almaniya Hökuməti bu nəticəyə gəlir ki, fransızlar...”: Cümlə yarımçıq qalmışdır; qəzetdə belədir.

Suriya Hökumətinin protesti

səh. 533. “...Türkiyə Parlamanı məbusu Arslan...”: Livanlı siyasətçi Əmir Şəkib Arslan nəzərdə tutulur.

Müsəlman kooperativlərinə müraciətnamə

səh. 535 “Bizim bu cür işə soyuq baxmağımız...”: Burada cümlə yarımçıq qalmışdır; qəzetdə belədir.

Lənkəranda taxıl almaq məsələsi

səh. 536. Bu xəbərin mətnində qarışıqlıq və anlaşılmazlıq var. Burada söhbət, Bakı Bələdiyyə İdarəsi adından Lənkərandan ərzaq tədarükü üçün müvəkkil edilən Kalandadzenin; Qafqaz-Xəzər İttifaqı Hökumətinin Xalq Təsərrüfatı və Ərzaq Şöbəsi müdirinin müavini və Muğan diktaturasının üzvü Suxorukovla görüşməsindən gedir. Suxorukov Qafqaz-Xəzər İttifaqı

Hökumətinin müvafiq göstərişi olmadan, yerli hökumətin əmriylə Muğandakı ərzaq işlərini Kalandadzeyə təhvil verə bilməyəcəyini söyləmişdir.

O. A. Salmanın...

səh. 538. Bu elan qəzetdə yarımçıq çıxmışdır.

ADLAR GÖSTƏRİCİSİ

6-cı Vağzalıyanı (yaxud “6-cı Zavağzalını”): XX əsrin əvvəllərində Bakıda küçə. 474, 493

1905-ci il inqilabı (Rusiya) 159

1917-ci il inqilabı (Rusiya): bax. Rus inqilabı.

31 Mart soyqırımı: bax. Mart soyqırımı.

“A.”: qəzet; bax. “Aftonbladet”.

Abaşev, Danyal bəy: Dağıstanda Müsəlman Milli Komitəsinin sədri olmuşdur. 256, 257

Abbas Rüstəm oğlu: İran təbəəsi. 147

Abbas Səhhət: bax. Səhhət, Abbas.

Abbasəli Qafar oğlu: Bakı sakini. 234

Abbasov, Əliağa: Bakı sakini. 147

Abbaszadə, Hacıağa (yaxud Hacıağa Abbasov; 1888-1975): Azərbaycan aktoru. 82, 342

Abdulino: Rusiyanın Orenburq vilayətində şəhər və dəmiryolu stansiyası. 137, 371

Abdulla Abutalıb oğlu: Bakıda, Şah (indiki “Mirzə Fətəli”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

Abdullah Cövdət 272

Abdullazadə, Süleyman 364

Abramov, Afanasi: Bakıda qarət üstündə cərimələnmişdir. 16

Abramyans, A. 271

“Açıq söz”: Bakıda, 1915-1918-ci illərdə nəşr edilən gündəlik qəzet. Əsası Məhəmməd Əmin Rəsulzadə tərəfindən qoyulmuşdur. 160, 174

Adana 156

Adivar, Xalidə Ədib: bax. Xalidə Ədib.

Adıqo: Alp dağlarında (Retiy Alplarında) təbii qaynaq suyu. 446

Adilxanov 18

Adler, Fridrix 116

“Admiral Kornilov”: gəmi. 170

Adriatik dənizi: Avropada, Apennin və Balkan yarımadaı arasında dəniz. 446, 447

Afrika (qitə) 141, 306

“Afrika”: gəmi. 145

“Aftonbladet” [Aftonbladet]: Stokholmda nəşr edilən gündəlik qəzet. Əsası 1830-cu ildə qoyulmuşdur. 104, 108

Ağ qvardiya, ağqvardiyaçı 84, 181, 487

Ağ şəhər; Ağ şəhər dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 474, 492

Ağababazadə, A. 193

Ağacanov, Cəbrayıl: Bakı sakini. 133

Ağahüseynov, Abbasqulu bəy 177

Ağamirzəyev, Abdulla: Bakıda çəkməçi dükanı sahibi olmuşdur. 106

Ağamirzəzadə, Davud: Ağdamda müəllim olmuşdur. 142, 152

Ağaoğlu, Əhməd bəy (1869-1939): Azərbaycanın və Türkiyənin gökəmli ictimai-siyasi xadimi; hüquqşünas, şərqşünas, yazıçı-publisist. Türkçülük hərəkatının ideoloqlarından biri olmuşdur. 12, 54, 145, 157, 158, 159, 160, 163, 174, 207, 328, 329

Ağayev, Əlabbas: Bakı sakini. 361

Ağayev, Novruz: Bakı sakini. 133

Ağdaş qəzası: bax. Ərəş qəzası.

Ağdam 4, 81, 204, 392

Ağkirman: Ukraynanın cənubunda, Odessa vilayətində şəhər; hal-hazırda Belqorod-Dnestrovski adlanır. 142, 143

Ağsu 127

Axalığ qəzası (Gürcüstan) 213

Axalkalaki (yaxud Axalkalak; Axal-

kələk): Gürcüstanın cənubunda şəhər. 199, 213, 214, 223, 224, 225

Axalkələk: bax. Axalkalaki.

Axalsıx (yaxud Axıska; Axaltsixe): Gürcüstanın cənubunda şəhər. 201, 202, 213, 214, 223, 224, 225

Axaltsixe: bax. Axalsıx.

Axıcanov, Müseyib bəy (1892-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi. Kiyevdə Müqəddəs Vladimir Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Bakı qubernatorunun müavini, Bakı qubernatoru, Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 369

Axıska: bax. Axalsıx.

“Axşam səbri xeyir olar”: Sultan Məcid Qənizadənin əsəri. 235, 264, 274, 342

Axtı: Dağstanda rayon və bu rayonun mərkəzi olan eyniadlı kənd. 212

Axundov: Bakı Ticarət və Sənaye İttifaqında Vergi komissiyasının üzvü olmuşdur. 275

Axundov, Ələsgər 392

Axundov, Mirzə Fətəli 34

Axundov, Rəhim 134

Axundova, Reyhan xanım: müəllimə. 113, 220

Axundova, Rəxşəndə xanım: müəllimə. 220

Axundzadə, Məhəmməd Səid: Azərbaycan Milli Şurası idarəsinin müdiri olmuşdur. 286, 321, 492, 501, 517, 538

Axunov, Leonti: Ramanı kəndi sakini. 212

Axverdov, İvan Vasilyeviç (yaxud Ovanes Barseqoviç Axverdyan; 1873-1931): Rusiya imperiyasının və Ermənistan Respublikasının hərbi xadimi, general. Rusiya-Yaponiya və Birinci Dünya müharibələrində iştirak etmişdir. Ermənistanın Hərbi naziri olmuşdur. Sovet dövründə həbs edilərək güllələnmişdir. 214

Axverdyan, Ovanes Barseqoviç: bax. Axverdov, İvan Vasilyeviç.

Akçuralı, Yusif (1876-1935): Tatar əsilli yazıçı, publisist və siyasətçi; türk milliyətçiliyinin ideoloqlarından biri olmuşdur. Simbirskdə (indiki Ulyanovsk) anada olan Akçuralı Türkiyədə təhsil almışdır. Kazanda “Məhəmmədiyyə” mədrəsəsində dərs demiş, Rusiya müsəlmanlarının siyasi partiyası “İttifaqi-müslimin”in təşkilatçılarından və rəhbərlərindən biri olmuşdur. Yeni Türkiyənin qurulmasında yaxından iştirak etmiş, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin deputatı olmuş, Türk Tarix Qurumu elmi cəmiyyətinin qurucuları arasında yer almışdır. 12, 477

“Akif bəy”: Türk şair və dramaturqu Namiq Kamalın dram əsəri. Azərbaycanda “Namus” adıyla səhnəyə qoyulmuşdur. 39

Akopçanyan: Bakı Ticarət və Sənaye İttifaqında Vergi komissiyasının üzvü olmuşdur. 275

Akopyans, Arşak Ayrapetoviç: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 172, 216, 259, 322, 364, 409, 455, 495, 538

Aksiz İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 497

Aksiz İnhisar İdarəsi: bax. Aksiz İdarəsi.

Aktay: Rusiyanın Sverdlovsk vilayəti ərazisində çay. 371

Aktay: Rusiyanın Sverdlovsk vilayətində kənd və eyniadlı dəmiryolu stansiyası. 371

Aqaronyan, Avetis Arakeloviç (1866-1948): Erməni ictimai-siyasi xadim, “Daşnaksutyun” partiyasının üzvü idi. Ermənistanın müstəqilliyini elan edən Erməni Milli Şurasının sədri, Ermənistan Parlamentinin rəhbəri olmuşdur. İstanbulda danışıqlar apararaq erməni nümayəndə heyətinə rəhbərlik etmişdir. 1920-ci ildən Fransada mühacirətdə yaşamışdır. 12, 355

Aqram [Agram]: Avstriya-Macaristan imperiyası dövründə Zaqreb şəhərinin alman mənbələrindəki rəsmi adı. Bax. Zaqreb.

Aqurov: Azərbaycan Maliyyə Nazirliyində işləmişdir. 124, 392

Alaş 320

Alban, albanlar: Avropada yaşayan xalq. 382

Albert I [Albert I] (1875-1934): 1909-1934-cü illərdə Belçika kralı. 461

Aleksandro-Nevski sıra: Bakıda, Səbail rayonu ərazisində mövcud olmuş Pasaj bazarının könhə adı. 2013-cü ildə sökülmüşdür. 40, 449, 474, 493

Aleksandro-Nevskiye ryadı: bax. Aleksandro-Nevski sıra.

Aleksandropol: Qərbi Azərbaycanın (indiki Ermənistan) Gümrü şəhəri. Rus çarı I Nikolayın arvadı Aleksandra Fyodorovnanın şərəfinə 1837-ci ildə Aleksandropol adlandırılmış və 1924-cü ilə qədər bu adı daşımışdır. 386

Aleksandropol uyezdi 188

Aleksandrovsk (yaxud Fort-Aleksandrovsk): İndiki Qazaxıstanın Man-gistau (Manqışlaq) vilayətində yerləşən Fort-Şevçenko şəhəri 1857-1924-cü illərdə Aleksandrovsk (Fort-Aleksandrovsk) adlanmışdır. 128, 514

Aleksanov: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan. 213

Alekseyev, Mixail Vasilyeviç (1857-1918): Rusiya hərbi xadimi, general. Ağqvardiyaçılar hərəkatının aktiv üzvlərindən biri və Könüllü ordunun qurucusu idi. 357

Alışanlı: Azərbaycanın Masallı rayonunda kənd. 301

Alim xan, Seyid Mir Məhəmməd (1880-1944): Buxaranın sonuncu əmiri. 10 yanvar 1911-ci ildə atasının yerinə taxta

keçmişdir. Buxaranın Qırmızı ordu tərəfindən işğal edilməsi nəticəsində, 30 avqust 1920-ci ildə Əfqanıstana qaçmış və orada vəfat etmişdir. 131

Alkin, Şeyxulla: Tatar ziyası; İdil-Ural Ştatı hökumətində Maliyyə naziri olmuşdur. 464

“Alqemeen Handelsblat” [Algemeen Handelsblad]: Hollandiyada 1828-1970-ci illərdə nəşr edilən gündəlik qəzet. 245, 261

Allahverdiyev, Əliheydər (1888-1972): Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 41, 62, 107, 151, 172, 237, 260, 323, 365, 410, 455, 495, 539

Alman, almanlar 6, 18, 51, 62, 64, 69, 70, 86, 92, 96, 100, 101, 104, 105, 108, 115, 136, 137, 148, 149, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 174, 178, 179, 180, 202, 214, 222, 223, 227, 242, 243, 246, 266, 267, 269, 296, 297, 303, 305, 310, 311, 312, 331, 332, 333, 338, 339, 345, 348, 349, 350, 351, 366, 373, 386, 393, 394, 395, 396, 397, 399, 405, 406, 411, 412, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 435, 443, 444, 445, 446, 447, 461, 462, 465, 469, 483, 484, 485, 486, 487, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 510, 511, 519, 526, 527, 528, 529, 531, 532, 533

Alman dənizi: bax. Şimal dənizi.

Alman dili, almanca 149, 181, 227, 427

Alman Qadınları Cəmiyyəti 246

Alman Milli Məclisi: bax. Veymar Təsisçilər Məclisi.

Almaniya 6, 49, 50, 51, 61, 70, 71, 91, 92, 93, 94, 100, 103, 104, 105, 108, 115, 116, 117, 137, 138, 139, 141, 149, 156, 161, 163, 164, 167, 178, 180, 181, 182, 194, 202, 203, 214, 221, 222, 223, 227, 238, 242, 244, 245, 246, 261, 265, 266, 267, 271, 282, 288, 296, 305, 306, 308, 309, 310, 311, 312, 316, 317, 320, 324,

330, 331, 332, 338, 339, 347, 350, 351, 352, 356, 359, 367, 373, 383, 386, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 405, 412, 421, 422, 423, 424, 435, 440, 444, 445, 461, 462, 484, 485, 486, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 509, 510, 519, 525, 526, 527, 528, 532,

Almaniya Baş Qərargahı 84, 243, 331, 462, 503

Almaniya Bitərəf Sosial-Demokrat Partiyası: bax. Almaniya Müstəqil Sosial-Demokrat Partiyası.

Almaniya Cümhuriyyəti (Almaniya Sosialist Cümhuriyyəti; Almaniya Sosialist Xalq Cümhuriyyəti): bax. Veymar Respublikası.

Almaniya Hökuməti 6, 49, 70, 71, 84, 115, 137, 179, 181, 203, 227, 242, 245, 296, 308, 310, 332, 351, 396, 412, 421, 444, 462, 484, 502, 506, 519, 520, 528, 532, 533, 540

Almaniya imperatoru 50, 115, 116, 167, 168, 180, 181, 194, 265, 267, 282, 424, 462, 483, 526, 527

Almaniya Mətbuat Bürosu 61, 310

Almaniya Milli Şurası 115

Almaniya Müstəqil Sosial-Demokrat Partiyası [USDP: Unabhangige Sozialdemokratische Partei Deutschlands]: Almaniyada 1917-1931-ci illerdə fəaliyyət göstərən siyasi partiya. Almaniya Sosial-Demokrat Partiyasının bۆlünməsi nəticəsində meydana gəlmişdi. 311, 312, 332, 345, 395, 396, 412, 485

Almaniya Parlamenti: bax. Reyxstaq.

Almaniya-Rusiya əlavə saziş: Brest-Litovsk müqaviləsinə əlavə olaraq Almaniya ilə Rusiya arasında 27 avqust 1918-ci ildə Berlində imzalanan saziş. 230, 238, 352, 504

Almaniya Sosial-Demokrat Partiyası [SPD: Sozialdemokratische Partei Deut-

schlands]: Almaniyada siyasi partiya. sası 1863-ci ildə qoyulmuşdur. Müasir dövrdə də Almaniyanın ən bۆyk partiyalarından biridir. 163, 221, 282, 311, 312, 332, 345, 412

Almaniyada 1918-ci il inqilabı: bax. Noyabr inqilabı (Almaniya).

Almaniyanın Gürcüstandakı Səfirliyi 421

Almaniyanın Türkiyədəki səfiri 230, 238

“Altay”: 1918-ci ilin aprel-may aylarında Kazan şəhərində nəşr edilən tatar qəzeti; “Koriltay” qəzetinin davamçısı idi. 464

Altağac: Azərbaycanın Xızı rayonunda qəsəbə. 26

Altınay, Əhməd Rəfiq: bax. Əhməd Rəfiq.

Altman: Bakıda diş həkimi olmuşdur. 107, 130, 151, 172, 193, 215, 237, 259, 281, 322, 345, 365, 387, 409, 434, 456, 495, 518, 538, 539

Altona [Altona]: Almaniyada, Elba çayının sahilində şəhər. 1938-ci ildə Hamburqa birləşdirilmişdir və hal-hazırda bu şəhərin rayonlarından biridir. 243, 265

Alvadi: Azərbaycanın Masallı rayonu ərazisində kənd. 189

Amaspur 95

Amerika, Amerika Birləşmiş Ştatları 20, 49, 50, 60, 92, 93, 135, 137, 141, 166, 171, 179, 180, 198, 202, 211, 226, 227, 246, 247, 261, 266, 305, 310, 312, 335, 338, 339, 347, 351, 357, 370, 393, 397, 422, 424, 425, 426, 444, 445, 446, 447, 448, 483, 484, 485, 486, 502, 505, 506, 510, 511, 519

Amerika Beynəlmiləl Hüquq İttifaqı 486

Amerika Birləşmiş Ştatları Hökuməti 18

Amerika Birləşmiş Ştatları Konqresi 203, 397, 486

Amerika Birləşmiş Ştatları Prezidenti 6, 49, 50, 372, 485, 486

Amerika Qızıl xaç təşkilatı 514

Amerikalı, amerikalılar 117, 130, 296, 340, 372, 445, 484, 511

Amiraqo, Pavel İvanoviç (yaxud Pavel İvanoviç Amiraqov; 1879-1945): Opera və operetta artisti, tenor. Tiflisdə anadan olmuş, Tiflis, Moskva, Peterburq, Xarkov, Daşkənd, Varşava və digər şəhərlərin opera teatrlarında işləmişdir. Bakıda Mailov Teatrı, Rus Opera Teatrı və Bakı Dövlət Opera və Balet Teatrında rəhbər vəzifələrdə işləmişdir. 82

Amiraqov: bax. Amiraqo.

Amosov, A. M.: Bakı Neft Mədənciləri Qurultayı Şurasının Məktəblər Komissiyasının üzvü olmuşdur. 276

Amsterdam 393

Anadolu (yaxud Kiçik Asiya): Qara dəniz, Mərmərə dənizi, Egey dənizi, Aralıq dənizi, Bosfor və Dardanel boğazları ilə əhatə olunan, Türkiyənin Asiya hissəsinin yerləşdiyi yarımada. 156, 157, 171, 208, 374, 382, 400, 401, 402

Anapa: Rusiyanın Krasnodar diyarında, Qara dəniz sahilində kurort şəhəri. 142, 143

Anaplı, Əbülhəsən: bax. Anaplınski, Əbülhəsən.

Anaplınski (Anaplı), Əbülhəsən (1894-1921): Teatr aktyoru. Bir sıra teatr truppalarında, o cümlədən Hacıbəyov qardaşlarının teatr dəstəsində çıxış etmişdir. Əsasən komik rollar oynamışdır. Qarabağda qastrol səfərində olarkən ermənilər tərəfindən xaincəsinə qətl edilmişdir. 82

Andranik: bax. Ozanyan, Andranik.

Andraşi, Cyula [Gyula Andrassy; 1860-

1929]: Macarıstanın siyasi xadimi və diplomati. 24 oktyabr – 2 noyabr 1918-ci ildə Macarıstanın Xarici İşlər naziri olmuşdur. 55, 70

Ankara 156

Antanta: bax. Etilaf Dövlətləri.

Antonovka: Rusiyada bu adda çox sayda kənd və xutor var. 371

Antuan [Antoing]: Belçikanın Eno vilayətində kommuna. 265

Antverpen [Antwerpen]: Belçikanın şimalında şəhər. Ölkənin ən böyük şəhərlərindən biridir. 444

Arakelyan, A.: daşnak, Sentrokaspi Diktaturasının rəhbərlərindən biri. 384

“Araq”: Sentrokaspi Diktaturası donanmasına məxsus gəmi. 38, 59, 145

“Aramazd” şirkəti (Bakı) 146

Aramyans, Ohanes: erməni keşişi. 224

Aran, Məhəmməd Sadiq (Axundzadə; 1895-1976): Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü, jurnalist. Cümhuriyyətin süqutundan sonra fəaliyyətini mühacirətdə davam etdirmişdir. 38

Araz çayı 142

Arxangelsk 371, 372, 426, 461, 477, 487

“Arxangelsk” (gəmi) 472

Arxangelski, Vasili Qavriloviç (1868-1948): Rusiyanın siyasi xadimi, Rusiya Dövlət Dumasının üzvü. 1918-ci ilin sentyabrında baş tutan Ufa Dövlət Yığıncağında iştirak etmişdir. 123

Arıqlı: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

Arikarida: Mərkəzi Avropada yer. 446

Arjanixa (notarius) 16, 102

Arqutinski 386

Armavir: Rusiyanın cənub-qərbində, Krasnodar diyarında şəhər. 182, 238, 442

Armyanski küçəsi: Bakıda küçə. Sovet dövründə “Qorki küçəsi”, daha sonra “Mirzə İbrahimov küçəsi” adlanmışdır. 41, 63, 106, 173, 236, 259, 323, 365, 410, 455, 495, 539

Arnavud, arnavudlar: bax. Alban, albanlar.

Arnem [Arnhem]: Hollandiyanın şərqində şəhər. 462

Arnheym [Arnheim]: Hollandiyanın Arnem şəhərinin köhnəmiş adı; bax. Arnem.

Arsal, Sədri Maqsudi: bax. Maqsudi, Sədri.

Arsenidze, Rajden Matveyeviç (1880-1965): Gürcüstanın siyasi xadimi. Sosial-demokratlara qoşulmuş, Gürcüstanın Müstəqillik Aktını imzalayanlardan biri olmuşdur. 1919-1921-ci illərdə Gürcüstanın Ədliyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. 79

Arslan, Əmir Şəkib 533, 540

Arslan, Mustafa Rəhmi (yaxud Evrənoszadə Rəhmi bəy; 1874-1947): Türk dövlət adamı. 1908 və 1912-ci illərdə Osmanlı Məclisi-Məbusanına (Parlamentinə) üzv seçilmişdir. 1913-1917-ci illərdə Aydın valisi olmuşdur. İstanbulun ingilislər tərəfindən işğal edilməsindən sonra Maltaya sürgün edilmişdir. Türkiyədə soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “Arslan” soyadını qəbul etmişdir. 160, 174

Arutyunov, Samson Stepanoviç (yaxud Samson Stepanoviç Arutyunyan; 1861-1941): Ermənistanın siyasi xadimi. Erməni Xalq Partiyasının təsisçilərindən və rəhbərlərindən biri olmuşdur. Ermənistan Respublikasında Ədliyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. 214

Arutyunyan, Samson Stepanoviç: bax. Arutyunov, Samson Stepanoviç.

Asəf bəy (Süleyman Asəf Əmrullah):

Qafqaz İslam Ordusunun baş yavəri. 27, 89, 111

Asiməfəndizadə, Camal Nadir: Türk jurnalisti. 1910-cu illərdə İstanbulda müxtəlif jurnallar nəşr etmişdir. 404

Asiya (qitə): 55, 60, 141, 157, 400

Astara 189, 514

Astraxan: bax. Hacı-Tərxan.

Astrov, Nikolay İvanoviç (1868-1934): Rusiyanın ictimai-siyasi xadimi. Konstitusion-Demokratik Partiyasının (Kadet partiyası) üzvü olmuşdur. 1917-ci ilin mart-iyun aylarında Moskva Bələdiyyə İdarəsinin sədri vəzifəsini tutmuşdur. Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin üzvü seçilmişdir. 320, 507, 520

Aşağı Çəmbərəkənd: Bakıda küçə; indiki Teymur Elçin küçəsi. 441

Aşağı məzarlıq: bax. Nijni kladbışinski.

Aşağı Priyut küçəsi (yaxud “Nijni Priyutski”): Bakıda küçə; indiki Süleyman Rəhimov küçəsi. 325, 474, 493

“Aşxatavor” (Fəhlə): Tiflisdə nəşr olunan erməni qəzeti. 487, 488, 513

Aşirabad: bax. Şerabad.

Aşqabad 128, 190, 191, 192

Aşurov, Ağa (1880-1936): Azərbaycanın dövlət xadimi. Bakıda anadan olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə Ticarət və Sənaye naziri, Ərzaq naziri, Poçt və Teleqraf naziri kimi vəzifələrdə işləmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Rostova köçmüş, orada vəfat etmişdir. 29, 228, 508

Atabekyan, Mikael Nersesoviç: Ermənistanın siyasi xadimi. 1918-ci ilin noyabr-dekabr aylarında Ermənistanın Maarif naziri olmuşdur. 214

Atakişiyev, İbrahim: bax. Atakişizadə, İbrahim.

Atakişizadə, İbrahim (yaxud İbrahim Azəri; 1898-1969): Aktyor. “Müsavat”

partiyasının üzvü olmuşdur. Sovet hakimiyyəti illərində həbs və sürgün edilmişdir. 82

Ataman Alayı: bax. Leyb-Qvardiya Ataman Alayı.

Atamaşkin, Mixail 392

Atif bəy: Türk zabiti, Gəncə hərbi məktəbinin komandanı olmuşdur. 31, 75, 76

Atsxur: Gürcüstanda, Qori-Axalsix yolunda, Kür çayının sahilində stansiya. 225

Aussiq [Aussig]: Çexiyanın şimalında şəhər; müasir dövrdə Usti nad Labem [Ústí nad Labem] adlanır. 69

Avakov, N. O.: Bakıda, Qanlıtəpə (indiki “Dağıstan”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

Avam Kerasası (Böyük Britaniya): bax. İcmalar Palatası (Böyük Britaniya).

Avaneskova, Nanegil 126

Avanesov, Varlaam Aleksandroviç (əsl adı Suren Karpoviç Martirosyan, yaxud Martirosov; 1884-1930): Erməni inqilabçısı və SSRİ-nin dövlət xadimi. Qarsda anadan olmuşdur. Daşnaksutyun və Hnçak təşkilatlarının üzvü olmuş, əvvəlcə menşeviklərə, sonra bolşeviklərə qoşulmuşdur. Partiya və sovet orqanlarında rəhbər vəzifələrdə işləmişdir. 198

Avçala: Tiflisdə dəmiryol stansiyası. 62

“Avetik”: gəmi. 170

Avetisov: Muğanda Azərbaycan Cümhuriyyətinin ordusuna qarşı döyüşən qüvvələrin komandirlərindən biri olmuşdur. 28, 189, 213, 300, 319, 344, 432

Avksentyev, Nikolay Dmitriyeviç (1878-1943): Rusiyanın siyasi xadimi. Sosialist İnqilabçılar Partiyasının üzvü idi. Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin (Ufa Direktoriyasının) sədri olmuşdur. 320, 356, 427

Avropa (qitə) 7, 10, 26, 30, 51, 53, 55,

79, 86, 92, 100, 108, 118, 119, 130, 135, 141, 156, 157, 159, 163, 202, 210, 211, 216, 226, 227, 245, 248, 268, 288, 289, 302, 303, 306, 311, 315, 317, 330, 334, 335, 356, 357, 381, 382, 388, 399, 400, 422, 425, 483, 511, 530, 531

Avropa müharibəsi: bax. Birinci Dünya müharibəsi.

Avropalı, avropalılar 27, 210, 211, 342
Avstraliya 141, 509

Avstriya 50, 51, 55, 60, 69, 70, 92, 103, 115, 116, 117, 136, 138, 152, 161, 164, 178, 179, 202, 222, 223, 243, 244, 246, 268, 269, 271, 282, 295, 296, 310, 330, 349, 356, 383, 394, 396, 412, 423, 424, 445, 446, 447, 462, 486

Avstriya Hökuməti 65

Avstriya imperatoru 60, 65, 243

Avstriya-Macaristan 50, 64, 70, 86, 105, 109, 116, 269, 288, 445, 447, 448, 457, 504

Avstriya-Macaristan Baş Qərargahı rəisi 117

Avstriya-Macaristan Hökuməti 50, 168, 179, 424

Avstriya-Macaristan imperatoru 70, 152

Avstriya-Macaristan Parlamenti (Reyxsrat) 244

Avstriya Milli Şurası 136

Avstriya Parlamenti 135, 462

Ayder [Eider]: Almaniyanın şimalında çay. 194

Ayn: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 159, 207

Ayn. Əbdül: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. Bax. Əbdülov, Əbdül.

Ayna xanım: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 19, 40, 63

Aydın Səməd oğlu: Qazaxın Quşçu kəndinin sakini. 139

Aysorlar (yaxud assuriyalılar): Yaxın

Şərq xalqlarından. Xristiandirlar. Əsasən İraq, Suriya, İran və Türkiyədə yaşayırlar. Habelə ABŞ, İsveç və digər ölkələrdə böyük aysor icmaları var. 224

Azadlıq prospekti: bax. Stanislavski.

Azərbaycan; Azərbaycan Cümhuriyyəti 3, 4, 5, 12, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 34, 36, 37, 42, 45, 46, 48, 49, 51, 52, 54, 56, 60, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 82, 83, 90, 91, 94, 95, 96, 101, 112, 114, 124, 125, 127, 134, 138, 145, 148, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 163, 165, 175, 182, 184, 186, 189, 192, 193, 195, 197, 200, 204, 205, 208, 210, 219, 220, 226, 228, 229, 230, 231, 233, 239, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 297, 299, 302, 305, 306, 307, 308, 315, 317, 321, 325, 326, 328, 329, 333, 334, 335, 336, 380, 385, 392, 399, 415, 417, 418, 419, 423, 427, 428, 429, 430, 431, 450, 459, 460, 469, 472, 475, 483, 488, 491, 492, 493, 497, 500, 508, 510, 521, 522, 523, 524, 533, 537

“Azərbaycan”: 15 sentyabr 1918 – 28 aprel 1920-ci il tarixləri arasında, əvvəlcə Gəncədə və sonra Bakıda nəşr olunan qəzet. 1, 20, 21, 23, 29, 41, 42, 45, 62, 64, 67, 84, 86, 89, 107, 111, 133, 151, 153, 172, 175, 197, 215, 219, 241, 260, 261, 263, 267, 268, 270, 279, 285, 303, 305, 323, 325, 329, 343, 347, 365, 366, 369, 391, 411, 415, 437, 459, 466, 479, 495, 499, 519, 520, 521

Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti: bax. Azərbaycan Hökuməti.

Azərbaycan Dəmiryolu İdarəsi 255, 341, 433, 452, 490

Azərbaycan dəmiryolu 23, 24, 36, 341, 346, 409, 433, 452, 472, 490

Azərbaycan Dövlət Bankı: Azərbaycan Cümhuriyyətinin maliyyə qurumu. Azərbaycan Dövlət Bankının təşkil

edilməsi haqqında layihəni hökumət 7 mart 1919-cu ildə bəyənmiş, Bankın Nizamnaməsi 20 may 1919-cu ildə Nazirlər Sovetinə təqdim edilmiş, 18 sentyabr 1919-cu ildə təsdiqlənmişdir. 30 sentyabr 1919-cu ildə Bankın təntənəli açılışı olmuşdur. 124, 274, 277, 488

Azərbaycan Dövlət Kukla Teatrı 131

Azərbaycan Gömrük İdarəsi müdiri 125

Azərbaycan Hökumət teatrı: bax. Mailov teatrı.

Azərbaycan Hökuməti 4, 5, 12, 14, 15, 28, 30, 31, 36, 37, 47, 48, 55, 56, 64, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 78, 80, 94, 95, 96, 101, 102, 123, 138, 144, 155, 165, 166, 170, 175, 177, 182, 189, 190, 203, 219, 220, 225, 232, 242, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 254, 261, 264, 265, 268, 270, 272, 277, 278, 286, 287, 297, 305, 317, 329, 333, 334, 335, 397, 405, 416, 417, 450, 508, 513

Azərbaycan İstintaq Məhkəməsi 102

Azərbaycan Korpusu 31

Azərbaycan Korpusu Komandanı 31

Azərbaycan Qolordusu: bax. Azər-baycan Korpusu.

Azərbaycan Milli Şurası: Zaqafqaziya Seyminin Müsəlman fraksiyasının üzvləri tərəfindən 27 may 1918-ci ildə Tiflisdə yaradılan və Azərbaycanın idarəsini öz üzərinə götürən ali qanunvericilik orqanı. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə Şuranın sədri, Həsən bəy Ağayev isə onun müavini seçilmişdi. Azərbaycan Milli Şurası 28 mayda Tiflisdə keçirilən ilk iclasında Azərbaycanın İstiqlal bəyannaməsini qəbul etdi və Fətəli xan Xoyskinin başçılığı altında Cümhuriyyətin ilk hökumətini yaratdı. 17 iyun 1918-ci ildə Gəncəyə köçdükdən sonra bütün səlahiyyətlərini hökumətə verərək özünü buraxdı. 16

noyabr 1918-ci ildə öz fəaliyyətini bərpa edən Milli Şura, Azərbaycan Parlamentinin yaradılması haqqında qanunu qəbul etdi. Parlamentin 7 dekabr 1918-ci ildə öz işinə başlaması ilə Azərbaycan Milli Şurasının fəaliyyətinə xitam verildi. 125, 154, 175, 177, 182, 197, 206, 219, 231, 232, 233, 241, 247, 248, 249, 251, 263, 268, 285, 287, 288, 289, 291, 294, 295, 298, 303, 307, 321, 326, 327, 328, 380, 385, 405, 416, 417, 418, 419, 427, 432, 492, 500, 501, 508, 517, 521, 522, 523, 538

Azərbaycan Ordusu 89, 111, 142, 150, 152, 184, 278, 279, 301, 334

Azərbaycan Parlamenti: bax. Məclisi-Məbusan (Azərbaycan)

Azərbaycan Ruhani İdarəsi 113

“Azərbaycan” sineması 280

Azərbaycan türkləri 49, 78, 113, 115, 158, 174, 205, 273, 297, 298, 306, 325, 274, 460, 511, 523

Azərbaycanlı, azərbaycanlılar 34, 71, 73, 91, 115, 272, 294, 307, 329, 330, 427, 460

Azərbaycanın Ermənistandakı səfiri 124

Azərbaycanın Gürcüstandakı səfiri 125, 182, 232, 302, 328, 487

Azərbaycanın Ukraynadakı səfiri 56

Azəri, Azəri türkləri 157

Aziatski: Bakıda küçə. İndiki Ələvsət Quliyev küçəsi. 19, 107, 173, 236, 259, 323, 364, 410, 434, 454, 476, 496, 518, 539

“B.”: qəzet; bax. “Berliner folks zeytunq”.

“B. T.”: qəzet. 101

Bababəyov, Hacı: Ərzaq Nazirliyinin Gəncədəki nümayəndəsi olmuşdur. 328

Babacəlil İsmayıl oğlu: Bakı sakini. 234

Babayev: bax. Mirbabayev, Seyid.

Babayev, Məhəmməd həsən: Bakıda polis nəfəri olmuşdur. 299

Babayev, Naği: Bakı sakini. 361

Babayev, Orucəli: Azərbaycanlı sahibkar. Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə fəaliyyət göstərmiş qeyri-hökumət təşkilatı olan Kustar Neftçixaranların Birləşmiş İttifaqının idarə heyətinin üzvü idi. 215

Babayeva, Mariya: Bakının erməni sakinlərindən. 16, 17, 102

Babayeva, Anna: Bakının erməni sakinlərindən. 16

Babayeva, Tamara: Bakının erməni sakinlərindən. 16

Babayevin dəniz kənarındakı mülkü: bax. Seyid Mirbabayevin mülkü.

Babayevin mülkü: Orucəli Babayevin Binəqədiddə, Mərkəzi küçədəki mülkü 215

Babazadə, Ələkbər 113

Babazadə, Həbib (1892 - ?): Ukraynada təhsil alan azərbaycanlı tələbələrindən. 314

Babi-ittifaqi-iraniyan: XX əsrin onuncu illərində Aşqabadda açılan mədrəsə. 190

Baden, Maksimilian fon [Maximilian von Baden] (1867-1929): Almaniyanın siyasi və hərbi xadimi. Almaniya İmperiyasının sonuncu Kansleri (3 oktyabr – 9 noyabr 1918-ci il) olmuşdur. 101, 130, 265, 282, 311, 525

Badenski, Maks: bax. Baden, Maksimilian fon.

Bağdad 156, 443

Bağirov, Abdulla 479

Bahar, Mirzə Nəsrullah (1834-1883): XIX əsr Azərbaycan şairi. Şamaxıda doğulmuş, mükəmməl mədrəsə təhsili almışdır. Təbrizdə vəfat etmişdir. 509

Baharlı: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində

yerləşmişdir. 183

Baxşəli, Əlikiş oğlu: Samuxun Sərkər kəndi sakini. 301

Bakı (şəhər) 1, 8, 14, 15, 16, 17, 19, 23, 27, 28, 29, 31, 35, 37, 39, 40, 42, 45, 47, 48, 51, 58, 59, 60, 62, 65, 67, 68, 70, 71, 73, 77, 80, 81, 82, 85, 89, 90, 94, 95, 96, 101, 102, 106, 109, 111, 112, 113, 114, 118, 125, 131, 133, 135, 138, 145, 146, 148, 152, 153, 154, 158, 159, 160, 163, 169, 170, 171, 174, 175, 177, 182, 183, 184, 186, 191, 192, 194, 197, 201, 205, 206, 207, 211, 212, 213, 214, 219, 220, 228, 231, 234, 235, 236, 241, 242, 248, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 258, 263, 264, 266, 267, 270, 271, 274, 278, 280, 285, 286, 288, 289, 290, 294, 298, 300, 303, 305, 307, 317, 318, 319, 325, 326, 327, 329, 330, 333, 334, 335, 336, 341, 345, 346, 347, 358, 361, 364, 366, 367, 368, 369, 370, 375, 379, 380, 384, 385, 391, 392, 393, 399, 407, 408, 415, 417, 418, 419, 428, 431, 432, 433, 437, 439, 440, 441, 443, 448, 449, 450, 451, 452, 45, 456, 459, 464, 470, 471, 472, 473, 477, 479, 480, 488, 489, 490, 491, 492, 496, 497, 499, 500, 510, 513, 514, 516, 517, 520, 521, 523, 534, 535, 536, 537, 538

Bakı Bələdiyyə İdarəsi 16, 57, 58, 59, 80, 81, 102, 125, 165, 186, 187, 211, 215, 231, 235, 241, 257, 263, 268, 273, 274, 285, 286, 321, 330, 335, 341, 345, 391, 407, 449, 451, 472, 473, 474, 488, 491, 492, 493, 500, 513, 514, 516, 517, 535, 536, 540

Bakı Bələdiyyə Məclisi; Bakı Bələdiyyə Şurası; Bakı Duması 57, 59, 64, 80, 187, 273, 274, , 285, 298, 307, 535

Bakı Bələdiyyəsinin sədri 492, 517, 535

Bakı Birinci realnı məktəbi: bax. Birinci

Realnı məktəbi (Bakı).

Bakı Dəniz Ticarət Limanı 489, 496, 513

Bakı Dördüncü Oğlanlar gimnaziyası: bax. Dördüncü Oğlanlar gimnaziyası (Bakı).

Bakı Duması: bax. Bakı Bələdiyyə Şurası.

Bakı Ev Sahibləri İttifaqı 280

Bakı Əxzi-əsgər şöbəsi 263

Bakı faciəsi; Bakı hadisələri: bax. Mart soyqırımı.

Bakı Fəhlə Deputatları Sovet: bax. Bakı Soveti.

Bakı Gömrük İdarəsi 433

Bakı Həmkarlar İttifaqı Şurası 419, 489, 500, 537

Bakı Xalq Komissarları Soveti: bax. Bakı Soveti.

Bakı İkinci Qızlar gimnaziyası: bax. İkinci Qızlar gimnaziyası (Bakı).

Bakı İkinci Oğlanlar gimnaziyası: bax. İkinci Oğlan gimnaziyası (Bakı).

Bakı Üçüncü Oğlanlar gimnaziyası: bax. Üçüncü Oğlanlar gimnaziyası (Bakı).

Bakı Qızlar seminariyası 204, 255, 385
Bakı-Quba şose yolu 3

Bakı qubernatoru: bax. Bakı valisi.

Bakı quberniyası 26, 42, 81, 134, 369, 415, 418, 475, 493

Bakı Mənzil Müfəttişliyi 18

Bakı nahiyyə məhkəməsi 134

Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayının rəhbər orqanı. Bakı neft sənayeçilərinin Birinci Qurultayı neft sənayesinin ehtiyac və problemlərini müzakirə etmək məqsədi ilə 26 oktyabr – 7 noyabr 1884-cü ildə Bakıda keçirilmiş, neft sənayesini maraqlandıran müxtəlif məsələlər Qurultayın gündəminə salınmışdır. İkinci Qurultayda (15 mart – 9 aprel 1885)

- Qurultayın rəhbər orqanı olan Şura seçilmiş və Konstantin İretski Şuranın sədri olmuşdur. Ən iri neft şirkətlərinin nümayəndələrindən təşkil olunan Şura, hökumət qarşısında neft sənayeçilərinin maraqlarını müdafiə edir, qurultaylarda qəbul edilən qərarları həyata keçirir, eləcə də Qurultaya hesabat verirdi. 15, 59, 146, 152, 275, 276, 330, 419, 435, 500, 519
- Bakı Neft Şirkəti 215
- Bakı Ovçular Cəmiyyəti 215
- Bakı Realnı məktəbi 385, 451
- Bakı Sənaye məktəbi 185, 186
- Bakı Sənət məktəbi: bax. Bakı Sənaye məktəbi.
- Bakı Soveti (yaxud Bakı Xalq Komissarları Soveti) 109, 251
- Bakı Şəhər İdarəsi Ərzaq şöbəsi 125, 215, 235, 474, 492, 493
- Bakı Texniki Cəmiyyəti 255
- Bakı Ticarət məktəbi: bax. Ticarət məktəbi (Bakı).
- Bakı Ticarət və Sənaye İttifaqı 62, 129
- Bakı Türk Teatrı 82
- Bakı Üçüncü qızlar gimnaziyası: bax. Üçüncü qızlar gimnaziyası (Bakı).
- Bakı Valiliyi 211, 212, 275, 299
- Bakı valisi 3, 4, 15, 171, 188, 234, 299, 369
- Bakı Vergi Bürosu 235, 280
- Bakılı, bakılılar 3, 19, 20, 40, 62, 85, 106, 129, 251, 537
- “Bakinets”: Sentrokaspi Diktaturası donanmasına məxsus gəmi. 38
- Bakuriani: Gürcüstanın Borjomi bələdiyyəsinin sərhədləri daxilində şəhərli qəsəbə. 199, 200, 201, 224, 386
- Balabanova, Anjelika (1878-1965): Rusiyada anadan olmuş, Avropada təhsil almış, sosialist hərəkətdə qoşulmuşdur. Kommunist İnternasionalının katibi və İcraiyyə Komitəsinin üzvü olmuşdur. 84,
- 87
- Balaxanı (Bakı) 41, 212, 215, 220, 299, 471
- Balaxanı Qızlar gimnaziyası 361
- Balaxanı Realnı məktəbi 361
- Balaxanski: Bakıda küçə; indiki Füzuli küçəsi. 40, 41, 172, 216, 259, 322, 364, 409, 455, 474, 493, 495, 538
- Balakən 125, 131
- Balaşevski 479
- Balaşov: Rusiyada şəhər; Saratov vilayəti Balaşov rayonunun inzibati mərkəzi. 299, 371
- Balfur, Artur [Arthur Balfour; 1848-1930]: Britaniyanın dövlət xadimi. 1902-1905-ci illərdə Baş Nazir, 1916-1919-cu illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 180, 244, 245, 260
- Balharçay: bax. Balkarçay.
- Balkan müharibələri 53
- Balkarçay (yaxud Bolqarçay; Balharçay): Azərbaycanın Biləsuvar rayonu ərazisində çay. 189, 195
- Balla, Aladar [Aladár Balla; 1867-1935]: Macar siyasətçi və diplomat. Beynəlxalq hüquq sahəsində mütəxəssis olan Balla səfir kimi öz ölkəsini xaricdə təmsil etmiş, Macarıstan Parlamentinin üzvü olmuşdur. 55
- Baltik dənizi 351, 395, 446, 485
- Balzak, Onore de [Honoré de Balzac; 1799-1850]: Fransız yazıçısı; Avropa ədəbiyyatında realizmin banilərindən biri kimi qəbul olunur. 10
- Banat 525
- Bankə: İndiki Neftçala rayonunun Bankə qəsəbəsi. 37
- Baratzadə, Hacı Yaqub 112
- Barquşeti: bax. Bərgüşad.
- Bart, Emil [Emil Barth; 1879-1941]: Almaniyanın siyasi xadimi; sosial-demokrat. 309

- Bartsov 212
- Barudi, Qalimcan (1857-1921): Tatar ilahiyyat alimi və ictimai xadimi. Kazanda “Məhəmmədiyyə” mədrəsəsini açmış və burada dərs demişdir. Türkiyə və Misirə səyahət etmiş, “panislamizmdə” günahlandırılaraq sürgün edilmişdir. 465
- Baryatinski: Bakıda küçə; indiki Əbdülkərim Əlizadə küçəsi. 263
- Basmaçılar hərəkatı: Orta Asiyada rus hakimiyyətinə qarşı 1918-ci ildə başlayan və 1930-cu illərin axırları - 1940-cı illərin əvvəllərinə qədər davam edən hərbi-siyasi hərəkat.
- Baş Fabrik Müfəttişi 36, 42
- Baş Fabrik Müfəttişliyi 36, 42
- Baş Komandanlıq: bax. Türk Ordusu.
- Baş Nazir (Almaniya) 242, 331, 351, 444, 525
- Baş Nazir (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 37, 175, 177, 197, 205, 219, 228, 250, 305, 416
- Baş Nazir (Dağlılar Respublikası) 302
- Baş Nazir (Ermənistan) 103, 214
- Baş Nazir (Gürcüstan) 302, 386
- Baş Nazir (Macarıstan) 55
- Baş Nazir (Rusiya) 181
- Baş Nazir (Türkiyə) 93, 114
- Baş Polis müfəttişi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 1, 2, 46, 67, 68, 90, 91, 111, 112, 153, 154, 176, 279
- Baş Polis Müfəttişliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 1, 2, 3, 45, 67, 68, 89, 90, 111, 126, 133, 153, 175, 197, 219, 220, 236, 241, 242, 264, 302, 303
- Başkənd: Qazax qəzasında kənd. 184
- Başqırd, başqırdlar 320
- Başqırdistan 465
- Batum (yaxud Batumi) 165, 214, 349, 367, 385, 425, 441
- Bavariya [Bayern]: Almaniyanın cənubunda və cənub-şərqində federal ərazi. 202, 221, 222, 236, 265
- Bayıl; Bayılov (Bakı) 29, 474, 492
- Bayılov həbsxanası 171
- Baykal gölü 372
- Baykov, Serqo Vasilyeviç: Kursk vilayəti sakini; Bakıda həbs edilmişdir. 299
- “Bayquş”: Türk yazıçısı Xalid Fəxrinin əsəri. 54
- Bayram Mehman oğlu: Bakıda oğurluq üstündə tutulmuşdur. 234
- Bayraməli: Türkmənstanda şəhər. 191
- Bayraməlibəyov, Teymur bəy 28, 213, 319
- Bayron 374
- Bazar; Bazarnı: Bakıda küçə. Daha sonra “Hüsü Hacıyev” adlanmışdır. Müasir dövrdə “Azərbaycan prospekti” adını daşıyır. 433, 441, 454, 476
- “Bazil”: Bakıda, Qorçakovski (indiki Hacı Zeynalabdin Tağıyev) küçəsində bərbər. 150, 171
- Belarusiya 164
- Belarus, belaruslar 354
- Belçika 99, 104, 166, 202, 221, 246, 296, 338, 350, 420, 445, 461, 462, 502, 504, 510, 511, 527
- Belçika Hökuməti 99, 502
- Belçika Milli Bankı 504
- Belçika Parlamenti 393
- Belebey: Rusiyada şəhər; indiki Başqırdistan Respublikası ərazisində yerləşir. 371
- Beli-qorod dairəsi: bax. Ağ şəhər dairəsi.
- Belqrad 69, 83
- Belostok [Białystok]: Polşanın şimal-şərqində şəhər. 502
- Bender (yaxud Benderi): Dnestr çayı üstündə liman şəhəri; hazırda Moldovanın sərhədləri daxilindədir. 353
- Benderi: bax. Bender.
- Beninq (qraf) 462

“Berdan” tufəngi 537

Berlin 20, 40, 41, 62, 63, 69, 79, 85, 99, 104, 106, 115, 116, 129, 151, 166, 167, 173, 178, 179, 181, 193, 194, 221, 222, 225, 226, 237, 238, 243, 259, 265, 281, 282, 309, 311, 323, 331, 345, 365, 386, 387, 393, 394, 395, 396, 406, 410, 423, 434, 444, 455, 462, 487, 525, 527, 528, 529

Berlin fəhlə və əsgər Şurası 396, 487, 528

Berlin Sülh Müqaviləsi (1878): 367

Berlin Universiteti 172, 194, 216, 236, 259, 281, 322, 344, 366, 387, 409, 433, 455

“Berliner tageblatt” [Berliner Tageblatt]: 1872-1939-cu illərdə Berlin-də nəşr olunan almanca qəzet. 50, 105, 108, 330

“Berliner zeytunq”: qəzet. 181, 420

Bern: İsveçrənin paytaxtı. 18, 70, 178, 406, 422, 462

Bernstrof, İohan Henrix fon [Jo-hann Heinrich von Bernstroff; 1862-1939]: Alman diplomatı. 1917-1918-ci illərdə Almanıyanın İstanbulda səfiri olmuşdur. 238

Bessarabiya: Cənub-şərqi Avropada, Qara dənizlə Dunay, Prut və Dnestr çayları arasında tarixi vilayət. 137, 353

Betti 528

Beynəlmiləl Sosialist Bürosu: Fəhlə partiyalarının beynəlxalq birliyi olan İkinci İnternasionalın daimi orqanı. 1900-cu ildə yaradılmışdı. 118, 137

Beynənnəhreyn: bax. İkiçayarası.

Bezeler, Hans fon [Hans von Beseler; 1850-1921]: Almanıyanın hərbi xadimi; general. Birinci Dünya müharibəsində Almanıya və Avstriya-Macaristan qoşunları tərəfindən tutulan Polşa çarlığının hərbi qubernatoru olmuşdur. 503

Bəha Tofiq (1884-1914): Türk yazıçısı,

jurnalisti və mütəfəkkiri. 404, 529

Bəhaəddin bəy: Cümhuriyyət dövründə Polis Müfəttişi-ümumisi (Baş Polis müfəttişi). 1, 2, 38, 46, 67, 68, 90, 91, 111, 112, 153, 154, 176, 279

Bəhri-Xəzər: bax. Xəzər dənizi.

Bəhri-mühit; Bəhri-mühiti-kəbir: bax. Sakit okean.

Bəhriyyə məktəbi: bax. Dənizçilik məktəbi

Bəhriyyə naziri (Fransa) 117

Bəhriyyə Nazirliyi (Ukrayna) 69

“Bəxtsiz cavan”: Azərbaycan yazıçısı Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin pyesi. 385, 389

Bərbəryan, M. İ.: Ermənistan Respublikasının Dövlət Müfəttişi olmuşdur. 214

Bərdə 4, 369

Bərgüşad: Azərbaycanın Ucar rayonu ərazisində kənd və dəmiryolu stansiyası. 23, 36, 42

“Bəsirət”: qəzet 275

Bəsrə: İraqın cənubunda şəhər. 514

Bıç, Luka Lavrentyeviç (1870-1945): Kuban kazaklarının siyasi və ictimai xadimi. Hüquq təhsili almışdır. Bakıda işləyərkən Bakı Şəhər Dumasına üzv seçilmiş, 1912-1917-ci illər arasında Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi olmuşdur. 1917-ci ilin Fevral inqilabından sonra Kubana qayıtmış, Kuban Hökumətinin sədri seçilmişdir. Kuban heyətinin başçısı olaraq Paris Sülh Konfransında iştirak etmiş, Kuban Xalq Respublikası süqut etdikdən sonra mühacirətdə qalmışdır. 354

Bıxov: Belarusun Moqilyov vilayətində şəhər. 394

“Bıxovski” şirkəti (Bakı) 146

Bıstraçov, Mixail Pavloviç: Xarkov vilayəti sakini; Bakıda həbs edilmişdir. 299

Bibliyomanfild 145

Biçeraxov, Georgi Fyodoroviç (1878-1920): Rusiyada antibolşevik hərəkatının rəhbərlərindən biri; Terek üsyanının (23 iyun-10 dekabr 1918) başçısı. Lazar Biçeraxovun qardaşı. 354, 361, 362, 368

Biçeraxov, Lazar Fyodoroviç (1882-1952): Rusiyanın hərbi xadimi. İrandakı Rusiya korpusunda xidmət edərkən, təxminən 1000 nəfərlik bir dəstə yaratmış, ingilislərlə əməkdaşlıq etmişdir. Bakı Komissarları da Qafqaz İslam Ordusuna qarşı Biçeraxovun yardımına müraciət etmişdilər, ancaq daha sonra bolşeviklərlə Biçeraxov arasında ixtilaf meydana gəldi və Biçeraxov öz dəstəsi ilə birgə Dağıstana çəkildi. Sentrokaspi Diktaturası Xəzər dənizindəki hərbi donanmanı Biçeraxovun əmrinə vermişdi. 59, 82, 145, 299, 337, 362, 368, 408, 452

Bilgəh 491

Biləcəri 432, 491

Biləsuvar 195

Binə 491

Binəqədi; Binəqədi dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 41, 215, 235, 491

“Bir naxoş”: “Azərbaycan” qəzetin-dəki imzalardan biri, Məmmədəli Səfərova məxsusdur. Bax. Səfərov, Məmmədəli.

“Bir nəfər”: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri; bax. Hacıbəyli, Üzeyir.

Birinci Balkan müharibəsi 412

Birinci Dünya müharibəsi: (yaxud Avropa müharibəsi, Cahan müharibəsi, Hərbi-ümumi). 7, 42, 51, 60, 139, 141, 155, 156, 160, 166, 167, 230, 249, 252, 269, 289, 316, 335, 338, 441, 469, 522

Birinci Qanlıtəpə: Bakıda küçə; indiki Salatin Əsgərova küçəsi. 441

Birinci Oğlanlar gimnaziyası (Bakı) 150

Birinci Realnı məktəbi (Bakı) 2, 125, 220

Birja küçəsi: Bakıda küçə; indiki Üzeyir bəy Hacıbəyli küçəsi. 172, 194, 216, 236, 259, 281, 322, 344, 366, 387, 409, 433, 455

Birjevov: bax. Birja küçəsi.

Birləşmiş Dağlılar İttifaqı: bax. Dağlılar Respublikası.

Bismark, Otto fon [Otto von Bismarck; 1815-1898]: Almaniyanın dövlət xadimi. Almaniyanın birləşdirilməsini həyata keçirmiş, Alman imperiyasının birinci kansleri olmuşdur. 359

Bitlis 271, 367

Bizans (ayrıca bax: Şərqi Roma). 399

Bobrov: Rusiyada şəhər; Voronej vilayəti Bobrovsk rayonunun inzibati mərkəzi. 371

Boğaziçi: İstanbul boğazı (Bosfor) və bu boğazın hər iki tərəfində yer alan ərazilər. 441

Boğazlar: Avropa ilə Asiyanı bir-birindən ayıran İstanbul (Bosfor) və Çanaqqala (Dardanel) boğazları. 288

Bohemiya: Mərkəzi Avropada tarixi vilayət və 1198-1918-ci illərdə mövcud olmuş krallıq. Müasir Çexiya ərazisinin bir hissəsində yerləşmişdir. Əvvəl Müqəddəs Roma imperiyasının, sonra Avstriya və Avstriya-Macaristan imperiyalarının tərkibinə daxil olmuşdur. 69, 178

Bohemiya Xalq Şurası 69

Boquçarsk qəzası: Rusiya imperiyasının Voronej quberniyasının tərkibində qəza (uyezd). İnzibati mərkəzi Boquçar şəhəri idi. 83

Boldırev, Vasili Georgiyeviç (1875-1933): Rusiyanın hərbi xadimi. Rusiyanın Dirçəlişi İttifaqının rəhbər heyətinə daxil olmuşdur. Ümumrusiya Müvəqqəti Hökuməti qoşunlarının baş komandanı idi. 320

Bolqarçay: bax. Balkarçay.

Bolqarıstan 92, 100, 105, 161, 178, 246, 288, 395, 423, 440

Bolşevik, bolşeviklər 18, 27, 48, 55, 61, 83, 84, 103, 104, 115, 137, 165, 168, 181, 182, 191, 202, 203, 206, 216, 222, 226, 233, 246, 247, 248, 251, 257, 295, 300, 301, 309, 311, 320, 325, 328, 329, 337, 352, 356, 357, 371, 372, 383, 397, 408, 423, 427, 441, 442, 443, 444, 445, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 470, 472, 477, 481, 482, 487, 514, 520, 523, 526

Bolşevik Hökuməti (Azərbaycan) 29, 59

Bolşevik Hökuməti (Rusiya) 122, 317, 352, 354, 362, 465

Bolşevizm 55, 115, 123, 148, 149, 169, 181, 182, 222, 226, 227, 245, 246, 247, 261, 311, 329, 331, 337, 339, 352, 356, 357, 372, 383, 425, 441, 442, 443, 444, 459, 460, 485, 503, 525

Bolşoy Çəmbərəkənd küçəsi: bax. Çəmbərəkənd küçəsi.

Bolşoy Lyok: Rusiyada qəsəbə; Perm diyarı Kişertsk rayonu ərazisindədir. 371

Bolşoy Minaretski: Bakıda küçə; indiki Asəf Zeynallı küçəsi. 41, 62, 107, 151, 172, 237, 260, 323, 365, 410, 455, 495, 539

Bolşoy Morskoy: Bakıda küçə; indiki Bülbül küçəsi. 19, 40, 63, 85, 106, 107, 129, 151, 173, 193, 236, 259, 281, 322, 323, 344, 364, 387, 410, 434, 454, 474, 476, 493, 496, 518, 539

Borçalı qəzası 225

Borisovka: Belarusun Mstislavski rayonunda kənd. 393

Borjomi: Gürcüstanın Samstxe-Cavaxeti diyarında kurort şəhəri. 224, 386

Borsuklinski 392

Borşşak, B. S.: Bakı Ticarət və Sənaye İttifaqında Vergi komissiyasının üzvü olmuşdur. 235, 275, 280

Bortsov: Azərbaycan Cümhuriyyəti

Ərzaq Nazirliyinin, Poçt və Teleqraf Nazirliyinin katibi olmuşdur. 228

Bosfor 117, 348

Bosna; Bosniya 506

Bosna-Hersek; Bosniya-Herseqovina 506

Bosna İslam Demokrat Partisi: XX əsrin əvvəllərində Bosniya müsəlmanlarının siyasi təşkilatı. 506

Böltz, Eduard fon [Eduard von Böltz; 1864-1918]: Avstriya-Macarıstan ordusunun zabiti; feldmarşal-leytenant. Rusiyanın cənubunda Avstriya işğal ordusunun komandiri və Odessanın hərbi qubernatoru olmuşdur. Avstriya-Macarıstanın Birinci Dünya müharibəsində məğlub olması xəbərini aldıqdan sonra özünü öldürmüşdür. 174

Böyük Çəmbərəkənd küçəsi: bax. Çəmbərəkənd küçəsi.

Brantinq, Yalmar [Hjalmar Branting; 1860-1925]: İsveçin siyasi xadimi. İsveç Sosial-Demokrat Partiyasının liderlərindən, 1920-ci ilin mart-oktyabr aylarında, 1921-1923 və 1924-1925-ci illərdə üç dəfə Baş nazir olmuşdur. 308, 332, 503

Bratiani: Macarıstanın Xarici İşlər naziri olmuşdur. 136

“Bratskaya skorb” [Братская скорбь]: bax. “Qardaş qayğısı”.

Braunşveyq [Braunschweig]: Almaniyanın şimalında Aşağı Saksoniya regionunda şəhər. 265, 282

Bremen [Bremen]: Almaniyanın şimal-qərbində şəhər. 265

Brendays, Lui [Louis Brandeis; 1856-1941]: Yəhudi əsilli amerikalı hüquqşünas. Uzun müddət ABŞ Ali Məhkəməsinin üzvü olmuşdur. Amerikadakı Brandeys Universiteti onun adını daşıyır. 246

Brenner [Brenner]: Şərqi Alp dağlarında aşırım. 446

Brest müahidənaməsi; Brest müqavilənaməsi yaxud Brest-Litovsk müahidəsi: bax. Brest-Litovsk sülh müqaviləsi.

Brest-Litovsk 51

Brest-Litovsk sülh müqaviləsi: 3 mart 1918-ci ildə Brest-Litovskda İttifaq dövlətləri ilə Sovet Rusiyası arasında imzalanmış sülh müqaviləsi. 71, 122, 238, 271, 310, 320, 351, 352, 356, 395, 485, 504

Britaniya: 180, 260, 261, 413, 483, 489, 514, 515, 527

“Britaniya”: gəmi. 462

Britaniya Hökuməti 489

Britaniya Fəhlələr İttifaqı 104

Bron: Bakıda fəaliyyət göstərmiş doktor; eyni zamanda Mərkəzi Ev Komitəsində işləmişdir. 147

Brüssel: Belçikanın paytaxtı. 202, 393, 444, 483, 502

Bryansk: Rusiyanın qərbində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan şəhər. 486

“Bryanski anarxist”: qəzet. 61

Buçki: Rusiyanın Bryansk vilayətində, Starodub rayonunda kənd. 84

Budaqovski məktəbi (Bakı) 145

Budapeşt 69

Buxara əmiri 131

Buxarest: Rumıniyanın paytaxtı. 51, 310, 351, 395, 421, 485, 504

Buxarski: bax. Buxara küçəsi.

Bukovik: Serbiyada yaşayış məntəqəsi. 164

Bunsiyanik: Mərkəzi Avropada çay. 446

Burian, Ştefan [Stephan Burian; 1851-1922]: Avstriya-Macaristan imperiyasının siyasi xadimi və diplomatı. Bir sıra ölkələrdə səfir kimi fəaliyyət göstərmişdir. Maliyyə naziri olmuşdur. 16 aprel – 24 oktyabr 1918-ci il tarixləri arasında Xarici İşlər naziri vəzifəsini tutmuşdur. 55, 64

Burje, Pol [Paul Bourget; 1852-1935]: Fransız yazıçısı; realizmin nümayəndəsi. 10

Burquşeti: bax. Bərgüşad.

Bursa 156, 401

Buşev: Sentrokaspi Diktaturasının üzvü. 384

Buta stansiyası: bax. Puta stansiyası.

Butsenko, Vasili 392

Buynaxsk: bax. Teymurxanşura.

Buzovna 491

Buzuluk: Rusiyanın Orenburq vilayətində şəhər; Buzuluk rayonunun inzibati mərkəzi. 137

Bülbülə: Bakı ətrafında kənd. 214

C. D.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. Bax. Hacıbəyli, Ceyhun bəy.

C. Dağıstani: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. Bax. Hacıbəyli, Ceyhun bəy.

Cabaqır: bax. Cabaqiyev, Vassan-Gəray.

Cabaqiyev, Vassan-Gəray (1882-1961): Şimali Qafqazın siyasi və dövlət xadimi; milliyətcə inqışdır. Almaniyada təhsil almışdır. İnqış Milli Şurasının sədri olmuş, Şimali Qafqaz Dağlılar İttifaqının (Dağlılar Respublikasının) qurulmasında yaxından iştirak etmiş, İttifaqın Mərkəzi Komitəsinin üzvü və Maliyyə naziri olmuşdur. Dağlılar Respublikasının Müstəqillik Aktının müəllifi və Dağlılar Respublikası Konstitusiyasının müəlliflərindən biri idi. Şimali Qafqazın sovetləşməsindən sonra mühacirətə getmişdir. İstanbulda ölmüşdür. 302

Cabbar Qaryağdıoğlu: bax. Qaryağdıoğlu, Cabbar

Cabbarzadə, Hacı: Azərbaycan aktyoru. 82

Cahan hərbi: bax. Birinci Dünya müharibəsi.

Camal bəy: Qazax qəzasında xidmət etmiş Azərbaycan Ordusu zabiti 184

Camal əfəndi: Bakıda xidmət etmiş türk zabiti. 19, 40

Camalyan, Arşak (1882-1940): Erməni siyasi xadimi. Almaniyada təhsil almışdır. Qafqaza qayıtdıqdan sonra jurnalistlik və müəllimliklə məşğul olmuşdur. Ermənistanın Gürcüstandakı səfiri olmuşdur. Daşnaksutyun partiyasının üzvü idi. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra mühacirətə getmişdir. 18, 199, 226, 385

Cansevər, Həsən Fərid: bax. Həsən Fərid.

Cavad: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından biri; bax. Əhməd Cavad.

Cavad qəzası (uyezdi) 81, 415, 416, 419, 475, 476, 493, 494, 500

Cavadovun evi: Bakıda, Sabunçuda mülk. 474, 493

Cavaxeti: 200, 225

Cavanşir, Behbud xan (1886-1921): Azərbaycanın dövlət xadimi. Almaniyada Frayberq Dağ-Mədən Akademiyasını bitirmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Daxili İşlər naziri, Ticarət və Sənaye naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. İstanbulda erməni terrorçusu Torlakyan tərəfindən odlu silahla vurularaq öldürülmüşdür. 25, 47, 89, 96, 112, 176, 276, 305, 333

Cavanşir, Georgi: Şamaxorda meşəbəyi olmuşdur. 26

Cavanşir, Həmid ağa: meşə təsərrüfatında işləmişdir. 2

Cavanşir qəzası 4, 101, 419, 500

Cenevrə: İsveçrənin cənub-qərbində şəhər. 525

Ceyhun bəy Hacıbəyli küçəsi: bax. Tatyanski küçəsi.

Cəbəllüttariq: Pireney (İberiya) yarımadası ilə Afrikanın şimal-qərb sahilini

ayırən və Atlantik okeanı ilə Aralıq dənizini bir-birinə bağlayan boğaz. 462

Cəbrayıl (yaxud Qaryagin) 81, 419, 500

Cəbrayıl qəzası 4

Cəfərov, Ələkbər: Bakı sakini. 234

Cəfərov, Əli İsgəndər (1875-1941): müəllim, nəşir və ictimai xadim. “Nəşri-maarif” cəmiyyətinin katibi olmuş, bir sıra dərslərlərin yazılmasında və nəşrində yaxından iştirak etmiş, “Həyat”, “İrşad”, “Füyuzat” kimi mətbuat orqanlarıyla əməkdaşlıq etmiş, uşaqlar üçün “Dəbistan” jurnalını çıxarmışdır. Elmi məqalələr və bədii hekayələr qələmə almışdır. Məmməd Yusif Cəfərovun böyük qardaşı idi. 499

Cəfərov qardaşları küçəsi: bax. Pozenovski küçəsi.

Cəfərov, Məmməd (yaxud Məhəmməd) Yusif (1885-1938): Azərbaycanın dövlət xadimi. Ali hüquq təhsili almışdır. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə müxtəlif tarixlərdə Sənaye və Ticarət naziri, Azərbaycanın Gürcüstandakı diplomatik nümayəndəsi və Xarici İşlər naziri olmuşdur. 125, 182, 232, 302, 328, 487, 488, 513

Cəlal Qasım oğlu 139

Cəlal Nuri (İləri; 1882-1936): Türk jurnalisti və mütəfəkkiri. Soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “İləri” soyadını qəbul etmişdir. 404, 529

Cəmiyyəti-Əqvam: bax. Millətlər İttifaqı.

Cənab Şəhabəddin (1870-1934): Türk şairi və yazıçısı. 10, 11, 52, 403

Cənub ordusu: Rusiyada Vətəndaş müharibəsi əsnasında, 1918-ci ilin yay-payız aylarında Ağqvardiya ordularının əməliyyat-strateji birləşməsi. 357, 448

Cənubi Afrika 407

Cənubi Fransa 156

Cənubi Rusiya 461

Cənubi slavlər 50, 70, 86, 105

Cəzair: bax. Əlcəzair.

Cibladze, Silvestr Vissarionoviç (1859-1922): Gürcüstanın siyasi xadimi. Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyasının Qafqaz Komitəsinin üzvü olmuşdur. Gürcüstan Parlamentinin və Gürcüstan Təsisçilər Məclisinin üzvü olmuşdur. 386, 387

“Ciddi qadınlar”: sinema filmi. 280

Corbanadze: Gürcü ordusunda topçu olmuşdur. 13

Corc V [George V; 1865-1936]: Böyük Britaniya kralı; 1910-1936-cı illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 477

Cövdət paşa (Əhməd Cövdət paşa; 1823-1895): Türk hüquqçusu, tarixçisi və dövlət adamı. 403

Cunkovski, Vladimir Fyodoroviç (1865-1938): Rusiyanın dövlət xadimi. Moskva qubernatoru, Daxili İşlər nazirinin köməkçisi və Xüsusi Jandarma Korpusunun komandiri (1913-1915) olmuşdur. 1938-ci ildə güllələnmişdir. 84

Çadrovı: Bakıda küçə, indiki Mirzəağa Əliyev küçəsi. 474, 493

Çambeşi [Chambeshi, yaxud Chambezi]: Afrikanın cənubunda, Zambiya Respublikası ərazisində çay. 420

Çanaqqala 156, 250, 441

Çanaqqala müharibələri: Birinci Dünya müharibəsində Osmanlı imperiyası ilə Antanta dövlətləri arasında gedən quru və dəniz döyüşləri. 316, 317

Çavçanidze, İvan Fyodoroviç (1886-1946): Gürcüstanın siyasi xadimi, sosial-demokrat. Gürcüstan Təsisçilər Məclisinin üzvü olmuşdur. 1921-ci ildən mühacirətdə yaşamışdır. 386

Çaykovski, Nikolay Vasilyeviç (1851-1926): Rus inqilabçı. Sankt-Peterburq Uni-

versitetini bitirmişdir. Sosialist İnqilabçılar Partiyasına qoşulmuşdur. 1874-1907-ci illərdə Amerika və Avropada yaşamışdır. Bolşeviklərin hakimiyyəti ələ keçirməsinə etiraz etmiş, Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin üzvü olmuşdur. 320, 461

Çeçen, çeçenlər 442, 453

Çeçenistan 337, 533, 534

Çex, çexlər 178, 269

Çex Hökuməti 69, 115

Çex Milli Komitəsi 61

Çexoslovakiya korpusu (yaxud Çexoslovakiya legionu): Birinci Dünya müharibəsi əsnasında Rusiyada yaşayan çexlər və slovaklardan təşkil edilən və Rusiya ordusunun tərkibində döyüşən könüllü hərbi birləşmələr. 50, 61, 300, 372

Çexoslovakiya legionu: bax. Çexoslovakiya legionu.

Çexoslovaklar 397

Çexovski, A.: Azərbaycan Cümhuriyyətinin gömrük orqanlarında işləmişdir. 220

Çex-slovak ordusu; çex-slovaklar: bax. Çexoslovakiya korpusu.

Çelyayev küçəsi: Bakıda küçə; indiki Mirvarid Dilbazi küçəsi. 40, 474, 493

Çennai: bax. Mədrəs.

Çermoyev, Əbdülməcid Tapa (1882-1936): Şimali Qafqaz dağlılarının siyasi xadimi, azadlıq hərəkatı liderlərindən biri, milliyətcə çeçendir. Birinci Dünya müharibəsi illərində “Vəhşi diviziya”nın çeçen alayında xidmət etmişdir. Şimali Qafqaz Dağlı Xalqları İttifaqının qurucularından biri və Dağlılar Respublikasının başçısı olmuşdur. 256, 257, 488

Çerniqov vilayəti: bax. Çerniqovşina.

Çerniqovşina (yaxud Çerniqov vilayəti): Ukraynanın şimalında vilayət. 103, 299, 461

Çəmbərəkənd küçəsi: Bakıda küçə, in-

diki Lermontov küçəsi. 441, 474, 493

Çərçi: Quba qəzasının kəndi. 219

Çərkəz, çərkəzlər 378

Çxeidze, Nikolay Semyonoviç (1864-1926): Rusiyanın və Gürcüstanın siyasi xadimi. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin və Gürcüstan Müəssislər Məclisinin sədri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra mühacirətə getmişdir. 137, 199, 386

Çxenkeli, Akaki İvanoviç (1874-1959): Gürcüstanın siyasi xadimi. Menşevik. Hüquq təhsili almışdır. Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Zaqafqaziya Federativ Demokratik Respublikasının Baş Naziri, 1918-ci ilin ortalarından noyabr ayına qədər Gürcüstan Demokratik Respublikasının Xarici İşlər naziri olmuşdur. 1921-ci ildə bu ölkənin Fransadakı səfiri təyin edilmiş, sovetləşmədən sonra ölkəsinə qayıtmamışdır. 225, 406

Çıka, Əhməd Nəbil: bax. Əhməd Nəbil.

Çiçerin 181, 309, 426, 427, 525

Çikola [Çikola]: Xorvatiyada çay. 446

Çiller: Alp dağlarında yüksəklik. 446

Çin: Asiyada ölkə. 60

Çin Hökuməti 525

Çingiz xan (1162-1227): Monqol sərkərdəsi və Monqol imperiyasının banisi. Tarixin yetişdirdiyi ən böyük sərkərdələrdən biri olmuşdur. 142

Çita: Rusiyada şəhər; Zabaykal diyarının inzibati mərkəzi. 61, 462

Çornı-qorod; Çornı-qorod dairəsi: bax. Qara şəhər; Qara şəhər dairəsi.

Çornı-rınok: Dağıstanın Tarumovka rayonunda kənd; indiki Koçubey kəndi. XX əsrin ortalarına qədər Çornı-rınok adını daşımışdır. 362, 371

Çuxur karvansara (Bakı) 454

Çuxuryurd: Şamaxının kəndi. 127

“D. K.”: qəzet; bax. “Deyli xronikl”.

“D. N.”: qəzet; bax. “Deyli nyus”.

“D. T.”: qəzet; bax. “Deyli teleqraf”.

Dadaşov, Ağayusif 212

Dadaşov, Mir Əbutalib Hacı Seyidrza oğlu: Bakı sakini 437

Dadaşov, Seyidəli: Bakı sakini 437

Dadaşovun evi: Bakıda, Naberejni küçəsində (indiki Neftçilər prospekti) mülk. 212

Dağ Kəsəmən: Qazaxın kəndi. 139

“Dağılan tifaq”: Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin əsəri. 235, 264, 274, 341, 342

“Dağıstan”: XX əsrin əvvəllərində Teymurxanşura şəhərində nəşr edilən qəzet. 256

Dağıstan, dağıstanlı 157, 212, 256, 257, 258, 302, 337, 339, 360, 453, 533, 534

Dağıstan Hökuməti: bax. Dağıllar Respublikası Hökuməti.

Dağıstani, C.: bax. Hacıbəyli, Ceyhun bəy.

Dağıllar Respublikası 52, 256, 257, 302, 337, 443, 533

Dağıllar Respublikası Hökuməti 102, 443, 533

Daxili İşlər naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 24, 25, 31, 56, 81, 89, 96, 112, 176, 228, 234, 305

Daxili İşlər naziri (Ermənistan) 214

Daxili İşlər naziri (Gürcüstan) 79, 302

Daxili İşlər Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 5, 56, 75, 95, 112, 145, 171, 183, 211, 231, 232, 234, 275, 299

Daxili İşlər Nazirliyi (Gürcüstan) 62, 198, 199, 226, 301

Daxili İşlər Nazirliyi (Kırım) 149

“Daqens Nyuheter” [Dagens Nyheter]: 1864-cü ildən etibarən Stokholmda nəşr edilən gündəlik qəzet. 308

Dalmat; dalmatlar: Adriatin dənizinin

şərq sahilində, müasir Xorvatiya ərazisində yaşayan xalq. 269

Dalmatiya: Balkan yarımadasının şimal-qərbində, Adriatik dənizi sahilində tarixi vilayət. 1815-ci ildə Avstriya imperiyasının, 1918-ci ildə Yuqoslaviya krallığının tərkibinə daxil edilmişdir. Müasir dövrdə Xorvatiya və Monteneqro arasında paylaşılmışdır. 105, 446

“Dan yıldızı”: XX əsrin əvvəllərində nəşr olunan türkmən qəzeti. 190

Danilovka: Rusiyada qəsəbə; Volqoqrad vilayətinin Danilovsk rayonunun inzibati mərkəzi. 371

Danimarka 181, 202, 243, 351, 506, 510, 519, 520

Danimarka Hökuməti 79

Dansıq [Danzig]: Polşanın şimalında şəhər; indiki Qdansk şəhəri. 504

Dantseva, Yekaterina İvanovna: Bakıda rus dili müəlliməsi işləmişdir. 25

Darablı, Rza (yaxud Rza Darablinski, Rza Hüseyinov; 1883-1942): Azərbaycanın teatr aktyoru. “Nicat”, “Səfa”, “Hacıbəyov qardaşları müdiriyyəti” truppalarında çıxış etmişdir. Moskvada teatr texnikumunu bitirmişdir. 82, 342

Dardanel 100, 117, 161, 180, 348

Darülbədaye (İstanbul) 54

Dastakov, Abram Nikitiç. Dastakov, Abram Nikitiç (yaxud Abram Mkrtçyeviç Dastakyan; 1864-1929): Erməni əsilli ictimai-siyasi xadim. “Daşnaksutyun” partiyasının üzvi idi. Bakı Şəhər Dumasının üzvü, Neft Sənayeçiləri Şurasının İşlər İdarəsinin müdiri olmuşdur. 14 mart – 22 dekabr 1919 tarixləri arasında Azərbaycan Cümhuriyyətinin Səhiyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. 59

Dastakyan, Abram Mkrtçyeviç: bax. Dastakov, Abram Nikitiç.

Daşkənd: Mərkəzi Asiyada şəhər; in-

diki Özbəkistanın paytaxtı. 84, 461, 514, 520

Daşkovka: Belarusun Moqilyov vilayətində qəsəbə. 393

Daşnak, daşnaksaqan 18, 201, 214, 359, 371, 511, 512, 513, 516

“Daşnaksutyun” partiyası 512, 537

Datiyev, Adil Giray: neft mədənlərində şirkət müfəttişi işləmişdir. 361

“De folksstexm”: Cənubi Afrikada nəşr olunan qəzet. 407

“Demosfen”: Sentrokaspi Diktaturası donanmasına məxsus gəmi. 38

Deniels, Cozefus [Josephus Daniels; 1862-1948]: Amerikalı diplomat və dövlət xadimi. 1913-1921-ci illərdə ABŞ-ın Hərbi Dəniz Donanması katibi (Hərbi Dəniz Qüvvələri naziri) vəzifəsini tutmuşdur. 1933-1941-ci illərdə ölkəsinin Meksikadakı səfiri olmuşdur. 502

Denikin, Anton İvanoviç (1872-1947): Rusiyanın hərbi xadimi, general-leytenant. Ağ qvardiyanın rəhbərlərindən olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsində Qərb cəbhəsinin (may-iyul 1917) və Cənub-qərb cəbhəsinin (avqust 1917), Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Könüllü ordunun (aprel 1918 – yanvar 1919) və Cənubi Rusiya Silahlı Qüvvələrinin (yanvar 1919 – aprel 1920) komandiri olmuşdur. 1920-ci ildə mühacirətə getmişdir. 181, 320, 354, 408, 474

Dernburq, Bernhard [Bernhard Dernburg; 1865-1937]: Almaniyanın siyasi xadimi. 1907-1910-cu illərdə Almaniya imperiyasının Müstəmləklər İdarəsinin rəisi olmuşdur. 1919-cu ildə Maliyyə naziri və Baş nazirin müavini vəzifəsini tutmuşdur. 141

Deviçinski küçəsi: bax. Dəvəçi küçəsi.

“Deyli meyl” [Daily Mail]: Londonda 1896-cı ildən etibarən nəşr edilən

gündəlik qəzet. 462

“Deyli teleqraf” [The Daily Telegraph]: 1855-ci ildən etibarən nəşr olunan gündəlik ingilis qəzeti. 260

Dəməşq: bax. Şam.

Dənizçilik məktəbi (Bakı) 451

Dənizçilik məktəbi (İstanbul) 72

Dənizkənarı park (Bakı) 131

Dərbənd 154, 213, 252, 255, 337, 443, 453, 488

Dərbənd Realnı məktəbi 2

Dərsədət: bax. İstanbul.

Dəstəgird: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

Dəvəçi qəsəbəsi 3

Dəvəçi küçəsi: Bakıda küçə. Bir müddət “Sereteli küçəsi” adını daşımışdır. İndiki “Cabbar Qaryağdıoğlu küçəsi”. 126

“Di rote fahne” [Die Rote Fahne]: Alman qəzeti. Spartak İttifaqının yayın orqanı olaraq 1918-ci ildən etibarən nəşr edilməyə başlanmışdır. Qəzetin adı “Qırmızı bayraq” mənasını verir. 1919-1945-ci illərdə Almaniya Kommunist Partiyasının əsas yayın orqanı olmuşdur. 309, 324

Dias, Armando [Armando Diaz; 1861-1928]: İtaliyanın hərbi xadimi. Birinci Dünya müharibəsinin gedişində İtaliya Baş Qərargahının rəisi təyin edilmişdi. 1924-cü ildə marşal rütbəsi almışdır. 105, 109

Didebuladze: Gürcüstan Respublikası ordusunun zabiti. 168, 174

Didube: Tiflis şəhərində dəmiryolu stansiyası. 198, 362

Digah 235, 491

Dickens, Çarlz [Charles Dickens; 1812-1870]: Realizmin görkəmli nümayəndəsi olan ingilis yazıçısı. 10

Dilavər Məhəmmədəli oğlu: Keşlə

sakini. 256

Dildarovun evi: Bakıda, Kolyubakin (indiki Nigar Rəfibəyli) küçəsində mülk. 19, 62

Dillon, Con [John Dillon; 1851-1927]: İrlandiyanın milliyyəçisi siyasi xadimi. 339

Din İşləri Nazirliyi (İdil-Ural Ştatı) 464, 465

Dini Etiqad naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 436

Dini Etiqad Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 431, 436

Dinqhover, Frans [Franz Dinghofer; 1873-1956]: Avstriyanın siyasi xadimi; hüquqşünas. 138

Dittman, Vilhelm [Wilhelm, Dittmann; 1874-1954]: Almaniyanın siyasi xadimi; sosial demokrat. 309, 395

Diyarbəkir 156, 367

Djibladze: bax. Cibladze.

Dmitriadi, İ.: Sabunçuda çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

Dmitriyev: Rusiyanın qərbində şəhər; Kursk vilayəti Dmitriyev rayonunun inzibati mərkəzi. 299

Dmitriyev, Stepan: Bakıda qarət üstündə cərimələnmişdir. 16

Dobriça: bax. Dobruca.

Dobritz 487

Dobruca: Balkan yarımadasının şimalında tarixi bölgə. Günümüzdə Rumıniya və Bolqarıstan arasında paylaşılmışdır. 156

Dombrovski döngəsi: Bakıda, Naberejni küçəsində (indiki Neftçilər prospektində) döngə. 172, 216, 258, 322, 366, 409, 455, 494, 538

Don çayı 61

Don vilayəti 99, 103, 441, 507

“Donanma”: 1910-1914-cü illərdə İstanbulda nəşr edilən aylıq elmi-ədəbi jurnal. 404, 529

Donizetti, Cüzeppe [Giuseppe Donizetti] (1788-1856): italyan bəstəkarı. Osmanlı sultanı II Mahmud tərəfindən İstanbulla dəvət edilmiş, Osmanlı hərbi orkestrinə rəhbərlik etmişdir. Sultan II Mahmudun şərəfinə bəstələdiyi “Mahmudiyə marşı” 11 il, Sultan Əbdülməcidin şərəfinə bəstələdiyi “Məcidiyyə marşı” isə 22 il boyunca Osmanlı imperiyasının himni olmuşdur. Türkiyədə “paşa” ünvanını alan və “Donizetti paşa” kimi tanınan Cüzeppe Donizetti həyatının son 28 ilini burada keçirmiş və İstanbulda vəfat etmişdir. 127

Dorojko, Lyudmila İvanovna: Bakı qızlar gimnaziyasında işləmişdir. 2

Dostoyevski 10

Dörlər İttifaqı: bax. Mərkəzi Dövlətlər.

Dördüncü Qanlıtərə: Bakıda küçə; indiki Ruhulla Axundov küçəsi. 474, 493

Dördüncü Oğlanlar gimnaziyası (Bakı) 25

Dövlət Bankı 28

Dövlət Duması (Rusiya): bax. Duma.

Dövlət Müfəttişi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 56, 165, 213, 391

Dövlət Müfəttişi (Ermənistan) 214

Dövlət Müfəttişliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 55, 56, 64, 393

Dövlət Müfəttişliyi (Rusiya) 56

Dövlət Nəzarəti: bax. Dövlət Müfəttişliyi.

Drava: Avropanın cənub-şərqində çay; Dunay çayının sağ qolu. 69, 86

Drezden [Dresden]: Almaniyada, Saksoniya vilayətinin paytaxtı olan şəhər. 194, 528

Dro 13

Dulus (yaxud Tulus): Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində

yerləşmişdir. 183

Duma (yaxud Dövlət Duması; Rusiya) 227, 355

Dunay çayı 69, 86, 353, 447

Durov, B. A.: Rusiyanın hərbi və siyasi xadimi; polkovnik. Şimal Vilayəti Müvəqqəti Hökumətində hərbi və daxili işlərə baxmışdır. 461

Duzlaq: Azərbaycanın Muğan bölgəsində dəmiryolu stansiyası 299

Düsseldorf [Düsseldorf]: Almaniyanın qərbində şəhər. 194

“Düşünüyorum”: bax. “Piyano” (jurnal).

Dyukovski bağı: Odessa şəhərinin ən qədim parklarından biri; əsası 1810-cu ildə qoyulmuşdur. 373

“Dziennik”: Krakovda (Polşada) nəşr edilmiş qəzet. 502

Ebert, Fridrix [Friedrich Ebert; 1871-1925]: Almaniyanın siyasi xadimi; sosial demokrat. 1918-ci ilin noyabrından 1919-cu ilin fevralına qədər Almaniyanın Baş naziri, 1919-cu ilin fevralından 1925-ci ilin fevralına qədər Almaniya Prezidenti olmuşdur. 282, 309, 331, 395, 444, 525

Eçmiyədzin uyezdi 188, 266

Eftivulis, F.: Bakıda, Krasnovodski (indiki “Səməd Vurğun”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 40, 474, 493

“Ejen Şmid” zavodu 369

“Ekstra”: XX əsrin əvvəllərində Rusiyada papiros markası. 470

Elçi: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan. 34, 76, 96

Eliftiriadi, X.: Bakıda, Vodovozni (indiki “Həsən Abdullayev”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

Elkus, Abram İsak [Abram Isaac Elkus; 1867-1947]: ABŞ-ın dövlət xadimi və diplomati. Hüquqşünas olmuşdur. 1916-1917-ci illərdə ABŞ-ın Osmanlı

imperiyasında səfiri vəzifəsini tutmuşdur. 171

Elzas 308, 445

Elzas-Lotaringiya (Alsace-Lorraine): Günümüzdə Şimali Fransada tarixi ərazi. 1871-ci ildə Almaniyaya birləş-dirilən bu torpaqlar, 1918-ci ildə Fran-saya qaytarılmışdır. II Dünya müharibəsində yenə Almaniya tərəfindən ələ keçirilmiş və müharibədən sonra Fran-saya qaytarılmışdır. 117, 119, 180, 296, 308, 350

Enfiacyan, Artaşes: Ermənistanın siyasi xadimi. 1918-ci ilin noyabrından 1919-cu ilin aprelinə qədər Ermənistan Respublikasının Maliyyə naziri olmuşdur. 214, 217

Erməni, ermənilər 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 16, 34, 35, 38, 48, 69, 71, 77, 78, 79, 86, 94, 103, 114, 124, 126, 155, 158, 165, 168, 171, 183, 184, 188, 197, 198, 199, 200, 201, 204, 219, 223, 224, 225, 226, 233, 241, 247, 251, 266, 267, 270, 271, 289, 300, 301, 302, 307, 319, 348, 350, 355, 367, 382, 383, 384, 385, 386, 418, 419, 432, 451, 460, 464, 483, 489, 500, 516

Erməni dili, ermənicə 204

Erməni Xalq Partiyası: Erməni liberal partiyası. 1917-ci ilin aprel ayında Tiflisdə təsis edilmiş, 1921-ci ilə qədər fəaliyyət göstərmişdir. Üzvləri əsasən keçmiş kadetlər idi. Ermənistandan başqa Gürcüstan, Azərbaycan, Şimali Qafqaz və Orta Asiyada bir çox şöbəsi var idi. Erməni xalqının geniş kütlələrinin dəstəyini almağa nail olmamışdır. 214, 217

Erməni insanıyyətərpərvər cəmiyyəti [Армянское человеколюбивое общество]: Bakıdakı erməni cəmiyyətlərindən biri; valideyn himayəsindən məhrum uşaqlar üçün cəmiyyətin yetimxana və

uşaq evləri var idi. 126

Erməni kilsəsi (Bakı) 472

Erməni Milli Şurası (Bakı) 307

Erməni-Suriya Müavinət Komitəsi: bax. Erməni və suriyalılara yardım üzrə Amerika Komitəsi.

Erməni və suriyalılara yardım üzrə Amerika Komitəsi [American Committee for Armenian and Syrian Relief]: Əsası 1915-ci ildə qoyulan təşkilat əvvəlcə Osmanlı imperiyasının erməni və assuriyalı təbəələrinə yardım məqsədi güdüdü. Sonrakı dövrlərdə Yaxın Şərqə yardım üzrə Amerika Komitəsi [American Committee for Relief in the Near East] və Yaxın Şərq Fondu [Near East Foundation] adıyla fəaliyyətini davam etdirmişdir. 171

Erməni Zəhmətkeş Ziyalıları İttifaqı (Bakı) 489

Ermənikəndi 19, 40

Ermənistan; Erməni Cümhuriyyəti 12, 13, 18, 48, 52, 69, 77, 78, 79, 103, 188, 199, 200, 203, 214, 225, 226, 227, 231, 238, 251, 266, 270, 302, 339, 355, 367, 386, 429, 432, 483, 487

Ermənistan Hökuməti 103, 166, 188, 189, 198, 200, 226, 266, 271, 363, 487

Ermənistanın Gürcüstandakı səfiri 18, 199, 385

Ernst Avqust [Ernst August; 1887-1953]: 1913-cü ildən Almaniyanın tərkibindəki Braunşveyq hersoqluğunun axırıncı hersoqu olmuş, 1918-ci ilin noyabr ayında hakimiyyətdən əl çəkmək məcburiyyətində qalmışdır. 282

Erule-Girxer 242

Erzberqer, Mattias [Matthias Erzberger; 1875-1921]: Alman yazıçısı və siyasətçisi. Birinci Dünya müharibəsi sonunda atşkəs müqaviləsinin imzalanması üçün Almaniya tərəfindən yaradılan komissiyanın başçısı təyin olunmuşdu.

Daha sonra Veymar Təsisçilər Məclisinin üzvü olmuş və Maliyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. Suiqəsd nəticəsində öldürülmüşdür. 421

Erzixyan 386

Eserlər: bax. Sosialist İnqilabçılar Partiyası.

Essen: Avropada çay. 117

Estlandiya: Estoniyanın bir qisminin tarixi adı. 1721-ci dilə Rusiya İmperiyasının tərkibinə daxil olmuş, 1796-cı ildə Estlandiya quberniyası yaradılmış, 1918-ci dilə Rusiya İmperiyasının tərkibindən çıxmışdır. (bax. Estoniya) 246, 423

Estoniya Müvəqqəti Hökuməti: 1918-1919-cu illərdə Estoniyada mövcud olmuş hökumət qurumu. Estoniya Müvəqqəti Hökuməti 1918-ci ilin fevralında qurulmuş, bundan dərhal sonra Estoniya alman qoşunları tərəfindən işğal edilmişdir. Almaniyada baş tutan inqilabdan sonra işğal qoşunları 1918-c ilin noyabrında hakimiyyəti yenidən Estoniya Müvəqqəti Hökumətinə təhvil verdilər. Estoniya Müvəqqəti Hökuməti 1919-cu ilin mayında buraxılmışdır. 320

Etilaf dövlətləri: I Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan Antanta bloku. Bu blokun aparıcı dövlətləri Bö-yük Britaniya, Fransa və Rusiya idi. 6, 50, 51, 55, 80, 84, 92, 93, 100, 104, 108, 117, 135, 166, 167, 226, 227, 245, 309, 316, 325, 338, 339, 367, 388, 441, 482, 484, 520, 527

Evcilər İttifaqı (Bakı) 40, 62, 129

“Evelina”: gəmi. 384

“Eveninq post” [Evening Post]: Nyu-Yorkda 1801-1934-cü illərdə nəşr edilmiş gündəlik qəzet. 1934-cü ildən adı dəyişdirilərək “Nyu-York post” [New-York Post] olmuşdur. 312

Evrənoszadə Rəhmi bəy: bax. Arslan, Mustafa Rəhmi.

Eyfel 422

Eysak: Alp dağlarında (Retiy Alp-larında) təbii qaynaq suyu. 446

Eysden [Eijsden]: Hollandiyanın cənubunda kənd və dəmiryolu stansiyası. 462

Əbdülhəd Qafar oğlu 212

Əbdüləzim Nəsim oğlu 139

Əbdülhəmid II [1842, 1918]: Osmanlı sultanı; 1876-1909-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 119, 120, 377, 382, 400, 401, 412

Əbdülhüseynzadə, Məmi 219

Əbdülhüseynzadə, Mollapaşa 219

Əbdülhüseynzadə, Səidulla 219

Əbdülxan Əziz oğlu 212

Əbdülkərim paşa (1872-1923): Türkiyənin hərbi xadimi. Balkan müharibələrində və Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. 1918-ci ilə Türkiyənin Gürcüstandakı siyasi nümayəndəsi təyin olunmuşdu. 225

Əbdülov, Əbdül: “Azərbaycan” qəzetinin əməkdaşı olmuşdur. 211

Əbdülməcid (1823-1861): Osmanlı sultanı. 1839-1861-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 9

Əbdülsəlimzadə, Məhəmməd Hadi: bax. Hadi, Məhəmməd.

Əbdülvahidov, Sabir: Bakıda qarət üstündə cərimələnmişdir. 16

Əbdürrəhmənov, Ağaisa 177

Ədəbiyyati-cədidə: bax. Sərvəti-fünün ədəbiyyatı.

Ədliyyə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 134, 177

Ədliyyə naziri (Ermənistan) 214

Ədliyyə naziri (Gürcüstan) 62, 385

Ədliyyə Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 47, 102, 134, 175

Əfəndiyev, Hacı Hüseyn 113

Əfəndiyev, Mahmud bəy: Azərbaycanın diplomati, ali təhsilli həkim. Azərbaycan Cümhuriyyətinin Batum konsulu olmuşdur. 165

Əfəndizadə, Əbdüllətif: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan. 157, 174, 379, 404, 412, 532

Əfəndiyev, Məbud: Şəkiddə müəllim olmuşdur. 2

Əfqanıstan 103, 128, 246

Əfqanıstan əmiri 246

Əhməd bəy: Özdəmiroğlu Osman paşanın komandanlarından (XVI əsr). 252

Əhməd Cavad (1892-1937): Azərbaycanlı şair və ictimai xadim. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin sözləri Əhməd Cavada məxsusdur. 27, 54, 82, 170, 174, 250, 261, 271, 283, 295, 303

Əhməd Cövdət paşa: bax. Cövdət paşa.

Əhməd Hikmət (Müftüoğlu) 11, 12

Əhməd İzzət paşa (yaxud Əhməd İzzət Furqaç; 1864-1937): Türkiyənin hərbi və siyasi xadimi. Alman ordusunda təlim keçmişdir. Birinci Dünya müharibəsində Şərq Ordular Qrupunun tərkibindəki İkinci Ordunun komandanı olmuşdur. 14 oktyabr – 8 noyabr 1918-ci ildə Osmanlı dövlətinin Sədrəzəmi (Baş Naziri) olmuşdur. Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmişdir. Türkiyədə soyadları haqqında qanun çıxdıqdan sonra “Furqaç” soyadını qəbul etmişdir. 12, 13, 114

Əhməd Kamal 54

Əhməd Midhət 9

Əhməd Nəbil (Çıka; ? - 1945): Türk yazıçısı, jurnalisti və filosofu. Soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “Çıka” soyadını qəbul etmişdir. 404, 529

Əhməd Nəsimi bəy (1876-1958): Türkiyənin dövlət xadimi. Ticarət naziri

(noyabr 1914 – fevral 1917), Xarici İşlər naziri (fevral 1917 – oktyabr 1918) vəzifələrini tutmuşdur.

Əhməd paşa (yaxud Hacı Əhməd paşa): Ənvər və Nuri paşaların atası. 31, 75, 95

Əhməd Rəiq (Altınay; 1881-1937): Türk tarixçisi, yazıçısı və şairi. Soyadı qanunundan sonra “Altınay” soyadını qəbul etmişdir. 403

Əhməd Rza bəy: Türk Ordusunun Bakıdakı Mərkəz Komandanı. 279

Əhmədخان Şükür oğlu 212

Əhmədli 491

Əhmədov, Əsədulla Əhməd oğlu (1867-1941): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, xeyriyyəçi. Nəşri-Maarif Cəmiyyətinin təsisçilərindən biri idi. Bakı Bələdiyyə Məclisinin, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin və Müsavat partiyasının üzvü olmuşdur. 273

Əhmədov, Sadiq: Azərbaycan Cümhuriyyəti Ticarət və Sənaye Nazirliyində Sənaye şöbəsi müdiri olmuşdur. 385, 515

Əhmədov, Yusif (yaxud Yusifəli Əhmədov): Ticarət və Sənaye İttifaqının sədri olmuşdur. 275

Əxzi-Əsgər İdarəsi: Hərbi qulluğa çağırış idarəsi. (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 29, 263

Əl-Barudi, Alimcan: Barudi, Qalimcan. Ələkbər Məşhədi Zeynal oğlu: Bakı sakini. 234

Ələkbərzadə, Həbib: “Azərbaycan” qəzetinin əməkdaşlarından. 20

Əli Xasməmməd oğlu: Gəncədə polis nəfəri olmuşdur. 57

Əli Ülvi: Bakıdakı türk zabitlərindən. 279

Əli Yusif: bax. Yusifzadə, Əli.

Əliağa Əliəsgər oğlu: Bakı sakini. 234

Əlibala Dadaş oğlu: Keşlə sakini. 256

Əlif. Sad.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından. 189

Əlikənd: Azərbaycanın Ucar rayonu ərazisində kənd və dəmiryolu stansiyası. 23, 36

Əlikiş, Abbas oğlu: Samuxun Sərkər kəndi sakini. 301

Əlirza bəy: Bakıda hərbi məhkəmənin hakimi olmuşdur. 16, 17, 279

Əliverdi Rəhim oğlu: İran təbəəsi. 300

Əliyərbəyov, Ədil 480

Əliyev, Əsədullah 344

Əliyev, Hüseynqulu: Bakı sakini. 133

Əliyev, Məhəmmədbağır 279

Əliyev, Məşhədi Mehdi: Bakı sakini. 325

Əliyev, Mirzəağa: bax. Əlizadə, Mirzəağa.

Əliyev, Yusif: Bakı sakini. 234

Əlizadə, Mehdi ağa 177

Əlizadə, Mirzəağa (1883-1954): Azərbaycanlı aktyor. “Həmiyyət”, “Nicat” truppalarında çıxış etmişdir. 1924-cü ildən etibarən Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında çalışmış, 1949-cu ildə Xalq artisti adına layiq görülmüşdür. 82, 133, 279

Əlizadə, Paşa: sazəndə. 279

Əlövsət Nəcəf oğlu: Bakı sakini. 234

Əmanət Kassası (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 268

Əmin Abid (Gültəkin; Mütəllib oğlu Abid Alp) 184, 194, 405

Əmiraslanov, Nuri: Ordunun ərzaq ehtiyacının yerinə yetirilməsi məqsədi ilə qurulan komitənin üzvü olmuşdur. 134

Əmircanov, Əbdüləli bəy (1870-1948): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Tiflisdə Müəllimlər İnstitutunu bitirmiş, Azərbaycanın bir sıra yerlərində müəllim işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Maliyyə naziri, Dövlət

Nəzarəti naziri vəzifələrini tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Türkiyəyə mühacirətə getmişdir. 213, 391

Əmirhacıyan kəndi 215

Əmirov, Cəmil 134

Əmlak Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 134

Əmlak və Ərazi naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 268, 282

Ənvər paşa (1881-1922): Osmanlı dövlətinin hərbi və siyasi xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən idi. 1914-1918-ci illərdə Osmanlı dövlətinin Hərbi naziri, Baş Qərargah rəisi olmuşdur. Türk xalqlarını birləşdirmək uğrunda mübarizə aparmışdır. 75, 200, 462

“Ənvəriyyə” oğlanlar məktəbi (Gəncə) 113

Ənzəli: İrənin şimalında, Xəzər dənizi sahilində liman şəhəri. 14, 83, 145, 266, 267, 305, 317, 318, 319, 329, 333, 334, 433, 443, 444, 472, 489, 514, 537

Ərazi İdarəsi (Bakı) 16, 416, 476, 494

Ərazi naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 299

Ərazi Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 125

Ərazi və Dövlət Əmlakı naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 415, 416, 475, 476, 494

Ərazi və Dövlət Əmlakı Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 415, 416, 434, 475, 476, 493, 494

Ərəb, ərəblər 52, 53, 54, 152, 209, 236, 382, 399

Ərəb dili, ərəbcə 11, 53

Ərəbistan 156, 169, 383

Ərəbqardaşbəyli: Azərbaycanın Neftçala rayonu ərazisində kənd. 37

Ərəgit: bax. Ərəkit.

Ərəkit (yaxud Ərəgit): Azərbaycanın İsmayılı rayonunda kənd. 177

Ərəmis: bax. İrimis.

Ərəş 419, 500

Ərəş qəzası (uyezdi): Yelizavetpol quberniyasının tərkibində inzibati vahid. Daha sonra Ağdaş qəzası adlanmışdır. 47, 107

Ərkivan: Azərbaycanın Masallı rayonu ərazisində kənd. 189

Ərzaq İdarəsi (Bakı) 39, 57, 170, 174, 211, 472, 491, 492, 513, 514, 516, 517, 535, 536, 537

Ərzaq naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 24, 37, 521

Ərzaq Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 23, 26, 42, 81, 255, 268, 340, 341, 409, 471, 472, 488, 513, 514

Ərzincan 271

Ərzurum 236, 241, 264, 303

Əsəd paşa: Türkiyə Üçüncü Ordusunun komandanı. 225

Əsədullayev 145

Əsədullayev, Mirzə (1875-1936): Azərbaycanlı sahibkar, ictimai-siyasi xadim. 1918-ci ilin dekabrından 1919-cu ilin martına qədər Azərbaycanın Ticarət və Sənaye naziri olmuşdur. 335

Əsədullayev, Şəmsi 361

Əsfəndiyar xan (1871-1918): 1910-1918-ci illərdə Xivə xanı olmuşdur.

Əsgər Seyid Dadaş oğlu: Gəncə qəzasının Dəllər kənd sakini.

Əsgərov, Salman: bax. Salman Mümtaz.

Əşrəfov, Əbdürrəhim: Bakı sakini. 133

Əşrəfovun evi: Bakıda, Mariinski (indiki Rəsul Rza) və Torqovı (indiki Nizami) küçələrinin kəsişməsində mülk. 41, 63, 85, 107, 129, 151, 171, 193, 236, 259, 281, 323, 345, 365, 387, 410, 434, 455, 476, 495, 518, 539

Əşrəfovun mağazası: Bakıda, Merkurievski (indiki “Zərifə Əliyeva”)

küçəsində yerləşmiş ticarət obyektı. 63, 494, 538

“F.”: qəzet; bax. “Forverts”.

“F. Ç.”: qəzet. 100, 108, 533

“F. Q.”: qəzet. 61

“F. T.”: bax. “Fossişe zeytunq”.

“F. T.”: bax. “Frankfurter Zeytunq”.

Faiq Ali 11

Faqrin, Q. Y.: Bakıda, Bolşoy Morskoy (indiki “Bülbül”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

Falih Rıfqi 54

Fars, farslar 52, 53, 54

Fars dili, farsca 11, 53, 191, 280

Faruq Nafiz 54

Fater 462

Fatma Aliyə xanım (1862-1936): Türk yazıçısı və tərcüməçisi. 403

Fatmayı 491

Fazil Əhməd 54

“Fenomen”: Bakıda fəaliyyət göstərən teatr-kinematoqraf; Bakıda Dənizkənarı parkda, indiki Azərbaycan Dövlət Kukla Teatrının binasında yerləşirdi. 128, 131

Fəhlə, Əsgər və Kəndli Şurası (Münxen) 265

Fəhlə klubu (Bakı): 129, 171, 215, 235, 263, 537

Fələstin 93, 104, 246

Fərhadov, Məşhədibaba 106, 109

Fərid bəy: Qafqaz İslam Ordusu zabitlərindən. 279

Fərqanə (şəhər): Özbəkistanda şəhər; Fərqanə vilayətinin inzibati mərkəzi. 75, 86

Fərqanə vadisi: Orta Asiyada dağarası vadi. Özbəkistan, Qırğızıstan və Tacikistanın sərhədləri daxilindədir. 86

Fərqanə vilayəti: Özbəkistanın inzibati ərazi vahidi. Ölkənin şərqində, Fərqanə vadisində yerləşir. 86

Fətəliyev, Qulam 480

- Fəttahov, Həsən 393
- Fikrət, Tofiq: bax. Tofiq Fikrət.
- Filadelfiya 55
- Filankəs: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri; bax. Hacıbəyli, Üzeyir.
- Filin (yaxud Filinka): Rusiyada xutor; Volqoqrad vilayətinin Kumiljensk rayonu ərazisindədir. 371
- Filippin 426
- Finkelşteyn, Boris Konstantinoviç (1871-1931): Həkim. Xarkov Universitetinin Tibb Fakültəsini bitirmişdir. Sankt-Peterburq və Batumda fəaliyyət göstərmiş, həmçinin Bakıda Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurasının xəstəxanasında işləmişdir. Bakı Cərrahlar Cəmiyyətinin təsisçisi və sədri olmuşdur. 273
- Finlandiya: (yaxud Finlanda). Şimali Avropada dövlət. 18, 104, 181, 182, 257, 330, 394, 395
- Finlandiyanın ABŞ-dakı səfiri. 18
- Finley 527
- Firəng: bax. Fransız.
- Firiduni: bax. Firiduniyyə.
- Firiduniyyə (yaxud Firiduni): XX əsrin əvvəllərində Salman Mümtazın Aşqabadda açdığı məktəb. 190
- Firuzə: Aşqabadın 35 km qərbində kurort rayonu. 191
- Fiume [Fiume] (yaxud Riyeka [Rijeka]): Xorvatiyada liman şəhəri. 69, 70, 136, 137
- Flandriya [Flandre]: Avropada tarixi bölgə. Müasir dövrdə əsas hissəsi Belçikaya, geri qalanı isə Fransa və Niderlanda məxsusdur. 99, 166
- Flemenk: bax. Hollandiya.
- Flensburq [Flensburg]: Almaniyanın şimalında, Danimarka sərhədi yaxınlığında şəhər. 243
- Flober, Qüstav [Gustave Flaubert; 1821-1880]: Fransız realist yazıçısı. 10
- Foburq-de-Dertemon: Fransa-Belçika sərhədində yer. 265
- Forerin evi: Yelenendorf (indiki Göygöl) şəhərində alman əsilli tacir Forerə məxsus olmuş mülk. 96
- Fort-Aleksandrovsk: bax. Aleksandrovsk.
- Fort-Şevçenko: bax. Aleksandrovsk.
- “Forverts” [Vorwärts] (“İrəli”): Almaniya Sosial-Demokrat Partiyasının orqanı olan qəzet. Əsası 1876-cı ildə qoyulmuşdur. Təqiblərə görə müxtəlif dövrlərdə Leypsiq, Berlin, Praqa və Parisdə nəşr edilmişdir. 50, 115, 130
- “Fossişe zeytung” [Vossische Zeitung]: 1721-1934-cü illərdə Berlində nəşr edilən alman qəzeti. 51, 64, 108
- Foş, Ferdinand [Ferdinand Foch, 1851-1929]: Fransanın hərbi xadimi, marşal. 166, 180, 203, 267, 296
- “Frankurt qəzeti”: bax. “Frankfurter zeytung”.
- “Frankfurter zeytung” [Frankfurter Zeitung]: Frankfurtda 1856-cı ildən etibarən nəşr edilən almanca gündəlik qəzet. 1943-cü ildə bağlanmışdır. 108, 222, 238, 420
- Frans, Anatol [Anatole France; 1844-1924]: Fransız yazıçısı, Nobel mükafatı laureatı. 10
- Frans İosif küçəsi [Kaiser-Franz-Josef-Straße]: Vyanada küçə. 136
- Fransa 6, 10, 61, 80, 93, 104, 108, 139, 156, 157, 158, 162, 180, 181, 198, 242, 243, 246, 269, 274, 282, 296, 305, 306, 312, 317, 335, 338, 347, 350, 356, 357, 370, 393, 421, 422, 423, 453, 462, 477, 483, 484, 486, 509, 510, 520, 527, 533, 540
- Fransa Baş Qərargahı 243
- Fransa Hökuməti 61, 180, 393, 490
- Fransa prezidenti 421
- Fransa-Prussiya müharibəsi (1870-

1871): Fransa imperiyası ilə Prussiya krallığı arasında müharibə. Prussiyanın qələbəsi ilə başa çatmışdır. 520

Fransanın Rusiyadakı general-konsulu

Fransız, fransızlar 9, 10, 11, 19, 54, 69, 99, 117, 119, 163, 166, 243, 266, 267, 296, 317, 353, 359, 370, 378, 393, 420, 425, 444, 448, 462, 473, 503, 506, 510, 520, 525, 532, 533, 540.

Fransız dili; fransızca 10, 19, 54, 257

Fransisk I [François Ier; 1494-1547]:

Fransa kralı; 1515-1547-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur.

Fransua: bax. Fransisk I.

Fridrix Karl fon Hessen [Friedrich Karl von Hessen, 1868-1940]: Böyük Hessen hersoqluğunun şahzadəsi. 9 oktyabr – 12 dekabr 1918-ci ildə Finlandiya kralı olmuşdur. 394

Fridrix Vilhelm [Friedrich Wilhelm; 1882-1951]: Almaniya və Prussiyanın vəliəhd şahzadəsi; Almaniya imperatoru II Vilhelmin oğlu. Birinci Dünya müharibəsində əvvəlcə Beşinci ordunun komandiri, sonra Kronprins Vilhelm Orduları Qrupunun baş komandanı olmuşdur. 243, 260, 267, 282, 462, 501, 519

Fridrixştadt [Friedrichstadt]: Almaniyanın şimalında, Ayder [Eider] çayı üstündə yerləşən şəhər. 194

Fridrixştadt [Friedrichstadt]: Almaniya, Berlin şəhərinin bir rayonu. 194

Fridrixştadt [Friedrichstadt]: Almaniya, Drezden şəhərinin bir rayonu. 181, 194

Fridrixştadt [Friedrichstadt]: Almaniya, Düsseldorf şəhərinin bir rayonu. 194

Funtikov, Fyodor Adrianoviç (1876-1926): Rusiyanın siyasi xadimi. Aşqabadda fəhlələrin antibolşevik üsyanının (iyul

1918-ci il) rəhbərlərindən biri, Zakaspiysk Müvəqqəti Hökumətinin (1918-1920) başçısı olmuşdur. 191

Furmi [Fourmies]: Fransanın Nor departamentində kommuna. 265

“Füqərayi-kasibə hakimiyyəti”: bax. “Proletariat diktaturası”.

“Gaveyi-ahəngər”: Şəmsəddin Saminin əsəri. 24, 39, 112, 127, 134, 148, 278

Gegeçkori, Yevgeni Petroviç (1881-1954): Gürcüstanın dövlət xadimi. Menşevik. Hüquq təhsili almışdır. Zaqafqaziya Komissarlığının sədri seçilmişdi. Gürcüstan müstəqilliyini elan etdikdən sonra Xarici İşlər naziri, 1921-ci ildə isə Ədliyyə naziri oldu. Gürcüstanın sovetləşməsinin ardından mühacirət etdi. 137, 302, 487

Getman 108, 164

“Gələcək”: qəzet; “Hümmət” partiyasının orqanı olmuş, Tiflisdə nəşr edilmişdir. 302

Gəlibolu 316

Gənc türklər 200

Gəncə (şəhər) 15, 23, 29, 30, 31, 36, 45, 67, 73, 75, 76, 86, 90, 94, 95, 96, 112, 113, 154, 160, 165, 175, 176, 183, 248, 291, 292, 328, 336, 340, 345, 364, 368, 393, 416, 419, 432, 476, 479, 480, 490, 494, 500, 515, 521

Gəncə 17-ci ruhani məktəbi 113

Gəncə Bələdiyyəsi sədri 76, 94, 95, 96

Gəncə Darülmüəllimini: bax. Gəncə Müəllimlər Seminariyası.

Gəncə həbsxanası 369

Gəncə Hərbi məktəbi (Gəncə Hərbiyyə məktəbi; Gəncə Kiçik zabitlər məktəbi; Gəncə Podpraporşiklər məktəbi): Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə milli hərbi kadrlar hazırlayan məktəb. 1918-ci ilin iyun ayında Gəncədə fəaliyyətə başlamış, həmin ilin oktyabr ayında ilk

məzunlarını vermişdir. 1918-ci ilin dekabrında Gəncə Podpraporşiklər məktəbinin bazasında Gəncə Praporşiklər məktəbi yaradılmışdır. 30, 31, 73, 86, 94, 186

Gəncə Hərbiyyə məktəbi: bax. Gəncə Hərbi məktəbi.

Gəncə Kiçik zabitlər məktəbi: bax. Gəncə Hərbi məktəbi.

Gəncə qəzası 34, 37, 134, 166, 184, 301

Gəncə quberniyası 26, 34, 138, 144, 221, 268, 270, 271, 274, 369, 418

Gəncə Müəllimlər Seminariyası 204

Gəncə nahiyə məhkəməsi 177

Gəncə oğlanlar gimnaziyası 112, 113

Gəncə Podpraporşiklər məktəbi: bax. Gəncə Hərbi məktəbi.

Gəncə Şəhər Bələdiyyəsi rəisi 31

Gəncə valisi 31, 56, 57, 96, 183, 184, 232

Gəncəli, gəncəlilər 153, 301

Gildholl 526, 539

Giorqadze, Qriqol (1879-1937): Gürcüstanın ictimai-siyasi xadimi, hüquqşünas. Xarkov Universitetini bitirmişdir. 26 may 1918 – 13 fevral 1919 tarixləri arasında Gürcüstan Respublikasının Müdafiə naziri olmuşdur. 1937-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 78, 174

Goradil 491

Gökəlp, Ziya (1876-1924): Türk sosioloqu, şairi və siyasətçisi. Türkiyə-də milliyətçiliyin ən böyük ideoloqu olaraq qəbul edilir. 53, 54, 252

Gömrük İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): bax. Mərkəzi Gömrük İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti).

Göte 374

Göygöl (şəhər): bax. Yelenendorf.

Göyçay 150, 476, 479, 480, 494

Göyçay ali-ibtidai məktəbi 113

Göyçay qəzası (uyezdi) 416, 419, 479, 480, 500

Göyçə mahalı 165, 166, 512

Gülxanə xətti-hümayunu (yaxud Gülxanə fərmanı; Tənzimat fərmanı): Türkiyədə, Sultan Əbdülməcid dövründə, 3 noyabr 1839-cu ildə elan edilən fərman. Qərbyönlü inkişafın ilk ciddi addımı kimi qəbul edilir. 119, 120

Güllərov, İbrahim: Bakı sakini. 454

Gümrü-Culfa dəmiryolu 12

Gürcü, gürcülər 6, 13, 14, 48, 78, 79, 86, 103, 118, 137, 138, 155, 198, 223, 224, 225, 238, 247, 268, 289, 302, 418, 419, 427, 432, 483, 500

Gürcü dili, gürcücə 62, 386, 525

Gürcüstan 13, 18, 30, 48, 51, 61, 62, 79, 102, 117, 118, 125, 131, 137, 149, 174, 181, 182, 198, 199, 200, 203, 213, 214, 217, 224, 225, 226, 227, 213, 232, 238, 257, 270, 277, 293, 307, 362, 363, 368, 385, 386, 397, 405, 417, 427, 429, 432, 433, 451, 473, 479, 483, 488, 490, 511, 512

Gürcüstan Baş Qərargahı 13

Gürcüstan Dəmiryolu İdarəsi 255, 385, 386, 433

Gürcüstan Hökuməti 52, 62, 79, 80, 102, 103, 118, 130, 198, 198, 200, 213, 214, 224, 225, 302, 362, 363, 385, 397, 513

Gürcüstan Parlamenti 78, 79, 102, 149, 199, 201, 223, 226

Gürcüstan Sosial-Demokrat Partiyası 199, 386

Gürcüstan Teleqraf Agentliyi 308, 310, 393, 461, 477, 502, 503

Gürcüstan Təsisçilər Məclisi 149

Gürcüstanın Azərbaycandakı səfiri 51, 58

Gürpınar, Hüseyin Rəhmi: bax. Hüseyin

Rəhmi.

Güzdək kəndi 491

“H.”: bax. “Alqemeen Handelsblat”

H. Hamid: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri.

H. Hənəfi: bax. Zeynallı, Hənəfi.

“H. K.”: bax. “Kommunist” (qəzet, Həştərxan).

H. R.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri, bax. Məhəmmədbəyli, Hüseyn Rza.

Haaqa [Den Haag]: Niderlandda şəhər. Bir sıra böyük beynəlxalq təşkilatlar bu şəhərdə yerləşir. 99, 246, 330, 332, 462, 484, 485, 503

Haaqa Konfransı 222

Haaze, Hüqo [Hugo Haaze; 1863-1919]: Almaniyanın siyasi xadimi, sosial-demokrat. 309, 310, 395

Hacı M. Məhəmmədağı oğlu 488

Hacı-Tərxan: İndiki Rusiya Federasiyasının Həştərxan (Astraxan) şəhəri. “Azərbaycan” qəzetinin müxtəlif nömrələrində “Hacı-Turxan”, “Hacı-Tərxan” kimi adlarla getmişdir. 170, 300, 320, 362, 426, 435, 442, 487, 496

Hacı-Turxan: bax. Hacı-Tərxan.

Hacı Yunis hamamı: Bakıda hamam; Yuxarı Təzəpir küçəsində yerləşmişdir. 476, 494, 538

Hacıbəyli, Ceyhun bəy (yaxud C. Dağıstani; 1891-1962): Azərbaycanlı filoloq, tarixçi, jurnalist və ictimai xadim. Peterburq və Sorbonna universitetlərində təhsil almışdır. “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından olmuşdur. Qəzətdəki yazılarını “C. Dağıstani” imzası ilə nəşr etdirmişdir. Üzeyir Hacıbəylinin kiçik qardaşdır. 20, 41, 63, 85, 107, 130, 151, 173, 194, 216, 237, 260, 279, 281, 303, 323, 345, 365, 387, 411, 434, 443, 456, 461, 476, 477, 496, 518, 539

Hacıbəyli, Üzeyir (1885-1948): Azərbaycanlı bəstəkar, musiqişünas, publisist, pedaqoq və ictimai xadim. Azərbaycanın müasir peşəkar musiqi sənətinin və milli operanın banisi. Dövrünün bir sıra qəzet və jurnallarında, o cümlədən “Azərbaycan” qəzetində məqalə, felyeton, hekayə və miniatürlərlə çıxış etmişdir. “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından biri olmuşdur. Sovet dövründə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü olmuşdur. Azərbaycan SSR-in və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnlərinin musiqisinin müəllifidir. 112, 134, 264, 298, 340, 513, 520

Hacıbəyli, Zülfüqar (1884-1950): Azərbaycanlı bəstəkar. Üzeyir Hacıbəylinin böyük qardaşdır. 24, 112, 134, 264, 278, 279

Hacıbəyov Bəradərləri truppası: bax. Hacıbəyov Qardaşları müdiriyyəti.

Hacıbəyov Qardaşları müdiriyyəti: Zülfüqar və Üzeyir Hacıbəyli qardaşları tərəfindən Bakıda qurulan opera və operetta artsləri truppası. 24, 39, 82, 112, 127, 134, 147, 235, 264, 274, 278, 279, 341, 361, 385

Hacıqabul 23, 36, 42, 490

Hacılı: Masallı rayonunda kənd; bax. Hüseynhacılı.

Hacinski, Camo bəy (1888-1942): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuş, Poçt və Teleqraf naziri vəzifəsini tutmuşdur. 1938-ci ildə sürgün edilmiş, həbs düşərgəsində ölmüşdür. 420

Hacinski, Mehdi bəy: Azərbaycan Cümhuriyyəti Daxili İşlər Nazirliyində

idarə müdürü olmuşdur. 31, 75, 76, 95

Hacinski, Məhəmməd həsən (1875-1931): Azərbaycanın dövlət xadimi. Peterburq Texnologiya İnstitutunu bitirmişdir. Cümhuriyyətdən əvvəl Bakının abadlaşdırılmasında xidmətləri olmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin üzvü idi. Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikasında Ticarət və Sənaye naziri vəzifəsini tutmuşdur. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü idi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Xarici İşlər naziri, Dövlət Nəzarəti naziri, Maliyyə naziri, Daxili İşlər naziri, Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri kimi vəzifələrdə işləmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra represiyaya məruz qalmışdır. 276, 391, 392, 480

Hacinski, Pirağa Eyvaz oğlu: mədən sahibi. 147

Hacıyev, İsfəndiyar 393

Hacıyev zavodu (Dağıstan) 256

Hadi, Məhəmməd (Əbdülsəlimzadə; 1879-1920): Azərbaycanlı şair və jurnalist. 336, 358, 384, 388, 431, 470, 489

Hafiz Həmdi əfəndi: möhür ustası. 322

Hagen [Hagen]: Almaniyanın qərbində şəhər. 243

Haqqı bəy: Dağıstandakı türk zabiti 257

Haqverdiyev, Əbdürrəhim bəy 264, 389

Haqverdiyev, Həsən: Bakıda qarət üstündə cərimələnmişdir. 16

“Halə”: bax. “Müsəvvər halə”.

Hamazasp: bax. Srvandzyan, Hamazasp.

Hamburq [Hamburg]: Almaniyanın şimalında şəhər. Avropanın ən böyük limanlarından biridir. 243, 265, 331, 461

“Hamburqer fremdenblat” [Hamburger Fremdenblatt]: Hamburqda 1828-ci ildən etibarən nəşr edilən gündəlik

qəzet. 1944-cü ildə başqa qəzetlərlə birləşdirilmişdir. 223, 238

Hamid, Əbdülhaq (Tarhan, 1852-1937): Türk şairi və dramaturqu; eyni zamanda diplomatik fəaliyyəti də olmuşdur. 9, 10, 52, 374, 403, 405, 413, 469, 477

Haşim Hüseyn oğlu: Bakıda oğurluq üstündə tutulmuşdur. 234

Helqoland [Helgoland]: Şimal dənizində yerləşən kiçik arxipelaq; Almaniya məxsusdur. 351

Hellinqrat, Filip fon [Philipp von Hellingrath; 1862-1939]: Bavariyalı general. 1916-1918-ci illərdə Bavariyanın Hərbi naziri olmuşdur. 238

Hersek Müstəqil İslam Partiyası: XX əsrin əvvəllərində Bosniya müsəlmanlarının siyasi təşkilatı. 506

Hertling, Georq fon [Georg von Hertling; 1843-1919]: Almaniyanın dövlət xadimi. 1 noyabr 1917 – 3 oktyabr 1918 tarixləri arasında Alman-niyanın Baş Naziri (Reyxskansler) olmuşdur. 104

Herve, Qustav [Gustave Herve; 11871-1944]: Fransız jurnalisti və sosialist siyasətçisi. Gənclik illərində antimilitarist və sindikalist olan Herve, daha sonra milliyətçi-vətənpərvər mövqedən çıxış etmiş, 1920-1930-cu illərdə isə Fransada faşizm hərəkatının əsas xadimlərindən birinə çevrilmişdir. 467

Hessen, Fridrix Karl: bax. Fridrix Karl fon Hessen.

Heybət stansiyası: Bakıda, Qaradağ rayonunda dəmiryolu stansiyası. 2018-ci ildə ləğv edilmiş, ona bitişik hissədə açılan yeni dəmiryolu stansiyasına “Abşeron” adı verilmişdir. 432

Heydər xan: Nəriman Nərimanovun “Nadir şah” pyesində surət. 82

Heydərov: Dərbənd şəhərinin bələdiyyə sədri olmuşdur. 213

- Həkimə: Bakı sakini. 319
- Hələb: İndiki Suriya Ərəb Respublikasının şimal-qərbində şəhər, ölkənin ən böyük və qədim şəhərlərindən biri. 156
- Həmdullah Abbas oğlu: İran təbəəsi 147
- “Həmid”: gəmi. 537
- Hərbi nazir (Avstriya) 136
- Hərbi nazir (Bavariya) 202, 222, 238
- Hərbi nazir (Ermənistan) 214
- Hərbi nazir (Gürcüstan) 13, 78, 168, 174, 201, 385
- Hərbi nazir (Rusiya) 441
- Hərbi Nazirlik (yaxud Hərbiyyə Nazirliyi) (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 268, 286
- Hərbi Nazirlik (Gürcüstan) 103
- Hərbi Nazirlik (Kırım) 149
- Hərbi Nazirlik (Ukrayna) 84
- Hərbi Sənaye Komissarı (Rusiya)
- Hərbi-ümumi: bax. Birinci Dünya müharibəsi.
- Hərbiyyə məktəbi (İstanbul) 73
- Hərbiyyə və Bəhriyyə naziri: bax. Müdafiə və Donanma naziri.
- Hərəkət Ordusu: 13 aprel 1909-cu ildə İstanbulda meydana gələn və Osmanlı sultanı II Əbdülhəmidin taxtdan salınmasıyla nəticələnən üsyanı (rumi təqvimlə 31 mart 1325-ci ilə düşdüyü üçün tarixdə “31 mart vaqiasi” kimi qalmışdır) yatırmaq üçün Səlanikdən İstanbula göndərilən ordu. Bu ordunun komandanı Mahmud Şövkət paşa idi. 400
- Həsənli: Azərbaycanın Masallı rayonunda kənd. 301
- Həsənov: Bakı Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. 274
- Həştərxan: bax. Hacı-Tərxan.
- “Həyat”: 7 iyun 1905 – 3 sentyabr 1906 tarixləri arasında Bakıda Azərbaycan dilində nəşr edilən qəzet. Naşiri Əlimərdan bəy Topçubaşov, redaktorları Əhməd bəy Ağayev və Əli bəy Hüseynzadə olmuşlar. 158, 174
- Həzi Aslanov küçəsi (Bakı): bax. Karantinni küçəsi.
- Hicaz 349
- Hidayət Gülbala oğlu 212
- Hilali-Əhmər: bax. Qırmızı Aypara cəmiyyəti.
- Hind 382
- Hindenburg, Paul fon (Paul von Hindenburg, 1847-1934): Almaniyanın hərbi və siyasi xadimi, Birinci Dünya müharibəsinin ən məşhur sərkərdələrindən biri. 1925-1934-cü illərdə Almaniya prezidenti olmuşdur. 462, 503
- Hindistan 128, 131, 406, 407, 426, 526, 527, 539
- Hindistan İşləri naziri (İngiltərə) 406, 407, 413
- Hindli; hindu 406, 407
- Hindu: bax. Hindli.
- Hints, Paul fon [Paul von Hintze, 1864-1941]: Almaniyanın dövlət xadimi və diplomati. İyul-oktyabr 1918-ci ildə Almaniyanın Xarici İşlər naziri olmuşdur. 222
- Hipper, Franz fon [Franz von Hipper; 1863-1932]: Alman admiralı. Birinci Dünya müharibəsində Almaniyanın əsas hərbi donanması olan Açıq Dənizlər Donanmasının [Hochseeflotte] kəşfiyyat qrupunun komandanı olmuşdur. 421
- Hirson [Hirson]: Fransanın şimalında kommuna. 266
- Hıçək Partiyası: bax. Sosial-Demokrat Hıçək Partiyası.
- Hoqland: bax. Qoqland.
- Hollandiya 260, 330, 351, 393, 398, 411, 444, 462, 463, 501, 506, 510, 520
- Hollandiya Hökuməti 330
- Hollandiya kraliçası 393, 411, 501
- Hökməli 491

- Hökumət Müfəttişi; Hökumət Kontroloru; Hökumət Kontrolu: bax. Dövlət Müfəttişi
- Hökumət Müfəttişliyi: bax. Dövlət Müfəttişliyi
- Hövsan 491
- Husarek, Maks fon Heynleyn [Max Hussarek von Heinlein; 1865-1935]: Avstriya-Macaristanın dövlət xadimi. 25 iyul – 27 oktyabr 1918 tarixləri arasında Baş Nazir olmuşdur. 55
- Hüqo, Viktor [Victor Hugo; 1802-1885]: Fransız yazıçısı; romantizmin ən böyük nümayəndələrindən biri. 9
- “Hümmət” partiyası 291, 302, 327
- “Hürriyyətpərvər Avam Firqəsi” (Türkiyə) 424, 435
- “Hürriyyətpərvəran Firqəsi”: bax. “Hürriyyətpərvər Avam Firqəsi”.
- Hüseyn: İmam, Məhəmməd Peyğəmbərin nəvəsi, həzrəti-Əlinin oğlu. 477
- Hüseyn Cahid (Yalçın; 1875-1957): Türk yazıçısı, publisisti və siyasətçisi. Bir müddət Türkiyənin məşhur ədəbiyyat və incəsənət jurnalı olan “Sərvəti-fünun”un redaktoru olmuş, daha sonra “Tənin” qəzetini qurmuşdur. Birinci Dünya müharibəsindən sonra ingilislər tərəfindən Malta adasına sürgün edilmişdir. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin deputatı olmuşdur. Soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “Yalçın” soyadını qəbul etmişdir. 11, 12, 477
- Hüseyn Cavid 54, 254, 255
- Hüseyn Əli oğlu: Qazaxın Dağ Kəsəmən kəndinin sakini. 139
- Hüseyn Fərəc oğlu: Bayılda çörək dükanı olmuşdur. 474, 493
- Hüseyn Rəhmi (Gürpınar; 1864-1944): Türk yazıçısı. Soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “Gürpınar” soyadını qəbul etmişdir. 404, 529
- Hüseyn Sirət (Özsevər) 11
- Hüseyn Vedat: şair. 315
- Hüseynhacılı (yaxud Hacılı): Azərbaycanın Masallı rayonu ərazisində kənd. 189, 301
- Hüseynov 514
- Hüseynov, Həsən 279
- Hüseynov, Mirzəağa: Bakı sakini. 133
- Hüseynov, Muxtar: Bakı sakini. 133
- Hüseynov, Rza: bax. Darablı, Rza.
- Hüseynova, Şura xanım 279
- Hüseynovun evi: Bakıda, Nikolayevski (indiki İstiqlaliyyət) küçəsində mülk. 129, 171, 215
- Hüseynzadə, Əli bəy (1864-1940): Azərbaycanın və Türkiyənin görkəmli ictimai xadimi, eyni zamanda həkim, publisist və pedaqoq. 12, 54, 185
- Hüseynzadə, Hacıəli 364
- Hüseynzadə, Xəlil: teatr aktyoru. 24, 82, 279, 342
- Xabarovsk 462
- Xaçaturyans, S.: Bakıda, Stanislavski (indiki “Azadlıq”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493
- Xaçikov, A. İ.: Sentrokaspi Donanması Əməliyyat şöbəsinin komandiri olmuşdur. 37
- Xaçmaz 81, 343, 536
- Xaçyan 386
- Xalid Fəxri 54
- Xalid Ziya (Uşaqlıgil) 10, 11, 52
- Xalidə Ədib (Soyadı qanunundan sonra “Adıvar” soyadını qəbul etmiş-dir; 1884-1964): Türk yazıçısı və siyasi xadimi. Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmiş, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdur. 12, 54, 399
- “Xalüqun dəftəri” 11
- Xanbulaq: Ağsu rayonunun kəndi. Bax. Gürcüvan.

- Xanlar (şəhər): bax. Yelenendorf.
- Xarici İşlər naziri (ABŞ) 345
- Xarici İşlər naziri (Almaniya) 141, 333, 345, 412, 484, 496
- Xarici İşlər naziri (Avstriya-Macaristan) 50, 64, 136
- Xarici İşlər naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 268, 282, 334, 432, 436
- Xarici İşlər naziri (Britaniya) 260
- Xarici İşlər naziri (Ermənistan) 214, 217
- Xarici İşlər naziri (Gürcüstan) 13, 51, 103, 302, 385, 397, 487
- Xarici İşlər naziri (Rusiya) 181, 309
- Xarici İşlər naziri (Türkiyə) 91
- Xarici İşlər naziri (Yaponiya) 397, 412
- Xarici İşlər Nazirliyi (Almaniya) 222, 311, 532
- Xarici İşlər Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 112, 125, 138
- Xarici İşlər Nazirliyi (Gürcüstan) 18, 52, 103, 199, 488
- Xarici İşlər Nazirliyi (Ukrayna) 353
- Xarkov 69, 84, 99, 313, 314, 394, 427, 463
- Xarkov vilayəti 299
- Xarlamov, Vasili Akimoviç (1875-1957): Rusiyanın siyasi xadimi. Kadet partiyasının üzvü idi. Ağqvardiyaçılar hərəkatının aktiv üzvlərindən biri, Cənub-Şərq İttifaqı Hökumətinin başçısı olmuşdur. 1920-ci ildən etibarən mühacirətdə yaşamışdır. 353
- Xarmandalı: Azərbaycanın Biləsuvar rayonunda kənd; bax. Xırmandalı.
- Xasavyurt: Rusiya Federasiyası tərkibində Dağıstan Respublikasında şəhər. 443
- Xasməmmədov, Ələsgər bəy: Gəncə Şəhər Bələdiyyə İdarəsinin rəisi olmuşdur. 31, 76
- Xatısov, Aleksandr İvanoviç (1874-1945): Erməni ictimai-siyasi xadim, “Daşnaksutyun” partiyasının üzvü idi. Müxtəlif dövrlərdə Ermənistanın Baş Naziri, Səhiyyə, Daxili İşlər və Xarici İşlər naziri olmuşdur. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra Fransa və Portuqaliyada mühacirətdə yaşamışdır. 12, 353
- Xələfzadə, Yusif 392
- Xəlil İbrahim: bax. İbrahimov, Xəlil.
- Xəlil paşa: Xəlil Qut (1882-1957). Osmanlı İmperiyasının hərbi xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. Ənvər paşanın əmisi (Ənvər paşadan 1 yaş kiçik idi), eyni zamanda Hərbi Akademiyada Mustafa Kamalın (Atatürk) sinif yoldaşı olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsində İraq cəbhəsində böyük müvəffəqiyyət qazanmış, Qafqaz İslam Ordusu ilə birgə Bakıya daxil olmuş, Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmişdir. 114
- “Xəmsə”: Dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin beş poemadan ibarət əsəri. 345
- Xəzər dənizi 46, 86, 128, 294
- Xəzər xaqanlığı 86
- Xəzinə Palatası (Bakı) 341, 480
- Xırdalan 491
- Xırmandalı (yaxud Xarmandalı): Azərbaycanın Biləsuvar rayonunda kənd. 189, 301
- Xızırnəbi Ramazan oğlu: Bakıda qarət üstündə cərimələnmişdir. 16
- Xita: bax. Çin
- Xitalı, xitalılar: bax. Çinli, çinlilər.
- Xivə 104
- Xocahəsən 491
- Xomeriki, Noy (1883-1924): Gürcüstanın siyasi xadimi. Gürcüstanın Müstəqillik Aktını imzalayanlar arasında idi. Gürcüstan Demokratik Respublikasının

Kənd Təsərrüfatı naziri olmuşdur. Sovetləşmədən sonra Türkiyəyə mühacirət etmişdir. 1922-ci ildə qeyri-leqal şəkildə Gürcüstana qayıtmış, həbs edilmişdir. 1924-cü ildə Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 103

Xoroşev, Aleksandr Fyodoroviç: Bolşevik, Kizlyar şəhərinin ağqvardiyaçılara qarşı müdafiəsini təşkil etmişdir. 362

Xorvat, xorvatlar 69, 70, 152, 269

Xorvatiya krallığı: XIX əsrin axırlarından Birinci Dünya müharibəsinin sonuna qədər Slavoniya krallığı ilə birgə Avstriya-Macarıstan İmperiyasının tərkibində Xorvatiya və Slavoniya krallığının bir hissəsini təşkil edirdi. 55, 64, 69, 105

Xorvatiya Hökuməti 136, 152

Xoyski, Əmir xan (1888-1954): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, milli istiqlal hərəkatının iştirakçısı. Bakı qubernatorunun müavini, eləcə də bir sıra yerlərdə qəza rəisi olmuşdur. 3, 20, 343

Xoyski, Fətəli xan (1875-1920): Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucularından biri, görkəmli dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Bakı Şəhər Dumasının sədri (1917-1918), Zaqaf-qaziya Seyminin üzvü və Zaqafqaziya Federativ Respublikasının Xalq Maarifi naziri (1918) olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyətinin ilk hökumətinin sədri seçilmiş, Cümhuriyyət dövründə bir neçə dəfə Baş Nazir, eləcə də Daxili İşlər naziri, Ədliyyə naziri, Xarici İşlər naziri vəzifələrini icra etmişdir. Bolşevik işğalından sonra Tiflisə mühacirət etmiş və orada erməni daşnakları tərəfindən şəhid edilmişdir. 58, 123, 175, 177, 197, 200, 205, 219, 292, 305, 326, 405, 416, 488

Xristian, xristianlıq 17, 55

Xristopulo, İ.: Bakıda, Çadrovı (indiki “Mirzəəğa Əliyev”) və Tatarski (indiki “Əlimərdan bəy Topçubaşov”) küçələrinin küncündə çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

Xudat (dəmiryol stansiyası) 513

Xomiçev, Levon 480

“Xurşidi-xavər” (Şərfin günəşi): XX əsrin əvvəllərində Aşqabadda nəşr olunan aylıq dini-fəlsəfi jurnal. Bəhailərin yayın orqanı idi. 190

Xüsusi Dövlət Kontrolu İdarəsi: bax. Dövlət Müfəttişliyi.

“İ. J.”: qəzet. 61

İaşə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 15

İbad Adulla oğlu: Bakıda, Çəmbərəkənd küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

İbadov, Əliheydər 279

İbrahim Azəri: bax. Atakişizadə, İbrahim.

İbrahim xan (yaxud İbrahim Xəlil xan; 1732-1806): Qarabağ xanı. 249

İbrahim paşa, Nevşehirlilə Damad (1660-1730): Nevşehirde doğulmuşdur. Dövrün Osmanlı padşahı III Əhmədin qızı Fatma sultanla evlənmişdir. 1718-1730-cu illər arasında Osmanlı sədrəzəmi (baş vəziri) olmuşdur. 403, 412

İbrahimov, Alimcan: bax. İbrahimov, Qalimcan.

İbrahimov, Xəlil (Xəlil İbrahim; Xəlil İbrahimzadə; 1892-1938): Azərbaycanlı müəllim, publisist və tənqidçi. Şuşada anadan olmuşdur. Bakıda müəllim işləmiş, müxtəlif qəzet və jurnallarda, o cümlədən “Azərbaycan” qəzetində yazılar dərc etdirmiş, bir müddət “Azərbaycan” qəzetinin “müvəqqəti müdiri” olmuşdur. 1938-ci ildə həbs edilərək güllələnmişdir. 5, 94, 142, 148, 152, 155, 160, 174, 205,

233, 239, 249, 261, 358, 451

İbrahimov, Qalimcan (yaxud Alimcan İbrahimov; 1887-1938): Tatar yazıçısı, liqvisiti və ictimai xadimi. 464

İbrahimov, Şibi: 1900-cu illərdə Bakıda “Cədid” adlı neft şirkətinin sahibi olmuşdur. 106, 130, 172, 237, 258, 322, 365, 410, 456, 495, 539

“İbtisam” teatrı 128

İcmalar Palatası (Böyük Britaniya): Böyük Britaniya Parlamentinin aşağı palatası. 296, 445, 457

“İctihad”: “Gənc türklər” hərəkatının rəhbərlərindən Abdulla Cövdət tərəfindən 1904-1932-ci illərdə Cenevrə, Qahirə və İstanbulda nəşr edilən jurnal. Cəmi 358 nömrəsi çapdan çıxmışdır. 529

İçəri şəhər 41, 62, 441

İderio: Mərkəzi Avropada dağ zirvəsi. 446

İdil (Volqa) 320, 356, 464

İdris: Gəncə uyezdı sakini. 166

İdil çayı (Volqa)

İdil-Ural Ştatı: Tatar və başqırdların 1918-ci ildə milli muxtariyyət təşəbbüsü. 464, 465

İkiçayarası (yaxud Mesopotamiya, Beynənnəhrəyn): Yaxın Şərqdə tarixi-coğrafi bölgə, Dəclə və Fərat çaylarının arasında qaldığından, bu adı almışdır. 93, 104, 161, 224, 225, 349, 420

İkinci Azərbaycan diviziyası 1, 23, 31, 45, 68, 74, 84, 91, 220, 242, 264

İkinci Azərbaycan diviziyası komandiri 84

İkinci Azərbaycan firqəsi: bax. İkinci Azərbaycan diviziyası.

İkinci Getmanlıq 108

İkinci Qızlar gimnaziyası (Bakı) 15, 25, 177, 437, 472

İkinci Oğlanlar gimnaziyası (Bakı) 25241, 263, 285, 491, 517, 538

İkinci Realnı məktəbi (Bakı) 177, 220, 437, 472

“İqdam”: 1894-1928-ci illərdə İstanbulda türk dilində nəşr edilən gündəlik siyasi və elmi qəzet. 1894-1910-cu illərdə “İqdam”, 1910-1912-ci illərdə “Yeni İqdam”, 1912-ci ildə bir müddət “İqtıham”, 1912-1928-ci illərdə yenə “İqdam” adıyla nəşr edilmişdir. 166, 171

İqnatius: Finlandiyanın Amerika Birləşmiş Ştatlarında səfiri olmuşdur. 18

İqropullo, L.: Bakıda, Balaxanski (indiki “Füzuli”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

“İl”: 1913-1918-ci illərdə Sank-Peterburq və Moskva şəhərlərində nəşr edilmiş tatar qəzeti. 464

İldokan: Gürcüstanın Kaxetiya bölgəsində yer. 386

İləri, Cəlal Nuri: bax. Cəlal Nuri.

İlyəşeviç: Muğanda Azərbaycan Cümhuriyyətinin ordusuna qarşı döyüşən qüvvələrin komandirlərindən biri olmuşdur. 213

İlyəşevski: Muğanda Azərbaycan Cümhuriyyətinin ordusuna qarşı döyüşən qüvvələrin komandirlərindən biri olmuşdur. 189

İlyuşkin, Pyotr Fyodoroviç: Bakı Şəhər İdarəsinin və Bakı Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. 1917-ci ildə Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi və Bakı qubernatoru vəzifələrini müvəqqəti olaraq icra etmişdir. Cümhuriyyət dövründə Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi olmuş, sovet dövründə isə Bakı Şəhər Sovetində müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 57, 492, 517

İmanov, Ərəstu 279

İmperatriça Aleksandra rus-müsəlman qız məktəbi: bax. Tağiyevin qızlar məktəbi.

İnançalp, Məhməd Cövdət: bax.

Müəllim Cövdət.

İngilis, ingilislər 69, 83, 91, 103, 104, 117, 128, 131, 137, 161, 163, 166, 169, 190, 191, 233, 260, 265, 267, 282, 288, 289, 296, 305, 310, 316, 317, 319, 333, 337, 338, 340, 344, 347, 352, 361, 366, 368, 369, 370, 378, 393, 394, 397, 406, 422, 439, 441, 443, 444, 445, 448, 449, 452, 461, 470, 474, 483, 484, 501, 502, 510, 513, 524, 531, 532

İngilis dili, ingiliscə 334, 470, 471

İngilis Komandanlığı (Bakı) 393

İngiltərə 6, 10, 70, 80, 83, 84, 91, 93, 104, 105, 108, 156, 161, 162, 179, 180, 181, 182, 198, 211, 245, 260, 265, 266, 269, 274, 282, 289, 305, 306, 312, 315, 317, 319, 326, 329, 335, 338, 356, 357, 366, 370, 388, 393, 397, 406, 421, 422, 425, 444, 445, 45, 457, 461, 462, 469, 471, 472, 473, 477, 484, 486, 490, 501, 502, 503, 519, 526, 527, 528, 533

İngiltərə Hökuməti 179, 180, 246, 486, 525

İngiltərə kralı 461, 477

İngiltərə Parlamenti 339, 388, 457, 461, 462, 486, 525

İngiltərənin Azərbaycandakı konsulu 319

İnquş, inquşlar 83, 442, 448

İnsbruk [Innsbruck]: Avstriyanın qərbində şəhər. 310

İoffe, Adolf Abramoviç (1883-1927): Rus inqilabçı və diplomat. Berlin və Vyana universitetlərində tibb və Sürix Universitetində hüquq təhsili almışdır. Bir sıra yerlərdə, o cümlədən Bakıda inqilabi fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. Oktyabr inqilabından sonra Xarici İşlər Nazirliyində işləmiş, Almaniya ilə sülh müzakirələrini aparmaq üçün Brest-Litovska göndərilən Rusiya heyətinə daxil olmuşdur. 222, 309

İosif Avqust [Joseph August; 1872-

1962]: 1918-1919-cu illərdə Macarıstan regenti olmuşdur. 136, 152

İran 1, 24, 39, 54, 68, 82, 83, 90, 93, 103, 111, 128, 147, 153, 157, 159, 160, 171, 176, 190, 191, 212, 300, 316, 348, 349, 381, 432, 433, 467, 472, 489, 492, 517, 535, 537

İran şahı 174

İrəvanın Azərbaycandakı konsulu 31, 205, 307

“İrani-növ”: qəzet. 159

İranlı, iranlılar 147, 190

İrəvan 13, 58, 77, 78, 103, 127, 188, 198, 199, 219, 224, 225, 241, 302, 355, 418

İrəvan qəzası (uyezdi) 189, 266

İrəvan quberniyası 77, 78, 189, 224, 266, 267, 282, 419, 500

İrfan bəy: Türk zabiti; Gəncə hərbi məktəbində tabor komandanı olmuşdur. 74

İrimis (yaxud Ərəmis): Kürdlər: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

İrkutsk 320

İrlandiya 339, 426

İrmes: Bakıda diş həkimi olmuşdur. 17

İrson: bax. Hirson.

“İrşad”: 17 dekabr 1905 – 25 iyun 1908 tarixləri arasında Bakıda Azərbaycan dilində nəşr edilən qəzet. Redaktoru Əhməd bəy Ağaoğlu idi. 158, 174

İsa (peyğəmbər) 168

İskəndər: Qazaxın Quçşu kəndinin sakini. 139

İslam, İslamiyyət, müsəlman, müsəlmanlıq 1, 23, 24, 28, 34, 37, 42, 45, 48, 49, 55, 58, 67, 68, 77, 78, 89, 94, 105, 111, 114, 133, 144, 145, 147, 148, 149, 153, 158, 159, 160, 165, 166, 169, 175, 185, 188, 189, 190, 192, 197, 208, 209,

- 210, 213, 216, 219, 225, 230, 236, 241, 242, 256, 257, 263, 264, 265, 266, 267, 270, 272, 285, 290, 300, 303, 305, 306, 314, 319, 325, 326, 328, 337, 342, 343, 344, 347, 355, 369, 370, 379, 381, 391, 398, 399, 400, 401, 415, 416, 417, 419, 427, 428, 431, 432, 437, 442, 459, 463, 464, 465, 466, 467, 473, 477, 479, 499, 500, 506, 508, 516, 521, 523, 524, 534, 535
- İsler, Kort 51
- İsmailiyyə: Bakıda bina. 273, 307, 308
- İsmailiyyə: Ukraynada şəhər; bax. iz-mail.
- İsmayıl: Bakı sakini; Birinci Qanlıtəpə küçəsində yaşamışdır. 258, 280
- İsmayıl xan Mümtazəddövlə (1880-1933): İrənin dövlət xadimi və diplomatı. Azərbaycan Cümhuriyyətində konsul olmuşdur. 31
- İsmayılov, A. M.: Bakıda, Aleksandro-Nevski sırada çörək dükanı olmuşdur. 474, 493
- İsmayılova, Kamilə xanım: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 41, 63, 106, 173, 236, 259, 323, 365, 410, 455, 495, 539
- İspan qripi 128, 278
- İspaniya 166
- İspanyol nəzləsi: bax. İspan qripi.
- İsparatis 142, 143
- İstanbul 27, 29, 34, 53, 62, 70, 71, 72, 73, 75, 86, 96, 97, 113, 117, 142, 143, 159, 160, 161, 171, 180, 207, 210, 214, 229, 230, 232, 238, 252, 258, 315, 322, 324, 348, 355, 374, 381, 382, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 412, 422, 435, 462, 464, 529, 530, 531
- İstanbul Konfransı: Mərkəzi Dövlətlərlə (Almaniya, Avstriya-Macaristan, Türkiyə, Bolqarıstan) Qafqaz dövlətləri (Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan, Dağlılar Respublikası) arasında İstanbulda keçirilməsi nəzərdə tutulan konfrans. Konfransda iştirak etmək üçün İstanbulla ezam olunan Azərbaycan nümayəndə heyəti Məhəmməd Əmin Rəsulzadə (sədr), Xəlil bəy Xasməmmədov və Aslan bəy Səfkürskidən ibarət idi. 145, 160, 229, 251
- İstanbul Universiteti 163
- İstanbulinski: bax. Stamboliyski, Aleksandr.
- İstanislavski: bax. Stanislavski.
- İsveç 18, 55, 182, 246, 351, 357, 503, 506, 519, 520, 526
- İsveç Hökuməti 50, 79
- İsveçrə 18, 70, 179, 181, 420, 422, 445
- İsveçrə Hökuməti 310
- İsveçrənin Almaniyaadakı səfiri 79
- İsveçrənin Amerika Birləşmiş Ştatlarındakı səfiri 49
- İşxanov, Aleksandr 134
- İşxanyan 489
- İştvan I: 260
- İtaliya 6, 61, 70, 92, 100, 105, 109, 116, 117, 136, 137, 166, 178, 198, 269, 271, 282, 296, 310, 312, 324, 338, 349, 356, 484
- İtaliya Hökuməti 61, 310
- İtaliya kralı 296, 303
- İtalyan, italyanlar 166, 178, 269, 399, 446, 447, 510, 525
- İtkin, S. M.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 19, 40, 63, 85, 106, 129, 151, 173, 193, 236, 280, 322, 344, 364, 387, 410, 434
- İttifaq Dövlətləri: bax. Mərkəzi Hökumətlər.
- “İttihad” məktəbi (Bakı) 146, 150, 193, 235, 280
- İttihad və Tərəqqi Partiyası 162, 382, 423, 424
- İvanov, F.: Bakıda, Merkuryevski (indiki

“Zərifə Əliyeva”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 40, 474, 493

“İyirminci əsrdə zəka”: 1912-1914-cü illərdə İstanbulda nəşr edilən jurnal. 404, 529

İzmail: Ukraynanın Odessa vilayətində şəhər; İzmail rayonunun inzibati mərkəzi. 137, 142, 143, 152, 461, 477

İzmir 10, 160, 174, 337, 346, 401

İzmit 156

İzonso [Isonzo] (yaxud Soça [Soča]): Sloveniya və İtaliya ərazisində çay. 105

“İzvestiya”: Moskvada nəşr edilən qəzet. 128

İzyum: Ukraynanın Xarkov vilayətində şəhər; İzyum rayonunun inzibati mərkəzi. 299

İzzət paşa (sədrəzəm): bax. Əhməd İzzət paşa.

“J. D.”: bax. “Joxovrdi dzayn”.

Janken: fransız generalı 61

Japoniya: bax. Yaponiya.

Jatinao: alman müxbiri. 100

Jiloy adası 537

Jizdre 487

“Joxovrdi”: erməni qəzeti. 21

“Joxovrdi dzayn” (Xalqın səsi): erməni qəzeti. 12

Jordaniya, Noy Nikolayeviç (1868-1953): Gürcüstanın dövlət xadimi. Mənşevik. Varşavada veterinarlıq təhsili almışdır. Tiflisdən Dövlət Dumasına üzv seçilmişdi. 1918-1921-ci illərdə Gürcüstan Demokratik Respublikasının Baş Naziri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra mühacirət etmişdir. 137, 198, 200, 386, 387

Jorin, Mixail Nikitoviç: Moskva vilayəti sakini; Bakıda həbs edilmişdir. 299

“Jorj” əksxanası: Bakıda; Mariinski (indiki Rəsul Rza) və Torqovı (indiki Nizami) küçələrinin kəsişməsində fəaliyyət

göstərmiş fotoqraf studiyası. 41, 63, 85, 107, 129, 151, 171, 193, 236, 259, 281, 323, 345, 365, 387, 410, 434, 455, 476, 495, 518, 539

Juda: bax. İuda

Jurakovski: Bakıdakı rus zabitlərindən olmuşdur. 68

“K.”: qəzet. 301, 508

“K. Q.”: bax. “Kraynaya qazeta”.

Kaçan, Arkadi Abramoviç: Bakı Birinci Realnı məktəbinin müəllimi olmuşdur. 220

Kaçaznuni, Hovanes (1868-1938): Ermənistanın siyasi və dövlət xadimi. Daşnaksutyun Partiyasının, Erməni Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Ermənistan Respublikasının ilk hökumətində Baş Nazir vəzifəsini tutmuşdur. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra mühacirətdə qalmış, Daşnaksutyun Partiyasından istefa edərək Sovet Ermənistanına qayıtmışdır. 1937-ci ildə həbs edilmiş, həbsxanada ölmüşdür. 13, 214

Kadet partiyası; kadetlər (Konstitution-Demokratik Partiya): XIX əsrin əvvəllərində Rusiyada fəaliyyət göstərmiş siyasi partiya. 1905-ci ildə qurulan partiya, 1917-ci ilin axırlarında bolşeviklər tərəfindən qadağan edildikdən sonra da bir müddət gizli olaraq öz fəaliyyətini davam etdirmiş, Ağqvardiyaçılar hərəkatını müdafiə etmişdir. 227, 352, 408, 453, 461, 481, 506, 507, 524, 525

Kaxetiya 386

Kaka (yaxud Qəhqə; Qəhqəhə): Türkmənistanın cənubunda şəhər; əvvəllər Qəhqə, Qəhqəhə adlarını daşımışdır. 191

Kalandadze: Bakı Bələdiyyə İdarəsi adından, Lənkərandan ərzaq tədarükü üçün müvəkkil edilmişdir. 514, 540

Kalantarov pasajı (Bakı) 280

Kaliningrad: bax. Köniqşberq.

- Kaluqa quberniyası (Rusiya) 487
- Kama: Rusiyanın Avropa hissəsində çay; Volqa çayının ən böyük qolu. 372
- Kambre [Cambrai]: Fransanın şimalında şəhər və kommuna. 166
- Kamenev, Lev Borşsoviç [1883-1936]: Rusiyanın siyasi xadimi, bolşevik. 1918-1926-cı illərdə Moskva Şəhər Sovetinin sədri olmuşdur. 448
- Kamenisti: Bakıda küçə; indiki Bəşir Səfəroğlu küçəsi. 474, 493
- Kamenskaya, Nina Borisovna 480
- Kamış: Rusiyada qəsəbə; Orenburq vilayətinin Severniy rayonu ərazisindədir. 371
- Kamışın: Rusiyada şəhər; Volqoqrad vilayəti Kamışinsk rayonunun inzibati mərkəzi. 137, 371
- KAMVO: Gəmiçilik şirkəti. Rusiyada inqilabdan əvvəl fəaliyyət göstərən böyük gəmiçilik şirkətlərdən “Qafqaz-Merkuri” [Кавказ и Меркурий] ilə “Şərq Ticarət Anbarları Şirkəti”nin [Восточное общество товарных складов] birləşməsi nəticəsində 1913-cü ildə təsis edilmiş, adını da bu iki şirkətin adının bəzi hərflərinin birləşməsindən götürmüşdür. 59, 145
- Kanada 445, 509
- Kanevsk qəzası: Kiev quberniyasının qəzası. Qəza mərkəzi indiki Ukraynanın Çerkassk vilayətinin Kanev şəhəri idi. 103
- Kansler: bax. Baş Nazir (Almaniya).
- Kantemirovka: Rusiyanın Voronej vilayətində şəhərli qəsəbə. 486
- Kap-Blanka: Mərkəzi Avropada yer. 446
- Kap müstəmləkəsi (Kap koloniyası) [Капколоније; Cape Colony]: Cənubi Afrikadakı ilk Hollandiya müstəmləkəsi. Mərkəzi Keyptaun şəhəri idi. Əsası 1652-ci ildə qoyulmuşdur. 1795-ci ildə Britaniyanın nəzarətinə keçmişdir. 156
- Kara-Murza, Pavel Makaroviç: Bakının erməni sakinlərindən. 489
- Karabaqlı: Dağıstanın Tarumovka rayonunda kənd. 362
- Karalaşvili, Slomon Qavriloviç: bax. Karalov, Solomon Qavriloviç.
- Karalov, Solomon Qavriloviç (yaxud Solomon Qavriloviç Karalaşvili; 1870-1924): Rusiya imperiyasının və Gürcüstanın hərbi xadimi. 362, 386
- Karantinni küçəsi: Bakıda küçə. Sovet dövründə “Pioner küçəsi”, daha sonra “Həzi Aslanov küçəsi” adlanmışdır.
- Karçikyan, Xaçatur Ovannesoviç (1882-1918): Ermənistanın siyasi xadimi, hüquqşünas. Daşnaksutyun partiyasının üzvü olmuşdur. Zaqafqaziya Hökumətində Maliyyə naziri, Ermənistan Respublikası Hökumətində əvvəlcə Maliyyə, sonra Sosial Təminat naziri olmuşdur. 198, 214, 223, 355
- Karinj: bax. Korinc.
- Karl I, Frans İosif [Karl I. Franz Josef; 1887-1922]: Avstriya-Macaristan imperatoru; 21 noyabr 1916 – 12 noyabr 1918 tarixləri arasında hakimiyyətdə olmuşdur. 65, 136, 152, 243, 260, 296, 420
- Karl Marks meydanı (Bakı): bax. Kolyubakin meydanı.
- Karnik Alpları [Alpi Carniche]: Alp dağlarının Avstriya ilə İtaliya sərhədi arasındakı hissəsi. 446
- Karolyi: bax. Karoyi, Mihay.
- Karoyi, Mihay [Mihály Károlyi; 1875-1955]: Macarıstanın dövlət xadimi. 1918-ci ilin 31 oktyabrından noyabr ayının ortalarına qədər Baş Nazir, daha sonra Macarıstan Respublikasının Prezidenti olmuşdur. 55, 136, 152, 178
- Karpat 383, 430, 489
- Karrar: Azərbaycanın Kürdəmir rayonu

ərazisində kənd və dəmiryolu stansiyası. 23, 36

Kartsivadze, Nikolay İotamoviç (1884-1937). Gürcüstanın ictimai xadimi və diplomatı. Ali hüquq təhsili almışdır. Mənşeviklərin Gürcüstandakı rəhbərlərindən biri idi. Gürcüstanın Azərbaycan Cümhuriyyətindəki siyasi nümayəndəsi təyin edilmişdi. 1937-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən həbs edilərək güllələnmişdir. 58

Kasama [Casama]: Zambiyada şəhər. 420

“Kaspi”: 1881-1919-cu illərdə Bakıda rus dilində nəşr edilən qəzet. 409, 520

Kastav [Castua]: Xorvatiyada, Adriatik dənizi sahilində yaşayış məntəqəsi. 446

Kaşani, Fəxrəddin 279

Kaşen, Marsel [Marcel Cachin; 1869-1958]: Fransız kommunisti. Fransa Kommunist Partiyasının yaradılmasında müstəsna xidmətləri olmuşdur. 422

Katanov, Nikolay (1862-1922): Rusiyalı türkoloq, linqvist, folklorşünas. Xakas əsillidir. 143

Kautski, Karl [Karl Kautsky; 1854-1938]: Almaniyanın siyasi xadimi, marksizm nəzəriyyəçisi, sosial-demokrat; eyni zamanda iqtisadçı və publisist. Atası çex, anası avstriyalı olan Kautski Vyana Universitetində təhsil almışdır. 1920-ci ildə Gürcüstanda 3 ay qalmışdır. 245

“Kavkazskiy kalendar”: Qafqaz haqqında illik məlumat kitabı; 1845-1916-cı illərdə Tiflisdə çap edilmişdir. 418, 435

“Kavkazskoye slovo”: 1914-1919-cu illərdə Tiflisə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Bu qəzetin arxasında erməni burjuaziyasının böyük nümayəndələri dayanırdı. 198, 337, 487, 488, 513

Kazan: Rusiyada şəhər; Tatarıstanın

paytaxtı. 61, 246

“Kazbek”: gəmi. 145

Kazımi, Mirmahmud (yaxud Mirmahmud Kazımlı; Mirmahmud Kazımovski; 1882-1940): Azərbaycan aktyor, rejissor və dramaturqu. 342

Kazımov, Ağahüseyn (1882-1937): Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. Azərbaycan SSR-in ilk Səhiyyə komissarı olmuşdur. Stalin rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 106, 129, 172, 237, 258, 322, 364, 410, 456, 495, 539

KazıMZadə, Abbasqulu (1882-1947): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 57, 133, 279, 364, 420

KazıMZadə, Hüseyn: xanəndə. 279

KazıMZadə, Məhəmməd 219

KazıMZadə, Rüstəm (yaxud Rüstəm Kazımov; 1879-1943): Azərbaycan aktyoru. 342

KÇNİTO [Каспийско-Черноморское нефтепромышленное и торговое общество]: bax. Xəzər-Qara dəniz Neft Sənayesi və Ticarəti Cəmiyyəti. 474, 492

Keller, Fyodor Arturoviç (1857-1918): rus hərbcı, ağqvardiyaçı general. 1877-1878 Rusiya-Türkiyə müharibəsi-nin və Birinci Dünya müharibəsinin iştirakçısı olmuşdur.

Kerç 62

Kerenski Hökuməti: bax. Müvəqqəti Hökumət (Rusiya).

Keşlə 255, 256, 491

Keyv, Corc [George Cave; 1856-1928]: Britaniyanın siyasi xadimi. Mühafizəkarlar Partiyasının üzvü idi. 1916-1919-cu illərdə Britaniyanın Daxili İşlər naziri olmuşdur. 445

Kəmaxi Hacı Osman paşa: Osmanlı dövlətinin Krit adasındakı idarəçilərindən

olmuşdur. 143

Kənd Təsərrüfatı naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti): bax. Ziraət naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti)

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): bax. Ziraət Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti)

Kərbəlayı, Abış oğlu: Samuxun Sərkər kəndi sakini. 301

Kərimovun evi: Bakıda, Zabratda Volçkinski küçəsində mülk. 474, 493

Kərimov, Fatih: bax. Kərimi, Fatih

Kərimzadə, Yusif: Lənkəran sakini. 319

Kəsbkarlar İttifaqları Şurası: bax. Həmkarlar İttifaqları Şurası.

Kınovski zavodu: Rusiyanın Perm diyarında metallurgiya zavodu. 371

Kiçik Asiya: bax. Anadolu.

Kil [Kiel]: Almaniyanın şimalında şəhər. 243, 265, 444

Killigil, Nuri: bax. Nuri paşa.

Kinderburq, fon 330

Kipiani, Levan: “Kavkazskoye slovo” qəzetində işləmişdir. 198, 199

Kirenaika: Şimali Afrikada tarixi vilayət. 349, 366

Kirakosyans, O.: Bakıda, 6-cı Vağzalyanı küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

Kiryaqidi, S.: Bakıda, Bayıl küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 492

Kirsanovka: Rusiyada bu adda çox sayda kənd və xutor var. 371

Kislovodsk 17

Kişinyov: indiki Moldovanın paytaxtı və ən böyük şəhəri. 353

Kiyev 84, 199, 227, 295, 314, 356, 357, 372, 394, 463, 504, 528

Kiyev quberniyası 103

Kiyev Politexnikumu 134

Kızıyar: Dağıstanda şəhər; Qızılyar. 361, 362, 368, 371, 443

Klemanso, Jorj [Georges Clemenceau; 1841-1929]: Fransanın dövlət xadimi. 1906-1909 və 1917-1920-ci illərdə Baş Nazir olmuşdur. 179, 422, 424, 483

Klemenko, P. N.: Muğanda meliorasiya mühəndisi olmuşdur. 299

Klimenko, P. N.: Muğanda meliorasiya mühəndisi olmuşdur. 415, 475, 493

Klyuykov: Həştərxanda hərbi komissar olmuşdur. 426

Knyazev, Aleksey Fyodoroviç: Bakıda fizika müəllimi işləmişdir. 25

Koblens [Koblenz]: Almaniyanın qərbində şəhər. 350

Koçubey: Dağıstanda kənd; bax. Çornırınok.

Kokerell, F. P.: Antanta dövlətlərinin Bakıdakı polis müdiri olmuşdur. 407, 440

Kol-de-Brodberq: Mərkəzi Avropada dağ zirvəsi. 446

Koleno: Rusiyada kənd; Saratov vilayəti Yekaterinovsk rayonu ərazisindədir. 371

Kolesov, Fyodor İvanoviç (1891-1949): SSRİ-nin dövlət xadimi. Türkünstanda Sovet hakimiyyətini qurmaq uğrunda mübarizə aparmışdır. Türkünstan Muxtar Sovet Sosialist Respublikası Xalq Deputatları Sovetinin sədri olmuşdur. 191

Kolkata: bax. Kəlkətə.

Kolobova, Nina Mixaylovna 177

Kolotçiyev: Bakıda Telefonu (indiki 28 May) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 40

Kolonya (Cologne): Almaniya şəhəri, Köln. Bax. Köln.

Kolyubakin küçəsi: Bakıda küçə. Köhnə adı “Qəssabbazar” idi. Çar Rusiyası dövründə “Kolyubakin küçəsi” adını almış, daha sonra bolşeviklər tərəfindən “Yefim Saratovets küçəsi” adlandırılmışdır. İndiki adı “Nigar Rəfibəyli küçəsi”dir. 19, 40, 41,

62, 107, 146, 151, 172, 215, 260, 323, 365, 411, 466, 474, 493, 495, 539

Kolyubakin meydanı: Bakıda meydan. Çarlık dövründə “Parapet mey-danı” da deyilirdi. Sovet dövründə “Karl Marks meydanı” adını daşımışdır. İndiki “Fəvvarələr meydanı”. Nigar Rəfibəyli və Əhməd Cavad küçələrinin arasında yerləşir. Bakının ilk şəhər meydanlarından biridir. 19, 41

Komişidi: Bakıda Aşağı Priyut (indiki “Süleyman Rəhimov”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

“Kommunist”: qəzet. 84

“Kommunist” (qəzet): Həştərxanda yerli kommunistlərin nəşr etdikləri qəzet. 426, 436

Kon, Oskar 309

Konna 331

Konstantinov Torpaq və Xəritəçəkmə İnstitutu: 1779-1930-cu illərdə Moskvada fəaliyyət göstərmiş ali təhsil qurumu. 220

Konya: Türkiyədə, Mərkəzi Anadoluda şəhər. 156

“Kooperasiya” Xəzəryanı İstehlak Cəmiyyətləri İttifaqı: Cümhuriyyət dövründə mövcud olmuş istehlak cəmiyyətləri ittifaqı. 39, 59, 60, 258, 261, 534

Kooperativçi: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 535

Kopenhagen: Danimarkanın paytaxtı və ən böyük şəhəri. 117, 243, 332, 462

Kopenhaq: bax. Kopenhagen.

Kopilova, F. 113

Kordon (İzmir) 337, 346

Kordzay: Gürcü ordusunda süvari olmuşdur. 13

“Koriltay”: 1917-1918-ci illərdə Kazan şəhərində nəşr edilən tatar qəzeti. 464

Korinc (yaxud Karinj): Ermənistanın Lori vilayətində kənd. 13

Korolkov: polkovnik. 13

“Korryere della Sera” [Corriere della Sera]: Milanda 1876-cı ildən etibarən nəşr edilən gündəlik qəzet. 406

Kosay, Utida [1865-1936]: Yaponiyanın dövlət xadimi və diplomatı. Müxtəlif ölkələrdə, o cümlədən Rusiyada səfir kimi öz ölkəsini təmsil etmişdir. 1911-1912, 1918-1923 və 1932-1933-cü illərdə Xarici İşlər naziri vəzifəsini tutmuşdur. 412

Koşmaryov: Rusiyada kənd; Sverdlovsk vilayəti ərazisindədir. 371

Kotilevski, Fyodor Yefimoviç 392

Kotkov: Rusiya Milli Şurasının üzvü olmuşdur. 212

Kotsev, Pşemaxo Tamaşeviç (1884-1962): Şimali Qafqazın siyasi xadimi; Dağlılar Respublikasının Baş naziri olmuşdur. 302

“Koyaş”: 1912-1918-ci illərdə Kazan şəhərində nəşr edilən tatar qəzeti. 464

Kozinka: Rusiyada kənd; Belqorod vilayəti Qrayvoronsk rayonu ərazisindədir. 371

Kozis, V.: Bakı Ovçular Cəmiyyətinin katibi olmuşdur. 215

Köçərli, Firidun bəy (1863-1920): Azərbaycanın görkəmli maarif xadimi, ədəbiyyatşünası və yazıçısı. Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirmişdir. 1918-ci ildə Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsini Qazaxa köçürərək müstəqil bir seminariyaya çevirmiş və bu seminariyanın direktoru olmuşdur. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü kimi İstiqlal Bəyannaməsini imzalayanlar arasında yer alan Firidun bəy Köçərlinin Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə dair əsərləri xüsusilə dəyərlidir. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 144, 254

Köhnə polis küçəsi: Bakıda küçə, indiki

Yusif Məmmədəliyev küçəsi. 85, 106, 129
Köln [Köln]: Almaniyanın qərbində şəhər. 350, 483

Köniqsberq [Königsberg]: Almaniyanın Şərqi Prussiya əyalətinin inzibati mərkəzi. İkinci Dünya müharibəsindən sonra Rusiyaya (SSRİ-yə) birləşdirilmiş və adı dəyişdirilərək Kalininqrad olmuşdur. 165

“Köniqsberq” [Königsberg]: Birinci Dünya müharibəsi dövründə Almaniya hərbi donanmasına məxsus gəmi. 421

Könüllü ordu: Rusiyada Vətəndaş müharibəsi əsnasında, ağqvardiyaçı zabitlərin Rusiyanın cənub bölgələrində təşkil etdikləri ordu. 55, 165, 182, 353, 354, 473, 474, 507, 508

Köprülüzadə, Məhməd Fuad bəy (1890-1920): Türk ədəbiyyatşünası və türkoloqu. Türk ədəbiyyatı tarixinə dair bir sıra qiymətli əsərlərin müəllifidir. Eyni zamanda siyasətlə də məşğul olmuş, dəfələrlə millət vəkili seçilmiş, 1950-1956-cı illərdə Türkiyə-nin Xarici İşlər naziri olmuşdur. 54

Köstəncə: bax. Konstansa.

Krakov 221, 502

Krasilnikovun evi: Bakıda, Ramanı şosesində mülk. 215

Krasnı krest (yaxud Krasnokrestovski): Bakıda küçə; indiki Şeyx Şamil küçəsi. 40, 474, 493

Krasnodar: bax. Yekaterinodar.

Krasnokrestovski: bax. Krasnı krest.

Krasnoufimsk: Rusiyada şəhər; Sverdlov vilayətinin Krasnoufimsk dairəsinin inzibati mərkəzi. 371

Krasnov, Pyotr Nikolayeviç (1869-1947): Rusiyanın hərbi xadimi, general. Don kazaklarının atamanı olmuşdur. 83, 84, 181, 395, 448, 507

Krasnovodsk: indiki Türkmənistanın Türkmənbaşı şəhərinin 1993-cü ilə

qədərki rəsmi adı. 14, 75, 86, 128, 170, 191, 192, 513, 514, 520

“Krasnovodsk”: Sentrokaspi Diktaturası donanmasına məxsus gəmi. 37, 38

Krasnovodski: Bakıda küçə; indiki “Səməd Vurğun” küçəsi. 19, 40, 63, 107, 173, 236, 259, 323, 364, 410, 434, 454, 474, 476, 493, 496, 518, 537, 539

Krasnoyarsk 61

Kravçenko, Vasili Alekseyeviç: keşiş, Bakıda Müqəddəs Nina məktəbində şəriət müəllimi işləmişdir. 2

“Kraynaya qazeta”: Astraxanda çıxan bolşevik qəzeti. 487, 496

Kremençuq: Ukraynanın Poltava vilayətində şəhər. 130

Kremençuq qız gimnaziyası: Ukraynanın Kremençuq şəhərində yerləşən Mariinski qız gimnaziyası. 1866-cı ildə açılmışdır. 113, 130

Kreml; Kremlin 181

Krestnikov 479

Krılşev 170

Kırım 99, 101, 104, 148, 149, 314, 372, 388, 464

Kırım Hökuməti 149, 372

Krinski: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 281, 322, 344, 366, 387, 409, 433, 455, 476, 495, 518

Krit: Aralıq dənizində Yunanıstana məxsus ada. 1669-1898-ci illərdə Osmanlı dövlətinin bir əyaləti olmuşdur. 143

Krka [Krka]: Xorvatiyada çay, Adriatik dənizinə tökülür. 446

Kroat: bax. Xorvatiya krallığı.

Krupp, Alfred [Alfred Krupp; 1812-1887]: Alman sənayeçi və silah istehsalçısı. Öz dövründə Avropanın ən böyük silah (xüsusilə top) istehsalçısı olan Krupp “toplar kralı” kimi tanınmışdı. 288, 303

- Kuban 103, 203, 354, 427, 453, 473
 Kuban Hökuməti (Kuban Xalq Respublikası): Rusiya İmperiyasının süqutundan sonra, 1918-ci ilin əvvəllərində Kubanda qurulan hökumət. 1920-ci ilin mart ayına qədər mövcud olmuşdur. 84, 203, 354, 427, 453
 Kubinka; Kubinski: bax. Quba yolu.
 Kukayev: Qızıl Orduda xidmət etmişdir. 128
 Kumık dili, kumıkca 257
 Kupava: Rusiyada kənd; Volqoqrad vilayəti Novonikolayevsk rayonu ərazisindədir. 371
 Kurakin, İvan Anatolyeviç (1874-1950): Rusiyanın siyasi xadimi; Dövlət Dumasının üzvü olmuş, Şimal Vilayəti Müvəqqəti Hökumətində Maliyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. 461
 Kurlandiya: Latviyanın bir qisminin tarixi adı. 1795-ci ildə Rusiya İmperiyasının tərkibinə daxil olmuş, 1796-cı ildə Kurlandiya quberniyası yaradılmış, 1918-ci ildə müstəqil Latviya Respublikası elan edilmişdir. (bax. Latviya) 246, 423
 Kursk: Rusiyanın Kursk vilayətində şəhər. 246, 463
 Kursk vilayəti (Rusiya) 299
 Kuşvinsk: Rusiyanın Sverdlovsk vilayətində şəhər dairəsi; inzibati mərkəzi Kuşva şəhəridir. 371
 Kuznetsov, Foti 212
 Kür çayı 37, 38, 142
 Kürd, kürdlər 190
 Kürdəbazlı: Azərbaycanın Masallı rayonunda kənd. 301
 Kürdəxanı 491
 Kürdəmir 23, 36, 42, 248, 380, 514
 Kürdlər: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Gorus rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183
 Q. R.: bax. Mirzəzadə, Qafur Rəşad.
 Qaaze: bax. Haaze.
 Qabarda 337
 Qacarlar sülaləsi 174
 Qaçaq Əliş: Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanın cənub bölgələrində fəaliyyət göstərmiş qaçaq. 189
 Qaçaq Yunis: Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanın cənub bölgələrində fəaliyyət göstərmiş qaçaq. 189
 Qaçaq Zülfüqar: Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanın cənub bölgələrində fəaliyyət göstərmiş qaçaq. 189
 “Qadınlar dünyası”: 1913-1921-ci illərdə İstanbulda nəşr edilən jurnal. 404
 “Qafqaz” qəzeti 154
 Qafqaz, Qafqaziya 6, 7, 8, 48, 51, 52, 142, 144, 146, 156, 157, 158, 162, 163, 174, 184, 189, 192, 200, 208, 227, 229, 230, 231, 233, 238, 251, 256, 257, 258, 267, 269, 270, 271, 273, 282, 283, 289, 293, 294, 307, 313, 315, 317, 325, 330, 339, 347, 360, 380, 383, 406, 417, 423, 424, 425, 429, 430, 435, 442, 456, 459, 467, 482, 483, 490, 509, 520, 521, 522, 524, 533, 535
 Qafqaz canişini 174
 Qafqaz-Xəzər İttifaqı [Кавказско-Каспийский Союз]: Bolşeviklərə qarşı birgə mübarizə aparmaq məqsədi ilə Zaqafqaziya, Şimali Qafqaz və Xəzərətrafi regionların nümayəndələrinin qurduqları hökumət. İttifaqın mərkəz şurası doqquz nəfərdən ibarət idi. Bunlar Tersk Kazak-Kəndli Hökumətini (2 nəfər), Zaqafqaziya İcraiyyə Komitəsini (2 nəfər), Muğan və Lənkəranı (2 nəfər), Port-Petrovsku, Dərbəndi və Erməni Milli İttifaqını təmsil edirdilər. Mərkəzi Port-Petrovsk (Mahaçqala) şəhəri idi. 409, 453, 516, 523, 536, 540, 452, 453
 Qafqaz İslam Ordusu 1, 3, 23, 26, 31,

- 45, 49, 67, 90, 194
 Qafqaz İslam Ordusu Baş Komandanı
 16, 26, 27, 28, 31, 42, 58, 68, 95, 448
 Qafqaz marşı 398
 “Qafqaz-Merkuri” cəmiyyəti 83
 “Qafqaz-Merkuri” körpüsü 333
 Qafqaz müftisi 150
 Qafqaz müsəlmanları; Zaqafqaziya müsəlmanları (yaxud islamları) 158, 160, 185, 190, 258, 273, 290, 326, 336, 359, 417, 419
 Qafqaz türkü, Qafqaz türkləri 82, 289, 290, 336
 Qafqaziya Cümhuriyyətləri Konfransı: bax. Zaqafqaziya Konfransı.
 Qafqaziya Millətlərini Birləşdirici İttifaq 8
 Qafqazlı, qafqaziyalı; zaqafqaziyalı 118, 122, 190, 227, 294, 398
 Qafur Rəşad: bax. Mirzəzadə, Qafur Rəşad.
 Qala: Bakı ətrafında kənd. 212
 Qalaktion Tabidze körpüsü: bax. Vere körpüsü.
 Qalaqayın 128, 416, 475, 476, 494
 Qaliçya: bax. Qalisiya.
 Qalinovski, Yurvin 514
 Qalisiya (yaxud Qaliçya): Şərqi Avropada tarixi vilayət. Hal-hazırda Polşa və Ukrayna sərhədləri daxilindədir. 156, 164, 502
 Qaliyev, Qalimcan: bax. Barudi, Qalimcan.
 Qalvits Orduları Qrupu 68
 Qambetta, Leon [Léon Gambetta; 1838-1882]: Fransanın siyasi xadimi. Fransanın ağır məğlubiyyətlə üzləşdiyi Fransa-Prussiya müharibəsinin (1870-1871) gedişində, Fransa imperatoru III Napoleonun təslim olması və əsir düşməsinin ardınca, Qambetta Üçüncü Fransa Respublikasını elan etmiş və bu Respublikanın ilk hökuməti olan Milli Müdafiə Hökumətində Daxili İşlər naziri olmuşdur. Qambetta müharibəni uzadaraq ölkəsi üçün daha əlverişli şərtlərlə sülh bağlamağa, xalqının şərəf və özünəinam hissələrini xilas etməyə nail olmuşdu. Qambetta 1881-1882-ci illərdə də Baş Nazir və Xarici İşlər naziri vəzifələrini tutmuşdur. 101, 108
 Qamrekeli, Nikolay İvanoviç: Azərbaycan Cümhuriyyəti Sosial Təminat Nazirliyinin mərkəzi anbarının müdiri olmuşdur. 499
 Qançeriç: Bakı sakini. 126
 Qanlıtəpə: Bakıda küçə, indiki Dağıstan küçəsi. 126, 258, 280
 Qanuni Süleyman: bax. Süleyman I.
 Qara dəniz 69, 117, 143, 161, 310, 348, 351, 397, 441, 448, 467, 482, 505
 Qara Məhəmməd: bax. Səfa, Qara Məhəmməd.
 Qara şəhər; Qara şəhər dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 474, 492
 Qaraağaclı: bax. Qırmızı Samux.
 Qarabağ 12, 34, 113, 114, 115, 270, 512
 Qarabağ küçəsi: bax. Poroxovoy.
 Qarabəyli, Qara bəy (1873-1953): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, eyni zamanda həkim və jurnalist. “Difai” partiyasının rəhbərlərindən, “İttihad” partiyasının sədri olmuşdur. “Həyat”, “İrşad”, “Kaspi” kimi bir sıra nəşrlərlə əməkdaşlıq etmişdir. 273, 276
 Qarabucaq: Azərbaycanın Kürdəmir rayonu ərazisində kənd və dəmiryolu stansiyası. 23, 36, 42
 Qaradağ (Avropa) 166, 271, 510
 Qaradaği, Həsənəli xan (1848-1929): Azərbaycan şairi, tarixçisi və ədəbiyyatşünası. Şuşada anada olmuş, rus,

ərəb və fars dillərini öyrənmişdir. Qarabağ tarixinə aid əsərlərin, Qarabağ şairlərindən bəhs edən təzkirənin müəllifidir. Uşaqlar üçün də şeirlər yazmışdır. Eyni zamanda xəttat olmuş, teatrla da maraqlanmışdır. 261

Qaradonlu 416, 475, 494

Qarağan: Ərəş uyezdində kənd. 107

Qarakilsə: Ermənistan Respublikası ərazisində şəhər; indiki Sisyan şəhəri. 13, 386

Qarakilsə: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

Qaraosman, Arif İrfan: Türk şairi. 77, 250

Qarayazı 225

“Qardaş qayğısı”: 1918-ci ilin Mart hadisələrində ziyan çəkən Bakı və Şamaxı əhalisinə yardım məqsədi ilə “Bir günlük qəzetə” qeydiylə 12 noyabr 1918-ci il tarixində Tiflisdə nəşr olunan qəzet. Qəzet iki səhifəsi Azərbaycan, iki səhifəsi rus dilində olmaqla cəmi dörd səhifədən ibarət idi. Tiflis Türk Gənclər Cəmiyyəti tərəfindən nəşr edilmişdi. Rus dilində adı “Bratskaya skorb” [Братская скорбь] kimi göstərilmişdir. 214, 217

“Qardaş təhəssürü”: bax. “Qardaş qayğısı”.

Qarğalıq: Azərbaycanın Masallı rayonunda kənd. 301

Qars 29, 386

Qaryagin: bax. Cəbrayıl.

Qaryağdıoğlu, Cabbar 129

Qasım Mürvət oğlu: Bakı sakini. 234

Qasımbəyov, Xəlil: 58

Qasımov: Bakı Ev Sahibləri İttifaqı İdarəsinin sədr əvəzi olmuşdur. 280

Qasımov, Qasım: Bakı Şəhər Dumasının üzvü. 57, 80, 273

Qasımov, Məşhədi: Ərzaq Nazirliyi müvəkkili və Neftçilər İttifaqının üzvü olmuşdur. 513

Qasımadə, Hacı İbrahim: “Bəsirət” qəzetinin baş redaktoru olmuşdur. 275

Qayıbov: aktyor 342

Qayıbov, İbrahim əfəndi: Qazaxda müəllim olmuşdur. 113

Qayıbova, Z. 35

Qazax: Azərbaycanın qərb rayonlarından. 101, 112, 139, 144, 204, 341, 419, 480, 500

Qazax, qazaxlar (Orta Asiyada türkdilli xalq) 464

Qazax ali-ibtidai məktəbi 81

Qazax Darülmüəllimini (Qazax Müəllimlər Seminariyası) 101, 113, 144, 145, 204, 254

Qazax qəzası 125, 139, 184, 340, 341, 392

Qazıyan kəndi 113

Qdansk [Gdansk]: bax. Dansiq.

Qedl 116

Qendelman, Mixail Yakovleviç (yaxud Qrbovski; Yakobi; 1881-1938): Rusiyanın siyasi xadimi. Ümumrusiya Müəssislər Məclisinin üzvü olmuş, Ufa Dövlət Yığıncağında iştirak etmişdir. 1937-ci ildə həbs edilmiş, 1938-ci ildə güllələnmişdir. 123

Qenkin: Saratovda əks-inqilabla mübarizə komitəsinin sədri olmuşdur. 84

Qessenski Karl: bax. Fridrix Karl fon Hessen.

“Qədir”: gəmi. 514

Qədirlil: Azərbaycanın Masallı rayonunda kənd. 301

Qəhqə: bax. Kaka.

Qəhqəhə: bax. Kaka.

“Qələm”: 1908-199-ci illərdə İstanbulda türk və fransız dillərində nəşr edilən həftəlik satirik jurnal. Cəmi 130 nömrəsi

çıxmışdır. 404

Qəniyev, İsa: meşə təsərrüfatında işləmişdir. 48

Qənizadə, Sultan Məcid 264

Qərb 9, 10, 11, 54, 60, 166, 315, 374, 381, 399

Qərb cəbhəsi (Birinci Dünya müharibəsində qərb cəbhəsi) 139, 222, 296, 310, 350, 405

Qəribov, Əkbər: Lənkəran sakini. 300

Qəssabbazar küçəsi (Bakı): bax. Kolyubakin küçəsi.

Qırçakski 149

“Qırğız”: gəmi. 59, 513

“Qırmızı bayraq” (Almaniya): bax. “Dirote fahne”.

Qırmızı qışlalar [Красные казармы]: Həştərxan şəhərinin mərkəzində əsgər kazarmaları; 1970-ci illərdə sökülmüşdür. 426, 435

Qırmızı ordu (Rusiya) 168, 441, 463

Qırmızı Samux: Azərbaycanın Samux rayonu ərazisində kənd; indiki Qaraağaclı qəsəbəsi. 125, 131

“Qızıl Alma” [Kızılelma]: Türk şairi Ziya Gökalpın 1914-cü ildə çap edilən kitabı. 53

Qızılağac limanı 148

Qızıl-Arvad: Türkmənistanda şəhər; indiki Sərdar şəhəri. 191, 192

Qızılçıq: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdür. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

Qızılyar: bax. Kizlyar.

Qınatinin evi: Bakıda, Köhnə polis (indiki Yusif Məmmədəliyev) küçəsində mülk. 85, 106, 129

Qlam 526

Qldani: Tiflisdə dəmiryol stansiyası. 62

Qluxov: Ukraynanın şimalında şəhər,

Sumı vilayətində yerləşir. 299

Qoben: bax. Sen-Qoben.

Qobu 491

Qoqland (yaxud Hoqland): Fin körfəzində ada. 117

Qoqol 10

Qoqol küçəsi: Bakıda küçə 126, 441

Qolovin: Ufa Hökumətinin nümayəndəsi olmuşdur. 408, 452, 453, 454, 516

Qolts, Baron fon der: General Kolmar fon der Qoltsun oğlu, Alma-niyanın Azərbaycan Cümhuriyyətindəki səlahiyyətli nümayəndəsi. 6

Qorçakovski: Bakıda küçə; indiki Hacı Zeynəlabdin Tağıyev küçəsi. 40, 62, 129, 150, 171, 534

Qori 224, 302

Qori Seminariyası 144, 204, 236

Qorki, Maksim (əsl adı: Aleksey Maksimoviç Peşkov; 1868-1936): Rus yazıçısı, sosialist realizmi ədəbiyyatının banisi. 54, 84, 87, 163

Qorki küçəsi: bax. Armyanski küçəsi.

Qrabovski: bax. Qendelman, Mixail Yakovleviç.

Qraxdın (Cəbrayıl) 4

Qress, fon: 225

“Qretsiya”: Bakıda, Şamaxı küçəsində çörək dükanı; sahibi K. Yemnopulo olmuşdur. 474, 493

Qriyelski, Aleksandr: Bakı gimnaziyalarında müəllim və direktor işləmişdir. 25

Qroznı 337, 361, 443

Qrunski 480

“Qruziya”: 1918-1921-ci illərdə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Heç bir partiyanın orqanı olmadığını elan etsə də, bu qəzet əslində gürcü millətçilərinin görüşlərini əks etdirirdi. 167, 320, 427, 490

Quba 3, 20, 26, 29, 81, 134, 219, 252, 277, 278, 283, 343, 346, 419, 500, 536

Quba qəzası 3, 4, 177, 343, 416, 476, 494, 514

- Quba meydanı (Bakı) 219
 Quba məhkəməsi 134
 Quba yəhudiləri 343
 Qubernski: Bakıda küçə; indiki Nizami küçəsi. 1, 23, 45, 67, 89, 111, 133, 153, 175, 197, 219, 241, 263, 285, 305, 318, 325, 347, 369, 384, 391, 415, 433, 437, 454, 459, 472, 476, 479, 499, 521, 538
 Qudermes: Rusiya Federasiyası tərkibində Çeçenistan Respublikasında şəhər. 443
 Quliyev, Ağabala (1862-ci ildə doğulmuşdur): Azərbaycanlı sahibkar və xeyriyyəçi. Bakıda və Rusiyanın bir sıra şəhərlərində un dəyirmanlarına və düyü təmizləmə fabriklərinə sahib idi. Bakı Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin qurucularından idi. Cümhuriyyətin süqutundan əvvəl İrana gedən Quliyev bir daha Azərbaycana qayıtmamışdır. 473, 514
 Quliyev, Əliağa: Bakı sakini. 234
 Qulubəyov, Məhəmmədəli bəy 279
 Quluzadə, Bəyimzadə Hacı Mirzə oğlu: Keşlə sakini. 25
 Qumbaşı: Azərbaycanın Lənkəran rayonunda kənd. 301
 Qundel, Erix fon [Erich von Gündell; 1854-1924]: Prussiya generalı. 222
 Qunib: Dağıstanda kənd; hal-hazırda Rusiya Federasiyasının tərkibində Dağıstan Respublikası Qunib rayonunun inzibati mərkəzi. 256
 Qurbanəli, Nəcib: bax. Qurbanqaliyev, Nəcib.
 Qurbanqaliyev, Nəcib: Tatar ziyalısı; İdil-Ural Ştatı hökumətində Maarif naziri olmuşdur. 465
 Qurcamani: Gürcü ordusunda süvari olmuşdur. 13
 Qurşev 453
 Qusar 47, 102
 Qusarçay (dəmiryol stansiyası) 81
 Qusarek: bax. Husarek.
 Quşçu: Qazaxın kəndi. 139
 Quştuyuk: Tersk Respublikası Kazak Kəndli Şurasının sədri olmuşdur. 354, 367
 Qut, Xəlil: bax. Xəlil paşa.
 “L. F. T.”: qəzet; bax. “Leypsiqer folks zeytung”.
 “L. V. Q.” (Лейпцигская вечерняя газета): bax. “Leypsiqer abendzey-tung”.
 “La Viktua” [La Victoire]: Fransada XX əsrin əvvəllərində (1916-cı ildən etibarən) nəşr edilmiş qəzet. 467
 Lacadaq: bax. Laqodexi (Gürcüstan)
 Lahey: bax. Haaqa.
 Lahıc 3, 4, 20, 380
 Laqodexi: Gürcüstanın bir rayonu. 125, 131
 Lalə dövrü: Osmanlı imperiyasının tarixində 1718-1730-cu illər arasındakı dövr. 403
 Lamartini, Alfonso de [Alphonse de Lamartine; 1790-1869]: Fransız şair və yazıçısı. Romantizmin ən böyük nümayəndələrindən biri kimi qəbul edilir. 9
 Lammaş, Henrix [Heinrich Lammasch; 1853-1920]: Avstriya-Macaristanın dövlət xadimi. 28 oktyabr – 11 noyabr 1918 tarixləri arasında Avstriyanın (Sisleytaniyanın) Baş Naziri olmuşdur. 55, 60, 61, 116
 Landsberq, Otto [Otto Landsberg; 1869-1957]: Almaniyanın siyasi xadimi, sosial-demokrat. 309, 395
 Lansdaun: bax. Petti-Fitsmoris, Henri.
 Lansinq, Robert [Robert Lansing; 1864-1928]: ABŞ-ın dövlət xadimi; 1915-1920-ci illərdə Dövlət katibi vəzifəsini tutmuşdur. 332, 484
 Latın dili, latınca 437
 Latış, latışlar 463
 Latış atıcıları 398
 Lavedan, Henri [Henri Lavedan; 1859-

1940]: Fransız yazıçısı. 54

Lebedev: Rusiyanın hərbi və siyasi xadimi; Könüllü ordunun Ümumrusiya Hökuməti nəzdindəki nümayəndəsi olmuşdur. 474

Leh, lehlər: bax. Polyak, polyaklar.

Leh dili, lehçə: bax. Polyak dili, polyakca.

Lehistan: Polşanın tarixi adı. (bax. Polşa)

Lekai, Yanoş [János Lé kai; 1895-1925]: Macarıstanlı publisist və jurnalist, eyni zamanda siyasi xadim. Əsl familyası “Leytner” [Leitner] olmuşdur. Macarıstanın dövlət xadimi İştvan Tisaya sui-qəsd etməyə çalışmış, məqsədinə nail ola bilməmişdir. 136

Le-Katle [Le Catelet]: Fransanın şimalında kommuna. 243

Lemleyn, V.: Sentrokaspi Diktaturasının üzvü olmuşdur. 37

Lena çayı 61

Lenin, Vladimir İliç (1870-1924): Rus inqilabçı və marksist. Əsl soyadı Ulyanov idi. Rusiyada 1917-ci il Oktyabr inqilabının təşkilatçısı və rəhbəri, Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının (SSRİ) qurucusu və SSRİ Nazirlər Sovetinin ilk sədri olmuşdur. 181, 251, 252, 288, 356, 362,

Leontyeviç, Aleksandr Konstanti-noviç (? - 1920): Cümhuriyyətdən əvvəl Bakı Şəhər Dumasının üzvü; Mərkəzi Ev Komitəsinin təsisçilərindən biri və rəhbəri olmuşdur. 1920-ci ildə bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 408

Leptis-Maqna: bax. Ləbdə.

Lermontov küçəsi: bax. Çəmbərəkənd küçəsi.

Lettov-Forbek, Paul Emil fon [Paul Emil von Lettow-Vorbeck; 1870-1964]: Alman ordusunun general-mayoru; Birinci Dünya müharibəsində Almanıyanın Afrikadakı

ordularının komandanı olmuşdur. 420

Levin, B. L.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 538

Levon: Gəncədə quldurluq etmişdir. 57

Leyb-Qvardiya Ataman Alayı: Don kazaklarının hərbi birləşməsi. Əsası XVIII əsrdə qoyulmuşdu. 1917-ci ildə buraxılan alay 1918-ci ildə qısa müddətə bərpa edilmişdi. 394, 412

Leyla xanım: Azərbaycan aktrisası 342

Ləki: Azərbaycanın Ağdaş rayonu ərazisində qəsəbə və dəmiryolu stansiyası. 23, 36

Lənkəran 17, 28, 82, 83, 148, 189, 195, 212, 213, 299, 300, 301, 319, 344, 419, 432, 436, 453, 473, 492, 500, 514, 517, 536, 537, 540

Lənkəran qəzası 81, 432, 451, 514

Lənkəranlı 28, 148

Lətifbəyov, Rza (Rza Zaki): Azərbaycanlı pedaqoq və yazıçı. Bakı, Gəncə, Şəki, Göyçay və Batumda müxtəlif təhsil ocaqlarında ana dili və şəriətdən dərslər demişdir. Bədii yaradıcılıqla da məşğul olmuş, xüsusilə tarixi mövzularda əsərlər yazmışdır. 125

Lisvenski: Rusiyanın Perm diyarında şəhər dairəsi; inzibati mərkəzi Lısva şəhəridir. 371

Libknext, Karl [Karl Liebknecht; 1871-1919]: Almanıya və beynəlxalq fəhlə hərəkatının fəal iştirakçısı, Almanıya Kommunist Partiyasının banilərindən biri. 51, 243, 311, 444

Liflandiya (yaxud Livoniya): Müasir Latviya və Estoniya ərazilərindən bir qismini əhatə edən tarixi bölgə. 1721-ci ildə Rusiya imperiyasına birləşdirilmiş, imperiyanın süqutundan sonra bölgənin cənubu Latviyanın, şimalı isə Estoniyanın tərkibinə daxil olmuşdur. 246, 423

- Lixarev, Aleksandr 392
- Lill [Lille]: Fransanın şimalında, Belçika sərhədi yaxınlığında şəhər. 202, 527
- Limmerman, Boris Karloviç: Azər-baycan Cümhuriyyəti Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində hüquq məsləhətçisi olmuşdur. 3
- Lion [Lyon]: Fransanın cənub-şərqində şəhər. 179, 296, 486
- Liperidi, İ. Bakıda, Kolyubakin (indiki “Nigar Rəfibəyli”) və Çelyayev (indiki “Mirvarid Dilbazi”) küçələrində çörək dükənləri olmuşdur. 40, 474, 493
- Litva 149, 164, 165, 353, 354,
Litva Böyük Knyazlığı 353
Litvalı, litvalılar 354
Litvinov: Bakıda fəaliyyət göstərmiş fotoqraf. 17
- Livanlı, livanlılar 540
Livanov, Fyodor 392
- Lloyd Corc, Devid [David Lloyd George; 1863-1945]: Britaniyalı siyasətçi. 1905-1908-ci illərdə Ticarət naziri, 1908-1915-ci illərdə Maliyyə naziri, 1915-1916-cı illərdə Hərbi nazir olmuşdur. 6 dekabr 1916 – 19 oktyabr 1922 tarixləri arasında Britaniyanın Baş Naziri vəzifəsini tutmuşdur. 245, 296, 486, 501, 526
- Lodz: Polşada şəhər; ölkənin mərkəzi hissəsində yer alır. Polşanın ən böyük şəhərlərindən biridir. 146, 503
- “Lokal-Anzeyqer” [Der Berliner Lokal-Anzeiger]: 1883-1945-ci illərdə Berlində alman dilində nəşr olunan gündəlik qəzet. 100, 503
- Lokalanzeç 444
- Lomtatidze, Aleksandr Spiridonoviç (1882-1924): Gürcüstanın siyasi xadimi. Zaqafqaziya Seyminin, Gürcüstan Müəssislər Məclisinin və Gürcüstan Parlamentinin üzvü olmuşdur. 199, 386
- London: Böyük Britaniyanın paytaxtı. 93, 105, 108, 180, 382, 393, 462, 487, 525, 527, 540
- Londra: bax. London.
- Lonev, Afanasi Tixonoviç: Kursk vilayəti sakini; Bakıda həbs edilmişdir. 299
- Lopato, İ. V.: Azərbaycan Cümhuriyyəti Mərkəzi Gömrük İdarəsinin rəisi olmuşdur. 125, 433
- Lordlar Palatası: Britaniya Parlamentinin yuxarı palatası. 486
- Lou, Bonar [Bonar Law; 1858-1923]: Britaniyanın siyasi xadimi. 1916-1921-ci illərdə Mühafizəkarlar Partiyasının lideri olmuş, 1922-1923-cü illərdə Britaniyanın Baş naziri vəzifəsini tutmuşdur. 445, 501
- Lourens, Devid [David Lawrence; 1888-1973]: Amerikalı jurnalist; “Evening post” (Nyu-York) qəzetinin Vaşinqton müxbiri olmuşdur. 312
- Luçinski: Azərbaycan Cümhuriyyəti Ərzaq Nazirliyi dəftərxanasının müdiri olmuşdur. 24
- Lüksemburq 105, 350, 296, 443, 456, 510, 511
- Lüksemburq Hökuməti 105
Lüksemburq Parlamenti 105
Lüksemburq, Roza [Rosa Luxemburg; 1871-1919]: Almaniyanın polyak əsilli filosofu, iqtisadçısı və publisisti; marksizm nəzəriyyəçisi. 444
- Lvov 221
Lyapina, Zoya 480
Lyej [Liège]: Belçikanın şərqində şəhər. 462
- Lyok: Rusiyada, Perm diyarının Kişertsk rayonu ərazisində çay. 371
- M. C.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan. 82
- M. H.: bax. Zeynallı, Hənəfi.
M. Hənəfi: bax. Zeynallı, Hənəfi.
M. S. (yaxud Mim. Sad.): bax. Aran, Məhəmməd Sadiq.

Maarif naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 1, 2, 15, 20, 25, 31, 37, 74, 75, 80, 94, 113, 177, 203, 204, 216, 220, 369, 437

Maarif naziri (Ermənistan) 214

Maarif naziri (Gürcüstan) 363

Maarif naziri (İdil-Ural Ştatı) 465

Maarif Nazirliyi (Almaniya) 227

Maarif Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 5, 15, 25, 37, 46, 80, 101, 102, 112, 113, 130, 177, 187, 194, 203, 204, 220, 238, 254, 341, 359, 437, 509

Maarif Nazirliyi (İdil-Ural Ştatı) 464

Maarif Nazirliyi (Türkiyə) 530

Maas [Meuse]: Fransa, Belçika və Niderland ərazisindən keçən çay. 68, 265, 266

Maastrixt [Maastricht]: Niderlandın cənub-şərqində, Niderland, Almaniya və Belçika sərhədlərinin kəsişmə nöqtəsinə yaxın şəhər. 265, 462

Mabel: Avropada qala. 266

Macar, macarlar 69, 116, 178, 244, 260, 269, 487

Macarıstan 69, 108, 178, 260, 420, 462

Macarıstan Demokratik Respublikası (Birinci Macar Respublikası) 444, 457

Macarıstan Hökuməti 70, 421

Macarıstan Milli Şurası 178

Maçavariani, Tereza Nikolayevna: Azərbaycan Cümhuriyyəti Sosial Təminat Nazirliyinin mərkəzi anbarında işləmişdir. 499

Mahaçqala: bax. Petrovsk.

Mahmud II (1785-1839): Osmanlı sultanı; 1808-1839-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 127

Mahmud Allahverdi oğlu: Qazaxın Dağ Kəsəmən kəndinin sakini. 139

Mahmud bəy 143

Mahmud əfəndi: Göyçay qazısı. 150

Mahmudov, Abbasəli: Ərəş qəzasında

meşəbəyi olmuşdur. 47

Maxaradze, Gerasim Fomiç (1881-1937): Gürcüstanın siyasi xadimi. Rusiya imperiyası II Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Sosial-demokrat idi. Qafqazın bir sıra yerlərində, o cümlədən Bakıda inqilabi fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. Gürcüstan Parlamentinin və Gürcüstan Təsisçilər Məclisinin üzvü idi. Gürcüstan Respublikasının Daxili İşlər nazirinin müavini, Gürcüstanın Ermənistandakı səlahiyyətli səfiri və Sovet Rusiyasındakı səlahiyyətli nümayəndəsi vəzifələrini tutmuşdur. 1937-ci ildə güllələnmişdir. 386

Mailov teatri: Bakıda teatr; indiki Opera və Balet Teatri. 24, 39, 112, 127, 134, 148, 235, 264, 274, 278, 282, 341, 361, 385

Makaşvili: bax. Makayev.

Makayev, Avel Qavriloviç (yaxud Makaşvili; 1860-1920): Rusiyanın, Gürcüstanın və Azərbaycanın hərbi xadimi; general-mayor. Gürcü zadəganları nəslinə mənsub idi. Birinci Dünya müharibəsində rus ordusunun zabiti kimi iştirak etmiş, Oktyabr inqilabından sonra istefaya çıxmışdır. 1918-ci ildən Gürcüstan ordusunda xidmət etməyə başlamış, 1919-cu ilin avqust ayından Azərbaycan Cümhuriyyətinin ordusunda xidmətə qəbul edilmişdir. 201

Makedoniya 246

Makenzen, Avqust fon [August von Mackensen; 1849-1945]: Almaniyanın hərbi xadimi; general-feldmarşal. Birinci Dünya müharibəsinin əvvəllərində şərq cəbhəsində Ruslara qarşı döyüşmüşdür. 1915-ci ildə alman, Avstriya-Macarıstan və bolqar ordularından ibarət Makenzen Ordular Qrupunun baş komandanı kimi serblərlə, 1916-cı ildə alman, bolqar və

türk əsgərlərindən ibarət ordunun komandanı kimi ruminlarla mübarizə aparmışdır. 421

Makinski, Teymur bəy (1874-?): Azərbaycanın dövlət xadimi. Zaqafqaziya Seyminin Müsəlman fraksiyasının, Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Bir müddət Ədliyyə naziri vəzifəsini tutmuş, daha sonra Ermənistan Hökuməti yanında Azərbaycanın diplomatik nümayəndəsi təyin edilmişdir. 134, 177

Maksimov, Nikolay Lavrentyevič (1880-1961): Rusiya və Ukraynanın hərbi xadimi. Rusiya-Yaponiya müharibəsində və Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. 1918-ci ildə Ukrayna dövlətinin Hərbi Donanma Nazirliyində xidmətə başlamış, nazir müavini olmuş, 1918-ci ilin may-noyabr aylarında nazirin səlahiyyətlərini icra etmişdir. 69

Maqsudi, Sədri (1878-1957): Tatar əsilli hüquqşünas, ictimai-siyasi xadim. Rusiya İkinci və Üçüncü Dövlət Dumasının üzvü, İdil-Ural Ştatı Milli İdarəsinin sədri olmuşdur. Kazan və Ufa quberniyalarının bolşeviklər tərəfindən işğalından sonra Finlandiyaya, orada Türkiyəyə getmiş və ömrünün axırına qədər bu ölkədə yaşamışdır. Türkiyədə soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “Arsal” soyadını qəbul etmişdir. 464, 465

Maqsudov, Sədrəddin: bax. Maqsudi, Sədri.

Malakan (Qaryagin) 4

Malakan bağı (Bakı) 19, 40, 63, 172, 194, 216, 236, 259, 281, 322, 344, 366, 387, 409, 433, 455

Malakanlar: xristianlığın kilsə iyerarxiyasını qəbul etməyən malakanlıq sektasına mənsub ruslar. 127, 524

Malakanski: Bakıda küçə, indiki Xaqani küçəsi. 127, 537

Malay: Azərbaycanın Ağdaş rayonu ərazisində kənd və dəmiryolu stansiyası. 23, 36

Malı Krepostnovi: bax. Kiçik Qala.

Malinov, Aleksandr (1867-1938): Bolqarıstanın siyasi xadimi. Kiyevdə hüquq təhsili almışdır. 29 yanvar 1908 – 29 mart 1911, 21 iyun – 28 noyabr 1918 və 29 iyun – 12 oktyabr 1931-ci illərdə Bolqarıstanın Baş naziri olmuşdur. 55, 64.

Maliyyə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 15, 80, 101, 182, 183, 276, 277, 391, 392, 480, 492

Maliyyə naziri (Dağlılar Respublikası) 302, 397

Maliyyə naziri (Ermənistan) 217

Maliyyə naziri (İdil-Ural Ştatı) 464

Maliyyə Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 15, 29, 124, 125, 341, 391, 392, 479, 480, 488, 491, 496, 497

Maliyyə Nazirliyi (Gürcüstan) 102

Maliyyə Nazirliyi (İdil-Ural Ştatı) 464

Malyantoviç, Pavel Nikolayevič (1869-1940): Rusiyanın siyasi xadimi, Müvəqqəti Hökumət dövründə Ədliyyə naziri olmuşdur. 1937-ci ildə həbs edilmiş və 1940-cı ildə güllələnmişdir. 408

Mamurətüləziz: Osmanlı imperiyasının bir vilayəti. 367

Manandyan, Yakov Hamazaspoviç (1873-1952): Erməni tarixçisi. Yena (Almaniya), Sankt-Peterburq və Tartu universitetlərində təhsil almışdır. Zaqafqaziyanın müxtəlif yerlərində məktəb, seminariya və gimnaziyalarda müəllimlik etmişdir. Cümhuriyyətdən əvvəl və Cümhuriyyət dövründə Bakı-da vəkil köməkçisi və vəkil işləmişdir. Daha sonra İrəvan Dövlət Universitetində dərs demiş, Ermənistan SSR və SSRİ Elmlər

Akademiylarının akademiki olmuşdur. Erməni tarixi haqqında əsərləri var. 489

Manatov, Şərif (1887-1936): Başqırd ictimai-siyasi xadimi; Başqırd Mərkəzi Şurasının sədri olmuşdur. 1918-ci ildən bolşeviklərə qoşulmuş, Türkiyə Kommunist Partiyasının qurulmasına yardım etmək məqsədi ilə bu ölkəyə ezam edilmişdir. 464

“Mançester”: qəzet. 397

Manqlisi: Gürcüstanın Tetrtskaro bələdiyyəsinin sərhədləri daxilində kurort qəsəbəsi. 386

Mantaşev karvansarası (Tiflis) 199

Manuylov, Konstantin Aleksandro-viç: Bakı nahiyyə məhkəməsinin üzvü olmuşdur.

Mariinski: Bakıda küçə; indiki Rəsul Rza küçəsi. 1, 19, 23, 39, 40, 41, 45, 62, 63, 67, 85, 90, 106, 107, 129, 146, 151, 171, 193, 236, 259, 281, 323, 345, 365, 387, 410, 434, 455, 476, 495, 518, 539

Mariinski qız gimnaziyası: Bakıda qız məktəbi. 17, 25, 102, 113, 437

Markoviç, Mariya Konstantinovna: Bakıda fəaliyyət göstərmiş mama-feldşer. 85, 107, 151, 172, 237, 260, 323, 365, 411, 456, 496, 539

Markovski, Viktor 479

Marqiloman, Aleksandru [Alexandru Marghiloman; 1854-1925]: Rumıniyanın dövlət xadimi. Müxtəlif vaxtlarda Ədliyyə, Kənd Təsərrüfatı, Maliyyə, Daxili İşlər, Xarici İşlər naziri vəzifələrini tutmuşdur. 1918-ci ilin mart-oktyabr aylarında Rumıniyanın Baş naziri olmuşdur. 353

Marna [Marne]: Fransanın şimal-şərqində departament. 104

Marstal [Marstal]: Danimarkanın cənubunda liman şəhəri. 243

Marşall, Uilyam [William Marshall; 1865-1939]: Britaniya ordusu generalı.

Birinci Dünya müharibəsində Britaniyanın İkiçayarasındaki ordularının komandanı olmuşdur. 420

Mart hadisələri: bax. Mart soyqırımı.

Mart soyqırımı: Birləşmiş bolşevik-daşnak qüvvələrinin Bakıda türk-müsəlman əhaliyə qarşı törətdikləri soyqırımı. Rəsmi məlumatlara görə, Mart soyqırımında Bakıda 12 mindən çox azərbaycanlı qətlə yetirilmişdir. Ümum-milliləşmə lider Heydər Əliyevin 26 mart 1998-ci il tarixli fərmanı ilə 31 mart Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü elan olunmuşdur. 34, 192, 275, 364

Martikyan, Voskan (yaxud Oskan Mardikyan; 1867-1947): Erməni əsilli Osmanlı siyasi xadimi. Osmanlı dövlətinin Poçt və Teleqraf naziri olmuşdur. 13

Martinovskaya: Şəki ali-ibtidai məktəbinin müəlliməsi olmuşdur. 2

Masarik 330

Maşağa: Bakı ətrafında kənd; hal-hazırda şəhər tipli qəsəbə. 491

Matulyi [Matulji]: Xorvatiyada, Adriatik dənizi sahilində yaşayış məntəqəsi. 446

Maturin, Mahmud 234

Matuzova, M. A.: Azərbaycan Cümhuriyyəti Səhiyyə Nazirliyində baş mühəsib olmuşdur. 369

Mavərayi-Xəzər müstəhlikini kooperasiya cəmiyyəti: bax. “Kooperasiya” Xəzəryanı İstehlak Cəmiyyətləri İttifaqı.

Mayns [Mainz]: Almaniyada, Reyn [Rhine] çayı sahilində şəhər. 350

Mazımçay: Azərbaycanın Balakən rayonu ərazisində kənd. 125, 131

Maznişvili, Georgi İvanoviç (1872-1937): Gürcüstanın hərbi xadimi, general. Abxaziyanın, daha sonra Tiflisin general-qubernatoru olmuş, Ermənistanla müharibədə Gürcüstan qoşunlarının baş

komandanı təyin edilmişdir. Gürcüstan Respublikasının süqutundan sonra həbs edilmiş, mühacirətə getmiş, ancaq yenidən vətəninə qayıtmış və 1937-ci ildə güllələnmişdir. 198, 368, 490

Mazniyev, Georgi İvanoviç: bax. Mazniaşvili, Georgi İvanoviç.

Mehdiyev, Miryaqub (1891-1949): Azərbaycanın dövlət xadimi. Bakı Şəhər Bələdiyyəsi sədrinin müavini, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü, Azərbaycanın Paris Sülh Konfransına göndərdiyi nümayəndə heyətinin üzvü olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmış, İstanbulda ölmüşdür. 335, 345

Mehdiyev, Zəki 279

Mehdiyevin evi: Bakıda, Naberejni küçəsində (indiki Neftçilər prospektində) mülk. 172, 216, 258, 322, 366, 409, 455, 494, 538

Mehmandarov, Səməd bəy (1856-1931): Azərbaycanın hərbi xadimi. Peterburqda hərbi məktəb bitirmiş, Çar Rusiyası ordusunda xidmət etmiş, Rusiya-Yaponiya müharibəsində göstərdiyi şücaətlərə görə mükafatlandırılmış, Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. 1917-ci ilin fevral inqilabından sonra Rusiya ordusundan istefa vermişdir. Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanın Hərbi naziri olmuş, ordu quruculuğu sahəsində böyük işlər görmüşdür. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən həbs edilmiş, azadlığa çıxdıqdan sonra müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 123, 286

Mejevov okruqu (Bakı) 47

Melçarski: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 20, 63, 106, 173, 236, 259, 323, 364, 410

Melkumyans, L.: Bakıda fəaliyyət

göstərmiş həkim. 172, 194, 216, 236, 259, 281, 322, 344, 366, 387, 409, 433, 455

“Menabdi” cəmiyyəti 223

Menşikov, Mixail Osipoviç (1859-1918): Rusiyalı jurnalist və ictimai xadim. “Sovet hakimiyyətinə tabe olmadığı” üçün bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 372 Merxelev 452, 453

Merkuryevski küçəsi: Bakı şəhərinin mərkəzində, indiki Zərifə Əliyeva küçəsinin köhnə adı. Keçmişdə Merkuryevski – Zubovski – Şaumyan küçəsi adlarını daşımışdır. 39, 146, 333, 474, 476, 493, 494, 534, 538

Mesopotamiya: bax. İkiçayarası.

“Metropol”: Bakıda mehmanxana; indiki Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin binası. 228, 452

Mets [Metz]: Fransanın şimal-şərqində, tarixi Lotaringiya rayonunda şəhər. 117, 267, 393, 444, 445

“Meve”: gəmi. 300

Meurer, Hüqo [Hugo Meurer; 1869-1960]: Almaniya donanmasının vitse-admiralı. 222

Məcrid: bax. Əbdülməcrid.

Məclisi-Məbusan (Azərbaycan) 177, 182, 231, 232, 239, 247, 261, 272, 273, 286, 287, 297, 298, 306, 307, 416, 418, 420, 432, 435, 499, 515, 523, 535, 537

Məclisi-Məbusan (Türkiyə) 91, 424, 533, 540

Məclisi-Müəssisan (Azərbaycan) 56, 94, 125, 138, 154, 155, 177, 182, 231, 232, 248, 249, 286, 290, 294, 307, 327, 417, 419, 435, 460, 499, 522

Məclisi-Müəssisan (Gürcüstan) 150

Məclisi-Müəssisan (Rusiya) 122, 123

Mədən Suları (Mineralniye Vodi): Rusiyanın cənubunda, Stavropol diyarında şəhər. 442

Mədənələr dairəsi (Bakı) 275

Mədrəseyi-Ruhaniyyə: Gəncədə mövcud olmuş məktəb. 432

Məğfurə xanım (yaxud Mariya Frol-ovna Yermakova; 1901-1982): Azərbaycan teatr səhnəsinin ilk aktrisalarından biri olmuşdur. Əsl adı “Mariya” olsa da, səhnədə “Məğfurə” adıyla çıxış etmişdir. 342

Məhəmməd Fəthi bəy: Bakının Qafqaz İslam Ordusu tərəfindən xilas edilməsindən sonra bir müddət Bakı valisi (qubernatoru) olmuş Türk Ordusu zabiti. 15, 369

Məhəmməd Məşhədi Hüseyn oğlu: bax. Səfa.

Məhəmməd Necati Fazil 279

Məhəmməd Rəşid: İsmail qalasının komandanı (XVIII əsr). 143, 152

Məhəmməd Sadiq: bax. Aran, Məhəmməd Sadiq.

Məhəmmədbəyli, Hüseyn Rza (yaxud Hüseynağa Məmmədbəyli, Hüseynağa Məmmədbəyov): jurnalist; “Azərbaycan” qəzetinin əməkdaşı olmuşdur. 278, 283, 343, 346, 361

Məhəmmədbəyov, Heybətqulu (yaxud Heybətqulu Məhəmmədbəyli; Məmmədbəyov; 1888-1937): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 1919-cu ilin dekabrından 1920-ci ilin aprel ayına qədər Dövlət Nəzarəti naziri vəzifəsini tutmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən həbs edilmiş və güllələnmişdir. 420

Məhəmmədbəyova, Məsumə: Bakıda müəllimə olmuşdur. 437

Məhəmmədəli Əli oğlu 126

Məhəmmədəli şah Qacar (1872-1925): Qacarlar sülaləsindən İran şahı; 1907-1909-cu illərdə hakimiyyətdə

olmuşdur. 160, 174

Məhəmmədi: Bakı ətrafında kənd. 491

Məhəmmədli: Bakı ətrafında kənd; bax. Məhəmmədi.

Məhəmmədov, Səfər Kərbəlayı Hüseyn oğlu 325

Məhəmmədyusif Cəfərov küçəsi: bax. Pozenovski küçəsi.

Məhəmmədzadə, Əbdülvahab: bax. Yurdsevər, Əbdülvahab Məmmədzadə.

Məhərrəmov, Məhəmməd (1895-1982): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Moskva Universitetində təhsil almışdır. Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Parlamentinin üzvü, Paris Sülh Konfransına göndərilən nümayəndə heyətinin müşaviri olmuşdur. Aprel işğalından sonra mühacirətdə qalmışdır. 420

Məhməd II (Fateh; 1432-1481): Osmanlı sultanı. 1444-1446 və 1451-1481-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. İstanbulu fəth etdiyi üçün “Fa-teh” adıyla tanınmışdır. 489, 496

Məhməd V (1844-1918): Osmanlı sultanı Məhməd Rəşad. Sultan Əbdülməcidin oğlu idi. 1909-1918-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 230

Məhməd VI (1861-1926): Osmanlı İmperiyasının sonuncu sultanı Məhməd Vəhidəddin. Sultan Əbdülməcidin oğlu idi. 3 iyul 1918-ci ildə Osmanlı sultanı olmuş, Türkiyə Böyük Millət Məclisi-nin monarxiyanı ləğv etdiyi 1 noyabr 1922-ci il tarixinə qədər hakimiyyətdə qalmışdır. Mühacirətdə ölmüşdür. 86, 230, 239, 399

Məhməd Əmin (Soyadı qanunundan sonra “Yurdaqul” soyadını qəbul etmişdir; 1869-1944): Osmanlı Məclisi-Məbusanının və Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdur. 12, 53

Məhməd Nabi bəy (Mənəmənizadə;

1868-1924): Türkiyənin diplomatı və dövlət xadimi. Bir sıra ölkələrdə səfir kimi ölkəsini təmsil etmişdir. 1918-ci ildə qısa müddətə Türkiyənin Xarici İşlər naziri olmuşdur. 91

Məhməd Nazim bəy: Bakının komendantı. Bax. Nazim bəy.

Məhməd Nazim bəy: Türkiyənin Maarif naziri. Bax. Doktor Nazim bəy.

Məhməd Rauf 10

Məlik-Qaragözov: Ermənistan Respublikası Xarici İşlər nazirinin müavini olmuşdur. 214, 217

Məlik-Malayans 223

Məlik-Yeqanov, Cavad bəy (1878-1937): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 1919-cu ilin avqustundan 1920-ci ilin aprel ayına qədər Lənkəranın general-qubernatoru olmuşdur. 1930-cu ildə Sovet rejimi tərəfindən həbs edilmiş, 1937-ci ildə güllələnmişdir. 420

Məlikaslanov, Xudadad bəy (1879-1935): Azərbaycanın dövlət xadimi. Peterburqda mühəndislik təhsili almışdır. Zaqafqaziya Seyminin, Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətində Nəqliyyat və Rabitə naziri, Poçt və Teleqraf naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra da bir sıra vəzifələrdə işləmişdir. Repressiyaya məruz qalmış və həbs düşərgəsində vəfat etmişdir. 276, 341, 346

Məliklər: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

Məlikov, Rza: Bakı sakini. 279

Məlikov, Sadiq: Bakı sakini. 279

Məlikova, Qəribsultan (1896-1967):

Azərbaycanın maarif xadimi. Həsən bəy Zərdabının qızı. 2

Məmməd İsmayıl oğlu: Bakıda qarət üstündə cərimələnmişdir. 16

Məmmədrəsul Ağarza oğlu: Zabratda, Volçkinski küçədə çörək dükkanı olmuşdur. 474, 493

Mənəmənizadə: bax. Məhməd Nabi bəy.

Mənzil Müfəttişliyi: bax. Mərkəzi Ev Komitəsi.

Mərdəkan 491

Mərgilan: Özbəkistanın Fərqanə vilayətində şəhər. Fərqanə vadisinin ən qədim şəhərlərindən biridir. 75, 86

Mərkəzi Dövlətlər (yaxud Mərkəzi Hökumətlər): Birinci Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan İttifaq Dövlətləri (Almaniya, Avstriya-Macaristan, Osmanlı İmperiyası, Bolqarıstan). 55, 70, 71, 92, 135, 167, 229, 305, 338, 339, 350, 397, 423, 469, 486

Mərkəzi Ev Komitəsi (Bakı) 39, 40, 58, 59, 60, 62, 81, 85, 106, 146, 147, 211, 234, 236, 385, 408, 452, 525

Mərkəzi Hökumətlər: bax. Mərkəzi Dövlətlər.

Mərkəzi Kaspı donanması: bax. Sentrokaspi donanması.

Mərkəzi Kaspı Hökuməti: bax. Sentrokaspi Hökuməti.

Mərkəzi küçə: Binəqədidə küçə. 215

Mərmərə dənizi 156

Mərv 461

Məşədiyevin karvansarası (Quba meydanında) 219

Məşrutyyəət dövrü: Türkiyədə konstitusiyalı monarxiya dövrü. 1876-cı ildə başlamış, 1922-ci ildə sona çatmışdır. 11, 12, 21, 382

Məzəhib Nazirliyi: bax. Dini Etiqad Nazirliyi.

Məzahib və Müavinət Nazirliyi: bax. Dini Etiqad və Sosial Təminat Nazirliyi.

Mxitarist məktəbi: Türkiyənin İzmir şəhərində mövcud olmuş erməni məktəbi. 10

Midilli: Egey dənizində ada; hal-hazırda Yunanıstana məxsusdur. 9, 70

Mixaylovski xəstəxanası (Bakı) 452

Mixerev 170

Mikayıl, Usta oğlu: Gəncə sakini. 301

Mikayıl, Vəli: Bakı sakini. 133

Milan 906

Millətlər Cəmiyyəti: bax. Millətlər İttifaqı.

Millətlər İttifaqı [yaxud Millətlər Cəmiyyəti; Cəmiyyəti-Əqvam; League of Nations]: Birinci Dünya müharibəsinin başa çatmasını rəsmiləşdirən Versal Sülh Müqaviləsi əsasında yaradılan beynəlxalq qurum. 1920-ci ildə yaradılmış, 1946-cı ilə qədər mövcud olmuşdur. 6, 55, 60, 140, 141, 289, 308, 311, 316, 331, 333, 425, 427, 481, 486, 502, 522, 523, 534

Milli İdarə: İdil-Ural Ştatı hökuməti; bax. İdil-Ural Ştatı.

Milli Liberal Partiya (Almaniya) [Nationalliberale Partei]: Almaniya 1867-1918-ci illərdə mövcud olmuş siyasi partiya. 412

Milyukov, Pavel Nikolayeviç (1859-1943): Rusiya siyasi xadimi, eyni zamanda tarixçi və publisist. Konstitusion-Demokratik Partiyasının (Kadetlər partiyası) liderlərindən biri idi. Müvəqqəti Hökumətdə (Rusiya) Xarici İşlər naziri olmuşdur. 165, 356, 482, 506, 507, 508, 520

Milyukovski, Mixail 480

Mim. Sad. (yaxud M. S.): bax. Aran, Məhəmməd Sadiq.

Mineralniye Vodu: bax. Mədən Suları.

Minqreliya: bax. Menqreliya.

Minsk: Belarusun paytaxtı. 484

Mirabdulla: Bakı sakini; Birinci Qanlitəpə küçəsində yaşamışdır. 258, 280

Mirbabayevin evi 228

Mirbax, Vilhelm fon [Wilhelm von Mirbach; 1871-1918]: Alman diplomatı. Almaniyanın Sovet Rusiyasındakı səfiri olmuşdur. Moskvada sol eserlər tərəfindən öldürülmüşdür. 181

Mirkazımov, Seyidəli: Bakı sakini. 234

Mirvahab Seyidağa oğlu: Bakıda oğurluq üstündə tutulmuşdur. 234

Mirzə Cavad xan: İrənin diplomatı və dövlət xadimi. 191

Mirzə İbrahimov küçəsi (Bakı): bax. Armyanski küçəsi.

Mirzə Mehdi xan: Nəriman Nərimanovun “Nadir şah” pyesində surət. 82

Mirzə Məhəmməd Axund oğlu: bax. Axundzadə, Mirzə Məhəmməd.

Mirzə Muxtar: bax. Məhəmmədzadə, Mirzə Muxtar.

Mirzə Nəsrullah: bax. Bahar, Mirzə Nəsrullah.

Mirzəağa Əliyev küçəsi: bax. Çadrovı.

Mirzəağa Hacı oğlu: İrən təbəəsi. 147

Mirzəbekyan: tütün fabriki sahibi. 515

Mirzəbekyan fabriki: Bakıda tütün fabriki. 146

Mirzəcamalov, Hüseyn: Ziraət nazirinin katibi olmuşdur. 370, 469, 510

Mirzəyev, Məşhədi İsmayıl: Bakı sakini. 133

Mirzəyev mədənləri (Sabunçu) 126

Mirzəzadə, Ağahəsən (1891 - 1918): Azərbaycanlı müəllim, yazıçı, dramaturq və jurnalist. Uşaqlar üçün də əsərlər yazmışdır. “Sovqat” qəzetini nəşr etdirmişdir. 396, 380, 388

Mirzəzadə, Qafur Rəşad 369, 381, 388
Misir 104, 210, 426, 474

Mistulov, Əlmurza Aslanbekoviç (1869-1918): Rusiyanın hərbi xadimi, general-mayor. Milliyətcə osetin idi. Rusiya-Yaponiya müharibəsi, Birinci Dünya müharibəsi və Rusiyada Vətəndaş müharibəsinin iştirakçısı olmuşdur. Terek üsyanının (23 iyun-10 dekabr 1918) rəhbərlərindən biri idi. 354

Misurata: Liviyanın şimal-qərbində şəhər; indiki Misrata şəhəri. 366

Mivedçev, İosif 480

Mqeladze 463

Mobit 296

Moböj [Maubeuge]: Fransanın şimalında, Belçika sərhədinə yaxın yerdə kommuna. 243, 296

Moqilyov: Belarusun şərqində şəhər, Moqilyov vilayətinin inzibati mərkəzi. 393, 484

Moiseyeva-Levin, Nadejda Abramovna: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 20, 40, 63, 85, 106, 129, 151, 173, 193, 237, 259, 281, 323, 345, 365, 387, 410, 434, 455

Molla Adil Məhəmməd oğlu: Qarağan kəndi sakini. 107

Mon-Manqart: Mərkəzi Avropada dağ zirvəsi. 446

Mons [Mons]: Belçikanın qərbində, Fransa sərhədinə yaxın yerdə şəhər. 243

Mon-Tarvis: Mərkəzi Avropada dağ zirvəsi. 446

Monteqyo, Edvin Semuel [Edwin Samuel Montagu, 1879-1924]: Britaniyalı siyasətçi. 1917-1922-ci illərdə Hindistan İşləri naziri olmuşdur. 413

Mopassan, Gi de [Guy de Maupassant; 1850-1893]: Fransız şair və yazıçısı; naturalizmin nümayəndəsi. 10

Moraleviç: keşiş. 257

Morqentau, Henri [Henry Morgenthau; 1856-1946]: ABŞ diplomatı. 1913-

1916-cı illərdə ABŞ-ın Osmanlı imperiyasında səfiri olmuşdur. 171

Moskva 61, 83, 84, 85, 103, 106, 128, 129, 137, 158, 181, 182, 197, 216, 227, 246, 274, 299, 309, 371, 372, 394, 437, 448, 461, 463, 465, 507

Moskvalı, moskvalılar 448

Mosul 420

Mozdok 83

Möhsünov, Heydər 433, 454, 476

Mudros sazişi 366

Muğan: Azərbaycanın Hacıqabul rayonu ərazisində qəsəbə və dəmiryolu stansiyası. 23, 36, 42

Muğan bölgəsi: Cavad və Lənkəran qəzalarını əhatə edən bölgə. 83, 451, 536, 540

Muğan düzü 299, 415, 416, 475, 476ü 493, 494

Muğan diktaturası, Muğan ordusu: Azərbaycanın Muğan bölgəsində (Cavad və Lənkəran qəzalarında) Ağ ordu və bolşevik hərbi qüvvələrindən ibarət olan ordu. 536, 540

Muğanlı: Zaqatalanın kəndi. 125, 130, 131

Muxtarovun evi: Bakıda Tarqovı (indiki Nizami) küçəsində mülk. 20, 63, 106, 173, 236, 259, 323, 364, 410

Murman: bax. Murmansk.

Murmansk (yaxud Murman): Rusiyanın şimal-qərbində vilayət və bu vilayətin mərkəzi olan şəhər. 426

Musabəyova, Vəsilə xanım 113

Musazadə, Mirzə Əziz 113

Mustafa II (1664-1703): Osmanlı sultanı. 1695-1703-cü illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 412

Mustafayev, Ağaəli 480

Müəllim Cövdət (Məhməd Cövdət İnançalp; 1883-1935): Türkiyənin maarif xadimi, tədqiqatçı və tarixçisi. 54

Müəllim Naci (1849-1893): Türk şair və yazıçısı; “Lüğəti-Naci” adlı osmanlıca lüğətinin müəllifi. 10, 470

Müftüoğlu, Əhməd Hikmət: bax. Əhməd Hikmət.

“Müqəddəs Nina” qız məktəbi (Bakı) 2, 15, 17, 102, 113, 220, 437, 535, 537

Mülkiyyə məktəbi (Türkiyə) 9

Münhen 51, 265, 266

Mürsəlli: Azərbaycanın İmişli və Sabirabad rayonlarında kənd. 416, 475, 494

“Müsavat” partiyası 200, 247, 261, 273, 298, 364

Müseyyib bəy: bax. Axıcanov, Müseyib bəy.

Müsəlman: bax. İslam.

“Müsəvvər halə”: 1909-1910-cu illərdə İstanbulda nəşr edilən aylıq incəsənət jurnalı. Cəmi 3 nömrəsi çıxmışdır. 404, 529

Müsse, Alfred de [Alfred de Musset; 1810-1857]: Fransız şair və yazıçısı. Romantizmin ən böyük nümayəndələrindən biri kimi qəbul edilir. 9

Müsüslü: Azərbaycanın Ucar rayonu ərazisində kənd və dəmiryolu stansiyası. 23, 36, 42

Mütəllib oğlu Abid Alp: bax. Əmin Abid.

Mütərəqqi Xalq Partiyası (Almaniya) [FVP: Fortschrittliche Volkspartei]: Almaniya 1910-1918-ci illərdə mövcud olmuş sol liberal görüşlü burjuademokratik partiyası. 396, 412

Müttəfiq Şura (Almaniya imperiyası): bax. Bundesrat (Almaniya imperiyası).

Müvəqqəti Estlər Hökuməti: bax. Estoniya Müvəqqəti Hökuməti.

Müzəffəri: bax. Müzəffəriyyə.

Müzəffəriyyə (yaxud Müzəffəri): XIX əsrin axırlarında Təbrizdə açılan

Müzəffəriyyə mədrəsəsi nümunəsində Aşqabadda açılan mədrəsə. 190

“N. F. P.”: bax. “Noye fraye pres”.

“N. İ.”: bax. “Nijeqorodskie izves-tiya”.

“N. R. K.”: qəzet; bax. “Nive Rotterdamşe kurant”.

“N. T.”: bax. “Nyu-York Tayms”.

N. Y.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. Bax. Yusifbəyli, Nəsim bəy.

Naberejni küçəsi: Bakıda küçə; indiki Neftçilər prospekti. 172, 216, 258, 322, 366, 409, 455, 494, 538

Nabi (şair) 10

Nabi bəy: bax. Məhməd Nabi bəy.

Nacarov: Sentrokaspi Hökuməti İcraiyyə Komitəsinin üzvü olmuşdur. 384

Nadir şah: Nəriman Nərimanovun “Nadir şah” pyesində surət. 82

“Nadir şah Əfşar”: Nəriman Nərimanovun pyesi. 24, 39, 82

Naftluqi (yaxud Navtluqi): Tiflis şəhərində dəmiryolu stansiyası. 198, 362

Nağıyev, Tağı: Bakı sakini. 133

Nağızadə, Ələkbər 279

Naxçıvan 255, 282

Naxçıvan uyezdi 189

Namiq Kamal (1840-1888): Türk şair, dramaturq və ictimai xadimi. “Hürriyyət şairi” kimi tanınmışdır. Türk ədəbiyyatı və siyasi mühiti üzərində böyük təsirə malik olmuşdur. 9, 10, 11, 52, 235, 282

Namur 483

“Namus”: Namiq Kamalın “Akif bəy” dramı Azərbaycanda “Namus” adıyla səhnəyə qoyulmuşdur. Bax. “Akif bəy”.

Nansi [Nancy]: Fransanın şərqiində şəhər və kommuna. 445

Napoleon I (1769-1821): 18 may 1804 – 6 aprel 1814 və 20 mart – 22 iyun 1815 tarixlərində Fransa imperatoru. 76

Nardaran: Bakı ətrafında kənd. 491

Nargin adası: Xəzər dənizində, Bakı

buxtasının cənubunda ada; indiki Böyük Zirə adası. 59, 145

Nasits: bax. Naşiçe.

Naşiçe [Naşice]: Xorvatiyanın şərqində şəhər. 69

“Natsional” mehmanxanası: Bakıda, Olqinski (indiki Məhəmməd Əmin Rəsulzadə) küçəsində yerləşən mehmanxana. 491

Nauen [Nauen]: Almaniyanın şərqində şəhər; burada 1906-cı ildə istifadəyə verilən radioötürücü qurğu, dünyanın ilk radioötürücüsü sayılır. 502

Navahı: Azərbaycanın Hacıqabul rayonu ərazisində qəsəbə və dəmiryolu stansiyası. 23, 36

Navtluqi: bax. Naftluqi.

Nazim bəy (Məhməd Nazim bəy; 1886-1921): Türkiyənin hərbi xadimi. İstanbul, Bursa və Ankarada hərbi məktəblərdə təhsil almışdır. Rumini-yada xidmət etmişdir. Qafqaz İslam Ordusunun Bakını xilas etməsindən sonra Bakı şəhərinin komendantı olmuşdur. Anadoluya qayıtdıqdan sonra Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmiş, cəbhədə şəhid olmuşdur. 31, 74, 75, 76, 95

Neftçilər İttifaqının xəstəxanası (Bakı) 212, 215

Nerçinsk: Rusiyanın cənub-şərqində, Zabaykalsk diyarında şəhər. 462

Nəcəfov, Xəlil: Lənkəran sakini. 300

Nədim, Əhməd (? - 1730): Türk divan şairi. Ədəbiyyatda öz üslubunu yaratmış, incə ruhlu qəzəlləri ilə məşhur olmuşdur. Şeirələrində İstanbulu vəsf etdiyi üçün “İstanbul şairi” kimi tanınmışdır. Türk ədəbiyyatının ən böyük şairlərindən biri olaraq qəbul edilir. 10

Nəfi, Ömər (? - 1635): Türk divan şairi, xüsusilə qəsidələri və həcvləriylə məşhur olmuş, həcvləri üzündən edam edilmişdir.

Türk ədəbiyyatının ən böyük şairlərindən biri olaraq qəbul edilir. 10

Nəqliyyat və Rabitə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 15, 16, 276, 277, 346

Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 36, 170, 174, 228, 231, 451, 452

Nərimankənd: bax. Nikolayevka.

Nərimanov, Nəriman (1870-1925): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi və dövlət adamı; eyni zamanda yazıçı, publisist və həkim. 82

Nərimanovka: bax. Nikolayevka.

Nəsirov, Fətulla: Bakıda papaqçı olmuşdur. 16

Nəzərləyev: Şamaxı sakini. 127

Nigar binti-Osman: bax. Nigar xanım.

Nigar xanım (Nigar binti-Osman; 1856-1918): türk şairəsi. 403

Nigar Rəfibəyli küçəsi (Bakı): bax. Kolyubakin küçəsi.

Nijni Kladbışinski: Bakıda küçə; indiki Mehdi Hüseyn küçəsi. 85, 107, 151, 172, 237, 260, 323, 365, 411, 456, 496, 539

Nijni Priyutski: bax. Aşağı Priyut küçəsi.

Nijni Təzəpirski: bax. Təzəpir.

Nikolay II (1868-1918): Rusiya imperatoru; 1894-1917-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdür. 83, 144, 159, 185, 190, 206, 232, 253, 254, 316, 450, 464, 465, 470, 523

Nikolay küçəsi: bax. Nikolayevski.

Nikolayev: Ukraynanın cənubunda, Dnepr limanına tökülən Cənubi Buq çayının mənsəbində, Qara dəniz sahilindən 65 km içəridə yerləşən şəhər. 62, 371

Nikolayev: Ufa Hökumətinin üzvü olmuşdür. 123

Nikolayevka: Azərbaycanın Biləsuvar rayonu ərazisində kənd. Sovet dövründə

Nərimanovka, 1991-ci ildən Nərimankənd adlanır. 189

Nikolayevka: Rusiyada bu adda çox sayda kənd və xutor var. 371

Nikolayevski: Bakıda küçə; indiki İstiqlaliyyət küçəsi. 19, 40, 105, 129, 147, 171, 215, 235, 318

Nikolayevski: Rusiyada qəsəbə; Perm diyarının Çernuşinsk rayonu ərazisindədir. 371

Nikultsev: Həştərxanda Hərbi Qeydiyyat Şöbəsinin müdiri olmuşdur. 426

Nizami Gəncəvi (1141-1209): Dahi Azərbaycan şairi. 336, 345.

“Nobel” istehlak cəmiyyəti: Bakıda, Nobel ailəsinə məxsus istehlak cəmiyyəti. 474, 492

Nobel Qardaşları şirkətinin mülkü: Suraxanıda mülk. 215

“Nordkampf”: almandilli qəzet. 309

Norveç 18, 351, 426, 506

Novxanı 491

Novikov 408

Novqorod-Seversk: Ukraynanın Çerniqov vilayətinin şimal-şərqində rayon. 103

Novo-Bayəzid: bax. Yeni Bayəzid.

Novoxopyorsk: Rusiyada şəhər; Voronej vilayəti Novoxopyorsk rayonunun inzibati mərkəzi. 371

Novorossiysk: Rusiya Federasiyasının Krasnodar diyarında, Qara dəniz sahilindəki Tsemesk buxtasında liman şəhəri. Qara dənizin ən böyük limanlarından biridir. 143, 441

Novo-Sanaki (yaxud Novo-Senaki): bax. Sanaki (yaxud Senaki).

Novo-Saratov: Azərbaycanın Gədəbəy rayonu ərazisində indiki Novosaratovka kəndi. 184

Novosaratovka: bax. Novo-Saratov.

Novoselitsa: Ukraynanın qərbində, Rumıniya sərhədi yaxınlığına yerləşən

şəhər. 295

“Novoye slovo” 421

“Novoye vremya”: 1868-1917-ci illərdə Sankt-Peterburqda rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. 372

Noyştadt [Neustadt]: Avstriya və Almaniya bu adda bir çox yer mövcuddur. 296

Növlütov, Cəmaləddin: Bakıda qarət üstündə cərimələnmişdir. 16

Nuxu: bax. Şəki.

Nurəddin: Gəncəli əsgər. 153

Nuri: İkinci Azərbaycan Diviziyasının ləvazimat rəisi olmuşdur. 220, 242, 264, 279

Nuri paşa (Killigil; 1889-1949): Osmanlı ordusunun general-leyte-nantı. Qafqaz İslam Ordusunun komandanı olmuşdur. 28, 31, 58, 68, 75, 76, 89, 95, 111, 121, 205, 206, 207, 216, 251, 253, 448

Nutsubidze, İlya (1883-?): Gürcüstanın siyasi xadimi. Sosialist İnkilabçılar Partiyasının və Gürcüstan Təsisçilər Məclisinin üzvü olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra Fransada mühacirətdə yaşamışdır. 79

Nümayəndələr palatası (Avstriya-Macaristan): bax. Deputatlar palatası.

Nyu-York: Amerika Birləşmiş Ştatlarının ən böyük şəhərlərindən biri. 51, 60, 312

Oberndorf, Alfred fon [Alfred von Oberndorff; 1870-1963]: Almaniyanın diplomati. Kompən Atəşkəs Müqaviləsini imzalayanlardan biri olmuşdur. 421

“Oborot”: Bakıda, Nikolayevski (indiki İstiqlaliyyət) küçəsində çəkməçi dükanı. 105

Odessa: Ukraynanın cənubunda, Qara dəniz sahilində liman şəhəri. 62, 137, 142, 143, 152, 168, 174, 295, 372, 394, 411,

412

Odessa Tarix və Qədim Əsərlər Cəmiyyəti [Одесское общество истории и древностей]: Rusiyada 1839-1922-ci illərdə fəaliyyət göstərən elmi cəmiyyət. Cənubi Rusiyada tarix tədqiqatları, o cümlədən arxeoloji qazıntılar aparmaq üçün icazə almışdı. Cəmiyyət zəngin muzeyə və kitabxanaya malik olmuşdur. 142, 152

“Odesskiye novosti”: 1884-1920-ci illərdə Odessada rus dilində nəşr olunan gündəlik qəzet. 372

Odessa vilayəti 152

“Oxota” ovçular cəmiyyəti (Bakı) 275

Okinçits 479

Olenskaya, Yeva Nikitiçna (1900-1959): Azərbaycan aktrisası. Qubada doğulmuş, kiçik yaşda ailəsiylə birgə Bakıya köçmüşdür. “Nicat” və “Səfa” truppalarının, “Hacıbəyov qardaşları müdiriyəti” truppasının üzvü olmuşdur. Uzun müddət Milli Dram Teatrının səhnəsində çıxış etmişdir. 1949-cu ildə Azərbaycan SSR Xalq artisti adına layiq görülmüşdür. 342

Olqinski: Bakıda küçə. Rusiya imperatoru I Nikolayın oğlu və Qafqaz canişini olan Böyük knyaz Mixail Nikolayeviçin arvadı Böyük knyaginya Olqa Fyodorovnanın şərəfinə əvvəlcə “Velikoknyajevski”, sonra “Olqinski” adlanmışdır. Sovet dövründə (1920-ci ildən etibarən) 26 Bakı komissarlarından Capadizenin adını daşımışdır. Hal-hazırda (1992-ci ildən etibarən) “Məhəmməd Əmin Rəsulzadə küçəsi” adlanır. 20, 40, 63, 85, 106, 129, 151, 173, 193, 237, 259, 281, 323, 333, 345, 365, 387, 410, 434, 455

Omsk Direktoriyası: bax. Ümumrusiya Müvəqqəti Hökuməti.

Oniaşvili, David Yefremoviç (1883-

1937): Gürcüstanın siyasi xadimi, sosial-demokrat. Gürcüstan Parlamentinin və Gürcüstan Təsisçilər Məclisinin üzvü, Kənd Təsərrüfatı naziri olmuşdur. 1937-ci ildə güllələnmişdir. 386

Orenburq: Rusiyanın cənub-qərbində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan şəhər. 137, 320, 371, 415

Orxan Seyfi 54

“Orizon”: Tiflisdə nəşr edilən erməni qəzeti. 18, 200, 201

Orlov 463

Orlovski: Bakıda küçə; indiki Səid Rüstəmov küçəsi.

Ortodoks 2

Oruc: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri; bax. Orucov, Oruc.

Orucov, Qafar: Qusarda meşəbəyi olmuşdur. 47

Orucov, Oruc (1878-1954): Azərbaycanlı publisist və nəşir. “Həqiqət”, “Günəş”, “Yeni Həqiqət” qəzetlərinin nəşiri olmuşdur. 1906-cı ildə qardaşları ilə birgə “Orucov qardaşları” mətbəəsini təsis etmişdir. 15

Oryol: Rusiyanın qərbində şəhər. 246, 463, 486

“Oryol”: sərnəşin gəmisini. 472

Osetin, osetinlər 442

Osinovka: Rusiyada kənd; Udmurtiyanın Qraxovsk rayonu ərazisindədir; tərk edilmişdir. 371

Osman paşa (Kəmaxi): bax. Kəmaxi Hacı Osman paşa.

Osmanlı, Osmanlı Dövləti, Osmanlı İmperiyası, Osmanlılar 9, 11, 58, 64, 65, 72, 77, 86, 94, 108, 119, 127, 142, 152, 156, 188, 192, 193, 205, 209, 210, 233, 239, 247, 248, 251, 252, 348, 360, 366, 367, 374, 401, 412, 448, 467, 496, 524, 529, 530

Osmanlı Hökuməti: bax. Türkiyə

Hökuməti.

Osmanlı Hürriyyətpərvər Avam Firqəsi: Osmanlı imperiyasında siyasi partiya. 1918-ci ildə İstanbulda təsis edilmişdir. 435

Osmanlı türkləri 9, 157, 160

Ovanesyans, N.: Bakıda, Stanislavski (indiki “Azadlıq”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

Oymaq: Azərbaycanın Masallı rayonunda kənd. 301

Ozanyan, Andranik (1865-1927): Erməni hərbiçisi. Daşnaksutyun partiyasının üzvü idi. Başçılıq etdiyi silahlı dəstələr Qarabağda, Zəngəzurdə və Türkiyənin şərqiində dinc əhaliyə qarşı törədilən qırğınlarda xüsusilə fəal iştirak etmişdir. 138, 319

Ömər Seyfəddin 54

Özbəkistan 86

Özdəmiroğlu Osman paşa (1526-1585): Osmanlı imperiyasının dövlət xadimi. Qafqazda qazandığı hərbi müvəffəqiyyətlər səbəbilə “Qafqaz fətəhi” kimi tanınmışdır. 1584-1585-ci illərdə Sədrəzəm (Baş vəzir) olmuşdur. 252

Özdən, Cəlal: bax. Cəlaləddin Muxtar.

Özsevər, Hüseyn Sirət: bax. Hüseyn Sirət.

“P. B.”: (Press-büro); bax. Mətbuat Bürosu.

“P. K.”: bax. “Priazovski kray”.

Padar: Azərbaycanın Hacıqabul rayonu ərazisində kənd və dəmiryolu stansiyası. 23, 36

Paolo Qiskom: Mərkəzi Avropada dağ zirvəsi. 446

Papacanov, Mixail İvanoviç (yaxud Mikael Ovanesoviç Papacanyan; 1869-1929): Erməni ictimai-siyasi xadim, “Daşnaksutyun” partiyasının üzvü idi. Hüquq fakültəsini qurtarmış, bir sıra

yerlərdə (o cümlədən Bakıda) məhkəmə sistemində işləmişdir. Rusiya imperiyasının IV Dövlət Dumasına Bakı, Yelizavetpol və İrəvan quberniyalarından üzv seçilmişdi. Osmanlı, Azərbaycan, Gürcüstan hökumətləriylə bir sıra danışıqlarda iştirak etmiş, Paris Sülh Konfransına göndərilən Ermənistan heyətinin tərkibində yer almışdır. 12, 355

Papacanyan, Mikael: bax. Papacanov, Mixail İvanoviç.

Parapet (Bakı) 62, 106, 107, 130, 151, 172, 215, 237, 258, 260, 280, 322, 323, 365, 384, 410, 411, 456, 466, 495, 539

Parapet meydanı (Bakı): bax. Kolyubakin meydanı.

Paris: Fransanın paytaxtı. 10, 70, 117, 157, 164, 180, 222, 296, 382, 393, 421, 422, 423, 424, 445

Paris Universiteti 41, 62, 107, 151, 172, 215, 260, 323, 365, 411, 455, 483, 495

Parsonaj: Hollandiyada, Zuiderze körfəzində ada. 501

Paşa Fətullah oğlu: İran təbəəsi 212

Paşabəyov, Hüseyn bəy Əbdürrəhman bəy oğlu 479

Pavlov, Semyon 480

Pavlovsk: Rusiyada şəhər; Voronej vilayəti Pavlovsk rayonunun inzibati mərkəzi. 371

Pekin: Çinin paytaxtı. 525

Pepinov, Əhməd 145, 327

Perederey, Mixail Fyodoroviç: Bakıda müəllim olmuşdur. 437

Peremyotni: Rusiyada kənd; Sverdlovsk vilayəti ərazisindədir. 371

Perm: Rusiyanın Avropa hissəsində şəhər. 371, 372

Persidski: Bakıda küçə; indiki Murtuza Muxtarov küçəsi

Peşt (yaxud Peştə): Macarıstanın

paytaxtı Budapeştin şərq hissəsi. Şəhərin digər hissəsi olan Budadan Dunay çayıyla ayrılır. 55, 69, 99, 116, 136, 178, 444, 456, 462, 525

Peştə: bax. Peşt.

Peten, Henri Filipp [Henri Philippe Pétaïn; 1856-1951]: Fransanın hərbi xadimi. 1918-ci ildə marşal rütbəsi almış, 1934-cü ildə Hərbi nazir, 1940-cı ildə Baş nazir olmuş və Fransanın süqutundan sonra, kukla Vişi rejiminin başçısı kimi avtoritar hakimiyyətini 1944-cü ilə qədər davam etdirmişdir. 444

Peterburq 84, 158, 246, 351, 352, 397, 487, 528

Peterburq Ali Ticarət məktəbi: bax. Petroqrاد Kommersiya İnstitutu.

Peterburq Universiteti 142, 479

Petrokov: Polşada şəhər; ölkənin mərkəzi hissəsində yer alır. Hal-hazırda Pyotrkov-Tribunalski adını daşıyır. 146, 152

Petroqrاد: bax. Peterburq.

Petropavlovka: Azərbaycanda, indiki Sabirabad rayonu. 415, 475, 493, 494

Petrov: Sovet Rusiyasının siyasi xadimi. 309

Petrovsk: Dağıstanda, indiki Ma-haçqala şəhərinin köhnə adı. 14, 59, 75, 86, 101, 145, 154, 170, 174, 213, 334, 337, 368, 408, 409, 443, 452, 453, 537

Petrovski meydanı: Bakıda, indiki Muzey Mərkəzinin ərazisində mövcud olmuş meydan. 514

Petti-Fitsmoris, Henri [Henry Petty-Fitzmaurise 5th Marquess of Lansdowne; 1845-1927]: Britaniyanın dövlət xadimi. Kanada (1883-1888) və Hindistan (1888-1894) general-qubernatoru, Britaniyanın Hərbi naziri (1895-1900) və Xarici İşlər naziri (1900-1905) olmuşdur. 260, 261

Pioner küçəsi: bax. Karantinni küçəsi.

Pirsaat 23, 36

Pirşağı 491

Pişnamazzadə, Axund Məhəmməd (1853-1937): din xadimi. Təhsilini Gəncə və Təbrizdə almış, Rusiya əleyhində təbliğatda günahlandırılaraq çar rejimi tərəfindən Türküstanə sürgün edilmişdir. 1909-cu ildə Qafqaz müsəlmanlarının şeyxülislamı olmuş (bu vəzifəyə rəsmi olaraq 1915-ci ildə təsdiq edilmişdir) və 10 dekabr 1918-ci ildə səhhətinə görə öz xahişi ilə azad edilənə qədər vəzifədə qalmışdır. Maarifçilik və xeyriyyəçilik sahəsində də xidmətləri olan Pişnamazzadə 1937-ci ildə Gəncədə vəfat etmişdir. 76

Pitoyev şirkəti (Zabrat) 215

“Piyanə” (jurnal): 1910-1911-ci illərdə İstanbulda nəşr edilən həftəlik elmi və ədəbi jurnal. Cəmi 21 nömrəsi çapdan çıxan jurnalın adı 18-ci nömrədən etibarən dəyişdirilərək “Düşünüyürəm” olmuşdur. 404, 529

Pizombrio: Mərkəzi Avropada yer. 446

Plaxov: Azərbaycan Dəmiryolları İdarəsində yaradılan komissiyanın üzvü olmuşdur. 255

Plesetsk: Rusiyada şəhərliplə qəsəbə; Arxangelsk vilayəti Plesetsk rayonunun inzibati mərkəzi. 371

Poçt və teleqraf məktəbi (Bakı) 29, 228, 229, 238, 379

Poçt və Teleqraf naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 29, 228, 229, 508, 520

Poçt və Teleqraf Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 29, 30, 228, 229, 379

Podolsk: Rusiyanın Moskva vilayətində şəhər. 299

Podskanski, Aleksandr Apolloviç: Voloqda vilayəti sakini; Bakıda həbs edilmişdir. 299

Podşibyakin, Mixail Floroviç (1883-

1963): Litvada anadan olmuş, Peterburq Universitetinin Tarix-Filoloji və Hüquq fakültələrini bitirmişdir. Bakı məktəblərində işləmiş, mətbuatda çıxış etmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Azərbaycanı tərk etmişdir. 335

Polis Müfəttişi-ümumisi: bax. Baş Polis müfəttişi.

Politexnik məktəbi (Bakı) 102

“Politiken” [Politiken]: 1916-1940-cı illərdə Stokholmda nəşr edilən qəzet; İsveç kommunistlərinin orqanı idi. 503

Polşa (yaxud Lehistan) 18, 19, 55, 353, 395, 405

Polşa Hökuməti 18, 354

Polşa Seymi 353

Poltava 394

Polyak, polyaklar 221, 353, 354, 385, 500

Polyak dili, polyakca 418, 419

Popondopullo, F.: Bakıda, Krasnokrestovski (indiki “Şeyx Şamil”) küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 40, 474, 493

Popov, Aleksandr Nikolayeviç: Bakıda müəllim olmuşdur. 437

Popovka: Rusiyada xutor; Volqoqrad vilayətinin Kamışinsk rayonu ərazisindədir. 371

Poroxovoy: Bakıda küçə; indiki Qarabağ küçəsi. 474, 493

Port: bax. Bakı Dəniz Ticarət Limanı.

Port-Petrovsk: bax. Petrovsk.

Portəgiz: bax. Portuqaliya.

Portuqaliya 166

Potapov: Bakıdakı rus zabitlərindən olmuşdur. 68

Poti 62, 149, 168, 214, 341, 386, 405

Povorinsk (yaxud Povorino): Rusiyanın Voronej vilayətində, indiki Povorinski rayonunun inzibati mərkəzi. 128

Poylu stansiyası: Ağstafanın Poylu

kəndində dəmiryolu stansiyası. 341, 521
Pozdnyakov, Aleksandr 480

Praqa 69, 506

“Pravda”: qəzet 246

Premuda [Premuda]: Adriatik dənizində Xorvatiyaya məxsus ada. 446

“Prezident Kruqer”: sərnəşin və yük gəmisi. 1902-i ildə inşa edilən gəmi “Qafqaz və Merkuri”, “KAMVO” şirkətlərinin mülkiyyətində olmuş, ingilislərin və ağqvardiyaçıların Xəzər donanmasının tərkibində yer almışdır. Sovet dövründə “Fedya Qurbanov” adıyla sərnəşin-yük gəmisi kimi xidmət etmişdir. 334, 432, 443, 471

“Priazovski kray”: Rusiyanın Rostov-na-Donu şəhərində 1891-1920-ci illərdə nəşr olunan qəzet. 506, 520

Primazens [Primasens]: Almaniyanın qərbində, Fransa sərhədi yaxınlığında şəhər. 502

Prişeltsev, A. B.: Azərbaycan Cümhuriyyətinin Səhiyyə Nazirliyində işləmişdir. 499

Prişib 189

“Proletariat diktaturası” [Die Diktatur des Proletaries]: Karl Kautskinin ilk dəfə 1918-ci ildə Vyanada çap edilən əsəri. 245

Protopopov, Aleksandr Dmitriyeviç (1866-1918): Rusiyanın dövlət xadimi. 1916-1917-ci illərdə Daxili İşlər naziri olmuşdur. 27 oktyabr 1918-ci ildə Moskvada bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 159

Prussiya 265, 282, 367, 520, 528, 540

Prussiyalı 356

Puankare, Raymon [Raymond Poincaré; 1860-1934]: Fransanın dövlət xadimi. 1912-1913-cü illərdə Baş nazir və Xarici İşlər naziri, 1913-1920-ci illərdə Prezident, 1922-1924-cü illərdə yenidən Baş nazir və Xarici İşlər naziri olmuşdur.

421

Pul: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183 “Pulsuzluq”: Rus yazıçısı İvan Turgenyevin pyesi. 385, 389

Puşkinski məktəbi (Bakı) 145

Putı: Azərbaycanın Qaradağ rayonunda qəsəbə və dəmiryolu stansiyası. 490

Pyer: Bakıda, Qorçakovski (indiki Hacı Zeynalabdin Tağıyev) küçəsində bərbər dükanı sahibi olmuşdur. 150, 171

Pyotr I (1672-1725): Rusiya hökmdarı; 1682-1725-ci illərdə hakimiyyətə gəlmişdir. 359

“R. vedomosti”: qəzet; bax. “Ruskiye vedomosti”.

Rabinoviç: Bakıda fəaliyyət göstərmiş doktor. 17

Raboçi klub (Bakı): bax. Fəhlə klubu (Bakı)

Radek, Karl (əsl adı Karol Sobelson; 1885-1939): siyasi xadim, publisist və diplomat; beynəlxalq sosial-demokratiya və kommunizm hərəkatının fəal üzvü olmuşdur. 309

Radovka: Rusiyada kənd; Orenburq vilayətinin Abdulinsk şəhər dairəsi ərazisindədir. 371

Raqib: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından. 145

Ramanı: Bakı ətrafında kənd. 212, 215, 361

Ramanı şosesi 215

Ramişvili, İsidor İvanoviç (1859-1937): Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyasının üzvü, menşevik. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Gürcüstan Milli Şurasının və Müəssislər Məclisinin üzvü olmuşdur. 1937-ci ildə sovet rejimi tərəfindən həbs edilərək güllələnmişdir. 138

Ramişvili, Noy Vissarionoviç (1881-1930): Gürcüstanın dövlət xadimi. Menşevik. Ruhani seminariyasını bitirmiş, yarımçıq hüquq təhsili almışdır. Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikasının Daxili İşlər naziri, Gürcüstan Demokratik Respublikasının Baş Naziri, eyni zamanda Daxili İşlər naziri, daha sonra Xarici İşlər naziri olmuşdur. 302

Raux, Georgi Ottonoviç (1860-1936): Rus generalı. Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. Oktyabr inqilabından sonra Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyası tərəfindən həbs edilmiş, fəqət Ukraynaya qaçmağa nail olmuşdur. Odessa valisi olmuşdur. 1920-ci ildə Türkiyəyə mühacirət etmiş və həyatının sonuna qədər orada yaşamışdır. 174

Rayevski, Q.: Bakı Ovçular Cəmiyyətinin sədri olmuşdur. 215

Reçnoye: Rusiyada kənd; bax. Tyumenovka.

Remez-Rabinoviç, Mirka Natovna 177

Ren (çay): bax. Reyn.

Renan, Ernest [Ernest Renan; 1823-1892]: Fransız filosofu və yazıçısı; dinlər tarixi ilə məşğul olmuşdur. 157

Rene [Renaix]: Belçikanın Şərqi Flandriya vilayətində şəhər. 265

Resmo: Krit adasında liman şəhəri. 143

Respublika İnqilabi Hərbi Şurası [Революционный Военный Совет Респуб-лики]: 1918-1923-cü illərdə RSFSR Silahlı qüvvələrində ali idarəetmə orqanı. 426, 435

Reşen [Reschen]: Şərqi Alp dağlarında aşırım. 446

Retiy Alpları [Rätische Alpen]: Şimali Alp dağlarının İtaliya, İsveçrə və Avstriyadan keçən mərkəzi hissəsi. 446

Reyxsrat: bax. Avstriya-Macaristan Parlamenti.

Reyxstaq [Reichstag]: Kayzer Almaniya (1871-1918) və Veymar Respublikası (1918-1945) dövründə Almaniyanın parlamenti. 115, 167, 168, 221, 243, 311, 528

Reyn [Rhine]: Qərbi Avropanın böyük çaylarından biri. Şimal dənizinə tökülür. İsveçrə, Lixtenşteyn, Avstriya, Almaniya, Fransa və Niderland ərazi-sindən keçir. 117, 130, 296, 350, 420, 444

Reyn əyalətləri: bax. Reyn vilayəti.

Reyn vilayəti (yaxud Reynland) [Rheinland]: Reyn çayının orta axarı boyunca yer alan tarixi vilayət. 502

Rəcaizadə Əkrəm 9, 10, 383, 388

Rəcəbov, Həsənəli: Bakı sakini. 234

Rəfibəyli, Xudadad bəy (1877-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmiş, həkim işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Xalq Səhiyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. Gəncə qubernatoru olduğu dövrdə erməni quldurlarının dinc əhaliyə qarşı törətdikləri soyqırımın qarşısının alınmasında böyük rol oynamışdır. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 369, 499

Rəfiq Xalid 54

Rəfiyev, Musa bəy (1888-1938): Azərbaycanın dövlət xadimi. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmiş, həkim işləmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində portfelsiz nazir, Səhiyyə və Sosial Təminat naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətə getmişdir. 15, 31, 125, 329, 393, 436, 499

Rəhimov, Hacıağa: Bakı sakini 454

Rəhmani: Bakı ətrafında kənd; bax. Ramani.

Rəhmi bəy (İzmir valisi): bax. Arslan, Mustafa Rəhmi.

“Rəsimli kitab”: 1908-1914-cü illərdə İstanbulda nəşr edilən elmi-ədəbi və ictimai-siyasi jurnal. 404, 529

Rəsulzadə, Məhəmməd Əmin (1884-1955): Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi, Cümhuriyyətin qurucularından biri. Azərbaycan Milli Şurasının və “Müsavat” partiyasının sədri; eyni zamanda jurnalist və publisist. 70, 145, 159, 174, 175, 177, 197, 206, 219, 229, 231, 238, 249, 251, 261, 263, 268, 285, 289, 291, 298, 303, 307, 315, 319, 324, 327, 381, 388, 398, 416, 422, 435, 483, 492, 501, 517, 523, 538

Rəsulzadə, Məhəmmədəli 133

Rəşad Nuri 54

Riyeka [Rijeka]: bax. Fiume.

Rodos: Egey dənizində ada; hal-hazırda Yunanıstana məxsusdur. 9

Roqaçyov: Belarusun Qomel vilayətində şəhər. 394

Roqov 454

Rolleqren: Bakıdakı rus zabitlərindən olmuşdur. 335

Rolmat: Mərkəzi Avropada yer. 446

Roma 69, 208, 296

“Romanov” fabriki 454

Romanovlar: 1613-1917-ci illərdə Rusiyanı idarə edən hökmdar sülaləsi.

Romanovski: bax. Telefonu.

Roshapter, Albert [Albert Roßhaupter; 1878-1949]: Alman siyasətçisi; Almaniya Sosial-Demokrat Partiyasının üzvü olmuşdur. 238

Rostov-na-Donu: Rusiyanın cənub-qərbində, Rostov vilayətində şəhər. 352, 394

Roşfuko: bax. Laroşfuko.

Rotşild evi: Bakıda, Persidski (indiki Murtuza Muxtarov) küçəsində mülk; Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun binası. 1, 38, 45, 68, 91

Rotterdam [Rotterdam]: Niderlandın qərbində şəhər. 398, 463

“Royter” [Reuters]: Dünyanın ən böyük xəbər agentliklərindən biri. 50, 51, 265, 296, 312, 393, 420, 443, 444, 461, 477, 483, 501, 526

Rozauer kazarmaları: Vyanada, 1848-ci il inqilabından sonra müdafiə məqsədi ilə tikilən kazarmalar. Hal-hazırda Müqavimət Hərəkatı xadimlərindən Robert Bernardisin şərəfinə Robert Bernardis kazarmaları adlanır və Avstriya Müdafiə Nazirliyi bu binalarda yerləşir. 136

Rum: bax. Yunan.

Rumeli: Balkan yarımadasına Osmanlılar tərəfindən verilən ad; başlanğıcda Osmanlı imperiyasının Avropa qitəsindəki mülklərini ifadə etmişdir. 53, 400, 401, 412

Rumin, rumınlar 269, 462

Rumıniya 149, 166, 295, 309, 310, 350, 351, 353, 395, 397, 412, 504, 510, 525

Rus, ruslar 3, 11, 27, 28, 38, 48, 49, 54, 58, 64, 68, 82, 89, 93, 123, 160, 144, 149, 162, 163, 190, 192, 204, 236, 241, 247, 251, 257, 264, 271, 300, 303, 326, 335, 344, 351, 357, 358, 370, 372, 389, 397, 412, 418, 419, 432, 438, 439, 441, 443, 449, 451, 452, 453, 459, 460, 464, 465, 466, 467, 472, 483, 485, 486, 503, 505, 509, 511, 515, 516, 523, 524, 531, 532, 535, 536

Rus dili, rusca 19, 25, 57, 82, 101, 113, 123, 143, 149, 163, 204, 214, 229, 256, 257, 267, 268, 270, 386, 425, 427, 437,

440, 454, 471, 476, 492, 497, 500, 514, 517, 521, 525, 538

Rus inqilabı (1917) 71, 118, 160, 291, 292, 293, 296, 356, 358, 463

Rus Milli Komitəsi (Azərbaycan) 300

Rus teatr truppası 82

Rus Zabitləri Cəmiyyəti (Bakı) 68

Rusiya 6, 10, 11, 18, 21, 27, 30, 42, 51, 55, 60, 61, 70, 71, 84, 86, 108, 119, 122, 123, 137, 143, 144, 149, 157, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 181, 184, 186, 190, 194, 198, 202, 222, 227, 238, 246, 247, 251, 252, 256, 257ü 261, 269, 282, 283, 292, 293, 300, 307, 309, 310, 311, 313, 315, 316, 317, 320, 321, 324, 325, 326, 328, 329, 335, 338, 339, 347, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 367, 372, 373, 379, 388, 390, 394, 395, 397, 421, 423, 425, 426, 427, 432, 435, 441, 442, 443, 445, 453, 454, 459, 460, 461, 462, 463, 465, 466, 467, 477, 481, 482, 496, 503, 504, 507, 508, 510, 511, 516, 523, 524, 535

Rusiya Federativ Demokratik Respublikası 397

Rusiya Hökuməti (ayrıca bax: Sovet Hökuməti, Rusiya) 7, 122, 181, 320, 321, 347, 353, 409, 437, 474, 507

Rusiya Milli Şurası 212

Rusiyada 1917-ci il inqilabı: bax. Rus inqilabı

Rusiyanı Təcrid İttifaqı: bax. Rusiyanın Dirçəlişi İttifaqı.

Rusiyanın Dirçəlişi İttifaqı: Rusiyada Sovet Hökumətinə qarşı mübarizə aparan siyasi partiyaların geniş tərkibli koalisiyası. 1918-ci ilin mart-may aylarında qurulmuşdu. 320, 324

“Russkiy qolos”: Kiyevdə nəşr edilən qəzet. 372

Ruşən Əşrəf (Soyadı qanunundan sonra “Ünaydın” soyadını qəbul etmişdir;

1892-1959): Türkiyənin siyasi xadimi və diplomatı, eyni zamanda jurnalist. Türk və fransız dilləri müəllimi olmuş, bir sıra qəzet və jurnallarda yazmışdır. Tirana, Afina, Budapeşt, Roma, London kimi şəhərlərdə Türkiyənin səfiri olmuşdur. Eyni zamanda Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdur. 9, 52, 77, 118, 122, 145

Ruşəni bəy (Barkın): Türkiyə ziya-lılarından. 9, 52, 118, 122, 138, 207, 250

“Rübab”: 1912-1914-cü illərdə İstan-bulda nəşr edilən həftəlik mədəniyyət və ədəbiyyat jurnalı. Cəmi 116 nömrəsi çap-dan çıxmışdır. 404, 529

“Rübabi-şikəstə”: Türk şairi Tofiq Fikrətin şeir kitabı. İlk çapı 1900-cü ildə baş tutmuşdur. 11

Rüstəmbəyli, Şəfi bəy (1893-1960): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Kiyev Universitetinin Hüquq fakültəsi-ni bitirmişdir. Azərbaycan Milli Şura-sının və Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü, “Azərbaycan” qəzetinin redak-torlarından biri olmuşdur. 20, 41, 63, 20, 41, 63, 85, 107, 130, 151, 173, 194, 216, 237, 260, 281, 303, 323, 327, 345, 365, 387, 411, 434, 456, 476, 496

Rüstəmbəyov, Şəfi bəy: bax. Rüstəmbəyli, Şəfi bəy.

Rza Tofiq 12

Rza Zaki: bax. Lətifbəyov, Rza.

Rzaqulu Mirzə: Nəriman Nərimanovun “Nadir şah” pyesində surət. 82

Rzayev 41

Rzayev, Hacı: Əmanət Sandığı İdarəsinin müfəttişi olmuşdur. 268

Rzayevin evi: Bakıda, Starı poçtovı küçəsində mülk. 19

Rzadə, Əliabbas: Bakı sakini 133

“S. İ.”: qəzet. 61

Saakyan: Sentrokaspi Hökuməti

İcraiyyə Komitəsinin üzvü olmuşdur. 384, 516

Saarbrükken [Saarbrücken]: Alma-niyanın qərbində, Fransa sərhədi yaxınlığına şəhər. 502

Saatlı 416

“Sabah” qəzeti: İstanbulda nəşr edilən gündəlik siyasi qəzet. 338

Sabir, Mirzə Ələkbər (1862-1911): Azərbaycanlı şair, məşhur satira ustası. 54

Sabunçu: Bakının rayonu. 85, 126, 212, 215, 220, 299, 471, 474, 493

Sadak: Rusiyada qəsəbə; Orenburq vilayətinin Matveyevsk rayonu ərazisindədir. 371

Sadiqov, Əkbər 479

Sadiqbəyov, Sadiq 58

Sadovski, M.: 1918-ci il iyulun axırlarında Bakıda menşeviklər və daşnaklar tərəfindən qurulan Sentro-kaspi Diktaturası Hökumətinin üzvlərindən, menşevik. 384, 453

Saksoniya Krallığı: Müasir Almani-ya ərazisində 1806-1918-ci illərdə mövcud olmuş dövlət. 1871-ci ildən etibarən Al-maniya İmperiyasının tərkibinə daxil idi. 331

Saqateldize, Malafey: Bakıda dələduzluq üstündə həbs edilmişdir. 16, 102

Salimə Sərvət Seyfi (1868-1944): Türk yazıçısı. 403

Salman Fəhmi bəy: Türk zabiti. 31

Salman Mümtaz Məhəmmədəmin oğlu (1884-1941): Azərbaycanın şair və ədəbiyyatşünası. Klassik poeziya və şifahi xalq ədəbiyyatı irsinin toplanması və tədqiqi sahəsində misilsiz xidmətləri olmuşdur. Sovet hakimiyyəti tərəfindən repressiyaya məruz qalmışdır. 58, 64, 190, 509

Salman, O. A.: Bakıda fəaliyyət

göstərmiş diş həkimi. 172, 216, 258, 261, 322, 324, 365, 409, 413, 455, 457, 494, 497, 538, 540

Saloniki: bax. Səlanik.

Salyan 4, 29, 37, 84, 127, 128, 148, 416, 475, 480, 494

Salyan kazarması (Bakı) 220, 242, 264

“Salyanets”: Sentrokaspi Dikturası donanmasına məxsus gəmi. 38, 537

Samara: Rusiyanın cənub-qərbində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan şəhər. 84, 300, 355, 371

Sameqrelo: bax. Menqreliya.

Sami bəy: Bakıda xidmət edən türk zabitlərindən. 279

Sami Paşazadə Sezai 11, 374

Samux rayonu 131

Samuxlinsk: bax. Qırmızı Samux.

Samur nahiyəsi 212

Samur (çay) 337

San-Stefano sülh müqaviləsi 367

Sanain: hal-hazırda Ermənistanın şimalında, Alaverdi şəhərinin inzibati sərhədləri daxilində qalan kənd və bu kəndin yaxınlığında dəmiryol stansiyası. 13, 168

Sankt-Peterburq: bax. Peterburq.

Sanqaçal 490

Sapojnikov: Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin üzvü. 320

Sara adası: bax. Sarı adası.

Saratov: Rusiyanın cənub-qərbində vilayət və bu vilayətin mərkəzi olan eyniadlı şəhər. 84, 234, 299

“Saray”: 1917-1918-ci illərdə As-traxanda nəşr edilmiş tatar qəzeti. 464

Saraybosna: bax. Sarayevo.

Sarayevo (yaxud Saraybosna): Bosniya və Herseqovinanın paytaxtı. 506

Sarı adası (yaxud Sara adası): Xəzər dənizində, Lənkəran şəhərinin şərqində yerləşirdi. 1956-cı ildə torpaq yolla Port

İliç (indiki Liman) şəhəri ilə birləşdirildikdən sonra yarımada olmuşdur. 17, 83, 301, 537

Sarqemin [Sarreguemes]: Fransanın şərqində, Almaniya sərhədi yaxınlığında şəhər. 502

Sava [Sava]: cənub-şərqi Avropada çay; Dunay çayının sağ qolu. 69, 86, 446

Sebenik: Xorvatiyada çay. 446

Sedan [Sedan]: Fransanın şimal-şərqində, Maas çayı üzərində şəhər və kommuna. 267, 296

Seminçenkov 479

Senaki: bax. Sanaki.

Senat (ABŞ): bax. Amerika Birləşmiş Ştatları Senatı.

Sen-Stelui: Mərkəzi Avropada yer. 446

“Sentral”: Gəncə şəhərində otel. 94

Sentrokaspi Dikturası 37

Sentrokaspi Donanması 17, 83, 148, 190, 213, 408

Sentrokaspi Donanması Komandiri 37

Sentrokaspi Hökuməti 17, 384, 408

Serb, serblər 55

Serbiya 116, 166, 178, 179, 271, 338, 510, 525

Serbiya Hökuməti 525

Seredna (Rusiya imperiyası) 461

Sereteli, İrakli Georgiyeviç (1881-1959): Rusiya və Gürcüstanın siyasi xadimi. Rusiya imperiyası II Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Gürcüstanın müstəqillik atkını imzalayanlardan biri idi. Gürcüstan Demokratik Respublikasının və Gürcüstan Sosial-Demokrat Partiyasının liderləri arasında yer almışdır. 1921-ci ildən mühacirətdə yaşamışdır. 137, 387

Sereteli, Mixail Georgiyeviç (1878-1965): Gürcü tarixçi, filoloq və diplomatı. İsveç və Norveçdə Gürcüstanın səfiri olmuş, sovetləşmədən sonra mühacirət etmişdir. 18

- Sevastopol: Krım yarımadasının cənub-qərbində, Qara dəniz sahilində liman şəhəri. 394, 405
- Seyfəddin Ağəli oğlu: Keşlədə oğurluq üstündə tutulmuşdur. 256
- Seyid Alim xan: bax. Alim xan, Seyid Mir Məhəmməd.
- Seyid Əhməd: Krım tatarlarının ictimai xadimi. 149
- Seyid Hüseyin Sadiq: Bakı sakini. 133
- Seyid Zərgər: Bakı sakini. 133
- Seyidəli Mirkazım oğlu 126
- Seyidov, Sultanməcid: Quba sakini. 134
- “Səadət” məktəbi (“Səadət” Bakı ruhani məktəbi): “Səadət” Bakı Müsəlman ruhani cəmiyyəti tərəfindən 1908-ci ildə Bakıda açılan məktəb. 184, 185
- Səfa, Qara Məhəmməd (1851-1876): XIX əsr Azərbaycan şairi. Əsl adı Məhəmməd Məşhədi Hüseyin oğlu olan şair Şamaxıda yaşamış, mükəmməl mədrəsə təhsili almış, “Beytüs-səfa” şeir məclisinin üzvü olmuşdur. 509
- Səfərov, İbrahim: Dərbənddə və Bakıda müəllim işləmişdir. 2
- Səfərov, Məmmədəli; “Bir naxoş”. 254, 261, 318, 324, 471, 477
- Səfikürdski, Ağalar bəy: Gəncə həbsxanasının həkimi olmuşdur. 369
- Səfikürdski, Aslan bəy (1881-1937): Azərbaycanın dövlət xadimi. Zaqafqalya Seyminin və Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuş, 3-cü hökumət kabinetində Poçt-Teleqraf və Əmək naziri, 4-cü kabinetdə Ədliyyə və Əmək naziri vəzifələrini tutmuşdur. 145
- Səhhət, Abbas 335, 336, 345, 508, 509, 520
- Səhiyyə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 165, 369, 499
- Səhiyyə Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 4, 5, 274, 369, 491
- Səhiyyə və Sosial Təminat naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 182
- Səhiyyə və Sosial Təminat Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 165
- Səid Həlim paşa 93
- Səidov, Ağaseyid (Bakı sakini) 234
- Səlanik (yaxud Saloniki): Yunanıstanda şəhər. 400, 401
- Səlcuqlu dövləti 119
- Səlim I (Yavuz; 1470-1520): Osmanlı sultanı; 1512-1520-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 315, 489, 496
- Səlim III (1761-1808): Osmanlı sultanı; 1789-1807-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 152
- Səlimxanov, Zeynal bəy 279
- Səlimov, Məhəmmədəli: Bakı sakini. 234
- Səlimzadə, Ağakəşi: Bakı sakini. 234
- Səməd Mənsur 279
- Səməndər: VIII əsrdə Xəzər xaqanlığının paytaxtı olmuş şəhər. Bugünkü Maçaqqala şəhərinin yaxınlığında yerləşmişdir. 75, 86
- Səməndriyə: bax. Smederevo.
- Səmərqənd 104, 128
- Sənaye məktəbi (Bakı) 16, 46
- Sənaye və Ticarət naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 15
- Sərkar: Azərbaycanın Samux rayonu ərazisində kənd. 301
- “Sərvəti-fünun”: 1891-1944-cü illərdə İstanbulda nəşr edilən ədəbi, ictimai, elmi və fəlsəfi jurnal. Dövrün türk ədəbiyyatına böyük təsiri olmuşdur. Cəmi 2464 nömrəsi çıxmışdır. 10, 54, 404, 529
- Sərvəti-fünun ədəbiyyatı (Ədəbiyyati-cədidə) 10
- Sıçev, İvan 212
- Sıçev, Mixail 212
- Sıçeva, Qalina 212

Sığırılı: Azərbaycanın Kürdəmir rayonu ərazisində kənd və dəmiryolu stansiyası. 23, 36

Sırışev, Yakov Mixayloviç: müəllim. 220
Sibir, Sibirya 61, 123, 320, 372, 426

Sibir Müvəqqəti Hökuməti: Rusiyanın Sibir və Uzaq Şərq bölgələrində 1918-ci ilin iyun-noyabr aylarında mövcud olmuş müvəqqəti hökumət qurumu. 320

Sidqi, Məhəmmədəli 279

Sidqi Ruhulla, Molla oğlu (1886-1959): Azərbaycan aktyoru və teatr xadimi. 24, 82, 342

Sidorovka (yaxud Sidorovi-qorı): Rusiyada kənd; Udmurtiyanın Votkinsk rayonu ərazisindədir. 371

Silvestrov, Vasili 212

Simferopol: Krım yarımadasında şəhər; Ağməscid. 149

Sina 156

Sipahilər 131

“Sis”: Türk şairi Tofiq Fikrətin 1902-ci ildə yazdığı, II Əbdülhəmid dövrünün İstanbuluna nifrətini ifadə etdiyi, ədəbi dairələrdə böyük əks-səda doğurmuş şeir. 403

Sisyan (kənd): Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

Sisyanovski: Bakıda küçə; indiki Təbriz Xəlilbəyli küçəsi.

Sivas 367

Skandinav 503

Skobelev: bax. Fərqanə (şəhər).

Skobelev, Mixail Dmitriyeviç (1843-1882): Rusiyanın hərbi xadimi, general. Türkünstanı işğal edən Rusiya ordularının komandiri, Fərqanə vilayətinin hərbi qubernatoru olmuşdur. 86

Skoropadski, Pavel Petroviç (1873-1945): Rusiya və Ukraynanın hərbi-siyasi

xadimi, general-leytenant. Rus ordusunun zabiti kimi Rus-yapon müharibəsində və Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. 1917-ci il inqilabından sonra Ukrayna Mərkəzi Radasının hakimiyyətini qəbul etmiş, 27 aprel 1918-ci ildə bütün Ukraynanın getmanı, yəni Ukrayna Dövlətinin (İkinci Getmanlıq) başçısı seçilmiş və 14 dekabr 1918-ci il tarixinə qədər bu vəzifəni tutmuşdur. Getmanlıq rejiminin aradan qaldırıl-masından sonra Almaniyaya mühacirətə getmişdir. 108

Slav, slavlar: bax. Slavyan, slavyanlar

Slav-Rus Cəmiyyəti (Qafqaz) 535, 536

Slavnoye: Belarusun Mstislavski rayonunda kənd. 393

Slavoniya krallığı: XIX əsrin axırlarından Birinci Dünya müharibəsinin sonuna qədər Xorvatiya krallığı ilə birgə Avstriya-Macarıstan imperiyasının tərkibində Xorvatiya və Slavoniya krallığının bir hissəsini təşkil edirdi. 55, 64, 69, 105

Slavyan, slavyanlar 178, 269, 330, 535

Slovak, slovaklar 61

“Slovo”: Tiflisdə nəşr edilən qəzet. 12

Smaroviç, İsmayıl Ağça: Bosniya müsəlmanlarının siyasi liderlərindən; Bosniya İslam Demokrat Partiyasının sədri olmuşdur. 506

Smederevo: Serbiyada, Belqrada 50 km məsafədə şəhər. 69

Smirnov, V. V.: Bakı Bələdiyyə İdarəsi Ərzaq şöbəsinin müfəttişi. 80, 273

Sobolev: Rusiyada kənd; Sverdlovsk vilayəti ərazisindədir. 371

Soça: bax. İzonso.

Sofiya: Bolqarıstanın paytaxtı. 55, 339

Sofiya kilsəsi (Kiyev): Kiyevin mərkəzində XI əsrə məxsus məbəd. Peçeneqlər üzərində qələbə şərafinə Kiyev knyazı Yaroslav Mudrının əmri ilə

tikilmişdir. 372

Sokolova: Ukraynanın Vinnitsa vilayətində kənd. 295

Sokolovskaya, Yekaterina 392

Sopov: Bakıdakı rus zabıtlərindən olmuşdur. 68

Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyası (Rusiya): Rusiya İmperiyasında, 1898-ci ildə təsis edilən siyasi partiya. Birinci qurultayı (təsis qurultayı) Minskdə baş tutmuşdur. 373

Sosial-Demokrat Partiyası (Rusiya): bax. Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyası.

“Sosial-Demokraten” [Social-Demokraten]: 1885-1942-ci illərdə Stokholmda nəşr edilmiş gündəlik qəzet. 308

Sosial Təminat naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 125, 393, 499

Sosial Təminat naziri (Ermənistan) 198, 214, 355

Sosial Təminat Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 392, 393, 411, 499, 519

Sosial Təminat və Dini Etiqad naziri 31

Sosial Təminat və Səhiyyə naziri: bax.

Səhiyyə və Sosial Təminat naziri

Sosial Təminat və Səhiyyə Nazirliyi: bax. Səhiyyə və Sosial Təminat Nazirliyi

Sosialist, sosialistlər 51

Sosialistlər Fraksiyası; Sosialistlər İttifaqı: Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentində mövcud olmuş fraksiyalardan biri. 327

Sosializm 87

Sovet Hökuməti (Rusiya) 70, 84, 181, 182, 222, 361, 393, 411, 503

“Sovqat”: qəzet. 380

Spaho, Mehmed (1883-1939): Bosniya müsəlmanlarının siyasi xadimi; Hersek Müstəqil İslam Partiyasının lideri olmuşdur. 506

Spartak İttifaqı [Spartakusbund]:

1916-1918-ci illərdə Almaniyada fəaliyyət göstərən marksist təşkilat. Ümumdünya proletar inqilabı tərəfdarı idi. Təsisçiləri arasında Roza Lüksemburq, Karl Libknext və başqaları yer alırdı. 309, 324

Spasski: Bakıda küçə; indiki Zərgərpalan küçəsi. 133, 152, 318

Stamboliyski, Aleksandr (1879-1923): Bolqarıstanın siyasi və dövlət xadimi. Bolqarıstan Aqrar Xalq İttifaqı partiyasını təmsil edirdi. 1919-1923-cü illərdə Bolqarıstanın Baş Naziri olmuşdur. 55, 64

Standingq: Danimarkalı sosialist. 332

Stanislavski: Bakıda küçə; indiki Azadlıq prospekti. 172, 216, 259, 322, 364, 409, 455, 474, 493, 495, 538

Starı poçtovı: Bakıda küçə; indiki Süleyman Tağızadə küçəsi. 19

Starodub (şəhər): Rusiyanın Bryansk vilayətində, Starodub rayonunun inzibati mərkəz olan şəhər. 84

Starosvetski, Aleksandr 480

Stavropol 354

Stepanov, Vasili Aleksandroviç (1872-1920): Rusiyanın siyasi xadimi. Rusiya Dövlət Dumasının, Konstitusion-Demokratik Partiyasının (Kadet partiyası) üzvü olmuşdur. 507, 520

Stokholm: İsveçin paytaxtı. 18, 55, 79, 104, 108, 182, 202, 332, 422, 462, 503, 526, 528

Strasburq: Fransanın şimal-şərqində şəhər. 117, 308

Strelkovski: Rusiya Milli Şurasının üzvü olmuşdur. 212

Strumçi: bax. Ustumca.

Strupp, Karl [Karl Strupp; 1886-1940]: Alman hüquqşünası; beynəlxalq hüquq sahəsində ixtisaslaşmışdır. 486

Stuver: ABŞ dövlət xadimi. 485

Suxartsev, İvan Alekseyeviç (1881-1931): Bakı Kommunasında Nəqliyyat,

Poçt və Teleqraf komissarı olmuşdur. 206, 216

Suxorukov 536, 540

Sulak: Dağıstanda, Sulak çayının Xəzər dənizinə töküldüyü yerin yaxınlığında qəsəbə. 154, 174

Sulkeviç, Matvey Aleksandroviç: bax. Sulkeviç, Süleyman bəy.

Sulkeviç, Məmməd bəy: bax. Sulkeviç, Süleyman bəy.

Sulkeviç, Süleyman bəy (Məmməd bəy Sulkeviç; Matvey Aleksandroviç Sulkeviç; 1865-1920): Rusiyanın, Krımın və Azərbaycanın hərbi xadimi. Mənşəcə tatarlıdır. Rus ordusunda xidmət etmiş, Krımda yaradılan Krım-Tatar Hökumətinin sədri olmuş, bu hökumətin Denikin tərəfindən aradan qaldırılmasından sonra Azərbaycana gəlmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Ordusunun Baş qərargah rəisi olmuş, milli ordu quruculuğuna böyük töhfə vermişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra güllələnmişdir. 149

Sultani məktəbi (İstanbul) 10

Sultanov: Gəncə uyezdi sakini. 166

Sultanov, Xəlil bəy: Maliyyə Nazirliyi dəftərxanasında işləmişdir. 392

Sultanov, Xosrov bəy (1879-1943): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi və hərbi xadimi. Azərbaycanın İstiqlal Bəyannaməsini imzalayanlardan biri olan Xosrov bəy Sultanov Cümhuriyyət dövründə Hərbiyyə naziri, Kənd Təsərrüfatı naziri, Qarabağ general-qubernatoru kimi vəzifələr daşımışdır. Sovet işğalından sonra mühacirət etmişdir. 3, 26, 48, 134, 221, 282, 370

Sultanov, Məlik bəy: Bakı Bələdiyyə Məclisinin üzvü olmuşdur. 274

Sultanov, Rza bəy: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 41, 62, 107, 151, 172, 215, 260, 323, 365, 411, 455, 495, 539

Sumbataşvili, Mixail: Gürcü diplomatı. Gürcüstanın İsvəçrədə səfiri olmuşdur. 18

Sunja: Şimali Qafqazda çay, Terek çayının sağ qolu. 442

Sunjen kazakları: Şimalı Qafqazda, Sunja çayı boyunda yaşayan kazaklar. Tersk kazaklarına daxildirlər. 83

Suraxanı; Suraxanı dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 59, 212, 215

Surami: Gürcüstanın mərkəzində kurort qəsəbəsi. 224

Suriya: Yaxın Şərqdə ölkə. 171, 349, 533, 540

Suriya Ərəb Fraksiyası 533

Süleyman I (Qanuni; 1494-1566): Osmanlı sultanı; 1520-1566-cı illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 119

Süleyman Çələbi (1351-1422): Türk alim və şairi, məşhur “Mövlud”un müəllifi. Bursada yaşamışdır.

Süleyman Nazif (1870-1927): Türk şairi və yazıçısı. 403

Süleymanov, Hacıbaba: Altağacda meşəbəyi olmuşdur. 26

Sülh Konfransı, Ümumdünya Sülh Konfransı 51, 52, 140, 161, 164, 181, 203, 227, 231, 268, 329, 330, 339, 352, 353, 430, 482, 483, 511, 522, 523, 532

“Sürixer morqen zeytunq”: almandilli qəzet. 310, 324

Sürməli qəzası (ueyzedi) 188, 189, 266

Süruri, Seyid Osman (1752-1814): Osmanlı şairi. “Divan”ından əlavə satirik və məzhəkəli şeirlərinin toplandığı “Həzliyyat” və əbcəd hesabıyla tarix misralarının toplandığı “Süruri məcmuəsi” adlı əsərləri var. 143

“Svenska Daqbladet” [Svenska Dagbladet]: 1884-cü ildən etibarən Stokholmda nəşr edilən gündəlik qəzet. 309

Sverdlov: Rusiya Mərkəzi İcraiyyə

Komitəsinin sədri. 181, 197, 198, 216, 255

Svetlı Yar: Rusiyanın Volqaqrad vilayətində Svetloyarsk rayonunun inzibati mərkəzi olan şəhərli qəsəbə. 487

“Svyataya Nina” məktəbi (Bakı): bax.

“Müqəddəs Nina” qız məktəbi (Bakı).

“Svyataya Nina” məktəbi (Gəncə): bax.

“Müqəddəs Nina” qız məktəbi (Gəncə).

Ş. R.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. Şəfi bəy Rüstəmbəy-liyə məxsusdur. Bax. Rüstəmbəyli, Şəfi bəy.

Şağın 491

Şah məscidi: Bakıda, İcərişəhərdə Şirvanşahlar sarayı kompleksində XV əsrdən qalma məscid. 437

Şah küçəsi; Şaxski küçəsi: Bakıda küçə; indiki Mirzə Fətəli küçəsi. 441, 454, 474, 493

Şahqədam: Türkmənistanda Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin salındığı ərazinin köhnə adı.

Şahqulubəyov, Səməd bəy Hacıağa bəy oğlu 392

Şahnəzəryan: bax. Məlik-Şahnəzəryan.

Şahtaxtinski, Heydər bəy: Naxçıvan və Gəncə məhkəmələrində işləmişdir. 177

Şahtaxtinski, Həmid bəy (1880-1944): Azərbaycan Cümhuriyyətinin dövlət xadimi. Hüquq təhsili almış, maarif və məhkəmə sistemində işləmişdir. Maarif nazirinin müavini, Maarif naziri, Parlamentin üzvü olmuşdur. Repressiyaya məruz qalmış, sürgündə ölmüşdür. 2, 5, 25

Şaxski küçəsi: bax. Şah küçəsi.

Şamaxı (şəhər) 127, 214, 252, 345, 364, 392, 416, 419, 476, 494, 500

Şamaxı küçəsi: Bakıda küçə; indiki Cəfər Cabbarlı küçəsi. 107, 130, 151, 172, 193, 216, 237, 259, 281, 322, 345, 365, 387, 410, 434, 456, 474, 493, 495, 518, 539

Şamaxı qəzası (uyezdi) 4, 524

Şamaxı yolu (Bakı) 472

Şamaxılı 509

Şamaxinka: bax. Şamaxı yolu (Bakı).

Şamxor 25

Şanxay 61

Şanidze: Gürcü ordusunda rotmistr olmuşdur. 13

Şaşkov, Sergey 480

Şatobrian, Fransua Rene de [François-René de Chateaubriand; 1768-1848]: Fransız yazıçısı; romantizmin ilk nümayəndələrindən biri olaraq qəbul edilir. 9

Şaumyan, Stepan (1878-1918): Erməni əsilli bolşevik, Bakı Kommuna-sının lideri. Bolşeviklərin və daşnak-ların 1918-ci ilin mart ayında Bakıda dinc azərbaycanlı əhaliyə qarşı törət-diyi soyqırımına rəhbərlik etmişdir. 18, 251

Şaydullin, Yaqafar: Bakıda qarət üstündə cərimələnmişdir. 16

Şəboldayev: Sentrokaspi Diktatura-sının Hərbi-Dəniz İşləri komissarı. 37

Şexter, Z. A.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 20, 40, 63, 85, 107, 129, 151, 173, 193, 237, 259, 280, 323, 344, 365, 387, 410, 434, 495, 518

Şekspir 374

Şenkursk: Rusiyanın Arxangelsk vilayətinin Şenkursk rayonunun inzibati mərkəzi olan şəhər. 487

Şerabad (yaxud Aşirabad; Şirabad): Özbəkistanın Surxandərya vilayətində, Şerabad çayının sağ sahilində şəhər. 103

Şirabad: bax. Şerabad.

Şeremetyev: Bakıda, Şamaxı küçəsində çörək dükanı olmuşdur. 474, 493

Şerman, M. Q.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş tibb işçisi, mama. 19, 62

Şeydeman, Filipp [Philipp Heinrich Scheidemann] (1865-1939): alman sosial-

demokrat, 1919-cu ilin fevral-iyun aylarında Veymar Respublikasının Baş naziri olmuşdur. 115, 130, 309, 395, 484

Şeyx Qalib: XVIII əsrdə yaşamış türk şairi. Klassik türk şeirinə ən böyük şairlərindən biri olaraq qəbul edilir. 9

Şeyx Şamil küçəsi: bax. Krasnı krest.

Şeyxülislam (Zaqafqaziya) 76

Şeyxülislamov, Əkbər ağa (1891-1961): Azərbaycan Cümhuriyyətinin Əkinçili və Əmək naziri, “Hümmət” partiyasının üzvü, Parlamentdə Sosialistlər Fraksiyasının üzvü olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmışdır. 145, 327

“Şəhab”: 1912-ci ildə Konyada nəşr edilən jurnal. 404, 529

“Şəhbal”: 1909-1914-cü illərdə İstanbulda nəşr edilən jurnal. Cəmi 100 nömrəsi çıxmışdır. 404, 529

Şəhərlər ittifaqı (Azərbaycan) 392

Şəki 29, 392, 419, 500

Şəki: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

Şəki ali-ibtidai məktəbi 2, 81

Şəki qəzası 232

Şəki oğlanlar gimnaziyası 2

Şəmsəddin Sami 112127, 134

Şərifov, Hacıbaba: bax. Şərifzadə, Hacıbaba.

Şərifov, Mustafa Ağa İsmayıl oğlu (1875 - ?): Səhiyyə sahəsində işləmişdir. Bakı Bələdiyyə İdarəsi Səhiyyə şöbəsinin müfəttişi olmuşdur. 57

Şərifzadə, Abbas Mirzə (1893-1938): Azərbaycan aktyoru. “Səfa” və “Nicat” cəmiyyətlərinin truppalarında çıxış etmiş, “Hacıbəyli qardaşları müdiriyəti”nə rejissor kimi dəvət edilmişdir. Azərbaycan teatr sənətinin inkişafında böyük

xidmətləri olmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən represiyaya məruz qalmış, güllələnmişdir.

Şərifzadə: Azərbaycan aktyoru. 342

Şərifzadə, Hacıbaba (yaxud Hacıbaba Şərifov; 1895-1920): Azərbaycanın teatr aktyoru və rejissoru. 264

Şərq 9, 10, 11, 26, 142, 157, 272, 294, 374, 382

Şərq cəbhəsi (I Dünya müharibəsində Şərq cəbhəsi) 296, 310, 350

“Şərq məsələsi” 93, 315

Şərqi Prussiya 165, 316

Şəril: bax. Şəhur.

Şəhur uyezdi 189, 266, 282

Şıxlı: Qazaxın kəndi. 125, 131

Şıxlinski, Əliağa 31, 74, 96

“Şibayev” istehlak cəmiyyəti: Bakıda, neft sənayeçisi Sidor Şibayevə (1825-1883) və varislərinə məxsus olan istehlak cəmiyyəti. 474, 492

Şiltsova, Olqa Pavlovna 113

Şimakovski: Azərbaycan Cümhuriyyəti Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində dəftərxana müdiri olmuşdur. 221

Şimal dənizi: Şimali Avropa sahillərində Atlantik okeanının dənizi. Keçmişdə “Alman dənizi” də deyilirdi. 179, 445, 457, 485

Şimal ordusu: Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində ölkənin şimal vilayətlərində cəmləşən silahlı qüvvələrin adı. Avqust 1918 – fevral 1920 tarixləri arasında fəaliyyət göstərmişdir. 372

Şimal vilayəti: bax. Şimali Rusiya.

“Şimali Bank” 202

Şimali Dobruca: bax. Dobruca.

Şimali Dvina: Rusiyanın Avropa hissəsinin şimalında böyük çay. 372, 445

Şimali Qafqaz 18, 145, 154, 156, 231, 302, 442, 443, 483, 488, 533

Şimali Qafqaz və Dağıstan Dağlılarının

İttifaqı: bax. Dağlılar Respublikası.

Şimali Rusiya (yaxud Şimal vilayəti): 1918-ci ilin avqustundan 1920-ci ilin martına qədər mövcud olmuş muxtar dövlət qurumu. Rusiyanın Avropa hissəsinin şimalını əhatə edirdi. Paytaxtı Arxangelsk şəhəri idi. 445

Şinasi (1826-1871): Türk şairi və jurnalisti. Parisdə təhsil almışdır. 9

Şirvan (Azərbaycan) 336, 345

Şişə: bax. Şuşa.

Şklovskaya, S. L.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 19, 63, 107, 173, 236, 259, 322, 364, 410, 434, 454, 476, 495, 518, 539

Şkoder: bax. İşkodra.

Şleyfer, Vladimir 480

Şlezviq [Schleswig]: Avropanın şimalında tarixi bölgə. Birinci Dünya müharibəsindən əvvəl Prussiyanın tərkibində idi. Müharibədən sonra Danimarka ilə Almaniya arasında bölünmüşdür. 443

“Şlezviq” [Schleswig]: Almaniya hərbi donanmasına məxsus gəmi. 243

Şmen-de-Dam [Chemin des Dames]: Fransanın Ena departamentində bir neçə kommunanı birləşdirən magistral yol. 166

Şmerlinq, Emil İvanoviç: Azərbaycan vətəgələri müdirinin müavini olmuşdur. 26

Şmidt 128

Şpitalski 221

Şreyder, İ. P.: sığorta şirkəti nümayəndəsi. 85, 106, 129

Şteyn, F. S.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 41, 62, 85, 107, 129, 151, 171, 193, 236, 259, 281, 323, 345, 365, 387, 410, 434, 455, 476, 495, 518, 539

Şteynberq: Mərkəzi Avropada yer. 446

Şri-Lanka: bax. Sərəndib.

Şumilin 169

“Şura əxbarı”: qəzet. 463

Şura Hökuməti (Rusiya): bax. Sovet Hökuməti (Rusiya).

Şura qoşunu: bax. Qırmızı ordu.

Şuşa (şəhər) 29, 81, 204, 301, 419, 500

Şuşa qəzası 4, 101

Şükər: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

Şükürzadə, Məhəmməd 219

Şüvəlan 491

“T.”: qəzet. 338

T. B.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından biri. 128

“T. M. T.”: bax. “Sürixer morqen zeytunq”

“T. N.”: qəzet. 180

“T. R.”: bax. “Teqlixe Remdşau”.

Tağı Kərbəlayı Hüseyn oğlu: Samuxun Ziyadlı kəndi sakini. 301

Tağı Məhəmmədbağır oğlu: Samuxun Sərkər kəndi sakini. 301

Tağiyev, Hacı Zeynalabdin: Azərbaycanlı milyonçu və xeyriyyəçi. 452

Tağiyev fabriki (toxuculuq fabriki) 385, 471, 515

Tağiyev həbsxanası 171

Tağiyev qardaşlarının evi: Bakıda, Tarqovı (indiki Nizami) küçəsində mülk. 281, 322, 344, 366, 387, 409, 433, 455, 476, 495, 518

Tağiyev, Qulam: Bakı sakini. 133

Tağiyev, Yaqub Fərrux oğlu: Bakı sakini. 133

Tağiyev, Zeynal 334

Tağiyevin evi: Qorçaqovski (indiki Hacı Zeynalabdin Tağiyev) küçəsində mülk. 40, 62, 129

Tağizadə, Molla Əli Məhəmməd: axund. 319

Tahirov: Tiflisdə vəkil olmuşdur. 301

- Taxlavedi 301
 Takişvili 408
 Taqanroq: Rusiyanın Rostov vilayətində şəhər. 61
 Taqliment: bax. Taylmento.
 Taqyanosov 489
 Tamaşaçı: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 342
 Tambov quberniyası 212
 Tanrıövr, Həmdullah Sübhi: bax. Həmdullah Sübhi.
 Taraşansk qəzası: Kiev quberniyasının qəzası. Qəza mərkəzi indiki Ukraynanın Kiev vilayətinin Taraşa şəhəri idi. 103
 Tarayan, S.: bax. Tarayev, S
 Tarhan, Əbdülhaq Hamid: bax. Hamid, Əbdülhaq.
 Tarki dağı (yaxud Tarki-Tau): Dağıstanda dağ. Mahaçqala şəhər dairəsinə daxil olan Tarki qəsəbəsi bu dağın yaxınlığında yerləşir. 154
 Tarki-Tau: bax. Tarki dağı.
 Tarkovski, Nuh-bəy (1878-1951): Dağlılar Respublikasının hərbi xadimi. Kumık əsilli Tarkovski Rusiya ordusunda xidmət etmiş, Dağlılar Respublikası dövründə isə Hərbi nazir vəzifəsini tutmuşdur. 1920-ci ildə mühacirətə getmişdir. 257
 Tarqovı (yaxud Torqovı): Bakıda küçə; indiki Nizami küçəsi. 20, 41, 41, 63, 85, 106, 107, 129, 151, 171, 173, 193, 236, 259, 281, 322, 323, 344, 345, 365, 366, 387, 409, 410, 433, 434, 455, 476, 495, 518, 539
 Tarumovka: Dağıstanında kənd, Tarumovka rayonunun inzibati mərkəzi. 362
 Tatar, tatarlar 320, 372
 Tatar, tatarlar (Kırım) 148, 149
 Tatar dili, tatarca 143
 Tatarıstan 315, 465
 Tatarskaya Birma: Rusiyada kənd; Perm diyarının Kunqursk rayonu ərazisindədir. 371
 Tatarski: Bakıda küçə; Sovet dövründə “Krupskaya küçəsi” adlan-mışdır. İndiki Əlimərdan bəy Topçubaşov küçəsi. 472, 474, 493
 Tatyana küçəsi: bax. Tatyanski küçəsi.
 Tatyanski küçəsi: Bakıda küçə; indiki Ceyhun bəy Hacıbəyli küçəsi. 474, 493
 Taunsend, Çarlz [Charles Townshend; 1861-1924]: Britaniyanın hərbi xadimi, general-mayor. Birinci Dünya müharibəsində türklərə əsir düşmüşdür. Osmanlı ilə İngiltərə arasındakı atəşkəs danışıqlarında vasitəçi olmuşdur. 70, 160
 Talyamento [Tagliamento]: İtaliyanın şimal-şərq hissəsində çay. 116
 Tavr tunelləri (yaxud Toros tunelləri): Anadoluda Tavr (Toros) dağ silsiləsinin altından keçən çox sayda tunelin orta q adı. 349
 Taymis: bax. Tamis.
 Tazəşəhər: Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı. Bax. Krasnovodsk.
 Texniki Cəmiyyət: Bakıda fəaliyyət göstərmiş elmi-texniki təşkilat. 1879-cu ildə İmperatorluq Rusiya Texniki Cəmiyyətinin şöbəsi kimi açılmışdı. 515
 “Teqlixe Remdşau” [Tägliche Remdschau]: 1881-1933-cü illərdə Berlində nəşr olunan gündəlik qəzet. 421, 435
 Telefonnu küçəsi: Hal-hazırda Bakı şəhərinin mərkəzində, Nəsimi rayo-nunda yerləşən 28 May küçəsinin köhnə adı. Keçmişdə Telefonnu – Vağ-zalını – Romanovski – 28 Aprel küçəsi adlarını daşımışdır. 40, 126, 215, 234, 416, 476
 Temirxanyan: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 172, 194, 216, 236, 259, 281, 322, 344, 366, 387, 409, 433, 455

Temza: bax. Tamis.

Terek: Şimali Qafqazda, Rusiya Federasiyası və Gürcüstan ərazilərində çay. 442

Terek Hökuməti 203

Terek kazakları: bax. Tersk kazakları.

Tersk 354, 362

Tersk Cümhuriyyəti: bax. Tersk Sovet Respublikası.

Tersk Xalq Şurası 337

Tersk Sovet Respublikası: Rusiyanın Tersk vilayətində mart 1918 – fevral 1919 tarixləri arasında mövcud olan respublika. RSFSR-in tərkibinə daxil idi. 102, 354, 367

Tevis: Mərkəzi Avropada dağ zirvəsi. 446

Teymur: XIV əsrdə yaşamış görkəmli türk sərkədəsi; Teymurilər dövlətinin banisi. 75

Teymurxanşura: İndiki Buynaksk şəhəri. Rusiya Federasiyasının tərkibində Dağıstan Respublikası Buynaksk rayonunun inzibati mərkəzi. Əsası XIX əsrdə qoyulan şəhərin adı 1922-ci ildə dəyişdirilərək Buynaksk olmuşdur. 256, 337, 533

Təbriz 255

Təhmasib: Nəriman Nərimanovun “Nadir şah” pyesində surət. 82

Təkinski, Məhəmməd xan. 124

Tələt paşa (1874-1921): Osmanlı dövlət xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən biri idi. Daxili İşlər naziri, Poçt və Teleqraf naziri, Baş Nazir vəzifələrini tutmuşdur. Berlində erməni terrorçusu Teyliryan tərəfindən odlu silahla vurularaq öldürülmüşdür. 161, 200, 399, 423, 424, 462

“Təlimi-ədəbiyyat”: Rəcəizadə Əkrəmin əsəri. 9

“Tənin”: İstanbulda nəşr edilən qəzet. 338, 463, 465, 477

Tənziyat fərmanı: bax. Gülxanə xəttihümayunu.

“Tərəqqi”: 8 iyun 1908 – 6 oktyabr 1909 tarixləri arasında Bakıda Azərbaycan dilində nəşr edilən qəzet. “İrşad” qəzetinin davamı olan “Tərəqqi” qəzetinin naşiri və redaktoru Əhməd bəy Ağaoğlu idi. 158, 174

Təsərrüf Kəssası: bax. Əmanət Kəssası.

Təzəpir: Bakıda küçə; indiki Mirzə Fətəli küçəsi. 299, 369

Təzəpir məscidi (Bakı) 369

Tibbiyyə məktəbi (İstanbul) 10, 72

Ticarət Müfəttişliyi (Bakı) 516

Ticarət və Sənaye İttifaqı (Bakı) 40, 275, 419, 500

Ticarət və Sənaye naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 47, 81, 276, 297

Ticarət və Sənaye Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 46, 47, 64, 146, 187, 275, 369, 385, 451, 509, 515

Tiflis (şəhər) 12, 13, 29, 50, 52, 58, 100, 103, 113, 117, 124, 125, 149, 167, 168, 169, 174, 180, 181, 189, 197, 198, 199, 200, 201, 214, 219, 223, 224, 225, 226, 231, 233, 241, 247, 248, 274, 290, 301, 302, 325, 328, 341, 351, 355, 362, 363, 364, 385, 386, 405, 408, 417, 421, 422, 429, 431, 463, 473, 490, 510, 514

Tiflis Bələdiyyəsi 224, 363

Tiflis fəhlə və əsgər Deputatları Soveti; Tiflis saldat və fəhlə Şurası 117, 130, 405

Tiflis general-qubernatoru 362, 363, 368

Tiflis Konfransı 52, 189, 302, 328

Tiflis quberniyası 418, 419, 500

Tiflis Politexnikumu 363

Tiqranyan, Sirakan Tatesoviç (1875-1947): Ermənistanın siyasi xadimi. Daşnaksutyun partiyasının üzvü. Rusiya imperiyası II Dövlət Dumasının deputatı olmuşdur. 1918-ci ilin noyabrından 1919-

cu ilin aprelinə qədər Ermənistan Respublikasının Xarici İşlər naziri vəzifəsini tutmuşdur. Sonrakı dövrdə Maarif naziri, Maarif və Mədəniyyət naziri olmuşdur. 1938-ci ildə həbs edilmiş, sürgündə ölmüşdür. 214

Timsk: Rusiyanın Kursk vilayətində rayon; inzibati mərkəzi Tim qəsəbəsidir. 299

Tirelster 332

Tirol [Tirol]: Avstriyanın qərbində federal ərazi; tarixi Tirol torpaqlarının Avstriya hissəsi. Tirol 1805-ci ildə Bavariyaya birləşdirilmiş, qısa müddət sonra yenə Avstriyanın idarəsi altına keçmişdir. 178, 222, 236

Tirpitz, Alfred fon [Alfred von Tirpitz; 1849-1930]: Almaniyanın hərbi xadimi; Almaniya və Avstriya-Macaristanın hərbi donanmalarında ən ali rütbə olan gənc admiral rütbəsini daşımışdır. 1897-1916-cı illərdə Almaniyanın Hərbi Donanma naziri olmuşdur. 1917-ci ildə Alman Ana Vətən Partiyasının [Deutsche Vaterlandspartei] rəhbəri olmuş, daha sonra Alman Milli Xalq Partiyasına [DNVP: Deutschnationale Volkspartei] qoşulmuşdur. 420

Tisa, İştvan [Istvan Tisza] (1861-1918): Macaristanın dövlət xadimi. 1903-1905 və 1913-1917-ci illərdə Baş Nazir olmuşdur. Sui-qəsd nəticəsində öldürülmüşdür. 116, 117, 136

Toblax [Toblach]: İtaliyanın şimal-şərqində dağ. 446

Tofiq Fikrət 10, 11, 52, 54, 346, 403, 404, 412, 529

Tokio 60

Tolstoy, Lev 11, 342

Tomas, Albert [Albert Thomas; 1878-1932]: Fransanın siyasi xadimi, sosialist. 1916-cı ildə Fransanın Silahlanma naziri

təyin edilmişdi. 503

Tomson, Vilyam Montqomeri [William Montgomerie Thomson; 1877-1963]: Britaniya generalı. Bakının general-qubernatoru olmuşdur. 266, 267, 305, 326, 329, 333, 334, 335, 348, 405, 407, 408, 432, 440, 441, 448, 450, 482, 488, 508, 522, 533

Topçubaşov, Əlimərdan bəy (1863-1934): Azərbaycanın siyasi xadimi; Azərbaycan Cümhuriyyətinin banilərindən biri. Tiflisdə anadan olmuş, Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Rusiya müsəlmanlarının təşkilatlanmasında və siyasi həyatında müstəsna xidmətləri olmuşdur. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü, Dumada Müsəlman fraksiyasının sədri, “Kaspi” qəzetinin redaktoru olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin sədri, Azərbaycan Hökumətində portfelsiz nazir və Xarici İşlər naziri vəzifələrini tutmuş, Azərbaycan Cümhuriyyətinin Fövqəladə elçisi və səlahiyyətli naziri kimi İstanbula ezam edilmişdir. Paris Sülh konfransına göndərilən Azərbaycan nümayəndə heyətinin sədri idi. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmış, siyasi fəaliyyətini davam etdirmişdir. Parisdə vəfat etmişdir. 282, 436

Topqarı (İstanbul) 143

Topuridze: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 17

Torqovı: bax. Tarqovı.

“Tormış”: 1913-1918-ci illərdə Ufa şəhərində nəşr edilmiş tatar qəzeti. 464

Toros tunelləri: bax. Tavr tunelləri.

Toydəmir: bax. Cəmil Cahid bəy.

Trablus: bax. Trablusqərb.

Trablusqərb (yaxud Trablus): Aralıq dənizi sahilində liman şəhəri, Livianın

- paytaxtı. 349, 366
 Trabzon 271
 Tramvayını: Bakıda küçə; indiki Kövkəb Səfərəliyeva küçəsi. 127
 Transilvaniya 525
 “Trans-Okean” xəbər agentliyi [Trans-Ocean News Service]: Almaniyanın xəbər agentliyi idi. Əsası 1914-cü ildə qoyulan agentliyin mərkəzi Berlində yerləşirdi. 1945-ci ilin mayında, Almaniyanın İkinci Dünya müharibəsində təslim olmasından sonra agentlik bağlanmışdır. 165
 “Tribuna”: qəzet. 463
 Triest [Trieste]: İtaliyanın şimal-şərqində şəhər. 178, 244, 296
 Triqorni: Mərkəzi Avropada dağ zirvəsi. 446
 Tripoli: bax. Trablusqərb.
 Trivansa: Mərkəzi Avropada yer. 446
 Troitsk: Rusiyanın Çelyabinsk vilayətində şəhər. 465
 Trotski, Lev Davidoviç (1879-1930): Rus inqilabçı, dövlət xadimi. Petroqrad Fəhlə və Əsgər Deputatları Soveti icraiyyə komitəsinin sədri, Sovet Rusiyasının Xarici İşlər naziri, Rusiya və SSRİ-nin Hərbi İnqilab Sovetinin sədri və Hərbi Komissarı olmuşdur. 83, 168, 356, 441, 448, 463
 Trubeyski keçidi (yaxud Trubni keçidi): Bakıda küçə; indiki Süleyman Rəhim oğlu Əhmədov küçəsi (Xətai rayonu). 147
 Trulstra, Piter Yelles [Pieter Jelles Troelstra; 1860-1930]: Niderlandın siyasi xadimi; sosial-demokrat. 1918-ci ilin noyabrında Rotterdam şəhərində təşkil edilən mitinqdə, xalqı sosialist inqilabına çağırmış, lakin bu addımı digər sosial-demokratlar tərəfindən dəstəklənməmişdir. 444
 Tsalka: Gürcüstanın cənubunda şəhər. 199, 200, 225, 386
 Tsarskoye selo 466
 Tsater: Ermənistanın Lori vilayətində kənd. 13
 Tsentralni küçəsi: Binəqədidə küçə; bax. Mərkəzi küçə.
 Tsereteli: bax. Sereteli.
 Tserkovni: Bakıda küçə; indiki Vidadi küçəsi.
 Tsimmerman, Lev Ernestoviç: Bakıda notarius olmuşdur. 215
 Tsiskaridze: Gürcü sosial-demokratlarından. 387
 Tsuqmayer: bax. Zuqmayer.
 Tsulukidze, Varden (1865-1923): Rusiyanın və Gürcüstanın hərbi xadimi. Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmiş, 1916-cı ildə general-mayor rütbəsi almışdır. 1918-ci ildən Gürcüstan Demokratik Respublikasının ordusunda xidmət etmişdir. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra həbs edilərək güllələnmişdir. 13, 168
 Tula: Rusiyada şəhər. 486
 Tulus: Zəngəzur mahalının kəndi; bax. Dulus.
 Tuna: bax. Dunay.
 Turan 58, 76, 157, 250, 252, 253, 315
 “Turan” mətbəəsi 279
 Turayevo: Rusiyada kənd; Tataristanın Mendeleyevsk rayonu ərazisindədir. 371
 Turgenyev 10, 389
 Turne [Tournai]: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 243
 Türk, türklər, türklük, türkçülük 1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 20, 23, 26, 27, 28, 31, 34, 45, 52, 53, 54, 55, 58, 60, 67, 71, 72, 75, 76, 77, 82, 86, 89, 91, 93, 96, 97, 98, 101, 108, 111, 112, 114, 118, 119, 120, 121, 122, 127, 130, 133, 134, 142, 144, 145, 147, 148, 152, 153, 157, 159, 160, 163, 175, 184, 187, 188, 190, 192, 194, 195, 197, 199, 204, 205, 206, 208, 211, 219, 223, 224, 229, 230, 231, 236, 250,

252, 257, 261, 263, 264, 279, 280, 282, 285, 291, 293, 294, 303, 305, 315, 316, 320, 325, 328, 337, 346, 347, 349, 355, 359, 360, 367, 369, 374, 381, 382, 383, 388, 391, 399, 400, 401, 404, 405, 412, 415, 418, 423, 424, 433, 437, 453, 459, 464, 465, 466, 467, 472, 473, 477, 479, 488, 489, 499, 511, 512, 521, 522, 523, 530, 537

Türk-Azərbaycan Ordusu, Türk-Azərbaycan Orduları 101

Türk dili, türkcə 1, 10, 18, 19, 23, 37, 40, 45, 53, 57, 68, 73, 82, 85, 101, 106, 113, 118, 120, 130, 142, 143, 144, 149, 150, 185, 191, 204, 214, 229, 236, 241, 257, 258, 264, 275, 285, 318, 321, 375, 425, 437, 454, 471, 476, 491, 492, 517, 521, 538

Türk Ocağı cəmiyyəti (Azərbaycan) 96, 97, 98, 99, 129, 171, 187, 215, 235, 249, 261, 263, 315, 319, 432, 473, 489, 537, 538

Türk Ocağı cəmiyyəti (Türkiyə) 53, 96, 97, 108, 399

Türk Ordusu; Türkiyə Komandanlığı (yaxud Baş Komandanlıq; Mərkəz Komandanlığı); Türk əsgəri (ayrıca bax: Qafqaz İslam Ordusu) 17, 59, 112, 121, 188, 233, 248, 249, 251, 253, 266, 270, 274, 308, 316, 335, 337, 348, 349, 366, 367, 383, 420, 448, 453, 473, 492, 514, 517

“Türk yurdu”: İlk dəfə 1911-ci ildə İstanbulda nəşr edilməyə başlayan jurnal. Qayəsi “Türklüyə xidmət etmək və faydalı olmaq” şəklində ifadə edilən jurnalın birinci yayım dövrü 1918-ci ilə qədər davam etmişdir. İkinci yayım dövründə (1923-1931) jurnal Ankarada nəşr edilmişdir. “Türk yurdu” jurnalında dövrün bir çox qabaqcıl ziyalisinin, o cümlədən Ziya Gökalp, İsmayıl Qasıralı, Yusif Akçuralı,

Əhməd Ağaoğlu, Məhməd Əmin Yurdaqul, Fuad Köprülü və başqalarının imzalarına rastlanır. Daha sonra bir neçə dəfə açılıb-bağlanan jurnal, 1987-ci ildən etibarən fasiləsiz yayımlanmaya davam etməkdədir. 53, 404, 529

Türkan: Bakının ətraf kəndlərindən. 491

Türkiyə 9, 11, 12, 13, 21, 27, 70, 72, 73, 77, 78, 83, 91, 92, 93, 94, 95, 100, 104, 108, 117, 118, 119, 120, 121, 137, 156, 157, 160, 161, 162, 163, 169, 174, 200, 201, 213, 214, 224, 225, 226, 230, 231, 233, 235, 247, 249, 250, 251, 252, 266, 267, 269, 274, 280, 282, 288, 305, 306, 310, 315, 316, 317, 335, 347, 348, 349, 350, 366, 367, 375, 377, 378, 381, 382, 383, 388, 398, 399, 400, 403, 412, 423, 424, 440, 441, 448, 453, 463, 467, 477, 482, 504, 529, 530, 531, 532

Türkiyə Hökuməti; Osmanlı Hökuməti 93, 94, 137, 161, 162, 225, 226, 230, 256, 257, 317, 347, 349, 350, 386, 420

Türkiyə Komandanlığı: bax. Türk Ordusu

Türkiyə Parlamenti: bax. Məclisi-Məbusan (Türkiyə)

Türkiyə-Rusiya müharibəsi (1877-1878) 367

“Türkiyədə səfərbərlik”: sinema filmi. 280

Türkmən, türkmənlər 190

Türkmənbaşı (şəhər): bax. Krasnovodsk.

Türküstan 75, 84, 86, 103, 128, 131, 190, 191, 192, 195, 252, 315, 320, 453, 461, 464, 465

Türüq və Məabir Nəzarəti: bax. Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi.

Tyumenovka: Rusiyada kənd; indiki Reçnoye kəndi; Astraxan vilayəti Xarabalinsk rayonu ərazisindədir. 371

Ucar 23, 36, 42

Ufa: Rusiyada şəhər; müasir dövrdə Başqırdıstan Respublikasının paytaxtı. 122, 137, 203, 320, 321, 324, 356, 357, 371, 427, 464, 465

Ufa Direktoriyası: bax. Ümumrusiya Müvəqqəti Hökuməti.

Ufa Dövlət Şurası: bax. Ufa Dövlət Yiğıncağı.

Ufa Dövlət Yiğıncağı (yahud Ufa Dövlət Şurası): Rusiyada antibolşevik qüvvələrin ən geniş təmsil olunduğu yığıncaq. 8-23 sentyabr 1918-ci ildə Ufa şəhərində baş tutmuşdur. 122

Ufa Hökuməti: 122, 203, 357, 408, 427, 452, 453, 454, 481, 507, 516, 524

Uğurlu əfəndi: Bakıda çörəkbişirmə müəssisələrinə nəzarət etmişdir. 39

Ukrayna 56, 101, 103, 104, 108, 130, 142, 149, 152, 164, 168, 203, 257, 292, 293, 295, 313, 314, 339, 353, 372, 394, 395, 405, 411, 477, 507, 526

Ukrayna Hökuməti 353, 507

Ukrayna Teleqraf Agentliyi 142, 230, 246

Ukraynalı, ukraynalılar 84, 164, 221, 268

Umanski: Bakı Müvəqqəti İcraiyyə Komitəsinin üzvü. 384

Ural 320

Uralski: Rusiyada şəhərli qəsəbə; Sverdlovsk vilayəti ərazisindədir. 371

Uratadze, Qriqori İllarionoviç (1878-1959): Gürcüstanın siyasi xadimi. Gürcüstan Təsisçilər Məclisinin üzvü, Gürcüstan Rusiyadakı səfiri olmuşdur. 1922-ci ildən mühacirətdə yaşamışdır. 386

Uruşadze: Tiflisdə polis müdürü olmuşdur. 490

Ussuriya dəmiryolu xətti: Rusiyada dəmiryolu xətti; Transsibir magistralının bir hissəsi idi. 462

Usti nad Labem [Ústí nad Labem]: bax. Aussiq.

Ustinov 352

Uzunada limanı: Xəzər dənizinin şərq sahilində, Uzunada buxtasında liman və dəmiryol stansiyası. 1885-ci ildə qurulmuşdur. Daha böyük gəmilərin qəbul edilməsi ehtiyacı hasil olduğundan liman, XIX əsrin axırında yaxınlıqdakı Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinə köçürülmüşdür. 75, 86

Uzunada buxtası: Xəzər dənizinin şərq sahilində buxta. Uzunada limanı və dəmiryol stansiyası bu buxtada yerləşmişdir. 86

Üçüncü Qızlar gimnaziyası (Bakı) 2, 177, 437

Üçüncü Oğlanlar gimnaziyası (Bakı) 113

Üçüncü Ordu (Türkiyə) 225

Ümumqafqaziya Müsəlmanları Qurultayı 416

Ümumrusiya fəhlə, kəndli, əsgər və kazak deputatları Soveti Qurultayı [Все-российский съезд советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов]: 1917-1938-ci illərdə Sovet Rusiyasının ali dövlət orqanı. Daha sonra RSFSR Ali Soveti bu qurumun yerini tutmuşdur. 197, 198, 216, 398, 412

Ümumrusiya Fövqəladə Heyəti: bax. Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyası.

Ümumrusiya Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi [ВЦИК: Всероссийский центральный исполнительный комитет]: 1917-19138-ci illərdə Sovet Rusiyasının ali hökumət qurumu. Qanunverici, idarəetmə və nəzarət funksiyalarını öz əlində toplamışdı. 398, 412

Ümumrusiya Müvəqqəti Hökuməti (yahud Ufa Direktoriyası; Omsk

Direktoriyası): Rusiyada ali hakimiyyət orqanı. 23 sentyabr 1918-ci ildə Ufa Dövlət Yığıncağında təşkil olunmuş, 18 noyabr 1918-ci ildə baş tutan Omsk çevrilişiyə ləğv edilmişdir. 320, 321, 507

Ümumrusiya Sovetlər Qurultayı [Все-российский съезд Советов]: bax: Ümumrusiya fəhlə, kəndli, əsgər və kazak deputatları Soveti Qurultayı.

Ümumrusiya Təsisçilər Məclisi (yaxud Ümumrusiya Məclisi-Müəssisəsi) 329, 354, 356, 417, 419, 454, 499, 524, 536

Ümumrusiya Vəkillər Şurası: bax. Ümumrusiya fəhlə, kəndli, əsgər və kazak deputatları Soveti Qurultayı.

Ünaydın, Ruşən Əşrəf: bax. Ruşən Əşrəf.

Üsküdar 142

Üzüm (şəhər): bax. İzyum.

“V.”: qəzet; bax. “Forverts” [Vorwärts].

“V. N. N.”: qəzet. 105

“V. P.”: qəzet 60

Vağudi: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

Vağzalın (yaxud Vakzalın): Bakıda küçə; indiki Puşkin küçəsi.

Vahidov, Mollanur: bax. Vaxitov, Mollanur.

Vaxitov, Mollanur (yaxud Mollanur Vahidov; 1885-1918): Tatar inqilabçısı, ic-timai-siyasi xadim. Marksist dərnəklərinə üzv olmuş, Kazanda Müsəlman Sosialist Komitəsini qurmuş və ona rəhbərlik etmişdir. Rusiyanın müsəlman əhalisini təşkilatlandırmaq məqsədi ilə Sovet Rusiyasında Millətlər Komissarlığı nəzdində Mərkəzi Müsəlman Komissarlığının ilk sədri olmuşdur. 464

“Vakit”: 1906-1918-ci illərdə Orenburqda nəşr edilmiş tatar qəzeti. 464

Vaqif, Molla Pənah 54

Valday: Rusiyanın Novqorod vilayətində, Valday gölünün sahilində şəhər. 372

Valuy: Rusiyada kənd; Belqorod vilayətinin Krasnoqvardeysk rayonu ərazisindədir. 371

Van: Türkiyənin cənub-şərq vilayətlərindən. 271, 367

Vardar (Vardar): Makedoniya və Yunanıstan ərazisindən keçən çay. 105

Varşava: Polşanın paytaxtı. 18, 19, 55, 146, 353

Varşavski: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 17

Vasilyev, Anisim: Bakıda qarət üstündə cərimələnmişdir. 16

Vaşinqton: Amerika Birləşmiş Ştatlarının paytaxtı. 55, 164, 165, 171, 180, 332, 484, 502

Veber (general) 100, 117

Vekerle, Şandor [Sándor Wekerle; 1848-1921]: Macarıstanın dövlət xadimi. 1892-1895, 1906-1910 və 1917-1918-ci illərdə Macarıstan Krallığının Baş Naziri olmuşdur. 55

Velikorossiya: Rusiyanın nüvəsini təşkil edən qədim rus knyazlıqlarının ərazisini (Şimal-şərqi Rusiyanı) ifadə edən siyasi-coğrafi termin. 83, 481

Velikoruslar 149

Velsk: Rusiyanın Arxangelsk vilayətinin Velsk rayonunun inzibati mərkəzi olan şəhər. 461, 487

Venedik 69

Venetsiya [Veneto]: İtaliyanın şimal-şərqində vilayət, mərkəzi Venetsiya şəhəridir. 116

Verxnedneprovsk: Ukraynanın Dnepropetrovsk vilayətində şəhər. 103

Verxneudinsk: Rusiya Federasiyasının tərkibində Buryatiya Respublikasının

paytaxtı olan Ulan-Ude şəhərinin 1934-cü ilə qədərki adı. 462

Verxni-Naqornı: bax. Yuxarı Dağlıq.

Verstman, Yelena 126

Veterinq [Wetering]: Hollandiyada, Zuiderze körfəzi yaxınlığında qəsəbə. 501, 519

Veymar Təsisçilər Məclisi [yaxud Alman Milli Məclisi; Weimarer Nationalversammlung]: Almaniya 1918-ci ilin Noyabr inqilabından sonra 1919-cu ildə toplaşan, Veymar Respublikasını və yeni konstitusiyasını elan edən parlament. 412

Veymar Respublikası: Almaniya tarixində 1918-1933-cü illəri əhatə edən respublika dövrü. 332, 462, 477, 528

Veysov, İsmayıl Haqqı 393

“Vəhşi qadın”: sinema filmi. 280

Vəkilov, Əhməd ağa Mustafa ağa oğlu 112

Vəkilov, F. V.: mühəndis 255

Vəkilov, İbrahim bəy 31

Vəkilov, M.: Zaqafqaziya Konfransı nümayəndəsi. 182, 302

Vəkilov, Rəhim bəy (1898-1934): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. Sovet rejiminin təqibləri üzündən intihar etmişdir. 420, 500

“Vəqt”: İstanbulda 1917-ci ildən etibarən nəşr edilən qəzet; 1949-cu ildə bağlanmışdır. 142

Vəli Fətullah oğlu: Bakı sakini. 234

Vəlibəyova, S. 35

Vəliməhəmməd Allahverdi oğlu (Bakı sakini) 147

“Vətən” (“Vətən yaxud Silistrə”): Namiq Kamalın ilk dram əsəri. İlk dəfə 1873-cü ildə İstanbulda səhnəyə qoyulmuş, böyük əks-səda doğurmuş və müəllifinin sürgün edilməsinə səbəb

olmuşdur. 9, 235, 264, 282, 361, 385

Vəzirov, Miryusif (Çəmənzəminli) 56, 101

Vidadi, Molla Vəli 54

Viktor Emanuel III [Vittorio Emanuele III; 1869-1947]: 1900-1946-cı illərdə İtaliya kralı olmuşdur. 303

Viktoriya [Victoria]: Avstraliyanın cənub-şərqində ştat. 1851-ci ildə ayrıca koloniya olmuş, 1901-ci ildə Avstraliya İttifaqına daxil olmuşdur. 509

Vilhelm II (Wilhelm II, 1859-1941): Almaniya imperatoru, 1888-1918-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 93, 115, 130, 167, 194, 242, 243, 260, 265, 267, 282, 330, 356, 394, 462, 483, 503

Vilhelm III: bax. Fridrix Vilhelm.

Vilhelmina Helena Paulina Mariya [Wilhelmina Helena Pauline Marie; 1880-1962]: 1890-1948-ci illərdə Niderland kraliçası olmuşdur. 411, 501

Vilhelmshafen [Wilhelmshaven]: Almaniyanın şimal-qərbində şəhər. 243, 265, 444

Vilhems: Alman mətbuatında müxbir olmuşdur. 136

Vilna: Vilnüs; Litvanın paytaxtı. İndiki Vilnüs şəhəri 1918-ci ilə qədər bu adı daşımışdır. Vilna 1795-ci ildə Rusiya İmperiyasının tərkibinə daxil olmuş, Birinci Dünya müharibəsi dövründə 1915-1918-ci illərdə Alma-niya ordularının nəzarətində qalmışdır. 1918-ci ildə Vilnada Litvanın müstəqillik aktı imzalanmışdır. 354, 502

Vilson, Vudro (Woodrow Wilson; 1856-1924): ABŞ-ın 28-ci prezidenti (1913-1921). I Dünya müharibəsinə son qoymaq üçün sülh müqaviləsi layihəsini (Wilson prinsiplərini) işləyib hazırlamışdır. 6, 50, 51, 55, 69, 70, 100, 105, 135, 152, 161, 164, 169, 179, 180, 202, 203, 222,

227, 268, 289, 312, 316, 327, 333, 351, 352, 372, 397, 424, 425, 426, 444, 482, 483, 486, 502, 522, 532

Vilson prinsipləri; Vilson maddələri. 6, 169, 288, 329, 511

Vinoqradoy: Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin üzvü. 320

Vinoqradova, Akasel 129

Vinterfeldt, Detlof fon [Detlof von Winterfeldt; 1867-1940]: Almaniyanın hərbi xadimi; general-mayor. Kompyen Atəşkəs Müqaviləsini imzalayanlardan biri olmuşdur. 222, 421

Viskovo [Viškovo]: Xorvatiyada, Adriatik dənizi sahilində yaşayış məntəqəsi. 446

Visla [Wisła]: Polşanın cənubunda şəhər. 504

Vişnyakov, Mixail 480

Vladıqafqaz: Rusiya Federasiyasının tərkibində, Şimalı Qafqazın mərkəzində şəhər. 83, 337, 361, 442, 514

Vladıqafqaz dəmiryolu 23, 24, 36, 81

Vodovoznı: Bakıda küçə; indiki Həsən Abdullayev küçəsi. 416, 474, 476, 493, 494

Volçansk: Rusiyanın Sverdlovsk vilayətinin şimalında şəhər. 371

Volçinski: Zabratda küçə. 215, 474, 493

Volf, Bernhard [Bernhard Wolff; 1811-1879]: Alman jurnalisti. 1848-ci ildə “National zeytung” [National-Zeitung] qəzetini və 1849-cu ildə bu qəzetin bazasında Volf Teleqraf Bürosunu [Wolffs Telegraphisches Bureau] qurmuşdur. 108

Volf agentliyi: bax. Volf Teleqraf Bürosu.

Volf Teleqraf Bürosu (yaxud Volf Agentliyi) [Wolffs Telegraphisches Bureau]: Alman jurnalisti Bernhard Volfun 1849-cu ildə təsis etdiyi xəbər agentliyi.

104, 108, 167

Volqa çayı: 55

Voloçisk: Ukraynanın qərbində şəhər. 295

Voloqda: Rusiyanın Avropa hissəsində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan eyniadlı şəhər. 299

Voloqodski, Pyotr Vasilyeviç (1863-1925): Rusiyanın ictimai-siyasi xadimi. 1918-ci ilin iyun-noyabr aylarında Müvəqqəti Sibir Hökumətinin sədri, 1918-ci ilin noyabrından 1919-cu ilin noyabrına qədər Rusiya Nazirlər Sovetinin sədri olmuşdur. 320

Volski, Vladimir Kazimiroviç (1877-1937): Rusiyanın siyasi xadimi. Moskva Universitetini bitirmişdir. Sosialist İnqilabçılar Partiyasının ən fəal üzvlərindən biri olmuşdur. Ufa Dövlət Yığıncağında iştirak etmişdir. 123

Voronej: Rusiyanın Voronej vilayətinin inzibati mərkəzi olan şəhər. 83, 355, 371, 448, 463

Voronej quberniyası 448

Vorontsovski: Bakıda küçə; bugünkü İslam Səfərlı küçəsi. 1, 20, 23, 40, 45, 63, 67, 85, 89, 107, 111, 129, 133, 151, 153, 173, 175, 193, 197, 214, 219, 235, 236, 237, 241, 258, 280, 259, 263, 280, 285, 305, 323, 325, 345, 347, 365, 369, 384, 387, 391, 410, 415, 434, 437, 459, 479, 495, 499, 518, 521

Voskresenski, Vasili Qriqoryeviç (1888-1951): Rusiyanın hərbi xadimi, Rusiya-Yaponiya və Birinci Dünya müharibələrinin iştirakçısı. Qafqaz cəbhəsində döyüşmüş, Rusiyanın İrana göndərdiyi korpusun tərkibinə daxil olmuşdur. 1918-ci ildə Bakıda Hərbi Dəniz Qüvvələri baş komissarı idi. Daha sonra Fransaya köçmüş, Rus balet truppasına rəhbərlik etmişdir. 145, 408

Votkinsk: Rusiyada şəhər; Udmur-tiyanın Votkinsk rayonunun inzibati mərkəzi. 371

Vrangel; Vrangelski: Bakıda küçə; indiki Əhməd Cavad küçəsi. 441

Vuyiç, Həmdi: XX əsrin əvvəllərində Sarayevo bələdiyyəsinin sədri olmuşdur. 506

Vyana 50, 55, 60, 69, 70, 100, 115, 116, 117, 136, 138, 178, 295, 462, 506

Vyatka: Rusiyada şəhər, indiki Kirov şəhəri. 83, 372

Yaxmatov, Vasili Aleksandroviç: Saratov vilayəti sakini; Bakıda həbs edilmişdir. 299

Yakimoviç, Pyotr 392

Yakovlevka: Rusiyada kənd; Orenburq vilayətinin Asekeyevsk rayonu ərazisindədir. 371

Yakuboviç: Bərdədə həkim olmuşdur. 369

Yaqub Qədri 54

Yaqublu: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. 183

Yaqubov: Azərbaycan Dəmiryolları İdarəsində yaradılan komissiyanın üzvü olmuşdur. 255

Yalama (dəmiryol stansiyası) 102, 125, 170, 451

Yalçın, Hüseyn Cahid: bax. Hüseyn Cahid Yalçın.

Yançinskaya, Yelena Mitrofanovna 113

Yankeloviç 257

Yanoşevski: aqronom. 299

Yapon, yaponiyalı 61, 105, 372, 388

Yaponiya 60, 93, 105, 198, 388, 397, 412, 462

Yaponiya Hökuməti 397

Yasinski, İeronim İeronimoviç (1850-1931): Rus yazıçı və tənqidçisi. 84, 87

Yassı [laşi]: Rumıniyanın şimal-şərqində şəhər. 525

Yauşevlər: Tatar zadəganları nəslidir. Kökü XVI əsrin ortalarına gedib çıxan Yauşevlər XIX əsrin axırlarında və XX əsrin əvvəllərində Troitsk, Çelyabinsk, Daşkənd və başqa yerlərdə xeyriyyəçiliklə məşğul olmuş, məscidlər və təhsil müəssisələri inşa etdirmişlər. Əmlakları bolşeviklər tərəfindən müsadirə edilən Yauşevlərin bir çox nümayəndəsi xarici ölkələrə mühacirət etmişdi. 465

Yavuz Sultan Səlim: bax. Səlim I.

Yay klubu: Bakıda, hal-hazırda Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının yerləşdiyi bina. 205

Yazıqsız, Nəcib Asim: bax. Nəcib Asim. Yeddisu 320

“Yedinaya Rossiya”: Bakı Rus Milli Şurasının gündəlik qəzeti. 1918-1919-cu illərdə Bakıda nəşr olunmuşdur. 514

“Yedinstvo”: Rusiyada 1914-1918-ci illərdə fəaliyyətdə olmuş sosial-demokrat təşkilatı. Georgi Plexanov tərəfindən yaradılmışdır. 320

Yefim Saratovets küçəsi (Bakı): bax. Kolyubakin küçəsi.

Yekaterinodar: Rusiyanın cənub-qərbində, Kuban çayının sahilində şəhər; indiki Krasnodar şəhəri 1920-ci ilə qədər Yekaterinodar adlanmışdır. 55, 203, 345

Yekaterinoslav 394

Yeşorov, Aleksandr 479

Yele 479

Yelenendorf: Azərbaycanda şəhər; indiki Göygöl şəhəri. 1819-cu ildə alman kolonistləri tərəfindən salınmışdır. 1938-ci ildən 2008-ci ilə qədər Xanlar adını daşımışdır. 96

“Yelets”: Sentrokaspi Diktaturası donanmasına məxsus gəmi. 38

Yeletsk: Rusiyada şəhər; Lipetsk vilayəti Yeletsk rayonunun inzibati mərkəzi. 371

Yelizavetqrad: Ukraynanın mərkəzi hissəsində şəhər; Kirovoqrad vilayətinin inzibati mərkəzi. 1924-cü ilə qədər Yelizavetqrad adlanan şəhərin adı bir neçə dəfə dəyişdirilmişdir və hal-hazırda Kropivnitski adını daşıyır. 295

Yelizavetpol: bax. Gəncə.

Yelşanka: Rusiyada kənd; Samara vilayətinin Sergiyevsk rayonu ərazisindədir. 371

Yeni Bayəzid: Müasir dövrdə Ermənistan ərazisində, Göyçə gölünün qərbində şəhər. XIX əsrin ortalarına qədər Kəvər adlanan yaşayış məntəqəsi daha sonra Novo-Bayəzid və Nor-Bayəzid adlanmış, 1959-cu ildə Kamo, 1995-ci ildə isə Qavar adını almışdır. 188, 189

“Yeni gün”: İlk nömrəsi 2 sentyabr 1918-ci ildə nəşr edilən qəzet. Qurucusu Yunis Nadi idi. 1924-cü ildə bağlanmışdır. 71, 72

“Yeni məcmuə”: İstanbulda Ziya Gökalpın rəhbərliyi ilə nəşr edilən həftəlik bədii, ədəbi və ictimai jurnal. “İttihad və Tərəqqi” cəmiyyətinin maddi dəstəyi ilə nəşr edilən jurnalın 12 iyul 1917 – 26 oktyabr 1918 tarixləri arasında cəmi 66 nömrəsi çapdan çıxmışdır. Türkçülük və millətçilik ideologiyasını əsas tutmuşdur. 54, 404, 529

Yeni Mərgilan: bax. Fərqanə (şəhər).

Yenisey 320

Yermakov: Sentrokaspi Diktaturasının üzvü. 384

Yermakova, Mariya Frolovna: bax. Məğfurə xanım.

Yesiyev, Kambulat bəy: Qubada meşəbəyi işləmişdir. 26

Yeteç: Alp dağlarında yüksəklik. 446

Yevanqulov 452

Yevlax 23, 36, 514

Yevstratovka: Rusiyada kənd; Voronej

vilayətinin Rossoşansk rayonu ərazisindədir. 371

Yəhya Kamal 54

Yəhudi, yəhudilik 18, 19, 48, 55, 155, 164, 246, 277, 343, 418, 465, 502

Yəhudi Milli Şurası (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 419, 500

Yəmən: 349

“Yıldız”: 1906-1918-ci illərdə Kazan şəhərində nəşr edilmiş tatar qəzeti. 464

Yuxarı Bulvar: Bakıda küçə; indiki Vaqif prospekti. 441

Yuxarı Dağlıq (yaxud Verxni-Naqornı): Bakıda küçə; indiki Abdulla Şaiq küçəsi.

Yuxarı Təzəpir: Bakıda küçə, indiki Nabat xanım Aşurbəyova küçəsi. 476, 494, 538

“Yujni raboçi”: qəzet. 168

Yuqoslav, yuqoslavlər 506

Yunan, yunanlar 12, 224, 316

Yunis: bax. Qaçaq Yunis.

“Yupiter”: gəmi. 384, 453

Yurçenko, İvan Fyodoroviç: Çerniqov vilayəti sakini; Bakıda həbs edilmişdir. 299

Yurdaqul, Məhməd Əmin: bax. Məhməd Əmin.

Yurdsevər, Əbdülvahab Məmmədzadə (yaxud Məhəmmədzadə; 1898-1976): publisist və siyasi xadim; Azərbaycan milli istiqlal hərəkatının fəal iştirakçısı. Siyasi və ədəbi fəaliyyətini mühacirətdə davam etdirmişdir. 375, 430, 511

Yurin, Vasili: Bakı sakini. 299

Yurina, Aleksandra: Bakı sakini. 299

Yusif Əbdürrəhman: aqronom; Azərbaycan Cümhuriyyəti Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində işləmişdir. 221

Yusif İzzət paşa: Türkiyənin Dağlılar Respublikasındakı hərbi və diplo-matik nümayəndəsi. 154, 161, 256, 257, 258, 337

Yusif Ziya 54

Yusifbəyli, Nəsim bəy (1881-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi, Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucularından biri. Odessa Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil almışdır. 1917-ci ildə Gəncədə Türk Ədəmi-Mərkəziyyət Partiyasını qurmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin yaradılmasında yaxından iştirak etmiş, Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikası Hökumətində Maarif naziri olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Maliyyə və Xalq Maarifi naziri, Xalq Maarifi və Dini Etiqad naziri, Daxili İşlər naziri və Baş Nazir vəzifələrini tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra qətlə yetirilmişdir. 15, 24, 25, 31, 74, 94, 96, 113, 177, 220, 294, 329, 359, 437, 521

Yusifbəyov, Bahadır bəy: hüquqşünas, ədliyyə qurumlarında işləmiş-dir. 134

Yusifxanov, Həsənağa: Maliyyə Nazirliyinin dəftərxanasında işləmişdir. 392

Yusifov, Yusif: Bakı sakini. 107

Yusifzadə, Əli (1900-1937): Azərbaycanlı şair, publisist və mütəfəkkir. Şuşada doğulmuşdur. Cümhuriyyət Hökuməti tərəfindən xaricə təhsilə göndərilmişdir. 1937-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 25, 271, 294

Zabaykal 462

Zabazadur: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. İndiki Ermənistan Respublikasının Sisyan rayonu ərazisində yerləşmişdir. 183

Zabrat 215, 474, 493

Zadonsk qəzası: Rusiya imperiyasının Voronej quberniyasının tərkibində qəza (uyezd). İnzibati mərkəzi Zadonsk şəhəri idi. 83

Zaqafqaziya 6, 8, 30, 51, 52, 118, 125, 181, 232, 233, 247, 248, 266, 302, 317, 349, 373, 397, 419, 427, 428, 509, 513

Zaqafqaziya dəmiryolu 441, 492, 517, 521

Zaqafqaziya Darülmüəllimini: bax. Qori Seminariyası.

Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikası: Zaqafqaziyada 22 aprel – 26 may 1918-ci il tarixlərində mövcud olmuş federativ respublika. 247, 248

Zaqafqaziya Komissarlığı 198, 355, 397

Zaqafqaziya Konfransı: Qafqazdakı münaqişələri məsələləri sülh yoluyla həll etmək məqsədi ilə Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan və Dağlılar Respublikası nümayəndələri arasında 1918-1919-cu illərdə keçirilən konfranslar. 103, 182, 231, 302

Zaqafqaziya Seymi 155, 231, 232, 233, 247, 248, 417, 419, 499

Zaqatala 5, 125, 130, 184, 204, 392, 418, 419, 480, 500

Zaqreb [Zagreb]: Xorvatiyanın paytaxtı və ən böyük şəhəri. 69, 70, 86, 105

Zalenski: Sentrokaspi Diktaturasının donanma komandirlərindən olmuşdur. 37

Zalsburq [Salzburg]: Avstriyanın qərbində şəhər. 221, 296

Zelenkeviç 454

Zenzinov: Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin üzvü. 320

Zeylidzon, D. L. (yaxud Zeylidson): Bakıda fəaliyyət göstərən diş həkimi. 19, 40, 63

Zeynallı, Hənəfi (1896-1937): Azərbaycanlı müəllim, yazıçı, tənqidçi və ədəbiyyatşünas. Bakıda anadan olmuşdur. İlk qələm təcrübələri Cümhuriyyətdən əvvəl çap edilmişdir. “Azərbaycan” qəzetində “M. Hənəfi”, “M. H.” imzaları Hənəfi Zeynallıya məxsusdur. Bolşevik işğalından sonra ədəbiyyatşünas kimi fəaliyyətini davam etdirmiş, xüsusilə Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatını tədqiq

etmişdir. Eyni zamanda ictimai həyatda yaxından iştirak edən Zeynallı, represiya qurbanı olmuş, 1937-ci ildə Bakıda güllələnmişdir. 1957-ci ildə bəraət almışdır. 30, 42, 73, 86, 122, 131, 186, 195, 229, 238, 291, 303, 317, 324, 380, 383, 388, 400, 426, 435,

Zeynalov, Səməd 279

Zəhmət Nazirliyi: bax. Əmək Nazirliyi.

“Zəka”: bax. “İyirminci əsrdə zəka”.

Zəngəzur 183, 319, 419, 500

Ziğ 491

“Zinqer” tikiş maşını 41

Zinovyev, Qriqori Yevseyeviç (1883-1936): Rus inqilabçı, SSRİ-nin dövlət xadimi. Rusiya Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Siyasi Bürosunun üzvü olmuşdur. 1934-cü ildə həbs edilmiş və 1936-cı ildə güllələnmişdir. 309, 454

Zinovyeva-Deyç 516

Ziraət naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti). 3, 26, 48, 134, 221, 370

Ziraət naziri (Gürcüstan) 103

Ziraət Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti). 2, 3, 20, 25, 47, 134, 179, 221, 236, 274, 370, 451

Ziraət və Əmlak naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 509

Ziraət və Əmlak Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 509

Zire, Yevgeni Fyodoroviç (1866-1930): Pribaltika almanlarının nəslin-dən olan Zire, tibb təhsilini yarımçıq qoyaraq Peterburq Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsini qurtarmışdır. Daha sonra bu sahədəki karyerasına son vermiş və maliyyə sahəsində işləməyə başlamışdır. Bakı Xəzinə Palatasının müdiri olmuşdur. 124

Ziya Paşa 9

Ziyadxanov, Adil xan (1877-1957): Azərbaycanın dövlət xadimi. Moskva Uni-

versitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Cümhuriyyət dövründə Xarici İşlər nazirliyində işləmiş, Azərbaycanın İranda diplomatik nümayəndəsi təyin edilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bir müddət İranda, daha sonra Türkiyədə yaşamışdır. 112, 333, 334

Ziyadlı: Azərbaycanın Samux rayonu ərazisində kənd. 301

Zizikski, Əli bəy: Bakı qubernatorunun müavini olmuşdur. 369

Zola, Emil [Émile Zola; 1840-1902]: Fransız yazıçısı; naturalizmin görkəmli nümayəndəsi. 10

Zolf, Vilhelm [Wilhelm Solf; 1862-1936]: Almanıyanın diplomati və dövlət xadimi. 1911-1918-ci illərdə Müstəmləkələr naziri, 3 oktyabr – 13 dekabr 1918-ci ildə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 310, 345, 496

Zoryan, Zori Navasardoviç (1885-1943): Gürcüstanın siyasi xadimi. Milliyətçə erməni idi. Daşnaksutyun partiyasının üzvü idi. 1917-1918-ci illərdə Axalsıx Şəhər İdarəsinin rəisi olmuşdur. Sovetləşmədən sonra Gürcüstanda yaşamışdır. 202

Zuiderze [Zuiderzee]: Hollandiyanın şimal-qərbində, Şimal dənizində körfəz. 501, 519

Zülfüqar: bax. Qaçaq Zülfüqar.

Zveniçorodsk qəzası: Kiev quberniyasının qəzası. Qəza mərkəzi indiki Ukraynanın Çerkassk vilayətinin Zveniçorodka şəhəri idi. 103

Korrektor: Azad Ađaođlu
Kitab üzlüyü və tərtib: Fikrət Məlikov

Çapa imzalanmışdır: 22.09.2021
Formatı: Kağız formatı: 16x24.5
Üzlük formatı: 17x25.5
1/2. H/n həcmi: 26 c.v
Səhifə sayı : 600
Kağızın çəkisi: 120 qr
Ofset çap üsulu. Sifariş 2611. Tiraj: 300

Hazır materiallar əsasında

mətbəəsində çap edilmişdir.

Şamil Əzizbəyov 154
Bakı, Azərbaycan, AZ1010
+994 50 245 05 89
main_prestige@mail.ru
www.prestigegroup.az

ISBN 978-9952-37-639-5

9 789952 376395

AZƏRBAYCAN

QƏZƏTİ

1918-1920

Müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin bünövrəsinin qoyulduğu Cümhuriyyət illərində (1918-1920) nəşr edilən “Azərbaycan” qəzeti mətbuat tariximizdə müstəsna rol oynamışdır. Qəzetin səhifələrində dərc olunan rəsmi məlumatlar, yerli və xarici xəbərlər, dövrün qabaqcıl ziyahlarının məqalələri tariximizin bu zəngin səhifəsini əks etdirmək baxımından əvəzsizdir.

“Azərbaycan” qəzetinin ilk sayı 15 sentyabr 1918-ci ildə Gəncədə işıq üzü görmüş, 5-ci nömrədən etibarən qəzet Bakıda nəşr edilmişdir. Qəzetin sonuncu – 443-cü nömrəsi 28 aprel 1920-ci ildə çıxmışdır. “Azərbaycan”ın redaktorları Ceyhun bəy Hacıbəyli, Şəfi bəy Rüstəmbəyli, Üzeyir bəy Hacıbəyli və Xəlil İbrahim olmuşlar.

Cümhuriyyət dövrünün canlı şahidi olan “Azərbaycan” qəzetinin tam külliyyatının ilk dəfə olaraq ərəb əlifbasından latın qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasına çevrilməsini və çoxcildlik nəşrini ADA Universiteti həyata keçirir.

II cild

(Noyabr 1918)

